CONSVLTATIONES CANONICÆ PLERÆQVE

Ex iure nouissimo Concilij Tridentini recentiorumque Pontificiarum constitutionum depromptæ.

AVCTORE
FRANCISCO ZYPÆO
I. C. PROTONOT. APOST.
CANONICO, OFFICIALI,
ARCHIDIACONO ET VICARIO
GENERALI ANTVERPIENSI.

Editio postrema ab Authore aucta & emendata.

ANTVERPIÆ,
Apud Hieronymum & Ioan. Bapt. Verdussen.
M. DC. LXXV.

AD LECTOREM.

Beneuole Lector Consultationes has inscripsi: quòd pleraque ex actis litium, habitisque desuper deliberationibus nata sint. vnde & carent longâ hypothesium narratione: feruntur circa ea, quae ex actis controuerti poterant; seu ex quibus decisionum rationes potissimùm desumi. quinimò sapiùs euagantur paulò latiùs, quàm hypotheses aliquando videbuntur exigere; dum materia, ipsa nonnihil pleniùs discussa, etiam scriptioni stylum laxasse est visa. Praemonita hac minùs turbare te poterunt, si quid alioquin videbitur inassuetum. malui desiderare te aliquid ex stylo aliorum; quàm nimia factorum narrandorum mole grauare: dum vberior illorum cognitio aut necessaria non erat; aut se inter dissertandum ingessit. boni consule, vtere, ac fruere.

APPROBATIO.

CONsultationes Clarissimi & admodum Reuerendi Domini FRANCISCI ZYPÆI Archidiaconi & Officialis Antuerpiensis, in quibus plurimæ difficultates in Curijs occurrentes, diligenter & subtiliter discutiuntur, ac solidè explicantur, dignas censeo quæ ad publicam vtilitatem typis euulgentur. Antuerpiæ 7. Februarij 1638.

P. COENS *S.T.L. Canonicus & Librorum Censor Antuerpiensis.*

INDEX TITVLORVM NEC NON CONSVLTATIONVM LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI

De

LIBRI QVARTI
TITVLVS I.

LIBRI QVINTI
TITVLVS I.

De

CON-

CONSVLTATIONES CANONICÆ.

LIBER PRIMVS.

TITVLVS I.

De ſumma Trinitate, & Fide Catholica.

CONSVLTATIO I.

Quatenus Colleg. Eccl. Canonicus ad fidei profeßionem teneatur?

ROFESSIONEM fidei faciendam ab obtinentibus dignitates, & canonicatus in cathedralibus, & quæcumque beneficia curata diſertè decretum eſt à Concil. Trid. *ſ.24. c.12. §. prouiſi.* Id praxis & aliqua concilia diœceſana, vt Antuerpienſe 1609. *tit.1. c.14. & Mechlin. diœceſ.* 1609. *tit.1.c.4.* extenderunt etiam ad canonicos collegiatarum Eccleſiarum, quin & quoſcumque beneficiarios. Quaſi ex rationis identitate. Et obligatos ita contendit canonicos collegiatos Zerola *prax. Epiſc. p. 1. v. benef. §.5. verſ. duo* 4. & in ſubſidiũ adducit textum eiuſdem Concilij. *ſ.25. c.2. cæteri*, inquit; *ſiue in præſenti, ſiue in futurum beneficia Eccleſiaſtica habituri, & qui in ſynodo diœceſana conuenient, vtq́; in ea ipſa id præſtent.* non omnes in ea conueniunt, non ergò hic, aut *per d. c.* præſtant. Ideoq́ue Garcias *de benef. p.3. c.3.*
1. *nu.13.* contrariam ſententiam amplectitur, Non tenetur.
recitatq́ue Interpretum deciſionem. 12. *Febr.* 1588. *d. §. prouiſi* non extendi ad canonicos in collegiatis. eandemq́ue reſolutionem multa exemplaria *Declarationum Card. Interp.* etiam habent.

Et ſanè Concilium prouin. *Mech.* 1607. *tit.1. c.2.* ſicut Trid. de cathedralibus, & curatis tantùm loquitur, & verò Diœceſanum Mechlinienſe anni 1609. *t.1. c.4.* diſertè amplectitur eam ſententiam, vt *d. §. prouiſi.* non ſe extendat ad canonicos Eccleſiarum Collegiatarum: ad fidei tamen præſidium decernit, vt profeſſionem in capitulo ſuo faciant. ſanè in latis, vt in Germania, diœceſibus moleſtum foret excurrere vndequaque ad Epiſcopum, ad eam profeſſionem faciendam. & maior equidem ratio, vt præſtetur; concipi poteſt in Cathedralibus, & curatis. Denique, quamuis *d. c.2. ſ.25.* latiorem interpretationem da- 2.
remus, tamen non eſt huic adiecta ea pœna, vt Minime ſub
antè beneficiarij fructus non faciant ſuos; nam pœna.
& ille eſſet ineuitabilis laqueus, vbi; & quando non fiunt ſynodi; cum profeſſionem in iis faciendam indicat. eademque pœna ex ſynodalibus decretis vltra concilium porrectis collegiatos Canonicos non afficit, etſi decreta illa ſint obſeruanda.

De Conſtitutionibus.

CONSVLTATIO I.

Publicata conſtitutio in Aulâ Belgica, ac Metropoli, an Antuerpiæ liget?

PRINCIPES Belgij 12. Iulij 1611. edictum perpetuum propoſuerunt, quo inter cætera, quædam circa formas, & ſolemnitates teſtamentorum ſanxerunt, quod in Aula mox, & paſſim alibi promulgatum eſt, & in camera computuum Brabantiæ reponi iuſſum, in Cancellaria, totaque Brabantia publicatum, impreſſum, & diuenditum, allegatum in iudiciis, & extra illa paſſim: ſed Antuerpiæ demum publicatum 3. Februarij 1617. Interim anno videlicet 1614. teſtamentum conditum eſt Antuerpiæ: in quo formulæ ab edicto præſcriptæ, obſeruatæ non ſunt: controuertitur an validum ſit, & ob id an intermedio tempore teſtantem edictum obligauerit, ſine ſpeciali publicatione Antuerpiæ facta? Publicatio
Controuerſiæ huius punctum, ſi cum ſena- prouincialis
toribus requiritur.

tribus aut consiliariis vrbis conferas, quasi de indubitato respondent, publicationem hîc requiri; si cum iis, qui in partibus fuerunt, aut pro iis responderunt, donec Commissarij Aulici huc missi, edicti publicationem diu dilatam procurarunt, in contrariam sententiam eunt. quibus multa suffragantur argumenta.

Primum deducitur ex Authent. *vt facta noua constitutiones*, *legem*, inquit, *valere, hic quidem ex quo insinuata est; in prouinciis autem, ex quo directa, & palam facta est, in vnaquaque metropoli, aut alia ciuitate, & infra, Prouinciarum verò Præsides mittere eas constitutiones, & missuros esse per omnes ciuitates, sub vnaquaque prouincia constitutas*, vbi mandatur quidem Præsidibus, vt per omnes quidem ciuitates constitutionum publicationem fieri curent, dispositiuè tamen statuitur in Aula quidem seu ciuitate in qua Princeps residet, adeoque territorio ad eam spectante, statim obligare, atque insinuata est: in prouinciis autem posteaquam palam facta in Metropoli, aut alia ciuitate. Inferri ergo videtur sufficere publicationem factam Bruxellis, vbi Aula est Principum, & in Cancellaria Brabantiæ, quæ vice supremi Principis fungitur, & metropoleos, & plus quàm præsidis authoritatem refert.

Qualis Antuerpia & eius vnio cum Brabantia?

2. Quamquam Marchionatus sacri Imperij prouincia esse, & eiusdem Metropolis Antuerpia videatur, non tamen eo sensu prouincia, cui vnus & soli præses præerat, vel metropolis, vbi is residebat: quo nomine vtitur dicta Anthen. Præsertim cum Brabantiæ innexa nunc, eiusque non primum membrum sit, vti & Niuella, & aliæ quædam vrbes corpori Brabantiæ iunctæ sunt, nec Ius Metropoleos habent.

3. Neque contrarium euincere videtur consuetudo nouas constitutiones, atque edicta, licet in Aula & Cancellaria publicata, Antuerpiæ nihilominùs publicandi. Quippe ea conformis est iuri scripto *in §. prouinciarum d. Auth.* eaque consuetudo publicandi non in præcipuis tantum Brabantiæ vrbibus, sed & minoribus, quin imò pagis singulis obseruatur: ex illa autem inferre in singulis pagis necessariam esse publicationem, ad edictorum quorumlibet obligationem, nimis lata abscessio videtur à Iuris tramite.

4. Quin & à Principum authoritate. quæ à singularium vrbium, vicorumque magistratibus malignis aliquando vel negligentibus dependeret.

5. Præsertim cum nulla proferantur priuilegia, quæ vrbi Antuerpiensi afferantur, vt specialem in foro suo promulgationem exigant, quando constitutio Principis in Aula, & Cancellaria publicata palam satis omnibus innotuit.

6. Accedit quod ipsum edictum finalibus verbis, postquam iniunxit omnibus officiariis Principalibus, illius consuetis in locis faciendam publicationem; mandat vt obseruari illud irrefragabiliter curent, *cessantibus omnibus impedimentis, & allegationibus in contrarium*: Quæ insignis clausula impedimentum singularis publicationis tollere videtur.

7. Quod edicti publicatio ob puncta quædam, quæ nihil ad materiam testamentorum pertinent, Antuerpiæ dilata fuit, donec benigna illorum interpretatio à Principibus fuit obtenta. Et vt natura curiosiùs in ea inquirimus, quæ controuertuntur, aut occuluntur; ita certum est edictum hoc plurium manibus tritum, plurium inuestigatione cognitum Antuerpiæ fuisse, quàm in vicinis locis, vbi facilè præconis vox audita periit.

8. Omnes Notarij in Brabantia admissi, immatriculati, & suppositi sunt Cancellariæ: quos ideo afficere statim & obligare videtur, quicquid ibi publicatur.

Hisce omnibus, vt sua momenta meliùs apponantur & opponantur, ex historiis repetendus est status huius vrbis, & Marchionatus sacri Imperij.

In læto introitu Brabantiæ *art.* 40. *Caroli V. Philippi* II. 5. *Iul.* 1549. Principes nostri promittunt ciuitatem Antuerpiensem cum ditione ad eam spectante Brabantię collectam, seu congregatam (*vergadert*) perpetuò mansuram, ea ratione & modo, quo fuit cum à Brabantia seiungeretur. *art.* 4. se inter alia assumpturos titulum & insignia marchionatus sacri Imperij, prout (inquiunt) oportet, & sigillo ea referente vsuros; quod nunquam sine Ordinum assensu mutaretur.

Quæ fuerit forma antiquæ congregationis, collectionis, vel vnionis præsertim ante seiunctionem Antuerpiæ, de qua in læto introitu non satis constat, coniectare ergo oportebit, non minùs ex præterito nunc, quam olim illa ex futuro,

——— Si Iupiter vnam
Esse velit Tyriis vrbem, Troiaq; profectis,
Misceriue probet populos, aut fœdera iungi.

Ænæas, vt est apud Liuium *lib.* 1. dictus fuit omnium sui temporis sapientissimus, nec sub eodem iure solùm, sed etiam nomine omnes essent, Latinos vtramque gentem appellauit; nec deinde Aborigines Troianis studio ac fide erga Regem Ænæam cessere. *Conditor noster Romulus*, inquit ille, *tantum sapientiâ valuit, vt plerosq; populos eodem die hostes, deinde ciues habuerit.*

Claudius Galliæ, Vespasianus vniuersæ Hispaniæ, ius tribuit reipub. & in orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imp. Antonini ciues Romani effecti sunt.

Vniuersum regnum, inquit Augustin. *in tot ciuitatibus constitutum dicitur Romana ciuitas.*

Sed enim hæc plena coniunctorum confusio est. Diuæus *rerum Brabanticarum lib.* I. *c.* 7. *cum Godefridus Barbatus*, inquit, *ducatum dono Henrici V. Imp. obtineret, Marcham tum ei adiectam dicunt, alij id multo ante actum contendunt:* cum quo non satis consentit Bochius, *in Belgij principatu de Marchionatu, sacri Imperij.*

Aubert.

Aubert. Miræus Codice *Donat. piar. c.* 80. *Lothario*, inquit, *mortuo Conr. Imp. eidem Godefrido Barbato an.* 1131. *& Lotharingiam inferiorem & Marcam Antuerpiensem rursus attribuit, ac confirmauit.* Is vtrumque principatum ad Godefridos Henricos & alios suos in Brabantia successores transmisit.

Franciscus Haræus *in historia Brabantiæ siue Belgij ad annum* 1300. *ius stapulæ*, inquit, *Dux Mechlinia concessit, consilio Ioannis Bertholdi alterius partis Principis. quod indignè factum fremebant Antuerpienses, inter alia id asserentes, quòd Ducem nostrum beneficiario iure ab Imperatore Antuerpiam possidentem iura ciuitatis suo arbitrio non liceret mutare.* Idemque Haræus *ad annum* 1312. notat Antuerpiam inter capitales Brabantiæ ciuitates sigillo firmasse tabulas Ducis Ioannis II.

Narrat iterum Haræus Inter Wenceslaum Ducem Brabantiæ, & Ludouicum Comitem Flandriæ conuenisse, vt Comiti Mechliniam, Duces nostri pro belli impensis cederent, Margaretæ Comitis vxori Antuerpia vice dotis assignaretur; ea tamen lege, ne quid de priuilegiis Antuerpiensium mutet, minuatque Comes; beneficio Ducum Brabantiæ hæc Comes possideret. (ex formula deinde Comitis Flandriæ Duces Brabantiæ vt feudum Antuerpiam releuabant, vt loquuntur) Marchæ sacri Imperij titulus penes Duces remaneret, *nulla*, inquit Scriban. *Orig. Antuerp. c.* 6. *quantumuis ingens, pecunia digna visa fuit, vt Marchionatu cederet.*

Iterum Diuæus *lib.* 16. quem refert Haræus *ad annum* 1403. *porro*, inquit, *Philippus Dux Burgundiæ, quanquàm Antonium filium eius secundum Dux nostra diù antè adoptasset, veritus tamen ne eâ mortuâ illi obstaculum aliquod in adipiscendo Lotharingiâ, Brabantia, ac Lumburgi ducatu oriretur, plurimum nitebatur Antonio viuâ adhuc Ioannâ principatum confirmari, pollicitus ordinibus Brabantiæ, si id fieret, Antuerpiam, Mechliniamq; se perpetuò connexurum.*

Effectui id datum, quo ad hanc vrbem, narrat Demetrius in principio suæ historiæ, *Dux*, inquit, *Philippus domini VVesemalij operâ Ordines Brabantiæ eò pertraxerat, vt secundum filium Antonium in Brabantia futurum Ducem inaugurarent, ipsis tradita Riensi regione, cuius Antuerpia metropolis, quæ prius Flandrorum ditioni subdita, aeterno fœdere tunc Brabantiæ iuncta est. Pontus Heuterus Ret. Burg. ad an.* 1403. *vt verò*, inquit, *nonnihil gratiæ referret, ditionem Riensem, cuius est metropolis Antuerpia, Brabantiæ vnit, qua in eum vsq; diem regio sui iuris, vt etiamnum est Mechlinia, semper fuerat.*

Haræus iterum ad annum 1406. *principatum*, inquit, *gentis de more suscepit Antonius*, quem refert 21. Decemb. Bruxellis, ac deinde 2. Ianuarij Antuerpiæ inauguratum esse, de more vtique gentis.

Refert. Haræus sub ea tempora Antuerpienses bellum gessisse cum Mechliniensibus, ob ius stapulæ Mechliniensibus à Duce concessum, eoque illis fauente, atque contra fratre illius comite Flandriæ Antuerpiensibus. ob eam causam graues inimicitias inter eos Principes exarsisse: vt credibile nullatenus sit, eos; qui priuata priuilegia taliter defenderint, supremi iuris dignitatisque suæ passos præiudicia.

Vnio, inquit Baldus, *est vnum quoddam mixtum.* significans non esse propriam illam miscibilium alteratorum physicam: assimulatque vnionem duorum monasteriorum vnitis domibus, sic vt duo remaneant monasteria, non fiat tertium aliquod nouum.

Itaque intelligimus oppositionem, vt saltatorum in choro exquisitam temperationem, exquisitam iunctionem non intelligimus. Vbi traditur omnia permutari, neque permanere ea, quæ erant, quæ sinimus Philosophis, intelligimus vnionem, per quam non extinguantur iura vniti alterius cùm altero, nec status vnitorum mutetur.

Videmus in regnis Hispaniæ sæpius consociatis, & dissociatis retentos omnium titulos, arma, sigillaque ex eis mixta. Omnes regnorum, quæ erant quatuor Angliæ varietates, Edgarus vni quadrans Imperio ad vniforme dominium, seruans vnicuique proprias leges, vocauit. *Malmes. in fine lib.* 1. *& princip.* 2. Coniunctæ sunt à Carolo V. septemdecim prouinciæ Belgicæ in mutuam defensionem, contra omnes exteros. Ita tamen vt ea societas nullis singulorum legibus, aut priuilegiis derogaret.

Et enim pluries cogitatum est à Principibus nostris, etiam à Philipp. II. vt ex manuscriptis quibusdam consiliis ei porrectis inueni; de Belgicis hisce prouinciis in regnum vnum erigendis: Impedimento autem semper fuit cùm regij nominis libertati, vt creditum est, semper Belgicis moribus aduersarij horror, tùm priuilegiorum suorum; quæ vita Belgarum est, sub tali sceptro periculum.

Itaque quod sub potentibus illis Principibus obtineri non potuit, sub imbecillioribus longè antecessoribus factum esse credi nequit. Scilicet vt collectio coniunctioque aliqua prouinciarum facta fuerit cum præiudicio iuris collectorum. Nemo suum iactare præsumitur, minùs populus aliquis totus ius ditionis suæ imminuere, libertatemque lædere. Vt specialiter infra dicimus in publicationem prouincialem imminuendam non præsumi populum consensisse.

Sed omnino æstimandum est, eam coniunctionem esse talem, de quali, ita Rebuff. *prax. benef. l.* 1. *de vnionibus n.* 15. *tertiò*, inquit, *fit vnio Ecclesiarum, vt vtraque remaneat Episcopatus vel parochialis, sicut erat, & tunc dicitur æquè principalis vtraque Ecclesia, sed vnus erit Episcopus vel rector vtriusq; Ecclesiæ, & tunc quælibet sua habebit priuilegia, & statuta, gl. & doc. in c. & temporis XVI. q.* 1. *Bart. & alij in l. si conuenerit §. si nuda D. de pignor. actio. & tunc nominatio à digniori fieri debet. l. quæritur D. de stat. homi. cap. ex litteris de Iure patr.* quemadmodum particularius docet Pecq. *ad. c. quæ à Iure de Reg.* Iure priuilegiisque salua.

Iur. in 6. prouincias ciuitatesque vnitas retinere singulas libertatem, atque Iura sua.

At verò supra diximus Duces Brabantiæ teneri nomen, titulum, atque arma Marchionatus ferre, atque in sigillo vti: magis ergo adhuc manet nomen, atque Ius Marchionatus, quàm Ius Ecclesiarum in ea specie vnionis: quæ apud Rebuffum aliosque maximè suum cuique Ius conseruat.

Optimè sanè id explicat vnio Vltraiectensis, quam examinat Hugo Grotius in Apologetico suo, aliique pluribus libellis, per hos annos in prouinciis vnitis nostro idiomare editis.

Et in repub. Heluetiorum de pace & bello pagi omnes statuunt simul: quæ publicum non attingunt, diuersa esse possunt, & non vnita iura, priuilegiaque sua cuilibet esse separata.

Et cum maximè ab effectu noscitur causa, cum videamus Iura, statuta, priuilegia, longo vsu recepta, vel Principum diplomatibus concessa Antuerpienses retinere, liquidum fit, antecedentem coniunctionem Marchionatus cum Brabantia ita esse factam, vt ea nihil attingerentur, sed tantum vt sub vno capite atque Principe ita coalescerent, vt eosdem amicos, hostes eosdem eæ prouinciæ haberent, quæ publicum attingerent, tributa vectigalia, nernosque reipub. simul tractarent, extra has causas, quælibet res suas sibi haberet. Quin & Principes nomen, titulum, arma singularum ferrent, *prout*, inquiunt, *oportet*. Qui hîc oportet? procul dubio ex formula socij fœderis, collectionis, connexionis.

Ergo ante publicationé hic vt in metropoli prouinciæ factam constitutiones non ligant, valetque testamentum, non secundum edictũ nondum hic publicatum, factum.

His ita constitutis Respondendum est pro testamento, vt validum sit, quodcumque ante publicationem edicti Antuerpiæ factam conditum est. Cuius ratio fundamentalis in eo sita est, quod iam ante demonstrauimus, ciuitatem ditionemque Antuerpiensem illæsis suis Iuribus Brabantiæ esse connexam, adeoque Marchionatum sacri Imp. singularem esse prouinciam, illiusque metropolim Antuerpiam: si non eo sensu, & limite, quo fortè prouinciæ à Romanis distinctæ erant, quo tempore *d. Auth.* condita est, tamen ex vsu posteriorum sæculorum ad eam rationem ducenda. quippe alium Præsidem, aut dominum ea prouincia non agnoscit, sed dynastia est, immediatè olim agnoscens Imperatorem; nunc supremi sui Iuris, quemadmodum Principes nostri inter alios soueranos titulos eum gerunt.

Vt proinde separatam habeat rationem ab Aula & Cancellaria, & in illis facta publicatio non sufficiat, sed singularis hîc requiratur. Neque enim publicatio in Aula, vel Concilio Principis facta sufficit, ad ligandos omnes, qui eum Principem agnoscunt, sed requiritur publicatio prouincialis. *d. Auth.* extra territorium, quod Aulæ cohæret, quale ad certos vsque lapides vtraque Roma comprehendebat. quamquam neque Aula Marchionis sacri Imperij, vt talis, Bruxellis est constituta, adeoque non frustra Commissarij Aulici anno 1617. tam studiosè laborauerunt vt edicti publicatio Antuerpiæ fieret.

Quare Malder. *in comment. in* t. 2. *tract. de leg. ar.4. tradit*, quod in regnis ex accidenti eidem Regi subiectis, Reges non possint quidem vnica publicatione in sua Curia facta, omnia sua regna obligare. quia non *præsumitur eiusmodi regna*, inquit, *tale ius in Regem suum resignasse*, , *nisi de eiusmodi resignatione aliunde constiterit, quod vix contingere solet*. Ita ille. atque hæc de Antuerpia nostra non tam docet quam vt certa præsupponit Egbertus Leoninus *Cons.* 10. & generatim sentit Cap. Tholos. *d.444. in fin. Gram. d.47.n.9. Ann. Rob.l.2. Rer.Iud.c.1.pro hæred. Chr'stin. dec.53. & quos allegat.* & ita censuisse videntur Principes, cum non obstante publicatione pridem in Aula Bruxellis facta, institerunt rigidè vt & fieret Antuerpiæ. edicta etiam anteriorum Principum nostrorum iubent publicationes fieri in locis vbi consueuerint. 7. *Oct.* 1531. 24. *Oct.* 1559. & quidem probatur per testes in turba productos apud acta, per quos liquet obseruatum semper Antuerpiæ fuisse, vt ne qua constitutio obligaret, nisi ibi publicata. consuetudo autem vt legum, ita eorum quæ monumentis probari non possunt, optima est interpres, tantæque authoritatis, vt quamuis lex contraria foret, per tanta tempora antiquasse eam videretur.

Vnde Malder. *in comment. in* 1.2. *tract. de leg.q.90.ar.4.§.dico* 3. docet non sufficere publicationem in metropoli, si consuetudo habet, vt leges antequam obligent, promulgentur in singulis ciuitatibus. Vt in Hispaniis habere Medina testatur. quod aliqui etiam videntur voluisse de Iure communi. *per tex. in l.* 1. *§. fin. & ibi Bald. C. de Cad. toll.* quamuis id ea lex non euincat, & cum Iustiniani sit, cuius & Authenticæ, minus verisimile est.

Qua ratione satisfactum est primæ & secundæ obiectioni. nisi quod addendum sit Antuerpiam non tantum retinuisse ius metropoleos respectu sui Marchionatus, sed & acquisiuisse respectu ipsius Brabantiæ, cuius est, vocaturque cum aliis pluribus ciuitas capitalis. Possunt enim in vna prouincia metropoles esse plures. *l. vn. de Metropoli Beryto C. lib.* 11.

Ad hunc modum Iustinianus *in Auth. de Moderatore Helenoponti* vniuit, in vnamque redegit, contraxitque prouinciam Helenopontum, & Polemaicum. Sic *vt tamen*, inquit, *neque alterutri in iis metropoli* (Amasiæ scilicet & Neocesareæ) *nomen Metropolis detrahatur.* & rursum in Auth. *de pratore Paphlagonia & vna*, inquit, *fiat prouincia, plures habens metropoles. id quod & in aliis quibusdam nostris exstitit prouinciis.*

Ad 3. respondendum est, facilius esse vt ciuitas Antuerpiensis in suo Marchionatu ius metropoleos retinuisse censeatur, quam vt vici, pagi, & vrbeculæ singulæ ius tale, & prærogatiuam metropoleos acquisi-

acquisiuisse contra disertam constitutionem.

Ad 4. possunt Principes vti idoneis mediis cum vident negligi, aut non recipi suas constitutiones. quod nisi fecerint dissimulando consentire præsumuntur.

Ad 5. Ius commune prouincialem publicationem exigens, atque vsus inueteratus satis titulorum suppeditat, neque notitia pro publicatione est, alioquin typographus Iuris legitimus auctor, publicusque legislator foret, si quidem ex notitia, ex typis, & editione omnis penderet legum authoritas: præconis voce, & magistratus authoramento opus est, vt leges obtineant. *d. Auth. vt facta noua constitutiones & Nouel.* 152. ita enim statuit Iustinianus de materia testamentorum agens, quæ nostra est controuersia. & in eadem iudicauit Senatus Paris. *Annaeus Robert. Rer. iud. lib.* 2. *cap.* 1.

Ad 6. pro nobis facit mandata magistratibus publicatio. Neque clausula *Cessantibus impedimentis, &c.* ad defectum publicationis porrigi potest, quia id maximè contra Ius foret. qualem quæ obscura sunt, numquam recipiunt interpretationem, sed commodam potius. quare rectè atque ordine iussi hic intelliguntur magistratus curare primum, vt publicetur edictum, deinde vt obseruetur, atque ita impedimenta amouere.

Ad. 7. iam dictum est, notitiam non sufficere, sed requiri publicationem, quæ quacumque ex causa non interuenerit, nihil interest: sufficit non interuenisse.

Ad 8. Subiectio hic non consideratur, sed publicatio: & vt forent notarij obligati ante hanc publicationem, nihil eorum culpa noceret testanti, *l.* 24. *C. de test. Ambiguitates* inquit, Iust. *quæ vel imperitiâ vel desidiâ, testamenta conscribentium oriuntur, resecandas esse censemus, & siue institutio hæredum post legatorum donationes scripta sit; vel alia prætermissa sit obseruatio, non ex mente testatoris, sed vitio tabellionis, vel alterius, qui testamentum scribit, Nulli licentiam concedimus per eam occasionem testatoris voluntatem subuertere vel minuere.*

Itaque constitutiones nondum Antuerpiæ publicatæ ibidem non ligant, & ita per Turbam practicorum nuper assertum fuit. adeoque testamentum Antuerpiæ conditum citra formam edicti ante illius in ea vrbe publicationem priori Iure nixum ritè subsistere omnino est statuendum.

De Rescriptis.

CONSVLTATIO I.

De causæ remißione à delegato ad eum, qui simul datus est Iudex, facta,

RESCRIPTUM Apostolicum pluribus in solidum inscriptum, vni oblatum, qui
de Iure vel de facto non vult, vel non valet de
causa cognoscere, ad aliorum aliquem ritè &
rectè transfertur. *c. cum plures de off. deleg. in* 6. 1.
vnde si vnus sit aditus, & contra eum pro- Ritè fit, cùm
ponatur exceptio dictarum in Concilio ge- plures in so-
nerali, vel Bonifaciana vetitarum; potest lidum dantur.
is, præsertim consentiente eo qui obtulit
Rescriptum, ne causa principalis per inutilem
altercationem super Incidenti retardetur, eam
ad Coniudices remittere.

Neque obest textus *d. c. cum plures* quod ne- 2.
gotio coram vno inchoato alij se nequeant Quamquã
deinceps intromittere; quia id obtinet inui- non illo in-
to eo, qui inchoauit; ne in illius iniuriam alij uito.
adeantur. Idcoque exceptiones omnes *ibidem*
ab eius persona sumuntur. quod & in aliis
mandatariis generatim obtinet; ne sine iusta
causa inuiti mutentur re non integra.

Quod autem quis sub prætextu distantiæ,
atque inhibitionis ideo concessa, quod minatus erat Iudex à quo se de facto processurum,
appellauerit, ideoque Remissio postea facta,
antequàm appellationis merita discutiantur,
effectum videatur non habere, quasi per appel-
lationem suspensa fuerit remittentis iurisdi- 3.
ctio; ideo non obstat; quia huiusmodi ap- Nec obest
pellatio friuola est, & nullius effectus. appellatio.

Friuola quoad Inhibitionem; quia quam- Friuola.
uis remittens fuisset incompetens, inhibere
potest quando periculum est, ne partes via
facti procedant. *Cenallos in tract. de cognit. per viam violent. in præfat.*

Deinde quia, quamuis fuisset irrita Inhibi- 4.
tio; tamen quia reparabilis est per diffiniti- Reparabilis:
uam, hodie ab ea appellari non potest. *Trid. s.*
24. *c.* 20. neque nullitas attendi potest, quæ 5.
non habet adiunctam iniquitatem irreparabi- Aut nullita-
lem in definitiua, *per Const. Clem. VIII. Incip. li-* tis obiectio.
tium V. Idus Feb. 1592. nisi sit defectus Iurisdi-
ctionis, Citationis, aut mandati. Iurisdictionis
hic non est defectus; quia, quamuis subforet,
tamen periculum ex incompetenti facit competentem.

Neque obstat *c. non solùm de appel. in* 6. 6.
vbi inhiberi non pro lubitu potest; sed Nec hodie
pro ratione grauaminis per definitiuam, vel obstat c. non
Interlocutoriam illati: de illo actutum; de solùm de
hoc non nisi postquàm constiterit appel- appell. in 6.
lationem ex vero grauamine emissam, &
causam deuolutam; quia d. distinctio *d. c.*
non solùm hodie cessat per *Trid. s.* 24. *cap.*
20. vbi super reparabili grauamine non admittitur appellatio; ideoque nec Iudicis,
ad quem commissio, aut inhibitio: sed
actus de quo hic appellatum est, & delegatio
secuta, erat irreparabilis, definitiuus, imo executiuus.

Nullius autem effectus est appellatio præ- 7.
sens, quia per remissionem cessat querela di- & per remis-
stantiæ: quamuis iusta subfuisset. *c. cum ces-* sionem tol-
sant. de appell. in 6. litur si quod
sit grauamẽ.

Nimius autem iuris apex quæritur,
dum non omne grauamen sublatum prætenditur, quia cum remissione non simul expensæ
luuntur: iuxta, *c. statutum. §.* 1. *v.* 1. *partes à sua*

Iurisdictione dimittens Impetrantem parti alteri in expensis legitimis condemnet.

8. *Nec expensæ hic debēt considerari.*

Et sanè expensæ à d. c. *cum coss.* non exiguntur, & sine condemnatione immaturè peterentur, & dolus aut contumacia, cum non subsit in eo, qui secundum Iudicem adit, aut remissioni consentit, ne retardetur causa principalis, & incidentales controuersiæ accrescant; non est cur condemnari iure possit.

9. *& alter Iudex de iis poterit statuere.*

Sed etsi possit; erit Iudicis postmodum, qui ex remissione aditur, dispicere, quid in eum statuendum erit, vt differri non auferri tantùm ea pars reparationis videatur in quo hærendum non est, ne liticula hæc, principalem cognitionem retardet: contra bonum publicum; quod finem litibus non nouum semen subministrari vult. Præsertim vbi distantia notoriè dietas non superat; & propterea Iudex dimittens in expensis in promptu condemnandi facultatem non habuit.

Frustra vero dicitur quod Coniudex, ad quem remissio facta est, cognoscere non possit de appellationis meritis, sed superior; nam id quidem verum foret, si esset appellatio interiecta à diffinitiua aut irreparabili per definitiuam: tunc enim Iudicis aditi, & coniudicum simul suspensa foret Iurisdictio:

10. *Et cognoscere ac si primo aditus fuisset.*

sed ita cognoscet coniudex, vt primò aditus Iudex potuisset, scilicet an friuola sit appellatio, an à reparabili, an deuoluerit cognitionem, an sua manserit Iurisdictio, an appellatio deserta sit. Nam, vt hæc potuit primò aditus, sic & is, ad quem facta est remissio, qui inchoatum ab eo Iudicium illo non volente, aut non valente assumere potest, ex authoritate per Ius, & rescriptum concessa; non per remittentem, si incompetens fuit: quamuis & per eum posset, si competens. Nam subdelegare pontificius delegatus potest. *d. c. Iudex. de Off. deleg. in 6.* sed frustra à delegato authoritatem caperet, qui habet à delegante; si primò aditus quomodocumque non valet, aut non vult cognoscere.

Neque hæc impedit aditio Incompeten-

11. *Nec impedimentū præstat aditio incompetentis; sed ideo plures dantur in solidum.*

tis, eiusque in causa intromissio; quia non præstat Impedimentum, quod de Iure non sortitur effectum. adeoque quod à non competente actum gestumvè fuerit. Sed imò eo fine, vno rescripto, plures conceduntur Iudices, vt si vnus adeatur, & aduersùs eum proponantur exceptiones, quæ eum Iure remoueant, alij adiri & cognoscere possint. *c. si contra de off. del. in 6.*

12. *Quatenus cum alijs delegatus possit subdelegare?*

Egimus porro de exceptione ob dietarum distantiam. de qua Iudicis declinati est cognoscere; vt tunc delegatus possit subdelegare. *iuxta c. si pro. x. de off. deleg. c. super. c. pastoral, §. item eod.* etiam cum pluribus delegatus. *c. quamuis. c. fin. eod.* & etiam ad coniudices remittere. *c. super. §. verum. eod.* Cæterùm, si ob suspicionem recusetur, antè

13. *Etiam suspectus.*

quidem, sed non pòst, nisi de recusantis assensu, subdelegat. *c. iudex. eod. in 6.* & coniudices, non arbitri, de causa suspicionis cognoscunt, si dati sint cum clausula *quod si ambo. c. si contra eod. in 6.* cui comparatur illa *& eorum cuilibet. d. c. si contra in verb. aut simili.* & quod de duobus dicitur, cùm eadem sit causa, obtinet & in pluribus. *glos. d. c. si contra.* quin & qui subdelegauit aut ad coniudices remisit re integra, seu quamdiu iurisdictione non sunt vsi efficaciter, potest subdelegans aut remittens suam iurisdictionem reassumere. *c. quamuis de off. deleg. in 6.*

CONSVLTATIO II.

De clausula cum annexis & connexis.

QVi ad Sedem Apostolicam prouocauit, Rescriptumque obtinuit, quo causa ex integro cognoscenda alteri Iudici delegata est, ex ordinaria clausula *cum annexis, & connexis, Incidentibus, & emergentibus* &c. ad eumdem Iudicem trahere potest occasione eorum quæ nascuntur & dependent ex causa principali: quæ autem talem nexum non habent, ea non pertinent. Qua de re, quæque pro connexis sint habenda latiùs tractat Menoch. *lib. 1. q. 45. & lib. 2. cent. 1. cas. 95. De arbitrar.* 1. *Idem Iudex de annexis impetrandus est,*

Et vt iisdem de rebus, vt ad eundem Iudicem eatur, Iure statutum est, ita rectè receptum, vt & de connexis cognoscat non tantum; sed etiam vt si quis plures causas habeat aduersùs vnum intentandas vetetur illas diuidere, sed vnum Rescriptum iubeatur & eundem Iudicem pro omnibus petere, non ad diuersos eundem aduersarium distrahere. *c. 2. de rescrip. in 6.* 2. *& aliis quas habere aduersus eundē Impetrans intendit.*

Vnde nata est clausula alia Rescriptis inseri solita, *omnesq́; alias causas quas habet orator, habereq́; vel mouere intendit.* &c. cuius mentio est *in c. 15. X. de rescript.* vbi dolus eorum ita reprimitur, qui abuti illius generalitate voluerint, vt obtineat clausula huiusmodi generalis dumtaxat in personis, vel causis, quæ pares sunt expressis vel minores; non verò vt inuolucrum huiusmodi extendere possint ad maiores. 3. *Sed nomine huiusmodi generali personæ aut causæ maiores non comprehenduntur.*

Sed neque extendi ea clausula potest ad eas causas non connexas, quæ non erant in rerum natura, tempore dati rescripti: quia non entis nullæ sunt qualitates. itaque legitima aduersùs rescriptum est exceptio vt non comprehendatur, quod natum non est. nisi connexum sit, inquam, aut ex causa principali attentatisuè *c. non solum de app. in 6.* nascatur, quia id tanquam accessorium sequitur naturam sui principalis, ideoque si rogatus actor affirmare iuratus nolit se tempore rescripti intendisse huiusmodi causam proponere, non poterit coram eodem Iudice eam intentare. 4. *Aut non erant tempore Impetrationis.*

Sed neque nunc facilè causam omnino 5. *Sed nunc disparatæ*

dispara-

causę in prima instantia coram Ordinario sunt agitandæ.

disparatam introducere appellans poterit coram Iudice delegato, quia concilium Tridentinum *ſ.24. c.20.* omnes causas in prima instantia coram ordinario tractari iussit, ita vt actor alibi quem conuenire non possit. sed neque reus subtersugere eum Iudicem potest, qui alia tantum in causa contra eum pronuntiauit: *c. præterea, c. proposuit X. de appellat.* nisi fortè ipse Iudex in vtraque causa etiam pars sit, v.g. qui ex officio plura decreuit v.g. prælatus visitans &c.

CONSVLTATIO III.

De Euocatione.

TRes controuersiæ oriuntur circa litteras à Sede Apostolica impetratas.

1. In prima instantia.

1. Quòd agatur de prima instantia ordinarij; in qua causa ab eo auocanda non est, nisi vrgenti & rationabili causa, per rescriptum propria Papæ manu signatum. *Trid. ſ. 24. cap.20.*

2. Expressis falsis subticitis veris.

2. Quòd litteræ euocationis sint odiosæ, & faciliùs subreptitiæ, quàm alia rescripta iustitiæ, quæ cursum habent omissis falsis: si non ad formam præscriptam, saltem ad formam iuris. *c. super litteris X. de rescript.* quodque hic falsa sint expressa, & vera subticita.

3. Inimicitiis &c.

3. Nominatim expressæ inimicitiæ, quæ non sunt: & quòd causa per promotorem agatur, cùm id verum non sit, sed per ipsum Episcopum, seu alios eius commissarios, ex mero officio, sine technis iudiciariis: subticitum autem; quòd ea causa pars sit visitationis, aut ex ea orta.

4. Visitatio & correctio quomodo fauorabilis?

5. In euidentibus.

6. Non litem exigentibus.

Vt primùm de postremis pauca dicamus, fauorabilis est admodum visitatio, & quæ pænè cohærere solet, correctio morum: sed vtraque pura, & simplex, quæ de præsenti expediri potest, magis exequendo & ordinando, quàm cognoscendo: quodam ædilitio, & censorio iure in rebus, iuxta *c. cum speciali §. porrò de appel.* euidentibus, non quæ longum tractum exigant, per inficiationes, exceptiones, & excusationes, dubium quæstionis statum facientes, quæ indaginem & cognitionem iudicialem requirat: quantumuis summariè, & ad formam Clementinæ *sæpe de verb. signif.* procederetur.

7. Non compilato processu.

Vnde fit, vt & recusatio ordinarij visitantis reijciatur tanquam suspecti. *Vt Paulus V. declarauit, & epistolam refert Barbosa in Remiss. ad Trid. ſ. 24. cap.10. & sæpius aliàs S. Cong.* atque ex aduerso quæ de visitatione à Tridentino statuuntur non obtinere, quando compilato processu proceditur: quando & appellatio & inhibitio locum habet, etiam ad effectum suspensiuum. *Ordinatio Clem. VIII. super Quæstionibus iurisdictionalibus edita. 1600. ar.9.*

8. Eo Habito

Itaque cùm hîc processum sit iudicialiter non videtur admodum referre, quod subticitum sit, actionem esse ortam ex visitatione: præsertim cùm clarè sit expressum, de excessibus impetrantium agi, adeoque de correctione morum.

non opus exprimere originem ex visitatione.

9. Regularium appellationes difficiliùs recipiuntur.

Fatendum est quidem querelas, & appellationes regularium etiam difficiliùs recipiendas: *c. cum speciali in fin. de appellat.* sed illos iuxta obseruantias regulares, vt loquitur, esse corrigendos.

10. Corriguntur iuxta obseruantias regulares.

11. In capitulis morum.

Iuxta, inquam, obseruantias regulares, id est, vt alibi loquitur: *c. reprehensibilis X. eod.* contra regularem prælati, & capituli sui disciplinam regulares appellantes non recipiendos. Sicut veteres capitula morum, capitula culparum, capitula disciplinæ vocabant, in quibus de moribus, culpis arguendis, emendandis, & iuxta obseruantias regulares puniendis, & disciplinâ seruandâ agebatur.

Vnde & decretum refert, Quaranta *V. Monast.* non admittendam appellationem regularium super pœnitentia in refectorio, capitulo, &c. facienda.

12. à quibus non datur appellatio.

Hæc enim iniunguntur iure quodam œconomicò superiorum regularium tanquam patrum familias inter priuatos parietes. Eodemque Iure fiunt visitationes superiorum regularium.

13. Nisi excessa forma.

Ideoque nec ab iis admittitur appellatio. *Nisi*, inquit, *c. irrefragibili X. de off. ord. formam excesserint obseruandam.*

14. Aut regularis pœna grauitate.

15. Aut lite instructa.

Adeoque quando Episcopi visitant regulares, & res persequuntur non euidentes, neque expeditè imponunt præscriptam in regularibus obseruantiis pœnitentiam; sed instituunt actionem quasi forensem, quamuis summaria techna, & ad pœnas non in capitulo, aut refectorio subeundas, sed palam, coram extraneis, aut quæ deueniant ad notitiam extraneorum, aut quæ regularibus obseruantiis grauiores sint: videtur cum illis agi iure communi, non regulari: Ideoque huiusmodi actiones ius commune recipere, quoad admittendas, aut reiiciendas appellationes. Quia superiores regulares domesticam authoritatem excedentes, & regularem expeditam disciplinam, viam aperiunt regulis iuris communis.

16. Euocatio hîc non grauat quæ visitationem & correctionem iuxta obseruantias tanquam regul. non impedit.

Ex quo in hac causa sequitur Episcopum N. eo nomine de euocatione queri non posse, si non impediatur in visitatione, & correctione iuxta obseruantias regulares. Dummodo nihil grauius aduersùs impetrantes statuat, cognitione iudiciali per eum cepta in iudicem commissarium Apostolicum iuxta terminos retroactorum per euocationem translata. Qui porro eâdem diligentiâ & zelo procedat, quo Tridentinum Ordinariis commendat huiusmodi causas esse tractandas.

17. Euocatio in rigore deuoluit & suspendit omnia: Secus quam appellatio.

Quamquam & hæc examinationem exigant. Quia euocatio totam causam deuoluit ad superiorem. *Archid. in c. curia 11. q. 3. & ibi Domin,* appellatio vero de qua alij textus loquun-

quuntur ab interlocutoria, non nisi istum articulum: *c. vt debitus de appel. c. romana §. fin. eodem in 6.* & hodie per Trid. in visitatione, & morum correctione deuoluitur per appellationem, sed non suspenditur iudicatum. *Pias. prax. p. 2. c. 3. §. de visit. exempt. nu.* 61. euocatio autem, quia transfert ipsam

18. Sed nō ęquè ex Tridentino in Visitatione & correctione.

instantiam primam in statu in quo est, & deuolueret, & suspenderet: sed quia Trid *s.* 24. *cap.* 10. nec querelam etiam ad Sedem Apostolicam factam quicquam suspendere permittit, ideò nec suspendetur hic, si quid ab Episcopo ex notoriis citra pœnas ordinarias iudicatum fuit: aut visitans, aut corrigens non impedietur iuxta obseruantias regulares salutarem pœnitentiam aliquam iniungere, quæ non sapiat castigationem iudicialem: Attentata etiam post euocationem annullantur: *c. Ecclesiam vt lite pendent.* & si in appellatione non irritentur, nisi eam iustam esse constiterit *c. non solùm de apell. in 6.* sed & hæc iterum sunt hodie temperanda *per d. c.* 10. *s. 24. Trid.*

19. Sub illam non cadunt quæ moram requirunt.

Quæ longiores moras exigunt, ad visitationem non censentur pertinere, quia eam celerrimè peragi exigit Conc. Trid. *s. 24. c. 3. & Toletanum* relatum *in c. inter cætera. 10. q. 3.* vetat ne Episcopus visitans amplius quàm vna die per vnamquamque basilicam morandi licentiam habeat.

Quæ sic expediri non possunt, sed longiores moras exigunt, ad priuilegium visitationis non pertinent. Quare *cap. 1. §. vlt. de cens. in 6.* notoria crimina, quæ examinatione non egent, iubet visitantes corrigere, non illa de quibus tantùm orta est infamia; sed ea reseruare in inquisitionem legitimam, quia scilicet visitatio probationum longas moras non admittit, & illud est compilato processu procedere, quod visitanti

20. & indaginē iudicialem.

S. Cong. negat concessum, exhibere libellum vel interrogatoria illius loco impendere, terminos seruare, causam instruere, diffinitiuam exspectare. Sententia definitiua sine præuio processu non magis nascitur, quàm partus sine ventre, & tamen hæc omnia reperiuntur, aut addicuntur in actis contra impetrantes.

21. An subreptiū censeatur quod expressum sit promotorem agere, cum ipse Episcopus ex officio procedat?

Cæterùm, quamuis expressum sit in precibus actionem per promotorem institui, & id verum non sit, sed per Episcopum, & Commissarios; tamen id substantiale non est, sed potius in idem recidit. Iure enim communi inquisitiones fiunt per ipsos Iudices: quas partes subeunt promotores, quos inuenerunt nostri mores. & sicut decisum est de officiali, quod in iudicando habeat idem cum Episcopo auditorium; eademque quasi persona videatur: & appellatio non ad Episcopum fit, sed Archiepiscopum: ne ab eodem ad eundem, vt inquit Textus, appelletur: ita censendum est de promotore in inquirendo, vt idem cum Episcopo officium præstet, ideoque has preces non esse subreptitias dicendum videtur.

Sonant quidem magis iudicialem cognitionem; sed si ipsa acta videantur, clarum est iudicialem cognitionem esse ceptam, ideoque in substantia rei esse veritatem. 22.

Quæ eadem de inimicitiis dici possunt, & lite. Nam etsi ex actis litem esse non constet cum ipso Episcopo; tamen esse constat cum officiali eius, in materia iurisdictionis: in qua illum repræsentat, idemque cum eo auditorium facit. Vnde cum suspectus est Episcopus, suspectus etiam sit Vicarius. *c. insinuante. X. de off. deleg.* accedit & quod

An quia expressum est litem esse cū Episcopo cū sit cum officiali?

narretur Episcopus impetrantes pluribus decretis & factis grauasse; ab eo autem, qui bis grauauit, iustam euocationem esse tradit Rebuff. *de euoc. n. 58. per L. non distinguemus §. cum quidam iuncta gl. D. de arbit. c. vt debitus de appell. c. 1. de dilat.* 23.

à bis grauante iustè fit euocatio.

Nec finita illa est, sed prouisionaliter tantùm est dictum, vt officialis possit, non postulatâ à patre Impetrantium Præfecto territorij veniâ coram se partes & testes citare: definitio causæ adhuc pendet sub Iudice: sed neque per finem litis finis infertur inimicitiarum.

Porro quod ad secundam quæstionem attinet, tradit quidem Rebuffus *L. 1. prax. benef. cap. 29. num.* 11. rescripta euocationum, quia contumeliam continent Iudicis, à quo, si subreptitia sint, fieri nulla: id tamen non videtur recipi posse nisi substantialiter, & per omnia sint subreptitia: nam & rescripta appellantium contumeliam Iudicis à quo continent, ab eoque malè, nulliter, perperam iudicatum esse allegari solet, & tamen non irritantur; dummodo substantia maneat, cui quadret commissio. Verum quidem est magis esse odiosum iure primæ instantiæ priuari ordinarium, quàm ab eo appellari: tamen si preces causam veram continent, cui Ius euocationem permittat, substantia rescripti sufficienter sustinebitur, vt quadret ei, nec irritetur commissio euocationis. Præsertim cum c. super *litteris x. de rescript.* generatim de rescriptis loquatur, neque euocatoria excipiat. Adeoque nec nos distinguere oporteat, si ratio Iuris non aduersetur. Vnde & ipse Rebuffus *in tract. de euoc. num.* 86. tantum ait annullari euocationem, si sit allegata falsa causa, & Princeps ea sit motus. Et *num.* 88. si tacita vel expressa sint, quæ potuissent mouere concedentem ad eam denegandam. *Per d. c. super litteris*, vel de leui non concessisset. *Per d. c. postulati in fin. ibid.* Sic *in c. cæterùm de resc.* traditur rescriptum secundum valere, quo causa à primo auocatur, si mentionem fecerit primi: neque scrupulosè status litis alius requiritur exprimi. Quamquam & hoc rescriptum de quo agitur statum & merita causæ pro expressis habet. Sed & *in d. c. cæterum §. verum* de subticito non substantiali ob fraudem fit condemnatio in expensas; sed non irritatur euocatio. 24.

Euocationis rescriptum non fit nullū si non est subreptitiū quoad Substantialia.

Igitur rescriptum hoc super inimicitiis 25.

Ideoque nec

(nam

Fundata super inimicitijs veris quamuis accessorijs falsa narrentur.

(nam illæ recusando iudici sufficiunt *l. non distinguemus. §. cum quidem D. de arbit.*) fundatum, quamuis accessoria quædam precum debilitentur, substantiam integram retinet. Ideoque iis probatis euocatio iuri quadrat, nam eam ob has permittit Rebuffus *trac. de euoc.*

26. Verum quidem est dum ordinario iure proceditur Episcopum recusatum causis suspicionis ritè probatis ipsummet committere causam alteri. *c. cum speciali 61. V. at ipsa X. de appellat.* Ideoque cum rescriptum habeat vt commissarius in præmissis omnibus faciat, prout erit iuris, videri permittendum ipsi Episcopo, vt alteri causam ipse committat.

Causa ob suspicionem euocata non committit Episcopus, sicut cum in forma iuris recusatus.

27. Sed hæc non obtinent post recusationem nisi de consensu recusantis d. c. cum speciali, c. Iudex de off. deleg. in 6. & cum extra ordinem itum est ad Sedem Apostolicam, ad vitandas tricas arbitrorum, super suspicione sumendorum, & periculum iudicis à recusato committendi, qui & ipse facilè in affectum & reuerentiam Episcopi committentis trahatur. Cuius considerationem habet *c. statutum. §. cum vero de rescript. in. 6. c. insinuante X. de off. deleg.*

Neque cum recta aditus est superior.

28. Probari autem inimicitias ex lite tradit Mascar. *de probat. V. inimicus conc. 898. n. 26. & seq.* quæ etsi non sint capitales, tamen facilè sunt sufficientes ad suspicionem aduersùs iudicem proponendam.

Lis est probatio inimicitiarum.

29. Et sanè in iudicibus inimicitias ad iudiciorum nullitatem valdè expendit *d. c. quod suspecti 3. q. 5.* & exemplis etiam œcumenicorum Conciliorum probat latè. Et valdè tenere procedit *d. c. statutum de rescript. in 6.* adeò vt quamuis vetet causas committi extra diocesim, quando reus & actor sunt eiusdem diocesis: tamen id admittit, quando actio est dirigenda contra Episcopum, vel eius capitulum: vt ille propter hoc, & hoc propter illum refugi possit.

Et hæ recusationi facilè sufficiunt.

Et verò ibidem timor litigantis, & aduersarij potentiam perhorrescentis commissioni extraneæ sufficit; & illius probationi, iuramentum timentis.

30. Atque adeò inimicitiæ probationi suffecerit iuramentum Impetrantium, quod propter eas non sperent ab Episcopo N. consequi iustitiæ complementum: in quo satis fundatur ratio euocationis: & sufficit supplemento præsumptionis ex lite ad probandam inimicitiam; ad effectum causæ sufficientis ad euocationem.

Præsertim addito iuramento quod recusans nō confidat se consecuturū iustitiæ complementum.

Nunc quoad quæstionem primo loco propositam, iudicium soluitur vetante eo qui iudicare iusserat; vel etiam eo, qui maius imperium in ea iurisdictione habet. *l. iudicium D. de Iud.* & euocationem etiam in crimina-

31. libus admittit ex publica causa. Auth. *Quæ in prouincia §. excipiuntur C. vbi de crim.* iustas porrò causas in arbitrio Principis reponit Rebuffus *de euoc. num. 72. 74.* Concilium autem Trid. causam vrgentem & rationabilem exigit: formam verò, subscriptionem manus Pontificiæ.

Euocationis causa iusta ex arbitrio Principis.

Pro iusta ac rationabili causa est inimicitia ac grauis suspicio. Nam *quod suspecti, & inimici,* inquit, *c. quod suspecti 3. q. 5. iudices esse non debeant, & ipsa ratio dictat.* 32.

Qualis est grauis suspicio.

Sed ea concilij forma hodie non practicatur. Plures indies è Curia exeunt auocationes sed non sic subscriptæ, vt neque super eo pars exceperit. 33.

Forma Cōcil. Trid. nō seruatur.

Et verò Tridentinum quatenus loquitur de subscriptione propriæ manus Pontificiæ, cum Papæ ea in re aut forma imponere legem non possit; *Rebuff. de euoc. n. 58. 60.* instruere illum, non ligare potuit: vndè nec additur euocationem aliter factam censeri irritam, aut subreptitiam. Adeoque sicut & *c. 5. s. 24. Trid. de mat.* circa dispensationes eum instruens non seruat Pontifex, sed contrarias indies dispensationes concedit, (& quidem sine speciali Concilij Trid. derogatione, quia stylus Curiæ non habet, vt Concilio derogetur) sic de hac auocatione dici potest, vt sufficiat eam à Papa fieri, etsi aliter Concilio non derogetur, aut forma seruetur. 34. 35.

Nec ea ligatur Papa.

Nec tamen expressè derogat illi.

Auocari autem eo ipso censetur, quo Papa committit, & mandat alteri. *Rebuff. de euoc. n. 16. p. c. cæterum c. Pastoralis c. cum contingat X. de rescript. Tuscus V. auocatio conclu. 561. num. 3. citat. Staphileum de litteris iust.* vt tradit rectè Rebuffus *de euoc. n. 16.* quod si petitur à primo iudice euocatio, & Princeps rescribat, *audias*, &c. censetur Princeps euocare, & ad partis petitionem se referre. Ideoque dum in hoc rescripto dicitur *vocatis vocandis super omnibus facias prout de iure erit faciendum*: id erit, cognoscas, an iuridica causa sit euocationis, & tum ea auocata, etiam de principali cognoscas. Sed tum debet Iudex in litteris suis, aut sua interlocutoria dicere, *euocamus. Rebuff. ibid.* 36. 37.

Auocare autem censetur eo ipso quo alteri de causa cognoscere mandat.

Sed cū dicitur vocatis vocandis faciat prout de iure ipse Iudex per interlocutionē debet euocare.

Itaque videtur resoluendum, quod in quantum transitus factus est, ad longioris moræ indaginem, & cognitionem iudicialem; præstito per impetrantes iuramento, quod ab eodem Episcopo non sperent debitum iustitiæ complementum; eandem causam ab eodem esse auocandam, in statu in quo est: ita tamen vt per hęc non impediatur vllatenùs in non deductis per impetrantium inficiationes, excusationes seu exceptiones ad indaginem supra scriptam, effectus alicuius purę ac simplicis visitationis, factæ aut faciendæ, seu correctionis morum, iuxta regulares obseruantias: dummodo neutrius limites, & forma excedatur: neque grauius quippiam aduersùs impetrantes statuatur. Cuius cognitio in vim dictarum litterarum Apostolicarum reseruetur. 38.

Resolutio finalis.

CON-

CONSVLTATIO IV.

De fub & obreptione, quæ & in quibus refcriptis vitium generet nullitatis.

ADuerfari inuicem videntur *c. poftulafti de refcript. c. fi motu pr prab. in 6. Clem. fi Romanus de præb. c. gratia de refcript. in 6. c. fuper litteris de refcript. Clem. 2. de off. ord.* Sub-
1. Refcripta gratiæ ipfo iure.
reptio atque obreptio irrita reddit refcripta, gratiæ quidem ipfo iure: *c. fin. de filiis presb. in 6.* iuftitiæ autem per exceptionem. *c. fi autem. c. plerique de refcript.* vbi refcriptum fubreptitium per negligentiam primi impetratoris eft validum, quod non accidit in his, quæ funt ipfo iure nulla. quæ non conualefcunt per regulam Catonianam. neque omnis taciturnitas veri, aut falfi expreffio, quæ irritaret refcripta Papæ, irritat litteras ordinarij. Vt fi quis
2. Sed non æquè in Ordinario.
beneficium obtentum Pontifici fubticet, irrita eft gratia: *d. cap. poftulafti*, non fi ordinario. *d. Clem. 2.* vt fi verus valor non exprimatur, idem refpectiuè obtinet. *Felin. aliis relatis c. ad aures num. 15. conclus. 14. de refcript. Silua beneficiorum 3. p. q. 11. num. 56.* Vitium tamen taciturnitatis tollit motus proprius. *d. c. fi motu d. c. fi. Romanus*, nifi taceatur inhabilitas perfonæ: *glof. in d. Cl. fi Romanus, verbo validam,* qualitas beneficio intrinfeca, aut quod ius tertij refpicit. *Abbas c. ad aures num. 3. & 5. de refcript.* Non tamen tollit fubreptionem ex falfæ caufæ expreffione. *Sanch. de matr. lib. 8.*
3. Neque ex omni falfitate, aut taciturnitate vitiantur.
difp. 21. nu. 52. Porro non omnis tacita veritas aut expreffa falfitas vitiat refcripta. *d. c. dudum in verb. expofitum nobis de poteftate prædicta, nihilominùs litteras gratiofas daremus*, & diftinguit *d. c. fuper litteris*, vt qui per ignorantiam, aut fimplicitatem, falfitatem exprimunt, fi quidem eo non facto nullas litteras obtinuiffent, nullius fint momenti: fi obtinuiffent quidem, fed non eâ formâ; valebunt in forma communi dumtaxat: fi autem per fraudem & malitiam; carebunt mendaces omnino impetratis: Si tamen caufa non finalis, fed
4. Sed ex caufa finali.
aliqua impulfiua falfa fit expreffa, nō continuò vitiatur refcriptum. *c. poft tranflationem de renuntiat. c. etfi Chriftus de iureiurando. c. cum ceffante de appellat. l. fi mulier. C. de iur. dotium l. 1. §. fexum D. de poftul.* Difficilis, intricata, & à multis confusè tractata controuerfia eft, quando veri taciturnitas vel falfi expreffio vitiet refcripta: leges multæ & decretales inuicem diffidentes citantur. Hanc diftinctè & folidè optimè enodauit Sanchez *infigni difputatione lib. 8. difp. 21.* (*vbi num. 60. fpecialem folutionem affignat d. c. gratia*) quam difp. ad finem, n. 79. in fummam atque epitomen redigit, regulafque quando fubreptio vitiet aut non vitiet refcripta.

CONSVLTATIO V.

De Confanguinitate & affinitate & iis quæ eo fpectant in difpenfationum litteris exactè exprimendis.

QVoniam non omnis obreptio litteras Apoftolicas inutiles facit, vt latè ad- 1.
modum & doctè difputat Sanchez *de mat. lib. 8. d. 21.* quam ad finem in epitomen redigit, Quæ obreptio refcripta vitiet.
vt tunc demum taciturnitas veri reddat difpenfationem inutilem quando id expreffum non eft, quod iura iubent exprimi, vel intrinficè pertinent ad difpenfationem, eftque caufa talis; vt ea expreffa aut denegaretur omnino gratia, aut fub alia forma concederetur. Porrò nulla exftant iura, quæ iubeant exprimi in poftulatione difpenfationis, quod quifpiam fit in ius vocatus ob fufpectam conuerfationem, aut fufpicionem inceftus, quin imo dum 2.
verus inceftus & copula interuenit, hæc caufa folet effe faciliùs difpenfandi, vnde nata eft ea claufula in litteris Apoftolicis apponi folita, quod Oratores *Inceftum non admiferint, data opera vt crimine admiffo hac caufa foret Sedem Apoftolicam ad mifericordiam & gratiam faciliorem reddendi.* An in litteris difpenfationis debeat exprimi lis fuper fufpecta conuerfatione?

Quin imo, quando inter Oratores interuenit copula, eaque in verbis narratiuis litterarum exprimitur, nihil autem de accufatione aut inquifitione inceftus, tum iuxta ftylum Curiæ Romanæ (qui in his rebus pro Iure eft, *Sanchez d. 29. n. 17. l. 3. de mat.*) extra ipfa narrata in tenore ipfo mandati difpenfandi inter alia, quæ pro forma illius præfcri- 3.
buntur, ponitur ea conditio, *vt fi caufa ad iudicium fit deducta, non difpenfetur, nifi parito prius iudicato*, vt inquifiti de criminibus per fictas caufas non obtineant remiffiones, vnde ordinariò tribuit Concil. Trid. *f. 13. c. 5.* examen illarum, & hic vt eius iudicium feruetur. In cafu vero copulæ ex ftylo non exprimitur non ergò neceffè in cafu tantum præfumptæ.
Qui ftylus cum non obtineat in litteris quando mandatur difpenfari, ideò quod orta fit grauis fufpicio, fed falfa; fequitur nec de Iure, nec de ftylo effe exprimendam accufationem, feu inquifitionem fuper fufpecta conuerfatione, feu graui copulę fufpicione; quę tamen fit falfa. Quare fi quotidiè difpenfationes conceduntur copulâ verâ expreffa, fubticita inquifitione defuper facta, & conditionatè Pontifex de fuo fcrinio inftruit delegatum; quafi nec in vero cafu copulæ inquifitionis expreffio fit neceffaria, quamuis ex ftylo in eum cafum adiiciatur claufula paritionis iudicati, multò magis in cafu fufpicionis copulæ fed falfæ, cum ea claufula ex ftylo non adiungitur, nec canones eam exigunt, dicendum eft litteras Apoftolicas huiufmodi taciturnitate non vitiari.

Neque verò par eft ratio vtroque in cafu veri criminis & præfumpti, feu potius fufpectæ conuerfationis: vt neque funt eadem Iura ca-

ra casus veri, & Imaginarij, hominis viui & picti.

Sed neque disciplina Ecclesiastica eundem rigorem habet in casu veri incestus, & suspicionis tantum, vel suspectæ conuersationis.

4. Vnde rursus ex stylo Romanæ Curiæ explicito vero incestu vbi absoluendi & dispensandi authoritas datur, non eadem delegato libertas datur pœnè imponendæ, quæ in casu suspicionis tantum: nam in illo restricta potestas est, ad ipsam formam iudicati; in casu suspicionis autem non aliud ex stylo inseritur, quam ea verba, *imposita ipsis propter præmissa, arbitrio tuo, pœnitentia salutari*, arbitrio inquam delegati tota pœnitentia imponenda committitur pro modo culpæ, ad nullam formam restricta.

In casu vero copulæ pœnitentia est admodum rei iudicatæ, in casu præsumptę arbitraria.

Adeò quidem vt si ex falsis testimoniis quis esset condemnatus tanquam incestuosæ copulæ reus, atque eadem tamen foret falsa,

5. dispensatio tamen à delegato foret expedienda, etiam non parito prius iudicato, sed ipsi condemnato appellatione defensioneque omni permissa: nulla enim lex, nullus canon innocentem damnatum ea pœna affligunt, nullus Curiæ Romanæ stylus id exigit.

Falsò condemnatus nō tenetur parere iudicato vt dispensetur sed potest appellare.

Sed neque vitiat gratiam quod oratrix aliquo tempore in ædibus matris Oratoris fuerit detenta, nonnihil in speciem inuita, illudque subticitum, quando detentio non est talis quæ comprehendatur sub raptu: quoniam neque canones neque stylus Curiæ præci-

6. piunt eam exprimi: imo stylus satis apertè significat non aliam detentionem esse exprimendam, quam quæ spectet ad raptum, conceptus est enim per modum exceptionis, *Dummodo illa propter hoc* (id est, ad finem matrimonij) *rapta non fuerit*, exceptio autem in ceteris firmat regulam, adeò vt quæcumque alia non excepta sint de regula. & sic quæcumque alia detentio extra raptum non impedit dispensationem. Et sic in regula 48. *Cancellaria* etiam decretum est, tantum, vt de raptu fiat mentio in dispensationibus super consanguinitate.

Nec detētio vitiat rescriptum si non incidit in raptum.

Sed neque raptus præsumitur, & illius ne-

7. gatiua solâ præsumptione probata dici potest, cum agitur de gratia sine præiudicio tertij; sed & plenius per iuramentum Oratorum; & plenissimè per dicta testium nihil de raptu inaudiisse declarantium, sed Oratricem quasi liberam indies apparuisse.

Nec raptus præsumitur negatiua iuramento probatur.

Quin imo si delegato pro plenissima satis-

8. factione visum fuerit explorare libertatem Oratricis, potest indicere quod in vera rapta statuit Conc. Trid. *s.24.c.6.de reform.mat.* vt separata loco tuto & libero constituatur. Imo & pro euidentissima libertate adiicere, quod facit Conc. Trid. *s.25. de regular. c.16.* in nouitiis egressuris, vt eadem Oratrix cum bonis suis in eodem loco libero & tuto constituatur, *ne hac*, inquit, *occasione discedere nequeat quod totam vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat, nec facile si discesserit recuperare possit.*

Potest tamē indici sequestratio personæ, & bonorum restitutio ad explorandum libertatem.

Multo minimè subreptum censeri potest, 9.
quod explicitum non fuerit inter Oratores de matrimonio aliquando sermones fuisse, tum quod promissio per sese nihil officit futuro matrimonio, si non accedit simul adulterium. *Sanchez. l.7.d 78.79. de matr.* quod hic nullatenus probatum est, tum quod sermocinationes de futuris matrimoniis nihil ad rem faciunt, sed dispositiuè data fides reciproca requiritur, vt in milite decisum est, *§. planè inst. de testam. mil.* vt sermo communis non sufficiat, sed hoc disertè agat, & seriò declaret, quem sibi hæredem esse velit.

Nec obsunt sermones de matrimonio habiti, quando non est adulteriū cum fide dispositiuè promissa.

Et hæc quidem rursus iuramento Orato- 10.
rum probantur. Quemadmodum etiam ea negatiua quod orta suspicio sit falsa, seu quod non interuenit copula, siquidem ei qui dicit incumbit probatio, non ei qui negat, *l.2.D.de probat.* & per rerum naturam factum negantis probatio nulla est. *l.actor C.eod.*

Quomodo probetur negatiua quod orta suspicio sit falsa?

Quamuis enim de negatiua loco & tempore circumscripta anxiè disputetur, id tamen ab omnibus penè receptum est, negatiuam vagam & vniuersalem nullatenus probari posse. *De qua vo Mascard. latius vol.2.concl.1091. Quibus modis negatiua probetur.*

Ideoque vniuersalis negatiuæ oportunissi- 11.
ma probatio fit per iuramentum impetrantium.

Iuramento.

Nisi quod ipsi impetrantes vice probationis impendere possint præsumptiones Iuris, quibus delicta non præsumuntur, quin imo quilibet præsumitur generatim bonus, donec doceatur malus, & singulariter iura incestus præsumptionem excludunt, *c. cum in iuuentut. X.* 12.
de præsumpt. Quis, inquit, *de facili crederet, quod quis propria salutis oblitus cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cum etiam* 13.
naturale fœdus nihil. admittat sanis criminis suspicari.

Præsumptionibus.

Incestus non præsumitur.

Sic & Concil. Melden. incestum monia- 14.
lium manifestè detegi vult, si accusentur, *c.3. X.de purgat. canon.* adeoque tam in ciuilibus quàm criminalibus iudiciis actore non probante reus absoluitur, etiamsi nihil præstiterit. Vnde nota olim illa vox, *Si accusasse sufficiat, quis innocens erit?*

Sed manifestè debet detegi.

Adeoque verificata per Oratores graui orta 15.
copulæ suspicione, negatiua veritatis, seu fallitas copulæ ipsa negatione probatur, vbi non agitur de præiudicio tertij, sed tantùm de gratia alicui facta. Quemadmodum clausula rescripto gratiæ probatur, inserta, *si Orator fuerit Idoneus* sola præsumptione, *c. dudum X. de præsumpt. nec per eam* impetranti probandi *se idoneum*, inquit, *vlla necessitas imponitur, cum prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.*

In gratia nemini præiudiciali narrata facilius præsumuntur.

Sufficit ergo similiter Oratores prima fa- 16.
cie bonos eos præsumi, non incontinentes, adulteros, incestuosos, nisi contrarium, inquit, ostendatur.

Vt quem esse idoneū.

Cum in gratiosis quæ non spectant præiudicium tertij, etiam litteris inserta qualitas sola præsumptione probatur, donec contrarium

tium oftendatur, quamuis exactior probatio
17. requireretur quando ageretur de præiudicio tertij. *Maſ de prob. vol. 2. concl.* 878. *V. idoneus an quis præſumatur.*

Niſi contrarium probetur.

Et quoniam aduerſùs Oratores negatæ copulæ contrarium non eſt oſtenſum, nec dumtaxat ea non manifeſtè detecta vt loquitur *d. c.* 3. *x. de purgat. canon.* ſed neque ad eas vſque præſumptiones peruentum, quæ Iuris vehementes eſſe dicuntur, vt ſolus cum ſola, nudus cum nuda ſit demonſtratus; ſequitur vt quamuis non eſſemus in materia gratiæ, ſed res reuocaretur ad rigoroſiſſimos terminos Iudiciales, & vbi ageretur de tertij præiudicio, non aliud ſupereſſet quàm quod decidit in cauſis
18. partium litigantium Greg. IX. *in c. vlt. §. vlt. X. de iureiuran. præſumptione*, inquit, *faciente pro actore, reo deferri poteſt ad oſtendendam ſuam innocentiam iuramentum*, & excipit tantum *niſi Iudex (inſpectis perſonarum & cauſa circumſtantiis) illud actori videat deferendum*: quod ſcilicet eo caſu accidere poteſt, cum actor ſemiplenè probauit, illaque omnia concurrunt quæ Mynſ. *cent.* 1. *obſ.* 68. *ex communi DD. ſententia* exigit. Inter quæ ſit vt iuraturus rei geſtæ habeat notitiam per ſenſum corporeum, neque probationes tantum præſumptiuas produxerit.

Etiam in iudicialibus iuramentum defertur in locum probationis.

19. Quam notitiam cum nemo habeat, & præſumptiuæ omnes ſint probationes quæ aduerſùs Oratores ſunt allatæ; ſequitur vt, in quamcumque partem res vertatur, Oratoribus deferendum ſit iuramentum; ſiue conſiderentur vt ciuiles litigantes, *d. §. fin.* ſiue cauſa conſideretur, vt inquiſitionis, ex qua defertur iuramentum purgationis canonicæ. *tot. tit. X. de purgat. canon. d. c.* 3. vbi moniales libidinis accuſatæ, ſi manifeſtè illi inſeruire non detegantur, canonicè purgantur. *c. inter eod. tit.* vbi concurrente quamuis ſimul vulgata infamia, graui ſcandalo, & vehementi ſuſpicione, tamen accuſatus purgatione canonica abſoluitur.

In hac materia impetrantibus, cum hi ſoli notitiam ſoleant habere.

20. Enimuero in hac materia gratiæ probationes non exiguntur Iudiciales, ſed ſufficit informatio extraiudicialis, vt ſuadent verba ex ſtylo inſerta, *te diligenter informes &c. ſi per informationem huiuſmodi preces veritate niti repereris &c. Super quo conſcientiam tuam oneramus &c.* adeò vt ſatis ea ſit Informatio, per quam delegatus moueri animum ſuum ſentit, vt credat, & conſcientiæ ſuæ ſatisfaciat: vnde nec Iurati teſtes, nec coram Iudice producti, neceſſariò requiruntur. *Sanchez de Mat. lib.* 8. *d.* 35. *n.* 15. *&* 16.

Et ſufficit in gratioſis informatio extraiudicialis.

CONSVLTATIO VI.

De valore Belgicorum beneficiorum exprimendo per 24. duc. etiam in pluribus ſimul impetrandis.

Titius Romæ impetrauit collationem canonicatus & præbendæ, nec non ſcholaſtriæ Eccleſiæ L. diœceſis, cum clauſula, *quod illorum prouentus valorem annuum 24. ducatorum auri de Camera non excederent*, cum tamen verus valor longè ſit maior. Quæritur an huiuſmodi valoris expreſſio bullas vitiet?

Regulæ Cancellariæ iubent exprimi annuum valorem in impetrationibus beneficiorum: cauſæ plauſibiles adferuntur plures; vt Pontifex in diſtribuendis beneficiis proportionem meritorum quantitatiſque prouentuum ſequi poſſit, ſed in rei veritate non alia cauſa attenta in ſtatuendo fuiſſe credenda eſt, quam ſolutio annatarum. *Gomez ad reg. 61. Cancell. in præfat.* quia vbi ea non ſoluitur, valoris expreſſione non eſt opus *idem ibid.* quæ ad ratam valoris beneficiorum taxari ſolet. 1.

Cauſæ, cur exprimendus valor, veræ annatæ.

Quare huiuſmodi taxati in Camerâ apoſtolicâ valoris expreſſio ſufficit. Et cum beneficia, 2.
quæ ſunt infrà 24. ducatos annui prouentus, ab annatis ſint immunia, *ex Concordatis Germaniæ verſ. ſed de beneficiis, quæ valorem 24. flor. auri de Camera non excedunt, nihil ſoluetur*, notoriâ conſuetudine totius Belgij obtentum eſt, vt omnes canonicatus & præbendæ ac dignitates inferiores ſub expreſſione illius taxæ cameralis 24. ducatorum impetrentur. Originem conſuetudinis aliqui ad concordata Germaniæ referunt; alij ad priuilegium Carolo V. aut aliis Principibus olim hîc conceſſum, vt ſub vmbra talis taxæ cameralis immunitas annatarum ſiue aliorum conſequentia tribueretur: ſed quomodocunque illud ſe habeat, de conſuetudine totius etiam Germaniæ & Hiſpaniæ teſtatur Chokier. *in Comment. ad reg. Cancel. reg. 61. n. 21.* quin & Franciæ: *vt idem Chokier ad reg. 21. num. 17.* Quod ipſum amplè etiam expreſſum fuit in quadam reſolutione Rotæ Romanæ *data 20. Nouemb.* 1624. cuius originale vidimus, & quoniam in paucorum manibus fuit, viſum eſt verba eò ſpectantia hîc inſerere: ea ita ſe habent; *nec ſuffragatur N. quod fructus canonicatuum illarum partium ſoleant exprimi per non exceſſum in ducatis 24. vt de conſuetudine totius Germaniæ dixit Rota in Leodienſ. canonicatus 9. Decemb. 1589. & in Colonienſ. canonicatus 20. Maij 1602. coram Bo. mem. Cardinale Pamphilio in Leod. canonicatus & Scholaſtria 27. Februarij 1612. coram Bo. mem. Cardinale ſacrato, & in Paderbornen. canonicatus 29. Maij 1610. coram Reuerendiſ. D. meo Decano, quoniam talis conſuetudo obtinet quidem in prouiſionibus, quæ fiunt in Curia ad effectum iuſtificationis narratiuæ factæ in gratia conceſſa per Papam, & in his terminis procedunt dictæ deciſiones, & hoc introductum fuit per concordata, vt euitetur ſolutio annatæ in Curia, non autem ad alios effectus. Cum immò vt validè fiant nominationes conceſſæ ex priuilegio verus valor, prout eſt, veniat omnino exprimendus: quemadmodum in his terminis pulchrè notat Rebuff. in prax. benef. in 3. part. ſignificatur verſ. nec non verus valor. n. 7. in fin. & latius in tract. nomination. q. 9. n. 32. & 33. aliàs enim fruſtra in prædictis indultis conceſſis vniuerſitati fuiſſe limi-*

Quare taxæ curiæ expreſſio hîc ſufficit. Ea in Belgicis minoribus 24. duc.

tata

tata facultas nominandi ad beneficia valoris 60. vel 100. ducatorum, cum scirent summi Pontifices valorem cuiuscumque etiam opulentissimi beneficij in illis partibus non exprimi nisi in 24. ducatis, & alioquin etiam illusum esset voluntati Romanorum Pontificum si dum ipsi restrinxerunt indultum ad beneficia valoris ducat. 100. dumtaxat, sub hac tamen postea cautela consuetudinis Germaniæ exprimendi in Ducatis tantùm 24. Louanienses inuaderent beneficia valoris tercentorum & quatercentorum, & vltra ducatorum.

Igitur Titius stylo Curiæ, & consuetudine huiusmodi nixus, non habet quod dubitet de bullarum suarum subsistentia. Supposito tamen quod Scholastria in Ecclesia possideri soleat ab aliquo Canonico, seu beneficiato eiusdem Ecclesiæ, sine dispensatione, simul cum præbenda alioue beneficio ibidem, nam si dispensatione opus foret, ad illius effectum

3. In dispensatione super pluralitate non æquè

verior vtriusque valor videretur meritò exprimendus; nisi aliæ clausulæ illum pro sufficienter expresso haberent: vt sæpe aliàs solent. Quare tenor bullarum serio est attendendus, alioquin eo seposito impetrationem supradictæ præbendæ & Scholastriæ sub taxa camerali 24. ducatorum nullum sub vel obreptionis vitium pati omnino dicendum est.

CONSVLTATIO VII.

Executio rescripti beneficialis facienda non est nisi preces sint veræ.

Litteræ obtentæ ab I. tam quoad personam impetrantis, quam rem impetratam, omnino censendæ sunt subreptitiæ, & obreptitiæ, conditionibusque insertis defectæ, adeoque executioni non mandandæ à delegato. Subreptitiæ; quia dicunt *vitam eius ac morum honestatem aliaq; laudabilia virtutum merita* talia esse, vt *illorum intuitu* Pontifex *specialem ei gratiam facere* voluerit; cùm ipse notorius fuerit per plures annos in statu sacerdotali concubinarius; cum sequela plurium prolium; præter alios defectus minorum gentium.

Obreptitiæ; quia non explicuit onus præbendæ annexum Lectionis Theologicæ, & curæ pastoralis; cùm ipse qualitates ad illam necessarias non habeat, nec ille, ex cuius etiam matrimonio vacationem prætendit.

Defectæ insertis conditionibus; quia ab omni æuo solita est præbenda conferri per electionem, quocumque mense vacasset, vt & nunc fuit collata, adijcit autem Pontifex *dummodo ad nos collatio pertinet, iterũ dummodo tempore data litterarum non fuerit alteri ius quæsitum.*

1. Concubinarius impetrans nõ admittendus.

Quod si ergo sacri Canones, & nouissimè Concilium Tridentinum *s.25. c.14.* aduersùs clericos concubinarios tam graues & multiplices pœnas statuerint, etiam priuationis quoad obtenta beneficia, & inhabilitatis, atque indignitatis quoad obtinenda; *donec*, inquit Tridentinum, *post manifestam vitæ emendationem ab eorum superioribus, cùm eis ex causa visum fuerit dispensandum*: quantò minus poterit nunc huic impetranti prouideri sine vlla manifestatione emendationis, & dispensatione superiorum non tantùm, sed via regia, sub formula communi, allegationeque expressa vitæ ac morum honestatis, aliorumque laudabilium probitatis, ac virtutum meritorum?

2. Reijciendus vt infamis.

Præsertim cùm etiam in Secularibus iure dispositum sit, ne infamibus pateant portæ dignitatum: *l.2.C.de dignitat.lib.12.* illudque dictum canonizetur ab Innocentio III. *in c.inter dilectos X. de exces. prælat.* & transferatur ad succentoriam; vtique inferioris gradus beneficium: quantò magis tralatitium erit ad canonicatum cathedralem, lectoralem, & plebanalem in tali ciuitate?

3. Rescripta beneficialia ex mente Canonum intelligẽda.

Sanè de mente Pontificis iudicandum non aliter est, quàm vt sit conformis sacris Canonibus, & œcumenicis conciliis: adeoque ea literarum verba *præmissorum meritorum intuitu, specialem gratiam facere volentes*, non aliam voluntatem significare possunt, quàm quæ fundata sit in veritate huiusmodi meritorum, vt si qua in re alia subintelligenda sit ea conditio *si preces ac narrata veritate nitantur, iuxta c.2.X. de rescript.* id maximè obtineat hac in causa. Eoque magis quod dictæ litteræ Apostolicæ tam priores quàm secundæ, *seu perinde valere*, relatiuæ sint, ac fundentur in regula octaua Cancellariæ Apostolicæ reseruatiua mensium: quæ præfatur his verbis; *Cupiens D.N. Papa pauperibus clericis, & bene meritis personis prouidere, beneficia sua dispositioni reseruat*, &c. Relatum autem inest referenti, cum omnibus suis qualitatibus, & secundùm hoc illud intelligitur, & declaratur, *L.asse toto D. de hæred. instit.* id quod vel maximè obtinere debet in beneficiis sic affectis & curatis, vt non nisi personis bene meritis, *dignis, & habilibus conferantur*, vt loquitur Tridentinum *s. 7.c.3.* veteres canones cum pœna nullitatis innouando. quare de vitæ moribusque qualitate solerter delegatus debet inquirere. *Clem. Vn. de concess. præb. c. vn. de offi. deleg.*

4. Explicanda in rescripto qualitas præbendæ Lectoralis.

Nunc quod attinet ad puncta subreptionis; certum est præbendam, de qua quæritur, ab Episcopo N. an. 1564. in vim ac conformitatem Concil. Trid. *s.5.c.1.* effectam fuisse, & deputatam pro Lectore Theologiæ: & vt in aliis generaliter Tridentinum nullitatem constituit, si qualitates beneficio inhærentes in prouiso non fuerint: *s.25. c.5.* sic specialiter *d.s.5.c.1.§.de cætero præbenda huiusmodi*, inquit, *non nisi personis idoneis, & quæ per se ipsos id munus explicare possint conferatur, & aliter facta prouisio nulla sit, & inualida*; impetrans vero nec Theologiæ scientiam, aut docendi, legendive licentiam habet: adeoque litteræ eius ad huiusmodi præbendam obtinendam nullæ sunt, & inualidæ. Ideoque meritò Delegatus tam C. quàm I. huic impetranti præbendam eam conferre recusauit; seu huiusmodi litte-

 ras

ras exequi, attentis etiam pœnis, quas canones minantur iis, qui indignis ob vitæ turpitudinem, aut aliàs secundùm exigentiam beneficiorum non qualificatis, collationem faciunt, quas conglomerat Rebuffus *lib. 1. c. 17. de benef.*

5. Pastoralis.

Similiter pastoratus ab omni memoria cum ea præbenda coniunctim possessus fuit, & per Episcopi, Decani, & Capellani electionem, quocumque mense vacatio occurrisset, conferri solitus, quod tituli & priuilegij vicem præbet, & si aliud proferri non possit: *L. 1. in fin. l. 2. in princ. D. de aqua & aqua pluu.* quin imo cùm per annos 40. beneficium conferri, possideri consueuit tanquam vnitum, declararunt Interp. Concilij Trid. illud pro vnito habendum. *7. Kalend. Maij 1564. apud Sorol. in prax. p. 1. V. vnio* §. 6. possessoremque molestari non posse, id quod etiam Impetrans subticuit; adeoque vel ex hac etiam parte litteræ subreptitiæ fiunt, & inualidæ.

6. Conditio si ad Pontificé spectet ea collatio, si deficit irritũ fit rescriptũ vt & ex ea, si alteri sit Ius quæsitũ, vt est si quis per triennium sine lite illud beneficium possederit.

Sed nec minùs inualidę fiunt per defectum conditionum insertarum, *quod ad Pontificem collatio non spectauerit*, ac deinde *quod tempore data illarum* prædicto *iam ius specialiter erat quæsitum.*

Siue enim consideremus collationem, quam Impetrans prætendit per obitum S. siue per matrimonium C. neutro modo ius impetrantis firmari potest.

Non per matrimonium C. quoniam is nec per ætatem (quæ in cathedrali requiritur) nec per eruditionem (quæ in præbenda theologali & pastorali) capax erat; cùm Poëta tantùm esset, non gustatis vlterioribus studiis; adeoque *iuxta d. c. 1. s. 5.* collatio ei facta, nulla erat, & inualida; vti nec possessionem vnquam fuerat adeptus, vt per eius matrimonium, nec de iure vacare potuerit, nec de facto: adeo vt nec dispensatio foret in contrarium admittenda aduersùs decretum Concilij, & à Rege vetitum fuerit desuper litteras Placiti dari, quemadmodum etiam idem Concilium Trid. *s. 25. c. 5. in fin.* huiusmodi qualitatibus expressè vetat derogari, seu dispensari, & omnia contraria declarat pro subreptitiis, nullis, atque irritis esse habenda.

Non per mortem S. quoniam ab illius excessu prædictus E. ex legitimo titulo, vt supra est dictum, non tantùm triennalis, sed & decennalis ferè possessor factus est, pacificus, & sine lite: quippe quæ sine citatione Iudicis initium non habet: *§. omnium Instit. de pæn. tem. litig.* nec hactenus citatus fuerat.

Quin imo pridem erat triennalis idem, antequam hic impetrans priores suas litteras obtineret, executori exhiberet, aut eidem E. insinuari curaret.

Vnde nec refert si insinuationes antea & protestationes eidem factæ fuerint per prædictum C. quoniam aduersùs hunc impetrantem ex vacatione per obitum S. agentem, nihilominùs cōpetit ea Iuris exceptio *quoad tr. liberas ades habeo.*

Aduersùs autem agentem ex vacatione per matrimonium C. manet illa, quam mox diximus, exceptio, quod vacatio nec de Iure, nec de facto, per illius matrimonium sit inducta; quod nihil iudiciale sit factum per C. nulla lis mota, nulla citatio obtenta; nec regula 36. de triennali vllam protestationum mentionem faciat, vt in omnino impeditis per hostilitatem aut similes causas Pragmatica sanctio ex Concilio Basiliensi considerationem aliquam protestationum habet. Sed regula si triennium sine lite sit transactum, indistinctè possessorem molestari vetet, impetrationes contrarias declaret irritas, atque inanes, quemadmodum generaliter per actum extraiudicialem non interrumpitur præscriptio. *L. alienam & ibi DD. D. pro emptor.*

Quibus de causis, tam signanter ac pluries additur in litteris *si adhuc vacet per obitum.* non vacat quod pridem alteri præscriptione huiusmodi canonica est quæsitum; nam vt in ciuilibus negotiis inuenta est præscriptio, ne dominia rerum diu essent in incerto; sic & hæc præscriptio canonica, ne proprietas beneficiorum perpetuò esset in incerto, Ecclesiæque diu propriis sponsis carerent; sicut ob eam causam etiam Concilium Lateranense Iura deuolutionum in beneficialibus induxit, vt superiores supplerent inferiorum Prælatorum negligentiam in prouidendo viduatis Ecclesiis, de sponsis propriis singularum.

Atque ideo deficit prædicta conditio, *dummodo alteri non sit Ius quæsitum*, posita in litteris impetrantis, & consequenter ea non verificata, nullatenus potest procedi ad aliquam executionem. Sicut & alteram, *dummodo ad Papam collatio pertineat*, satis supra defecisse demonstrauimus, cùm debeat semper in hac præbenda procedi per electionem.

Vt omittamus quod litteræ impetrantis datæ sint Romæ ante annum, eoque amplius; qui autem vltra annum negligit prosequi executionem Rescripti, à fructu gratiæ illius excidit. *c. plerumque X. de rescript.* eoque etiam nomine E. etiam annali huiusmodi præscriptione tueri se potest, & delegatus ad executionem huiusmodi litterarum procedere prohibetur. 7.

7. Post negligentiam annalem rescripti executio nō est facienda.

De Consuetudine.

CONSVLTATIO I.

Carnium esus Benedictinis vetitus, & an consuetudine excusetur?

CVique Monacho carnem nec gustandi, nec sumendi est concessa licentia: non quia creaturam Dei iudicemus indignam, sed quia carnis abstinentia apta, & vtilis Monachis æstimatur. *c. carnem de cons. d. 5. c. cum ad monast. X. de stat. Monach.* sed specialiter regu- 1.

1. Qui Canones & Constitutiones esum vetent?

la S.

la S. Benedicti *c.36.* statuit, vt carnium esus infirmis omnino debilibusque pro reparatione concedatur, ac vbi melioraii fuerint, à carnibus more solito omnes abstineant, &c. *c.39.* vt carnium quadrupedum ab omnibus abstineatur comestio, præter omnino debiles, & ægrotos, sensibiliter à morbis læsos, vel imbecilles & languidos. *Vt explicat Thomas à Iesu in exp. reg. Carm. c.12. d.3.* Innocentius verò III. *in d. c. cum ad monast. X. de stat. monach.* eaudē à carnibus abstinentiam firmat, & laxiorem concessionem à quibusdam Prælatis factam, resecat. Clemens itidem *in constitutione ne in agro de stat. mon.* approbat, innouat, & obseruari mandat Innocentij constitutionē. Benedictus verò XII. *B[ulla] datâ anno 1336. c.26.* de esu & abstinentia carnium statuit his verbis; *Verum quia ad salutis profectum tenditur, si moderationis sobrietas & modestia obseruentur, volentes ea, quæ circa esum & abstinentiam carnium, B. Benedicti regularis instituta tradidit, & in constitutione piæ memoriæ Innocentij Papæ III. Prædecessoru nostri, sunt statuta, firmiter obseruari: statuimus & ordinamus, quod per totum annum feriâ quartâ & die sabbati, & à prima Dominica de Aduentu, vsq; ad diem Natalis Domini, & à Dominica Septuagesima vsq; ad diem Paschæ, omnes Regulares eiusdem ordinis, seu religionis ab esu carnium vbiq; abstineant; nisi necessitas infirmitatis non ficta, per Abbatem vel alium Prælatum proprium fortè suadeat, cū aliquo dispensandum. Diebus autē quibus Monachi in infirmitorio carnes edent, sic prouideatur omnine. quod in refectorio remaneat ad minus medietas Monachorum, Capituli, vel Conuentus: & idem fiat vbi Abbas, seu alius Prælatus principalis, aliquos ad domum seu ad cameram suam vocabit ad melius & plenius exhibendum: Quoties verò plures simul carnes in infirmitorio comedent, versus & oratio in principio mensæ, ac post refectionē Hymnus & versus dicatur; & continuum discumbendo silentium obseruetur, ibiq; legatur. sicut in refectorio continuè aliquid quod ædificet audientes; nullaq; persona sæcularis ad comedendum inibi aliquatenus inuitetur. Caueant autem Abbates & alij Prælati aliorum locorum ipsius Ordinis seu religionis, ne sæculares personas ad eorum mensas conuocent, quarum occasione ipsi, vel ordo, seu religio huiusmodi denigrari valeant, vel notari.*

2.

An ea Benedicti XXII. constitutio esum permittat, an consuetudinem inuectā tantum restringat?

Quæ Bulla, etsi à pluribus in diuersum sensum deducta sit, verior tamen est, non fuisse mentem Benedicti, neque sententiam Bullæ, esum carnium in infirmitorio concedere, diebus ibi non exceptis; sed omnino vsus laxiores post Innocentianam inuectos resecare, & certis modificationibus cohibere, sub earumque intellectu Innocentianam pristino rigori restituere. *Quod latè docet Carolus Fernandus Benedictinus in epist. Parenetica ad Monachos Sagienses scripta anno 1512. præsertim c.63.64.65.66.* & discertè declarauit Pius Papa, *Bulla quibusdam reformatis Monachis rescripta anno 1550.* narrata diuturna altercatione distractionis, & inconstantiæ generatiua, circa esum & abstinentiam carnium, attentâ regulâ S. Benedicti, non licere illius Monachis submissis obseruantiæ regulari, siue nondum submissis, vti carnibus, nisi secundùm regulam præfati ordinis, & cum suorum superiorum licentia, non per importunitatem concessâ, sed pia consideratione concedenda, & data deinde visitatoribus facultate esum carnium permittendi; ob teneritudinem, aut debilitatem bis vel ter in hebdomada: si aliàs aliquibus locis reformatio induci non posset. *cæteris tamen*, inquit, *in regulari constitutione Innoc. III. & Benedict. XII. constitutionibus contentis modificationibus obseruatis.* Scilicet vt quando esus carnium permittitur, non in refectorio communi, sed in infirmitorio comedantur, adhibita lectione, silentio, benedictione, & gratiarum actione.

3.

An omnium carnium esus sit prohibitus, an tantùm quadrupedum?

Porrò regula carnes quadrupedum tantùm nominat. & S. Hildegardis in illius explicatione, quam diuinitus tradita latino stylo scripsisse dicitur, cuius esset ignara, censet bipedum permissas esse: quod non tam succulentæ & libidinis sint incentiuæ: tamen Turrecremata *tract. 104 in reg.* secus æstimat, quod illæ magis sint deliciosæ. Et generatim carnes Benedictinis prohiberi censuit *Thomas à Iesu in expos. text. reg. Carmel. c.12. d.1. Craesbekius in reg. c.39.* addito illo Hieronymi; *esus carnium & potus vini, ventrisq; saturitas seminarium libidinis est.* Perez *in idem caput n.10. in fin.* rationem vetitę monachis carnis latiùs prosequitur *idem Thomas. ibid.*

4.

Vsus contrarius potest esse rationabilis, & iustam originem habere.

Porrò multis in locis vsu Immemoriali ab abstinentia carniū recessum est, alicubi priuilegiis particularibus: alicubi frequentiori Superiorum relaxatione: siue ob aëris intemperiem, penuriam, & caritatem piscium: siue eorum, & climatis dissonantiam, vt continuus vsus morbos generaret, quibus non tantùm natis, sed & nascituris carnium esus esset concedendus, vt in origine sua extinguerentur, aut præoccuparentur: præsertim in locis vbi vinum rarius & carius est: & potus regionis flegmatico vitio auertendo non sufficit, nisi interposito carnium succo. Sic in toto Belgio Benedictinam familiam carnibus vsam videmus: & Cistercienses, qui initio professi sunt obseruantiam regulæ quasi ad literam reducere, dispensatione Alex. VI. an. 1498. quæ habetur apud Rodrigues, Carnium vsum, & esum admiserunt.

5.

Quæ vbi nō constat immemorialis consuetudo pro priuilegio est.

Huius vsus in N. Benedictina familia originem non est inuenire, adeoque creditur retineri licitè posse. *Qua de re multi passim: &* Panorm. *in d. c. cum ad monast. ex sententia Cardinal.* licitum vsum asserit donec reformetur; sed quod superior debeat super his intendere. Petrus de Waloncapellæ *lib.3. instit. monast.* dicit verisimilem esse opinionem, quod per summos Pontifices, seu aliàs super eo sit dispensatum, quod etsi hîc non constet quomodo aut qualiter se habeat; immemorialis tamen temporis ratio facit, vt credi possit priuilegium. *l.2. in princ. D. de aqua & aqua pluuia.* eò magis quod id à Cisterciensibus factum constet, & Hispanis reformatis eiusdem familiæ eadem dispensatione vti permisit Alexander VI. *apud Rodrig.*

drig. & Benedictini Cassinenses certis monasteriis, certis ex causis, certis diebus carnium esum permiserunt. Et probauit Greg. XIII. Immemorabilis enim consuetudo, etiamsi de titulo non constet, vel bona fide, vtrumque tamen temporis prærogatiuâ, quantisper aliud non probatur, complectitur. *Suarez. tom. & lib. 1. de relig. c. 13. num. 8. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 4. n. 14. vide Sayrum clauis regia c. 11. nu. 12. Azor. Instit. moral. lib. 5. c. 17. q. 6. Caiet. 1. 2. q. 97.*
6. *art. 3.* imo quamuis consuetudo mala fide foret inducta, si tamen sine violentia diu durauerit, potest abrogare legem humanam. *Suarez. lib. 7. de leg. c. 18. Salas de leg. disp. 19. sect.* 20. nam & incipit consuetudo cum peccato sæpe, neque vt corruptela reiicienda est semper, cum successu temporis validata est. *Malder. in 1. 2. q. 97. art. 3. memb. 1. & clarius memb. 2. § appendicu. Azor. vbi supra. & c. 18. q. 16. & Suarez. lib. 1. de*
7. *relig. c. 13. n. 8. & 9.*

Quamuis fortè principia fuerint mala.

Et quamuis *c. vlt. X. de consuet.* requiratur, vt consuetudo, quæ legem abroget, sit præscripta; præscribi autem non videatur posse, sine bona fide; adeoque authores citati ac alij accipiendi videantur de ea, quę originem quidem vitiosam, sed subsecutam successorum bonam fidem habuit, qui non tenentur examinare facta antecessorum, præsumere possunt illos bonos, & factum bonum fuisse: nisi constet de malo: *Sayrus in thesauro casuum lib. 3. c. 11. n. 12.* tamen quando principia ipsa, vt in antiquis solet, obscura sunt, vel dubia, sentire oportet pro consuetudine vt valeat: licet quædam appareant alicuius vitij indicia: dum tamen ita manifesta non sint, vt nulla illud tergiuersatione celari seu excusari possit. Omnis enim priùs alia coniectura sumenda est, etiam causæ fatuæ, quàm aliqua recipiatur assertiua delicti. *Menoch. de præsumpt. l. 4. p. 161. n. 26.* præsertim in personis religiosis, quæ animæ suæ nunquam censentur immemores; nisi contraria sit euidentia, adeo vt etiam quod in aliis crimen foret, si ipsi patrent, in aliam præsumptionem trahatur, si aliqua possit superesse.

Quæ nisi apertè constent præsumi non debent in tam antiquis præsertim quę communis pręscriptionis tempus superāt.

Quod in casu nostro specialiter iuuatur, quod olim in hac domo B. hæc eadem disputata, frustrataque sint effectu suo, quæ visitatores inducere conati sunt, & quamuis aliquanto tempore carcerum metu ac vi maiori aliquid illi obtinuerint, illud tamen nec sufficiens ad præscriptionem fuerit, nec vniformitate actuum consensus communis significatiua quæ in omni consuetudine requiritur. *Mynsing. cent. 6. obs. 42.* satis firmatum, cum etiam à singulis huiusmodi abrogatio, quâ Ius quæsitum tolleretur, probari deberet. *c. quod omnes de reg. Iur. in 6.* saltem ad effectum, vt illi obligarentur.

8. Nec decretū aliquod non receptum contra sufficit.

De Electione.

CONSVLTATIO I.

De parochialium Ecclesiarum collatione.

VAcantibus parochialibus Ecclesiis Côc. 1.
Trid. s. 24. c. 18. præscripsit concursum, cum ea clausula, vt omnes prouisiones præter formam illius factæ subreptitiæ esse censerentur, non obstantibus, quacumque reseruatione pręuentionibus, indultis, nouis prouisionibus, affectionibus, & impedimentis quibuscumque. Vnde manifestum est collationem Romanam neglecto concursu ab Episcopo proposito irritam esse. Et, licet Pontifex super concilio possit dispensare ex iusta causa, cũ id exprimit; non sufficere tamen ad huiusmodi derogationem clausulam generalem nõ obstantibus quibuscumque, &c. censuerunt classici multi Doctores *citati in collect. Barbosa ad Concilium Tridentinum s. 1.* quod obtinere maximè debet, quando idem Concilium non tantum disponit, sed &, si quid secus factum erit, subreptitium fore decernit, vt de concursus neglectu statuit in clausula *aliâs prouisiones omnes d. c. 18.* & licet Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 6. n. 120.* dicat, vt Pontifex censeatur validè contulisse beneficium curatum sine concursu, sufficere expressè vel tacitè derogasse Concilio Tridentino: & sufficere derogationem generalem: tum quia id, etsi admitteretur vbi Ordinarius non proposuit concursum, tamen ratio non fauet vbi iam proposuit, aut tempus proponendi adhuc durat, & solet proponere Ordinarius: & hîc minùs obtinere debet, vbi Rex Conciliũ voluit seruari, vt sonat; & Regens Margareta litteris suis, etiam Conciliis mandauit, vt curent seruari: adeoque Regis Placitum eò non extenditur, sed subreptitium est, quin & collatio in qua concursus factus non exprimitur. Quin etiam constitutio Pij V. *incip. in conferend.* significat non esse Pontificum mentem, vt decreto conciliari de concursibus derogetur, quoad ipsos concursus vllatenus; sed dumtaxat, vt eorum qui in concursu digniores sunt reperti, dum vacatio contigit in mense Pontificio, nomina transmittantur ad Sedem Apostolicam, & ab illa accipiant prouisionem, & litteras; quo minùs lædantur annatæ, & Iura Curiæ.

Collatio Romana parochialis citra concursum irrita est.

Sed arguitur hic concursus non fuisse ritè 2.
celebratus; adeoque subsistere prouisionem Romanam: sed id non sequitur: quia non ab euentu, sed à decreto Concilij irrogatur subreptio, & nullitas.

Nec effectū concursus tollit, spes aliquis minus ritè seruatus.

Quare & cessat argumenti prosecutio, quod non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum: quia ex regula Catoniana, quod ab initio nullũ est tractu temporis non conualescit, etiamsi in illam temporis aut facti circumstantiam reciderit, qua stante rectè poterat inchoari. Adeoque collatio semel Romę

nulliter facta non recuperat vires, etiãsi postea contigerit concursum celebratum, iure esse irritum; præsertim durante tempore, quo ordinarius concursum perperam celebratum corrigere, & nouum instituere potuit. Ideóq; Pontificia collatio fundari debet in lapsu temporis, & nullitate concursus, aut plenitudine potestatis, voluntateque abrogandi decreti Concilij, aut designatione dignioris in loco beneficij facta, cui designato à Pontifice fiat collatio.

3. Quamuis nec ordinarius decretũ c.18 s.23. exactè seruarit.

Rursus obiicitur, quod ipse Ordinarius non seruauit decretum Concilij, sed designationẽ dignioris, patrono Ecclesiastico competentem, cùm & hic competat institutio, sibi arrogauit; & eum, quem voluit ipse elegit; non patrono electionem permisit: vt iubet Concilium *s.24.d.c.18.§. si verò Ecclesiastici.*

Quoniam subreptitio collationis Romanæ ab ipso Concilio, non ab hoc euentu inducitur, vt diximus: & posito, quod aliud concursui non possit obiici, hæc exceptio tertij est, non publica; scilicet patroni, aut ab eo electi: qui se in ea soli possunt fundare, non alij; adeóque si patronus & ab eo electus in gratiam electi aut ordinarij conniuerent, aut iuri suo renunciarent, electioníque ab Episcopo factæ consentirent, non haberet Romanista, quod ex eo capite obiiceret.

4. Nec obstat Reg. 8. Cancell.

Denique obiicitur regulam octauam Cancellariæ non esse abrogatam, per quam menses Pontifici reseruantur, quibus vacantia beneficia ipse conferat: sed verò quoad curata beneficia parochialia repugnat id disertis verbis *d. c.18. etiamsi, inquit, ipsa parochialis Ecclesia reseruata, vel affecta fuerit generaliter, vel specialiter, &c.* Atqui dicta regula octaua non aliud agit, quam vt vacatura in certis mensibus beneficia generaliter Sedi Apostolicæ reseruet.

5. Nec Interpp.

Verùm replicatur, Congregationem Concilij interpretum *apud Barbosam in Collectaneis atque in Declarationibus Concilij* censuisse in hęc verba; *si beneficium curatum Iuris patronatus Ecclesiastici in mensibus Apostolicæ Sedis reseruatu vacauerit, Episcopus ipse Ordinarius nulla habita ratione patronorum debet edicta concursus proponere & idoneum eligere, Romam mittere instituendum, cum fide Ordinarij, sicut in aliis curatis, quæ nõ sunt de Iure patronatus.* Liquida videtur hęc decisio.

Sed, vt omittamus huiusmodi declarationes non tantùm non exhiberi authenticas, & omnes impressas declarationes iam sæpius Romæ esse damnatas, vt adulterinas; ego tantùm prouoco ad ipsum textum Concilij: qui indistinctè sine mensium reseruatorum vel non reseruatorum mentione disponit, *vt si vacans parochialis Ecclesia Iuris patronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat* (vt hic supponitur) *Is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Episcopo præsentare teneatur, vt ab eo instituatur: cùm verò institutio ab alio quàm ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligit digniorem, quem patronus ei præsentet ad quem institutio spectat.* Hęc sanè verba omnia, si conferantur cum ea declaratione, consistere simul non possunt: iam enim ante diximus decretum Concilij de instituendo concursu etiam in reseruatis locum habere. vt præfatur d.c.18. *in princ.* nullaque reseruatione aut impedimento obstante decretum Concilij, formamque obseruari: quæ in Ecclesiis Iuris patronatus non aliam facit distinctionem, quàm an Episcopo competat institutio, an alteri: si Episcopo; tum ad patronum spectet electio dignioris: si alteri; ad Episcopum: nullo autem casu ait Concilium procedere posse Episcopum nulla habita ratione patronorum: sed addit Concilium, deferri patrono electionem vno casu, altero saltem præsentationem; nullo autem ad Romanum Pontificem quidquam reiicitur à Concilio; tametsi dicat se disponere etiam in Pontifici reseruatis: & semper patroni rationem vult haberi in nominandis *d.c.18.§. porrò.* Ita vt contrarietas huius decreti satis tollat in parochialibus regulam, cum qua simul stare non potest. *l. vbi repugnantia. D. de reg. Iur.*

6. Concilium stare non potest cum Reg. 8. Concel. quoad curata parochialia, ideóque quoad hæc abrogata censenda.

Sed huic solutioni posset obiici quod Concilium ita possit accipi, cum ait, *collatio fiat ab eo ad quem spectat: patronus præsentet ei, ad quem institutio spectat. &c.* At qui ex reseruatione regulæ octauæ Cancellariæ, in mensibus Pontificiis tam liberorum beneficiorum collatio, quam patronatui subiectorum institutio ad Pontificem spectat: *vt liquet ex textu regulæ:* sed respondere rursum est facile, quod in beneficiis Iuris patronatus Ecclesiastici, cùm institutio ad Episcopum spectat, sine distinctione mensium velit Episcopo fieri præsentationem, & ab eo institutionem: si ad alium spectat; alteri præsentationem, ab eodemque institutionem: quæ verba satis sunt clara, nec consistunt cum verbis prædictę declarationis: cum Concilium mandat non ab Episcopo vnquam fieri præsentationem, sed à patrono: & propriè non dicitur ad Pontificem spectare vnquam institutio, vt loquitur Concilium, sed ad ordinarium, vel alium inferiorẽ: quare etiã in liberis beneficiis ea verba *d.c.18. collatio Ecclesiæ ab eo fiat ad quem spectabit eam conferre,* propriè ordinarium collatorem respiciunt: & regula 8. Cancellariæ non vtitur huiusmodi verbis in Pontifice, sed *cupiens pauperibus clericis & aliis benè meritis personis prouidere*, nec stylus bullarum vtitur verbo *institutionis*, & tamen omni casu mandat Concilium institutionem fieri seu ab Episcopo seu ab alio ad quem spectat. Quare rectè *apud Gonzales ad reg. 8. Cancel. glos. 8. n. 112.* Nauarrus censuit *per. d.c. 18.* reseruationem omnium parochialium esse sublatam: idque vsu in multis diœcesibus fuit receptum: vt nuper plurimi Episcopi harum regionum testati sunt in graui quadam causa: adeoque ea interpretatio ibi est retinenda. *l. si de interp. D. de legib.* præsertim cum Concilium Basiliense iam olim omnes reseruationes Pontificias sustulerit, *siue, inquit, per Extrauagant. ad regimen. & execrabilis. siue per regulas Cancellariæ, aut alias apostolicas cõstitutiones introductas: statuens, vt de cætero nequaquam fiant: reseruationibus*

cibus in corpore Iuris expressè clausis, & his, quas in terris Romanæ Ecclesiæ subiectis fieri contigerit, dumtaxat exceptis : quod Concilium à Nicolao Pontifice approbatum est 14.*Kal.Iul.*1449.in Gallia,cuius tunc pars erat Flandria,receptum per Regiam constitutionem, quæ vocitata est exinde pragmatica Sanctio.

Et verò Concilium Tridentinum huiusmodi reseruationes nec restituit, nec admodũ vspiam probauit : etsi res ipsa introspiciatur, cum Pontifex astrictus erit designato digniori non liberè conferre, sed restrictas ei tantùm litteras expedire non omnibus satis dignum recursu ad Sedem Apostolicam aliquid reperiri; sed in pecuniariam tantùm causam redigi quæstionem : cuiusmodi rationes odiosæ sunt , & bursales constitutiones à scriptoribus vocantur ; & omnibus modis creduntur restringendæ : vt manendum sit omninò in propriis terminis decreti *d.c.*18. præsertim in his ditionibus , vbi Concilium receptum est, prout sonat , non vt quotidianæ interpretationes , decreta, aut constitutiones Româ adferri possint , quæ præter Concilij mentem , decretum alterent , amplient, aut restringant , & regulam octauam de reseruationibus , quoad beneficia curata parochialia (nam sunt & alia curata in quibus intacta mansit) abrogatam restituant.

Quod nuncattinet ad id , quod vlterius concursui , seu à patrono electo obiicitur, quod examen non fuerit factum per approbatos in Synodo , adeoq́ue reddatur irritum, & locus fiat prouisioni Apostolicæ ; quæ lapso

7\. Nec examen non ad omnimodam formam Concilij factum hic obest.

iam tempore de nouo possit impetrari : respondeo d.c.18.declarare quidem omnes collationes parochialium Ecclesiarum subreptitias citra concursum factas; sed non itidem, si instituto concursu apex aliquis aut Iota fuerit omissum , ideo concursum esse irritum , aut effectu carere : quin imo *in fine d.c.*18. diuersas causas ponit ob quas Ordinarius ea forma omissa possit instituere priuatum examen ; *cæteris tamen* , inquit , *seruatis* , Item Concilium Prouinciale circa examinationis formam posse addere vel minuere.

Cui rei conformiter Concilium primum Mechliniense, *tit.de Decan. & pastor.c.*6. statuit in hæc verba ; *Vacatione Ecclesiæ parochialis occurrente licet Synodus plurimum optaret circa examen promouendi ad illam obseruari dispositionem Concil. Trident. attendens nihilominus quod in quibusdam diœcesibus propter nimiam sacerdotum inopiam illa seruari non potest, omnia & singula circa huiusmodi examen necessaria , locorum Episcopis authoritate eiusdem Concilij committit , decernens collationes & prouisiones post examen ipsorum iudicio necessarium factas , firmas esse & validas* : Concilium verò secundum *ann.*1607. *tit.*17. *de archipresbyteris c.* 5. *in* hæc verba ; *Ecclesiis parochialibus vacantibus curabunt Episcopi & Archidiaconi , vt quàm fieri poterit citissimè iisdem de idoneis pastoribus prouideatur , illiq́ mox instituantur, & sic à capta possessione , & inchoata residentia pro rata temporis fructibus gaudeant* ; nullibi autem priorem dispositionem reuocat; quin imo tacitè approbat , collationes indistinctè in partibus factas , dum Episcopis & Archidiaconis mandat , vt curent quàm primum vacantibus Ecclesiis de nouis pastoribus prouideri , illosq́ue institui ; quæ cura in Romanis prouisionibus per illos expediri nequit : ideoq́ue significat tacitè hîc fieri prouisionem & institutionem , quæ sub eorum curam vtique cadit : firmæ ergo erunt & validæ parochialium collationes post examen ipsorum Episcoporum iudicio necessarium factæ ; præsertim cùm secunda Synodus à Sede Apostolica sit approbata , adeoq́ue prima tanquam relata,atque ita pro inserta habita,etiam sit approbata.

Cui rei id accedit maximè quod *d.c.*18. *Concil. Trid.* præfatur *expedire maximè animarum saluti à dignis atque idoneis parochis gubernari* : ideoq́ue salus populi præualet apicibus subtilitatum , vt potiùs ea attendatur , quàm vnius Iotæ defectus in concursu obrepens. Vt si vnquam verùm sit eum peccare in legem qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem ; id maximè hic obtineat. Adeoq́ue si quid omissum fuerit,valeat concursus; effectumq́ue sortiatur, *cæteris*, inquit Trid. *seruatis*.

8\. Nec nullitates attendendæ minutiarum præ fine & proposito Concilij.

Quid enim si ad Barbosam & ab eo allegatos respicimus , quanta strues occurret nullitatum ? quas illi mox inducunt , si vel edictum propositum fuerit cum maiori termino quam viginti dierum , vel Episcopus plures idoneos examinatoribus non nominauerit , vel examen factum sit ante terminum edicti , vel quis termino decem vel viginti dierum elapso sit ad examen admissus , vel eodem die quo examen factum est concursus sit clausus , vel examinatores in Synodo non sint approbati , & quidem tres in Synodo approbati non sint adhibiti, vel singulis annis in Synodo sex examinatores non sint propositi , nominatim quidem , & non in genere , vel sub nomine dignitatis , vel in locum denominatorum eo anno mortuorum alij surrogati non sint ab Episcopo cum consilio Capituli , & dummodo mox intra annum Synodus celebretur: nam elapso anno Synodi omnium officium exspirare volunt, adeò vt nisi sex in Synodo nominati supersint , cæterorum officium nullius sit momenti , nec Episcopo liceat alios sumere ; adeò quidem vt quamuis in prioribus Synodis probati sint examinatores , nullius flocci sint nisi in vltimis Synodis sint expressè confirmati , & quidem tam scrupulosè vt quamuis competenti numero examinatores fuerint Synodales, si quis tamen accesserit non Synodalis,actum aliorum irritet,vel si quis examinatorum non fuerit Doctor aut Licentiatus, etsi Concilium clericos vel regulares alios admittat,vel adhibiti solemniter nõ iurarint. Hæc omnia aliaq́ue recenset Barbosa *ad.d.c.*18,tanquam nullitates concursus: quasi

iis non

ijs non seruatis in mensibus Apostolicis, omnimoda dispositio Pontifici deferatur:

At verò non euincit textus Concilij, si textus & ratio tota ponderetur, non apices tantùm aliqui seorsim inspiciantur. Ad quem modum olim in Curia Romana ex quibuscumque leuidensibus nullitatibus etiam optimo Iure nixi causa cadebant, donec Clemens VIII. constitutione 5. *Idus Februarij* 1592. omnes abrogauit nullitates, excepto defectu citationis, iurisdictionis, aut mandati: & ex causæ ipsius æquitate lites omnes deinceps determinari iussit: sustulitque magnam Curiæ corruptelam, quâ litium contexendarum artes supra causæ æquitatem valebant.

9. Nullitates non substantiales non attendendæ.

Ad eum ergo modum quo præcisæ sunt litigiorum nullitates, & æquitas causarum reducta est; non extra rationem statuendum videtur, vt mens, causa, propositumque Concilij Tridentini *in d. c.*18. attendatur potius, quàm aliqui apices minus obseruati, quorum gratia salus animarum negligatur.

Ob quam rem cum turbatus Belgicarum ditionum status, nec annuus Synodos diœcesanas, nec triennales prouinciales permittat, multæque aliæ loci huius & temporis difficultates occurrant, quo minùs seruari verbotenùs Concilium possit; rectè Synodus prima Prouincialis Mechliniensis *d. c.*6. *tit. de Decanis* considerauit litteram occidere, animam rationemque legis viuificare, commisitque prudentiæ Episcoporum omnia ad examen huiusmodi necessaria, & prouisiones, post examen ipsorum iudicio necessarium factas, validas declarauit.

Profectò salubriùs quàm Romanistæ quidam curiales omnes consectantur subtilitates, vt huiusmodi concursus subuertant, quo via aperiatur Romipetis, qui annatas augeant, quæ, damnatæ à Concilio Basiliensi, nec iterum à Tridentino stabilitæ, & in Belgio locum non habent, ob priuilegium, quo inferiora beneficia non censentur excedere 24. ducatos: qualia annatas non debent. Tamen vt admitterentur, præualere non debent illæ, nec expeditionum iura saluti animarum; quæ curatur per concursum; etiamsi non omnibus numeris aut apicibus absolutum: ideoque non admittendæ hic sunt illæ nullitates, quæ saluti animarum, legisque expresso hic fini repugnant. *l. non dubium. & ibi DD. C. de leg.*

10. Præsertim adstipulante consuetudine tot annorum post Concilium.

Qua ex ratione, & Synodi primæ prouincialis decreto natum est, vt vsus & consuetudo in concursu parochialium fuerit literalibus huiusmodi legibus soluta; rationis præscripto, fineque contenta: saltem in his partibus, vbi Synodi non annuæ, sed ratæ sunt ob temporum & locorum difficultates. Alioquin in apicum rigore vix hic vlli concursus à multis annis essent validi, quod absurdum est, & contra sensum, & praxim communem.

11. Ex locis his

Ex eademque ratione nata est declaratio quam refert Barbosa *in Collect. ad d. c.*18. in hæc verba; *prouisi de parochialibus non seruata forma Concilij ex eo quod ob varias difficultates non potuisset cogi Synodus, nec deputari examinatores Synodales non sunt remouendi, at danda est facultas Episcopo deputandi examinatores extra Synodum, illeq; monendus & hortandus vt quanto citius conuocet Synodum eo meliori modo quo potest. Ita Aldan. d. tit.*9. *num.*40. *attestans sic fuisse decisum in Treuirens.* 26. *Iunij* 1627. quæ declaratio, vicino Episcopatui Treuirensi concessa, moribus, & difficultatibus, & necessitatibus nostris accommoda magis hic recipienda est, & seruanda, quam aliæ Italico climati, & tranquillitati opportunæ.

per tam longa bella turbatis.

12. Vbi Concilium prout sonat plano sensu receptum est.

Nec minus hæc considerauit Rex Catholicus inter Episcopum Atrebatensem & Abbatem S. Vedasti, cum ille interpretationes aliquas Romanas vrgeret, hîc verò textum Concilij planum esse, Conciliumque in plano & aperto suo sensu, nec aliter hic receptum allegaret, dum sententia 22. *Martij* 1589. lata Rex Concilij decretum *d. c.*18. *§. si verò*, obseruandum esse, prout sonat; & ab Abbate ad parochiales vacantes ex probatis electum, ab Episcopo instituendum indicauit.

Quę sanè omnia in iudicio possessorio maximum momentum debent habere: scrupuli, si qui ex istis apicibus oriantur, reiiciendi sunt in iudicium petitorium: quod patitur moram huiusmodi subtilitatum enucleandarum.

13. Et aduersarius apostata Papæ obrepsit.

Nunc quod ad personam Romanistæ attinet, cum is ex Societate fugerit vt apostata, incapax est huiusmodi beneficij. *c. legi* 16. *q.* 1. *Rebuff. in prax. beneff. l.* 2. *de disp. cum regul.* nam & apostaliæ crimen, & pænas huiusmodi fugitiui incurrunt *ex Const. Greg. XIII. incip. ascendente. §. porrò. & §. quamuis in princ.* & cum habitum dimiserit, audiri eius de superioribus querelæ non debent, *Trid. s.*25. *de reg. c.*19. quæ facti infamia manet, vt etiam absoluto non pateant portæ dignitatum, seu huiusmodi curatorum parochialium beneficiorum *l. palam in fin. D. de rit. nupt. l. senatoris eod. c. infames.* 3. *q.* 8. *c. omnes* 6. *q.* 1. *l.* 2. *C. de dignit. l.* 12. *l. reos C. de reis post l.* 10.

CONSVLTATIO II.

De deputatione Vicariorum in parochialibus vnitis citra concursum.

Parochus ratione sui beneficij omnia iura tam authoritatiua seu honorifica, quam vtilia, vt sunt oblationes, & decimæ per districtum suæ parochiæ habet sibi competentia. Quod si porrò intra ambitum parochiæ suæ ob illius latitudinem aut multitudinem populi noua Ecclesia ædificetur, ibique sacerdos constituatur, cum congrua portio-

portione; partem verò iurium, oblationum aut decimarum sibi prior parochus reseruat, non est secundus ille in suo districtu parochus; ex proprietate sermonis, sed Vicarius, maneique alter parocbus primitiuus, qui plerumque vulgò patronus Ecclesiasticus nominatur. Id quod maximè obtinere solet in dignitatibus & collegiis Ecclesiasticis, quibus in dotem maximè olim altaria, atque Ecclesię parochiales assignari, vel vniri consueuerunt, quo titulo vel de suis collegis aliquem sacerdotem, vel alium constituere solens, qui parochialia munera subeat, percepta ex prouentibus parochialibus portione competente, reliquis autem dignitati aut collegio relictis: & qui sic constituuntur procul dubio suns Vicarij, alij autem primitiui pastores: tametsi vulgari sermone, & ab exercitio pastores dicantur. *vt hæc constant ex c.7.s.7.c.16.s.25.Concil.Trid.& c.ad audientiam.X.de Eccles. ædif. aliisq; iuris communis locis mox citandis.*

1. Vbi titulus alteri est vnitus alteri curæ exercitium commissum ille parochus, hic Vicarius est.

2. Eo præmisso, diserto Iure decisum est deputationem Vicariorum pastoralium ab iis fieri, qui Ius ipsum Ecclesiæ possident. *c. extirpanda.§. qui verò c.de mou.de præb. c.vnic.de cap. monach.in 6.Clem.1.de Iur.patronat Concil.Trid. s.23.c.1.5. eadem.* Quoniam verò à Iure antiquo recedendum non est, nisi quatenus expressè noua constitutione recedi iubetur; *l. præcip.C.de appel.* sequitur concursum in parochialibus Ecclesiis vacantibus per Conc. *Trid. s.24.c.18.* præscriptum in Vicariis locum non habere: quoniam non de iis sed de rectoribus Ecclesiarum disertè statuit: vacare has dicit; nunquam vacant vnitæ: in vacantibus Vicarios constitui Iubet; Vicarij Vicarios non habent: *c.cleric.X.de off.Vicar.* de rectore prouideri Ecclesiæ dicit, hic tantùm deputantur Vicarij, cum illi quibus vnio facta est ipsi rectores sint: conferri ibi parochiales Ecclesiæ dicuntur; denique totus concilij contextus sonat ea, quæ accidunt in prouisione ipsius tituli Ecclesiæ parochialis, non in subrogatione Vicarij.

2. Et hic Iure ab illo deputatur.

3. Nec in iuris mutatione quæ de parochis præscribuntur vt concursus in Vicariis obtinent.

4. Hanc sententiam asserit Garzias *de benef.p. 9.c.2.§.2.n.289. vbi diuersas Cardinalium Concil. Trid. interpretum declarationes negantes in Vicariis præscribi concursum citat (habetur & alia in impressione Coloniæ an.1620. ad d.c.18.) Breue item Sixti V. & constitutionem Pij V. (quam etiam habet Quarauta in summa Bullarij verb. Vicarius perpetuus. Pias.pr.ep.p.2.c.5.n.17.) Azor Inst.mor.p.2.lib.6.c.29.q.3. & Gonzal.ad reg.8. Canc.gl.5.§.3.n.49.* itidem negant in Vicariis, etiam perpetuis obtinere concursum, quamuis id attribuat Gonzal. totum d.constitutioni Pij V. quasi posteriori & correctoriæ, sed ex supradictis non correctoria ea, sed conformis esse probatur Concilio, *vt melius sentit Garzias ibid.n.292.*

4. Deputantur ergo à parochis primitiuis non per concursum constituuntur.

Sic & loquitur declaratio Cardinalium citata à Zerola *p.2. verb. Vicarius. §. 7. sed nulla clarius, quàm illa quas citat Garzias num. 294.295.*

Quamquam secundum Garziam *n.300.301.* quando vnio non est ipsius tituli, sed tantùm bonorum, decimarum, &c. Quando is cui bonorum vnio fit, nullum Ius in beneficio retinet, nullámue in Ecclesia auctoritatem, tunc cui facta est vnio, non fit Rector aus primitiuus pastor, sed sacerdos in ea Ecclesia constitutus, actu & habitu est rector, & is, cui talis facta est vnio prouentuum, vtilitatem possidet instar prædij, non autem tituli spiritualis; & tunc secus est dicendum.

5. Nisi cui non titulus sed bona tantū sunt vnita.

Quemadmodum qui sub patronatu est, verus omnino Rector est, nec potest patronus administrationi illius se immiscere: *c.nonenrunt.10.q.1.c.præterea.X.de Iur. patronat.Trid. s.24.c.3.* qui vnitam habeat parochiam rector est; alter Vicarius & minister: maior hic nexus est; maior authoritas: cui quo minùs derogetur, & concordia à dependentia fulciatur; mirandum non est, si non æquè in vnitis atque patronatui subiectis Ecclesiis concursum præscripserit Concilium Trid.

6. Aut patronus propriè tantum est.

Quod verò obiici potest, quod à Iure disposita in pastoratibus locum habeans in Vicariis eorum; ad ea pertinet, quæ personarum capacitatem, ætatem, ordines, residentiam, pluralitatem respiciunt; soque pertinens canones id innuentes, non ad illa, quæ respiciunt ipsorum constitutionem, quatenus alios concernit; id est patronos ipsos, collatores, &c. vel eos quibus Ius ministros subrogandi, & vices demandandi competit. Dicitur samen Concilium Brabantiæ nuper pro concursu iudicasse inter Archiepiscopum Mechlin. & Capitulum Niuellense.

7. Nec semper quæ in parochis eadem in Vicariis obtinent.

De temporibus ordinationum.

CONSVLTATIO I.

Quæ illa?

ORdinationes statutis à iure temporibus celebrari mandat Concil. Trid. *s.23.c. 8.* statuta à iure tempora sunt sabbatha quatuor temporum; sabbathum sanctum, & pridianum Dominicæ de Passione. *c. quod die & c. fin.75. dist.* minores tamen ordines etiam qualibet Dominicâ, aut festiua die dari permittit textus *in c.de eo de tempor.ordinat.* vti & dominicam diem canones constituerunt consecrationi Episcopi. *c. qui in aliquo 51.dist.c. ordinationes c. quod die 75.dist.* sed Castal. *in prax. ceremonial.lib.10. sect.10.c.3.n.5.* etiam festiuum diem admittit, si Papa dispensaueris; de quo non est dubitandum; sed de eo, an citra dispensationem, festiuus dies dominici priuilegium obtinuerit? quod vsurpari quidem vidi, & rationem habere potest ex eo, quod diximus de minoribus ordinibus. cum nec Episcopatus alius sit ordo à presbyteratu; sed prærogatiua ordinis, seu superior gradus ord. Hierarchici, quæ supergrediatur presbyteratū, & cui competat Sacramentū Confirmasionis con-

conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere, quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis Presbyteri nullam habeant. *Concil. Trid. ſ. 23. can.7.*

2. *An feriæ ſextæ quatuor temporum, ſaltem per conſuetudinem?*

Et quamuis Rebuffus, *aliiq; citati à Barboſ.in Collect.ad Concil.Trid.ſ.23.c.8.num.2.per c.2. de tempor. ordinat.* quod admodum rigidè loquitur, negent conſuetudine induci poſſe vt aliis temporibus ordinationes permittantur; tamen his in locis obtinuit vt feriis ſextis quatuor temporum etiam minores ordines conferantur. & d.c. 2. vbi conſuetudinem improbat, loquitur de ſacris ordinibus. Et quod Barboſa *ibid.n.9.*feria ſexta veſperi, quaſi incepto iam ſabbatho, minores poſſe dari aſſerat; ea computatio non admodum videtur placere c. litteras 13. *X. de tempor. ord.* & minus decet, quàm ſi ex conſuetudine mane ieiunis & à ieiunis conſerantur; coagulata quaſi feriâ ſextâ, & ſabbatho per continuationem ieiunij. Qui vſus hic immemorialis vicem, vireſque priuilegij obtinet.

3. *An priuilegia regularium ſublata de ordinando extra tempora?*

Porro priuilegiis Pontificum extra tempora ordinari potuerunt olim plerique regulares; quod *d. c.8.* ſublatum videtur, niſi quod Clemens VIII. & Paulus V. videantur illud confirmaſſe in Minoribus, quod in aliis non videbitur inferri ex generalibus confirmationum verbis: & propterea Gregorius XIII. illud de nouo conceſſit Societati Ieſu. & quamquam communicationem priuilegij alij mendicantes prætendant; neſcio an ratio miſſioonum, &c. in aliis tam promiſcuè admittat, vt mihi huiuſmodi communicationes non facilè probantur, in quibus ratio illorum non eſt communis.

4. *Quid de tonſura?*

Tonſuræ autem non eſt præſcriptus dies. ideoq́ue die etiam non feſto eam conferri vſus recepit. Et in *c.de eo. X.de temp. ord.* de minoribus ordinibus reſpondetur diebus dominicis & feſtis conferri poſſe; tonſuræ omiſſa mentione: vſuſq́ue ex eo traxiſſe rationem videri poteſt, quod plerique tonſuram negent ordinem eſſe: alioquin cum dicuntur præſcripta ordinationum tempora, ea generalitas non videretur tonſuram comprehendere.

5. *Qui hic dies feſti?*

Feſti autem dies, eos ſignificant, qui à populo celebrantur; non eos qui tantum Eccleſiaſtico officio celebriùs coluntur. Et ſic ſonat ſtylus Curiæ Romanæ dum quis diſpenſatur, vt extra tempora ordinetur.

6. *Vno die nō plures ſacri, ſed minores ſuſcipi poſſunt per cōſuetudinem. & an citra exigentiam Eccleſiæ?*

In eo etiam ſacri & minores ordines differunt, quod duo ſacri eodem die, etiam regularibus non conferantur; nullo priuilegio aut indulto obſtante, *d. c.13.ſ.23.* nequidem quaſi continuato ieiunio. *d. c. litteras.* Minores autem quamuis Tridentinum *ibidem.c.11.* per temporum interſtitia velit conferri; excipit tamen *niſi aliud*, inquit, *Epiſcopo expedire magis videretur*: vtique pro Eccleſiæ ſeruitio; quod accelerandum ſit, aut ſimili ex cauſa: quod contextus vlterior ibidem ſatis innuit; non tantum pro commoditate ordinantis; quamuis etiam conſuetudo hîc ſit ſine cauſæ inquiſitione plures ordines minores eodem die conferre, quæ non reprobatur: etſi non minores & ſubdiaconatum: quæ & alicubi eſſe videtur, atque ab aliquibus defenditur, ab aliis oppugnatur. *vt in collect. Barboſ.ad d.c.13.n.9.& 10.*& ſanè etſi verba *d. c.13.* priuilegia atque indulta tantum excludant, mentem tamen ex iis, quæ *ibid.& c.11.* proponuntur, ſatis crediderim eſſe, ne huiuſmodi conſuetudo ex facto admittatur.

7. *Interſtitia ſeruanda & ſecundum computum Eccleſiaſticum niſi ſuperior ordinandi diſpẽſarit, qui in regularium indiciũ ſuorum ſuperiorum nō facilè reijcere debet.*

Temporum porro interſtitia *d.c.11.& 13.* inter ordines etiam exigunt, niſi aliud Epiſcopi proprij, ſeu Capituli Sede vacante, quo caſu dimiſſorias iuxta *c.10.ſ.7.Trid.* dare poteſt, non ordinantis iudicio viſum erit. eaq́ue non mathematicè accipiuntur; ſed Eccleſiaſticè: vt ſcilicet annus computetur, prout ordinationum tempora recurrunt, & ſi numerus hebdomadarum, dierumúe expletus non ſit. Et loquuntur ea decreta indiſtinctè in regularibus & ſæcularibus: ſuperiorum tamen regularium de neceſſitate aut vtilitate domus ſuæ teſtificationi facilè iudicium ſuum Epiſcopum debere conformare. eumq́ue ſcienter ordinantem, cenſeri diſpenſaſſe; neceſſitatem porro & vtilitatem moraliter accipiendam ac benignè; non ea ſeueritate, qua cum agitur de rebus Eccleſiæ alienandis, aliiſq́ue cauſis publicis, atque odioſis: quin nec interſtitiis non ſeruatis irrepentem cenſuram vllam incurrere, vel etiam ordinantem illum, cuius dimiſſoriæ eam diſpenſationem non continent, tradunt *citati à Barboſ.in collect.ad d.c.13.& 14.*

De ætate, qualitate.

CONSULTATIO I.

Quis bigamus?

SErmonis proprietate Bigamus eſt ſolum vir, qui duas habuit vxores: interpretatione bigamia ad plures ſpecies eſt extenſa, quoad effectum irregularitatis; vt ad illum qui duxerit viduam à priori viro cognitam, quod ex communi ſententia etiam extenſum ad corruptam extra matrimonium: denique ad illum qui virginem quidem duxerit; ſed poſt adulteratam iterum cognouit. *Vt hæc latè demonſtrat. Couuar. p.1. Relectionis Clementinæ ſi furioſus de homicid. § 2. de Bigamis & Neophytis, Cucchus in inſtit.maior. lib.4. tit.12. de his qui ad ordines n.153. & multis ſeqq.*

1. *Qui corruptam ſimpliciter, eoque magis qui ſub ſpecie matrimonij quãuis irritã duxit non poteſt ordinari.*

Porrò quamuis de ſimpliciter corrupta dubitari poſſit, cur magis virum bigamum efficiat, quam plures etiam concubinæ à marito habitæ: & ſi eius rationem ex D. Thoma allegat Couar.*vbi ſup.n.3.* & hac in quæſtione Borgaſium Cucchus tradat *n.157.* conſilij ſui non admodum certum fuiſſe: tamen minus dubij habet hic caſus, vbi non ſimpliciter vxor fuit corrupta; ſed ſub ſchemate matri-

matrimonij pluribus copulata; primo quidem nulliter attentato matrimonio contra decretum Concilij Tridentini *c.1.de reformat. matrim. s.24.* secundo autem legitimè contracto. *non refert enim quoad irregularitatem ex bigamia contrahendam,* inquit Couar. *nu.2. quod matrimonium sit iure validum vel nullum : satis equidem est ipse coniugalis affectus. quemadmodum probatur in c. vlt. & c.nuper de bigamis. ex quibus DD. ibi & in dist.27.4.sentent. ita planè frequentissimo omnium consensu annotarunt. Idem probatur ex canone 19. Apost.si eius ratio consideretur.* Ita Couuar. & textus ipse *in d. c. nuper & d.c.fin.* amplè dicit in matrimoniis contrahendis non iuris effectum, sed animi destinationem attendi; & cum eis, qui nulliter mulieres sibi matrimonialiter coniunxerunt, tanquam cum bigamis,non licere dispensari, *licet,* inquit d. c. nuper *in veritate Bigami non existant;non propter sacramenti defectum; sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.*

2. Faciliùs tamen dispensatur quam qui verè viduam duxit.

Itaque is maritus ex horum authorum sententia ad ordines non potest accedere : facilior tamen illius dispensatio esse debet, quam eius qui veram viduam duxit : præsertim cum sine crimine incestus,aut adulterij,alioue impedimento attentatum sit prius ab illa matrimonium. Circa quod in forma tantum contractus, & contra Concilij decretum illam ad sic contrahendum inhabilitans, est peccatum; & verè tantùm habenda est, sicut simpliciter corrupta ob matrimonij nullitatem; nisi quod affectus coniugalis possit considerari : qui tamen hîc æquipollere non videtur solus cum eo, qui simul cum vero effectu matrimonij concurrit.

CONSVLTATIO II.

Tonsura an sub nomine Ordinum comprehendatur?

1. Capitulum quando dimissorias dare non potest,testimoniales potest.

AB alieno Episcopo nemo ordinari debet. *Trid.sess.6.c.5.sess.14 c.2.sess.23.c.8.* & vix iuuat rescriptum aut priuilegium *d. c.2.* & *c.8.* nisi proprij ordinarij testimonium accedat, quo vita & mores ordinandi probentur. Vnde ordinarij iudicium fugientibus priuilegium non succurrit : poterit tamen vtile esse, si vacante sede priuilegiatus desideret ordinari, quamuis enim Capitulum intra annum dimissorias dare non possit, *Trid.sess.7.c.10.* testimoniales tamen dare non prohibetur : sed & tunc in eo ordinarij vices, & nomen subit.

2. Dimissoriæ ad omnes ordines comprehendunt tonsuram.

Porrò si priuilegium facultatem facit ab alieno Episcopo omnes ordines suscipiendi, etiam sacros; quæsitum est an clericalis character comprehensus censeatur? & quanquam inter Theologos, & canonistas controuertatur, tonsura an ordo sit? tamen in tali priuilegio existimem comprehensam Quanquam enim strictè sit interpretandum; tamen voluntatis quæstionem admittit; vt minus censeatur voluisse, qui maius : & qui omnes ordines dixerit, etiam tonsuram : quæ vel ordo est, vel eò sic tendit; vt qui ordines velit, etiam illud velle censeatur, per quod ad illos venitur. Denique sermo communis etiam tonsuram inter ordines appellat. & *c. cum contingat. X. de ætat. & qual. præfic.* & sic modus loquendi in decretis & priuilegijs intelligendus secundùm Iuris accipiendi modum. *c. causam. X. de rescript.* & personæ loquentis *l.in eo.33.D.de acq.rer.dom.l. nummis. 75.D.de leg.3.*

Ex aduerso dum Trid. *d.s.7.c.10.* vetat dimissorias ordinandis dari an etiam tonsurandos comprehendat? vt iis Capitulum gratificari non possit?&,cum illud *cap.10.*sit prioris iuris correctiuum, videretur esse continendum in proprietate sermonis; quo sub ordine non videretur tonsura comprehensa, & iuxta hanc sententiam videntur aliquando decidisse Cardinales Interp. tamen dum id authenticè non constat; & Concilium graues censuras minatur, ac tutior in dubio via sit eligenda;& ratio inhibitionis nō secus in tonsurandis,quàm aliter ordinandis videatur obtinere, ne videlicet sede vacante quid non necessarium nouetur,reuerentiæ illud successoris (vnde non rectè ordinatorum absolutio *ibid.in fin.*successori reseruatur) & luctui viduatæ Ecclesiæ tribuatur; memini viros doctos primo anno dimissorias ad tonsurā negasse etiam iis, quibus beneficia aliqua parata erant, tametsi *d.c.10.*dari dimissorias ordinandis ratione beneficij recepti aut recipiendi arctatis, permittat; quasi ordinandorum nomen tonsurandos non comprehendat in ea arctatione. Attamen verius videtur conformem debere esse vocis acceptionem; & sic tonsuram sub ordine tam in regula prohibitoria,quàm exceptione arctationis,comprehendere vel excludere : si comprehendat; posse arctato recipiendi beneficij occasione dimissorias concedi; quod & æquitas iuuat, quò minus innoxio præiudicetur : si non comprehendat tonsurandum regula; non habet opus beneficio exceptionis, ac semper potest charactere clericali insigniri. Sanè d.c.2. s.14.Trid.disertè de tonsura,vt de ordinibus, statuit, *& d.c.cum contingat.*

3. Dimissoriæ ordinandis dari à Capitulo vetitę an tonsurandos comprehendant?

CONSULTATIO III.

An superior regularis suos ad alienum Episcopum mittere posit, præsertim ex decreto Clementis VIII?

ALienę diœceseos clericum nullus Episcopus sine proprij consensu potest ordinare.*c.eos.c.cū nullus de temp.ord.in.6.Trid s.23.c.8.s.6.c.5.s.14.c.2.& 3.* alienus autem est quē neque origo,seu natiuitas,neque domicilium, neque

1. Quisque à suo Episcopo est ordinandus etiā exempti regulares.

neque beneficium facit ſubiectum, *d.c. cum nullus*, id quod etiam in religioſis obtinere dicitur, *ibidem §. inferiores. & §. religioſi.* vt Prælati Epiſcopis inferiores ſuos religioſos non poſſint ad alios dimittere, niſi eis à Sede Apoſtolica id ſpecialiter ſit indultum (adeò vt generalis exemptio ad id non ſufficiat) & religioſi etiam in non exemptis prioratibus deputati, à locorum illorum diœceſanis ratione habitationis ibidem fixæ, poſſint ordinari, licet non ſint de eorũ diœceſibus oriundi. Vnde ad hoc verbum gloſſa religioſos, ratione originis, ab Epiſcopo originis poſſe ordinari rectè tradit; ſeu, quod idem eſt, rectè conſenſum dare poſſe Ordinariũ Originis, vt religioſus ab alio ordinetur; ſingula enim illa, natiuitas, domicilium, aut beneficium ordinandi, ſeu dimittendi, poteſtatem tribuunt. *d.c. cùm nullus & ibidem omnes ſcribentes. Coninck d. 20. de ſac. ord. dub. 9. ad fin. Hurtado tract. de ordine difficult. 17. Sanchez. de matrim. lib. 3. diſp. 23. Quarant. in Bullar. V. Ordo. Barboſ. de off. & poteſt. Epiſ. p. 2. alleg. 4. Bonacina de ſacr. ord. punc. 4. n. 8. 13. 14. 20. in edit. 2. Leſſ. lib. 2. de Iuſt. c. 34. dub. 19. n. 92. Azor. Inſtit. moral. tom. 2. lib. 3. c. 48. q. 3. c. 49. q. 2. Filluccius tract. 9. de ſacram. ord. c. 5. q. 6. Riccius deciſ. 249. & ſeqq.*

2.
Etiam Epiſcopus originis aditur hodie.

Et quamquam non ſit admodùm in vſu, vt ab Epiſcopo originis ordines accipiantur, dum quis alibi domicilium, aut beneficium habet; eo fortè quod mores alibi tunc melius ſint noti, & Epiſcopo originis fortè ignoti; ob quam cauſam Concilium Trident. *ſ. 23. c. 8.* noluit ab alieno ordines dari in vim indulti ab aliquo obtenti, niſi illius mores Ordinarij teſtimonio commendentur: tamen neque dici poteſt *d.c. cum nullus.* omnino per contrarium vſum eſſe abrogatum: cum & Ordinarius Originis ſubditi ſui alibi habitantis, ſeu beneficium poſſidentis per aliorum teſtimonium, regularis, aut ſæcularis ſuperioris Epiſcopo inferioris, de vita, moribus, & merito ordinandi, inſtrui poſſit, ordinare, & dimittere. neque verò canones per non vſum abrogari cenſentur; qui multis ſæpe omittitur ex cauſis; ſed demum per vſum contrarium.

At verò obiicitur decretũ Clementis VIII. quod refert Piaceſius *in prax. Epiſcopal. c. 1. nu. 14. Quarant. vbi ſupra V. Ordo ſub fin. poſſe ſuperiores regulares ſuis dimiſſorias concedere, ſed ad Epiſcopum diœceſanum dumtaxat: nempe*, inquit, *illius monaſterij, in cuius familia ab iis ad quos pertinet, ordinandus regularis poſitus fuerit: niſi tamen diœceſanus abfuerit, vel non ſit habiturus ordinationes*: vnde inferri videtur non poſſe dimitti regularem ad Epiſcopum Originis à regulari ſuperiori.

3.
Nec id vetat decretum Clem. VIII.

Sed verò non facilè ambiguis verbis, ſed claris & expreſſis leges & canones ſunt mutandi: alioquin quod ſic non mutatur, ſtare non cenſetur prohibitum. *l. ſancimus. C. de teſtam. & ſimil.*

Porro decretum illud ſubobſcurum atque ambiguum videtur, eo quod deſit propoſitio S. Congregationi Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum exhibita; ad quam Congregatio Concilij cenſuit; vt illa ſub eo verbo incipere proponitur.

Obſcuritas etiam atque ambiguitas illius decreti, reſponſi, ſeu cenſuræ ex eo patet; quod videatur dicere generaliter ſuperiores regulares poſſe ſuis dimiſſorias concedere: vnde aliqui aduersùs *d. c. cum nullus. §. inferiores* contendunt eo decreto permiſſum, vt omnes generatim exempti, ſeu non exempti, ſeu quibus ſpeciale priuilegium non eſt indultum ab alieno Epiſcopo Ordines accipiendi, poſſint à regularibus ſuperioribus dimitti ad omnes, proprio abſente, aut non ordinante.

Verum nec ambiguo ſermone aduersùs canones veteres, & recentia Concilij Tridentini decreta, dicendum eſt omnibus regularibus datam facultatem alienos Epiſcopos adeundi, neque enim taliter canones abrogati, & priuilegia data cenſentur, præſertim aduersùs Concilium Tridentinum. *Sanchez. de mat. lib. 3. d. 26. n. 7.* cuius vix vnum decretum hactenus vel expreſſa aliqua conſtitutione pontificia inuenitur abrogatum: & adeo reuerenter Sedis Apoſtolicæ ſtylus agit cum Concilio Tridentino, vt non ſoleat vnquam inter clauſulas quas vocant *non obſtantium* derogare Concilio Tridentino, quod tamen requireretur. *Sanchez. d. n. 7.*

4.
Sed neque non exemptis facultatẽ vllo caſu facit alienos adeundi.

Itaque quærendus eſt ſenſus propoſiti decreti ex aliis indiciis. Inter quæ conſiderandum eſt primò, quod detruncata ſit, vt diximus, propoſitio S. Cong. exhibita: ſupplere ergo eam oportet ex præſumptione communiter accidentium (quod argumentum quàm validum ſit multis tradit Euerard. *in loc. legal. loco à communiter accidentibus*) quoniam ergo vix in Italia ſuperſunt Ordines, aut monaſteria non exempta: exempti autem Ordines ſpeciale indultum ſibi vel obtinuerunt, vel priuilegio communicationis priuilegiorum (quod & in hac materia admittit Rodrigues *quaſt. reg. tom. 1. q. 18. ar. 6.*) vſurparunt, vt dimitti poſſint ad alienum Epiſcopum ordinandi à ſuperioribus regularibus; credendum eſt à talibus propoſitionem eſſe factam, ad quam ſecuta ſit d. S. Congregationis Cenſura.

5.
Quod agit tantum de exemptis: quod vnde conſtet.

Priuilegium autem huiuſmodi refert à Clemente IV. Minoribus conceſſum Rodrigues *tom. 3. reg. quaſt. 24. ar. 1.* Itaque Congregationis cenſura ad amplitudinem huiuſmodi priuilegiorum ex mente Concilij Tridentini reſtringendam pertinet, non ad illam augendam; multò minus ad priuilegium nouum tribuendum; idque pauculis obſcuris verbis, illis, qui nunquam tale habuerunt.

Secundum indicium eſt, quod d. S. Congregatio in fine pœnalem admodum ſubiungat clauſulam priuationis officij, dignitatis, adminiſtrationis, vocis actiuæ & paſſiuæ ac alias: qui non eſt ſtylus concedendorum priuilegiorum.

Tertium item elicitur ex præfixo ibidem mandato Clementis VIII. *mandatur*, inquit, *omnibus & ſingulis quorumcunque regularium ſuperio-*

ſuperioribus, vt de catero obſeruent, & obſeruari faciant ea, quæ in decreta S. Congreg. Concilij Tridentini continentur, cuius tenor ſubiicitur, omnia verba ſonant mandata, atque præcepta, nullum priuilegia, aut nouas facultates.

Quartum indicium eſt, quod decreti verba hinc inde ſemper alludant ad reſtrictionem facultatum per dicta priuilegia conceſſarum.

Siquidem d. priuilegium Clementis IV. Minoribus concedit vt promoueri poſſint per quoſcumque catholicos Epiſcopos, communionem & gratiam Sedis Apoſtolicæ habentes: ergo hanc generalitatem reuocat d. decretum, vt non poſſint promoueri niſi per diœceſanum; illumque, non quemcumque, ad cuius diœceſim peregrinantes, tranſeuntes, nauigantes appulerint; ſed diœceſanum illius monaſterij, in cuius familia Regularis poſitus fuerit: quod alludit *ad d. § religioſi*, qui vtitur his verbis, *à locorum diœceſanis quam diu morantur in ipſis prioratibus ſeu ipſis familiis*: ita vt quemadmodum *d. §. religioſi* permittit regulares ordinari à diœceſanis habitationis, & originis, vt ibidem ſubiungitur; ſic & hoc decretum, quod ad eum §. alludit, non vetet religioſum ordinari ab Epiſcopo originis, ſed neque permittat Minores, alioſque ſimiliter priuilegiatos, ordinari hodie à diœceſano loci; ſed eo tantùm, qui ſit diœceſanus monaſterij, in cuius familia regularis poſitus fuerit; ſeu firmiter ad ſuperioris reuocationẽ reſidere iuſſus, id enim poni ſignificat, ſcilicet poſſeſſionem ſediũ habere; habitare, reſidere; vt non poſſint à quocumque Epiſcopo, ad cuius loci monaſterium delati fuerint, ordinari; niſi diœceſanus abfuerit, aut non ſit ordinaturus.

6. Similiter idem priuilegium Clementis IV. Ordinationem à quocumque permittit, abſque aliquo examine, per aditos Epiſcopos faciendo: decretum autem exigit, vt regulares ab Epiſcopo ordinante examinentur quoad doctrinam. quod conforme eſt Tridentino *ſ. 23. c. 15. & c. 8.* quippe regulares contendere ſolebant (vt videre eſt apud Rodrigues *tom. 3. q. 24. ar. 1. tom. 1. q. 18. ar. 6.*) non eſſe reuocata priuilegia ordines accipiendi à quocumque Epiſcopo, & ſine præuio illius examine: quod tamen non admittit Tridentinum: quod vnumquemque diligenter examinatum à proprio Epiſcopo vult promoueri. *ſ. 23. c. 7. 8. & 12. regulares quoque*, inquit, *nec in minori ætate, nec ſine diligenti Epiſcopi examine, ordinentur: priuilegiis quibuſcumque quoad hoc penitus excluſis*. Ad hæc omnia, inquam, alludit dictum decretum, vt & examen ex mente Tridentini requirat ab Epiſcopo ordinante faciendum, aduersùs priuilegia ſaltem quoad doctrinam, & idoneitatem: & generalitatem adeundi quẽlibet Epiſcopum reſtringat ad Epiſcopũ proprium ſeu diœceſanum, vbi regularis eſt poſitus: vt loquitur dictum decretum; ſeu ſub quo moratur, vt loquitur d. §. religioſi; non quocumque appulerit, diuerterit, adnauigarit: ex ratione legis *hæres abſens. §. numquid. D. de iudic.*

Examen hodie ſubit ordinantis quicumque etiam regularis priuilegiatus aut exemptus.

7. Ar, inquies, loquitur Decretum indefinitè, ſuperiores regulares ſuis regularibus poſſe dimiſſorias concedere, & in iure dicitur indefinita oratio æquipollere vniuerſali: verum id obtinet, vbi non apparet diſpar in aliquibus ratio; ſed hic cum ius diſtinguit in d. §. *inferiores* inter eos, qui habent ſpeciale indultum promouendi à quolibet Epiſcopo, & eos, qui non habent; vtique diſtinguere nos oportet: idemque decretum ſecundùm prioris iuris ſenſum diſtinctionemque accipere, & correctionem iuris non admittere; vel facultatem facere aduersùs clari iuris prohibitionem, vt quiſpiam ab alieno Epiſcopo ordinetur, qui non habuerit ſpeciale indultum. *iuxta d. §. inferiores.*

Cur hoc in decreto indefinita non æquipolleat vniuerſali?

Atque ita concludimus regularem etiam hodie poſſe ab Epiſcopo originis ordinari, nec id à Concilio Trid. prohiberi, neque à ſupradicto decreto, neque vſu contrario hîc abrogatum eſſe; ſed neque eos, quibus ſpeciale indultum non eſt conceſſum promouendi à quolibet alieno Epiſcopo, in vim einſdem decreti poſſe promoueri: ne quidem ſi proprius ſit abfuturus, aut non ordinaturus.

8. Quod porrò inſuper quæritur, an is qui diuerſos habet Ordinarios, ex cauſa originis, domicilij, & beneficij, adeoque optionem quemlibet adeundi, ſi ab vno illorum aliquem ordinem acceperit, ea quaſi optione facta ius omne conſumpliſſe cenſendus ſit; an verò integra ſit adhuc ei facultas pro reliquis ordinibus, alium adeundi? Barboſa quidem *vbi ſupra ex Molfeſia in ſumma Theologia moralis tract. 2. c. 2. n. 10. Banacina vbi ſupra n. 20. Achilles graſſu de penſ. deciſ. 13. Riccius in prax. deciſ. 306. Quaranta V. Orda*, cenſent ſic eligentem variare non poſſe.

An qui vnos ordines accepit ab Epiſcopo originis poſſit variare, & alios accipere ab Epiſcopo beneficii aut domicilij?

Verùm argumenta quæ proponit Riccius *deciſ. 306.* ſatis cõuincunt contrarium: & ſolutio, quam ad finem proponit, valde eſt inſufficiens: præſertim quia hîc variatio non contingit circa vnum, & idem ſubiectum, ſed reſpectu diuerſorum, quoniam ordo ſuſceptus v. g. diaconatus diſtat à ſuſcipiendo v. g. ſacerdotij, itaque vt excluſa ſit variatio quoad vnũ, qui & natura irrepetibilis eſt; nihil vetat quoad alterum variare; & alterum Epiſcopum adire: ſi quidem nullus id iuris textus prohibet: & regula eſt, vt iure permiſſum cenſeatur, quod non inuenitur prohibitum, eò magis quod in iure expreſſa ſit conceſſio, vt adire liceat quemcumque lubeat, originis, domicilij, aut beneficij Epiſcopum; neq; hæc exceptio adiiciatur; neque verò vllibi decernatur, quod per aditionem vnius Epiſcopi, alter fiat alienus, ſeu non proprius: Ordinationis autem legitimæ cauſa efficiens eſt propria ex vna trium cauſarum, originis, domicilij, beneficij, iuriſdictio Ordinantis in ordinandum: qua manente, manet legitima poſſibilitas effectus, neque pactis aut factis priuatorum manente cauſa poteſt ea legalis poſſibilitas tolli. Et verò in

l. 2. 3.

l. 2. 3. 4. 5. & 20. D. de opt. legat. optione quidem semel facta omne ius consumitur; sed vnius rei eligendæ; non omnibus autem exhibitis, quoad non exhibita, integra manet optio: *d. l. 4.* & rationem assignat *d. l. 20.* huius iuris, cur voluntatem optans mutare non possit; quia omne *Ius prima*, inquit, *testatione consumpsit, quoniam res continuò eius fuit simul ac se dixerit eam sumere*: itaque quoniam non eadem ratio in casu nostro obtinet; aditione vnius Episcopi non tolletur facultas à iure concessa pro alio ordine alium adeundi, quem alioquin ius adire permiserit.

CONSVLTATIO IV.

Abbates quos ordines conferant?

1. Abbates sacerdotes & benedicti suis conferunt tonsuram.

ABbates sacerdotes & benedictos suis regularibus conferre posse tonsuram clericalem certi iuris est: *cap. quoniam. dist. 69. c. cum contingat. X. de ætat. & qualitat. ord.* sed & lectoratum: *ex d. c. quoniam d. c. cum*: & ostiariatum: *gloss. in d. c. quoniam verb. lectoris.* Quod videtur probari argumento à minori:

2. Lectoratum.

vt si liceat superiorem ordinem conferre, quod minus videtur apparens, liceat inferiorem, quod magis licitum appareat; quod argumentum à minori ad maius validissimum in iure est. *Euerard. in loc. legal. loc. à minor.*

3. An Exorcistatum, & Acolytatū?

sed an conferre possit exorcistatum, & acolytatum, non æquè constat: dum alij affirmant, alij negant. *vt patet in gloss. 2. d. cap. quoniam.* Nec in iure textus est, qui hoc disertè concedat; sed tantùm ex priuilegio competere id posse negatiuæ opinionis authores contendunt. Quomodo etiam *cap. Abbates. de priuil. in 6.* dicit Abbates suis tantùm regularibus, & in quos iurisdictionem quasi Episcopalem habent, tonsuram clericalem conferre posse, *nisi aliud eis competat ex pleno Sedis Apostolicæ indulto.* Quale quidem quasi ex priuilegio ordinario concessum volunt illis Abbatibus, quibus concessus est vsus pedi, & mitræ, vnde & Concil. Trid. *s. 23. c. 10.* dum non quidem concedit Abbatibus etiam exemptis facultatem conferendi omnes minores Ordines; sed concessam restringit ad proprios Abbatum subditos regulares; addit, *non obstantibus priuilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus*: & *dist. 23.* vbi disquiritur qualiter quisque debeat ordinari, de presbytero, *c. 8.* de diacono *c. 11.* de subdiacono, *c. 15.* de acolyto, *c. 16.* de exorcista, *c. 17.* de lectore, *c. 18.* de ostiario, *c. 19.* traditur, vt ab Episcopo omnes ordinentur: psal-

4. Psalmistatum.

mistam autem *c. 20.* sola iussione presbyteri officium suscipere cantandi ait: vnde *gloss. in d. c. quoniam.* idem posse tradit Abbatem, si sit sacerdos. Sed animaduertendum est omnia priora cc. de aliis vti hoc verbo, *cum ordinantur*; de psalmista autem; his verbis, *officium suscipere cantandi*: quasi indicet psalmistatum non esse ordinem, sed officium. Vnde & fortè nata est controuersia, quam decidit d. c. cum *contingat*, an tonsura, quam faciunt Abbates, spectaret ad characterem clericalem, an ad ceremoniam tantùm monasticam? quomodo & fœminæ regulares tondentur, siue capilli eis præscinduntur, & respondet ibi Pontifex à talibus Abbatibus clericalem ordinem conferri. & Barbosa *in collect. ad d. c. 10. s. 23. Trid.* satis videtur agnoscere differentiam inter Abbates habentes vsum pedi & mitræ, & non habentes; tametsi indistinctè *n. 8.* ex aliis tantùm tria requirat in Abbate, vt minores ordines possit conferre; 1. vt sit sacerdos, 2. vt sit benedictus, 3. vt suis regularibus. Sed Cucchus *instit. maior. lib. 4. tit. 12. n. 54. & seqq.* disertè distinguit, vt Abbates mitrati exemptorum monasteriorum omnes minores ordines conferre possint; Abbates verò non exempti non possint nisi ostiariatum, & lectoratum: sed *n. 56. hodie tamen*, inquit, *videtur receptum, vt ordines minores omnes dare possint Abbates, & Priores monasteriorum exemptorum, & citat plures, & nominatim Sylnestrum in Sum. V. ordo 3. q. 2. vbi idem Sylnester plures, quos & Cucchus citat.* sed quod de Priore dicit Cucchus, praxi receptum nullibi comperi: quod de Abbate; multis omninò locis: sed mitrato. Adeoque credo vsum ferè generalem esse; tametsi iuris textus id ita disertè non astruant. Ideoque id asseri à Nauarro *de priuil. cons. 14. n. 5.* ea causa generalibus terminis referri decisionem Cardinalium *apud Pias. in praxi. p. 1. c. 1. n. 7.* his verbis; *Cong. censuit quod Abbas benedictus possit regularibus sibi subditis conferre primam tonsuram, & quatuor minores, ac etiam benedicere calices, & paramenta, sine vnctione olei sancti, nec non omnes benedictiones facere sine aliqua licentia.* 5. Vsus ferè generalis vt possit omnes minores conferre Abbas habens vsum pedi & mitræ.

Itaque præsupposito, quod abbatia P. authoritate Apostolica sit erecta, cum vsu pedi, & mitræ, insignibus & consuetis prærogatiuis etiam singulariter ordini Præmonstratensi competentibus, in quo video quosdam tonsuram & ordines minores conferre, existimem etiam Abbatem P. id posse præstare. 6. Noua Abbatia cum prærogatiuis & insignibus ordini competentibus adeò vtens pedo & mitra, habet per facultatem vt alias Ordines.

De officio Archidiaconi.

CONSVLTATIO I.

Vt se hodie habeat?

AVthoritas Archidiaconorum, quæ de iure est ampla, explicaturque *tot. tit. de off. Archid. præsertimq́; c. ad hæc eod.* & rectè enarratur à Cuccho *instit. maior. h. t. & à DD. passim eod.* à Concilio Tridentino non parùm est imminuta. *scilicet s. 24. c. 20. §. ad hæc. s. 25. c. 14. vers. supradict.* quæ disertè amplectitur Synodus prouincialis Mechliniensis prima *tit. de correct. c. vlt.* & quærit Zerola *in prax.* 1. Imminuta per Tridentinum authoritas.

V. Archid. an etiam per *c. 16. s. 24. Trid.* additque omninò multa per consuetudinem eis esse abrogata, quæ per ius commune competant. Sed & *s. 24 c. 3. §. Archidiaconi s. 14. c. 13. s. 24. c. 18.* nonnullam mutationem præ se ferunt.

2. Quoad causas matrimoniales & criminales.

Itaque hodie Archidiaconi, aliique inferiores cognoscere non possunt causas matrimoniales, aut criminales: quod disertè statuit *d. §. adhæc*: sed Episcopi soli suo examini & iurisdictioni eas habent relictas: eum alioquin de iure iurgia audiant singulorum, paræciarum sollicitudo, & ordinario ad eos pertineat, cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigant, & emendent: nisi adeò ardua fuerint negotia, quæ absque maioris sui præsentia nequeant terminari. *c. 1. & 7. X. de off. Archid. & in d. c. 1.* dicuntur vicarij Episcopi in omnibus; & in *c. perlectis §. sollicitudo dist. 25.* parochiarum ordinationi iurgiorum curam, adeoq; etiam laicorum, qui sub nomine ecclesiarum & parochiarum veniunt, connectit. & hæc exceptio Tridentini, significat regulam generalem fuisse in contrarium, atq; etiamnum vigere sepositis iis, quæ excipiuntur.

3. Et has strictè acceptas:

Enimuerò criminales causas, vt in legibus correctoriis, accipere oportet strictè, vt non comprehendat correctorias, quæ tantùm pro emendatione excessuum proponuntur; sed illas quæ ad punitionem, pœnasque ordinarias, legales, atque Canonicas. qua de re egimus *in Iur. Pont. nou. anal. tit. de accus.*

4. eodemque sensu concubinatus;

Secundùm quem sensum etiam Trid. *s. 25. c. 14. vers. supradictorumq;* etiam concubinatus causam episcopali iudicio reseruat, scilicet quando agitur ad pœnas ibidem propositas; non verò si vel criminaliter non agatur; vel in rigore verbi non sit concubinatus: ita vt fornicatio, & non assidua frequentatio, monitio etiam concubinarij ad Archidiaconi curam spectent; non autem rigorosa *d. c. 14.* punitio: sed illa iam sit redacta in ordinem arduorum negotiorum, quæ nequeunt sine maioris præsentia terminari. *d. c. 7.* nec excludatur Episcopus per monitiones aut correctiones Archidiaconi? vt in aliis casibus d. Synodus Mechliniensis decreuit. *vbi supra.*

5. Saluis concordatis & immemoriali consuetudine;

Quin etiam *d. §. adhæc* tantùm reiicit litis pendentiam: vt immemorialis consuetudo contraria, & concordata pridem præscripta non videantur esse reiecta: *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 20. n. 57. 58.* vbi pluries sic tradunt decisum. Quoniam exceptio in cæteris firmat regulam; est autem regula, vt nulla lex immemoriali consuetudini contrariæ, & antiquis concordatis censeatur derogare, nisi id expresserit. *l. præcipimus. C. de appel. L. sancimus. C. de testam.*

6. Non abrogata vicaria Episcopi:

Porrò quod tradit Zerola *in prax. V. Archidiaconus,* quod per Trid. *s. 24. c. 16.* abrogata sit Archidiacono perpetua Episcopi vicaria, & iurisdictio ordinaria; erroneum est. Siquidem non eo vergit *d. c. 16.* sed iurisdictionem, quæ iure communi in totum Capitulum per mortem Episcopi transfertur, exerceri vult per vnum Officialem seu vicarium; temporalium administrationem per œconomum: nihil id ad Archidiaconum pertinet, qui nihilominus vicariam habet iurisdictionem, aut subalternam, vt viuo Episcopo, ita Sede vacante: in vtroque casu fungitur officio, quod nec est delegatum, nec morte exspirat, 7.

Quæ est iurisdictio ordinaria nec per mortem Episcopi exspirat.

sed ordinarium, iure magistratus seu dignitatis suæ competens. *glos. in c. 1. de off. Archid. in V. vicarium. Cucchus vbi supra. num. 19.* vbi ex *Baldo* vocat iurisdictionem hanc ordinariam semiplenam; sed verius simpliciter Ordinariam, finibus tamen suis circumscriptam: atque ita vt ad Episcopum ardua referre; ita Sede vacante ad Officialem seu Vicarium tenetur: eoque differt eius vicaria authoritas ab authoritate vicaria Officialis: neque si in morbum incidat, remoueri potest, vt delegatus, sed coadiutor ei dandus est: *vt decidit c. vlt. X de cler. agrot. & ex Nauarro conf. 1. de cler. agrot.* tradit Zerola *prax. p. 2. h. 1. §. 2.* vnde vt ab Archidiacono ad Episcopum appellatur *c. Romana de app. in 6.* ita Sede vacante ad eum, quem Capitulum statuit ad iurisdictionem Episcopalem Sedis vacantis exercendam: cùm aliàs ab Officiali seu Vicario generaliter constituto non appelletur ad Episcopum: sed Metropolitanum: quod vtriusque sit idem auditorium. *d. c. Romana.* vnde quidquid potest Archidiaconus viuo Episcopo, potest Sede vacante: nec ab antiquo iure receditur, nisi quatenus est expressum in nouo. *d. l. præcipimus.* vnde hæc vicarij seu Officialis electio facta à Capitulo Sede vacante, maioris non est energiæ, quàm facta ab Episcopo, quæ non tollit Archidiaconi ordinariam iurisdictionem.

8. Manet authoritas examinis promouendorum ad ordines & beneficia. Etiam vbi in nouis Episcopatibus aliis id etiam incumbit.

Nec magis abrogata est authoritas Archidiaconi quoad examinationem clericorum ad ordines, aut beneficia promouendorum *d. c. 7.* ei tributa, quamuis *s. 24. c. 18.* Trid. examinatores singulis annis in diœcesana Synodo designari iubeantur, vt rectius Zerola quàm in altera quæstione tradit *prax. p. 2. V. Archidiaconus. §. 1.* quoniam nouæ iurisdictionis erectio cumulatiuè cum priori facta censetur non priuatiuè ad illius abrogationem. *l. t. C. de off. præfect. vrb.* sed Trid. *s. 7. c. 13.* Episcopi examinationem requirit, *quod d. c. adhæc* ad Archidiaconum reiecerat.

9. Et institutio

Quod verò attinet ad institutionem; non rectè etiam Zerola dicit eam iure competere Archidiacono, consuetudine Episcopo: sed verius est quod dicitur *d. cap. 7. §. in quadam.* quod iure institutio corporalis competit Archidiacono; sed quæ iuris & tituli est attributiua competit Episcopo: & pro hac obtinenda promouendus examinatur ab Archidiacono, & idoneus præsentatur Episcopo: quo instituente quo ad titulum, subsequenter Archidiaconus executiuè, & corporaliter instituit, & in possessionem mittit. *d. §. in quadam c. cum satis X. de off. Archid.* quod tamen nunc Archipresbyteris ruralibus plerumque committit.

Nec

Nec verò *c. licet Episcopus de præbend.* dicit id consuetudine esse abrogatum; nec mentionem facit vllius consuetudinis; sed hæc est substantia illius *c. licet*; quod etsi Episcopus possit conferre beneficium vacans per adeptionem secundi incompatibilis, possessore irrequisito; non tamen eo non vocato alterum in possessionem inducere corporalem; qui fortè ius habet retinendi; & possessio alicuius de facto turbari non potest. Vbi neque dicitur quod Episcopus per se, non per Archidiaconum voluerit mittere in possessionem corporalem, nec iure vetitum est ne Episcopus institutionem per se faciat, quam solet

10. Non tamen tituli attributiua de iure.

committere Archidiacono; sed in *d. c. cum satis.* nullius consuetudinis prætextu potest Archidiaconus institutionem, titulumue curæ animarum dare; *vt & in c. nullus 16. q. 7. & c. cunctis fidelibus, 16. q. 1.*

11. Sed immemoriali consuetudine.

Sed è contrario multorum locorum consuetudo habet, vt institutio tituli attributiua etiam ad alios quàm Episcopos spectet; non tantùm in simplicibus beneficiis, sed etiam curatis. *Trid. s. 24. c. 18. §. si verò. s. 25. c. 9. §. quod si ad inferiores. s. 7. c. 13.* ideoque glossa *in d. c. cum satis* excipit consuetudinem in contrarium præscriptam.

12. Quam non sustulit. Concil. Trid.

Neque verò omninò contrarium statuit Conc. Trid. *s. 14. c. 13.* quod quidem si nuda verba respicimus subobscurum est; sed si cum aliis locis conferatur, non aduersabitur rationi; quam si respicimus occurrit Cardinalium Concilij Interpretum declaratio quæ refertur his verbis; *Intelligendum est hoc decretum quoad examen dumtaxat ab Ordinario faciendum de persona præsentati; secundum aliud decretum eiusdem Concilij s. 7. cap. 13. non autem intelligendum vt censeatur ablata institutio, quam idem Concilium voluit saluam esse omnibus Episcopo inferioribus, ad quos pertinet. Vt apparet s. 25. c. 9. vers. quod si ad inferiores.* Et alia, quæ refertur his verbis; *vbi ex consuetudine institutio beneficiorum ad Archidiaconum spectat, velut in inferiori Germania, nihil ei per hoc decretum derogatum est: etiam si hoc illi faciant in Ecclesiis in quibus nihil statutum est in earum fundatione, dummodo tamen hoc aliàs eis legitimè conueniat, ita vt hoc non dependeat ab aliquo iure patronatus, quod decreto Concilij sublatum sit, & prout disponitur. cap. 13. s. 7. cap. 18. s. 24. cap. 9. s. 25. de reformat.*

Et verò *d. cap. cum satis* non simpliciter Archidiacono aufert institutionem authorisabilem tanquam incapaci; sed sine licentia & mandato sui Episcopi: credique potest vbi eam nunc præscripserunt olim incœpisse à perpetua quadam licentia, & mandato Episcoporum; vel absentium, vel latis districtibus aliàs occupatorum. An autem ea quo ad iuris effectus, & nominatim *Trid. s. 24. c. 18. §. si verò iuris vers. cum verò institutio ab alio quàm Episcopo erit facienda*, differat ab illa quam facit Episcopus, tetigimus *in Iur. pont. nou. anal. de institut. n. 5.* & sanè *qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum. reg. Iur. 72. in 6.* vi perpetui mandati, & præscriptæ exinde consuetudinis per se facere videntur Episcopi, quod fit per Archidiaconos, qui in omnibus vices eorum agunt. *d. cap. 1. de off. Archid.* Vnde quidam censuerunt iurisdictionem Archidiaconi esse delegatam, & multa iura ad delegationem reflexerunt, *vt in glos. d. c. cum satis V. consuetudinis.*

Quin etiam si verba *d. cap. 13. s. 14.* excutiamus, loquitur tantùm de patronis priuilegium prætexentibus: & vt *s. 25. c. 9.* omnes patronatus ex priuilegio dumtaxat competentes, exceptis iis qui ad sublimes Principes vel Vniuersitates studiorum generalium pertinent, sunt sublati; ita etiam eiusmodi priuilegium quo institutio alteri, quàm ordinario loci tribuitur in gratiam patroni, cui illud sit concessum, ne quis intrudatur minimè idoneus pro loci ratione: de qua respectiua loci idoneitate *in Iur. Pont. anal. de instit. n. 1. 2. 3.* & ob quam ab Ordinario loci examinari debent præsentati etiam ab Ordinariis aliorum locorum, vel Nuntiis Apostolicis. *d. cap. 13. s. 7. d. cap. 9. s. 25.* Non obstante quocumque priuilegio aut consuetudine etiam immemorabili præscripta *d. c. 13. s. 7.* qua ratione conciliatur quidquid obscuræ antinomiæ esse videtur in *d. cap. 13. s. 14.* vt quod nec Nuntiis Apostolicis, nec aliorum locorum ordinariis competit, nec patronis sit concessum.

Visitatio etiam totius diœcesis Archidiacono iniungitur, si Episcopus non potest, de tertio in tertium annum, *d. c. 1. X. de off. Archid.* ita tamen ne sit grauis frequenti excursu. Vnde non nisi semel in anno quamque parochiam visitare potest. *c. mandamus X. eod.* nisi emerserit causa ob quam oporteat sæpius. *ibid. in fin. vt in c. venerabilis X. de censib.* Episcopus bis procurat in anno, dum causa correctionis visitauit. Sed Tridem. *s. 24. c. 3. Archidiaconi, inquit, Decani, & alij inferiores in ecclesiis vbi hactenùs visitationem exercere legitimè consueuerunt, debeant quidem assumpto notario de consensu Episcopi deinceps per se ipsos tantùm ibidem visitare.* videtur ergo Archidiaconus & inferiores non posse visitare, nisi de consensu Episcopi: at verò *d. c. 1.* Archidiacono visitationem iniungit, si eam Episcopus non potest facere: si ergo declaret Episcopus se posse aut velle facere, iure ille non potest; saltem minimè eo dissentiente, cuius vices gerit. 13. Et visitatio manet vbi olim competit.

Sciendum est tamen quandam Cardinalium Interpretationem verba *de consensu Episcopi* referre ad assumendum notarium, non ad facultatem visitandi, quod iuuat forma loquendi Concilij, *debeant*, inquit, *visitare*; non autem, non possint, nisi de consensu: & fluxus sermonis videtur recipere (comma) post verbum Episcopi, alioquin quod sequitur verbum deinceps præponendum videretur, & sic Concilium Atrebatense 1588. *tit. de visitat. c. 1.* cum ibi sit visitatio ecclesiarum ab antiquo penes Archidiaconos, mandat vt visitantes assumant notarium Episcopi. 14. An Episcopi consensus ad eam necessarius.

Et nihilominùs retento priori sensu, &

 constructione

constructione quæ magis congruit cum verbis sequentibus vbi deputati à Capitulo ad visitandum ab Episcopo approbari iubentur: id tamen accipiendum esset moraliter secundùm *cap. fin. X. de offic. Archipresbyt. non contendas*, inquit, *Episcopus non egere plebem Archipresbytero, quasi ipse eam gubernare valeat: quia, etsi valde idoneus sit, decet tamen vt sua onera partiatur*. Ita vt non semper, & præfractè dissentire possit, ne Archidiaconus visitet; sed arbitrio boni viri. Iuxta *l. fidei commissaria. 46. D. de fidei commiss. libert.* non enim intendit Concilium solicitudinem Archidiaconorum extinguere; sed vt omnia ordinatè fiant, & concorditer. Nam *vnus ædificans & vnus destruens, quid prodest illis nisi labor? Ecclesiastici 34.* vnde & decernit *d. cap. 3.* ne inferiorum visitatio Episcopi visitationem impediat; & vt illi huic peractæ visitationis rationem reddant.

Quibus ex causis fortè concordatum, quod dicitur esse Cameraci olim inter Episcopum & Archidiaconns, qui ibi plures sunt, initum, non fuerit vndique rationabile; ne scilicet impnsterum Archidiaconi visitarent; sed Decanus ruralis visitaret loco vtriusque, iuraque reciperet; & vt nunc per se istius loci Archiepiscopi visitant, non tantùm per Decanos; ita rationi magis congrueret, vt & Archidiaconi per se, *iuxta d. c. 3.* visitarent: quam quod Decanus loco vtriusque non visitantis iura reciperet.

15. Quæ authoritas in Decanos rurales? Quæ concordia satis innuit Decanos rurales, quos *c. 1. X. de off. Archipresbyt.* Archidiacono subesse vult, ad Episcopum & Archidiaconum communem aliquem ibi habuisse respectum, *iuxta d. c. 7. §. fin. de off. Archid.* quod commune eorum officium Decanus exerceat, adeoque communiter sit eligendus, vel amouendus: sed hodie his in locis huiusmodi Decani vel Archipresbyteri à solis Episcopis constituuntur, iuxta Synodum prouincialem Mechliniensem primam *tit. de Decanis cap. 3.* vt & multa alia Archidiaconorum munia ad Archipresbyteros, & Sigilliferos per Synodos prouinciales, & diœcesanas, consuetudinemque inde secutã sunt translata: & in erectionibus nouorum Episcopatuum nonnulla sunt his vel illis dignitatibus attributa. Vt Antuerpiam Cameraco translatus est Archidiaconatus, qui olim illic fuerat Antuerpiensis districtus; ex quo & parte districtus Leodiensis, erecta est diœcesis Antuerpiensis; ita vt in illa curam iurisdictionalem exerceat Archidiaconus Antuerpiensis, qualem in vlla parte talis diœcesis ante alij Archidiaconi exercuerant. Cui conformis est clara iuris decisio, *in c. 2. in extrauag. Ioann. XXII. de Concess. præb.* Archipresbytero verò & Pœnitentiario Antverpiensi data est per diœcesim Antuerpiensem cura animarum in foro conscientiæ. Nulla autem exclusiua est primæ, & principalis, seu Episcopalis curæ: *d. cap. 3. s. 24. Trid. d. c. 7. X. de off. Archid. in V. omnem solicitudinem & curam tam in clericis, quàm in ecclesiis, impendendo, cum super his sit redditurus rationem in districti examinis iudicio.* Quæ distinctio non parum facit ad quæstionem quam mouet glos. *in d. cap. cum satis in V. consuetudinis, & alij passim*, an Archidiaconi habeant curam animarum.

De iuribus autem Archidiaconalibus etiam Synodus prima Mechliniensis *tit. d. Sigill. c. 1. 2. & 4.* ne titulo sigilli quidpiam accipiatur præter stipendium ibi taxatum, quod ad Trid *s. 24. c. 14.* & constitutionem Pij V. *Incip. dudum. & c. 2. X. de excess. prælat. & quæ tetigimus in Iur. pont. nou. de iustit. n. 4* alludendum est. Quod vt vt se habet, vsus tamen mansit, vt certa iura accipiant secundum antiquas taxas, quæ plerumque leues sunt, non tantùm moderatæ: præsertim nunc attenta mutatione monetæ, ac vilitate pecuniæ, scientibus & annuentibus Episcopis. 16. Quæ iura?

Prout etiam moderata esse debet, vbi, seu quando visitant Archidiaconi, procuratio. *Trid. s. 24. c. 3. §. quæ vt*, quæ excedere non debet quinque vel septem saltem euectiones. *c. 6. X. de cens.* ita tamen vt qui paucioribus vti consueuerunt, eas non excedant. *§. sanè ibid.* imo nihil procurationis nomine accipiunt, si ita sit consuetum. *Trid. d. c. 3. §. in iis*, alioquin victualia recipit visitans, non pecuniam. *c. exigit de cens. in 6.* nisi volentibus visitatis. *c. felic. ibid.* quorum optioni id relinquitur. *Trid. d. c. 3. vers. si tamen.* alioquin Germaniæ Archidiaconi non vltra 50. turonenses argenti, quorum duodecim valent vnum florenum auri puri; salua conuentione vel consuetudine minore. *cap. vn. de cens. in extrauag. commun.* generaliter id statuendum est, vt moderata sit procuratio, modestus equitatus, famulatusque; cum celeri diligentia: ne vel mora visitatos grauet *d. c. 3.* 17. Moderata procuratio.

Denique vt multis aliis in rebus, ita & in officio Archidiaconi conuentiones & consuetudines multa variarunt. Vbi sunt Episcopi residentes, & angusti districtus Archidiaconorum authoritas nonnihil est imminuta; vt & in nouis episcopatibus Belgij. Vbi autem Episcopi plerumque sunt absentes, & temporales Principes, & latæ diœceses, admodum est Archidiaconorum potestas ampliata: vt in diœcesi Leodiensi patet per concordata inter Episcopos & Archidiaconos generaliter & Archidiaconum Brabantiæ specialiter inita. 24. *Septemb.* 1334. quæ referuntur in Statutorum Leodiensium modificationibus impressis Parisijs anno 1518. quæ vtique etiam nunc obtinere debent, quatenus canones Tridentini, aut nouæ hîc Erectiones non derogarint in iis locis? quæ ab episcopatu Leodiensi sunt præcisa. De practica etiam variorum Archidiaconorum potestate videatur Choppin. in sacra polit. l. 1. t. 8. n. 15. 16. 21. l. 2. t. 2. n. 9. *Monast. l. 2. t. 3. n. 19. c. dudum 54. V. sed cum X. de elect.* 18. Conuentiones & consuetudines.

DE

De Officio Delegati.

CONSVLTATIO I.

De designatione Iudicum Synodalium.

IN delegandis Iudicibus requirit Bonifacius VIII. *in c. statutum de rescript. in 6.* vt sint in dignitate ecclesiastica, personatum obtineant, vel canonicatum cathedralem. Quod innouauit Concil. *Trid. s. 25. cap. 10.* adiecitque vt idonei in vnaquaque diœcesi nominatim designentur; saltem quatuor, in Conciliis prouincialibus aut diœcesanis; eorumque nomina Romam mittantur: vt causæ ecclesiasticæ iis delegentur; delegationes aliis factæ subreptitiæ censeantur, & Greg. XV. *const. incip. sanctissimus an.* 1621. constituit vt etiam Conseruatores tum principales, tum subrogati tam iisdem qualitatibus prædití esse, quàm eadem formâ designari debeant.

1. Porro facit necessitas huiusmodi designationis vt cesset decretalis Alexandri III. *in c. quoniam Abbas de off. delegat.* qua rescripserat successorem in dignitate succedere in delegationem dignitati, non personæ antecessoris, factam. *VVeymsius post Garz. & Costam ad constit. 24. in Trid. innou. constit. 1. n. 13.* & satis innuit vers. *& si aliquem interim ex designatis mori contigerit.*

Delegatio non transit in successorem hodie nisi in ordinariis.

Qua de causa cum delegati nominatim designari debeant, & mortuis alij subrogari; vbi Greg. XV. constitutio viget, conseruatores vix impetrari possunt perpetui: nisi Episcopi ipsi eorumue Vicarij; nam hi perpetui esse possunt: cum d. cap. 10. disponat tantum de iis, quibus *præter Ordinarios locorum*, inquit, *causæ Ecclesiasticæ committuntur.* Vicarij ergo atque officiales Episcoporum perpetui sunt, sine designatione: & his rectè conseruatoriæ perpetuò diriguntur, vt quasdam nuper vidi plurium diœcesium Officialibus delegatas.

2. Vicarij ergo ad causas delegari possunt; & ad gratiarum etiam beneficialium executiones, & conseruatorias: etiamsi si Vicarij sint Episcopi confirmati, nondum consecrati; quin etiam Capituli Sede vacante, aut Prælati iurisdictionem episcopalem habentis: Vicarij inquam generales, non foranei; nisi ex certa scientia Pontificis.

Designari possunt Vicarius generalis,

3. In dignitate aiunt esse Protonotarium Apostolicum, ac designari illum posse Iudicem; sed & Cancellarium academiæ à Sede Apostolica approbatæ; & dignitatis commendatarium perpetuum; non autem superiores ordinum mendicantium; etsi aliqui in his contra sentiant: sed vsus secus habet. Sed & Canonicos cathedrales (nam quasi dignitates à Bonifacio sunt expressi) Collegiatæ Canonicum quamuis aliàs maximè idoneum, negant admitti, vel Canonicos regulares, quamuis cathedrales, sed hoc apud me dubium est, nam & participant de splendore radiorum episcopalium, & vocantur ad functiones cathedrales, vt Episcopi in negotiis Ecclesiæ horum consilium aut consensum non minus hîc requirere debeant, quam alij suorum sæcularium canonicorum; atque opera in omnibus vti possint: vt Pontifex qui regularem erexit in cathedralem per consequentiam spiritualia regularium otia transmutarit in negotia. Sed & canonicum cathedralem super ætate dispensatum, si desit ætas in Iudice requisita, negant designari posse, tanquam ad eum finem non dispensatum: vel coadiutorem in canonicatu, quamuis cum futura successione: eò quod de præsenti non sit canonicus: qualitas autem requisita tempore commissionis adesse debeat, ita vt nec sufficiat adesse tempore præsentationis rescripti, sufficiatque tum adesse; quamuis postea per resignationem, aut aliàs desinat, eademque qualitas adeo requiratur, vt nec subdelegatus ea *iuxta d. c. statutum versic. neque alibi* carere possit. *vt hæc omnia Barbos. & ab eo citati in Collect. ad Concil. Trid. s. 25. c. 10.* quod tamen de subdelegato ad plenam cognitionem & decisionem causæ intelligendum est. *negari enim non potest*, inquit, Weyms. *ad const. 24. in Trid. innouat. const. 1. n. 21.* quin ad vnum aliquem particularem articulum subdelegari rectè possit is, qui dignitatem non habet; dummodo de cætero sit idoneus, & legalis; vt indies Notarij, & simplices clerici ad auditionem testium, & similes actus committuntur.

Protonotarius,

4. Cancellarius academicus,

5. Commendatarius perpetuus dignitatis.

6. Canonicus chatedralis, non collegiatus

7. Sed regularis cathedralis.

8. Non dispensatus super ætate, Non coadiutor.

9. Subdelegatus eandem qualitatem debet habere,

10. nisi sit ad aliquem tantum articulum sine definitione.

Porrò designatio à Tridentino facienda in synodis præscribitur: vtique sub ea ratione qua negotia in synodis tractantur, extra synodos designatio committitur ordinario loci; sed de consilio Capituli: quod, vt prætermittere non potest, ita nec sequi tenetur. *Garz. de benef. p. 9. c. 2. n. 353. decl. 3.* sed nec alij à nominatione idoneorum excluduntur: *vt post Garziam VVeyms. vbi sup. n. 13.* sed vtique in synodis deliberando, non statuendo, nam soli Episcopi vocem ibi conclusiuam habent. extra synodos Ordinarius substituit, vt loquitur Concilium, suggeri, & consuli tantùm ab aliis ei potest, solius Capituli sui consilium requirere tenetur. *Vt diximus, & interpretes responderunt apud VVeymsium num. 17.* 11.

Qualiter facienda Iudicum designatio?

Quærit idem Weyms. *num. fin.* an qualitas ecclesiasticæ dignitatis requiratur etiam in delegatione inter duos merè Laicos facta? ob generalitatem constitutionis, & decus Sedis Apostolicæ rectè censet requiri; quamuis secus senserunt Francus & Cantiuncula, quasi posteriores constitutiones mentionem non fecissent huiusmodi correctionis, quia Bonifacius cum nullis nisi ea qualitate præditis causas à Sede Apostolica vel Legatis committi velit, negatiua vniuersali satis omnia negat, satis priora corrigit: & Trid. *d. c. 10.* generaliter *causæ*, inquit, *ecclesiasticæ ac spirituales, & ad forum* 12.

An in causis vtriusque Laicorum eadem dignitas exigatur?

ecclefiafticum pertinentes deleganda committantur: eaque generalitate caufarum *ad forum ecclefiafticum pertinentium*, etiam illas complectitur, de quibus quærimus.

13. Quod autem *n.* 15. idem Weymfius quærit, an caufæ vnius diœcefis committi poffint Iudicibus in alia defignatis? cùm iure veteri id fieri potuerit, faluis diftinctionibus *c. ftatutum.* §. 1. *& feqq.* & nunc Tridentini decreto *c.* 20. *f.* 24. vt omnes caufæ coram Ordinariis in prima inftantia agitentur, non video cur non poffit. nam etfi vnamquamque diœcefim fuos velit habere Iudices deputatos, & iis caufas delegari non aliis; non addit tamen omnes in ea diœcefi ortas in eadem diœcefi delegandas; quod iure priori permiffum eft, ideoque ambiguis verbis correctum non cenfetur: & multò minus in cafibus *d. cap. ftatutum*, & fecundis, tertiifque inftantiis. præfertim cum ratio decreti conciliaris id non exigat, fcilicet quod Romæ perfonarum diffitarum notitia haberi non poteft; *hincq; interdum Iudicibus non vndeqnaq; idoneis caufa in partibus delegantur*, ideoque ea caufa finali ceffante, non eft torquenda difpofitio ad prioris iuris abrogationem.

An caufa vnius diœcefis Iudicibus in alia defignatis poffit delegari?

14. Perfonatum obtinentes etiam expreffit Bonifacius VIII. & nouauit Trid. *verb. perfonas quæ qualitates habeant iuxta conftitutionem Bonifacij VIII.* fed non fuffecit id Tridentino, fed addidit; *& alioqnin ad id aptas*: vt fufficiant oneri delegationis. Perfonatus hîc ferè funt beneficia nunc fimplicia; prærogatiuam in Ecclefia habentia, & paftorum deputationem; vt olim credantur primarij paftores, feu plebani fuiffe: Bonifacio inftar dignitatum fuiffe videntur; quippe qui eos locarit inter dignitates, & Canonicos cathedrales. fed nullum hîc defignatum vidit Iu-
15. dicem, nifi & alia qualitas ei competierit. Plebani tamen fæpè fubdelegantur ad audiendum teftes, aut caufam nonnihil inftruendam, citra facultatem fententiam dicendi, faltem definitiuam, fed interlocutoriam dumtaxat, feu decreta v. g. citandi, monendi, cogendi teftes, fimiliaque ferendi.

Perfonatum habentes delegantur.

An plebani?

De Officio Ordinarij.

CONSVLTATIO I.

De priuilegio vifitationum.

1. VIfitatio Epifcoporum tum in iure, tum Concil. Trid. præclara priuilegia fortita eft, ad boni publici conferuationem, præfertim ne decreta vifitantis appellatione fufpendantur, fed ea priuilegia: ut publica falus caufata eft, ita etiam oportet vt vifitans, fi quid agat, permittat, inhibeat; in fcemate vifitationis maneat, atque intra fphæram & terminos vifitationis. Eam dixi *in Iur. Pontif. nou. anal. tit. de accuf. n.* 9. comparari optimè officio ædilium, quod magis in luftrando, & exequendo confiftebat, vt & Cenforum, quàm in cognofcendo. Ideoque ædiles curules, non pro tribunali, fed in curru, quo vehebantur, decernebant. Ædiles plebis, quorum cura ad res minores pertinebat in via, vel fortuito cefpite ftatuebant, expeditè atque fine mora, magis exequendo, quàm cognofcendo, & iudicando; nam quæ examen requirebant, à folicitudine fua feponebant, vnde & Conc. Trid. *fef.* 24. *c.* 3. iubet, 3.
vt vifitantes ftudeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, vifitationem ipfam abfoluere, & Conc. Toletanum *relatum in cap. inter cætera* 10. *q.* 3. vetat, ne cum Epifcopus 4.
diœcefim vifitat, amplius quàm vna die per vnamquamque bafilicam remorandi licentiam habeat. Cabilonenfe verò *in c. præcedenti ibid. cauendum eft*, inquit, *ne cum Epifcopi parochias fuas peragrant quandã damnofam erga fubditos, feu erga focios tyrannidem exerceant*, quo pertineret, formâ, & priuilegiis vifitationi attributis abuti velle, alioque flectere: quàm quo conceffa funt: & fub vmbra vifitationis ea decernere, & exequi, quo non fcopus fpectet vifitationis, propofitus in *d. c.* 3. *fef.* 24. *& & c.* 1. §. *fanè de cenf. in* 6. fed iura aliquorum fine examine legitimo peffumdarentur appellatione contempta, quæ reiici non poteft, nifi in puris putis terminis vifitationis, & fi modus illius tamen non excedetur. *Coual. tract. de. cog. per viam viol. glof.* 6. *& q.* 74. *n.* 21. *& feq. Nauar. de Appel. conf.* 1. 2. 3.

Vifitatio priuilegiata.

2.

Sed in fuis terminis manens.

circa notoria.

citra morã.

Quapropter quæ altiorem indaginem requirunt, ad vifitationem & ex ea correctionem, emendationemque morum non pertinent; Adeoque rectè Innoc. IV. formam tam Archiepifcopis, quàm Epifcopis, quàm Prælatis vniuerfis ordinario iure fubiectos vifitantibus *c.* 1. *de cenf. in* 6. §. *vlt.* præfcribens, notoria crimina, quæ examinatione non egeant, corrigi iubet; fed fi de aliquibus tantùm orta eft infamia, non permittit: (cum eam moram vifitatio non patiatur) fed tantum denuntiari, vt extra vifitationem folemniter inquiratur, fi vifum erit expedire. Neque enim res dubiæ materia funt vifitationis, fed liquidæ & claræ. atque hæc eft ratio, vt fi quid vifitantes quoad morum emendationem decreuerint, appellatione non fufpendatur: morum fcilicet notoriè malorum, non item iure vel vfu non improbatorum. emendatio morum præfupponit malitiam: ideoque mali mores fine appellatione emendantur, non improbati autem, aut dubij extra caufam priuilegij funt. Rectè Paulus *l. vlt. D. de appel. recip. fi res*, inquit, *dilationem non recipiat, non permittitur appellare*, & Modeft. *l.* 16. *D. de appel. conftitutiones*, inquit, *quæ de recipiendis nec ne appellationibus loquuntur, vt nihil noui fiat, locum non habent in eorum perfona, quos damnatos ftatim puniri publicè intereft.* Rectè ille Romanus quid feftis diebus agere permiffum effet togatus, refpondit quod prætermiffum

5.

Quæ altiorem indaginem requirunt huc non pertinent.

6.

Sed remittuntur ad inquifitionẽ ordinariam.

7.

vt & quæ moram patiuntur.

sum noceret. Rectè non minus rogatus quis, quid visitantem appellatione reiecta exequi liceat, responderit, quod prætermissum noceret, quod si non statim puniri publicè interlit, quod si res dilationem recipiat, quod si notoria non sit; contrarium Paulus, Modest. Innoc. IV. canones & Tridentinum sentient.

8. Qua eadem ex causa si quid in visitatione decerni potuit, & longo demum post tempore decernatur, priuilegium visitationis amittit, ad exemplum militis in expeditione testantis iure militari, cuius post missionem post annum concidit testamentum. § *sed hactenus de milit. testam. inst.* & annus is quidem militi à præsidio, fortè limite Imperij, reuertenti indulgendus est. Cæterùm Episcopo visitanti Tridentinum iniungit quam celerrimè totam visitationem absoluere, quod si non fiat id vno die, vt Conc. Toletanum videri potest exigere; saltem fiat æquo & bono Iudicis arbitrio quamprimùm. non bonum erit, nec æquum arbitrium, eam dilationem visitationi exequendæ dari, quam summam etiam iudiciis ordinariis omnibus esse iura voluerunt; & nouissimè Tridentinum *s.* 24. *c.* 20. biennium scilicet. Omitto Nouel. Iustin. 79. 83. vbi intra duos menses monachorum, & clericorum causas expediri iubet. valde iniquè igitur agunt visitatores, qui lustrato loco domum mox abeunt, & biennium, trienniumque tacent, ac tum demum quasi ex visitatione, quæ lubent, decernunt: & reiecta appellatione exequuntur ea, quæ neglexerunt iudicio ordinario, quod interim confici poterat, committere; multò peius, qui controuersa, & super quibus lis pendet; per innouationem & attentatum attingunt.

Visitans statim debet officio fungi, diu post non potest cum priuilegio visitationis exequi.

CONSVLTATIO II.

De ordinariorum circa sacerdotes castrenses authoritate, & concordatis cum delegato exercitus.

INter concordata Ordinariorum 23. Ian. 1595. inita, & denuò in Septembri 1628. inter Archiepiscopum Mechliniensem vt delegatum exercitus, & Episcopos conprouinciales renouata, relatum est, vt parochis liberum sit administrare sacramenta omnibus diuertentibus ad suas parochias, & sepulturas in iis morientibus, saluis iuribus: Non licebit tamen parochis assistere militibus, seu personis de exercitu, matrimonium contrahere volentibus; nisi tanquam præsidiarij in eorundem parochorum parochiis resideant.

1. Breue delegationis Vicarij exercitus.

Quæritur cum in præsidio sunt milites an delegatus seu subdelegatus exercitus designare vrbis aliquam capellam possit, in qua sola milites sacramenta suscipere, & sepulturas eligere possint?

Idque sub pœna nullitatis, si quis matrimonium v. g. contraxerit coram parocho, sub cuius regione in ea vrbe in præsidio moratur?

Denique dispensationes super proclamationibus matrimonialibus non nisi à se concedendas fore, & ab Ordinariis locorum concessas, non recipiendas decernere?

Hæc protrudi à castrensibus quibusdam sacerdotibus aliquando dicuntur, dum Breue delegationis non satis examinant.

Siquidem nec ratio concessi Breuis, nec textus verba quidquam auferunt ex iurisdictione Episcoporum, aut iure parochorum: vt generatim omnes concessiones nouæ interpretationem capiunt, ut saluum sit ius cuiuslibet *l. nec auus. C. de emanc. lib.* & de iurisdictione nouiter concessa decretum est *in l.* 1. *C. de offic. præf. vrb.* vt non abroget priùs concessam; sed tantùm cum illa possit concurrere. & quemadmodum non est de priuilegiis iudicandum, nisi toto eorum tenore diligenter inspecto; *cap. porro X. de priuil.* ita priuilegiati seriò vetantur eorum metas transgredi. *d. cap. porro. in fin.* 2. 3.

Non minuit iurisdictionē Episcopi aut parochi.

Concurrit tantùm.

Verba autem Breuis Illust. D. Matthiæ Houio Archiepiscopo Mechliniensi concessi (cui conforme est quod habet modernus Illust. Archiepiscopus ab Vrbano VIII. 1626.) nullum iota habet quod sacerdotes castrenses vel milites eximat à iurisdictione episcopali, aut iure parochiali respectiuè. 4.

Non eximit.

Sed nec ratio vllatenus eo vergit, scilicet quod *in exercitu multa sæpè contingant, in quibus pro salubri directione animarum, saluto illorum qui in castris degunt, & versantur, opus est industriâ personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, propterea quod non facilè ad locorum Ordinarios aut ad Sedem Apostolicam recursus haberi possit*: hæc tota est quæ inscritur Breui ratio; quæ sola ad solatium tantùm spectat eorum, qui ita absunt à suis Ordinariis, vt ad eos recurrere, & ab eis iuuari non possint; non vt ob difficultatem recursus ad Ordinarium magis aliàs ab eo eximantur, quàm à Papa, ob difficultatem recursus ad Papam.

Ideoque in eodem Breui additur delegatum in eos, etiam sacerdotes castrenses, qui per Breue ei subiiciuntur, iurisdictionem exercere non posse, *qui sint in propria diœcesi, sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam ordinariam in eos exercere possint.* 5.

Nec quidem concurrit in diœcesi ordinariorum castrensium sacerdotum.

Tantùm abest vt Ordinariorum iurisdictionem Breue minuat, cum Delegato auferat, quando Ordinarius suam exercere potest, quod idem suo modo de parochis accipiendum est.

Præsertim cum etiam Conc. Trid. *s.* 7. *c.* 14. ita nuper innouauit c. volentes *de priuileg. in* 6. vbi etiam aduersùs indubitata priuilegia præseruatur Ordinariorum iurisdictio, si priuilegiati extra locum suum contrahant vel delinquant.

Consequenter infertur, delegatum exercitus etsi aliquid inter suos possit statuere,

quod ad salubrem directionem, & animarum salutem pertineat; nihil tamen posse vnde consequens sit aliquod præiudicium Ordinarij, aut parochi: vt sunt quæ tribus supra propositis quæstionibus continentur, quoad sus-

6. ceptionem sacramentorum, & sepulturas, in ijs parochialibus Ecclesijs, sub quibus milites præsidiarij agunt, aut moriuntur. vel contra confessionem & communionem paschalem, missas, & conciones parochiales frequentandas, & quę Parochianus obediens plenius exigit, minus sibi parochias priuatim sine authoritate summi Pontificis aut Episcopi loci erigere, collectionem fidelium facere, *c. Ecclesias. tot. d. 1. de cons. c. 4. s. 21. c. 9. s. 14. Conc. Trid. c. Ecclesias. 23. q. 1. c. 13. s. 24. Trid. c. pastor. de his quæ a prel.* nec baptisterium *c. clericos d. 1. de cons.* nec officia fieri alibi non permittente Episcopo. *c. si quis ead. d. l.*

Nihil Vicarius potest statuere quod præiudicet parochis.

7. Multò minimè vt possit adijcere pœnam nullitatis matrimonio coram parocho præsidiarij militis contracto, qui sit per moram præsidiariam factus proprius etiam parochus, vel domiciliaris parochus ante militiam: cuius iurisdictio per militiam non statim perimitur *l. 23. §. miles. D. ad municip.*

Multò minus nullitatis pœnam in matrimonijs apud parochos contractis adijcere.

Quibus accedit quod eadem lex tradat militem videri domicilium habere *vbi meret si nihil in patria possideat*; & multi sanè in patria nihil possident, adeoque ij vbi merent domicilium habere videntur, & sic facilè ibi parochum vt proprium sortiri, vbi in præsidijs, aut aliter morantur; non tamen per modum

8. transitus. *l. hæres absens. § proinde. D. de iudicijs.*

Nullitas autem matrimonij induci non potest aliquo inferiorum statuto, sed sola authoritate pontificia, aut Concilij generalis. *Sanchez. de mat. l. 7. d. 1. n. 9.*

Quæ solo papali decreto inducitur, aut Concilij œcumenic.

Dispensationes etiam ab Ordinarijs con-

9. cessæ ijs, qui alioquin ad iurisdictionem illorum pertinent, iure concilij Tridentini, & ab eo concessa facultate munitæ sunt, nec earum vsus à quoquam infra Pontificem inhiberi potest aduersus canones permissiuos, non magis quàm falcem licet mittere in alienam messem; vt nec par quidem in parem imperium habere potest; & extra iurisdictionem ius dicenti non est parendum.

Dispensationes ab Ordinarijs concessæ non possunt argui dum quocumq; modo subditis conceduntur.

Quibus attentis videntur facturi benè sacerdotes castrenses, si huiusmodi sermonibus vel attentatis Ordinarios aut parochos non irritent; sed potius concordatis, & nominatim articulo suprascripto, vtantur, per quæ multa eis authoritas concedi videtur, quæ examinata ad rigorem verborum dicti Breuis non facilem controuersiam pateretur.

10. Sæpè siquidem non imperiti parochi de Breui disputantes contenderunt, ex eo castrensibus sacerdotibus nullum ius sepulturæ cōpetere; sed locale illud esse, & reale, fundo parochiarum infixum: *tot. tit. X. de paroch. tot. tit. de sepult.* vnde sicut iure dominus prohibet, ne quis fundum suum ingrediatur *§. fere. inst. de rer. diuis.* sic & parochus ne quis in loco sepeliat. Castrenses autem volatilem tantùm, & cum castris mobilem iurisdictionem habere; concessam tantùm pro iurisdictione in eos, *qui*, inquit Breue, *in castris degunt, & versantur*: castra autem sint locus vbi milites tentoria figunt in morem castri; vt *in l. 3. D. de re milit.* sic emansor dicitur, qui diu vagatus, ad castra regreditur: vt & idem Breue alibi iurisdictionem tribuit in personas *in exercitu*, inquit, *commorantes*. Exercitus autem non est vna cohors, aut ala; sed numeri multi militum: *l. 2. D. de his qui not. infam.* qui adeoque cum separantur, & singulatim in præsidia distribuuntur, exercitus esse desinunt, & castra; & consequenter illorum personæ singulæ in exercitu commorari non amplius in rigore verborum nonnullis videntur. quamuis vsus longissimi temporis ipsum Breue aliter sit interpretatus.

Castrenses Capellani non habent ius parochialis sepulturæ.

Qua eadem ex causa, semotis concordatis, sacerdotum castrensium iurisdictio, & authoritas tota pro eo tempore non exiguum dubium apud illos patitur. 11.

Sed & quidam non leuem scrupulum inijciunt, commentando idem Breue, quod cum à solo parocho licitè sacramenta suscipiantur *Trid. s. 24. c. 13.* nisi expressè aliud concedatur; & in eo Breui disertè Delegato exercitus & sacerdotibus ab eo subdelegandis in omnea personas in exercitu commorantes non omnis iurisdictio ordinaria, & parochialis respectiuè tribuatur; nec expressè facultas matrimonijs castrensium assistendi: quod aliàs tamen res grauissima est, & speciale mandatum requirit: *c. fin. de procurat. in 6.* & generatim quæ notabilia sunt, nisi specialiter notentur, videntur omissa; *l. item apud Labeonem §. ait prætor D. de iniur.* Adeoque cum in Breui non disertè exprimatur quicquam quod ad facultates matrimoniales pertineat; omissum censeri contendunt, quod non est concessum. præsertim cum etiam Concilium Trid. *s. 24. c. 20. §. adhæc.* negotia matrimonialia solis locorum Ordinarijs reseruet, abdicata iurisdictione inferioribus competente; quantò minùs censeri volunt non competentem esse concessam, si disertè non exprimatur? vt non fit in Breui.

An ius iungendi matrimonio?

Quamuis enim illud generalem authoritatem Delegato tribuat in sacerdotes sæculares, ac regulares, *perinde ac si illorum præsul & pastor, horum superior esset*: non tamen eandem tribuere videtur illis in laicos, sed facultatem tantùm de eorum causis cognoscendi, confessiones audiendi, absoluendi, etiam à casibus reseruatis, (quibusdam exceptis) altare portatile concedendi, & super eo in locis honestis, dum sacer haberi non poterit, in Exercitu celebrandi; Ecclesias, Capellas, cœmiteria & Oratoria polluta reconciliandi, vbi exercitus consederit; nulla expressè & specialiter matrimoniorum facta mentione: ad quæ de casu ad casum facultatis concessæ non facile solet fieri extensio *c. P. & G. de off. deleg. in fin.*

Et quod dicuntur in Breui castrenses sacerdotes assumi *pro sacramentis administrandis*; præterquam quod narratiuè non dispositiuè id ponitur; ea generalitas quibusdam videtur restrin-

restringenda ad necessaria sacramenta, non verò voluntaria; vt est matrimonium: vt tradit Sanchez *de mat. lib. 3. d. 35. n. 8.* generalem licentiam à parocho datam administrandi omnia sacramenta, non porrigi ad matrimonium: & similem clausulam Bullæ Cruciatæ similem facultatem concedentis ad sacramenta confessionis & Eucharistiæ esse restrictam *per declarationem Rotæ*, præsertim cum delegationes generatim sint odiosæ, vt ibidem prosequitur *n. 9.* & odia restringenda. Sicut disertè priuilegia religiosorum sunt restricta, ne matrimonium sollemnisent, sine parochi licentia, *Clement. 1. de priuil. in 6.*

Tametsi autem generalis facultas concessa exercendi omnia quæ spectant ad curam animarum etiam comprehendat matrimonium; non tamen in eodem Breui deprehendi dicunt generalitatem talium verborum, sed horum duntaxat; *pro salubri directione, & animarum salute*, in proœmio non dispositiuè positorum, sed & restrictam, *multa*, inquit, *sæpè contingunt, &c. in quibus opus est persona in dignitate constituta indastria. Pro salubri*, inquit, *directione, & animarum salute illorum, qui in castris degunt, & versantur; proq; inter eos cognoscendis causis, & controuersiis forum ecclesiasticum concernentibus:* & inferius consequenter concedit facultatem dispositiuè omnes causas ecclesiasticas, prophanas, ciuiles, criminales, mixtas inter eos cognoscendi, terminandi, exequendi, etiam per censuras, & pœnas: quoad salutem autem animarum; confessiones audiendi, absoluendi, etiam à reseruatis; quibusdam exceptis, & censuris de matrimonio nullâ esse mentionem, (vt ad salutem non necessario & quod illud in Exercitu commorantibus celebrare non æquè conueniat, vnde & legitimæ vxores solent arceri. *l. 10. C. de re milit.* & admodum nuper pœnis & carcere, militum matrimonia sæpè impediebantur, donec data est Romæ declaratio id aduersari Concil. Trid. *de refor. mat. c. 9.*) & cum permittenda sunt, merentur commeatum, & licentiam adeundi parochum domicilij, seu habitationis.

Præsertim cum Concil. Trid. *s. 24. c. 1. de reform. matrim.* generaliter statuerit à proprio cuiusque parocho factis proclamationibus, vt ab eodem quisque coniungatur: sacerdotes autem castrenses non sint propriè parochi (parochus enim est rector parochialis ecclesiæ qui *in c. omnis vtriusque. X. de penit. & remiss.* proprius sacerdos dicitur, cui iure ordinario competit potestas in incolas parochiæ, *in d. Clem. 1. de priuil.* presbyter parochialis vocatur) parochia autem hic ex etimologica aliqua ratione definiri non debet, vt neque Episcopatus, quasi Episcopus quisquis inspicit dici possit; sed quo sensu dicimus diœceses & parochias esse distinctas, & antiqui canones ipsas parochias, terminationes nuncupant, locorum terminos, vtique *c. plures 16. q. 1.* sed subdelegati tantùm sunt castrenses à Delegato exercitus, quippe in eodem Breui data est facultas vnum vel plures subdelegandi ad exercitium commissionis sibi delegatæ; cuius proinde volunt delegationis tenorem expressè debere facere mentionem facultatis matrimonio assistendi; vt censeretur Pontifex à Concilio Tridentino recessisse, vel tanquam totius orbis Ordinarius alteri quàm parocho facultatem assistendi matrimonio concessisse.

Sed neque mouet eos finalis clausula generalis Breuis *cætera faciendi & exequendi in præmissis necessaria vel quomodo libet opportuna*, quasi agat de præmissis; & de matrimonio nihil fuerit præmissum: & generale alioquin mandatum non comprehendat negotia matrimonialia, vt est supra dictum ex *d. c. fin. de procurat. in 6.*

Concedit quidem Breue *omnem & quamcumque iurisdictionem in administrandis sacramentis:* sed minus dubij habuisset, si addidisset, *quibusuis, seu omnibus.* Quamuis enim iurisdictio satis vniuersaliter per voces *omnis & quæcumque* ponatur; restringitur tamen per adiectas, *in administrandis sacramentis.* non ad omnia extenditur circa quæcumque iurisdictio fluere potest; quin & eæ voces administrandis sacramentis indefinitè positæ multis non videntur æquipollere vniuersalibus, quando in illis iuris ratio est diuersa. Vt ad matrimonia requiritur mandatum speciale. *c. fin. de procur. in 6.* & licentia expressa. *citati à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad c. 1. s. 24. de reformat. n. 122.* Porrò in Breui de matrimonio nihil est specialiter expressum. vt & matrimonij administratio prohibita est regularibus, quibus est concessa pœnitentiæ & eucharistiæ. Et quamuis sint qui eum assistere matrimonijs posse censeant, cui parochus concessit facultatem administrandi omnia sacramenta, vt diximus: alij distinguant inter parochum absentem & præsentem *citati à Barbosa vbi supra n. 128.* contra tamen citat *n. 129.* Egidium de Coninck, Filliucium, Tamburin. Hurtado, existimantes concessionem facultatis ad administrandum omnia sacramenta non æquiualere, nec sufficere; vt eius vigore possit sacerdos deputatus matrimonijs assistere, vel illa sollemnizare.

Et quanquam præfata concordata & ratihabitio de præsenti & præterito faneant in omnem euentum castrensium matrimonia; *iuxta Sanchez. d. disp. 35. n. 20. 21. 22.* tamen Ordinarij & parochi irritati castrensium incongruis sermonibus, actionibusque possent concordatis, castrensibus ea non obseruantibus, tepudium mittere, & actus huiusmodi non ratos habere, & inde grauia incommoda, lites, & præiudicia forent exspectanda. Quæ vt præcaueantur, rectè fecerint castrenses, si abstinuerint ab insolitis huiusmodi nouitatibus: vsu hactenùs consueto, & concordatis sint contenti, se aliosque in periculum non conijciant. *Vide infra de matrim. consf. 14. 13.*

12. Sanè difficultatem non habet, quin ecclesia intra muros arcis in parochialem ab Ordinario erecta, ei subsit. *c. omnes basilicæ. 16. q. 7.* & intra limites alicuius parochiæ subijciatur, etiam patronatui rectoris matricis ecclesiæ, seu illius qui in illa ius patronatus,

Ecclesiæ Episcopo sunt subiectæ.

natus, seu parochi primitiui habet; *c. ad audientiam. X. de eccles. edif.* de ea disponere nihil pertinere ad delegatum exercitus, seu illius Vicarium, satis item liquet: quia, vt diximus, nullum ei ius parochiale competit; sed mantum tantùm personale delegatum, subdelegatumúe est. Ideoque eos, qui in arce morantur, nec in numeros regios relati sunt, nec castra sequuntur, ad illorum iurisdictionem non spectare constat: pœnitentiam quoque communionem paschalem, Inunctionem, matrimonium eis per illos administrari non posse; verba Breuis aut mentem illos non comprehendere; sed neque concordata: quæ & firmos arcium præsidiarios Ordinario & parocho non delegato aut subdelegato; castrensibus sacerdotibus, Capellanis maioribus, aut minoribus subijciunt; Ecclesias nullas aut iura parochiarum eis deferunt: sed tantùm administrationem personalem militum eorumúe qui castra sequuntur. Quare & perperam in quibusdam castrensium ordinationibus huiusmodi Capellani pastores vocantur: cum & ipsi Delegato ipsum Breue nec in ipsos sacerdotes quidem ordinariam aliquam authoritatem tribuat; sed tantùm in sacerdotes seculares, ac regulares, *perinde*, inquit, *ac si illorum præsul & pastor; horum superior esset*: id autem quod simile est, non est idem.

CONSVLTATIO III.

Sumptus Officij Episcopalis quatenùs ad successores transeunt?

Difficultas proposita ab Episcopo N. eiusmodi est, vt pro tuitione libertatis, & authoritatis ecclesiasticæ, sat causæ fuerit faciendi, id quod factum est: sat potestatis in faciente. Adeò vt alij in Belgio passim Episcopi, & nominatim eius in ea Sede antecessores id fecerint, quod hic factum est.

Hoc tantùm rem controuersam facere videtur, quod cum magno, Nobili, potente quæstio orta sit.

1. *Præstandum constanter episcopale Officium.*

Enimuerò aduersùs potentes authoritatem Ecclesiæ deseri non oportet. Tutati sunt Ambrosius aduersùs Theodosium, Augustinus aduersùs Bonifacium, Thomas Cantuariensis aduersùs Henricum, Borromæus aduersùs suos, alij alibi: Patrum & nostro æuo: gladium excommunicationis (quem neruum vocat ecclesiasticæ disciplinæ ad continendos in officio populos valdè salutarem, Trid. *s.* 25. *c.* 3.) cum opus esset exserendo, seu aliàs, quod temporum oportunitas suaderet, exequendo. Quod & literis sacris consonat mandantibus, non timere à caudis titionum fumigantium, nec terreri ab his quj occidunt corpus, &c.

Virum iustum & tenacem propositi
Non vultus instantis Tyranni
Mente quatit solida.

Itaque non debuit terreri idem Episcopus potentia G. neque eius officium respectu eo labefactari. Id tantùm vrgeri potest, quod districtus sit vir potens.

2. *Etiam districtione personarum.*

At verò Trid. *d. loc.* iubet in causis iudicialibus, quando executio realis vel personalis propria authoritate à Iudicibus fieri potest, abstineant in procedendo & definiendo à censuris ecclesiasticis: quod idem edicta Belgica decernunt aduersùs officiarios, adeoque magis locorum dominos. Sed *liceat*, inquit Trid. *si expedire videbitur, contra quoscumque etiam Laicos in causis ciuilibus per mulctas pecuniarias, seu per captionem pignorum, personarumq́* (nota) *districtionem aliaq́ iuris remedia procedere*, &c. *In causis quoque criminalibus, vbi executio realis vel personalis fieri poterit, erit à censuris abstinendum.* ita Trid.

3. *Si videbitur in se grauè.*

Visum fuit expedire eidem Episcopo; potuit ergo per districtionem personæ procedere: & debuit potius, quàm per censuras: quas hic edicta non sic admittunt, in subsidium tantùm admittit Trid. & alioquin causæ grauitas admittebat. Quibus etiam leuior per canones & Trid. carcer habetur. Minùs ergo argui potest, quod per districtionem personæ processerit, si potuit per censuras; sed eas non expedire iudicauerit; edicta hic vetent. (non ago autem nunc de modo incarcerandi, an per se Episcopus id potuerit facere, an implorare debuerit brachium seculare, quod quoquo loco faciendum est, vt habet loci consuetudo.)

Sed, inquis, infamat carcer, neque ad eum procedendum est, nisi in atrocioribus delictis, vbi de fuga timetur, vbi opus fuerit personali detentione. *Trid. s. 25. c. 6.* adeoque & *c. clericos de sent. excom. in 6.* excommunicat Prælatos temerariè clericos incarcerantes. Et Bulla Cœnæ aduersùs Laicos id facientes grauius tonat, ergo multò minus quis magnus in infamantem carcerem trudendus fuit.

4. *Aduersus talionem meritos.*

Sed verò ipse G. clericum seu custodem templi, ob officium sibi mandatum in templo præstitum, in carcerem trusit, & parochum sacerdotem, clericum ibi visitantem, inuitum aliquanto tempore detinuit; nemo negat illum ecclesiasticam immunitatem violantem censuram meritum fuisse; si vel Prælati ipsi temerariè, quamuis iusta potestate, id facientes excommunicentur. Meritus ergo censuras, meritus multò magis est carcerem, censuris minorem.

5. *Qui in clericum ea sunt vsi.*

Neque quæri potest G. Ecclesiam ei honorem non deferre, qui ecclesiæ non defert, eiusque ministris. Cui dici illud potest, non ego te possum reuereri vt Principem, qui me non habes vt Senatorem. Qui nouum & iniquum ius in alium statuit eodem ipse vtatur. Qui quod vult facit, quod non

vult

vult patitur. Frustrà legis implorat auxilium, qui in legem committit.

Sequitur ergo cum G. iure ac lege actum esse, quæ arbitrarium iudici fecit modum procedendi; qualem per districtionem per-

6. sonæ seu alium expedire iudicarit. nam ea clausula ad animi motum & conscientiam

Neque motus animi sui dare rationem tenetur distringens.

judicis pertinet, de qua rectè gl. in *c. statutum. §. assessorem de rescr. in 6. verb. relinquitur. cum conscientiæ*, inquit, *relinquatur eiusdem, ergo solus Deus de hoc, & nullus alius est Iudex vel cognitor.*

Vlterius ergo sequitur per Episcopum nihil factum esse per iuris imprudentiam, per

7. legis imperitiam, quo solo casu iudex litem

Neque litem facit suam.

facit suam. §. 1. *inst. de oblig. quæ ex quasi delicto l. hoc edicto. D. Quod quisque iur.* Eaque imprudentia talis esse debet, vt ad leuem culpam saltem pertineat, non autem ad leuissimam: Tutorum exemplo; vtrique enim causam publicam agunt, vtriusque gerendi officij necessitas incumbit, vtrique inuiti ei præficiuntur, aliaq; in re comparantur *l. præf. 63. D. de rit. nupt.* vtri-

8. que ergo de leui tãtum culpa tenebuntur. *l. 1. l. non similiter 4. D. de magis. conuen.* Et quamquam

De lata culpa tenetur, quandoque & leui non leuissima.

aliqui ex hac lege leuissimam arguant, durius id est tamen, quàm vt aliquo exemplo receptum sciatur. Adeoque Baldus alijque in contrarium euntes, de lata solùm culpa iudicem non ambitiosum teneri asserunt. *arg. l. si quis domum. 9. aliàs est, l. si quis fundum. 10. §. Celsus. D. locat. d. l. hoc edicto.*

9. Quod attinet ad prudentiam facti an expe-

De prudentia facti & zelo Deus est iudex.

diens fuerit iure agere, an dissimulare: rigore vti & cauterio, an lenibus remedijs (nam qui vetuit timere à caudis titionum fumigantium, etiam iussit, cum in vna ciuitate persecutio ingrueret, fugere in alteram) ea tota remissa est per Trid. ad arbitrium ipsius Iudicis, procedentis quatenus ei expedire videretur, quatenùs conscientia dictaret. In qua re alteram partem eligens censeri non potest quasi delinquere; ex eoue obligari, aut conueniri posse. *d. gl in d. c. statutum.* Vt Bonifacius VIII. cum Philippo pulchro, & D. Thomas Cantuar. cum Henrico II. inter cæteras etiam aliquas quæstiones de subtili iure habuerunt; & vtriusque tempore multi, & magni in Ecclesia viri quædam dissimulanda, & leniùs tractanda iudicabant: & tamen hunc Ecclesia colit vt martyrem; & illius sepulchro post 300. annos aperto, is integro adhuc corpore apparuisse dicitur.

Ad animi motum ea pertinent, & quis scit quis Zelus Episcopum corripuerit, quis spiritus agitauerit coërcendæ iniuriæ ministris ecclesiæ irrogatæ; & durantis contumaciæ G. erga illam; nec vno lapsu; sed iam pridem malè

10. de ea meriti, & plura illius iura inuadentis?

Sumptus exercendæ iurisdictionis ad successores in officio nõ hæredes pertinet.

Denique ex his sequitur Episcopum hæc officij, libertatis, authoritatis, iurisdictionisque ecclesiasticæ defendendæ causa fecisse, & litem passum ab G. camque adeò ad successores iurisdictionis, non consanguineos pertinere.

Saltem pro rata temporis, quo Episcopalia commoda dotis, prouentuum, mulctarum, 11.

Pro rata temporis & fructuum.

& quorumcumque compendiorum percipiunt, vt incommoda eiusdem temporis non fugiant: sicut & vsufructuarius expensas litis ob rem vsufructuariam motæ præstat, non in futurum omnes; sed moderatas ac pro rata temporis sui accidentes, tanquam onera fructuum. *Garz. de expens. & melior. c. 11. n. 10. vers. at verò. & n. 11. post Molin. & alios*, sic in litis expensis disertè sonat *l. 1. C. de Bon. Matern. verb. sumptus ex fructibus impigrè facere.* Vtique sumptus qui in ea tempora incidunt, in quæ fructus. Tametsi enim Garzias alijque patrem in bonis maternis filij defendendis grauius oneret, quàm alium vsufructuarium; non ita tamen vt cessante iam vsufructu, adhuc sumptus ferat, qui tum posteà superueniunt. res successiuæ transeunt cum suo onere successiuo. Qua temporis rata quis sentit commodum, sentit onus. Eadem hic est partis, quæ totius æquitas: quam lex dicit esse secundùm naturam. *l. secundum D. de reg. iur.*

Secundùm naturam ergo erit, vt defunctus eiusque consanguinei hæredes sumptus ferant qui in eius vita obuenerint, seu pro rata temporis, quo fructus suos facient; residuum autem successor in dignitate.

CONSVLTATIO IV.

De Ordinarij Iurisdictione in Capitula.

I.

Cathedralia Episcopi per se ipsos visitant solos, aut cum adiunctis.

CApitula cathedralia atque maiora non obstante exemptione Episcopi per se ipsos, *Concil. Trid. s. 6. c. 4.* reliquam diœcesim etiam per Vicarium generalem aut visitatorem, *s. 24. c. 3.* visitare possunt, tam in corpore quàm singulis membris, corrigere, & emendare tam per se solos, quàm illis quibus sibi videbi-

2.

Diœcesim etiam per Vicarium aut visitatorem.

tur adiunctis. *d. c. 4.* si autem extra visitationem volunt procedere, debent id facere cum adiunctis duobus à Capitulo initio cuiuslibet anni electis. *s. 25 c. 6.* vbi *in princ.* statuitur, vt *d. c. 4.* locum habeat in omnibus cathedralibus

3.

Extra visitationem cum adiunctis.

non tantùm sed etiam collegiatis, illic non expressis: quare non rectè videntur nonnulli quærere an *d. c. 6.* locum habeat in solis exemptis,

4.

A Capitulo exempto electis.

an ad capitula cathedralia pertineat tanquam cathedralia, an tanquam exempta; *vt citati apud Barbos. ad d. c. 6. & d. c. 4.* neque enim ita distinguit Concilium, aut indistinctè loquitur non

5.

Idem in collegiatis.

tantùm, sed addit *in omnibus cathedralibus & collegiatis*; qui omnes dicit nullam excludit. Tollit tamen exemptiones vtroque loco; qua derogatione opus non esset, si sermo ipse sola exempta Capitula complecteretur. Vnicam addit exceptionem *d. c. 6. in fin.* vt ea omnia quæ ibi decernuntur in illis ecclesijs locum non ha- 6.

Nisi maior competat Episcopis authoritas.

beant, *In quibus Episcopi aut eorum Vicarij ex constitutionibus, vel priuilegiis, aut consuetudinibus, siue concordiis, seu quocumque alio iure maiorem*

maiorem habent potestatem, authoritatem, ac iurisdictionem, quàm præsenti decreto sit comprehensum, quibus sancta Synodus derogare non intendit. Illud enim est assiduum Concilij propositum restituere Episcopis legitimam iurisdictionem, multis antè priuilegijs accisam, augere potius pro tuenda ecclesiæ disciplina, quàm minuere. Siue ergo exemptæ fuerint, siue subditæ illis ecclesiæ, in illisque maiorem authoritatem habuerint, non est illa per Concilium sublata: si non habuerint, est concessa hæc quæ d. c. 4. d. c. 6. proponitur. Sed quia in non exemptas ecclesias maiori authoritate de iure, & plerorumque locorum moribus Episcopi vsi sunt, & non æquè in exemptas; eo fortè respectu plures ita distinxerunt.

7. Casus in quibus Episcopus procedunt sine adiunctis.

Igitur Episcopus procedit sine adiunctis 1. dum visitat: *d. c. 4. s. 6.* deinde 2. dum habet maiorem iam olim authoritatem *d. c. 6. in fin.* 3. dum procedit in vim. *c. 8. s. 22. Trid.* 4. dum in vim *c. 9. s. 24.* 5. dum Capitulum monitum non eligit adiunctos: *citati à Barbos. ad d. c. 6. n. 5.* 6. dum dies festos à se institutos cogit seruare: *iuxta c. 12. s. 25. de regular.* 7. dum ipsi adiuncti iurisdictionem eius turbant: 8. dum non Capitula visitat, aut personas capitulares; sed sacramenta, reliquias, parochialia ornamenta, fabricam, capellas, & similia. 9. Quando totum Capitulum deliquit: cùm rei sint omnes; adeoque non possint esse Iudices: si modò in ipsum Episcopum non sit delictum; qui etiam pars esse & Iudex simul non potest. 10. si rationes exigat *iuxta c. 19. s. 24.* ab ijs, qui sede vacante vicarij, œconomi, aut simili officio functi sunt; nisi agat criminaliter. 11. si agatur ciuiliter, non criminaliter contra capitulares; nam ciuilis Capituli iurisdictio non est tributa Episcopo: *d. c. 6. §. cæteris.* 12. si agatur de personis quæ nec habent dignitatem, nec sunt de Capitulo: *d. c. 6. vers. qui verò non obtinent.* 13. etiam coadiutores, & portionarij: quamuis vocem habeant in Capitulo, dummodo non sint de Capitulo, nec coadiutoribus concessum sit vt fruantur omnibus priuilegiis coadiuti. Quæ pleraq; à S. Congregatione decisa referuntur *per citatos à Barbos. in Collect. ad d. c. 6. & d. c. 4.*

8. Duo sunt eligendi pro adiunctis.

Neruosa admodùm est structura *d. c. 6.* & verba singula suam emphasim habent: quam lubet nonnihil ponderare. Duos à Capitulo iubet elegi, non totum Capitulum cum ordinario procedere: quod difficilior sit omnium conuentus, & plura remorarum, atque alia incommoda, antequam pro disciplina ecclesiæ delinquentium causa instrui, & rectè decidi posset, secum vehat. deinde hos duos, quasi Capitulum repræsentantes, adeoque illius iurisdictione fungentes:

9. Capitulum repræsentantes:

ex qua illos ita Episcopo inæqualiter æquiparat, vt si sine illis processerit, acta omnia sint irrita: & tamen si alter Episcopo accesserit, alter dissenserit; alterius dissensus nihil officiat: si vterque discordet, eligatur tertius, cuius iudicium, cui parti accesserit, præualeat. *d. c. 6. versic. vnum.* vtique si concors fuerit discordia duorum adiunctorum, & cum his tertius, vel cum Episcopo consentiat.

10. Illorum cũ Episcopis assensus aut dissensus vt operatur.

Sed quid si hic ab omnibus, adiuncti à se inuicem dissenserint? casus est à Concilio omissus, iuri ergo communi relictus. Illum tractat Gutier. *pract. lib. 1. q. 94.* quid si ergo quis adiunctorum vt suspectus recusetur? substituet vtique Capitulum eligendo alios: sicut recusato officiali Episcopus alium dat iudicem; non arbitri de causis cognoscant. *c. si contra de off. deleg. in 6.* ne non necessaria impensa litigantes onerentur.

11. Episcopum sufficit esse confirmatum.

Quoniam de iurisdictione hoc decretum agit tantùm, sufficit Episcopum esse confirmatum; quamuis non consecratum per se iudicare, vel Vicarium, aut officialem.

12. Sede vacante Vicarius vt cũ adiunctis procedat.

Quinimò Sede vacante Vicarius cum adiunctis eandem operam præstabit; pendentes coram Vicario causas ad se potest auocare; nõ vt solus, sed cum adiunctis, cognoscat:

13. Plurium Eccl. Episcopus cũ adiunctis singularum.

plurium vnitarum ecclesiarum Episcopus causas cum electis cuiusque Capituli respectiuè cognoscit:

14. A Vicario decisas causas non reuidet.

à Vicarijs cum adiunctis decisas per appellationem non recipit; cum sit idem vtriusque auditorium *c. Romana de appellat. in 6.* sed eæ ad superiores deuoluuntur.

15. Nolentibus adiunctis aut non valentibus prouidet rursus Capit.

Nolentibus adiunctis, aut non valentibus procedere non trahit ad se in solidum cognitionem; sed prouidet Capitulum, substituendo alios; sed neque electis accrescit authoritas Episcopi non valentis aut volentis procedere; sed eius negligentia aut defectus suppletur per superiores, aut Capitulum tanquam in casu omisso ex primæua iurisdictione per se solum procedet. *arg. d. versic. cæteris.*

16. Processus instruitur corã Episcopo.

Iurisdictionis porrò episcopalis prærogatiua etiam *in d. c. 6.* in eo elucet, quod processus instituatur coram notario Episcopi;

17. Per eius ministros.

quod ad fiscalem quoque ipsius, aut promotorem ex rationis paritate extendunt,

18. In eius tribunali.

quod in eius domo, aut consueto tribunali processus fiat aduersùs personas singulares.

19. Quid si cum toto Capitulo sit agendum?

Si quid autem toti Capitulo proponendum est, an ad domum suam illud vocare Episcopus possit, an ipse ad locum capitularem accedere teneatur hîc nihil dicitur; sed scriptores sæpè referunt decisum vt ipse accedat. quamquam *in c. 1. in princ. de cens. in 6.* dicitur quod ex vno loco ad alterum vocare possit eos quos visitat.

20. Solus ad informationem & necessariã detentionem potest procedere admodum circumspectè.

Denique in initio potest solus ad summariam informationem, & necessariam detentionem procedere, non quidem semper; sed *in criminibus*, inquit concilium, *ex incontinentia prouenientibus, de qua in decreto de concubinarijs*, non ex omni ergo incontinentia; adeoque non in simplici fornicatione. *vt Rotam iudicasse referunt 6. Iunij 1622.* addit Concilium; *& in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus.* Neque rursum semper; sed *vbi de fuga timetur:* non leuiter; sed ex arbitrio æqui boni viri. circumspectio sanè magna Concilij quoad personas canonicas; tam vt euitetur apprehensionum temeritas, quæ aliàs Prælatos trahit in laqueum censurarum ipso iure: *c. si clericos de sentent. excom. in 6.* quam vt nondum damnatis gradus dignitas seruetur. eoque Concilium etiam in atrocioribus illis delictis non

vtitur

vtitur vocabulo capturæ; sed necessariæ de-
21. tentionis: additque; *in omnibus autem casibus*
Et decenter. *ea ratio habeatur, vt iuxta qualitatem delicti, ac personarum delinquentes ipsi in loco decenti custodiantur.* qua in re non satis vbique prouidetur, dum in carceres publicos atque criminales sacerdotes, vt laici, compinguntur. decentiùs intra aut iuxta palatia Episcopalia quibusdam olim locis clericorum custodiæ fuerunt ordinatæ. In Concilio Carthaginensi quarto decernitur, *vt Episcopus in Ecclesia, & in consessu presbyterorum sublimior sedeat, intra domum verò collegam se presbyterorum esse cognoscat.c. Episcopus distinct.*95. ergo in detentis,nondum damnatis, magna est huius rei ratio, & decentiæ æquitas, vt tantisper ita custodiautur securè, vt ex indecentia loci nihil affricetur ignominiæ.

22. Episcopus quando ipse Capitulū conuocet? Dum porrò agendum est cum toto Capitulo, *nec de re*, inquit, Concilium, *ad suum vel suorum commodum spectante agitur, Episcopi ipsi Capitulum conuocent, vota exquirant,& iuxta ea concludant.*non spectat ad suum vel suorū commodum,si de re ad dignitatem Episcopalem pertinente agatur. spectat enim illa non ipsius; sed Ecclesiæ commodum. quin imo si cum Capitulo controuersiam habeat,quamuis pecuniariam, cuius causa officium magis spectat, quàm personam; & de illa amicè velit agere cum Capitulo; ratio dignitatis exigit, vt possit ipse conuocare; sed ratio æquitatis non permittit, vt vota exquirat, & concludat: ageret officium Iudicis, aut Præsidis in causa sua. & propterea Concilium non addit aliàs semper; *sed absente verò*, inquit, *Episcopo, omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos de iure vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id*, inquit, *Vicarius Episcopi admittatur*; vtique vt talis: sed si alia ex causa ad eum pertineat; non prohibetur.

23. Vt vota audiat & iuxta illa concludat. Moderatè iterum Concilium; *vota exquirant, & iuxta ea concludant:* innuens votum Episcopo non competere, nec arbitrium; sed iuxta aliorum vota debere concludere, vtique in rebus adiaphoris, à iure aut synodo aliqua non vetitis, aut rationabili consuetudine improbatis. nam de his statuta exequi, non deliberare oportet: in non vetitis autem rectè deliberatur quid vtilius, quid honestius sit; quid cultui diuino,quid saluti animarum magis expediat.

24. Quibus per c.6.s.25. Trid.derogetur? Derogationes hîc sanè amplissimæ sunt, etiam consuetudinum immemoralium, etiam ex fundatione competentium, sententiarum, iuramentorum & concordiarum,etiam à Sede Apostolica in forma communi,& non ex certa scientia, confirmatarum. *citati à Barbos.in collect. DD. ad d.c.6.vbi*, pleraque quæ iam diximus S. Congregationis aut Rotæ declarationibus firmantur.

De Maioritate & Obedientia.

CONSVLTATIO I.

De Regularium obedientia Ordinario debita.

Episcopo diœcesani omnes obedire debent.*c.2.de maiorit. & obed.* etiam Laici, 1. Episcopo omnes debēt obedire.
& Principes *c.4.eod.*Abbates, & sacerdotes. *c.9.*qui etiam dum consecrantur obedientiam, & reuerentiam Episcopo promittunt: sed verbo dumtaxat. nam ad iuramentum, aut 2. Sed quatenus?
scriptum non tenentur. *c.3.* nisi fortè administrationem habeant; *Gloss.d.c.3.* nec ad nouam formam. vt in Metropolitano respectu suffraganei decisum est. *c.13.eod.* adeo vt nec 3. Qui qualiter iurant?
consuetudo, nec præstatio iuramenti de facto emissa in contrarium suffragetur. *ibid.* formam autem iuramenti suffraganei, Gregorius IX. explicat esse, qualem ipse pontifex ab Episcopis immediatè subiectis recipit: *& ponitur in* 4. Abbates ad antiquam formam.
c.4.X.de iureiur. & respectu Abbatum Episcopi antiquâ formulâ iubentur esse contenti. *c. ne Dei.X. de Simon.*quæ *ibidem* ponitur ad subiectionem, reuerentiam, & obedientiam à sanctis Patribus constitutam,secundùm regulam, &c. Quomodo etiam iuramentum à clericis Ecclesiæ suæ cathedrali præstitum principaliter refertur ad Episcopum, tanquam Ecclesiæ caput. *c. cùm clerici. X. de verb.signif.* 5. Clerici secundùm canones,Regulares secundùm regulā &c.obediūt.
sed vbique inseritur secundùm regulas SS.Patrum. secundùm regulam S. N. quo scilicet modo in plerisque ordinibus professionis formula obedientiam spondet secundùm regulam. Vt determinetur quousque ea se extendat. neque enim superior ad quodcumque arbitrium, lubitumque suum eam porrigere potest. à Laicis vix exigi potest, nisi vt declinent à malo, & sacris canonibus de se latis obsequantur: à clericis, vt secundùm instituta Ecclesiæ; quoad clerum lata, vitam dirigant: à Regularibus; vt secundùm authoris sui normam se componant. in Laicis statui possunt, quæ ad salutem sunt necessaria: in Clericis quæ vitæ eorum, & honestati congruunt, vt in partem hæreditatis dominicæ assumtorum, solicitudo vberior,& in directione præceptiua potestas sit maior: in religiosos qui consilia Euangelica insuper ex voto amplexi sunt;suprema authoritas est. *c.monasteria 2.q.3.c.nullus 2. q.7.c. qui verè 16.q.1. c. Abbates* 18.*q.2.c.si quis Abbas. ibid.c. visitandi* 17.*q.4.c. non semel ibid.* ita tamen vt & huius imperium intra terminos regulæ, quam professi sunt ferè coërceatur; adeo vt supra eam extra canonum præscripta imperanti superiori obedientia non debeatur. nec inuitus quispiam supra regulam ad perfectionem cogi possit; infra regulam autem obedire teneatur. In qua re admodum discreti esse debent 6. Non vltra notoriè.

Episcopi, vt in monasteriis sibi subiectis rigores vnius regulæ non exigant ab alumnis alterius: prompti tamen subditi; vt quidquid non est contra præceptum Domini, aut notoriè supra regulæ obligationem recipiant, atque obsequantur. quomodo loquitur Hiero-

7. Sed in dubio. nymus in c. *si Dominus* 11. *q.* 3. *si Dominus*, inquit, *ea iubet, quæ non sunt aduersa scripturis sanctis, subiiciatur seruus domino, hoc ipsum intelligamus de vxoribus apud viros, & de filiis apud parentes.* à quibus argumentum ad religiosos

8. Pœna inobedientis. valet. Quo sensu c. *ad monaster.* §. *prior. X. de statu mon. Abbati omnes*; inquit, *in omnibus reuerenter obediant.* Quare si quis venerit contra decretum Episcopi ab Ecclesia abiicitur. *c.* 2. *de maior.* infamia notatur *c.* 5. dummodo in ip-

9. Non contra canones. so Episcopi decretò nihil sit quod canonicis obuiet institutis *c.* 9. *eod.* Quomodo in Clement. *frequens in fin. de excess. Prælat.* inter reliquos Prælatorum excessus refertur, quod

10. Priuilegia. quidam statuta faciunt, per quæ derogatur priuilegiis regularium.

11. Tam in condendis statutis, quàm specialibus præceptis. Statuta ergo & decreta facere possunt Episcopi: *d. c.* 2. *c. vt animarum de constitut. in* 6. *Trid. s.* 24. *c.* 10. §. 1. positi enim sunt Episcopi à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei; & iubet Apostolus ad Hebræos c. 3. obedire præpositis. Iique legislatiuam potestatem habent ad ordinandum ea, quæ ad regimen Ecclesiæ suæ sunt necessaria, iuxta singulorum gradum. Possunt igitur Episcopi statuta per diœcesim facere conuenientia, vt possint regere Ecclesiam Dei, ad quem finem sunt positi. Etenim qui finem intendit, media permittit. Et sicut lex dicitur mutus magistratus; & vice versa viua lex magistratus: qui, quæ non potest lex omnia comprehendere, manu supplet. Ita Episcopi siue leges ferendo, siue manu ducendo statuere possunt: eisque adeò obediendum est. quemadmodum cum initio Ecclesiæ, cum eadem fuit Episcoporum, quæ hodie potestas, pauci canones erant; Episcoporum manu pleraque dirigebantur. Vt D. Paulus 1. ad Corinthios cap. 11. post pauca literis præscripta *cætera*, inquit, *cum venero disponam.* Episcopi tamen 18. *q.* 2. vetantur quædam in monasteriis facere: *vt c. hoc tantum.* nec aliud præcipiant quàm quod canones præcipiunt. *c. Abbat.* vt Abbas ab Episcopo non constituatur, sed à Congregatione eligatur: *c. quam sit*, vt de bonis illorum, aut chartis nihil auferant: inuito Abbate monachus non ordinetur: *c. luminoso.* ad missas publicas non cogantur: *c. pridem*, ibi baptisteria non fiant: *c. seruitium*, grauamina non imponantur.

12. Quatenus specialiter regulares? Quibus præmissis expendendum est, quatenus & quousque regulares Episcopis obedire teneantur.

Exempti non tenentur nisi in casibus à iure exceptis. non exempti, qui ipsis Episcopis in professione votum obedientiæ emittunt, ipsis tanquam Prælatis regularibus ordinariis obedire tenentur. *Sanchez lib.* 6. *moral. c.* 1. *n.* 18. dico votum; non promissum aut iuramentum, nam id non mutaret rei statum. vt *in d. c. ne Dei. X. de Simon.* vt Pontificale in Ordinatione presbyteri in fin. qui huiusmodi vo- 13. An quoad obseruantias regulares?

tum non emittunt, obedire tenentur Episcopis, eo modo, quo tenentur reliquæ personæ ad clerum pertinentes, quoad communem scilicet disciplinam Ecclesiasticam. An autem etiam quoad obseruantias regulares? quidam controuertunt, creduntque authores à Sanchez citatos, sentire quod non aliter sint Episcopis subiecti, quàm sicut reliquus clerus. consequenter quod visitari, & corrigi ab eis non possint quoad obseruantias regulares. In eam sententiam citant *Trid. s.* 21. *c.* 8. vbi non 14. Viâ regiâ an tantùm supplendo negligentiam superiorum regularium?

ipsis Episcopis viâ regiâ disciplinæ regularis cura committitur; sed vt prouideant paternis admonitionibus, vt regularium superiores debitam viuendi rationem iuxta regularia instituta seruari curent. quod si hi moniti post sex menses officio defuerint; tunc demum exequuntur Episcopi, prout ipsi superiores possent, iuxta eorum instituta: idque non iure ordinario sed tanquam Apostolicæ Sedis delegati. 15.

Insuper quemadmodum *c. in singulis. X. de stat. monach.* diœcesanis monasteriorum reformandorum studium iniungit; ita Clementina *attendentes eod.* non alia specificat, quàm quæ ad communem Ecclesiasticam disciplinam spectant, qualia in clericis corrigenda notat Concil. Trid. *s.* 14. *c.* 6. *s.* 22. *c.* 1. *s.* 23. *c.* 6. quin & *d. c. in singulis*, vbi multa sanciuntur, nusquam tamen meminit correctionis circa regulares obseruantias per Episcopos viâ regiâ faciendæ: sed potius per visitatores, etiam in monasteriis diœcesano subiectis *d. c. in singulis* §. *porro.* quin & in *c. ea quæ ibid.* correctiones, & pœnitentiarum impositiones per Abbatem loci, secundùm regulam imponendæ decernuntur. quod resonat *d. c.* 8. *s.* 21. *Trid.* quod etsi in commendatis loquatur, non ideo accidit, quod in his plus possunt Episcopi, sed vt Trid. significet commendationem non obstare, quo minùs commendata visitentur: vt cætera, & corrigantur. Quoad disciplinam communem.

16. Quoad regulares, obseruantias.

Verùm enim verò existimo sicut ad Episcopos pertinet curare disciplinam, clero sæculari congruentem, ita & regularem disciplinam, in monasteriis sibi subiectis, iuxta regulam quam profitentur, & regularia instituta, canones sacros, statuta etiam, & decreta Episcopalia, per cuiusque diœcesim, & singulares domos facta. Probat id manifestè c. Abbatem. 18. quæst. 2. in verb. extra regulam facta corrigere. c. 1. *& d. c. in singulis.* §. *porro. X. de statu. mon. diœcesani*, inquit, *Episcopi monasteria sibi subiecta ita studeant reformare, vt cum ad ea visitatores* (qui ibi præcipiuntur in capitulis ordinum in singulis regnis, seu prouinciis deputari) *accesserint, plus in illis inueniant, quod commendatione, quàm quod correctione sit dignum.* Reformatio autem, de qua *toto illo c. & seq.* agitur, est reformatio ordinis, & obseruantiæ regularis, quæ disertè exprimitur, & tam visitatoribus, Capitulis generalibus, quàm Episcopis commenda-

mendatur. Et si disciplinam tantùm communem spectarent, *d.c.* nec se Episcopi possent immiscere regularibus obseruantiis; impossibile esset eos finem ibi expressum consequi: scilicet curare vt visitatores nihil correctione dignum, sed commendatione inuenirent.

17. Quid inter Ordinarios & Visitatores intersit?

Interest autem inter Episcopos & huiusmodi visitatores, quod hi instituuntur saluo iure diœcesanorum, & si quid grauius reperiant, denuntiant Episcopis: qui prouident, etiam Abbates, sine strepitu iudicij amouendo. *d.c. in singulis d.c.ea*, & ex visitatoribus *nullus*, inquit, *d.c. in singulis ex hoc sibi authoritatem prælationis assumat.* præsertim cum ibi in principiis capitulorum iubeat assumi aliquos ex alio ordine Capitula celebrare assueto. vnde & *per d. c.ea*, monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciunt visitatores; & pœnitentiam iniungi secundum regulam:

18. Possunt Episcopi visitantes ipsi corrigere.

Episcopi autem in monasteriis sibi subiectis, pro sua iurisdictione correctionem ipsi facere possunt.

19. (Etsi ordinariè Prælatis primo loco id ferè defertur.)

secundum c.1.6.12.13.17.19. de off. ord. tamen ordinariè primo loco regularibus superioribus correctio deferri videtur *c. abbates pro.18.q.2.* vbi abbates ab Episcopo, ab abbate monachi corriguntur. *c. licèt nosto. ibid. vers. nec audeat. in verb. nisi ab abbate. c.7. de off. ord. d.c.ea.c.8. ſ.21.c.8. 14.ſ.25. de reg. Trid. c. reprehensibili. X. de appel. Trid. ſ.24.c.20. & plura inueniuntur in tit. de for. comp. de exceſ. prælat. de stat. regul.* tametsi etiam Episcopis competit in monasteriis diligentia disciplinæ. *c.1. de stat. mon.* cuius ratio ex paulo inferiùs dicendis liquebit.

Quin & *c.1. de censibus in 6.* præscribit visitandi formam, quæ ab Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis seruari debet. & *§. sanè.* iubet inquiri de vita & conuersatione ministrantium in Ecclesiis, & locis aliis diuino cultui deputatis: ac cæteris, quæ ad officium suum spectant, ad ipsorum emendationem per salubria monita, nunc lenia, nunc aspera, iuxta datam sibi à Deo prudentiam, *saluis*, inquit,

20. In moribus, officiis,

21. obseruantiis, & defectibus,

in fin. rationabilibus & approbatis religiosorum consuetudinibus & regularibus institutis, ergò iis saluis circa regulares obseruantias & defectus studium reformationis intendit. quo etiam spectat *d.c. in singulis in verbis attentissimè præcauentes, ne per eos monasteria indebitis oneribus aggrauentur, quia sicut volumus superiorum iura seruari, ita inferiores nolumus iniurias sustinere.*

22. Omni disciplina & ad totius instituti normam reformatione.

Ad hæc Concil. Trid. *ſ.25. de regular. c.1.* sancit, vt regularis disciplina instauretur, & præseruetur, regulares ad regulæ, quam professi sunt, primæuique instituti normam, vitam instituant: quæ ad suæ professionis perfectionem, & obedientiæ, paupertatis, & castitatis, & si qua alia sunt ordinis vota, & præcepta, ad communem vitam, & vestitum pertinent, obseruentur: & cura à superioribus adhibeatur, tam in capitulis, quàm in visitationibus, vt ab illis non recedatur, prosequiturque *c.2.* illatiuè per *igitur*, & consequentibus pluribus Capitulis multa salubria decreta, quæ superant notoriè communem cleri disciplinam, & obseruantias complectuntur regulares: & concludit *c.22. hæc omnia*, inquit, *& singula in superioribus decretis contenta obseruari. S. Synodus præcipit in omnibus cœnobiis, &c. & infra vers. & quia S. Synodus desiderat vt omnia & singula supradicta quamprimùm executioni demandentur, præcipit omnibus Episcopis in monasteriis sibi subiectis, & in omnibus aliis ipsis in superioribus decretis specialiter commissis, atque omnibus Abbatibus generalibus & aliis superioribus ordinum, vt statim prædicta exequantur*, hortatur Principes, & magistratus, vt Episcopis & cæteris præfectis in superiùs contentæ reformationis executione auxilium & authoritatem interponant requisiti.

23. Rursus quomodo Episcopi circa obseruantias statuere, corrigere possint primo loco, vel in defectum?

Per quæ patet solutio argumenti superiùs desumpti ex *Clementin. attendentes*, neq; enim omnia vbique dici possunt; neque procedit argumentum ab authoritate negatiuè. Et verò si Clementina rectè expendatur, agit etiam de regularibus obseruantiis; *in verb. inducant easdem ad impendendum in monasteriis suis deuotum & debitum domino famulatum.* Hic deuotus & debitus citra obseruantias regulares non subsistit. *Iterum in verb. ad quæ omnia obseruanda moniales per illos de quibus supra dictum est* (c.1. Episcopos & visitatores) *compelli iubemus remediis opportunis.* inter omnia, & deuotus famulatus, & alia specificata sunt, quæ & obseruantias regulares redolent.

24. Præsertim in monasteriis commendatis.

Quod ad alterum argumentum *ex c.8.ſ.21. Trid.* ratiocinatio illius cap. admodum valet in contrarium: ait enim; *quæcumq; in diœcesi ad Dei cultum spectant, ab Ordinario diligenter curari, atque iis, vbi oportet prouideri æquum est.* cura ergo & prouisio Ordinario competit, infert Concilium, *propterea commendata monasteria*, &c. & via regia ad ordinarium reiicit, vbi non viget regularis obseruantia: vbi autem viget; paternam admonitionem, & in defectum semestrem, per Episcopos tanquam delegatos Sedis Apostolicæ visitationem & correctionem fieri iubet. sicut supra diximus *per c.7. de off. ord. c. ea de stat. mon.* superiori regulari primo loco deferri ordinariè suorum correctionem, in Capitulis culparum. Vbi animaduertendum 1. videri eam partem vltimam *d.c.8.ſ.21.* conceptam, quasi de exemptis statueret: nam visitare saltem, & sic corrigere subiecta sibi monasteria possunt Episcopi notoriè, sine præuia monitione, aut expectatione semestri. *c.1. de cens. in 6. §. sanè. §. vlt.* quid autem circa obseruantias regulares possint statuere, ibi non quæritur. 2. specialiter loqui de commendatis patet *ex c.20.ſ.25. de reg.* vbi non comprehendi quædam declarat sub iis, quæ aliàs de visitatione monasteriorum commendatorum definita sunt, *videlicet d.c.8.ſ.21.* quidquid sit hoc *c.8.* nihil conuincit de obseruantiis singulare: quod non & in regulari disciplina, & correctione excessuum locum habeat; in quibus Episcoporum iurisdictioni subsunt, & obedire tenentur: atque ita nihil arguit de eo quod intenditur.

Quemadmodum edictis Præsidis prouinciæ : non ideo quis censetur non obligari, quod is coram eo conuentus ius habeat reuocandi domum ; nec imminuit authoritatem Papæ, aut obedientiam fidelium, quod Concil. Trid. 24. c. 20. causas omnes coram locorum Ordinariis in prima instantia tractari voluerit. Itaque quamuis correctio claustralis, de plano, neque iudicialis, atque in leuibus tribuatur Abbati : extra controuersiam tamen est (in casu appellationis, in casu regulari permisso) negligentiæ, euidentiæ, notorietatis, grauitatis, & vt multi volunt, etiam, præsertim si qua iusta causa suadeat, præuentionis ; singulatim ad indicendam ordine iuris seruato punitionem, ex præscripto canonum Episcopo competere iurisdictionem. *Vt multis Tusc. in V. Abbas. conc. 7. maximè ex conf. Egid. 5. cui plures subscripserunt*, sed & Episcopo visitanti non mandat *d. c. in singulis*, vt denunciet Abbati corrigenda ; sed vt ipse reformet. sicut *d. c. ea quæ* visitatoribus iniungit, vt corrigendos Abbati in leuibus, Episcopo in grauibus, *d. c. in singulis*, denuntient.

25. Consuetudo. Sed & optimè dicit Tuscus consuetudinem in hac materia tribuere iurisdictionem. Atqui Episcopi harum regionum etiam quoad obseruantias regulares soliti semper fuerunt, tam in prouincialibus quàm diœcesanis Synodis, quàm aliàs de regularibus statuta facere, eorumque causas tractare, & superiores non exempti eis obedientiam promittere : quid ni ergo teneantur eorum subditi, saluo saltem ordine cognitionum ?

26. Quæ ad œconomiam spectant Episcopo non deferuntur, nisi vt sit regimen boni patrisf. nõ prodigi. Porrò quæ pertinent ad regimen œconomicum, non subordinantur potestati Episcoporum. sicut ad eos non pertinet, quid quisque clericus domi suæ ; ad Præsidem prouinciæ, quid quisque paterfamilias intra parietes suos agat : quem œconomum, condum, promum, pincernam statuat ; si modo non peccet in leges publicas : sit modò integer vitæ, scelerisque purus : sit administrator frugi, neque res Ecclesiæ dilapidet. Quod si materia offeratur visitationis, correctionis, disciplinæ, instituti ordinis retinendi ; quin & prodigæ administrationis, excitatur officium à lege publica : in his valet Episcoporum potestas, ad rationes audiendas, exigendas, inidoneum amouendum. *Trid. s. 22. c. 9.*

27. In concursu quando obediendum Episcopis? *constit. Greg XV. incip, inscrutab.* Quin & in concursu, superiorum regularium etiam authoritati præualet ; *vt declararunt Concil. Trid. interpretes 7. April. 1592.* & præclarè disserit S. August. *in c. qui resistit. t. 1. q. 3. si aliquid iusserit curator, nonne faciendum est ? tamen si contra proconsul iubeat. non vtiq; contemnis potestatem, sed eligis maiori seruire. Nec hinc debet minor irasci, si maior prælata est. Rursus si aliquid ipse proconsul iubeat & aliud Imperator; numquid dubitatur illo contempto huic esse seruiendum* ? sed si versemur extra materiam subordinatam, regularis priùs obedit Prælato, quàm Episcopo. Quomodo accipiendum,

28. Quando Prælatis? quod tradit Syluest, *in sum. verb. obed. n. 8. 9. 10. & authores apud Sanchez. operis Moral. lib. 6. c. 2.* aliique similia referentes. quanquam in ordine Benedictino Congreg. Bursfeldensis, communis obedientia deferatur Ordinariis ; quoad autem obseruantias regulares Prælatis ordinis : ex quorumdam priuilegiorum concessione ; quorum tamen tenor diligenter est inspiciendus, an cumulatiuam, an priuatiuam authoritatẽ tribuat: alioquin solicitudo ordinis adiecta, non autem authoritas, Episcopo iure competens, abrogata censetur. De Superiorum regularium Iurisdictione, & an accumulatiua an exclusiua sit ordinariæ, vide latè *Astrologiam Eccles. Scioppij. q. 7. n. 40 & seqq.*

Nunc porrò inspicienda est nota, quâ iudicetur quod supra, quod infra regulam sit. siquidem in voto regularium obedientiæ id omne censetur implicitè comprehensum, quod necessarium est ad regulæ obseruantiam : adeoque in eo religiosus tenetur superiori obedire ex vi voti : in quo fundatur 29. Potestas regulariũ Prælatorum tota fundatur in voto subditorum, Papæ & Episcoporum in authoritate Ecclesiæ, illis obediendum secundùm regulã, his plenius. Superiorum regularium authoritas : & in quo differt ab Episcopali, & alia hierarchica Ecclesiæ potestate : quæ profecta est à Spiritu sancto, quando *posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* quod iuuat Trid. *s. 24. c. 10. §. 1.* vnde sequitur Prælatos regulares præcipere non posse, nisi quod cadat sub regulam ; religiosos non teneri, nisi quatenùs se extendat voti illa obedientiæ promissio. Sed summus Pontifex & Episcopi pro regimine Ecclesiæ ea quæ conuenire videntur, constituere possunt, *d. §. 1.* ex vi publicæ potestatis sibi commissæ: citra respectum alicuius promissæ obedientiæ : qualem nullam spondent Laici ; non omnes, neque omnem clerici : non ipsis Episcopis ; sed plerumque regularibus dumtaxat vouent religiosi. Vnde monialium clausura ex vi voti exigi non potest in locis vbi necessaria non est ad castitatem regularem seruandam ; potest tamen ex vi potestatis publicæ, ad leges salubres ferendas iure diuino Ecclesiæ concessæ.

In eo tamen & Episcoporum potestas, & Prælatorum regularium authoritas conueniunt, quod sicut hi nihil supra regulam, ita illi ordinariè nihil austerius, aut rigidius imperare possunt, quam sit cuiusque ordinis institutum, ad illiusue obseruantiam necessarium. 30. Non tamen regularibus imponere possunt Episcopi, quæ sunt supra regulam. Sunt enim gradus perfectionum in Ecclesia ; & in domo Patris supremi mansiones multæ : & in perfectione nemo crescere cogitur inuitus. Non possunt ergo superiores austeritates rigidioris ordinis transferre ad gradum molioris. Sed quam quisque elegit spartham, in ea se exerceat. Ecclesia sponsa Christi circumdata est varietate, acies est bene ordinata : in acie gregarij sunt milites, sunt triarij, sunt equites, sunt pedites, sunt leuis armaturæ, sunt cataphracti, sunt hastati, sunt fundibularij, sunt sagittarij : in Ecclesia triumphante nouem sunt ordines Angelorum: & sub singulis sui omnibus ordines. itaque qui molliorem regulam elegerint, non sunt

cogendi eam transcendere : qui rigidinrem; non tolerandi descendere. Omnes maneant suo in gradu religiosi sui amphitheatri.

Itaque nota eius quod secundùm regulam

31\. est, describitur, quod necessaria sit res ad obseruantiam regulæ; adeo quod sine illa valdè difficulter regula seruari possit. Lessius *lib. 2. de iust. c. 41. dub. 9. n. 77. Vasques in* 1. 2. *q.* 95. *art.* 2. *dispu.* 154. *c.* 4. *num.* 10. vt non sufficiat quod

Id est sine quibus hæc seruari nequeat, aut difficulter.

32\. quid ex abundanti conferat ad pleniorem regulæ obseruantiam. Alioquin præcipi possent multæ corporis afflictiones, vigiliæ, diuturnæ orationes, ieiunia, rigores, & austeritates; quæ ad meritum & abundantiorem cautelam faciunt. sed sine quibus tamen bonus religionis status seruari potest. Qualia supra regulam Prælati imponere non possunt, nec regulares recipere tenentur; nisi verisimiliter videant se aliter non posse peccatum vitare : alioquin supra regulam præceptum, sine quo obseruantia stare po-

Tametsi conferant & abundantiori cautelæ seruant.

33\. test, non obligat. Vnde Sanches *d. c.* 2. *num.* 45. tradit, si Prælatus soli vni imponit, absque causa particulari asperitatem, quæ est de necessitate communi, non id esse regulæ consentaneum; sed supra regulam; & *num.* 46. non posse propter culpam vnius, vel duorum, præcipi quidpiam toti collegio, cum obligatione ad culpam, quod ex vi regulæ non iniungitur, nisi sub obligatinne ad pœnam : quia hæc excedunt regulæ præscriptum.

Vnde particularium lapsus alijs necessitatem non facit.

Enimuerò quoties certum est quod præcipitur esse licitum; incertum, an Prælatus possit præcipere; tenetur subditus obedire. *c. quid culpatur.* 23. *quæst.* 1. *L. Miranda in manual. pral. l.* 1. *quæst.* 26. *a.* 6. & quidem in omnibus quæ sunt secundùm regulam explicitè vel implicitè *ibidem ar.* 7. & quæ sunt infra regulam, dum tamen possint ordinari ad regularem vitam *ibid. ar.* 9. quin & in his quæ sunt contra regulam in quibus Prælatus potest dispensare; non aliàs. *ibid. ar.* 8. nec in his quæ simpliciter sunt supra regulam, nisi fortè in pœnam; aut cum assensu maioris partis Capituli aliquid strictiùs acceptetur. *ibid. ar.* 10.

Quæ omnia latius deducta sunt vt per consequentiam constet quid dicendum sit ad quæstiones propositas, si non de assensu maioris partis Capituli aliquid strictiùs acceptetur.

34\. 1. Supra regulam esse impositos diuersos rigores, onera, austeritates in hoc ordine, in hac domo nunquam assuetas.

Supra regulam rigida non rectè imponere inuitis.

35\. 2. Perperam mutari formulam voti immemorialem, & obedientiam superiori regulari dumtaxat promitti solitam, nunc exigi etiam Episcopo præstandam.

Formula cõsueta professionis non mutanda.

36\. 3. Rectè & ritè Episcopum visitasse monasterium, & corrigenda correxisse, non tantùm circa communes canones; sed etiam disciplinam, & obseruantias regulares; & pro excessibus notoriis, per rei euidentiam, aut confessionem, pro eorum modo pœnitentias imposuisse : Cæteros, de quibus sparsa fama, ad ordinariam suam inquisitionem remisisse. *iuxta cap.* 1. *§. vlt. de cens. in* 6.

Episcopum visitantem rectè imponere pœnitentias ob obseruantias regulares

37\. 4. Non tamen rectè visitantem abrogasse membranas veteres statutorum, quæ præfectæ in inauguratione præter regulam tradi solent, ab omni æuo; vt secundùm ea monasterium regat, atque immemoriales consuetudines, nullo iure improbatas. *aduersante d. c. in singulis vers. saluis, &c.*

Non rectè abrogare antiqua statuta regulæ & canonibus non inimica.

38\. Præterquam quod non sit materia visitationis integra cœnobiorum statuta, & mores antiquos abrogare, & noua edere : cum ea longum examen requirant : & visitationis materia sit in promptis, & euidentibus. *d. §. sanè; vt diximus supra de off. ord. consult.* 1. præsertim cum visitantes circa quemque locum vno tantum die hærere permittantur, *c. inter cætera.* 10. *q.* 3. *& Concil. Trid. s.* 24. *c.* 3. ce-

Præsertim morosè in Visitatione.

39\. lerrimè præcipit visitationes absolui. Tametsi Interpretes, *vt refert Zerol. prax. Epis. part.* 2. *in verb. visit.* à Trid. negent tempus certum esse determinatum; prudenti tamen arbitrio visitantium, pro eorum necessitate relictum, non ita extendendum, vt moræ graues sint. quod fieri omninò aliter nequit, si in loco omnia illa examinanda sint, & sine tamen huiusmodi examine volumen nouorum statutorum condi non potest. Vndè rectè appellatum. Cùm hæc non sint de materia visitationis, nec illius priuilegia sortiantur. Præsertim quæ executionem tribuunt decretis, non obstante appellatione. *Trid. s.* 24. *c.* 10. Vi-

Quæ expedienda est celeriter vno die aut saltem arbitrio boni viri.

40\. sitationis materia maximè versatur circa particulares excessus, & defectus, (quibus promptum remedium dandum) in officiis diuinis, moribus, disciplina, obseruantiis. *d. c.* 1. *§. sanè de cens. in* 6. habet & visitatio modum procedendi magis patrisfamilias, quam iudicis. Quare si iudicialiter compiletur proces-

Versatur circa euidentia non litigiosa.

41\. sus, & procedatur ad pœnas criminum magis, quàm correctiones; ad censuras, relegationes; locum esse appellationi Interpretes Trid. sæpè declararunt. Non patris hæc officium redolent; sed iudicis, & legislatoris. Quin ex sanctione Clem. VIII. 16. Oct. 1600. ar. 9. si ex decreto visitatinnis grauamen irreparabile irrogetur, aut citata parte iudicialiter procedatur; appellationi locus est : etiam quoad suspensiuum effectum.

Instar patrisf. visitans corrigit.

42\. 5. Perperam Episcopum monialibus prohibuisse, ne confiteantur confessariis, aliis quam ab eo designatis; si habent priuilegium eligendi quos lubet, ex approbatis ab Ordinario. Quia aduersùs priuilegia, statuere non potest. *d. Clem. freq. de excess. Prælat.* nisi quod Bulla Greg. XV. *incip. inscrutabili* nunc in confessoribus monialium exigere videatur specialem ad hoc officium approbationem, etsi nec in omnibus nec vbique sit recepta.

Auferre nequit priuilegium aligendi confessarium approbatum.

43\. 6. Neque rectè leues excessus, aut defectus, qui in hebdomadariis capitulis referri, agnosci, pœnitentia aliqua expiari solent, ad trutinam suam rursus reuocasse, ad effectum

Nec semel correcta repetere.

vt noua pœnitentia vindicentur: sed tantùm ad generaliter monendum, increpandum, deterrendum imposterum: nisi fortè tam tenui fidelia fuerint dealbati, vt conseruatio discipli-

44. næ exigat aliquid vini Samaritani oleo super

Nisi nimis mollis fuerit correctio, & periculum disciplinæ sit.

infundi; increpito etiam superiore, de nimia remissione, & mollicie. nam visitatio instituenda est, tam in capite quàm in membris. *c. olim. X. de accus.* nam omne caput languidum infirmiter sustinebit bases disciplinæ. Si caput ergo languidum, & membra languidè curat; Episcopus & visitator pro suo officio rursum potest pertractare, ne sanies intus, malè obducta cute, putrescat.

45. 7. Episcopum visitantem in capite & mem-

Regularis amoueri potest ab officio sine ordine iudiciario.

bris valide amouisse ab officio monialem non rectè in illo versantem, sine ordine iudiciario. Quia Trid. *s. 25. de reg. c. 2.* omnes ad nutum facit amouibiles. & *d. c. ea qua,* etiam superiores atque Abbates ab administratione mouet, sine strepitu iudicij. *& c. qualiter 24. X. de accus.* ait ordinem aduersùs regulares personas non vsquequoque seruandum (egerat pauld antè etiam de publicandis non dictis tantùm sed etiam nominibus testium, proximè au-

46. tem, vt inquisitionem fama, denuntiationem

Facilius quàm alij & liberius.

munitio, accusationem inscriptio præcederet) *qua regulares personæ, cum causa,* inquit, *requirit, facilius, & liberius possunt à suis administrationi-*

47. *bus amoueri.* & Greg. XV. *Const. inscrutabili.*

Et ab Episcopo.

an. 1622. in exemptis Episcopis tribuit, vt ex rationabili causa superiorem moneant, vt ad-

48. ministrantes amoueat: quod nisi præstet; ipsi

Citra infamiam.

faciant; quando opus iudicauerint. & sic docet Tuscus. *v. religiosi. conc.* 147. *ex Feder. de*

49. *Sen. cons.* 105. quod valet amotio Religiosi, si-

Leuioribus etiam ex probationibus.

ne monitione, & processu. Intelligo, dummodo non ex causa, aut modo, infamante, nisi illa satis probata: *vt diximus in Anal. iur. Pont. non. de regul. n.* 46. eadem ratione tradit Tuscus, *vbi suprà* leuiores probationes sufficere ad corripiendos religiosos, quam inter Laicos, & in foro contentioso.

Rationabiliter autem in statutis Windesim. *c. 3. parte* 2. de procuratore ita dicitur; *si (quod absit) negligens aut prodigus, aut contumax inuentus fuerit, sepiusq́ue* (nota) *correptus, se emendare noluerit, subrogato in eius locum meliore, ad cella protinus* (nota) *custodiam reuocetur.* quod, quia à Canonibus non abhorret; etiam seruari potest in ijs, qui non sunt eiusdem Congregationis, quando superioribus ad maiorem Dei gloriam, & domus religiosæ vtilitatem visum erit. cum *ex Trid. s. 25. de reg. c. 2.* sint amouibiles: & ibi e prudenter procedendi modus tantùm præscribatur.

Atque harum quidem particularium quæstionum resolutiones pleræque enucleatiùs infra examinantur *tit. de regular.* & Marchantius in libello, quem Baculum pastoralem inscripsit, Episcoporum in non exempta monasteria præsertim fœminarum potestatem, & in his præfectarum singulariter examinat.

CONSULTATIO II.

De præcedentia collegiatarum dignitatum supra Canonicos cathedrales.

CErtum est quando collegium cathedrale totum procedit aut considet omnibus præferri; singulos autem Canonicos cum alijs dignitatibus contendere vix posse existimo. Verùm est ex dignitate corporis membrorum prærogatiuam æstimari; sed ea non est tota in singulis; participant aliquid de sole suo, & fratres Episcopi vocantur; interpretatiuè dignitatem habent; non verè: non enim singuli iurisdictionem aliquam habent, aut administrationem, quæ quo est maior, eo & dignitas. Congruit ergo vt cedant ijs, qui verè eam habent, & suis ipsi radijs lucent. clerici & pueri scholares cum clero procedentes præcedunt quemcumque magistratum sæcularem, inter quos nulla est comparatio, aliaque innumera sunt similia. Statuit Bonif. VIII. *in c. statut. de rescript. in 6.* causas apostolicas delegari. *nullis* (inquit) *nisi dignitate praditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum cathedralium canonicis.* distinguit hos à dignitate præditis: malè; si sub ijs comprehendantur: accedunt tamen nonnihil & succedunt. Cæterùm quod eos spectat qui in cathedralibus dignitates obtinent, non existimo alios Decanos contendere cum Decano cathedrali; sed primas motibus Belgicis, vbi Præpositi non sunt, ei deferre; secundas Archidiacono, propter amplitudinem Iurisdictionis, quam sub Episcopo habet in omnem clerum. *c. 7. X. de off. Archid.* vbi & ea sunt verba; *secundùm Romani ordinis constitutionem Archidiaconus maior post Episcopum, & ipsius Episcopi Vicarius reperitur.* Archipresbyteri etiam de iure magna est dignitas: cum in diuinis, non foris, etiam Archidiaconum præcedat. *c. 1. & ibi DD. X. de off. archip.* quamuis nec quod de præcedentia in diuinis dicitur, in Belgio vllibi sciam receptum. Pœnitentiariatus alicubi est dignitas, & subit partes aliquas Archipresbytero delatas in *c. 2. & 3. de off. Archipres.* dignitatem non sonat Conc Trid. *s. 24. c. 8.* thesaurario & Scholastria alicubi officia, alicubi sunt dignitates. his similibusque (salua consuetudine, suprema talium scruporum arbitra) præferendas puto primas Ecclesiarum collegiatarum dignitates propter iurisdictionem, & administrationem eminentius illis competentem. Quam semper considerant, qui huiusmodi controuersias tractant. *vt Chassanæus per totum cathalogum gloriæ mundi, & speciatim parte 4. consil.* 38. vbi & nuncupatim decidit Decanos aliarum ecclesiarum canonicis cathedralibus singulis præferri.

1\. Canonici cathedrales, vt singuli non præcedunt aliarum ecclesiarum dignitates.

2\. Dignitates minores in cathedralibus an collegiatas præcedant?

De

De Procurator. & Mandator.

CONSULTATIO I.

Mandatarius qui pecuniam meam habet vsuras debet ex mora, aut per interpellationem.

SI procurator meus, quæstor seu receptor pecuniam meam habeat, ex mora vtique vsuras mihi pendet. *l.* 10. §. 1. *D. mandati*, multò magis si pecuniam meam in vsuras vel reditum dederit. *d.* §. 1. mora autem fieri intelligitur, si interpellatus non soluerit. *l. mora. D. de vsur.* sed hoc sæpè difficilis est definitionis, vtpotè magis facti, quam iuris; ideoque iudicis examine eget. *d. l. mora.* adeò vt non parum eius arbitrio tribuatur. *Menoch. cas.* 220. vbi & (præterquam quod dies interpellet pro homine) casus 17. refert, in quibus ex re, non
1. Et citra eam sæpè v. g. ecclesiæ & minori, persona, id est citra interpellationem in mora quis esse intelligitur, vt vsuras debeat. Et singulatim rei fisco delatæ conscius possessor, fur, violentus occupator, pecuniam societatis in rem suam vertens, debitor qui facit, ne possit interpellari, debitor minorum, ecclesiæ, libertatis, &c.

2. Et sufficit alioquin vnica interpellatio. Sed & vnica interpellatio sufficit etiam extraiudicialis, *vt Menoch. ibid. n.* 29. *latè prosequitur: Ferreti & Corasij argumentis respondens.* Scria tamen atque ipsi debitori, non seruo aut famulo facta requiritur. Nam si defuerit petendi debiti instantia, non protinus per debitorem mora facta intelligitur. *d. l. mora. Menoch. vbi sup.* v. g. si debitor & creditor leuiter conferentes de solutione, de parandis nummis, de distrahendis rationibus colloquantur, non hic illum vrgeat instanter, vel ille se aliqua exceptione, vel excusatione, *vt plures affert Menoch. vbi supra ad fin.* tueatur: vt maximè si debitum non sit liquidum: *l. si quis. l. sciendum. D. de vsur.* si modo nihil fraudandi causa simuletur. *l. si modo ibid.*

Vnde fit vt quæstores, & bonorum alienorũ administratores, qui parem corrogando ferè & erogando calculum faciunt, ante supputatas rationes vix in mora esse videantur: sed neque post illas, si continuata administratio priorum rationum reliqua in posteriorum onera exegerit; vel interpellati exinde non sint: exceptis casibus apud Menoch. recitatis: ac imprimis minorum, quibus sine interpellatione debentur vsuræ. *l. minorum. C. in quib. caus. in integ.* adeoque ecclesiæ, quæ iure minoris fruitur. *c. auditis de in integ. rest.*

3. Dolum & culpam omnem non casum præstat. A procuratore dolum & omnem culpam, non etiam improuisum casum præstandum esse, manifestum est: *l.* 13. *C. mandat.* omnem culpam intelligit Del-Rio. *ad leg. contractus D. de reg. iur. V. mandatum in interp. etimolog.* omnis gradus; adeoque leuissimam: cum lex excipiat tantùm improuisum casum. Quoniam aliena negotia aut suscipienda non sunt, aut exactissimo officio gerenda. *l. in re mandata. & ibi glos. C. mandat. Del-Rio vbi supra in analog. interp.* qui etiam minimam culpam in hoc negotio, vbi mandatarius spondere videtur industriam, in gradu leuis culpæ constituit; ne re ipsa dissentire videatur ab ijs, qui in mandato leuem tantùm præstandam contendunt. Quod nonnihil proniùs recipiendum est in ijs negotijs, quæ non parum ad naturam locati vergere videntur: v. g. in quæstoribus, receptoribus, & procuratoribus bonorum, qui mercedem pro opera accipiunt: ex ratione legis *si vt certo. §. nunc videndum. D. mandat.* vbi, si merces accessit in deposito, etiam culpa exhibetur; vt in empto, locato, dote, pignore, societate: dum iam vtriusque causa negotium agi videtur; & à mandati natura, quod est gratuitum, recedi: præsertim dum quæstores sordidi sunt, vt operam locent, non verò vt aduocati gratis postulent, aut alij litem procurent; qui communi censura à finibus mandati non excluduntur.

Vt in agendo, ita & in negligendo mandata culpa admissa præstanda est: *d. l. in re mandata nec quicquam* in alienorum negotiorum *administratione neglectum*, inquit, *ac declinatum culpa vacuum est*: sed in vtroque ita se gerere debet mandatarius vt bonus paterfamilias. vt is ergo, si debitis, præsertim vsurarijs, grauetur, pecuniam penes se otiosam non seruat, sed debita reditusque exsoluit; ita & procurator totorum bonorum, præsertim cuius Dominus peregrè agit, si otiosam Domini pecuniam habet, in exstinguenda debita reditusque redimendos impendere debet. Nam *& id quoque ei mandari videtur vt soluat creditoribus. l. sed &* 59. *D. de procurat.* Id enim videtur in generalitate administrationis comprehensum, non tantùm vt quis recipiat pecuniam Domino debitam, sed & soluat creditam. Et quamquam *d. l. sed &* subijciatur legi quæ de generali libera administratione mentionem facit, non tamen causam ex liberis mandatis, sed ex generalibus accipit, vt in gerendis negotijs generaliter agat citra alienationem quod vtilitas Domini exigit, quod ipse bonus paterfamilias, si adesset, præstaret. 4. Et quicquid neglectũ est.

Porrò procurator citra Domini voluntatem bona pignori dare non potest: *l.* 1. *C. si aliena res pig. dat. sit.* tametsi exceptio aduersùs Dominum detur, quatenùs in rem versum sit, quod eadem lex rursus restringit ad id, quod numeratum est, vt non mox pecuniæ versæ citra Domini moram petantur vsuræ: vt ne quidem procurator totorum bonorum sine speciali seu expresso Domini mandato alienare possit, nisi res quę facile corrumpi possint: *l. procurator totorum* 63. *D. de procurat.* quod concessum videtur ei, cui generalis & libera administratio est concessa: *l. procurator cui* 58. *D. eod.* sed hic exigere, & aliud pro alio permutare posse dicitur. sed *in l. quarat. §. litera vers.* 5. Rem Domini non potest oppignorare, etsi generalem non liberam administrationem habeat.

qua rat. generaliter vt vendere possit permittitur, sed eius Domini qui peregrè profectus est: & rarum est vt ex generali clausula alienare mandatarius possit, nisi specialiter mandatis comprehendatur. *qua de re tota latius videri potest Tuscus, V. mandatum, conclus.* 50. 51. 52. 45. 41. 42. Quapropter in huiusmodi generalitate valde apprehendenda est conditio
6. mandantis, mos illius, & regionis; causæ, loci, personæ, aliæque circumstantiæ. *l. filiusf.* 7. *D. de donat.* vbi & libera pecuniæ administratio non extenditur vt perdat; neque vt donet: nisi ex persona hoc potuerit colligi: vt si

Nec libera extenditur ad donationem.

7. filius sit senatoriæ dignitatis, sed & aliàs in generali mandato non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus, *c. in generali de reg. iur. in* 6. vnde vendere, alie-

Nisi ex circumstātiis.

8. nare, oppignorare, præsertim immobilia & duratura, nec Prælatis permittitur; quibus tamē libera administratio videtur concessa, sicut administratoribus reipublicæ, quibus transigere licet: *l. prases C. de transaction.* quod tamen iis, qui generale tantum mandatum habent, non est concessum. *l. mandato* 60. *D. de procurat.* atque hæc ideò; quia ius aut mos Prælatorum non est immobilia vendere. *tot. tit. X. de reb. Eccles. non alien.* adeoque nec licebit receptoribus Ecclesiarum, quamuis generale & liberum mandatum habentibus, res Ecclesiæ alienare, vel oppignorare: vt nec tutoribus, eorumue adeò mandatariis. *D. & C. de*

Sed transactionem.

9. *reb. & pred. minor. sine decreto non alienand.* consequenter mandator generaliter & liberè nobilis aliquis, seu diues, non mercator, seu qui prædia sua non solet alienare, generalibus verbis non censebitur mandatario alienandi facultatem fecisse, quia in specie non esset id concessurus: multò minùs, vt fide iubendi, ita oppignorandi pro debito, quod non est domini, aut non in solidum est: id enim est perdere, & donare; quod non est concessum vel ei, cui data est libera administratio. *d. l. filiusf.*

Nec immobilium alienationem ex ratione personæ.

Quibus omnibus attentis cum non constet L. receptorem bonorum Ecclesiæ, seu minorum, vnquam penes se habuisse pecuniam otiosam durante administratione, sed illa demum finita, cum mandatum erogandi cessauit, ad vsuras prioris temporis condemnari non potest, nisi fortè iudex excussis iterum rationibus aliud possit deprehendere; quo casu vel vsuras præstare teneretur ex re Ecclesiæ, seu minorum debitas: *d. l. minor.* vel sarcire culpam, qua neglexit redimere reditus bonis incumbentes, (quod & is teneretur, qui non moram, sed culpam hanc in rebus aliorum commiserit) post redditas autem & liquidatas rationes tenetur, mora contracta non tantùm ex re, sed etiam per interpellationem; quin etiam ante liquidatas rationes quoad eas summas, quæ nullam patiebantur controuersiam, & quibus nulla erogatorum par esse noscebatur compensatio. Denique ex rationibus delenda est pecunia sub vsuris aut reditu sumpta, sine speciali vel expresso mandato bonis hypothecæ suppositis, excepto tamen quod in rem Ecclesiæ seu minoris versum est: non 10.
tamen supra quam numeratum est, id est, sine vsuris: nisi fortè ita vtiliter sub vsuris acceptum sit, vt boni viri arbitratu non aliter fieri potuerit, vt ei officium suum non sit damnosum, sed præstetur ei, *quidquid eo nomine vel abest ei, vel absuturum est, l. 2. in fin. D. de negot. gest. l. 19. §. penult. & seq. l. 23. l. 31. §. liberto l. 45. D. eod.* vtiliter inquam, iudicio hominum communi, etsi effectum non habeat 11.
negotium, sine eius culpa, *l. 10. §. 1. l. 22. D. eod.* adeoque ad terras aggere vtiliter omnium prudentum iudicio cingendas, etsi ob extrinseca impedimenta id non successerit.

Nisi in rem sit versum aut iudicio communi vtiliter gestum.

Etsi Euentus non respōderit.

De in Integr. restit.

CONSVLTATIO I.

Quando minori aduersùs curatores simul & aduersùs possessores agere liceat?

Est in arbitrio minoris curatorem actione personali conuenire: *l. 1. D. de tutel. & rat. dist.* vel possessorem rei vendicatione: *l. fin. C. de act. & oblig.* minor enim tam restituitur rebus propriis, quàm à curatore damnum requirit: nullo ei præiudicio per electionem generando. *l. vlt. C. si tutor vel cur. inter.* imo consulit Imp. Anton. vt læsus, si tempora restitutionis non excessit, restitutionis auxilium accipiat: sin aliàs; curatores conueniat. *l. 1. eod.* neque verò interuentio illorum impedit illud iuris beneficium. *l. 2.* vt licet ab illis personali actione ius suum consequi possit, nihilominus tamen restitutionis auxilium detur. *l. 3. eod. c. 1. c. 2. in 6. de rest. in integ.* exceptionem tamen id patitur in casu *l. properandum. §. fin. C. de iud.* quoad damnum peremptione instantiæ minori culpâ curatoris datum, vt in curatoris defectum tantum restituatur: sed id singulare, vt plura per eandem legem sancita ad lites certo spacio coarctandas in gratiam publicæ tranquillitatis. In casu item fraudis aut collusionis ea electio obtinet. *l. etiam* 45. *§. fin. D. de min. c. 1. §. 1. de rest. in* 6. nec tamen negatur restitutio in omnibus iudicialibus. *d. c. t. in princ. c. 2. eod. c. 1. 2. X. eod. c. 5. X. eod.* ita tamen vt non tam leuiter, quàm in contractibus, restituatur in iudiciis: sed si grande damnum sit minoris, multumque intersit corpora potius habere, quàm actionem. *l. 9. in principio D. de minor. l. 1. C. si aduers. vend. pig.* authoritas id meretur iudiciorum: ob quam cum minor inuitus curatorem non accipiat; ad lites accipit. *§. 1. inst. de cur.* Cæterum si minor ipso iure munitus est, vt in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria, quas per epito-

epitomen *eo tit.* habet Cuiac. *in Cod.* aut contractus ipso iure non valet, cessat restitutio. *Cuiac. in partit. C. si tutor.* conformiter, quæ alia iuris loca 3. curatores conueniendos, & io subsidium possessores innouere videntur, ad exceptiones pertinent: *v. g. in d. l. 1. C. si tutor. Bus. in l. 13. §. pomp. D. de minor. glos. in l. pella. C. de his quib. vt indig.* vt maneat Regula, electionem minori competere, ordinarium simul & extraordinarium remedium. *Cuiac. in parat. C. si tutor.* Ad quem modum in simili procedit lex *seruos. C. si venduto pignore agatur.* vt illegitimè venditi serui vendicari possint, vel creditor in id quod debitoris interest conueniri *l. 1. eod.* quia enim nullitas nascitur ex solemnitatum substantialium omissione, *l. 1. C. de fide & iure basta fiscalis & ibi glos. in verb. omni ordine,* & quod nullum est, nullum præstat impedimentum, nullum iuris producit effectum, dominij translatio impeditur, & præsto est vendicatio: *l. 1. D. de reb. cor. l. 5. § manet actio. ibid l. 11. C. de prad minor.* Neque porrò obstat *l. 4. & vlt. C. si vend. pig. agat.* vbi non obseruatis quæ in distrahendis pignoribus celebrari consueuerunt aduersùs possessorem datur actio dumtaxat, si fraudem eum participasse doceri potest: quippe non neglectis solemnitatibus, sed per fraudem ibi facta est venditio, v.g. minori per collusionem pretio, aut contra pactum (quo spectant iuxta Cuiac. *l. 4. 7. 9. 10. D de distract. pignor.*) tùm enim subsistit venditio, & ex fraude conuenitur venditor, & si particeps est etiam emptor: sin minus; ille solus: quando autem subest nullitas, arbitrium est penes debitorem, quem conueniat. *d. l. 1. C. si vend. pig. agat.* ita Cuiac. *in paratit. eod. tit.*

CONSVLTATIO II.

Quamdiu Ecclesia restituatur.

ADuersantur. *c. 1. 3. X. de rest. in integ. l. vlt. C. de temp. in integ. rest. c. 1. rest. in 6. c. 5. X. eod.*

Alexander III. *in d. c. 1.* dicit quod Ecclesia iure minoris debeat semper illæsa seruari; & repetitur ab Innoc. III. *in d. c. 3. eod.*

Contra autem facit quod fauor minorum (quo vtitur Ecclesia *d. c. 1. 3. Euerard. in loc. à minor. in prin. & n. 20 post glos. & Panorm. ad d. loca.* noo operatur restitutionem vltra quadriennium: *d. l. vlt.* & consentaneè de ipsa Ecclesia deciditur, *in c. 1. de rest in 6.* & hæc regula est vera; ideoque illud *semper in d. c. 1. X.* non significat tempus, sed casum: i. omni casu non omni tempore, seu quandocumque, seu quotiescumque læditur: læditur millies, restituitur millies: *vt vult. glos. ibid. Villagut. de reb. Eccles. alien. rest. lib. 1. c. 73. in princ.* nec in sermone nouum est, vt temporum, pro numerorum, vocabulis vtamur. exceptionem tamen addit Greg. IX. *in d. c. 1. in 6. de rest.* nisi præuaricationis vel fraudis manifestæ probetur super hoc interuenisse commentum, aut alia rationabilis causa subsit: vt *in d. c. 5.* vbi post 45. annos restituitur Ecclesia. Quæ clausula conformis est illis Bonif. VIII. verbis; *in c. 2. de rest. in int. in 6. nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suaserit faciendum*: & illis generalibus edicti prætoris, *si qua mihi iusta causa videbitur.* & ob eam generalitatem causarum, quæ superiorem mouere debeant ad idem beneficium concedendum, vt loquitur Greg. Et quia alij aliis causis facilius mouentur, fortè inde factum vt translata ea doctrina ad minores, tempora restitutionum vix amplius seruentur. *Mynf. obs. l. 1. obs. 51. Bugnien. leg. abrog. l. 1. Satyr. 38.*

CONSVLTATIO III.

Quando minor recuperato prædio cum fructibus, vsuras soluat pretij in rem versi?

VNà cum prædio minoris sine decreto alienato restituuntur fructus: doli tamen exceptione repellitur minor si de in rem verso doceat emptor, nec ille offerat pretium cum vsuris. *l. si fundus §. fin. l. si pupillorum. §. fin. D. de rebus eorum qui sub tut. l. tutor in fin. D. de minor. l. vtere. 14. l. si prad. C. de prad. min. sine decret.* quia qui restituitur in integrum vt in damno morari non debet, ita nec in lucro. *l. 1. C de repnt. qua fiunt.* Sed pone pretium impensum est in redemptionem reditus annui, & solutionem lapsorum canonum; siue pone duobus creditoribus solutum pretium, cui alteri vsuræ debebantur, alteri non item; atque ita vtrumque versum est in rem minoris: an ergo vt redempti reditus, ita & canonum lapsorum priori creditori solutorum vsuræ præstabuntur, quæ 1. creditori non fuissent præstitæ? d. lex quidem *tutor in fin.* de pretio & vsuris respondit actiones dandas: vtique si ad minores accepta pecunia peruenisset: sed *d. l. vtere* vsuris addit, *qua fisco deberentur*: d. l. si prædium, *vsuras quas præstitura esset, l. t. C. si maior. fact. lib. 5.* possessio cum fructibus restituitur, ita vt fœnebris pecunia (quæ vt creditori debebatur ait glos.) cum competentibus vsuris restituatur. Quare videtur si apud creditorem non erunt præstandæ vsuræ neque fore præstandas apud emptorem. Quomodo *d. l. si pupillorum*, non grauioribus vsuris valere obligationem, neque ius prioris creditoris ad sequentem transire decernit. & facit ratio *d. l. 1.* lucrum non facere debere minorem, sed nec in damno esse debere: morabitur minor in damno, si pecunia non vsuraria, aut fœnebris apud creditorem, vt lapsi iam canones, fiat vsuraria ac fœnebris apud emptorem: (quæ quidem tum non habent natu-

ram

ram vſuræ vſurarum ; quia emptori ſoluenti ex precio canones non ſunt vſurarum lucra, vt ea cauſa nihil obſtet) Atque ita *d.l. 1. de Rep.* ex ſuprad. themate infert ita ; *& ideo quidquid ad eum peruenit hoc debet reſtituere* : vſuræ autem lapſorum canonum cenſeri non poſſunt perueniſſe, cum eas non deberet, & iis ſolutis ſactus non eſt locupletior : quod conſiderat *l.1. C.ſi aduerſus cred.* quia nec pretium conſumpturo datum reſtituitur. *l. quod ſi minor. §. reſtitutio. D. de minor.* in qua lege Paulus ſolum pretium reſtitui iubet, etſi res cum fructibus redditur, *l.4. C. de pred. min. & l. patri. §.1. in fin.* iubetur eatenus ex pretio reddere, quatenùs ex ea pecunia locupletior eſt ; ſi quid minor conſecutus eſt mutuò, reſtituit, *l. minor. §. prædia eod.* ad ſuam æquitatem per in integrum reſtitutionem reuocatur res, vſuris pecuniæ, quam conſtiterit ex tutela deberi, reputatis, & cum quantitate fructuum perceptorum compenſatis. Vſuras autem docet *gloſ. ibid. in V. reput.* ideo deberi, quia cucurriſſent fundo non dato ; aliàs contra. Si enim cucurriſſent vſuræ ; doli exceptio *per d.§. quamquam & alia locà* oritur, cum tantò locupletior ſit minor, tantum ei ſaluum ſit. Quod niſi ſic dicamus ; contingit plerumque vſuras pretij longè excedere fructus prædij, præſertim ſi centeſimas aut alias graues mercator fortè exigat, vt vocat *d.l.1. C.ſi maior.* competentes vſuras, cum prædia, & res immobiles, vſuras pretij 4. in 100. pendere vix ſoleant, atque ita fructus non tantùm minori perire, ſed magnam partem prædij reſtituendo amittere oporteret ; quod intentioni legiſlatorum minoribus ſuccurrentium videtur aduerſari. Quæ eadem valde attendenda ſunt cum res Eccleſiæ, quæ iure minoris vtitur, iubentur reſtitui.

CONSVLTATIO IV.

An reſtitutiónis petitio executionem in minoribus & Eccleſia ſuſpendat, vt in aliis appellatio?

ADuerſantur *c. ſuſcitata de reſt. in integ. & tit. C. in integ. reſt. poſt. ne quid noui.* quod appellatio maioribus præſtat hoc beneficio ætatis conſequuntur minores. *l. præſes. D. de minor.* appellatione pendente, nihil innouandum. *D. nihil innouand. app.* ita in integrum reſtitutione poſtulata ne quid noui fiat lex iubet, *C. eo. tit.* ſententiam pari gradu appellationis vel in integrum reſtitutionis ſolemnitate ſuſpendi refert lex ſi *cauſa C. de tranſact.* Econtrario tamen in *c. ſuſcitata, de reſt. in integ.* ſententia lata non ſuſpenditur per petitionem reſtitutionis in integrum ; ſed ſub cautione mandatur executioni. variè torquetur hoc *cap.* cenſent aliqui illud eſſe ſpeciale, quippe ſententiam latam fuiſſe à ſummo Pontifice : & in rem iudicatam tranſiuiſſe, quando per ſupplicationem non differtur executio. *Authent. quæ ſupplicatio C. de prec. Imp. off. 2.* quod præſumptio malitiæ petentis reſtitutionem in *d.c.* ſuſpenſionem impediuerit. *Ita Corſet. & Aufrer. in quæſt. 54.* ſed Lanfranc. *c. quoniam. 8. excep. n. 9. de prob.* cenſet reſtitutione infra decem dies petita, ab eo qui ſyncerus apparet, ſuſpendi executionem ſententiæ: Theſau. *deciſ. 181. num. 3.4.* iudicatum refert à ſenatu Allob. pro ſuſpenſione. Cæterùm non ſe fundat Pontifex in eo quod ipſe iure Imperatoris vtatur, neque tranſiuerit ſententia in rem iudicatam : quia & minores (quorum iure Eccleſia, & monaſterium vtitur de quo ibi agebatur) contra rem iudicatam reſtituuntur. *C. ſi aduerſùs rem iud.* & poſt eum tit. ſequitur aliàs generatim. ſtatuens *reſt. in integrum poſtulata ne quid noui fiat*, & dicit Pontifex *ſententiâ latâ, aliàs* dixiſſet re iudicata,

Niſi malitia appareat.

ſed per excogitatam malitiam (ſicut ex pluribus præſumptionibus videbatur) effectum ſententiæ in damnum Epiſcopi contingeret impediri, æquitate penſata duximus prouidendum : Satis ſignificat, æquitatem ſe ſequi non corticem rigidi iuris, quem excludi voluit ob plures præſumptiones excogitatæ malitiæ. Rurſus ſi dicimus poſt decem dies à ſententia Pontifici ſupplicatum eſſe ; alia eſt æquitas contra iuris rigorem, in eo quod ab Epiſcopo exigitur idonea cautio, quæ non exigitur cum poſt 10. dies ſupplicatur. *d. Auth. quæ ſupplicatio, & Azo ad eum tit. de prec. Imp.* fundatur & hæc æquitas à Pontifice in verbis ; *propter diuerſas ſuſpiciones.* Quare optimè Veſtrius *lib. 8. prax. c. 3. n. 15.* pro regula ſtatuendum ait per reſtitutionem poſtulatam ſuſpendi executionem : pro exceptione ; niſi ſuſpicio malitiæ vrgeat : & dummodo reparabile ſit, quod executioni demandaretur. *n. 16.17. Capel. vbi ſup.* cautionem autem præſtandam parte tantum petente, & quando de ſufficientia exequentis eſſet periculum, neque de expenſis iudicialibus dumtaxat ageretur, quæ ſine cautione exigi ſoleant. *d. n. 15. ſub. fin.* apud nos, vbi materia conſignationis frequentatur, & prouiſionalis conſignatio plerumque obtinet ſtatutis multorum locorum, vt pendente quæſtione reſtitutionis, ſine præiudicio illius rei iudicatæ, tranſactionis, contractuſúe obſeruatio iniungatur : ſic, vt noui nihil ſit contra minorem reſtitutione petita, ita neque contra poſſeſſorem, qui ante definitionem reſtitutionis non eiicitur poſſeſſione, fructus colligit, &c. Itaque contra annuam præſtationem reſtitutione petita, non turbabitur poſſeſſor per iudicium reſtitutionis, ſed eam continuat minor lite pendente vſque ad definitionem.

CONSULTATIO V.

Res monasterio legata, ab eóque vendita, à consanguineis legantis retrahi potest.

Caia eùm matrem & in conuentu N. plures moniales sibi sanguine iunctas haberet, eidem matri & conuentui fundum legauit, quem deinde mater & conuentus vendidit. Titius testatricis & hæredis cognatus iure gentilitij retractus eum ab emptore auocare, & in se transcribere contendit; quod ius ei emptor negat competere, qui non sit consanguineus monasterij vendentis.

Quæritur quid Iuris?

1. Secundùm mores nostros, quia dominium non abiit in monasteriū.

Quæstio hæc duplicıter considerari potest, secundùm mores nostros; vel secundùm ius scriptum. Secundùm hoc quidem Ecclesiæ dari, legarique potest, & priuilegio speciali dominium in eam sine traditione transferri: secundùm mores nostros, & Principum edicta, res immobiles manibus mortuis dari, legariúe nequeunt, earúmue dominium in eas afferri. Si quæstionem ergo expendimus ad mores nostros; præsupponendum est in gratiam conseruandarum familiarum consanguineis tam diu ius retractus competere, quamdiu ea consuetis solemnitatibus coram domino, quem illa recognoscit, eiusque curia, non fuit tradita, in eamque emptor inuestitus. & nonnullibi deinde ad annum vsque & diem; alibi ad tempus factarum proclamationum dumtaxat, & inuestituræ. Igitur cum monasterium rem immobilem acquirere, in eaque inuestiri nequeat? tantisper ei familiæ, cuius fuit ante monasterij legatum, donationemúe, singulisque consanguineis ius retractus integrum manet, cum medium inutile extrema coniungi non impediat, neque impedimentum præstet, quod de iure non sortitur effectum. Sic & regula Catoniana ea non complectitur, quorum non omne ius à tempore conditi testamenti consumitur. *l. 1. l. 3. l. penult. D. de reg. Caton. l. cetera 41. §. 1. de leg. 1. Cuiac. obs. lib. 4. c. 4.* Itaque inter-medij facti aut iuris monasterij ratio non habetur, non magis, quàm in postliminio reuersis eorum quæ apud hostes acciderunt. Et in non dissimili casu tyrannidis Tiraq. *de retr. §. 32. gl. 1. n. 87.* atque hoc casu magis monasterium iure vel instar creditoris, quàm domini vendere censetur, vt valorem pretiumque habeat permittente hærede, vel

2. An nec momentaneum rei legatæ vel pretium?

quod opinetur re immobili contra edicta monasterio legata pretium deberi (vt non malè multi censent) finis legis vendente monasterio cesset, eaque de duraturo non momentaneo dominio accipi debeat. *l. pro patri. §. versu. D. de in rem vers.* vt cum quis capere rem vetatur citra suum delictum, tunc hæres tenetur ad æstimationem. *l. apud Iulian. §. fin. cum l. seq. de leg. 1. l. fideicommissa. §. si seruo de leg. 3. Menoch. l. 4. præs. 220 n. 5 VVames. cons. 409. n. 3. cons. 416. tom. 2. de test.* vel quantum ad se pertinet piam testatricis voluntatem hæres interturbare noli. Quæ eius agendi ratio reipublicæ vel familiæ iura non imminuit; sed ex eius consensu seu conniuentia venditione facta eius consanguineis, sine respectu personæ vendentis, retractus datur. *Tiraq. de retr. §. 1. gl. 2. n. 58.* Qui & generaliùs docet, dum res aliena venditur consentiente vel conniuente domino, retractui gentilitio locum esse. *ead. glos. 2. n. 18. 19. 20.* & creditore vendente debitoris consanguineos rem venditam retrahere posse. *§. 1. gl. 14. n. 18. & alibi.* Erit ergo locus retractui re à monasterio sic vendita. Et quamquam diceremus monasterium iure domini vendere; tamen quantisper non est facta inuestitura, agnatus retrahere potest, vt dictum est, soluto eo pretio, quod interim per secundos tertiosue contractus constitutum est; quod æstimationem facit rei, quæ etiam per legatum aut donationem translata est; in qua donatione aut legato quamuis communiter receptum sit, vt retractui locus non sit: *Tiraq. de retract. §. 14. n. 90. §. 25. n. 1. & 2.* tamen in contrarium iuit Corasius *Miscel. l. 3. c. 3. nu. 4.* cuius doctrina in nostro casu vel ideo maximè posset obtinere, quod per secutam venditionem ventum sit ad æstimationem, & pretium. Cuius defectus pro causa excludendi retractus ab aliis allegatur: nam vbicumque pretium est, aut quod æquipolleat, retractus admittitur. *Latè Tiraq. §. 1. gl. 14.* Ratio certè retinendi in familia patrimonij omninò hîc militat, quæ potius sequenda, quàm verba legis: in quam committit, qui ea amplexus contra illius nititur voluntatem. *l. non dubium. C. de leg.* nec legem captare, sed qua mente feratur animaduertere oportet. *l. penult. D. ad exhibend.* & dubitandum non est, quod si legem retractus statuentes de nostro casu rogati fuissent, id, quod diximus, statuturos fuisse: adeoque pro statuto habendum esse. vt in materia retractus argumentatur Tiraq. *de retract. §. 26. nu. 45. ex sententia glos. in l. tale pactum. § vlt ff. de pact. cum concor. à Tiraq. omnium latissimè congestis, in rep. l. si vnquam in princ. num. 56. inter tam multa. C. de reuo. dona.*

3. Retractus locum habet quamdiu alter nō est ritè inuestitus.

4. Ratio retractus hic locum habet, quæ?

Quare idem Author *§. 1. gl. 9. n. 107. & seq. 247. & seq.* bene docet marito rem vxoriam vendente consanguineos vxoris, & si non venditricis, admitti ad retractum: quamuis non sint de familia venditoris. Vt nec ideo obstet in nostro casu quod retrahens non sit agnatus monasterij vendentis, quod an etiam verum sit mox examinabitur.

5. Retractus hic obtinet etiam secundum ius

Nunc consideremus quæstionem propositam secundùm ius scriptum, & demus, vbi æstimatio rei non accessit, donatam rem legatamúe

scriptum, quia monasterium vicé habet consanguinei ob eos quos repræsentat.

gatamúe retrahi non posse, tamen cum monasterium deinde rem legatam distraxerit, testatricis consanguineis retractum competere, dicendum videtur, quandoquidem intuitu matris, aliarumúè monialium sanguine iunctarum legatum factum fuerit. *c. requisiuisti. §. si verò relinquatur. X. de testam. & ibi DD.* adeoque per eiusmodi legatum quasi ipsis cognatis datum (esto validum, & dominium transferat)

6. non abi tres extra familiam, manent enim cognatæ etiam post professionem moniales, iura enim sanguinis, nullo iure ciuili dirimi possunt. *l.8.D.de reb.dub.* nec monasterium vicem extranei subit, sed consanguinei, imo & filij. *Auth. si qua mulier. C. de sacrosf.Eccl. c. in præsentia. X. de prob. & vtrobique DD.* per monachum ius legitimarum successionum retinet. *l.Deo nobis 54. §. hoc etiam. § sin vero. C.de Epis.& cler.* non parentum dumtaxat respectu, sed & aliorum agnatorum vel cognatorum. *glos. ibidem in verbo parentum.* quia nullum religiosis impedimentum ex sanctimoniali coouersatione generari decernit *d.*

Cognationis iura per ingressum non auferuntur.

7. *§. sin vere.* quare Cuiac. *ad Nov. de monach.* 5 ne capite quidem monachos minui asserit. neque enim vllus canon, aut lex aliud decidit. Velle quidem & nolle non habent. *c. si religiosus. de elect. in 6.* moraliter in superioris arbitrium resignant, & rerum dominia ex voto paupertatis & obedientiæ priuatim amittunt. *Auth. ingres. C. de sacrosf. Eccl. c. exiit. §. porro. §. adhac de verb.sign. in 6.* sed id non obstat, cum eorum testamenta valeant, quæ capitis minutione irrita fierent. *§. aliter quoque inst. quib. mod. test. infirmentur*, nec vsusfructus monacho debitus, professione extinguitur, quod aliàs fieret. *§. finitur autem inst. de vsuf.* atque vsque adeo monasterium extranei loco non est, vt cum aliis prolibus numerum faciat; & filialem legitimam exigat: *d. Auth. si qua mulier* substitutum excludat: *Auth. nisi rogati. C. ad Trebel.* & conditionem, *si sine liberis moriatur*, deficere faciat. *d.c. in præsentia.* oisi alia verba aut testatoris mens contrarium suadeant.

Vt & plura alia retinent.

8. Quod si ergo monasterium ius liberorum habere censeatur, esse omnino intra familiam censendum est. Et quia tantisper res penes monasterium erit, penes familiam, à qua profecta est, esse reputanda videtur; quando autem distrahitur, extra familiam abire tum demum, quæ à monasterio repræsentata est; aperirique locus retractui consanguineis familiæ à monasterio antea representatæ: quod eo iure & nomine vendere credendum est, quo acquisiuit, & possedit (vnde enim possessionis causa mutaretur?) si ergo habuit iure successionis legitimæ, si intuitu monachi agnati testatoris, quo acquisiuit, & possedit, eo modo & iure distrahet. Quod si ita acquisiuit & possedit, vt agnatus, distrahet vt agnatus; viam sternet retractui agnatorum. Itaque monasterium hîc vendens Titio, consanguineus censetur per matrem & sorores, quæ naturâ consanguineæ sunt, quarumque intuitu res ad illud deuenit: præsertim dum in viuis, vt hic, eædem naturâ consanguineæ adhuc sunt, præcipuè mater quæ vendit; etsi de consilio, & assensu aliarum. Monasterium quippe dicitur propter monachos non sine monachis. *Bald. in l. 1. col. 2. C. de inst. & subst. sub cond.*

Ideoque per monachú à monasterio possessa ius retractus nó excludunt cum vendit monasteriú.

Neque hæc mira sunt cum qualitas & priuilegium socij transeat in socium *l. si communem. D. quemadmodum seruit. amit. c. per tuas. §. quod autem. X. de arbitris c in dubiis. X. de consec. Eccl. l. vtrum. D. ad leg. Pompeiam de parricidiis. gl. in l. fin. verb. fratribus. C. de muneribus & honoribus lib. 10. & in c. nolite verb. triticum 11. q. 1. cum simil.* Igitur re à monasterio sic vendita Titio, via patet ad retractum. In qua conclusione sentit nobiscum Petrus Pecq. *de Amortizat. c. 3. 4. n. 2. post Guil. Bened. Papon. ad cons. Bourb. §. 479. Damhoud. in prax. rer. ciuil. c. 265. n. 22. sed Guil. & Pap.* ex praxi Galliæ litteras regias impetrari docent ad eum effectum. 9.

Propter cómunionem & societaté.

De his quæ vi vel metu.

CONSVLTATIO I.

An solus metus in virum constantem cadens, an alius etiam matrimonium irritet?

CONtrouertitur de matrimonio per metum inito: & aduersantur inuicem. *c. veniens el 2. c. consultationi. X. de sponsal. c. significauit. 2. de eo qui duxit quam polluit. c. veniens el 1. de sponsal. de metu* loquens ait, nisi metu, *coactus, qui possit in virum constantem cadere, eam desponsauerit, c. consultationi. X. de spons. de illato metu est cum diligentia inquirendum, etsi talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in constantem virum, erunt non immeritò audienda.* Vbi doceri videtur non metum quemlibet, sed eum porrò qui in virum constantem cadere possit ad inualidandum matrimonium requiri. quod iuuat *c. 1. in* materia voti, seu matrimonij spiritualis; & *cap. penult. de his qua vi aut metu. l. nec timorem. 7. D. quod metu.* Sed cap. *significauit 2. X. de eo qui duxit quam polluit*, non disertè metum constantis viri requirit; sed quatenùs tanta vis illata fuerit, quod non spontè io primam consenserit: quibus verbis non constantis viri tantum metum recipit; sed omnem eum qui arbitrio Iudicis tantus sit, vt spootaneom consensum tollat. & quia *d. cap. significauit*, ex tali metu soluit matrimonium; sequitur Ecclesiam non irritare tantùm matrimonium ex metu viri constantis, sed & alio, qualem modo diximus, secus quam Sanchez *l. 4. d. 17. de matr. aliiq; ab eo citati* existiment. vel potius iure naturæ, quam positiuo Ecclesiæ huiusmodi matrimonia irrita esse & declarari. etsi idem Sanches *d. 14.* aliter opinetur: aut saltem ius naturæ, & Ecclesiæ reuera, cum probari potest,

test, non differre. quo facit *cap. cum locum de sponf.* vbi ait Pontifex simpliciter, quod locum non habeat cōsensus vbi metus vel coactio intercedit; matrimonium autem solo consensu contrahi, & plena securitate gaudere debere: Consensus enim non efficiens tantùm causa, sed formalis & essentialis est matrimonij: sine quo illud esse non potest. vti per nullam potentiam sine sua essentia res esse potest. est enim matrimonium animorum coniunctio. adeò vt de fide sit consensum in ea esse necessarium. *Concil. Florent. decret. de sacram. matr. c. sufficit. 27. q. 2.*

Et quamuis argumentum à contrario sensu metum viri constantis requirere videatur; illud tamen non obtinet, quando contra ius alibi declaratum, aut rationem quid infertur. Ius alibi declaratum est, *in d. c. significauit*, & rationes iam datæ & relatæ latius apud Sanchez euincunt; *d. cap. 1.* quidem metus mortis mentionem facit, quia in narratiuis verbis Pontifici proposita erat intentata occisio: vt in more est respondere tantum ad proposita, alioquin cruciatum corporis, aliaque id genus excluderet.

Cap. autem *penult.* agit de collegio integro Canonicorum; & quamuis meminit mortis, aut cruciatuum, non excludit tamen alia, quæcumque in constantem virum cadere possunt. Quem ibi requirere videtur specialiter: tum propter vinculum, & reuerentiam adiuncti iuramenti, (cuius hac in re quantum sit momentum cōstat ex ijs quæ tractat Sanchez *d. 20. 21.*) tum quia, vt dictum est, de integro collegio Canonicorum agebatur, in quo vix præsumi potest violentia. Ideoque leuiusculi metus nulla consideratio habetur.

1. Cæterùm in matrimonio, vbi singulatim metus incutitur, qui verè spontaneam voluntatem impediat, etsi minor eo, qui in constantem cadit, quamuis ab Ecclesia non tam facile audiatur aut præsumatur: *d. cap. consultationi*, si tamen verè probari poterit; existimo matrimonium irritare. Quam opinionem vel ideò libentiùs teneo, quod præclari Theologi in foro conscientiæ asserant, nullum matrimonium valere, quod qualicumque metu cōtractum sit. *Ferd. Rebello de oblig. Iust. l. 2. de mat. q. 11. sect. 1. in vers. dixi modo, &c. sequitur Gutier. de mat. c. 77. n. 20.* neque nos ratio vlla cogat, vt aliud in foro Ecclesiæ, aliud in foro conscientiæ validum statuamus. cum ideò in matrimonio multa singularia contra ius scriptum ab Ecclesia introducta sint, vt conscientia seruetur illæsa, & à peccato immunis. Preterquam quòd (quia

Verus metus si probetur irritat matrimonium quamuis non cadens in virum constantem.

2. Ecclesia non iudicat de occultis) non facilè Ecclesia præsumit; aut probatum habet spontaneum consensum defuisse ex leuiusculo metu, quamuis à parte rei secus sit, quando tamen reuera ex iudicio viri prudentis constaret, leuem licet causam, verè tamen grauem metum incussisse, tantumque vt spontaneum consensum defuisse commonstretur; non dubitem *per d. cap. significauit.* matrimonium pro irrito haberi. quia certè nihil interest quo metu quis compulsus sit, dum constat compulsum esse, *vt inquit Decius in l. in omnibus. 39. n. 3. D. de reg. iur.*

Non tamen facilè præsumitur ex leuiusculo metu defuisse consensum.

Ad legem *nec timorem. cui consonat l. 5. 6. eod. l. 3. quib. ex cauf. maior.* quod attinet, respondeo 3.
1. ius ciuile leuium rerum rationem non habere; de minimisque prætorem non curare, ne forum litibus impleatur, & quies publica turbetur: ideoque tolerare læsiones infra dimidium, & similia. 2. Dicit lex, *si quis meticulosus rem vllam frustra metuerit, per hoc edictum nō restituitur.* (audi rationem) *quoniam neque vi, neque metu factum est:* deërat ergo materia edicti: non negat tamen IC. alia via officio Iudicis implorato, si qua ei iusta causa videbitur, succurri. *vt in l. penult. C. de his quæ vi, ob* solam impressionem subuenitur: denique ius ciuile saltem Digestorum, difficilius hic erat circa admissionem leuis metus, quia facilè repudium admittebat, vt non faciunt canones: qui proinde difficilius censendi sunt ligare, quod soluere deinde non possunt, & leuiorem metum admittunt in causa matrimonij, quam alijs. *Prapos. Neuizan. Nauar. apud Sanchez d. 6. n. 2. l. 4.* qua in re fundatur metus reuerentialis, quem Sanchez & ab eo citati admittunt, *d. 6.* preces importunæ, blanditiæ, &c. *de quibus idem d. 7. 10. 11.* quæ vix ad metum viri constantis pertinent aliquando.

Ius ciuile leuem metum non æquè curat.

Enimuerò quod *d. cap. consultationi* de muliere loquens, mentionem faciat metus cadentis in virum constantem, ex more loquendi, 4.
seu prouerbij loco, vt ait Sanchez *l. 4. de mat. d. 3. n. 3.* dicit. non enim eadem præcisè ratio expendendi metus in muliere ac in viro, in iuuene ac sene, imbelle atque robusto, ac militari homine incunda est; sed ex Iudicis prudentis arbitrio. *l. 3. D. quib. ex cauf. maior. vers. sed non sufficit. Menoch. lib. 3. præs. 4. Couar. de sponf. p. 2. c. 3. §. 4. n. 15. Sanchez d. 5.* qui *d. d. 3. n. 2.* huiusmodi metum respectiuè ad personas, de quibus agitur, dici benè asserit. *sequitur Gutier. de mat. c. 77. n. 2. 3.* Ideoque Couar. *ibid n. 16.* non ita anxiè atque strictè metum considerandum esse in fœminis ait, quibus à natura inest minor animi vigor corporisque fortitudo. quare & Charond. *resp. l. 8. r. 23.* restitutam mulierem ait, quæ minis negandi debiti coniugalis à viro inducta fuerat.

Qualis sit metus pendet ex arbitrio Iudicis & circumstantijs.

Quamuis autem Palac. *d. 29. dis. vn fol. 663. §. hac porrò*, existimet hæc omnia post Concil. 5.
Trid. cessare, fallitur tamen. quia potest præcedere contractum comminatio, & metus, & ea causa durante contrahi. *Sanch. d. 12. n. 1.* verum quidem est præsentiam Iudicis & consanguineorum præsumptionem metus tollere, vel minuere, *Sanch. & ab eo citati d. 27. n. 2.* sed ita tamen vt probationem contrariam admittat; & maiorem quidem, quàm aliàs, exigat; & non paucæ etiamnum ex iis sufficiant, quas habet Menoch. *lib. 3. præs. 4.*

Et obtinent hæc omnia etiam post Conc. Trid.

E LIBRI

LIBRI SECVNDI

TITVLVS I.

De Iudiciis

CONSVLTATIO I.

Neminem suo motu citandum alteri iubere Iudex debet.

VONIAM extra allegata partium Iudex quid facere vix teneatur, quin & sæpè non possit; rectè Gail *lib.1. obs.50. num.4. 5 6. obs.55.num.6.7.per multos textus & Doctores* docet Iudici proprio motu non competere contra aliquem citationem decernere. Vnde sequitur nec debere actori, qui omnes & singulos sua interesse putantes, citari curauit, & in libello de maleuolis & maledicis tantùm in genere questus est, & silentium iis imponi petiit, statuere alios quærendos esse aduersarios: & nominatim M. & M. quorum interesse ipse suspicetur, in ius vocandos. Quia sufficit in genere, etiam in materia diffamationis per edictum generalem eiusmodi citationem fieri. *Idem Gail.lib. 1.obs.57. num.9. in fin.* neque nominatim M. & M. citandi sunt: quandoquidem lis principaliter contra eos ab agente non ordinetur:

1. Qui citandi.

illique tantùm sint citandi, qui in libello nominantur, & contra quos petitio dirigitur, & lis principaliter mouetur, & consequenter quorum primariò in hoc iudicio interest, non quorum secundariò, seu per consequentiam. *glos. in l. de vnoquoque D. de re iud. authores citati à Pet. fol. in Addit. ad spec. Marant. parte 6. de citat. sub n.4. & apud Bertachin. in Rep. V. Citatio de quib. pers. vers. 10. vsque 20. & vers.30. & Card. Tusc. concl.* 273. Citandi non sunt multi ex necessitate. *Mynsing. obs.cent.6. obs.6. num.*18. nisi fortè ipse actor nominatim semel citasset; quia tunc effectus est legitimus contradictor, & imputandum est citanti: aut ipse non citatus se obtulisset, pro suo enim interesse audiri tunc debet. *Tusc. num.13. & 17.*

2. Præsertim si Iudex ad 2. & 3. edictū progressus est.

Quæ eo magis obtinent, si ipse Iudex sub sola generali omnium mentione processit ad secundum & tertium, atque peremptorium edictum. cum id in *l.70. D. de iud.* perimere dicatur disceptationem: & in *l.71. & 73.* quod cum dies superuenerit, agetur causa, & pronuntiabitur: non autem per nouorum aduersariorum singularem citationem inchoandum ex integro iudicium decernetur. Accedit quod nemo agere inuitus cogatur, nisi quem diffamauerit. *l. vn. C. vt nemo inuitus agere cogat.* Igitur non potest Iudex ei 3. Nemo agit inuitus.

præcipere citationem ad agendum cum alio, quam ei lubet: ne quidem iam cum aliis litiganti, quia nihilominus, etsi cum pluribus agitur; contra singulos iudicium, & actio exercetur, actorque contra singulos agit: quod inuito mandari nequit. Neque enim quia quis cum Petro agit, etiam cum Paulo agere tenetur; sed vires suas relinquit iuris dispositioni: *in tit. C. Res inter alias actas aliis non nocere. et l. sæpe D. de re iud.* Atque 4. Quid in publicis?

hæc quidem in rebus priuatis; in negociis publicis aliquando secus constitutum est; vt in vnionibus & suppressionibus beneficiorum mandat regula Cancellariæ de vnionibus & Concil. Trid. *s.7.c.6.* vocari eos quorum interest.

CONSVLTATIO II.

Arrestum in bonis clerici fieri non potest per Iudicem laicum.

QVanquam facilitas conueniendi aduersarij, vt domi suæ potius quis ius consequatur, quàm foras ad illud obtinendum proficisci debeat, vsum arrestorum in multis regionibus introduxit; tamen neque casus & causas, neque personas omnes sub iis comprehendit. *Peckius de iur. sist. c.4.num.14.c.5.* vbi inter alios clericum excipit *num.8.* & expressè definitur *in c. cleric. de immun Eccl. in 6.* *sed alio*, inquit, *modo conuenienti Iudicis Ecclesiastici cognitio aduersùs eum procedit. Rebuff. ad Ord.Reg.art.2.gloss.1.n.108.*

Verùm nec actu, nec habitu, seu potentiâ Iudex secularis in clericos eorumúe bona mobilia, quæ personæ conditionem sequuntur, iurisdictionem habet. *Couar. pract.q.c.21.* siue obligatio sit realis, siue personalis; quia semper coram Ecclesiastico conueniendi sunt. *c.3 4.& seq.c.si qui c.nullus c.de persona.c.peruenit.c.fratris c.sacerdotibus c.molesta.c.placuit.c.si quis cum clerico.c.si clericus.c.clericum.c.in clericorum 11.q.1. Menoch.de arbit.cas.246.num.5.* vnde in longè forti-

fortioribus terminis Ceuallos *in tract. de cognit. per viam violentiæ q. 76. n. 17. post Martam de iurisd. 4. parte cent. 2. cas. 125. n. 23.* etiam casu quo Iudex secularis potuit cognoscere de restitutione rei, penes clericum existentis; non posse tamen ait exequi: sed executionum autem naturam referuntur arresta. *Peckius d. n. 18.* & speciatim, non posse bona clericorum arrestari, docet idem Marta d. *cas. 125. num. 22. & cas. 41. vbi num. 30. post Bartolum & alios* docet repræsalias, pignorationes, & arresta in eos exerceri non posse, qui si in territorio adessent, in ius vocari non possent, vt non possunt clerici coram seculari.

Enim verò quamuis de rebus patrimonialibus, atque immobilibus clericorum controuertatur; nullatenus tamen dubitatur de bonis eorum ecclesiasticis, & mobilibus, quæ sequuntur omnino conditionem personæ.

Quapropter citra vllam hæsitationem dicendum est nullum, irritum, atque inualidum esse arrestum, per Iudicem secularem iniectum pensioni ecclesiasticæ, & spirituali I. reseruatæ super pastoratu suo, d. I. soluendæ per deseruitorem eiusdem pastoratus. Quod si autem secularis quispiam eius colonus, aut aliàs debitor esset; tum isti personæ seculari à suo iudice iuberi posset, vt manus suas non vacuaret.

De foro competenti.

CONSVLTATIO I.

Iudex notoriè incompetens, malè citat, adiri non debet, nec incurritur pœna contumaciæ.

QVam iustè naturalis scriptique Iuris regulæ voluerunt vt vnusquisque à suis iudicibus iudicetur; tam sanctè sacri canones decreuerunt, ne sententiæ super matrimonio latæ vnquam transeant in rem iudicatam, illud priùs traditur *cap. nullus & tot. caus. 9. q. 2. & tit. C. si à non compet. iud.* ne peregrina sint iudicia, *cap. peregrina & seq. 3. q. 6. cap. in Galliarum 25. q. 2.* ne contra legem Deuteron. *c. 23.* per alienam messem transiens falcem in eam mittat, quàm legem D. Gregorius *resp. 9. ad Augustin. Anglor. Episc.* applicans ait, *falcem ergo Iudicij mittere non debes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa, cap. 1. c. 6. q. 3.* vnde & D. Paulus *ad Rom. cap. 14. tu quis es, qui iudicas alienum seruum?* Quod si quis transtulerit terminos proximi sui aduersùs maledictum *Deuteron. cap. 27.* talis iudicatio vel damnatio nec rata erit, nec vires vllas habebit. *d. cap. nullus, 9. q. 2.* nec firmitatem iudicati: *l. 2. C. si à non compet.* neminemque sententia à non suo Iudice dicta

1\. Acta sunt nulla iudicis incompetentis.

constringet: *l. vlt. ibidem.* & pulsato ante non suum Iudicem licet vt taceat: *c. pulsatus 3. q. 6.* adeoque ex notoria Iudicis incompetentia sequitur nullam citati dari contumaciam.

Quam, inquam, hæc iustè de foro Iudicum competenti constituta sunt, tam sanctè noluerunt sacri canones sententias, in causa matrimoniali ex erroribus rerum gestarum latas, vnquam transire in rem iudicatam; sed semper veritati locum super fore. *cap. consanguinei cap. lator cap. tenor. X. de re iud. c. fraternitatis. X. de frigid.* 2.

2\. Sententiæ matrimoniales non transeunt in rem iudicatam, semper retractari possunt.

Cuius rei prompta æquè ac sancta ratio est, non solum quod quæ ex sacris canonibus proficiscuntur, ecclesiæ iudicio referuentur: *l. omni innouat. C. de sacrosanct. eccles.* sed maximè quod matrimonij sacramentum contineat vinculum indissolubile: de quo Christus *Matth. 19. quod Deus coniunxit, homo non separet.* ideoque errore, quem coniugum absentia; *d. c. tenor* aut fortè colludium; *d. c. lator c. super eo. X. de eo qui cogn.* aut quid aliud; *c. loci d. §. his 35. q. 9.* causarit detecto; oportet non rectè statuta corrigere, & matrimonium redintegrare. *d. c. loci. §. his 35. quæst. 9. c. ficut. X. de testib.* quia vbi agitur de animæ præiuditio, omnia alia cedunt: ex Christi statera *Luca 9.* quid proficit homo si lucretur vniuersum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? Vnde omnes Iudiciorum formulæ, sententiarumque normæ vires omittunt, si qua ex iis animæ iactura sit consecutura.

Ex his conficitur sententiam à secularibus Iudicibus latam ab incompetentia infirmam esse; &, vt firma foret, nunquam in rem iudicatam posse transire.

Cum enim matrimonium res sacra sit, sacramentum, & quod magnum D. Paulus dicit; *ad Ephes. c. 5. in fin.* illius merito iudicium ad ecclesiam pertinet. *c. multorum 35. q. 6. c. de infidel. X. de consanguin. & affin. c. accedent. de excess. prælat.* non verò ad seculares potestates. vt *in c. tuam. X. de ord. cognit.* Honor. III. super natalibus Reginæ Cypri rescripsit Ludouico Regi Francorum, ob implicitam matrimonij causam, cognitionem ad forum ecclesiasticum pertinere: & *in c. causam quæ. 7. X. qui filij sunt legit.* Alexand. III. on R. esset de legitimo matrimonio nata, ad ecclesiam; de possessionibus autem iudicare ad Regem Angliæ pertinere: idemque de alio Principe. *in c. lator. eod.* Vnde cum multa hodierni Nouatores in ecclesia & fide orthodoxa perturbassent, dignitatem etiam huius sacramenti in controuersiam vocarunt; vt opus fuerit aduersus eos etiam hic Concilium Tridentinum insurgere: *si quis*, inquit, *s. 24. can. 12. dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos anathema sit.* 3.

3\. Secularis nulliter de causa matrimonij cognoscit.

Inde inquit Choppin. *de sacra pol. l. 2. t. 7. n. 22. etiam principes viri si cupiant coniugij nexu ex causis canonicis solui, nonnunquam amplecti hymenaum; necesse habent Episcopum suum pro tribunali interpellare: Reges enim ac Monarcha talibus* 4.

4\. Etiam quoad Principes.

talibus in controuersiis fasces submittunt Prouinciali antistiti aut à Romano Episcopo iudices petunt. Vbi subinde allegat quomodo Ludouici VII. Regis & Leonoræ Aquitanæ matrimonium Francici Præsules irritum declararint an. 1152. recitatque diploma Romanum, per quod delegati antistites Regis Ludouici XII. & Ioannæ de Francia Ludouici XI. filiæ dissoluerint an. 1498. cui in terminis satis fuit conforme diploma quod obtinuit Henric. IV. cui, quam rebus gestis tam rectè iudicandi arte Magno, non satis fuit, si à Curia aliqua Parlamentari illius cum Margareta Valesia solueretur connubium. Quin & è contrario ab Innocentio III. Rex Franciæ Philippus, Curia eius, regnumque interdicto suppositum fuit, donec is relicta Maria legitimam vxorem Ingelbergam resumeret. Nec absimile accidit in Philippo I. aliisque.

5. Citatio etiã irrita quæ fit ad locum nõ tutum.

Vt nihil dicatur, nulla gentium lege regno non subditos extra regnum sitos, ad regni iudices vocari; vocatis extra territorium ius dicentibus impunè non parere; ad locum non tutum, armis hostilibus & consanguineis carcerum terroribus infestum; citato naturæ iure & gentium abesse licere. *c. pastoralis de re iud. in Clem.* vbi Clemens V. natione Gallus, subdit hæc verba; *desiperet igitur qui citationem huiusmodi saperet arctasse citatum, &c.*

Constat igitur incompetenter pronuntiatam sententiam nullas vires habere, adeo vt nec appellatione vlla sit opus. *tot. tit. C. quando prouoc. non est necess.*

6. Res inter alios iudicatas aliis non nocere etsi verba sint affinia.

Sed & insuper est animaduertendum, sententiam non esse latam aduersùs ipsos coniuges, quippe nunquam citatos; adeoque nullo naturæ, gentiumue iure condemnari inauditi potuerunt, dum eis nullum iudicium dictatum fuit; sed alij tantum de crimine raptus interpellati, quod cum matrimonio tamen stare posset: sed non horum criminalis causa illorum iuri officere. *l. vn. C. quando ciuil. caus.* sed finis criminalis negocij initium ciuili quæstioni tribuere. *l. fin. C. de ordin. iudic.* Ita quod etsi & competenter, & rectè foret pronuntiatum; tamen res inter alios acta eisdem coniugibus non noceret. *tot. tit. C. res inter alios.* præsertim cum, vt hic, omnium discretæ sunt causæ. *l. sæpè 63. D. de re iud.* nec enim in simili negotio res inter alios actas absenti præiudicare

7. Quæ ita accipienda ne obsint inauditis.

sæpè constitutum est. *l. vlt. C. quibus res iudicata non nocet.* nec his officere, qui congressi in iudicio non sunt, si quid fortè præiuditij videatur oblatum. *l. pen. eod.* atque in eum sensum accipienda sunt verba sententiæ; *à declaré le mariage non vaillablement contracté:* vt aggrauent causam eorum, qui de raptu illic accusantur; non quoad ipsos coniuges inauditos quicquam statuant. Ipsis ergo coniugibus ex ea sententia nihil est quod applicetur; sed ex supra citato Christi præcepto dumtaxat; *quod Deus coniunxit, homo non separet.*

CONSVLTATIO II.

Iudex citare non potest nisi subditos.

HAc in causa euidentes sunt plures simul nullitates, 1. ex inchoatione iudicij, 2. ex ordine. 3. ex decisione.

Nam cùm omnium actionum principium ab ea parte edicti proficiscatur quæ est de in ius vocando: vtique imprimis aduersarius in ius vocandus est, id est, ad eum vocandus, qui competenter ius dicturus sit. *§. omnium. instit. de pæn. temerè litigant.*

Quare ante omnia Iudicis est æstimare an sua sit iurisdictio. *l. si quis D. de iud.* *Sapientis Iudicis* Cicero esse dicit *animaduertere, qua lege reum citetur, de quo reo cognoscat, quæ res in quæstione versetur;* ideoque antequam in ius quempiam vocet despicere eum oportet, an sibi sit subditus: nam alioquin extra territorium aut supra iurisdictionem ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iurisd. omn. iud.* nam etsi qui ad iurisdictionem vocantis non pertinent, venire debeant, priuilegia sua allegaturi: *d. l. si quis vers. vocati*, tamen id obtinet dumtaxat cum ignotum, aut dubium est istiusmodi priuilegium. *l. 2. §. sed si dubitetur. D. de iud. glos. in d. l. si quis verb. æstimare.* quapropter cum euidens est atque notorium citatum ad Iudicem non pertinere, nec comparere quidem is tenetur. *Gail. l. 1. obs. 48. n. 9. & 10. Mynsing. cent. 6. obs. 7. si manifestum sit,* inquit, *n. 6. & euidens citantem non habere iurisdictionem in personam Citati (sicut Iudex laicus in clericum non habet iurisdictionem) tunc non opus est vel comparere, vel allegare priuilegium, imo Iudex incompetens excommunicari posset quousque desisteret. c. si Iudex laicus. de sentent. excommunicat. l. 6.* Ita Mynsing. quinimo ipso iure est excommunicatus, qui non ignorans qualitatem presbyteri in eum iurisdictionem exercet. *c. 2. X. de for. compet. §. 15. in Bulla Cœnæ.*

1. Notoriè non subditus vt clericus corã laico non tenetur cõparere.

Et licet d. lex *fin. d. l. si quis* communiter ita concilientur, vt diximus; quamuis daremus notoriè priuilegiatum vocantis non debere contemnere authoritatem; sed notorium priuilegium etiam allegare debere; vt hoc honori detur Iudicis: tamen ad effectum pœnæ contumaciæ euitandæ claro iure decisum est comparere non teneri: *contumaces,* inquit, *lex 53. D. de re iud. non videntur, nisi, qui cum obedire deberent, non obsequuntur; id est, qui ad iurisdictionem eius, cui negant obsequi, pertinent:* qui ergo notoriè non pertinent, contumaces fieri non possunt.

2. Nec fit contumax.

Id quod multo maximè obtinet in clerico, qui, ne quidem si velit, subiicere se potest iudicio seculari. *c. significasti. c. si diligenti. X. de for. compet.* cuius priuilegium iuris publici est, & non priuatum beneficium. *d. c. si diligenti* quod nulli Iudici ignorare concessum est,

eſt,ſicut priuilegia priuatorum; quæ facti cenſentur non iuris.

Citari ergo non potuit appellans presbyter, & loci parochus coram Iudice ſeculari; & citatus comparere aſtrictus non fuit; ac conſequenter in contumaciæ pœnam non potuit incidere.

3. Nec declinatoria excidit.

Adeoque per non comparitionem dici non poteſt beneficio declinatoriæ exceptionis priuatus non comparens in primo citationis termino. quod in aliis Ordinationes Concilij Brabantiæ decernunt: ſed quæ tamen non niſi ſtylum procedendi iſtius curiæ; non aliorum ſimul iudicum continent.

Accedit quod cùm regulariter expreſſi maior vis ſit, quàm taciti: *c. nullus de elect. in 6.* clericus, qui expreſſo conſenſu ſe non poteſt ſubiicere iudicio ſeculari, *d. c. ſi diligenti*, minus poterit tacitè vel per contumaciam: præſertim cum Iudices ſeculares, nec actu nec potentiâ in eum iuriſdictionem habeant: *c. ſeculares de for. compet. in 6.*

Sed & ſacerdotio hîc iungitur alia qualitas, eademque notoria: quod D. appellans, tanquam ibidem procapellanus maior, caſtrenſium numero priuilegioque gaudeat, & ciuilis Iudex de milite, militaris de ciue cognoſcere, citareúe non poſſit *l. ſi militaris C. ſi à non compet. iud. l. 2. c. de off. milit. ind. l. 1. C. de off. præf. vrb.*

Euidenter ergo commiſſa eſt nullitas in inchoatione iudicij coram Iudice ſeculari aduersùs ſacerdotem notorium, imo parochum proprium, & procapellanum maiorem caſtrenſem.

Secunda nullitas eſt in ordine iudicij; quod lite non conteſtata proceſſum ſit ad cauſæ definitionem: cum tamen in iure deciſum ſit litis conteſtatione non facta proceſſum irritum eſſe nunciandum: *vt loquitur c. vnic. X. de litis conteſt.* ideoque eâ non factâ nullatenus procedi poteſt ad aliquam ſententiam: *auth. de exhibend. reis, §. ſi verè ſemel in verb. ne cauſa maneat actori vndique deſolata, Iudice agere aliquid non valente, eò quod nondum apud eum facta ſit litis conteſtatio, &c.*

4. Et lite non conteſtata non poteſt in principali pronunciari.

Nec verò refert ſi dicatur appellantem in ſcedula declinatoriæ exceptionis, ſeu aliàs aliquid etiam de negotio principali ſiue re geſta dixiſſe; quia id conteſtationem non facit: *d. c. vnico in verb. cum non per poſitiones & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſecutam conteſtatio litis fiat*, ſiue vt practicè dicitur per negotij propoſitionem, & actoris concluſionem; rei verò reſponſionem ad narrata non tantum, ſed & ſimul concluſionem contrariam. Adeo quidem vt nec exceptionis peremptoriæ, ſeu defenſionis cuiuſlibet obiectio litis conteſtationem faciat. *c. 1. eod. in 6.* & per actoris libellum & rei exceptionem nequaquam litis conteſtatio intelligatur eſſe facta. *c. 2. eod. in 6.* quod hîc eò magis dicendum eſt, quod, qui Iudicem declinat, nullatenus cenſeri poteſt litem conteſtari velle, vt rectè Azo *in ſum. tit. de litis conteſt. ſi*, inquit, *fiat reſponſio in principali cauſa, ſed non ea mente, vt quis in ea procedat; ſed aliqua, vt declinet iudicium, proponat; non erit facta conteſtatio litis.*

5. Nec ea fit niſi & animus adſit, & petitis contradicatur.

Itaque cum hîc non ſit reſponſum in cauſa principali, nec in ea concluſio per appellantem capta; quamuis circa rem geſtam in ſcedula declinatoria ſeu aliàs aliquid ſit dictum; non eſt facta litis conteſtatio: nec valuit Iudex quidpiam agere, eò quod illa nondum fuerit facta. *d. §. ſi verò.*

Tertia nullitas eſt in ipſa deciſione à non competenti Iudice facta. ſiquidem *nullum litigatorum ſententia non à ſuo Iudice dicta conſtringit. l. vlt. C. ſi à non compet.* quæ verba canonizantur *in c. ad noſtram X. de conſuet.* & cauſis Eccleſiaſticorum applicantur; vt non niſi à ſuis Epiſcopis poſſint iudicari. *& in c. ſi clerici X. de iud.* & ſi militaris Iudex de ciuilibus actionibus cognouit, aut ciuilis aduersùs *militem quidpiam ſtatuit firmitatem iudicati non habet. d. l. ſi militaris C. ſi à non compet. ind.* & ſicut valet argumentum à milite armatæ militiæ ad militem cœleſtis militiæ *Euerard. in loc. à milit. armat. &c.* vbi *num. 50.* ait *vigeſimo primo facit ad hoc quod ſicut in milite armata militia non eſt licita manuum iniectio per rectorem prouincia, ſed ſuo Iudici relinquitur: l. 2. cum ſua gloſ. C. vbi quis de curia vel cohorta: ita nec in milite cæleſtis militia, qualis eſt clericus: l. 1. & ibi Ang. & Bal. illo eo tit. pariſicantur enim iſta dua militia quoad vocationem in ius. l. 2. cum ſua gloſ. D. de in ius vocand.* Ita Euerard. tametſi eo argumento hîc opus non ſit; cum D. appellans etiam miles ſit armatæ militiæ; tanquam procapellanus maior; habens regia ſtipendia: vt duæ iſtæ qualitates exemptionem magis corroberent, etſi alio in genere diſtingui poſſint. *l. item 6. l. 4. & 5. D. quod cuiuſq. vniuerſit.* ideoque in principali cauſa qualitas procapellani armatæ militiæ Regiis ſtipendiis militantis immunem faciet, ſicut cæteros milites hodie, qui vt ſacerdos immunis non ſit.

6. Ab incompetenti Iudice lata ſententia omnis eſt nulla.

7. Vt in milite ſic in clerico.

Sed obiicitur Appellantem non fuiſſe citatum, actionem aduersùs ipſum non fuiſſe inſtitutam, ſed aduersùs vaſa aliquot cereuiſiæ illius: ſed verò acta contrarium probant, illum citatum, aduersùs illum concluſum, quin etiam illum ipſum eſſe condemnatum in pœnam & emendam pecuniariam, non tantum vaſa confiſcata.

At verò quomodo pœnam imponere poteſt, qui iuriſdictionem non habet ciuilem vel criminalem in eum, quem vult damnare? v. g. ſecularis ſacerdotem, quem ne quidem ad liquidum debitum coram ſe probatum condemnare poteſt: *d. c. ſeculares de for. compet. in 6.* coram quo conuictio vel confeſſio criminia nullius etiam ſit momenti. *d. c. etſi clerici. X. de ind.* ſed in omni exceſſu coram ſolo Eccleſiaſtico reſpondet. *c. clerici ibid.*

8. Non tantum in perſonam.

Vt imprimis pateat quidquid in perſonam ipſius appellantis eſt decretum, caſſum atque irritum eſſe, defectu poteſtatis in perſonam.

9. *Sed etiam aduersùs bona mobilia.*

Bona porrò, saltem mobilia, huiusmodi clericorum ad idem priuilegium pertinent. quemadmodum Concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem inita, *bona,* inquiunt, *mobilia presbyterorum sequentur conditionem personæ. §. bona in concord.* ideoque nec possunt condemnari in bonis & pecuniis: *c. vnic. de cler. coniugat. in 6. ne per vnam viam,* inquit, *concedatur iisdem Iudicibus, quod per aliam denegatur.* & propterea ea vasa, præsertim quæ erant in pœnore appellantis, aut cereuisia ex granis cocta quæ iam ipsius erant, non poterant per Iudicem secularem confiscationi addici. vt Fachin. *lib.9. cont. c.27.* rectè ait in his delictum personæ spectari, & ideo puniri eum posse in bonis, *nullo iure id probatur,* inquit. sic Suarez *contra Regem Angliæ l.4. c. 24.n.11.* docet bona adhærere personæ ipsius clerici, & propterea sicut persona exempta est, sic & bona: & suadet *l.1. C. de priuil. eor. qui in sac. pal. mil. lib.12. in verb. cum vniuersis mobilibus.* Ergo saltem mobilia conditionem personæ sequuntur, sicut immobilia territorium: *Tuscus multis citatis in verb. bona mobilia concl.105.* quod sæpius in casibus huic similibus docet Diana *tract.1. de immunit. Eccles. resp 41.53.71.76.80. vbique plures citans & nominatim Barbos. in Collect. tom.1.t.2.c.20.nn.6.* cuius verba argumento intimati respondent appositè.

10. *Nec contrariatur instructio Brabantiæ super precariis, nec ea fori priuilegium clericis aufert.*

Nec his contrariatur ordinatio siue instructio super impositionibus edita in Brabantia, quasi indistinctè cuiuscumq; conditionis personas comprehendat, & in illam impingentium cereuisiam cadere in commissum velit, & illos mulctari.

Quoniam id verum esto; nullibi tamen clericos in illam impingentes quibuscumque secularibus Iudicibus aut officiariis subiicit, id quod est quod hîc quæritur.

Et quamquam in instructione *edita in Ian. 1601.* consentienti omni clero ob iucundum Principum Alberti & Isabellæ aduentum, ad defensionem religionis, decretum sit, vt nullus ex clero ab impositionibus esset exemptus; & is modus collectandi sit deinceps continuatus; non tamẽ pro præmio liberalitatis obtinuit clerus, vt quorumcumque etiam minimorum Iudicum secularium vel officiariorũ iurisdictioni vel executioni, supponeretur, amissa omni exemptione diuino & humano iure stabilita: nec dubia aliqua verba ad eas absurditates trahenda sunt, quæ nullibi gentium catholicarum vsurpentur, vt ea in Brabantiá, quæ à recta politia tam laudabiliter hactenus audiuit, inducantur pro præmio, vt dictum, est liberalitatis cleri.

Nam si verba Ordinationis generalia de iuramento expurgatinnis, de emendis, de pœnis arbitrariis, ita accipiantur vt optat intimatus; ipsos Episcopos, Prælatos, dignitates, parochos proprios &c. sicubi impegerint, rusticanus pancarum casarum officiarius aut Iudex arbitrariè puniet, in theatro opprobrio, & flagris afficiet. nam huc atque vlterius extendi potest pœna arbitraria. quis vnquam sensatus ita sensit?

Ergo, esto clericus non sit immunis ab impositionibus, in pœnam etiam incidat, ad solutionem compelli possit; non tamen à quouis, sed à suo Iudice; secundùm iuris communis, & ante consueti formam: ad quod ius consuetudinarium alludit articulus 77. eiusdem Instructionis, vbi declarat per vrbes Brabantiæ capitales difficultates circa precarias exortas decidi debere, eo modo, quo decidi ante solebant: atqui Instructio Philippi Boni *an.1451.* decidit actiones & executiones huiusmodi tractari debere per Iudices, sub quibus degunt debitores, aut sita sunt bona: porro sacerdotes degunt sub suis Episcopis, & eorum mobilia illorum personam sequuntur.

Neque obstat articulus 73. eiusdem Instructionis, vt per omnes omnino officiarios executio huius materiæ fieri possit; quia agitur de alioquin competentibus, nam extra territorium suum, aut iurisdictionem suam loco priuatorum sunt. quid enim si Antuerpiæ Louaniensis officiarius suo marte executionem facere vellet? nunquid absurdorum omnium id absurdissimum haberetur?

Et ideo d. ar. 77. addicuntur collectoribus Regiæ literæ executoriales aduersùs ibidem exceptos, & *ibid. atque ar. 83. & 89.* generaliùs dicitur vt omnia Concilia, Iudices, Auditores, Legumlatores se regulent iuxta illam Instructionem, & exequantur. vbi sub generali vocabulo Iudicum, etiam Ecclesiastici Iudices, quoad clericos, intelligendi sunt. saluis nihilominus dictis executorialibus literis Regiis, propter souueranam manum Regis, quæ se etiam ad clericos, ex vsu nostro, in huiusmodi materiis extendit: non autem manus seu potestas pedanei cuiuslibet rusticani.

Quamquam *in d. ar. 77.* cum aliis exceptis disertè Iudices Ecclesiastici non excipiantur, & exceptio in cæteris firmare regulam dicatur, & argumentum à contrario sensu validum sit; tamen id non obtinet, vbi aliter claro iure decisum est: à quo non est recedendum per argumenta præsumptiua, sed disertam tantum expressionem, *l. sancimus C. de testam.*

Quod hic multo minus dicendum est, ne tam absurdè remunerata dicatur liberalitas cleri, vt diximus: tum etiam quia non potest præsumi tam difformis voluntas Regis à præscripto diuini & humani iuris. atque eo minus quod optimorum Theologorum sit sententia, *Ioan. Malder. de instit. & relig. tract.6. c.1.d.8. aliorumq;* assertionem esse de fide, aut fidei proximam, quod Laicus neque personam Ecclesiastici, neque eius causas Ecclesiasticas, ciuiles, aut criminales iudicare possit. Et licet Principes aliquos sibi casus priuilegiatos alicubi habeant, non tamen dubitandum, quin potestas eò non extendatur, vt tam generaliter, vt intendit intimatus, cum tanto dedecore ordinis quosuis Ecclesiasticos subiicere queant quibusuis pedaneis; ideoque, quo

se non

se non extendit potestas, non porrigitur Principum voluntas.

Quanquam etiam si dici posset sublatum omne fori priuilegium in Ecclesiasticis in causa impositionum; tamen Instructio d. ar. 87. disertè excipit omnes qui ad Auditorum tribunal pertinent, quò procul dubio appellans spectaret, vt militaria Regis stipendia habens, si non potentius esset priuilegium cleri: ideoque vel à minori expresse tutus est, vel à maiori si quid liquida iuris ratio valere possit.

Atque hæc ita verbosiùs fortè & intempestiuiùs deducta sunt, ne ex præiudicata forsan opinione in materia impositionum publicè fauorabli, & in qua summariè procedi possit, quispiam hæreat (quia causa nulla tam summariè expedienda est, *quin defensiones legitimæ admittantur*, inquit, Clem. sæpe *de verbor. signif.*) atque omnino ne quis leuis aut summariæ considerationis hanc declinatoriam putet, aut obscuris decretis reiectam intelligi, aut potuisse reiici, aut ad negotij principalis decisionem, ita Iudices à quibus potuisse illotis manibus accingi.

CONSVLTATIO III.

Mulieris fugitiuæ quæstio super matrimonio aut diuortio tractanda in loco domicilij mariti.

IN causa matrimoniali Iudex is est adeundus, vbi maritus domicilium habet, tametsi vxor inde discedens alibi in libertatem proclamet. *l. 1. 4. & tot. tit. C. vbi. causa statu.* vbi diuersis legibus deciditur status causam tractandam in loco eius Iudicis vnde discessit, qui in seruitutem repetitur: quamuis alibi possessionem libertatis vsurpare, domiciliumque figere voluerit. Vnde Iason *in §. superest. n. 68. inst. de act. & passim Doctores* idem in vxoribus, monachis, aliisque qui in alterius potestatem reuocantur, decidunt.

1. Ex monachorum in loco monasterij.

Vnde & Concil. Trid. *s. 25. c. 19. de Regul.* monachorum, qui se per vim & metum professos dicunt, causam coram Ordinario sui tractari voluit, & si discesserint ad monasterium remitti. Quod si ergo argumentum à matrimonio spirituali ad carnale, & contra (vt in topicis Euerardus) validum sit, remitti vxor fugitiua ad domicilium mariti, ibidemque causam suam deducere debet.

Quod eò magis obtinet quod spolians audiri non debet, nisi redintegrato spolio, non ergo fugitiua vxor, quæ sub specie ambulationis dimissa diuertere, & emanere contendit.

Cùm ergo impetrans iuxta formam Concilij Trid. matrimonium contraxisse, & in eodem lecto concumbendo mariti possessionē coniugalem stabilisse exhibitis monumentis doceatur; non est sine præuio iudicio Ecclesiæ, in eius potestate minuere ius, & authoritatem mariti, vel iurisdictionē Ecclesiastici Iudicis; aut sibi mutare domicilium, & quidquid secus attentatum est, irritum est, atque inane, nullum producens iuris effectum, aut fundamentum alienæ iurisdictionis.

Neque aduersùs hæc allegata suspicio aduersùs Officialem, ex eo quod eius Episcopus videatur suspectus, satis excusat: tum quia simul proposita fuit cum exceptione declinatoria, quæ est incomparibilis: nam illa fugit, hæc exigit iudicium declinati: hanc allegans illam censetur deserere. 2. Nec causa recusationis Ordinarij forū mutat.

Tum quia impetrans appellando ad superiorem declinat iudicium arbitrorum, vnam viam ingressa de contraria excipere non potest; sed Iudici eandem tenendi, & pari passu ambulandi facultatem fecit. Atque ita si appellatio iusta fuit, & legibus approbata, deserere; sed si friuola, spernere eam poterat.

Neque verò Iudex tenetur appellantem monere, vt arbitros eligat, vt impetrans allegauit, appellationis viam deferat: sed oportet *vt ipse cum aduersario*, inquit, *c. cum speciali 61. X. de appell. arbitros communiter eligat.* licet in casu contumacis discordiæ in eligendo, tum demum Iudicis officium surgat, vt conuenire cogat. *c. 41. eod.* & coram arbitris allegata & approbata suspicione, in arbitrio est Iudicis recusati de assensu partis, causam ad superiorem transmittere, vel idoneæ personæ committere. *d. c. 61. vers. at ipsa.* 3. Qui si causa arbitris iusta probetur. 4. Potest alteri committere.

At verò communia hæc sunt recusatis Iudicibus: sed in Episcoporum officialibus est speciale, vt ob eorum vti suspectorum recusationem non eatur ad arbitros; sed ipsum Episcopum, qui prouidere potest; & si æquum est, alium Iudicem dare. *c. si contra de off. & potest. iud. deleg. in 6.* vt & in delegatis cum clausula *Quod si non ambo, &c.* quando plures Iudices in solidum singuli sunt delegati, tam pro causa recusationis, quàm principali, non recusati adeuntur. *d. c. si contra.* 5. Et recusato Officiali Episcopus sine arbitris alij committit.

Vbi finalibus verbis Inuenitur in materia recusationis & appellationis iuris diuersitas, respectu Episcopi, & sui officialis, quodque quia ab hoc ad illum nō appellatur, ex eo quod idem sit auditorium, non procedat argumentum ad recusationem: vtpotè quia auditorium & iurisdictio realis est, gradus iurisdictionis idem, quo Episcopus & generali eius vice iudicans consistit: suspiciones autem nihil ad rem, auditoriumque pertinent; sed personam; quam non æquè egrediuntur. Cui non obstat c. insinuante. *X. de off. deleg.* quia ibi plura concurrunt, 1. quod & Episcopus & officialis erant impetrati per vnam partem quod suspectum iure facit; *l. obseruandum. D. de iud.* tum quia factus erat impetrans Episcopi domesticus, quod valde etiam causam mutat: 3. q. 5. c. 1. & propius Episcopi ministros afficit. quamquam aliquid fatendum est affricari officiali imo omnibus Canonicis cathedralibus ex iusta Episcopi suspectatione. *c. statutum de rescr. in 6.* sed tū hoc tum d. c. insin- 6. Nec propter hunc semper ille recusatus potest.

infinuante loquuntur in Iudicibus delegatis; Ordinariis autem firmius inhæret fua iurifdictio: vt communiùs iure ciuili ille, non hic recufari poffe credatur. *L.apertiffimi.C.de iud. Auth.fi verò eod. L.vlt.in fin.C.vbi quis decurials. L.vlt.C.de iurifd.* Tum denique differunt recufatio & appellatio quoad officialem Epifcopi; quia oon nifi ex arbitrio recufati tranfiri poteft ad fuperiorem atque in eius eft optione an ad fuperiorem velit mittere, an alteri de partis affenfu committere. *d.c* 61.

Manet ergo fub prætextu fufpicionis non fic potuiffe aliò tranfire impetrantem.

Manet etiam ex mente & verbis Concil. Trid. *fef.24.c.*20.alios omnes proceffus ordinationefque nullius momenti effe. quod clarius decidit fanctio Clementis VIII. 16.*Oct.* 1600.*ftatut.Cur.Eccl.Prouin.Mech.inferta art.* 5.6.10.15.

De ordine cognitionum.

CONSVLTATIO I.

Qui non docet fe cohæredem non agit alio iudicio inde dependenti, adeóque neque ad inuentarium rerum hereditariarum.

A Conuenit B.coram Ordinario ad conficiendum inuentarium bonorum hæreditatis, & impetrauit Iudices à Principe fuper teftamento B.petiit à Principe interdici, ne io illa quæftione tamquam præiudiciali fiat progreffus, donec de hac decifum fit. petitio interdicti,remiffa eft ad datos Iudices,vbi quæritur,rectène aditus fit Princeps,an coram Ordinario res peragenda erat?

1\. Præmittenda eft præiudicialis hæc quæftio.

Decidit hanc difficultatem *l.fundi.*18. *D.de except.* ibi eoim Prætor aditus eft cum actio intentata effet, & quæftio fimul moueretur, cui præiudicium fieri poterat: & refpondet iurifconfultus prætorem interponere fe debere. *l.fundi.*16.*ibid.*

An autem inuentarij petiti quæftio à teftamenti controuerfia tamquam præiudiciali excluditur?

Is qui poffidet, fi neget eum, qui petit, fibi cohæredem effe, poteft eum excludere per hanc exceptionem: & nifi etiam coheres fit, neque adindicari quicquam ei oportet, neque aduerfarius ei condemnandus eft. *l. hac actio* 1.*D.famil.ercif.& in l.fi mancipium.*34.§. *fi communi.D.de euict.* aduerfario feruus adiudicatus eft,quia probabat eum communem effe. *l.fundi.*18.*l.fundum.*16.*D.de excep.*& vtrobique interuenit prætor, nec permittit petitori, priufquam de proprietate conftet, aliis Iudiciis experiri. *Marant.in fpecul. p.*4. *ind.*20.*diftinc.*tantifper enim folemnis fuppetit formula exclufionis, *tua non intereft.*

Id ergo priùs examinandum eft an cohæres fit actor, an rem communé habeat cum poffeffore, vel focius fit antequam inuentarium rerũ familiarium edere cogatur. fi enim teftamentũ fubfiftit, nihil horum eft, neque enim facultatum fuarum rationes, aut fortunas denudare inuitus quis cogitur. *l.fin. C.de alimentis pupill. praeft.l.*2. *C.quando & quibus quarta pars lib.*10.

2\. Nifi fummatiè appareat de intereffe ne rerum notitia depereat.

Nihilominùs quando fummatim *l.*1. *C.vt in poffeff.legat.*cognofcit Iudex petitoris intereffe, eumque ius in re, & probabilem caufam actionis habere,iubet rem exhiberi:*l.*3.§.*fciendum.& §.fi mecum.D.ad exhibendum.l.fi quis ex argentariis.D.de edendo*,etfi nondum dominiũ plenè probatur.*d.l.*3 §.*ibid.*11.fic fi Iudex probabilem actionem teftameotum impugnantis reperiat, ne res hæreditariæ depereant; inuentarium edi iubebit: fin autem exceptio poffefforis,& teftamenti fubfiftentia tam fit euidens, vt facilè repellat actionem,non dabitur inuentarium.*c.*1.*de confeffis in* 6.continget etiam aliquando vt media via ineatur, qua vtrique caueatur, tam ne quid depereat, quàm ne cuiufquam rationes denudentur: vt & inuentarium fiat, & codices excutiantur, non tamen illud aduerfario interim edatur, fed apud acta in arcanis reponatur,fcribis filentio feuerè impofito vfque ad finem litium.

De dolo & contumacia.

CONSVLTATIO I.

De contumace illiterato puniendo.

1\. Contumacia non poteft grauius puniri,quàm delictum,ob quod contumax citatus eft.

QVod appellans poftquam per fententiam datus eft ei coadiutor à fucceffore Epifcopo rurfus citatus eft, vt fe fifteret examini fub pœna priuationis in cafum contumaciæ; nefcio cui fini aut bono id factũ fuerit, ab eo, qui fententiam à prædeceffore latã propugnabat.erat enim id actum agere.Et verò cũ contumacia grauiùs puniri nõ poffit quàm ipfum crimen,aut factũ,ob quod actio inftituitur; & ob illiteraturam priuari nemo poffit,fed fubfidiarius ei tantùm dari ex iure. *c.ex eo.* §. *fin.de elect.in* 6.*c.*6.*feff.*21.*Concil.Trid.Rebuff. de pacif. pof.n.*84.vt generatim traditũ eft priuari quem nõ poffe beneficio,nifi in iure expreffè ftatuatur: *Rebuff.de benef.lib.*3.*tit.*1.*n.*62.*qui alleg. glof.fing.in c.fin.de iur.patr.c.fi compromiffarius de elect.in* 6.§.*optimũ in auth.de non eligend.fecund. nubend.*12.*col.*officium procul dubio Iudex exceffit,qui ob contumaciã minatus eft,& inflixit pœnam grauiorem,quàm ex caufa ipfa infligi poterat.fæuire enim & crudelis effe intelligitur, qui pœnas à iure fancitas fupergreditur.præfertim Iudices Ecclefiaftici,quos iuxta Apoftolum monet Concilium Trid. vt Epifcopos & Paftores fe, non percuffores effe meminerint; atque ita præeffe fibi fubditis oportere,vt non in eis dominentur, fed illos tam-

2\. Et propterea qui ob illiteraturã tantùm coadiutorem recipere tenetur ob contumaciam beneficio priuari nequit.

3\. Iudex Ecclefiafticus præfertim ftatutas pœnas fupergredi non poteft.

quam

quam filios & fratres diligant: elaborentque vt hortando & monendo ab illicitis deterreant. *sess.* 13.*c.*1. atque in iure quidem contumax non nisi in expensas condemnari potest; si vlterius constet quid circa negotium principale constituendum sit; vt etiam causa pro contumace decidatur. *l. properandum.* §. *& si quidem vers. sin autem C. de iud.* & hic citatus ad examen vt summum non nisi pro confesso, atque illiterato ob contumaciam haberi poterat, eique, vt dictum est, coadiutor dari; quod iam ante factum erat.

4. Etiam pro contumace causa decidenda est si ita æquitas suadet.

Vno casu clericus ob contumaciam beneficio priuatur, cum tergiuersatur ad residentiam venire, cui obstrictus sit. *c. inter. c. ex tua de cler. non resid.* quia beneficium datur propter officium. vnde æquum est, vt qui officium deserit, beneficium derelinquat, vt qui modum aut conditionem donationi adscriptam contemnit, donatione excidit. sed hæc contumacia non iudicium; sed tem, & causam spectat: nihilque cum ea, de qua agimus, commune habet. atque aliàs ob contumaciam non posse beneficio quem priuari expresse decisum est. *in c.* 1. *X. de iud.* destituitur ergo hæc sententia omni causa: materiali quidem & efficiente; quia ius non tribuit ob solam illiteraturam Episcopo potestatem parochum priuandi: finali; quia actum à prædecessore agere volebat: formali; propter litis & appellationis pendentiam ob attentatu, porro namque ex contumacia grauiorem, quam ex causa poterat, comminatâ. nullitas etiam surgit ex primordiali citatione die dominico factâ. Neq; verò in his dictionibus recepta est doctrina Bugnionis *in sua tract. de leg. abrog. l.* 5.*c.* 54. quasi abrogatæ sint leges, & canones, citationes, aliaque acta iudiciaria diebus sacris fieri vetantes. nec crudè intelligendus est; sed tantùm quoad denuntiationes rerum sub hasta publicè vendendarum. Eodemque modo & restrictione intelligendum est Principũ nostrorũ edictũ 20. *Septemb.* 1608. generatim verò, vel vt in actionibus personalibus causam dicturus die festo, vt aliquis citetur, neque vsus, neque vllo ibi verbo Principes permittunt. toto etiam cœlo harum citationum, & illarum denuntiationum ratio distat.

5. Vnico casu ob contumaciam clericus beneficio priuatur si monitus ad residentiam non venit.

6. Sed ob rem neglectam ad quã tenetur, aliàs ex vi contumaciæ nemo priuatur.

7. Iudicialia festis diebus facta sunt irrita.

De probationibus.

CONSVLTATIO I.

De Matrimoniali probatione.

1. Probationes promissionũ matrimonialium.

PRomissiones matrimoniales in hac causa sunt diuersæ, & diuersimodè probatæ. primæ ante partium copulam; secundæ coram diuersis testibus, & diuersis temporibus factæ: vtræque confessione rei: secundæ testimoniis, literis, & præsumptionibus. confessio porrò aduersarij potentissima probatio est. *l. si ego* §. *dotem. D. de iure dot. l. fideiussor.* §. *pater. D. de pignor.* quin & in iure confessus pro iudicato est. *l. vnic. C. de confess.* reus autem hic noster in iudicio promissione, de quibus agitur, est confessus. 2.

Sed quoniam confessio eius non est simplex, sed in vtrisque promissionibus qualificata: mota est quæstio an ea diuidi possit (quàm latè tractat Griuel. *decis.* 12.) de primis attexuit, quod sint factæ tempore ebrietatis: de secundis; quod sub conditione, *si liberi consentirent, aut si actrix hic abstineret.*

2. Si qualificatæ sint, an sint diuiduæ.

Et quidem confessio qualificata, vnius facti circumstantiam inuoluens, quamuis per aduersatiuam particulam (sed) verbotenus discreta, vt hîc, ordinariè diuidi non potest: sed duo facta complectens, aut qualitatem cum interuallo adiiciens, diuidi potest. *Griuel. ibid. n.* 4. vti & tum cum ex negocij circumstantiis, Iudex præsumptiones, aut indicia veritatis contrariæ deprehendit: cui capropter Griuel. *n.* 25. arbitrarium facit an confessio qualificata possit diuidi, quidue sit connexum, vel separatum. *n.* 26. & sanè respuitur pars confessionis, quæ habet iuris præsumptionem contrariam. *c. cum venissent. ibi Panorm. da inst Castal. ad l.* 3. *D. de iust. & iur. Griuel. vbi supra, num.* 20.21.22.

3. Cum plura facta complectuntur.

4. Aut iuris præsumptionem habens aduersantẽ.

Atqui in hac causa de actis constat de iuris præsumptionibus contrariis, & indiciis contrariæ veritatis, nam quoad ebrietatem, cum ad sponsalium nullitatem ea requiratur quæ mentis inducat exilium, vt loquitur. *c. à crapula. X. de vit. & honest. cler.* & per quam homo omni iudicio, arbitrio, sensu, & consensu, qui ad sponsalia requiritur, destituatur, & tamquam amens, & furiosus sit habendus: *Couuar. de mat. c.* 2. *num.* 10. *& latius ad Clem. furiosus p.* 3. *in principio, num.* 4. liquet reum nimio potu non fuisse amentem, furiosum, à mente exulem, qui ipse rem gestam multis articulis, præuia, & pedisequa copulæ potuit referre, symposium fuisse paruum pro numero compotantium, testes de hilaritate potius quàm de ebrietate, quæ ad mentis impotentiam spectet, deponere: & in pleniorem probationem actrix iuramentum suppletorium obtulit: prout probatio contraria qualitati adiectæ confessioni semper admittitur. *Griuel. vbi supra n.* 27.28,29. adeoque & illa, quæ fit per iuramentum etiam suppletorium, casu quo aliàs locus ei esset.

5. Ebrietatis plenæ.

6. Quoad verò conditionem *si liberi consensa-rint* confessioni secundæ vt prætenditur adiectam; ea etiam habet iuris præsumptionem contrariam, quod filia aliàs honesta in præsentem copulam descenderet sub promissionibus conditionalibus: cum etiam iuris præsumptio sit remitti per copulam conditiones, quas constat factas. *c. de illis. c. super eo. c. per tuas. X. de condit. appasit.* reiici ergo etiam potest, aut remissa intelligi hæc conditio, confessioni adiecta, dum ex actis constat sæpius exinde partes fuisse copulatas.

6. Conditionis non remissæ per copulã.

Quin verò suscepit Actrix in se onus probandi promissiones, & plenissimè probauit vnas quidem per testimonium parochi, & alterius sacerdotis, ac tertij testis de eodem tempore

tempore, & actu, seu pacto coram se simul facto conformiter testantium; nullaque adiecta conditione: quin & addit vna testis confessum reum se in fidem promissi annulum dedisse, catenam auream addixisse; & ex rei confessione datam hanc constat.

Quæ solæ promissiones sic probatæ sufficerent ad condemnationem rei. sed quoniam multa obiiciuntur de Actricis fama ante ignorata, & pòst nata; de rixis; metu sinistri successus; iuramento abhorrescentiæ rei: ob quę verbis solis contracta obligatio fortè solui posset, dummodo non vanus sit timor, nec lenis diffidij sed probabilis moraliter, & quasi
7. certus, & in virum constantem cadens: *Sanchez. de mat. lib. 4. d. 1. 5. 19.* ideò lubet & reliqua considerare, an primis promissionibus sua vis insit: nam dum in earum reciprocationem Actrix corpus tradidit non datur pœnitentiæ locus. *Sanchez. ibid. lib. 1. d. 10. n. 3. 4. &c.* neque horror, aut metus, & quæ timeri possunt incommoda ius pleniùs partum interuertunt. *Sanchez. ibidem.* quod si apud Hispanos & Italos, quorum reconciliatio periculi plena semper est, locum habet; facile recipiendum est in

Quæ excludit leuem metû aliorû incommodorum.

8. Belgis; qui fœcundo calice omnes illos rancores ita abstergunt, atque obliuiscuntur, ac si Lethæo flumine essent abluti. vt non obuia sint exempla cædium, homicidiorum ex huiusmodi causa in Belgis; adeoque ea allegans habet

Præsertim in Belgis.

9. iuris hîc præsumptionem contra se, quæ non ea credit, quę fieri non solent; sed quæ plerumque solent. *l. si pactum. D. de probat.*

Vbi ea non admodum obtinent.

Itaque primæ promissiones, in vim quarum secuta est copula, iuuantur à secundis, vt supra plenè probatis: iuuantur ab aliis, quas
10. aliqui testes sub conditione, si Actrix lite abstineret, aut aliter factas dicunt: iuuantur ab annuli & torquis datione; multis literis à reo Actrici scriptis; amatoriis quidem, sed multa sui parte non id redolentibus, quod meretriciis amoribus conueniat; sed vxorio affectui, & solandis dilationibus promissorû; præsertim quæ eo die scriptæ sunt, quo reus iubilæû se dicit celebrasse; aliæ quę preces ad Diuâ Hallensem factas; aliæ quę ad Diuam Viluordiensem faciendas pro felici successu, quem vterque tam diu desiderauit; aliæ de inuocatione Spiritus S. pro fausta negocij inter partes hærentis directione, aliæ denique quæ infinita verba continent, quæ non nisi sponsis seu futurarum nuptiarum promissione obligatis con-
11. ueniant.

Promissiones ex indiciis iuuantur.

Quæ omnia quoad probationem faciendam etsi singularia viderentur, quoad actus singulos; tamen, cum in eundem finem conspirent, in ciuilibus coniunguntur. Neque sin-
12. gulares omninò testes videntur, qui eundem finem respiciunt. *Gail. l. 2. obs. 56. Myns. cent. 2. obs. 20. Masc. concl. 379. per textum in l. qui sententiam. C. de pœn.* & geminationes per inter-
13. ualla factæ deliberati & constantis animi præsumptionem inducunt. *glos. in c. ex litteris de diuort. Alex. ad l. 1. C. de err. Aduocat.* siue iudicialis siue extraiudicialis ea geminatio sit. *l. vlt. in*

Plures dubiles coniunguntur.

Et testes singulares eodem vergentes:

Et geminationes deliberationem produnt.

verbo transactionibus. scilicet C. de plus petit. potissimum quando contrariæ voluntatis assertio tendit in deceptionem, & fraudem contrariam voluntatem asserentis. *c. tua nos. X. de sponsal. Tusch. V. geminatio conclus....*

CONSVLTATIO II.

Remissio sponsalium plenè probari debet.

REmissio sponsalium allegata in donationem incidit: quare cum donare nemo præsumatur; verisimilis nô est allegatio: adeoque ad pleniorem probationem adstringit. *L. non est verisimile, & ibi glos. D. quod metus causa.*

Præterquam quod contra matrimonium etiam pleniores requirantur probationes: vt vix iuramento suppletorio locus sit; nisi plus quàm semiplenè probatum sit: *Papon. arrest. lib. 9. tit. 6.*

Quin imo in fauorem matrimonij, etiam cui nulla incumbit probatio, neganti illud, tamen quasi ex officio Iudicis iuramentum imponitur, quo si qua exsurgant indicia pro matrimonio diluantur. *c. 10. X. de sponsal. impub.*

Vnde tamen (quod per transennam notandum est) non admittitur compensatio expensarum, quàm praxis solet sæpiùs indulgere, quando is obtinet, qui iuramento suppletorio, & quasi testimonio proprio aduersarium superat: quia hunc testimonium ab onere suo releuat, illi iuramentum imponitur, cum sola negatione tutus esset, nisi securitas Iudicis in causa matrimoniali, aut simili, vbi Iudicis officium valde exuberat, illud exigeret, non ex iure aduersarij, sed fauore causæ, in qua publicè interest omnia excuti, quæ sacramentorum aut conscientiarum ratio inquirenda suadet. vnde & publicâ authoritate eis obsistitur, qui mutuo consensu & collusione ad matrimonium soluendum prosiliunt, quibus iudicium Ecclesiæ non debet concurrere. *c. 5. X. de eo qui cognouit.*

CONSULTATIO III.

Quod Titius spondet vt tutor non soluit vt Titius.

QVod Titius promisit vt tutor, non tenetur soluere vt Titius. *L. Titius. D. de rescind. vend. l. Luc. D. de instit. act. l. 15. 26. C. de administ. tut. gloss. in cap. si quis pres. de reb. Eccl. non alien.* quod maximè procedit cum promittens subscribit, quo nomine promittat. *Rebuff. in tract. nominat. quæst. 16. nummer. 31.* Quamuis enim tutor etiam

pro

pro pupillis promittens ipse conueniatur; & condemnatus censeatur nomine tutorio, ita vt executio in personam; aut bona illius dirigi non possit; quàmtumuis vnica cum alio tamquam correo bonorum, & personæ suæ obligationem chirographo addidisset: *vt iudicatum à senatu Sabaudiæ refert Ant. faber in codice suo tit.23.de administrat.tut.definit.5.* nisi manifestioribus indiciis deprehendatur fideiubere voluisse pro pupillis tutorem.

1. Nō censetur spondere vt Titius per clausulam se & sua obligans.

Porrò Lucius creditor spopondisse ait Titium nomine proprio, eamque emphasim fuisse verborum, *obligando personam suam, & bona*, offertque probationem per testes, qui contractui interfuerunt: sed vetat edictum *ann.1611.art.19.* cum scripto contractum est, testes audiri; & solum scriptum seruiturum declarat probationi eorum, quæ acta contractatue sunt. quod in viridi obseruantia est.

2. Nec hic admittitur probatio extra instrumentum.

At verò tum Titius tum Iudex admisit probationem per testes, qui declarant nomine proprio tutorem spopondisse: post hæc Titius asturioribus consiliis vsus opponit probationibus edictum; & replicat aduersarius in integrum restitui non posse, qui læsus non sit: Titium non esse læsum ex probatione veritatis: ex sponsione nomine proprio pro pupillis factâ restitui non debere maiorem 25. annis, virum prudentem: sed & edictum vetare dumtaxat ne probatio per testes admittatur, cum instrumenta scripta sunt, plùs dictum quàm scriptum esse: at verò hic non de pluri dicto, sed de clarius dicto, quàm scripto agi, huius probationem non esse exclusam vt illius, tum quod in hoc non eædem causæ sunt, quæ de illo in edicto narrantur, tum quod articulus ille iuris scripti correctorius in propriissimis terminis verborum sit continendus: tum denique quod multa fieri prohibentur quæ facta tenent: adeóque quamuis vetitum etiam hoc casu foret, probationem per testes admittere, tamen postquam iam admissa est, & per eam iudici apparet rei gestæ veritas, secundùm hanc Iudicem pronunciare oportere: quia veritas, iudicium, & iustitia, in sacris litteris pro iisdem æquiualent *l. & lex antep. D. de probat.* Iudicem veritatem sequi iubet: nec æstimandum est iustissimos Principes voluisse veritatem iam cognitam per edictum oppugnari; præsertim cum iam incommoda cessent, & peracta sint, ob quæ vetatur recipi probatio per testes. Ad extremum probauit Lucius, nisi Titius nomine proprio spopondisset, non dimissurum fuisse parentem eorum; & pecunias pupillares, quas arrestauerat; quæ cum aliis nunc solutæ sint, & ille fortunis lapsus: iniquum fore excludi edicto: sed illud accipiendum fore saltem cum damnum datum non erit, sed res integra, aut quæ redintegrari possit. *vt diximus in Anal. iur. Pontif. de foro compet. n.9.*

3. Sed an admissa fidem faciat?

Sanè hoc punctum vltimum futile non est: præsertim si non leuis momenti iactura sit, qualem considerarunt Principes in circumstantiis *plus dicti*: cætera non æquè mouent, nam quamuis accipi deberent edicti verba quod sola instrumenta seruiant probationi, vt coniunctio maneat, & inhibitio futuri, scilicet quod Iudices admittere non poterunt probationem per testes; tamen postquam iam inhibitio seiuncta est, & quod futurum verabatur, iam peractum est; non necessariò sequi videtur sola nunc instrumenta probationi seruire posse: sed probationi per testes, quamuis fieri vetitæ, iam tamen factæ, suas vires inesse. tamen senatus Antuerpiensis in causa Cornelij Huysmans & Waltheri vande Peer etiam factæ probationis per testes contra edictum nullam rationē habuit. quasi ex toto non videantur cessare incōmoda ab edicto allegata; præsertim cum veritas per testes non censeatur semper liquida, ob multa quæ testibus eorumque dictis perpetuò obiiciuntur. in quibus manent incommoda edicti, & lites intricatæ, quibus prospectum voluerit edictum.

CONSVLTATIO IV.

In criminali causa graues probationes adulterij requiruntur, & eæ ex multis capitibus infirmantur.

GRaues præsumptiones indiciaque adulterij sunt aduersùs L. cum & *Lex ex consensu §. fin autem cum seq. C. de repud.* domestica testimonia, & aliàs non idonea in huiusmodi causis admittat, præsertim cū in rebus his obscuris physica demonstratio difficilè cōtingat. Cæterùm quia hic agitur de causa criminali, oportet ad rigorē iuriscasū excutere, & probationes luce meridiana clariores exigere, adeóque in ea mulieris assertio, non est probatio. *c. significauit. X. de adult.* vbi mulieri alleganti sacerdotem secùm adulteratum, nō creditur. sed neque per canones in criminali causa mulier testificatur. *c. mulierem. 33. q 5.* quos forum Ecclesiasticum debet obseruare in iudicando: *c. quod clerici. X. de for. compet.* aut saltem, si moribus & praxi id datū sit, vt in testem sit admissa, eo saltem minus fidei tribuendum est. deinde socij criminis confessio, non est aduersùs alium admittenda. *c. vnic. de confess. c. veniens. 10. de testib.* Denique, quia non habet contestem, quamuis omni exceptione maior foret, non facit fidem. *l. 3. in princ. D. de testib.* Adhæc in persona P. minora coniunctim concurrunt, quod ancilla, & pauper, in causa quasi propria, cum de ciuili interesse, & agnitione prolis cum L. etiā litiget; quod & ipsa falsa sit, quod nisi in ius vocata fuisset, ipsum reum non detulisset, aut molestasset, quod solita mentiri, per demonem iurare, & aliàs leuibus moribus, & sermonibus; de qua plures malè loquuntur, & sentiunt, & quā vnus testis pluries à se carnaliter cognitam asserit, vt cum illa coram obstetrice, & deinde sacerdote,

1. Mulier, correa vt non probet;

2. Et contestē non habens,

3. Malis moribus.

sacerdote, sacra ei infirmæ administrante, professa sit se à nullo vnquam virorum cognitam, quam ab L. Illi autem testi nihil obiectum sit quod fidem minuat, quam quod sit singularis,
4. Cui dignior contradicat. eaque exceptio in P. locum etiam habeat, atque is vir sit, in quem nihil aliud est quod dicatur; hæc mulier in quam multa sunt alia, quæ dicantur: sanè viri huius fides, fidem huius mulieris omninò deprimit; eoque facilius, quod generatim traditur adulterium confessione mulieris non probari, *d. c. significanit, Paris. cons. 177. num. 28. vol. 4. Iason. cons. 23. v. 1.*

5. Præsumptiones in criminalibus vt non sufficiant. Et quamquam adulterium etiam præsumptionibus probetur, & coniecturis: tamen quando criminaliter agitur, non id æquè obtinet. *Menoch de præsumpt. lib. 5. præs. 41. num. 15.* & vix tales sufficiunt, quales *in c. ex litteris de præs. c. præterea de testib.* nisi fortè in casu. *l. si quis adulterij. C. ad leg. Iul. de adult. quod sequitur Mascard. de probation. vol. 1. concl. 57. num. 5.* quæ in ciuilibus sufficiunt, imo minores, *idem concl. 62.* hîc autem nihil est, quod proximè ad actum pertineat, & vt demus præsumptiones esse remotas, plerasque vnicis testibus probatas; coniungi eapropter illæ minus possunt, vt in perfectam probationem criminalem coalescant. præsertim cum & pleraque talia sint, vt quamuis vera esse satis probarentur, interpretationem tamen accipere possint, quæ ad delictum non pertineat; quod præsumi non debere dicitur, cum alia interptetatio, quamuis fatua, haberi potest.

6. Fama vnde nata quærendum. Fama etiam, qualiscumque de hac causa fuerit, omnis nata est ex assertione & euulgatione P. atque expositione prolis. ad originem ergo suam reuocata, non aliam facit probationem, quam ipse fons vnde fluxit. vt & plurium testium dicta, quæ simul omnia resoluuntur in singulare testimonium & fidem ejusdem P. tot exceptionibus affectæ. vnde cum constet omnem populi opinionem & vocem esse natam, oportet audire illud Exodi *c. 23. non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententia, vt à vero devies*, quemadmodum Daniel totum populum ad lapidandam Susannam procurrentem, quamuis ex duorum seniorum testimonio, reprehendit; & ex variatione tantùm arboris, sub qua adulterium contigisset, Susannam absoluit; seniores damnauit.

De Testibus.

CONSVLTATIO I.

De publicatione testimoniorum atque nominum testium.

1. Publicanda sunt testimonia. IN iudiciis eam faciendam clarè statuitur *in c. qualiter & quando §. debet. X. de accus. per Concil. Trid. 24. c. 5. innouato*; & arguitur ex omissa *in c. cum 1. & 2. X. de re iud.* sic vt *glos. (in l. prolatam. C. de senten.* quæ sententiam ex solito iudiciorum ordine peruerso decidit vitiari) inter cætera exempla omissam publicationem referat: atque hoc pro generali quidem iure receptum est, iuxta quod in omnibus curiis deinceps eandem fieri hîc iussit edictum Principum *an. 1611. ar. 10.* sed illius interpretatio 28. *Nou. 1611. a. 1.* excipit causas criminales, vbi stylus locis in iis publicationem non faciebat. qui stylus multis locis introductus fuit ad Imitationem, & extensionem *c. vlt. de hæret. in 6.* vbi, quamuis in aliis omnibus iudiciis facienda reis sit publicatio nominum, indulget in fauorem fidei, ne In causa hæresis fieri debeat; si modo ex ea crearetur verè periculum testibus. ex quo periculo ad alias causas dispositionem porrigi non est omnino præter rationem. vt ob potentiam reorum porrigit Clarus *quæst. crim. q. 49 n. 3.* vbi & in causa hæresis semper præsumi periculum, & publicationem nunquam fieri ex Simanca tradit. Sic & In *statut. Cur. Eccle. Prou. Mechl. ar. 49.* generatim; quamuis nominum, non dictorum, publicationem tamen in criminalibus non faciendam statuit; quin nec in ciuilibus, si quod testibus periculum immineat. vbi antithesis, & alij articuli docent non rigidè criminalia, sed vt à ciuilibus separantur, intelligi. neque tamen vbique is art. vsu obtinuit: sed ob priorem stylum alicubi contrarium, ius commune, & edictum seruatur sæpius, quod Clarus monet, vt confusa publicentur dicta, & sic separata à nominibus, & ordine testium, vt deprehendi non possit quid quisque dixerit; aut aduocato rei communicantur, sub iuramento de non reuelando ne reo quidem, sed tantum ad rei defensionem si quid se offerat vtendo. quâ viâ & testium periculo satis fit, & reorum pleniori defensioni. quam legitimam etiam in summariis iudiciis integram seruari iubet Clementina *sæpe de V. S.* tametsi Menoch. *de arbit. q. 33.* in summariis, qualia sunt pleraque Ecclesiastica, & arbitrariis eam necessariam non esse, & sperni posse sentiat; & plerique ex eius omissione nullitatem sententiæ causari negent.

2. Non tamen in causa hæresis nomina testiū eduntur.

3. An in aliis vnquam idē obtineat.

4. Testimoniorum publicatio non tam necessaria quam nominum. Enim verò non spectare publicationem dictorum ad necessariam defensionem clarum est; quia Iudex omnia illa diligentissimè excutere, opponere, ponderare debet. neque mutationem vllam accipere possunt à notitia vel ignorantia reorum: at nomina ideo omninò sunt publicanda, quia refert à quo quidque sit dictum; ab inimico, consanguineo, extero, eo cuius intersit, &c. quod supplere non potest Iudex; vt dicta ei liquent. Vnde in Concilio Mechliniensi olim publicatio non fiebat testimoniorum, & Interpretatio edicti in criminalibus veterem stylum tolerat. quin & Romani eundem seruant vsque ad vltimam instantiam. *Farinac. de testib. q. 75. c. 1. n. 5.* Metum verò periculi ad puram & prouidam Iudicum conscientiam reiicit *d. c. vlt. de hær. in 6.* vt neque pericu-

5. Metus tamē verus esse debet.

lum dicant, vbi eſt ſecuritas: neque ex ſecuritate teſtes in diſcrimen præcipitent. itaque pro ſua religione Iudices metum æſtimant, qua in re verſatur, vt diſpiciant maiuſne teſtis, an rei periculum ſit? quale iudicium reo ſit dictatum, quid teſti euenire poſſit. Itaque cum circa regulares obſeruantias ex inquiſitione poſt viſitationem formata actum eſſet aduersùs quoſdam religioſos *ex d. modo procedendi ſtatut. Cur. eccl. prou. Mechl.* nominum, non dictorum publicatio rectè eſt facta, tametſi periculum non eſſet capitale, ſed lædendæ monaſticæ charitatis; quod maius erat, quàm quod reis ex monaſtica correctione immineret: ſed neque ſeruata publicatio, quam dixi ſupra, confuſa nominum & dictorum, quia ex dictis notitia teſtium ſe ingeſſiſſet: quia vt omnia intra priuatos parietes, ita pleraque coram paucis geſta referentes prodidiſſent. quia ergo & cauſa hæc ſummaria, arbitraria, ad correctionem monaſticam erat; eam magis læſiſſet ipſa medicina, quam malum. alioquin *d. c. cum I. & A. X. de ſenten.* agit de Abbate; & reprehendit neglectam publicationem; quamuis ſit veriſimile teſtes etiam ex collegio aliquos fuiſſe: ſed agebatur grauiùs, de illius amotione; & mero iure. hîc de ſtylo diſſerimus, & correctione monaſtica.

Quid in cauſis monaſticis?

De fide Inſtrumentorum.

CONSVLTATIO I.

De fide Originalium, Exemplorum, Archiuorum, Inſtrumentorum inuicem contrariorum, librorum veterum.

ANno 1220. Ordinarius T. dedit monaſterio B. decimas noualium, præſentium, & futurorum in parochiis illimitatis certi diſtrictus ſuæ diœceſis, adeoque ad diſpoſitionem ſuam pertinentes; & in limitatis, in locis, quibus hactenus nihil ipſe perceperat; ſaluâ tertiâ gerba, quæ dabitur ſacerdotibus, qui ibi parochialia adminiſtrabunt. Ea donatio eſt confirmata à Gregorio IX. 9. Kalend. Martij Pontif. anno 8. & ab Innoc. 11. Kal. Decemb. Pontif. anno 5. Lugduni, & ab eodem ibid. anno 6. & in iudicio exhibitæ ſunt originales literæ, ſigillo integro firmatæ, atque incorruptæ. Idem Ordinarius anno 1239. dicit ſe poſt diſceptationem coram arbitris, & eorum laudum, conueniſſe cum Abbate G. ſuper iure patronatus, & decimis ad illud pertinentibus, in Eccleſia G. illius diſtrictus, videlicet tertia gerba; vt ab vtriſque communiter haberetur: ſaluâ portione competente presbytero deſeruienti ibidem, & Eccleſiam alternis vicibus conferrent. Prolatum item eſt laudum anni 1267. atque aliud 1366. vbi, exceptis quibuſdam terris, reliquarum omnes decimæ ibidem excreturæ æqualibus portionibus percipiendæ vtriſque aſſcribuntur: denique producuntur duo priuilegia, alterum Innocentij, alterum Alexandri ſuper percipiendis decimis noualium in locis, & pro rata, quibus veteres poſſident. Omnia hæc munimenta producuntur deſumpta ex peruetuſto codice in pergameno ſcripto, & inſcripto, *liber priuilegiorum*, exarato, vt in frontiſpicio narratur, anno 1460. aſſeruato in archiuo monaſterij G. charactere admodum antiquo, ignota tamen ſcriptoris manu, ſine mentione collationis per publicam perſonam, aut iuſſum Iudicis factæ; nec producto vllo originali inſtrumento, nec adſcripto ex plumbis indultorum, quotus Innocentius, aut quotus Alexander fuerit; nec facta in duobus poſterioribus laudis mentione d. conuentionis anni 1239. quæ etiam lata tantùm referuntur inter d. Ordinarium & Prælatum G. non autem interueniente parocho, cuius nunc ſucceſſor litem mouet ſuper noualibus eidem Prælato G. & in controuerſiam vocatur fides, & authoritas inſtrumentorum omnium pro parte Prælati G. productorum.

Si ſcripturam, inquit Gregorius, *authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere poſſumus, c. 1. X. de fid. inſtrum.* & iterum Alexander, *c. 2. ibid. ſi ſcripta non ſint per manum publicam facta, ita quod appareant publica, aut authenticum ſigillum habuerint, per quod poſſint probari, non videntur alicuius firmitatis robur habere.* ſed, ſi qua iuſta cauſa fuerit exempla conficiendi, iuſſu illa Iudicis per publicam perſonam ſunt facienda. *c. vlt. ibid.* &, ſi qua mota iam eſt quæſtio, parte etiam præſente, ſeu contumaciter abſente. *c. 5. ibid.* vt vix Principum inſtrumentis credatur; niſi fauerit conſuetudo. *c. 9. ibid.* ſcilicet quoad fidem narratorum in inſtrumentos alioquin quoad rem coram ipſis geſtam plenè creditur. *Clem. vnic. de prob.* & quoad ea quæ Ordinariis nota, ſeu ab aliis geſta eſſe debent, v. g. excommunicationes. *c. poſt ceſſionem. X. de prob.* in iudiciariis autem non niſi perſona ſit adhibita publica. *c. quoniam contra ibid.* tum porrò faciliùs inſtrumentorum vires vacillant, ſi inter alios tantùm acta referant, & in tertij præiudicium proferantur: *c. 6. ibid. l. 2. C. eod.* iuri communi repugnent: *c. 8. ibid.* & nullam priorum inſtrumentorum, vnde ius producentis natum foret, habeant mentionem. *d. c. 6.* Quæ omnia ſi applicemus inſtrumentis propoſitis, contra parochum nouales decimas vendicantem, facilè intelligimus quantâ infirmitate omnia laborent.

1\. Libris veteribus & exemplis ſcripturarum quæ fides tribuatur? iiſque quæ de archiuis Eccleſiarum producuntur?

Vnum tamen conſiderationem meretur, quod & antiqua ſint, & de archiuo monaſterij producta. ſiquidem & vetuſtatis magna eſt reuerentia atque authoritas, & libri antiqui etiam probant fines parochiarum, adeoque decimarum. *c. 13. X. de probatio.* & *charta qua*

2\. momentum vt faciat antiquitas.

profertur ex archiuo publico testimonium publicum habet, inquit Auth. charta C. *de fid. instrument. l. in fraudem. §. quoties de iur. fisc. c. ad audientiam de præscript.* sed tamen nec antiquitas per se sola probat. *vid. Couar. pract. 1. c. 21. num. 7.*

3. Ex archiuum publicum. *Tuscum & quos citat in V. Antiquitas & antiquum conclusione. 340. & 341.* nec archiui authoritas est, nisi publici. *vt d. Auth. in corpore de his qui ingred. ad appell. §. illud etiam.* vbi agit de archiuo Præfectorum: & propterea modernus Paris. *ad consuet. Paris. t. t. §. 8. glos. 1. in V. denombrement. num. 28.* huiusmodi priuilegium restringit ad archiua supremarum curiarum; negat aliis etiam regiis. & valdè fauet c. ad *audientiam. X. de præscript.* vbi fides libri censualis oppugnatur, quod in camera Pontificis non fuisset repertus: idque Pontifex excusat, per id quod inuentus sit in camera Cardinalis, qui camerarius fuerat. Sed vt demus aliis etiam competere, multa tamen requiruntur: & singulariter quòd obseruentur in loco publico, in quo solæ reponantur authenticæ scripturæ, & sub custodia officialis publici: qui, cùm scriptura producitur, testetur eam inter authenticas inuentam, atque seruatam esse. *Moderu. ibid. n. 26.* facit *d. c. 2. in verb. Ita quod appareant publica.* & Modern.

4. Exemplum vt publica authoritate & parte præsente fiat. *vlterius n. seq.* vt fides fiat exemplo, etiam requirit Iudicis authoritatem, & partis præsentiam: & *n. 32.* reprobat eorum sententiam, qui volunt exemplum non solemne plenè probare, quando reperitur in archiuo publico; quia *istud*, inquit, *non est verum, cum non sit ibi repositum velut scriptura authentica, sed velut exemplum, vt vult Decius, &c.* ideoque dum alij priuilegium archiui etiam ad alios transferunt, *vt videre est apud Tuscum in V. archiuum*, multas tamen restrictiones adiiciunt: & nominatim

5. Archiui requisita. vt procedat tantùm inter subditos, neque extra territorium, neque in vtilitatem eorum, quorum sit archiuum. Quod etsi reprobet Moder. *n. 29.* explicat tamen se loqui tantùm de archiuo publico, erecto authoritate superioris, potestatem habentis: & in quo non nisi scripturæ publicæ, & imbreuiaturæ defunctorum tabellionum, & aliæ scripturæ solent reponi vt instrumenta publica, & authentica, aliàs secus. Tantùm abest, vt quæcumque scedæ in archiuum irrepserint, fidem faciant. multò minus si producantur tantum ex chartophylaciis Ecclesiarum, quæ ius archiui non habent, sed priuatæ thecæ tantùm sunt, aut si quid amplius eis tribuamus, ad modum quo monachus in causa suæ Ecclesiæ ad testimonium recipitur, *c. insuper. c. tuis X. de testib. c. 5. X. de prob.* secus quam quilibet priuatus in sua; in arbitrio Iudicis erit, an, aut qua parte alicuius gradus probationis, aut præsumptionis erit, quid apparens, quid suspectum sibi videbitur: non facilè tamen discedet à restrictionibus supradictis, & ratione *c. 1. & 2. X. de fid. instrum.* iisque quæ ibidem latè docet Panormitanus.

6. Quid si in- per se fiat Sed qualiscumque demum probationis virtus tribuatur instrumentis G. per se consideratis; illud tamen liquidi iuris est, dum inter se contrariæ sunt scripturæ, vt ab eodem productæ fidem sibi inuicem derogant: *l. scripturæ. C. de fid. instrum.* ita dum à partibus sunt exhibitæ, statur publicæ, & digniori. *l. optimam in fin. C. de contrahend. stipul. l. si scripturas C. qui potior. in pig.* quemadmodum in conflictu testium contraria deponentium, quò quisque dignior, & omni exceptione maior est, fidem maiorem facit. cùm ergo instrumentum ex simili archiuo monasterij B. depromptum omni suspicione careat, sigillo etiam sano, & integro munitum sit, & donatio in illo contenta tribus diplomatibus Pontificiis confirmata, nihil est dubitandum quin omnibus aliis debeat anteponi. contrariæ scripturæ?

Et verò vt daremus scripturas in sua forma esse æquales, *tunc* inquit Panormitanus, *in c. imputari X. de fid. instrum. iudicabitur contra illum, qui probare debebat, quasi nihil probarit, quia cum tanta fides vni scriptura adhibeatur sicut alteri, nihil est probatum: & sic, si reus habebat probare, iudicabitur contra eum: idem in actore, nisi causa esset fauorabilis, iuxta ea quæ leguntur & notantur in c. ex literis de probat.* atqui hic Prælatus G. in parochia aliena ius commune habet contrarium, probare ergo debet, prolato possessionis titulo. *c. 1. de præscript. in 6. c. 2. de restitut. spol. in 6.* vbi nec clerici spoliati decimis in aliena parochia restituuntur. additurque causa; quod manifestum sit, nisi aliud ostendatur, eas ad Ecclesiam parochialem pertinere. oneratque etiam possessores euidenti probatione, quod earum possessionem legitimè assecuti fuerint: *quia*, inquit, *eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur: cum proueniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis.* 7. Quid si causa altera sit fauorabilis? Vt parochi pro decimis in sua parochia litigantis?

Ita quidem vt ob causæ fauorem pro parocho quoad decimas præsertim nouales, quamuis is tantum ius commune allegaret, non etiam niteretur instrumento indubitato, non sufficeret Prælato G. etiam ordinaria probatio; sed requirit d. c. 2. euidentiam documentorum. euidens autem est, quod quæstionem pati non potest. *l. 3. §. ibid. D. ad exhiben.* vnde Spigelius *in lexico verb. euidens* citat Ciceronem perspicuitatem euidentiamque pro iisdem accipientem; & vulgatum illud *quod in euidenti est, nullâ potest tergiuersatione celari. c. euidentia. & quæ ibi traduntur. X. de appell.*

Concludendum igitur est, huiusmodi munimenta Prælati G. nihil officere parocho, quo minùs ei nouales intra fines suæ parochiæ natæ addicantur. Prælato B. iure saluo, cui per res inter alios actas, aut iudicatas nihil officitur.

De sentent. & re iudicata.

CONSVLTATIO I.

Brachium seculare posse inuocari non præuiis censuris, & hodie ferè debere.

AN brachium seculare demum inuocari possit cùm ecclesiastica remedia deficiunt? controuersum fuit, asserit Oldrad. *cons.* 89. *circa finem*, *Felin. in c. significasti de offic. deleg. quos sequitur Marant. disp.* 1. *num.* 26 sed Calder. negauit. *cons.* 59. *n* 4. *alias* 1. *de treug. & pac.* & Felin. *in d. c. significasti*, hanc dicit communem: sed *hodie cessat*, inquit Tuscus *in verbo brachium seculare concl.* 325. *hac difficultas: quia Concil. Trid. s.* 25. *c.* 3. *de reform. dat nouam formam, vt iudex ecclesiasticus abstineat à censuris, & excommunicatione, sed vel exequatur per se ipsum, etiam contra laicos in casibus ad forum ecclesiasticum spectantibus, vel inuocet brachium seculare, faciendo exequi per alienos executores.* ita ille, qui etiam *num.* 7. di-

1\. Præsertim contra Laicos & qui censuras contemnunt, id est, moniti non obtemperaut.

stinguit vt contra clericum non inuocetur brachium seculare, nisi post consumpta Ecclesiæ remedia; contra laicum inuocari possit indistinctè ante Tridentinum: & vlterius *n.* 10. tradit mox inuocari posse brachium seculare contra eum, qui contemnit censuras: contemnere autem censeri, dum monitus ab Ecclesia, non facit, quod debet. At verò noster hic & laicus est, & monitus, non facit, quod debet, imo excipit contra inuocationem brachij secularis, quod non priùs per censuras contra illum sit processum, vtique quia illas minoris facit, quam executionem brachij secularis, sumptum & rem familiarem animæ præiudicio præferens. Et verò nullus

2\. Nec præposterè inuocatum nullitatem gignit.

est canon, qui ob brachium seculare non in subsidium, sed via regia inuocatum, nullitatem inferat; aut subsidiariam inuocationem tantùm esse mandet; sed loca, quæ allegantur, specialem vbique discretionis causam insinuant; & sic ad arbitrium Iudicis tota exequendi ratio spectat ante Tridentinum. & his conformiter Concordata Brabantiæ *anno* 1541. *inter Ducem Brabantiæ & Episcopum Leodiensem* §. 1. de Iudice Ecclesiastico, inquiunt,

3\. Præsertim in his ditionibus.

poterit sententiam suam exequi per censuras, vel per Iudicis secularis requisitionem: vt id pendeat ex Iudicis arbitrio: quod hic tale esse conuenit, vt magis abstineat à censuris; præsertim contra Officiarios, vt titulus est nostri; propter edictum Caroli V. 4. *Octob.* 1540. non permittens contra Officiarios procedi per censuras. denique vsus, consuetudo, & stylus hic passim nunc habet, vt pro executione ciuilium sententiarum imploretur brachium seculare, non autem executio fiat per censuras. & id ipsum etiam ex stylo seruat quotidiè Curia Ecclesiastica Mechliniensis. Et verò statuta *Curiarum ecclesiasticarum Prouinciæ Mechliniensis tit.* 13. *de mod. proced. ar.* 67. ita decernunt; *Contra contumaces, & soluere nolentes, sententiæ omnes mandabuntur executioni, cum inuocatione (quatenus opus est) auxilij brachij secularis, ad censuras verò non facilè procedatur.* opus autem esse brachij secularis auxilio tunc hactenus est intellectum, cum per suos proprios executores realem vel personalem executionem Curia ecclesiastica facere non potest, vt hic; præsertim cum Iudex hic delegatus nullam vt talis habet familiam, aut executores.

4\. Et aduersùs contumaces.

5\. Cum opus, vt cum delegatus per suos non potest cogere.

CONSVLTATIO II.

An ex chirographo prouisionalis solutio indicatur in compositione Officiarij super excessibus.

OBtinuit vsu forensi vt solutio fiduciaria ex liquido chirographo indicatur; tametsi exceptio aliqua obiiciatur, quæ non æquè sit liquida, sed indaginem requirat. quemadmodum Alex. rescripsit, *in l.* 2. *D. ad leg. Cornel. de fals.* si morandæ solutionis gratia à debitore falsi crimen obiiciatur; nihilominus saluâ executione criminis debitorem ad solutionem compelli oportere. *& allegat glos. ibid. conformes l. debitoribus. D. de re iudic. & l. vlt. C. si ex fals. instrum. & l.* 2. *de vsur. & facit l.* 2. *&* 3. *C. de edict. Diui Adrian. tollen. & alia id genus.*

1\. Indicitur solutio liquid moræ tantû causa obijcitur.

Scius ab Officiario criminis insimulatus, ne lite contendendo famam vulgaret, pecuniam chirographo addixit: stato die non soluens, in ius vocatus negat se debere; nullam causam chirographo insertam, adeoque inefficax illud esse ait: *l. cum de indeb.* §. *fin. D. de probat. c. si cautio. X. de fid. instrum.* deinde metu cadente in virum constantem extortum: vtpotè famæ, quæ probis vitâ carior est, periculo intentato: denique promissum causa tegendi dedecoris, causa non secuta, condici posse; quanto magis excipiendo actorem repelli, qui aduersùs promissa criminis suspicionem propalauit? Prætor sanè, quod metus causa gestum est, ratum non habet. Et Pomponius scripsit, *si quis in furto vel adulterio deprehensus, vel in alio flagitio, vel dedit aliquid, vel se obligauit, eum ad hoc edictum pertinere, & succurrendum videri: l.* 7. §. *proinde* 1. *D. quod met. caus. sed & si quis ne prodatur ab eo qui deprehenderit, alienauerit; succurri ei ab hoc edicto videtur, d. l.* 7. *vers. sed &.* quanto magis si proditus etiam est, & fama vulgata ei subueniendum est? minimeque indicenda fiduciaria solutio ob effrenem multorum officiariorum licentiam: aduersùs quos præsumi videtur, vt in chirographo militi dato, censuit

2\. Succurritur ei qui quid promisit ne crimen suum vulgetur.

Senatus Sabaudiæ *apud A. Fabrum C. de eo quod met. defin.5.*

Sed verò alia causa est magistratus, à quo iure illatus metus edicto locum non facit. *l.3. §. sed vim. D. eod.* pro quo præsumitur, eiusque actis & sententia. Quin nec infamiæ timor aut vexationis edicto sufficit, *d. l.7. in princ.* nec transactio rescinditur, licet nulla causa subsit, nisi vt à lite discedatur, *l. in summa 65. D. de condict. indeb.* sed & ei, qui quid fecit vnde in metum meritò incidat, non suffragatur edictum: *l. si mulier D. eod.* vnde & in terminis dicit *l. 10. C. eod.* accusationis metu alienationem vel promissionem factam rescindi postulantis improbum esse desiderium. & propterea *in Ordinat. Concilij Brabantiæ ar. 485.* decretum est, compositionibus officiariorum obiectas nullitatis restitutionisúe quæstiones non impedire fiduciariam solutionem. ideoque & huic Faber extra casum chirographi militaris locum facit, *per d.l. 2. C. de fals.* si tamen specialis circumstantia causam Officiarij suspectam nimis faceret, Concilium Brabantiæ aliquando prouisionalis causæ decisionem in principalem cognitionem reiecit.

3. In magistratu alia consideratio.

CONSULTATIO III.

De sententia diuortij vt non transeat in rem iudicatam.

REm iudicatam ab eodem iudice non esse retractandam, siue benè siue malè functus sit officio, traditur *in l. Iudex. D. de re iud. l. ad solut. C. de re iud. c. quod bene 6. q.4.* sed ab ea regula excipiuntur causæ matrimoniales, quæ eapropter nunquam dicuntur transire in rem iudicatam. *c. lator. c. consanguinei. c. tenor. X. de re iud. c. fraternitatis. X. de frigid. & malef.* sed vtrum id obtineat tantùm vbi de vinculo actum est; an etiam vbi dūtaxat de thoro? controuersum est, & aduersùs nocentem manet rei iudicatæ authoritas, etsi emendatum. *c. de illa. X. de diuort.* sed tamen receptum est etiam in thori diuortio si constare poterit Ecclesiam fuisse deceptam, falsis v.g. probationibus, & condemnatum innocentem; retractari sententiam posse ex ea ratione, quæ fauet sacramenti vinculo, vt, *quod Deus coniunxit homo non separet*; etiam faueat effectui vinculi; vt maneant duo in carne vna; neque separentur quoad debitam carnis seruitutem. *Sanchez de mat. l.10. n.9. & 10.*

1. An vt in causa vinculi matrimonialis non trāsit sententia in rem iudicatam ita in causa diuortij quoad thorum?

2. Vt de causa ita de effectu hîc statuendum.

Præsertim cum neque res iudicata ius innocentis perimat, quin semper possit nocentem retrahere in coniugalem seruitutem: saltem non mutato de innocentis consensu vitæ statu. *Sanchez ibid.*

Cæterùm matrimonium cum olim ob mores solui posset; hodie non idem licet. *c.2. X. de diuort.* ob indissolubilis vinculi authoritatem; nisi quoad thorū ex causa fornicationis, & quæ eo reduci possit: *Mat. 19.* adeò vt si Iudex citra causam eo reducibilem, & vt talem à canonibus approbatam, diuortium decreuerit; retractetur sententia.

3. Hodie ob mores non fit diuortiū seu solam fornicationem.

Diuertere tamen licet, si alter coniugum ante matrimonium consummatum religionem ingrediatur. *tot. tit. de conuers. coniugat.* quia nondum coniuncti sunt in vnam carnem. id enim cum factum est, non licere conuersionem altero renitente; sed locum esse Christi præcepto, *quod Deus coniunxit, homo non separet*, traditum est. *c. sunt qui 27 q.2.*

4. Soluitur tamen matrimonium non consummatum ingressu religionis.

Atque illud fauore religionis, vt Christus sponsus præferatur; corpore alteri nondum tradito: adeò vt neque thori diuortium approbandum sit, de mutuo consensu factum, nisi amore continentię cum ingressu in monasteriū. *c. si vir & vxor. c. Agatosa 27. q.2. c.1. c.4. c.5. & tot. tit. de conuers. coniug.*

5. Sine quo nec diuertere licet ex mutuo consensu.

Tametsi autem ecclesia diuortia ob sæuitiā, cui caueri non potest, aut alias admissas causas, vt dixi eo reducibiles, toleret, vt minus malum; id tamen nihil nocentem excusat: & sicut ecclesia omnes peccatores semper debet monere, vt à peccatis suis exeant, *c. nouit. de iudic.* & præsertim inimicos, vt reconcilientur; *c. placuit. c. studendum. d.90. c. iniustum 11. q.3.* ita nunquam in rem iudicatam transit sententia diuortij, quin Iudex ex officio nocentem nomine ecclesiæ monere possit, & sæpè debeat: vt reconcilietur, & nocens semper emendare se teneatur, & cōiugaliter volentem consortę tractare.

6. Sæuitia diuortium dat causam, sæuus tamen sæpè monendus vt reconcilietur.

Quoniam verò diuortia mutuo consensu facta, plerumque extorquentur per sæuitiam, tædia, & metum nequioris tractatus; sequetur semper in his Iudicem monere posse diffidentes, vt in obsequium inuicem & amicitiam redeant; cognoscere an causæ, ob quas tolerandum decreuit diuortium, adhuc durent: an duræ ceruices nondum possint inclinari: an circumstantiæ non sint mutatæ: an periculum incontinentiæ, quod prius non metuebatur, accreuerit aut magis apparuerit: nam eo casu admodum graues causæ esse debent, quę illi præponderent; præsertim in minus nocente; & ijs quos non separauit solus amor castitatis, qui etiam ipse non sine magna prudentia est admittendus. quibus illud D. Paul. 1. *ad Corint. 7.* expendendum, *nolite fraudare inuicē, nisi fortè ex cōsensu* (non simpliciter, sed) *ad tempus; vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in id ipsum: ne tentet vos Satanas.*

Eoque facilius ad reuisionem Iudex descendit, quo minor causæ cognitio in ea danda interuenit, vt in voluntarijs vtrimque diuortiis, si ea Iudex tolerauerit, iuxta *l. si conuenerit. D. de re iud.*

7. Præsertim in diuortijs voluntarijs sine causæ graui cognitione toleratis.

In his porrò omnibus diuortijs examinandis, magis versatur officium Iudicis, quàm formula actionis partium. vnde & diffidētes reciproco consensu cogit inuitos redire ab obsequium coniugale, seu cohabitationem, excipio adulterium, in quo parti innocenti nō retractabile conceditur diuortium. *d. c. illa.* in quo cessat arbitrium Iudicis, & prompta lex est in punitionem nocentis. In his autem quæ Iudici ex officio incumbunt, non obstat res iudicata:

8. In quibus præualet officii Iudicis.

9. Excepta causa adulterij.

non

non enim ſibi iudicat, manus claudit, aut officium abdicat; neque enim poteſt.

10. Aliàs pro Iudicis circumſpicientis arbitrio.

Et ſic accipienda eſt formula ſententiarum, quæ in huiuſmodi diuortiis ferri ſolent, vt tolerantia ſit eccleſiæ, non permiſſio: & formula *donec Spiritus S. gratia partes fuerint reconciliatæ* extendenda ſit non in infinitum; ſed ex arbitrio boni viri; adeoq́ue Iudicis: cui nunquam officium incumbere definit, quæ ſupra diximus circumſpiciendi; & eum maximè ob finem inſeritur, vt ſciant partes rem iudicatam ſibi nunquam obſtare, quò minùs ad pacem & conſortium redeant, ſi Deus auctor pacis eas conciliauerit.

Præſertim cum etiam conſenſus in diuortium temporis interpretationem capiat. *c. chariſſ. X. de conuerſ. coniug.* & quamuis ſemel alteri coniux continere permiſerit, ſi id reuocet permittens, debet permiſſus ad obſequium reuerti. *c. manif. 33. q. 5.*

11. Non obſtantibus tranſactionibus, &c.

Accedit quod ſi Iudex ex falſis inſtrumentis iudicauerit, ſententia ſit irrita, C. *ſi ex falſis inſtrument.* & quod tranſactio ſuper qua ſe hic fundat diuortij ſententia, & ſi non omni ſui parte falſa, tamen non pleno Actricis conſenſu vera fuiſſe allegetur. cuius probationem admittere Iudex teneretur, ſi ex eo cauſa penderet; quod hic non ita ſe habet. neque verò ſubſecutæ tranſactiones & liberationes obſiſtunt. quoniam, vt omittamus, quod ſorent ortæ ex inualido primordio, vnde per *legem non dubium, C. de legib.* & quod ſi nullum eſt principale corruit quod ex eo ſecutum & acceſſorium eſt; conſtat tranſactiones & apochas aut priuatim factas eſſe, aut non coram Iudice competente. in his autem quidquid fit citra iudicium eccleſiæ, irritum eſt. *d. c. lator de ſent. & re iud. c. de illa de diuort.*

De appellationibus.

CONSVLTATIO I.

A Vicario in ſpiritualibus tantùm, ad quem appellandum ſit.

1. Ab Archidiacono, qui de iure vicarius eſt, ad Epiſcopum ſeu eius officialem.

AN à Vicario in ſpiritualibus tantùm appellandum ſit, ſicut ab Archidiaconis, qui de iure Epiſcopi Vicarij ſunt, *c. 1. de offic. archid.* ad Epiſcopum, ſeu eius officialem appellatur: *c. Romana. §. ab archidiac. de appel. in 6.* ad officialem, ſeu Epiſcopi generalem, tam in eccleſiaſticis, quàm ſecularibus cauſis Vicarium; an verò ad metropoliticum, non ſine cauſa dubitatur: tamen de iure Officialis & Vicarius generalis nomina ſunt diuerſa, res eadem: *Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 27. n. 29.* ideò, credo, quod ſic communiter conſtitui ſoleant, vt patet ex forma Vicariatus Archiep. *apud. Rebuff. in prax. benef.* ſed tamen quoniam alibi & alia etiam forma conſtitui ſolent, in his deferendum eſt locorum conſuetudini. *Rebuff. ibid. num. 24.* 2.

2. Ab alio ſpectatur conſuetudo & circumſtantia.

Dias in prax. V. Officialis. vbi tamen ſeparati ſunt, ex formula commiſſionis, & veteris vſus, vtriuſque limites ponendi ſunt. in Belgio ferè vbique contentioſa omnia penè Officiali; quæ autem ad voluntariam iuriſdictionem pertinent Vicario generali relinquuntur: & ferè ea ſunt, quæ ad ſpiritualia referuntur: *Rebuff. n. 18.* ſed reſtrictiori tamen poteſtate. Et quamuis vtrumque requirat coniungi Rebuffus *num. 56.* vt dicatur Vicarius generalis; non tamen id obtinet; ſed ſufficit commiſſam eſſe cauſarum audiendarum generalitatẽ: *arg. c. Romana de appell. in 6. in princ.* & cenſet etiam Rebuffus *n. 26. 27.* vtrumque talem eſſe, cui committi poſſint mandata apoſtolica; quæ non poſſunt foraneo. *Clem. 2. de reſcrip.*

3. An ſit cenſendus generalis qui in ſpiritualibus tantum?

an autem Vicarius in ſpiritualibus tantùm, talis eſſe, atque generalis cenſeatur; an verò vt foraneus ſit habendus, ex vſu antiquo, & intentione conſtituentis *Rebuff. n. 45.* iudicari oportet. Baldus quidem *lib. 2. conſ. 162. n. 11. & Franc. Marc. in deciſ. Delphin. p. 1. q. 419.* vt foraneum eum & ſubditum officiali generali exiſtimant; mihi tamen magis probatur ſententia Iac. Sbrozij; quam refert, & tacitè ſequitur Sanchez *de mat. lib. 3. diſp. 29. n. 11.* defendentis, eſſe Vicarium generalem eum, qui tantum in ſpiritualibus conſtituitur: id ſi ita eſt, quamuis Piaſcez. *in prax. nouiter correcta, & anno 1610. Coloniæ apud Boëtzerum edita p. 2. c. 3. de viſit. ſanctimon. n. 11. §. hoc eodem caſu, & idem p. 1. c. 4 de perſo. iud. n. 16. §. conſtitui autem ſolet* prouocandum credat à Vicario in ſpiritualibus tantùm ad officialem generalem; tamen dicendum puto, vbi Vicarius in ſpiritualibus tantùm exercet iuriſdictionem contentioſam, non officialem eiuſdem Epiſcopi; ſed metropoliticum eſſe appellandum: quia tam Vicarius talis generalis quàm officialis per præuentionem vterque cum Epiſcopo idem tribunal conſtituit. nihil enim vetat plures eſſe Vicarios, ſicut vnius plures procuratores, fateor quidem nobilius dicendum eum generalem, qui vt deſcribit *c. Romana de appel. in 6.* generaliter de cauſis ad forum Epiſcopi pertinentibus eius vices ſupplendo cognoſcit, ita vt vnum vtriuſque ſit auditorium: non tamen ea deſcriptio mox reiicit eum, qui gerit vices Ordinarij tantùm in ſpiritualibus, generaliter tamen; & in loco in quo conſueuit Ordinarius ius dicere: quæ non competunt foraneis Vicariis. dicendum tamen eſt Vicarium hunc in ſpiritualibus tantùm perfectè non eſſe generalem; minus eſſe foraneum: ideoq́ue ſicut media ad vtrumque extremum pertinent; ita pro intentione conſtituentis ſub hoc vel illo nomine comprehendi poſſe: ea vbi nullis indiciis elucet, illi extremo annumerandum ad quod magis accedit; tam amplitudine officij commiſſi, quàm dignitate perſonæ.

CONSVLTATIO II.

Cum Ordinarius non seruat ordinem iuris, sed aliquid statuit aduersùs inauditum mox superior adiri potest.

TAmetsi causæ omnes in prima instantia dumtaxat coram locorum ordinarijs cognoscendæ sint, *Concil. Trid. s.24. c.20.* adeoque Archiepiscopus de causa subditorum sui suffraganei in prima instantia cognoscere non possit; vt exstat decretum *sacra Congregationis 16. Octob. 1600. ar. 1.* sed per appellationem dumtaxat adiri: tamen quando Episcopus non format ipse instantiam, id est, non incipit per citationem, & iuris ordinem seruat, eoque filum litis texit; sed aduersùs inauditum subditum aliquid decernit, v. g. suspensionem à diuinis, &c, adiri potest superior etiam extraiudiciali modo, per querelam libello supplice explicitam, quoniam tum sumus extra casum *d.c.20.s.24.* & verò aut decretum huiusmodi sumendum est tanquam extraiudiciale, vel tanquam iudiciale: si hoc modo irritum est: tanquam latum aduersùs inauditum; quæ nullitas insanabilis est: quandocumque autem sententia aut quodcumque decretum iure nullum est, nullâ opus est appellatione: *l. 1. D. quæ sententia sine appellatione rescindantur, l. 1.2.4. & tot. tit. C. quando prouocare non est necesse c. cum contingat de off deleg. Barth. in l. 1. C quando prouocare.* si illo modo, id est, si pro extraiudiciali sumatur decretum; appellatione etiam non est opus: sed sufficit recursus extraiudicialis ad superiorem. quia vnumquodque eo modo dissoluitur, quo est colligatum; adeoque extraiudiciali recursu decretum extraiudiciale: & verò appellatio, prouocatio, & huiusmodi per libellum recursus quoad substantiam in idem recidunt, & fatalia appellationum præscripta sunt iudicialibus negotijs, causis, & litibus, non extraiudicialibus ordinationibus, quæ vim sententiarum, quæ possint per lapsum fatalium transire in rem iudicatam, non obtinent. *tot. tit. C. comminationes, epistolas, programmata, subscriptiones, authoritatem rei iudicatæ non habere:* adeoque huiusmodi decretum etiam non interiectâ appellatione non transit in rem iudicatam. Et verò huiusmodi recursus ad Archiepiscopum eò magis est admittendus, quod suffraganeus coram eo conueniri possit: *tot. quæst. 4. caus. 6. c. si quis Episcopus 3. & 4. caus. 11. q. 3.* quod etsi Concil. Trid. *s.24. c.5. s.13. c.6.7.8.* in criminalibus correxerit; nō æquè tamen in ciuilibus; in quibus Archiepiscopi iure expresso de suffraganeis iudicant; adeoque potuit Archiepiscopus audito suffraganeo super querimonia subditi ab illo suspensi per prouisionem seu aliàs statuere, quod sibi iuris esse videretur. Et quamuis *c.1.X. de off. leg.* dicat Archiepiscopum adiri tantùm posse per appellationem, legatum etiam per querelam: tamen agit ibi id tantùm vt decidat legatum tanquam Pontificem repræsentantem, seu eius vices gerentem, & cum omni Ordinario concurrentem rectà omisso Ordinario posse adiri; non autem de querela agit aduersùs ipsum Ordinarium delata. sed & hoc c. 1. hodie exaudiendum est iuxta *c.20. s.24. Concil. Trid.*

CONSVLTATIO III.

De priuilegio attentatorum.

NIhil innouari appellatione interpositâ 1. Pendente app. nihil innouand.
pridem constitutum est. *l. vnic. D. nihil innouari.* ideoque relegatus, deportatus, cœtu abstinere iussus, si appellauerit, non arcebitur prouincia, nec vincula patietur, neque vllam aliam iniuriam, & cœtum poterit participare. Integer enim status esse videtur appellatione interposita. *d. l. vnic.* atque adeò odiosus est appellationis contemptus; vt si prouocantem
Iudex verberauerit, iusseritque quid fieri, de 2. Attentans de vi tenetur.
vi publica teneatur. *l. 7. D. ad leg. iul. de vi publ.*

Multò magis si Iudex, qui pronuntiauit, appellationem contempserit, atque aliquid ex sententia fuerit executus; id, nisi speciali casu, causaque ius executionem disertè permiserit,
Iudex ad quem prouocatum est, mox irritabit. 3. Iudex ad quem ante omnia reuocat attentatum.
c. ad præsentiam. c. constitutus, c. significauit cum pluribus alijs de appellat. c. signif. de nou. oper. nunciat. c. venientes de iureiurand. c. 1. vt lite pendent. in 6. c. exhibita de iudic. c. non solum de appellat. in 6. qui textus omnium disertissimus est.

Sed illud imprimis distinguit, an post diffinitiuam appellatum sit, an post interlocutoriam: vt priori casu attentatum, omninò ante omnia irritetur; vnico casu excepto, quo iura post sententiam prohibent appellare: posteriori reuocetur quidem; sed verificatâ demùm causâ appellationis: præterquam si Iudex appellationis ex probabili causa negotio ad se deuoluto canonicè inhibuerit priori Iudici. tunc enim ante omnia in pristinum statum reducitur quidquid fuerit innouatum. vnde hoc priuilegium reuocandorum attentatorum promptius esse rectè scribitur, quàm vel spoliatorum restitutionis beneficium, *can. redintegranda 3. q. 1.* vel interdictorum remedium. *Salgad. de reg. protect. p. 2. c. 12. n. 22.*

Hæc ita iure vetere; nunc per Concilium 4.
Tridentinum *s.24. c. 20.* dinstinctio illa vix Quid hodie obtineat?
vsuvenit, prohibitâ ab interlocutorijs appellatione, nisi vim diffinitiuæ habeant, vel per appellationem à diffinitiua reparari nequeant. Itaque canonica inhibitio à Iudice ad quem fieri iam non potest, vel negotiū ad illū deuolui ex causa hodie probabili, nisi interlocutoria vim definitiuæ habuerit, aut per appellationem à definitiua non sit reparabilis. vt hodie non sufficiat causa, quæ olim fuerit probabilis, nec obseruatio formæ præscripta in *c.*

Romana

Romana de appellat. in 6. qua tunc ſeruata dicebatur canonicè inhiberi.

Ideoque Tridentinum *vbi ſupra*, *Reg. 36. Cancellaria, ſanctio Clementis VIII. 16. Octob.* 1600. commiſſiones & inhibitiones ſecus factas declarat irritas, proceſſus ordinationesque nullius momenti. adeoque poteſt rectè Iudex à quo illis non obſtantibus vlterius in cauſa progredi.

Cum itaque cauſæ ſint admodum multæ à quibus appellatio iure remoueatur; præſertim hodie ex decretis Concilij Tridentini, illis ritè expenſis, atque in propriis ſuis terminis conſideratis, Iudex à quo nec appellationum nec inhibitionum rationem habere poteſt, ſed dumtaxat in cauſis ordinario iuri relictis.

Si ergo Ordinarius v. g. viſitans, aut aliàs decreuerit quædam, quæ iure communi vel Tridentino iubeantur executioni mandari; appellationem non morabitur; ſi autem talia ordinauerit, quæ appellationem admittant; ea interpoſita quamuis aliis verbis per ſimplicitatem voce appellationis non expreſſa *c. 34. c. 30. X. de appell.* quidpiam velit exequi, attentatum huiuſmodi ante omnia à Iudice ad quem reuocabitur. *ex iuribus ſupra allegatis & nominatim d. c. non ſolum*, v. g. amouit aut priuauit quoſpiam; relegauit vel cœtu abire iuſſit; cum iſtud excedat rationem correctionis, rationemque viſitationis, & ordinariæ liti reſeruatum ſit; *vt diximus in iur. Pont. non. anal. de accuſat. n. 9.* attentaſſe cenſebitur ſi quomodocumque ad vlteriora progrediatur; electionem, ſubſtitutionem, vel confirmationem faciat, *c. 5. X. de appell. Latè Ioan. Andrea. in d. c. non ſolum.*

5. Appellantes incarcerans vt reſignent beneficia vt teneatur?

Sed & ſolent aliqui Prælati, vt propoſitum ſuum conſequantur, per incarcerationes & diuturnas detentiones procedere, ac per illarum tædium cogere captiuos ad reſignandum beneficia, atque officia conceptis etiam verbis quaſi in liberam renuntiationem: cui malo pridem occurrere voluit Clemens V. *in c. multorum de pœn. in Clem.* decernens tam reſignationes eſſe irritas, quàm prælatos à fructibus triennio ſuſpenſos, inferiores eo ipſo beneficiis priuatos.

6. Reſignatio irrita eſt & vt attentatum reuocatur.

Quare ſi huiuſmodi incarceratio, & reſignationis extortio poſt appellationem fuerit facta; etiam in vim attentatorum illius ratio haberi non debet. quemadmodum Rebuffus *de benef. lib. 3. de reſig. met. extorta n. 5.* tradit, etiàm dum de beneficio redintegrando agitur, oppoſita reſignatione, replicato probatoque metu; reſtituendam poſſeſſionem: vt & de dolo dixerat & vi *antecedentibus duobus capitulis.*

Quinimò Innocentius III. *in c. ad audientiam. X. de his qua vi vel met.* diſertè reſignationem metu factam, quamuis iuramento roboratam, irritam declarat; & reſtitutionem iniungit, ſi cadere potuerit in virum conſtantem: vt eſt carceris vel vinculorum. *l. 7. D. quod met. cauſ. qui in carcerem*, inquit, *l. 22. eod. quem detruſit, vt aliquid ei extorqueret, quidquid ob hanc cauſam factum eſt, nullius momenti eſt*; quamuis à Iudice metus ſit incuſſus. *l. 3. D. eod. dummodo non iure licito*, inquit, *& iure honoris, quem ſuſtinet*, id eſt ex iuſta cauſa, atque ex iuris ordine: deficiente ſiquidem altero per iniuriam feciſſe intelligitur: ex antitheſi *verſic. cæterum ibid.* Sed purgatus quidem metus huiuſmodi reſignationem validam facit. at purgari non cenſetur, quàmdiu cauſa metus durat. *Rebuff. ibid. n. 7. poſt Bald. Decium, &c.* adeoque quamdiu metum paſſus eſt in carcere, aut ſub poteſtate metum facientis. vnde metus, qui in matrimonio interuenit, purgatus non cenſetur, quamdiu manet metus, aut timoris cauſa: vt multos omninò citat Sanchez *l. 4 d. 18. n. 7. & durat*, inquit, *timoris cauſa dum durat ſubiectio timorem incutientis, vt ſi Iudex metum inferat, dum durat officium; ſi tyrannus, dum durat tyrannis; ſi vir; dum durat matrimonium. citat gloſſ. & DD. omninò multos.* quare nec actu externo facilè metus purgari cenſetur. *vbicumque enim*, inquit, *num. 9. poteſt eſſe alia cauſa, quàm approbatio contractus per metum geſti, nunquam præſumitur approbatio, vt tradunt optimè Bartholus, &c.* adeoque quæcumque fiant conceptiones verborum in contractibus adhibitorum, de libertate, de ſpontanea voluntate, & ſimilium, nullatenùs tollunt præſumptionem metus, quam ius æſtimat ex cauſa non ex ſorte verborum. rei enim veritas potius quàm ſcriptura perſpici debet; & acta ſimulata veritatis ſubſtantiam mutare non poſſunt: neque porrò quod ſcriptum, ſed quod geſtum eſt inſpicitur. *l. 1. 2. 3. C. plus valere quod agitur, quam quod ſimulatè concipitur.* adeoque huiuſmodi inſtrumenta priuilegium attentatorum reuocandorum nullatenùs eneruabunt.

7 De purgatione & duratione metus.

Quin & ſæpius ordinarij in ius vocant aut ſtatuunt aliquid in exemptos, idque illi æquè promptè ſpernunt; vtrique perperam: nam & extra territorium aut ſupra iuriſdictionem ius dicenti impunè non paretur: *l. fin. D. de iuriſdict. om. Iud.* & in exemptos multis caſibus data eſt Ordinariis iuriſdictio. vnde ad Iudicem pertinet antequam citationem emittat diſpicere an ſua ſit iuriſdictio: & tamen ſi quis ex aliena iuriſdictione vocetur, debet venire: etiam legati, cæterique qui ius habent reuocandi domum, priuilegia allegaturi. *l. ſi quis. D. de iudic.* Vtique (quod vtrorumque cauſam diſcriminat) cum huiuſmodi priuilegia notoria non ſunt, ſed ignorari, aut de illis dubitari poteſt. *lib. 2. §. ſed ſi dubitetur. D. de iudic. gloſſ. & DD. in d. l. ſi quis.* quare priuilegia perſonalia vt ſunt facti, ita iuſtam habent ignorantiam. in noſtris terminis *c. ſi duobus in fin. X. de appellat.* priuilegia autem ordini cuipiam conceſſa, præſertim fori, atque exemptionis, notoria ſunt; neque ordinarij iuſtam habent illorum ignorantiam, qui ſuorum conditionem ex annua, quæ eis iniungitur, viſitatione, atque aliàs noſſe debent, & præſumuntur. quare & cum perſona notoriè non eſt de ordine, allegare & probare debet. *c. 11.*

8. Quid ſi in ius vocentur exempti.

9. Si notoria eſt exemptio, comparere non tenentur, alioquin debent.

§. 24. *Trid. in verb. de qua professione Ordinatio constare debet.* & alioquin Ordinariis, cum iurisdictionis intentionem habeant fundatam, multum defert c. cum persona *de privil. in 6.*

10. Caeterum cum ex iure communi, & Tridentino multi admodum sint casus, quibus in exemptos tribuitur Ordinariis iurisdictio; si hos in ius vocent, aut quid statuant; citationi causam inserere oportet, ex qua palam iurisdictio tum in casu innotescat, & arctet citatos, quando neque eos quos venire oportet, excusat appellatio. c. 19. X. *de appellat.* nec aliàs citantem leuis possessio aliqua contraria, dum fuit exemptio certa *Diana p. 3. Tract. 2. res. 134.*

In exemptos saepe competit iurisdictio: tunc causa inserenda citationi, vt arctet.

Atque ex his, & *d. c. cum persona* deducendum est, ordinario in ius vocante, aut quidpiam statuente; exempto ad superiorem prouocante, defectumque iurisdictionis allegante; an, quod vlterius actum erit, nomine attentatorum veniet reuocandum, an subsistet.

Casus 28. ex iure communi, 17. ex Tridentino cessantis exemptionis recitauimus *in tit. Pont. nou. anal. de priuileg.* & *sub finem* adiecimus alios ex constitutione Greg. XV. *incipit inscrutabili*: in his casibus, causa citatoriis libus expressa, venire ad iudicium tenetur exemptus; & si quid in contumaciam ordinetur, subsistit: si extra casus exceptos fuerit quid statutum in notoriè exemptos, & appellationi, & attentatorum priuilegio locus erit.

11. Exempli gratia in *c. periculoso de stat. reg. in 6. innouato in Trid. de reg. c. 5.* decretum est, vt ordinarij etiam quoad exemptos auctoritate apostolica curent clausuram in monasteriis monialium, etiam appellatione postposita: & *d. constit. Gregor. XV.* vt puniant circa illam delinquentes: itaque in ordinanda clausura statuere Ordinarius potest, & exequi non obstante appellatione; nec locus est attentatorum priuilegio; quoad delictum autem circa clausuram, delinquentes exemptos citare potest, eâ causâ citationi insertâ in ius venire debent citati. Iterùm monialium confessores quoad curam animarum, & sacramentorum administrationem *ex eadem Gregor. XV. constitutione* omnimodae iurisdictioni, visitationi, & correctioni etiam Ordinarij, tanquam Sedis Apostolicae delegati subsunt: illa itaque materia expressa tam confessores quam moniales ad priuilegia sua prouocare non possunt; nec eo nomine locus est attentatis, & si quid visitando aut corrigendo decretum sit, quod non excedit causam, aut modum visitationis, aut correctionis (non enim eò pertinent omnia. *c. 1. §. sanè de censib. in 6.* de modo autem diximus *d. n. 9.*) appellatione non suspenditur, aut nomine attentatorum reuocatur.

Vt nominatim in materia clausurae monialium.

12. Earum confessorum quoad curã animarum, administrationem sacramentorum.

13. In quibus decreta appellatione non suspenduntur, nec cadunt in attentata.

LIBRI TERTII

TITVLVS I.

De vita & honestate clericorum.

CONSVLTATIO I.

De delatione decentiaque habitus clericalis.

1. CLEMENTINA quoniam *h. tit.* inuehitur grauibus poenis in clericos, qui publicè sine rationabili causa vestes Ordini suo congruentes non deferunt. eam Concil. Trid. *s. 14. c. 6.* innouat, ampliat, atque etiam poenarum varietate munit. & rursus *s. 22. c. 1.* repetit generaliter, vt clerici vitam, moresque suos ita componant, vt habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, *nil nisi graue, moderatum, ac religione plenum prae se ferant.* iterumque *s. 24. c. 12. versic. vestitu insuper decenti, tam in Ecclesia, quàm extra assiduè vtantur: ab illicitisq́, venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, lusibusq́, abstineant*: & (quod ad cathedrales magis attinet, quos ibi compellat) *eâ morum integritate polleant, vt meritò Ecclesiae senatus dici possint.* Vetatque Clementina vestes, quas pridem vsus abrogauit, vt vix vocabulorum supersit notitia. quam tamen Weymsius *ad consti. 24. à Trid. innouatas const.* 8. perbellè explicat. summa constitutionum in eo est, vt clerus decenti habitu vtatur, vtique secundùm morem regionis, *vt ibi VVeyms. n. 14.* superiorumque praescripta, ac tali qui clericos à laicis distinguat.

Habitus cleri vt sit decens, qui cum à laicis distinguat.

2. Poenae tum Concilij, tum Clementis satis graues, sed superiorum inflictione opus habet. at Sixtus V. *constitut. incip. cum sacrosanct. 5. Idus Ianua. 1588.* ipso facto irrogat priuationẽ beneficiorum,

Poenae infligendae sunt per sententiam.

3. Sixtinā non excepta.

beneficiorum, dignitatum, ac pensionum: sed eam vsus non recepit, & ipse alia const. *incip. pastoralis pridie Kalend. Feb.* 1588. excepit clericos ex beneficijs, aut pensionibus annuè sexaginta ducatos auri de camera non habentes; & quosdam Palatio Apostolico seruientes. &

4. Habitus publicus arguitur non domesticus.

tam Clemens quàm Tridentinum satis indicant sibi sermonem esse de vestitu continuo, & irrationabili, ac publico: vnde domi, in occulto, in musæo, aut cum ratio aliqua suadet non obtinet: v.g. causa celebrandi actus doctoralis, rectoralis, consularis, vel aliàs simili honestâ, quomodo Rectores vniuersitatum, etiam sacerdotes, magistratus insigne deferunt, mozettam purpuream, quoio colorem etsi Clemens damnauerit; egit tantùm de

5. momentaneus,

vestibus clericorum, non huiusmodi magistratuum insignibus, aut actuum academicorum, politicorumq́; ornamentis. & quamuis Weymsius *n. fin.* in momentaneis huiusmodi etiam

6. iusta ex causa.

causis dubitandi ansam sumpserit *ex d. versic. vestitu, verb. assiduè*, tamen huiusmodi rationabiles actus non sunt exclusi, quia influunt tanquam ex Clementina per Tridentinum innouata excepti, *in verb. rationabili causa cessante*, & verbum illud *assiduè* ciuili modo intelligendum est. *l. si cui. D. de seruitut.*

7. Non vnius actus tam pœnis grauibus subiectus, sed arbitrariis ex circūstantiis. Vt nec priuilegio fori priuet si adsint cōditiones Tridentinæ, c. 23. c. 6.

Et verò vt omni ordinis prærogatiua clericus priuetur, non sufficit vnus actus: quia Clemens ait de iis qui abiectis vestibus proprio congruentibus ordini alias assumunt, & iu publico portant: Tridentinum de iis, qui honorem clericalem parui pendentes vestes deferunt publicè laicales, pedes in diuersis ponentes, vnum in diuinis, alterum in carnalibus. pedum enim positio firmitatem habet, nec videtur quis abiecisse quod mox resumpturus est: vt de vxore responsum est, *diuertisse non videri, quæ mox rediit.* ideoque, dum *s.* 23. *c.* 6. ad cleri priuilegium requiritur habitus clericalis, & tonsuræ delatio; qui ad tempus dimisit non ideò fori priuilegium amittit, nisi ita continuet, vt pro laico habeatur. *Barbos. & ab eo citati ad d. c.* 6. *in Collect. Trid. n.* 26. *& s.* 14. *c.* 6. *n.* 8. vt perperam aucupentur Iudices aliqui seculares huiusmodi occasiones, quasi tunc in clericos iurisdictionem nacti. non nego tamen vel vnum actum, sine ratione commissum, ad arbitrium Episcoporum pro scandalo, fine, alijsque circumstantijs, puniri posse; sed non mox locum esse pœnis Clementinis, aut Tridentinis, quæ ad suspensionem, aut priuationem pertinent. atque adeò id obtinet vt clericus etiam non beneficiatus, qui inseruit alicui Ecclesiæ, si fuerit cum armis deprehensus de die, vel de nocte, absque habitu & tonsura, non careat priuilegio: vt refert Weymsius *ad const.* 24. *in Concil. Trid. innouatæ const.* 8. *n.* 14. Interpretes respondisse anno 1586. & consonat *c. in audientia. X. de sent. excom.* si non ter moniti fuerint. quin idem Weymsius responsum refert in clerico coniugato, cuius priuilegium etiam nouauit Tridentinum, *sess.* 23. *c.* 6. dummodo alicui Ecclesiæ ministret, habitu clericali, & tonsurâ vtatur; & talis sit, qualem Bonifacius VIII. requirit *in c. clerici qui cum vnic. de cler. coniugat. in* 6. vt semel tantùm sit coniugatus, & cum vnica, eaque virgine, tonsuram gerat; & vestem clericalem, quibus adiungit Tridentinum, vt alicui Ecclesiæ sit adscriptus: reiectâ consuetudine etiam immemoriali; adeò vt iudices cuiusmodi diximus clericum talem apprehendentes, nisi statim dimiserint, *sententiam excommunicationis vix à se auertent*, vt, inquit Weymsius *vbi suprà.*

Talarem vestem clerici requirit *c. penult.* 23. *dist. & d. constitutio Sixti V.* Clemens autem vetat ita breuem, *quod vestis*, inquit, *inferior notabiliter videatur*: ibidemque supponere videtur binam vestem clericalem: vnicam tamen sufficere superiorem, quæ reliquas satis tegat, quamuis eæ quæ teguntur sint laicales, tegi autem oportet laicales ita, vt non appareant. qui Clementis sensus videtur in verb. *caligis scacatis, rubeis, aut viridibus publicè non vtantur.* dum enim id genus caligarum publicè vetat apparere, aliud permittit, sed Concilium Mechliniense *an.* 1607. *tit.* 18. *c.* 4. duplicem vestem exigit, tunicam exteriorem manicatam cum clericali bireto in oppidis, interiorem autem vt minimum etiam rure ad medium tibiarum vsque promissam. Atque vlterius omnem illum habitum declarat interdictum, pœnisque Clementinis & Tridentinis subiectum, à quo loci Episcopus abstinendum mandauerit. Nec sanè certior regula statui potest, ob quotidianas mundanæ curiositatis nouitates, à qua indies videmus quantum aliqui clerici mutuentur, faciliè veteris sæpè moris etiam pertæsi, & noui, supra instituti sui rationem, amantes.

8. Talaris vestis, vna an plures?

9. Omnis habitus illicitus quem Episcopus interdicit.

Mandat etiam Trid. *d. c. sess.* 22. vt si quæ ex ijs, quæ de vita, honestate clericorum, luxu, commessationibus, choreis, aleis, & quibuscumque criminibus, & secularibus negotijs fugiendis per sacros canones sancita sunt, si qua forte in desuetudinem abierunt in vsum reuocari, consuetudinibus non obstantibus, ita vt morum correctionem nulla appellatio suspendat. correctionem, inquam, non verò punitionem per criminales pœnas priuationis, similesque. *quæ latè distinximus in tur. Pont. nou. anal. de accusat. n.* 9.

10. Quæ de habitu & moribus decernūtur habent paratam executionem.

De cleric. non resid.

CONSVLTATIO I.

Distributiones absentibus negandæ, & statutum contrarium nisi ex iusta causa non valet.

STatutum quod indistinctè sine requisitione specialis iustæ causæ in singulas vices per tres menses absentiâ concedit Canonicis, cum lucro

1. Statutum contra tus

est, quod absentibus concedit distributiones, quamuis per tres menses tantùm.

lucro distributionum quotidianarum, contra ius commune & Concil. Trid. inductum esse non videtur ambigendum. *c. de cætero. X. de cler. non resident. c. licet de præb. c. vnic. de cler. non resid. in 6. Trid. s. 24. c. 12. §. distributionis s. 21. c. 3. s. 22. c. 3.* dicto enim *c. 12.* distributiones iis assignantur tantùm, qui statis horis diuinis interfuerint, & vltra tres menses à residentia absentes puniuntur amissione fructuum. præmium enim residentiæ respondens sunt fructus: inter essentiæ autem in diuinis distributiones. non autem concedit Concilium illam licentiam trium mensium; sed tolerat tantùm, vetatque excedi: iubetque minus spatium vbi consueuit seruari, in eoque à plerisque statutis differt. Ideoque resoluerunt benè Cardinales in causa Abulensis Ecclesiæ contrariam consuetudinem esse damnatam. Et benè Garzias eiusmodi vacantias sublatas docet. *de benef. p. 3. c. 2. n. 250.* & conformiter intelligendus est Moneta *tract. de distrib. p. 2. q. 12. n. 54. & Nauar. de orat. & hor. canon. c. 4. n. 20.* vt ea scilicet consuetudo à iure deuiet. Si tamen non pro solo lubitu, vt loquitur Nauar. sed ex causa iusta, & rationabili, quæ ad vnam ex tribus *in d. c. vnico* probatis reduci possit, (vt quidam sub iusta & rationabili corporali necessitate omne legitimum impedimentum comprehensum credunt) absentia cum distributionum lucro concedatur, contra ius quidem commune fit: consuetudo tamen talis confirmatur. *in d. c. vnico, adeoque Concil. Trid. quod illud innouat.*

2. Excusatur si causa rationabilis occurrat absentiæ.

Animaduertendum tamen est non indistinctè & generatim sed in singulas absentiæ vices, iustam causam specificè requiri: ex indiuiduorum enim factis hoc ius oritur, seu potiùs iuris applicatio, quam alterum statutum non inquirit, sed indistinctè omnibus sine singulari causæ inquisitione concedit. nisi dicamus in examine condendi, retinendi, & confirmandi statuti generali inquisitione, & temporum experientiâ deprehensum esse in annos singulos à communiter accidentibus (ex quibus præsumere, & desuper statuere potest, soletque lex & statutum) iustas causas consueuisse singulis obuenire, ob quas trimestris absentia sine damno concedenda sit, præsertim in regionibus Belgicis, frigidis, flegmaticis, paludosis. vbi ad recuperandam præseruandamúe valetudinem aëris mutatione sæpe opus sit. (qua ex causa præter reliquas S. Pontifex Nicolaus *an. 1453. & Sixtus IV. 1475.* Capitulo Antuerpiensi beneficiorum pluralitatem indulserunt) sed hæc magis ad aliquam æquitatem, quàm ius ipsum (quod vt dictum non indistinctè vagatur, sed ex singularibus factis, & negotiis petendum est) spectare credenda sunt. quod tamen non est morosè ad monachalem, scholaremúe subiectionem vsque exagitandum: sed vt sit rationabile obsequium nostrum. quantisper ex ea æquitate non descenditur ad graues abusus, qui tollendi quidem; vsus tolerandi sunt. alioquin sanctissima instituta, si abusuum ratio sufficit, sæpe conuellenda forent. sed nec omnia per superiores tanquam in clero dominantes per præcepta, edicta, & leges pœnis sancitas, obtinenda sunt. quædam monitis, hortationibus, præcationibus, & exemplis superiorum relinquenda sunt. *Conc. Trid. s. 13. c. 1.* iuxta Apost. ad Titum: vbi post instructionem eiusmodi longiorem, ita concludit; *in omnibus te ipsum præbe exemplum.*

Nihilominus hæc æquitas tanta est, vt statutum super eo fundatum, illius consideratione retentum, & confirmatum per superiores iustum omninò titulum præbeat ad præscriptionem.

3. Ex eaque præscriptum sit.

Cùm ergo non tantùm à condito & sæpius exagitato, sed solemniter denique anno 1571. ordinato statuto, & à Concil. Trid. hîc publicato quadraginta & amplius anni lapsi sunt, per vsum nunquam tanto tempore deinceps contradictum, sed pacificè continuatum, ex tam iusto titulo legitimè præscriptum esse etiam contra dispositionem iuris & Concilij Trid. omninò est censendum. quæ præscriptio admittitur apud Azor. *inst. mor. p. 2. l. 7. c. 3. q. 4.*

4. Priuilegium aut fundatio suffragetur.

Cæterum Concil. Trid. statutis dumtaxat & consuetudinibus derogauit. vnde si qui alio iure nitantur, extra hanc causam sunt; itaque qui priuilegium Apostolicum habent, aut fundationem contrariam, huc non pertinent, *Garcias vbi supra, & Azor. inst. mor. p. 2. l. 7. c. 6. q. 3.*

Quod ergo Paulus III. in erectione Ecclesiæ collegiatæ G. absentiam quatuor mensium sine veniæ postulatione permiserit; & vnam triginta dierum sine damno distributionum; ad dispositionem Concilij Tridentini non pertinere censendum est.

CONSVLTATIO II.

Æger absens, cui propositum fuerat residere, pro residente ad iuris effectus est habendus.

VIdetur Titius Canonicus L. qui opportuno tempore in Capitulo generali ante festum S. Ioannis admitti petiit ad residentiam, atque à Capitulo saluo iure cuiuslibet admissus est, atque ægritudine deinde & morte impeditus ad residentiam non venit, pro residente habendus fuisse. *imputari enim non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum: c. imputari de reg. iur. in 6.* sicut *in c. exhibita de priuil. in extr. comm.* interpretatiuè dicitur residere, qui ex iusta causa abest. *c. ad audientiam. X. de cler. non resid. &c.* Adeoque, quamuis deinceps corporaliter non resederit, ei debetur annus gratiæ, qui residentibus debetur secundùm statuta eiusdem Capituli. *tit. 3. cap. 9.* vt scilicet mortuus ante Festum S. Andreæ habeat

1. Tempora morbi residentiæ imputantur.

habeat fructus reliquos illius anni, quamuis etiam non suppleuerit dies ægritudinis, quos conualescens frequentatione chori supplere debuisset. *l. 4. §. Stichus si heredi. D. de stat. lib.*
2. Et conditioni deseruiendi satisfacit. vbi seruo libertas est legata sub conditione *si vno anno heredi inseruijsset*, & ægritudo prodest ad implementū cōditionis, & anno imputatur tempus ægritudinis. *seruire*, enim inquit Paulus, *nobis intelliguntur etiam hi quos curamus ægros, qui cupientes seruire propter aduersam valetudinem impediuntur.* Atque eapropter etiam magis in officio diuino intelligentur seruire, qui per valetudinem impediuntur, quoniam seruitus & iugum Domini magis suaue est, quàm secularium dominorum.

3. Statutis loci residentiæ tenetur. Quoniam porrò sub Iurisdictione Capituli L. beneficium obtinens ex ijsdem statutis *tit. 8. c. 1.* tenetur executorem vnum vltimæ suæ voluntatis designare ex personis eidem Capitulo subiectis, sub pœna quod alioquin quoad fructus beneficij sub Iurisdictione Capituli consistentis censebitur intestatus decessisse, & Capitulum aliquem ex clero constituet executorem &c. etiam videtur Titius quamuis physicè non residens moraliter tamen & iuris beneficio pro residente habitus, & decreto esse comprehensus. quia verbum *quicumque*, quo vtitur statutum, vniuersaliter loquens, vniuersaliter est accipiendum. statuta enim strictè interpretanda dicuntur, prout iacent, & prout sonant: & qui dicit quemlibet, neminem dicitur omittere, & neminem excludere: comprehendet ergo quemlibet, vt loquitur statutum, sub Iurisdictione Capituli beneficium obtinentem: quod non etiam vtitur verbo residentis, aut eo articulo residentiam exprimit.

Id quod minus rigoris in Titio habere censendum est, quod iam aliàs in eadem Ecclesia residentiam fecisse proponatur, adeoque statuti notitiam habuerit, seu, quod idem est, habere debuerit; & imputare sibi debeat si leges Collegij cui se subiecit, non seruauerit, vti debuit: cum nec possit quisquam facere ne leges in suo testamento locum habeant.

4. Fructus beneficij suos facit. Ex his quæ *per d. c. imputari de reg. iur. in 6. & l. 4. §. stichus. D. de stat. lib.* dicta sunt etiam consectarium est, vt Titius, lucratus fuerit non tantùm *corpus* suæ præbendæ, sed fructus omninò omnes, & emolumenta, quæ corporaliter residens, & in officijs præsens secundùm statuta lucratus fuisset. cuius rei decisio data est à Gregorio *in c. 1. X. de cler. ægrotan. in verb. laterem præsentium ad percipienda quæ consueta sunt ab Ecclesia tua, ægritudo sua non debet impedire: & infra, sed secundùm Ecclesiæ ordinem quæcumque ei, si sanus esset, poterant ministrari de ipsa ex æquitate, quæ Ecclesia potest accedere, si fraternitas tua prabeat ægrotanti.*

5. Et amittit ex parte quo à his cæteri. Per quæ solutione datā ad 1. & 2. quæstionem cum decisum maneat Titium statuto comprehensum, vt non designato vltimæ voluntatis executore Capitulo subiecto, quoad fructus præbendæ nondum perceptos censeatur intestatus decessisse, quæsitum est 3. ad quem isti præbendæ fructus nondum percepti pertineant, an ad Capitulum, an successorem seu Ecclesiam, an alium?

Sanè præsupposito quod statutum *tit. 8. c. 1.* nihil exprimat aut indicet, quo illi fructus vertendi sint, videri possit non immeritò recurri posse ad Ordinarium, qui ea statuta præscripsit, vel confirmauit. quippè eius est legem interpretari, cuius est condere. videtur autem huic legi aliquid deesse, quod interpretatione iuuandum sit. cum enim censeri soleat in statutis nihil frustrà dici; ad quid faciet ea clausula, quod Capitulum aliquem ex clero constituet executorem? nam, si Capitulo hi fructus acquirantur, non opus est executore; sed sufficit communis quæstor. fortè mens fuit, vt Antuerpiæ, atque alijs quibusdam locis expressum est, vt executor ex clero detur, qui istos fructus colligat, & in legata à testatore relicta, præsertim pia, erogaret; & ea solùm causa statuti fuisse, ne in arcana Capitulorum per huiusmodi occasiones penetrent extranei.

Sed, præsupposito quod caduci sint facti, atque in commissum ceciderint, quæritur cui debeant cedere? & sicut iuris ratio videtur exigere vt accrescant Collegio deficientium partes ex ijs quæ Collegio sunt relicta, *tot. tit. D. de iur. accresc. Tridem. f. 21. c. 3. f. 24. c. 12. Riccius in prax. distribut. decis. 497. Azor. inst. moral. l. 7. c. 7. q. 8.* cui conforme esse videtur statutum eiusdem Capituli *tit. 3. c. 14.* & secundùm naturam sit, vt qui sentit onus, sentiat commodum. *l. secundùm. D. de reg. iur. c. qui sentit in 6. eod.* & quoniam beneficium datur propter officium, sic qui peregit officium ei cedit fructus beneficij: *c. significatum. X. de præbend.* ita quoniam Collegium absentis partes in officio suppleuit, æquum videtur vt partes prouentuum beneficij ei debeantur. 6. Qui cui acquiratur.

Sed quoniam hic agitur de fructibus, qui iam defuncto acquisiti erant, sed per culpam eius caduci sunt facti; quæstio est, cui illi tanquam ab intestato, vel ex pœna cedant. 7. Intestati iure aut ex pœna.

De iure clerici intestato morientis agit *c. 1. de succeß. ab intestat. c. relatum 12. X. de testam. l. si quis presbyter. C. de epis.* neque sine iuris etiam ciuilis ratione, quo, qui certis Collegijs sunt adscripti, si absque hærede moriantur, Collegiū pro hærede habent: *tot. tit. C. de hæred. decurion. nauicular.* de pœna agit *c. 2. X. de pæn.* vbi pecunia ex pœna homicidij presbyteri tribuitur Episcopo, vt pauperibus & Ecclesiæ distribuat; adductque causā; quia *nullus eius hæres proximior, quàm qui ipsum Domino sociauit.* eodemque modo *d. c. 1.* intestati clerici hæreditatem addicit altari, cui seruiuit: *omnia, inquit, perpetuè sanctificentur, & in eius vsu tradantur.* ita vt iure quidem Ecclesijs ipsis seruanda bona acquirantur, non collegarum personis, in earum vsus vertenda. 8. Ecclesiæ Collegiisue non personis.

Atque in eum sensum sonant *c. fin. de offic. Ordinar. in 6. c. cum in offic. de testam. c.*

cum

cum vos. X. de offic. c. quia sæpe de elect. in 6. c. statutum. de elect. in Clem. vt etiam vacantium dignitatum beneficiorumq́ue fructus non in rem aliquorum priuatam vertantur; sed Ecclesiæ, beneficij, seu successoris, non quidem personæ, sed successoris perpetui, id est, in infinitum; vt pleraque loca loquuntur in plurali, aut de ipso beneficio, seu Ecclesia, & in eius rem tradi bona dicuntur, & eatenus perpetuò sanctificari: *d. c. 1. de success. ab intest. Gar. de benef. p. 2. c. 1. n. 89. §. 3. principaliter.* excluduntq́ue ea capitula, indulgentias, & priuilegia, consuetudines, constitutiones, & statuta, iuramento, confirmatione Apostolicâ, vel quauis firmitate vallatâ.

Sed non vbique vigent ij canones; & fortè nec olim fuerunt vbique vsu recepti; ita vt consuetudo per tempus sufficiens in contrarium introducta, vel statutum diuturno vsu exercitium illi derogare potuerit, & aduersùs eosdem canones præscribi; sic vt aliqui suos facere fructus vacantes possint, si faueat præscripta consuetudo; præsertim si qua iusta causa subsit. *vt in §. fin. d. Clem. statutum.*

Et verò hi canones loquuntur de beneficiis & dignitatibus separatis, non collegiatis; in quibus est ius accrescendi, & fructus distributionesq́ue deficientium accrescunt præsentibus.

9. Acquisiti. Denique quoad fructus defuncto Titio acquisitos, & caducos factos potest in vim *d. c. 2. X. de pæn.* Ordinarius partem in eleemosynam iustè dispertiri. quo referri potest vt pro refrigerio defuncti sacra officia annua, seu per totum annum, tricenaria, aliaq́ue id genus fiant; quibus Collegium intersit; & dignas distributiones in vicem eleemosynarum singuli percipiant, quas suas faciant.

10. Acquirendi. Cæteri porrò fructus qui iam defuncto non erant acquisiti, sed post festum S. Andreæ cessuri, relinquuntur dispositioni iuris, & statutorum: vt vel collegis accrescant, officium præbendæ incumbens supplentibus; vel fabricæ, vel successori: prout respectiuè per statuta generaliter est ordinatum, vel consuetudine diuturnâ vsurpatum.

De clerico ægrotante.

CONSVLTATIO I.

De coadiutore.

1. Coadiutor illiterato datur, sed audito. CVm decretum esset, vt ab intimatis exhiberentur acta priorum instantiarum, declarauerunt nullam instantiam fuisse, latamq́ue sententiam per modum visitationis. Quæ tamen acta visitationis, quia petita non exhibentur, etiam nulla fuisse credendum est. *c. quoniam contra X. de prob.* & tacitâ confessione deprehenditur, vbi id licuisse *ex c. 6. sess. 21.* *Concil. Trid.* & sufficere sustinent; vt ex actis visitationis Episcopi informati sint de illiteratura & imperitia Pastorum, ad effectum quo illis assignent coadiutorem: quia in his summariè sit procedendum.

Verum tamen quantumuis maximè de plano procedendum sit, veritatem tamen inquiri oportet. *sic c. 14. sess. 25. Concil. Trid.* legitimæq́ue defensiones audiendæ sunt, & paucis in scriptum redigenda acta. *Clem. sæpe de V. S.* 2. Plenè defenso.

Denique visitantes Episcopi ius & potestatem habent ad morum correctionem omnia ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac diœcesis suæ vtilitate necessaria videbuntur: *iuxta* tamen; inquit Concil. Trid. *sess. 24. c. 10. canonum sanctiones.* 3. Ex iuxta canonum sanctiones.

Atqui nullæ canonum, legumq́ue, imò iuris naturæ sanctiones permittunt in aliquem inauditum quippiam statui. Quare Clemens VIII. quando sustulit omnes nullitates *constitut. Litium 5. id. feb. 1592.* eas non sustulit; quæ oriretur ex defectu citationis, iurisdictionis, vel mandati: & *in c. conquerente 7. X. de restitut. spol.* disertè statuitur sine iudicio, seu ordine iudiciario spoliari quem non debere; & secus amotum esse restituendum, saluâ in cæteris actione.

Hæc inquam Concilium Trid. non reuocauit; nisi quod summarium, & planum iudicij ordinem, quasi sine figura iudicij, & solam veritatis inspectionem induxerit; vt ea habita non beneficium auferri; sed coadiutor dari possit. nam per verba illa (*simpliciter, de plano, & sine figura iudicij*) solemnia quidem Iudiciorum remittuntur; sed non defensiones aut probationes. *ita d. Clem. sæpe. Canisius in sum. lib. 4. tit. 1. in notis.* 4. Causa summariè saltem cognita.

Quæ etiam illiteratura cognitionem, & excussionem desiderat. *Quamquam* enim inquit Innoc. III. *in c. nisi X. de renun. desideranda sit eminens scientia in Pastore; in eo tamen est competens toleranda: & imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis.* 5. Examinata & illiteratura.

Et cum in approbandis ad curam animarum vel beneficia examen, examinatoresq́ue Concilium Trid. *sess. 24. c. 18.* requirit (vbi non ipse Episcopus examinat, sed examinatores nominat) videri potest, id quod in approbandis, id in reprobandis seruandum, vt soluatur vnumquodque prout colligatur: saltem vt, siue Episcopi, siue examinatorum, examen requiratur. Sed & priuilegium Episcoporum visitantium ideò competit, vt Ecclesiæ periculosa non sit iudiciarij ordinis mora, sed mox statuere, quod expedit, possint. sed id in hac causa seruatum non est, quippe refert sententia visitationem 13. Iunij fuisse factam, & sententia lata est 14. Decemb. deinde secuti, vt interim non extraordinarium tantùm, sed etiam ordinarium iudicium talis causæ confici potuisset: gaudereq́ue ideò non potest sententia priuilegio visitationis. vt 6. Per examinatores à Synodo statutos.

dicitur de milite testante ab expeditione domum reuerso, vt iure communi non militari gaudeat. §. *sed hactenus Institut. de militari testamento.*

Porrò auditum esse appellantem nullibi apparet. quando autem ob Iudicis negligentiam difficultas emerserit, siue in ordinario, siue extraordinario iudicio, si Iudex publicam personam non adhibuit, actaque omnia per eum conscripsit, *pro ipsius non præsumitur processu, (vt inquit d.c. quoniam contra) nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.*

7. *Neque tamé semel examinatus iterùm sine noua causa examinatur.*

Prætereà qui semel examinatus, & repertus est idoneus, præsumitur semper esse talis, neque à successore de nouo examinari potest, nisi noua causa superuenerit. *sic refert censuisse Cardinales Serola p.1. V. confessores §.2. & decisum est in c. accepimus. X. de ætate & qualitate ordinand.* nouam autem illiteraturæ causam Intimati nullam designarunt, minus subfuisse probarunt. quanquam nuper Episcopis Belgicis data est authoritas olim probatos reuocandi ad examen, quando pro sua prudentia id necessarium videretur. quod accipiendum est vt arbitrio boni viri causa dubitandi de idoneitate permanente subsit. *l.11. §. reprobari & ibi glos. D. de Munerib.*

8. *Coadiuto fructus relinquantur, pensio, aut illorum pars coadiutori.*

Adhæc Concilium *sess.21. c.6.* tantùm permittit coadiutores aut Vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter prouidere. aliter scilicet quam partem fructuum assignando, id est iuxta *c.7. sess.7. eiusdem Concilij* cum tertiæ partis fructuum, aut maiori vel minori, arbitrio Ordinariorum: portione etiam super re certa assignata. *verba sunt d.c.7.* agentis de Vicariis perpetuis, vel temporalibus. non potest ergo dari administratio coadiutori, quia illud Concilium non dicit: & iure priori *c.1.2.3. de cler. ægrot. c. vn. in fin. eod. in 6.* statutum est tantùm coadiutori dandum congruam portionem. & *c. cum ex eo de elect. in 6. §. fin.* studentium beneficiariorum Vicariis mandatur, vt de ipsarum Ecclesiarum prouentibus necessaria congruè ministrentur. vti generatim de Vicariis tam temporalibus quàm perpetuis, tam in iure quàm Concil. Trid. *in præcitatis locis, nec non c.5. sess.7. c.13. & c.18. sess.24. c.12. & c.16. sess.25.* definitur.

9. *Congrua.*

Et quamuis prædicta loca indeterminatè loquantur, & determinationem arbitrio Ordinarij relinquant; non tamen illud pro lubitu, & nuda illius voluntate, vice rationis accipiendum est: sed in arbitrio Iudicis partes eæ sunt, quæ viri boni. vt, quod lex iustè definire non potuit (vt infinita sunt quæ ex facto eueniunt) tamquam viua lex definiat. *Menoch. c.5. de arbitrariis in proœm.*

10. *Pro recto Iudicis arbitrio.*

Qua in re ne qui aberrarent Pius V. statuit vt congrua portio non vltra centum aureos, nec infra quinquaginta protenderetur: quin & Concilium *Mechlin. anni 1607. tit.17. c.3.* pro ipsis Ecclesiarum rectoribus infra 30. & 50. libras grossorum eam concludit, etsi mutata annonæ caritas plus etiã hodie exigat.

Nullibi autem permittitur sicubi Episcopi, Capitula, vel alij decimas habeant, vt eæ integræ parocho, vel Vicario assignentur, & pensio illis. quorum inter se non dissimilis ratio est, & coadiuti respectu coadiutoris: eademque proinde dispositio esse debet, præsertim cum coadiutus maneat beneficiarius, & coadiutor tantum vocetur tanquam auxiliaris in partem subsidiariæ solicitudinis.

De præbendis.

CONSULTATIO I.

De permutandis præbendis, per patronos non seruato turno collatis, ritè instituto, per triennium possidente.

CVm in permutationibus non sit magnum patronorum præiudicium, quia sine graui ratione permutationem impedire non possunt, *c. vnic. de rer. permut. in 6.* Ideoque patrono citrà huiusmodi causam dissentiente Episcopus vices suppleat, *Rebuff. in prax. benef. lib.1. in forma signaturæ simplicis 3. part. ad verba nec non iuris patronatus n.41.* quinimò *de generali*, inquit, *n.43. consuetudine Ecclesiæ quasi omnes Episcopi tales expediunt permutationes absque patroni consensu, & vocatione patronorum*; dicere possumus per compendium Principem negotium expedire, & tam nomine suo assensum dare, quàm aliorum vices supplendo rationabilem permutationem eo ipso admittendam declarare siue admittere, qui citra turni obseruationem continuò solus permutationibus assensum authoritatemque præstat, cum olim eæ per vices admitterentur, vt & nunc per mortem vacantium collationes per turnum fiunt in Ecclesia. 1.

Permutationes si nō admittantur à patronis Episcopi supplent, imo sine illis admittuat.

Et tamen agendi ratio ius aliorum patronorum non tollit; quin vt olim rursus simul permutationibus authoritatem præstare possint, vel separatim, cum requiruntur, assensum præbere. quæ via iniqua dici non potest ob æquitatem regulæ, *quod quisque iuris*, &c. quæ causa suadet, vt vel iure fecisse censeatur patronus alter permutationi assentiens, vel saltem prouisus credere possit iure se præsentatum esse, aut saltem iure à Capitulo admissum, atque eatenùs iustum atque canonicum titulum habuisse. præsertim cum huiusmodi admissio spiritualem tribuat titulum, non nominatio aut præsentatio ipsa patronorum. quin etiam discordia super præsentatione inter patronos orta Episcopi, aut qui eorum vice Ecclesias ordinant, authoritatem habeant id quod Ecclesiæ vtiliùs est faciendi. *c. quoniam 3. X. de iur. patronat.* quamuis aliàs irrationabilis patroni contemptus prouisionem facit nullam seu annullandam. *c. ex insinuat. X. eod.* & propterea in regula Cancellariæ *de*

triennali iuxta alios prouisionum modos pro beneficiis iuris patronatus ponuntur hæc verba, *præsentatione & institutione* coniunctim.

2. Simoniacè præsentatus sine sua culpa, rehabilitatione non habet opus sed noua collatione.

Porrò, qui citra culpam suam non rectè prouisus est, quamuis actus prouisionis per vitium tertij infectus & irritus fuerit, non incurrit inhabilitatem: quemadmodum *in c. ex insinuat. X. de simon.* vbi pater prouisi pro impetranda filio præbenda simoniam illo inscio commiserat; illaque deinde dimissa de nouo à Capitulo electus est filius, & in ea à Pontifice manere iussus. Itaque N. personæ habillitationem à Nuntio citra necessitatem impetrauit, reualidatio autem actus seu noua prouisio ei necessaria fuit.

Quòd si autem in precibus Nuntio porrectis defectus (si defectum esse demus) inobseruantiæ turni, seu quod alter tantùm collator, non Princeps, assenserit permutationi, expositus fuit; vtique actus reualidatio per Delegatum à Nuntio facta hunc defectum comprehendisse, atque purgasse censenda est. Cæterùm si nec in specie, nec in genere propositus fuerit; secus erit dicendum. quoniam actus agentium non operantur vltra eorum intentionem. *l. non omnis. D. si cert. pet. l. cum. §. fin. D. de legat. 2. l. Cassius. D. de solut.* quod axioma etiam procedere in collationibus, dispensationibus, & similibus actibus *post Bellam.* asserit Tuscus, *in verb. actus concl.* 125.

3. Qui per patronum prouisus est cuius non erat turnus, si per triennium titè institutus pacificè præbendam possedit molestari amplius non potest.

Enimuerò inobseruantia turni, quæ, vt facti alieni, probabili & innocuæ ignorantiæ ascribenda est, aut quod pridem alter patronorum solus permutationibus solet consentire, & is aditus non sit, etsi controuersiam pati posset: tamen admissio Capituli, vt supra facta, titulum tribuit saltem culoratum, atque præsertim ad effectum regulæ *de triennali possessore*, vt post triennium pacificæ possessionis amplius nequeat molestari. admissus enim est à Capitulo, ad quod ius admittendi pertinet; præsentatus etiam est à vero patrono, siue assensit permutationi verus patronus; quamuis vices eius non fuissent, aut eas omnes solus Princeps vt supra ad se traxisset. coloratus enim titulus est ad hunc effectum, qui non habet vitium in regula exceptum, scilicet symoniaci ingressus, vel intrusionis aduersùs reseruationes generales, in corpore iuris clausas, sic Gomesius *ad eandem reg. q. 27. ad effectum*, inquit, *istius regulæ, pone istam conclusionem pro firma, quod omnis ille dicitur habere titulum coloratum, qui non excluditur in regula. itaque soli illi discoloratos titulos habere dicuntur qui in regula ista excipiuntur.* eundemque sequitur Chokier *ad eandem reg. n. 85. & seqq.* & ideò regula defendit possessorem *ex quouis*, inquit, *titulo seu prouisione eorum ad quos beneficiorum dispositio pertinet.*

4. Quia habet titulum coloratum.

Eoque magis hæc procedunt, quod in huiusmodi iuris patronatus beneficiis, præualeat spiritualis superioris authoritas: *d. c. quoniam. c. suggestum. X. de iur. patronat. c. quod autem in fin. ibid.* & apparens ius patronatus sufficiat, etiamsi reuera non subsistit: *c. consultationibus. X. eod.* vbi præsentatus ab eo qui non erat patronus, sed tantùm erat in possessione patronatus, in beneficio manet; tametsi ius patronatus postea fuerit euictum.

5. Cum putatur patronus esse, seu eius vices esse.

Neque verò id ipsum aduersùs superius dicta retorqueri potest, quasi quia Princeps solus sit in possessione authoritatem præstandi permutationibus, ideoque sine illa prouisio fuerit irrita; quia idem c. suggestum ad finem habet hæc verba, *sic verò non possidebat, sed tantùm credebatur esse patronus, cum non esset; poterit ab eadem Ecclesia remoueri*; vnde argumento à contrario sensu, quod in iure validum est, sequitur; si reuera patronus erat, quamuis non possideret, prouisus non poterit remoueri: atqui patronus, de quo agimus, verè patronus erat: non poterit ergo prouisus remoueri: quamuis in possessione alius esset permutationibus assensum præstandi. 6.

6. Præsertim cum vel in possessione est vel proprietas eius est.

Præsertim cum ipse patronus non conqueratur, cuius etiam conniuentia, dissimulatio, aut tacitus assensus ex tanti temporis lapsu præsumi potest, quinimò ex quadrimestri post vacationem; quippe cuius lapsu præsentandi iure excidit.

Neque porrò publica actio surgit ex omissione patroni, sed priuata tantùm illi tribuitur, vt ex sui contemptu ipse prouisionem petat rescindi, & alium admitti: nemo tertius de illius iure potest experiri: adeoque nec scrupulum iniicere super nullitate in gratiam patroni dumtaxat inducta. 7.

7. Vel ipse patronus non queritur.

CONSVLTATIO II.

De Commendis.

Commendarum perantiquum in Ecclesia vsum fuisse constat. *ex c. obitum. c. catinensis d. 61. c. qui plures. c. relatio. c. illud 21. q. 1. eorumdemq; authoribus. epistolâ D. Athanasij apud Niceph. l. 11. hist. Eccl.* sed tamen ita probatarum, vt sex menses non excederent. *c. nemo de elect. in 6.* quod spatium nec sine fraude prorogari intelligitur *c. commissa, ibid.* vt rectè olim fiduciæ, custodiæ, ac depositi nomine eiusmodi commenda notaretur. Sed res quæ olim in gratiam Ecclesiarum inuenta est (ferè vt nunc in parochialibus vacantibus statim per Episcopum constitui Vicarium iubet Concilium Trid. *s. 24. c. 18.*) quæque non nisi euidente necessitate, vel vtilitate ipsius Ecclesiæ suadente permissa fuit, *d. c. nemo.* in curatis beneficiis, (nam simplicia commendari vix solent) in gratiam transiit personarum; vt qui idonei non sunt ad beneficia in titulum possidenda, importunè ea impetrent in commendam: eamque non ad paucos hodie menses; sed vitam eorum duraturam. ac tali clausula vt non custodire tantùm fructus, sed vertere omnes in vsum suum sicut veri beneficiarij possint. vnde apud Gallos huiusmodi

1. Commendæ antiquæ.

2. Breues vtiles.

3. Et sæpe necessariæ.

4. Perpetuæ vsurpantur quasi titulus tultus.

com-

commendæ pro titulo habentur, qui effectus omnes habeat, quos habent proprij beneficiorum tituli. quud meritò Doctores Itali non admittunt: *Azor. inst. moral. p. 2. l. 6. c. 31. q. 5.* quamquam Gallis accedit Piasecz. *prax. Epis. p. 2. c. 5. n. 24. post. Nauar. & Zeral.* quoad ea tamen quæ in fructibus consistunt. quoniam iis omnimoda administratio & consumptio per tenorem literarum commissa, & permissa est, omnia ea quæ ad fructus referuntur, commendatarij possunt, quæ ipsi beneficiarij: quæ porrò neque ius permittit, neque literarum tenor, non possunt. nisi vsum in Gallia inueteratum Pontifice tacente pro indulgentia & placito accipiamus. Permittit autem ius illud exercitium & administrationem, quam exigit beneficium commendatum *d. c. nemo. d. s. 18. s. 24.* Trid. Sed Basiliense Concilium & La-

5. *Sed abrogatæ.* teranense sub Leone X. *s. 9. c. 3. & Trid. s. 25. c. 21. de regul.* nec non concordata Germaniæ atque Principum nostrorum *latus introitus ar.*

6. *Præsertim in Brabantia.* 56. & Caroli V. *interpretatio facta 20. Iunij.* 1536. commendis aduersantur: adeò quidem vt Brabantis Principes in felici inauguratione promittant, non permittendas in eo ducatu vnquam commendas; sed vsuros perpetuo iure electionis regulares conuentus. super qua re anno 1476. Sixtus IV. monasterio S. Michaëlis Antuerpiensis, ac deinde toti Ordini Præmonstratensi concessit liberam Prælatorum suorum electionem: quæ plenum sortiretur effectum, non obstante aliquâ reseruatione, commendâ, aut aliquâ prouisione Curiæ Romanæ, atque ann. 1477. cum secus quidpiam actum esset ad instantiam Procuratoris generalis per patentes Principis literas emendatum fuit: & Carolus V. quadam epistolâ etiam ne quid simile exinde fieret, vetuit, & promisit, vt neque etiam cuiquam coadiutor daretur, nisi ad petitionem & solicitationem ipsorum Abbatum. Rursus ann. 1478. Maximil. literis Buscoducis datis promisit monasteriis & Prælatis conseruare omnia papalia, Imperialia, seu ducalia priuilegia, & specialiter quod monasteria imposterum non possent commendari: quibus conformes sunt literæ Philippi Archiducis postmodum Regis Hispaniæ ann. 1504. aliæque Caroli V. an. 1516. 18. Februarij, denique anno 1480. idem Philippus sine vlla turbatione eos, voluit frui omnibus priuilegiis per Pontificem aut Principes concessis. quod idem iussit Carolus V. mense Aprili 1516. etiam antè an. 1514. in sua Louanij inauguratione promisit nullo modo facere, aut pati, vt prælaturæ in commendam darentur. idemque præstitit Philip. II. an. 1549. & Albertus Pius an. 1599. ac deinde an. 1620. nomine Regis Philippi III. adeoque electionum libertas exclusis commendis similibusque prouisionibus apud nos obtinuit; vt eum Carolus V. pro omnibus suis ditionibus Hispania & Neapoli exceptis à Leone X. obtinuisset super prouisionibus prælaturarum, dignitatum Ecclesiasticarum certas bullas, per quas de iis disponendis facultatem sibi esse tributam contenderet; Abbatibus contrà allegantibus liberam electionem per eas Bullas impediri non posse; tandem res sex vtrimque arbitris commissa est, sub ea lege, vt donec ab iis pronunciatum esset, liceret monasteriis per modum prouisionis sine vllo obstaculo vti liberis suis electionibus; à quibus hactenùs non est quidpiam pronunciatum. & quæ superuenerunt turbæ atque aliæ forsitan literæ Philippo II. concessæ rem eo deduxerunt, vt electionum quidem imago maneat, nullis hactenùs commendis admissis; sed eligi non possint personæ Principi ingratæ, & ab eo propositæ pœnè debeant. proponit autem, cum desideria regularium per Commissarios eò missos, & singulorum qualitates intellexit: iisque nunc moribus vtimur. Porrò vt olim sæpius ita nouissimè à Concilio Tridentino *s. 7. c. 4.* reprobatæ sunt commendæ perpetuæ: ne sub earum prætextu quis plura incompatibilia beneficia possideat. quin etiam in parochialibus semestres commendæ reiectæ sunt: *s. 24. c. 18.* dum Vicarius constitui mox in vacantibus iubetur, qui onera subeat donec de rectore prouideatur, quod quamprimum per concursum fieri mandatur, adeoque cessat hodie eatenùs c. nemo *de elect. in 6.*

CONSULTATIO III.

An concordata Germanica obtineant in Brabantia.

1. *Pacta inter Papam Imperatorem & quosdam Principes, aliis facta acceptandi facultate.* PActa ea sunt inter Sedem Apostolicam & Fredericum Imperatorem, & quosdam Ecclesiasticos & seculares Principes nomine totius Nationis Germanicæ siue Alamanicæ, approbata, laudata, conclusa & acceptata; addita ad finem clausula, vt ordinatio collationum, beneficiorum ibi non reseruatorum per alternos menses possit per dictam nationem publicari, vt omnes qui eâ gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc à kalendis Iunij currere incipiat, &c.

2. *Ecclesiasticus etiam vt Principes.* Qua in re in primis occurrit annotandum, quod non solus Imperator; sed cum eo alij Principes ordinauerint, acceptauerint, & concordauerint, & quidem Principes tam Ecclesiastici quàm seculares, id est, quà Principes: nam si contraxissent quà Ecclesiastici, nominati fuissent Archiepiscopi, Episcopi, &c. E contrario verò in concordatis, quæ fecit Leo X. cum Francisco I. Rege Galliæ, solus Rex, nulli cum eo magnates ordinauerint, acceptauerint, & concordauerint, nec ad finem facultas eis acceptandi, aut voluntas gaudendi proponitur: sed Leo *statuimus*, inquit, *& ordinamus quod de cætero perpetuis futuris temporibus loco Pragmaticæ Constitutionis infrascriptæ obseruentur constitutiones:* vbi absolutum mandatum 3. *Franciæ concordata inter Papam & Re-*

gem solum cum præcisa omnium obligatione.

proponitur : & infra distribuit menses Collatoribus liberos, & graduatis affectos, quibus conferre vacantia beneficia teneantur : mox primo mense post Concordatorum illorum acceptationem & publicationem. quæ acceptatio non defertur Collatoribus vt nec publicatio, sed ipsi Regi Francisco I. prout eius Legatus ea acceptauit, vt in litteris Leonis in verb. *cum præfato Rege concordatas, & per ipsius legitimum procuratorem acceptatas, &c. apud Rebuff. super Concord.* & sic per totum regnum Galliæ ab acceptatione Regis & publicatione ligarunt, citra aliud arbitrium aut acceptationem Concordatorum; quæ in Germanicis Concordatis defertur Collatoribus. sed & ipse Rex Galliæ à Leone 17. *Kalendas Iulij* 1518. protector, defensor, & conseruator literarum & Concordatorum constituitur, aduersùs omnes contraria attentantes.

4. Vt Imperij, & Franciæ subditi admodum differunt.

Siquidem longè distat authoritas & supremitas quam Rex Galliæ in regni sui incolas, & quam Imperator in eos, qui sub imperio comprehensi sunt, exercet. In Gallia nemo Iura Regia possidet; in Imperio omnino multi: ibi nemo iudicio regio exemptus; hic multi, qui à nemine iudicantur: ibi nemo cuius iudicium à Rege eiusùe Curia per prouocationem emendari non possit; hic multi: v.g. in Bulla aurea Car. IV. disertè id traditur de Rege Bohemiæ quoad Bohemiam, & annexas prouincias; & priuilegia prætendunt, iura, & vsus Archidux Austriæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Sabaudiæ, & omninò plures, qui Constitutionibus imperialibus negant se obstringi.

Adeoque sicut alteri facta stipulatio non prodest, §. *alteri inst. de inut. stip.* nisi saltem per publicam, vt hodie vtimur, personam facta acceptetur ab eo, in cuius gratiam est facta; sic eo videtur spectare, quod Imperator, & quidam cum eo Principes nomine Nationis Alamanicæ concordauerint, & ad finem eorum Collatoribus detur facultas illa acceptandi.

5. Germaniæ concordata paciscentes & acceptantes tantùm obligant.

Errant siquidem qui illa credunt esse absolutæ obligationis, & ea verba quæ initio ponuntur *laudata, conclusa & acceptata*, ad omnes sub Nationis nomine comprehensos spectare putant, quod ab omnibus sint acceptata, quia ipse textus se explicat *à partibus*, inquit, *ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa, acceptata & concordata fuerunt*, scilicet *diuersa & rationabilia Capitula & statuta*, quæ autem fuerint hinc inde partes idem textus edicit, Legatum Apostolicum sufficienti authoritate suffultum Romanæ Ecclesiæ, & Imperatorem, & nonnullos Principes Germanicæ Nationis nominibus.

6. Inita pro Natione tota, non per totam, nec per totam acceptata.

Acceptata igitur sunt pro tota Natione, non per totam Nationem. multi siquidem per Germaniam eadem concordata non acceptarunt: vt Herbipolenses, Bambergenses, aliique; qui vel ampliora priuilegia, vel sibi fortè conuenientiora obtinuerant: & tamen eâ partium acceptatione non obstante inferius acceptandi facultatem facit iis, qui vti & gaudere voluerint; quod omninò frustraneum, si prima partium acceptatio sufficeret; & planè facultati & libertati contrarium, si obligaret. Ideoque Chokier. *ad d. reg. glos.* 11. n. 13. particulariùm acceptationem rectè dicit esse necessariam; *post Nauar. cons. 1. de Constit. n.* 23. & congruunt verba regulæ 8. *Cancellariæ hæc, & per eos qui illam acceptare & obseruare debuerint, acceptatis.* Gallica præter Regem à nullo acceptari debuerunt, cuius omnibus subditis mandatur à Pontifice & Rege ea obseruare: Germanica ab iis debent acceptari, qui iis gaudere volent, vt eorum est textus *in §. & ad finem.*

Et sanè constat Episcopos Leodienses & Cameracenses, aliosque in eorum diœcesibus Collatores olim ea admodum non seruasse. Vnde Maximilianus Imperator 11. *Iulij* 1518. Episcopo Leodiensi, aliisque in eius diœcesi Collatoribus; Carolus verò V. Imperator 9. *Feb.* 1554. Episcopo Cameracensi aliisque in eius districtu Collatoribus mandauit, vt aduersùs eadem Concordata prouisos non admitterent.

Vt non continuò consequens sit, si quis sub Imperio sit comprehensus, minimè verò si sub nomine tantùm Nationis Germanicæ, vt Concordatis huiusmodi obligetur: tametsi in Gallia id obtinere concesserim: *cum Rebuffo in pro. ad Concord. tit. de Colat. §. præfatiq; Ordinarij ad verbum post præsentium acceptationem, vers. & quando quis impugnat.* cuius differentiæ ratio est in diuersitate authoritatis per Regem Galliæ, & Imperatorem, vt initio diximus, exercitæ; hic totum Regnum obstrinxit, & Leo toti Regno Concordatorum obseruantiam mandauit: Imperator non item; sed & Germanis arbitrium acceptandi, & voluntas adeoque libertas gaudendi Concordatis permissa est.

7. Vt illorum obligationi nō sufficiat aliquem esse sub Imperio.

Porrò Imperatorem Maximilianum scripsisse Episcopo Leodiensi vt Imperatorem, inde manifestum est; quod soluto pridem matrimonio illius cum Maria Burgundica harum ditionum hærede, & finitâ Caroli nepotis iam quindecennalis tutelâ, eoque emancipato, & hîc iam ante triennium inaugurato scripserit: sed neque alio nomine ius ei authoritasùe erat Episcopo Leodiensi imperandi, & quidem bannum imperiale comminandi: Carolus verò V. eâdem authoritate & nomine imperatorio scripsit Episcopo Cameracensi, & quidem penè iisdem verbis, stylo latino, & per scribas Imperatorios, non harum ditionum.

Vnde etiam accidit quod quamuis in iisdem Maximiliani & Caroli litteris vetentur eadem Concordata impediri per quascumque nominandi facultates; & contra eadem prouisi admitti: tamen Nominati Louanienses prouisi de beneficiis in mensibus Ordinario per Concordata concessis vacantibus indies per Concilia Regia in possessione manu tenentur.

Iam

8. Ducem Brabantiæ Concordata non fecisse vnà cum aliis.

Iam verò descendendo ad Brabantiam nostram, constat initorum Concordatorum Germanicorum tempore Ducem Brabantiæ Philippum Burgundum, quem Bonum vocant, *anno scilicet* 1448. per Annales Brabanticos Belgicosque in his egisse ditionibus, non apud Fredericum Imperatorem. Ideoque ex iis Principibus non fuisse, qui vnà cum Frederico Concordata illa pepigerint.

9. Brabantiam ab Imperio exemptam.

Brabantiam verò, tametsi olim Imperij membrum fuisse dicatur, vt ex historiis & diplomatibus constare poterit, & asserit Kinschotius *tract.1.c.2.* tamen idem *c.1.* Ducem Brabantiæ hodie negat superiorem recognoscere, vel à multis annis recognouisse, imo sæcula aliquot ait effluxisse, quibus Imperatorum authoritas per se in Brabantia nunquam spectata aut recognita fuerit; sed Duci Brabantiæ omnes Notæ Maiestatis competierint *d.c.* 1.*n.6.* quin & iam inde Bulla Car. IV. *an.* 1349. extra Brabantiā citari, aut appellare Brabanti non potuerunt, nec ad Iudicium quidem Cæsareum, seu Cameram Imperij Bulla Sigismundi 1424. vt iam olim, atque ante eadem Concordata res videantur sibi habuisse ab Imperio separatas.

10. Imperij legibus non vti.

Cuius rei nullum euidentius potest esse signum, quam cum eos iure Romano obstringi certum sit, qui sunt sub Imperio Romano: *l. fin. D. de Iurisd. omn. Iud.* § *nam quod quisque Inst. de iur. nat. gent. & ibi DD.* tamen in Brabantia nullæ leges Imperiales, nullæ Constitutiones, aut decreta locum habent, publicantur, aut obligant: & vt paria habentur forū sortiri, statutisque, ac legibus subiici: *Kinschot. d. tract.1. c.3.n.3.* ita statuendum est, vt ab Imperatorio Iudicio sunt exempti Brabanti, ita sint & à Constitutionibus Imperij.

11. Iam olim etiam ab anno 1312.

Quod tamen fortè nec omninò est accepto ferendum Bullis Caroli IV. & Sigismundi, cum pridem antè non sit memoria Imperialiū constitutionum hic publicatarum: & Ioannes Brabantiæ Dux in legibus Brabantiæ Cortenbergæ datis 1312. quibus ius, quo Brabanti perpetuò essent vsuri, scribitur, nullā mentionē facit constitutionum Cæsarearū, sed eam clausulam inserit, vt si quid occurreret quod ibi nō foret decisum, iudicaretur ex eo casu ibi deciso, cui proximè simile videretur. adeoq; hæc obtinent, vt inauditum hic sit constitutionem Imperialem pro iure allegari: quin imo notorium est de facto bannum etiam Imperiale in

12. Banno Imperij non subiici. Aut supremæ iurisdictioni.

Brabantia nullius esse effectus, *Kinschot. c.7.n.2.* aliaúe præcepta, vel decreta. *n.3.*

Quamuis autem in omni actu & priuilegio excepta videatur suprema iurisdictio, *per leg. vlt. & ibi latè Iason D. qui satisf. cog. Menoch. cons.* 156. *vol.2.* tamen respondet Kinschot. *d.c.2.* eam abdicatam diserta Bulla Sigismundi, quæ annis 24. concordata Germanica antecedit, sed & ampliori Bulla Car. V.

At vero Paulus Matthias Weshnerus *in obseruationibus suis lit. S. verb. stand. deß. reichs* cōtendit non ex exemptione à iurisdictione sequi exemptionem à superioritate, diuersa esse: forum sortiri, & subditum esse, adeoque Ducem Burgundiæ & Lotharingiæ à iurisdictione Cameræ; exemptum quidem etiam transactione in Comitiis Augustanis 26. *Maij* 1548. inita, sed tamen vt alios Principes, quorum cathalogum latè ibidem recenset, comitiis interesse, honorum & onerum participes esse, assessorem in Camera Spirensi habere, onera Imperij quantum duos electores ad Rhenum, & ad expeditionem Turcicam, quantum tres contribuere.

Sed Christophorus Besoldus *Operis polit. discurs. de Burgund. Comit. Montbelgardensi, Sabaudia aliisq; in & extra Germaniam prouinciis spectantibus ad Imperium Romanū c.7.* plura alia adducit argumenta, & Belgij prouincias Imperij feuda esse contendit: Carolum vltimū Burgundiæ Ducem easdem ab Imperio recognouisse, tractatumque Augustanum, de Circulo vt vocant Burgundico (sub quo sint hæ ditiones) à Camerali Iurisdictione exempto, in controuersiam vocatum fuisse aliquando, sed subiungit ipse Besoldus Philippum II. legato Maximiliani II. Imperatoris scedulâ manu propria scripta respondisse electores & cæteros Imperij Principes falli, si crederent Flandriam, & reliquas prouincias sibi adiectas habere aliquid commune cū Imperio: & nos annotauimus *in Iur. pont. nou. anal. tit. de relig. dom. n.10.* Philippum II. à Carolo V. Imperatore inuestituram accepisse 7. *Martij* 1551. eiusmodi formâ literarum, vt nihil interim subiectionis, aut superioritatis, aut libertatis minuatur.

13. Flandriam aliasque prouincias nihil cum Imperio habere commune.

Id quod porro maximè Brabantiam spectat, cuius ditio nō aliquo feudali diplomate Principibus nostris primùm est concessa, vt optimè Harçus *in prolog. Annal. Brabantiæ*, sed iam olim ante Imperium in Carolum Magnum translatum possessa à Pepinis, Carolomannis, Martellis &c. vt hæreditaria.

14. Brabantiam Imperij feudū non esse.

Vnde etiam Nicolaus Clericus Secretarius quondam Antuerpiensis in Chronico suo Rythmico vernaculo, vt eum citat Diuæus in Brab. *lib.1.c.2.* negat Dynastas veteris Brabantiæ alios Dominos agnoscere, quàm Deum, omnium rerum largitorem.

15. Diuini & sui iuris esse.

Sed vt vt ea res sit, iuxta responsum Philippi II. de facto nihil commune habet Brabantia cū Imperio. quin imo literæ in supremo Brabantiæ senatu indies expeditæ Principes nostros scribunt supremos, & Souueranos indigetant. Nullus vsus est constitutionum Imperialium, Iudiciorum Cameralium, quin imo iure priuilegiariæ Bullæ Sigismundi diserta competit à iurisdictione suprema Imperatoria exemptio.

16. Duces Brabantiæ supremos seu souueranos esse.

Quæ an iure sustulerit omnem omninò supremitatē, non est anxiè disputandum, cū constet Imperatoriā authoritatē in subditos Ducis Brabantiæ de facto nullā exerceri, & iam ante tempora concordatorum nō fuisse exercitam.

17. Brabantos quoad negotia ciuilia omnino nullatenus Imperio subiici.

Quin imo quamuis superesset aliqua supremitatis imperialis virtus respectu ipsius Ducis; ad iuuandum Imperatorem aduersus hostes Imperij, aliudúe vinculum feudale, aut Maie-

Maiestatis, quam aliqui impræscriptibilem faciunt, non tamen hæc ideò porrigerentur ad ciuilia incolarum Brabantiæ negotia.

18. Vt Imperatoria côcordata ad illos spectare non possint.

Adeoque quamuis Brabanti dicerentur côprehensi sub nomine Nationis Germanicæ, quin imo sub Imperio Romano-Germanico; tamen pactio, ordinatio, acceptatio, concordatio Frederici Imperatoris cum Sede Apostolica non posset obligare Brabantos, pridem quoad ciuilia saltem emancipatos, quorum Princeps vna cum Frederico concordatis non interuenisset: nisi porrò collatores beneficiorum in Brabantia sitorum, eadem concordata acceptassent, iuxta facultatem illis in §. *& ad finem* propositam.

19. Vt Maxim. Imp. literæ accipiendæ sint vt scriptæ ab Imperatore de illis seruandis.

Vnde etiam sequitur literas Maximiliani Imperatoris ad Leodienses, & Caroli V. ad Cameracenses collatores scriptas non obligare quoad beneficia in Brabantia sita, nec pœnas banni Imperialis, aliasque in iisdem comminatas in Brabantia locum habere.

Et Car. V.

Et quamuis Carolus V. Imperator, idem fuerit etiam Dux Brabantiæ, non ideò tamen magis per leges Imperatorio nomine latas præiudicare voluisse censebitur Ducali suæ supremitati, aut iuribus suorum subditorum, locumque fecisse Imperatoriis constitutionibus in Brabantia, quarum ibi per tot sæcula inefficax fuisset authoritas.

20. Ne iuris subditorum noceant.

Quod si enim Principum literæ ita semper sint excipiendæ ne cui noceant tertio, multò maximè ita sunt exaudiendæ ne propriis subditis præiudicent, & multò minimè ne supremitati ipsius Principis, iurisdictioni, & authoritati, quam tanto zelo, animis, & armis Principes complectuntur, atque defendunt: quam ideo generalibus verbis non sunt censendi minuisse, si etiam priuatorum generalis locutio ita est exaudienda, vt non ea complectatur, quæ specialiter rogati non admisissent.

21. Cur igitur Traiecti & Niuellis seruantur?

Quæres igitur vnde sit factum, vt Traiecti notoriè ea Concordata obseruentur, atque Niuigellæ?

Et primùm quidem procliue est credere Dominam Niuellensem olim fundationis Imperatoriæ, & Principem ipsam Imperij, Imperij concordata acceptasse, & iis conformes fecisse collationes præbendarum: Traiectum porrò fuit à Philippo II. Imp. Henrico Duci beneficiario iure concessum, & à Frederico II. & Henrico eius filio confirmatum, & à Leodiensibus variè controuersum, *vt refert Diuæus in Brab. lib. 1. c. 11. & Kinschot. tract. 1. c. 2.* vt quamuis à Carolo V. demum Brabantiæ firmiter sit annexum, non desierunt tamen Leodienses indiuisa ibi iura possidere. Vnde nec erectis nouis Belgij Episcopatibus inde est abscissum, vt mirum non sit si illa Ecclesia Cathedræ suæ mores sit imitata, cui in spiritualibus & temporalibus non desierat subesse, adeoque concordata Germanica acceptauerit.

22. Extra has ciuitates nec

Extra has duas ciuitates communior est practicorum opinio non obtinere in Brabantia Concordata Germanica. & eam optimè stabilit Wames. *cons. 255. n. 9. & seqq.* præter Niuellam *cons. 33. n. 13.* eo quod Brabantia extra Imperium pridem sit & Nationis Alamanicæ fines & superioritatem: quamuis reliquiæ aliquæ superesse videantur. vnde neque Precibus Imperialibus in Brabantia est locus, quæ tamen per totum Imperium & Nationem dantur. quare nec priuilegio nec oneri Imperiali hic locus est, sed vtrumque suis finibus concluditur. vt nec eò extendantur Concordata quò Leodiensis diœcesis extenditur extra fines Imperij, tum olim tum multò magis hodie: neque eò pertinent Maximiliani & Car. V. literæ Imperatorio nomine & officio, quod huc non extenditur, scriptæ, neque habent Brabanti qualitatem in concordatis adeò formaliter requisitam. Vnde limitata causa limitatum, neque extra illos fines producit effectum; tantùm abest vt in Brabantia pacificus sit vsus Concordatorum. *ita ferè VVames. d. cons. 255.*

vsus ferè est Concordatorum minus pacificus & communis.

23. Quomodo Capitulum Antuerpiense nunquam acceptauit.

His conformiter cum Capitulum Antuerpiense concordata Germanica non acceptasset, sed quatuor mensibus relictis pridem ordinariis fuisset contentum, atque post eadem Concordata in iisdem mensibus ordinariis præbendas contulisset, idque Sixto IV. exposuissent, declarauit ille collationes ita factas & imposterum faciendas validas fuisse & fore: additis etiam clausulis priuilegiariis, quæ Concordatis insunt. ad eandemque rationem Abbatia S. Michaëlis Antuerpiæ *anno* 1476. ab eodem Sixto IV. priuilegium obtinuit, vt eidem Abbatiæ quandocumque vacanti per canonicam conuentus electionem prouideretur, non in commendam daretur. quo priuilegio nullatenùs erat opus, si hîc Concordata fuissent acceptata, quæ id ipsum concedunt, & firmiori contractus nexu, quàm priuilegio pontificiâ potestate reuocabili.

24. Nec Abbatia S. Michaëlis Antuerp.

25. Cur Leoninus de Cameraco aliter sentiat?

Et quamuis Leoninus cons. 50. amplè asseruerit eadem Concordata Cameraci obtinere, tamen quando eius argumenta ad lapidē fundamentalem alliduntur omnia eò spectant, omnia ex eo vim habent quod Cameracensis ditio sit notorium feudum, & portio Imperij ac Nationis Germanicæ. adde cui nulla competat exemptio à iurisdictione Imperatoria, vti neque Leodiensibus. quodque Imp. pro iis vt subditis suis contraxisse, eosque obligasse censeatur.

Ex eoque rursus decidendum est, quod subinde quærit Leoninus, an beneficium Concordatorum Cameracensibus suffragari debeat, quia non constat de particulari acceptatione Concordatorum?

26. Argumentū illius conuersum pro Brabantis.

Quo argumento in contrarium verso si quis non subsit Imperio, non sit eius membrum, non subsit imperatoriæ Iurisdictioni, non sit ex iis pro quibus eius officium debeat inuigilare, de facto sit exemptus vel iure priuilegiario, saltem quoad negotia ciuilia, nec mens fuerit aut virtus Imperatoriæ conuentionis, vt eum complecteretur aut obstringeret

geret in quem ius dicere non posset, nisi acceptare volentem pacta, conuentaque nomine Nationis.

Et quoniam dum obscuræ sunt Imperiorum & subiectionum quæstiones, non solent sæpè nec audent subditi in earum præiudiciũ, quod huic vel illi ex contendentibus accedant, aliquid nouare, vt cautè fecit Capitulum

27. *Cur Antuerpienses Cõcordata non acceptarint.* Antuerpiense, quod Sixto IV. in præcitatis literis indicasse narratur; quod quamuis Ecclesia Antuerpiensis de prouincia Rhenensi & Ducatu Brabantiæ existat, tamen nec pragmaticâ sanctione, nec Concordatis Germaniæ vti consueuit.

Ad eundemque modum quamuis Comes Flandriæ olim aliquâ personali obligatione astringeretur Regi Galliæ, ditionem tamen ipsam vulgò negabant Regno subiectam, præsertim vt tradit Damhoud. *prax. ciuil. pluribus locis. qua de re latiùs egimus in Hiatu Iacobi Cassani obstruct. l. t. c. vlt. §. Flandria.* In quibus nulla erat prouocatio; tamen Gallis quamuis contra contendentibus, nunquam Flandri receperunt pragmaticam sanctionem; neque postmodum Concordata Galliæ cum Leone X. conuenta, iam antequam per Francisci I. captiuitatem Flandria solueretur quocumque vinculo supremitatis.

28. *De Antuerpiensi territorio vt de capite sentiendum.* Igitur ad eandem rationem facilè est creditu, eum Brabantiæ tractum, qui Antuerpiæ vicinus est, oculos reflexisse ad eam Ecclesiam, quæ post Cameracensem dignior iis in partibus semper est habita, cui doctorum virorum in Romana etiam & Imperatoria Curia agentium insignis fuit copia, illiusque exemplum esse imitatum, ordinariisque mensibus mansisse contentum, nec quidquam nouasse, quo Imperatoris hîc authoritas videretur, inuidiosè agnosci; cùm sui Principes magis præ se ferrent nihil sibi cum Imperio esse commune.

Præsertim si verum est, & laudari potest quod Besold. *d. c. 7. ego ipse*, inquit, *vidi quamplurima scripta à Burgundia fiscali Dolano producta, vbi propugnatur, Comitatum Burgundiæ ab omni superioritate liberum esse; nec vllum nisi Deum & gladium superiorem habere. Et inde in Dolana Curia Cameræ Imperialis decreto aliisq. expeditionibus ab Imperio emanatis, nullo modo defertur, etiam in iis casibus, in quibus aliis Principibus aliquid concederetur, ne illa imperium recognouisse videatur, imo verò nobilitatis Insignibus ab Imperiali maiestate donatos nobilium priuilegiis liberè frui non facilè permittere, Dolanum parlamentum relatum mihi est, quamuis nullum ab aliis Principibus ad nobilitatem euectis hac in re inferat impedimentum.* sic etiam Kinschot. *d. tract. 1. r. 7. n. 3. indites*, inquit, *acquiescere non tenentur literis Cameræ Imperialis, quibus præcipiunt (vt aliquando accidisse vidi) non autem requirunt testium examinationem aut aliud simile ab illis fieri, quasi præceptis astringerentur imperialibus.* adeoque & hic Edictum de nobilitate & Insignibus latum an. 1616. priuilegia negat iis, qui tantùm sunt nobilitati ab exteris Principibus; nec Imperatorem disertè excipit, nec verò priuilegia ab Imperatoribus concessa extra causam Iurisdictionis, aliaúe notæ maiestatis Imperatoriæ hîc de facto recipiuntur, sed neque moneta Imperatoria excipitur, cùm Edicta nostratia vetant nummos exterorum Principum recipi, præter species Edictis expressas. cum tamen Christus *Matth. c. 22.* ex nummo, imagine, & inscriptione Cæsaris debitum ei concluderet.

Quæ cùm ita sint, idque factum, aut non factum esse credendum sit quod fieri aut non fieri solet: *Euerard. in loc. à commun. accident. vt in l. si pactum. D. de prob.* id actum intelligitur, quod plerumque soleat, & optimè statuit *Euerard. num. 30.* quod contrarium asserenti incumbat probatio, id quod argumentum d. l. *si pactum.* apertè concludit: 29. *Ideoque contrarium alicubi asserenti Concordata recepta incũbit probatio.* quid ni rectè atque optimo iure dixerimus Collatores beneficiorum in Brabantia sitorum præsertim in tractu Antuerpiæ vicino ad exemplum insignis Ecclesiæ Antuerpiensis fecisse quod omnes prudentes facere sunt soliti, vt nihil nouauerint quod inuidiosum hîc esse possit, prætextu Concordatorum Germaniæ, & mandati Imperatorij, & si quis contrarium velit asserere, ei incumbere probationem?

Præsertim si licuit non vsu, non receptione esse contentos, non ignobilibus scriptoribus; quos citat Georgius Brandam *quæst. 3. & 4. super Concordatis Germaniæ.* vbi has exceptiones conatur explodere, *lex non est recepta; lex non est in vsu*: sed omissis iis, quæ pro & contra in generalibus 30. *Exceptio non sunt recepta Concordata vt hic valeat.* terminis non indoctè adferuntur; iam supra refutauimus errorem quo *quæst. 3.* verbum *acceptata* in Concordatis positum, quod tangere diximus solos eos qui Concordata pepigerunt, traducit quasi ab omnibus Germaniæ Prælatis iam tum laudata, recepta, acceptata fuissent. quo penè eodem errore Leon. *d. cons. 50.* asserit Concordata per Romanorum Regem & alios Principes acceptata vim pacti habuisse pro Natione Germanica, vt nolentes & inuiti eis obligarentur; tantùm abest, vt opus fuerit particulari subditorum acceptatione: nam id disertè repugnat textui eorundem Concordatorum, qui *in §. & ad finem* Collatoribus congruum tempus concedit, qui eâ Ordinatione gaudere voluerint, eam acceptandi; additque tunc post acceptationem quoad Sedem Apostolicam à Kal. Iunij proximè futuris ipsa currere incipient: non antè igitur Ordinatio vires habet, non antè currere incipit: validissimo argumento à contrario sensu, & contrariorum impossibilitate, siquidem quod incipit, non præextitit.

Cui rei fauet, quod idem Leoninus *d. cons. 50.* citat declarationem Sixti IV. pro Episcopo & clero Traiectensi anno 1473. his verbis *& nobis legitimè*, Concordata ipsa indifferenter pro tota Natione esse inita, & omnes de eadem Natione ea acceptare volentes

illis vti posse, & gaudere debere. vbi ea acceptatio est voluntatis, & vsus possibilis arbitrij; sed acceptantes iam gaudere iis debent: quæ accuratè Pontifex distinguit.

Patetur tandem ipse Leoninus facultatem acceptandi saltem appositam esse propter eos, qui quamuis sint de Natione Germanica, tamen tempore fortè Concordatorum Imperij superioritatem non agnoscerent: quibus ideò non conuenit argumentum, quod Rex contrahendo pacta publica, & fœdera pro Regno aut Natione subditos suos obliget.

Et verò quod Branden *q.4. super Concord. German n.20.* ait, exceptionem non vsus locum habere non posse, quod sicubi prætenderetur, non solùm nunquam à Pontifice tacitè vel expressè probatus, sed expressè improbatus appareat, cum iam supra retulerimus Sixtum IV. declarasse validas collationes à Capitulo Antuerpiensi factas, non in alternis Concordatorum mensibus, sed quatuor antè Ordinario concessis, quibus Capitulum semper fuerat contentum, neque ea Concordata acceptauerat, aut vsum erat: eosque menses priuilegiis muniuit per literas quæ bullatæ & plumbatæ in archiuis Capituli adhuc exstant.

Nec obest aut in his loquitur Cõst. Clement. VII.

Porrò quod Branden allegat constitutionem Clementis VII. quam vocat adeo claram, atque ipse ad longum refert; si quis legat eandem, facilè animaduertet eam non agere de Concordatis propter illa ipsa; sed propter reseruationes, quas quidam Prælati ex toto contemnebant; & pœnalibus etiam mandatis vllas prouisiones Apostolicas admitti vetabant. *vt punctum 39. in Comitiis propositum* 1594. *Branden Not.10.* & omni mense conferre attentabant, quod ante fecerant & Galli per pragmaticam sanctionem: quo vergit etiam Oratio Cardinalis Madrutij; vt saltem Pontifici menses Concordatorum seruentur; quæ ex sua parte offert Clemens seruare; quod & primâ fronte apud omnes iustius & æquius videbitur, vt pacta conuenta cum Natione seruentur; quàm si via tantùm reseruationis Pontificiæ petatur, vbi ea in ista Natione multis locis adeò erat debilitata. nam si quis plures relinquere sponte volet Pontifici, quid est rei cur repugnet, cum ipsa Concordata tanto labore constiterint aduersùs priores Constitutiones plures menses reseruantes?

Ad eum sensum consequenter respondetur, Clementem VII. aliter prouisos dicere intrusos esse, non gaudere beneficio annalis aut triennalis possessionis, sed nec vllum fluxum temporis eos à iure aduersariorum tutari, adeoque nulla præscriptione defendi. quod Branden latius prosequitur *q.2.* vbi animaduertendum tamen est Clementem causam constitutionis sumere ex reseruationibus Apostolicis, *de beneficiis*, inquit, *nobis reseruatis*, *&c.* si quis ergo plures admittit reseruationes Apostolicas, nihil est quod Sedes Apostolica conqueratur; sed potius vt lubens admittat, & ordinarios quatuor mensibus contentos priuilegiis remuneret, vt egit Sixtus IV. cum Capitulo Antuerpiensi, alioquin quod in fauorem Sedis Apostolicæ est constitutum retorqueretur in odium; quæ non est mens legum.

An autem ex altera parte non vsus aduersùs Concordata obiici non possit, vt contendit Leoninus *d. cons. 50.* eò quòd priuatorum vsus ant non vsus legi, paci, & tranquillitati publicæ pro vniuersa Natione multis operis elaboratæ aduersùs inteotionem, literas, & decreta Imperatoria, habet etiam suum scrupulum.

Sed profectò cum res ipsa penitus inspiciatur, aliud est dicendum: quia Concordata Germanica non sunt lex aut Constitutio; sed contractus respectu Sedis Apostolicæ, atque Imperatoris, aliorumque Principum: respectu autem Nationis Alamanicæ priuilegium continent: quo ante factæ beneficiorum reseruationes multifariam restringuntur, & Ordinariis amplior potestas tribuitur; nullum respectu Nationis obseruandi mandatum est; sed dissertè, vt iam sæpius dictum est, tribuitur ea acceptandi facultas, iis gaudendi voluntas, & arbitrium: vbi ex aduerso Concordata Galliæ respectu quidè Sedis & regni contractus sunt; sed respectu subditorum legem & præceptum absolutum continent. tam enim Leo X. in suis literis, quàm Franciscus I. in suo edicto omnibus regni subditis ea mandat obseruare, sine vllo arbitrio acceptandi, aut vtendi subditis relicto. & ratio diuersitatis est, quoniam Rex eminenter continens subditorum consensum, & absolutam habens imperandi authoritatem, ita potuit nomine Regni contrahere, & subditis absolutam obseruantiam imperare; vt latius disserat Leoninus *vbi supra*: at verò in Imperio neutrum ita obtinet in Imperatore: quia multi sunt sub Natione Germanica, Principes Ecclesiastici & seculares Regalia in suis terris obtinentes, Ordinationibus & legibus Imperatoriis soluti, præsertim in ciuilibus negociis: vt ab Imperio emancipati Belgæ, sed imprimis Brabanti Bullis Caroli IV. & Sigismundi à iurisdictione exempti, vnde in his eorum consensum Imperator in paciscendo eminenter non continet; nec iurisdictionem in imperando habet.

31. Non vsus Concordatorum vt obiici possit.

Ideoque diximus supra nec literas Imperatoris Maximil. ad Leodienses, nec Caroli V. ad Cameracenses Episcopos & Collatores scriptas ad Collatores Brabantos seu beneficiorum in Brabantia sitorum extendi.

Non magis quàm ad beneficia in Gallia, Hannonia, Artesia, aut Flandria, aut aliis extra Imperium locis sita, quorum prouisio cœperit Episcopis Leodiensi aut Cameracensi, aut aliis Collatoribus sub Imperio degentibus.

Et verò leges etiam & Constitutiones Principum non vsu, & maximè contrario vsu desinere obligare, præsertim post longa tempora, omnium gentium moribus receptum est; & maximè illarum, quæ consuetudinario potius, quàm scripto iure vtuntur.

32. Nõ vsus tolli decretum irritans vt principale.

Vt nihil moueat clausula decreti irritantis in Cõstitutionibus Apostolicis aut legib. Regiis adiecta, quàm valdè extollit Brandẽ, *d. c. 4.*

& Leo-

& Leoninus *d. cons.* 50. quia vt rectè Flamin. *ab eodem Branden citatus*, illud decretum tacitam conditionem habet, si recipiatur, si moribus vtentium probetur.

Quoniam, vtcumque refragetur Branden, tamen clausula irritans pars tantùm est legis, & accessio: si ergo lex non vsu, contrarioque vsu desinere potest obligare, poterit huiusmodi decretum accessorium sequi suum principale, & accidentia tolli cum suo subiecto. natura magis digni trahit minus, & accessorium; non contrà. *c. vn. de Eccl. consec. in 6.*

Natura legum est, vt quamuis legislator legi, si quis contrarium egerit, nullitatem non adiecerit, & clausulam irritantem, tamen inesse ea tacitè censeatur: *l. non dubium. C. de legib.* adeoque propter inexistentem clausulam irritantem nunquam contrario vsu abrogari lex, aut desinere posset obligare.

33. *Vt non vsus tollat etiam pro vtilitate publica constituta.* Quod porrò etiam Leoninus admodum vrget Concordata continere vtilitatem publicam, cui pacto aut vsu priuato derogari non possit; plausibile quidem argumentum est in Gallia, vbi vniuersaliter huiusmodi vtilitatis obseruatio est in præcepto, à Pontifice & Rege dato; sed non eadem vtilitatis consideratio est in textu Concordatorum Germanicorum expressa, sed publica cum priuata est intermixta, ita vt priuatis liceat publicæ vtilitati adhærere, Concordata acceptando, eorumque vsu gaudendo; vel illis abstinere. *vt in c. si de terra. X. de priuileg.* V. c. dilecti. *X. de for. comp. c. nuper. X. de decim.* priuati etiam verbo vel facto priuilegium toti Ordini Cisterciensi concessum sibi minuunt, abrogantúei tametsi aliud est in iure publico prohibitiuo, ne quis priuatus secus faxit. *vt glos. latè in c. si diligenti, verb. pact. priuat. X. de for. comp.* vbi clerico prohibito iuri stare coram laico, non licet priuato pacto renunciare. qualem prohibitionem non habent Concordata Germanica; licet ergo priuatis aliis moribus aut priuilegiis vti, qualia nonnulli maiora habent in Germania, alij magis suis moribus commoda: vt aliis antiquum obtinere magis placet quam nouitate vtilitatem turbare; aliis ex climate visum est plures hominum mortes incidere in Veris, Autumnique initia ob humorum pugnam, adeoque in Martium & Septembrem menses iam olim Ordinariis reseruatos cum Iunio & Decembri, quam Februarium aliosque simul alternos menses Ordinariis per Concordata concessos, atque ita sine nouatione veteres menses retinere satius fuisse, quàm sine euidenti vtilitate, quàm lex 2. *D. de legib.* in mutatione requirit, Concordata acceptando veteres mores mutare. & sic, cum Concordatis Germanicis immixta sit vtilitas priuata; permissum fuit vt eius quod omnes tangeret singulis probandi tribueretur arbitrium: atque ita facultas acceptandi Concordata, vel abstinendi & in collationibus quidem beneficiis abstinuerunt multi, vt de Capitulo Antuerp. est dictum, & de Cameracensibus fatetur Leoninus *d. cons.* 50. *§. postremo*, tametsi in electiuis admodum contendat locum habere.

Quemadmodum literæ Maximiliani ad Leodienses datæ non admodum queruntur de mensibus malè partitis, sed de reseruationibus, exspectatiuis, coadiutoriis, nominandi facultatibus, similibusque prouisionibus aduersùs Concordata, & vetustissimos canones inuectis; taliterque prouisos vetant admitti, sub banno Imperiali, aliisque pœnis, aliam autem obseruationem Concordatorum non iniungentes.

Quum etsi literæ Caroli V. generalibus terminis præcipere videantur; referenda tamen est, & explicanda verborum generalitas ad causas præfationis, tenoremque priorum literarum.

34. *Brabantos ea non tangunt quæ de Concordatis disputatur vsu vel non vsu tollendis cum defectus sit in causa efficiente quæ eos non cóplectitur.* Vt omittamus rursus eas literas ad Brabantiam non extendi; & vt extenderentur interpretandæ sunt secundùm tenorem Concordatorum, quæ libertatem faciunt eadem acceptandi, & arbitrium concedunt vtendi in collationibus; quod non idem faciunt in electionibus; in quibus proximius versatur publica vtilitas.

35. *Quare commendæ ibidem obtinuerunt seu aliis pactis tolli debuerunt cum Concordatis alioquin essent sublatæ.* Et nihilominùs constat diuersas Brabantiæ abbatias fuisse contra tenorem Concordatorum datas in commendas, ac aliàs sine regularium libera electione prouisas, & nominatim abbatiam S. Michaelis Antuerpiæ anno 1516. in commendam datam Cardinali à Marca, eandemque commendam multis Brabantiæ priuilegiis, quæ Pontificem non ligabant, fuisse oppugnatam: eoque imprimis quod anno 1476. Sixtus IV. isti abbatiæ concesserat, nullatenùs tamen allegatis Concordatis quibus ipse Pontifex vt ex contractu fuisset obstrictus, cum clausula irritante; si ea in Brabantia acceptata, vsuque recepta fuissent; plana fuisset causæ istius abbatiæ decisio. quæ tamen transacta est numeratis multis millibus: ob quæ vendita opulenta prædia non tantùm, sed & insignia dominia. sed & iam antè eadem abbatia in commendam fuerat data, atque an. 1477. Procurator generalis Abbati iunctus dictum priuilegium Sixti IV. an. 1476. eidem Abbatiæ ac toti dein Ordini Præmonst. datum vrsit; non Concordata Germanica. vnde & lætus introitus Brabantiæ & literæ Mariæ Burgund. & Maximil. & Caroli V. quibus Prælatis Brabantiæ promittitur dandam Romæ operam vt commendæ non admittantur: quâ operâ molestiâque opus non fuisset, si recepta hic Concordata fuissent. vt omittamus contraria Concordatis indulta Principibus nostris successiuè concessa, quoad abbatias dignitatesque electiuas.

Verùm enimuero vt differamus argumento in contrarium retorto, si priuatorum pacto aut facto derogari non possit vtilitati aut legi publicæ: si etiam Brabantus non possit renunciare priuilegio Bullæ aureæ Car. IV. & Sigismundi, *vt latè Kinschot. d. tract.* 1. *c.* 8. 9. 10. 11. quod ea contineat causam vtilitatemque publicam, & magis Principi concessa sit, quàm

priua-

priuatis; eademque Bulla aurea eximat Brabantos à iurisdictione Imperiali; sequitur non esse in potestate Brabantici Collatoris suscipere Concordata Germaniæ tanquam legem sibi imperantem, & se subiicere iurisdictioni à qua est exemptus ex publica causa, vtilitateque; atque priuilegio non priuato ei, sed vniuersitati in Principis gratiam, ob illiusque merita concesso: sed tantùm in vini stipulationis tanquam à tertio, seu publica persona factæ voluntariè ea acceptare iisque gaudere. Cuiusmodi priuilegio non censetur Princeps per quascumque literas suas derogatum velle, nisi clarè, liquidò & disertè id exprimat. *Kinschot. d.c.*11. quemadmodum & inhibuit Concilium Brabantiæ NN. Brabantis extra Brabantiam citatis ne ibi aduersùs priuilegium publicum comparerent, ne vel illud foris litigiosum redderent. quod vel eo iustius fecit quod non tantùm ordinatum illud sit ad iustitiam partibus administrandam, quod in Læto Introitu Brabantiæ maximè exprimitur, sed & cura reip. ei absente Principe sit demandata per literas Mariæ & Maximil. illius Concilij institutionem continentes datas, verb. *het regiment vande lande*: quæ eadem cura in hac causa est ne quod resp. aut supremitas ditionis per huiusmodi Concordatorum causam damni patiatur.

Sed dices cur ergo Car. V. edictum in Parlamento Mechliniensi registratum est *in vol.* 4. *ordinationum*? non dicam fieri posse registrationem sine reflexione, neque, id ad Brabantiam non pertinere, vel plures Ordinationes registratas esse, quæ non sint Principum nostrorum vt talium: sed Cameracensium causas possessorias iam olim Mechliniæ cognitas decisasque, quia Rex ibi hæreditarius est imperij Castellanus, vnde cura ad illum pertinet, ne veniatur ad arma. Itaque Concordatorum notitia necessaria est Parlamento ad decidendas iuxta Concordata possessorias quæstiones, cum Caroli V. literæ aliter promissos velint haberi pro intrusis quibus omnis debet possessio abiudicari. Omitto alia Imperij loca quæ Mechliniæ forsan iudicantur.

36. Cur ergo Concordata registrata sunt in Archiuis parlamenti Mechliniensis.

Quin imo ex iis quæ latè disserit Leoninus *d.cons.*50. in quæstione de non facta Concordatorum acceptatione, & altera de non vsu, eadem applicando ad ea, quæ nos hic proponimus, sequeretur, etiamsi Collatores aliqui acceptassent, aut vsi essent Concordatis propter aliorum tamen Brabantorum non acceptationem, atque non vsum integrum Brabanticæ Vniuersitati ius mansisse vtendi iure priuilegiario Car. IV. & Sigismundi toti genti in gratiam, & ob merita Ducis concesso, & sic priuatis etiamnum redire ad sua iura reiectâ acceptatione & vsu Concordatorum, per se aut antecessores facto.

37. Non vsu hic etiam priuatorum vtilitas pondus facit.

Cæterum quoniam ex iis quæ supra diximus manifestum est vtilitatem etiam priuatam Concordatis immixtam esse, verum erit licere vt diximus priuatis fauori pro se introducto & quoad se renunciare, adeoque Concordata non acceptare, & non vti, *d.c.si de terra. X. priuil. d. c.nuper. X. de decim. l. si quis in conscribendo. C. de pact.*

Multò magis si longo iam vsu magisque si pridem longissimo contrarium est consuetum licebit in eo vsu remanere, præscribeturque contrario vsu Concordatis sicut cæteris legibus, & sicut pactis liceret à Concordatis recedere, ita & non vsu imo contrario vsu & consuetudine quæ ipse Leoninus agnoscit huiusmodi in rebus æquiparari.

38. Vt in priuilegiis etiam toti Ordini concessis.

Eoque magis quod Concordata hæc priuilegij instar sint respectu Collatorum, priuilegia autem amitti possunt renunciatione, *d.l.si quis*, & si priuilegiatus verbo vel facto illud abdicet, *c.si de terra.X.de priuil. c. nuper. X. de dec.* sed & negligentia non vtendi per decem annos *l.*1. *D. de Nund.* deinde si Princeps qui illud concessit reuocet: *c. suggestum. X. de decim.* scienter contra illud iudicet: *c.suborta.X. de re iudic.* denique præscriptione. *c.accedentibus.X.de priuilegiis.*

39. Episcopi Antuerp. vsi alternatiuâ regulæ 8. Cancellariæ Rom.

Hisce conformiter Episcopi Antuerpienses ab erecta ibi Sede non Concordata, sed tertios quosque menses obseruarunt, aut gratiam Alternatiuam Regulæ Octauæ Cancellariæ acceptarunt, & acceptationis insinuatæ & admissæ literas à Curia Romana receperunt, idque potissimum ob causam præbendarum Thurnautanarum, quarum solarum per suam diœcesim Collationem habent soli, atque iure Ordinario. Nam quod attinet ad Curata beneficia ab annis 30. in diœcesi Antuerpiensi nemo aliqua Romæ impetrauit: verisimiliter, quia solent, per concursum dari, & Nauarri aliorumque quorumdam opinio fuit quod per Concil. Trid. *s.*24.*c.*18. concursum præscribens sublata sit Curatorum parochialium reseruatio, & Collatio Romana, & ob tenuitatem pastoratuum, raritatem pastorum, non adeò libuit cuiquam Româ sibi lites procurare, beneficia verò simplicia propter suam etiam exilitatem non ita inuenerunt Venatores Romipetas.

40. Quæ non tamen obtinet quo loco sunt Concordata.

Enimuerò regula Octaua Cancellariæ disertè declarat, neque illam neque gratiam Alternatiuam Prælatis residentibus in ea oblatam obtinere, vbicumque locorum aliqua sunt Concordata, vnde acceptari ibidem, & à Curia Romana admitti acceptatio non potest, sed vbi acceptatur & admittitur argumentum est irrefragibile, aut non esse ibi Concordata, aut iis esse derogatum per acceptationem & admissionem huiusmodi, Collationesque ab acceptante & admittente vicissim factas vsumque reciprocum Concordatis contrarium, præsertim non semel iterumque, sed per longissima tempora vsurpatum; cum aliàs: obseruantia autem conformis Concordatis aut difformis acceptationem eorundem infert, aut negat. *l. quadam in fin. D. de reb. dub. l.cum de interp. D.de legib.*

41. Vnde in Collationibus Turn. Reg. 8. non Concorda-

Vnde in Collationibus Thurnautanis consueuerunt tam Pontifices quàm Episcopi non facere mentionem Concordatorum, sed illi reser-

torum ſolet fieri mentio: reſeruationum pridem factarum; hi iuris ſui Ordinarij.

42. Vnde aduerſùs nouitatem iudicandum.

Quæ omnia cum ita ſint, iudicandum omninò eſt pro eo qui Collationem habet ab Ordinario, præbendæ in menſe Septembri in Eccleſia T. vacantis; non verò, qui à Pontifice, allegata ex inſolito ſtylo Concordatorum Germanicorum viridi illic obſeruantia; quæ tantùm abeſt à veritate, vt huiuſmodi gratia, vt debet, nullatenùs iuſtificari poſſit.

43. Præſertim in poſſeſſorio.

Cuius rei ſi penitiori opus eſt indagine, tamen in materia poſſeſſoria pro eo eſt pronunciandum, cui fauet poſſeſſio Collationum, tam à Pontifice quàm Ordinario antehac factarum, quæ huiuſmodi Concordata ibi non agnouit; ſed reſeruationes tantùm regulæ octauæ, atque ius Ordinarium vel Alternatiuam in ea regula delatam, cui tamen eadem regula locum nuſquam eſſe declarat, vbi locus eſt Concordatis.

CONSVLTATIO IV.

An patroni ſtrictè conferre beneficium, an perſonam offerre tantum dicendi ſint; & an nondum clericum poſſint.

DVo ſunt quæ potiſſimum in controuerſiam veniunt in hac beneficiali cauſa: formula literarum patroni, & capacitas per ætatem & characterem clericalem prouiſi. formula ſonat abſolutam collationem cum clauſula mandati ad quæſtorem Principis directi, vt de fructibus prouiſo reſpondeat: capacitas impugnatur ex eo, quod prouiſus natus ſit an. 1604. prouiſus an. 1613. & charactere clericali demum inſignitus anno 1622. à Capitulo ſuo pro collega non agnitus, minùs ſolemniter receptus ritibus & iuramentis ſolitis adhibitis, ante annum 1631. interea alius aliàs à ſucceſſore patrono literas impetrarit an. 1629. & cum iis Capitulo ſe ſtiterit, & ab Epiſcopo vices Capituli recuſantis canonicè ſupplente inſtitutus, & illius iuſſu ab Archipresbytero in poſſeſſionem ſit miſſus.

1. Inſtitutio Eccleſiaſtica requiritur. ſaluis antiquis regum prærogatiuis.

Non eſt hodiernum patronorum vitium nimiam ſibi authoritatem arrogare: bonæ leges arguunt malos mores ex quibus ſint natæ. iis igitur præuiis editus eſt in Concilio Lateranenſi canon, ne patroni neglecta Epiſcoporum authoritate clericos inſtituant; clerici ne per laicos recipiant Eccleſias, aut beneficia, ſub pœna excommunicationis: *c. præterea. c. illud. c. conſuluit. c. relatum. X. de iur. patron. c. per laicos. 16. q. 7.* neque patroni bona per laicos ſub eadem pœna diſtribuant: *d. c. præterea. c. non placuit, c. decimas. & 1. 16. q. 7.* nominatio ergo & præſentatio à patrono fieri debet Epiſcopo, ſeu Eccleſiaſtico Collegio, aut alteri dignitati. *tot. tit. de iur. patron.* ac demum ab iis inſtitutus ab Archidiacono, collegis, ſeu Archipresbytero in poſſeſſionem induci: *c. 7. & 9. de offic. Archid.* non mandatum dirigi ad Principum officiarios ſeculares: quoniam ſine canonica inſtitutione beneficium non poteſt obtineri: *c. 1. de reg. iur. in 6.* quæ prouiſionem Eccleſiaſticâ authoritate factam requirit. *Pecq. Caniſ. alijq́; ibid.*

Id quidem verum eſt Reges & ſublimes quoſdam Principes regalia poſſidentes antiquo quodam vſu etiam beneficiorum nonnullorum collationem vſurpaſſe, tanquam patronos, non tantùm iure Regali, quo alicubi conferunt vacante Sede Epiſcopali beneficia etiam à maioribus ſuis non fundata, iure quodam ſupremitatis; quod Bonifacius VIII. conſtanter damnauit, his apud Boëtium *de regal. n. 22.* verbis; *collatio beneficiorum ſpiritualis eſt; ſecus credentes hereticos reputamus.* de qua patronorum collatione & regalia diximus *in iur. Pont. nou. anal. tit. de elect. n. 3. & tit. de iur. patronat. n. 11.* Reges ergo & ſublimes Principes donandi, ſeu verbo conferendi vtuntur: *c. dilectus. 34. de preb. c. 40. X. de teſtib. c. vlt X. de conceſſ. Eccleſ. non vacant. Boëtius de regal. in in princ.* & ad ſuos dirigunt prouiſos, quod vſui & ſupremitati, & magnis olim meritis tribuendum eſt: & in eamrem citatur Dominicus *in c. 1. diſt. 21. & in c. imper. diſt. 10. in 2. col. & Abbas in c. cum Eccleſ. vulterana de elect. Arnulphus Ruſam. in tract. iur. regal. p. 1. num. 7. Ioan. Pariſ. in tract. de ſtat. Eccleſ. tempore Bonifacij VIII. Papa*, quaſi propter ſuperexcellentiam, fundationem, dotem, largo quodam modo huiuſmodi ſpiritualium diſpoſitio cadat in tales laicos. *citatur Archid. poſt. Hugon. in c. pia mentis. 16. q. 7.* tametſi ibidem dicatur quod patronus præter proceſſionis aditum nihil in Eccleſiis ſit proprij iuris habiturus: *& in c. decernimus ibid.* vt fundatores Eccleſiarum rectores Epiſcopis offerant (quod poſteriores decretales dicunt, præſentent) & ſi alij ab Epiſcopo fuerint ordinati, cum oblati eſſent digni, ordinationem eſſe irritam: teſtes iterum huiuſmodi collationis (quo nomine plena prouiſio ſignificatur, *Rebuff. in prax beneſ. tit. de forma vicariatus & alior. coll. n. 51. & ſeqq.*) à ſublimibus Principibus vſitatæ citantur. *Speculator ad tit. ne Sede vacant. item nota & ibi Ioan. Andr. in addit. Henr. Bobic. in c. præterea de iure patronor. Stephan. Aufrer. in tract. de poteſtat. ſecular. ſuper Eccleſ. Rebuff. in tract. de beneſ. tit. de collat. nu. 9. Chopin. in ſac. polit. forenſ. l. 1. t. 7. du Molin. ad reg. Cancel. Rom. & plures alij*, ſed *Azor. inſtit. moral. p. 2. l. 6. c. 25.* nec in Regibus quidem hæc admittit, niſi ex priuilegiis Apoſtolicis, quæ citat.

Ad æmulationem Regiam nonnulli Principes minores, & vaſalli ſimili collationum formula vti volunt; ſed perperam: niſi non ſint beneficia ſpiritualia authoritate Epiſcopali in titulum Eccleſiaſticum erecta, ſed legata tantùm quædam perpetua, adminiſtrorum Eccleſiaſticorum alimenta. *vt in l. annua. §. attia. D. de ann. legat.* munetaúe perpetua fuerint,

quaſi

quasi laica : *Christin. vol. 1. d. 71. n. 25. Papa q. 187.* & plerumque scribarum inscitia tales formas gignit. quare solent Episcopi, ad quos dirigi patronorum literæ debent omninò, *Concil. Trid. s. 14. c. 13. s. 7. c. 13.* seu Archidiaconi eorum iure vtentes, vbi ita habet consuetudo, huiusmodi literas in benigniorem sensum accipere, & verba impropriare, vt actus valeant, & pro nominatione, oblatione, seu præsentatione interpretari, & si per examen digni apparuerint, ritè instituere.

2. *Priuatus aut eius successor, etsi sublimior, simplex ius præsentandi potest tantùm habere.*

At verò Baro de B. patronus præbendæ controuersæ, etsi alibi sublimiores titulos habeat, hîc tamen est vasallus Ducis Brabantiæ; vt Regia illa collationum absolutarum iura sublimi illo titulo hîc ipsi non competant: vsus etiam & formula in actis probatur sæpe variata: aliæque literæ sunt exhibitæ directæ ad Decanum & Capitulum, vt prouisus reciperetur in Canonicum & confratrem, cum plenitudine iuris canonici, adhibitis solemnitatibus & iuramentis consuetis; & nominatim eæ quæ nepoti Consiliarij Principis fuere concessæ; qui canones & iura Principis propius norat. cuiusmodi in Collegium admissio, vice institutionis est: *c. vlt. de præbendis in 6.* & ab his collatio facta titulum & institutionem Ecclesiasticam tribuit. *Canisius, & alij in c. 1. de reg. Iur. in 6.* scilicet cum titulus à Pontifice non proficiscitur, vel Episcopo, seu alio pleno iure conferente: quando ad Capitulum cognitio, aut tituli datio non pertinet, *Choppin. de sac. polit. l. 1. t. 8. in princ.* sed quando seposito patronatu ex collegarum cooptatione ius electo acquireretur, *de quo ibidem Choppin. tit. 1. & 2.* quasi idem tribuatur etiam nominato à patrono. *de quo ibid. tit. 3.*

Accedit quod præbendæ huius Collegij non sint fundatæ à maioribus ipsius Baronis; sed quodam Archipresbytero; qui annuente loci Ordinario decimas parochiales, & deinde cuiusdam beneficij prouentus, additis quibusdam patrimonialibus reditibus, in vnam massam conflauit; distribuendam deinceps in vndecim præbendas; quarum collatio, non ad consanguineos Archipresbyteri, sed ad Baronem eius temporis successoresque spectaret. quapropter huiusmodi Archipresbyter adeptus est tantum simplex ius patronatus; non vero sublime aliquod & Regium. & vero nisi hîc Concil. Trid. sine mutatione tamen iuris patronatus, esset receptum; ex dispositione eiusdem Concilij *s. 25. c. 9.* non parùm periclitaretur talis patronatus, tanquam magis ex prouentibus iam ante Ecclesiasticis, & priuilegio, quàm ex fundatione aut dotatione ortus. Id nihilominùs statuendum est, Baronem qui in ius Archipresbyteri successit,

3. *Patronus successor vtitur iure fundatoris duntaxat.*

eo iure quo illum vti debere: *ex reg. is qui in ius de reg. Iur. in 6. & l. qui in ius. D. eod.* res siquidem transit cum sua causa, quæ esset futura, si apud alium mansisset: *l. alienatio. 67. D. de contrah. empt.* ideoque fundus traditus *si seruus fuit*, inquit, *l. traditio. 20. D. de acquir. rer. dom. cum seruitutibus transit: si liber*; vti *fuit*: patronatus ergo hic non liber & regius apud Archipresbyterum, sed simplex & seruus, ad Baronem cum ea seruitute transibit: vt nominati à patrono dirigi debeant pro admissione seu institutione Ecclesiastica ad Capitulum. *l. legatum sub. D. de adim. legat. l. Gaia. D. de alim. vel cib. leg. Clem. vnic. de suppl. negl. prælat.* vbi superiores Prælati inferiorum negligentiam supplentes non aliis possint conferre, quàm quibus ipsi in quorum locum succedunt.

Neque huic rei aduersatur *c. dilectus 34. X. de præbend. c. vnic. §. verum de iur. patronat. in 6.* quia vt glossa vtrobique *in verb. ex donatione Regis & in V. semestre*, id singulare admodum est, vt naturam mutet patronatus à laico translatus in clericum; ne diuerso iure censeatur: alioquin etiam fiscus priuato succedens iure tantùm priuati vtitur. *l. 2. C. ad leg. iul. de vi pub. & ibi glos. in V. tutela.* vbi plures leges conformes citat. *& vbique DD.*

Sed enim verò frustranea fuit tota hæc disputatio, cum constet D. de B. fuisse tantùm patronum Ecclesiæ parochialis, ibidem eius assensu per H. fundatas præbendas, eius iure patronatus saluo, ita illum consensisse, ita ordinarium Ecclesiam parochialem erexisse in collegiatam: & quamuis in fundatione ponuntur hæc verba; *collatio præbendarum omnium spectabit ad Dominum de B. patronum dictæ Ecclesiæ*; tamen in literis I. de P. eiusdem loci Domini fundantis 11. *seu* 12. *præbendam* 21. *Iul.* 1372. hæc verba habentur; *collationem verò, & præsentationem eiusmodi canonicatus, & præbendæ de nouo erectæ nobis & successoribus nostris Dominis de B. perpetuò reseruamus: ita quod ad dictos Decanum & Capitulum admissio, & receptio spectabit; prout de aliis canonicatibus & præbendis dictæ Ecclesiæ hactenùs est consuetum.* 4. *Admissio Capituli vice institutionis est.* Vnde patet admissionem & receptionem, à Decano & Capitulo fieri consuetam vice institutionis, canonicum ingressum præbuisse; non laicâ tantùm authoritate quempiam canonicatum huiusmodi solitum adipisci.

Igitur ex his sequitur solis Baronis literis huiusmodi titulum Ecclesiasticum non fuisse acquisitum; nec ius, quod vocant in re, sed ad rem tantùm potuisse acquiri: benignâ interpretatione & impropriatione verborum de qua mox egimus, alioquin in rigore pro non dato est quod sic datur. *c. 5. in fin. X. de iure patronat.* vbi tamen ea improprietas videtur probari, *in verb. si consensus Episcopi non accesserit*; si quidem nominatus capax fuerit.

Videamus ergo an nominatus sit capax ex causis initio propositis, nam à patronis præsentati examinari, & idonei reperiri debent. 5. *Idonei præsentati debent.* *Trid. s. 7. c. 13. s. 14. c. 13. s. 14. c. 18. s. 25. c. 9.* vbi etiam patronis cuiuscumque Ordinis aut dignitatis clericis aut Laicis prohibetur, ne prouentibus beneficiorum etiam à maioribus fundatorum, aut dotatorum vllâ occasione se ingerant.

Porrò ætas olim indeterminata post infantiam fuisse videtur *ex c. ex eo in verb. in pupillari ætate.* 6. *Quæ ætas*

ætate.de præb. in 6. ad beneficium simplex imo cathedrale de quo agit *d. c. ex eo.* sed meritò Trid. *s.23.c.6.* statuit vt nullus ante 14. annum beneficium possit obtinere: quia beneficium datur propter officium; & quilibet beneficiarius ad horas canonicas obligatur; quarum recitandarum vix est vt capaces esse possint, qui vix infantiam excesserunt. Et propterea in Lateranensi Concilio sub Leone X. statutum est, vt beneficiarij officium diuinum indies recitent, alioquin fructibus priuandi. & licet in Belgio iura patronatuum præseruata sint à mutatione, in receptione Concilij Tridentini; spectat tamen ea clausula tantùm ad ius & prærogatiuam patronij, non ad capacitatem præsentandi: *vt diximus in iur. Pont. non. anal. tit. de iur. patronat.* & sic Rex respondit Concilio Frisiæ super publicatione Concilij Tridentini, 6. *Iunij* 1569. de clericis infra ætatem 14. annorum illum Concilij articulum debere obseruari. Natus ergo *an.* 1604. non fuit capax collationis à patrono ei factæ *an.* 1613. eoque nomine illa notoriè corruit, quemadmodum Concilium Trid. *s. 22.c.4. nec aliud*, inquit, *imposterum fiat prouisio, nisi iis, qui iam ætatem & cæteras habilitates* (ibidem requisitas) *integrè habere dignoscantur: aliter irrita sit prouisio.*

7. 14. an. in simplici beneficio, & cur?

8. Clerici esse debent præsentandi.

Nec minor est defectus clericatus. vnde Innoc. III. rescribit Mediolanensi Episcopo *in c.cum adeò. X.de rescript.* ex clausula literis inserta, *si impetrans dignus existeret*, ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum, potuisse intelligi si clericus ille non esset, qualiter illæ essent interpretandæ: indignum ergo beneficio censet non clericum; eo quod literas vitiaris; cum Laici vtique spiritualium rerum non sint capaces; *c. causam de præscript. c. cum contingat de ætat. & qualitat. ordinand. & ibi. DD.* nec *possunt Laici in Canonicorum numero computari*, inquit, Eugenius *in c.2. X.de instit.*

9. Non mox tonsurandi.

Quod adeò verum est, vt nec sufficiat prouisum quamprimùm fore tonsurandum. *d. c. cum adeò. c. ex literis. X. de transact. in verb. nondum fuisse tonsuratum*, vbi ponderandum illud *nondum. Riccius prax. benefic. d.* 385. *Garcias de benef. p.7.c.1.n.1.* 10.24. *Sanchez. de matr. l.7. d.24. num.14. Azor. instit. moral. p.2. c.2.q.9. Duar. de benef. lib.4. c.6. & quos plures allegat Riccius & Garcias.* cuius ratio est, quia qualitas requisita debet esse præsens. *Garcias d.p.7. c.4. in fin. Rebuff. in praxi benef. tit. de disp. cum regular. n.6. Gigas de pens. d. c.22. n.16. Flamin. de resig. l.4 c.2.n.15. Lex 10. D. de milit. testam.* vbi non antè quis testari potest iure militari, quàm in numeros sit relatus; nec subsistit electio facta in tempus idoneum *c.2. de elect. in 6.* quia actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. sed collatio nouo iure, vel idoneo post tempore facta; non retrotrahitur: *c. ex insinuatione. X. de simon.* neque tractu temporis conualescit, quod ab initio non valuit: *Duarenus aliq, vbi supra. Cassius in c. 1. & c. non firmatur. de reg. iur. in 6.* præsertim cum interim alteri ius est quæsitum, quod impedimentum extremis resistit, ne coniungantur.

Neque verò cingendus hic habetur pro cincto, quod & negat Conanus *Comment. l.9. c. 5. num.8.* generatim in milite obtinere, sed in equite dumtaxat, qui & iussus cingi, & cinctus ex iussu confestim erat. sed vt daremus, præsentari posse non tonsuratum, mox tonsurandum; & etiam non incontinenti, sed ex mora pro arbitrio Iudicis: nihilominus nullatenùs illa extendi posset vltra tempus intra quod patronus idoneum tenetur præsentare: quatuor scilicet vel sex mensium: *c. vnic. §. fin. de iur. patron. in 6.* at hîc duplo plures anni sunt lapsi inter literas præsentationis, & tonsuram, quam menses patrono sint à iure concessi.

Hic igitur tonsuræ defectus euidenter infert nullitatem præsentationis *d. c.4. s.22. Concil. Trid.*

10. Litterati;

Omitto illiteraturam, quæ infantiæ comparatur, adeò vt alterutra laborantem Ordinans clericum, suspensionem incurrat: *c. fin. de temp. ordinat. in 6.* quæ fortè hîc causa fuit tam diu dilatæ tonsurationis post collationem, illiterato autem collatum beneficium vacat vt datum incapaci: *post Nauarrum Lessius de Iust. l.2. c.34. d.24. nu.129. Garcias de benef. p.7. c.7. Riccius disp.* 390. *n.22.* Ordinem sacrum, quem fundatio d. Capituli requirit,

11. Ad ordinem si requiratur idoneus.

cuius defectus irritam facit prouisionem: *differè d. c.4. s.22. Trid. VVames. de iur. patron. cons.477. n.10.* & canones quos Trid. innouat: certum modum vacandi non esse expressum; certum nomen prædecessoris; aliaque quæ secundùm stylum erant exprimenda; nullitatemque ideò inferunt. *Mascard. de prob. conclus.* 864. *n.6.*

12. An vitia hîc non sint sanata?

Hoc tantùm videtur inquirendum, an, sicut *in c. ex insinuatione. X. de simon.* ex nouo iure repetitæ collationis Canonicus fieri quis potest, id hîc nullo tacito vel expresso actu factum sit, vt diximus benignè improprianido verba præsentationis à Capitulo recipi adhibitis rebus consuetis potuisse: sed patet ex actis demum anno 1636. cum Capitulo prouisum concordasse, vsque ad illud tempus cum eo in possessorio litigasse super negata admissione, atque interim anno 1630. alias alterum beneficium obtinuisse, & institutum fuisse ab Episcopo, vices tergiuersantis, & mox contra vtrumque litigantis Capituli supplente.

Sed an secundus hic non surrepserit patrono, non faciens mentionem literarum priori pridem concessarum, adeoque secundæ literæ, & quicquid super iis fundatur non sit irritum, quasi si patronus illarum conscius fuisset has non concessisset? sed apparet patronum non inscium fuisse propter clausulam literis secundis insertam, *quantum in nobis est*, quo enim præter omnem aliarum stylum alioquin spectat? Item in literis primi dicitur prouisus esse frater dilectissimi secretarij, at ille pridem desierat dilectissimus esse: ne quid

amplius dicatur,& tantùm prædecessoris fuerat secretarius : denique hic Baro successit à 9. Aprilis 1621. exspirantibus induciis;à quo die vsque ad 10. Septembris 1622. adhuc vacauit hæc præbenda, cum prouisus vsque ad illum diem non esset clericus : post quatuor. ergo menses deuolutum est ius ad Episcopum vel ad Capitulum, nam ad eum deuolui primò ad quem spectat institutio tradit Wamesius *de iur.patron.cons.472.* sed hoc neque intra alios sex menses prouidit ; ergo ab hoc ad Episcopum seu Superiorem : at Episcopus dedit institutionem etiam post tam longa tempora, vt etiam à Sede Apostolica sit deuolutio regressa : *iuxta c.3. de præbend. in 6.* quod tamen Franc. & Ioan. Andr. negant obtinere in aliter vacante quàm in Curia, iam anno scilicet 1629. vt Concordata Germanica post tres menses rursus Ordinario manus soluunt. nec verò intentio Ecclesiæ fuit ita perpetuò ligare, dedit ergo Episcopus institutionem.

13. An Episcopus possit supplere in instituendo vices Capituli exempti?

At dices Capitulum est exemptum, ergo ad Episcopum ius non deuoluitur per lapsum temporis, aut huiusmodi tergiuersationem: *c.2.X.de supplend.neglig.prælat.* sed Clem. *vnic. §.eod.de suppl.neglig. prælat.* etiam exemptorum conferre differentium, ac præsertim fructus sibi, vt hîc, applicantium Ordinariis, vt delegatis, supplere negligentiam iubet : & licet *d.c.2.* in regularibus loquatur, illudque corrigat ; tamen ex ratione seculares comprehendit *l.12. D. de legib.* etsi gloss. *ibid. in V. reg.* secus sentiat. Azor. *institut. moral. p.2.l.6. c.27. q.4.* indistinctè Clementinam allegat, nisi priuilegium aut consuetudo refragetur. & sanè ratio fauet, quæ est in Clem. *quia contingit de relig.dom. Trid.s.7. c.15.s.22.c.8.& 9. s.25. c.8.* item quando delegatus deses est, & manet crimen ; officio fungitur Ordinarius : *c. significauit de off.Ordinar.* vt hîc Capitulum, cum aliis confœderatis, habet suos delegatos conseruatores, visitatores, Iudices; qui officio desunt; & interim non tollitur hic excessus, quo non admissorum fructus sibi applicat, cum continua imminutione cultus diuini, substractâ ex officio vnâ personâ, cuius prouentus interim vsurpat. quod extenditur quandocumque agitur de peccato : *Chokier de exempt.p.4. q.30.n.19.* vbi in aliis nonnihil dissidet : inhabilis officialem facit, cum deficit habilis: *clem.1. de conc. præb. c. si Episcopus de supplend. neg.in 6.c.eos de temp. ord.in 6. l. vbi absunt. D. de tut.& cur. dat. ab his. c.cætera de sent. exc. c. eos eod. in 6.* & denique vsu & arrestis Galliæ receptum est vt Episcopi adeantur ad supplendam exemptorum Capitulorum negligentiam in conferendo: *Choppin. de sacr. pol.l.1.t.6.5.n.7. Stenenean Comment. ad ordinat. Gall.t.24.ar.1. ad verb.ne fecent.*

Secundus denique 1632. à Capitulo admissus est, cum omnibus solemnitatibus, iuramentis, &c. vt quamuis Episcopi institutio in exemptis supplendo defectum non subsisteret ; tamen hæc Capituli receptio nullam habet controuersiam, si non priùs & ipse primus à Capitulo ritè sit admissus; quod non est verosimile, cum is neget opus sibi fuisse institutione, solâ patroni collatione tutum esse se contendat.

Vt omittamus variare posse patronum laicum,& simul, vel successiuè plures præsentare, & Episcopum vtiliorem Ecclesiæ eligere, *c.24 c.5.X.de iur.patron.clem.2.eod.c.29. X.eod.* si tamen malitia Episcopi interuenit, primo tenetur prouidere. *d.c.29.in fin.*

Quamuis autem hic citatus sit contumax, non id sufficit vt præbenda addicatur actori: sed iustus eius titulus probari debet : &, lite etiam non contestatâ, testes recipi, & causa finiri : *c. vnic. de eo qui mittitur in poss. ca. rei seru.* etiam conclusione non factâ. *clem.sæpe de verb.signif.in fin.clem.disp.de iud.*

CONSVLTATIO V.

De lapsu trimestris Pontificij & collatione pòst facta ab Ordinario in vim Concord.Germaniæ.

IN Ecclesia Niuigellana sub mediam noctem mortuo canonico, deinde exspirante trimèstri Pontificio manè subsequenti Collatrici insinuari curauit prouisus à Sede Apostolica collationem sibi factam. respondet illa iam se alteri contulisse, post trimestre notæ vacationis ; ac iam ante insinuationem iuxta concordata nationis Germanicæ : quæ ita sonant: *quoties vacante aliquo beneficio de mensibus Ianuarij, Martij, Maij, Iulij, Semptembris, & Nouembris, specialiter Sedi Apostolicæ reseruatis, non apparuerit infra tres menses à die notæ vacationis in loco beneficij, quod alicui de illo Apostolica auctoritate fuerit prouisum : ex tunc & non antea, Ordinarius vel alius ad quem illius dispositio pertinebit, de illo liberè disponere poterit. quod item repetitur in 5. placet etiam nobis.* — 1. Post lapsum trimestre Pontificium Ordinarius confert ex Concordatis Germaniæ.

In primis statuendum est Concordata Germaniæ Niuigellæ obseruari. docet id Wames. *cons.33. dixi in iur. Pontif.non.anal.tit.de inst.n.11.* quia cum iam olim de Imperio ea vrbs fuerit, & fundatio aliquatenùs saltem imperatoria (cuius aduocatia Duci Brabantiæ data est ab Imperatore,& quæ vrbs Brabantiæ vnita est in læto Introitu *art.40.*) etiam concordata ea ibi vsu recepta fuerunt. Neque porrò ideò, quod olim ea fuerit diœcesis Leodiensis per separationem à Leodiensi & subiectionem factam Namurcensi ius suum mutauerit, *c. translato.X.de constit. extrauag.Ioan.22. ad Apostol.de concess. præb. l.1.C.de metrop.Berity l.11.* nam magna pars Brabantiæ olim sub Leodiensi diœcesi fuit, nec in ea omni tamen olim recepta, nec vnquam seruata sunt ea concordata, vt neque Pij PP. concessio Episcopo & omnibus collatoribus diœcesis Leodiensis facta *an.1458.13. Kal.Feb.* alternatiuorum — 2. Ea in Brabantia aliquibus locis recepta, sed paucis.

rum similiter mensium, sed pluribus clausulis restrictior, quàm Concordata. (quamuis in districtu Buscoducensi appareant horum reliquiæ vt loquitur. Wames. *cons. can.* 255. aliisque aliquibus, qui itidem olim diœcesis Leodiensis fuerunt) Exstant alioquin literæ Maximiliani 11. *Iulij* 1518. quibus ea obseruari iussit per districtum Leodiensem: & Carol. V. 9. *Februarij* 1554. per Cameracensem: cum inhibitione ne aliter prouisi reciperentur, sed vt intrusi reiicerentur. Declararunt idem Pontifices diuersi pro Leodiensi, Cameracensi, & Vltraiectensi, vt refert Wames. *cons.* 35. & 255. & *Leonin. cons.* 50. Sixtus tamen IV. pro Decano & Capitulo Antuerpiensi 4. *Idus Iunij* 1479. cum ij tantùm vti consueuerint quatuor mensibus ordinariis relictis, *seu dumtaxat*, inquit, *quatuor mensibus prædictis ordinariis præfatis vt præfertur concessis contenti fuerint*, declarat collationes per eos factas & faciendas in quatuor mensibus illis validas esse, & fore. vnde nec hodie aliter vtuntur. quemadmodum hic plures alij Concordata huiusmodi non acceptarunt aut iis vsi sunt. vti tamen potuisse quidam censeant, quippe pacta sunt Concordata pro tota natione Germanica §. *vlt. illorum*, vbi & glossator asserit, vtpote Germanus neminem dubitare, quin sub iis comprehensi sint Menapij, Eburones, Brabanti, omnesque alij inferiores Germani. quamquam de aliis extra Niuigellenses, & Traiectenses Brabantis ego dubito; ad eosque Concordata non extendi *consult.* 3. *h. t.* doceo, nisi quatenus contrarium liqueat. cum iam ante tempus Concordatorum Brabanti sub Imperio de facto esse desierant. saluo speciali Traiectensium, semi-Leodiensium, & Niuigellensium; cuius collatrix Princeps Imperij est, respectu.

3. Trimestre curris à die notitiæ in loco vacationis de momento in momentum.

Præsupposito ergo vsu Concordatorum in Ecclesia Niuigellana obseruato facienda est computatio trimestris à die notæ vacationis in loco beneficij, vt Concordata sonant. & Clementina *vnic. in fin. de concess. præb.* numerando etiam diem termini *l. 1. D. si quis cautionibus. l. 1. §. quod dicimus. C. de iur. delib. l. pater. 30. D. ad leg. Iuliam de adul. Tiraquel. de retract. §. 1. gl. 11. num. 23. 24.* de momento in momentum. *c. licet de suppl. negli. Prælat. l. cum prætor. 127. de reg. iur. Tiraquel. d. gloss. 11. per tot.* ita tamen *quod*, inquit Garcias, *de benef. part. 10. c. 2. n. 42. 43. menses debent computari secundum Calendarium, & secundum quod menses occurrunt.* v. g. si beneficium vacat initio diei 8. Februarij in fine 7. Septembris finietur semestre, etiamsi annus sit bissextus. *dixi in ius. Pontif. anal. n. 18. de regular.* vnde rectè decisum est quod refert Ioseph. Lodouic. *decis. perus.* 116. cum beneficiarius quidam obiisset vltimâ nocte mensis ordinarij in puncto immediato ante mediam noctem, collationem ordinario competiisse, & ritè ac rectè ab eo factam.

4. Computatis tamen mensibus secundum Calendarium.

5. Punctum mediæ noctis ad quẽ pertineat.

Quin & si in ipso puncto mediæ noctis mors incidat, pro ordinario esse censendum. à media enim nocte, id est, post mediam seu puncto præcedente diem naturalem coniungente cum sequente transacto, alter dies incipit. *l. more Rom. D. de fer.*

Quod si ea de re dubium sit v. g. rure mors incidat, vbi ære campano horæ non indicantur, aut campanæ vicinæ sint discordes: crediderim pro ordinario pronunciandum esse, quia collationes ordinariæ sunt fauorabiles, ideoque pro iis præsumitur. *Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. glos. nu. 1. 37. & 106.* vtpote cum iure ordinariis toto anno competant collationes, secundùm antiquos canones, & reseruationes inhibitiuæ ordinariæ potestatis; & impeditiuæ libertatis, contra antiqua iura inductæ sint, adeoque vt odia restringendæ.

6. Et tribuatur in dubio?

Quamuis autem Gregor. XIII. *anno* 1576. terminum trimestrem dicatur prorogasse ad semestrem, id hîc acceptatum non creditur. & Concordata vtpotè contractus sine mutuo consensu solui non possunt. *Rebuf. in præfat. Concord. Franciæ.* quod ipsum textus Concordatorum §. *penult. in fine* expressè decidit, *at durabit*, inquit, *deinceps hæc ordinatio nisi in futuro Concilio de consensu dictæ nationis aliter fuerit ordinatum.* & iterum §. *durabitq́, hæc obseruantia deinceps nisi eam similiter in futuro Concilio de ipsius nationis consensu contingat immutari.* Nisi ergo inquam consensu eorum mutuo quorum interest mutatio facta sit, aliàs subreptitia, & pro aliis facta credenda est. nam de potestate absoluta Pontificis nemo dubitat.

7. Neque extensio ad semestre hic recepta.

Sed enim prouisus in Belgio à Sede Apostolica Placitum à Principe obtinere debet. curat is tempestiuè ante lapsum trimestris ordinario insinuari suas litteras, vt rei iam actæ notitia ei sit, dum Placitum sollicitat, & impetrat illud, antequam Ordinario offerre possit, labitur trimestre, Ordinarius alteri confert, fundat se in temporis lapsu, negat prioris insinuationis rationem habendam, ante Placitum impetratum, vetantibus edictis omnem diplomatum beneficiariorum effectum. *Max. & Phil. 1484. 1485. & Phil. 1493. 1497. Carol. 1541.*

8. An dilatio Placiti hic obsit?

At vero ego illa edicta, in suis terminis restringenda puto. cum ergo beneficiaria diplomata vetent tantùm executioni mandari; non erit permissum eam prohibitionem extendere ad nudam notarialem insinuationem. quæ dirigitur tantùm ad notitiam Ordinario faciendam prouisionis Romæ factæ. non autem vt aliquid eorum quæ diplomata continent, executioni mandetur: scilicet vt per ea delegatus de narratis se informet, mandatum conferendo, & in possessionem mittendo peragat, hoc enim est exequi diplomata; Alterum eo tantùm spectat, vt Ordinarius sciat Pontificem intra suum tempus officio suo functum, & Ordinarij munus cessare. ne actum agat; & beneficium iam viuentis conferat. Cum etiam proœmialis & finalis causa edictorum in solius notitiæ ratione cesset. & si non recipimus d. extensionem Pontificiam de trimestri Con-

cordatorum, quia pactiones ab altero ſolo mutari non poſſint, ſequitur nec per ea edicta Concordata potuiſſe mutari, adeoque nec Principum mentem eò extendi. Omitto alioquin viam etiam aperiri malis artibus, quibus in aula ob multitudinem negotiorum, ac aliàs moroſa poſſunt Placita ad tempus retardari, motis ibi etiam litibus, ne hilo quidem ſubnixis, quibus qui cadunt, lapſo tamen Concordatorum termino, cauſæ fecerint lucrum. quamquam etiam termino imputari non ſolet tempus impedimenti. *c. quia diuerſitatem. X. de conceſſ. præb.*

9. An ſolis literis ſub plumbo expeditis probandum ſit intra trimeſtre Pontificem prouidiſſe?

Quoties, inquiunt Concordata, *in menſibus Apoſtolicis*, &c. *non apparuerit*, &c. quod alicui *Apoſtolicâ authoritate fuerit prouiſum*. quæritur an per ſolas literas ſub plumbo expeditas apparere poſſit? exiſtimo quamcumque probationem ad fidem ſactæ prouiſionis Iudicis arbitrio ſufficientem recipi debere. neque enim Concordatorum verba, aut ratio genus probationis, qua prouiſio apparere poſſit, ad ſolas literas, & expeditas quidem, reſtringunt.

Neque obſtat, quæ obiici poteſt, regula Cancell. *de non iudicando iuxta formam ſupplicationis*, ſed literarum expeditarum: quia illius lectio eam obiectionem ſoluit. ſcilicet quod ante confectionem literarum gratia ſit informis & officialibus Cancellariæ illius tenores & formas reſtringere conuenit, & ad regulas iuris, & Cancellariæ reducere ſupplicationes, & *fiat*: ideoque ſecundùm illarum, non harum formam iudicandum decernit. ſcilicet quod ad ipſam gratiam ſpectat, ſeu potius illius modum, & formam, accidentiaque: non verò negat gratiam exiſtere & conceſſam eſſe probari poſſe alio genere probationis, quàm productione literarum expeditarum: quo ſatisfactum eſſe conſtet Concordatis: negligentiamque Pontificis nullam iam eſſe, quæ locum faciat collationi ordinariæ. nec eo tendit regula, nec mens Pontificis, vt ſibi per eam ita manus liget, & ordinario diſſoluat.

Non iterùm obſtat Clem. 1. *de præb. Clem. literis de probat.* neque enim dum literis expeditis credi inſinuant, vel decernunt, omne aliud genus probationis, quod ius diſertè recepit, excludunt.

Denique edictum perpetuum Principum noſtrorum *anno* 1611. *art.* 20. 21. vetans in huiuſmodi rebus probationes per teſtes recipi, ſed tantùm per inſtrumenta, nihil obſtat etiam: quamuis enim *articulo* 20. præcipiat in regiſtris annotari cuiuſque bapciſmi diem, ad ætatem poſtmodum probandam tam in ordinibus quàm beneficiis, aliiſque; tamen *articulo* 21. expreſsè tantùm diſponit reſpectu tonſurarum, & ordinum, profeſſionum regularium, & ſententiarum: de collationibus nullam ibi facit mentionem. Vnde dici poteſt priori iuri eſſe relictas. deinde nec intentio ibi fuit Principum decidere aliquid de Romæ expeditis in forma literis. de qua agit *d. regula de non iudic. iuxt. form. ſup.* ſed tantùm de vitanda difficultate probationum per teſtes: de qua præfati erant. quid enim ſi per inſtrumentum aliud authenticum ipſius Datarij, officiariorumque de officio ſuo teſtantium id probetur? quid ſi per auditos iam à Iudice teſtes idoneos, quibus nihil opponatur? denique iterùm ſi negamus Pontifici facultatem extendendi trimeſtrem terminum ad ſemeſtrem, æquo iure fas non erit concedere Principibus facultatem reſtringendi probationes à Concordatis permiſſas. 10.

Lapſo trimeſtri libertas reſtituitur ordinario, vt conferre poſſit, ſed an ea impediat ne exinde Pontifex poſſit vtrique per præuentionem liceat. quæ tamen præuentio intra menſes ordinarios nō admittitur. nam hoc Concordata ſtatuunt, nō illud.

Concordata lapſo trimeſtri & prouiſione Apoſtolicâ non apparente *ex tunc*, inquiunt, *& non ante ordinarius, vel alius ad quem illius diſpoſitio pertinebit, de illo liberè diſponere poterit.* liberè inquam. *ex tunc* enim ſignificat ſtatim à lapſu præſcripti temporis, vt ordinario facultas ſui collationis conceſſa. *D. Martha de clauſulis part.* 3. *clauſ.* 88. Sed an ita liberè, vt Pontifex ipſe excludatur, eiuſque delegatus, vt nec per præuentionem Ordinarij conferre iam poſſit? ita enim aliqui cenſent, cum id licere Pontifici Concordata non exprimant: quod alioquin oportuiſſet, quodque exprimunt Concordata Galliæ. ſicut permiſſa intra tempus poſt illud vetita cenſentur. *l. ſtatum liberum §. ſtichum de leg.* 2. *l.* 1. *§. ſi mulier de liber. agnoſ.* & in materia beneficiaria iure ſemel deuoluto non ſe poteſt, qui negligens fuit, amplius immiſcere. *c.* 2. *X. de ſupp. negl. Prælat. c.* 2. *de conceſſ. præb.*

Facit textus Concordatorum in verbis, *non impediemus nos, quò minùs de illis, cum vacabunt de februar. & cæteris menſibus, liberè diſponatur:* & iterùm *reſeruatione aliaue quauis diſpoſitione authoritate noſtrâ factis vel faciendis non obſtantibus quibuſcumque.* quæ verba generalia ſunt, vt & videtur intentio fuiſſe generaliter partitis menſibus concurſus, & antiperiſtaſes collationum Pontificiarum, & ordinariarum auferre, pacem & tranquillitatem perpetuo ſolidare, & conſeruare.

Et verè, meo quidem iudicio, verba hæc euincunt in ipſis menſibus partitis non licere alteri alterum præuenire, *vt in int. Pontif. nou. anal. tit. de off. legat. in fine ſenſi.* verum dici poteſt non euincere hæc per Concordata Germaniæ ceſſare præuentionem Pontificiam poſt trimeſtre Pontifici reſeruatum, ſine collatione lapſum: quin adhuc tum ordinarium præuenire poſſit. vtpote cum ad plenariam quam habet Pontifex beneficiorum omnium Eccleſiaſticorum diſpoſitionem *c. licet. de præb. in* 6. abrogandam non ſufficiunt verba quædam dubia, & generalia; ſed clara & expreſſa requiruntur. quæ enim ſic non mutantur, ſtare non prohibentur. Itaque verba Concordatorum non aptabimus hiſce præuentionibus, quæ poſt reſeruata tempora fiunt. cum iam res rediit ad eum ſtatum in quo ante menſium reſeruationem erat, quando iam Pontifex non vtitur odioſo aliquo, ſed ordinario iure: ſcilicet vacans beneficium ſimpliciter conferendo, quemadmodum ipſe totius orbis eſt Ordinarius, ſicut Epiſcopus quilibet ſuæ diœceſis;

cessis : sed expectatiuæ tantùm & reseruationes vacaturorum extra designatos menses sublatæ sunt verbis , & ex mente Concordatorum.

Atque ita nec obest Pontifici lapsus temporis , intra quod permissum ei erat conferre, quasi post illud non liceret ; quia non ei iure aliquo ligantur manus quo post tempus sibi non liceat, quod ante illud licebat : quemadmodum de Ordinariis , quia intra tempora eis præscripta iura disponunt, mox relata : cum alioquin ordinarium in iure sit , vt moram purgare liceat , *c. vlt. X. locat.* nisi pro forma tempus præscriptum sit, vt in retractu, & similibus : vel aliàs specialiter expressum : vt in beneficiorum conferendorum deuolutione ab inferioribus ad superiores.

Sicut etiam axioma *permissum ad tempus post tempus videri prohibitum* locum habet, quando id quod permittitur ad tempus aliàs est prohibitum, vt in *d.l.statu lib.* permissa erat ad tempus hæredi electio, quæ competebat legatario : *§. si in genere inst. de legat.* & *in d.l.t.§ si mulier*, quæ intra triginta dies denunciare debuit, ob contemptum senatusconsulti punitur : si tamen causam iustam adferat, auditur.

Aut sanè propius ad hanc rem respondebitur , & hîc obtinere illud ipsum axioma , vt scilicet quo modo & ratione Pontifici conferre intra trimestre concessum est, eadem post illud non liceat : concessum est autem per reseruationem , vt soli illi liceat , post illud non licet soli , sed reuoluitur ius collationis ad suam naturam : sublato impedimento reseruationis : perinde ac si ea nunquam extitisset. vnde potest liberè conferre Ordinarius , eoque iure , quo ante inuentas, aut exercitas reseruationes : potest & Pontifex , qui non minus est Ordinarius , non reseruationis tamen iure, vt ante, sed præuentionis, quando etiam iam Concordata partitorum mensium cessant, & post ius ad ordinarium ita reuolutum casus omissus est in Concordatis , an tunc Pontifex conferre possit , atque ita ex priore iure decidendus.

Dices, ergo eodem modo Ordinarius ; qui in suis mensibus , excluso Pontifice potuit conferre , poterit post deuolutionem iam factam itidem præuenire iam antequam negligentia sua suppleatur : sanè *in intr. Pontif. non. anat. tit. ne sede vacante.* optaui aliquando ita posse sentire, sed vetuerunt textus supra citati, quales nulli præuentioni Pontificis resistunt.

CONSVLTATIO VI.

Beneficia iure situs regi , tametsi collator alio domi vtatur.

PAtrem-familias ex diuersitate patrimoniorum aliam atque aliam personam repræsentare rectè asseruit Baldus *in l. si arrogator. D. de adopt. Corn. cons. 85. lib. 3.* & iure constitutum est *in l. pupillo. D. de tutor. & curat. dat.* pupillo, qui tam Romæ, quàm in prouincia facultates habet , rerum quæ Romæ sunt; prætorem , prouincialium Præsidem tutorem dare. Princeps plurium ditionum quamuis generaliter aliquid mandatum velit , aliter tamen id atque aliter pro iure cuiusque prouinciæ recipitur , atque obligat ; vel cum legibus locorum mandatum expenditur. Eodem modo generatim traditum est , cum locorum consuetudines sunt variæ, & quæ alteri præferri debeat controuertitur ; inspiciendum esse an personales eæ sint, an reales. si personales ; præualebit quæ obtinet in loco personæ : si reales ; quæ seruatur vbi sita res est. ita vt personales per vniuersa territoria vires & effectum porrigant ; reales situm rerum sic spectent , vt territorij limites non excedant, quia rebus ipsis sunt affixæ. *optimè Nicol. Burgund. ad consuetud. Fland. tract. 1. nu. 3. vbi citat Immolam in c. cum olim de cler. coniug. & DD. c. 1 X. de constitut. Bart. in l. 1. C. de sum. Trinit. & ibi Aret. Cald. cons. 44. Alexand. cons. 41. lib. 5.*

1. In realibus inspicitur situs.

Rectissimè Principes nostri in perpetuo edicto *anno 1611. art. 13.* decreuerunt, vt vbi diuersitas consuetudinum occurrit circa qualitates bonorum, an de iis quis disponere, quâ ætate, quâ forma , quâ solemnitate possit, sequenda sit consuetudo rei sitæ. sic & *lex si prædium. C. de præd. min.* in alienatione requirit decretum præsidis eius prouinciæ , in qua prædium minoris est situm. sic itidem Doctores *in c. per venerabilem. X. qui filij sint legit.* tradunt legitimatum ab Imperatore non succedere in bonis in Ecclesiæ territorio sitis. quod quamuis habilitata sit persona , adeptio tamen successionis sit actus realis , qui patitur leges territorij , vbi hæreditas consistit. *arg. legis contraxisse. D. de oblig.* ita quotidie videmus Flandros atque Brabantos sui iuris per ætatem effectos , & domi rerum suarum administrationem nactos, in Hannonia tamen sita bona abdicare non posse , nisi vxorem duxerint. Enimuerò Concordata Germanica realia sunt , non personalia : continebuntur ergo terminis Germanici Imperij. Realia statuta optimè idem definit Burgund. *d. tract. n. 1.* quæ res ipsas dirigunt , à consideratione personæ abstractas : personalia , quæ dumtaxat personas , vt ab his qualitas personæ imprimatur , ab illis rei ipsi , seu modis eam administrandi : per hæc status personæ alteretur , per illa ipsius rei : per hæc de iure, conditione , seu qualitate personæ disponatur , illis propositum est dirigere res ipsas, certisque qualitatibus dominia afficere: actus, effectusque personalis est contrahere , vel obligari ; sed dare , conferre , tradere , mancipare , alienare , actus est realis. Itaque quoties de iure aut libertate personæ quæritur , aut facultate ad actus personales , respondendum est secundùm conditionem personæ , quam induit in loco domicilij : contra cum de iure,

2. Concordata Germaniæ realia.

ſeruitute, ac libertate rerum agitur, ſeu facultate ad actus rem ſpectantes exercendos; ad leges. ſitus reſpicere oportet. *idem Burgund n. 9. citat. Cyn. Bart. in d. l. 1. C. de ſum. Trinitat. Tiraquel. lib. 1. gloſ. 1. de retract. & pluribus deinde hypotheſibus hanc doctrinam ſubtiliter examinat.* In Concordatis igitur Germanicis, nihil de iure, conditione, libertate vel ſeruitute perſonarum, collatorum tranſigitur, non aliter eorum mentio, quàm quatenùs collatio ſine illis vt inſtrumentis expediri nequit, breuiter, non ſunt illi in diſpoſitione, ſed tantùm in enunciatione: totus tenor Concordatorum non in collatores conceptus eſt; ſed textus integrè in ipſa beneficia, quaſi in rem ſcriptus. tota etiam ratio Concordatorum conſiſtit in iure rerum, libertate, ſeruitute, reſeruatione. in diſtinctione, inquam, beneficiorum quæ vacant, & menſium quibus vacant. cauſa denique Concordatorum realis eſt, quæ illis verbis legitur; pro ipſius Eccleſiæ vnione, pace & tranquillitate inter Eccleſiam & Nationem Germanicam perpetuò ſolidandis. aliæ leguntur in Concordatis Galliæ, ſingulæ ſuis locis aptæ. In Alternatiua porrò Reg. Cancell. alius perſonarum fauor, quo illa nititur, inſeritur his verbis; *inſuper ad gratificandum Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis intenta ſua ſanctitas ipſis liberè diſponendi facultatem conceßit, de omnibus & quibuſcumque beneficiis*, &c. ecce fauor perſonalis reſidentium Prælatorum, nulliſque loco adſtrictus. non ita Concordata in §. *de cæteris verò non impediemus*, inquiunt, *nos, quò minùs de beneficiis in Februario, & cæteris menſibus liberè diſponatur per illos, ad quos collatio pertinet.* tota rebus ipſis, & beneficiis ſcribuntur, nullatenùs perſonis, & quidem nullâ iuris conceſſione, ſed impedimenti tantùm, reſeruationiſque ſublatione. iure itaque vtentur Germanico collatores pro beneficiis Germanicis; iure Gallico pro ſitis in Gallia, alio alibi. In quam ſententiam rectiſſimè docet Garc. *de benef. part. 5. c. 3. n. 28. cui plures ibi citati conſonant*, quod in materia collationis attenditur locus vbi ſitum eſt beneficium; & non locus, vbi eſt perſona ad quam ſpectat collatio. ſic ſuppletur negligentia collatoris, non ab ipſius ſuperiore perſonæ; ſed beneficij. *Clement. 1. de ſupplenda neglig. Prælator. vbi gloſſ. verbis locorum & verb. ſua.* ſic Epiſcopi diuerſarum prouinciarum ab eo Archiepiſcopo iudicantur, in cuius prouincia eſt locus rei litigioſæ. *c. ſanè. X. de foro compet.* & ratione beneficij, forum legeſque illius perſona nanciſcitur. *c. final. eod.* & legatus beneficia non confert extra prouinciam ſita, ad Collatorem intra prouinciam habitantem ſpectantia, vel ad eum deuoluta *Garc. ibid. num. 29.* ſanè Concordata Galliæ clarius localia ex ipſis verbis apparent. in regno inquiunt, *delphinatu, & comitatu, &c.* & pluribus in locis eadem verba repetunt. *volumus quoque*, inquiunt, *quod in regno Delphinatu, & comitatu prædictis de cætero non dentur aliqua gratia expectatiua, ac ſpeciales vel generales reſeruationes ad vacatura beneficia, &c.* quid ſi ergo horum collatio ſpectet ad collatores Germanicos, dabunturne ideò in hoc regno reſeruationes pro alternis menſibus? nihilò magis. Igitur non aliter cum Germanis, quam cum Gallis tranſactum eſſe credendum eſt: ſed pactum ab vtriſque pro beneficiis in vtrorumque dominatu ſitis. qua in re valde notandum etiam videtur, quod Concordata Germaniæ ſint inita non cum Epiſcopis, ſed cum Romano Rege, & Eccleſiaſticis, & ſecularibus Principibus, emphaſim habet, quod Eccleſiaſticos Principes, non Epiſcopos nominet Pontifex: ſignificatque magis de rebus ipſis, quarum cura ad Principes videtur ſpectare, agi; quàm de perſonis, ſeu formula eis præſcribenda. Principum qualitas intra ambitum Germaniæ terminatur, eorundem illa tanquam Epiſcoporum alicubi vlterius protenſa: illis pacta conuenta ſcripta ſunt; huic ius intactum extra eos fines, quod quoquo loco obtinet, relictum eſt.

3. Alternatiua fauoré perſonæ habet.

4. In beneficiis ſitus attenditur.

5. Concordata Galliæ clarè localia.

6. Et Germaniæ pro regno Alamaniæ cum Imp. & Principibus inita.

Quare non obſtant quæ idem Garcias tradit *d. part. 5. c. 1. num. 705.* de alternatiua reg. Canc. cuius ab alternatiua Concordatorum longa eſt differentia, quam ſupra aſſignauimus. perſonalis enim illa eſt, generalis, nulliſque loco adſtricta. neque itidem obeſt deciſ. 3. *Mohed. de præb.* quia, vt inquit idem Garc. *in fin. n. 706.* deciſio eius non eſt certa, ſanè ratione non eſt ſubnixa, quam in contrarium ſtare iam ſatis ſupra eſt explicatum. A qua ratione nihil aliena ſunt diplomata Pontificia, Caroli V. & aliorum Principum: generalia enim illa ſunt, mandantia obſeruationem Concordatorum, nihil autem de hac hypotheſi decidentia. imo ſi & Pontifices & Principes noſtri de hac rogati ſpecialiter fuiſſent, reſpondiſſent procul dubio, vt in edicto anni 1611. *art.* 3. Albertum & Iſabellam ſtatuiſſe diximus, vt in diuerſitate conſuetudinum, & dum quæritur an bona aliqua (& beneficia ergo) liberæ an reſtrictæ ſint diſpoſitionis, ſequamur leges rei ſitæ. Ex his apparet cur aliud ſeruari debeat in membris, quàm in capite: aliud in loco Cathedræ quæ poſita eſt in terra Imperij, aliud in beneficiis ſub illius diœceſi ſitis in Hannonia extra Imperium, quia alteratio procedit à rebus ipſis, in quarum adminiſtratione ius ſitus rei præualet iuri domicilij adminiſtrantis. apparet etiam per Concordata non eſſe regulam collatoribus poſitam; ſed ipſis beneficiis infixam: id eſt, diſtinctioni eorum, quæ impoſterum Sedi Apoſtolicæ reſeruata ſeruirent. & eorum quæ in primigeniæ diſpoſitionis libertate Ordinariis remanerent. Nec iterùm contra quicquam facit, quod in aliquibus locis ditionum noſtrorum Principum, eadem Concordata dicantur ſeruari; quia hæc olim ſub Imperio notoriè fuerunt: Hannoniæ autem Comitatus pluribus ſæculis iam ante tempora illorum Concordatorum non agnouit Imperium. Ideoque gloſſator Concordatorum *in §. vlt.* aſſerit neminem

7. Vnde non obſtant quæ de alternatiua dicuntur.

8. Per Concordata beneficiis non collatoribus regula ponitur.

minem dubitare, quin sub Germanis comprehensi sint, Menapij, Eburones, Brabanti, omnesque alij inferiores Germani, sed inter hos non numerat Hannones, qui antiquo prouerbio iactant ditionem suam *estre tenue de Dieu, & du soleil*, non alterius superioritatem agnoscere. qua de re Brontius *in libello quem de laude Hannoniæ scripsit*. sed & de Brabantia nos egimus Consult. III. *supra de præb. & de vtraque in Hiatu lib. t. c. vlt.* §. *Hannonia*, §. *Brabantia*. exemplaque ostendimus. Itaque Archiepiscopus Cameracensis, quamuis in terris Imperij seruet Concordata Germaniæ; in Hannonia tamen iure ibi visitato aut communi nunc regulæ Cancellariæ, vtetur, & in Gallia Concordatis Galliæ, vbi nullæ reseruationes, nulli sunt menses Pontificij. vbi si habet collationem beneficiorum, non

9. Qui in his propterea sæpe diuerso iure vtuntur. creduntur ob eam illa exempta à nominationibus graduatorum per Concordata Galliæ inductis, & similibus iuribus: nec insolens est, si hic vnus Episcopus diuerso iure vtatur. quoniam indies videmus in nouis Episcopatibus Belgij à diuersis & contrariis locarum obseruationum diœcesibus abscissis, & compositis: & in secularibus respectu rerum Ecclesiasticarum videmus similia exempla. v. g. vnum ducatum Lucemburgensem in septem Episcopatuum diuersa iura, mores, & obseruationes distractum. Et in maiori causa videmus, quàm diuersimodè ipse Pontifex Episcopatus, aliaque beneficia conferat in vrbe, in Italia, in Gallia, in Germania, in Hispania, in aliis locis: nec tamen indecens ea in re videtur, vt aliud obtineat in capite, aliud in membris. scilicet proficiscuntur hæc

10. Secundùm pacta, & mores. ab ipsis beneficiis per Concordata, pacta, mores, seu aliàs aliter atque aliter affectis. Sub diœcesi quondam Cameracensi, nec minus sub Imperio Ecclesia Antuerpiensis ad illius similitudinem vicinus ei tractus, quamuis fortè vti Concordatis Germaniæ potuissent, Martium tamen Iunium, Septemb. & Decemb. retinuerunt. Vnde Sixtus IV. pro Decano & Capitulo Antuerpiensi. 4. *Idus Iunij* 1479. cum ij tantùm vti consueuerint, quatuor mensibus ordinariis relictis, seu dumtaxat inquit quatuor mensibus prædictis ordinariis præfatis vt præfertur concessis contenti fuerint; declarat collationes per eos factas & faciendas in quatuor illis mensibus validas esse & fore. Quod porrò allegetur consuetudo Ecclesiæ Cameracensis contraria; facti ea est: videndum, itaque quàm vniformis sit, quanto tempore præscripta, nullo actu contrario interueniente; denique id in terminis examinandum, an Episcopi Cameracenses semper contulerint beneficia Hannoniæ in mensibus per Concordata Germaniæ sibi permissis? Ad extremum an iidem Episcopi, qui sic contulerint, non acceptauerint alternatiuam Regulæ Cancellariæ Romanæ? nam, vt dictum est supra, ea generalis & ad omnia loca, & quæcumque beneficia competentia Prælatis, qui eam acceptarunt, porrigitur. quam si habuerint Episcopi, in illiusque vim in mensibus alternis vacantia contulerint, nullam facient Concordatorum Germaniæ interpretationem, aut iuri & supra explicatæ rationi præiudicium.

De Institutionibus.

CONSVLTATIO I.

Canonici regulares in Ecclesiis parochialibus instituti an mouibiles, ab Ordinario an Superiori corrigendi? quis defunctis succedat?

Presbyteri qui in parochialibus curis constituuntur perpetui sunt, nec à regularibus, à quibus præsentati fuerunt, amoueri possunt; sed instituere illos & destituere solis competit Episcopis; nisi regulares pleno iure seu quasi Episcopali Ecclesias illas possideant. *c. vnic. de capel. monach. in 6. c. cum & plantare.* §. *in Ecclesiis. X. de priuil. c. 3. X. de off. vic. c. in Lateranensi. x. de præb.* quod non tantùm in ipsis titulis beneficialibus, sed etiam in Vicariis, nisi contrarium videatur conuenire, obtinere voluit Concilium Tridentinum: vt scilicet constituantur Vicarij perpetui: *Concil. Trid. s. 7. c. 7.* erecta vtique prius ibidem Vicaria perpetua. *vt post Garciam sentit Barbos. in Collect. ad Conc. Trid. d. c. 7. n. 18.* quod quidem *c. 7.* disertè etiam loquitur in vnitis monasterio, & quamuis aliqui supracitatos textus intelligant etiam in presbyteris regularibus; tamen refert Barbos. *ibid. nu. 16. ex Aldan.* decisum obtinere dumtaxat cum ipsi presbyteri Vicarij ponuntur seculares, non cum regulares: nuncupatim ait decisum Præmonstratenses ad nutum suorum superiorum esse amouibiles. 1. Presbyteri parochiales perpetui. 2. An etiam regulares?

In quam rem, *in iur. Pont. nou. tit. de reg. n. 46.* citauimus duo diplomata; prius Iulij II. an. 1512. Abbati Præmonstratensi, aliisque eiusdem ordinis concessum, atque aliud Abbati Auerbodiensi; quibus facultas illis datur religiosos suos amouendi, quoties eis videbitur. memini tamen cum aliquando id nimis festinanter factum videretur, seu contra Ecclesiæ, cui addicti erant, vtilitatem; à locorum Ordinariis fuisse in officio retentos: & censuram quorundam fuisse, quando Prælati simpliciter eos præsentassent, Episcopo instituendos; videri renunciasse priuilegio ex nutu amouendi: alioquin debuisse tantùm vt Vicarios amouibiles præsentare ad obtinendam ab Episcopo curam animarum; priuilegia tamen Iulij eum sensum non videntur exigere.

Mihi igitur videtur disquirendum imprimis esse, quo iure præsententur, seu ad quales Ecclesias: nam cum Canonici regulares iure 3. Canonici regulares in Ecclesiis

Suis & secularibus, ac denique sub patronatus tantùm?

communi *c. quod Dei timorem. X. de stat. monach.* & Præmonstratenses Canonici speciali, vt aiunt, priuilegio obtinere possint Ecclesiam parochialem, etiam secularem; interesse videbitur an Ecclesia sit incorporata monasterio; & sic Prælatus sit primitiuus pastor; ab eo autem præsentatus tantùm Vicarius: an verò Ecclesia sit secularis, nec vnita; sed cuius quoquo modo ius patronatus ad Prælatum pertineat: ideoque cum beneficia secularia naturâ sint perpetua; maior videbitur ratio, vt amoueri ex nutu Prælati non possit religiosus. *vt sentit Azor. citatus à Sanchez. oper. moral. tom. 2 l. 7. c. 29. num. 120. & ipse Sanchez. 121. & Lantmetere in comment. in reg. Augustin. c. 6. n. 7. vbi plures allegat, & remittit ad VVanes. tom. 1. conf. 65. fusè disputantem:* quin vt probabilem admittit sententiam *n. 8.* vt si Abbas præsentet tantùm regularem, & instituit Episcopus; vt sic, non ille destituere possit: etsi alteram probabiliorem autumet. quare rectè inspiciendæ erunt tabulæ vnionis, tituliúe, quo Prælatus nititur: & ius sequendum, vbi priuilegium illud disertè non mutat. loquitur autem Iulius II. in Ecclesiis *per regulares teneri solitis*, vt verba literarum sonant, vel vt loquitur diploma Auerbod. *ad monasterium pertinentibus.*

4. Quis illis, dum vacant, prouisionalē Vicarium mittat?

Non minùs si Ecclesia fuerit secularis, & Prælato competat tantùm ius patronatus, ea vacante vel non ritè amoto parocho, ad Episcopum pertinebit, idoneum in ea Vicarium cum congrua fructuum portione constituere, donec ei de rectore prouideatur in vim *c. 18. s. 24. de reformat. Concil. Trid.* in vnitis autem Vicarij constitutio ad Prælatum pertinet, non ad Ordinarium. *etiam ex declaratione Pij V. constit. incip. ad exequendam 1567. quam citat Barbos. ad d. c. 7.* quod accipiendum videtur etiam in eo qui prouisionaliter tantùm constituitur: cum *d. c. 18.* in vnitis non loquatur; adeóque maneat iuris communis, & vnionum dispositio, vt is deputet temporalem, qui perpetuum. *argumento L. quæ de tota. D. de rei vind. Euerard. in loc. à toto ad partem.*

5. Quis fructus colligat?

Iterùm vacantibus huiusmodi pastoratibus, fructus si fuerint seculares, sequuntur communem consuetudinem: si regularibus mensis incorporati, vacantium fructus ex tenore vnionum, aut aliàs etiam vel vsu atque consuetudine saltem in his locis recepta cedunt monasterio; sicut secularium Episcopo: etsi contra communes iuris regulas. *c. præsenti de off. ordinar. in 6. Clem. vnic. §. in quibus de suppl. neglig. Prælat. in Clem.*

6. Quis in peculium succedit?

Rursum mortuis in pastoratibus vnitis dicendum videtur succedere monasterium: quia peculium acquisitum sit tam ex pastoratu monasterij, quàm opera religiosi: si autem pastoratus fuerit secularis, distinguenda erunt acquisita ex opera ab acquisitis ex beneficio seculari; vt in illis Prælatus; in his Episcopus succedat. *c. statutum, 18. q. 1. & diximus in anal. vbi sup. de apost. num. 10.* verisimili portione; vt in simili dicitur *in c. 12. X. de testam.* & vlterius infertur ex iis quæ traduntur de seruis: à quibus ad monachos sumptum argumentum validum est, nominatim etiam in materia acquirendi. *Euerard. in loc. legal. à seruo ad monach. num. 10. Thom. à IESV in comm. c. non dicatis p. 1. c. 5. & in nostris terminis Azor. Inst. mor. p. 1. l. 12. c. 10.* sed priuilegium Iulij II. Ordini Præmonstratensi concessum omninò monasteriis tribuit ex asse peculium mortuorum religiosorum; sed loquitur de acquisitis in Ecclesiis *per regulares teneri solitis*, vt diximus.

7. Seruanda Concordata.

Quamquam inter Ordinarios aliquos & Prælatos Præmonstratenses dicuntur antiqua quædam esse Concordata, quæ pro redemptione successionis certum nummum præscribant Ordinariis soluendum, quædam etiam vniones cum ab Ordinariis vel factæ vel admissæ sint aliquam recognitionem reseruarunt Ordinariis; aut aliàs conuenerunt: quare exhibendæ iterùm inspiciendæque essent vnionum vel admissionum tabulæ. quod autem Lantmeter *in comment. ad reg. S. Augustin. c. 1. num. 9. in fin.* ait eiusmodi Concordata talibus sæculis gesta esse, quando nimis multa contra priuatam & publicam disciplinam irrepserant; quasi eorum ratio nulla sit hodie habenda; recipi non potest. *vt itidem in simili diximus in iur. Pont. nou. anal. de sepult. n. 5.* vnde ad casum quem tractat *ibid.* Lantmeter, & spectat ad examen Clem. *vnic. de sup. neg. prælat.* ne fructus beneficij regularis aut pars eorum mensæ Prælati applicetur, aut pensiones nouæ imponantur. quamquam aliud id sit, quàm administrationis modum præscribere, aut eius rationem exigere; tamen, vt fatendum est hoc posse Prælatos quoad fructus à subditis iam receptos; ita dicendum non posse tamen quoad bona ipsa, vnde fructus colliguntur: & hoc est quod diximus *vbi supra de reg. n. 46.* non posse beneficia ipsa denudari, fructuumúe partem auferri, & mensæ Prælatorum applicari. *d. Clem. vnic. §. eadem.* vti decisum est generalius constitutam semel Vicario parochiali competentiam non posse minui, *d. c. 3. X. de off. vic. c. auaritia. X. de præbend.* nam alioquin si non satis congrua & liberalis portio Vicariis parochis relinquatur à Prælatis, præstantiores viri munia huiusmodi non ambiunt, animarum cura detrimentum capit, & ne id fiat populi interest, atque Ordinarij præcauere tenentur.

8. Beneficiorū curatorum regularium fructus non sunt minuendi percepti à regularibus, per superiores possunt auferri, si affluant.

9. Parochus regulares Ordinarius an superior Ordinis visitet, & corrigat, extra curam & administrationem sacramentorum?

Nunc quod attinet ad subiectionem, correctionem, & punitionem huiusmodi parochorum, præsertim Præmonstratensium, Lantmeter *vbi sup. c. 6. n. 7.* existimat in pastoratibus secularibus institutos pleno iure transire in potestatem Episcopi: vnde sequeretur ad hunc solùm non ad Prælatum spectare illorum correctionem: idemque *n. 8.* in institutis ab Episcopis, præsentatis à Prælatis ad pastoratus non vnitos, sed ad quos alio iure spectet præsentare probabile esse, sed oppositum probabilius: in vnitis autem *num. 9.* plenam ma-

nere

nere Prælatis authoritatem. at verò Iul.II. in literis ſpeciatim Abbati Auerbodienſi *ann.* 1512. inſtar priuilegij conceſſit, non tantùm vt ſubditos ſuos à Parochiis in quibus eſſent inſtituti poſſent amouere, & ad cœnobium reuocare; ſed etiam in parochiis degentes corrigere, ac punire: per ea tamen ait ſe nolle iuribus Epiſcopalibus, nec non Archidiaconalibus, aliorumúe quorumlibet aliàs in aliquo derogare. porrò priuilegia ordinis habere videntur, vt quoad curam animarum, & adminiſtrationem ſacramentorum ſubſint Ordinariis; & quoad obſeruantias regulares, atque aliàs Prælatis regularibus: & referuntur in eum ſenſum reſpondiſſe Cardinales Concilij Tridentini Interpretes, eáque de re ſatis egimus *in iur. Pont. nou. anal. de priuil. & exceſſ. priuil. num.* 3. *&* 4. *de Apoſt. num.* 10. & in hanc ſententiam ea priuilegia, & Cardinalium declarationes accipiendæ omninò videntur, vt ſi regulares procul à conuentu ſuo curam animarum gerant, locum habeat diſpoſitio, *c.* 3. *ſ.* 6. *Conc. Trid.* vt generaliter & indiſtinctè regularis extra cœnobium degens, ſi deliquerit, ab Ordinario etiam tanquam delegato puniatur: ſin autem in conuentu degentes ſubeant paſtorales functiones ipſi Eccleſiæ conuentuali ſimul & parochiali incumbentes; quatenùs eas functiones attinet, ſubſint Ordinario; in aliis, Prælato regulari: qui eſt proprius caſus *c.* 11. *ſ.* 25. *de regular. Concil. Trid.* quemadmodum exemptus ratione officij coram Ordinario tamen conuenitur, *vt ibidem latius probauimus.* & c. quoniam 21. *X. de priuil.* exemptionem dicit intelligendam, de monachis vel clericis in ipſo monaſterio permanentibus, vel ad Eccleſias deſtinatis vtroque iure ſibi ſubiectas. quod alij pleno iure dicunt, in ſpiritualibus ſcilicet & temporalibus, quod ibi gloſſa: quæ & alia conformia citat. atque ex d. c. 11. defluxiſſe videtur iam dicta Cardinalium interpretatio, & conſtitutio Greg. XV. quam *vbi ſupra de priuil. n.* 19. excuſſimus: veruntamen *vt diximus ibid. nu.* 4. praxis noſtra hîc habet, vt parochi regulares foris degentes in communibus etiam criminibus, extra obſeruantias regulares, ab Ordinariis puniantur: eamque natam exiſtimem ex veriori intellectu *d. c.* 3. *ſ.* 6. *Concil. Trid.* cui aliqui ex noſtratibus Epiſcopis interfuerant, vt nullus exemptus foris degens cuiuſuis priuilegij perſonalis, vel regularis ſui ordinis prætextu tutus cenſeatur, *quo minus*, inquit Trident. *ſi deliquerit ab Ordinario loci, tanquam ſuper hoc à Sede Apoſtolica delegato, ſecundum canonicas ſanctiones viſitari, puniri, & corrigi valeat.* neque generalitati decreti repugnat *d. c.* 11. *ſ.* 25. *de regular.* caſum proponens tantùm illius curæ animarum, quæ monaſterio ſit coniuncta, non foris procul à monaſterio exiſtat. eáque praxis eò magis hîc eſt retinenda, quod cura animarum paſtoris doctrinam non ſecus requirat in opere & vitæ exemplo, quàm ſermone. *Vide plenius in Reſponſis noſtris de priuil. r.* 3.

CONSVLTATIO II.

De poſſeſſore triennali.

1. Regula de triennali nō ſuffragatur aduerſus proprium cuiuſque factum, quia permutatio v.g. irritari vel ſuppleri debeat.

REgula, quæ vetat triennalem poſſeſſorem pacificum moleſtari, omne genus moleſtiæ excludit, tam in peritorio, quàm in poſſeſſorio. generalis enim negatiua omnia excludit. quamquam hæreat nonnihil Chokier, & quos allegat. cui rei non poſſet dari melior ratio, quàm ipſe textus Concilij Baſilienſis, fontis atque originis regulæ Cancellariæ. *non poſſit*, inquit, *poſtea in petitorio vel poſſeſſorio à quoquam etiam ratione iuris nouiter impetrati moleſtari.*

Cæterum agit tam Concilium quàm regula Cancellariæ de litigantibus per concurſum aduerſarum collationum Pontificalium v.g. & ordinariarum inter ſe commiſſis.

Id quod ſignificat forma loquendi regulæ *moleſtari nequeant*, nec non *impetrationes* (ſcilicet per aduerſarios) *de ſic poſſeſſis inanes decernit.* & verba Concilij Baſil. etiam *ratione iuris nouiter impetrati*, & quod Ordinariis iniungat vt diligenter inquirant, ne qui ſine titulo canonico beneficium poſſideant. Quamquam etiam Nauar. *conſ.* 30. *de præbend.* poſt plurium annorum hæſitationem, de non titulo fieri titulum, & beneficium ſuum facere poſſeſſorem triennalem pacificum contendat.

Et verò cur irritæ erunt & inanes impetrationes aduersùs triennales factæ, quod ait regula, niſi Eccleſia illos velit iure præſcriptionis huiuſmodi ſua feciſſe beneficia? quæ, vt nec in incerto ſemper eſſe vult, ita nec vacare vltra præſcriptos iure terminos: & tamen non vult impetrari; ea repugnantia ſanè facit, vt velit etiam ea fieri poſſeſſorum, adeoque iam fieri titulum à regula approbatum. *l. vbi pugnantia. D. de reg. iur.* iuſtè porrò poſſidet, qui iure, vel Iudice authore poſſidet. dummodo non intruſus, non ſimoniacus, ſed bonæ fidei ſit, eoque Epiſcopo etiam poſt triennium exigenti, eſt titulus exhibendus.

Enimuerò ſi quis permutationem iniit cum alio, & dolo eum decepit, aſſerens capellaniam permutatam liberam eſſe à certis oneribus, quæ v.g. à multis annis non erant exacta, poſt annos ſeptem pacificæ poſſeſſionis Epiſcopus viſitans declarat oneribus ſubiectam, quare ob dolum petit reſcindi permutationem, ſeu nullam declarari, & ſibi ad priſtinum beneficium permitti regreſſum: opponit alter Regulam de triennali: negat hîc eam obtinere, atque eſſe extra caſum regulæ; quæ de aduerſariis agit ex diuerſis collationibus, non de actionibus competentibus partibus ex ſuo ipſarum facto, quæ ſunt perpetuæ.

2. Dolo inductus regreſſum habet.

Benè itaque Rebuffus *praxi benef. l.* 3. *de cauſ. reſig. irritant.* refert dolum primo loco

inter causas irritantes, & *n.* 9. inquit, *non iuuabitur ergo dolo prouisus decreto de pacificis possessoribus, vt scripsi n.*155. *per tex. in c.* 1.15. *q.*6. *&c.* Itaque qui dolo est inductus ad resignandum, regressum habet ad pristinum beneficium. *Vt ibidem n.*11.12.

Quod si autem non dolo inductus sum vt resignarem, sed paratus permutare, inductus vt tecum, seu cum tuo beneficio id facerem, quod asserebas liberum; tunc dolus non dat causam actui; sed tantùm interuenit circa onus annexum negatum, vel dolo vel per ignorantiam etiam subticitum: non ergo ratio est vt tota permutatio rescindatur, quæ tota dolo

3. Si permutationi dolus dumtaxat interuenit præstatur indemnitas.

inita non est; sed per formam actionis, quæ de euictione competit, præstetur indemnitas. sic actio in factum vel de dolo datur pro indemnitate: *l. rei.* 33. *D. de dolo*, pro eo quod interest: *l.*18. *§.* 1. *ibid. l.* 1. *ibid.* prætor subuenit, ne *vel illis*, inquit, *malitia sua sit lucrosa*, *vel illis simplicitas damnosa*: non ergo vlterius: atqui hic resignans non habet quod accuset quàm subticitum onus. sed neque redhibitoria actio ob quodlibet vitium competit *l.* 1. *§. proinde. l.* 4. *in fin. l.* 49. *D. de ædil. edict. l.* 4. *C. eod. l.* 13. *in prin. D. de act. empt.*

4. Impedimentum etiam à Reg. excipitur.

Quo in casu etiam animaduertendum est Concil. Basil. excipere legitimum impedimentum à præscriptione triennali, atqui hic non potuit agere ante Episcopi inquisitionem, qui ante non molestabatur, nec de oneribus sciebat, vnde ab eo tempore curreret tantùm ei triennium.

5. Cui debetur tamen indemnitas agés ad rescissionem nō reijcitur sed temperatur petitio.

Sed egit hic actor simpliciter ad rescissionem, & regressum, non ad indemnitatem, an ob talem conclusionem reiicietur? Sane *l.* 5. 10. 11. *C. de rescind. vendit.* indicare videtur actum ipsum dolosum rescindi, sed quasi per exceptionem vlterius rescissionem temperari æstimandum est, pro ea parte, qua dolus nocuit: itaque non malè instituta actio videtur, sed exceptione temperanda, quæ est etiam æquitas.

6. Etsi tantùm culpa subsit.

Quod si autem non dolus probatur, sed culpa tantùm vel excusabilis etiam ignorantia, tunc minus quidem institutæ actionis formula quadrat, sed tamen æquitas læso fauet.

Itaque pronuntiandum crederem absolui quidem à formula actionis reum, quatenus egit ad simplicem rescissionem, & admissionem denuò ad renunciatum beneficium: sed tamen simplicem permutationem redigendam ad compensatoriam, sub authoritate legitima, subticiti oneris, & eatenùs & non vlteriùs rescindendum actum. Ee maximè hæc, quia versamur in causa beneficiali; in qua de plano, sine figura iudicij proceditur. *Clem. dispendiosas de iud.* & in quali valde officium Iudicis, & æquitas præualet: *Clem. sæpe. §. interrogabit. de verb. signif.* vt supplere possit omissam clausulam salutarem, eò causam per interrogationem ducendo.

7. Neque ob id à forma petitionis deuiat forma pronunciationis.

Quamuis autem eadem Clem. *sæpe*, ait, *iuxta petitionis formam pronuntiationem sequi debere*, id tamen idem est tantum, quod ait *c. licet X. de simon. vt iuxta inducg formam, sententia quoque forma dictetur*, vt (quod ibi agitur) alia forma pronunciationis fit, cum ex denuntiatione, alia cum ex inquisitione, alia cum ex accusatione proceditur: non verò vt ea verbotenùs inuicem respondere debeant. Quare eadem Clem. *sæpe* iunctim ita repetit, *sententiam proferat etiam conclusione non facta, prout ex petitione* (non sola sed) *& probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum.*

Sed & Paulus I C. *in l. bouem § aliquando. D. de ædil. edict.* valde æquè *aliquando*, inquit, *etiam redhiberi mancipium debebit, licet æstimatoria, id est, quantò minoris agamus* (idem vice versa dicendum vt hic) & ; *licet æstimatoria actum sit, officio tamen Iudicis continebitur, vt reddito mancipio pretium recipiatur. vbi & glos. in verb. officio similia citat.* 8. Idque obtinet in æstimatoria & redhibitoria.

CONSULTATIO III.

Beneficium irritè obtentum canonicè permutatum & alteri ritè collatum, an reuocatur?

I. Collatio beneficij ordinem actu requirentis facta illum non habenti irrita est.

COllatio beneficij requirentis ordinem subdiaconatus ex fundatione præuium, quamuis fundator non adiecerit pœnam nullitatis, quamuis via permutationis fiat, irrita fuit aut saltem irritanda, quæ facta fuit illum ordinem non habenti. *ex Concil. Trid. s.* 7. *c.* 3. *s.* 25. *c.* 5. *& decretalibus ab eo citatis*: *VVamés. cons.* 18. *Azor. inst. moral. part.* 2. *l.* 6. *c.* 5. *& seqq. & alij passim.*

Cæterùm si ignorans ille fuerit incapax, adeoque deceptus à compermutante, debebatur ei regressus ad beneficium suum, cum alterius per ordinem & ætatem non erat capax.

Cum verò Capitulum seu collator, qui conditiones sui beneficij nosse debet, inhabili contulit, qui deinde cum alio habili permutauit conferente ei rursus Capitulo, non est cur idem Capitulum aliquid possit queri; sed imo poterat incidere in pœnat. *d. c.* 3. *& c. graue ibi citati*, ex priori quidem collatione, in secunda autem habili conferendo nihil peccauit.

Et collatio beneficij, quod inhabilis possidebat, facta habili, etiam ex causa permutationis omnino subsistit. Vitium enim inhabilis permutantis personale est, & beneficium non afficit, quod habili ritè iam & rectè collatum est. qui queri de qualitate beneficij non potest, cum eam ipse habuerit, eiusque tamen solius querela foret; *Rebuff. in prax. benef. de permutatione n.* 14. dummodo non fuerit fraudulenta, & beneficij de pertica permutatio, qualem Pius IV. reprobauit *constitutione quam refert P. Mathæus in Sept. decretal. lib.* 3. *t.* 15. *c.* 5.

Dum-

2. Dummodo culpa abſit:

Dummodo etiam hæc permutatio vltima, & collatio habili facta præceſſerit collationem Romanam. nam ſi ſecus acciderit, & beneficium apud inhabilem exiſtens Pontifex tanquam de iure, quamuis non de facto, vacans contulerit, aut in vim *d.c.3. d.c.graue* non carebit res difficultate.

3. Per ignorantiam non culpabilem.

Quod ſi ſine culpa ignorata fuerit ea qualitas ab vtroque primo permutante, contendi poſſet ex ratione & mente *c. vnic.de permut. in* 6. non fuiſſe locum collationi Pontificiæ. quod actus agentium non operentur vltra eorum intentionem; quæ fuerit, vt alter alterius aſſequeretur beneficium, nec aliter, aliàs, nec alio modo reſignaretur: & ſolent etiam ea verba in inſtrumentis permutationum expreſsè poni, & *d.c.vn.* effectum permutationes ſortiri omnes vult, quæ citra fraudem initæ ſunt. ſed abeſſe culpa vix præſumetur, niſi ex contraria fundationi poſſeſſione aut quod literæ fundationis alicubi delituerint, aut inſpici non potuerint, ſimiliúe ex cauſa. cum quiſque ſcire debeat conditionem eius cum quo contrahit, multò magis rei ſuper qua contrahit.

4. Quæ etiam collatorem excuſat.

Quali caſu etiam Capitulum excuſare ſe poſſet quoad primam collationem, vt extra culpam & pœnam *d.c.3. & d. c. graue* eſſe videatur, & ſic in ſecunda collatione poſita è contrario in poſſeſſore inhabili culpa, & ſcientia qualitatis, quam non habebat, & beneficium exigebat; videri poſſet non ipſum Capitulum arctaſſe conceptam à partibus permutationem, ideoque cùm in neceſſitate nemo præſumatur eſſe liberalis, aut donare; faciendo collationem, quam putabat neceſſariam, non excidiſſe iure collationis liberæ; quam habebat ad conferendum alteri cui luberet: dummodo à die ſcientiæ non ſit lapſum tantum tempus, vt deuolutioni locus factus fuerit. dummodo etiam Pontifex non contulerit iure præuentionis. ſed iterum non præſumetur Capitulum ignoraſſe qualitatem ſui beneficij, niſi præclaram ſuæ ignorantiæ cauſam probet. ante quam probationem neutri collationi à ſe factæ contradicere poſſe credetur: vt nec poterit, quod dictum eſt, compermutans qualificatus, cui nihil eſt ex ea qualitate incommodi; ſola itaque difficultas eſt à Romano prouiſo: grauis quidem ſi obtinuerit collationem à Pontifice ante vltimam à Capitulo factam habili.

De his quæ fiunt à maiori parte Capituli.

CONSULTATIO I.

De Regularibus in communi adminiſtratione malè verſantibus.

1. Regulares in communi adminiſtratione malè verſantes, vt ſuſpecti ſuffragio impoſterum priuari poſſunt, & administratione, voce actiua & paſſiua ad biennium in rem ſuam quid vertentes, aliiſque pœnis.

QVidam regulares canonici vbi ex more cœnobij bona communibus ſuffragiis adminiſtrantur, cum agricola pacti ſunt ſe curaturos vt prædium ei locaretur, ſi extra rationes monaſterij ipſis in rem ſuam certa ſumma daretur; qui eam addixit Prælato inſcio, & ſoluit; iique in vſus ſuos verterunt: quæritur quid de his Iure ſit ſtatuendum?

Duo vitia in hunc actum concurrunt: alterum infidelis adminiſtrationis; alterum tranſgreſſionis votiuæ paupertatis.

Itaque cum adminiſtratores rerum Eccleſiæ tutoribus & curatoribus comparentur, & Eccleſia minorenni, ad illiuſque modum debeat ſeruari illæſa; *c.1.X.de in integ.reſtit.*

Leges autem ſuſpectum tutorem, non ex fide gerentem, fraudulenter in rebus pupillaribus verſantem, eas in vſus ſuos vertentem puniunt dupliciter, ciuiliter, & criminaliter: ciuiliter: vt præter reſtitutionem eius quod in rem ſuam vertit, ſeu quomodocumque pupillo damnum dedit, *l.in princ. l.1.§.fin.l.2.§.fin. D.de tut.& rat.diſtrab.l.quicquid.7. C.arb.tut.* remoueatur ab officio: *§. non ſimè inſtit. de ſuſpect. tutor. l. tutor. §. nunc videamus. D. eod.* criminaliter autem; vt ob fraudes à Iudice grauiter puniatur: *l.1.§ ſi quis.D. eod.§. libertus inſtit. eod.* quod autem dicit *d.§ ſi quis* grauiter, propius exprimit lex *niſi C. de adminiſt. tutor.* vt ſit arbitrio præſidis puniendus; adeoque expenſis omnibus circumſtantiis, & præſertim rei in vſum ſuum verſæ, & damni dati quantitate ponderatâ.

Ad eandem rationem adminiſtratores Eccleſiaſtici in officio malè verſantes omnimodo ſunt puniendi. *c.quicumque.12. q.4.c.2.12. q.2.l.iubemus §. œconomos. C.de ſacroſanct. Eccl.* adeò vt & ſuperior fraudulenter, & prodigè adminiſtrans, etiam Abbas, ab adminiſtratione amoueatur. *c.ea qua. X.de ſtat.monach.c. in ſingulis ibid.* quæ cc. etiam in regularibus Canonicis obtinent. *d.c.in ſingulis.§.hoc ipſum.* atque ita remoueri etiam poſſunt regulares hi fraudulenti impoſterum, vt ſuſpecti tutores; ſi ſoli vt œconomi, gerant negotia, ab officio: ſed ſi communiter; à communibus deliberationibus ſuper rebus cœnobij adminiſtrandis, & elocandis, vt in iis ſuffragium deinceps ferre non poſſint.

2. Ex pecunia corrupti tanquam proprietarij puniuntur.

Super 2. actus conſideratione dicendum eſt in omnibus religioſis affectatam proprietatem eſſe punibilem; *c. non dicatis. 12. q.1.c. monachi. c.cum ad monaſterium. X. de ſtatu monach.* etiam in canonico regulari: *c. ſuper quodam. X. eod. d. c. monachi verſ. quod etiam de vniuerſis religioſis præcipimus obſeruari.* quod tam rigidè aliquorum Ordinum inſtituta accipiunt, vt ſicut D. Auguſtinus *in d. c. non dicatis*, *certum eſt*, inquit; *noſtra congregationis fratres nihil habere, poſſidere, dare, vel accipere ſine Superioris licentia debere*; & D.Benedictus *in reg.c.33. ne quis præſumat aliquid dare, aut accipere ſine iuſſione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omninò rem, codicem, neque tabulas, neque graphium, ſed nihil omninò*; vt etiam votum paupertatis offendatur re quamuis exiguâ, in proprietatem ſumptâ, ſed tamen

ex quan-

ex quantitate surgit veniale tantùm, secundùm benigniorem sententiam; aut mortale peccatum: illud ex exigua; hoc ex notabili. atque hanc quidam ad aureos vnum vel duos saltem extendunt; eam summam omnium censura præstare grauem materiam mortali peccato tradit Thomas à Iesu *in comment. de statu monach. p. 3. c. 6.* vbi *ad fin.* etiam resoluit in mortale incidere plures etiam religiosos simul notabilem quantitatem sibi sumentes, quę diuisa singulis non esset notabilis quantitas; quia singuli ita peccant, ac si totam sibi solis sumerent. cui accedit, quod fraus singulos fraudulenter agentes, vt generatim delicta, obligat In solidum. & refutat excusationem reorum, quod res conuentus sint communes; quia negat ita esse communes, vt inde quis sibi sumere possit, cui, & prout lubet; sed tantùm prout Superiori placuerit distribuere. *ex d. c. non dicatis in fin.*

De pœnis eorum qui vitium proprietatis committunt ne multis dicamus: eas perse-
3. Et vt fures. quitur idem Thomas à Iesu *in comment. vbi suprà, p. 2. c. 2.* & imprimis ex D. Augustino *ibid. & p. 1. c. vlt. in fin.* ea citat verba ex regula, quæ desunt in Decreto, *in d. c. non dicatis. si quis*, inquit, *rem sibi collatam celauerit, tanquam fur erit iudicandus.* quæ verba *d. c. 2.* sic transfert; *furti iudicio condemnetur*: sicut lex
4. Pro furti quantitate. *1. §. pen. D. de tut. & rat. distrah.* dicitur tutorem, qui intercepit pecuniam pupillarem, furti teneri. adeoque vt in fure pro quantitate furti
5. Ab altari & sepultura arceri. exarcerbantur pœnæ; sic & in hoc casu statuendum est. 2. ab altari & sepultura remouet huiusmodi reos *d. c. monachi*, & Canonicos etiam regulares *d. c. super quodam.* & 3. *d. c. cum*
6. Monasterio expelli. *ad monasterium*, monasterio expelli, nec nisi pœnitentes secundùm monasticam disciplinam recipi mandat, & mortuos itidem à sacra sepultura arceri, & refert D. Gregorium
7. Ob quam quantitatē? in Dialogis ita fecisse: scilicet *c. 55.* vt citat Thomas *à Iesu d. c. 2.* illiusque verba refert, ex quibus constat ob tres solùm aureos monachum ab eo in sterquilinio sepultum. additque ex *Nauarro* apud Carthusianos idem fieri ob duodecim denarios: apud Discalceatos insuper abdi viuos in carcerem duorum mensium. & ex concessione Sixt. V. Greg. XIII. Clem. VIII. reorum expulsionem, si non
8. Proprietarios Tridēt. suffragio priuat per biennium. emendentur: conformiter ad *d. c. cum ad monasterium.* Tandem Concil. *Trid. s. 24 de regular. c. 2.* priuat per biennium voce actiuâ & passiuâ religiosos proprietarios, atque insuper mandat iuxta suæ Regulæ, & Ordinis constitutiones puniri.
9. An vlterius possint? Quod porrò quæritur an huiusmodi vocis priuatio fieri possit perpetua, aut ad diuturnius saltem tempus? respondendum est, t. si regulæ aut Ordinis constitutiones id insuper permittant, statui in huiusmodi proprietarios; id fieri posse; sin minùs; ex capite infidelis administrationis remoueri, vt tutorem suspectum, perpetuò posse ab administratione; vt de œconomis & Abbatibus suprà diximus; non autem generatim perpetuò priuari voce actiuâ & passiuâ; vt ex capite proprietatis priuat Trident. *d. c. 2.* ad biennium, quia communis regula traditur per Iudicem pœnam priuationis non posse imponi, vbi in iure expresè non imponitur; sed quoad deliberationes communis administrationis rerum Ecclesiasticarum per suffragia dirigi consuetæ, priuari possunt perpetuò, vel ad plures annos, vt de tutore suspecto iure expressum est.

Nisi fortè superiori benignè placeat consi- 10. Aut tanquā coniunctis curator eis dari.
derare, quod dicitur in *l. si tutor. D. de suspect. tutor.* vt si aliquo vinculo necessitudinis tutor pupillo coniunctus sit, curator ei potius adiungatur, quàm notatâ fide & existimatione remoueatur; adeoque cum religiosi quilibet eâ necessitudine monasterio coniuncti habeantur, ac si essent filij; potius benè increpiti, ac aliàs correcti, aliquem prudentem ac seniorem habeant, qui in huiusmodi deliberationibus instar curatoris eis adiungatur, cum eoque deliberationes, & suffragia sua communicent.

Præsertim si dolentes pœnituerint, & se- 11. Et emendari recipi.
cundùm disciplinam regularem emendari voluerint. quo casu *d. c. cum ad monasterium.* & excommunicatos, & expulsos in gratiam recipit.

De rebus Ecclesiæ non alienand.

CONSVLTATIO I.

De bonis minorum quibuscum Ecclesia comparatur non alienandis.

CVm de genere prohibitorum sit per O- 1.
rationem Imp. Seueri (cuius substantia Prohibita
exstat *in l. 1. D. de reb. eor.*) minorum prædia cum sit alienatio ritè
vendi; ad possessorem, qui in exceptione se factam possessor debet
fundat, spectat probatio rationum ob quas probare.
velit astruere legitimam esse alienationem. *l. 16. in verb. emptor. si probare potuerit. C. de præd. min. l. 13. vers. qui à pupillo emit, probare debet tutore authore, lege non prohibente se emisse. D. de publ. in rem act.*

Licitum verò demùm est distrahi prædia minorum his tribus legitimè concurrentibus; necessitate, Iudicis decreto, & authoritate tutorum. Quæ deinceps examinanda sunt, an in alienatione de qua agitur, interuenerint. Nam de læsione nihil attinet dicere, quia *superuacuum est*, inquit, *l. 11. C. de præd. min. de vili pretio tractare, cum Sc^ti. authoritas retento dominio alienandi viam obstruxerit.*

Necessitate comprehenditur æs alienum, 2. Examinā da necessitas.
quod solui debet, & aliter non potest. *Ob æs*, inquit, *l. 12. C. de præd. & aliis reb. minor. alienum tantùm causâ cognitâ Præsidiali decreto, prædium rusticum* (de eo enim Oratio egit, interpretatione, postea ad vrbanum extensa *l. 22. & vlt. C. de adm. tut.*) minoris distrahi permit-

titur

titur *d.l.* 1.*§ si as*, *Pratori enim non liberum arbitrium datum est distrahendi res pupillares*, *sed ita demùm si vrgeat as alienum. D.de reb.eor.*

Æs alienum requirit Oratio : & tantum, vt ex rebus cæteris non possit exolui. Pupillare debitum hîc non fuit, ideò quod Actorum mater nata, & coniugata fuerit Antuerpiæ, adeoque huius vrbis iure ipsa hæredesque ipsius mariti seu familiæ debitis non obligabantur; sed repetere integram dotem, præferrique creditoribus poterant, prout non hic tantùm; sed & in Parlamento Mechliniensi, & in Concilio Brabantiæ iudicatum est sæpius.

Tantum autem esse æs alienum, vt ex cæteris rebus solui non possit, sciri non potest, nisi confecto statu, & bonorum inuentario; in quo ad bilancem bonorum expenduntur onera, debita ad nomina, & credita : & quorum momento præponderent; quorum nihil hic factum est.

Neque id necessarium non esse probatur per *l.magis puto. §. imprimis. D. de reb. eor.* in verbis; requirat *ergo necessarios pupilli, vel parentes vel libertos aliquos fideles*, *vel quem alium qui notitiam rerum pupillarium habeat*, *aut si nemo inueniatur aut suspecti sint qui inueniuntur, iubere debet edi rationes* : quasi non aliter rationes sint edendæ, quàm si aliunde instructio haberi nequeat.

3. Facto inuentario, exhibito, &c.

Sed aliud dicit lex, aliud intenditur: non dicit lex non aliter edendas rationes; minus dicit quod intenditur confectas non esse debere rationes, synopsin, repertorium, seu inuentorium : quippe omnimodo illud tutoribus præcipitur; alioquin in dolo esse dicuntur, & contra eos in litem iuratur. *l.tutor. qui D.de administratione tutor.* vbi & illud omninò inculcatur, *nihil itaque*, inquit lex, *gerere* (minimè omnium ergo ad alienandum decreta postulare) *ante inuentarium factum, cum oportet, nisi id quod dilationem nec modicam expectare possit.*

Procul dubio ergo confectum erat in casu istius legis inuentarium, & à tutoribus Prætori exhibitum. sed cur ergo iubet prætor edi? ratio in verbis his est; *requirere debet qui se instruat de fortunis pupilli, nec nimium tutoribus vel curatoribus credere*, *qui nonnunquam lucri sui gratia asseuerare pratori solent necesse esse distrahi possessiones, vel obligari.* Prætor ergo necessarios pupilli, aliosque qui notitiam rerum pupillarium habent, examinat super fide tutorum qui æs alienum allegant, nec eis mox super eo, quamuis titulo tenus allegato, *vt ait d.l.5.§. ne tamen*, & in inuentorium relato, credit, sed disquirit, per eos, qui notitiam habent, aut si tales non inueniuntur, *iubere debet*, inquit lex, *edi rationes*, *itemq; synopsin bonorum pupillarium* (quo fine? sequitur;) *aduocatumq; pupillo dare*, *qui instruere possit Pratoris religionem*; *an assentire venditioni debeat.* antea ergo tutores apud Prætorem rationes, & bonorum synopsin proposuerunt: sed edi eas Prætor aduocato pupilli iubet; qui examinet, tanquam à Prætore constitutus tutorum in hac causa aduersarius.

Edere enim est aduersario copiam facere : *l.2.l.6.§.edi.D.l.3. C. de edendo.* Nihil ergo hęc lex astruit eius rei, ad quam ea diuertitur; sed ratum illud manet, sine statu & bonorum inuentario sciri non posse constitutionem domus mortuariæ; credita, debita, expendi quæ exuperent; an alienationem requirant. Prætori ergo constare de iis non potest, quæ sciri sine inuentario non possunt.

4. Post causæ cognitionem decreto opus.

Itaque (quod ad secundum requisitum pertinet) causæ cognitio accedere, & præcedere decretum debet. quod latè & variè Vlpianus discutit *in d.l.5.§.si pupillus. §. quarere. §. idem Prator. §. sed si. §. imprimis. §. requirat. §. ne tamen § si as. D.de reb. eorum*, vbi ea in re Prætoris vigilantiam iterùm atque iterùm, & sæpius inculcat, & speciatim, *nec non*, inquit, *illud vigilanter obseruare debebit*, *ne plus accipiatur sub obligatione prædiorum fœnoris*, *quam quod opus sit ad soluendum as alienum*, *aut distrahendum arbitrabitur: ne propter modicum as alienum magna possessio distrahatur.*

5. Aliàs manet pupillis dominium & vendicatio.

Oratio etiam Seueri addit salutarem pupillis hanc clausulam : *manente pupillo actione*, *si postea potuerit probari obreptum esse Pratori.* quam Vlpianus *d.l.5.§. manet* : sic explicat; *sed videndum est vtrum in rem*, *an in personam dabimus ei actionem*; *& magis est vt in rem detur, non tantùm in personam aduersùs tutores siue curatores.*

In signum euidentis nullitatis ex omissa causæ cognitione, & dominij à pupillis in emptores non translati: sine quo non procedit rei vendicatio, quæ hic pupillis conceditur. *d.l.5.§. ne passim. Senatusconsulti authoritas*, inquit, *l.11.C.de prad.minor. retento dominio alienandi viam obstruxit l.16.eod. l.5.C. eod.l.cum hi.§ si Prator. D.de transf. si Prator*, inquit, *aditus citra causa cognitionem transigi permiserit, transactio nullius erit momenti. Pratori enim ea res quarenda commissa est non negligentia nec donanda. Sed etsi non de omnibus inquisierit qua oratio mandat, hoc est, de causa, de modo, de personis transigentium, dicendum est, quamuis de quibusdam quasiuerit, transactionem esse irritam.*

6. Nullitas ex præscripto Iudicis omisso, & causæ cognitione.

Quæ nullitas multò magis procedit, si non contra ius tantùm, sed & iussum Iudicis processum sit. *l.7.D.de reb.eor.§.si prator* in verbis, *& mea fert opinio eum*, *qui aliud fecit*, *quam quod à Pratore decretum est*, *nihil egisse. c.cum dilecta de rescript.*

Porrò in hac causa nulla causæ cognitio adhibita est, sed ad solùm libellum permissa vendi quadraginta sex bonaria siluarum, pascuorum, & aruorum, siue terrarum arabilium, nullo præuio, vt dictum est, statu aut inuentario, cum etiam nullum debitum pupillare existeret sed paternum dumtaxat. & quamuis fuisset pupillare (quod non) quoad quantitatem debiti obreptum esse, vel solus effectus docet, cum statim atque maiorennis factus est eorum frater N. & cepit ipse negotia excutere, & dignoscere, impediuit alienationem destinatam, & in eodem prætenso decreto, cuius

vigore distractum est prædium controuersum, permissam duodecim circiter bonariorum, quæ ab alienatione, & interitu, seu iactura præseruauit. Vnde liquet quam contra *totam d.l.5.* & specialiter *contra d. versic. nec non illud vigilanter*, processum sit. Causæ autem cognitio, non in allegatione & auditione, sed inquisitione & probatione consistit. quare *l.6. C. de præd. minor.* inquit, *venditio delato ad præsidem prouinciæ libello fieri non potuit: cum ea res confici aliter non poßit nisi apud acta causis probatis*, quæ venditionis necessitatem inferant, & decretum solemniter interponatur, hic autem nihil apud acta probatum est.

Processum etiam est contra formam specialem per sententiam Concilij Brabantiæ datam 24. Septembris 1604. præscriptam, vt scilicet prætensi tutores post factam diligentem informationem super statu & constitutione hæreditatis, tractarent prout minoribus vtilissimum foret, ideoque statu non confecto, bonorumque repertorio, rerum debitarum, & nominum inuentario, subsequitur nullitas, de qua *d.l.7.§. si prætor versic. & mea fert opinio d.c. cum dilecta. X. de rescript.*

7. Omissa excussione mobilium.

Accedit quod Oratio Seueri, tunc demùm prædia distrahi permittit, cum æs alienum tantùm erit vt ex rebus cæteris non possit exsolui. *d.l.1. vers. Quod si forte.* & in hoc negotio omninò è contrario actum est, nam omnia mobilia, omnia credita, nominaque actiua & immobilia acquisita prius ante omnia soluendis debitis impendi debebant, & tum demùm auita prædia.

8. Vt vltimo ad immobilia deueniatur, & inter hæc ad auita.

In auita enim cadit affectio *l. lex 22. C. de admi. tut. §. nec verò.* ob quam plerisque locorum consuetudinibus retractus gentilitius inductus est. & in *c. constitutus. X. de in int. restitut.* probatus, & ex sacris literis deductus, *quas citat Tiraquell. in præfat. ad retract. gentilitium. n.7.* vbi etiam *post Lucam de Penna ex D. Hieronymo* docet, antiqui testamenti tabulis illicitam fuisse patrimonialium bonorum alienationem. Adeoque quando ineuitabilis necessitas vrget, saltem non nisi vltimo loco ad ea deueniendum est. Vnde & multis in locis per consuetudines, sicut feuda, in subsidium tantùm, ad soluenda debita tenentur, cum mobilia, credita, & conquæstus non sufficiunt.

9. Probatione causarum nõ leui informatione opus.

Friuolum autem est quod contenditur informationem præcessisse, quia in libello prætensorum tutorum narretur scabinos esse informatos, & super eo quasi ab illis agnito, secutum sit prætensum decretum: quia dicit *d. l.5. §. imprimis. 11. non oportere nimium tutoribus vel curatoribus credere.* quin nec narratiua verba probant. adeò vt Pontifex in *Clem. literis de prob.* de iis mandet narratiuis suarum literarum tantùm credi, quæ coram ipso gesta scribuntur. quod nec ipsum quidem in Gallia seruari tradit Bugnion *des loix abrogées l.2. sec. 144.*

10. Nõ alienandum ad pretiũ bene collocandum.

Nec hæc iustificat quod cauerint scabini, vt id benè collocaretur, quod superforet: quia eo in casu dicit *d.l.5.§. si æs alienum non interueniat, tutores tamen allegent, expedire, hæc prædia vendi, vel alia comparari, vel certè istis carere, videndum est an Prætor eis debeat permittere, & magis est ne poßit: Prætori enim non liberum arbitrium datum est distrahendi res pupillares, sed ita demum, si æs alienum immineat,* Quamquam in casu præsenti, vt in casu *d. §.* nulla erat vtilitas, quæ suaderet vendi prædium auitum; vt ex pretio residuo compararetur nouum periculis euictionum, aliisque obnoxium.

11. Non præsumi solemnitates.

Malè etiam argumentatio procedit ex *l. sciendum de verb. obligat.* quod generaliter inquit Vlpianus, si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia solemniter acta. *l. sciendum de verb. obligat.* & dum dicitur promisit Titius Sempronio, præsumitur quod promissionem præcesserit interrogatio: ergo etiam ad interpositionem decreti Iudicis instructio.

Quia hæc solùm procedunt cum natura contractus id infert: & hoc est quod Doctores dicunt solemnitatem intrinsecam præsumi, non autem extrinsecam. Intrinseca autem est, quàm prolatorum verborum natura necessario comprehendit, & sine qua verificari non potest verbi significatio. quæ latè examinat Menoch. *de præsump. lib. 3. præsumpt. 132. vbi, & n. 18. & sequentib.* extrinsecas solemnitates non præsumi docet: & nominatim non interuenisse præsumi in alienationibus prædiorum minorum, vel Ecclesiæ, probaturque per *l. quacumque. §. vlt. de publiciana in rem act. l. si ita stipulatus. § Chrysogonus. D. de verb. obligat:* & fauet ratio, quod solemnitas extrinseca sit quid facti; & facta non præsumantur. quam præsumptionem, nec cursu quidem 40. annorum induci cum de alterius præiudicio agitur, & pars altera negat interuenisse, voluit Villagut. *de reb. Eccl. mal. alien. lib. 2. c. 5. n. 71. & sequentib. Menoch. vbi supra.*

12. Opus decreto magistratus.

Quod porrò spectat ad alteram partem secundi requisiti, decreti scilicet: exigitur magistratus ille, ad quem spectat de alienatione prædij minoris decernere.

13. Competentis.

Sed hîc à magistratu competenti interpositum non est decretum; adeoque tanquam à non magistratu, à non Iudice factum nullius momenti est, quod actum est. *l. 1. 2. 3. 4. C. si à non competente Iudice.*

14. Tutoris authoritate.

Tertium requisitum est vt accedat veri tutoris authoritas. *VVesemb latè & multos allegans in paratitlis n.5. eod. vnde qui neque* inquit, *l.8. D. de reb.* eorum, *tutores sunt ipso iure, neque curatores, sed pro tutore negotia gerunt, vel pro curatore; eos non posse distrahere res pupillorum vel adolescentium, nulla dubitatio est.*

Huc pertinet statutum B. vt bona minorum immobilia alienari non possint, nisi cum interuentu septem tutorum iuratorum, qui iutent minoribus satius esse prædia distrahi.

Quod quidem statutum summam rationem habet vt cautè procedatur in prædiis minorum distrahendis; fundamentum verò, atque originem fortè *in d.l.5.§. requirat ergo necessarios pupilli. D. de reb. eor.* sed preciliorem obseruantiæ necessitatem statutum iuri adiungit.

affir-

affirmatiuè enim tantùm ius commune procedit, requirat necessarios pupilli, &c. statutum negatiuè, non aliter prædia minorum alienari possint; quàm septem tutoribus interuenientibus, &c.

15. Statuti strictа obseruantia. Quæ forma statuti præsertim negatiuè concepta, si precisè non obseruetur, cum sit esse rei, inficit atque nullum reddit omne negotium quod secus gestum erit. *quæ est vulgaris DD. conclusio in & per l. non dubium. C. de legib.* ex eademque lege generalius deducitur, & specialius infertur *ex l. 11. C. de præd. minor. l. 16. l. 5. C. eod.*

Et quia forma statuto, vel Principum edicto ad malignitates euitandas requisita, substantialis est: si ad amussim non seruetur, actus corruit; eiusque omissio in qualibet etiam minimâ parte actum reddit nullum. *l. Iulianus. §. si quis. D. ad exhib. ibi Bald. in l. comparationes. C. de fid instrum. & in l. humanum. C. de legib. Decius consil. 455. n. 4. Paris. Consil. 19 vol. 2. Rolandus à Valle cons. 30. vol. 3. n. 1. & seqq.* estque ita indiuidua, vt eius diuisio actum corrumpat. *Bald. in l. si seruus. D. si quis cautio.*

16. Quamuis contradictorio iudicio non firmari. Quod autem contenditur *per l. 34. D. de legib.* ad inducendam consuetudinem requiri, vt contradicto aliquando iudicio firmata sit, valde erratur. neque enim id dicit lex requiri, sed per id firmari: quod firmatur, præexistit: & reuera sententia declarat potius consuetudinem quæ est; quam faciat eam, quæ non est. *bene Busius ad l. 32. n. 5. post Barth. & Iason. ibid. Gail. lib. 2. obseruat. 31. n. 8. Mynsing. lib. 6. obseruat. 41. n. 15.*

17. Nec emologati. Emologatio autem Principis nullo iure requiritur; sed sufficit populi consensus. *d. l. 32. D. de legib. l. 3. C. de longa consuet.* quare & in perpetuo edicto *anni 1611. articulo 1.* omnes locorum consuetudines mandantur Curiæ transmitti, vt post examen emologentur. non quia non obligent; sed, vt dicit edictum, vt probationum sumptus vitentur: quod autem probandum indicitur, vtique, si probatum erit, vires habet.

Omittimus plura alia, quæ DD. sub pœna nullitatis in huiusmodi alienationibus requirunt. qualia octo recenset Afflictus *decis. 249. ex vniformi conclusione Concilij. cui etiam consonat decisio 87.* quæ hîc non interuenisse, ex causæ deductione patet.

Sed illud ante omnia requiritur, vt alienationem necessitas, inquisitio, & decretum magistratus, & quæ eo spectant, præcedant. *d. l. 1. D. de reb. eor. in verbis. Tunc prætor adeatur qui pro sua religione æstimet. d. l. cum hi. §. si Prætor. D. de transact. l. lex quæ tutores. C. de administrat. tutor. in verbis; ne liceat vendere nisi fortè hac necessitate, & lege,* & infra; scilicet, per inquisitionem Iudicis, & probationem causæ, interpositionemque decreti.

Et infra; *iam ergo venditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti. l. si pupillor. §. 1. D. eod. & notatur in l. cum lex D. de fideiussoribus. & in d. l. ob æs. Afflict. in d. decis. 249. ad fin.* sed & præuiá hæc sint oportet. *§. tutor. institut. de author. tutor. in verb. post tempus verò vel per Epistolam interpositæ tutoris authoritas nihil agit.* è contrario hæc venditio prædij controuersi inquisitionem, & Iudicis decretum præcessit.

Reliquum est vt paucis soluantur obiecta.

Prima obiectio est illa, quod bona minoribus cum maioribus communia alienari possint, & prouocante maiore debeant. 18. Bonorũ minorenium diuisio permissa sed nõ in alios alienatio.

Ad necessitatem quidem alienandi spectat diuisio bonorum communium. *l. 1. §. si com. l. 5. §. fin. l. si pupillor. D. de reb. eor. omnes. l. 17. C. de prædiis & aliis rebus minor.*

Sed Seueri Oratio *in d. l. 1.* id non simpliciter permittit; sed his tantùm verbis vtitur; *si communis res erit, & socius ad diuisionem prouocet, nihil nouandum censeo*, id est, nihil noui iuris statuo, non nouo iure vtetur minor, sed communi, quod est in *l. fin. C. communi diuidundo* ne quis inuitus in societate, vel communione detineatur.

Diuisio hæc alienationem continet eatenus, vt cum duo v. g. prædium integrum vtrique indiuisum possident, diuisione factâ singuli medium in solidum possideant, alienato iure, & in socium translato, quod in altera media minor possidebat, prout vice versa minori altera pars obuenit.

Vlterior vel in tertium alienatio nullibi permittitur. & hoc est quod dicit. *§. final. l. 5. D. de reb. eorum. communia*, inquit, *prædia accipere debemus si pro indiuiso communia sint* (vt scilicet obtineat d. §. si communis) *cæterum si pro diuiso communia sint cessante oratione* (scilicet illius parte quæ est in §. si communis) *decreto locus erit*, id est, Prætor adiri debebit, vt decernat iuxta priorem partem Orationis. nam quod *excepit Oratio*, inquit, *l. 8. D. de reb. eor. ad hoc tantùm pertinet, vt permaneat communio.*

Quod si autem facta à maiori prouocatione, res non erit diuisibilis; non est aliud ius pro minoribus quàm pro maioribus constitutum: sed aut seruare oportebit l. sancimus §. *ne autem. C. de donat.* aut quod *post Baldum & Iasonem* tradit Wesenbecius *in paratit. ff. communi diuidundo. n. 5.* vt scilicet aut vni addicatur res, & alteri pretium; aut distrahatur, ad maiorem vtriusque vtilitatem: prædium porrò hoc satis erat diuiduum; si ad diuisionem prouocati minores fuissent, nec prædium commune erat, nisi inter minores. 19. Minor autẽ ad diuisionẽ non potest prouocare.

Si pupillorum, inquit, *d. l. 7.* sint communia *prædia, qui diuersos tutores habent, videamus an alienatio locum habere possit, & cum prouocatio necessaria sit, puto alienationem impediri: neuter enim poterit prouocare; sed ambo prouocationem expectare. Item si eosdem tutores habeant, multò magis quis impeditam alienationem dicet.*

20. Tradicio à maiore facta rei à minore venditæ an præiudicet? Quod autem eorum aliquis maior factus emptorem inuestiuerit, non prodest, ob rationem *d. l. non dubium. versic. sed & si quid fuerit subsecutum C. de leg.* & propter calliditatem aduersarij *l. 3. §. si quis versic. Celsus igitur. D. de minor.*

Denique quia gesta in consequentiam præceden-

cedentium actuum non inducunt ratificationem; sed initium inspiciendum est, *d.l.3.§. scio.& ibi Cuiac.* quod duobus notabilibus arrestis in simili casu iudicatum esse refert Papon. *arrest.l.16.tit.1.arrest.5.* & docet Costal. *in aduersariis ad d.l.3.* ex contractu in minore ætate inito, & traditione in maiori ætate secuta, restitutionem non impediri, quia per eam ratificatio inducta non sit.

21. Euictionis promissio restringitur ad singulorum ratam.

Malè autem dicitur, euictionis promissionem maiorem vim habere, quàm contractus ex se habeat; quasi id doceat Oldendorp. *class. 4.act.1.fol.485.* verba eius sic habent; *vigilabit emptor, vt paciscatur cum venditore addiq; faciat instrumento; teneri eum de euictione tam proprietatis quàm possessionis, cum alioquin non nisi de euicta proprietate conueniri posset.l.2.§.vacua.ff.de actio.emp.*

Æquè à iure deuiat quod plures euictionis promissores amplius quam pro rata rei venditæ contendantur obligari. id enim est contra *l.2.§.ex his D.de verb.oblig.l.4.§.Cato.§.16.qui.eod.l.2.C.de act.heredit.l.pacto.26.Cod.de pactis.* tot enim sunt stipulationes, quot personæ, quæ faciunt partes.

Et porrò quia in contractu nullo omnia concidunt, quæ in eo fundantur; ex venditione non ritè facta, sed quam leges irritam habent, nulla euictio debetur, etiam stipulatione de euictione interueniente. *l.non dubium.§.sed etsi.§.secundum. C.de legib. Fab. de mont. in tract.empt.& vend.6.q.pr. n.53. Modest. Pist. consil.46.n.3.p.2.* si tamen tutor rem suam obligarit, pignus tenet. *l.9.C.de pred.min.*

22. Restitutio intra quadriennium petenda.

Tertia denique obiectio est quod restitutio in integrum peti debeat intra quadriennium post maiorem ætatem, & quod per lapsum quinquennij inducatur tacita ratificatio alienationis sine decreto factæ.

23. Non tamen cum contractus nullus est.

Quod ad restitutionem quidem attinet, eâ opus non est, quando contractus ipso iure nulli sunt; sed tum demum quando mero iure subsistunt, sed rescindi petuntur. *l.si 11. C.de pred.minor.* moribus quidem nostris peti solet, ad abundantiorem cautelam.

Cum ergo non satis diu superatâ ætate alteri vllatenùs non possit opponi lex *vlt. C.si maior factus lib.5.* sequitur propter nullitatem restitutione in integrum opus non habere, illiusque tempora ei non esse lapsa.

24. Sed aduersus quadriennii lapsum datur restitutio.

Quod verò attinet ad P. alterum Actorum, ingenuè fassus is est se ætatem superasse, sed hodie tempora restitutionis in integrum non seruari constat, per ea quæ tradit Mynsing. *obseruat. l.1. obseruat.51. Philibert. Bugnion. des loix abrogées lib.1.satyr.38. quod & Curia Paris. probatum est die 19. Martij anni 1594. vt refert ille.* vt & in Conciliorum formulari restitutionum in integrum solet semper etiam poni lapsus temporum. vnde nec valde interest an verè tempora restitutionum currant, & obseruentur, an ex formula ordinaria restitutio detur. nam effectus coincidit, & literę restitutionis Actorum id disertè continent, quatenùs narrata sint vera.

Quin imò cum alter militiæ adscriptus fuerit, tempora restitutionis in eo fuerunt continuata vsque ad missionem. *l.1. C.de tempor. in integ. rest.* adeoque ei adhuc durant. 25. Militi tempora continuantur.

26. Milites hodierni iure militiæ gaudent, & tanquam reip. causa absentes restituuntur.

Neque quod obiicitur quicquam mouet, quamuis enim milites hodierni non parum absint à veteris disciplinæ obseruantia: conuenit tamen inter DD. etiam milites nostros priuilegia militum habere. *Corset. in cap.Tolos. q.141. Spigelius in Lexic. verb. miles.post Oldendorpium Viglius inst.de milit. testam. in princ.Pet. Gudelin.Com.iur.nouiss. l.5.c.23.nu.27.* præsertim cum nec hodierni milites discedere à signis possint, adeoque reipublicæ causa abesse intelligantur. *l.penult. ex quibus causis maior.* & plura à iure militibus concessa priuilegia hodiernos milites vsurpare videmus. & per Principum nostrorum edicta aliis donati sunt. & qui in Belgio militant priuilegia ferè militiæ sacræ habent. vti refertur Pium V. morientibus Indulgentiam plenariam fecisse, quemadmodum Nicephorus Phocas Imp. Const. militantes contra Saracenos, & eo bello morientes inter Martyres referri, & vt tales coli iussit. lapsâ quidem diu & ante ipsum militiæ Romanæ disciplinâ. sed & nupera extat interpretatio Principum solutos esse milites in expeditione testantes solemnitate edicti *anni 1611.* sed non eos, qui sunt in firmis præsidiis.

Sed neque obstat edictum anni 1611. *ar.* 19. quia futuris dat formam negotijs non præteritis. Sed neque tempus decennij computandum nisi à tempore publicationis, quia sic præterita complecteretur. quin & ipsum edictum decennium præscriptum computat à cessatione impedimenti iuris, aut facti. quod in minoribus durat vsque ad ætatem maiorem, ante enim agere iure impediuntur, neque personam standi in iudicio habent.

Quod porrò spectat *ad l. vlt.C.si maior factus lib.5.d.l.vlt.* asserit Imbert. *lib.1.inst.for.c. 34. in glos.1.* hodie per quinquennium non ratificari tacitè alienationes immobilium minorum. eaque lex de iure non obtinet in casu ignorantiæ: se autem actores ignorasse asserunt nullitates huius venditionis ex defectibus suprà memoratis, qui in facto consistunt. cuius ignorantia probabilis est, & præsumitur; & nemini ad suum amittendum nocet; prout etiam ignorasse se statutum de adhibendis septem tutoribus, quod etiam in facto consistit; cuius ignorantia vel ideo præsumitur in Actoribus, quod etiam reperiatur in famosis causidicis. 27. Ratificatio per quinquennij lapsum post maiorem ætatem vt non obtineat in ignorante.

Cum autem sicut antè sub titulo *si maior factus ratum habuerit* statutum esset, minorem rescindere non posse, qui maior factus ratificasset: ita *d.l.vlt.* docetur quanto tempore ratificatio inducatur, si illa aliter non sit expressa, vel per alium actum tacitè inducta.

Itaque qui expresè ratificare non potest, non potest etiam tacitè. ignorans autem & non cogitans nullitatem eam ratificare non potest expresè, quia consentire quis non potest

test in id quod nescit, aut in quo errat, quia consensui contrarius est error, & magis ignorantia: non ergo poterit errans, ignorans, aut non cogitans ratificare tacitè; quia nihil volitum, nisi sit præcognitum. Quemadmodum rectè docet Sanchez *de mat. lib. 1. d. 16. nu. 7.* vt censeatur aliquis ratificare sponsalia, quæ impubes aut nulliter quis contraxit, requiri, vt & contracta esse sciat; & esse nulla. Itemque in professione nulla vt tacitè ratificetur, requiri scientiam nullitatis: alioqui per quoscumque actus non induci ratificationem; sed pristinum tantùm factum firmari. Quod & tradit Azor. *institut. moral. lib. 12. c. 4. §. 7. post Nauarrum, Caietanum, & alios authores vtrabique citatos.* Eodemque modo ad ratificandam controuersam venditionem non sufficit actores sciuisse venditum fuisse prædium, sed requiritur vt sciuerint, nulliter esse venditum.

Quo faciunt verba *d. l. vlt. longo silentio, diuturno silentio, nihil conquestus, ad talem confirmationem*, silentium enim & querelæ omissio præsupponunt loquendi & querendi potestatem, sicut priuatio habitum, & confirmatio: quid autem loqui, quid queri, quid confirmare possit, qui ignorat id de quo loqui, de quo queri, quod confirmare possit?

Et in terminis docuit Corne. *cons. 207. per totum vol. 3. in litera f. post Bartholum, Baldum, & Salicet. per eum allegatas*, quod qui non habuit notitiam venditionis minùs solemniter factæ, ita quod potuit credere illam esse solemniter factam; non censeatur tacendo consentire, vel ratificare. *arg. l. is qui putat cum duabus seq. ff. de acquirenda hæredit.*

28. Quadriennium an currat ignoranti?

Ad eundem modum tempus quadriennij petendis restitutionibus præscriptum, cum debeat esse vtile, & non continuum; *l. final. C. de temporib. in integ. restit.* non habet locum in casum ignorantiæ. *Villalobos com. concl. ad verbum restitutio. Capyc. decis. 4. nu. 25.* sed demum incipit currere & computari à die scientiæ: *Tessau. decis. 134. num. 4.* non minoribus tantùm; sed & maioribus, ex alia quàm ætatis causa restitutionem petentibus. *VVesenbec. paratit. C. de temp. in integ. restitut. per glos. l. si partem 19. §. si per fund. l. si sic 7. ibi Castr. quem ser. amitt. & glos. vlt. l. 2. vbi DD. C. de iure emphyt. idem VVesenbec. cons. 42. n. 38.*

Quæ adeo obtinent vt non pauci tradant quod licet labantur quadraginta anni, quantisper à die scientiæ non fuerint lapsi quatuor, adhuc possit in integrum restitutio peti. *Menoch. lib. 1. præsumpt. c. 71. nu. 2. Sarmiento select. Interp. lib. 2. c. 10. num. 1.* quod ad centum annos extendunt Tessan. *decis. 133. n. 4.* & Boër. *q. 39. n. 4.*

Quin etiam extra quadriennij quæstionem ex capite ignorantiæ contra triginta annorum lapsum restitutionem dari tenuit Afflict. *decis. 57. & 329. Magon. decis. Lucensi 31. n. 22. & in addit. in litera C. & decis. 77. n. 23. vbi testatur de magis communi. DD. in l. 3. ex quibus causis maior l. 3. ff. communia vtriusq. indic. l. 2. C. de resc. vendit. VVesenbec. in œconomia. C. l. 2. n. 54. multa allegans.*

Iure igitur omni in hac causa lapsum non esse dicemus quadriennium Actoribus, qui præter iuris præsumptionem etiam iuramento obtulerunt probare ignorantiam defectuum commissorum, & statuti, de quibus actum est.

Et dispositio *d. l. vlt. C. si maior factus lib. 5.* in Actorum casu locum non habet, per eandem causam ignorantiæ. quamquam & quoad alterum Actorum quinquennium expletum non fuit; etsi curreret ignoranti: & in altero continuata per militiam tempora. *d. l. 1. C. de temp. in integ. rest.*

Quamquam etiam *d. l. vlt. si maior factus* locum non habeat, quando alienatio irrita est, ex alio defectu quam omissione decreti. *Curt. iun. cons. 50. & 51.* atque ita iudicatum dicitur in suprema Curia feudali Brabantiæ. cuius ratio in promptu est, quia omnis actio, adeoque rei nulliter alienatæ vendicatio durat ad annos triginta, à qua regula generali *d. l. vlt. C. si maior factus* exceptionem inducit in minore, qui rem à se sine decreto alienatam, intra quinquennium postquam factus est maior, non vendicauit. quæ lex tanquam prioris iuris correctoria intra proprios terminos retinenda est, neque extendi potest ad ea, quæ verbis illius non sunt expressa: quod enim non mutatur, cur stare prohibeatur? 29.

Quibus omnibus cessantibus, & posito quod quadriennium præscriptum lapsum esset Actoribus, & quinquennium post maiorem ætatem *per d. l. vlt. C. si maior factus* inductum, tamen aduersùs præsumptiuam ratificationem & quinquennij lapsum, per quem maior factus læsus esset, intra quadriennium computandum à tempore expleti quinquennij daretur restitutio. sicut contra perfectam vsucapionem, aut præscriptionem, & contra omnem actum, quo quis læsus est à tempore læsionis, vsucapionis, & præscriptionis perfectæ computando, intra quadriennium, si qua iusta causa Prætori videatur, datur restitutio. quod quadriennium alteri Actorum vixdum ceperat labi; alteri verò nondum ceperat. vtpote cui, vt dictum est, nondum expletum erat quinquennium post maiorem ætatem tempore impetratarum literarum, & institutæ litis.

Datur restitutio.

Quod quidem procedit iuxta tempora à iure præscripta. posito quod tempora restitutionum hodie obseruarentur, quod non, vt supra demonstratum est. 30.

Vel ideo solū quod bona auita sunt.

Nunc verò nec de eo disputandum est cum literis Principum, quatenus opus sit generaliter contra lapsum temporis restituti sint, seu restitui iussi. quatenus dicunt literæ si res vt narratæ sunt se habeant, & vt dicit Citata, si rationes sufficiant; prout satis superque sufficere, imò abundare demonstratum est; & propterea optimè dicitur id pendere ab arbitrio Iudicis: ex clausula edicti Prætoris generali, *si qua mihi iusta causa videbitur*, quod idem est, arbitra-

bor. neque enim numerari iustæ omnes causæ possunt. vt pluribus in rebus accidit, vt legem Iudex suppleat. Restituit ergo Prætor quoties æquitas aliqua suggerit. *l. sed etsi.26. §. fin. D. ex quib. cauſ. maior.* dummodo lex non prohibeat. *l.28. §. quoad eius. D. eod.* id quod Prætor ait, *quoad per leges licebit*: non prohibente ergo lege, si qua æquitas suadeat, Prætor restituit; si quam iustam causam arbitretur. quid ni autem arbitretur pro iis, qui alioquin pro se habent rationes omnes supra deductas, qui suum amissuri, qui auito prædio cariturí essent; contra eos, qui alienum habituri, qui solutum pretium recipere sine damno oblatum & ab offerentibus indebitum nolunt; vt in lucro sint ex bonis pupillorum, quorum cupiditati non fauebunt Iudices; quando Elias adeo increpat Achab. *Regum lib. 3 c.21.* quamuis eius & Naboth hæc sermocinatio referatur: *Da mihi vineam tuam vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & propè domum meam, daboq́; tibi pro ea vineam meliorem, aut si commodius tibi putas argenti pretium quantum digna est. Cui respondit Naboth: propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem Patrum meorum tibi.* Cui modo non hæc iusta causa videbitur? quando etiam *Leuit. c.25.* diuinis legibus constitutum fuerit, vt possessionem auitam restituto pretio recuperare quis semper posset; & anno Iubilæo gratis ad venditorem reuerteretur? quare optimè Menoch. præsumpt. *l.3. p.83. post plures omnino alios* esse & huius affectionis causa considerabilem læsionem docet: & vel ob eam solam restitutionem in integrum dari expressè tradit *l. si in emptione.35. D. de minor.*

Atque ita videtur pronuntiandum iuxta Actores, quoad partes eos tangentes (nisi malit Citata à toto contractu discedere, si partes fortè non emptura fuisset, quod ei licet *l. tutor. §. curator. D. de minor.*) scilicet duas tertias prædij, fructusque inde perceptos. *iuxta legem vtere.14. l. si prædium.16. C. de præd. minor.*

CONSVLTATIO II.

De multiplici alienationum nullitate.

Nullitas triplex. IN triplici genere consistunt nullitates quæ arguuntur in alienatione bonorum inter Abbatem V. actorem & Ioan. reum controuersorum incidisse.

Prioris generis sunt quæ ex iure communi;

Secundi, quæ ex priuato Ordinis Cisterciensis per constitutionem Benedicti XII. super forma alienandi bona illius Ordinis inducto;

Tertij verò, quæ ex neglecta forma decreti per superiores illius Ordinis, & rescripti per S. Pontificem inter has partes eorumue antecessores concessi desumuntur.

De his vltimis rectè inquit Vlpianus *in l.7. § si tutor. D. de reb. eor. qui sub tutel. vel cura sunt sine decreto non alien. eum, qui aliud fecit, quàm quod à Prætore decretum est, nihil egisse. c. cum dilecta de rescript.* 1. Nullitas surgit non seruata forma præscripta.

Multa in huius alienationis negotio aliter gesta, quàm à superioribus vel Pontifice permissa sunt.

Imprimis excepta sunt in facultate alienandi ea bona, quæ forent de fundatione, vt ea sunt quæ controuertuntur, aut saltem iis quæ talia erant per permutationẽ cum Marchione Namurcensi initam subrogata, in quorũ naturam succedunt. *Tusch. V. subrogatus, conclusione 757.*

Qua in re exaudienda sunt verba Iustiniani *in Authent. vt nullus fabricet oratorij domos c.2.* deinde *non aliter*, inquit, *quempiam Ecclesiam de nouo ædificare, priusquam loquatur, ad Deo amabilem Episcopum, & definiat mensuram quam deputat ad luminaria, & ad sacrum ministerium, & ad incorrumpenda domus custodiam, & obseruantium alimenta.* 2. Constituenda dos monasteriis ædificandis.

Conformiter iis statuit Concil. Trid. *f.25. c.3. de regular. is tantum*, inquit, *numerus constituatur, ac imposterum conseruetur qui vel ex reditibus propriis monasteriorum vel ex consuetis Eleemosinis commodè possit sustentari, nec de cætero similia loca erigantur, sine Episcopi licentia prius obtenta.*

Sic & Clemens VIII. *in constitutione incip. quoniam.23. Iulij 1603.* statuit Episcopos antequam eam dent licentiã, cognoscere debere an & noua monasteria simul & antiqua commodè poterunt sustentari: eamque constitutionem literis ad Episcopos Belgicæ datis obseruari iussit Paulus V. *anno 1618.*

Eodem modo loquitur Bonifacius VIII. *in c. periculoso. §. sanè de stat. regular. in 6. inhibemus*, inquit, *ne in monasterio Ordinum non mendicantium, aliqua recipiantur de cætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis sine prouentibus absque penuria sustentari, & secus actum fuerit, irritum decernentes.*

Ad quem modum sicut de Ecclesiis & monasteriis sine dote non ædificandis, ita & de personis non ordinandis, nisi de beneficio, aut patrimonio, quod sibi ad victum honestè sufficiat, prouisum eis sit, decretũ est: *s. 2. f. 21. Conc. Trid.* alioquin ordinans de suo eas alere tenetur: *c. cum secundum. X. de prabend.* & fundator, qui Ecclesiam consecrari impetrauerit, congruè dotare cogitur. *c. sicut. X. de ædif. eccles.*

Id verò, inquit Concil. *d. c. 2. beneficium resignare non possit, nisi factâ mentione quod ad illius beneficij titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constito quod aliunde viuere commodè possit, & aliter facta resignatio nulla sit*, adeo vt nec resignatio talis beneficij etiam ex causa permutationis subsistat, & resignanti competat regressus. *Gonsales ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. §. 10. num. 35.*

Atque ita comparando rea personis, & vice versa (quod argumentum cum eadẽ est ratio ab ipsis Iureconsultis vsurpatum est, *vt notat Euerard.* 3. Quæ alienari non debet.

vard. in loc. legal. à perſ. ad res) & reſumendo quod principio dictũ eſt, quod non aliter permiſſum ſit fundare de nouo Eccleſiá, niſi prouideatur de neceſſariis ad luminaria, ad miniſterium, ad domus cuſtodiam, ad miniſtrantiũ alimenta; ſequitur cõuentibus regularibus prouiſum ita eſſe debere, vt nô tantùm ſine penuria, ſed & vt commodè, vt loquitur Concil. Trid. *d. c. 3.* ſuſtentari poſſint, & quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiant quæ data ſunt, neq; aliter fundatos ſatis dotatoſque dici poſſe, neq; quæ in eam rem data ſunt, niſi factâ, vt loquitur Concil. mentione quod ad illius beneficij titulum ſit promotus clericus, & (ex ſimili) Eccleſia ædificata, fundata, vel dotata abdicari poſſe.

Id quod in Eccleſiis, monaſteriis, ſeu conuentibus, vel ideo magis obtinet, quàm in perſonis clericorum ſecularium (præterquã quod ratio quam præfatur Conc. *c. 2.* æquè in vtriſque obtineat, quod ſcilicet non deceat eos, qui diuino miniſterio adſcripti ſunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere) ne auertantur à ſacris donationibus qui viderint à ſe, aut maioribus relicta aliò diuerti. vnde nec poſſunt quæ taliter atque ad certum vſum relicta ſunt, niſi ex certa ſcientia, à Sede Apoſtolica de plenitudine poteſtatis in alium vſum conuerti. *Clem. quia contingit de relig. domib.*

Quæ monaſteriorum neceſſitates ex arbitrio iudicantis definiendæ ſunt, vt pro numero collegij, qualitate Ordinis, ſitu loci, & moribus prouinciæ, onere hoſpitum; fine atque inſtituto Ordinis æſtimet. *l. 43. 44. 234. & vbiq; Alc. D. de verb. ſignif. l. fin. D. de alim. leg.*

4. Et Arbitrio Iudicis eſt æſtimanda quæ illa ſit.

Erit ergo iudicium curiæ quantos reditus admittat, & exigat antequam negari poſſit id quod ſupercreſcit eſſe de fundatione, ſeu dotatione monaſterij V. quod S. Bernardus primum inſtituit in his locis; quod deinde ſeminarium Ordinis ſui in Belgica eſſe poſſet, & vnde in ſacras colonias, vt paulò pòſt in Grande-pratum, locum S. Bernardi ad Scaldim, atque aliò duci religioſi aliqui poſſent: ad imitationem ipſius S. Bernardi, qui è matrice monaſterio Claraualleníi ſuos in V. atque aliò miſerat, & egregium numerum in Claraualle ſemper habebat: vt tempore mortis eius ibi fuiſſe referantur ſeptingenti religioſi. *Ita ſcribit B. Guilielmus S. Theodorici Abbas vita ſancti Bernardi l. 3. c. 1.*

Pergendo ad ea quæ aliter à ſuperioribus decreta ſunt, aliter à venditoribus geſta; adiecta eſt decreto Superiorum, & reſolutioni conuentus ea lex atque conditio, vt rei à Cõcilio Brabantiæ iudicatæ, & extinctioni redituum ibi relatorum pretium impenderetur, quod tamen ab alienatoribus non eſt factum, ſed à Prælato ſucceſſore ea extinctio aliunde facta eſt: vnde cum mandati fines diligenter ſint obſeruandi, & prætergreſſi arguant nullitatem. *l. diligenter. D. mandati c. cum olim. X. de offic. deleg.* nec valeat quod actum eſt: *d. l. 7.* alia inſuper emergit ratio nullitatis, quod ficet cauſa neceſſitatis, quę conuentui, ſuperioribus, & Pontifici allegata fuit, non ita ſubfuerit. cauſa ceſſante ceſſarit effectus; & decretum ex cauſa datum, ea cauſâ non ſecutâ.

5. Quomodo neceſſitas alienandi aut euidens vtilitas expendenda.

Quod & clarius in literis apoſtolicis exigitur, *ſi per infamationem*, inquiunt, *alienationem in euidentem & vrgentem neceſſitatem factam repereris, &c.* non euidens hic, non vrgens fuit, quando tot demum pòſt annis ſolutum id fuit, ob quod alienari permiſſum. *tunc*, inquit Vlp. *in l. 5. D. de reb. eor. permittet* (prætor) *diſtrahi, ſi modo vrgeat creditor*, & iterum, *in eadem l. §. nõ enim paſſim*, quare cum in alienationibus huiuſmodi numeratarum pecuniarum diuerſiones ſæpius fieri ſoleant, prudenter impetrantibus iniunxit Sixtus V. in ſuis literis vt pretium alienatorum bonorum penes ædem ſacrã deponeretur, donec in rem verti poſſet, ob quam alienandi facultas conceſſa fuit; qua forma reſcripti etiam omiſſa actum ſuum vitiarunt. *ne tamen*, inquit Vlp. *d. l. 5. titulo tenus ære alieno allegato pecuniâ abutantur, quàm mutuam acceperunt; oportebit prætorem curare, vt pecunia acceptâ creditoribus ſoluatur, & de hoc decernere, dareq; viatorem qui ei renuntiet pecuniam iſtam ad hoc conuerſam, propter quod deſiderata eſt alienatio vel obligatio.*

Rurſus conditionem apponit Pontifex, *ſi alienationem pro minori*, inquit, *vt præfertur dicti monaſterij diſpendio factam eſſe repereris*, &c.

6. Quæ ante immobilia excutienda?

Appoſitè iterùm Vlpian. *in d. l. prætoris officio*, inquit, *imprimis conuenit hoc excutere, an aliunde poſſit pecunia ad extenuandum æs alienum expediri. & quæ ibi proſequitur.*

Vt *præfertur*, inquit Pontifex; præfertur autem ad aliquam bonorum ex minus damnoſis venditionem deueniendum fuiſſe, & prędia hic controuerſa à dicto monaſterio remotiora, eique parum vtilia: optimè iterùm Vlp. *ſi igitur deprehenderit non poſſe aliunde exſolui, quàm ex prædiorum diſtractione, tunc permittet diſtrahi*, nihil hic probatum de mobilibus diſtractis, nihil de nominibus, fructibus, aliiſque quæ Vlpian. *in d. l. 7.* excutienda docet, cum mobilia etiam ſacra ante immobilium attactum vendi iubeantur. *c. ea. §. præterea 10. q. 2.*

7. Mobilia etiã ſacra.

8. Reditus.

Inter quæ & reditus redimibiles reponendi ſunt. optimo ſanè iure in hac materia, cum, quandocumque debitori lubitum eſt, alienari eos atque extingui potius, vel inuitus creditor pati debet; minoris igitur volatiles hi æſtimandi ſunt, quorum arbitrium penes alios eſt, quàm prædia, quæ nemo inuitus vendere cogitur.

8. Omnia hic.

Id quod maxime in iis locis conſideratione eget, vbi eccleſia per edicta Principum bona immobilia comparare vetatur, prædiaque ſemel emancipata poſtliminio carent.

Ideoque quamcumque demum conditionem ſubire his in locis ſatius eſt, quàm prædia eccleſiaſtica diſtrahere, atque ita non excutiendum tantum fuit an vllos reditus monaſterium haberet eiuſmodi, qui prædiorum

rum distractioni præmitterentur, sed etiam haberi posset pecunia vlla sub vsuris, reditibus, censibus, quibus prædia supponerentur potius, quàm distraherentur: si idem Vlp. in *d.l.7.* recte ita scripserit; *idem prætor æstimare debebit vtrum vendere potius, an obligare permittet.*

9. Oppignoranda potius quam distrahenda. Vnde prudenter Abbas Cambteronensis in literis suis facultati alienandi licentiam præmisit oppignorandi, denario quamuis etiam decimo quarto: prudentius etiam facturus, si & quemuis grauiorem addidisset: tum ob præfata edicta, & vetitum distractorum postliminium, tum etiam quod tempore feruentissimi belli, pestis, atque vastationis vilissimæ erant possessiones, & pecuniæ valor valde intensus.

Prudentissimè ergo facturus erat D. Abbas Cambteronensis si non Abbatis & Conuentus V. arbitrio permisisset oppignorationem vel alienationem: sed ipse illam præ hac præscripsisset. *Sciamus*, inquit Vlpian. *in l.7. supr. prætorem non recte partibus suis functum, debuit enim ipse statuere & eligere vtram magis obligare an vendere permittat.* Verum Iustin. *in d. Auth. hoc ius porrectum* in bonis Ecclesiasticis non deliberatiuè, sed præcisè iussit ita; *primò res immobiles specialiter dentur pignori.*

Deficit ergo conditio adscripta Pontificio rescripto, si minori dispendio monasterij hæc alienatio facta reperiretur, aliudque actum est quam decretum.

10. Dein minus damnosa. Neque iterum verum est quod prædium ex minus damnosis sit, minus vtilibus, & magis remotis: in quibus qualitatibus minus dispendium præferebatur, id in actis satis explicatum. quam vtilia, & necessitatibus œconomicis præ aliis fuerint hæc prædia oportuna, vt ob eas nunc conductis vti debeant.

Iterum vt de minori dispendio & minus damnosis bonis deliberetur, *si sit*, inquit Vlpian. *in d.l.5. alia possessio minor, vel minus vtilis pupillo, magis eam iubeat distrahi quàm maiorem & vtiliorem:* & præcisius Iustin. *in d. Auth. hoc ius porrectum. si tamen ea res*, inquit, *mediocris inter cæteras inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere*: nihil hic docetur de minoribus aliis bonis distrahendis deliberatum, per quæ magna hæc possessio 400. bonariorum seruari posset; illud sane minori dispendio factum fuisset, minus illorum alienatio fuisset damnosa.

11. Diligenter omnia examinanda. Tandem & illud consequitur, vt quia œconomi Ecclesiastici *meliora debent prospicere*, vt inquit Leo Papa, *in c. sine exceptione 12. q.2.* & *id eligere, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ*, expendendo omnes bonorum circumstantias, & Ecclesiæ statum, iuxta prædicta Vlp. *l.5. & iust. Auth. latius relata in d. c. ea* præsertim cum de patrimonio Christi agitur, cuius serui ex eo ali debent, vel à diuinis laudibus dimitti, deficientibus temporalibus subsidiis. fidelem seruum & prudentem requirit Christus, quem constituat super familiam suam.

12. Postulantium preces non credendæ. Rectius longè fuisset processum si superiores viam eam ingressi fuissent quam iterum præscribit Vlpian. *in d.l.5. requirere*, inquit, *debet, eum qui se instruat de fortunis pupilli, nec nimium tutoribus vel curatoribus credere qui nonnunquam lucri sui gratia asseuerare prætori solent necesse esse distrahi possessiones vel obligari, iubere debet edi rationes itemque synopsim bonorum pupillarium, aduocatumque pupillo dare, qui instruere possit prætoris religionem, an assentire venditioni vel obligationi debeat.*

13. Solemnitates non præsumendæ. Vbi & illud per transennam animaduertendum est quæcumque in literis instrumentisque postulantium alienationem narrantur, nihil facere fidei aduersus Ecclesiam, & pro ea hos actores, qui causam Ecclesiæ hic agunt, prout in eorum defectum posset etiam quilibet de populo, non his illorum dicta aut confessiones monasterio nocuerunt, quia donare administratores non possunt. *l. contra iur. reg. § vlt. de pact. l. filiusfamil. D. de donat. atque ita l. Lucius. 46. § tutela. D. de administ. tut.* ita demum apochæ tutoris pupillo nocent, si debitores soluissent. *Optimè Villagut. de reb. Eccles. alienand. l.2. c.5. nu.81. vbi refert Cacheran. post Iason. in l. omnium. n.1. C. de testam.* docentem, quod quando actus non dependet à potestate agentium, sed ab aliqua solemnitate, tunc assertio contrahentium per quæcumque verba non probat eam interuenisse: eum denique Cacheran. decis. Pedemont. 172. 165. sub finem referre, fuisse conclusum verbis enuntiatiuis positis in instrumentis alienationum bonorum feudalium non credi, sed emptorem necessariò teneri probare solemnitates requisitas interuenisse. nihil ea exonerare reum à probationibus, iisque omnibus, quæ iure ei incumberent, si causa Ecclesiæ impersonaliter vel ab aliis personis ageretur. *Prædia*, inquit Leo & Antemius in *l. Iubemus C. de sacros. Eccles. ab ipsis clericis & temporalibus œconomis vendicentur, & tanquam penitus à nullo empta vel vendita teneantur, quia ea quæ contra legem fiunt pro infectis habenda sunt.* quæ animaduersio per totam litem serpit, & in ea sæpe reus cæcutit.

Causas igitur alienandi iure permissas, decretis superiorum, & rescripto Pontificis insertas, solemnitates à iure communi, & Ordinis, decreto atque rescripto præscriptas obseruatas, atque pretium bene versum probare reus debuit. *l.13. § qui à pupillo. D. de publ. in rem. act.*

14. Omnes emptori probandæ incumbunt. Quippe de genere est prohibitorum Ecclesiæ prædia vendi, ideoque ad emptorem, qui in exceptione, quod in casu suo licuerit, se fundare debet, spectat probatio rationum, ob quas velit astruere legitimam esse alienationem. *l. ii C. de præd. minor. in V. emptor autem si probare potuerit & c.l. vtere in verb. precium ob eorum debitum solutū probans, optime glos. in l. præd. in V. constiterit in fin. in verb. vel planius*, inquit, *aut non tenet scilicet contractus & probat emptor*

vt hic

vt hic & infra eodem l. vtere & l. si ptadium aut tenet, & tunc minor: vt D. de iureiur. l. nam & postea §. si tunc minor. vbi Vlp. *prætorem*, inquit, *debere cognoscere an captus sit & sic in integrum restituere, nec enim vtique quisquis non est statum & circumscriptum se docuit. cui consonat tex verum. §. item non restituetur l. quod si minor. §. non semper D. de minor.* vbi minor vel contrahendo, vel alia agendo, quæ ei iure permissi sunt; si restitui petit, læsum se probare debet: vtpotè subsistente contractu à iure ei permisso. idque obtinet, in gratiam ipsorum minorum: *d. §. non semper. ne magno*, inquit, *incommodo huius ætatis homines afficiantur, nemine cum his contrahente, & quodammodo commercio eis interdicatur.* vbi è contrario quoad res immobiles commercio eis interdictum est; *tit. de reb. eor. qui sub tutela vel cura sunt, sine decreto non alienan.* & quidem rerum Ecclesiasticarũ commercio adeo interdictum est, vt *d. l. iubemus. §. sanè* œconomum vendentem priuet administratione, & damni reparatione oneret, emptorem vero pretij, nummorumque datorum amissione puniat. Ius verò canonicum illicitè vendentem simul & ementem excommunicatione plectat: *extran. ambitiose de reb. Eccles. non alien. in commun. & similibus.* & specialiter in alienationibus Ecclesiasticis emptori probatio etiam iniungitur, *d. Auth. hoc ius. in fin. in verb. qui quod credidit probat, &c.*

15. *Constitutio Bened. XII. quæ exigat in alienationibus Ordinis Benedictini.*

Videamus nunc de Constitutione Benedictina, & secundi generis nullitatibus ex ea surgentibus.

Vetat ea alienari quippiam sine consensu Sedis Apostolicæ, non Generalis aut Capituli generalis dumtaxat, ad quod alioquin antiquitus iam ann. 1107. ea facultas spectabat, iuxta statuta Ordinis.

2. Mandat fieri discussionem super alienatione per duos Abbates vicinos, per Capitulum generale deputatos.

3. Hi deputati in præsentia Conuentus præstare debent iuramentum, quod fideliter & sine dolo & affectione inordinata se habebunt in examinanda necessitate alienationis.

4. Acta gestorum à se sub chirographo suo referre debent Capitulo generali proximo, insertis causis alienandi, an eæ veræ sint, & an solemnitates requisitæ fuerint obseruatæ.

Quæ omnia & singula in hoc negotio sunt omissa: adiicit tamen Benedictina pœnam nullitatis, quæ etiam alioquin inest, dum certa forma præscribitur, ea non seruata.

Ea constitutio ita clara est; vt nullâ tergiuersatione nullitates ex ea promanantes celari possint.

Et verò attendendum esse vel specialem alicuius Ecclesiæ consuetudinem in alienationibus est decretum: *in c. cæterum de donat. glos. in can. Abbat. 12. q. 2.* & forma obseruanda: *c. dudum de reb. Eccles. non alienand. in 6.* alioquin irritat actum *d. c. cæterum.* quanto magis apostolica constitutio?

Neque verò sufficit allegasse reum, eam constitutionem vsu non seruari.

Cum præterquam quod constitutiones non vsu non tolluntur, sed vsu contrario, scientibus & tolerantibus superioribus; facti est ea allegatio, quæ non dici tantùm, sed probari debuisset.

Quandò ex aduerso actores probassent non publicatam eam iam olim dumtaxat, sed iam à sæculo, atque deinceps pluries typis eam impressam, atque diuulgatam fuisse, libro speciali Ordinis Cisterciensis priuilegia omnia complectente.

Deinde in pluribus Ordinis Capitulis eam obseruari iussam, non tantùm 9. *May* 1605. & antè paulò, & circa tempus alienationis controuersæ, & secus gesta, nulla & cassa esse declarata.

Tertiò in chartis vt vocant visitationum indictam illius obseruantiam, vt est specialiter Acta Nicolai Boucherat Abbatis Cisterciensis *de anno 1575. vlt. August.* quoàd Actorum monasterium, & alienationum secus factarum rescissionem.

Denique præstare publicè Iuramentum Abbates singulos etiamnum, & Abbatissas in consecratione sua seu benedictione nihil, se alienaturos sine formæ in Benedictina præscriptę obseruatione.

Vnde consequitur primo publicatam satis intelligi eam constitutionem; cum non aliter publicentur constitutiones Ecclesię generales, quam primùm in Concilio œcumenico, deinde prouinciali, denique diœcesano, & visitationibus. *c. decernimus. 18. d. Conc. Trid. s. 23. c. 1. in fin. s. 25. c. 2.*

Consequitur secundò satis constare dissentire superiores neglectui, si quis alicubi sit obseruantiæ eiusdem constitutionis: ideoque per illum nihil illi potuisse derogari, etiamsi non constaret actus aliquos citra eius obseruantiam celebratos rescissos esse, quia per eos priuilegio non censetur renunciatum. *Villagut. de reb. Eccles. mal. alienan. l. 1. c. 4. n. 2.* quin & superior, & quilibet, imo extraneus præiudicio Ecclesiæ occurrere nihilominùs posset: *idem ibid.* neque renuntiare vel expressè posset quis ei constitutioni, quæ non priuati priuilegium, gratiam aut fauorem, sed publici iuris & bonorum Ecclesiæ regimen, & conseruationem continet, non magis quàm è populo quilibet quomodolibet facere, ne leges in actibus suis locum habeant.

Et maximè hæc obtinent ob decretum irritans, in constitutione appositum, quod formam inducit; & à multis creditur tollere consuetudinem contrariam præteritam, & futuram, omnemque præscriptionem. *Gabriel. & ab eo citati commun. conclus. lib. 6. de clausulis concl. 3. n. 39. Gonsales ad reg. 8. Cancel. in verb. Decernentes irritum.*

Et verò minimè obseruantia aut consuetudo contraria inducta censeri potest, quando formam aliqui seruassent alqui neglexissent: difformitas enim actuum consuetudinem impedit. *Mynsing. obs. lib. 6. obs. 42.*

Denique consequitur non posse conqueri reum,

reum, qui conditionem eius scire debet cum quo contrahit, de ignorantia constitutionis eius, quando non tantùm in regularibus conuentibus ita publicata in Abbatum benedictionibus ita palam coram populo iurata, & typis toties impressa, atque vulgo edita fuit. quomodo neque obiectio efficit, vt specialis consuetudo (quæ est facti & facta ignorare quis permittitur & præsumitur, *c.2. de const. in 6.*) non irritet eiusmodi alienationes. *d.c. caterum.*

Minus Benedictinæ obstat, quod dicitur regio Placito in his ditionibus admissam non esse: cum ea antiquior sit edictis, quæ placita exigunt pro beneficialibus rescriptis; sed & extat priuilegium Mariæ Burgundicæ, quo omnibus Prælatis Brabantiæ facultatem facit vtendi omnibus suis priuilegiis à Principibus ac Pontificibus concessis.

Atque hæc de Benedictina, superiorum Ordinis decretis & Pontificis rescripto.

In quo tamen obiter animaduertendum non sanari ab hoc illorum vitia atque defectus, ne quidem per clausulam *non obstantibus, &c.* quia non extenditur ad constitutiones iuratas: *Vitalis de Cambanis in tract. clausularum in claus. non obstantibus constitutionib.* necessaria erat illius Benedict. specifica mentio, & derogatio. *Macerat. var. res. l.1. res.5.* neque extenditur ad gratias, ordinationesque Papæ particulares, vt hæc est. *Felin. in c.1. n.3. de rescript. Alexand. cons.122. n.14. vol.4.* generalis siquidem concessio non ea comprehendit, quæ quis in specie rogatus non esset concessurus.

Neque iuuat alia clausula; *supplentes omnes & singulos iuris & facti defectus*, quia non extenditur ad ignoratos, & non narratos; sicut transactio, etsi generalis, non extenditur ad ea de quibus non fuit mentio. *l. si de re certa. C. de transact.* hic autem non est facta mentio de Benedictinæ formæ omissione.

16. *Iure communi requisita si desint nullitatem gignunt, id est diligens tractatus præuius.*

Nunc porrò quod attinet ad defectus qui ex iure communi desumuntur, necessarium est in genere deliberari solemniter, & diligenter, sub pœna nullitatis *c.1. de reb. Eccles. non alienand. in 6.* de necessitate alienandi, deinde & in specie de his, vel illis bonis; & denique vt aliqui de collegio assumptis viris eiusmodi rerum intelligentibus ad ea loca proficiscantur, agrorum fertilitatem, vel sterilitatem, situm & commoditatem, vel incommoditatem inspiciant, vt de iis referant. *eleganter Papon. lib. arrest. 1. tit. 13. arrest. 3.* id enim spectat ad diligentiam tractatus, neque aliter satis fieri potest præscripto Leonis Papæ *in d. c. fine exceptione*, & sciri, *an alienando meliora prospiciantur, & id eligatur, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ.* non enim ex elocationibus id sciri potest: plerumque enim iuxta verum pretium bona non elocantur, Prælati sæpe nimium boni, & astutia rusticorum decepti, dum ipsi ex se alios metiuntur, & quod ex Regula D. Benedicti, sub qua militant Cistercienses, quibusdam videtur deduci, non esse rigidum pretium in elocationibus exigendum.

17. *Conuocatio cleri & consensus.*

Deinde ad deliberandum & consentiendum, vt requirit Leo, non interuenit totius cleri tractatus, atque assensus; sed nouem ex religiosis neglecti, non vocati, non astipulati fuerunt alienationi, quin imò statim atque notitiam habuerunt, dissenserunt, de nullitate & conseruatione iuris monasterij sui protestati sunt.

18. *Læsio.*

Quod ad læsionem attinet, alterum litis caput; ea multipliciter consideratur & diuersimodè hic accidit, scilicet aut in ipso pretio, quod iniquum sit; aut si æquum, in eo solo quod alienatum sit, quod incongruo tempore, loco, & modo.

19. *Ex facti circumstantiis cõsideranda.*

Enimuerò cum Ecclesia iure minoris debeat semper illæsa seruari, *vt ait Alexan. III. in c.1. de in integ. rest.* & iure nostrorum sit non requiri in minoribus læsis excessum dupli, qui *ex l.2. C. de resc. vendit.* in maioribus exigitur, in eoque à maioribus distingui expeditum etiam sit, vt in minoribus ita & in Ecclesia sufficere eam læsionem quæ cognitione & arbitrio Iudicis digna sit. *Menoch. de arbit. l.2. cas.74.75. & Couuar. var. res. lib.1. cap.3. n.15.*

Quæ quidem læsio, vt optimè inquit Innoc. *in c. Apostolica. X. de reb. Eccles. non alienand.* magis potest ex ostensione facti, quàm expressione alicuius statuti cognosci: atque ita non potest constitui in certa rei quota, aut summa: sicut Villagut. *de reb. Eccles. mal. alienand. l.2. c.5 n.1.* refert. *Aug. Bero. in c.1. n.85. de in integ. rest. multis auctoritatibus.* stabilire læsionem duorum aureorum esse sufficientem, ideoque ex facto in hac causa satis est ostensa læsio cognitione, arbitrio Curiæ, atque restitutione digna: præsertim cum *d. c. fine exceptione* requirat, vt id quod eligitur non sit dubium ecclesiæ profuturum: dubium autem est incertum, atque ambiguum, quodque non apparet liquido; & canones requirunt euidentem vtilitatem; *c. dudum de reb. Eccles. non alienand. in 6.* euidentia autem ea est, quæ nullâ tergiuersatione celari potest: *l. ea qua. D. de contrah. emp. c. euident. de accus.* non opinione & iudicio intelligentium controuerti: in dubio autem ineunda ratio, quæ pro religione facit, & pro Ecclesia, certante non de lucro, sed damno vitando.

20. *Ex pretio.*

Et quia in factis iudicia hominum varia esse possunt, & tamen Iudex manum aliquando de tabula mouere debet, & in hanc vel illam partem resoluere, motumque animi sui inclinare, atque rerum æstimatio sub sensum visus non cadit, atque ita testibus non ex numero, sed pondere rationum atque experientiæ credendum est; sanè debuit Curia inire viam quam præscribit edictum *an. 1611. art. 22.* & quam non refugit ipse reus in suis scriptis, atque etiamnum eâ ratione hoc punctum decidendum foret, si pro Ecclesia ex iam productis decidi non possit.

Atque hæc quidem quoad pretium, atque illud quidem quod fuit tempore contractus,

quod procul dubio semper considerandum est, quando contractus iure quamuis rigido subsistit: cæterum si non subsistit, sed vel est nullus, vel est in pendenti, vt postmodum substantiam nancisci possit, tunc, in casu nullitatis scilicet, *superuacuum est de pretio tractare: l.11.C.de præd. minor.* altero autem casu consideratur pretium temporis quo contractus subsistentiam nanciscitur, vbi itidem sublumendum est, contractum inter partes initum (quo casu nihil aliud ei opponi posset) demum subsistentiam nancisci potuisse ex tem- 21. Cuius temporis? pore beneplaciti seu legitimi consensus Pontificij interuentu.

Etiam initus fuit sub beneplacito Sedis Apostolicæ simpliciter, non ad abundantiorem cautelam dumtaxat, vt falsi sunt ipsi contrahentes in narratiua literarum Clem. VIII. insertarum in literis Octauij Nuntij Apostolici, sic vt ante illius beneplaciti interuentum nulla fuerit contractus energia, non tantùm ex iure communi, & Benedictino; sed etiam partium conuentione disertis verbis expressa.

Igitur contractus, seu voluntaria condemnatio, est de data 22. Sept. 1584. Bulla Sixti Non. April. 1587. & ob huius notoriam subreptionem subsecuta Clem. VIII. Bulla 9. Kal. April. 1593. atque huius prætensa executio per literas Octauij Nuntij 14. April. 1594. adeoque tota rerum gestarum vis, energia, atque substantia dependet ex authoritate literarum Clem. VIII. ibi demùm seposita subreptione valere inciperet, subsistere, atque obligationem contractus habere, eiusque igitur temporis spectandus esset valor bonorum venditorum, ex eoque dignoscendum an euidentem vtilitatem afferat alienatio.

Enimuerò notorius status illius anni 1593. & regionis, in qua sita sunt bona litigiosa, reum deterruit, ne in probationibus suis eo reflecteret, sed eas direxit ad annum 1584. calamitosissimum nostri æui: & actores non secus maximè ad eum probationes suas reduxerunt, vt conuicta ex valore illius anni læsio argumentum daret à maiori; per quod multò magis clarescerct respectu anni 1593. quo res non illic tantùm, sed hic passim erant in melius mutatæ. & in probationibus quidem enormissima læsio manifestè conuincitur, si ad hunc annum referatur.

22. Læsio quod bona antiqua distraxerint. Adhæc læsio quæ monasterio vel in eo contigit quod bona antiqua & primigenia abscesserint, atque alienata sint, causam habent, restitutionis, vti in minore responsum est ab Hermogen. *in l.35. D. de minor.* qui licitando superari se passus erat, & à Pontifice in neglecto retractu gentilitio. *in. c. constitutus de rest. in integ.*

Si eius, inquit Hermog. *interesse emptam ab eo rem fuisse approbetur, veluti quod maiorum eius fuisset.* cui admodum consonat Constantini constitutio in *l.lex qua tutores §. ne verò. C. de administ. tutor. ne verò*, inquit, *domum vendere liceat in qua pater defecit, minor creuit, in qua maiorum imagines aut non videre fixas, aut reuulsas satu lugubre est.*

Alia capita sunt læsionis, quod si necessitas alienationem postulabat, quod eo tempore 23. Incommoda tempore. facta sit, quod eo loco & non bona alibi sita, pristinum valorem adhuc retinentia, alienata sint: quod non prius mobilia, reditus redimibiles præsertim, pecuniæ in tales reditus sumptæ, res oppignoratæ, bona minora, non tam vtilia, aut necessaria, vt hæc superius latius deducta sunt.

Cuiusmodi omnium circumstantiarum considerationem habendam esse declarat Innoc. III. *in. d.c. apostolic.* vt iudicetur læsio Ecclesiæ, & damnum illatum, si alicuius momenti fuerit *in quantalibet portione consisterit, poterit*, inquit, *legitimè reuocari.* nam *etsi*, inquit, *primâ facie præsumatur quod graue non inferat detrimentum, tamen ex varijs circumstantijs deprehendi potest interdum valde damnosum.*

Sanè hæ circumstantiæ si omnes irretortis oculis circumspiciantur, clarè demonstrant alienationem huiusmodi bonorum monasterio V. fuisse valdè damnosam.

Quibus & illa læsio atque iactura loco coronidis accedat, quod 400. illa bonaria iam olim mortificata fuerint, & in his locis iam prohibitum sit, ne Ecclesiæ res immobiles acquirant, & si venia acquirendi postuletur, exigere pro ea soleant Financiæ quintam, quartam, imò tertiam aliquando partem pretij, nisi Princeps pietatis & donationis ergo ea iura remittat. quod sæpius solet. 24.

Vnde sequitur, quod graue admodum Atque immobilia in quibus perpetua læsio est in Belgio ob edicta quæ vetant talia recuperari. damnum hodie sit, Ecclesiarum bona immobilia alienare; cum alienata ad eam non reuertantur, neque alia, nisi fortè aliquando ex Principis indulgentia, quæ inter impossibilia refertur. *l. continuus. §. cum quis. D. de verb. oblig. l. 40. §. constat. D. de leg. 1. l. inter stipulantem. §. sacram. D. de verb. obligat.* adeoque hodie omnia extrema Ecclesiis sunt tentanda, antequam ad immobilium distractionem deueniant: si secus factum erit, Ecclesia enormissimè vel eo solo læsa intelligitur: si rectè vllæ circumstantiæ Innocentio III. suffecerint, *in d.c. Apostolica.* ad graue detrimentum Ecclesiæ reputandum.

Sed quoniam sine legitimo decreto venditores prædia controuersa venundederunt; *superuacaneum est de vili pretio aliisq; læsionum generibus atque in integrum restitutione tractare, cum canonum authoritas retento dominio alienandi viam obstruxerit.* vti ratiocinatur *l.11. C. de præd. minor.*

CONSULTATIO III.

De alienatione facta Sede vacante.

Controuersia quæ est inter Episcopum A. vti Prælatum monasterij S.B. acto-

rem,

rem, & B.R.Reas, facilis est decisionis ex solo titulo in lite exhibito, in quo partes conueniunt, & quo se reæ defendunt.

Namque is vitia sua euidenter prodit. Ædes enim controuersas Capitulum Sede vacante siue vicarij vendidisse in eo narrantur.

Qua in re plures simul defectus concurrunt eorum, quæ à iure requiruntur in alienandi rebus Ecclesiasticis.

1.
Capitulum res Episcopales alienare nō potest, sed administrare dumtaxat.

Imprimis Capitulum seu Vicarij alienant, cum eis ista potestas in iure data non sit. datur Sede vacante potestas statuendi œconomum vnum, vel plures, fideles, ac diligentes, qui rerum Ecclesiasticarum, & prouentuum curam gerant, quorum rationem ei ad quem pertinebit, sint reddituri. *ita Concil. Trid. ses.* 2..c.16. cura ergo (quam significanter admodum custodiam vocat. c.48. *non liceat.* 12.*q.*2.) percipiendorum prouentuum, & administratio œconomis seu Capitulo conceditur, non alienandi facultas: nec illa libera quidem, sed obligata ad ratiocinia: & taliter quidem, vt quamuis redditis rationibus à Capitulo fuerint absoluti, exigi tamen rursus, & puniri possint ab Episcopo postmodum ad vacantem Ecclesiam promoto. *d. c.*16.. *in fin.* Porrò qui administrat, curat, gerit negotium alicuius, alienare nequaquam potest. *c. casellas.* 10.*q.*2. *nemo*, inquit, *l.6.C.de reb. alien. non alien. res ad te pertinentes, non obligatas sibi, nec ex officio vendendi potestatem habens, distrahendo quidquam tibi nocere potest.* idem sonat *l.qui neque. D.de reb.eorum.* non ergo Capitulum, Vicarij, aut œconomi, quibus ex officio vendendi potestas non competiit, ædes distrahendo non suas, sed monasterij S.B. quidquam ei nocere potuerunt.

2.
Vbi ei tamē cura percipiendorum fructuum incumbit.

Accedit quod & nihilominùs Concil. Trid. egregiè dispositionem suam limitat, his verbis: *Capitulum Sede vacante, vbi fructuum percipiendorum ei munus incumbit*, scilicet non vbique id iuris habet: non habet autem specialiter, vbi cathedræ Episcopali aliquod monasterium est vnitum. *vt est casus c.*1. *X. ne Sede vacant.* vbi Innocentius III. Sede vacante Episcopatus, cui monasterium erat vnitum, non Capitulum cathedrale res monasterij administrare iussit, *sed interim*, inquit, *sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.* quod suadet & communio bonorum, & ius accrescendi. nisi literæ vnionis aliud iusserint. quod & eò magis obtinet hic, quod Bulla Clementis... mandat vt in ordine Cisterciensi vacantem Abbatiam administret Conuentus.

3.
Quod non obtinet in prouentibus monasterij Episcopatui vniti.

4.
Sed vacante nulla alienatio vllatenus licita.

Deinde ædes vendidit Capitulum Sede vacante. quæ altera insanabilis est nullitas. *tot. tit. X. ne Sede vacante.* vbi in *c.*1. in casu monasterij Episcopatui vniti Innocentius III. Sede vacante nihil voluit innouare, quamuis rogaretur à clero vacantis Ecclesiæ, & Ecclesiæ vnitæ; Rege, & Magnatibus regni, Episcopis pluribus, & Abbatibus. Vnde apparet quàm enixa sit prohibitio Ecclesiæ, quæ tot tantisque intercessoribus non potuit relaxari.

5.
Cum nec Episcopus possit, minus ex eius iure Cap.

Insuper quidquid Capitulum posset Sede vacante, eo posset, quia succedit in authoritatem & Iurisdictionem Episcopi defuncti: atqui nec Episcopus ipse, sine summi Pontificis licentia, res immobiles alienare potest. *c.* 2. *de reb. Eccles. non alien. in* 6. non ergo Capitulum eius authoritate vtens.

Et nominatim Episcopus per Bullam incorporationis monasterij S.B. iuramentum præstat, de bonis monasterij non alienandis inconsulto Romano Pontifice: non ergo ampliores habet fimbrias Capitulum Sede vacante, quàm Episcopus, in cuius authoritatem succedit. is qui in ius succedit alterius eo iure, quo ille, vti debet. *c. is qui de reg. iur. in* 6. quamquam neque Capitulum omnino in ius Episcopi succedit Sede vacante, nec omnia illa potest, quæ Episcopus. quæ huc non pertinent: satis est in vnitis per alienationes Sede vacante nihil innouare posse, sed exspectare debere, donec Ecclesia legitimum habuerit defensorem. *d. c.*1. *X. ne Sede vacant. c.* 1. *de reb. Eccl. non alien. in* 6.

6.
Nec Archiepiscopi assensus iuuat.

Sed neque vicem Apostolici consensus supplere potuit Metropolitanus: vt hic frustra aditus sit Archiepiscopus. *c. non liceat.* 12. *q.*2. qui locus disertè etiam vetat, ne Archiepiscopi rebus Ecclesiæ Episcopalis suffraganeæ vacantis se immisceant: sed illius clero, custodiam illarum rerum relinquant. *si verò*, inquit, *clerici in Ecclesia non fuerint, tunc Metropolitanus illibata omnia Episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.*

7.
Qui in prouincia nihil potest nisi iure sit concessum.

Generatim insuper receptum est Archiepiscopum, in sui suffraganei diœcesi nihil omnino præstare posse, quod ei expressè à iure non est concessum. *Quarant. in sum. verb. Archiep. authorit. n.*10. *n.*16. *vbi textus & Doctores plures citat.* Et super qua doctrina se fundat c. duo *de off. ord & Celest in c. sicut vnire. X. de excess. prælat.* vnionis à Metropolitano factam confirmationem nullius esse momenti declarans: *quia*, inquit, *Metropolitanus in diœcesi sui suffraganei non debet aliquid contra constitutiones canonicas attentare.* vnio autem species est alienationis, adeoque ex ea de reliquis idem surgit iudicium, cum in nulla canonicæ sanctiones Archiepiscopo illam confirmandi authoritatem concedant.

8.
Vbi potius alienatio vetita.

9.
Præsertim in ordine Cisterciensi.

Eò autem magis Archiepiscopo hic censebitur non concessum alienandi facultatem dare, aut confirmare, quod monasterium S.B. ex priuilegio Ordinis Cisterciensis notoriè exemptum sit, quoad personas, & bona ab omni ordinaria authoritate, mediata, & immediata, & Bulla Clementis in eo ordine iubet, vt vacantem Abbatiam administret Conuentus. *vt diximus.*

10.
Ab Ordinariis mediatis & immediatis exempto.

Adeoque idem Archiepiscopus in illud, eiusque bona nihil potuit decernere, aut permittere. Vnde accidit, vt in literis eius inserta sit clausula; *quantum in nobis est.* quâ etiam vtuntur Vicarij in iis literis; per quas probant Reæ venditionem ædium, à suis mandatariis factam: eaque frequens esse solet apud eos, qui sentiunt ea, quæ ab eis petuntur,

tur, non esse suæ facultatis: sed vt petitoribus satisfaciant, annuunt quantum eos spectare potest, vt valeat assensus, quantum valere potest.

II. Maximè vbi testator alienationem prohibuit.

Tandem multo minimè Archiepiscopi authoritas hic Apostolicum consensum supplere potuit, quod præter hæc omnia ædes controuersæ non tantùm habeant prohibitionem legis, ne alienentur; sed etiam prohibitionem testatoris, seu donatoris ædes controuersas offerentis, cum fundo, & attinentiis suis in eleemosinam ad opus Conuentus S. B. nec liberè quidem, sed iure mansionis dumtaxat gauisuri, quæ porro mansionatici iuris sunt, dominij liberi nullatenus sunt. *Rageau in ind. iur. Regal. in verb. mansionier.* Ideoque se explicat donator ita; *quas ædes vendere, alienare, grauare vel locare, eis non licebit; sed eas conseruare ad proprios vsus tenebuntur*, scilicet ne, cum negotia & rerum opportunitates eos ad oppidum vocarent, magna indecentia ad publica hospitia diuertere religiosi tenerentur. quali conditione ne extra religiosam familiam res alienentur, omnino parendum est. & secus facta venditio nulla est. *l. 114. D. de legat. 1. l. cum Pater. 77. §. libert. D. de legat. 2. l. pete. &). §. fratre. D. eod.* quare si neque ipsi Abbati, & Conuentui vendere, etiam cæteris requisitis interuenientibus non licet, multo minùs rem alienam administrantibus.

Quam etiam testatoris voluntatem immutare Archiepiscopus non potuit, cum ea quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (saluâ quidem Sedis Apostolicæ authoritate) conuerti. *Clement. quia contigit de religios. dom.*

Quod si verum est, vbi testator bona relinquit in hunc v. g. vsum, vt nemo infra Papam possit vertere in alium, quamuis æquè bonum aut fortè meliorem: multò magis obtineat necesse est, vbi testator disertè vetuit alium vsum, imo extinctionem omnis vsus per venditionem, alienationem, locationem.

Quam prohibitionem, si sciuisset Archiepiscopus, ne quidem *quantum in se est* consentire voluisset in venditionem controuersam: gnarus quod etim casu maximè fauorabili redemptionis captiuorum (quo non permittuntur tantum, sed præcipiuntur res Ecclesiæ immobiles alienari) semper tamen sit exclusus casus, quo sub hac conditione possessionis aliqui Ecclesiæ dederint, vt nullo modo has alienet. Ita loquitur Auth. *de alienat. & emphyteut. §. sanctissimis. Riccius in prax. alien decisione 45. vbi plures citat.*

12. Quod & vitiat consensum Apostolicum.

Vnde liquidum euadit, quamuis ipse Pontifex alienationem admisisset, tamen ea testatoris prohibitione non explicatâ subreptitium censeretur eius rescriptum, quia ea expressâ illud non dedisset. *c. super literis. X. de rescript.* fortè nec ipsi Vicarij illius gnari ad venditionem processissent, sed ea ignorantia vitium non sanat. *d. c. super.* quare & confirmationem seu assensum Apostolicum reddi huiusmodi taciturnitate subreptitium, in terminis decidit Rota. *vt notat & probat idem Ricc. d. decis. 45.*

Aiunt Vicarij; *communicato priùs consilio cum D. Priore & conuentu*: absurda actio: requiritur enim consensus, præhabitus tractatus, instrumento desuper per tabellionem confecto, & subscriptionibus confirmato. *c. non liceat. c. sine except. 12. q. 2. c. 1. de reb. eccl. non alien. in 6. c. tua de his quæ fiunt à Prælat. sine consens. Capitul. in verb. cum totum Ecclesia tractatu atque consensu: irrita*, inquit, *c. 1. ibidem, erit Episcoporum donatio, vel venditio vel commutatio rei ecclesiasticæ absque collaudatione & subscriptione clericorum.* non his satisfit per communicationem consilij; irrita ergo erit venditio. 13. Vti & omissus tractatus & consensus monachorũ.

Persentiscebat hoc D. M. tum Vicarius, qui in literis inuestituræ venditionem se fecisse narrat, in vim mandati sibi dati à Vicariatu non tantùm, sed & in vim procuratorij à Priore & religiosis anno 1588. Episcopo T. dati; sed nihil emplastrum illud malo medetur, nam ei datum mandatum non erat, sed eidem Episcopo T. cuius industria electa erat, quæ personæ cohæret. *l. vnic. §. ne autem. C. de caduc. tollend.* Ideoque meritò morte illius re integra mandatum extinctum erat. *l. si quis. §. pen. D. mand.*

Quemadmodum & morte mandantium. *l. si verò. 12. D. mand.* obierant enim Prior & pleriq; ex mandantibus instrumento inscripti: & mutatus rerum erat status, adeoque voluntas mandantium, quomodo & mandatum finitur. *d. l. 12. §. penult. & illa* semper accipitur *rebus sic stantibus.*

Sed & mandatum vitiabatur, quia non totius conuentus illud erat, neque cum conuentu toto tractatum fuerat, minimè totus consenserat; quin & aliqui re cognitâ disertè dissenserunt; atque in contrarium sunt protestati. tam autem vnius neglectus actũ vitiat. *c. bonæ mem. de elect.* quàm protestatio, sanioris quamuis minoris partis ius Ecclesię conseruat. *c. vlt. & pen. X. de appel. Tusch. verb. protestatio. conclus. 938.* Imo mirabiliter vnius dissensus in alienatione rei à testatore alienari prohibitæ integrâ con seruat. *l. cum pater. 77. §. libertis. D. de legat. 2. l. filium. 114. §. diui. D. leg. 1. l. peto §. fratre, D. de legat. 2. libertis*, inquit, *prædium reliquit, ac petiit, ne id alienarent, vique in familia libertorum retinerent. si, excepto vno, cæteri partes vendiderunt, qui non vendidit cæterorum partes, quibus non dedit alienandi potestatem, integras petet.* testator hic conuentui ædes dedit, vt ne extra familiam religiosam alienarent, vel locarent, cæteris ergo alienantibus, etiam vnicus sibi, ac Ecclesiæ suæ integras conseruabit. 14. Ita vt hoc casu vel vnius protestatio contraria rem Ecclesiæ conseruet.

Quemadmodum & *ex superius dictis* patet rectè Cardinales ad postulationem Episcopi A. respondisse omnes alienationes bonorum episcopatus, seu monasterij sui citra assensum Apostolicum, & formulam iuramenti Episcopalis quomodocumque factas, cassas, & nullas esse.

Ideoque ex vi iuramenti teneri ipsum ad eorumdem recuperationem incumbere.

De Emptione & Venditione.

CONSVLTATIO I.

Vſuras pretij rei venditæ deberi.

EX actis cauſæ reperitur, quod Henricus vendidit Iuanni nouemdecim iugera ex maiori prædio multis annuis reditibus grauato, eo inter cætera pacto, quod pro rata pretij emptor ad indemnitatem venditoris eos reditus quotannis solueret, à natalitio tunc proximo, quos ei venditor deſignaret, & ad feſtum S. Ioannis inde ſecuturam certam partem eiuſdem pretij. Multis deinde diuerſiſque vicibus diuerſæ ſolutiones ſunt factæ. Vigeſimo ſeptimo poſt anno, nunc facienda eſt computatio. & contendit venditor in rationibus ineundis à d. feſto natalitio ſoluendas eſſe vſuras, & in eas continuò imputandas ſolutiones ſubſequenter factas: quatenus verò eas vſuras ſuperent, eatenùs imminuendam eſſe ſortem, ſiue pretium emptionis. è contrario emptor neque vſuras ſoluere ſe debere contendit, neque eo ordine; ſed omnes ſolutiones in ſortem imputare, & ſi quid reſiduum eſt pretij, illius demum vſuras, ſi ad vllas teneatur, pendere.

Rationes emptor has adfert: primò negat ex ea conuentione ſe ad reditum aut vſuras

1. An debeantur vſuræ nō deſignatis reditibus deſignari conuentis.

teneri; cum hactenus neget deſignatos eſſe reditus à venditore quos ad illius indemnitatem emptor deinceps penderet, ſed tantùm continuò ex delegationibus creditorum venditoris fuiſſe ſolutum, vt partem pretij longè ſuperauerit, quæ ſolui ad D. Ioannis promiſſa fuit, & vlterius ſtabilis reditus ab emptore agnoſci non potuerit. quin imo intentio ſoluentis fuiſſe coniiciatur ex ſcriptis ipſius compotibus ſoluere in diminutionem ſortis.

2. An ante moram?

Secundo ex iure ſe ad vſuras non teneri, qui non fecerit moram, nec iuridicè fuerit interpellatus; nullaque mora eſſe intelligatur, vbi nulla eſt petitio.

3. Ante traditionem & inueſtituram.

Tertiò, quod emptor aliquot poſt emptionem annis demum coram magiſtratu loci fuerit inueſtitus: ideoque non antè cenſeatur venditor iuxta mores noſtros feciſſe traditionem: ei autem qui nondum impleuit, quod debet, nō competere actionem. *l. Iulian. D. de act. empt.*

4. Ante traditos titulos.

Quartò, quod venditor non tradiderit emptori monimenta ad rem venditam ſpectantia, quibus ea impoſterum defendi poſſet. vti tenetur. *ex l. Titius 48. l. creditor. 52. D. de act. empt.*

5. Ante cautionem de euictione.

Quintò, quod multæ emptori factæ fuerint difficultates, ob prætenſos cenſus, reditus, ſimiliaque onera, de quibus non eſt à venditore præſtita cautio. cum autem imminet periculū euictionis, non tenetur emptor ſoluere pretium; ideoque nec vſuras nō datâ d. cautione, *l. ſi poſt perfectam. C. de euict. ita pulchrè leg. aur. a bit. C. de vſur. lmitate Baldum.*

6. Ante liquidationem.

Sextò, quod quantiſper debitum non eſt liquidum, non eſt debitor improbus tergiuerſator; qui neſcit quantum ſoluere debet. quare nec in mora eſſe cenſetur. *Bald. in l. acceptam in 2. oppoſit. C. de vſur. Alex. conſ. 4). lib. 2. Afflict. deciſ. 205.*

7. An maiores quàm ſint fructus?

Septimò, quo caſu deberentur vſuræ ob æquitatem *d. legis curabit.* eæ tantùm eſſent compenſatoriæ fructuum, quos emptor adeptus poſſeſſionem perciperet, adeoque ſolui tantùm deberent pro eorum quantitate. *Couar. reſ. l. 3. c. 4.* exigui autem illi fuerint, & longè minores petitis vſuris. atque hæc adeo obtinent, vt re vendita non fructificante non teneatur ad vſuras pretij. *Gabr. com. concl. l. 3. con. 4. nu. 18. 59. Couar. vbi ſup. & quos allegat.*

Venditor verò è contrario intentionem ſuam plus ſatis fundatam eſſe contendit, in contractu ſupra relato, cuius verba ſine manifeſto cauillo non poſſint in alium ſenſum transuerti.

8. Deſignatio omiſſa non ſiſtit curſum vſurarum.

Ad primam obiectionem dicit emptor ſe reditus deſignaſſe, & quamuis nō deſignaſſet, debere venditorem ſaltem in genere reditus; & ita quidem vt ab initio contractus conuentum ſit, vt ij currerent à proximis natalitiis, vt ſonant verba eiuſdem cōtractus, in quo deſignatio eorumdem redituum emptori datur; non quidem eo fine, vt ſi non deſignaſſet liberaretur emptor: neque enim modus ille vllibi agnoſcitur tollendæ obligationis; ſed vt optio venditori ſit eum reditum, quo magis carere velit, emptori imponendi. quod igitur in ſuum fauorem ſtipulatus eſt, non debet in odium eiuſdem retorqueri. debuit ergo reditum emptor à proximis natalitiis; neque exoneratus eſt etiam poſitâ deſignationis omiſſione, quæ in omnem euentum non tollere obligationem, ſed ſolutionem differre potuit. Sed neque frequens creditorum delegatio à venditore facta, obligatione ceſſorum iam ante canonum exemit emptorem; ſed dumtaxat, dum ille non eſt refragatus, loco ſtabilis reditus, alia nomina ſubrogari potuerunt: quorum ſolutio eatenus continuò emptorem à præſtatione alterius reditus, neque vlterius, liberauit: cui partiales ſolutiones & ſortis redemptiones commodo potius ſunt, quàm incommodo. & ob id habet non quod queratur, ſed quod ſibi gratuletur potius: cui præterea nihil deceſſit: quàm vt, ſicut redituum deſignandorum canones ſoluere continuò debuiſſet; ita ad eam ratam reſidui pretij præſtet dumtaxat vſuras: in quas ſolutiones ſemper imputentur, ac deinde quod ſupereſt in ſortis imminutionē. Ita enim ratio exigit, vt quæcumque ſolutiones fiunt à ſortis ſimul & vſurarum debitore, prius in ſortem cedant, niſi tùnc cum ſoluitur, ſecus, à ſoluente diſertè exprimatur. *l. 1. in fin. 2. 3. D. de ſolut.* vbi declaratio non ſufficit facta ex interuallo. Præſumptio autem eſt, quod ſoluens iuri ſe conformauerit, diſertè in hac materia inducta, adeoque efficax, vt verba

9. Et ſolutio imputanda in vſuras ſi ſtatim non alter declaretur.

etiam

etiam aliter prolata iuxta eam conuertantur, & potius ex iure sumitur, quod agi videtur; vt loquitur. *l.in his.§.vlt.D.de solut.* multò minus ea præsumptio per scripturas & computus pòst concinnatos conuellitur. *d. l. 1. in fin.2.3. D.de sol.SI incontinenti*, ait *l.vsuras. C. de vsur. non designasti propter quod debitum solutionem feceras, habuit creditor in vsuras tibi accepte ferenda soluta quantitatis facultatem.*

10. Vsuræ ex æquitate ante moram etiam debentur venditori.

Ad secundum respondeo æquitatis ratione præstare emptorem vsuras pretij non soluti cogi. *l.2. C.de vsur.* nam cum emptor re fruatur, æquissimum est, eum vsuras pretij dependere. *l.Iuliani.§. ex vendito. D.de action. empt. l. vlt. D. de fundo dotal.* Vsuras enim fructuum ratio licet nulla mora intercesserit, generat *l. curabit. C.de act. empt. Molin. de contract. q.74. num.559. Couar. Var. res.lib.3.c.4.num.2.* nihil enim ioiquius, quàm emptorem rem & pretium, seu in totum, seu in partem habere, & post longum tempus de meo mihi soluere.

Tametsi post diem traditionis vsuræ pretij debeantur, quasi traditio emptorem in mora constituat. *d.l. Iul.§. ex vendita in verb. item vsura.* prærterquam quod vsuræ hîc seu redituũ canones potius ex pacto contractui emptionis inserto petantur, quàm ex mora iuxta leg.initio. *C.de pact.int.empt.*

11. Ante inuestituram dummodo re emptor fruatur.

Ad refutationem tertiæ obiectionis sufficit quod dicit Vlp. *in d.l.Iulian. §. ex empto.* nam possessionem, inquit, *traditam accipere debemus, etsi precaria sit possessio, hoc enim, inquit, iterum solum spectare debemus, an habeat facultatem fructus percipiendi.* vbi solam precariam possessionem ad effectum vsurarum sufficere constat. quantò magis sufficiet ea, quæ est secundùm oaturam, & leges transferendo etiam dominio idonea, quamuis consuetudinariæ aliquæ ceremooiæ desint? quæ oihil impediunt eam æquitatem, quæ vsurarum præstationem inducit. præsertim dum per venditorem non stat, quo minus eæ ceremoniæ suppleantur, sed alias ob causas omissæ sunt ad tempus.

12. Emptori copiæ titulorũ sufficiunt.

Quarta obiectio facilem ex eo solutionem habet, quod non teneatur venditor authographa muoimenta emptori dare, sed sufficiant authentica exempla. *vt iudicatum refert Papon.ar.lib.11.tit.4.arrest.t.* quod maximè vtum obtineat suadet ratio, quando partem bonorum, de quibus munimenta agunt, retinuit venditor. neque contrarium deciduot suprà citatæ leges.

13. Non debetur cautio non mora quæstione.

Quintò, nunquam hîc rei venundatæ mota fuit quæstio, vt loquitur *d.l.si post perfectam.* multò minus in ipso limine contractus (vt eadem requirit, & docet Faber *in Cod. suo de vsur.& mor.defin.35.n.6.*) imminuit euictio-

14. In ipso limine?

nis periculum; sed census quidam exigui momenti petiti sunt. sed neque defectus fideius-

15. Sed & debita non præstita non sistit vsuras.

sorum de euictione, etsi à venditore promissorum (vt non sunt promissi hic) impedit decisionem *d. l. curabit*: nam adhuc. inquit Couar. *d.l.n.6. vers.12.emptor ob dilatam solutionem pretij, tenebitur soluere vsuras pretij non solutis, iuxta* fructuum quantitatem cum defectus fideiussoris de euictione non impediat fructuũ perceptionem: quamuis appareat instare euictio. idem tenent *Bald.& Paul.in l.2.C.de vsur. Decius consil.119. vol.2. vers.6. & rursus col. vlt. Parif.cons.60.l.1.nu 26 quorum opinio communis est secundum Caignol in d.l.curabit col.4.* nã verè emptor habet rem & pretium, etsi aliqua difficultas moueatur, quantisper se per consignationem non exonerat.

Insuper requiritur (quod hic non accidit) vt venditor monitus fuerit, & noluerit satisdare. *quia*, vt inquit Gail.*lib. 2.obs.46.n.9.vbi cautio præstari debet, intelligitur si petita sit, sufficitq. quod petenti cautionem moram non fecerit venditor.per l.2.§ quod ait prætor. D.quorum leg.text. not.in l.1.§.non exigit prætor.D.vt in possess.legat. in l.si quis filium.§. stipulatio. D. de collat. bono. imputet ergo*, inquit, *sibi quod cautionem non exegerit.* 16. & nõ petita.

17. Illiquidi rationabiliter.

Ad sextum; vt ob illiquidas rationes excusetur emptor, non sufficit temeraria aliqua prętensio; non parua aduersùs magnum debitũ; non quæsita, sed vera, rationabilis, æqua requirirur. *l.22.24.D.de vsur.* quare & Afflictus *d. decis.205.* doctrinam suam specificat in conductore non soluente integram mercedem ob sterilitatem, aut guerram, vt antequam liquidatum sit, quanta facienda sit remissio, non teneatur ad residui valorem quanti plurimi.

18. Non valor quanti plurimi.

Qui valor cum infligatur ob culpam morosi debitoris, adeoque huiusmodi iuris dispositio ob odium morę locum habeat, imponaturque; vsuræ autem, quæ ob traditam possessionem facultatemque percipiendorum fructuum pręstantur, ex ęquitate deberi dicantur, *in l.2.C.de vsur.& d.l.curabit*, non est cur vo[ ]us casus decisio ad alium trahi possit. Aliis enim regulis constat præstatio quanti plurimi, aliis obligatio vsurarum.

19. Seu vsuræ nisi pretium consignetur.

Quin imo etiam stante illiquido debito debet fieri oblatio, *vt ibidem Afflictus post Bald. & Alex.* sine qua præuia, etiamsi deposita habeatur, non liberat ab vsuris: *l.2. C. de vsur.* in iusta etiam causa emptorem non liberat citra oblationem, quò minùs eius quantitatis, cuius tandem verus debitor reperietur, vsuras præstare debeat; licet non potuerit certò scire, quam quantitatem soluere deberet: Ei namque potest imputari, cur saltem eam summam quam putabat se debere non obtulerit, & recusante venditore consignauerit. ne eodẽ tempore & rem & pretium habuisse dici possit. *Faber d.decis.35.34.* sistendo equidem cursui vsurarum non sufficit verbalis oblatio, sed realis requiritur, & consignatio. *l.obsignatione. C.de solut.l.receptam. C. de vsur.* tametsi l.2. C. *ibid.* oblationis tantum faciat mentionem, & lex Iulian.§.offerri. *D.de act.empt.*

20. Cessante cõuentione an pro quantitate fructuũ vsurę cõside;

Quod attinet ad septimum; cum vsuras sola fructuum ratio sine mora extorquet, illorum quaotitas posset considerari. sed tamen d.l.curabit quamuis solum faciat mentionem fructuum, non tamen eius decisio in eis solis fundamentum habet, vt iis cessantibus cessare de-

beat;

rentur dumtaxat. beat; sed (vt pleræque leges Codicis instar rescriptorum sunt) ad casum propositum solum respondet, quod inde liquet, quod & mentionem faciat minoris ætatis, cum decisio etiam in bonis maiorum venditis obtineat: ex generalioribus iuris decisionibus & anterioribus *l. Iulian. § ex vendito. §. ex empto. D. de act. empt. l. 2. C. de vsur.* considerat autem d. § *ex vendito. § ex empto.* maximè quod ritè traditio facta, & exinde mora contracta sit, & possessio, & facultas percipiendi fructus habeatur. *in verb. post*

21. An sola traditio cas creet. *diem traditionis, & an habeat facultatem fructus percipiendi, &c.* itaque dicta *l. curabit* per ea verba *fructuum ratio*, alia generalia iura non limitat vel restringit, quæ vsuras à die traditionis, habitæque possessionis, & facultatis percipiendi fructus, iniungunt. non magis quàm ea verba d. l. curabit *minoris ætatis fauor*, dispositionem in causis maiorū excludunt. atque ita sentiunt multi à Couar. aliisque citati. Si ergo non in solis fructibus fundatur decisio, ergo neque ad

22. Nisi pro portione. fructuum quantitatem vsuræ restringuntur. & certè nullis legibus exigitur vsurarum proportio ad ratam fructuum, neque ita loquitur Iustin. *in Lees C. de vsur.* sed ex aliis considerationibus vsurarum quantitatem determinat. neque legum intentio est adeo litibus excitandis ansam dare, vt in singulis casibus inire oporteat rationem singularem fructuum; sed ex ordinum gradibus regulam decernere, quæ in foro seruari debeat. Quod si autem verè venditoris alicuius non aliter intersit quam quod fructus sibi absint; (cum ob id iustè alias percipiat, *Couuar. vbi sup. post D. Thomam*) tum pro ratione & foro conscientiæ suæ, quod à foro legum latè distinguitur, ille se gerat: &, si id omninò constiterit, Iudex per canones fortè vsuras adiudicare non debet. *tot. tit. X. & Clem. vnic. de vsur.* alioquin interesse præsumitur facilius à communiter accidentibus vbi reditus emptitij quotidie se offerunt. *Grivel. decis. 92.* ea tamen spei æstimatio videtur nonnihil infra rem esse debere. & sic non 6. in 100. vt ipse reditus; aut saltem aliquid defalcandum esse temporis quod in sumptum fuisset quærendo reditui. sed hac de re alibi. sed in casu nostro aliter interest venditoris, scilicet quod reditus ab emptore soluendos ipse luit, agitque solum de damno vitando, non de lucro vsurarum. Sed vt vt hæc sint, huc accedit conuentio partium *iuxta L. initio C. de pact. inter emp.* determinantium quantitatem ad nummum decimum sextum, idque pro indemnitate venditoris ad soluendos reditus integro prædio, cuius pars vendita est, impositos. quantum ergo abfuit, decessitque venditori, pet omissam ab emptore & à venditore exactam redituum solutionem; vt tantum nunc venditori reponat, iustissimum æquissimumque est: si vnquam id quod interest, vsuræque cōpensatoriæ peti possint. vel ideo maximè, cum hic venditor ideo vendidit, vt ab eiusmodi reditibus exoneraretur: neque conuentio hæc & pactum quasi vsurarum lucratoriarum accusari possit; adeoque seruari debeat.

Vsuræ ergo cum debeantur, siue canones, solutiones promi cuè facti non expressa diferentè causa in quam fierent, imputari oportet in illas primum, deinde in sortem: *l. 1. C. de solut. in verb. prius in vsuras id quod soluitur, deinde in sortem ac cepto feratur. l. creduor. § sum de solte. D. eod.* à contrario sensu verborum, respondi, *si, qui dabat in sortem se dare dixisset, vsuræ non debere proficere. l. in bn. § vlt. D. de solut. in verb. sed ego non dubito quin hac cautio in sortem & vsuras, prius vsuras admittat, tunc deinde si quid superfuerit in sortem cedat. nec enim, inquit, l. 6. eod. ordo scriptura spectatur: sed potius ex iure sumitur id, quod agi videtur. l. si. non sortem. 26. D. de condict. indeb.* 23. Solutiones in vsuras imputandæ.

Facit ad hanc causam alia ratio *l. 103. D. de solut. in verb. cum ex pluribus causis debitor pecuniam soluit, Iulian. elegantissimè putat ex ea causa eum soluisse videri debere, ex qua tunc, cum soluebat, compelli poterat ad solutionem*; atqui hic emptor cum soluebat compelli poterat ad solutionem lapsorum canonum; solutiones ergo eius in eos imputabuntur.

Itaque concludendum est emptorem venditori vsuras soluere teneri ad conuentam ratam nummi decimi sexti, pro quantitate residui pretij: in cuius diminutionem demum imputandum est, quicquid vltra vsuras debitas ex soluta singulis vicibus summa superfuit.

Vide etiam quæ dicimus *infra de Vsur. cons. 1.*

CONSVLTATIO II.

Reditus pecuniâ empti sunt redimibiles, alij secus: inter priuatos illi, in causa pia secus præsumuntur.

Reditus frumentarius, de quo agitur, priuatorum pactione constitutus est, ideoque hic ad edictum regium 5. *Martij* 1571. pertinet, non verò originariè ecclesiæ relictus (quo casu edictum regium cessit, & iuri communi locus est, *vt in eodem dicitur*) eo edicto decernitur, vt omnes pecuniâ empti eadem redimi possint; si quidem ex literis quanta ea fuerit, constiterit t sin minus; quanti venisse frumentum eo triennio quo empti sunt, ex publicis libris constiterit. Vt constet de quantitate numeratorum nummorum, & facultate redimendi iubet edictū edi literas, quibus constitutus est reditus: si creditor iuratus neget eas se habere, declarauit aliàs 26. *Octob.* 1573. Concilium secretum, pro clero contra nobilitatem, & ciuitates comitatus Namurcensis, ad debitorē spectare probationem facultatis redimendi. quippe ex qualitate possessorum & causa consueta possessionis, præsumuntur originariè Ecclesiæ, ac piæ causæ dati legatiuè cum eis debentur; vel dominicales, dum dominis locorum. & Conc. Brabant. 28. *Iulij* 1626. iudicauit

dicauit pro Abbate Postulano contra Hubertum Ianssen de Mispel reditum siligineum super bonis suis à testatore pro officio perpetuo relictum, redimibilem non esse. E diuerso pleræque horum locorum consuetudines, & statuta etiam à Principibus decreta, vel vsu inueterato firmata declarant reditus, de quorum origine non constat (priuatis quidem, non autem Ecclesiæ ab origine vel fundiariis Dominis debitos) redimibiles esse, quando nec erit pro teste vetustas, vt, quia antiqui sunt, irredimibiles habeantur. Quibus fauet quod in obscuris ac dubiis interpretatio facienda est pro eo, quod est verisimilius, quod minus est, quod benignius est, denique quod libertati fauet. ex quibus causis Lud. Charon. *resp. lib. 2. resp.* 84. omnem eum reditum, quem actor non probat esse fundiarium, seu proprietarium, aut reseruatiuum, docet reputari redimibilem; vt debitor libertatem habeat se exonerandi: & Couuar. *tom. 2. Var. lib. 3 c. 10. nu. 5.* cui generali thesi valdè suffragantur pro præsenti controuersia literæ, quibus cedens hunc reditum pio loco, declarat eum se acquisiuisse ab E. super fundo M. *vercregen*, verbum hoc dubium, atque generale sumendum est, prout in communi sermone, vti & pro eo genere contractus quo plerumque acquirere solemus. *l. labeo. 7. in verb. ex communi vsu nomina exaudiri oportere. D. de suppell. legat. l. vt Alpheum. 87. verb. ex consuetudine quotidiana posse intelligi. D. de verb. oblig. l. librorum. §. quod tamen Cassius. D. de leg. 3.* & quod communiter fieri solet factum esse præsumitur. *latè Euerard. in loc. leg. A. communiter accidentib.* ita quod contrarium asserenti incumbat probatio, cuius onus in eum ob iuris præsumptionem transfertur. *Euer. ibid. n. 30.* & peculialiter cum dubitatur quis contractus sit initus, is deciditur interuenisse, qui communiter solet. *l. certi conditio. §. si nummos. D. si certum petatur*, atqui solemus emendo maximè acquirere priuati à priuatis: vti Ecclesia, piæque causæ solent ex vltimis voluntatibus, & super bonis à testantibus relictis: stabit ergo hic analogum *vercregen* pro principali suo significato. vnde solemus in acquisitionibus, si alij tituli interuenerint, in literis explicare v.g. ex dono, successione, permutatione, &c. Vnum est quod difficultatem mouere potest, verbum *een veertel erffpacht corene*, quod sonat perpetuam locationem. Wames. *cons. 506. de cens.* qualis reditus vtpotè dominij reseruatiuus est irredimibilis. Sed animaduertendum est contextum sermonis repugnare perpetuæ locationi. locator enim reseruat mercedem perpetuam, & dominium directum super fundo locato: hic autem dicit quod eum acquisiuerit P. ab E. super fundo de M. quod pignus sonat, atque alienum. Quomodo ergo hæc contraria sic copulantur? Existimem (si non titubarit rusticani graphæi stylus) antiquitati literarum id imputandum, quando non sic innotuerat vocabulum *rente* Burgundicum, & post aduentum Burgundionum Principum à practicis nostris, vt videtur, primum vsurpatum. neque binæ extrauagantes communes *Regimini* editæ erant. quarum prior est Martini IV. qui assumptus fuit anno 1417. & altera successoris Calixti III. in quibus reditus annui pecunia empti approbantur; & census vocantur; qui tamen ibi redimibiles sunt. Ante quas extrauagantes hic vsus fuisse ex antiquis chartis deprehenditur constituendorum redituum; Petrus quanta pecunia solùm egebat fundum suum vendebat Paulo, decuplo quamuis pluris valentem, qui eodem actu retrocedebat Petro, reseruabatque annuum reditum frumentarium vel pecuniarium, vocabatur hic reditus *erffpacht*. quædam literæ vtrumque hunc actum longo sermone referunt: quædam breuitatis causa vltimum duntaxat: sic tamen vt ex toto sermonis contextu deprehendi vterque possit. quo casu pugnantia sæpe verba intercurrere solent, & obtinere illud Horatij *breuis esse laboro, obscurus fio*: quod casu hic controuerso accidit. vidi & aliàs literas & nominatim *datas anno* 1388. vbi sine ambagibus constituebatur numerata pecunia, reditus siligineus, qui tamen ibi nominabatur *erffpacht*, nondum agnito aut vernaculo vsu recepto vocabulo *rente*. quandocumque autem deprehendi potest, siue breui manu, siue per ambages reditum pecunia constitutum esse, ex proposito edicti statuendum est, reditum redimibilem esse: *vt initio dictum est*. cum ergo id in controuersia præsenti manu penè tangamus, pro libertate & redimendi facultate respondendum est. Alioquin vbi pugnantia instrumentorum verba, aut circumstantiæ non reperientur, sed simpliciter reditus inscribentur *erffpacht*, erunt irredimibiles: nam perpetua locatio non rescinditur, aut redimitur.

CONSULTATIO III.

De redituum redemptione.

REdituum natura ab omnibus ad emptionum & venditionum contractum refertur, qua distinguantur à mutuo & vsuris: idcoque illius regulis & legibus censenda est: consequenter reditus omnes natura irredimibiles essent, nisi quod inesse censeretur pactum de retrouendendo: & constitutiones Pontificum 1. & 2. *in Extrauag. de empt.* & Principum secus statuerent. *Euerard. cons. 150. n. 31. 32. & per totum*: præsertim si iusto pretio, non vili sint empti. *Molin. de contract. vsur. q. 19. & 20. q. 5. num. 128. optimè q. 63. ar. 448.* vnde reditus per alios contractus constituti, per emphyteusim, perpetuam locationem, hæreditatis diuisionem, & similes notoriè pro irredimibilibus habentur. *Couuar. var. resol. l. 3. c. 10. num. 5. versic. primum: in nouis Consuet. Antuerp. ar. 2. p. 3. t. 8. & in Notis ad illas, in impres-*

1. Reditus natura irredimibilis.

2. Pactis & constitutionibus redimibilis empititius.

3. Non aliis contractibus constitutus.

sis ar.9.& 10.b.t.van renten. quin & per alios contractus & stipulationem constituti. *l.si Stichus.* § *stipulatio de verb. oblig.* stipulatio annua vna est, & perpetua.*& in l.veteres.* C. *de contrahend.stipul.l.si pactum.* D.*de probation.*

4. Quia contractus non sunt distractus.

Atque horum ratio est, quod nullæ constitutiones Pontificum, nullæ Principum, reditus aliter quàm pecunia constitutos redimi posse decreuerint: quodque contractuum natura non sit, quod constitutum est destruere; quod contractum est distrahere: vt in emptione redituum, in qua redemptionem, seu retrouenditionem constitutiones tam Pontificum quàm Principum permittunt. idque magna etiam ex ratione diuersitatis: quoniam huiusmodi emptitij reditus similes quodamodo & succedanei sunt mutuo sub vsuris dato.& speciem quandam huiusmodi proponit Nouell. 160. vbi pecunia ita colloeatur, vt, quam diu penes susceptores esset, pensionem aliquam illi singulis annis soluerent: quam multi reditum esse censent, & ita sunat textus: sed Cuiac. *in Nouell.ad Ne.* 160. verè iudicantibus vult esse vsuram: in aliis autem contractibus non est ea mutui similitudo, nec eadem cum emptitiis reditibus ratio.*bene VVamess.t.a.resp.iur.pont.de cens.cons.*503.*n.*2.& 10.

5. Frumentarij etiam reditus empti edicto redimibiles.

Vnde & Philippus II. 5. *Martij* 1571. post longam super huiusmodi ratione præfationem produxit reducendi adeoque redimendi facultatem ad reditus etiam frumentarios pecuniâ emptos, non autem aliis contractibus constitutos. non sunt hi onerosi & odiosi vt illi: iustitia & æqualitas sine fraude (de quibus multa in eadem præfatione) magis in his quàm in illis obtinet: & in ipsa redemptione plus liquidò apparet æquitatis, cum redditur quantum acceptum est: in reditibus fundiariis, censibus, emphyteusibus, & similibus rem ipsam olim datam reddere oporteret, non pecuniam.

Statuamus igitur 1. reditus in pecunia soluendos, pecuniâ emptos, pecuniâ redimibiles esse: ex iis quæ dicta sunt initio. 2. pecuniâ emptos in speciebus soluendos, etiam pecuniâ redimibiles esse: non iure quidem, quo contrarium est decisum; *l. eleo.C.de vsur.l.frumenti eodem.* sed epikeiâ quâdam, quàm Rex considerauit: & admodum vrget d. præfatione edicti 1571. 3. reditus aliis contractibus constitutos, esse irredimibiles: vt etiam initio diximus: re datâ in censum, emphyteusim, perpetuam locationem, per stipulationem, diuisionem hereditariam, &c.

6. Legatus ex fundo testatoris irredimibilis si ecclesiæ causisque perpetuæ est relictus.

Videamus de dato, nunc legatoque. Igitur legatum annuum menstruumúe ad vitam eius cui relictum est debetur, & cum necessitate alimentorum extinguitur: *tot. tit. D. de ann. legat.* & vt demus priuato relictum etiam citra alimentorum rationem, quod testator in hæredes transire voluerit, redimi posse; tamen ecclesiæ relictum perpetuum est *l.annua.*20.*D. eod. quisquis mihi*, inquit, *hæres erit, fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei,& horrei post obitum sacerdoti,& libertis, qui in illo tempore erunt, denaria decem, die nundinarum, quæ ibi posui: quæro vtrum iis dumtaxat qui eo tempore, quo legabatur in rebus humanis, & in eo officio fuerint, debitum sit, an etiam his, qui in locum eorum successerunt? respondit, secundùm ea quæ proponerentur, ministerium nominatorum designatum, cæterum datum templo: Item quæro vtrum vno dumtaxat anno decem fideicommissi nomine debeantur, an etiam in perpetuum decem annua præstanda sint? respondit in perpetuum.*

7. Ex fine ac mente.

Vbi Scæuola iuris prudentissimus quamuis ethnicus sacerdoti relictum, seu eius ministerio, ac templo, quoniam hoc perpetuum est, etiam legatum perpetuum esse respondit: quoniam is finis; ea mens, atque intentio defuncti, & coniectura voluntatis sit: tametsi aduersùs regulam, qua annua legata vita legatarij finiuntur. *vt optimè VVamess. tom. 2. resp. iur. pont. tit. de cens. cens.* 498. 505. *numer.*5.

Idem respondit Martianus *l.*32. *eod. cum quidam*, inquit, *decurionibus diuisiones dari voluisset die natalis sui: Diui Seuerus & Antoninus rescripserunt non esse verisimile testatorem de vno anno sensisse, sed de perpetuo legato*: vbi Imperatores ex verisimilitudine voluntatis legatum perpetuum esse rescribunt, die natali decurionibus diuidendum: vbi glossa natalem etiam, qua testator ad meliorem vitam decessit, intelligit. adeoque quod relictum est in anniuersaria defunctorum, perpetuum atque irredimibile est.

Rursus idem Martianus *in lege ibidem sequente* refert eosdem Imperatores rescripsisse, cum erat certa pecunia relicta per quadrienniũ certaminis Chrysantiani, perpetuam pensitationẽ videri reliquisse testatorẽ per quadriennium, non in primum quadriennium: idem in pecunia in ludos ciuitati relicta. Modest. *in l.* 6. *D.eod.* rursus, inquam, ex coniectura voluntatis elicitur huiusmodi decisio pro perpetuitate legati: idemque in infinitum obtinet in annalibus legatis, quæ non certæ personæ, seũ ad eius vitam, præstari iussa sunt: *l. in annalibus. C. de legat.* quidni ergo eodem ex fonte decidatur legata testatorum in sacra ministeria 8.
anniuersaria, ac res alias diuinas, relicta essẽ perpetua? adeoque vt perpetua sint, votum est piè morientium. sic sunt perpetua etiam in pauperes relicta: quos testamentũ Christi nos semper habituros nobiscum spopondit: semper illi egebunt, semper alendi erunt; semper manebit Christi promissio; quod vni ex illis fecistis, mihi fecistis: semper comminatio pœnæ, & promissio præmij; quam Christus in vniuersali iudicio sententiæ singulorum inferet, esuriui & dedistis, vel non dedistis mihi edere; sitiui, & dedistis, vel non dedistis mihi bibere; & illud æternum, *ite*; vel, *venite*. Id testatores pij animo intuentes perpetuas fundationes esse volunt, quas in has causas relinquunt, quæ perpetuæ sunt; vt correspondeant ad dicta præmia perpetua; vt qui in perpetuum pauperibus bene fecerit, veniat perpetuò beneficij vices accepturus. ad quas voluntates

An anniuersaria perpetua; seruitia diuina, &c.

tates interuertendas, cui scrupulus non ingeratur ex illo, *itr?*

Sanè religiosius Philippus Bonus, quamuis in feudis, quæ nec iure prout lubitum est semper pro anima dare, legare licet; *tamen edicto* 18. *Nouemb.* 1466. *ar.* 10. statuit; vt reditus super feudis, si non forent amortizati, ad principales fundationes; anniuersaria, speciales missas, aut eleemosinas dati seu legati qui ad manus mortuas iam tum venerant, aut deinceps venirent, pecuniarij redimi possent nummo vigesimo: frumentarij prout aliquot annis antè ac pòst valuisset frumentum: eaque pecunia in fundos aliosúe reditus non feudales collocari deberet: in eumque finem annum vnum ante redemptionem pecuniam consignari.

Vnde patet totam eam constitutionem conceptam esse, in causam feudorum, in quorum imminutione Princeps & resp. patitur ob seruitia feudalia graue dispendium; & voluisse propterea sortem huiusmodi redituum in allodiales seu censuales fundos impendi, ne damnum patiantur communes fundationes; & tamen ipsas speciales excipit, & super feudis retineri permittit.

Et, quoniam vna lex aliam debet explicare, ad hunc sensum est excipienda etiam Constitutio Caroli V. 19. *Octob.* 1520. de reditibus super feudis constitutis, vt ex eo tempore imposterum irredimibiles feudis imponi non possint: ante impositi secundùm d. Constitutionem Philippi Boni regulentur. vterque autem Princeps cum tam studiosè de feudis cauet, & adhuc sub tot exceptionibus; satis declarat datos, legatos reditus super fundis allaudialibus, & censualibus, esse irredimibiles: & præsertim Philippus Bonus cum super talibus iubet collocari. & Philippus II. *edict.* 1571. expressè excipit à reductione & redemptione ibi decreta reditus originariè ecclesiæ relictos: vt supra est dictum.

9. Quia cum origo non appares? His præmissis, cum non apparet de origine reditus, quæritur an emptitius sit censendus, an alio contractu constitutus; consequenter an redimibilis, an irredimibilis? & quidem Couuar. Var. *l.* 3. *c.* 10. *n.* 5. plures in genere citra considerationem causarum piarum adfert distinctiones, sed in fine optimè Iudicem hac de causa cogniturum debere omnino quamlibet qualitatem, legem, & contractus conditionem, atque omnes coniecturas exactè rimari: quo facilius iudicare valeat, sitne præsumenda annua præstatio perpetua, an temporalis, & redimibilis? sanè maximè attendendum est, quod communiter fit; id enim factum esse intelligitur. *Euerard. in top. loc. à communiter accidentibus*, sic si legato quantitas adiecta non sit, ex eo quod testator solitus erat, aut ex dignitate, statuitur. *l.* 14. *D. de ann. legat. l. seruus plurium.* §. *fin. D. de leg.* 1. vbi ante omnia quæritur, quæ sit patrisf. quæ regionis consuetudo. & nominatim decisum habemus in *l. certi condictio.* §. *si nummos. D. si certum petatur*, eum censeri contractum interuenisse, qui com-

10. Ex circumstantiis & communiter accidentibus Iudex arbitrabitur.

muniter solet: *nec dubitari*, inquit, *quin si meam pecuniam tuo nomine, mea voluntate, dedero, tibi acquiratur obligatio: cum quotidie* (nota) *credituri pecuniam mutuam ab aliquo alio poscamus, vt nostra nomine creditor numeret futuro nostro debitori.* sic Iason *post Ioan. Fab. in l.* 2. *C. de iur. emphyteut.* in dubio contractum potius emphyteuticum censendum tradit, quàm censualem; nisi hic frequentior esset: à vbi tota ratio decisionis à frequentiori agendi, contrahendiúe consuetudine sumitur. & *in l. si pactum. D. de probation.* id actum intelligitur quod plerumque solet. cuiusmodi argumentum assumit ipse Rex *in edicto* 1571. quando iubet valorem pecuniæ æstimari iuxta edictum, creationem reditus proximè præcedens: rationem allegans, quia verisimile sit contrahentes iuxta illud se gessisse: ergo dum apud Regem hoc argumentum in hac materia redituum valet ad constituendum; etiam in hoc casu sufficiet ad præsumendum in constituto. Vnde optimè statuit *ibidem Euerard. num.* 30. quod contrarium asserenti incumbat probatio: cuius onus in eum ob iuris præsumptionem transferatur. Id quod disertissimè probat *d. lex si pactum. quamuis*, inquit, *verum sit quod, qui excipit, probare debeat, quod excipitur; attamen de ipso duntaxat ac non de herede eius quoque conuenisse petitor, non qui excipit probare debet: quia* (nota) *plerumque tam heredibus nostris, quàm nobisinet ipsis cauemus:* vbi quia plerumque sic contrahimus, aduersarius aliter contractum esse probare debet.

Cum igitur inter priuatos de reditu agitur, præsumendum est emptione esse constitutum; quoniam ea contractus species frequentissima est inter priuatos: ideo inuentus nummus, vt difficultatibus aliorum contractuum subueniret. 11.

11. Ideo præsumitur reditus inter priuatos emptitius.

Ceterùm reditus ab Ecclesia possessi in eandem causam non cadunt: non negotiatur, non commercatur Ecclesia; vetantur clerici negotiis secularibus se immiscere; ab origine Ecclesiæ Christianæ quotquot possessores agrorum aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant antè pedes Apostolorum: diuidebatur autem cuique, prout opus erat. *in Act. Apost. c.* 4. postmodum Ecclesia ipsas possessiones, & reditus non vendere cepit, sed retinere, & annuos prouentus diuidere: *c. videntes.* 12. *q.* 1. *ipsa*, inquit, Vrbanus, *res in ditione singularum parochiarum Episcoporum (qui locum tenent Apostolorum) erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus: è quibus Episcopi & fideles dispensatores eorum ministrare cunctis necessaria debent*: quod & sonant canones Apostolorum: *c. præcipimus ibid. aliaq. ss. eadem q.* neque aliud est quod magis manu tangatur, quàm ecclesiasticos prouentus, præsertim nonnihil antiquos, & antè Lutheri; & ex eo notorum sæculum, quo refrixit charitas, in Deum pietas, in Ecclesiam liberalitas, ab Ecclesia possessos frequentissimè liberalitate Christi fidelium in eam fuisse deriuatos, non pecuniâ ab illa 12.

12. In Ecclesia donatus locatus &c.

ab illa emptos. Consequenter præsumendum
13. est non redimibiles, sed in natura aliorum actuum & contractuum, à constitutionibus pontificiis & principalibus relictos: qui, vt dictum est, naturâ suâ redemptionem non admittunt, nisi contrarium pactum sit adiectum, quod non præsumitur; & in eo se fundanti incumbit probatio: *d. l. plerumque Euerard. d. num.* 30. atque adeo Wames. *tom.* 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 506. 507. in dubio reditus Ecclesiæ & piæ causæ debitos, præsertim antiquos, omnino censendos esse irredimibiles tradit; contrariamque opinionem erroneam vocat: præsertim, inquam, in antiquis Ecclesiarum reditibus hæc obtinent: quia tunc reditus pecuniarij adhuc infrequenter maximè ab ecclesiasticis, & quibus tenera erat conscientia, emebantur: & multi reditus ætatem superant Martini V. qui anno demum 1422. primus eos approbauit, nec adhuc omnium scrupulos exemit; vt & Calixtum III. anno 1455. manum admouere oportuerit. tantum abest vt secus actum aut contractum censeatur quam pij mores ecclesiasticorum eius ætatis ferebant.

Adeoque nec redimibilis.

Quibus ex causis pro hac sententia sæpissimè fuit iudicatum tam in supremo Concilio Mechliniensi; *vt refert Christinens. d.* 303. *nu.* 19. *& aliis vol.* 1. *&* 6. *Februarij* 1598. *idem ad Consuet. Mechl. tit. de cens. ar.* 5. *in fin.* quàm in in Concilio Brabantiæ. *pro fabrica de Cortenbeke contra Dominum de Gempe anno* 1545. *vt annotauit consiliarius insignis qui interfuit.* & nuper 28. *Iulij* 1626. *pro Abbate Postulano contra Hubertum Ianssen de Misspele. & à Magistratu Antuerpiensi* 29. *Iulij* 1528. *inter capellanos S. VValburgis & Ioannem Bot.* 24. *Decembris* 1620. *inter Franciscum Perez receptorem Xenodochij, & Capellanos B. Virginis.* Idemque Brabantiæ Concilium, aliaque sæpius aliàs ita iudicarunt. vt quamuis etiam aliæ sententiæ in contrarium citentur, credere tamen oporteat in illis caussis aliqua indicia fuisse detecta, quibus pecuniam interuenisse appareret.

Præsertim attentâ solemni sententiâ à Concilio priuato latâ 26. *Octob.* 1573. pro clero totius comitatus Namurcensis, Interpretationem edicti 1571. postulante aduersùs nobilitatem & communitatem eiusdem ciuitatis. ea enim sententia, interpretando idem edictum 1571. declarauit omnes reditus frumentarios ab Ecclesiastica manu possessos, de quorum origine non constaret, habendos esse irreducibiles, adeoque irredimibiles, nisi debitor pecuniam interuenisse probaret: eosque solos esse redimibiles. Quæ ea propter ex interpretantis Principis voluntate pro lege recipienda, & seruanda est.

Quibus conformiter in consuetudinibus Mechliniensibus à Car. V. emologatis habito consilio Parlamenti Mechlinensis. *tit. van Chynsen renten*, quamuis *ar.* 1. super domibus intra vrbem principaliter constitutis reditus redimibiles statuisset; excepit relictos ad fundationes, beneficia, anniuersaria, distributiones, panem, & vinum sacris necessarium.

Quos iam antea etiam à simili facultate redimendi exceperat edictum 21. *Feb.* 1528. generatim relictos ad cultum diuinum, & pauperes alendos.

Meritò: tam ex iis, quas diximus, causis, quàm certa voluntatis testantium coniectura: qui, vt suprà diximus, si diuinum aliquod officium instituant, perpetuum esse velint, & irredimibile. *d. l.* 6. *l.* 20. 23. 24. *D. de an. legat. l. in annalibus. C. de legat.* siquidem omnino censentur velle talem esse censum, qualem sumptum: si ergo perpetuum sumptum; perpetuum censum: qui finem præcipit intendit media; censetur velle id sine quo ad eum perueniri non potest. *& quæ alia habet Euerard. in top. loc. à fin.*

Vnde qui relinquunt ad perpetua seruitia sacra, perpetua pauperum alimenta, perpetuos eos census esse volunt, & inalienabiles, adeoque nec redimibiles. *l. orphanotrophos. C. de epis. & cler. l. illud. C. de sacrosanct. eccles. Molin. cons.* 9.

Et verò si data, si legata, si testamento res relicta est, si reditus impositus à testatore rebus suis, quomodo redimi poterit qui nunquam est emptus, quomodo retrouendi, qui nunquam venditus, quo pretio, de quo nunquam conuentum est? quod nec statui potest nisi fortè cõsiderando quanta pars prouentus rei fuerit, cui fuit impositus; & tanta ex re pars decidatur, quanta tunc fuit prouentuum: quomodo nec dominicales, nec emphyteutici canones nummariam recipiunt æstimationem, quamuis in nummis præstentur; adeoque nec extingui possunt inuito Domino, nummis quamuis mille oblatis. atque ita hanc sententiam sequuntur *Ioannes Pirrhus Consuet. Aurel. c.* 32. *tit. de retrab. vend. Rebuff. ad Ord. reg. tit. de constitut. redit. glos.* 17. *Molin. d. cons.* 9. *VVames. vbi supra cons.* 506. 507. 14.

Qui etiam Molinæus, quamuis fidei & Ecclesiæ inimicissimus, tamen tantum detulit veritati, vt non tantùm huiusmodi reditus irredimibiles haberet, sed etiã, vt quamuis Princeps irredimibiles redimi posse velit, & hoc lege latâ sanciat, ad reditus in pium vsum relictos, aut comparatos non extendatur. ita enim refert Pecq. *de amort. c.* 35. & sic etiam scriptũ consiliarij Cancellariæ Brabantiæ, de quo mox, rei ibidem iudicatæ rationem annotans dicit, quod consuetudo Louaniensis reditus, de quorum origine non constat, pro redimibilibus habens, locum tantùm habet in iis, quæ sub eorum iurisdictione sunt sita: adeoque ad reditus expressè amortizatos, aut pro talibus propter immemorialem temporis lapsum habendos, ab ea esse exemptos; neque comprehendi. & sic à generali edicto, quo reditus super domibus intra vrbem, aut suburbium Parisiense sitis hypothecati redimibiles omnes declarabantur, alio edicto *vlt. August.* 1569. *de quo Choppin. de sacr. polit. l.* 3. *t.* 6. *n.* 4. sunt exempti.

Qui nec legibus generaliter redemptionem permittentibus comprehenduntur.

Facit

Facit rursus quod in dubio iusta interpretatio est, quę pro religione facit: *l. sunt. 63. D. de relig.* quæ pro alimentis: *l. Mela & ibi. DD. de aliment. & cibar.* præsertim pauperum: *c. sicut: distinct. 46.* adeoque quamuis indebitum allegans probare teneatur; tamen minores, quibus comparatur Ecclesia, aliæque priuilegiatæ personæ, non tenentur: *l. cum de indebito. §. sin autem. D. de probation.* quantò magis cum de debito constat, nô tenebitur probare fieri posse indebitum, & extingui? quod effectu ipso dicit qui reditum Ecclesiæ contendit redimere.

15\. Nec obstat fauor libertatis?

Nec quicquam facit, qui solet obiici, fauor libertatis. vnde consequentem faciunt redimendi & exonerandi facultatem: quia priuilegiatus aduersùs æquè priuilegiatum non vtitur priuilegio: non ergo libertas contra Ecclesiam. quamquam nec hic est æqualitas, quia summa est, inquit, *d. l. 63. D. de relig. & sumpt. fun.* ratio, quæ pro religiune facit; non æqualis, cum aliis priuilegiatis causis; sed summa.

Et verò generalis pręsumptio, qua res libera creditur non seruituti obnoxia, facilè aliâ speciali coniecturâ concurrente perimitur: v. g. libertas altius tollendi cuiuis naturaliter competit: *l. altius. C. de seruitut.* si tamen vel antiqua forma, vel status antiquorum ædificiorum aliud videatur suadere, mox à præsumpta libertate receditur. *l. qui luminibus. D. de seruitut. Vrban. prædior.* quod maximè hodie obtinet per consuetudines. cuius rei aliud testimonium exigi non oportet, quam prolixos inter consuetudines ferè vbique tractatus de seruitutibus; quàm infinitis illæ, & quàm exiguis indiciis seruitutes firmant aduersùs libertatem naturalem?

At verò in hisce terminis non quæritur, an res seruiat; sed seruire certum esse, & reditum debere præsupponitur; neque enim versamur in gratuita præstatione aliquot annis factâ, *de qua in l. si certis annis. C. de pact. & in c. peruenit. X. de cens.* quod *census ignorantiæ*, quem vocant, nec diuinis nec humanis legibus inuenitur: sed debitum esse registris, manualibus, computibus præsupponitur. quo in genere non paucæ consuetudines eum, qui decem annis reditum soluit, vt debitum, imposterum soluere compellunt. *arg. l. litibus. C. de agric. & cens. l. 11. DD. in d. l. si certis.* Igitur de modo debiti tantum quæritur; fundiarius reditus sit, an pecuniâ emptus? quo in genere cum de seruitute constat, de genere tamen seruitutis quęritur, arbiter sumendus est, qui dicat *d. l. qui luminibus. §. si inter.* arbiter hic sumptus, si religiosus erit, spectabit eam rationem, summamque esse credet, quæ pro religione facit: reditum ergo Ecclesiæ, clero, sorti domini, pauperibus, membris Christi debitum, non pecuniâ emptum atque redimibilem; sed per emphyteusim, perpetuam locationem, per legatum rebus testatoris impositum, atque irredimibilem existimabit.

16\. Nec quod seruitus

Verùm obiicitur, seruitus non est naturalis, sed aduentitia; ergo est pretio seruitus redituum rebus imposita: sed nulla est hæc consequentia ad generis non distributi certam speciem ducta: plures enim aduentitiæ huiusmodi seruitutis sunt species, pecuniâ, donatione, legato, rebus in censum, libellum, emphyteusim, feudum, perpetuam locationem (quæ olim frequentissima Ecclesia fundis abundante, & per se non colente, *VVames. vbi supra cons. 507.*) atque aliter datis: sed quæritur quæ ex his speciebus, cum nulla certo apparet, interuenisse censenda sit? in quo non ea species mox sumenda; quæ Ecclesiæ maximè sit nociua; *VVames. vbi supra;* minus quæ tam vehemens credatur præsumptio, vt sit pro probatione plena, & ob quam pro Actore sit iudicandum, quo aliâs non probante reus iure sit absoluendus.

censeatur aduentitia.

Et propterea Grimaudet. *tract. de vsur. c. 16. n. 6. in fin.* negat sufficere præsumptionem aliquam, vt reditus decidatur redimibilis tanquam pecunia emptus.

Molin. etiam *ad Consuet. Paris. §. 84. nu. 64.* nec crebriorem contingentiam sufficere ad priuandum aliquem iure suo, via actionis: & sic nec ex illa reditum pro actore aliter non probante definiri posse esse redimibilem: ideo quia multi sunt modi constituendi reditum præter pecuniam. *idem in tract. commerc. seu de vsur. q. 16. n. 213.*

17\. Nec quod reditus succedanei vsurarum;

Denique obiicitur, quod hi reditus sunt succedanei vsurarum, & hi contractus simbolizent cum mutuo: & propterea iisdem regulis consistant. Imo ipse Pontifex *in extrauag. regim.* decisiones formet ex regulis mutui: sed non est mirum quosdam contractus aliquam habere inuicem affinitatem: *institut. de locat. §. 1. institut. de empt. §. nam in cæteris. l. 1. C. de iure emphyteut.* cæterùm argumentum hoc inuoluit id ipsum quod est in quæstione: nam *d. extrauag. regimini* agit de reditibus originaliter emptis, non de aliis: illis redemptionem concedimus; his negamus: sed cum non apparet an versemur in his, vel in illis; quærimus hic qualis sit præsumendus, quibus regulis tractandus? non hoc eo argumento deciditur. sed & illud vno verbo dicendum, optimè Molin. eiusque sequaces reprehensos esse vel ab ipso Busio *l. 1. de redit. c. 5. n. 14. & alibi,* quod decisiones suas *in tractatu de vsuris* super reditibus nimis solitus sit elicere ex legibus de mutuo disponentibus; & definire ex iis, quæ de lucro pecuniæ creditæ veteres Iurisconsulti tradiderunt. adeoque ipse Busius *d. l. 1. c. 2.* rectè docuit ad præueniendos huiusmodi errores, quantum differant reditus à cæteris rebus similibus. nec sanè verum est quod Extrauag. *regim.* decisionem deducat ex regulis mutui; sed propria redituum natura. quam & Busius examinat *d. c. 2.* & ex facto Pontifici proposito; *in d. extrauag. regim.* quæ & ideo & sequens posita est sub titulo de vêditione. prout reditus seu ius annuę pensitationis percipiêdę in emptione merx est, & numeratâ ob illam pecuniâ, illius pretiũ: ita

quod

quod Pontifex ex regulis emptionis non mutui (in quo res eodem numero, pondere, aut mensura datur, & recipitur) propositam ibi quæstionem definiat, emptionem & venditionem vocet, contrahentes emptores & venditores: pacta emptioni tantùm adiecta examinat, an ad vsuras inclinent: sicut in c. in ciuit. X. de vsur. emptio communium mercium, ob dilatam solutionem pretij, pluris venditarum examinatur, an pactum veræ emptioni adiectum sit vsurarium; & alia alibi.

18. Nec quod in obscuris minimum sequendum.

Sed rursus obiicitur in obscuris id quod minimum est præstandum esse, etiam Ecclesiæ: L. titia. §. fin. D. de auro & argento legato. sanè ea lex aliquos ita torsit, vt pro sua quisque sententia lectionem mutaret: etiam Tiraquel. in tract. priuil. pia causa p. 25. vt quamuis pro pia causa in obscuro quod maius est deberi sentiat, tamen in specie d. l. titia ab eo recedatur: sed ratio non permittit, vt pro lubitu suo quisque, & suæ opinionis argumento, à recepta lectione recedat: præsertim hac, quam castigationibus Haloandri & Pandectis Florentinis conformem asserit Couuar. in c. radicaute. 4. de testam. & Menoch. præsumpt. libro 4. p. 106. num. 33. vbi eâ lectione retentâ Ecclesiæ legatum, si obscurum sit, deberi quod est maius, vterque rectè docet, & communem esse tradit.

19. Ecclesiæ in dubio debetur quod est maius.

Igitur in d. § fin. in eo templo non nisi aut ærea, aut argentea erant dona, & decidit Scæuola deberi argentum; & sic maius quidem, hac lectione retentâ: minus autem; si leges, aurea vel argentea: qui hanc lectionem sumunt, quærunt cur Scæuola alioquin rogasset vtrum ex argento an ex auro signum, an æreum ponendum esset? sed debile hoc argumentum est, nam si aurea legas, aut argentea; quæram eodem argumento cur Scæuola mentionem facit æris, si in illo templo non nisi aurea aut argentea erant dona? Itaque Scæuola, cum in eo templo tantùm essent ærea vel argentea, in quo testator signum Dei fieri iusserat; auget quæstionem, & tertiam speciem ei adiungit, an ex argento, ære, vel auro fieri deberet, vt vnâ responsione duas quæstiones solueret: scilicet ex iis, quæ in eo templo erant, ærea scilicet vel argentea, præstandum responderet id quod est maius; scilicet argentum: innectit alteram quæstionem, si fauore templi præstandum est quod est maius, an non signum Dei statuendum sit ex auro? & hoc negat; sed ex argento: & ratio est, quia ea præsumptio, quæ facit in dubio præstari Ecclesiæ, quod est maius, vincitur ab alia præsumptione concurrente, quod, cum in eo templo dona non essent nisi ærea, aut argentea; testator loci consuetudinem sequi voluerit: iuxta l. seruum plurium. §. fin. D. de legat. 1. ante omnia, inquit, Iul. patrisf. consuetudo, deinde regionis inquirenda est: ante omnia ergo consuetudo huius templi, in obscuro coniecturam voluntatis facit; censeturque testator fecisse legatum iuxta conditionem templi. l. sed etsi susceperit. §. si libertis. D. de iudiciis. manet itaque resolutum ex d. §. fin. in obscuro præstandum esse Ecclesiæ, quod est maius: ita tamen, vt illud non extendatur ad insolita; sed intra consueta coërceatur. adeoque ad rem nostram in redditibus piæ causæ debitis credendum est in obscuro non esse eos redimibiles; sed (quod est maius) irredimibiles esse habendos: sine per legata olim à testantibus rebus suis imposita ad perpetua Ecclesiastica seruitia, vel perpetua pauperum alimenta, in quibus hi tituli sunt frequentiores, adeoque pro ea consuetudine præsumendum est ante omnia. d. §. fin. quam ideo iuuat coniectura, quam Iulian. in d. l. si seruum. §. fin. ita extendit, sed & meus, inquit, patrisfamilias, & legatarij dignitas, vel charitas, & necessitudo exquirenda est: de mente testantium quis aliter dixerit? de legatarij dignitate, ecclesiæ, ministrorum Dei, pauperum Christi membrorum, de charitate vel necessitudine, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. quis hic arbiter sumptus, iuxta d. l. qui luminibus. §. si inter D. de seruit. vrban præd. reditus his debitos non ex mente testatoris, dignitate legatarij, charitate & necessitudine, consuetudine & fine testantium, non dicet esse irredimibiles? præsertim cum Menoch. d. præs. 106. ex singulis his causis tradiderit in obscuris deberi id quod est maius. sed & maximè expendit n. 14. 20. aliis præstandum semper esse quod est maius, quando alioquin corrueret mens testatoris, aut in partem minueretur: vt infinitæ testantium voluntates, religiosæ & piæ fundationes, missæ, sacra ministeria intereant oportet, si reditus omnes censeantur redimibiles, non apparentibus titulis: horum bellorum iniuria magna parte deperditis; insolentia militum conscissis, igne vnà cum templis atque arcis, in quibus seruari solebant, absumptis.

Et vero his circumstantiis, quas expendit Iulian. in d. l. seruum. §. fin. D. de auro legat. applicitis & consideratis in redditibus, vt mox fecimus, non remanemus in obscuro in quo minimum sequendum sit; sed res potius lucida est habenda; in qua tot sunt pro causa pia præsumptiones iuris. Nam probatio etiam est quæ fit per præsumptiones. tot. tit. X. de præsumpt.

Sed rursus in eandem rem obiicitur c. ex parte. X. de cens. vbi qui vota soluunt in minori mensura, non sunt cogendi soluere in maiori: sed verè non id dicit Pontifex ibi indistinctè, sed rationem sequitur d. l. si seruum. §. fin. D. de legat. 1. ante omnia, inquit Iulian. ipsius patrisf. consuetudo, deinde regionis exquirenda est: Pontifex d. c. ex parte sic inquit; cum ergo non constat ad quam mensuram antecessores eorū prædicta vota persoluerint: ecce cessat patrisf. consuetudo: pergit ergo Pontifex; credimus distinguendum, vtrum habitatores regionis ipsius, qui ea continuò persoluunt, ad vnam & eandem mensuram huiusmodi vota persoluerint, an ad varias & diuersas. Ecce inquirit Pontifex consuetudinem regionis persoluentium;

20. Vota in minori an maiori mensura sint soluenda?

& ex

& ex ea decidit primo casu ad vniformem mensuram esse cogendos; in difformi autem soluentium consuetudine, cum & in minori & in maiori mensura soluendi essent consuetudine, non esse cogendos ad maiorem, qui ex consuetudine in minori satisfaciendi præsumebantur esse possessione, quam per exactionem maioris non debere interturbari decidit ibi Pontifex; & addit causam etiam casui ibi proposito singularem: *quoniam*, inquit, *cum huiusmodi vota gratuita fuerint ab initio; benignius sunt à viris ecclesiasticis exigenda; ne tanquam exactores videantur temporalibus lucris inhiare*: duo ergo considerat ibi Pontifex: primò vota huiusmodi gratuita fuisse ab initio: 2. Ecclesiasticos viros non debere in iis versari vt exactores: vota enim huiusmodi Compostellana, de quibus ibi agitur, certò ibi constat ab initio fuisse gratuita; adeoque magis vouentium conscientiæ relicta, quam rigidæ exactioni: quæ etiam ibi non deceat, quo minus alij vouentium auertantur. *potest*, inquit, *Couuar. in d. c. iudicante. nu. 6. capitulum illud intelligi ex benigna interpretatione Romani Pontificis, ne videantur personæ Ecclesiasticæ inhiare lucris temporalibus tanquam exactores, cum illud votum factum fuerit ab initio gratuitò.* eandemque rationem probat Menoch. *d. præs. 106. num. 33.* adeoque non tam ea ratio sumpta est ex iure partium, de quo in quæstione nostra quærimus, quam ex pia sacræ politiæ ratione: vt in votis Compostellanis nullus sit rigor exactionis, in viris Ecclesiasticis, aduersus pios peregrinos, itinerum aliisque molestiis afflictos, in materia votorum, quæ ab initio constat fuisse gratuita. omitto alias *d. c. ex parte* rationes à Panormitano ibi deductas, ob quas vocat illius Capituli casum mirabilem.

21. Sed in contractibus nō eadem ratio.

Non hic versamur in iisdem terminis, sed in reditibus antiquis, qui debiti quidem inueniuntur per regis̄tra &c. sed nescitur qua ex causa sint debiti; an quia pecunia data est ab Ecclesia in emptionem, an res ex quibus debentur in emphyteusim, in censum, in perpetuam locationem; an quia testatores rebus suis imposuerint, vt ex iis sumptus soluerentur ministeriorum sacrorum, aut pauperum alendorum ab ipsis præscriptis si priori casu; redimibiles sunt ex constitutionibus Pontificum, & Principum reditus emptos redimendi perpetuò facultatem dantibus: posterioribus autem casibus nullæ Pontificum aut Principum constitutiones redimendi facultatem faciunt; nec natura contractuum; nec mens aut consuetudo testatorum ad perpetua ministeria relinquentium.

Quæ in his locis, vel ideo magis iuuatur, quod edicto 1571. non tantùm redemptio permissa fuit redituum pecunia originaliter emptorum; quod & priores Pontificum & Principum constitutiones concesserant; sed etiam reductio ad annuam præstationem pecuniariam eorum redituum, qui pecunia empti fuerant, in speciebus annonariis soluendi. in vim cuius edicti infiniti mox huiusmodi reditus fuerunt ad annuam præstationem pecuniariam reducti, in quibus poterat esse probatio pecuniæ numeratæ, & propterea per lapsum tanti temporis, post tantas bellorum iniurias minus credendum est amissis nunc titulis, reditus piarum causarum esse redimibiles; sed antecessores qui tempore edicti fuerunt, habuisse notitiam titulorum, causarumque ob quas non essent redimibiles, ideoque non redemisse: quodque alioquin non præsumerentur, voluisse tot annis suum iactare, non petendo reductionem ad præstationem pecuniariam annuam, multò benigniorem, quàm præstationem annonariam singulis annis in speciebus, aut pretio pro variatione fori factam.

22. Consuetudo in specie soluendi longo tēpore præsumptionem facit pro irredimibilitate.

Quod si Iasoni *in l. 2. C. de iur. emphyteut.* visum fuerit ex solutione canonis quadragenariâ præsumi censum esse emphyteuticum; quod si etiam visum Innoc. *d. c. ex parte* non obtinere quando pia causa possidet, & quod antiqua possessio pro constituto sit, & perpetua habenda: *VVames. resp. iur. pont. tom. 2 cons. 507. num. 4.* sane talis præstatio in speciebus vel pretio pro fori variatione dissimili tot nunc annis post beneficium illius edicti 1571. facta possessionem tribuit piæ causæ, vt reditus huiusmodi censeantur irredimibiles: quæ possessio transfert onus probandi in aduersarium; quamuis piæ causæ illud incumberet prout ex aduerso incumbere debitori (qui etiam postulans ad redemptionem admitti fieri debet actor, & asserere reditum esse redimibilem, quem ea propter allegata probare oportet. *l. 51. D. de probat.*). interpretatione edicti pro clero Namurcensi facta anno 1573. à secreto Regis Concilio declaratum est, vt supra est dictum, prout etiam edictum 1571. expresse faciendæ reductionis, inquisitionis sumptu debitorem onerat tanquam actorem; & ad quem probatio pertinet *VVames. t. 2. resp. iur. pont. tit. de cens. cons. 507. latè.*

23. Præsertim post d. edictum regiū.

24. Et interpretationem. Maximè vbi innotuit.

Eò magis in diœcesi Antuerpiensi hæc obtinere debent, quod *ann. 1610. in synodo diœcesana tit. 21. de conseruatione & recta administratione bonorum ecclesiasticorum ar. 21.* eadem sententia prò clero Namurcensi lata, & ad calcem Synodi subiuncta, pro interpretatione legitima edicti 1571. est promulgata, & pro iure obseruari mandata; declaratumque ex ea ecclesiasticorum redituum debitoribus incumbere demonstrare in originaria eorum acquisitione interuenisse pecuniam, eosque solos in quibus pecunia originaliter interuenit esse redimibiles, & reducibiles.

25. Et pro lege longissimo tempore proposita & seruata fuisse

Quod synodi diœcesanæ decretum in administratione ecclesiasticorum bonorum deinceps per diœcesim passim est obseruatum: ita, vt quamuis olim hic credita fuisset aliqua esse consuetudo contraria; tamen cum res facilè redeat ad naturam suam, facilè tentatæ consuetudines ad ius scriptum

com-

commune, vel Principum edicta, vel consuetudines etiam vsu vniformi vtentium non interrupto, non per vtentes variato consistere debeant; sequitur eam quæ in conceptis consuetudinibus proponitur, si qua vnquam fuerit, sic interruptam, sic variatam euanuisse, & reditum esse ad terminos iuris, edicti, & interpretationis regiæ.

Itaque manendo in interpretatione à Rege in Concilio priuato datâ 26. *Octob.* 1573. pro clero Namurcensi, statuendum est 1. omnes reditus ab Ecclesia pridem possessos, tam in pecunia, quàm speciebus soluendos, de quorum origine non constat, pro irredimibilibus esse habendos, donec debitor pecuniâ emptum, adeoque redimibilem esse doceat, atque tunc grauiori nummo, & in annonariis iuxta valorem intrinsicum & extrinsicum, qui fuit tempore contractus, *iuxta edictum* 1571.

2. Omnes reditus alioquin irredimibiles ad pias causas translatos vsque ad edictum Car. V. 1520. extra dubium pro irredimibilibus habendos: controuersiam tantùm pati acquisitos post annum 1520. & possessos à piis causis nunc per annos 70. vel 80. qui iuxta Concordata per tanti temporis lapsum prætenduntur amortizati, ideoque non redimibiles, si tales sunt, alioquin ex sua origine.

3. Omnes reditus olim à donatoribus, aut testatoribus rebus suis impositos, & piis causis datos, legatos, habendos perpetuos, nisi donatores, aut testatores contrarium adiecerint.

CONSVLTATIO IV.

An soluta per multos annos pro reditu frumentario, aliaue certa summa, maior non possit deinceps exigi?

NOn ideo quod debitor passus sit 30. annis pro mensura frumenti certam summam, aut pro certa specie pecuniæ maioris minorem solui, imposterum eâdem debet esse contentus.

Siquidem inuito creditori aliud pro alio solui non potest: quod autem ex beneficio edicti 1571. reditus annonarij sint ad pecuniariam pensitationem reducibiles, ita est temperandum, vt illud beneficium secundùm omnia sua præscripta obtineat: videlicet vt calculus ineatur ex pretio trium antecedentium annorum, & trium subsequentium tempus contractus, & valoris nummi intrinsici atque extrinsici, qui tunc fuit. neque enim sola præstatio de præterito inducit obligationem de futuro. causa siquidem & titulus, bona fides, & continua possessio requiritur, & quidem per annos quadraginta, si de

Sola præstatio de præterito non inducit obligationem de futuro.

Ecclesia agitur (quam excipere à communi etiam regula oporteret; vt in huiusmodi materia disertè statuit. *c. olim.* 20. *X. de cens.*) hic autem vbi constat ex legato reditum frumentarium deberi, vel certam speciem pecuniæ maioris, solutiones in contrarium factæ, & receptæ precario & per beneplacitum creditoris aliud pro alio recipientis transeunt sine obligatione. Quamuis enim *d. c. olim* resolutionem suam desumat ex defectu quadraginta annorum, ad præscriptionem necessariorum, id quidem facit, quia illa erat promptissima, euidentissima, & quæ manu tangi poterat solutio; non tamen ideo negat Pontifex alio etiam ex capite præscriptionem infirmari posse: defectu causæ, tituli, bonæ fidei, quæ aliis legibus & canonibus requiruntur. neque semper sunt omnia repetenda, nec in vno quoque canone semper omnia dici possunt, neque procedere potest argumentum ab authoritate canonis, aut legis negatiua, non id dicit ea lex, ergo non id iuris est.

Rursus non obest *lex qui semisses* 13. *D. de vsur.* & similes, vbi creditor per multos annos minores vsuras recipiens postea maiores petens exceptione repellitur: quia in odiosa illa vsurarum materia facilis est remissionis præsumptio: imo non tantùm ex minorum receptione maiorum remissio a *vt d. l. qui*, sed & ex aliquorum annorum omissione totalis liberatio: *l. cum quidam.* §. *diuus. D. de vsur.* non sunt in eadem causa reditus, sed alio iure, atque emptionum regulis consistunt. quinimo cum hoc in casu apocha quotannis datur, professio fit, solutum esse reditum frumentarium, qui est in obligatione, donec beneficio edicti 1571. reductus sit per modum, quo supra dictum est, ad annuam pecuniariam pensitationem, atque ita illius pretium volenti creditori pro re solutum est, cuiusmodi in re solutio vnius pro altero in annua præstatione numquam præiudicat. *vt latè tradit VVamesf. tom.* 2. *resp. iur. pont. tit. de cens. cons.* 482. *& cons.* 489. vbi *numer.* 8. vt ex præstatione annua sine causa facta obligatio inducatur in futurum, requirit tempus memoriam hominis excedens, & ex huiusmodi, qualem diximus, apocha, solutionibus multo tempore factis, negat Kinschotius *resp.* 52. *nu.* 15. exceptionem tacitæ remissionis obiici vllam posse.

Et meritò: quandoquidem *nuda præstatio, & receptio imposterum obligare non potest,* vt inquit lex *si certis annis. C. de pact.* quam etsi aliqui in obligatione inducenda, non verò in remissione locum habere credant; tamen ratio legis etiam in hac locum habet, quæ in illa: hoc enim quærit lex, an præstatio præterita sine sufficienti titulo trahat sequelam in futurum? quæ eiusdem considerationis est in obligando ac remittendo, si redituarium dicamus amittere ius imposterum pleni debiti exigendi ideo, quia in præterito non exegit plenè: præsertim cum in reditibus

tibus singuli canones, singula sunt debita; secus quam in vsuris accidat; quæ accessoriè dependent à sorte principali. Et verò donatio vel remissio de præterito non potest inducere obligationem donandi vel remittendi in futurum; si verum est actus agentium non operari vltra eorum intentionem, siquidem nemo ita iactare suum præsumitur, vt non tantùm donet quod minus recipit de præsenti, aut præterito, sed & se obstringat de futuro vt remittere & donare similiter teneatur. solutiones huiusmodi acceptæ præsumptionem potius precarij. vitandi calculi intricati, ignorantiæ veteris monetæ, aut inadvertentiæ, quam huiusmodi obligationis inducendæ præbent in redituario: præsertim in beneficiatis, & bonorum ecclesiasticorum administratoribus: qui etiamsi velint quod suum est donare, non possunt tamen quod beneficij est, aut piæ causæ: cuius sunt futuri canones, quorum solutionem imposterum minuere est alienare: quod ipsis sine graui peccato non licet: non ergo sumenda ea præsumptio, quæ peccatum inuoluit, & propterea, quoniamque reditus dissimiles sint vsuris, harum restrictio, aut imminutio, facilius præsumatur odio vsurarum, quod in reditibus non æquè obtinet; credi potest Pontifex *in d. c. olim* nullam fecisse mentionem tacitæ remissionis, quæ in vsuris vtique obtineret facta solutione vniformi 36. annorum, quæ ibi accidit: sed decisionem ex præscriptione deduxit, & nullâ habitâ ratione præsumptæ remissionis, imo ea nullatenus admissa, sed tacitè reiectâ, omnino condemnat debitores ad præstationem imposterum pecuniæ maioris, ob præscriptionem 40. annis non completam: procul dubio Pontifex si rogatus fuisset, an cum mala fide, & sine titulo, præscriptio eo in casu obtineret, respondisset negatiuè: *ex reg. 2. de reg. iur. in 6.* quod possessor malæ fidei vllo tempore non præscribat; quod præscriptio nulla, nisi immemorialis sine titulo procedat, multò minus aduersùs proprios titulos. vt omittamus quod tradit Kintschotius *d. resp. 52. n. 11.* quod cum maioris monetæ petitio ac receptio minoris, sit facultatis; contra eam nulla cadat præscriptio nisi debitores super maiori moneta conuenti recusassent, ac deinde legitimum tempus effluxisset: ad quod 30. vel 40. anni non sufficerent. vnde etiam indies videmus regios & dominicales census passim per tempora augeri; quamuis pro speciebus annonariis animalium, & certorum antiquorum nummorum longissimo tempore vniformiter minor solutio fuerit facta. Vide in Brabantia art. 11. *Addit. 2. ad latum introitum. et generalius Menoch. præs. l. 3. p. 131. n. 59.*

CONSVLTATIO V.

An filiis hæredibus competat ius retractus rebus à patre venditis.

RETractus gentilitius omnibus generatim consanguineis venditoris à consuetudine ferè vbique gentium vsurpatà conceditur, sed proximis ante alios, quasi in ordinem edicti successorij. & est beneficium legis consuetudinariæ familiarum conseruandarum fauori tributum. lege etiã sacrâ olim concessum. *Leuit. c. 25.* quapropter dubitari non potest, quin filiis rerum à patre venditarum primo gradu *vnde liberi* retractus dandus sit. *vt clarè probat c. constitut. X. de in integ. rest.*

Si filiis, ergo filiis hæredibus: nisi hæc qualitas contradictionem inuoluat, quæ illud legis beneficium excludat. quale non est quod filius hæres eadem cum patre sit persona, contra eius factum venire non possit, præstare illud teneatur, melioris quàm ille conditionis esse nequeat, &c. siquidem si retractus patris factum oppugnaret, hæredem, qui illud præstare deberet, quemque de euictione teneret actio, multo magis agentem repelleret exceptio. 1. *Competit, nisi quid aliud obstet.*

Verùm retractus factum patris, non oppugnat, sed validum fuisse significat. nam inualidi; vt non entis, nullus est retractus, nullæ qualitates; nullus iuris effectus. 2. *Retractus factum patris non oppugnat.*

Rursus non implicat contradictionem retractus, filij hæredis, siquidem filius patris factum non calumniatur; non iure dominij rem vendicat; quin imo patrem dominum fuisse contestatur, ex patris venditione lex ei retractum vt consanguineo concedit; non patri: tametsi lex sacra *Leuit. d. c. 25.* etiam ipsi venditori concesserit, adeoque nulla hic euictio intentatur, nulla in ipsum venditorem de euictione ob retractum datur actio, quamuis venditor stipulatus fuerit sibi habere licere: omnia enim hæc, non alicuius iure priuato, sed beneficio legis publicæ fiunt: quod per retractum emptionem ipsam in retrahentem transfert, adeoque nec habet emptor, quod filio hæredi opponat, cum actio omnis ex empto sit in filium à lege translata, mox ac is retrahere se velle ritè declarauit, adeoque iam emptori dici potest tibi efficax actio, exceptioue non competit, sed est omnis in retrahentem tibi à lege subrogatum transfusa. vt rursus omittatur, quod emptori de euictione aduersùs ipsum venditorem ob retractum, actio non detur, adeoque eadem nec obsit hæredi. quippe illius ratio est, quod retractus nihil aduersetur obligationibus ex empto, aut vendito, sed alio iure detur, illasúe in retrahentem transferat, actiuè & passiuè, in emptore sepeliat, donec fortè retrahens deficiat offi- 3. *Nec contradictione implicat.* 4. *Nec beneficium hoc publicum ad euictionis causam spectat.*

cio non satisfaciens, quando in emptore quasi reuiuiscunt.

Atque in hanc rem facit *d. c. constitut. X. de in integ. rest.* vbi filij tanquam proximiores
5. venditoris patris consanguinei ad retractum admittuntur, & quidem defuncti patris, quod ibi significat vox *quondam:* cuius hæredes illos fuisse præsumptio est iuris, ex D. Paul. *ad Galat. c.* 4. *quod si filius*, inquit, *& hæres.* & hanc sententiam latè examinat Tyraquel. *de retract. gentil.* §. 1. *glos.* 9. *n.* 47. *& seqq.* & affirmatiuam tenet, vt filius hæres admittatur ad retractum, aliosque plures eiusdem sententiæ auctores laudat, & suprà obiectis aliisque latè respondet. *Gutier. pract. qq. l.* 2. *q.* 148. & pro hærede retrahente iudicatum fuisse refert à Cur. Mechl. Christin. *v.* 1. *d.* 239.

Filio hæredi competit retractus.

Specialis difficultas oritur ex consuetudinibus, quæ retractum concedunt, cum ea semper
6. restrictione, dummodo consanguineus in venditionem non consenserit: atqui hæres adeundo hæreditatem videtur consensu suo defuncti voluntatem confirmasse, factumque illius, vt tenetur, habere ratum, adeoque excludi: Enimuero Tiraquellus eandem sibi argumentationem obiicit; & tamen in affirmatiuam descendit, & præter alias solutiones, qualitates filij consanguinei & filij hæredis ita disparatæ sunt, vt in quantum hæres faciat
7. quidquid hæres facere tenetur: in quantum consanguineus, non impediatur ab obligatione hæredis. ipse defunctus impedire quamuis posset, nullatenus retractum impedire tenebatur, nulla ex empto obligatio ad id astringebat, non ergo strictius hæredem obligatum reliquit. ex empto obligatio omnis est, vt vel dominium transferatur, vel ita habere liceat, vt si res euincatur, euictionem venditor eiusue hæres præstare teneatur: at hic nulla est dominij aut possessionis euictio, quin imo causam illius approbat quisquis retrahit: venditorem enim dominum fuisse eo ipso asserit fundi familiaris, quo in ius illius succedere contendit. prædonum enim & iniustorum possessorum legitima successio non est, neque in id beneficia legum aut consuetudinum inuenta sunt.

Quid si filius consenserit venditioni?

Si vt hæres non ei obest, & vt consanguineus socus vbi consensus retractum impedit.

8. Sed & consuetudinum verba accipienda sunt strictè, & in propriis terminis verborum, in vero casu, & non ficto, vt est communis omnium doctrina: mores enim & consuetudines non fictis actibus inducuntur, sed veris: adeoque sumenda de eo qui positiuo actu in venditionem consenserit: cui quod semel placuit, displicere amplius non potest. cuius consensu emptorem fortè aliàs non empturum decipi non oportet. At verò quæ dicta sunt de hærede, quod eadem cum defuncto persona, factum ipsum fecisse, adeundo hæreditatem confirmasse ratum habuisse videri, & teneri censeatur; iuris fictiones sunt: at in veritate personæ, & actus diuersi sunt: neque verò ac positiuo actu hæres tenetur consentire aut ratum habere, sed obligatio re ipsâ non alia à iure producitur; quam vt venditor eiusue hæres ad dominium transferendum teneatur, vel ad euictionem. Quæ obligatio nullam habet incompatibilitatem cum iure retractus; quod beneficium est legis consuetudinariæ: non ad irritandam, aut oppugnandam venditionem inuentum; sed ex ea deductum ad transferendam illam in consanguineum.

Consuetudo de consensu loquens de consensu accipienda est, qui exprimitur aliter quàm per hæreditatis aditionem quæ iuris fictio est.

Accedit quod retractus non iuris ciuilis sit; 9.
vt illæ fictiones, sed ex consuetudine quamuis generali inductus, & à iure canonico *in d. c. constitut.* receptus: atque ita per actus non fictos, sed veros passim inductus: adeoque fictiones illæ iuris ciuilis ad eum transferri non possint; sed vera & realia esse oporteat ea, quibus inducatur, aut impediatur: aut alioquin si placet hærere in fictionibus, eâdem ratione quâ hæres & defunctus censetur 10.
eadem persona, ideo quod hæres in vniuersum ius defuncti succedat, recipienda erit & in retractu fictio, quod retrahens & emptor sit eadem persona, quod in huius vniuersum ius ille successerit, & iure consuetudinario in eius locum sit subrogatus, atque ita emptor personam non habeat quam amplius in hac scena agat.

Retractus ad actus veros non fictos pertinet.

Alioquin etiam per retractum euanesceret emptoris persona.

CONSULTATIO VI.

De retractu bonorum quorum inuestiturâ factâ à consortibus, an ratificatione eodem ritu nondum factâ competat?

PLerorumque locorum hîc consuetudine atque edicto *anni* 1611. *art.* 37. retractus 1.
gentilitius admittitur, intra annum post inuestituram in emptionibus voluntariis, aut decretum in subhastationibus iudiciariis. Iterum generali consuetudine, *de qua testatur Christinæus vol.* 1. *decis.* 379. & secundùm edicta 22. *Ian.* 1518. *quod citat ibidem Christin. &* 10. *Maij* 1529. *quod refert Curia Hollandiæ decis.* 32. *&* 6. *Decemb.* 1586. *quod edictum* 1611. *art.* 15. *obseruari iubet*, receptum est, vt inuestituræ, ad modum scotationis *de qua in c.* 2. *X. de consuet.* fieri debeant coram proprio loci magistratu; sub pœna nullitatis. Petrus fundum cum sorore communem vendidit, & coram proprio magistratu emptorem inuestiuit, *fortem se faciens*, vt vernaculum vocabulum sonat, *pro sorore.* ea venditionem coram notario ratam habuit. sed ea ratificatio coram magistratu fundi nunquam recognita est. lapsis aliquot pòst annis Titius consanguineus fundum vult retrahere, obsistit emptor. Titius negat sororis partem ritè inuestitam, affirmat emptor. Titium sanè iure potiorem facit ratio quod id, quod nostrum est, sine facto nostro in alium transferri non potest. *l.* 11. *D. de reg. iur.* traditio eius, qui dominus non est, nihil transfert. *l. traditio. D. de*

Retractus hîc locum habet intra annum ab inuestitura coram lege loci.

D. de acq. rer. dom. qui rem communem tradit, alienas partes transferre non potest. *l.* 1. 2. 3. 4. *C. de com. rer. alien.*

2. Itaque partis sororiæ inuestitura à fratre facta irrita est. quia sine consensu sororis facta : ratificatio sororis ad effectus reales irrita quantisper coram fundi magistratu non est recognita, secundùm formam edictalem, adeoque non vlterius valet fratris inuestitura, quàm sororis ratificatio. quia vt tradunt Philosophi *propter quod vnumquodque tale, & ipsum magis.* ratificatio autem extra præsentiam magistratus facta nullum iua transferre potest, adeoque nec validare reali effectu inuestituram ; sine qua non excluditur retractus : valor ergo inuestituræ ab actu fratris non potuit incipere, & retrotractio locum non habet, cum extrema sunt inhabilia. *l. si is qui pro emptore, & ibi. DD. de vsucap.* aut impedimentum in medio positum est, aut ius interim tertio partum. *l. potior in princ. & §. 1. D. qui pot. in pign. l. si partem. §. vlt. D. quemad. seru. amit. l. 1. §. si quis filium. D. si tab. testam. null. ext.*

Seu ratificatione coram eadem.

Sed & actus à principio nullus ob defectum consensus, postea accedente consensu incipit valere prout ex nunc : *iuxta Glos. receptam in reg. non firmatur de reg. iur. in 6. verb. sed nouo ibi valeant ergo.* at verò hæc Inuestitura per ratificationem non valet prout ex nunc, deficiente in eadem ratificatione formâ edictali : nec valet prout ex tunc ; ob mandati defectum qui pro tempore inuestituræ erat. Vnde traditum est, quæ quis non potest ab initio facere sine certa solemnitate, non posse sine eadem ratificare. *Innoc. & Zabarella in c. cum dilecti, X. de empt. & vend. Tusc. ver. ratificatio conclus.* 20. *n.* 7. *Tiraq. de retract. gentil. §. 1. glos.* 10. *n.* 90. *arg. l. si vi proponis la 2. C. de nupt. l. nuptia. D. de rit. nupt. citat Roman. Decium, Barthol. Socin. &c.* Vnde in casu *d. c. cum dilecti*, sicut sine solemnitate venditio rei ecclesiasticæ fieri non potest, ita neque ratificatio. & Tiraq. *d. glos.* 10. *n.* 87. *& seq.* ex ea doctrina ibi decidit, quod sicut retrahens intra annum debet retrahere, ita & ratificans retractum suo nomine ab alio factum intra annum ratificare *n.* 91. 92. 93. Itaque sicut inuestitura non potest fieri sine solemnitate edictali, ita neque poterit fieri illius ratificatio sine eadem, id est, non aliter quàm coram magistratu rei sitæ.

Eademque solemnitate facta à quâ fieri debet inuestitura.

Præsertim cum ratificans dicatur auctor facti, perinde ac si ab initio fecisset. *l. si pupilli. §. item quæritur in verbis, sed ratificatio tuum fecit negotium. & iterum in §. seq. D. de neg. gest.* adeo vt sicut primitus incipiendo aliquis auctor esse non potest sine legalis formæ obseruatione, ita neque ratificando.

Quin imo magis, locus, modus, tempus, forma, valor inspicitur ratificationis, quàm primi actus. *Tiraquel. vbi supra. num.* 66. 67. 68.

3. Sic Charond. *respons. lib. 2. R. 76. sub fin.* venditionem negat perfectam, nisi à die ratificationis, vel annum priùs incipere retractui præscriptum, atque ita ait iudicatum 1560. 1595. *& iterum lib. 7. respons. 36. Papon. arrest. l. 11. T. 7. de retract. lig. art. 35. Choppin. ad consuet. And. l. 3. c. 81.* vbi aliud arrestum citat. 1578. optimè Annæus Robertus *rer. iud. l. 3. c. 17.* atqui ita ratificatio exclusiua retractus talis esse debet, qualis actus ratificatur : qui, cum requirit ex edicto præsentiam magistratus, eandem requirit ratificatio. quod sentit Christinæus *ad consuetudines Mechlinienses in comment. tit. de retract. art. 9. n. 10. verb. daer naer niet*, excipiens pactum retrouendendi, & casum ratificationis ; vt post inuestituram retrahens admittatur exemplificans in marito venditore, vt ratificante muliere (vtique post inuestituram ; vt exceptio sit de regula) agnatus admittatur.

A tempore ratificationis currit annus.

4. Accedit quod tam ratificationi quàm venditioni ratio edictorum conueniat, & verba. ratio quidem ; quia fraudes & incommoda, quæ causantur edicta ; tam in ratificationibus obtinent, quàm in ipsis contractibus. Verba quidem ; quia ratificatio non est particularis aliquis contractus, nominatus, aut innominatus, sed ipsa species negotij, quod ratificatur. sic ratificatio emptionis, venditionis, permutationis, emptio, venditio, permutatio : ratificans, emptor, venditor, permutator, ratificans auctor actus censetur, *ratificatio tuum constituit negotium*, inquit, *d. l. si pupilli*, consequenter ratificata venditio, emptio, permutatio ; non interpretatiuè tantùm, sed disertè comprehensa est sub dispositione edictorum, requiritque edictalem formam, vt inuestitura ratificata præsentiâ magistratus munita sit, vt operari possit exclusionem retractus. quia quod nullum est, nullum producit iuris effectum : non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum ; adeoque neque inuestitura, quam ius seu edicta pro illegitima, pro nulla habent.

Edicta vt traditiones immobilium sunt coram magistratu, ita obtinent in ratificatione quàm actu.

5. Quod obiicitur Petrum in inuestitura fundi communis se pro sorore fortem fecisse, & eiusmodi Inuestituram à praxi quotidiana probari, adeoque eam retractus exclusiuam esse, ideo recipi non potest ; quia consuetudines & edicta, dum quippiam exigunt, ratum id & efficax non irritum esse volunt. *l. nomen.* 164. *D. de verb. signif. l. aliud. D. eod.* capere cum effectu accipitur. sicut peruenisse propriè illud dicitur quod est remansurum. *l. sup. de verb. signif.* sic in iure versum non dicitur, nisi quod durat. *l. si pro parte. §. versum. D. de in rem vers.* non satisfactum, nisi effectus maneat. *l. 1. §. quod aut. D. quorum leg. et.* non possessum, nisi stabilis sit possessio. *l. non videtur. D. de acq. poss.* non diuertisse, nisi quæ emansit. *l. plerique D. de rit. nupt.* sic quod nullum est sub nomine actus requisiti non comprehenditur. neque requisitus per actum nullum satisfacit. condemnatum accipere debemus, inquit Vlp. *in l. 4. §. condemnatum de iud.* eum, qui ritè condemnatus est, vt sententia valeat : cæterùm si aliquâ ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est condemnationis

Qui emptorem rei communis pro altero inuenies fit se fortè faciens pro domino non excludit retractum, qui vera & legitima tantùm inuestitura excluditur.

verbum non tenere : & idem in *l. non putaui. §. non quæuis. D. de bon. poss. cont. tab.* non quæuis exhæredatio submouet filium à contra tabulas bonorum possessione, sed quæ ritè facta est.

Vtique ergo consuetudines, atque edicta ad exclusionem retractus requirentia inuestituram, accipienda sunt cum effectu de valida & efficace: illam, quæ nulla est, dicendum inuestituræ verbum non tenere: non quamcumque inuestituram submouere agnatum à retractu; sed eam quæ ritè secundùm leges & edicta est facta. atqui huiusmodi inuestitura, quam frater pro sorore facit non est efficax: quia soror eam reprobando effectu destituere potest: neque ratificando sine magistratu reddit validam; nisi quantum attinet ad personam ipsius, adeo vt mutato arbitrio alium coram magistratu inuestiens, in hunc ius reale demum transferret, atque is alteri præferretur. *iuxta l. quoties C. de rei vend. Christin. d. decis. 370. n. 23. vol. 1.* in rem vires non habet ratificatio sine magistratu facta, non ergo inuestituram reali effectu validam facit. non potest illi plus virium tribuere, quàm ipsa

6. Obliget ille se quidē de euictione rem non afficit.

habet. ergo illa verba *fortem se facient*, id operantur quidem, vt promittens de euictione se obliget: sed rem sic venditam aut eius dominum non afficit. eoque sensu praxis recipit taliter factas inuestituras, quasi de præsumpto absentium consensu. nam, si inuitis illis fierent, furtum, aut stellionatus non abessent, sed nihilominus reprobationem non impediunt. adeoque quoad rem ipsam inefficaces sunt.

7. Qui partē habet excludit consanguineū, dummodo ex alio priori titulo quam vnde retractus intenditur.

Sed neque quippiam consanguineo officit obiecta alia consuetudo, vt qui partem in re vendita habet, excludat consanguineum retrahentem: quia agit consuetudo de iis, qui partes habent, quæ iam antè alio præuio titulo possidentur: non ex eo titulo, qui ipse in retractum reuocatur. præferuntur, inquit consuetudo, qui partes in rebus venditis habent. vtique ante venditionem tempore istius contractus. *l. Rutilia. 89. D. de contrah. empt. in verb. locum venisse quatenus tunc fuit, & circa eum decem pedes qui tunc fuerunt: l. 2. §. 5. verb. tempus quo venditio fit: D. de hæred. vel act. vend. l. sed qua loca, verb. tunc cum ea fieret cessio: D. de seruit. rust. præd.* non enim quæ pòst obueniunt considerantur. *l. in lege 77. D. de contrah. empt.* quod ipsum etiam textus consuetudinis aliâ parte firmat, vbi excipit, nisi, qui partes habent, consenserint in venditionem. agit enim ea exceptio de iis qui iam partes habebant. exceptio porrò cætera non excepta declarat esse de regula, & eo genere, vnde illud excipitur.

8. Retrahens debet totam emptionem retrahere, etsi ius tantum ex parte natum sit.

Insuper nihil mouet, quod consanguineus præsentauerit se ad retractum totius emptionis, quia id disertè in retractu partis exigit consuetudo B. situs fundi in causa reali seruanda. & ratio est, quia non est æquum vt teneatur venditor partem vnam emptæ rei retinere, alteram retrahenti permittere. an au-

9. An venditor teneatur totam dimittere?

tem totam teneatur dimittere ob partem retractui obnoxiam consuetudines variant. *Tiraq. de retract. consang. §. 25. gl. 2. n. 6. 7. 8. 9. 10. & alibi passim*, & matrix quidem consuetudo Mechliniensis *tit. de retract. art. 21.* ad eum sensum videtur loqui, vt retrahere cum effectu liceat totum; quamuis pars tantum naturâ suâ retractui subsit: neque nisi totum possit inuito emptore, nisi in casum redimendæ seruitutis, fauore libertatis. *ibid. art. 26.* neque dici potest petitionem retractus totius ad partem non extendi, quia strictè in his sit versandum; siquidem dici non potest aliqua hîc esse extensio: naturâ enim suâ & appellatione rei, *vt ait. l. appell. 72. D. de verb. signif.* pars etiam continetur; & sub totum venit: vt hoc petito, hæc debeatur. præ-

10. An retractus sit stricti iuris?

sertim cum narrata libelli conclusionem explicant. quamquam nec hîc odiosus censeri possit retractus ob fauorem conseruandarum familiarum adeo receptum, vt & sacris literis sit approbatus. *Leuit. c. 25.* & iure canonico. *c. constitutus. X. de in integrum restitut.* & generali ferè orbis consuetudine, & tabulis legum Brabantiæ *den landt chaertre* 1312. fauente etiam edicto an. 1611. vt hæc hodie nec odiosa esse, nec stricti iuris, vt statuta, dici possint, sed ius patrium commune. dictantibus iis tabulis, casum ibi omissum non decidendum ex iure scripto Romanorum, sed ex alio aliquo ibi deciso, cui maximè similis sit. qualia non admittuntur in iis, quæ stricti iuris sunt.

11. An omissa denuntiatio venditori non facta retrahenti noceat, & de forma sit?

Denique nihil emptorem iuuat, quod retractus denuntiatus non sit venditori: perpetuum enim in iure est, quod nemini de iure tertij excipere liceat, aut agere: quin semper obstet exceptio, *tua non interest, tibi non competit actio, quoad te liberas ædes habeo: l. vti frui. D. vsuf. quemad. pet. in verb. de suo enim non de alieno iure quem agere oportet:* adeoque excipere, quia excipiendo reus fit actor. Præterquam quod consuetudo impersonaliter loquitur, nec retrahentem obligat; sed intelligenda sit secundùm matricem consuetudinem Mechliniensem, quæ *tit. de retract. art. 2.* hoc facit officij Ammanni, seu clerici. sed neque consuetudo tempus faciendæ denuntiationis præscribit, adeoque officiarius tempestiuè eam facturus esset, quando decretum erit retractui locum esse, & vocandus venditor ad iurandum cum emptore de vero pretio. id quod iuuat etiam textus consuetudinis, *emptori & venditori petitio retrahentis renuncietur, vt in oppositionem veniant, aut agant prout iuris.* quibus verbis se ipsam explicat, cur fiat denuntiatio. nam oppositio solum emptorem respicit, venditoris quippe nihil interest à quo pretium accipiat: sed eo præambulo deciso ad vtrumq; pertinet altera præscriptæ denuntiationis clausula, *facere id quod iuris erit*, emptorem se non opponentem bonâ fide, retractū agnoscere, eoque agnito super vera pretij quantitate cum venditore iurare. nam ante nullas partes, quas agat, habet venditor.

Vnde

12. Denuntiatio non ad formam actus spectat, sed ad finem quem?

Vnde liquet denuntiationem ab ea consuetudine requisitam non esse pro forma actus, quæ foret indiuidua; sed pro causa finali; quæ diuiditur pro fine cuiusque: & propter quem, vel venditor, vel emptor vocari debeat. adeoque eius omissio non potest actum vitiare, sed tantùm subseruit fini respectiuè vtriusque, & sic applicatur tanquam medium tunc & quando ad huius vel illius finem tenditur: id est, ad finem emptoris, statim, vt sciat, an agnoscere & admittere retractum velit; atque emptis bonis cedere: an diffiteri, & se opponere: ad venditorem porro; postquam retractui locum fecerit voluntas emptoris, vel sententia Iudicis; vt veniat iuratorius super veritate pretij. ipsa certè consuetudo causam finalem expressè proponendo declarat manifestè nihil eam denuntiationem spectare ad formam actus, dum denuntiandum statuit respectiuè, vt supra, iam vtique in esse & forma sua perfectum.

CONSVLTATIO VII.

In cambio vsura censetur & punitur cùm exceditur precium iustum ipsius traiectus.

CAmbium quod contractum est Francofurti inter Petrum & Ioannem arguitur vsuræ, ex eo quod excesserit longè cambiorum æstimationem tunc temporis currentem. Ad vsuræ probationem porro iubet Clem. *vn. de vsur.* libros accusatorum edi, quia vt *plurimum*, inquit, *sic contractus vsurarios occultè

1. Vsuræ accusati edunt libros quia occultè solent contrahi.

ineunt & dolosè, quod vix conuinci possint de vsuraria prauitate.* & sic hodie cambia scribuntur, vt simul vna summa comprehendant pecuniam numeratam, & pretium traiectus: quantumcumque campsores parum numerent, & multum stipulentur; quod vsurarijs admodum commodè accidit.

2. Et pretium hodie in instrumentis est exprimendum.

Ob similem porro praxim in emptionibus redituum accidentem vetuit Philippus II. sub pœna nullitatis, ne literæ talium emptionum scriberentur, nisi disertè expressa summa capitali. *edicto an.* 1571.

3. Inquiritur de vsura etiam aduersus heredes quoad restitutionem.

Ideoque rectè inquiritur, iussis edi libris, quid supra communem mercatorum timoratorum vsum factum sit, tam rei respectu, quam hæredum. nam non magis iniustum lucrum penes eos, quàm defunctum hærere potest. *c. tua. 9. X. de vsur. ex ratione c. non dimittitur de reg. iur. in 6. c. 5. de vsur.*

4. Vsura propriè non est in cambio.

Neque obstat, quod cambium non ad mutuum spectat, sed ad emptionem; & ex parte campsoris emptio est, ex parte accipientis cambium venditio: *Caietan. tom. 6. part. 1. tract. de camb. c. 7. disp. 7. n. 2. 3. & 4.* vsura etiam non committatur, nisi in mutuo: *Nauar. in manuali c. 17. de vsur. circa mutuum. n. 206. Soto de Iust. lib. 6. q. 1. art. 1.* ideoque quamuis illicitè ementes peccatum contrahant, non tamen pœnis vsurariorum subijciantur: *Tiraquel. de pœn. temp. caus. 42. n. 8. Lessius de Iust. l. 2. c. 20. de mutuo & vsuris.* in cambio licitum est stipulari amplius lucrum, quàm in mutuo: *Lessius supra dubit. 13. Azor. Inst. moral. p. 3. lib. 5. c. 6. q. 1.* vt nec actiones dentur, nisi cùm excessum est dimidium iusti precij: *ex l. 2. C. de rescin. vend. & ibi DD. Lessius vbi supra lib. 2. c. 21. num. 20.* potest enim pecunia emi, vendi, locari; crescit eius æstimatio & decrescit; vna altera melior est materia, vsu, cursu: huic illi hoc vel illo loco: mutari hæc cùm illa potest, precio æstimari, hæc maiori quàm illa vendi; ergo potest pecunia hæc hoc loco, pro illa quæ illo loco dabitur emi, seu cambiri. in hac ergo emptione si est excessus, argui in iudicio non potest, nisi dimidium valoris excesserit.

Respondendum etenim est, vt hæc omnia ita esse concedantur, dimidium valoris excedi, non cum ad numeratæ pecuniæ duplum ascenditur, sed cum ad ipsius æstimationis traiectus duplum, seu eius quod hæc pecunia hoc loco præ illa illo loco valet, hoc est formalis cambij valor duplo exceditur, non vero materiæ sub cambio comprehensæ, quæ longè differunt. 5. In excessu cambij consideratur pretium traiectus ipsius.

Enimuero canones animaduertunt sub nomine licitorum contractuum dolosos mutui contractus celebrari: *d. Clem. vn. & alibi passim.* ideoque & virtuale mutuum considerant, & in eo excessum puniunt; & in eo in verborum simplicitate vsuram vocant: *vt egregiè Alexan. III. in c. in ciuitate 6. Vrban. III. c. consuluit. 10. Greg. in c. vlt. Innocen. III. in c. salubriter 16. Alexan. III. in c. 12. X. de vsur.* 6. In eo virtuale mutuum & vsura tam propriè, eaque per canones punibilis.

Quamquam tamen pro vsu emporij, & cursu commerciorum in lite inter contrahentes excitata, rectè prouisionalis consignatio à Iudice indicta fuerit, ex vi chyrographi, quod statutaria lege consignationem secum defert; quæ non peremit vllas exceptiones, multo minus quæstionem vsuræ, quam nec definitiua extingueret, quamdiu de ipsa [illegible] quæsitum non est. *l. 1. C. si ex falsis instrumentis. Papon. lib. 12. arrest. tit. 7. de contract. vsuraires arrest. 23.* 7. Prouisionalis solutio indicitur ex contractibus de vsura accusatis.

Neque aduersatur *d. Clem. vn.* quatenus damnat statuta etiam iurata, quæ vsuras solui iubent, & ex libris publicis ea eradi mandat, & sub pœna excommunicationis secundùm ea prohibet pronunciari: quia intelligitur ea Clem. cum de vsuris constat, non quamdiu de illis quæritur, & de contractu licitus an illicitus sit disputatur: liquet id ex verbo *vsurariam quodammodo approbantes prauitatem, &c.* quo non facit statutum chyrographi vim & mercimoniorum cursum conseruans, & prouisionalem dumtaxat consignationem indicens; saluâ omnis exceptionis penitiori inquisitione: nam alioquin censeretur eiusmodi consignatio etiam lædere iustitiam, cum v.g. indicitur cum peremptoria aliqua exceptio obiicitur, 8. Saluâ pleniori indagine.

obiicitur, cuius prompta probatio non simul adiectur: quod cum dici vetet publica vtilitas in illo casu, etiam defendit ea præsentem.

De Locato.

CONSVLTATIO I.

In lignis cædi promissis mens contrahentium & annuæ cretiones spectandæ.

E Locata est villa in annos decem mense Martio 1598. tunc vt sonat instrumentum, deserta, & quæ per multos annos inculta iacuerat; eâ lege; vt conductor ligna debitè, suo tempore, quinto quoquo anno cædere teneatur, excepta vi maiori castrensi (non tamen infra mensuram vndecim digitorum) & siluescentem agrum ad culturam reducere, eradicatis stirpibus in agro natis. initio conductionis, conductor ligna cæcidit, atque iterum in Octobri 1602. iterumque id intendit anno 1607. sub finem, vetat locator, negatque debitè id fieri, & suo tempore, & post quinquennium, conductoremque, qui bis intra annos decem cæcidit, tertiam vicem numerare non posse; cum intra illud spatium duo quinquennia tantum numerentur: conductor instrumentum pro se citat, in verbis suprascriptis, atque alijs quæ in casum venditionis ante finem decennij ei certam summam addicunt, in vicem lignorum, quæ *in fine*, inquit, *conductionis decennalis ei competiissent.*

1\. Mens contrahentium vnde noscatur? Semper in stipulationibus cæterisque contractibus id sequimur, quod actum est: *l. semper 34. D. de reg. iur.* idque si non euidenter appareat, ex verbis connexis, antecedentibus & consequentibus, & ratione intellectus

2\. ex verbis. rei sententiæue obscuræ formandus est: *l. haredes. 2. §. sed etsi. D. qui testam. fac. poss. verb. vtique placeret conuectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis scripturis. l. si quis. §. si initium. D. de edendo l. qui non militabit. 28. §. filij vers. tunc enim D. de hared. instit. l. inciuile. 24. l. non est nouum cum seqq. D. de legib. l. si seruus plurium 50. §. fin. D. de leg. 1. l. capienda 128.* §. quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cuiusque *capit interpretationem. vbi Ioannes Ferr. mont. D. de reg. iur. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præs. 54. n. 24.*

3\. & ratione. Memoria repetit instrumentum rerum statum illius temporis, cum tota hæc regio penè inhabitata, inculta, & siluescens iaceret; quare ex verbis contractus annexis, antecedentibus, & consequentibus, & pacti conuenti ratione, seu causa finali interpretationem eiusdem instrumenti, mentisque quæ fuit contrahentium, sumere oportet. & vt (histeron, proteron) à ratione incipiamus, ex pacto tenetur conductor intra singulos quinque annos ligna cædere. quare ne rursum fundi illi siluescerent, & sentibus vepribusque meliores arbores lignaque vtilia obsiderentur, sed situ obsitæ purgarentur; & quasi somno, ac veterno semisepultæ frequenti cæsurâ ad vitam accretionemque excitatæ validius se efferrent. vt obseruatione rusticâ notum est siluas longâ quiete emasculatas, frequenti cæsurâ emendatas, vberius crescere. quod & notat Ludouic. Charon. *resp. lib. 4. r. 28.* igitur oportet conductorem, seruatâ mensurâ quidem vndecim digitorum, & idoneâ anni tempestate, non pati ligna venire ad maiorem ætatem quinquennali, oportuit illum initio, quod & fecit, cædere, quæ iam tunc erant maiora; oportuit idem præstare deinde post quinquennium; oportet & nunc lapso alio quinquennio in Octobri 1607. quod oportet; licet tempore contractus vilia erant ligna, nec tantæ operæ pretium. ideo stipulanti locatori spondet conductor se cæsurum, tempore litis cariora sunt, non ideo minus, quod olim promittere debuit conductor, permittere nunc debet locator. neque enim stipulationis status ex post facto mutatur *l. Insulam 124. D. de verb. oblig. l. 1. D. ad reg. Caton. l. quod ab initio D. c. factum. c. non firmatur. de reg. Iur. in 6.*

Contendit conductorem in secunda cæsura anno integro præuenisse, igitur quod præsumpsit per anticipationem, in fine habere non debere. 1. respondeo non præuenisse; vt patebit ex computu annorum, quem mox instituam. sed nunc demus, præuenerit; nemo nescit eum, qui in diem promisit dare aut facere, diem præuenire posse, certaque die promissum statim dari posse. *l. stipulatio 38. §. inter D. de verb. oblig.* totum enim medium tempus ad soluendum promissori liberum relinquitur. *l. liber homo. §. decem. D eod.* tempus enim promissoris gratia adiicitur. *l. cum tempus 17. D. de reg. Iur. l. cum qui 41. D. de verb. oblig.* ideoque non debet duriore interpretatione contra ipsius commodum produci ad seueritatem. *l. 25. D. de leg.* vel in eius odium retorqueri *c. quod ob gratiam de reg. iur. in 6.* 4. Qui ad diē facere promittit, diem præuenire potest.

Sed esto, insuper non licuerit præuenire, præuentum tamen sit: nihil id tamen mutarit pactum de vltima cæsura conductori debita, neque enim corrumpi, aut mutari, quod rectè transactum est, superueniente delicto potest. *l. 2. D. de itinere actuq. priuato d. l. insulam. D. de V. O. d. l. 1. ad reg. Caton* separatim est hoc ius à delicto, ex separatis nihil infertur. *Euerard. in loco à separat.* vtile ab inutili non vitiatur. hoc & ipsum confirmat lex *& hæc distinctio. §. cum fundum D. locati l. si absens. §. fin. de vsufructu Molin. ad consuet. Par. tit. 1. §. 1. glos. 8. n. 32. 33. 34. 35.* nam vbique dicitur si intempestiuè fructus colligantur fraudulento consilio ad alterius ius interuertendum, colligentem eos cum interesse quantitatis teneri restituere, de fructibus autem maturis 5. Qui in fructibus immaturis præuenit, non ideo à maturis arcetur.

turis insequentibus propterea in commissum trahendis ne verbum quidem. quin imo *d. n.* 34. sic ait sanè *intelligitur quando vsusfructus erat duraturus, & durant vsque ad inclusionem temporis illorum fructuum: quia cum tunc non intersit proprietarij, potest fructuarius ante tempus vel immaturos fructus colligere & pro libito disponere.* quare cum an. 1602. nihil interfuerit locatoris immatura ligna cædi, dummodo anni tempestas, & modus non excederetur; & ea de quibus agitur nunc matura sint, ad quinquennalem ætatem, & iustæ collectionis tempus peruenerint; non aliud locator impedire potest, quam ne modus & anni tempestas negligatur, quando conductor præsertim decennalis instar domini sit, etiam ad locatoris exclusionem. *l. 2. D. locati l. 1. & 2. D. si ager vect. Conan. in comment. in princ. & fin n. 1. eod. tit.* igitur, sicut dominus, pro suo arbitrio *l. in re mandata. C. mandat.* quo ad fructus v. g. qui in syluis cæduis consistunt, quod lubet, potest; quatenus lege aut conuentione non prohibetur.

Deberi autem vltimam cæsuram ex supradictis constat, quia conductor singulis quinque annis cædere debet, admissa sola exceptione vis maioris castrensis: exempla autem declarant regulam: *Authent. de non alienandis aut permutandis rebus ecclesiæ. §. vt autem vbi glos. col. 2. & bene glos. in l. 1. D. de reg. iur.* vbi verbum *firmat* bene exponit, *declarat*; exceptio autem hæc est à regula quinquennalem cæsuram præcipiente; stultam facies, si à permittente dicas. Itaque præuenire, non differre vltra quinquennium cæsuram potest conductor. quæ obligationem habent, facultatem habent. omne enim necessarium possibile est. Iure pactoúe necessarium, iure pactoúe possibile. Verba etiam alterius pacti de soluenda certa summa in casum venditionis intra decennium in vicem cæsuræ lignorum, quæ in fine conductionis competiissent, omne effugium, latebrasque præcludunt; vt herbam præbere teneatur locator. etsi enim conditio venditionis non euenerit, tamen narratiua verba, *quæ in fine competiissent,* intentionem contrahentium declarant.

6. Maturi initio conductionis conductori competunt.

Sed &, vt non præuenisse constet, nunc supputemus annos. ante conductionem villa per multos annos deserta iacuerat, ligna quinquennalia, decennalia, & maioris ætatis erant, competebat conductori ea cædere. *l. diuortium alijs. l. fructus. §. Papinianus vers. neque eum vindemiæ tempore, & § non solum in verb. si maritus propè partum oues dotis acceperit, item proximas tonsuræ, post partum & tonsas oues protinus diuortio facto, &c.* vbi maritus ex fundo dotali vindemiæ tempore in dotem accepto statim fructus colligit, & partus ouium accipit, & tondet, lanamque suam facit.

7. Cretionum lignorum computatio.

Fieri ergo potuit, & quia ligna supra quinquennium non cæsa manere vetabantur, debuit. & facta est prima cæsura statim initio conductionis, id est, Martio 1598. eam secuta est stirpium cæsarum cretio vsque ad hyemem 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. ecce anni, & accretiones quinque, vsque ad hyemem 1602. hac hyeme facta est secunda cæsura post quinque accretiones; ab hac cæsura quinque iterum accretiones numera 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. hyeme ergo 1607. cædi potest vsque ad Martium 1608. quo finitur conductio. quamuis ergo præuenire tempus quinquenniorum frequenti cæsurà in bonum prædij syluescentis non licuisset, sed post singulos demum quinque annos lapsos cædere, tamen quinque nunc anni sunt, vt fuerunt anno 1602.

8. Cretionum numerus annorum numerum facit.

Porrò in his annorum computationes faciendas esse pro numero accretionum euadit ex eo manifestum, quod cum anni ciuilis, naturalis, continui, & vtilis variæ sint computationes, *vt latè habet Tiraquel. de Retract. gentil. §. 1. glos. 10. dedans l'an in princ. & multis num. seqq. An Rob. rer. iud. lib. 3. cap. 3.* adeo vt propter vtilitatem aliquando octodecim menses comprehendat: *l. 1. §. deinde ait Prætor in verb. propter hoc si æstate interdicatur nonnunquam annum & sex menses continere,* (scilicet interdictum quod, vti prætorio iure introductum, annuum est.) *D. de aqua quotid. & æst.*; idcirco rectissimè in annorum computu faciendo iura inspici voluerunt mentem contrahentium, morem vsumque *l. nec semel. §. si in habitatione, vel in disciplina legetur. sic annua vel quotannis, quibus diebus pensio debetur habitationis, vel mercedis disciplinarum eisdem intelligitur legatum relictum, coniectura voluntatis facta. D. quando dies leg. l. firmio, 26. §. fin. D. quando dies leg. verbis pater annua. l. ex vsu. D. de vino, frum. & oleo leg. l. item queritur. §. fin. & ibi glos. in verb. prout in fine. D. locati. d. l. diuortio. §. ob donationem. D. sol. matr. Caualcan. pulchrè p. 1. in decis. de Cont. decis. 43. n. 54. vbi plurimos citat.* Porrò nunc quæ fuerit mens contrahentium in obscuro non est, propter dispositionem contractus in articulo proximè præcedenti allegatam; ex qua constat hunc annorum computum non faciendum de puncto ad punctum temporis; sed de accretione in accretionem, æstate in æstatem. sic vbi in rebus ecclesiasticis vetitum est fundos vltra triennium elocare, si illi singulis tantùm bienniis fructificent, biennia pro annis numerantur.

Alioquin si hîc non cretiones numerandæ, sed de puncto ad punctum temporis facienda foret computatio; non bis cedi ligna, sed semel dumtaxat intra decennium possent: nam finem quinti anni statim excipit initium sexti, & cæsura in puncto absolui non potest.

9. Præsertim cùm à principio sic vsurpatum fuit.

Iuuat, quod locator cædentem vidit conductorem initio, & anno 1602. & tacuit: quod si non pro consensu est *ex t. is qui de reg. iur. in 6. l. item quæritur. § fin. vbi glos. ad verb. consensisse. D. locat.* saltem vbi de conuentionis obscuræ interpretatione disceptatur, ex huiusmodi taciturnitate, quis con-

trahentium fuerit animus demonftratur: *Menoch. de præfumpt. lib. 6. præf. 35. num. 33.* à facto enim fubfecuto declaratur præcedens animus. *l. fed Iulia. §. proinde ibi, intelligendum ab initio fic accepiffe. D. ad Maced. ita Menoch. ibid à num. 23. vfque ad finem, vbi citat. Cranet. confil. 226. n. 6.* qui docet ex fubfecuto actu mentem dubiam difponentis declarari. *Socin. Iun. in conf. 6. n. 37. lib. 2.* ex fubfecuto facto declarari, qua de re intellexerint contrahentes: *Parif. conf. 20. num. 16. lib. 1.* verba dubia Principis qui aliquid conceffit ab euentu facto, & obferuantiâ fubfecutâ declarari.

10. Neque locator legem apertius dixit. Denique contra eum, qui legem dicere potuit apertius, facienda eft interpretatio: *cap. 57. de reg. iur. in 6.* & ambigua pactio venditori, &, qui locauit, nocet: *l. veteribus. 29. D. de pact.* & non conductori; qui certat de damno vitando: *l. non debet. 42. §. in re obfcura. vbi Ioan. Ferrar. D. de reg. iur.* & iactura fructuum, lignorumúe cæduorum intra fpatium fuæ conductionis, quo vicem domini geffit, & mercedem locatori foluit, natorum, quam fimul & ligna ipfa, feu fructus locator lucro habere contendit: nihil autem iniquius eft, quàm rem fimul & precium petere.

CONSVLTATIO II.

Emphyteutam ceffantem propriâ authoritate repelli quando admittendum?

GRauis eft controuerfia, & inter communes contra communes relata à Ceuallos *quæft. 14.* & tùm à theoricis, tùm practicis in diuerfas fententias distracta, vtrum emphyteuta propter canonem non folutum propriâ authoritate expelli poffit à domino? Sanè fi abfque præiudicata opinione res examinetur ad rationis trutinam, in affirmantem opinionem grauia momenta inclinabunt.

1. Emphyteufis natura alijs fimilis. Igitur examinanda eft natura contractus emphyteufeos, quæ tantùm habet fimilitudinem cum locatione, & conductione, emptione, & venditione, vt iam olim alij huic, alij, illi annumerauerint. Et quamquam Zeno propriam ei naturam effe declarauerit; *l. 1. C. de iur. emphyteut.* tamen fimilitudinem, quam cum vtrifque habet non fuftulit.

2. Locationi. Cum locatione & conductione fimilitudinem habet, quod emphyteutæ, quamuis perpetui, non efficiantur domini, quamuis eis competat in rem actio: *l. 1. & 3. D. fi ager vectigal.* cum venditione; quod emphyteuta, vt emptor, fentit periculum, damnumque, quod non totam aufert rei fubftan-
3. Emptioni.

tiam, adeoque dominium concedentis. *l. 1. C. de iur. emphyteut.*

4. In locato permiffa expulfio. Ex his fequitur, quod ficut locatori permiffum eft conductorem finitâ locatione, alijsque cafibus expellere: *l. æde. C. locati. l. quæro. §. inter. D. eod.* ita etiam liceat domino finitâ emphyteufi emphyteutam expellere. &, fi verum amamus, non aliter accipi poffint verba *l. 2. C. de iur. emphyt. volenti ei licere eum à prædiis emphyteuticariis repellere;* item *omnimodo eo fi dominus voluerit repellendo;* item *dominis facultas oriatur emphyteutas fuos repellere;* item minimè *deiectionis timere periculum;* item *c. poterit X. locati verb. iuftè potuiffet repelli.*

5. In rem datur actio, etiam aduerfus dominum, quando? Iterum quemadmodum in locato durante conductione conductori in rem actio datur aduersùs quemuis poffefforem, ita & emphyteutæ: *d. l. 1. & 3. D. fi ager vect.* etiam aduersùs ipfum dominum; *ibidem:* fed non fimpliciter, at *ita tamen*, inquit *l. 2. fed fi vectigal foluant.* quod fi ergo non foluant, actio aduersùs dominum non datur. à contrario fenfu, quod argumentum in iure eft validiffimum, fi disertè contrarium decifum non fit, vt hoc in cafu nullibi reperitur. (nam quæ obiiciuntur generalia funt, & per fimilitudinem adducta, quæ facilè foluuntur) & omnino contrarium decifum eft. *in d. §. inter.* expulfum conductorem, qui penfionibus fatis non fecit, à locatore doli exceptione repelli. Adeoque vt in locatione, fi quid circa expulfionem conuentum eft, feruari debet: *d. §. inter.* ita & in emphyteufi, fi quid conuenit de reiectione eius, qui emphyteufin fufcepit, fi folitam penfionem non præftiterit. *d. l. 2. C. de iur emphyt.*

Itaque ex natura emphyteufis patet dominium rei remanere penes concedentem, vt in locatore: ingredi fundum fuum poffe vt locatorem: emphyteutam pelli poffe, vt conductorem: actionem aduersùs dominum neutrum habere pulfum, penfionibus non folutis; fed exceptione doli repelli, fundum emphyteuticum, vel conductum repetentem.

6. Seclufa vi dominus ingredi poteft fundum emphyteuticum. Neque verò quidquam mouet lex *non eft fingulis. D. de reg. iur. & tit. C. ne quis in fua caufa iudicet. &c.* quia idem obtinet omnino in re cuiufque propria, ne quis vi eam inuadat. *l. fi quis in tantam C. vnde vi;* fed ficut dominus vi rem poffeffam defendere poteft, ita & concedens emphyteuticam, fi eam citra vim ingreffus fuerit: & ficut prædo fpoliatus etiam aduersùs notorium dominum reftituitur; ita etiam fi emphyteutâ fuerit fpoliatus, in ftatum reponendus eft. fed vice versâ, quo cafu licet domino rem fuam propria authoritate vindicare, ita etiam licebit concedenti emphyteufin. vnde fequitur conftare debere citra controuerfiam emphyteutâ iure fuo excidiffe: nam fi id emphyteuta fub aliqua iuris fpecie neget; oportebit minifterium Iudicis interuenire, & commiffum declarari. alioquin fi huiufmodi controuerfia non intercedat, fola domini declaratio fufficit. *d.*

l. 2. C. de iur. emphyt. in verb. volenti ei (domino) *et, si dominus voluerit.* sicut cum dominium alicuius negatur, vis possidenti inferri nulla potest. alioquin citra vim domino & emphyteusin concedenti fundum ingredi, & pensionibus non solutis conductorem, & emphyteutam reiicere licet: *d. l. 2. D. si ager vect. d. l. 2. C. de iur. emphyt. d. l. 6. potuit. X. locati. d. l. quero. §. inter. D. eod.* In quo §. *inter.* sine vllo iudicis ministerio locator conductorem, cui ea in re emphyteutam comparat *d. l. 3. D. si ager vect.* expulerat, & rem conductam repetentem non restituit, tanquam spoliato; sed doli exceptione repellit. Quæ iuris ratio, & priuatorum diserta conventio, nullam ex iurisdictione publica partem vsurpat; sed ad œconomicam tantùm & herilem authoritatem pertinet, & dominicam cuiusque fundi priuatam; quâ cuique rem suam tutari licet, ingredi, alium ingressu arcere, & inuadentem pellere.

Itaque quidquid dici potest hac in re, quo minus domino propriâ authoritate emphyteutam expellere liceat, idem potest de quocumque domino, ne rei suæ possessorem deiicere liceat, idque non dominij, iurisque defectu; sed publica ex causa, ne vi priuatæ publicæue, &, quæ ex ea timentur incommodis locus detur.

7. Quia eadem ex causa, & mulier soluto matrimonio ingrediendi possessionem rerum dotalium inuitis hæredibus mariti citra competentis iudicis iudicium nullam habet facultatem. *l. dotis C. soluto matrim.* sic & legatarius, quamuis legatæ rei dominus sit, ab hærede tamen eam petere, non authoritate suâ inuadere debet. *l. 1. D. quor. legat.* æquissimum

Mulier fundum solutum dotalem vt non potest ingredi.

8. enim visum est, vnumquemque non sibi ipsi ius dicere, occupatis legatis; sed ab hærede petere.

Nec legatarius sibi legatum.

Et quamuis creditorem citra conuentionem, vel præsidialem iussionem res debitoris auferre non posse rescriptum sit; *l. pignoris. C. de pig. act.* atque inde ex conuentione, vt præsidiali iussione possit consectarium sit; *Gothofred. ad l. 3. C. de pig. vel l. 11. in fin. C. de pign. act. l. 9. C. de sol. l. 36. D. de contrah. empt. Molin. ad consuet. Paris. §. 1. glos. 4. n. 11. non opus est*, inquit, *Iudice, nisi quatenus desit potestas, vel resistentia timetur.* Argentr.

9. *ad consuet. Britan. ar. 265. cap. 4. num. 23.* neque vim facere videntur, qui conuentionis legem, ingressi possessionem, exercent. *l. 3. C. de pignor.* tamen authoritate Præsidis possessionem adipisci debent. *d. l. 3.* ex *vrbanitate*, inquit ibi glos. at melius tum, cum

Nec creditor ex conuentione.

10. resistitur, & debitores inuiti sunt. *iuxta d. l. dotis*, ne quid incommodi ex rixa, & vi oriatur. agitque *d. l. 3.* de adipiscenda possessione, quam creditores nunquam habuerant: & *d. l. dotis* de ea quam mulier pridem habere desierat: & sic *l. 1. D. quod vi aut clam* ablatum restitui iubet: *& parui*, inquit, *refert an ius habuerit faciendi, an non; tueri enim ius suum debuit, non iniuriam comminisci.* & in adipiscendis legatis *d. l. 1.* redigit ad hæredes interdictum ea, quæ legatorum nomine possidentur, vnde perinde eos legatarij possent conuenire.

Si resistitur.

Non tamen hæ leges negant, si citra violentiam mulier soluto matrimonio, aut creditores ex conuentione obtinuerint dotalia, & oppignoratarum rerum possessionem, si mariti hæredes aut debitores eam repetierint, doli mali exceptione repelli posse. quod disertè statuit *d. § inter.* quare & glos. *in verb. redigit. d. l. 1. quor. leg.* eam occupanti restitutionem demum obtinere censet, cum hæredis interest ad supputandam & detrahendam falcidiam. in quam admodum idoneè allegat. *l. 1. C. quor. leg.* quæ eundem casum format, & restitutionem statuit; vt retentione competenti vtatur. alioquin dolo facit, qui petit, quod mox eum restituere oportet. sed & adiungit *d. l. 1.* satisdationem; *quam præstari*, inquit, *oportet.* præsertim post annale, & longius tempus, cum & pericula, & incommoda illa non timentur, & quidquid fortè vitij esse potuit, anni lapsu, ac longiori purgatum est. cum & interdicta omnia annalia sint. Et quamuis *c. redintegranda, 3. q. 1.* hodie producant ad perpetuum tempus; non id tamen fit ex causa vitij, circa apprehensionem possessionis commissi, & in illius pœnam; sed loquitur de eiectis & spoliatis per quascumque iniustas causas: ita vt non modum apprehensionis, sed iniustitiam causæ respiciat; aut saltem commodum possessionis, & proprietatis periculum. vt diligenter Concilium generale explicat in *cap. sæpe X. de rest. spol.* quæ cessant quando non controuertitur, quin res in emphyteusin datæ acceptæque olim sint, & an ex mora ceciderint in commissum, & dominus vacuam, & incultam pridem, non obsistente emphyteutâ, ante plures annos apprehendit, sine vllo metu armorum, eaque nunc petitorio iudicio repetita est. 11.

Pulsum sine vi non redintegrari.

12.

Quomodo accipiendu c. redintegranda 3. q. 1.

Porrò cum emptione emphyteusis id commune habet, vt periculum sicut ad emptorem, ita ad emphyteutam pertineat, *vt diximus.* Cæterùm vt emptor totum rei dominium quærit, ita totum ei perit: emphyteuta dominium non acquirit, sed vtilitatem; canone tamen & vectigali domino præstando: itaque si particulare, vel aliud leue contigerit damnum, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia, hoc luit emphyteuta; sentitque incommodum, vt quærebat commodum: sed si tanta emerserit clades, quæ prorsus etiam ipsius rei, quæ per emphyteusin data est, facit interitum; rei domino imputatur: cum vtique id ei accidisset, nullo interueniente contractu. *d. l. 1. C. de iur. emphyt.* 13.

Rei interitus ad quem pertineat?

Sed duæ motæ sunt exinde quæstiones: prima; fundo ab hostibus occupato, seu potius vastato, vtrum remittenda sit emphyteutæ pensio? secunda; cum magna debetur pensio, neque res tota deperit, sed magnum damnum 14.

Ad quem fructuum & belli casus?

damnum obtingit, an dispositio d. l. 1. obtineat? vtramque excutit Fachin. controuer. l. 1. c. 89. & 90. & quidem vltimam rigidè satis ex dict. l. 1. decidit, cum tota rei substantia non pereat, ad emphyteutam omne damnum spectare; etiamsi magna sit pensio conuenta; quæ nomen & naturam emphyteusis non mutat. §. quia verò leuis in authent. de non alien. reb. eccles. d. l. 1. etiam cum diminutione dumtaxat sextæ partis mercedis iustæ. §. lex itaque in authent. perpetua. C. de sacros. ecc. ef. nimis molliter illi, qui vt conductori, ita & emphyteutæ ob sterilitatem, similemúe causam remissionem faciunt. nimis id pugnat cum d. l. 1. quæ emphyteutam tunc absoluit, cum ei nihil, inquit, reliquum permansit; non verò cum damnum contigerit, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia: sed verò verba illa particulare vel aliud leue contigerit damnum, atque ipsa æquitas faciunt, vt arbitrium Iudicis requiri possit, ne commodo omni orbatus, de suo addere teneatur. comparatis tamen felicibus inter se & infelicibus annis. Priorem controuersiam Fachinæus affirmatiuè resoluit; quia cum propter latronum potentiam non potest possideri, rectè dicitur non esse quod possideatur. l. cum. D. de bonis author. Iudicis possidend. adeoque videri totam rei substantiam perisse: verùm non malè hæc dici possunt, vt fundus ab hostibus occupatus perisse, vt ciuis ab hostibus captus mortuus censetur: sed cum vastitur tantùm excursionibus hostium, & cum periculo colitur, non interitus censeri potest, sed fortuitus belli casus, & particulare damnum. Azor. Instit. mor. lib. 10. cap. 6. q. 3. vbi plures citat.

At verò duæ hæ quæstiones apud nos minus ex iure disputari pridem debuerunt, quum haberemus edictum Philippi II. latum anno 1587. vlt. Octob. quod æquissimum, & per plures distinctiones casus remissionum moderatur. & quidem belli incommoda moderationi sufficere voluit, etiam in emphyteusibus, non tantùm magnâ, sed & paruâ pensione, instar recognitionis grauatis. qualem reputat, quæ non excedat septimam partem prouentus; qui sit non tempore belli, aut primæ concessionis fuerit, sed tempore quod proximè turbas antecessit: cuius non remissionem, vt magnæ, pro ratione quâ cultura impedita fuit: sed moderationem facit, vt duplicetur canon, in annos singulos, vsque ad plenam satisfactionem: in neutrarum tamen causam creditores eorum bona corripere, aut subhastare permittit, pro reditibus & canonibus tum lapsis, nisi moderatione remissioneúe præuiâ. Remissionem tamen ac moderationem restringit ad annos, quibus reuerâ fundi coli non potuerint. art. 17. ibidemque declarat nolle se negligentiæ conductorum emphyteutarumque fauere, sed eos onetibus subiici, si, quod alij vicini faciunt, ipsi omiserunt. Porrò art. 18. futuros exinde casus, & reditus canonesque, si fundi coli, aliique ex rebus fructus percipi poterunt, ad arbitrium Iudicis reiicit, iudicaturi prout ius & casuum circumstantiæ exegerint.

Itaque quibus in locis exinde hic licuit cultura aliquatenus, & si soluto lytro annuo, ac tributo, vt vulgus hic vocat, reditur ad distinctionem. d. l. 1. sed qui à 9. April. 1609. quo hic induciæ publicatæ sunt, culturam emphyteuticarum rerum neglexerunt, nulla excusatione palliare negligentiam suam possunt, quin canone non soluto per triennium rebus iis omnino excidant.

Neque verò excusat, quod nemo conducere expetit; non enim ideo in emphyteusin datur, vt tertius colat, sed ipse sumptibus suis emphyteuta, & non expectet alium: cum etiam dominus posset molliter exspectare tertium conductorem. quod adeo obtinet, vt doctores in controuersiam vocauerint, an liceat emphyteutæ locare rem emphyteuticam, nec permittant nisi ad modicum tempus.

Huic negligentiæ, d. edictum art. 17. disertè aduersatur, & art. 18 futuros casus ad ius reiicit, & aliud edictum latum anno 1586. 12. Iunij incultos fundos cuilibet facultatem appreheadendi, & colendi facit. 15. Deserta ab emphyteuta domino rectè apprehendi.

Quin & lex 8. C. de omni agro desert. C. l. 11. cuicumque extero permittit agrum desertum ingredi, & colere non tantùm; sed & cum priuilegio; vt nisi dominus intra biennium repetens, sumptus offerat, omni iure cadat, & cultor faciat suum. quanto magis licebit domino rem emphyteuticam ingredi, colere, locare, suum facere, emphyteutam omni iure reiicere? tantum abest, vt vitium huius ingressus accusari possit.

Edictum quidem illud anni 1586. permittit dominis, quin & conductoribus regressum ad huiusmodi bona post fructus demessos, cultori relictos in gratiam solius culturæ: vel cultura tantum cepta restituto duplo sumptuum in eam factorum; sed hic regressus an Iudicis authoritate, an priuatâ fieri possit, non dicitur: qui priuâ à dicet, vtique eandem admittere debebit in domino, canonem emphyteuta non soluente: qui Iudicis; admittere debebit, vt idem cognoscat de causa domini, an rem emphyteuticam non iustè retinere possit, vti ante commissam non soluto canone; an restitui iubenda sit, ex alia iusta causa. v. g. quod hæres sit primi emphyteutæ, qui clausulam commissi comminatoriam iustè ignorauerit; vel minorennis, qui beneficio ætatis gaudere possit. (de quo vtroque mox paucis) siquidem non poterit iudex, nisi causâ cognitâ, restitui iubere. quippe ingressus fundi sic inculti edicto regio, & iure scripto permissus, nullum spolium vocari potest. quia qui facit quod sibi lex permittit, qui iure suo vtitur, nemini facit iniuriam aut spolium: vt non sit hic spoliatus ante omnia restituendus; sed in disquisitionem vocari debeat, an emphyteuta iure suo exciderit, 16. Neque restituuntur nisi causâ plenè cognita.

exciderit, vel antè ob non solutum canonem rem emphyteuticam neglectam, atque non cultam, vel per biennale post apprehensam à domino silentium, quo iuxta *d. l.* 8. *C. de omni agro desert.* (de quo iam diuturno silentio edictum non disponit; adeoque decisioni iuris communis relinquit) quilibet rei dominus irreuocabiliter amittit. hæc inquam cognoscenda à Iudice prius sunt declaranda, & pronuntianda; præsertim adito instituta rei vendicatione; non autem interdicto possessorio. quod nec apud nos, apud quemuis Iudicem proponi, sed à solo Principe impetrari potest, & apud eius Concilium priuatiuè cognosci. Vnde sequitur, quod nulli inferiores Iudices possint, sine literis Principis, ex aliquo possessorio beneficio, quod ius concederet, rem restitui iubere, aut quidpiam simile pronuntiare; sed manere in simplicibus terminis iudicij petitorij. in quo omne vtriusque partis ius discuti, & super eo pronuntiari debet. & si inferiores hos terminos egressi fuerint; Concilia confirmare pronunciatum non possint.

Igitur Iudex petitorio aditus, si à domino, qui rem vacuam apprehendit, asseratur res in commissum cecidisse, ab emphyteuta negetur: de eo cognoscere, antequam restitui iubeat, & pronunciare debebit. quamquam enim, vt diximus, emphyteuta ipso iure, seu eo solo quod dominus voluerit, excidat iure suo; *per ea quæ mox supra diximus; & latius excusit Fachin. contron. l.* 1. *c.* 93. tamen cum ea res in controuersiam trahitur, pronunciat Iudex, non quidem irrogando priuationem; sed declarando, ex facto à iure irrogatam iam esse. *l. lex vectig.* 31. *D. de pignor.* vbi cum in exolutione vectigalis, tam debitor quàm creditor cessarunt, & propterea pronunciatum fundum secundùm legem domini esse: *propterea*, inquit lex, *fundum domini esse*, non autem Iudicem fundum domino addixisse, possessorem priuasse. pronuntiat ergo Iudex de iure domino competenti: & pronunciare quidem debet de controuersia coram se mota. nam de quo cognouit, de eo Iudex pronunciare debet, iudiciumque vbi ceptum est finiri.

17. An detur in integrum restitutio ignoranti ac minori?

Si igitur & causam alleget emphyteuta, cur rem in commissum cecidisse neget, v. g. si hæredem se esse emphyteutæ, comminatoriæ clausulæ ignorantem, adeoque ob iustam causam excusandum? at vero eiusmodi ignorantia non facit, vt qui in ius succedit alterius, alio iure vtatur. *l. qui in ius. D. Reg. iur. d. l. lex.* vbi fundus vectigalis pignori datus, non minus à creditore, qui debitoris iure vtitur, res commissa est, quàm à debitore, neque constat creditorem in ea lege gnarum fuisse clausulæ commissoriæ. & in seruitute legata amittenda, per non vsum ignorantia nihil releuat. *in l. si partem. §. hac sunt verb. ignoraueris eam non vtendo. D. quemadmodum seruitus amitt. & quæ alia habet Fachin. iuris loca controuers. l.* 1. *c.* 69. & in contractibus fidem statuit. *l. ad* 49. *§. in fin. D. de verb. oblig. verb. quamuis absit & ignoret.* atque hanc quidem sententiam tenet Ioannes Ferrarius *Montanus in enarratione ad tit. C. de iur. emph. ad d. l.* 2. *§. ne autem. propter*, inquit, *constitutionis tenorem, quæ strictum ius parit.* & in hoc contractu voluit solam depositionem moræ excusandæ opem præbere, & à priuationis periculo eximere: vtpotè quæ ad illud vitandum non aliud medium adfert, quàm his verbis comprehensum, *licentiam concedimus attestatione præmissâ pecunias offerre, iisq; obsignatis, & secundum legem depositis nullū deiectionis timere periculum.*

Et quamquam Fachin. *d. c.* 69. multis ostendit ignorantiam, quamuis facti probabilem, ne iustam quidem esse causam aduersùs præscriptionem petendæ restitutionis in integrum; tamen Ferrarius eam admittit in hærede emphyteutæ, mero iure ob non solutum canonem rebus lapso: adeo vt vnicum Cynum & Petrum antiquum interpretem contrarium sustinere asserat: tamen si à Prætore (nunc à Principe) solemnibus literis restitutio petita non sit, & à tempore scientiæ, non celeri satisfactióne moram hæres purgauerit pecuniam soluendo, vel *iuxta d. l.* 2. deponendo; non est ratio dubitandi, quin contra hæredem pronunciandum sit, huiusmodi literis non donatum (quamuis Papon. *lib.* 12. *art. de pactions resolutoires ar.* 1. *&* 2. aliter videatur sentire pronunciatum, sed à summa Curia quæ gratiam restitutionis facere potest.) deinde iis licet impetratis iuuari nullatenus posse, si à tempore scientiæ non statim præterita soluerit, deposueritúe; sed & lapsos exinde canones non ipse quotannis exactè soluerit; sed ipse contumace lite dominum fatigare maluerit; quin etsi partem rerum adhuc possederit non ex eis canonem debitè soluerit: ita vt ex mora iam sua non tantùm, quas adhuc possidet, res in commissum ceciderint, sed & quas dominus pridem arripuit, non purgarit; sed sua ipsius mora adeo infecerit, vt omni repetitioni noua impedimenta posuerit, dolique exceptiones auxerit.

Quod porrò attinet ad minorem ætatem: neque ea vim contractus cum maiori initi eneruat, siquidem ex persona hæredis conditio obligationis non mutatur. *l. stipulat.* 2. *§. ex his D. de verb. obligat. l.* 5. *§. pupilli. D. de rebus. cor. l.* 3. *§.* 5. *si ius emphyteuticum ibid.* vbi vsusfructus à pupillo non vtendo amittitur, & restaurari debet. nam perquam iniquum est eum, qui nihil cum pupillo contraxit, impediri ab eius minori ætate. *l.* 3. *§. Marcel. D. quibus ex causis in possessionem eat.* ideoque re ex patris contractu obligatâ, & per creditorem venditâ læsus non restituitur. *l.* 2. *C. si aduersus vendit. pignor.* sed tutores conueniendi sunt. quamquam glos. *in d. l. cum §. in hac in verb. steti sset* tradat, si quid facere hæres, vel non facere debuit, ex contractu defuncti, mero iure etiam pupillus, teneatur; pœnam & legem commissoriam incurrat. quod Molin. *ad consu. Paris. in antiquâ*

quæ edit. §. 30. *q.* 14. *num.* 59. etiam in ecclesiis, & causis piis tradit; tamen ope vide restitutionis iuuari, *d. l.* 3. §. *si in em-phyteuticum verb. cum etiam restaurari & ibi glos.* & sicut in omissione minor ad retractum restituitur, *in c. constitus. X. de integ. rest.* atque in faciendo, magis in omissione: si in lucro, ergo in damno vitando: nihilominus quærendum est, an per ætatem lapsus sit, an aliqua eius sit contumacia: nam in delictis non cadit restitutio: an adueniente ætate mox re ipsa, & obsequiosè moram purgauerit: nam ætati beneficium datur, nullum contumaciæ. sed & rursus Iudicem in petitorio cognoscentem de mero iure pronunciare oportet, & gratiam restitutionis, nisi Prætor, nunc Princeps, solemnibus literis impertitus fuerit, non concedere. Quod si etiam, dum commissum

18. An moram purgare possit? negatur, emphyteuta moram purgare velit, de eo etiam cognoscere Iudex, & decidere debet, an possit. Equidem quod ad ius ciuile attinet, satis pro explorata ea sententia habetur ne possit: *per ea quæ tradit Fachin. controu. iur. l.* 1. *c.* 98. iure canonico decisum est, vt possit emphyteuta moram purgare: *in c. potuit. X. locati.* ex quo loco, qui casum in emphyteuta ecclesiæ format, multi argumentum duxerunt ad emphyteusin priuati: quod non tantùm multis locis praxis obtinuit; sed & vt emphyteuses ad rationem censualium bonorum redigerentur. *Charond. le Charon. sur le tit. de censiues & droicts seig. in princ. de ses annot. coustum. de Paris.* ita vt ob non solutum canonem res non cadat in commissum: sed ad canonum tantùm solutionem agendum sit. nisi quod multis itidem locis, ob canonem quotannis non solutum duplum exigant. sicut in iure quædam ob inficiationem duplantur. aliis locis certa pœna incurritur, cuius metu annua solutio non procrastinetur. ob quem morem alij disertà conuentione commissoriam legem contractibus inserunt. quæ hominis prouisio, tollit prouisionem legis; & consuetudinem: & seruanda est. *iuxta d. l.* 2. *C. de iur. emphyt.* saluo, *vt diximus*, si œconomica & herilis authoritas non sufficiat; magistratus iurisdictio imploranda sit: ne veniatur ad arma. quo sensu practici excipiendi sunt, qui eiusmodi conuentiones inefficaces putant, astruendæ propriæ domini authoritatis, ad rem commissam recipiendam. *Imbert. in Enchyrid. Charond. resp. l.* 3. *resp.* 28. *Papon. Arr. l.* 10. *t.* 3. *art.* 6.

Sed addit *d. c. potuit* lapso biennio tunc demum non repelli emphyteutam cum celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuit. ea celeritas non consistit in puncto temporis indiuisibili, sed Iudicis arbitrio: *Menoch. de arbit. l.* 1. *cas.* 7. secundùm materiam subiectam regulato, id est, respectu habito ad biennium, ad eiusque proportionem: *glos. in d. c. placuit. X. locati*, id saltem est bimestre tempus, plus minus vt indulgeri possit. vt ipsi domino cui cum emphyteuseos alienandæ pretium denunciatur ad retractum bimestre solum conceditur; non verò annus; bienniumúe totum concedendum est emphyteutæ, minus duplari illud, aut triplari potest: adeoque non poterit Iudex purgationem admittendam statuere, quæ in huiusmodi tempora excurrat; quæ non celerem satisfactionem, sed diuturnam tergiuersationem ostentant. vbi etiam aduertendum est *in d. c. potuit*, textum post biennium purgationem admittere; celerem quidem, sed non quocumque tempore; sed antequam iam re emphyteuticâ pulsus foret: *emphyteutam*, inquit, *cessando in solutione canonis per biennium, nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset, vistè potuisse repelli.* itaque illa satisfactio admittitur antequam iam repelleretur; non verò postquam iam pulsus esset, atque res ab Ecclesia apprehensa. multo magis, si non incontinenti post apprehensionem, sed post plura temporum spatia, eaque primigenio termino longiora.

De Pignoribus.

CONSVLTATIO I.

De creditorum ordine.

QVæ C. promeritus est famulando A. mercatori, qui postmodum factus est non soluendo, ex iure Antuerpiensi consequitur per prælationem. quod etiam extendendum puto quoad ea, quæ promeritus est, postquam idem A. factus est non soluendo, quantisper debitoris, & creditorum interfuit eiusdem operam & industriam rebus A. interuenire. quia autem pacta non est certa merces, ea statuenda est ex arbitrio mercatorum, eius rei intelligentium, iuxta edictum perpetuum anni 1611. art. 22. 1. Prælationē hic habet merces famulorum.

Porro quæ idem C. pro eodem A. expendit diuersæ sunt considerationis. nam ea quidem iure prælationis repetit, quæ in præseruationem bonorum erogata sunt: *l. qui in nauem.* §. *quod quis. D. de priuil. credit.* vel ex voluntate creditorum: *l.* 10. § *per hanc vers. ideoque. D. quæ in fraudem*, vel curatorum seu alterutrius eorum, si plures fuerint: *l.* 2. §. *si plures. l.* 3. *D. de curat. bonis danda*, vel demum quatenus ipsius C. pecunia alij creditores dimissi sunt; *l.* 10. §. *ita tamen*, quatenus eidem creditores priuilegiati sint: & immediatè pecunia ad illos peruenit, aut saltem per manum debitoris sine interuallo. *l.* 9. §. *eorum. D. de priuileg. credit.* 2. Erogata in conseruationem bonorū. 3. Mandatoue creditorum. 4. Vel quatenus alij creditores priuilegiati ea pecuniâ sunt dimissi.

Enimuerò iure scripto debitor talis contrahere non prohibetur; sed in fraudem contrahere. *l.* 22. *D. quæ in fraud.* neque creditoribus soluere; dummodo non per gratificationem, aut extorsionē: *l.* 24. *eod.* adeoq; generatim traditū est requiri in onerosis consilio, & re ipsâ fraudē factam esse: in lucrosis euentum sufficere. 5. Debitor iure non vetatur contrahere sed in fraudē tantum.

ſufficere. *tot. tit. quæ in fraudem.* Ex moribus

6. autem Antuerpienſibus *tit. de fugit. art. 5. & 9. ad fin.* illi, qui ſoluendo non eſt, interdicta eſt bonorum adminiſtratio: vt nec pignus cuiquam dare poſſit: ſed illud referendum ſit ad manum iudicis, aut curatorum: quamuis

Hic Antuerpiæ contra ſi palam eſt nõ ſoluendo.

7. bonâ fide quis contraxerit. *d. art. 9.* quod prius & edictum Caroli V. ſtatuit quoad fugitiuos, & doloſos debitores. 4 *Oct.* 1540. & redditur *articulo* 10. ratio, quia debitoris bona generatim omnia creditoribus oppignorata ſunt: ſaluo ſingulorum nominum priuilegio: qui nexus ſine illis ſolui nequit, id quod amplius ex eo ſtatuto quàm iure creditoribus tribuitur.

Et in Belgio generatim ſi fugitiuus eſt aut doloſus.

Adeo vt quidquid vlterius C. pro eodem A. expenderit, eundem quidem A. obligatum habeat, ſed illius bona priores creditores iure

8. pignoris ſibi auferant.

Quæ autem idem C. in id dedit, quo creditorum cauſa ſalua, aut melior futura prudenter credebatur, quamuis conſilio citra illius culpam non reſponderit euentus, propter adiectam legem commiſſoriam, *ſi cetera ſtatutis temporibus non ſoluerentur*, recuperari tamen à C. poſſunt: quia rerum primordia ſunt inſpicienda, non euentus. quemadmodum minor, qui vtiliter contrahit, quamuis ſucceſſus non reſpondeat, non tamen reſtituitur. *l. verum.* 11. *§. ſciendam, ſi locupleti. D. de minorib.* & verò dum aliud C. imputari non poteſt, quàm periculum legis commiſſoriæ contractui ad iectæ, non eſt quod cenſeatur non vtiliter pecuniam collocaſſe in res illi periculo ſubiectas ſeruandas. quippe pecunia in emphyteuſin, aut feudum collocata vtiliter cenſetur impenſa, quamuis per biennium in eccleſiaſticis, aut trienniũ in ſæcularibus, non ſoluto canone res in commiſſum cadat, aut feuda amittantur, vt pluribus cauſis amittuntur. *vt in vſibus feud.*

Si vtiliter erogata ab alio euentu felicem ſucceſſum non habent, non amittunt primordiale priuilegium v.g. ſi propter pactum commiſſorium res ab alio auferantur.

9. Sed & iure ceſſat reuocatoria, ſi quis rem reſtituerit. *l. 25. §. ſi à ſocero. D. qui in fraudem,* quia ex edicto Prætoris actio rei reſtituendæ

Re reſtitutâ ceſſat reuocatoria.

10. gratia non pœnæ nomine datur. ſed apud nos edictum Caroli V. *de quo mox diximus,* ipſos fugitiuos doloſos debitores foro cedentes capite punit: eos autem qui bona eorum celant, ad omnium debitorum ſolutionem

Fugitiui & doloſi hic capite puniuntur.

11. obligat: vt & Iudices conniuentes. quod prius & conſuetudo Antuerpienſis *d. ar.* 9. recipit, ſed hæc in fugitiuis atque improbis: ſi quis autem citra dolum malum ab eo, qui ſoluendo non eſt, quidquam recipit, excuſatur pignus acceptum pro verò debito. *vt ſupra diximus.*

Bona celantes tenentur ad ſolutionẽ omnium debitorum.

CONSVLTATIO II.

Antichreſis quando licita?

Iure ciuili, vt legitimæ vſuræ, ita & antichreſis permiſſa eſt, vt in vicem vſurarum fructus pignoris cedant. *l. ſi ea lege. l. oleo. l. ſi eâ pactione. C. de vſur. Mynſ. cen. 6. obſ. 71.* adeo quidem, vt quamuis fructus legitimas vſuras excedant, tamen quia incertus eorum eſt euentus, & poterunt nulli naſci, permiſſa ea pactio, vt nec in exceſſu illicitum fœnus ſit. *d. l. ſi eâ lege. d. l. ſi eâ pactione*, ſed vilius emptum, conductum, contractumúe cenſebitur. *d. l. ſi eâ pactione in fin.* ius canonum vt vſuras, ita & hanc pactionem damnat. *c. 1. 2. c. 8. conqueſtus. X. de vſur.* quando ipſi fructus domini pignoris eſſe debeant, non vero creditoris, qui in illud præter cauſam ſecuritatis ius non habet. Quia tamen pignus accedere tantùm aliis contractibus ſoleat, ſi ex illis vſuræ haberi poſſint, ex antichreſi poterunt. Quare cum quis alteri pecuniam dat, vt fundum recipiat, fructus illius ſuos facturus, donec alteri lubitum fuerit pecuniam reſtituere; ad eamque reſtitutionem cogere non poſſit, ſed maneat ſemper eius arbitrium penes accipientem; incidit is contractus in naturam reditus annui, determinatis vſuris incertitudine fructuum ſuffectâ, quæ dum retinetur intra rationabilem aleæ æſtimationem, tantum habet iuſtitiæ, quantum reditus annuus, & quibus ille cauſis defendi, vel impugnari poteſt, poterit & iſte planâ viâ: alij emptionem cum pacto de retrouendendo, alij alias cautiones iuſtificatorias quærunt; ſed hæc aperta, & iuſta eſt, quæ ſortem alienat, & incertitudinem iuſtâ æſtimatione certis lucris ſubrogat. quando autem in certum tempus antichreſis initur cum facultate repetendæ pecuniæ erogatæ, non eſt canonibus probata ea pactio, vt pignoris fructus lucretur creditor. Duo tamen caſus ſunt excepti, primus ab Innocentio III. *in c. 1. de feud.* & Alexandro III. *in c. conqueſtus de vſuris*, vt fructus feudi domino directo oppignorati ei cedant. quod idem obſeruat Leſſius *de iuſt. & iure, l. 2. c. 20. d. 16. numer.* 139. quaſi ſit illa efficacia dominij directi penes creditorem exiſtentis: alter eſt ab eodem Innocentio III. exceptus *in c. ſalubriter. X. de vſur.* vt gener non ſolutâ dote lucretur fructus dati pignoris, donec dos ſoluatur. quod e. ſeptem illationibus declarat Mald. *de iuſt. tract. 5. c. 3. d. 16.* nec malè examinauit Couuar. *Var. reſol. t. 2. l. 3. c. 1. num. 3.* cuius c. ratio ſi communicetur aliis contractibus, eoſdem iuſtificabit. quod huic dotis dationi à natura ineſt, ſi ab extrinſeco aliis antichreſibus adueniat, onus ſcilicet aliquod, damnum datum, vel lucrum impeditum vſuræ labem abſterget. ſi autem originariè reditus annuus conſtituatur, & in vicem annui iuris pecuniarij fructus prædij à debitore cedantur, ſi aleæ æſtimationem non excedant, non erit iniuſta pactio, ſed ob vſuræ periculũ interdicetur impoſterum. *Griuel. Dol. deciſ.* 83. pretij autem æſtimatio à natura rei magnam latitudinem habet, quando d. extrauag. eæ pactiones non damnant, quæ ex 100. annuè decem reddunt. ſed pecuniæ æſtimatio ex ratione locorum & temporum, quibus carior aut vilior eſt, ſumi

1. Cum nec ſors à creditore repeti, ſed à debitore lui poteſt, & fructus legitimum reditum non excedunt, æſtimatâ aleâ, vt in iactu retis.

potest; vbi Edicta aut consuetudines certam non determinarunt, quam tunc excedere non licet.

De Donationibus.

CONSVLTATIO I.

Quod in Donatione residuum intelligatur, & damnum vi maiori acceptum quomodo ferendum?

EX donatione Ioannæ Ducissæ Brabantiæ constat pro distributione chori Ecclesiæ Γ. decimas illius esse relictas, quæ supersunt deductis oneribus redituum siligineorum, in alias causas pias ab illa, & Maria sorore ipsius relictorum ibidem expressis, & quæ iam antè per alias literas singulatim erant imposita.

Neque id dubitationem habere potest tùm ex ratione, tùm ex verbis donationis. ratio non permittit, vt iam antè data legata reuocentur, auferantur, aut minuantur: non potest præsumi ea Principum voluntas, quam non comitatur potestas.

Verba autem donationis hæc clara sunt; *quod superest*, inquit, *quod residuum est, die ouerbate gebeelyck vande thienden, bouen dat Wy in andere malen ghegeuen hebben, &c.*

1\. Residuum quod ære deducto superest.

Bona intelliguntur, inquit Paulus, *in l. subsignatum. D. de verb. signif. quæ deducto ære alieno supersunt*: reliquum dicitur quod superest, maiori summâ detractâ: *l. rescriptum in fin. D. de his quæ vt indignis. reliquorum*, inquit Alciat. *in l. potest. 95. D. de verb. signif. appellatio propriè ad partem restantem refertur, à qua sermonis proprietate in dubio nunquam recedimus*: & infra, *recedimus tamen quandoq; à proprietate sermonis, vt quia hoc materia suadeat, vel narrantis intentio: vt in l. 2. C. de hæred. inst.* quare, *si Titius ex asse sit institutus, Sempronius in residuo, si nihil supersit, nihil huic debebitur. l. item quod. §. sed si l. qui non. D. de hæred. instit. l. si ita legatum de legat. 1.*

2\. Ipsius rei non pretij.

Enimuero donatio Ducissæ ad decimas ipsas; non valorem pretium, aut annuos fructus spectat: *l. cum stipulantur. 97. D. de verb. signif.* & quidem quales tunc erant: *Alciat. in d. l. potest. §. sed & testator.* & verba ipsa donationis sunt clara, *die ouerbate*, inquit, *vande thiende die onse suster beseten heeft*, quod spectat ad ius ipsum decimarum, earumque quantitatem deductis reditibus, seu ære alieno, residuam; non vero attinet ad elocationum pretia pòst futurarum, aut fructuum per militũ insolentiam, aut alios casus imminutionem.

Sed eius rei decisio aliunde est petenda, ijs scilicet legibus, quæ dicant, quid, si ex prædio, vnde reditus debetur, natum non erit quod debetur, aut casu sublatum, sit statuendum?

Siquidem Capitulum & canonicos, quibus residuum dictarum decimarum relictum est, considerare debemus tanquam qui successerint in ius Donatricis, vt eodem ipsi vtantur; atqui illa, seu eius decimæ debitrices erant dictorum redituum siligineorum; superest ergo vt inquiramus quomodo agendum sit cum fundi domino, cum is non fundit eos reditus, qui ex eo dati legati sunt, aut casu illi perimuntur.

3\. Cum natum non est quantum ex fundo legatum est, totum debetur quod natum est, & ex anno sequenti suppletur.

Qua in re imprimis se offert lex legatum. §. *vini. D. de an. legat. l. cum certum. l. ex eo. D. de trit. vin. leg. l. Lucius D. de aliment. leg. l. si unio D. quando dies legatorum. l. inter stipulantem 83. §. sacram. D. de verb. oblig. l. si debiter. 39. D. de contrah. empt.* quæ omnes quod natum est ex fundo addicunt; quædam etiam, cum vno anno natum non est, ex alijs suppleri volunt: sed l. ex conducto. §. *Papinianus alias est l. si vne. D. locati. l. licet. C. locati*, remissionem aliquam faciendam decernunt: sed & d. §. *sacram, & si quod natum est sine culpa promissoris consumptum sit, rursum exspectare debeo donec iterum nascatur, & dari possit*: vbi casu perempti fructus debitorem non liberant: sed æquior apparet d. l. licet, vt si qua lue tempestatis, vel alio cæli vitio damna accidissent, ratio haberetur: ad eosdemque casus spectat vis maior, & militum insolentia.

4\. Non idem in contractibus synalagma habentibus.

Animaduertendum tamen est semper ex qua causa disceptetur: nam si ex contractu qui continet synalagma seu reciprocam obligationem, quoniam eius æquitas consistit in æqualitatem, non permittetur plus solui v.g. quam emptum tradatur. *d. l. si debitoris*: quam ex conducto fructuum recipiatur, *d. l. licet.* vbi notandum quod Imperator Alexander rescribat conductori *tui rationem præses habebit*, non autem *damni*: vt designet reciproci contractus in conductore æqualitatem statuendam: prius autem citatæ leges in legatis loquuntur, quæ solius dantis liberalitatem continent, non autem synalagma; & in stipulationibus: ita vt quæ liberaliter data, legata sunt, vel stipulanti promissa, secundùm legati stipulationisúe tenorem sint præstanda.

5\. Sed edictũ indistinctè disponit.

Sed optimè Edictum *vlt. Octob.* 1587. latum decreuit indistinctè, vt si nihil seri metique potuerit, cũ reditus respectu fundi vnde debentur sunt magni, totaq; obligatio est hypothecaria, toti remittãtur: *ar. 4. 7 & 8.* quod si colligi aliquid potuit, habeatur ratio quantitatis, & oneris, & prouentus: *d. ar. 7. 8. 9. & 10.* vbi etiã fundationes exprimuntur cõprehendi: & vbi non perierunt integri fructus, aliquid etiã relinqui domino videtur, non omnes dedi redituario creditori: etiam cum debitoré personaliter habet obligatum. vt damna in plures distributa fiant leuiora. quod ex vera iustaque æquitate *d. ar. 10.* Rex declarat se statuisse.

6\. Sed de præteritis tantum ad casus tamen futuros æquitas illius applicanda est.

Et quamquam *ar. 18.* declaret illud edictum non comprehendere casus futuros; committit tamen remissionem & moderationé arbitrio iudicis, iuxta terminos iuris, & casuum circũstantias; quæ si hodie conformes sint bellicis incommodis, ob quæ Edictum illud latũ est,

eſt, arbitrium iudicis non poterit non eſſe æquum, ſi fuerit Edicto iſti conforme.

Sed quoniam quamuis grauia damna fuerint illata decimis ſub municipio territorioue, dicuntur tamen non eſſe tanta, quin deductis redituum oneribus, magna decimarum pars ſuperfuerit pro beneficiariorum diſtributionibus, ob quas reſiduæ decimæ à Duciſſa fuerint collatæ; non eſſe videtur cur non omne id exoluatur, quod redituariis ex decimis iam ante debebatur, quàm eæ ad Capitulum peruenirent.

De Teſtamentis.

CONSULTATIO I.

Edictum anno 1611. extra diſerta verba nihil ex moribus mutat. caſus ex eo declarati.

CVm paſſim ad conformitatem iuris canonici inualuerit, vt teſtamenta non alias ſolemnitates exigerent, quàm vt coram parocho vel notario & duobus teſtibus conficerentur, atque deinde edictum Principum 12. *Iulij* 1611. *ar.* 11. 12. ſanxerit, vt ſub pœna nullitatis, in locis, vbi conſuetudines à Principe ſunt decretæ, in condendis teſtamentis formam ibi præſcriptam ſequi oporteret: vbi verò non ſunt decretæ; teſtator, teſtes & parochus, vel notarius teſtamenta ſignarent, ſubſcriberentúe, quatenus ſcribere quidem ſcirent: ſuper quo rogarentur, atque in vno ſeu altero caſu notarij in inſtrumento id annotare tenerentur: ſtatuendum omninò eſt, per illud edictum non eſſe rurſus in vſum reuocatas omnes iuris ciuilis ceremonias, ſed id tantum eſſe inductum, quod diſertè edictum exprimit. neque illud phariſaicè eſſe torquendum, ſed moraliter, & prout homines in actionibus verſari ſolent. quare optimè iidẽ Principes declarauerunt 2. *Nouemb.* 1618. fruſtra impugnari teſtamentum, quod ab ipſa teſtatrice, parocho, & duobus teſtibus ſignatum reperiebatur, cum hac nota; *& teſtatrix teſteſq́, ad hoc vocati ſignauerunt*, quamuis
1. non aliter appareret de euocatione, neque quod teſtatrix teſteſque interrogati eſſent, an ſcribere ſcirent, aut in inſtrumento eius rei alia nota inueniretur: quod ea interrogatio in gnaris ſcriptionis, qui re ipſa ſcripſiſſent, fruſtranea eſſet.

Teſtes ſuſficit narrati vocatos etſi non probari.

Iterum ex eodem principio ſuprà propoſito iidem Principes 8. *Iunij an.* 1613. declararunt, teſtamenta & diſpoſitiones vltimæ voluntatis ſcriptas in charta clauſa, & ſignata, cuius inſcriptum tenorem teſtator coram notario, & duobus teſtibus profeſſus eſt eſſe ſuam extremam voluntatem, eandemque profeſſionem ſuperſcribi à notario iuſſit, cui ipſe, & teſtes, ac notarius ſubſcripſerunt, redargui nullitatis non poſſe, quod nec lectum, nec apertum fuiſſet teſtamentum, adeoque nec intus ab ipſis ſubſcriptum, quod plerumque homines nolint, multis de cauſis de vltima ſua voluntate viuis ſeſe conſtare. qui modus nec iure ciuili improbatus fuit. §. *igitur inſt. de pupil. ſubſt. l.* 28. §. 1. *D. eod.* 2.

Teſtamentũ clauſum valet vt recitam apud acta.

Rurſum *vlt. Aug.* 1613. & iterum 21. *Februarij* 1615. iidem Principes declararunt, quod teſtamenta recepta à duobus ſcabinis præſente graphiario, ſecretario, aut notario habebuntur tamquam facta cum ſolemnitatibus ab edicto præſcriptis: vtpote apud iudicem, apud acta facta, alias ſolemnitates iure cenſentur ſuperare. 3.

Imperfectã inter liberos.

Denique 3. *Auguſt.* 1619. edictum non derogare priuilegio iuris ſcripti conceſſo teſtamentis parentum imperfectis inter liberos, & quæ alia referimus *in Iurũ pontificij noui analyt. enar. in ſecunda editione tit. de teſtam. num.* 20.

CONSULTATIO II.

An peſtiferorum teſtamenta ſolemnitates requirant.

LEuis febricula ſeruum morboſum non facit, neque redhibitioni obnoxium: *l.* 1. §. 8. *D. de adil. ed.* nec vetus quartana excuſat à contumacia; *l. quaſitum.* 60. *D. de re iud.* ſed grauis corporum, aurarumq́ue infectio, peſtilens aër, & graſſans contagio. *Afflict. deciſ.* 50. *numer.* 2. *&* 4. *l. recuſare.* §. *fin. & ibi Bald. C. ad Trebel. gloſ. in Clem. ne in agro v. rationabili de ſtat. monach.* (quomodo Greg. XII. grauitatem cæli Piſani cauſatus ad concilium non venit. *Marian.*) *in c. veniens. X. de accuſ.* & clericum contagio excuſat à reſidentia, *d. gloſ. & facit. l.* 2. §. *penult. v. fortuita calamitas. D. ſi quis cautien.* dixi *in Iur. pont. noui anal. de cler. non reſid. numer.* 16. ſic & conſuetudo Antuerpienſis quod *tit.* 41. *ar.* 93. ſtatuit, vt ſocietas bonorum coniugalis continuetur inter ſuperſtitem, & defuncti liberos, ſi bonorum repertorium ſcriptum non erit; *art.* 86. moderatur, ne in caſu peſtis obtineat. 1.

Grauis non leuis infectio excuſat.

Quare multi ex iuris interpretibus abierunt in iſtam ſententiam, vt crederent contagione graſſante peſte tactorum teſtamenta non ſeruatis iuris Romani ſolemnibus ſubſiſtere: dummodo probationem habeant iure gentium ſufficientem; ſeu diuino, quod in ore duorum vel trium teſtium ſtare iubet omne verbum: *Euerard. & quos allegat. conſ.* 61. *Mynſ. l.* 1. *obſ.* 96. *Gail. l.* 2. *obſ.* 18. *n.* 18. 2.

Adeoque peſtis à ſolemnitate teſtamenti

Quomodo & Molanus *tract. de pijs teſtam. c.* 38. ſæpe pronunciatum refert pro teſtamentis tempore contagionis confectis, co-

ex multorũ sententia. ram duobus dumtaxat testibus; sine parocho licet aut notario, & in eandem sententiam fere abit *Malder.de Iust.tract.*1.*c.*11.*dub.*6.*in fine.* Humanitatem, quam *lex vltima C.de testam.* considerauit in rure degentibus, *& tit.de test. milit.* in argumentum assumendo. & plerique sanè DD. expeditionem militarem, & pestilentem contagionem comparant: quasi lues illa Deum inter & homines tunc bellum faciat. Vnde etiam eo argumento credunt non pauci ex pragmaticis nostris solemnitates edicti Principum nostrorum *ann.* 1611. *art.*12. non obtinere in testamentis contagiosorum: cum aliàs Principes interpretati sint milites in firmis præsidiis commorantes eo edicto teneri: quasi supponendo eos, qui in expeditione versantur eo non obstringi; eoque exemplo qui in contagio testantur solemnibus edicti solutos esse contendunt.

Quod sanè maximè concedendum videtur quoad eos, qui publicam functionem in contagio obeunt, quasi necessariam militiam. *Ripa tract.de peste de priuil. vlt. volunt. c.*2. *num.*14. *vers. illud scias. Iason. in l. fin. C. de testam. Ant. Faber in suo C. de test. defin.*5.

3. Non ex iuris rigore. Cæterùm vt generaliter tempore contagionis vel quo ad peste tactos id obtineat, si verba *l. casus. C. de test.* attendamus, rigor textus non permittit: satis enim apertè declarat non aliam testamentorum solemnitatem peremptam esse, quàm ne iungi, atque sociari testes teneantur; quos timor contagionis deterret. atque ita Faber *C. de testam. definit.*6. ex cæteris testamentorum solemnibus nullam esse asserit, quam remitti oporteat. quanquam idem *definit.*5. contra rigorem eiusdem textus quinque testibus est contentus: argumento eius quod in rustico statutum est: licet textus *d. l.* 8. conuenientis numeri obseruationem sublatam neget. sane tam videtur efficax argumentum de milite, quàm de rustico. in illo autem duo testes, & quæuis iuris gentium probatio sufficit, quod is tamen non admittit, & *definit.*2. *ibidem.* difficultatem aut impossibilitatem habendorum testium in casu quidem carceris non tanti facit, vt ob eam testium defectu testamentum non corruat.

Verumtamen plerique sic *d. l. casus* acceperunt, vt non ita requisitum testium septem numerum, sed etiam cæteras solemnitates remittere videatur; adeoque Godefrid. *in ead. l.*8. contagiosi testamentum coram testibus transeuntibus per fenestram nuncupatum, quin coram aduenientibus tantùm, & non videntibus sustinet: tametsi *l.*21. *Qui testam. facere poss.* hæredes palam, & *l.* 9. *C. de testam.* in conspectu nominari velit.

Quomodo etiam *d.l.*21. §. 1. iubet, si quid post factum testamentum mutari placeat, omnia ex integro fieri: quia scilicet vnico nec interrupto contextu testamentum absoluendum est. §. *fin. ibid.* quod remittit *d.l.*8.

Qua ex causa peste tactus testamentum ritè cum nuper scripserat, paulò pòst hæredem ei mutare placuit; rogatus parochus coram iis, qui priùs adfuerant testibus, in testamento deleuit nomen hæredis priùs scripti, & secundò nominati supposuit, atque ita ab ægro discesserunt, atque ille à mortalibus ad meliores sedes profectus est. quæ consulto deleta sunt iussu testatoris, etiam institutio, corruunt. *l.* 1.2.3.4. *D.de his quæ in testam. de leutur.* Cæterum suppositio alterius hæredis non firmatur scripturâ ante confectâ: sed quasi ex nuncupatiuo testamento parochi & testium dicta audientur, & in sanis nuncupatiua testamenta, cum hæreditas trecentos florenos excedit, tolluntur per edictum *anno* 1611.*ar.*19. & *ar.*11.*&* 12. indifferenter omnibus formam vt diximus præscribit, vbi consuetudines à Curia probatæ non sunt, ita vt testamenta scribi, & subscribi debeant.

Sed & ab hoc rursum non malè docti testamenta eximunt infectorum, argumento militarium, quod supià etiam ex interpretationibus adduximus.

Quod sanè præter humanitatis considerationem, quam etiam tetigimus, magnam causam apud nos habet ex prohibitione publica, ne quis cum infectis versetur: imò infecti alicubi statim extra ciuitatem deportantur, aut domi suæ ostiis publicè obseratis includuntur: vt & iure & facto accessus testium prohibitus sit, & solemnitas testamentaria seruatu impossibilis reddita, impossibilium autem nulla est obligatio. *l.*183. *de reg. iur. l. filius.* 15. *D. de constit.* quod quamuis in difficultate aut impossibilitate facti in qua Faber *definit.*2. loquitur, dissimulandum foret; in impossibilitate iuris, difficilius videtur admittendum: non ergo tenebitur infectus adhibere testes aliter, quàm eiusmodi ordinationes permittunt, neque amarè difficultas ea testium accipienda est, sed benignè cum hominibus nihil magis debeatur, quàm vt vltimæ voluntatis liber sit stylus. Vnde neque in solutionem accipiendum est, quod Cellitæ, & nigræ sorores, & quidam mercenarij vitæ prodigi infectis soleant assistere; nam vbi lues valdè grassatur, non omnibus contaminatis hi solent sufficere, sed ab vnis ad alios ita auocantur, vt testamentis auscultandis immorari non possint, sed neque literati solent esse, ad danda consilia, quod valdè considerat *d.l.vlt. C.de testam.* tamen interpretatio Regia ad meam postulationem data 1631. etiam ab infectis edictum seruandum esse declarauit. & Senatus Paris. *apud Ann.Robert.rer.Iud.l.*2.*c.*10.

Porrò quando inter testes reperitur fœmina, verba edicti 1611. seruata sunt. neque enim illud aliud expresse requirit, quàm testes; disertè masculos non exigit, nec fœminas reiicit: controuersum est autem de iure inter interpretes, an in testamento iure canonico, quod mores receperint, fœmina testis esse possit: plerisq; asserentibus posse. quorum opinionem cõmunem dicit Ioan. Crot. *tract. de testib. p.*1. *n.*10.

n.10.& c.3.c. tam literis 33. X. de test. c.mulierem. 33.q.5. vbi fœminarum testimonium admittitur. tametsi *c.cum esses. c.relatum. X. de testam.* testes idoneos & legitimos exigat: quia & illud epithetum datur fœminis *in d. c. tam literis.* quare maximè ea sententia recipienda est in contagiosis testatoribus; præsertim cum masculi testes haberi non possunt; *Farin. post Ias. Alex. Bart. Ripam, Bellonis. de testib. q. 59. n. 72. & seq.* & ita nuper conceptæ consuetudines Antuerpienses decernunt. & Interpretatio regia ad meam postulationem declarauit.

CONSVLTATIO III.

An testamenta ad pias causas requirant solemnitates?

IN testamentis ad causas pias receptum creditur, vt iudicandum sit secundùm canones. quod Tiraquel. *de priuil. piæ causæ*, adeo verum & notorium esse ait, vt oleum & operam perdat, qui ad hoc authores alleget. & Pinel. *de resc. vend. par. 2. c. 1. nu. 15.* ab edictis Principum eximit. & Bart. *in l. 1 fin. C. de sacrosanct. eccles.* astruit nullum ius introduci posse contra priuilegia piæ causæ, per canones concessa. adeoque attendendum est Concil. Trid. *s. 22. c. 8.* dispositiones omnes pias ordinariis iniungens, iuxta sacrorum canonum statuta cognoscere, & exequi, non obstantibus quâcumque consuetudine, etiam immemorabili, priuilegio, aut statuto. Porrò pia causa duobus testibus est contenta. *c. relatam. tt. de testam.* quod scriptum est ad iudices Velletrenses. & in editione Greg. XIII. interpolatio suppleta his verbis; *huiusmodi causa de iudicio ecclesiæ non secundùm leges, sed secundùm canones debet tractari. & in ipsis diuina scriptura testante duo aut tres idonei testes sufficiunt.* & Alexander opus non habebat allegatione sacræ scripturæ, si pro terra patrimonij S. Petri tantum scripsisset, quia ibi poterat dicere, *sic volo, sic iubeo.*

Neque de statutis, consuetudinibus, aut iure communi dubito, quin pia causa sit exempta, & secundùm canones tractanda: sed de Constitutionibus Principum supremorum generaliter statuentium, & pias causas etiam comprehendi interpretantium, si id serio actum est, & Principes sufficienter instructi resoluerint.

CONSVLTATIO IV.

Scriptura testatoris an requiratur, an sufficiat signatura?

QVæritur si testator scribere sciens testamento suo non subscripsit; sed signo tantùm suo signauit, ob vim morbi tum scribendi impotens, quod tamē in instrumento notarius non annotauit; sed tantùm propriâ manu testatorem subsignasse, illudque signum testatoris esse, inquam, an iuxta edictum *anni 1611.* testamentum validum sit, an irritum?

Pro testamento facit, quod signū & voluntas defuncti agnoscitur; edictum autem euitationē falsitatum & fabricationem, quam defuncti arguere non possint, præfatur, & considerat.

Porrò signum, quod non negatur, pro scriptura esse videtur; secus si testamento nulla testatoris nota accessisset, sed notarij tantum testiumúe signatura: atque tunc signum scripturę æquiualere videtur. *arg. l. eptimum. C. de contr. & comit. stip. l. si ita. §. Chrysogonus. D. de V. O.* præsertim cum subsignationem vtroque idiomate Gallico, & teutonico edictum vocet, non addito an nomine & scriptura, an signo fieri eam exigat.

Accedit quod si scripturam requiri dicatur, tamen quod edicto sufficit, satis notarius significasse in instrumento videatur, defunctum ob morbi vim scribere nō potuisse; quasi per æquipollentem additionem hanc *defunctum propriâ manu subsignasse*, & ad vtramque signi marginem, *id defuncti signum esse.*

Contra testamentum facit, quod edictū exigat subsignationē, talem scilicet quam antithesis edicti indicat, si videlicet scribere nesciat, ergo non signum, sed nominis scripturam: quā si testator non possit testamento applngere; id pastor aut Notarius adscribat, cui non videtur æquipollere notarij additio, quod testator subsignauerit: quia non per scripturā subsignauit, quam edictū requirere, & marginalis ad signū nota significare tantùm videtur, vt solet signū à signante exaratum esse, non autem ob morbū significatiuas notas alphabeticas literas exarare testatorem nō potuisse. Quia verba accipienda sunt secundū sonum, & vt communiter solent accipi; vt id significent, ad quod instituta sunt: quod hic non videtur obtinere, nisi fortè conjecturis in moribundo id apprehendamus, sed edictum formalitatem præscriptā exigit, coniecturas reiicit. *& subsignatur dicitur quod ab aliquo subscriptum est l. subsign. 39. D. de Verb. signif.*

Cæterùm qui ad scriptionem tenetur, & solummodo signat, pro eo est, ac si adhibitus non fuisset. *l. ad testium. 22. §. si quis ex testib. D. qui test. fact. pos.* nec priuilegio chirographi à tribus testibus subscripti æquiualet signatum tantū. *l. scripturas, & ibi DD. C. qui pot. in pig. & ibi DD.* quin & patrem inter liberos testantem nō signorum, vel notarum inuolucris, sed per totas litteras hæredū nomina declarare oportet, quæ vndiq; claræ & indubitatæ consistant. *Neuel. de test. collat. 17. c. 1.* Incertitudinem non remouent notæ. *§. si quis igitur Auth. de Inst. caut. & fid. d. l. scriptura. cum Auth. ibidem.* Adeoque vbi præscriptio nominis pro forma requiritur, non sufficit signum, ne quidem publicum. *d. l. ad testium. Menoch. de arbit. cas. 113. n. 11.* & in terminis testamenti in scriptis, *Crauet. de antiq. temp. p. 1. §. quæritur. num. 45. plures allegans.* Vnde quamuis testamentum signatorio annulo signari possit; non tamen alio quam characterem

habente. *d. l. si quis verb. vt tantum annulo quis, &c.* vbi iungit Vlpian. *variè enim signant homines.* quæ varietas & incertitudo, vt vitetur, annulum ibi, cui characteres insculpti sint, exigit. Quin etsi verum signum esse signantis constet, non æquipollet, cum scriptio nominis est de forma, & solemnitate. *Menoch. ibid.* vt hic esse videtur. aliàs idem de testibus & notario dici posset. nam de omnibus edictum, vnis iisdemque verbis disponit, quo nihil magis contrarium dici possit præfationi *ar.* 12. & fini, ad vitandas omnes incertitudines. & in hanc sententiam Rex rescripsit Senatui Antuerpiensi 12. April. 1630. notarios teneri adscribere, testatorem scribere non potuisse; notas & signa non sufficere ad euitandam nullitatem.

CONSVLTATIO V.

An testamenta olographa hîc sublata sint?

CONsuetudo testandi sub solo chirographo testatoris sine testibus, immemorabili vsu firmata in Clero Leodiensis diœcesis, *de qua VVamesius conf. 386. n. 3. & consil. 11 n. 3.* nullam passa est derogationem, per erectionem nouorum episcopatuum, in iis locis, quæ ab ea præcisa sunt, *c. ad apostolatus de concess. preb. in extrau.* videtur autem ea consuetudo exemplo militis sæcularis *l. 15. C. de testam.* illiusque argumento olim recepta in clerico, seu milite spirituali, & in piis causis, iudicio *Valas. consult. 67. Tiraq. de priuil. pia caus. p. 4.* quo & spectat subleuamen consanguineorum bellicâ calamitate attritorum. *August. de Ciuit. Dei, lib. 10. c. 1.* quod & maximè viguisse videtur in holographis clericorum testamentis ad pias causas de bonis mobilibus, ab ecclesia profectis, quæ eorum tantisper conditionem sequuntur, vt exempta censeri debeant à iurisdictione, & edictis Principum. *c. si diligenti de foro competent.* etsi praxis fortè suos pateretur aduersarios. præsertim nunc post edictalem legem omnibus vbi consuetudines à Curia probatæ non sunt, communem: quæ, (sicut aliæ leges ciuiles à clero seruandæ sunt, ne in corpore politico dissonantiam pariant) vix eneruari poterit.

CONSULTATIO VI.

Minor tutori eiusque filiis potest donare legare quantum aliis consanguineis ordinatè.

TVtor curatorve minorem inducere non potest vt sibi suisve quippiam relinquat. *ex edicto Caroli V. relato in perpetuo edicto anni 1611. ar. 14.* durante quidem administratione *d. ar. 14.* Agit autem edictum Caroli V. de inordinata inductione, dum eodem textu tutores, curatores, & concubinas comprehendit, & *d. c. 14.* parentes & fratres excipit. Igitur si bona minoris diuersis locis sint sita, & contrariis succedendi modis subiecta, successioque eius futura sit litibus obnoxia, inter tutores, eorumque filios, aliosve successuros ab intestato; & minor dirimere futuram eam litem voluerit; si paternos consanguineos vno atque altero gradu proximiores, atque magis dilectos habuerit, atque hos omnes in stirpes, in quarum vna comprehensi sint tutorum filij, æqualiter instituerit, maternos excluserit; non existimo locum esse edicto. quod iustam libertatem minorum restringere non intendit; sed tutorum concubinarumque captionibus obuiam tantum ire.

Itaque maternis hisce exclusis querelam non concedendam puto aduersùs testamentum ea ex causa; tum quod si aduersùs edictum commissum foret, non ipsis sed paternis consanguineis institutis accresceret excessa portio, quæ tutorum liberis adscripta est: inter hos autem consanguineos paternos, & liberos tutorum si controuersia moueatur, quâ æquitate videbuntur æqualiter instituti auferre velle à liberis tutorum eam partem, quâ reddantur inæquales, & minus is ferat, cui ob curam plus debebatur? & tutori eiusve liberis officium fiat damnosum, ex lege solum ad reprimendas tutorum captiones lata? quando etiam remunerationes admittit edictum, ex iudicis arbitrio in mobilibus.

CONSVLTATIO VII.

De patris testamento pro filiis interpretando in dubio.

1. *Primi in gradu si apud rebelles sunt, secundi rectè successionem petunt.*

SIne actione videntur experiri Actores testamentum F. nullitatis arguentes, quia proximi agnati non sunt, sed habent alios vno gradu priores. neque iuuari videntur quod hi apud Hollandos agant, eo quod nullam capitis diminutionem ob id pati videantur *l. si quis. §. in ciuilibus. D. de capt. & postliminio reuers. l. cum cognatum. C. de ingen. manumis.* quibus locis ciuiles dissensiones, & factiones non inducunt hostilitatem, iura captiuitatum, aut postliminiorum, adeoque nec incapacitatem successionum. At verò agunt eæ leges de mutuis ciuium dumtaxat dissensionibus, per quas quamuis sæpe resp. lædatur; non tamen in exitium reip. contenditur. *d. §. in ciuilibus. l. postliminium. §. à piratis. l. hostes. D. de capt.* cum ergo in rep. exitium contenditur, arma aduersùs ipsum Principem sumuntur, dubium esse non potest, quin læsæ Maiestatis crimen contrahatur, eoque nomine incapacitas successionum.

l. quis-

l. quisquis.C.ad leg. Iul.maiest. eoque obligantur, qui in eas partes discedunt. quod crimen in subditis contrahitur. eoque rebelles, piratæ, latrunculi, prædones appellantur. *dd.ll.* hostilitas autem decretur, si exteri essent, quibus, aut à quibus bellum esset decretum. *d.l. hostes.§.fin. l. latrones eod.* vt si bellum sit Romanis cum Germanis aut Parthis *ibid.* adeoque apud nos Hollandi rebelles vocantur, non hostes, & vt Maiestatis rei tractantur; sicut iure id fieri tradit Peregrinus *de iure fisci. l.3 t.8.n.6.Gigas. de crim. læs.maiestat. tit. de pæn. com. q 21. Menoch. cons.* 101. & initio tumultuum Belgicorum lata sunt edicta, quibus mandabatur, vt qui pro reis haberi nollent, partes eas desererent, & ad regias redirent. vnde sequitur Actores sine actione non expertos qui priores agnatos non habuerint, nisi Maiestatis reos.

2. Testamentum rectè nullum dici, quatenus conditum sit aduersùs aui fideicommissum.

Videamus nunc de modo institutæ actionis: contenditur ad nullitatem testamenti F. nec vllum illius vitium designant actores, nisi quod bona fideicommisso sint subiecta: atqui id nullitatem non inducit, cum etiam res aliena legari posset. *§. non solùm instit.de legat.* debuissent ergo Actores fidei commissariam hæreditatis petitionem, aut quam aliam ordinatè proponere; non autem nullitatis quæstionem, quæ hîc inepta videtur. *c.examinata & ibi Panormitan. & alij X.de iudic.* neque id emplastro clausulæ salutaris medicamen recipere videtur, quæ se vltra narrata non extendit. *Iason in l.nihil commune.n.*191.*D.de acquir.poss.* At verò Actores satis se explicarunt diuersis locis, se nullum velle declarari testamentum F. quoad bona dumtaxat aui fideicommisso nexa, quod F. potestatem non habuerit ea transferendi in hæredem, in præiudicium agnatorum, non seruato auiti testamenti præscripto. ad quem modum, quamuis legatarius vtilem habeat actionem; quâ hæres cogatur rem alienam redimere, aut æstimationem dare: quoad verò rei dominium certum est inutile; & nullum esse legatum, ita vt domino per id non præiudicetur: adeoque hîc rectè actores petunt testamentum, quoad fideicommissa nullum dici, neque eis potuisse præiudicare F. adeoque cum in Curiis Ecclesiasticis Brabantiæ nullitas testamenti coram Iudice ecclesiastico proponi possit ex Concordatis cum Principe initis, quæ secundùm communem modum loquendi accipienda sunt, *vt diximus in iur. pont. nou.anal.tit.de for.compet. n.7.* non malè statuemus hanc testamenti nullitatem rectè ibi propositam esse; pronuntiarique posse testamentum quoad fideicommissa nullum esse; si præscripta aui fideicommittentis seruata non sint.

Itaque videamus quænam illa sint, & an conditiones defecerint? auus proximis agnatis bona restitui voluit, si F. moreretur sine liberis ex legitimo matrimonio natis, nec condito testamento de consensu tutorum, seu executorum suorum: mortuus est F. sine huiusmodi liberis relicto filio tantum, quem solutus ex soluta genuit, & testamento à Principe legitimari petiit, quod testamentum condidit iam maior annis, tutelâ solutus, sine tutorum, executorumúe assensu, quorum alter iam obierat, alter tutelam executionemque nunquam acceptauerat: defecisse conditiones contendunt actores; negant rei, tutores pupilli instituti.

Atque illud imprimis clarum est, vbi plurès conditiones in institutionibus asscriptæ sunt coniunctim omnibus parendum esse. *l.si hæredi.D.de condit.instit. Anton. Faber C.lib.6. tit.30. quando dies legati.defin.1. & in not. n.3.* 3. Pluribus conditionibus grauatus, omnibus debet satisfacere.

4. itaque F. non sufficit sine liberis legitimè natis mortuum esse; sed requiritur, vt neque testatus sit.

Consequenter locum non habet ea quæstio; verum substitutus fideicommissarius excludatur per legitimatum rescripto Principis. quam tractat Fachin. *l.4. c.53.* & Pius IV. speciali Bulla *edita Kalendis Ianuarij* 1562. disertè declarauit per legitimationes præiudicium fieri non debere fideicommissis. 4. Legitimatus per rescriptū non excludit substitutum.

Sed neque an legitimatio in mortis articulo postulata, & concessa, in fraudem fideicommissi obtenta videatur. cuius rei argumenta eadem sunt, quæ formantur in ea quæstione, quam idem Fachin. tractat *eod.lib.c.55.* an legitimatus per subsequens matrimonium in mortis articulo excludat substitutum. & rectè dicitur excludere; nec in fraudem fieri quod principaliter quis facit, vt sibi commodet; etiamsi consequenter tertio incommodetur. *l fluminum. §. vlt. D. de dam. infect.* non ergo in fraudem postulata censebitur legitimatio proficua hæredi. tametsi hîc vi legitimationis principalis non sit exclusurus actores; cum auus desiderauerit liberos ex legitimo matrimonio natos: quod dici non potest de legitimatis per Rescriptum. argumento eorum, quæ tradit Fachin. *ibid. c.54.* quamuis nimis fortè & rigidè in legitimatis per subsequens matrimonium. 5. Sed per subsequens matrimonium.

Ergo omisso casu intestati, totus quæstionis cardo vertitur in casu testati, an F. ex præscripto aui testatus sit.

Et potuisse quemlibet extraneum instituere non diffitentur Actores; sed aiunt spurium à patre institui non posse; nec F. testari potuisse, sine consensu executorum, qui hîc non interuenit?

6. Bastardi simplices hæredes institui possunt.

Quod attinet ad eos qui ex soluto & soluta nati sunt, citra formam legitimi concubinatus, quod ex testamento patris capere possint diximus *in iur.pont. nou. qual.tit.de success. qua ab intest. & largius id tractat. Palaot. tract. de nothis.* obtinuitque ferè vbique terrarum, vt simplices bastardi non in vncias tantùm, sed etiam in totam massam hæredes institui possint. *Alciat.lib.4 parerg.c.5. legum Partitarum l. 6.tit.13.l.8. vbi Greg.Lopez. item l.11.Tauri.& ibi Gomes. n.5. versic. hodie Vasq. in controuers. illust.c.102.n.12. Boër.decis.127. Bacquet.du domaine.tit.de droict de bastardise.c.3.n.15.Coquille en ses institutions du droict François des bastards*

circa medium versic. le droict Romain, &c. & versic. ainsi obseruons. Papon. tit. de successions de bastards. arrest. 3. vers. vray est qu'il les peult donner & leger, s'ils sont ex soluto & soluta, Griuel. decis. 144. nu. 8. & conformes sunt consuetudines Antuerpienses nuper practicorum multorum testimonio ea in re probatæ, & arresto Cancellariæ Brabantiæ non ita pridem firmatæ.

7. Legitimationem peti à patre testante sufficit.

Accedit, quod filius F. sit legitimatus à Principe ad requisitionem patris F. quam testamento fieri sufficit. *Papon. tom. 3. artis notariatus lib. 6. tit. de legitimation de bastards. §. mais semble. versic. si non. citat Barthol. in l. Gallus. D. de lib. & posthum. Couuar. de matr. 1. 1. p. 2. c. 8. §. 9. num. 9. Faber in Cod. lib. 6. tit. de natural. lib. defin. 5. sub n. 7. vbi & senatusconsultum Sabaudiæ allegat, & expressè deciditur in Auth. item sine C. de natural. lib. quam ad hæc allegat Couuar. d. loco. item in Nouel. 74. quibus modis naturales efficiantur legitimi Collat. 6. t. 3. c. 2. §. si verò solummodo*, sed & hîc testator post obtentam à Principe legitimationem codicillos scripsit, quibus testamentum confirmauit, adeoque quamuis inutile fuisset prius mandatum petendæ confirmationis; firma tamen ex codicillis facta confirmatio. *l. legata. 19. D. de legat. 1.* traditque idem Couuar. *ibid. §. 8. nu. 26.* legitimationem Principis etiam extra territorium extendi quoad bona alibi sita, quia principaliter legitimatur persona, quæ trahit consequentiam bonorum. quod tamen in Brabantia patitur controuersiam: sed in casu proposito difficultatem non habet, quoniam F. indeterminatè legitimationem postulari mandauit, adeoque etiamnum peti potest in aliis extra Brabantiam Conciliis.

8. An extra territorium legitimantis extendatur.

Præsuppositâ ergo capacitate rei pupilli, quod à patre F. institui potuerit in bonis ab auo relictis, sicut quilibet extraneus; restat dumtaxat examinanda clausula, adiecta ab auo facultati testandi, de consensu tutorum, executorumúe.

Et verò fatendum est periodum illam non parum esse obscuram; tamen vt eam accipiamus iuxta intentionem actorum ratio non suffragatur.

9. Verba obscura interpretanda sunt ne testamenti factionem impediant. præsertim vltra maiorem ætatem.

Siquidem illa institutio vitiosa est, *si Titius voluerit*: quod alieno arbitrio permissa est, nam satis constanter veteres tenuerunt testamentorum iura ipsa per se firma esse oportere, non ex alieno arbitrio pendere. *l. ista de hæred. instit. l. qui in potestat. D. de testam. & ibi DD.* vt filius familias non potest testari cum consensu patris, ne testamenti factio ex alieno arbitrio pendeat, cuius essentia est, vt sit nostræ voluntatis sententia, *l. 1. D. qui testamenta facere possint.*

Et vt daretur, quod auus imbecillo adhuc iudicio patris, consilium mamburni, consensúmque adiungi voluerit; tamen post maiorem illius ætatem illud tanquam executoris testamenti requisiuisse non est censendus: *arg. l. ex facto in princ. & versic. iam enim. D. de vulgar. & pupill. iam enim*, inquit, *potest sibi facere testamentum, nam incipit iniquum fieri beneficium Principis si adhuc valere dicamus: auferet enim facultatem testandi homini sanæ mentis.* vbi furioso data à Principe curatela cessat, quando is resipuit.

Vnde Castrens. *in d. l. ex facto. n. 6. Iason. in l. stipulatio hoc modo num. 3. versic. teneo*, non valere aiunt statutum, ne fœmina testari possit sine consensu mariti, & Zasius nec pactum quo testandi libertas tollitur.

Tamen vt id demus fieri posse *argumento eorum, quæ in simili tradit Pecq. de testam. coniug. lib. 3. c. 1. & seq. l. 4. c. 42. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 41. tit. 3. num. 12.* quinimo nec auferri testandi facultatem, cum grauatus alia bona possit habere vel acquirere, quàm à testatore relicta; ne quidem si testator omnem bonorum dispositionem ademisset, *auth. res quæ. C. communia de leg.* etiam accedente testamentariæ sanctionis comprobatione, quæ hic arguitur: *l. filio præterito. D. de iniust. rupt.* nihilominus cum dubius sit sensus testamenti, quorum intuitu mamburnicam, quorum executoriam qualitatem adiiciat, & magis cum de F. loquitur mamburnicam tantùm insinuare videatur, præsertim dispositiuis verbis, vbi mamburnos & executores constituit; atque ex subiecta materia; & quo minus à iuris tramite, & causâ dispositionis recedatur, sit facienda coniectura voluntatis: *l. in conditionibus. D. de condit. & demonstrat. l. non aliter de legat. 3. Eucrard. in loc. à subiecta materia.* quin & ex sensu eorum, quæ præcedunt aut sequuntur: *l. 3. C. de liber. præterit.* & ex conditione personæ, ad quam diriguntur: *l. plenum. §. æquali. & ibi Barthol. Bald. & alij. D. de habitatione.*

Dicemus testatorem nullatenus voluisse eum consensum extendere vltra tempus mamburnij, prout post maiorem ætatem F. testatus est: prout mamburnus intellexisse videtur, qui post maiorem ætatem rationes F. dedit, & omnia munimenta restituit, ab eoque omnimodam apocham coram Senatu accepit, non mutanda nunc videntur, quæ huc vsque eam interpretationem habuerunt.

Præsertim nunc cum eo res deducta fuit, vt F. cum testaretur, nec tutorem amplius, nec testamentum aui executorem haberet: adeoque dum non nisi de consensu executorum, vel tutorum suorum testari eum permisit, tempus solum spectasse censendus sit, cum eos haberet. possessiuum est enim verbum *suorum*, vt notatur à Cuiacio, *& aliis ad l. puberes. 101. D. de verb. oblig.*

Quapropter & hoc ad decisionem totius causæ spectat, quod alter tutorum seu executorum officium demandatum subire recusauit, vt nec quamuis alter superfuisset, conditio impleri potuerit, quia ex pluribus delegatis, vno functionem repudiante cessat & alterius mandatum. *c. vno penult. c. prudentiam. c. cum super & alibi passim. X. de offic. deleg.*

Ideóque F. in casum mortis alterutrius superstiti facultatem fecit alium in defuncti locum

cum assumendi. Facultatem fecit, inquam; non præceptum dedit, vt teneretur assumere: vnde multo minus fuit F. obligatus magistratum adire, vt volunt Actores, qui deficientium tutorum vel executorum officium suppleret, quod F. non præscripserat auus.

Denique cum in iis conditionibus; quæ naturam potestatiuarum ferè habent, non tam casus, quàm voluntas grauati consideretur; receptum est, vt cum non stat per eum qui implere debet, conditio habeatur pro impleta: *Pecq. in c. cum non stat. 66. de reg. iur. in 6. sub fin. arg. l. siquis. 6. D. de condit. instit.* dicendum est, defunctis vel deficientibus tutoribus seu executoribus non stetisse per F. quo minus testamento eorum consensum (si quidem necessarius fuisset, quod non) adhiberet, adeoque habendum esse pro adhibito.

Neque porrò existimandum est auum, qui nepotem generali iuris præsumptione, & indiciis verborum testamenti creditur fuit diligere, in eiusque gratiam eam clausulam adiecisse, illam ita voluisse in odium retorqueri, vt in tempus maioris ætatis non tantùm, sed & in casum deficientium executorum auferri ei vellet testamenti factionem; cum nihil magis hominibus debeatur, quàm vt vltimæ voluntatis liber sit stylus. *l. 1. C. de sacrosanct. eccles.*

Itaque resoluendum est, non esse actores receptibiles in petita annullatione testamenti F. in quo nulla alioquin formæ deest solemnitas.

De success. ab intest.

CONSVLTATIO I.

In contrariis locorum legibus quo iure successio dirigetur?

QVamquam variè disputetur quò iure successio dirigatur domicilij, originis defuncti, an situs rerum: ratio tamen & decisio Nicolai Burgundi *tract. 1. controuers. consuet. num. 35.* placet maximè, vt quæ immobilia sunt legibus territoriorũ sub quibus sita sunt regantur; mobilia verò, & actiones (quia defuncti personam seu domicilium sequuntur, ibidemque existere intelliguntur, *idem tract. 2. n. 20. 23.*) atque itidem reditus, sine immobili corpore constituti (nam qui hypothecam habent fundiariam, fundum sequuntur. *ibid. n. 29.*) mores domicilij recipiunt: domicilium porrò ibi quis habere intelligitur, vbi larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, vnde rursus non sit discessurus, si nihil auocet. *l. ciues. C. de incol. l. 10.* qui autem negotiorum, belli, legationis, vel studiorum causâ alicubi degit, quam diu habet animum redeundi, domicilium non acquirit. *l. 2. C. eod.* amisisse animum redeundi præsumitur, qui bona in patria sita vendit, aliaque emit, vbi degat, vxorem ducit, decennij spatio habitat. *idem tractat. 2. nu. 33.* Cæterùm vix singula hæc sufficiunt: si concurrant; augent præsumptionem.

Sed siquis professionem, munus, officium adipiscitur, quod ex codicillis perpetuum est, facile crediderim intelligi eum ibi sedem figere, & animum in patriam redeundi amittere; cui perpetua huiusmodi functio obtigit: non si fuerit dumtaxat temporalis. nam tunc ad rationem militiæ, studij, legationisque reducitur.

Qui aulam sequuntur ad rationem militum pertinent; præsertim quibus functiones, & stipendia sunt temporalia: cæterùm si munus datum sit perpetuum, in aula constituisse domicilium perpetuò censebitur. *Vide l. 23. D. Ad municipal.*

Igitur N. in aulico munere defuncti successio iure quod in aula obtinet, dirigetur. quoad mobilia scilicet actiones, & reditus non hypothecatos: immobilia porrò recipient conditionem situs. Quid in Aulicis?

Quodnam est ergo ius Aulæ? & sanè rectè Gudel. *nouis. iur. l. 3. c. 2. nu. 43.* dicit priuilegium vrbis Romæ, & deinde Constantinopoleos, vt omnium communis patria censeretur, non communicari hodie aulicis vrbibus. quod præsertim obtinere debet in Belgica nostra, vbi multæ sunt prouinciæ atque omnes sui, atque absoluti iuris: nisi quod à Carolo V. in mutuam defensionem perpetuò connexæ sint: adeoque Princeps nullam præcisè aulicam vrbem habet, sedemue Imperij: sed singulis prouinciis atque vrbibus sua manent iura atque priuilegia: & Princeps sedem constituit pro lubito; plerumque quidem Bruxellis: quasi in meditullio prouinciarum, vnde imperia in omnes ditiones commodius deferantur; neque ipsa Bruxella aliquid præcipui iuris ex eo in Ordinibus Brabantiæ, seu aliàs sibi vendicat.

Cæterùm non ideo extinctum est ius Aulæ (neque id asserit Gudelin.) quod competit iis, qui in obsequiis Principis sunt; taliaque priuilegia, qualia data sunt iis, qui in Roma vetere aut noua, aut in comitatu Imperatoris credita sibi officia obirent. Communi scilicet scripto, atque Romano, edictis præterea Principum nostrorum. quæ omnes has prouincias obligant abstractim à localibus consuetudinibus, quæ in aulicos, vtpotè à municipiorum iurisdictione exemptos, vim non exerunt. Igitur qui perpetuum in aula officium habent, adeoque domicilium, quamuis non perpetuò huic vel illi glebæ affixum; vtentur iure Romano, Principumque edictis, iisque successio eorum deferetur: qui habent temporale; legibus domicilij, quod per aulicam militiam temporalem non censentur mutasse. sic tamen vt immobilia & reditus hypothecati semper sequantur conditionem situs. Quonam ergo iure vtitur Aula?

Ideoque aulici filius monachus Belgicis edi-

ctis

ctis successionis hîc delatæ incapax, in Hispania deuolutæ capax censebitur: quoad immobilia tamen in hæreditate existentia, Belgicum ea, vel Hispanicum ius sortientur ex situ. sed de iis edictis in Flandria publicatis quatenus in Brabantia, an ex toto, an quoad immobilia tantùm obtineant, diximus *in Iur. Belg. notitia tit. de Episcop. & cler. & tit. vnde liberi.*

CONSVLTATIO II.

Pacta dotalia circa futuras successiones an omnino sint seruanda?

1. Moribus seruanda censentur.

GAllici scriptores multum adeo tribuunt hodie pactis dotalibus, quæ spectant ad futuras successiones regulandas, vt soluto matrimonio conuentiones huiusmodi nullatenus posse infringi, aut reuocari à superstitibus contendant. *Papon. lib. 20. arrest. tit. 2. arrest. 1. Masuer. in pract. tit. des succeßions. nn. 13. & au traicte des associations. nn. 7. Aufrer. decis. 453. Molin. ad cons. Borbon. ar. 219. Bened. ad c. Raynntius verb. duas n. 197. Boër. d. 155. & 204. Imbert. in Enchrid. ad verbum instit. hared. Bugnien. aux loix abrogées l. 2. c. 151. & lib. 1. c. 225. Fontan. ad Masuer. dictis locis. Charond sur l'artic. 290. de la const. de Paris. Bernard Antoume sur la loy quod dotali, &c.* nec pauci sunt nostrates practici, qui eos sequantur. ideo quod coniugia passim communionem bonorum inducentia huiusmodi pacta pro diuisione & successione sæpe requirant, semper admittant: quæ secutis nuptiis irritanda non sint; quod nuptiæ, nisi sub iis pactis, contractæ aliàs non fuissent, & infectæ fieri nequeant: nec æquum sit ob causam data aut facta, causa secuta effectu suo carere. *ad quod attigimus in Not. Iur. Bel. tit. de iure dotium, pactis coniugalibus. &c.*

2. Nisi statuta secus se habeant.

Sed, vt vt ea res sit, controuersia huiusmodi moueri non potest in locis, vbi statuta seu consuetudines superstiti optionem tribuunt, an pactis coniugalibus, an testamento, an iure municipali stare velit, *vt tribuunt Mechlinienses tit. 9. ar. 12.*

3. Vel si optio superstiti detur. pacta vel testamentum, vel consuetudines seruandi.

Ea siquidem optio incompatibilis est cum irreuocabili obligatione conuentionum coniugalium: ideoque cum posito contrariorum vno destruatur alterum, cum quo illud consistere non potest; sequitur necessariò, vt, stante huiusmodi electione per statutum concessâ, stare non possit irreuocabilitas conuentionum antenuptialium.

4. Optasse aliud censetur qui testamentum pactis contrarium scripsit.

Potuit ergo F. superstes derogare pactis coniugalibus, instituendo primi & secundi thori liberos in legitimam, tertij in residuam hæreditatem: tametsi pactis coniugalibus secundi matrimonij conuentum esset, vt primi & secundi thori proles succederent, non pro numero, & in capita; sed in duas stirpes, seu duas portiones æquales, pro vnoquoque thoro alteram.

At-qui condidit F. huiusmodi testamentum, atque ita facto ipso declarauit se pacta coniugalia deseruisse, & iure municipali stetisse, propter ipsam repugnantiam, quæ inter huiusmodi testamentum & coniugale pactum existit. *l. vbi repugnantia. D. de reg. iur. & ibi DD.*

Et verò, si aduersarij huiusmodi argumenti consequentiam nolint admittere; oportet vt etiamnum viduæ, & hæredibus illius permittant electionem illam facere expressè, & disertè: quippe quæ ad hæredes sit transmissibilis. *Christin. ad Consuet. Mechl. d. t. 9. ar. 12. n. 1. Charond. lib. 7. res. 95. apud quem res sic iudicata referuntur.*

5. Agnatione liberorum an illa pacta infirmentur?

Nihilominus tametsi daretur non competiisse F. prædictam optionem, testamentum condendo pactis coniugalibus contrarium non satis declarasse, quod optione eâ esset vsus, & optandi facultatem ad hæredes non potuisse transmittere; tamen cum ratio & ius naturæ non patiatur, quin filius nihil demeritus patris non sit hæres; iuxta illud D. Pauli *ad Roman. c. 8. si filij ergo hæredes*; fit vt omnes conuentiones, donationes, aliique actus, quicumque agnatione liberorum reuocentur; seu eam interpretationem patiantur. *l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. l. si vnquam. C. de donat. l. cum auus. D. de condit. & demonst. l. generaliter. §. cum autem. C. de instit.*

Atque eapropter Iudices, à quibus, etiam liberos tertij matrimonij ad patris hæreditatem admiserunt, & aduersarij non sunt ausi petere, vt excluderentur; sed tantùm succedendi modum per stirpes, id est, per tres thoros, partiendi, non per capita seruandum petierunt; & Iudices addixerunt.

6. Eorum præsertim mentione non factâ casus vt omissus iuris dispositioni censetur reseruatus.

Id quod nec iuri, nec consuetudini, nec contractui antenuptiali, nec testamento F. conforme fuit. non iuri; quod omnibus patris filiis æquas portiones tribuit: non consuetudini; quæ ius sequitur, saluâ masculorum prærogatiuâ: non contractui antenuptiali; qui de liberis tantùm primi & secundi matrimonij disponit; de tertij matrimonij liberis mentione non factâ: vnde casus tertij matrimonij, & ex eo liberorum, in dispositione hominis omissus, relictus fuit dispositioni iuris *1. c. susceptum de rescript. in 6. l. si cum dotem in princ. D. soluto matrimonio. l. commodissimè. D. de liber. & posth. Enerard. cons. 38. n. 2. c. 95. nu. 1. c. 123. n. 6. c. 185. n. 11. c. 206. n. 3.* non denique conformis fuit sententia testamento, quod, relicta primis & secundis liberis legitima, tertios ad reliquam hæreditatem vocauit.

Itaque si contractus antenuptialis esset irreuocabilis, nec satis contrario testamento reuocatus, nec F. ita testari potuisset; fuisset hæreditas diuidenda in tot vncias, quot erant filij, & filiis tertij matrimonij in d. contractu antenuptiali omissis singulis singulæ vnciæ tribuendæ; reliquæ vnciæ in massam vnam côgerendæ, & ex ea medietas danda liberis primi matrimonij, altera medietas liberis secundi matrimonij, iuxta conuentionem antenuptialem.

Atque

Atque in hanc sententiam pronuntiauit Parlamentum Dolanum *apud Griuel.decis* 147. vbi masculis ex primo & secundo matrimonio excitatis adiudicatæ fuerunt partes in conuentione antenuptiali addictæ. Fœminis autem, quarum non erat mentio in contractu, tanquam casu earum omisso, & ex iure municipali suppleto, datæ illæ partes, quas consuetudo fœminis tribuebat. quamquam in contrariis terminis conuentio per capita, consuetudo per stirpes ibi successionem diuidebat. quo loco Griuel. iis, quæ in contrarium obiici poterant, respondet; & idoneis citationibus docet quàm non sit absurdum eandem successionem diuerso iure; sed diuerso respectu, regulari.

Quibus iungi potest, quod hodie per mores non sit insolitum aliquem mori partim testatum, partim intestatum; aut saltem successione regulatâ ab intestato, partim per codicillos, aut aliam vltimam voluntatem, aut pacta coniugalia, partim per iuris aut consuetudinum decreta.

Ex quibus sequitur Iudices primæ instantiæ nouum ius statuisse, non ex legibus, moribus, pactis, testamentoúe inter has partes dixisse: quod superior Iudex rediget intra terminos legum, id est, paterni testamenti, quæ liberis lex est priuata, quibus validè illud scriptum est ab eo, cui mores optionem dederant, an iure, an consuetudine, an pactis, an testamento communi coniugum stare vellet; adeoque voluerunt scripto exinde secundùm ius, & mores testamento liberos obstringi.

CONSVLTATIO III.

De Successione regul.

Professus in monasterio præter vnum emortuo validè professus est.

CVm collegium in vno præseruari traditum sit. *l. sicut. §. fi. 1. D. quod cuiusq; vni-*
1. *uers.* iisque retineat & exerceat ius omne totius Collegij *ibid. in verb. posse conuenire, & conueniri*, cum ius omnium in vnum reciderit: potuit N. residua monasterij S. alias sibi adlegere, habitu regulari vestire, professionem excipere, quamuis, vbi supersunt plures, conuentus mortua præfecta, non aliter nouitias potest recipere, quam si communiter ad præfectam & conuentum pertinet creatio monialium; non verò si ad illam; etsi de huius consilio. *c. fin. de regular. in 6.*

Et quamquam noui monasterij erectio, Ordinarij aliorumúe superiorum consensum requirit, ac dotem competentem; *c. quidam. c. qui de relig. c. de monach. 18. q. 2. Trid. s. 25. de regular. c. 3. aliaq; quæ tetigimus in Iur. pont. nou. tit. de adif. eccles. n. 14. & tit. de regular. num. 35.* tamen loquuntur ea loca de ædificandis nouis monasteriis, non vetant pro pridem ædificato ac sic penè emortuo nouas sic recipi, etiam extra locum monasterij à profugis. quippe quæ voluntariæ sunt iurisdictionis, etiam extra diœcesin, seu cuiusque locum proprium fieri possint, (vt sunt collationes beneficiorum secularium, & regularium, adeoque vestitiones & professiones) qualia exempla infinita vidimus durantibus his turbis in locis refugiorum. quamquam fateor loci diœcesanum non posse contemni, & volentem instrui debere de facultatibus, quibus alî possint profugi, & adlecti; ne incommoda, quæ canones præcauent, ab aduenis teneatur tolerare in sua diœcesi.

2.
Interea nec inde pendet statim nullitas professionis N. neque ex hac de illo quæstionis super peculio N. motæ. quippe liber homo bonâ fide possessus possessori acquirit ex re illius, & operis suis: *instit. per quas person. nob. acquir. per tot.* & monachus seruo comparatur, & ab hoc ad illum procedit argumentum: *Euerard. in loc. leg. loc. à seruo ad monachum.* Itaque sicut liber homo bonâ fide possessus pro seruo possessori ex dictis duabus causis acquirit; ita liber habitus pro monacho, ex iisdem duabus causis acquirit monasterio, donec ad libertatem prouocauerit. adeoque N. quidquid acquisiuit ex pensione monasticâ, operis, mineruali, & donariis amicorum, intuitu operarum datis, monasterio acquisiuit. quò etiam pertinent interusuria pecuniæ elocatæ, & ex prædictis duabus causis quæsitæ, ex aliis autem causis profecta pertinent ad statuliberum, eiusúe hæredes.

Putatitius monachus cui acquirat?

Cæterùm quia defuncta liberam habuit administrationem, & vbi degeret electionem, potuit cum superiore monasterij conuenire, vt victum & amictum quoad viueret, reciperet, ipsa certam ex peculio iusti pretij summam daret, quod autem supercrescit, & in vim testamenti, (nam & conuentionis do, vt des, & testamenti seu codicilli clausulam instrumentum habet connexam) & monasterium vult retinere, quæriturque an possit? pendet à validitate professionis eius decisio: nisi dicamus post tantum temporis in eam inquirendum non esse, ex præscripto tit. *C. ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur.* Et quamquam quinquennium lapsum non sit post mortem N. de qua nunc quæritur; tamen pridem lapsum est, quoad alios, quorum respectu monasterium habitum est communi opinione, *iuxta l. 6. C. eod.* pro legitimè per vnam residuam redintegrato. ideoque cum de statu huius N. quæri non possit, nisi tractetur de conditione matris, seu monasterij *iuxta l. 2. ibid.* ex hac de illo est dicendum; adeoque hâc præscriptâ, cessat de illo quæstio: *d. l. 2. d. f. 6.* & status matris, ac patroni præscriptus filios & libertos tuetur. *d. l. 2. l. 1. eod.* nisi controuertamus an monachi magis filiisf. an seruis comparandi sint. *de quo Thomas à IESV in commen. c. non dicatis p. 1. c. 6.* & per quinquennium

3.
Quamdiu de statu monasterij monachorumq; ad hunc effectum quæri possit?

non

non cesset quæstio emancipationis; adeoque adoptionis vel arrogationis an ritè peracta sit. *l. 5. eod.*

CONSVLTATIO IV.

De Successione ecclesiastici.

OBiit Episcopus B. 6. Aug. 1629. igitur quæsitum est 1. quomodo eius anni fructus inter illius hæredes & successorem diuidendi sint, & quomodo anni computatio facienda sit?

2. Nouum in palatio episcopali sacellum struxit, & in reparationem illius palatij graues impensas fecit: Quæsitum est, an quid, quantumúe hæredibus debeatur?

3. Plures sub illius diœcesi Ecclesiæ initio turbarum ciuilium ab iconoclastis destructæ sunt, ad quarum reparationem Principes nostri ad cleri requisitionem Regulamentum ediderunt, quod in Flandria publicatum est 21. *Iunij* 1614. quo decimarum ecclesiasticarum possessoribus contriburio iniungitur ad ratam trientis prouentuum, in annos sex; sed ad requisitionem Episcopi & Capituli B. *Ian.* 1616. mutatus est triens in sextantem, ita vt prorogatio solutionis eiusdem quantitatis facta sit in annos duodecim. præter Ecclesias reparatas tùm ab eo, tùm ab eius prædecessoribus: supersunt aliquæ, quæ reparatione egeant; quarum curatores defunctum nunquam interpellarunt, ex quo episcopatum adeptus fuit an. 1622. neque cum eo de forma aut modo reparandi, vt Regulamentum iubet, quidquam tractarunt.

Quæsitum est, an eius modò hæredes eo nomine compellari possint?

1. Non firmatâ satis cõsuetudine ius hîc cõmune sequendum.

Quod attinet ad primam quæstionem, diuersæ in ea sunt Doctorum opiniones, diuersa vndique arresta. & sanè antiquus vsus nullibi est conuellendus. Cæterùm in hoc episcopatu, qui ex nouis Belgij existit, non proponitur à morte primi Episcopi seruata vniformis ratio (qualem consuetudo & præscriptio requireret. *Mynsing. cent. 6. obs. 42.*) partitionis inter hæredes, & successores: & non subesse satis conuincunt duo tractatus inter eundem Episcopum & antecessorem initi, in profesto Dionysij 1620. & 8. Ianuarij 1622. Itaque ex ipso iure scripto desumenda videtur decisio.

2. Vt pro rata præstiti officij sit rata fructuum.

illud autem optimè proponi videtur in *lege finali de silentiariis. C. lib. 12.* vbi quod ex emolumentis & salariis silentiariorum defuncto debitum est, malè à successore peti rescribit Anastasius; quia non oporteat aliorum labores aliis adferre fructum. & de annonis in *l. omnimodo § fin. C. de inoffic. testam. l. his scholaribus de erogat. milit. annon. C. l. 12. l. 1. eod. Nouel. 55. & 53. & in l. 25. §. si oper. l. 26. D. de vsufruct.* vbi serui fructuarij locatarum operarum pensio pro rata temporis diuiditur: & maritus qui onera matrimonij tulit, fructus consequitur pro rata portione temporis, pro portione anni, pro rata temporis, pro rata anni, vt leges loquuntur. *l. si diuortio. §. si fundo. D. soluto matr. l. si alienum. l. si marito. §. vlt. D. eod. l. vnic. §. sed & nouissime. C. de rei vxor. act. l. cum in fundo. §. diuortio. D. de iur. dot. Paulus tit. 22. l. 2. recept.* quia æquum est eum qui onus sentit, correspondens sentire commodum: qui altari seruit, pro modo seruitij de altari viuere, beneficium enim datur propter officium. Porrò inter Prælatum, & Ecclesiam spirituale matrimonium censetur, & per illius mortem hæc viduata dicitur: adeoque æquum est ad exemplum mariti pro rata officij præstiti, ratam beneficij, & præmij ei præstari. Id quod in omni ea diuisione æquum est, vbi prouentus assignantur non iure aliquo dominij, vel vsufructus præciso; sed intuitu operæ, laboris, officij præstandi. quam sententiam tradit Couuar. *l. 1. variar. c. 15. num. 12.* & veriorem, æquiorem; & à senatu arrestis confirmatam Annæus Robertus, qui optimè hanc controuersiam excussit: *Rer. iudicat. l. 3. c. 3.* creditque *ad fin.* imposterum pro certo iure obseruari debere, vt inter beneficiarij hæredes, & successorem pro rata anni diuisio fructuum fiat.

3. Præsertim cum intuitu laboris assignati sunt fructus, vt in beneficiis quæ dantur propter officium.

Vt verò sciatur quam anni portionem peregerit Episcopus 6. Augusti mortuus, quæ fructuum portio ei debeatur; videndum est vnde anni computus inchoandus sit, alij enim à morte prædecessoris, vel adeptæ possessionis, alij à tempore maturorum fructuum, alij ab initio Ian. incipiunt: vnde veteres Ianum bicipitem dixere, quasi hinc lapsum, inde labentem annum respiciat: & idem Robertus eandem quæstionem examinans ibidem rectius, æquius, commodiusque censet mensem Ianuarium initium anni etiam in partione eiusmodi fructuum poni, vt quot mensibus aliquis beneficij possessor cultui diuino operam impenderit, tot ille fructuum partes ferat; reliquæ verò anni reditus partes successori relinquantur: atque hoc solemni arresto sancitum esse; atque exinde multis Senatus iudiciis eam partiendorum fructuum rationem confirmatam fuisse. *Vide & Choppin. de sacra polit. l. 3. t. 1. num. 23. 24. Monast. l. 2. t. 3. nu. 17.* Et hanc sanè computandi rationem politia tum ciuilis, tum ecclesiastica passim recepit.

4. Annus computandus principio Ianuarij.

nisi quod in pluribus Ecclesiis annum computari consuetum sit à festo S. Ioannis, seu alterius Sancti pro cuiusque Ecclesiæ obseruantia. eò quod ad eum diem præcisè beneficiarij residentiam inchoare possint, & debeant; & reuoluto anno ad eum diem finiant: vnde eundem computum fructuum ratio sequitur. atque eius quidem rationis semper ea causa manet, vt ad ratam præstiti eo anno seruitij debeatur rata fructuum, respondeatque ratum operæ pretium, quatenus dignus est operarius mercede suâ. sic in Synodo diœcesana Antuerpiensi *anni* 1616. *tit. 18. c. vlt.* decretum est, fructus pastoratus aut beneficij vacantis, per decessum vel cessum deberi domui mortuariæ,

5. Saluis aliis consuetudinibus ecclesiarum.

riæ, pro rata temporis, quo possessor resedit post festum S. Ioannis.

6. Episcopi & pastores statim residere & laborare, & fructibus gaudere debent.

Cæterùm quoniam Episcopi omni die anni obtentâ confirmatione residentiam incipere possunt, & quamprimùm debent; mox correspondet ratio fructuum, vt ex continenti debeantur; prædecessori autem non vlterius cedant, quàm ad diem vsque quo excesserit; siue per mortem, siue per resignationem: quæ autem interim obueniunt Sede vacante canones successori reseruant. *c. fin. de eff. ord. in 6. c. cum in officiis de testam. & Trid. sess. 24. c. 16.* sic Conc. *prou. Mecbl.* 1607. *tit. 17. c. 5.* pastoribus à captâ possessione & inchoatâ residentiâ pro rata temporis fructus assignat.

Ex quibus efficitur, vt incepto computu à mense Ianuarij 1629. Episcopo defuncto, & nunc eius hæredibus pro exactis septem ex eo anno mensibus, septem vnciæ tribuendæ sint ex asse illius anni, seu portiones septem ex massâ omnium bonorum, quæ eo anno obuenerunt; eam partiendo in duodecim menses, qui annum conficiunt, nullâ habitâ ratione, quando dies prouentuum cedat. *iuxta l. defuncta. D. de vsufruct.*

7. Nisi ad formam veterũ noui sint vsi.

Cæterùm quoniam noui in Belgio episcopatus erecti iussi sunt gaudere omnibus iuribus veterum, vnde sunt decisi; si veteres firmam partiendi consuetudinem habeant, & in nouis eadem aliquando sit seruata, non abs ratione fuerit in eadem consistere: sed quia plerique à diuersis sunt decisis partibus compositi; etsi magnum momentum faciat situs cathedræ, vereor non vniformem vsum esse seruatum, sed magis ad ius commune recursum.

8. Vsufructuarius modicas facit impensas, maritus & beneficiarius.

Quod pertinet ad secundam quæstionem, siue Prælatum consideremus vt vsufructuarium, occurrit *l. 7. §. 1. alias incipit lex hactenus. D. de vsufr. modica*, inquit lex, *refectio ad eum pertinet*: siue consideremus vt maritum respectu rerum dotalium, offert se lex 12. *D. de impens. in res dotal. in ædificandis ædibus*, inquit, *modicas impensas non debet arbiter curare.* magnæ igitur tantùm restituuntur, *Garcias de expens. & meliorat. c. 11. num. 5. 25. 26.* nam tueri res dotales vir suo sumptu debet, *l. 15. D. de impens. in res dot. factis*, sed & necessarias esse oportet aut vtiles saltem, non voluptuarias, quas auferre, non imputare potest.

9. Et necessarias.

10. Quæ necessariæ, quæ vtiles?

Inter necessarias impensas esse ait *l. 1. D. eod.* pistrinum vel borreum necessariò factum; inter vtiles refert lex 6. *eod.* in domo pistrinum & tabernam non necessariò adiectam; inter necessarias iterum ædificium ruens, quod habere mulieri vtile erat, refectum refert *l. 1. & l. 14. D. eod.* atque ad eiusmodi expensarum repetitionem condictio datur. *l. 5. §. fin. & tot. tit. D. de impens. in res dotales factis. l. vnic. §. taceat. in fin. C. de rei vxor. act. l. cum ad quem. C. de vsufruct.*

11. Quæ modicæ.

Quæ autem modicæ impensæ, quæ magnæ censeri debeant, non tam facile, inquit *l. 15. in fin. in vniuersum definiri, quam per singula ex genere & magnitudine impendiorum æstimari possunt.* Vnde & d. l. 12. ad expensarum æstimationem arbitrum vocat. adeoque inquisitio præsentis controuersiæ quid, quantumúe Episcopi hæredibus restituendum sit, ad iudicium bonorum virorum remittendum est; qui considerent, quid ex illis, vti modica refectio, ad eum pertinuerit: quæ magna sint impendia; quorum nomine actio dabitur: nam quæuis modica ædificiorum episcopalium refectio ad eum pertinuit, magnarum condictio danda est.

12. Ex arbitrio boni viri.

Inter has procul dubio ædificia ruentia non leui sumptu refecta; sacellum, quod Episcopo habere vtile, decens, necessarium erat, *iuxta d. l. 1. in fin.* magno sumptu exstructum, reponenda credentur: ex eademque distinctione præsumptio & decisio sumitur, quid donandi, quid repetendi, animo impensum sit. *l. vtrum. D. de donat. inter vir. & vxor.* exiguorum donatio amicitiæ facilè imputatur; in magnis nemo suum iactare præsumitur; neque in dubio. *l. cum de indeb. §. 1. D. de probat.*

13. Dignitati congruenter.

14. Vnde & cẽsendũ quid donandi, quid repetendi animo sit impensũ.

Hac ergo in controuersia resoluendum est modicas impensas non reperi, magnas reperi: earumque æstimationem ad arbitrium bonorum virorum remittendum: qui & prouentuum episcopalium quantitatem iuxta reparationum summam expendent. respectiua enim sunt paruum & magnum. Atque hæc procedunt supposito quod meliorationes beneficiarijs deberi possint: quod negat Garcias *De expens. & melior. c. 15. num. 71.* nisi de illorum patrimonio sint factæ: nec apud Hispanos peti solere, quod ab ecclesia protectæ apud eandem manserint, sed hîc peti vidi, & amicabiliter plerumque componi: & considerari, quod pecuniæ, vnde meliorationes sunt factæ, semel in dominio fuerint beneficiarij.

15. Quæ non actione sed officio Iudicis debẽtur, à tempore tantùm exactionis debentur.

Ad tertiam quæstionem quod spectat, statuendum est id quod ad reparationes Ecclesiarum clerus contribuere cogitur, non aliquâ obligatione, quæ ex contractu vel quasi nascatur, deberi; sed officio Iudicis. vt præstationes, munera, oneraque patrimonialia, extraordinaria, angariæ, perangariæ, ac similes indictiones non antè debentur, quàm exigantur. *munus*, inquit, *l. 214. D. de V. sig. propriè est, quòd necessariè subimus lege, more, imperioue eius, qui iubendi habet potestatem*: rursum *l. 239. munus publicum est officium priuati hominis, ex quo commodum ad singulos vniuersosq; ciues, remq; eorum imperio magistratus extra ordinem peruenit.* vbique imperio; non actione: neque ex obligatione, vnde actio nascatur. Itaque iussu, imperioque magistratus hæc exiguntur. vbi ergo non iubet, aut priusquam iubet magistratus, non debentur. ad eundem modum loquitur *c. de his. X. de eccles. ædif. ad reparationem*, inquit, *& institutionem Ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis quæ sunt ipsius Ecclesiæ, cum ipsis supersunt, conferre: vt eorum exemplo cæteri inuitentur.* sic etiam Concil. Trid. *sess. 21. c. 7.* eos cogi iubet ad reparationem, qui fructus ecclesiasticos percipiunt;

16. Vt Ecclesiæ reparatio.

& in eorum defectum parochianos : de vtriſque eodem modo loquens 3: quamuis de his in ſubſidium iuſſu, imperio,coactione,clerus ad reparandas Eccleſias compellitur, non aliâ obligatione aut actione, quàm vt cæteri inuitentur : quando ergo nondum iubentur, imperantur, coguntur, nondum tempus eſt cæteros inuitandi, tantiſper nulla obligatio fori orta eſt,quæ tranſire poſſit in hæredes.

Id quod & hac in re,vel inde liquet,quod alioquin Eccleſiarum deſtructarum reparatio iam inde à tempore ruinæ repetenda foret, poſt quod tot pij Prælati necdum exiſtimarunt illud ad ſe pertinere ; ſed cum demum tempora permitterent, & incolarum, ad quos reſidui ſupplementum reuoluitur, inopia ſufficeret; illique ſubſidium hoc poſtularent.

17.
Ex Regulamento ex tempore quo fuerit per illud petitũ.

Neque refert Regulamentum exinde editum, & publicatum : neque enim illud eo propoſito latum eſt, vt anteriores debitores ſoluerentur, aut poſteriores nouâ obligatione necterentur : non ad obligationem ſpectat, ſed modum, & quo facilius Eccleſiæ reſtaurarentur: vt prouiſionalis modus iniretur,quò id facilius fieret, ceſſantibus litibus ex multis cauſis apparentibus, & ſubleuato clero, ne ſub nimio ſimul onere fatiſceret, cui ex contractu etiamſi debeat ſubuenitur ne vltra quã facere poſſit exigatur.cui fini ex diametro opponitur, ſi plures anni ſine rei alicuius mentione labi ſinantur, & cum lubitum incolis erit omnium ſimul ſumma exigatur; & faciliorem dilatione, & diuiſione ſolutionem iuncto rigore petant, & clerum obruant, & quod ab anteceſſoribus præſtandum erat, ſucceſſoribus imponant : cum mora ſua cuique debeat eſſe nociua, non alterius conditionem iniquiorem facere, non alter pro alterius debito conueniri, ne filius quidem pro patre.

18.
Et incolæ qui ſunt tempore exactionis ſoluunt collectas has,non præteriti aut futuri.

Id,quod & in ſolutione collectæ parochianorum, quàm Regulamentum in ſubſidium decernit, obtinet ; vt non conueniantur veteres olim incolæ, ſeu eorum hæredes, ſed hodierni ſolùm, quorum tempore demum reparatio exigi cepta eſt. neque enim id hactenus auditum vllibi, minus admiſſum eſt. vt rectè Pecq. *de repar. eccleſ. c.10.n.5.* docet incolam non teneri ad collectam pro reparanda Eccleſia indictam poſtquam diſceſſit, vel antequam eo aduenit : Idem ergo erit dicendum de beneficiario, vt antequam imperio ſuperioris cogeretur ad reparandam Eccleſiam, antequam reparatio indiceretur mortuo.

19.
Sed Prælati proprias eccleſias non moniti reparare tenentur,ſicut vſufructuarij ſaluam rerũ ſubſtantiam ſeruare ex rei natura.

Et quamquam idem Pecq. *eod. lib. c.18.* aliud ſtatuat in Prælato, quàm *d.c.10.* in populo ad reparandam Eccleſiam obligato ; loquitur tamen tantùm in eo, *qui*, inquit, *res Eccleſiæ neglexit, aut eam vti oportuit, non intertenuit.* vt ipſe vel eius hæres id refundere debeat.ſiue eum ideo ex contractu, vel quaſi contractu, ſiue ex delicto, vel quaſi delicto teneri dicas: liquidò enim id accipiendum eſt in eo, qui claro iure ad reparationem tenetur,vti in propriis, & quaſi domeſticis Eccleſiis,ſic enim vſufructuarius, qui ſaluâ rerum ſubſtantiâ tantùm frui debet, etiam ſine interpellatione fartâ tectâ ſeruare debet. *l.64.65. D. de vſufruct.l.13.in princ.D.vſuf.quemad. caueat.* quia naturæ vſusfructus id ineſt : ſed hîc de reparationibus agitur, quæ non liquidò ad defunctum pertinuerunt; ſed de ruinis, quæ ab iconoclaſtis ſunt illatæ. de quibus multa alia Pecq. ſcribit *eod.lib. c.1.vſque ad 9.* quæ propterea cum indicuntur debentur ; & quidem iam ad modum Regulamenti, prorogationiſúe præſcriptæ à tempore interpellationis. Alioquin ſi ex fundamentis Pecquij procedi-tur obligata & exequenda ſunt omnia bona Epiſcoporum, qui huc vſque B. fuerunt à tempore ruinarum. Neque rurſus Regulamentum in contrarium facit, vt ab illius tempore computatio facienda foret; quia vt ſuprà dictum, non illud nouum ius introduxit; ſed magis vetus declarauit, modumq́ue facilem explicuit; debitores non exonerauit, adeoq́ue vel in omnem euentum, ſi ab eo computandum foret, eſſet annus 1611. attendendus; quo Principes ſuper eo, quod Concil. Mechl. prouinc. 1607. requiſierat, intentionem ſuam declararunt; non tantùm, quo illud in Flandria publicatum eſt.nam publicatione tantùm egent leges nouæ, non quæ prius tantùm ius explicant,modum proponunt,aut præſentibus negotiis applicant.

20.
Sic & quiſquis certo tenetur non controuerſo iure ad eccleſias reparandas vnde prouentus percipit.

Vnde liquet hæredes eiuſdem Epiſcopi D. nomine reparandarum Eccleſiarum ab iconoclaſtis olim dirutarum compellari non poſſe, ad quas reficiendas viuus ille non fuit exactus; & in iis, quarum nomine exactus fuit, ſolutionum terminos à die exactionis computandos eſſe.

CONSVLTATIO V.

De Tutorum Obligatione.

1.
Tutor diuiſâ adminiſtratione pro contutore non tenetur.

TEſtator tutores, curatoreſúe (mamburnos vocamus) minorenniuin ſuorum liberorum, & bonorum illorum, executoreſq́ue teſtamenti ſui ordinauit, diuiſâ adminiſtratione, quam deinde & Iudex diuiſit; tutorum alter pro altero non tenetur. *l.2.l. de peric.tutor. l.2. de diuid.tutel.* quod idem obtinet quando vis maior, bellum ſcilicet inter prouincias obſtitit, quo minus, qui in vna prouincia degit, in altera adminiſtret. (iuxta *d.l.2.de peric.* vbi teſtator aut Iudex per regiones adminiſtrationem ſeparauerat) quia impoſſibilium iure, vel facto nulla eſt obligatio ; nihilq́ue accuſari is poteſt, per quem non ſtetit, quo minus quid fieret. Eo modo in caſu noſtro Iacobus Ioanni in Concilio Hollandiæ condemnatus eſt ad peragendam executionem teſtamenti, quantum in iis ditionibus fieri poſſit ; & Martinus ab arbitris Antuerpiæ abſolutus,quo ad ea,quæ in Hollandia peragenda fuerunt ; reiecto aliorum ad Iacobum & Ioannem onere : niſi ante prouinciarum

ciarum diuiſionem commiſſa fuerit culpa; ſcilicet quod Ioan. non eam in pupillorum, quam ſuis rebus præſtiterit diligentiam, cum ſibi ſoli vigilauit, vt parum ideo eius intereſſet, an rationes diſtraherentur, & liquidarentur, vt non omnem diligentiam intra primos iſtos annos præſtitit, cum neque ius, neque ſtatuta, neque ratio tantum temporis concedat. *de qua re infertus. ſic ſonat art. 87. van onbejaerde kinderen in Conſuet. Antuerp.*

2. Niſi cum debuit ſuſpectum non reddidit.

Periculum, inquit, *d.l.2. de diuid. tutel. inuicem tutoribus non ſuſtinentibus, niſi per dolum aut culpam ſuſpectum non remouerint, vel tardè ſuſpicionis rationem mouerint, cum alter eorum non ſoluendo effectus ſit. l. fin. D. rem pupilli ſaluam, ſi*, inquit, *idonea culpa detegatur, quod ſuſpectum facere ſuperſederit.*

Cuiuſmodi in re nimis flaccidè Ioannes ſe geſſit, quod contutorem & coexecutorem, vel etiam Walterum Agentem Londini dum vel vnus vel alter nimis pecunias pupillares retineret, quibus pater mandauerat comparari prædia vel reditus: quamuis receptionem ei, non autem tam diuturnam retentionem, teſtator fiderat, adeoque contutor fidere potuerat: *Gutier. de tut. p.2.c.9. num.13. debet*, inquit lex, *tres tutores. §. quod autem. D. de adminiſt. tut. inquirere fortunas contutoris*: ſed hoc ex perſonæ qualitate, & temporis intercapedine, quo teſtamentum factum eſt, &c. æſtimationem accipere debet, & potuit pater aliquid eorum poſt teſtamentum accidens ignoraſſe.

3. Quo caſu etiam pro contutore non tantùm ſortem, ſed & vſuras ſoluit.

Adeo quidem hæc obtinent, vt ſi tutor, diuiſâ, vt dictum eſt, adminiſtratione pro contutore condemnetur, an etiam in vſuras condemnandus ſit, cum quæſitum eſſet; *placet*, inquit, *l. tut. 7. §. ſi tutor. D de adminiſt. (vt multis reſcriptis continetur, & Papinianus lib. 12. quæſt. ait) etiam in vſuras eum condemnandum, ſi ſuſpectum facere ſuperſedit*, & quidem eas demum vſuras cogendum præſtare, quas etiam ſuæ adminiſtrationis cogitur.

Quare eo ſenſu & diſtinctione accipiendum eſt arreſtum à Papone citatum, *lib. 15. t.5. arreſt. 13.* aut pro eo caſu, quo ne quidem ipſe tutor adminiſtrans, qui pecunias pupillares non fœnerauit, ſeu potius more noſtro in reditus licitos, aut ſocietatem mercatoriam (de qua Couuar. *lib. 3. Var. reſolut. c.2. & Leſ. de iuſt. lib. 2. c. 25. diſp. 3. Gutier. de tutel p.2. c.9.*) aut prædiorum emptionem non collocauit. ruſticus puta ob ſuam ſimplicitatem. vt alio arreſto Pariſienſi deciſum eſt. *citato à Chopin. lib. 1. priuil. ruſt. p.1. c.5.* vt vt ſit arreſtum illud quocumque caſu, cauſæ, perſonarumue merito, inter alios pronuntiatum ſit, nihil mouet, vt à claro iure diſcedatur.

4. Non diuiſâ ſic adminiſtratione quatenus in ſolidum teneantur.

Cæterùm non diuiſâ adminiſtratione per teſtatorem, aut Iudicem, ſed per contutores non expreſſa voluntate (nam ſi alter alteri mandauerit, geſſiſſe ipſe mandans intelligitur. *l.5. §. geſſiſſe. D. de adminiſt. Rot. Gen. deciſ. 14. num. 70.*) ſed tacitâ diſſimulatione, quamuis hoc caſu diuerſimodè reſpondiſſe videantur Iuriſconſulti; reſcripſiſſe Imperatores, Interpretes declaraſſe, Iudices decidiſſe; Conſuetudines tamen Antuerpienſes, quibus alligati ſunt tutores executoreſque teſtamento Antuerpiæ condito dati, vbi teſtator habitauit, & mortuus eſt, atque adminiſtratio aliquot annis habita eſt, vſque ad diuiſionem regionum (cum rerum primordia ſint inſpicienda, obligationeſque perſonales ſemel natæ ex locorum mutatione mutationem non recipiant, ſicut res extra territorium ſtatuentium ſitæ ſub ſtatutorum diſpoſitionem non cadunt) diſertè fuent illi ſententiæ; quæ vnumquemque in ſolidum obligat; pro optione minorennium.

Impreſſæ enim nimis claræ ſunt; quàm vt dici poſſint ferè nihil aliud continere, quàm quod habet *l.2. & 3. C. de diuid. tutel.* quod non excludunt beneficium ordinis, *de quo in l.2. C. de hered. tut. l.1. & 2. C. ſi tutor vel curator non geſſerit. l. tut. 39. §. in eum. D. de adminiſt. tut. l. fin. D. rem ratam haberi*; neque beneficium diuiſionis, *de quo in l.1. C. de diuid. tutel. l.1. §. nunc tractemus. D. de tutela & rationibus.*

Quodque obſcuræ conſuetudines, quantum fieri poteſt, interpretatione reducendæ ſint ad intellectum iuris communis. *c. dilectus. X. de conſuet. c. inter dilectos. X. de fid. inſtrum. c.1. X. de conſt. gloſ. in l.1. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi DD. Prederic. in tract. de interp. l.p.2. in princ.* atque hoc eſt, quod Doctores tradunt ſtatuta omnia interpretationem ſuam accipere à iure communi. *textus & DD. in l.2. C. de noxal. act. Albericus in l. Cæſar. D. de vectigal. & publ. Panorm. in c. dilectus. X. de conſuet. Romanus conſ. 144. num. 3. & alij Doctores quos allegat & ſequitur Gail. obſer. lib. 1. obſer. 50. num. 8. & obſer. 33. lib. 2.*

Quia conſuetudines, quia facti ſunt, ſecundùm morem & intelligentiam factorum ſunt intelligendæ, cum facta diſcrepant ab apicibus iuris: *l. ſemper in ſtip. & quæ ibi traduntur, l. in obſcuris de reg. iur. c. inſpicimus eod. in 6. l. hæred. 21. §. ſed etſi. D. qui teſtamenta facere poſſunt, in verbis vtique placeret coniectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis ſcripturis: l. capien. 128. §. quod factum eſt. cum in obſcuro ſit ex affectione cuiuſque capit interpretationem D. de reg. iur.*

Adeoque in hac quæſtione prout ſonant, atque ad literam ſine rigoris, aut æquitatis diſtinctione exaudiendæ ſunt, non vt dicantur ſecundùm merum ius procedere; beneficium autem ex æquitate conceſſum non excludere: adeoque cum dicunt vnumquemque tutorem pro omnibus tempore tutelæ ſuæ adminiſtratis ad optionem minorennium conueniri poſſe, saluâ repetitione à contutore, ſignificant etiam condemnari & exigi poſſe in ſolidum.

Iuuat quod vnicam addat exceptionem ex facto, quæ in aliis firmat regulam; ſi diuiſio ſcilicet facta fuerit à Iudice vel teſtatore.

Denique quia articulo 88. dicunt conſuetudines eum, qui non adminiſtrauit (ceſſante prædictâ diuiſione) conuenibilem non eſſe, neque teneri, niſi in ſubſidium, niſi qui ad-

ministrauit notoriè non esset soluendo, quod procul dubio falsum est, si accipiatur de mero iure, eo enim tenetur: sed exceptionem tantùm habet, atque beneficium excussionis. itaque conformiter vterque articulus accipiendus est, prout sonat, sine medicamine rigidi vel benigni iuris; quos apices vulgus non capit, quod tamen inducit consuetudines, & ex cuius facto, & vsu eæ conscriptæ sunt.

Et quamuis impressæ consuetudines dicantur non esse authenticæ, tamen anno 1547. in authenticis *sub titulo van VVeeskinderen* aliquid non absimile statutum fuit in consuetudinibus, quæ tunc ad Curiam missæ fuerunt, nec hactenus improbatæ: saltem eatenus valent, quia à viris insigniter doctis collectæ sunt, vt in obscuri sensus elucidatione facilè pro ea sententia standum sit.

5. Si tutor vnus non sit idoneus.

Itaque iure Antuerpiensi, si Martinus, Iacobus, & Ioannes tutores curatoresue liberorum Caroli fuerint, omnes in solidum exigi possunt, nisi quatenus temporum ratio eos excusat.

6. Quid si Mar. Ioan. Iac. fuerint mamburni liberorum Caroli respectu bonorum testatoris.

Iure etiam non controuerso dum contutor soluendo non fuerit, tutor exigi potest: *l. ex persona. C. de prob. l. 1. C. de diuid. tutel.* spectatque ad tutorem probatio soluendo fuisse: *l. si contendat. D. de fideiussor. l. 3. ibi si collegam depositi officij tempore soluendo fuisse ostenderitis. C. de prob. l. 1. §. probatio autem non pupillo incumbit, vt doceat soluendo non fuisse, sed magistratibus vt doceant eos soluendo fuisse. D. de magistrat. conueniend.* qui autem non est de præsenti idoneus, de præterito non fuisse præsumitur: *Bart. Bald. in l. 3. C. de prob. & l. non est. Menoch. lib. 1. præs. 24. num. 45.* Id autem de Iacobo Ioannes seu eius liberi non docuerunt, & minus de Waltero, qui non subitò (vt *in l. 14. D. de adminis. tutor.* id excusatur) sed paulatim facultatibus lapsus est: quod prudentiores futurum facilè prouidebant, & de Iacobo etiam ante mortem cordati sentiebant: in vtrumque autem debuerunt inquirere, vt suprà demonstratum est, & vtriusque lapsus post eorum tot annorum moram, de qua infrà, accidit; post moram autem etiam casus fortuiti præstantur. *l. 5. D. si cert. pet. l. hominem. D. mandat. l. fundi. D. de nouat. l. vir vxori. D. de dot. præleg.*

7. Quid si executores testamenti tantùm?

Si autem respectu liberorum Caroli non tutores seu curatores (nam hi in hac materia iisdem legibus reguntur, *l. quidquid. 7. C. arb. tut. l. properand. 11. §. fin. C. de iud.*) sed executores tantùm testamenti intelligantur fuisse, tametsi testator liberorum suorum minorennium, & bonorum indiscriminatim mamburnos (quod vocabulum & tutorum & curatorum officium comprehendit, & ad annum 25. durat) ipsique Ioannes, Iacobus, & Martinus se nominarint, seque palam pro tutoribus gesserint, ideoque perinde, ac veri tutores, etsi veri non forent, se obstrinxerunt; *l. 1. D. de eo qui pro tutore gessit*, quamuis *l. Imperator. D. ad municipal.* comparare alios administratores tutoribus videatur, & glos. *in l. fin. seu l. plura. D. de tutel. l. atqui natura. §. non tantum. D. de negot. gest.* nominatim executores tutoribus æquiparet, & Bart. *in l. 27. D. de neg. gest. num. 3. & 4.* inter gestores diuersimodè distinguat, & l. Lucius. 46. §. *Sempronij. D. de admin. tut. alia,* inquit, *causa est tutorum, & eorum qui reipublicæ negotia administrant*; tamen verisimilius est vnum executorum pro altero non teneri: *l. cum alicui cum ibi not. per eundem Bart. D. de neg. gest. Bart. in l. eadem. D. de duobus reis, & eum citat Roncbegal. ad d. l. ead. n. 250. in fin.*

8. Quid si omnes neglexerint?

Cæterùm sicut ait lex 2. *C. si tut. vel curat.* qui se non immiscuerunt tutelæ ex persona eorum qui gesserunt, & idonei sunt, non onerantur: si qua verò sunt, quæ cum geri debuerunt, omissa sunt; latæ culpæ ratio omnes æqualiter tenet. Similiter qui omiserunt gerere eo modo, quo iussit testator, si quid gestum non est, vel minus rectè gestum est, omnes tenentur.

In hoc negotio testator iussit ne diuideretur administratio, quod aliàs iure licet. *§. 2. inst. de satisdat. tutor.* sed ex pluralitate suffragiorum omnia fierent. Quid autem non ita hîc gestum sit expendi debet, postquam consilium suffragiumque dari diuisio regionum non impediuit, dum literarum cursus & reciprocatio non fuit vetita. 9. Quid hîc?

Ad eum modum inquit *l. tres tutores. D. de administ. tut.* in eo quod nemo gessit, non vtique eius periculum est, qui quædam gessit: sed communiter omnium: *l. tutores. 39. §. in eum eod.* quod tamen ex tutela non peruenit ad eos, qui se negotiis miscuerunt, sed communi negligentiâ periit, citra substitutionem ordinum æqualiter omnium periculum spectat; *l. si plures. eod.* si plures tutelam non administrauerint, si quidam ex his idonei non sunt, onerabuntur sine dubio cæteri: nec iniquè; cum singulorum contumacia pupillo damnum in solidum dederit. vnde quærendum an pupillus actiones ei, qui solus côuenitur, in alterum pro parte scilicet præstare debeat? sed cum propria cuiusque contumacia puniatur, quâ fronte poterit hoc desiderari? Ecce in omissis nec diuisionis, præsertim vbi vnus non est soluendo, nec excussionis, nec cedendarum actionum beneficium obtinet.

10. Quid in executoribus in neglectu?

Ex ratione præcitatarum legum id sequitur, vt quamuis executores pro iis quæ gesserunt, vel in solidum non teneantur, vel beneficiis æquitatis iuuentur, in his tamen quæ communiter neglexerunt, in solidum singuli teneantur, quia propria cuiusque contumacia, vel negligentia punitur, eaque in solidum pupillis damnum dedit, ideoque non alienum aut coexecutoris periculum subeunt, sed suũ, & pœnas sui defectus. Quamobrem executores exactissimè officio satisfacere debent, *quid enim,* inquit Cic. pro *Ros. Amerino, recipis mandatum, si aut ad tuum commodum conuersurus aut neglecturus es?* & infrà, *ergo idcirco,* inquit, *turpis hæc culpa est, quod duas res sanctissimas violet, amicitiam & fidem. nam neque mandat quisquam*

quam ferè, nisi amico, neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. per diuisimi est igitur hominis simul & amicitiam dissoluere, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset. & paulò pòst, *in minimis priuatisq́, rebus, etiam negligentia in crimen mandati iudiciiq́, infamiam reuocatur.* ideoque *l. 13. C. mandat.* omnem culpam, excusato solo improuiso casu, præstandam esse declarat. & *l. in re. C. mandat. nihil neglectum culpâ vacuum est.*

Quod si hæc generatim in mandatis inter viuos obtinent, atque inter extraneos, multò magis in supremæ voluntatis executione, postquam morientes iam amplius velle non possunt, filiis hæredibusque demandata exigentur.

Quam ob causam ; quod in aliis mandatis non obtinet, negligens intra annum *c. nos quidem. X. de testam.* defuncti voluntatem adimplere, priuatur à testatore relictis. *c. si heredes eod.* omninò ad exemplum tutoris tutelam recusantis *l. Nesennius cum seqq. D. de excus. tut. Auth. de hered. & falcid. §. his omnibus Coll. 1. Auth. hoc amplius. C. de fideicommiss.* & quidem indistinctè: quamuis *d. l. Nesennius* in tutore distinguat, de qua re Gutier. *de tut. p. 1. c. 22.* & Iudex executionem testamenti procurat. *d. c. nos.* sed nec quidem in tutoribus constitutum est , vt ob neglectas res pupilli fortè deinde mortui, ideo hæreditate illius, si proximi agnati fuerint, priuentur : neque iure substitutionis excidant. *l. amicissimus. D. eod. Gutier. ibid.* Par igitur, si non maior, erit obligatio executorum, tutorumque ex neglectis, & desidiæ vindicatio.

11. De temporis mora. Porrò tutor, curatorue defensionem pupilli, vel adulti sine vlla dilatione subire debet. *l. fin. §. fin. C. de administ. tutel.* ideoque si neglexerint pecuniam in nomina collocare , ex eo die

12. Et vsuris. vsurarum nomine tenentur : *l. qui negotiationem. §. pupill. D. de administ. tut. l. si tutor. D. eodem verb. ipse in debitam pecuniam & vsuras pecuniæ, quam non fœnerauit , conuenitur.* spatium tamen ea lex dat sex mensium , altera autem lex vtitur verbo statim: *l. tutor qui.* menses duos concedit , nisi probet tutor per se non stetisse , sed venalia prædia aut reditus non fuisse : *Gutier.*

13. Et vsuris vsurarum ex consuetudine. *d. c. 9. n. 29. l. tutor qui eodem §.* si vsuras exactas tutor vel curator vsibus suis retinuerint , earum vsuras agnoscere eos oportet. sanè enim parui refert vtrum sortem pupillarem an vsuras in vsus suos conuerterint : quia , vt inquit d. lex *qui neg. §. fin. D. eod.* vsuræ in sortem computantur , vel vniuersæ summæ vsuras debere curatores incipiunt, quia omnis pecuniæ, quæ ad curatores transit, par causa est , quia omnis sors efficitur: & *§. ex duobus ibid.* respondetur, quod si pecunia mansisset in rationibus pupilli , præstandum quod bonâ fide percepisset, aut percipere potuisset, si fœnori dare cùm potuisset , neglexisset : qua in re benè Gutier. *d. c. 9. n. 37.* distinguit vt vsuræ vsurarum debeantur , exceptis quæ ideo fieri potuerunt , & factæ sunt sors, non autem in neglectis, seu non receptis, in quibus ea ratio cessat.

Quam tutorum negligentiam consuetudo Antuerp. reddendarum quotannis rationum, quotannis ita nihilominus ita computare mamburni debent, ac si retro lapsis annis computassent, adeo vt in omnes computus neglectorum annorum inferre debeant vsuras vsurarum. *t. van onbejaerde. artic. 52. & 53. nisi,* in quam , *iuxta art. 41.* tutores infra tres menses pecuniam applicauerint , disertè ita puniunt, vt ipsi teneantur ad huiusmodi vsuras ad ratam nummi decimi sexti , & *artic. seq.* disponitur , vt si tutores etiam testamentarij *artic. 41.* causentur, se non inuenire opportunitatem collocandi ; tenentur adire magistratum, qui de re cognoscat an excusati scilicet esse debeant. quæ ideo consuetudo etiam iuxta modò datam distinctionem exaudienda est.

Quapropter & amplius minoribus à consuetudinibus passim , quàm à iure prouisum est. quamuis enim de iure tutor finitâ demum tutelâ ad rationes tenetur : *l. nisi. D. de tutel. & ration. distrah.* moribus tamen quotannis aut singulis saltem bienniis ad rationes tenetur: Consl. Antu. *tit. van onbejaerde. art. 52.* etiamsi id testator prohibuerit : *art. 51.* exigique possunt , & à contutoribus debent : ideoque hodie aliter mora in his , atque periculum consideratur. Iure sufficit tempore depositi officij collegam esse soluendo ; *d. l. 3. C. de prob.* moribus non sufficiet : quia ante finem tutelæ iure cessat tutelæ actio : *d. l. nisi.* moribus non ita; sed quotannis , vt dictum est , exigi possunt, & debent rationes : ideoque si in ea exactione tutor vel executor quotannis facienda negligens fuerit, moram committit, culpam contrahit , & periculum incurrit; si post exactionis moram collega factus fuerit non soluendo; casus fortuitus eum onerabit , *d. l. 5. D. si cert. pet. aliisq́, supra citatis.* quod periculum ad eum de iure non spectat , quia moram non commisit , culpamue contraxit , qui ante finem tutelæ rationes exigere non potuerit: nisi, vt dictum est, idonea culpa detegatur, quod suspectum facere collegam supersederit. 14. Iterum de mora & post hanc periculo.

Nunc verò expendendum est quantum officio suo defuerit Ioannes , quod tutor executorque à patre, filius , & hæres vltimò elogio parentis constitutus ; tantâ , vt dicit testator, confidentiâ, vt vetet eum coram magistratu non infra duos menses , non infra sex , aliquo ad rationes compellari , non sine vlla dilatione , non infra annum , non singulis bienniis , non intra 30. ferè annos, sibi à patre testatore commissâ , & nominatim applicationem pecuniarum Caroli commissam procurarit , sed hactenus neglexerit, atque post tantam totque annorum moram ab eo commissam , & collega ac Iacobus , & procurator , agens seu debitor Walterus facultatibus lapsus sit , casus profectò hic , si casus tamen est censendus , qui non subitus, sed à cordatioribus prouisus fuit , eius negligentiæ ascribi, præstarique debebit.

Ea quæ de tutoribus , curatoribus ; executoribus dicta sunt , non parum conueniunt Ecclesiarum ædilibus , similibusque administratoribus quos edictum 1608. ad

Synod. prouinciæ Mechl. art. 24. alios pro alijs obligat.

De Sepulturis.

CONSVLTATIO I.

De Violatoribus sepulchrorum, & Contaminatione cinerum.

1. Quantum honorem iura sepulturis deferant? pœnam violantibus infligant.

MAgna apud veteres sepulchrorum cura fuit, & tanta reuerentia, vt nec, si quis sepulchrum reparare velit, corpus contingere liceat. *l. sepulchr. 5. D. de sepul. violat.* quod si porrò aliquis sepulchrum, & locum iniuria affecerit; quanti interest condemnabitur: dum agit is ad quem res pertinet: dum quilibet ex populo in aureos centum, & pro sepulchro inhabitato, in aureos 200. præsertim si cadauer spolietur. *l. 3. D. eod.* quod si corpora extracta, & ossa eiecta fuerint, summo supplicio, deportatione, relegatione, aut in metallum damnatione rei pro distinctione suæ qualitatis afficiuntur. *l. vlt. D. eod.* & insuper ex constitutione Constantij *in l. 4. §. fin. C. eod.* damnantur in decem pondo auri. quæ pœna priscæ seueritati accedit, nec antè constituto supplicio derogat: vt dicit ea lex. & ex constitutione Iuliani *in l. 5. C. eod.* sacrilegij crimen, & pœnas incurrunt, qui lapidem mouere, & terram euertere, & cespitem euellere ausi fuerint sepulturæ. quæ est vbicumque corpus aut ossa condita sunt. *d. l. 3. l. 21. §. sepulchrum. D. de relig.* Quin etsi in locum purum domino inuito cadauer inferatur sine permissu pontificali, aut iussione Principis, corpus eiicere dominus non potest: sed actione in factum pretium loci, aut mortui elationem consequi. *l. 7. l. 8. D. de relig.*

2. Sine permissu Principis aut decreto pontificali eiicientibus etiam ex loco antè puro.

Quæ cum ita se habeant, atque ex actis constet locum de quo quæritur, partem consecrati cœmeterij olim fuisse, & quotannis hactenus aqua benedicta aspergi solitum, corpora eò illata atque condita fuisse; reum ea eruisse, & constructa sentina conspurcasse: erit officium Iudicis defunctorum iniuriam vindicare: moderata, pro hominis idiotæ simplicitate, pœna; præsertim allegantis ex permissu Principis ob indigentiam fabricæ eam cœmeterij partem olim venditam, & deinde in hortum conuersam, quem iure optimo possidere se existimarit. sed vt vt id sit, nunquam in vsus sordidos locus etiam exsecratus verti potest. *Concil. Trid. s. 21. c. 7. in fin.* minus ille, qui etsi in profanos horti vsus verti permissus foret, non tamen benedictionem amisit, sed quotannis aquâ lustrali aspergi solet. Ex acerbitate pœnarum, quas mox retulimus, inferri etiam potest, quàm grauiter aduersus legislatorum mentem peccent, qui cadauera, reliquias, ossa defunctorum in cœmeteriis ac alibi irreuerenter tractant, proijciunt, conculcanda relinquunt, iique quorum est officium rectius agere, aut impetrare.

CONSVLTATIO II.

Electio sepulturæ libera etiam monacho dissito.

POsse quemlibet Christianum (excepto monacho à monasterio non dissito *c. vlt. de sepult. in 6.*) post annos discretionis eligere sepulturam notorium est. *ex c. 1. c. de vxore. c. in nostra. X. c. licet. in 6. c. dudum in Clem. de sep.* dummodo non fiat electio noui, & minus religiosi loci, *vt loquitur Innoc. III. in c. fraterni. ibid. id est*, non ad sepulturam sacrati. ea enim voluntas, vt minus legitima, obseruanda non est à Christiano, exemplo eius, quod Modest. *in l. quidam. D. de condit. inst.* in eo respondit, qui reliquias suas in mare abiici iusserat. Sed quia Innoc. locum minus religiosum videtur intelligere, vbi rarius est officium diuinum, cum antè de eo locutus esset vbi frequentius: eam dispositionem iuris mutauit Bonifac. VIII. *in c. 2. eod. in 6.* quæ est planior aduersantium ce. dissolutio, quàm glos. *ibid.* adferat: cum & idem Bonifac. *in d. c. 3.* asserat super hoc antiqua iura videri esse diuersa.

Modò sit locus religiosus quo sensu?

CONSVLTATIO III.

De Electione libera, non coacta, exhumatione malè sepulti.

VOluntas defunctæ sepulturam eligentis plenè probata est per duos testes, quibus nulla exceptio est opposita.

Quibus accedit ipsa rei confessio, dum eam voluntatem fatetur, dum allegat coactam. 1.

Sed coactionis primus, quem citat, testis est singularis; cuius nulla authoritas. *l. sancimus. C. de test. c. licet. X. de test.* & dictum, sine congrua scientiæ ratione; requisita tamen in iis quæ sub sensum non cadunt. *Barth. tract. de test. n. 5. Marant. de test. prod. n. 13.* Secundus autem defunctam ait non suâ sponte, sed ad consilium aut inductionem ipsius sepulturam elegisse: quod consilium nec solus ille probat. 2.

Electio coacta non facile probatur.

sed vt verum sit, nullibi id amicis prohibitum est; sed tantùm clericis secularibus, & regularibus, idque respectu suarum Ecclesiarum. *d. c. 1. de sep. in 6. c. in nostra eod.* quod enim non inuenitur prohibitum, censetur permissum: adeoque inductio, nisi processerit à personis prohibitis aut modo illegitimo dispositionem non vitiat. sicut de blanditiis mariti, quoad testamentum vxoris responsum est. *in l. 3. D. si quis aliquem testari prohibuerit vel coëgerit.*

Inductio non omnibus vetita.

Dé

3. Exhumatur cadauer extra locum electum sepultum. Debuit ergo defunctæ corpus sepeliri in loco electæ sepulturæ. Et, quia extrema voluntas seruanda est, debet corpus, extra locum electum sepultum, exhumari, & ad locum electum transferri, cũ emolumentis. *c. ex parte. 5. X. de sepult. c. cũ liberum. 6. ibid. c. 1. de sep. in 6.*

4. Nec Romana constitutio obstat. Nec obstat quod Romæ sub pœna excommunicationis translatio sepulturæ prohibita sit: *vt meminit Zerol. in prax. V. corpora.* localis enim est ea prohibitio, rei aliàs licitæ, vt idem fatetur: neque pertinet ad hanc de qua quæritur, quæ fit ex iuris præscripto.

5. An scandala. Sed neque scandala obstant leuiter apprehensa: non enim ea mouerunt Alex. III. *in d. c. ex parte & seq. & Bonif. VIII. in d. c. 1. de sep. in 6.* quò minus exhumationem decernerent, nisi forent tamen grauia: & *vt loquitur Clemens III. in c. super. X. de stat. monach.* scandalum maximum, id enim esset attendendum.

Eò minus quod facta sit inhumatio lite pendente, & aduersùs actorum protestationẽ; cum lite pendente nihil sit innouandum. *d. c. ex parte. de sep. tot. tit. vt lite pendent.* & ius actorum conseruarit eorum protestatio. quippe cuius proprium officium est iura competentia protestanti conseruare. *Oldrad. cons. 6. in fin. quæstio talis. Tusch. V. protest. concl. 939. & c. 943.*

An autem ob infectionis periculum grassante contagio exhumatio omittenda sit, adiudicatis cæteris, non tam pertinet ad iura partium; quàm ad nobile officium Iudicis: reipub. salutem curantis: qui ex consilio medicorum statuat, quod ad illam necessarium sit.

CONSVLTATIO IV.

De Sepulchro familiari.

DE iure quæritur immunis sepulturæ. Et quidem appellans initio satis auguste totum sacellum B. Virginis H. sui iuris esse contendit, postea restrictius, quà parte nõ esset occupatum sedilibus &c; sed re ad cardinem alicuius tituli redacta (qui nondum apparuit, nisi quod olim Michael W. aliquo annuo frumento officia quædam in eo choro celebranda fundauerit, & sub exemplari eius donationis Notæ alicuius reperitur, quod ei, vxori, & filiis concessum foret ibi sepeliri, quia id suo beneficio meritus esset) suam intentionem appellans nullatenus stabiliuit.

1. Patronus non excludit sepulturam aliorum ab ecclesia patronata. Donatione fundi aut dotis ad necessaria omnia Ecclesiæ officia sufficientis, vel ædificij constructione acquiritur ius patronatus, *tot. tit. de iur. patron.* cuius ibidem prærogatiuæ etiam explicantur; sed nullæ tales, vt in Ecclesia aut sacello patronato soli patrono liceat sepeliri. quare & posteris huius Michaëlis W. exigua donatio ad pauca sacra sufficiens tantum iuris tribuere non potuit.

Sed neque aliud verbis Notæ tribuitur, quàm vt mortuum donatorem, vxorem, filios, in eum chorum inferre liceat. quibus ex verbis non aliud potest competere, quàm quod edicto *D. De mortuo inferendo* comprehensum est.

2. Cui ius est mortui inferendi ciuiliter non omnem locum sibi arrogare. Et quamuis eo iure simpliciter constituto, vt in via omnes fundi glebæ seruiunt, *l. certo. §. 1. D. de seruit. rust. prad.* & in quamlibet eius partem mortuum inferre liceat, tamen agendum, vtendumque est ciuiliter: *l. si cui. D. de seruitut.* non enim per villam ipsam is cui via ceditur, nec per medias vineas ire, agere sinendus est, cum id æquè commodè per alteram partem facere possit, minori seruientis fundi detrimento: *d. l. si cui,* sed arbiter dandus est qui viam determinare debet, *d. l. certo. §. 1.* &

3. Sed ex arbitrio. quà primum iter determinatum est, eà seruitus consistit, cæteræ partes agri liberæ sunt: *d. §. 1.* vel quà sine arbitro primùm quis viam direxit, eà demum ire agere debet, nec amplius mutandi potestatem habet. *d. l. si cui.*

4. Competens sepulchri spatium. Itaque licuit donatorem nostrum, vxorem, filios, in quamcumq; partem chori inferre. sed ciuiliter dato arbitro, vel quà primùm illatus foret, ablata est mutandi facultas, & ciuiliter restricta ad decens spatium sepulchri. quod Alexandro Magno non maius fuit, quàm septem pedum. vnde & annotatum est locum religiosum non fieri, nisi quatenus corpus humatum est. *l. 2. §. non totus. D. de relig.*

5. Præsertim in parochiali ecclesia vbi sacrificari potest, nec præsumitur aliis incolis præiudicatum. Quod eò magis dicendum est in casu nostro, cum in potestate æedituorum non fuisset donatori totum sacellum, & cum exclusione aliorum donare, non tantum quia illud pars erat Ecclesiæ parochialis, in qua cuilibet parochiano ius competit sepulturæ, & per quem locum aliis seruitus debetur, alia alteri constitui non potest, prioris impedimento, *l. per quem D. de seruit. rust. prad.* adeo vt nec locus fiat religiosus illatione corporis, nisi consentiat is, cui seruitus debetur. *d. l. 2. §. locum,* vnde non potuissent per æedituos alij parochiani excludi, quibus sepulturæ seruitus debebatur, nisi consentientes per se vel eos, qui communitatem representant.

Sed etiam quod iure æditui prohibeantur ius sacelli sic vni dare, *tit. de reb. eccles. non alienan.* vnde semper interpretatio actus sumenda est, quæ culpæ est exclusiua & ne quis id censeatur fecisse, quod iure non potest.

6. Quamuis aliquis sit benefactor. Et quamuis Ecclesia non debeat esse ingrata, sed remuneratoriam donationem possit facere; non tamen id mox possunt, quibus ministeriũ vt æditui; non auctoritas est commissa, vt superioribus. vnde nec iis, qui Ecclesiæ benefecerunt fundando, dotando, ædificando competit ius patronatus, quamuis & iis tamen solis, *c. pia mentis. 16. q. 7. c. abbat. 18. q. 2. c. 3. de iur. pat. Bacquet tract. 5. de droicts de iustice,* sed non omnibus; sed demum iis, qui id ab initio annuente Episcopo sibi reseruauerint. *c. prætera. c. nobis. X. de iur. patron.* quale tamen nihil hic; nisi vt mortuum donatorem, vxorem, filios, inferre liceat in chorum Beatæ Virginis: qui locus, post summũ chorũ Comiti patronoque debitum, pars templi dignior est, & ita

7. Cũ, ne quidem ius patronatus competat nisi in fundatione ex primatum.

qua olim etiā creduntur conditi aliqui ex dominis de C. olim dominis H. sub eo saxo, cui ab iconoclastis lamina cuprea detracta est, tam digni ergo loci concessione eidem Michaëli W. factâ, abundè beneficium ab eo acceptum Ecclesia est remunerata.

8. *Dignitas loci cōcessa magis remunerata.*

Ex quo solutionem habet eius, quod sæpe in lite quærit appellans; quid ergo donator, si non sepulturam immunem à iuribus funeralibus, habeat præ cæteris? vtique dignitatē loci. sicut patronis datur honos in sessione, processione, &c. aliis vtique non exclusis.

9. *Filiorum nomine an posteri veniant?*

Eamque pro se, vxore, & filiis; sub quo nomine filiorum an etiam nepotes & posteri cōprehendantur? vt multifariam & sæpe placuit. *l. liberorum. 220. §. sed & D. de verb. sig.* sed sæpe, non semper itaque. *vt latius Menoch. præsumpt. lib. 4. præs. 84. n. 21. præs. 94. n. 8. vsque 31.* quia facti *hoc, non iuris habet quæstionem*, inquit, lex *Herennius. 112. D. eod.* & voluntatis: *d. §. sed &.* vnde disputari posset, an præter filios nominatos alij posteri ius haberent mortuum inferendi: tamen Ecclesia hanc eis difficultatem nunquam mouit; quare vicissim ciuiliter loco suo vti deberent; & quatenus donator illatus est, contenti esse: saltem tanquam sepulchro familiari, aut hæreditario: quo omnes de familia aut cohæredes inferre liceat: *l. 5. D. de relig.* sed non alios præter donatoris posteritatē. *l. 6. §. ex hæred. D. de relig.* præsertim cum in re quæ Ecclesiæ perpetuò potest præiudicare, strictè vocabula sunt sumenda, nec vlla extensio habet locum. *Cephal. cons. 168. nu. 8. Natta cons. 191. n. 10. Ruin. cons. 174. n. 34.*

10. *Posterum se esse probare allegans debet.*

An verò appellans de posteritate sit donatoris, allegauit is quidem; sed nullis monumētis probauit: & tamen *quoties*, inquit, *lex. 1. D. de probat. quæritur genus, vel gentem quis habeat nec ne, eum probare oportet:* vt generaliter qualitatem aliquam allegans. *l. non ignorat. C. qui accusar. l. falsus tut. D. de fals. tut. l. cum qui duas. C. de adult.* & quidem genus probare oportet legitimis documentis. *Peregr. de fideicommis. art. 43. n. 61. & seqq. vbi plures citat.* rumor aliquis vulgi, aut chartæ non authenticæ non sunt satis. nec posset Ecclesiæ nocere error aduocati. *l. 2. C. de error. aduocat.* si fortè quid confessus videatur, sed corrigi id potest, etiam in secunda instantia. *l. 3. ibid.* & quamuis reuocans ordinariè veritatem errori contrariam probet. *d. l. 2.* tamen (vt nihil dicamus confici ex eo quod donatori nostro agnōmen fuerit aliquot literis difforme ab agnomine appellantis v-numque iota mutet gentem) Ecclesia vt minor, mulier, miles, agricola, simplex, forensium rerum ignarus, priuilegio suo probationem reiicit in aduersarium, etiam cum de indebito quæritur. *l. cum de indeb. §. sin autem, D. de probat.*

11. *Et Ecclesia confessionē reuocans nō tenetur errorem probare.*

Sed vt hoc omittamus (neque enim hîc agitur de mortuo illato eruendo) videamus nunc (quæ potissima pars est litis) an dato quod appellans de posteritate sit donatoris, eique ius competat sepulturæ, an etiam ea sit immunis ab omni onere iurium funeralium.

Et quidem inter partes in confesso est generatim his in locis, & singulatim in hac Ecclesia ab omni æuo, dum quis in templo sepelitur, iura aliqua solui in templi onera, & vt illud sartum tectū seruetur. cuiusmodi laudabiles consuetudines obseruandas statuit *c. ad apostol. X. de Simon.* porrò is, qui aliquid contra ius & communes omniū regulas sibi prætendit, probare id debet. *l. ab ea. 5. de probat.* exemptionē, exceptionem, & priuilegium suum docere: *l. si pactum. D. de probat.* cuius etiam tenor est inspiciendus, & seruandus, ita vt nec metas transgredi liceat: *c. porro. X. de priuil.* & quidem is, qui ius habet contrarium, debet vel legitimū titulum, vel centenariam præscriptionem probare. *c. 1. de præscript. in 6.*

12. *Qui ius habet contrarium probare debet priuilegium.*

13. *Aut præscriptionem centenariā.*

At verò appellans pro omni titulo aut priuilegio nō aliud exhibuit, quàm Notam, quod Michaëli W. vxorem, & filios liceret inferre in chorum Beatæ virginis, quæ Nota iam satis est discussa, inspectuq; eorū verborū tenor nihil de iuriū funeralium immunitate disponit.

Itaque restat, an necessariam appellans præscriptionem probauerit? centenariam vtique; quia nullum exhibuit titulum, in quo aliqua iurium funeralium mentio fiat.

14. *In antiquis libri testibus præualent.*

Et verò centenaria præscriptio memoriam non admittit in contrarium: at hîc memoriæ, chartæ, & computus sunt in contrarium, quæ in concursu etiam potiora sunt non attestationibus dumtaxat, sed testibus etiam ritè auditis. *l. census. D. de probat.*

Adeo quidem, vt etiamsi appellans quidpiā docuisset; tamen huiusmodi monumenta præualerent. quin etsi actus quosdam immunitatis plenè probasset, id tamen ei non suffragaretur, quoniam ex actibus difformibus, nec consuetudo, nec præscriptio potest consistere. *Myns. cent. 6. obs. 42.* quoniam actuum difformitas nō permittit possessionem esse continuam, vt requirit omnis consuetudo, & præscriptio. & ideo vbi vsus variat, censet *ibid. post. Alexand. aliosq́;* redeundum esse ad ius commune, & secundùm illud iudicandum, & sic manendum in regula.

15. *Præscriptio ex actibus difformibus non inducitur.*

Vnde etsi appellans aliquos de gente, vt prętendit, sua probaret non soluisse iura funeraliū; quando in contrarium hîc probatur registris, computibus, & munimentis, aliquos ea soluisse, non potest nomine gentis inducta esse aliqua præscriptio; quam difformitas actuum nō finisset niti possessione continuâ. vnde & frustranea, & irreuelans foret probatio, etiamsi aliquā obtulisset vlterius facere per testes. quippe quæ etiā plenè facta eum non iuuaret, ob difformes actus, iā monumentis probatos, qui etiā testibus prçualēt, maximè in antiquis. *d. l. cēsus.*

16. *Nec immunitas si alij soluerint, alij non.*

Nihil vlterius porrò appellans probationis vice attulit, præter negationem; quasi alicui negare sufficiat se regulâ communi teneri, nisi Ecclesia docuerit etiam ab eius gente iura funeralia esse soluta.

17. *Nec sufficit solutionē negare ei, qui immunitatē prætēdit cōtra cōmunes regulas.*

Negatiua probanda est, quoties quis in ea suam intentionem fundat, *l. 5. §. docere. D. ne quis eum, qui in ius vocatur eximat.*

18. *Quando negatiua probanda est.*

vbi

ybi qui in eo edicto se fundat, *docere*, inquit Vlpianus. *debet per hanc exemptionem factum quo minus quis in ius produceretur.* vbi ea negatiua productum quem non esse; probanda est. sic & *in l. optimam, in fin. C. de commit. stipul.* negatiua probanda est; & *in l. in illa, D. de verb. oblig.* & sic quidem Mascard. *vol. 2. de probat. conc.* 1091. docet eum, qui se fundat in negatiua iuris, facti, vel qualitatis, siue agendo, siue excipiendo, etiam in facto improbabili, nec loco, nec tempore determinato, probare debere: *& innumerum doctorum numerum adducit, citatq; Herc. in tract. de proban. negat. nu.* 196. *qui* 54. *modos probanda negatiua recenset*; quantò magis tenetur appellans, cuius negatiua consistit in factis tempore & loco coarctatis, v.g. mortis, & sepulturæ singulorum de gente W. in dictum chorum illatorum, non factâ iurium funeralium solutione?

19. Nec creatur præiudicium creditori qui antapochas non sumpsit.

Et quamuis Iustin. *in l. plures. C. de fid. instrum.* creditoribus suadeat sumere sibi antapochas, ne debitores negando ius agentium faciant vacillare; & *in l. si quis. C. quibus ad libert.* dicatur, quod petitur, fieri negatione dubium; tamen idem Iustin. *d. l. plures* declarat ex eo neglectu nullum creditoribus præiudicium generari: quod tamen accideret, si per hoc in eum onus probandi transferretur: & glos. *in d. l. si quis verb. dubium* tradit negatione quid dubium non fieri, si præsumptio sit contra negantem; quantò magis si ius, consuetudo, & regula communis neganti refragetur, quem ideo tituli exhibitione, aut immemorialis præscriptionis probatione onerat *c. 1. de præscript. in 6.* dum contra creditores. *in d. l. plures* suam intentionem non habent in iure fundatam, sed aliàs sibi obligatos contendunt?

Appellanti ergo negasse non sufficiet, vt in aduersarium transferat onus probandi; eoque minus dum non tantùm communis regula suffragatur Ecclesiæ, sed & sponte pro ea subiit onus probandi intimatus, & Ecclesiæ monumentis docuit plures ex gente appellantis iura funeralia soluisse.

Quæ si omnia rectè considerentur, & quod intimatus agat causam Ecclesiæ, pro qua, & omni pia causa in dubio foret pronuntiandum; tantò nunc magis cum ius patrium & consuetudo generalis, & regulæ communes ei faueant; vtique non videbuntur esse posse aliæ Iudicum partes, quàm vt perperam appellans dicatur prouocasse, rectè iudices priores definiisse.

CONSULTATIO V.

De Pactis sepulchralibus.

1. Pacta parochorum & priuilegiatorum & consuetudi-

Constitutiones pontificiæ, quæ de sepulturis, & funeralibus, & iustitia Ecclesiarum (vt loquitur Clemens III. *in c. 9. de sepultur.*) à quibus mortuorum corpora auferuntur, tractant; plenæ sunt relatione scandalorum: quæ iam olim ex his causis data sunt. quapropter, & quia, vt Bonif. VIII. *in sua extrauag. super cathedram de sepult. in comm. scimus*, inquit, *& ex euidentia facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor*; piè certè faciunt, qui eiusmodi difficultates pacificè sedare; & expedienti aliquâ ratione componere quàm maximè laborant.

nes esse seruanda.

Redarguit autem Bonifac. VIII. *in c. 3. de sepult. in 6.* eos, qui pacta à se, vel antecessoribus inita seruare recusant. & *multa*, inquit, *in diuersis mundi partibus insurgunt scandala, & ipsorum (quos decet puritatem omnimodam in suis obseruare actionibus, & ab his abstinere propensius, per quæ possit aliis exempli pernicies generari) fama detrahitur plurimum, & honori.*

Pari modo Clemens III. *in d. c. 9. de sepult.* iuxta verba B. Hieronymi, *vnaquaque*, inquit, *prouincia in suo sensu abundet, secundùm rationabilem consuetudinem regionis*: statuitque vt illa iustitia Ecclesiarum pro locorum diuersitatibus attendatur. hoc vtrumque ius commune est, vt pacta & consuetudines (quæ à doctoribus plerumque parificantur) obseruentur. ideoque, si quod occurrat dubium, pro iure fit interpretatio, contra priuilegia, nisi sint liquida, & manifesta: quod enim clarè non mutatur, cur stare prohibeatur?

Quamuis enim idem Bonifacius VIII. magnâ spe inductus vniuersalis per orbem concordiæ in materia sepulturarum, & eiusmodi iurium inducendæ (eo ferè modo, quo omne magnum exemplum aliquid ex iniquo habere dicitur, quod vtilitate publicâ compēsetur) omnia anteriora priuilegia, diuersas consuetudines, qualescumque conuentiones, & pacta, ad vnam suæ constitutionis formam redegit. *d. extrauag. supra Cathedram*; tamen ea fuerat reuocata per Ben. XI. vt refert Clemens V. *in Clem. dudum de sepultur.* & quamuis idem Clem. V. abrogatâ constitutione Benedicti, alteram Bonifacij rediuiuam fecerit; tamen vix est, vt vsu receptam quoad hoc, in his partibus credamus: quando nullibi ferè in Belgio, vel illo iure, vel aliis suis priuilegiis puris & putis vti mendicantes ordines videmus; sed pactis & consuetudinibus. Quibus fauet Bonifacius ipse VIII. *in d. c. 3. & 1. de pact. in 6. Clem. III. in d. c. 9. de sepultur.* naturalis etiam ratio; quâ Prætor pacta se seruaturum edixit: & Concilium Africanum, *aut inita*, inquit, *pacta suam obtineant firmitatem, aut conuentus, si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam: dixerunt vniuersi, pax seruetur; pacta custodiantur c. 1. de pact.*

Et verò bene docet Em. Rod *quæst. reg. t. 1. q. 69. art. 3.* d. extrauag. à Clem. V. resuscitatam de solis agere Prædicatoribus & Minoribus; pacta & consuetudines aliorum Ordinum nullatenus abrogatas, sed omninò esse seruandas; & item respectu Prædicatorum & Minorum constitutionem tanquam iuri aduersariam esse restringendam.

Denique loqui de pactis, & consuetudinibus tantùm præteritis, ideoque post illam secutas

cutas non attingere, sed futuras omnes consuetudines, & pacta omninò esse seruanda. quod iterum docet *tom.3.quæstion.94.art.4.*

Quin & Leo X. *in Concil. Later.* rursus pacta omnia & conuentiones inter Ordines & Curatos initas seruandas esse decreuit.

Et recentiores quidem maximè iubentur in tali materia scandala præcauere. *c.2. de nou. oper. nunc.* & possent parochi *ex d.c.1.2.3.4. de noui oper. nunc.* vti noui operis nunciatione, quin etiam remedio possessorio (etiam Iudice laico per mores nostros promptè quidem, sed maiori cũ scandalo) sibi consulere quoad tuendam possessionem; donec de partium iure, & priuilegiis cognitum esset. qua ex causa, eaque quam initio diximus, conuenit Ordines recens aliquò aduenientes transire in expedientẽ aliquam concordiam, vt plerisq; locis accidit: & cogitare summum ius per scandala obtentum summam esse iniuriam.

Attendantque recentes quàm enixè œcumenicum Concil. Trid. statuit *s.25. c.13.* vt quarta funeraliũ parochiali, aut cathedrali Ecclesiæ ante annos quadraginta præstari solita, integrè deinceps præstetur, non obstantibus aliis factis concessionibus, & priuilegiis quibuscumque.

Neq; verò si qui anteriores ordines aliis vsibus gaudeant, eos credant sibi communicari, vt priuilegia. siquidem vsus vel non vsus priuilegiorum non communicatur, quia facti est, communicantur autẽ priuilegia, & iura, neque præiudicat non vtens vtenti, quin nec Ecclesiæ suæ non vtens, sed sibi tantùm. *Em. Rod. quæst. reg. t.1.q.55.art.19. vbi singula hæc probat.*

2. *Nec contra pacta præscribitur facilè.*

Quin verò consuetudo præsertim immemorialis, celebrandi exequias primas in parochia, firmata vel deducta ex pactis, vt mutetur, & præscriptio, & consuetudo cõtraria inducatur, oportet vt ex rationabili causa procedat. *arg. c. cũ tanto fin. de consuet. & quæ ibi tradunt Panorm. & Doct.* cum è contrario ex ignorantia eiusmodi actus, & non vsus concordiarum, & priuilegiorum sæpissimè, ne dicam semper, inquit Em. Rod. *tom.1.q.55. art.19.* habet originem. neque licitum est cuique sibi mutare causam suæ possessionis, aut alienam interuertere. & titulus concordiæ aliàs initæ bonam fidem inficit, vt contra eam concordans nequeat præscribere.

3. *Primæ exequiæ in parochia faciendæ.*

Præiudicium autem parochiæ vel in eo considerari poterit, vt quamuis fortè in secundis exequiis nõ minus habeat oblationũ, aliarumque vtilitatum funeralium, quã in primis; honor tamen ille parochiæ non deferatur, cum cadauer immediatè abit ad aliam Ecclesiam, quàm si exequiæ fiant in parochiali templo, & *primo*, vt inquit Ioan. Andreæ *in d. Clem. dudum. §. huiusmodi, Ecclesia parochialis tanquã mater salutetur, & recipiat vltimum vale.*

4. *Sed libertas sepulturæ priuilegiatis refragatur iure solo inspecto.*

Alioquin si de mero iure agatur, Ordines, quibus ius liberę sepulturę competit, exequiarum celebrandarum etiam competit. funeraria quarta, aut quod eius loco subrogatum est, parocho relicta,

Sic *in c. quia aly 13.q.2.* dies sepulturæ enumerantur, & exequiæ ac solemnia nomine sepulturæ intelliguntur, sic quarta funeralium parocho debetur, id est, de cereis, pannis, aliisque pompis, & sumptibus, quæ funus comitantur ad locum electum. sic missæ dici iussæ, in loco sepulturæ dicuntur, & pro illis legatum illi debetur. *Tuschus t.7. V. sepult. conc.195. num.2;* sic Episcopo alibi sepulturam eligenti, sumptus qui sunt maximè exequiarum ab Ecclesia sua debentur. *Tuschus ibid. conc.189.n.18.* ita canones neque hæc separant, neque distinguunt. sic Ancha. *cons.56.* respondit, quod mortuus non debeat sisti in parochiali Ecclesia, & ibi fieri exequiæ: quia id impedit libertatem sepulturæ, saltem ad tempus. idem docet Syluest. *v. sepult. n.4.* & constat ex eo, quod traditur quartam deberi ex iis quæ portantur ad funus, non autem ex aliis officiis, quæ fiunt die tertiâ, septimâ &c. *Lelius Zecchus de rep. eccl. c.28.n.18.*

Quare ius sepulturæ habentibus non debent parochi obsistere, quò minus cadauer efferant. *Zecchus d.n.18.* & parochiam etiam prælatâ cruce, vbi moris est, ingrediantur. *Choppin. de sac. polit. l.2. tit.8.n.8. Leo X. in conc. Lateran. S. cong. apud Quar. V. priuilegia Reg. Syluest. vbi suprà nu.4. Aug. V. sepult. nu.4. Armil. eod. V. n.4.* quia aquæ haustu concesso, concessum est iter. *l.3.§. penult. & vlt. D. de seruit. rust. præd.* concesso fine, concessa media; concesso principali accessoria. quod tamen Salgad. *de Protec. reg. p.2.c.9.* negat cum noxa tertij, seu parochi.

Epropter pastor ad vitandas difficultates stipulatur ab hæredibus, & Ordinibus primas exequias: meritò quidem, & licitè. *Nauar. in Enchyr. c.23.n.106.* certè pactum suum illi seruare debent. *pactum*, inquit Bonif. VIII. *de pact. in 6.d.c.1. cum rectore parochialis Ecclesiæ factum à vobis, ne aliquos vel certos ipsius Ecclesiæ parochianos recipiatis ad ecclesiasticam sepulturam omnino seruare debetis; quamquam sepultura libera sit monasterio vestro ab Apostolica Sede indulta, & illi apud vos elegerint sepeliri: cum per dictum pactum indulto eiusmodi derogetur.* Et verò si religiosi eiusmodi promissis non steterint, valdè examinare debent, an apud populum puritatem omnimodam in suis obseruare actionibus censebuntur, & ab his abstinere propensius per quæ posset aliis exempli pernicies generari, quod tam enixè vitandum præscribit Bonif. VIII. *d.c.3. de pact. in 6. d.c.2. de nou. oper. nunc.*

CONSVLTATIO VI.

Nouum genus oblationis in funere parocho debetur.

IN iuribus spiritualibus sola possessio non sufficit, sed opus est titulo, etiam in iudicio possessorio *d.2.§.1. D. de interd. Menach. & ab eo alleg.* 1. *In spiritualibus possessio non sufficit.*

alleg. de recup. poss. Rem. 15. n. 466. sed & quando agitur non possessorio, sed omne partium ius in iudicium deductum est, adeoque in sententiam venire debet, tùm quamuis in possessorio quis obtinere deberet, petitorium tamen simul ei, qui titulum non habet, abdicandum est. *c. 3. X. de caus. pos. & prop.*

2. Præsertim si ius aduersetur. Tum autem multò maximè id obtinet, quando is, qui possidere se contendit, habet iuris dispositionem contra se. *c. 1. de præscript. in 6. in verb. allegare oportet, cum ius commune contra ipsum faciat præscriptionis titulum, & probare, &c.* (Menoch. Retin. n. 589.) *nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cuius contrarij memoria non existat.*

3. Nisi sit immemorialis. Quæstio proponitur de panno lugubri in funeribus ad chori parietes in Ecclesia suspendi nunc solito ab aliquot annis; quem sibi vendicat Capitulum, iure parochiali sibi competente, & æditui suum facere contendunt ex aliquot annorum possessione.

Procul dubio ad parochum spectant oblationes, & funeraria emolumenta omninò debentur. *c. 1. X. de sepult. c. quia sacerdotes. 10. q. 1. not. in Rub. de paroch. c. de quarta de præscript. Clem. dudum. §. ab olim. & ibi Card. de sep. Pias. pr. ep. p. 2. c. 5. n. 37 Zerol. pr. p. 2. v. obl p. 1. v. paroch. §. 5. Silnest. v. decima. n. 5.*

Præter intentionem in iure communi fundatam, Capitulum innititur titulo erectionis Ecclesiæ S. N. in parochialem, quæ inficit qualemcumque æedituorum contrariam possessionem: malæ illos fidei, & nullius illam effectus reddit. quippe ii refert eam factam esse sine alicuius præiudicio, ad solam commoditatem incolarum, & nuncupatim præseruat Capitulo iura parochialia, in quibuscumque emolumentis consistentia: qualia in Ecclesia matrice percipere consueuerit; cuiusmodi est pannus, de quo quæritur: disertè insuper præseruat Capitulo oblationes ratione quorumcumque funeralium & exequiarũ obuenientes.

Oblationes porrò dicuntur, quæcumque à piis, fidelibusque Christianis offeruntur Deo,
4. Qualescumque. & Ecclesiæ, siue res soli, siue mobiles sint. *c. causa. c. cum inter. X. de verb. sig. & ibi Canonista,* non tantùm quæ ipsum cadauer tangunt.

Funeraria etiam actio generalis est, totamque sepulturæ rationem complectitur, non
5. Funerales. exequiarum dumtaxat, sed ob omnes impensas funeris causa factas conceditur. *l. 14. § hac actio. l. 16. l. 20. 21. D. de relig. l. 17. D. de reb. aut. iud. poss.* sicut bene Coras. *l. 1. misc. c. 13.* docet exequias esse funeris celebrationem, & funus pompam exequiarum.

Igitur tam sub generalitate verborum *oblationum, & quorumcumq; funeralium, & quorumcumque funerum* comprehenderur panni huius lugubris ratio; quam sub iuribus parochialibus; quę nullis verborum terminis concluduntur, omniaque omninò per dictam Bullam
6. Quamuis redimi soleant. Capitulo expresè præseruantur.

Neque his obstat, quod æditui dicunt, non offerri hunc pannum, vtpote alienum, & quem mercator sepulto cadauere, iustisque persolutis recipit. quia idem argumentum, si concluderet, nec pannum quo altare cooperitur offerri aliquatenus euinceret, prout re ipsâ inspectâ verũ est: sed id quod pro redẽptione suspensi panni ex more soluitur, vice oblationis fungitur. cum primitùs quidem res ipsæ, ad templũ cum funere delatæ, oblatæ censerentur, retinerenturque: & postmodum pompâ honorumque aucupatione supra pietatem excrescente, honor idem haberi, & res delatæ minori redimi ceperunt: & surrogata redemptio in locum rerum specie tenus oblatarum venit. Sed hæc quomodocumque se habeant nihil ad æedituos pertinent: exceptio tertij ea est: non illis hanc opponere, sed hæredibus competeret, quibus de Episcoporum decretis, & iure suo Capitulum responderet, & de consuetudine, quam hæredes iubet seruare *c. 42. X. de Simon.*

De Parochiis.

CONSULTATIO I.

Cui dandum quod piæ causæ incertæ relictum est?

QVod pauperibus quis relinquit, si de voluntate dubitetur quos voluerit, illis applicatur vbi ortus est; aut si incerta patria est, vbi mortuus est. *l. nulli. C. de epis. & cler.* seu potius vbi larem fouit, & inter plura loca pauperiori. *l. si quis ad declinand. eod.* si quis Deo reliquerit, Ecclesiæ debetur, sub qua domicilium habuit. si sancto alicui, & eò loci plura sunt oratoria, illi applicatur quod pauperius est: si non est in ciuitate, illi quod est in territorio: si nec in ciuitate, nec in territorio Ecclesiæ domiciliari testatoris. *Auth. de eccles. tit. §. si quis in nomine.* si quis in foro quid iussit fieri, si non appareat, quid senserit, in foro domicilij eius fiet. *l. qua conditio. §. 1. D. de condit. & demonst.*

Si non appareat, inquit, *quid mortuus senserit.* eodemque sensu dictæ leges & Authentica loquuntur. coniectura ergo voluntatis est, vt prędilexerit testator locum vbi oritur, moritur, habitat, & inter plures pauperiorem: atque vbi de Ecclesiis agitur eam, quæ ei propria est, vti est parochialis sub qua degit: vbi spiritualia accepit, vt temporalia retribuisse censeatur, cui decimæ, primitiæ, oblationes debentur.

Eo ergo argumento sodalis qui legatum reliquit sodalitati, quæ in plura membra est diuisa, coniugum, cœlibum, Teutonum, Walonum, Latinorum; videtur de illo membro sensisse, cui ille erat asscriptus; vt ferendis oneribus illius membri specialibus proficiat: vbi spiritualia exercitia habuit: præsertim si & magis egeat.

Cæterùm

Cæterùm stantibus pro vtraque suis præsumptionibus, ita vt coniecturæ voluntatis dubiæ, ambiguæ, & ancipites maneant, non videtur inconueniens, vt legatum destinetur in eos vsus specialiter, qui vtrique sodalitati proficiant, & vtramque onererent. sic sententia dicitur rusticorum *à glossa in l. Nesenn. in fin. D. de negot. gest.* tametsi aliquando æqua vt in arbitris ex epikeia. *vt c. misi. X. de prabend.* vbi inter duos de præbenda litigantes Iudex delegatus diuisionem facit, vni præbendam, alteri pensionem addicens, eodem in exteriori apparentia spectabat iudicium Salomonis, vt puer inter duas matres controuersus diuideretur.

CONSVLTATIO II.

De Prædicationibus & Functionibus pastoralibus, & Missionibus.

PRoprium Episcoporum munus est prædicare verbum Dei. *Conc. Trid. s. 5. c. 2.* Apostolis enim & discipulis Christus commisit, vt prædicarent omni creaturæ, docerent omnes gentes, & baptizarent. *Marc. 16. Mat. 28.* his autem propriè successerunt Episcopi & sacerdotes. qui primis quidem trecentis annis non nisi seculares fuerunt. *de quibus c. clericus. & sequentib. 21. q. 1.* sed paulatim crescente messe, & nonnunquam decrescente feruore cleri, monachi ab instituto suo auocati, atque ad ordinem clericalem, & sacerdotium ex alia naui vocati sunt, vt iuuarent discipulos laborantes, ob multitudinem piscium copiosam. *Luc. 5.* sic tamē vt ex nutu Episcoporū id faciant. eos enim Spiritus sanctus constituit regere Ecclesiam Dei. *act. 20.* ipsorum est constituere per ciuitates presbyteros, & animarum curatores. *ad Tit. 1.* atque ita parochias distinguere (sicut Romani Pontificis diœceses) & munia præcipere singulis, sine horum approbatione nec confessiones audire: *Concil. Trid. s. 23. c. 15.* nec ad populum conciones habere sine eorum benedictione in suis, & licentiâ in alienis Ecclesiis: *Trident. s. 5. c. 2. s. 25. c. 4.* contradicente autem Episcopo prædicare nullibi possunt regulares: *d. c. 4. s. 24.* quod Concilij decretum Greg. XV. *const. incip. inscrutabili* stabiliuit. Et porrò Episcoporum in regulares etiam exemptos circa prædicationem, sacramentorum administrationem, & animarum curam delinquentes authoritatem auxit. itaque eiusmodi regulares assumpti sunt in solatium & subleuamen oneris, non in præiudicium Episcoporum, aut plebanorum. *D. Bonauentura in tract. quare Minores prædicent. Clem dudum. in fin. de sepult.* adeo vt religiosi à Sede Apostolica facultatibus etiā ad omnem animarum curam requisitis instructi, eam exercere non possint, quoad munia pastoralia in locis, vbi pastor aliquis designatus est, licet absit; excepto tamen casu necessitatis, neque Generalis aut Capitulum iis oppida assignare, vel loca potest: sed solus Episcopus. *Sanchez. de mat. lib. 3. disp. 26. concl. 5.* Vnde rectè in regulis Societatis *de Miss. omibus* §. 7. iubentur illius religiosi in locis, in quibus Ordinarij resident, eos quamprimùm adire, & facultates ad exercenda Societatis ministeria petere. & S. Xauerius à sociis ne ea obirent, nisi ab Episcopo, aut vicario factâ potestate exegit, neque permitterent, vt præpositi ecclesiastici talibus ministeriis iure offenderentur. *Turcellin. in eius vita. lib. 6. c. 8.* quin ipse etsi cum potestate legati Apostolici ad Indias missus, nihil tamen in locis ordinarios habentibus, sine consensu eorum facere voluit: vt *apud eundem Turcellin. ex eius vita* constat. Et iam olim S. Franciscus nunquam est concionatus, nisi de parochorum licentia, & ne sui id vnquam facerent, disertè vetuit in regula c. 9. & ne id in Ecclesiis parochialibus fiat, iubet extrauag. *com. inter. de priuil.* Rectè sanè; ita enim exigit hierarchia Ecclesiæ. quam Dionysius Ariopagita & alij S. Patres in eum sensum explicarunt, & singulariter B. Ignatius *epist. ad Tralanos, enitimini,* inquit, *charissimi subiecti esse Episcopo, & presbyteris, & diaconis: qui enim his obedit obedit Christo; qui hos cōtemnit: qui his reluctatur, reluctatur Christo I. su: Et ad Smirnenses, non licet,* inquit, *sine Episcopo baptizare, vel offerre, neque sacrificium immolare.* vnde fit, vt quamuis rectè D. Bonauentura *vbi supra* moneat rectores Ecclesiæ vt imitentur Deum, qui etsi omnia per se possit, dignatur in quibusdam operibus suis habere coadiutores, & vicarios: sic & ipsi non respuant auxilia Minorum, tamen dum rectores renuunt subsidiaria eorum operâ vti, illicitè illi se ingerunt, sicut & S. Congregatio declarauit non licere prædicare regularibus contradicente Episcopo, quamuis sine causa, & quamuis ille sine causa contradicens perperam agat. ex quibus etiam sequitur regulares quamuis antiquas stationes, vt vocant, habentes, si refragetur parochus, obtentu earum illo inuito concionari non posse. ita statuit Clem. *dudum. 5. in ecclesiis autem parech. de sepult.* & rectè in Concil. Antuerpiensi *anno.* 1609. *tit. 11. c. 7.* decretum, vt parocho omnes cederent. neque verò longa possessio stationum aliter eis prodest: quippe precaria, atque in modum suffragiū introducta: quæ titulum præbere aduersùs Episcopos aut parochos non potuit. si tamen ex conuentione, aut perpetuo Episcoporum permissu, eas stationes mendicantes habent, parochi pacta conuellere aut Episcopis inconsultis abrogare eas stationes non debent. quippe assumendorum prædicatorum arbitriū potissimùm Episcopis datum est. *d. c. 4. s. 24.* sic tamen, vt ipsi impedire parochos nequeant, dum prædicare volunt. *Cong. Conc ad d. c. 4.* sed ipsæ potius stationes in aliam horam reiiciantur. *vt in d. c. 7. Concil. Ant. tit. 11. Vide plura infra de priuileg. consult. 5*

CONSULTATIO III.

De Parochorum Portione congrua.

1. *Congrua portio liberaliter assignanda.*

CОngrua portio vicariorum parochialium admodum est fauorabilis. quippe non est alligandum os boui triturantí, sed dignus est operarius mercede suâ. qui altari seruit, de altari viuere debet: qui serit spiritualia, metere temporalia. & liberaliter Concilium Trid. vicariis prouidendi facultatem dedit ordinariis, indeterminatam. *s.* 7. *c.* 5. *s.* 25. *c.* 16. *s.* 21. *c.* 6. ad necessitates congruè

2. *Ad necessitates congruè tolerandas.*

tolerandas, seu vt in rectiùs loquitur *s.* 24. *c.* 13. quod pro illius aut parochiæ necessitate decenter sufficiat. vnde congruè sustentari, & commodè iura episcopalia soluere. *c.* 1. *§.* 2. *de decim. in* 6. & hospitalitatem tenere possint. *c. de monachis. X. de prab.* atque vt *c. studeat. d.* 50. quo & ipse, & sui sufficienter possint

3. *Arbitrio Ordinarij.*

habere suæ sustentationis solatium. id quod arbitrio ordinarij committitur. *d. s.* 7. *c.* 7. etiam vsque ad tertiam maiorem vel mino-

4. *Vsque ad tertiam fructuum.*

rem partem fructuum. Sed quoniam ex arbitrio excessus & defectus ab ordinariis committebantur; Pius V. decreuit, ordinarios ita se continere, & arbitrari debere, vt non

5. *Restrictam ex constitutione Pij V. ad 100. scuta & infra.*

maior centum, nec minor 50. scutorum annuorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obuentionibus communiter percipi solitis, vicariis assignetur: siue in quantitate, siue quota fructuum, pecuniâ numeratâ, aut re stabili: cuiuscumque valoris fuerit ipsa parochialis vnita: sed tamen habeant etiam ordinarij rationem redituum, & onerum loci, cui parochialis ipsa vnita est. assignationes eam summam excedentes nullius momenti esse declarans. Sic & S. Cong. Conc. Trid. Interp. *an.* 1608. declarauit ne quidem in ciuitate Antuerpiensi eam summam posse excedi. vt & Nauar. *de off. ordinar. cons.* 5. arbitrium Ordinarij *s.* 24. *c.* 18. in assignatione vicario Ecclesiæ vacantis facienda negat vltra portionem congruam, & necessariam vacantis Ecclesiæ posse concedi. & Synodus Mechliniensis 1607. *tit.* 17. *c.* 3. vetat constitui vicariis portionem vltra 50. libras grossorum: quæ sunt centum scuta, secundùm constitutionem Pij V. Quod caput generatim

6. *Tum in vrbanis tum rusticis ecclesiis.*

accipiendum est tam in oppidanis, quàm ruralibus Ecclesiis: sicut & Tridentinum quod citat; & constitutio Pij V. quam sequitur. dum negat eadem constitutio eam taxam excedi posse, cuiuscumque valoris fuerit parochialis, quæ vnita est. nihilominus dicta Synodus Mechliniensis iam tunc *anno* 1607.

7. *Nisi parochiæ amplitudo aliquid amplius requirat.*

permisit aliquid amplius constitui, si Ordinarij iudicio parochiæ amplitudo requireret. quæ eo verbo *aliquid* non immensam libertatem facit; præsertim aduersùs dictam constitutionem Pij V. nullitatis damnantem assignationes, quæ centum scuta excederent; sed exiguum aliquid, de quo non curet Prætor; & quod necessitas exigat. Ideo vtitur Synodus verbo *requirit.* quæ Synodus, cum id rursus reiiciat ad iudicium Ordinarij, & Romæ confirmata sit; iudicium Ordinarij est magni momenti; & difficile est conuincere 8.

illud fuisse irrationabile, consideratâ parochiæ insignis oppidi amplitudine, numero 1000. communicantium, & annonæ caritate, quæ exinde valde increuit, vt & monetæ valor. qui vt minimum tanquam non mutatus in taxa scutorum computari posset, qualis fuit tempore constitutionis Pij V. antè nunc plusquam 50. annos, quando quis contenderet mutationem temporis non attendendam esse; eo quod Pius indefinitè assignandas etiam in futurum portiones noluerit centum scuta excedere. certum autem est domum presbyteralem, & hortum considerandum, anniuersaria, & quælibet accidentia esse computanda, quæ in insigni oppido possint esse tanta, vt euidenter indebitum taxæ excessum demonstrarent. quod quantisper hîc non apparet, neque explicatur; pro Iudice eiusque sententia atque iustitia arbitrij ex amplitudine vtique insignis oppidi supra scripta præsumitur.

Considerato etiam monetæ incremento iuxta annonæ caritatem post Pium V.

CONSVLTATIO IV.

Canonica Parochorum & Vicariorum portio quomodo, & vnde supplenda?

IN parochialibus Ecclesiis, quarum fructus adeo exigui sunt, vt debitis oneribus nequeant satisfacere, curat Episcopus, si per beneficiorum vnionem, non tamen regularium, id fieri non possit, vt primitiarum vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola, ac collectas, aut qua commodiore ei videbitur ratione tantùm redigatur, quod pro rectoris necessitate decenter sufficiat. *Ita Concil. Trid. s.* 24. *c.* 13. *& sequitur Concil. Mecb. anni* 1607. *tit.* 17. *c.* 3. Vicariis autem prouidetur per portionem etiam tertiæ partis fructuum, maioris vel minoris, pro arbitrio ordinarij, etiam super re certa, vtique fructuum rectoriæ. *Trid. s.* 7. *c.* 7. quod Pius V. *Kal. Nouemb.* 1567. restrinxit, vt non excedant 100. scuta, neque infra 50. descendant Ordinarij: taxando congruam, vt nec vicariis necessaria desint, neque monasteria & piæ causæ, quibus vnio, aut concessio facta, nimium patiantur, itaque primus modus rectoribus parochiarum prouidendi est, per beneficiorum vnionem. cui si locus non sit, succedunt alij à Concilio relati: aut quæ commodior ratio Ordinario videtur. non autem aliis locus est, quàm si per beneficiorum vnionem id fieri non possit,

Gutierr. pract. qq. lib. 1. cap. 17. n. 51. etiam in alia Ecclesia fundatorum, vt satis textus insinuat; præsertim excipiendo curata, & regularia, non tamen tot aut talium, quin pastor oneribus missarum etiam pridem incumbentibus satisfacere possit. Ita enim Concilium conditionatam, non liberam facultatem facit. is enim modus suauior est, quàm vi sua aliis excutiantur, infirmenturque antiquæ concessiones, iura, & possessiones, tametsi aliqua oneris ratio natura eis inesse videatur. Quomodo Concilium eodem loci tenuibus episcopatibus per beneficiorum accessionem prouideri mandat: tametsi ecclesiasticis prouentibus onus quartæ episcopalis natura insit, vt primitiis, oblationibus, & decimis onus congruæ portionis.

1. 1. vnio simplicium beneficiorum 2. primitiæ. 3. decimæ. 4. collectæ.

Post viam vnionis primo loco recensentur à Concilio primitiæ, secundo decimæ, tertio collectæ, denique alia quæcumque commodior ratio: Sed si non alia suppetit, ordo Concilij seruatur. nam ad symbola nisi excussis ecclesiasticis prouentibus, perueniri non potest; inuitis parochianis. *edict. ad Concil. Mechl. art. 6.* nec ad decimas non excussis primitiis. id enim ordo literæ cum ratione euincit.

2. Decimæ quidem penes laicos existentes, aut immunes sunt aut subsidiariæ tantùm.

Nam ad laicos quod attinet, ad hanc causam, non antè conueniri possunt, quàm si prouentus desint ecclesiastici, qui ante omnes alios tenentur. *Card. Zabar. in Clem. 1. per verba illa, personam ecclesiasticam de iur. patron.* sic & Concil. Trid. *s. 21. c. 4.* in nouiter erectis parochiis prouideri vult ex fructibus ad Ecclesiam matricem pertinentibus. & licèt loquatur Concilium in parochiis imposterum erigendis; est tamen in erectis eadem ratio. *c. ad audient. X. de eccl. ædif. Rebuf. de congr. q. 5. & 6.* & ob spiritualem curam populo decimarum onus impositum est, vnde quàmdiu illæ sufficiunt, rursus non potest grauari. sic idem Concil. *s. 21. c. 7.* ad Ecclesiarum reparationem vocat parochianos in defectum eorum, qui prouentus ob Ecclesia prouenientes possident. vnde laici decimarum etiam possessores ordine tantùm subsidiario ad portionem canonicam vocantur. *Choppin. de sac. pol. lib. 6. c. 4. n. 20. Charon. lib. 1. res. 34.* quamquam alij plerique doctores astruant decimas huiusmodi omninò esse liberas. *Nauar. de red. eccl. n. 5. & 57.* cum tamquam patrimonialia, eademque immunitate possideantur. *Molin. ad consuet. Paris. in princ. n. 104. & s. 68. n. 24.* & ob hæc videtur Trid. *d. c. 7.* prouentus ab Ecclesia prouenientes in onus vocare, ad feudales laicorum decimas non ab Ecclesia releuatas secernendas.

3. Si penes ecclesiam existant oneribus à laicis fundatis deductis.

Et quia multæ sunt decimæ à laicis ad Ecclesiam reuersæ, seu fundantibus monasteria, Capitula, sacra, anniuersaria, &c. eæ pro æstimatione eiusmodi seruitutum, & onerum adhuc penes laicos eorumque successores esse censendæ sunt; ideoque eatenus eximendæ à contributione, præsertim quando & ipsi laici legitimo & oneroso titulo eas obtinuerunt. vt nuper vidi literas Arnulphi dicti Magni Balduini Calui filij Comitis Flandriæ datas Brugis 51. *Kal. August.* 965. recensentis decimas de terris cultis & incultis sibi, maioribusque à Sede Apostolica concessas ad sumptus ferendos contra Wandalos (seu Normannos) vnde non mirum si Wames. *de decim. cons.* 449. defendat titulum veterum, & noualium etiam futurarum decimarum à Roberto Frisone Comite Flandriæ concessum monasterio. sed vt ego hæc vera puto, ita ob praxim communiter aduersantem vereor ne pauci Iudices id sequi velint.

4. Excutiantur primitiæ ante decimas.

Ordo autem inter primitias & decimas in eo fundatur, quod primitiæ vtpotè oblationes arbitrio fidelium relictæ (cum decimæ ad certam quotam salua contraria consuetudine sint ab ecclesia definitæ) magis propria sint parochorum iura, & ad solum pastorem pertineant de iure. *Panorm. in c. pastoral. X. de his quæ fiunt à Prælatis sine cons. capit. Cucch. in inst. maior. lib. 2. tit. 16. n. 35. c. omnis Christianus de consecratione dist. 1. c. cum inter de verb. signif. c. quæsti. 16. q. 1. c. 5. de præscript. in 6. c. 2. de restit. spol.* solentque ad congruam sustentationem curatorum relinqui. *Rebuff. de cong. port. n. 32. c. cler. in fin. 12. q. 1.* adeo quidem vt etsi decimas laici antè Concilium Lateranense possessas retinere permittantur, non tamen oblationes. *c. hanc consuetudinem. c. Sanctorum 10. q. 1. c. quando X. de cons. c. si quis basilicam de consf. d. 5.* vnde etsi vbique decimas, nullibi oblationes penes laicos videmus. spirituales quippè sunt magis. *c. inquirend. de pecul. cler.*

5. Inter decimas præcedunt nouales.

Qua ratione & inter ipsas decimas, nouales prius parocho addicendæ sunt, & ad congruam portionem possessoribus excutiendæ. *c. 2. §. vbi autem. & §. fin. de decim. in 6.* quia propriæ parochorum sunt. *c. quoniam de decimis*, quamuis multis ecclesiasticis concessum est, vt in locis & ad ratam, qua veteres percipiunt, acquirant nouales. *d. c. 2.* & prætenderint olim, vt hodie, locis multis obtinere nouales laici. *c. tua §. fin. X. de dec. c. 2. §. fin. eod. in 6.* sicut Arnulphus supra eas sibi, & maioribus, in certis locis à Sede Apostolica fuisse concessas asserit de terris cultis, & incultis. scilicet si postea colerentur, ac nouales fierent. & vt fieri solet, quod alij priuilegio vendicant, alij exemplo, non causa, vsurpant.

6. Et vltimo à parochiis abstractæ.

Consequenter ante alias tenentur illæ decimæ, quæ vltimo ab Ecclesia parochiali sunt decisæ. ad eam rationem, quæ in donationibus inofficiosis est; vt si à quoquam plures factæ sint diuerso tempore, & per eas legitima liberorum læsa, vltima tantùm donatio eatenus rescindatur; quia ea sola est inofficiosa. *l. 7. in verb. quod immoderatè gestum est reuocabitur. C. de inoffic. don.* Itidemque cum per plures debitorum alienationes creditores læsi sunt, vltimæ tantùm rescinduntur, & ex vltimis creditores læsi suum recuperant; quia eæ reuera tantùm fiunt in fraudem, & per eas

solum

solum ius creditorum interuertitur. *§. item si quis in fraudem. & quæ ibi traduntur inst. de act.* Etsi enim à legatis & fideicommissis omnibus Falcidia & Trebellianica detrahitur, ea tamen simul omnia à puncto mortis vim habent.

7. *Ex patronorum ecclesiasticorum seu parochorum primitiuorum.* Quapropter solent plerumque patroni ecclesiastici ante alios esse obligati ad debitam parocho competentiam. Ideoque statutum est, ne ab iis præsentati, nisi assignata debita portione instituantur, & ad functiones pastorales admittantur. *Clem. 1. de iur. patron. c. exstirpanda de prabend. c. vnic. de capel. Monach. in 6. c. 3. X. de off. vic. Gonzal. ad R. 8. q. 5. §. 3. n. 26. & seq.* plerisque enim locis, *vt refert. Pasquier. Recherch. l. 3. c. 35.* à temporibus Caroli Martelli (vt communem fatetur, etsi ipse referat ad tempus primæ profectionis nostrorum in terram sanctam: erroneè, cùm Godefridus Bullonius Capitulum Antuerp. fundans anno 1096. ante suam profectionem in terram sanctam decimas donarit, vt constat ex literis in archiuo nostro extantibus, & alij alibi ante ea tempora, vt & Arnulphus de quo supra anno 961.) concessæ, vel arreptæ à laicis fuerunt duæ tertiæ decimarum, vna tertia pro Ecclesiasticorum alimentis relicta. illæ vel penes laicos etiamnum sunt, vel per eorum donationes, legata, fundationes ad ecclesiam reuersæ. hæc vel penes ipsos parochos etiamnum est, vel per Pontificum & Episcoporum donationes Capitulis, monasteriis, collegiis deinceps assignata. vel quod ante pauca sæcula nimium, *Rebuff. vbi supra n. 34. Pasquier vbi sup. in princ.* frequentabatur; ipsæ ecclesiæ collegiis eiusmodi donatæ, & vnitæ. quæ vna cum decimis nomine Altarium, quorum frequens mentio in antiquis chartis, intelliguntur; præsertim in Gallia, tractibusque vicinis. *c. quasitum 1. q. 3.* Quæ collegia, seu iis præfecti, patronus dici, & Vicarium parochum constituere, aliaque beneficia in ecclesia vnita conferre consueuit: quo casu non verus patronus (id enim rarò in ecclesiasticis accidit, vt ipsi parochiales ecclesias exstruxerint, fundum, dotemne dederint, cum res ecclesiæ suæ alienare non possint, & si de suo dederint, patroni laici nomen & ius habeant) sed primitiuus parochus verè est, & rectiùs dici etiam solet: &, vbi de eo constat, procul

8. *Alioquin æqualiter omnium.* dubio locus est d. Clem. 1. *de iur. patron. Trid. s. 7. c. 7. d. c. 4. s. 21.* quod si non constet; sed ad argumentum communiter accidentium accedant alia indicia, & præsumptiones; non recedetur à dispositione *d. Clem. 1.* Sin autem quo iure ecclesiasticorum quisque possideat, vel titulis, causa, & tempore paribus, vel nullis appareat; omnes æquo iure parochis subuenient, ad ratam decimarum tanquam hypothecæ possessores æquales. *Trid. d. c. 13. s. 24. c. cum contingat, X. de decimis c. sicut X. de suppl. negl. prælat. c. auaritia. c. de monachis c. in lateranensi X. de præb. Clem. 1. de iur. pat. c. 1. de prabend. in 6.* quomodo accipi oportet, quæ Rebuffus scribit de congrua portione. *num. 47. 48. 49. 50. 51. Gonzal. vbi suprà.*

Quo itidem modo exaudiendum argumentum, quod sumi potest ex Concil. Trid. *s. 21. c. 7.* vbi ad reparandam ecclesiam post fructus ecclesiæ competentes omnes patroni, & alij qui fructus aliquos ex dicta ecclesia prouenientes percipiunt, simul ad eam reficiendam coguntur. præterquam quod non vbilibet pari passu procedunt erogatio congruæ portionis, & ecclesiæ reparatio. Hæc enim causam non habet, nisi omnibus communem, illa autem rationem pluribus causis; quæ ordinem iam explicatum inferunt distinctam. & *d. c. 7.* agit de omnibus ecclesiasticis prouentibus non decimis dumtaxat ad reparationem ecclesiarum vocandis qui non æquè tenentur ad congruam portionem, sed decimæ. *c. 2. §. vbi. de decim in 6.*

Neque porrò patrono ecclesiastico, seu parocho primitiuo sufficit semel functum esse in erectione nouæ parochiæ; aut vnione suo officio, assignata congrua portione. tum quia in vnionibus, vt ea clausula; quæ de congrua Vicariorum portione agit, & ius Trid. *s. 7. c. 7.* perpetuum est, vt & in nouiter erectis. *s. 21. c. 4. & s. 7. c. 7.* vt non rectè Wames. *de decim. cons. 453. n. 6.* quasi id quod quis debet, de prima præstatione intelligatur, eaque consumatur. quod vt in contractibus obtineat, non idem in onere hoc admitti potest. quia munus & onus reale est. Vt fundis sitis ad viam, flumen, mare incumbit, vt non semel tantùm teneantur; sed quoties viæ, pontes, aggeres reficiendi sunt. sic quoties institutio præsentatis datur, iubetur ordinarius congruam ante eis portionem curare. *c. 1. De Præb. in 6.* alioquin rebus in eodem statu permanentibus, nec minuenda est semel decreta portio. *c. auaritia de prabend.* nec augenda. *Panorm. in c. ex præsentis col. vlt. de pig.* quamuis non sit congrua acceptanti nunc beneficium, qui potest omittere, *gloss. in c. si tibi de prabend. in 6.* nam sufficit parocho congruam esse, etsi non Petro. quare nec vlla hic admittitur præscriptio. *Rebuff. de cong. n. 49.*

Nempè & ipse Christus eo procedendi modo vsus est, apud Matheum *c. 22.* quando ex imagine & superscriptione numismatis Cæsari reddenda esse respondit, quæ Cæsaris sunt. & ad eum locum S. Hilarius, *si rebus illius*, inquit, *incumbamus, extra querelam iniuria est, Cæsari reddi, quod Cæsaris est.* ideoque vniones parochialium non aliter fiunt, quàm sub onere alendi parochum. *c. 2. §. vbi de decim. in 6. Rebuff. d. tract. n. 70. 71. 72. 95. 96. 101. Itemque n. 34. 103. Clem. 1. de præb.* neque primitiui parochi aliud possint prætendere sibi datum, quàm deducto eo onere quod excrescit. etsi secus sentiat Wames. *d. cons. 453.* qui ad *d. c. 7. s. 7. d.* Bullam Pij V. *de Vicariorum congrua portione*, aliaque supra deducta, Cardinalium declarationes, &

Barbosæ remissiones *ad d. c. 7. s. 7.* non videtur reflexisse.

9. Porrò ecclesiasticum aliquem patronum vocari, & parochum constituere sufficiens est probatio præsumptiua apud Peleum *act. for. lib. 1. act. 36. Rebuff. d. tract. n. 103. 117.* quod is sit pastor primitiuus.; quod tamen non admittit Charondas. *lib. 1. resp. 27.* quod si prætere a paruas (vt vulgus hic vocat) decimas, vel animalium vel similes aut iura alia, quæ ex vsu lucorum parochis plerumque relinqui solent, possideat; magis ad Peleum accessero: & d. Clem. locum esse crediderim. *vt dixi statim.*

Parochi primitiui nõ semel tantũ, sed quoties exigit necessitas canonicam portionem supplent, & vnde isti noscantur.

Quod si constet in conflictu decimarum aliquas ex manibus iam olim laicis venisse, alias porrò semper relictas parochis, quasi eorum alimentis specialiter destinatas, etsi eas, seu partem illarum, ad alias nunc manus peruenisse reperiatur; nihilominus non absona ei casui esset Seueri & Anthon. rescripti æquitas *in l. 2. C. de pignor.* vt temperetur generalitas pignoris, & specialitas vsui suo seruetur.

Ex quibus supradictis etiam patet Trid. *s. 21. c. 4.* non esse restringendum ad parochias post illud erigendas, *s. 24. c. 13.* ad ante erectas, vt quidam voluerunt. nam Trid. procedit in conformitatem veteris iuris, *in d. c. ad audientiam*, non in derogationem; quando constat de filiatione. Cæterum si qui citra necessitatem, si ob delicatam commoditatem postulant erectionem nouæ parochialis, dotare tenentur. *c. cum sicut. X. de consec. ecc. Authen. vt nemo adificet orator. dom. c. 2.* & voluisse in dotem se obligare censentur. *glos. & Panorm. in d. c. ad audientiam.* cum vtrumque concurrit, vtriusque ratio habetur. vt *in d. c. ad audient.* Villæ Dominus erectionem postulauit, & 20. arras terræ contulit; & tamen Villæ obuentiones nouæ parochiæ assignantur: reseruato matrici honore, & præsentatione, cum fundatoris assensu. ideoque etiam inuitis rectoribus ea fit erectio, si causa grauis sit. *d. c. 4. s. 21. Trid. d. c. ad audient.* alioquin iustitia antiquæ Ecclesiæ seruari debet: *c. decimam. c. quicumque. c. de decimis. 16. q. 1.* & congruus honor: & si is fuerit in censu diminuendus non est. *c. prohibemus. X. de cens. c. adhac. X. de off. vicar.*

Ex quibus omnibus liquidum euadit pastorem matricis Ecclesiæ de B. teneri ad congruam suo vicario in W. adsignandam portionem, si abundet: sin minus; I. P. T. prælatos singulos ad ratam, qua ibidem decimas colligunt, æquali iure (præsupposito quod per vnionem beneficiorum non possit prouideri; nec alia Ordinario via commodior videatur.) S. B. vero in contributionem vocari non posse, ob decimas, quas laico iure, & vt dominij temporalis partem possident.

CONSVLTATIO V.

De Vicariis perpetuis.

Beneficia curata quibuscunque vnita Ordinarij quotannis visitare, & curare debent, vt in iis cura animarum laudabiliter exerceatur, per idoneos vicarios, & quidem perpetuos. *Concil. Trid. s. 7. c. 7. & consonat c. vn. de capell. monach. in 6. nisi,* inquit Concilium, *ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur.* regula ergo est, vt vicarij sint perpetui. adeoque ab Ordinariis, si ita decreuerint, ratio exigi non potest, qui regulam iuris seu Concilij pro se habent. exceptio autem Concilij iustum Ordinarij arbitrium causamque requirit: quamuis Barbosa *& aliqui citati in Collect. ad d. c. 7. n. 31.* thesim Concilij videantur inuertere. 1.

Curata vnita exercenda per vicarios perpetuos, nisi secus Episcopo videatur.

Enimuerò agit hic locus de vicariis secularibus: nam regulares, ordinis v. g. Præmonstratensis, vt Barbosa *ibid. n. 16. ex Aldano* refert sunt amouibiles. *qua de re in tur. pont. non. anal. diximus tit. de reg. n. 46.* alioquin cum vnitæ monasterio curæ deseruiri solet per secularem, vt is perpetuus sit, decernere potest Ordinarius: in vim *d. c. 7. & d. c. vn. de cap. monach.* Cui non refragatur *c. 11. de reg. Trid. in verb. etiam ad nutum amouibiles.* quia ea verba Ordinarium non coarctant, quin perpetuos ponere possit; sed eo faciunt, vt, quamuis amouibiles ponantur, deputandi sint ex consensu, ac præuio examine Ordinarij, vt iubet *d. c. 11.* 2. 3.

Vicarios seculares.

In regularibus per regulares amouibiles.

Et verò non antè perpetui vicarij constitui possunt, quàm ibidem vicariæ sint erectæ, iuxta illud; *prius quare sedem vbi sedeas, & sic minare te iudicaturum.* quæ tamen, si antiquitùs sint erectæ, in temporarias mox mutari non debent. neque verò mutauit Concilium, quin deputatio seu nominatio vicarij spectet ad eos, quibus antea competebat; scilicet quibus vnitæ sunt Ecclesiæ, non ad ipsos Ordinarios: vt declarauit Pius V. *const. incip. ad exequendum* 1567. §. *volumus.* adiecit tantum *d. c. 7. per idoneos*; vtique ad examen Ordinarij: quod etiam in exemptis cum approbatione exigitur. *c. per exempt. de priuil. in 6.* sed *d. c. 11. de reg. Trid.* non tantùm examen Ordinarij, sed & consensum exigit; *versic. nec ibi aliqui*, quod etiam Aldanus in seculari exigere videtur: *apud. Barbosam num. 26.* sed nonnihil interest inter approbationem, quæ examinato, & idoneo reperto vtique debetur; & consensum; qui liberior est: & adeò quidem approbatio debetur, vt idoneo reperto danda sit simpliciter, non ad tempus tantùm: nec reuocari ad examen possit, nisi ex noua causa. *vt Barbos. post Aldanum ibid. n. 27.* vt neque Concilium in amouibilibus ad nutum circa amouendi facultatem quidquã 4. 5. 6.

Erecta prius vicaria.

Deputandos ab iis quibus ante sed examinandos & probandos ab Episcopo & in regularibus de eius consensu.

Dum autem manent

mutauit:

amouibiles, amouendi facultatem Concilium non mutauit, Episcopo autem sine causa amotio non est concessa.

mutauit: sed eandem reliquit liberam quidem iis, quibus facta est vnio; sed ordinariis restrictam ad legitimam causam, ob quam etiam perpetui possent amoueri. ita tamen ad nutum amouibiles citra causam amoueri possunt ab iis, qui deputarunt; vt neque fiat ex causa infamante: *qua de re egimus vbi supra.* neque cum graui temporis incommodo ante reuolutionem anni. *de qua Rebuff. & citati à Barbos. ibid. n.* 30.

7. Nec derogatum vnionibus alia forma aut ex pacto factis.

Non itidem derogat Concilium, dum per vicarios curam animarum iubet exerceri, vnionibus sub ea forma factis de qua agit c. statutum *de elect. in* 6. vbi si certæ Collegij personæ, seu præbendæ cura vnita est, per illam debet exerceri: si omnibus & singulis in ordinem ituris, aut à Collegio designandis, termini vnionis seruandi sunt: si autem ea facta sit mensæ capitulari; obtinebit *d. c.* 7. neque itidem derogat Concilium iis vnionibus, quæ factæ sunt per viam pacti, vt vicarij sint amouibiles. concordiæ enim non solent abrogari, nisi expressè dicatur. vt in Concil. Trid. *s.* 6. *c.* 4. *s.* 25. *c.* 6.

8. Iudicium autem Episcopi cum perpetuos esse iubet præualet consuetudini, &c.

Arbitrium autem Ordinarij præualet etiam immemoriali consuetudini, & priuilegio. vt & d. c. vn. *de capel. monach.* derogat consuetudini, statuto, & contrario cuicumque, nisi hoc fortè post Tridentinum concessum sit eâ formâ, vt appareat dispositioni Tridentinæ locum esse Pontificem noluisse. alioquin formulæ, quæ ex stylo tantum adiici solent, arbitrium Ordinario hîc concessum abrogare non debent. qua de re cæterisque ferè omnibus quæ mox tetigimus *Barbos. & citati ad d. c.* 7.

CONSVLTATIO VI.

De congrua portione agere quis possit? quæ quomodo constituenda?

1. Omnes quorum interest agere possunt.

DE congrua portione agere potest aduersùs patronum, seu illius debitorem, non tantùm parochus seu vicarius; sed etiam ipsi incolæ, pro eo quod sua interest: atque Archipresbyteri ex officio; vt in Synodo Antuerpiensi 1609. *tit.* 16. *c.* 14. decretum est. quod promanauit ex Clem. 1. *de iur. patron.* quæ mandat Ordinariis pro suo officio præsentatos parochos seu vicarios non institui, nisi prius eis à patronis sit assignata congrua portio. & verò incolæ vel ideo agere possunt, quod sua interest bonum habere parochum; eumq; commodius sint semper inuenturi, si dos detur liberalis. qua ex consideratione, tametsi laicus non possit per canones accusare clericum; tamen *licet laico parochiano suum Prælatum denuntiare*, inquit Clarus *prax. crim. §. fin. q. 7. n. 9. & est communis opinio, vt attestatur Aretinus in c. illa. n. 7. de accus. plurimum enim interest laicorum habere bonos Prælatos.* ita ille, *& Lopez. ad practicam Dias c. 4. in V. accusare*; Id quod in causa proposita eò magis locum habet, quod agatur de contractu olim inito inter patronos, parochum seu vicarium, Archipresbyterum, & incolas; in quorum locum partes litigantes successerunt.

2. Portio non pensio;

Porrò sufficiens portio vicario dari mandatur: *c. extirpanda. X. de præbend.* non autem pensio, vt *in fine* addit: sed nec annui census fieri nundinationem permittit c. 3. X. *ne Prælati vices suas*, quin imo super re certa portionem assignari placet Concilio Trid. *s. 7. c. 7. d. c. extirpanda.* §. 1. & quoniam non possunt patroni in vsus suos vertere Ecclesiarum prouentus; *c. sicut. X. de supplend. negl. prælat. Clementin. vnic. eod. Trid s. 22. c. 11.*

3. Non ex nundinatione:

4. Non mutanda semel decreta:

constituta semel vicario portio minui exinde non potest per collatorem: *c. 3. X. de of. vicar.* & si quid sine authoritate Ordinarij minutum est; reduci debet ad antiquam quantitatem. *c. auaritia de præbend. in* 6.

5. Pro vicario perpetuo:

Quibus ex causis *d. c. extirpanda.* §. 1. requirit sub pœna priuationis, vt vicarius statuatur perpetuus; qui iura ecclesiæ liberius sine metu amotionis defendere, & subditos confidentius sine metu detractionis ausit corrigere. quod tamen arbitrio & prudentiæ Ordinariorum commisit Tridentinum *d. c.* 7. vt perpetuum statuant, nisi secus expedire eis videatur.

6. Intra præscribendum terminum assignanda:

Et porrò, ne in singulas vices præsentationum hæ controuersiæ incurrerent, mandat d. *Clem. 1. de iur. patron.* vt ab Ordinariis præfigatur terminus intra quem parochorum portio sufficiens assignetur. quem & pridem elapsum præscripsit d. Synodus Antuerpiensis *d. tit.* 16 *c.* 14. intra quem patroni hic officio non sunt functi, & iustè, vt tandem aliquando hac lite id faciant, conueniuntur.

7. Ad tertiam etiam partē, saluâ Pij V. moderatione.

Quod porrò Trid. *d. c.* 7. permittit tertiam fructuum partem assignari vicariis, etsi Pius V. reduxerit suâ constitutione intra quinquaginta, & centum aureos, vt nec his maior sit, nec illis minor; aliamque taxam præscripserit Synodus prouincialis *Mech.* 1607. *tit.* 17. *c.* 3. tamen nullo decreto infirmantur contractus olim initi, qui præsenti rerum statui sufficientem vicario assignarint portionem.

8. Contractu debita seruanda.

Vnde consectarium est, vt tertiâ decimarum pars par contractum hîc propositum vice curato assignata, ex qua tamen pendere quotannis debeat patronis certam siliginis quantitatem, iure meritoque etiamnum petatur.

9. Rebus non notabiliter mutatis.

Enimuerò, quoniam constituta semel portio minui vetatur, *d. c. 3. de offic. vicar.* rebus vtique non mutatis: non imprudenter in d. contractu olim conuentum scribitur, vt si res admodum mutentur, augeantur, minuanturúe immensum decimæ; quantitas etiam patronis addicta, & portio vice curato relicta, augeatur, minuaturúe: vtique pro ratione mutationis; ex patronorum, vicecurati, incolarum, Archipresbyteri amicâ

transactione, vel in illius defectum, iudiciali decisione, præuiâ actorum probatione, super mutatione notabili, quæ à reis est negata.

CONSVLTATIO VII.

De Ædilibus, & mensæ pauperum Rectoribus.

1. Templi & pauperum curam penes sacerdotes fuisse tempore veteris legis, & à Principio Christianismi ex sacris literis canonibus & legibus, curatorumque designationem.

NEmo est tam ignarus veteris sacræ historiæ, vt nesciat templi, & pauperum curam fuisse penes Sacerdotes, & Leuitas. Habebat & Christus loculos à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & aliis tribuens. *c. habebat* 12. *q.* 1. post Christum multitudo credentium à se venditarum rerum afferebant pretia, & ponebant ante pedes Apostolorum, diuidebaturque cuique prout opus erat.. *Act.* 4. Apostoli *actor.* 6. negant æquum esse se relinquere verbum Dei, & ministrare mensis; sed electos constituerunt super hoc opus, & imposuerunt eis manus. D. Paulus 1. *Corinth. c.* 16. ordinat fieri collectas, vt & Ecclesiis Galatiæ se præscripsisse dicit, & se eas, si dignæ fuerint, perlaturum in Ierusalem: sin minus; missurum per alios. postmodum rebus Ecclesiæ pacatis videntes sacerdotes & fideles imposterum fore satius, ne res venderentur, sed Ecclesiarũ Episcopis traderẽtur; cœperunt eis prædia tradi. *ipse*, inquit Vrbanus Papa, *c. videntes.* 12. *q.* 1. *res in ditione singularum parochiarum, Episcoporum (qui locum tenent Apostolorum) erant, & sunt vsque adhuc, & futuru semper debent esse temporibus, è quibus Episcopi, & fideles dispensatores earum, ministrare cuncta necessaria debent. d. c. videntes.* quod & sonant canones Apostolorum. *c. præceptimus ibid.* vt in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. si enim animę hominum preciosiores illi sunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere; ita vt potestate eius indigentibus omnia dispensentur per presbyteros & diaconos, cum Dei timore & omni solicitudine. *d. c. præcepimus*, & Calixtus *animarum cura*, inquit, *& pecuniarum ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi iudicio, & potestate permaneat. si quis vero contra hoc fecerit, aut potestatem, quæ ad Episcopum pertinet, sibi vindicare præsumpserit; ab Ecclesiæ liminibus arceatur. c. nullus omnino.* 16. *q.* 7. Iterum Concil. Antioch. *Episcopus*, inquit, *ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent. c. Episcopus.* 12. *q.* 2. dispensatio autem exinde tributa est in quatuor portiones; vnam Episcopus, alteram clerus, tertiam pauperes, quartam fabricæ Ecclesiarum sortiebantur: omnes ad ordinationem Episcopi, & erogationem dispensatorum ab eo constitutorum. *c. quatuor & seq.* 12. *q* 2. *c. præsul.* 16. *q.* 3. In principio sanè Ecclesiæ Christianæ præfuerunt Antistites sacræ pecuniæ. *Socrat. eccles. historia. l.* 7. *c.* 25. dispensatione tamen, & ministerio clericis commisso. *Sozomenus lib.* 4. *c.* 12. ad eum sensum Concilium Chalced. vetuit, ne ipsi Episcopi administratione bonorum se occuparent: seu iuxta dictum Apostolorum, relicto Dei verbo ministrarent mensis; sed ministerium ad œconomos, seu ad inferioris ordinis clericos transferrent: sub arbitrio tamen, & sententia Episcopi, *c. quia dist.* 89. *c. quoniam in quibusdam.* 16. *q.* 7. ita vt nullus laicorum Ecclesias vel Ecclesiarum bona occupare, vel disponere possit. *c. nullus laic.* 16. *q.* 7. vsque adeo, vt nec valeat dispositio laicorum de rebus sacris, quamuis in fauorem Ecclesiæ; nisi accepterur. *c. Ecclesia S. Mar. X. de const. c. quæ in ecclesiar. eod.* nec acceptari Synodus sub Simmacho *in c. bene dist.* 96. voluit; ne sit exemplum ad decernendum quicquam de ecclesiasticis facultatibus: quarum solis sacerdotibus disponendi à Deo cura commissa est. *d. c. bene.* qui secus ageret ab liminibus Ecclesiæ arceretur. *d. c. nullus laicorum.* 16. *q.* 7. neque laicis res Ecclesiæ possint committi, *c. in nona.* 16. *q.* 7. *c. indicatum. d.* 89. *c. præterea X. de iur. patron. c.* 2. *X. de iud.* omnes basilicæ, omnes Ecclesiæ in Episcopi territorij potestate consisterent. *c. omnes basilica.* 16. *q.* 7. *c. decretum & tota fere* 10. *q.* 1. adeo vt nec contraria fundantis Ecclesiam voluntas recipiatur; quin Ecclesia cum dote ad Episcopi ordinationem, & potestatem pertineat. *c. sic quidam* 10. *q.* 1. sic generatim decernitur *tot. tit. X de relig. domibus vt Episcopo sint subiecta.* sic & in iure ciuili C. *de episc. & cler.* cæteri causarum piarum tituli Episcopis, & clericis iunguntur, tanquam eodem spectantes. & disertè decretum est *in Nouel.* 123. §. *œconomos. Nouel. de non alienand.* 7. *Lambertus.* C. *de sacros. Gudelin. iur. nouiss. l.* 6. *c.* 11.

Qui § *œconomos* disertè etiam iubet œconomos Episcopis rationẽ reddere administrationis: & consonat *c. Episcopum* 10. *q.* 1. mandans, quod si ipse Episcopus nequiuerit, presbyteros aut diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparationes inquirant. *c. iudicatum dist.* 89. *c. vobis* 12. *q.* 2. & seriò admodum de piis omnibus locis Clementina *quia contingit, de relig. domib.* quam his innouat Concil. Trid. *s.* 7. *c.* 15. *s.* 25. *c.* 8. idemque Trid. *s.* 22. *c.* 9. omnes administratores tam ecclesiasticos quàm laicos fabricarum, hospitalium, & quorumcumque locorum piorum iubet singulis annis reddere rationem Ordinario, consuetudinibus & priuilegiis sublatis. quod & in laicis iubet *d.* §. *œconomos*, quoad omnes pias institutiones *Gudelin. d. c.* 11. quod si ex constitutione loci aliis reddenda sit; etiam iniungit Tridentinum simul reddi Ordinario. consonat edictum *vlt. August.* 1608. *datum ad Synodum Mechliniensem* 1607. *ar.* 23. 25. vt præter solitos rationibus audiendis interueniant Episcopi, eorumue commissarij. vbi autem Episcopi soli, aliiue hactenus ab eo deputati interuenerint; edictum nihil mutat. 2. Episcopis rationes dandas.

Ex

Ex his sequitur institutionem eorum, qui administrationi rerum sacrarum, & piarum causarum præponuntur iure ad Episcopos spectare; & sub his ad alios inferiores ex sacro ordine. sic Stephano impositæ ab Apostolis manus; sic Laurentio à Sixto commissi Ecclesiæ thesauri; sic dicit Paulus se missurum qui collectas ferant. Pro impositione autem manuum iuramentum fidelis administrationis recipi passim solet ab Archidiaconis, Archipresbyteris, aut pastoribus. etiam apud ethnicos in vsu fuit iuramentum dicere ad altare; præeunte sacerdote; vnde versus ille;

3. A designatis coram sacerdotibus iuramentum præstandum.

Tango aras, mediosq; ignes & numina testor.

Et illud Periclis, *amicus vsq; ad aras.*

Nec verò in re diuina, vt est iusiurandum, sacerdos priuati loco est, cui data à Christo authoritas ligandi, & soluendi, ob quam aliquando olim vix distinguebantur ab Episcopis. *Pasquier Recherches lib. 3. c. 1. & 5.* vt Concilium Trid. *s. 23. can. 7.* anathema debuerit ponere, si quis dixerit Episcopos presbyteris non esse superiores. præterquam quod sacram iurisdictionem habeat Archidiaconus & Archipresbyter, & rector ecclesiæ suæ: in cuius regiminis ministeriales vices iam pridem venerunt ædiles, & curatores pauperum, vt mirum non sit coram eo fidelis administrationis in eius commissione præstari iuramentum. cum & illud sibi præstari priuatus merito exigere posset à suo mandatario.

4. Obseruandus tamen est antiquus hic vsus & edicta.

Verum enimuerò, quoniam Brabantia est patria consuetudinaria, cui iurat Princeps in læto introitu *art.* 57. omnes antiquos vsus & consuetudines seruandas; in hisce omnibus nihil est ex eo immutandum, quod inueteratis moribus est præscriptum, quo alicui quippiam iuris auferatur. adeo vt sicubi clerus retinuit vt solus res sacras administret, nullatenus sit ei derogandum: si laici pridem id vsurpauerint; loco pelli non possint. tametsi Princeps edicto mox citato tanquam suos commissarios adiunxerit Episcopos; & ab eis deputandos; sicubi & clerici, & laici iam antiquitùs operas coniunxerint; Princeps moribus antiquis iussit rem stare, virisque. & mores multis locis tales esse testatur etiam Panormitan. *in d. c. 2. X. de iud.* & ait in Prælatis esse administrationem authorisabilem, seu authoritatiuam; in inferioribus clericis ministerialem; in laicis posse esse aliquam solicitudinis, non aliam.

5. Rationes Episcopi per se & missos suos excutiunt.

Cæterùm vbi non sunt mores iam olim inueterati, legesque patriæ in contrarium; id quod diximus, ita iure scripto se habet. vt absurdissimè argumentetur Chopinus, vir alioquin doctissimus, *de polit. sacr. lib. 2. tit. 2, n. 7. 8,* Concilium Chalcedonense vetuit, ne sacri Antistites pecuniariis istis negociis implicentur; & D. Chrysostomus *hom. 86. in Matth.* in tales inuehitur; ergo Episcopi, quamuis visitantes diœcesim suam non possunt exigere, vel inspicere rationes fabricarum, pauperum, hospitalium, Xenodochiorum, &c. & ferè in eandem sententiam eunt in Gallia (vbi ferè volunt abrogatam Ecclesiæ notionem quandocumque non agitur de sacramentis, aut sacramentalibus) scriptores non tantùm; sed & parlamenta aliqua; si scriptis credimus. vbi alioquin admodum solet inclamari veterum canonum obseruantia: qui hic nimio sunt numero, & in terminis, *d. c. Episcopum. 10. q. 1.* quod vt diximus iubet Episcopum oberrare suam diœcesim, & huiusmodi rationes, & reparationes inquirere; si non ei vacat, per presbyteros, aut diaconos subministros sui iudicij; vt fuit Stephanus Apostolorum: vt sensum concilij Chalced. ad sensum Actorum supra retulimus.

6. Patroni iure non possunt se immiscere, nisi ecclesiastici primitiui parochi, denunciare tamen possunt & modestè monere.

Porrò de patronis statuit Concilium Toletanum IV. *c. nouerint 10. q. 1.* in rebus ecclesiæ collatis, vt nullam potestatem habeant, sed sicut ecclesia, ita & dos eius ad ordinationem Episcopi pertineat. Concilium autem Toletanum IX. *c. filiis 16. q. 7.* concedit, vt per viam honestæ commonitionis fraudes possint compescere; Episcopo, Metropolitano; demum regi denunciare; rationes exigere non videtur permittere Alexander III. *c. cum & plantare. §. in eccles. X. de priuileg.* sed ipsis Episcopis de rebus temporalibus rationes vult exhiberi; & disertè Concil. Trid. *s. 24. c. 3.* patronos iis se immiscere vetat, quæ ad sacramentorum administrationem spectant, aut visitationi, nec non fabricarum prouentibus: nisi fortè ex fundatione aut consuetudine Trid. *s. 22. c. 9.* Panormitanus tamen *in c. ex literis. 7. X. de iur. patronat.* censet patronis ecclesiasticis permissum, se immiscere rationibus: quod tamen non videtur conuenire cum Tridentino, quod ea coniungit cum visitatione: & sacramentorum administratione patronis vetita, quæ nullam habent dubitationem in laicis. Itaque solidius quidem *per d. §. in eccles.* videretur id admitti in ecclesiis, quæ ad patronos ecclesiasticos pleno iure pertinent; deinde in iis vbi sunt pastores primitiui, qui impropriè patroni dicuntur, quod his ius parochiale competat: patronis autem ex fundatione aut dotatione non nisi quod iure tribuitur, aut olim expressè reseruatum est, & generatim vetitum est ne laici res ecclesiasticas attingant. *tot. caus. 16.* cuius is est titulus; sed maximè patronis adempta est authoritas ordinandi, & episcopis tributa *d. c. nouerint. d. c. 3. s. 24. Trident.* vt in vsus ecclesiæ necessarios, & vtiles prout sibi expedire magis visum fuerit, reditus expendi curent. sed cura non est vetita patrono, si quid in vsus olim præscriptos nō impendatur, sed cum facultate monendi & denūciandi dumtaxat, non statuendi. sed & cura patrono est permissa, vt vigilet ne quid prodigatur *d. c. filiis.* Id vt sciat, videtur scire posse synopsim bonorum olim collatorum, & præsentium rationes inspicere: vt *in l. 5. D. de reb. eor. qui sub tit.* tanquam cui conceditur consequēs, liceat antecedens; atque id omne sine quo, ad id, quod permissum est, perueniri non potest, sed rursum ad monendū, denunciandumque;

7. Prouidere ne quid pereat.

8. Edicto plus tribuitur. non statuendum. Edictum tamen regium *vlt. August.* 1608. *ar.* 23. *& seqq.* patronos indifferenter vocat ad rationes audiendas, & super iis cum aliis statuendum.

De antiqua ecclesiæ cura pauperum scripsit pulchrè Laurentius à Villauicentio, *libello De œconomia sacra circa pauperum curam edito* 1564. *ex Regis priuilegio apud Plantin.* ex ordine temporum habita, & libro quidem *primo c.* 1. de ea quam Christus dum inter homines ageret per suos Apostolos obseruauit: *c.* 2. de ea, quam ipsi Apostoli circa Iudæos Hierosolimis ac alibi degentes: *c.* 3. de ea, quam circa gentiles Christianos. *l.* 2. *c.* 1. de ea, quam Apostolorum successores primis sæculis: *c.* 2. quam Episcopi post baptismum Constantini: *c.* 3. de diuersis in hanc rem ecclesiæ decretis: *c.* 4. de portione redituum ecclesiæ in pauperes distributa: *c.* 5. de diaconissarum officio ad pauperum ministeria: *c.* 6. de occasione, & modo, quo in partem aliquam solicitudinis laici sunt vocati: *c.* 7. de peregrinorum susceptione: *c.* 8. citra distinctionem: *c.* 9. de cura etiam honestorum pauperum: *c.* 10. *&* 12. de bonis ab ecclesia in pios vsus perpetuò retinendis *c.* 11. qua aliquando causa & moderatione alienandis: Libro porro 3. amplè tractat causas ab hæreticis nostræ ætatis in contrarium productas: duos refutat libellos, politica quædam argumenta, & decreta. De eadem œconomia rerum sacrarum tum in vsus pauperum, tum fabricarum parochialium, aliorumúe piorum locorum latè Dialogus Brunæi *editus cum Monomachia S. Thomæ Cantuariensis, & Henrici II. Angliæ Regis.*

De decimis.

CONSULTATIO I.

Manipulus decimus vt varietur quâ consuetudine sit opus?

1. Decimus Manipulus soluendus. Ege diuinâ sancitum fuit, vt decima fructuum omnium pars sacerdotibus penderetur. adeò vt asserat S. Augustinus, *in c. decimæ* 16. *q.* 1. quod decimæ ex debito requirantur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadat: & si quis velit pauperibus eleëmosinam erogare, postquam exsoluerit decimam, ex residuis nouem partibus id faciat. eaque est differentia inter decimas & primitias; vt illæ ad decimam partem fuerint lege diffinitæ, hæ offerentium arbitrio relictæ. *c. decimam partem.* 1. *extra de decimis.* & quamuis ex iure diuino ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem obligatio huiusmodi tantùm se extendat; nihilominus tamen Ecclesia sanctionem etiam quoad quotam retineri voluit. *tota q.* 16. *& tit. extra de decimis.*

2. Consuetudo vt deroget, Cui iuris communis dispositioni, vt aliqua cõsuetudo alicubi sufficienter derogasse videri possit, necessarium est, vt processerit ex rationabili causa, & legitimè sit præscripta. *ita textus in c. cum tanto fin. extra de consuet.* Ideoque non immeritò Felinus *in c. ad audientiam. X. de præscript. n.* 25. censuit ad illam introducendã non sufficere tempus 40. quidem annorum. vtpotè cum solemniter decernat Bonifacius VIII. *in c.* 1. *de præscript. in* 6. nullam præscriptionem procedere in iis, quæ ius commune habent contrarium, nisi immemorialem, aut aliam cum legitimo titulo. debet esse rationabilis & præscripta.

Et quamuis Couuar. *Variar. res. lib.* 1 *c.* 17. *n.* 8. *vers. decimo bis omnibus*, distinguat inter consuetudinem & præscriptionem: vt in hac procedat *d. c.* 1. non in illa: tamen *d. c. fin.* non admittit consuetudinem in iis, quæ contra ius sunt, nisi præscriptam: scilicet tali præscriptione, quæ conformis sit distinctionibus in iure propositis. Vt vt tamen sit, requirit ipsemet Couuar. in hac consuetudine quotæ decimarũ tempus 40. annorum, per quod introducta & stabilita sit. cui sententię adstipulatorem refert *Paul. Paris. cons.* 25. *n.* 6. *&* 27. *lib.* 4. *Idem tenet Alex. Monet. tractatu de decimis c.* 5. *n.* 103. prout generatim docet Ioan. And. 40. annos ad huiusmodi consuetudines necessarios esse. *in d. c. fin. & tractatu per modum summæ ibi subiuncto, & Panorm. in eod. c. fin.* & quamuis (inquit Panorm.) legistæ etiam tempus decem annorum censeant sufficere, vt contra ius consuetudo inducatur; id tamen limitandum, nisi sit contra vtilitatem Ecclesiæ: quia tunc sicut contra eam non est præscriptio nisi 40. annorum (etiam iure ciuili) sic neque consuetudo: quæ eius ius tollere potest. quod est dictum Innocentij *in c. dilect. de consuet. Hactenus Panorm.* qui etiam addit, quotiescumque consuetudo est contra ius canonicum; etiam requiri 40. annos. nam in *hoc casu requiritur*, inquit, *quod consuetudo sit præscripta, per d. c. fin. d. c.* 1. *de præscript. in* 6. 3. Quadraginta annis.

Et debet istiusmodi consuetudo & præscriptio cum omnibus suis qualitatibus probari. *Philip. Franc. in c.* 1. *n.* 1. *de præscript. in* 6 *Bald. in tract. de præscript. part.* 3. *princ. in* 3. 4. *Reusner. decis.* 6. *n.* 53. Alioquin cum malum oriatur ex quolibet defectu; succumbere debet, qui in ea se fundat, & in minimo probando deficit. *Minsing. obs.* 80. *cent.* 4. *obs.* 40. *cent.* 1. *Euerard. cons.* 14. 22. 23. 4. Cum omnibus qualitatibus,

Adeoque debet allegare actus consuetudinis (nam illorum frequentia requiritur *l.* 1. *C. quæ sit long. consuet. l. an in totum* 3. *C. de ædif. priuat.*) quia à primo actu inchoatur computatio 40. annorum, & sic deinceps poni & probari debẽt subsecuti actus, vsque ad complementum 40. annorum. *c. cum Ecclesia extra de cau. poss. c. cumana X. de censibus c. dudum. X. de decimis. Ioan. Andreæ in d. tract. q.* 3. *Bart. in l. labeo n.* 10. *de sup. leg. Curt. in c. fin. in* 2. *requis. extra de consuet.* 5. Et frequentia actuum,

Debet etiam consuetudo esse vniformis, & non habere contrarietatem actuum, adeo vt non possit introduci ex actibus difformibus. Ita vt si ex dictis testium appareat vario modo obseruatum fuisse, consuetudo per ipsorum testimonia non probetur: *Ita Minsing. cent.* 6. *obs.* 42. & speciatim in terminis decimarum tradit 6. vniformiũ,

tradit Franc. *Marc. q.667. in 2. vol.* vt in materia reditus annui *Choppin ad Consf. parisf lib. 11. tit. vlt. art.6.* Quod & maximè procedere debet in ea consuetudine, quæ debet esse præscripta, nam præscriptio requirit possessionem continuam; quin vlterius Mynsingerus ita notabiliter addit; *Et dicit singulariter Alex. cons. 5. & cons. 127. lib.5. quod tali casu, quando vsus populi variat, redeundum sit ad ius commune, & iuxta illud iudicandum. per l. nemo alieno. §. 1. cum gloss. ibi ad fin. D. de regul. iur. & Bald. in c. non solum in fin. D. de iure dot.*

Quin vsque adeò actuum vniformitas requiritur, vt vel vnico contrario consuetudinem interrumpi velit Panorm. *in d. c. fin.* ita (inquit) *quod est opus de nouo incipere, sed etsi erat completa, credo* (inquit) *indifferenter sufficere ad consuetudinis completa abrogationem tempus decem annorum.* Facilè enim res redit ad naturam suam; & consuetudo iuris dispositioni contraria per contrariam consuetudinem iuri conformem leuissimè tollitur. nam in hac introducenda aut reducenda, vt in huiusmodi quæ vel ius dubium interpretantur, vel præter ius sunt, sufficit spatium decem annorum. *Ita Couuar. Variar. resol. c. 17. n. 8. vers. quarto, vbi plurimos authores in eandem sententiam allegat.*

Quibus præmissis, sub inferendo casum de quo quæritur, constat G. Ecclesiam matricem iure communi vti, decimum manipulum soluendo, & plerasque parochiæ partes matricis parochiæ consuetudinem continuata possessione sequi. O. parochiam ipsam ex illa erectam esse sine alia, *vt habent litteræ*, cuiuscumque iuris immutatione, aut præiudicio solum asseritur, quod ante communem patriæ vastationem, ac profugium, in quibusdam parochiæ districtibus, de quibus quæritur, non fuit collectus decimus manipulus; quamuis ab anno 1581. incolæ fateantur decimatores in possessione esse decimum manipulũ colligendi.

Possessio hæc, & iuris communis dispositio, Ecclesiæ matricis, plerarumque parochiæ partium consuetudo, facit, vt efficaciores probationes exigantur: *Myns. cent. 5. obs.* 63. non enim facilè solet natura totius differre à singulis partibus, neque partium inter se esse difformitas. *l. iure gentium §. adeo & ibi Iason. D. de pactis. l. quæ de tota. D. de rei vendicat.* & quæ posterius fiunt, ad priorum exempla regulantur. *c. cum olim 6. extra de consuet.* Ideoque noua parochia ad ritum priscum, morem modumque matricis, à quo antequam benè secessisse possit, annorum quadraginta tempus conformiter expletum probare oportet: quod probatum non est, vt omittam cætera requisita.

7. Ea sanè ætate testes esse deberent, vt probare possent legitimum tempus quadraginta annorum lapsum, ante dictum annum 1581. & designare primos actus consuetudinis ab initio illorum quadraginta: quibus si addantur anni quatuordecim (nam puberes eos tunc, aut saltem iudicij compotes fuisse oportet) constat testes in hac causa idoneos nonaginta circiter annos habere debere (qualis omninò nullus hîc testimonium dixit) nam in materia decimarum, *qui testificaturi sunt* (inquit Alex. Monet. *tract. de dec. n. 77.*) *ita memores esse debent, vt possint deponere de eo quod actum est 40. annis*, ideoque habere ætatem 54. annorum lapsorum, scilicet ante turbatam possessionem, qua per annos 40. turbata, de anterioribus testaturi nonaginta aut ampliùs annos habere debent: quales, vt dixi, hic nulli sunt. Ideoque incidimus in casum & decisionem *c. dudum extra de dec. in verb. præscriptionem non poterat opponere pars aduersa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, nec à cõfirmatione prædicta tantùm effluxit temporis, quod possit præscriptio confirmari.*

Quales testes in probanda consuetudine requirantur.

Denique tanta fuit actuum difformitas eo tempore quo prætenditur processisse præscriptio, vt plures dignioresque testes pro decimo, quàm pro vndecimo manipulo testentur: ideoque nulla procedere potuerit præscriptio, ac tandem post annos nunc triginta tanta præstandi decimi manipuli vniformitas, vt quamuis legitimè præscripta fuisset vndecimi dumtaxat manipuli consuetudo, rediisset tamen res ad primam naturam, iuris, matricisque Ecclesiæ obseruantiam.

Præterquam quòd singulariter decimatorum ius conseruauerit annua decimi manipuli elocatio præsente & authore magistratu facta; cui nihil derogarit, si quid à priuatis secus facto non iure gestum fuerit. solemnis ea protestatio est, cuius proprium est iura protestantis conseruare. *Oldrad. cons. 6. in fin. quæstio talis.*

CONSULTATIO II.

Decimæ sine expensarum solutione soluendæ.

DEcimas prædiales soluendas esse sine deductione expensarum, decisum est *in c. tua nobis c. pastoralis, c. nõ est in potestate, c. cũ homines. X. decim. DD. vbique,* inquit Tiraquell. *de retract. gentil. §. 15. Glos. 1. n. 10. ne quidem vnus contradicit. nam textus illi adeò sunt in hanc sententiam aperti, vt nullo pacto cauillari possint.* Ita ille. & verò sine distinctione illi loquuntur; 1.
& de noualibus etiam decimæ soluuntur: id est, ex agris nunquam anteà proscissis: in quorum gradum etiam veniunt, qui à mari vindicantur, iactis in mare molibus, & aggeribus cinguntur. *c. ex parte. X. de dec. c. ad audientiam. c. quoniam. c. cum contingat.*

Etiam ex noualibus.

Quod eò procliuius est dicere de iis agris, qui perruptis aggeribus tantùm inundati sunt. *per d. c. pastoralis versic. nec pro restaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decima persoluuntur, credimus deducendas expensas de prouentibus decimandis, quia penes dominum res permanent restaurata, vt si pars aliqua mortatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat,* 2.
vel

Et à mari vindicatis.

vel totus clibanus destruatur. vbi glos. *in V. credimus* speciale omninò esse dicit, vt in decimis expensæ non deducantur, factæ in fructus, vel rem ipsam seruandam; cùm etiam malæ fidei possessor deducat sumptus necessarios. Rationem latiùs vide *apud Barbos. de offic. par. c. 28. num. 34. & seqq.* quod canones, licut lex vetus decimas præcipientes, verbum *fructus* accipiant naturali modo loquendi, non ciuili; quo fructus intelliguntur deductis expensis. Et porrò decimæ prædiales sunt pars fructuum dumtaxat, ex iisdemque debentur, seu illarum debitum demùm nascitur cum fructus nascuntur, non autem rebus inhæret, sicut munera patrimonialia; ob quorum comparationem Wamesius *canon. consil. 520.* decimas in contributionem aggerum vocandas censet. vnde decimator Domino rei prohibere non potest, quò minùs pro arbitrio illa vtatur, & abutatur: cum aliàs in re communi regulæ iuris meliorem facit conditionem prohibentis. Vnde etiam Carolus V. *in edicto 23. Maij* 1531. vbi regulas præscribit, qui, quantumúe ad reparandos aggeres contribuere teneantur; decimarum non meminit:

3. Ex epikeia tamen remissio ob magnas expensas solet fieri.

Nihilominùs ex bono & æquo ad animandos agricolas ad steriles miricas aratro subuertendas, glebas à vepribus & sentibus occupatas purgandas, syluas inutiles excindendas, alueum seu arenam à mari occupatum aggeribus circumductis continenti annectendam, aut insulam ripis litoribusque obsidendam, & culturæ mancipandam, solent, quibus ius est decimatum, cultoribus ad annos aliquot immunitatem decimarum, ex toto vel in partem tribuere, pro grauitate sumptuum.

4. Non vt in aliis omninò rebus

Etquamquam diuersimodè Car. V. *in eodem edicto* de censibus, reditibus, pensionibus, duariis statuat, & *in ar. 4.* census reditusque irredimibiles iubeat contribuere ad ratam portionem eorum, quæ soluit fundi dominus: atque aliqui ius decimarum illis simile faciant, longa tamen est differentia: quia *Domini est terra & plenitudo eius*, decimasque in signum vniuersalis dominij sibi reseruauit, suas illas esse, & primitias asseuerat. *Leuit. c. fin. Num. c. 15.* adeòque in prærogatiuam dominij generalis decimæ præcedunt tributa, etiam dominorum. *c. cum non sit X. de decim.* neque iis regulis consistunt, quibus alij prouentus, iura, & seruitutes, præterquam quod res totæ, & fundi penes dominos permaneant, vt loquitur *d. c. pastoralis.*

5. Neque ad ratam prouentuum fundi cum moribus etiam non ex omni lucro decimæ percipiantur.

Quod eò minùs hodie dicendum est, quoniam secus quàm iure statutum fuit, non de omni lucro his in locis decimæ soluuntur; non de omni fructuum, leguminum, pascuorum, seminum, pomorum, herbarum radicum genere decimæ soluuntur, vnde tamen fundorum dominis lucra proueniunt: ideòque nullatenus rata portio decimarum iniri potest ad quantitatem lucrorum, quam percipit fundi dominus: imò multi fundi vel pascui tantum sunt, vel eæ fructuum species inseruntur, quæ non consueuerint decimari: adeòque vt, ex bono & æquo tantum, decimæ aliquando aliquid contribuunt; ita ex bono itidem & æquo quantitas est statuenda, magis amica compositione (quam in immunitate Cisterciensium suadet Pontifex *in c. nuper. X. de decim.*) vel arbitrorum epikeia: qualem tetigimus *in iur. Pont. nou. anal. de decim. n. 10.* nisi illa fuerit excessiua, vel denique ex officio iudicis, seu Principis, super struendis aggeribus disponentis; qui bonum publicum, librans cum priuato, quandoque aliquid remittere quemquam de iure suo cogit, cuius priuata ex rigidi iuris apice iactura, publica vtilitate compensatur.

CONSVLTATIO III.

De diuersis speciebus quæ ferè moribus sunt immunes à decimis, & de insolitis frugibus.

Species frugum quædam sunt, quæ non vt frumentum, siligo, hordeum, auena communiter, ac passim æquè decimas soluũt; sed in his atque illis locis aliter atque aliter obtinuit pridẽ vsus: qui vbiq; seruandus est, *c. ad Apostolica c. in aliquibus. X. de dec. & diximus in iur. Pont. nou. Anal. t. de dec. qua nostris fere verbis repetiit Christinaus vol. 5. decis. 236.* eo in genere ferè esse videntur decimæ frugũ, quæ recitãtur in edicto Caroli V. *6. Oct.* 1520. lignorum, fœni, herbarum, pascuorum, pinguium cornutarũ bestiarũ, ouiũ, ag orum, lanæ, porcorum, vitulorum, anserum, similiumque, raparum raphanorum, pomorum, pyrorum, nucum, &c. quarum frugum exactionem edictum videtur insimulare nouitatis; earumque enumerationem sic præmittit, quòd earum nouas atque insolitas decimas aliqui extorquere voluerint. sed quisquis fuerit eius Imperatoris Tribon. stylus eius offensum dictatorem aut suggestorem præsefert. ad quid enim, quòd clerus à prædecessoribus liberaliter fuerit dotatus, quo viuere & contenti esse possent? quod donatis legatisque contenti non fuerint? subinfert? quod nouas decimas exegerint, ad iudicesque ecclesiasticos tanquam sibi fauentes recurrant? tametsi è contrario Bonifacius VIII. *c. 3. de immunit. in 6. clericis*, inquit, *laicos infestos oppido tradit antiquitas, & præsentium experimenta temporum manifesta declarant*: cum & potius iudices, sacerdotes Dei induantur iustitiam: & decimarum solutio debita sit Deo, & & qui eas dare noluerint, aut dantes impediãt, res alienas inuadant. *Trid. s. 25. c. 12.* Ait insuper edictum, quòd prætendant generaliter decimas sibi deberi de omni fruge, quam producit humus: non enim inuidiosa esse propositio hæc videri debet, quam sacræ literæ astruunt, *Exod. 22. Leuit. c. vlt. in verb. decima terra siue de frugibus, siue de pomis arborũ.* iterũ *bouis & ouis, & capræ*; & canones ecclesiæ: *c. reuertimini c. decima*

decima 16. q. 1. c. 1. 2. 3. 4. 5. 10. 20. 21. 22. 28. *X. de dec. Trid. d. c.* 12. *Vide late Barbos. de offic. paroch. c.* 28. §. 1. & quidem ante annos circiter centum Romæ adiudicatæ sunt Capitulo Antuerpiensi decimæ hortorum, leguminum, pomorum, pyrorum, similiumque fructuum; vnde nata deinde cum hortulanis ibi conuentio, vti in singula iugera certus nummus quotannis solueretur pro fructibus hortorum. vt & illas iure deberi ostendit Wamesius *h. t. cons.* 451. tamen recipi consuetudinem in contrarium: sed eam plures pati difficultates *cons.* 445. vbi & ex lana decimas deberi demõstrat. Sed & post illud edictum Clerus Arthesiensis an. 1623. & Leodiensis eidem Imperatori hæc cordatè exposuit, ad illiusque supplicationem an 1530. interpretatus est Imperator mentem suam non fuisse, vt de iure solito cleri quid piã immunueretur: adeoque de insolitis fructibus decimæ soluerentur, si in aliis locis, vbi soliti fuerunt seminari & colligi, soleant etiam decimari: quod si consuetudo deficiat, ad ius recurratur. est autem consuetudo quod in communi est vsu. *c. consuetudo d.* 1. si non est aliquo

1. in loco vniformis, seu communis vsus, consuetudo non est: ea enim non inducitur ex actibus populi difformibus. *Mynſ. cent.* 6. *ob.* 42. eo ergo in loco ius sequendũ est. *Mynſ. ibid. post Alexan.* nisi quatenus quisque fundi sui specialem morem probauerit; vt tantum censeatur vsurpatũ, atque præscriptum dumtaxat, quantum possessum. quia populi consensus in consuetudine requiritur: qui, nisi communis deprehendatur, non est efficax ad introducendam consuetudinem, & ius loci publicum. *Mynſ. cent.* 6. *obs.* 41. *n.* 12. vbi maioris partis scientiam; non errorẽ exigit. Pone ergo aliquo in pago 21. esse iugera syluarum, ex his decem lignorum soluisse decimas, decem non soluisse, de iugero vno contro-

2. uerti, solueritne pridem nec ne; dubitandũ non est, eum, qui immunitatẽ prætendit, probare debere iugerum istud per tempus præscriptioni idoneum intra 40. annos decimas non soluisse; cùm solum ius inspicimus: sed si consuetudo esset generalis vicina nõ soluendi; ea foret sequenda: *c.* 6. *c.* 21. *X. de cens.* sed cum varia est, ius retinendum: *c.* 6. *c. nemit. d.* 12. sicut & edictum interpretatiuum in insolitis frugibus, cum deficit consuetudo loci, vnde fruges venerunt, ad ius remittit. hic quidem communius videtur ne de lignis decimæ soluantur, sed non omninò vniforme. Id est; ita vt multi ius retineant; atque ita hoc in casu, vbi ius clarum est, consuetudo non vniformis, & generalis contraria, etsi his illisue locis magis ordinariè decimæ lignorum non soluantur, tamen cùm ea in parochia (quo nomine loca circumscribit edictum) æquali ferè numero sylvæ sint quæ decimentur, & quæ immunes sint; manendum est in iuris præscriptis nisi, vt supra, istius iugeri possessor specialem suam nõ soluendi præscriptionem probet: etiam cùm sunt pares decimationis, & contrarij immunitatis testes. Porrò in casu præsenti imparitatẽ valdè auget, quòd olim ab Ostiario Curiæ testes excepti toto tũ

Mores debent esse in loco vniformes alioquin iuri statur.

Quæ difformitas?

pago decimas solutas asseruerint; vt, qui nunc recusant, temporum malignitate possessionem vsurpasse, satis videantur præsumi.

Enimuero c. cum in tua *X. de decimis* non satis videtur admittere, vt si terra fuerit decimalis, & decimæ de aliquibus fructibus solui alicui consueuerint, vt de aliis non soluantur; quamuis aliqua consuetudo suffragetur in contrarium: vt si qui maiores decimas perceperiot, non autem minutas de quibusdam fructibus: *cum ipsis*, inquit, *terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat vna eademq́, ecclesia* (alia lectio est, vna eademque res) *diuerso iure censeri.* cui consonat c. cognouimus 12. q. 2. *incongruũ*, inquit, *est vnam eandemq́, ecclesia substantiam duplici quodammodo iure censeri, id est vsurpatiuo & canonum.* vnde cum iure communi omnis terra de omni fructu quem producit decimas debeat, saluis Cisterciensium aliorumq́; priuilegiis, rarum erit vt fruges aliquæ non decimabiles aliter quàm per præscriptam consuetudinem censeantur, ideoque Carolus V. consuetudinem 40. annorum sæpius memorat in edictis; & eo quidem, quod ad instantiam cleri Arthesiensis an. 1523. dedit interpretatiuum prioris anni 1520. de nouis fructibus non anteà in eodem districtu aut parochia seminatis, statuit; vt in decimarum solutione seruetur ius scriptum: in eo autem quod anno 1528. ad interpellationem cleri Leodiensis, *vt si fuerit seminata, collecta, aut enutrita*, inquit, *aliqua noua species, quæ in villagio nunquam fuisset seminata, plantata, collecta, educata, aut nutrita, quod eo casu quantum ad solutionem decima huiusmodi nouæ speciei obseruabitur, prout in aliis villagiis dictorum ducatus & comitatus vbi fuissent seminata plantata, aut enutrita similes species; et si aliqua noua species antea non visa nec consueta seminari plantari, aut nutriri in aliquo villagio aut quarterio dictorum ducatus & comitatus sub diœcesi prætacta esset ibidem seminata, plantata aut enutrita, obseruabitur, quantum ad solutionem, decima dicta nouæ speciei, ius scriptum & illius dispositio.* quod ius commune iam supra explicuimus. ex illiusque radice nata est decisio c. commissum *X. de decim.* vt, si de pascuis olim decimæ persoluebantur, de iisdem ad frugum fertilitatem translatis absque diminutione ibidem persoluantur. *c. ex parte ibid.* vt sicut de primis fructibus decimæ soluuntur, ita non minus soluantur de secundis; quia vt diximus, non debet eadem res diuerso iure censeri, nec ratio est cur de vna quàm de alia specie magis soluantur, D. *Thomas* 2. 2. q. 87. *at.* 2. secundùm illud *Genesis* 28. *cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: & quæ supra citauimus: &* omnes æquè Deus sibi *reseruauit in signum vniuersalis sui dominij. c. tua* 26. *X. de decim.* sed, vt passim ferè decima personalis sublata est; ita multis in locis earum specierum quas edictum exprimit: minimè ab iis, quæ proximè accedunt ad frumentum, siliginem, hordeum, auenam; quæ in cibum potumque cereuisiarium necessariæ sunt. ideoque vt *consult.* 4. demonstrabimus de panico, cuius nunc sic vsus est vt reliquorum

3. Terra decimalis fructũ facit decimalem qui alibi non esset decimalis.

4. Nisi consuetudo saltem 40. an. contra suadeat.

5. Vnde de nouis fructibus quid Car. V. edictat?

6. Quid de pascuis ad culturam redactis, quid de secundis fructibus.

7. Quid de speciebus edictalibus & panico?

reliqnorum frumentorum,in cibum hominum potumque, non pecorum tantùm, nutrimentumúe animalium; rectè decimas exigi: tum quod aliis locis,vnde huc tranſlatum eſt,fuerit decimale: tum quod argumentum ab identitate rationis, à pari potentia cauſæ; ab æquipollentibus, à vi & poteſtate ſurrogationis, id maximè ſuadeant, niſi quatenus edictalis præſcriptio 40. annorum, quam ibidem ac ſupra excuſſimus, illud aliquo in loco à decimarum præſtatione immune fecerit. quæ quia contra ius commune eſt, plenè debet probari, probatioque rigida bilance ponderari.

CONSVLTATIO IV.

De panico decimando.

NOn eſt admodum inculcandum quòd omnium frugum decima iure debeatur. *c. 1. c. 6. c. ex parte X. de decimis. c. quicumque. c. omnes. c. decimas & tota cauſ. 16. q. 7.* etiam de blado & vniuerſo legumine. *c. 3. X. de decimis.* bladum vocabulum barbarum omne genus frumenti ſignificat; vt ſub eo comprehendatur etiam barbarum frumentum, panicum, ſeu
1. ſagopyrum, quod *Boc-vveyde* vel *Hey-corne* teutonicè dicimus. deriuatione vtraque quæ ad rem præſentẽ faciat. prioris quidem etymi ratio deſignat barbarum adeo apud nos olim hoc frumentum fuiſſe, vt maiores noſtri crederent non ad humanum vſum pertinere, ſed hircorum inter colles & vepres ſaltitantium paſtum, ſeu pabulum eſſe; ac fortè iis in terris, vnde huc tranſlatum eſt, non benignius colitur, alterum nominis etymum myricæ frumentum ſignificat, quaſi terræ deſertæ, ſterilis, incultæ, frugem. vt mirum nihil, ſit quod tota hac lite contenditur in vico de O. frugem hanc olim contemptui habitam ab iis, qui decimas ibidem collegerunt. vt ab eo non exigerent, quod in pabulum equorum, in meſſe laborantium verteretur; vel ad exiguum ſemen futuræ meſſis ſeruaretur; aut etiam in triuialia liba, aut ruſticam pultem: ſeu denique in turbidis tumultuum Belgicorum tempeſtatibus, in ſilueſcentibus agris ad tribulos, ſentes, & inutiles ac noxias herbas expurgandas, per formam agrariæ medicinæ fereretur. nam id ita
2. accidiſſe, vſque ad paucos annos ante hanc litem inſtitutam, vtriuſque partis teſtes nimis abundè affirmant. verùm cùm paulatim benignior Ceres barbari huius frumenti naturam edocuit, pani & cereuiſiæ coquendæ vtilem, idemque adeo frequentari cepit, tantaq; copia in d. vico ſeri, vt magnam meſſis partem obtineret, fora frumentaria impleret, & agricolis æqualem penè ſiligini vtilitatem adferret; Conuentus etiam monaſterij B. qui per dictas turbas huc illucque diſiectus deſerto loco proprio errauerat, A. L. habitauerat; tandem in prędium ſuum C. ſub allodiali dominio ſuo de

Panici etymon teutonicum eſt pabulum hircorum miricæue frumentum.

Cum ad frumentariũ vſum tranſit merito ad decimationem vocaut.

P. cuius pars ſeu vicus eſt O. ſedem ſuam tranſtulerat; cepit ſentire oculos ſuos feriri nimia ſatione dicti panici, ſine decimatione, iam in horrea & fora auecti; indulgentiam ſuam ad ingratitudinem vſque diſtractam, licentia & conniuentia ſua ruſticos factos eſſe deteriores; itaque Citatos, vt deinceps decimas panici perſoluerent, iure merito interpellauit; ſummaque illi iniuria earundem decimarum ſolutionem recuſarunt. Sic enim per acta exhibita conſtat à ſenatu Mechlin. inter Abbatiſſam de Cortenberge contra Philipp. de Kerckhoue prudentiſſimè decreta fuiſſe puncta officij 1. vt informatio fieret, quo primum tempore panicum in L. & H. pagis vico citatorum vicinis ſeri cepiſſet, 2. quando primùm in horrea ſine decimatione conditum, 3. an antequam maturuerit pro iumentorum pabulo demeſſum. eaque informatione habita 16. Ianuar. 1588. eos reos per ſententiam ſenatus in earumdem decimarum ſolutionem fuiſſe condemnatos. Iuſtiſſimè quidem: & ad eum modum quo Alexander Moneta *tract. de decimis c. 4. n. 11.* decimam ſolui de omni fruge tradit, etiam de hortis, ſed *diſtinguendum*, inquit, *eſt, nam vt horti ſunt olitarij, in quibus tantum herba, vt caules, & alia olera creſcunt veſcendi gratiâ, & tunc ad vſum Rectoris ex illa decima ita dari poſſet, vt hodie ex meo horto curatus ſumat, quantum ſibi opus eſt illa die, & ſic per ſingulos parochianos diſcurret, demum ad primum reuertetur. vt paſt Io. An. d. c. peruenit docet Rebuff. d. n. 7. aut illi horti continent fabas, vel alia legumina, tunc ſi in parua quantitate colliguntur, ita vt ſolum ſufficiant ad quotidianum vſum, idem dicendum quod de caulibus ac de aliis oleribus: ſin autem in magna quantitate, ita vt alia vendantur; tunc de iis integra decima ſoluetur.* Vnde ſubinferendum eſt, quantiſper panicum ad iumentorum paſtum, vel agrorum depurgationem, aut vilem & exiguum vſum ſatum fuit, decimas indulgenter negligi potuiſſe; poſtquam antè nõ iam particulas agellorũ, ſed integros campos occupare cepit, rectiſſimè in ordinem redigi, atque ad ius commune decimarũ compelli potuiſſe.

Neque aduerſus hæc quidquam faciunt quę Citati magnis voluminibus, & teſtimoniorum cumulis obiecerunt; quod panicum purget 3.
terram à ſentibus: quod tertio plerumque anno ibi ſeratur, qui alioquin vacaret; quod huius vel illius grani ſationi ſuccedat, hoc vel illud ſubſequens habeat, frigida vel calida humus ſit; vel cuiuſcumque genij æſtus pluuia, vel ſicca, agricola potator, & negligẽs vel ſerius & induſtrius, & ob vacantem alioquin annum monaſterium extra iacturã ſit, proxima meſſis æquè aut ampliùs exuberet, quam ſi proximus annus vacaſſet, adeoque decimæ pluris hodie, quàm olim elocentur, & his ſimilia.

Nec referunt obiecta, dummodo ſeratur, [illegible]tatur.

Si quidem decimarum ius in ipſis frugibus fundatur, vt ſi negligens agricola numquam ſerat, querelam ius decimatori non tribuat; neque qui ſibi nequam eſt, alteri bonus eſſe teneatur: ſi bis aut pluries in anno ſerat; toties decimarum exactionem concedat.

c. ex

c. ex parte el. 2. extra de decimis. Rebuff. eod. tit. q. 8. n. 7. ſi ſyluescere agrum ſinat, nemo queri poteſt; ſi noualem præſcindet, ad decimas obſtringitur. Neque quidquam eſt reliquorum quæ citati allegant, quod etſi verum foret, canonem vllum, aut patriæ edictum ſic. habeat ſibi propitium, vt vllam ideò à decimis immunitatem, aut imminutionem concedat.

4. Decimatio ni panici nõ obeſt edictũ de nouis frugibus.

Sed neque edictum à Carolo V. an. 1520. latum, quod eo vetitum ſit nouas decimas à 40. retro annis inuſitatas exigere, indebitiſque exactionibus populum torquere, adeoque panicum hic olim tanto tempore non decimatum ad decimationem nunc vocari. ſed non illud eo inuentum, vt eccleſia alicubi ſuo iure deſtitueretur; ſed cum multis in cauſis, caſibus, & locis, quædam ex iuris generalitate per inueteratam conſuetudinem, quoad decimationem ſint determinata; non aliud voluiſſe Imperatorem dicere oportet, quam ne quid noui iuris iis locis, cauſis, & caſibus, induceretur. quæ eadem eſt ſententia *Couuar. var. reſ. l. 1. to. 2. c. 17. n. 8. ſub fin.* vbi poſtquam explicauit quatenus conſuetudo & præſcriptio circa decimas vires ſuas exerat, ita ſcilicet, vt per eam in luci poſſit: 1. ne ſoluantur decimæ à Clericis de lucris perſonalibus, & fructibus patrimonialibus: 2. ne ab eccleſiis de prædiis in alia parochia ſitis: 3. vt uni eccleſiæ debitæ, alteri ſoluantur: 4. ne ex dubiis fructibus, 5. ne perſonales à laicis, 6. vt minori quota, 7. ne ex certis frugum ſpeciebus, 8. vt certo modo ſoluantur vel non ſoluantur, *nono ex his*, inquit, *perpendi poterit ratio vera & ſanè iuſtiſſima, qua catholicos Hiſpaniarum Reges, & præſertim Carolum V. Cæſarem inuictiſſimum induxit, vt publico edicto vetuerint in his regnis decimas à laicis exigi, quæ per conſuetudinem contrariam non conſueuerunt ſolui. quemadmodum cautum eſt ab eodem Cæſare Toleti 1525. &c.* deductio porrò quam facit Couarruuias, ea eſt; vt præſcriptione & conſuetudine à iure communi diſcedi poſſit, in caſibus mox relatis: eamque præſcriptionem, & conſuetudinem eſſe cauſam edicti, eamdemque iuſtiſſimam, vt obſeruetur. Vnde & ſequitur, quod ſi quis eam conſtitutionem imploret, pro fundamento querelæ aſſumere debeat præſcriptionem, & conſuetudinem: quam aſſerat, in loco, vbi quæſtio incidit, iuri communi derogaſſe. quam allegationem, vt in ea actor; itidem probare tenetur. porrò quoniam conſuetudo, & præſcriptio neceſſariam poſſeſſionem, & vſum implicant, oportet itidem, allegare fruges, de quarum decimis quæritur, notas item, & natas ſataſque ibi fuiſſe: quia eorum quæ non ſunt poſſeſſio nulla eſt. quare idem Cæſar hîc anno 1523. declarauit, non fuiſſe ſuæ mentis, huiuſmodi frugum inſolitarum decimas prohibere. ſed, ſi vbi antea ſatæ fuerint, conſueuerint decimari; etiam in nouis locis decimentur: ſi non conſueuerant; quamuis ager decimabilis ſit, *contra c. cum in tua 30. c. commiſſum 4. X. De decim.* non decimentur: ſi autem adeo incognitæ ſint, vt & conſuetudo deficiat; ad ius ſcriptum decurratur. quæ interpretatio in omnibus hiſce prouinciis eſt vulgata: & vt non foret; cum ſit tantùm prioris edicti declaratoria; nulla eget promulgatione. quod & ita intelligunt Citati, dum, vt aculeum hunc effugiant, negant panicum nouum genus frugum eſſe. ſed fruſtra. nimis enim notorium eſt vix paulum ſupra vnum ſeculum ex Turcia huc eſſe allatum, inuentorem ſepultum eſſe Steenbergæ, ab eo in myricis Campinienſibus primum, & Geldricis cœpiſſe, indeque per has paſſim regiones eſſe diſperſum. & vt detur antiquum genus eſſe frugum, non tamen minus probatione contrariæ iuri præſcriptionis conſuetudiniſue opus eſt, qua doceatur factum non decimabile.

5. Conſuetudo vt probanda?

Ex his igitur conficitur Citatos allegantes panici decimas in vico de O eſſe inſolitas, nouas, & quomodocumque ſolui non conſuetas, probare id debere: vt ab eis immunitatem ſibi competere demonſtrent. diſertè id etiam deciſum in terminis *c. à nobis 24. X. de decim.* vt & generaliter eis qui allegant conſuetudinem incumbit probatio. *Mynſing. cent. 5. obſ. 96. gl. in l. 1. C. quæ ſit longa conſ. & c. 1. eod. in 6.* eaque plena & concludens in reſpicientibus deciſionem cauſæ. *Tuſcus V. conſuet. conſ. 799.*

6. Quibus requiſitis?

Conſuetudo autem poſitiuam totius populi ſcientiam adeoque conſenſum requirit: qui neſcit non conſentit; non inducit conſuetudinem: quam à præſcriptione differre traditum eſt, quod conſuetudo omnes tangat, eoque ab omnibus ſciri, & probari debeat, (vnde confuſis teſtimoniis per turbas, vt loquimur, & quaſi turmatim productis teſtibus probari ſolet, & porrò debet. *pulchrè Imbertus inſt. for. l. 1. c. 43.* vbi ſingulas turbas decem vt minus teſtibus conſtantes vnius demum teſtis locum obtinere, adeoque geminata eſſe huiuſmodi teſtimonia oportere tradit) præſcriptio non niſi eos tangit, & ab iis ſciri debet, à quibus & contra quos præſcribitur; qua parte, & quantum; ita vt nec pede ampliùs vno præſcriptum ſit, quam poſſeſſum. & ſic Carolus V. conſuetudinem parochiæ quadragenariam ante tempus ſuæ conſtitutionis exegit; adeoque loci, vbi agitur, vniformem, & vniuerſalem.

Quemadmodum de iure etiam conſuetudo non inducitur à particularibus, ſed vniuerſis. *Tuſc. verb. conſuet. concl. 801. n. 1.* adeoque ex totius populi ſcientia per actus celebres, *n. 2.* & teſtes deponant oportet, quod viderint actus geri, eoſque frequentatos, per tantum tempus, &c. vt actus ſpecificent de viſu, non generice: neque aliàs probant conſuetudinem: nec ſufficit dicere eſſe conſuetudinem: quia ſic de iure deponerent; ſed debent deponere de facto, actuſque ſpecificare, eorumque frequentiam: & quando agitur de eccleſiaſticis; ita deponere, vt inducatur tacitus conſenſus parochianorum, & clericorum: & debent ſpecificare

cificare tempus, à tali vsque ad tale, neque probant singulares; sed debent concordare in actibus & tempore: neque negatiui; sed actus immunitatis affirmare debent. quin & talis negatiua non soluendi consuetudo non inducitur, nisi etiam probetur requisitio solutionis, & negatio. *Ita hæc omnia idem Tusc. eod. verb. concl.* 799. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 29. 33. 49. 61. *concl.* 802. *num.* 5. 31. ideoque addit consuetudinem esse difficilis, imò ferè impossibilis probationis.

Præsupposito igitur ad trutinam iuris, intentionemque edicti, non esse probatum à Citatis, consuetudinem 40. annorum non soluendi in vico de O decimas de panico; recurrendum esse sequitur iuxta prædictam constitutionem Imperatoriam, eiusque interpretationem, ad ius commune: quod de omni fructu, de omni blado decimas solui præcipit: vel consuetudinem loci, vbi insolitus fructus solitus est decimari, Campiniam scilicet, Geldriam, aliaque loca, vbi decimari consueuit: vnde & iuxta eandem interpretationem imperatoriam decimari hic debet.

7. Panicum decimabile.

Fatentur Citati panicum fructum esse decimabilem: idemque diuersis præiudiciis Concilij Brabantiæ contra Incolas de Willebroeck, Concilij Flandrici, & dein Mechliniensis contra Incolas de Somergem, Magistratus Mechliniensis contra Incolas de Hombeke & Leest decisum est: totaque Campinia & Geldria, vnde vt initio dictum est, ad omnes vicinas regiones dispersum est, notoriè habitum fuit decimabile, passimque decimatum fuit: eodemque ergo genio, natura, & onere, ad alias regiones migrauit. vnde eadem Imperatoriâ interpretatione decisum est, & iuris ratio exigit, ad modum quo, cum de statu alicuius sententia lata est omnibus ea nocet, etiam non vocatis, *l. ingenuum D. de stat. hom. & Ioan. Faber in §. præiudiciales, versic. sed quidam causa nobilitatis instit. de act.* si quis pronunciatus est nobilis vel legitimus, is nobilis est habendus & legitimus quoad omnes, neque opus est vt apud singulos probetur. quare frustra negant citati panicum apud se fructum esse decimabilem: naturam enim suam ex Campinia secum ad eos detulit: decimabilem, inquam: decimatum autem apud eos non fuisse, sed immune per annos 40. ante litem lapsos allegarunt quidem; sed nihil minus probarunt, cum illa sit panici natura, quæ consuetudine quadragenaria præscripta non docetur esse mutata. nihil ergo est quod mouere iudicantem possit; cùm quod non mutatur, stare non prohibeatur. quæ eadem admodum ex eo confirmantur, quod Citati omnem mouerint lapidem, vt alicubi rerum iudicatarum exempla nanciscerentur; nec vnum quidem quoad panicum repererunt: tametsi excussis registris Curiæ Brabantiæ 25. *Martij* 1560. *inter ædiles & scholasticum D. Gudila, & Ioan. Lintem sub Vecle, &* 1579. *inter M. Ioan. Carlon. aduocatum & Cornelium Verheyden* quoad insolitas decimas lignorum; *Petrum Lancpape & Ioannem Henckxthoven coram scabinis de Contick* 10. *Maij* 1559. de satis quercibus; *Guilielmum Kint & Elisabetham viduam Ioannis Meys in Ranst* de viminibus; *in Curia Brabantiæ* 19. *Martij* 1557. *inter Abbatem Ninouiensem contra N.N. Incolas de Pamele* quoad decimas lupuli; *in eadem Curia Brabantiæ* 21. *Feb.* 1579. *M. Corn. Danielis aduocatum & Ioan. Scholaster* de lupulis in viuario natis; 23. *Decemb.* 1597. *in eadem Brab. Curia, inter Iudocum Constant & Quiutinum van Eetvelde* quoad decimas olitorias; 24. *Decemb.* 1565. *coram scabinis Bruxellensibus* sententias latas tanquam à simili argumentantes in medium proiecerint. quod argumentum admodum debile est; cum nullum sit simile quin aliquid habet dissimile; ideoque non exemplis, ac rerum præsertim dissimilium; sed legibus, quæ cum singulis causis expendantur, sit iudicandum.

8. Res iudicata.

Prætérquam quod anno 1638. latum sit solemnissimum Senatusconsultum Brabantiæ, omnibus cameris connocatis pro Archiepiscopo Mechliniensi, Abbate Affliginiensi contra plurium simul pagorum incolas, quo ad panici decimas sunt condemnati, eaque sententia per Reuisionem est confirmata an. 1641. qualia Senatusconsulta non inter priuatos lata, sed integros districtus totis Conciliis coacti proximè accedunt ad legem, & sequelam prouocant.

CONSVLTATIO V.

De Decimis nóualibus & illarum spolio.

1. Decimæ præcepto olim diuino.

Decimæ lege naturæ vsurpatæ, & diuino vetere præceptæ sunt. hac abolita successit obligatio de qua D. Paulus 1. *ad Cor.* 9. *si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? &* 1. *ad Tim.* 5. *qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt, maximè qui laborant in verbo & doctrina, dicit enim scriptura, non infrænabis os boui trituranti. & Luc.* 10. *dignus est operarius cibo suo.* & eatenus, non verò quoad quotam, accipienda sunt iuris canonici loca, quæ dicunt decimas iure diuino deberi. *Conuar. var. resolut. lib.* 1. *c.* 17. *Less. de iust. lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 1.

2. Et primitiuo Christianismi more, etiam quoad quotam debentur.

tametsi statim ab initio Christianismi eadem quota determinata sit. *vt patet ex const. Clem. lib.* 2. *c.* 29. 38. 39. *lib.* 8. *c.* 36. *Less. vbi supra.* Atque ad eum modum quo decimæ olim toti Læuitarum tribui à populo soluebantur, & ab his decimatum decimæ sacerdotibus; *c.* 1. *X. de dec.* sic initio quidem ecclesiæ Christianis omnibus cor vnum, & anima vna erat, & bonorum omnium communio: vt ex damnatione Ananiæ, & vxoris, *Actor.* 5. patet: & *c.* 1. *Ad Corint. c.* 16. vbi Paulus si digna satis

3. Clero indiuisim olim.

foret collecta se perlaturam eam scribit in Ierusalem: indiuisimque toti post hac cœtui cleri-

clericorum decimæ soluebantur, vt & cedebant cætera bona ecclesiæ oblata: sed diuisis denique toto orbe diocesibus, & parochiis, distributio quidem mansit intra cuiusque limites; sed diuidebat singulis Episcopus, pro cuiusque merito, & necessitate. *c. Gelasius in c. quatuor. c. vulterauè. 12. q. 2. c. statuimus. 16. q. 1. ita*, inquit, *vt portionem quartam quæ ad eos* (clericos) *pertinet, sua Pontifex ordinatione distribuat, prout cuiusque locum meritumq́; cognoscit.* & iterum; *de quibus sicut sacerdotiis interterit integram ministriis ecclesiæ memoratam dependere quantitatem, sic clerus vltra delegatam sibi summam nihil insolenter nouerit expetendum.* sic etiam Concilium Tolet. *in c. vlt. de off. cust. omnes*, inquit, *oblationes & eleemosynas seu decimas inter fratres diuidat.* Successit ad extremum in singulos diuisio bonorum, adeoque decimarum. postquam autem, inquit, Lessius *vbi sup. dub. 4.* Ecclesia diuisionem fecit, erectis beneficiorum titulis, singulis ea portio debetur, quæ cuiusque titulo attributa, & annexa est. Quomodo Alex. III. *in c. quoniam. X. de dec. si terræ*, inquit, *quæ arabiles sunt, intra certam alicuius ecclesiæ parochiam fuerunt, decimas earum* (tua parte retenta) *eidem ecclesiæ facias adsignari; alioquin ipsas secundùm discretionem à Deo tibi datam, alij ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Ecclesiæ, inquit, assignari: id est, rectori illius, atque ministris, qui populo, qui ecclesiam faciunt, ecclesiastica Sacramenta ministrant, & cultum diuinum peragunt. Rectorum quidem prima causa est, *c. cum contingat, &c. ibid.* sed non solorum, nisi sint soli; sed omnium ministrorum necessariorum. quare etiamnum Concilium Trid. *sess. 21. c. 4.* rectores cogit, vbi populus nimis est numerosus, vt tot sacerdotes sibi adiungant, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum diuinum celebrandum: & vbi ecclesiarum parochialium aliquibus incolis difficilis accessus, nouas parochias erigi mandat. *Illis autem sacerdotibus*, inquit, *qui de nouo erunt ecclesiis noviter erectis præficiendi competens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus.* Quare vbi in Ecclesia parochiali præter parochum antiquitus institutus reperitur alius sacerdos, seu capellanus; cuius origo & fundatio non exstat, vsus tamen habet vt Capellano competere censeantur duæ tertiæ, parocho verò vna tertia antiquarum decimarum; atque integræ nouales; & super terris quibusdam, an ad antiquas an nouales earum decimæ pertinerent, orta est controuersia; & Pastor Capellanum spoliauit, existimo non spectare causam ad rigorem terminorum *c. 2. de rest. spol. in 6.* quod negat spoliatum restitui, nisi euidenter docuerit, quòd decimarum possessionem legitimè assecutus fuerit. in quam sententiam me agit bimembris ratio eiusdem capituli, *quia*, inquit, *eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur, cum proueniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis*, sitque manifestum, *nisi aliud ostendatur, eas de iure communi ad eandem ecclesiam pertinere.* Ecclesiam, inquit, non parochum dumtaxat. quæ prima causa est, vt alium à parocho eiusdem ecclesiæ ministrum, cum canonicis S. Nicolai conferendum, in rigore huius dispositionis, non existimem: ex rationibus supra deductis. altera est in verbis *ex prædiis intra alienam parochiam constitutis.* eo enim ipso quo intra alterius ecclesiæ limites decimæ sitæ sunt, alia ecclesia alterius iura, & diuisionem à iure factam interuertere videtur. quod non idem est de beneficio intra eandem ecclesiam ab antiquo existenti. Eo enim ipso quo in numerum ministrorum ecclesiæ quis relatus est, in stipendia venire consectarium est; Quare non exstante huius Capellaniæ titulo, cùm inueniatur solere ab omni memoria beneficium ab Episcopo conferri, vel in eo sacerdotem institui, & beneficiarium inter fructus suos decimas possidere; censendum erit vel ex distributione Episcopi fructus illos, atque decimas isti beneficio esse attributas; vel à laicis fortè possessoribus decimarum beneficium illud fundatum; & decimas in illud translatas; quod vel solius Episcopi consensu fieri potest. *c. cum Apostolica. X. de iis quæ fiunt à Prælat.* quem eo ipso exhibet, quo fundationem in titulum beneficialem erigit. Atque hunc modum interuenisse hîc credibile est, argumento à communiter accidentibus; eo quod plerarumque antiquarum decimarum duæ tertiæ hîc competierint laicis, relicta vna tertia pro congrua portione parochis: atque illi seu de iure suæ possessionis ob Concilium Later. dubitantes, seu pietatis ergo, decimas suas in causam piam transscripserint. Itaque beneficia in eadem ecclesia fundata, eximenda censeo à rigore *d. c. 2. de rest. spol. in 6.* non iuero tamen inficias rectorem parochialem in petendis vindicandisq́ue decimis intra limites suæ parochiæ, etiam supra capellanos, fundatam in iure communi habere intentionem: *d. c. 2. in fin. d. c. quoniam c. cum contingat, 29. X. de decimis*, adeo vt Rebuffus id sentiat etiam obtinere contra quemlibet, quamuis Episcopum. *tract. de dec. q 7. n. 4 & 5.* contra quem tamen nec obtinere rigorem existimauero *d. c. 2. de rest. spoliat. in 6.* Ideò quod & Episcopus per totam suam diœcesim suam quartam, vel quæ loco quartæ subrogata sunt (vt nunc vbique ferè certa bona & decimæ, non per singulas suæ diœcesis parochias quartæ episcopo competant, specialibus etiam plerumque titulis, non solo episcopali iure, *de quo in c. conquerente. X. de off. ord.*) non resistente, sed fauente iure possideat: specialius tamen est ius parochi in sua parochia, quàm ius Episcopi in sua diœcesi, respectu non totius, sed singularium eius partium: atque ita specialis præsumptio pro parocho potior est, quàm generalis pro Episcopo. sic tamen quod si Episcopus est in diuturna possessione, non possit à parocho eiici, vel eiectus non restitui. quin imò si diuturnior est possessio, quilibet spoliatus redintegrari debet;

4. Nunc cui adsignatæ sunt.

5. Parochorum prima causa est.

6. Et sacerdotum quibus indigent.

7. Qui non spectant, ad rigorem c. 2. de rest. spol. in 6. & quare?

bet; præsertim si color titulo obduci aliquis possit. quando Alex.III. *in c. in litteris. X. de restit. spol.* responderit priùs de violenta eiectione, quàm de canonica institutione agi debere. quia *prædo etiam*, inquit, *est secundùm rigorem iuris restituendus.* Ideoque mirum non est secundùm Bartholomei Brixiensis opinionem sæpiùs iudicatum referri à Guid. Pap. *q.* 288. etiam pro laicis possessoribus decimarum. cuius etiam opinionem (vt & apud nos obtinet) seruari in Gallia fatetur Couuar. *d. c.* 17. *n.* 6. & Charondas *Resp. l.* 1. *c.* 27. quoad decimas antiquas, non nouales asserit. *d. c.* 27. 28. 29. etiam non obstantibus pactis cum parochorum prædecessoribus initis: quasi illos tantùm non successores ligantibus. Atque ideò de decimis infeudatis per laicos possessis, nec in petitorio quidem apud nos cognoscit iudex ecclesiasticus *ex Concordatis Brab.* Neque verò incapacitas spoliati, quam vrget Couuar. *ibid.* in laicis, (quamquam habent aliqualem capacitatem, vtile decimarum ius, etsi non spirituale & primarium, possidendi: *Less. d. loc. n.* 19.) obtinebat in Canonicis S. Nicolai: & incapacitatem in restitutione spoliati considerari negat Alex. III. *In c. item cum quis. X. de rest. spol.* publicam quamuis & notoriam. *c. porro. X. de diuort.* obstabat ius quidem illis pro ecclesia alia præsumtiuum; sed neque illud possessionem inficit, quin cum aliquo titulo annis 40. præscribant. *c.* 1. *de præs. in* 6. Couuar. *ibid. n.* 7. (& si aliàs titulus in ea præscriptione non desideraretur) adeóque commodo possessionis iuuari possessor debeat, etiam antè finitam præscriptionem, dummodo tamen titulum habeat. quem considero non allegasse Canonicos S. Nicolai; sed solùm quòd aliquandiu possedissent. In quo etiam mentem Guidonis & Brixiensis fixam fuisse existimo; & benè dixisse Archid. *vt refert Ioan. And. ad d. c.* 2. quòd propter fatuam allegationem actorum *, Papa sic debuit iudicare. quæ eò magis fatua videbitur, si verbum aliquamdiu accipiamus pro modico tempore. quare solutionem, inquit Ioan. Andreæ, *contrariorum sumunt quidam ex hoc verbo quasi isti se faterentur modico tempore possedisse.* quo posito, & contrario parochi spoliantis iure ex sola demonstratione suæ turris, *vt ait Charon.* apparenti, & sine probationibus facti, *vt inquit Ioan. Andrea*: non adeò mirabilis est *d. c.* 2. dispositio: quæ vix aliter conciliari potest cum *d. c. in litteris c. licet. Episcopus de præb. in* 6. *c. liter. de rest. spol. l.* 1. *C. si per vim vel al. mod. l.* 1. §. *deijcit D. de vi & vi arm. c. referente. X. de præb. quæ citat Guid. & d. c. item cum quis d. c. porro. Vide Barbos. de offic. parochi c.* 28. *n.* 43. *& seqq.* Nam & alia ratio qua maximè nititur Couuar. *& ab eo citati & sequaces* quòd *d. c.* 2. dispositio obtineat cum vtrumque concurrit, ius aduersarium spoliato & amicum spolianti; non habet eúm effectum *in d. c. porro*, vbi posita publica & notoria parentela, ius amicum est vxori spolianti maritum, damnato legibus & canonibus thoro: marito autem damnati thori vxorem repetenti aduersatur: & tamen spolians redigitur in manum spoliati. sic & ius domino assistit, & aduersatur prædoni, & hîc tamen vt ille restituitur etiam contra notorium domini ius, & non obstante notorio iuris defectu in prædone. *vt optimè Coras. Miscell. l.* 2. *c.* 2. quia eiusmodi restitutio non fundatur in iure spoliantis, sed odio spoliationis. vt satis liquet *ex textu l. si quis in tantam C. vnde vi. c. fin. de ord. cog. d. c. in litteris. d. l.* 1. §. *qui à me. D. de vi & vi arm.* optimè autem Coralius excipit, quando ius authoritatem præbet ad spoliandum. *vt in c. significauit. de diuort.* vt liceat vxori diuertere ab adultero. quod ibi explicat. Quod autem attinet ad casum manifestæ incapacitatis, non possum etiam ipsi Corasio accedere, nisi cùm incapacitas ex iure diuino inducitur. *d. c. literas*, vel tanta sit, quæ non possit aut vmquam soleat sanari: vt si laicus diceret se esse in possessione episcopatus, ecclesiæ, &c. & spoliaretur à Prælato aut sacerdote. *Innoc. in c. constitutus de fil. presbyt.* Neque huc in eo iudicio pertinet *d. c. ad decimas*, vt Coras. Couuar. & alij censent, cùm non sit hæc simplex incapacitas; sed super qua per contrarias concessiones frequenter soleat dispensari: atque tam frequenter hodie, vt totus hic noster orbis plenus sit titulis, quibus alij in aliorum parochiis decimas habeant. vt existimem pauciores esse parochias, in quibus soli illi, quibus de iure competunt, decimas colligant; quàm vbi secùs accidat: vt incapacitas hæc causa mihi quidem non videatur decisionis, *d. c.* 2. *de Rest. spol. in* 6. (& quòd si foret hodie ea iuris præsumptio à communiter accidentibus argumento parum esset eneruata) sed eorum canonicorum allegatio. quod modico tempore possedissent, sine alio titulo. Cæterùm huiusmodi controuersia in materia spolij coniugalis Innoc. III. visa fuit tam difficilis vt *in d. c. literas* neutram sententiam voluerit reprobare. quod *c. literas* semel atque iterum perlegi hic meretur. Ideoque quamuis sit Bonif. VIII. eo posterior, & in deliberationibus resolutior; tamen non possum induci, vt credam alio casu eum voluisse resoluere, quàm superiùs explicato. Cæterùm quod de noualibus tradit Charondas *vbi suprà*, non est extra rationem, dum constat nouales esse. quippe mox se offert prohibitio Concilij Later. sub Alex. III. habiti *in c. prohibemus. X. de dec.* ne quis laicus post Concil. Later. decimas acquirat. non igitur poterit habere nouales. quis enim eas extendat vltra tempora Alex. III. cùm si cultura memoriam excedat, nouales non sint, minùs probari possint. fuerunt & olim nouales etiam ante Concil. Later. vt & omni tempore; sed in hac materia prohibitæ earum possessionis, ad tempora illa distinctionem affigere oportet. neque enim prohibitio nouales tunc existentes ab antiquis tunc separauit: quæ autem post Concilium natæ sunt, & tamen memoriam excedunt, nisi instrumentis tales esse probentur, antiquæ esse, atque antè Concil. cultæ credentur. eadem ratione

8. Nouales decimæ post Conc. Lat. natæ ad parochum pertinent, laici incapaces sunt, & qui tales allegat probare debet.

ratione qua decimæ à laicis ab hominum memoria possessæ, iam ante idem Concilium Later. eodem in statu fuisse præsumuntur. *Menoch. de præsump. lib.6. præsumpt.86. Alex. Monet. tract.de dec. c.5. num.74. 103. & seq.* res quippe eo in statu olim fuisse præsumitur, in quo hodie inuenitur, neque enim mutatio præsumitur, nisi in iis in quibus ipsum tempus eam adfert. vt in ætate, attritione vestium, &c. *l. Sancimus. C.de testam.l.3. l.22.D. de prob.*

Quare qui noualem agrum dicit, ei incumbit probatio, non qui negat. *l.2.D.de prob.* et itidem qui antiquitus cultum dicit, incumbit probatio: sed non æquè: quia à præsumptione præsentis status iuuatur, quæ probationis speciem subit. vtrumque in hac causa fit. De probatione igitur vtriusque partis videamus.

Vbi parochus cum alio litigat, & quæritur an ex hoc agro intra suos limites sito decimæ ei debeantur, an alteri: non dubito, quin ex iis quæ supra citauimus, parochus fundatam habeat intentionem: vti quoad totam parochiam, sic quoad singulas eius partes. *c.cum in tua. X.de decimis*, nihilque ei probandum incumbit; sed plenè alter debeat probare, qui ius sibi contrarium habet. *c. cum contingat. in fin ibid. c.1.de præsc.in 6.*

Sed ex supposito quod supra tetigimus, quod capellano duæ tertiæ, parocho vna antiquarum decimarum, & integrè nouales competere censeantur; atque ita quæstio hæc facti tantùm controuertatur, an agri antiquitus culti, an nouales sint; decimæ antiquæ an nouales; videndum est cuius partis probationibus potius erit deferendum.

9. Quid sit nouale & quomodo probetur:

Videamus prius quid sit nouale. *Nouale est*, inquit, *c.1.de verb.sig.ager nunc primùm proscissus*, seu de nouo ad cultum reductus. de quo non exstat memoria, quòd aliquando cultus fuisset. *c.quid per nouale eod.c.1.de verb.signi.in 6. & quæ traduntur ibidem ad verbum desertus.* In priuilegiis autem nouale illud quidem etiam intelligitur; sed, quia strictè & quàm minimo cum aliorum præiudicio intelligi debeat, etiam illud addendum est, quod parochialis ecclesia nullum, vel minimum antea percipiebat fructum, ex tali agro. *d.c.quid per nouale. Panorm. & Ioan. And. ibid.* sic quamuis proprietate Latini sermonis sylua, ex qua cæsa decimæ solutæ fuerunt, si extirpatis radicibus colatur, noualis sit; *l. Sylua. D. de V.S. l. vlt. D. de term. mot.* non tamen in hac materia priuilegiariorum decimatorum: ex ratione & mente concedentis *d.c.quid & vers. fin.* ob parochi præiudicium, ob quod concessiones iuri contrariæ, & semper ferè ita singulariter in materia decimarum admodum restringendæ sunt. vt pluribus & sæpius Wames. *h.t.cons. 446.440.47.&c.* sic etiam area, vbi domus exusta est, aratro subdita, tamen hic noualis non est. *VVames.cons 430. sub fin.* Cæterùm quia testes aliqui partem aliquam prædictorum agrorum, non ita pridem ad culturam redactam asserunt, ideoque noualem esse contenditur; meminisse oportet eiusmodi partem recens cultam nancisci naturam prioris totius agri: *c. quod in dubiis. de cons. eccl. vel alt. cum non debeat*, inquit, *c.cum in tua. X.de decimis vnà eademq; ecclesia, seu* (vt alij legunt) *res diuerso iure censeri. l.qua de tota. D.de rei vind. Panorm. in c.1. de V.S. Sabar. ibid. Moneta de dec. c.4.n.* 84. neque enim glebæ singulæ sunt colendæ. *l. possidere de acquir. posses.* Quare si qua exstet memoria culturæ, non erit ager noualis. Quomodo autem non exstare probandum sit, docet Labeo *in l.si arbiter. D.de prob. si arbiter*, inquit, *animaduertere debeat, an operis facti memoria exstet. hoc ei quærendum est, an aliquis meminerit id opus factum esse.* & infra, *sed cùm omnium hæc est opinio, nec audisse, nec vidisse, cùm id opus fieret, neque ex eis audisse qui vidissent, aut audissent, & hoc infinitè similiter sursum versum acciderit, tum memoriam operis facti non exstare.* Itaque per hoc, inquit, *Zabarella in d. c. quid per nouale, habes casum mirabilem quod dictum vnius testis etiam deponentis de auditu auditus quantumcumq; adscendendo, probat & excludit dictum multorum probantium non exstare memoriam.* cuius ratio est, quia ex quo, vt dicit *l. si arbiter, oportet probare omnium opinionem in non exstante memoria, infertur, quòd si vnus solus probabiliter opinatur contrarium, excluditur probatio de non exstante memoria. & iterum; & sic quomodocumque doceretur alicuius de loco esse probabilem opinionem, quod ager aliquando cultus fuisset, non esset probatum, quod esset nouale.* & hæc est vera sententia *c.1. & c.quid per nouale de verb.sig. Ita Zabarel. qui plura in hanc rem, & ante eum Innoc. vterque latissimè in d.c. quid per nouale, & in c.veniens eod. in 6. tractant*, & quàm facile doceatur aliquid non esse nouale, quomodo testes pauci dicentes, agrum olim cultum fuisse, multis negantibus præferantur: quomodo testes de auditu & auditu auditus recipiantur, & probent. quæ si perpendimus, vno ictu discutiuntur omnia, quæ contra testes culturam asserentes, hic allegata sunt: & statuendum est, memoriam exstare culturæ agrorum controuersorum; cùm & testes de visu sint aliqui, & multi de auditu.

Quod autem dicitur, etsi hodie colantur & ante annos 40. cultos fuisse, alij ex visu, alij ex auditu referant; cùm & olim nouales aliqui agri facti sint, vt hodie, neque constet an tunc paucis ante annis ad culturam fuerint redacti, an vero iam olim colebantur, non videri assertionem de antiqua cultura probatam: sed iam ante diximus præsumendum in tali etiam statu fuisse, in quo ante annos 40. fuerunt, & hodie sunt.

Quo supposito, & quòd antiquarum decimarum duæ tertiæ capellano competant; vltimisque annis in agris controuersis turbatus sit à parocho: videtur non in possessionem tantùm reponendus; sed & declarandum hos agros ad antiquas decimas, & harum duas tertias ad Capellanum spectare.

CONSVLTATIO VI.

Ecclesiasticas decimas esse immunes à laudimiis & iuribus laicis?

1. Spirituales vtique.

DEcimæ lege diuinâ imperatæ sunt, non ab hominibus institutæ. *c. Parochian. X. de decim. & in signum vniuersalis dominij, quasi quodam titulo speciali sibi dominus eas reseruauit*, inquit Concilium *gener. in c.cum non sit. X. de decimis*. Ideoque etiamnum hodie *diuina*, inquit, Innoc.III. *in c. tua. constitutione debentur*. & quidem parochiis, vbi sacra baptismata dantur. *c. de decimis 16. q.1.* Vnde spirituali iure exiguntur, & spirituales dicuntur. *d.c.tua.* vnde & sequitur quod ait Augustinus *c. decimæ 16. quæst.1.* decimæ *ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit.* & sequitur Concilium Trid. *s.25.c.12. non sunt*, inquit, *ferendi qui variis artibus decimas ecclesiis obuenientes subtrahere moliuntur, cùm decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt.* Inde comminationes Augustini *vbi suprà*, hæc est *Dei iustissima consuetudo, vt si illi decimam non dederis, tu ad decimam redigaris: dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti.*

Tamen ob necessitatem ecclesiæ, & ad illam iuuandam, sumptusque belli aduersùs infideles, decimæ quædam nobilibus pro ea militantibus fuerunt concessæ. *c.statuta.§. sane de Decim.in 6.* sed post Concilium Lateran. prohibitæ in laicos transferri aut minui. *c. prohibemus. X. de decim c.cum Apostolica de his quæ fiunt à Prælat.d.§.sane.*

2. Quamuis non feudales.

Decimæ sic ante Concilium concessæ plerumque feudi nomine habentur. *d.§.sane.* & à locorum dominis, eorumque vasallis, vt cæteri prouentus patrimoniales, & res feudales, ac sub huiusmodi oneribus possidentur, & speciatim in alienationibus, iura dominica laudimiaúe soluunt: vt penditur rerum emphyteuticarum, ad earumque exemplum feudalium, censualium, cæterarumque directis dominis 50. nummus, vel ius retractus, *iuxta l. 3.C.de iur.emphyt.* vel maior secundùm mores, *aduersùs d. l.3.* pretij pars datur; in recognitionem vtique dominij dominis directis competentis.

3. Sed omninò quæ penes parochos etiamnum sunt.

Itaque decimæ, quæ penes parochos sunt, ac iure spirituali competunt, quæ nunquam a liquibus dominis temporalibus, seu aliis laicis competierunt, multò minùs ab aliquo laico releuantur, aut feudali nexu dependent, sed semper iure parochiali possessæ fuerunt, nullo onere laudimiorum occasione directi dominij competentium, grauari possunt à dominis locorum, quorum temporale dominium non respiciunt, sed manent in primigenia natura, vt spirituales sint, & in signum vniuersalis dominij Deo quasi totius Vniuersi domino speciali titulo *vt dicis d.c. cum non sit* reseruatæ.

Perperam ergo faciunt, & contra omne ius & fas, qui laudimia exigunt à parocho occasione decimarum suarum parochialium, quæ nullo nexu feudali, seu alio respectu domino temporali obstringuntur, dum earum prouentus obligantur pecuniis in extructionem domus presbyteralis ad reditum sumptis. quia eiusmodi obligatio nullatenus respicit aliquod directum dominium, vnde dictum est laudimia nasci. quod in easdem decimas domino temporali non competit, sed Deo soli in signum, vt dictum est, vniuersalis dominij. Vnde *in c. fin. X. de reg.iur.* dicitur indignum esse & ab ecclesiæ consuetudine alienum; vt pro spiritualibus quis homagium facere compellatur: adeoque idem est de laudimiis similibusúe iuribus si exigantur ex decimis spiritualibus, vt sunt parochiales quas diximus.

CONSULTATIO VII.

De noualibus, vt sint parocho debitæ, earumque concessione.

PArocho intra fines suæ parochiæ soli omnes competunt decimæ de iure communi. *c.statuimus 16.q.2.c.à nobis c. cum tua c.cùm* 1. Concessio decimarum an ad nouales extendatur?
contingat.X.de decim.c.fin.X.de paroch. non alij: nisi de titulo doceat. *c.1. de præsc. in 6.* sola decimatio, percipiendi consuetudo, possessio, vel præscriptio decimarum per alios habita, ad nouales non extenditur. *c.tua c.ex parte c.cùm contingat. X.de dec.* sed concessio & indultum de integritate decimarum in parochiis propriis: *c.ex parte 27.X.de decim.* aut episcopalibus decimis: *c.quia circa. X. de priuil.* contra ipsum concedentem plenissimè beneficium interpretando. *ibid.* sed & Wamesius *de decim. cons.448.* concessionem decimarum generalius ad nouales extendit; etsi dissentit Couuar. *var. l.1.c.17. num.13.* & illud Wamesius etiam ad consuetudinem immemorialem *ex glos. & Panorm. in d. c.cùm contingat* porrigit: exceptis laicis. *ibid.* noualium tamen aliàs facta con- 2. Concessio noualium ad quas?
cessio ad iam ante ab aliis iustè possessas etiam non porrigitur: nec vltra quotam quam in veteribus possidet impetrans, & vbi possidet: nec, si is solus omnes alias ibidem possideat, vltra medietatem noualium: exceptis Cisterciensibus & Carthusianis. qui tamen prouentuum portionem congruam sustentationi parochi relinquunt. *c.statuto 2. de dec. in 6.* ita vt futuræ nouales, seu quæ amodò fient, etiam in vim indulti impetrati, vel impetrandi, vltra medietatem regulariter peti non possint. *ibid.§.1.*

Prioris decisionis ratio est, quia possessio & præscriptio non porrigitur vltra id quod possessum est. *l. 1.§.si quis hoc. D.de itin act.pri.* itaque sic non possessum manet parochi. *Couuar. var.t.*

var. 1. c. 17. num. 3. d. c. cum contingat. secundæ; quòd nunquam Princeps aut Pontifex intendit alteri ius auferre. *l. 2. §. si quis à Princip. D. Ne quid in loc. publ. c. ex parte 3. & ibi Panorm. de decim.* vltimæ; ne nimium grauamen parochis inferatur. *d. c. 2. in princ. & §. 1. c. si quid in fin. X. de verbor. signif.* atque *in princip.* quidem *d. c. statuto* agitur de iure alteri iam quæsito non auferendo, quemadmodum & regula 17. Cancellariæ de non tollendo ius alteri quæsitum generaliter statuit; inferius autem *d. c. 2.* de iure ad rem futuram re ipsa nondum acquisito. etsi enim parochus ex præscripto iuris nouales rectè petat, cùm iam erunt: tamen non sum naturum ius præcisè quæsitum nondum est, quippe nondum entis nondum sunt qualitates.

Vnde intelligimus quomodo accipienda sit clausula in huiusmodi indultis inseri solita, *sine iuris præiudicio alieni*; vti iue iuris iam quæsiti. alioquin nunquam effectum sortirentur huiusmodi indulta: nam semper parocho præiudicatur quoad ius circa nouales futuras acquirendum intra fines suæ parochiæ; vel episcopo, si illa limites non habeat. eo enim casu decimæ intra eius diœcesim occurrentes ad illius ius ac dispositionem pertinent. *c. quoniam. X. de decim. c. in sacris 16. q. 1.* nam intra limites parochus etiam episcopum excludit. *c. fin. X. de paroch. c. vlt. X. vt lite pendent.*

3. An ad eas quæ olim aliis concessæ? Quoniam diximus concessiones noualium non extendi ad illas quæ iam tunc ab aliis iustè possidebantur: *d. c. 2. in princ.* Quæsitum est; quid si non possidebantur, quippe nondum extantes, sed concessio anterior earum quæ emersuræ essent in futurum aliis ibidem erat facta, an idem sit statuendum? Nempe episcopus in parochiis illimitatis certi districtus in sua diœcesi monasterio B. dederat nascituras nouales, saluo parochis tertio manipulo; & in aliis limitatis, vbi episcopus nihil hactenùs perceperat: & dicendum est priorem concessionem præualere, cùi expresè non sit derogatum; seu de qua mentio facta non est: vt argumentatur. *d. c. 2. in princ.* neque enim præsumitur concedens ius alteri competens voluisse auferre. & propterea indulta hîc exhibita à Prelato G. continentia clausulam *sine iuris præiudicio alieni*, quamuis dispositio *d. c. 2.* non sufficeret ad hanc decisionem inde eliciendam, subsidio erit ea indultorum clausula, & iuris communis definitio, de iure alteri non tollendo, & specialis etiam decisio sumi videtur ex *c. dudum X. de priuil.*

Et verò non obstat iuri parochi etiam per noualium concessionem præiudicari, quia illo firmius est ius monasterio B. ex huiusmodi concessione competens, expressa & speciali donatione episcopi, ad quem olim omnis partitio facultatum ecclesiæ pertinebat. vnde adhuc in parochiis illimitatis eandem retinuit. *d. c. quoniam. X. de decim.* in limitatis autem, postquam facta est diuisio facultatum ecclesiæ, parochis quidem per consequentiam adscriptæ simul sunt decimæ veteres & nouales; sed olim non quasi omninò in proprietatem, sed administrationem; succedaneam episcopali, ad partitionem subalternam, reliquo ibidem clero, fabricæ, & pauperibus faciendam: quam exinde præueniendo tam summi Pontifices quàm ordinarij, speciales concessiones his atque illis locis & causis piis fecerunt; iure ita permittente: *c. vlt. 16. q. 1.* atqui in toto iure certum est generi per speciem derogari, atque ita concessiones specialiter factas genericæ iuris dispositioni anteferri: ita tamen vt congrua penes parochos portio maneat. quo vergunt cautiones interpretatiuæ *in d. c. 2.* propositæ, & clausula d. concessionis *salua tertia gerba presbyteris ibidem parochialia ministrantibus.* quæ porrio, totæque decimæ, quæ apud parochos hodie supersunt, cum reliquo clero, fabricæ, pauperibus buna sua adscripta sint, ita parochis debentur, vt nec ab Episcopis iam ampliùs possint auferri, nisi per indirectum; scilicet per vniones: quas etiam nunc vetuit *Conc. Trid. s. 24. c. 13.*

Quò minùs parochi ius lædatur; & quoniam odiosa sunt restringenda, nolunt quidam concessiones decimarum & indulta extendere ad futuras nouales, si decimæ veteres & nouales sint concessæ: *Charond. in Pandect. du droit Franchois l. 1. de la iurisdiction. c. 13. fol. 136.* sed dumtaxat ad illas, quarum vel possessionem parochus non accepit, vel quis alius sine vlla iuris specie inualit. sed rarus is casus est, & propterea priuilegia fierent illusoria; & ea semper interpretatio accipienda est, quá actus sustineri, & effectum sortiri possit concessio; quæ non solet huiusmodi raritates respicere. *arg. l. 3. 4. 5. 6. D. de legib.* Et propterea dum *d. c. 2.* dicit indulti impetrati aut impetrandi pretextu vltra medietatem noualium, quæ amodò fient, peti non posse ab eo, qui solus omnes veteres possidet; satis indicat infra medietatem peti posse. idemque probat à contrario sensu *§. fin. ibid.* adeoque indulta ad nouales extendi censet Philip. Franc. *in d. c. 2.* quo facit *c. quia circa X. de priuil. l. si seruitus D. de seruit. vrb. præd. l. vlt. C. Quæ res pign.* quinimò Wamesius *de decim. cons. 448.* ita indulta ad nouales futuras porrigit, vt nec præsentes velit complecti: sed Charondas, *vbi sup.* vbi decimæ etiam nouales disertè sunt in concessione expressæ, malè id ob verba *ad illas noualium decimas*, *d. c.* statuto interpretatur affirmatiuè, cùm textus loquatur negatiuè. Sed ea quæstio hîc cessat, cum in laudis, seu arbitriis in hac causa exhibitis clarè ordinatum est de præsentibus, & imposterùm accreturis. 4. An ad præteritas an futuras?

Si quæ tamen verba indulti aliter suadeant, veluti si proprietati sermonis aptari aliter non potest voluntas, *c. Raynut. c. Rainal. X. de testam. DD. in l. Gallus. D. de lib. & posthum.* debebit concessio ad nouales tempore indulti extantes restringi. & quæsitum est an talia sint hæc; *de quibus nomine decimæ nihil aliquis hactenus percepit*; cum huiusmodi negatio seu priuatio, præsupponere seu inferre videatur habitum, seu facultatem percipiendi, quæ non est nisi in iam existentibus. At verò sine impropriatio- 5. Quid si cû clausula de quibus hactenus nomine decimæ nemo quisquam percepit?

ne verborum rectè procedit hic sermo; *de nonalibus non existentibus nemo percepit decimas*, negatiua enim prædicantur etiam de non ente, & maximè consuetus est istiusmodi loquendi modus, cùm entia & non entia vno verborum complexu volumus comprehendere: vt hæc indultorum clausula nouales præteritas, præsentes, & futuras, quas nemo perceperit: nam ea spectat ad inculcandam dispositionem *d.c.2.* quemadmodum in iisdem indultis in vlteriorem illius conformitatem etiam inseri solet hæc clausula; *pro ea portione qua veteras iustè percipitis*, vbi nota *portionem*; quæ illum excludit, qui solidas possidet. & nota iterum *iustè*; contra inuasores sine titulo, aut non iusto, vt à laico accepto. *c. tua in princ. & fin X ead.c.dudum ibid.d.c.statuta in fin.* Item *in parochiis vestris*; quod alludit ad *d. c. ex parte 27.* & possessiua illa vocabula proprietatem significant. *l. quintus* a.§. *argent. l. scribit D.de aur. & argent. leg.* iuxta c.de monachis. *X. de prabend. vbi Panorm.* seu *de patronatu vestra*; quæ in ecclesiasticis parum distant. *Rebuff.de decim.n.*103.117. & sæpè ex incorporationibus parochiarum huiusmodi patronatus nascuntur, his præsertim locis, *VVames.de decim. cans.*440.*n.*10. vnde hi primitiui pastores dicuntur esse. *Rebuff. ibid.* sed rectiùs dissentit, negatque hoc ex nomine patronatus, & collatione præsumi Charond. *resp. l.*1. *r.*27. ideoque illius præsumptio facilè eliditur, si in literis vacare pastoratus dicantur; si conferri, si institui ibi presbyteri; si hi proprietarij dicantur: nam vnita non vacant, non conferuntur, deputantur tantùm in illis vicarij: denique si ecclesia illis solet conferri, plena administratio dari: nam ea vicariis non competunt, sed parochis primitiuis ecclesiæ perpetuò sunt datæ: denique ad finem indultorum solet addi clausula; *sine iuris praiudicio alieni*; de qua mox egimus; & quam inculcat *d.c.2.* Et verò, si ad rigorem loquamur, nouales futuræ dici non possunt ante nouationem, & culturam agri noualis; cum nondum sint: sed sermonis gratiâ res futuræ tanquam præsentium vocabulo significantur: sicut & ædificio futuro seruitutem imponi dicit *l.si seruitus in fin. & ibi notata D. de seruit. Vrban. prad.* adeoque de futuris accipi possunt hæc verba; *de quibus nihil aliquis nomine decimæ percepit.*

6. Quæ causæ ex quibus veterũ possessoribus obtingunt nouales?

Sed & quoniam *in d. c. cum contingat* excipitur, si qui in aliena parochia percipiunt decimas, ne possint nouales suas facere, *nisi rationabilis causa ostendatur, per quam appareat noualium decimas ad eos quoque pertinere*, statuendum est priuilegium concessum *in parochia propria* rationabilem causam esse: *d.c.ex parte:* nam is cuius parochia propria est, pro primitiuo pastore est, cui iura parochialia competunt saluâ vicario portione, *c.de monachis. X. de prabend.* & in his non obtinet dispositio *d. c.2. VVames.de decim. cans.*440.*num.*10. *Papan. arrest.l.*1.*t.*12. *de dec.nou.ar.*1. *Maynard. l.*1.*co.*30. *quest. Rebuff.de congrua q.vlt.n.*111. 113. & *seq. Grimaudet in Paraphra de decim. l.*2.*c.*7.*ad fin. DD. in c. quoniam X. de decim.* Patitur secundò extensionem priuilegium indefinitè concessum; præsertim aduersùs concedentem. *d.c.quia circa.* quin & siquis ecclesiasticus (nam laicus incapax est *d.c.dudum*) præscripserit ius decimandi vniuersum per eam parochiam. *Ita Anton.de Butr.& alij in d.c.tua. Panorm. cons.*71. *vel* 72. Ita vt parocho pars nulla sit relicta, quacumque parochiæ regione: nam id impediret ius, & considerationem vniuersi, *VVames. de decim.cons.*446.*latè*: quamuis *cons.*440.*n.*7. etiam vniuersi considerationem admittere videatur in certo parochiæ districtu, seu confini ambitu. denique Wamesius *d. c.*446. *nu.*5. causam extensionis rationabilem post alios refert, si ex fundis noualium priùs percipiebatur aliquid; quia fortè erant vel pascua, salicta, vel aliæ terræ alios fructus præter frumentum ferentes. Ad extremum consuetudo immemorialis ad nouales extensionem admittit. *VVames.d. cons.*448. quod vicès priuilegij subeat. Huiusmodi causis cessantibus ait idem *d.cons.*446. *n.*5. cessare extensionem. *d. c. cum contingat.* Sed enimuerò meminisse oportet, vbi de decimis agitur, pascua, hortos, areas domorum dirutarum, pomaria, arbusta, si aratro subiiciantur, noualia non esse. *VVames. ibid.cans* 449.*num.*14. (nam & talia culturam exigunt, & Romani primas tribuerunt culturæ pratorum. *vt idem VVames.cans* 40.*n.*14. *ex Columell. de re rustica. lib.*2. *c.*17. 18. *meminit*) sed neque quæ decimalem fructum non ferebant, consitâ nunc specie decimabili: *Grimaudet in Paraphra l.*3.*c.*4.*num.*3. neque agrum qui pluribus tantùm annis vacauit. *VVames.d.cons.* 440.*nu.*12. quia sufficit si vlla culturæ memoria sit. *c. t. c.quid per. X.de verb.sig.*

Quod de vniuerso diximus, ex præscriptione tanquam vniuersi omninò accipiendum est; nam alioquin medietas noualium parocho relinquenda est. *d.c.*2. § 1. Itaque quod Prælatus G. in isto districtu, vbi nunc surgunt nouales, reliquas vniuersas possideat, ad rem non facit; quia non ex præscriptione, sed ex aliis titulis, laudis, & repartitione, seu permutatione quotarum ad certos angulos cum aliis decimatoribus facta: vt ea consequentiam non trahant extra fines titulorum, quibus alij, in quorum ius successit, possidebant. ex quo etiam sequitur, cùm is, qui in ius alterius succedit, eodem vti tantùm possit; nec in actis constet eosdem ius accrescendi habuisse, seu indultum, vt qua parte veteres possiderent, illis ibidem accrescerent nouales; eademque partitio posterior sit indultis, quæ Prælatus G. produxit; eademque noualium acquisitionem restringant ad ratam veterum tempore indultorum possessarum; ad alias, huiusmodi partitione postmodum acquisitas, indulta, natura odiosa & restringenda, porrigi non posse. quamuis enim per commutationem surrogata naturam sapere videri possent eorum quibus surrogantur: id sanè de priuilegiis dici non potest, quæ de persona ad personam, de

re vna

re vna ad aliam, de hoc loco ad alterum extensionem non patiuntur; præsertim cum præiudicio tertij: vt si vno angulo adiacent miriceta, vbi aliquando nouales surgere possint, & parocho obuenire; alteri angulo nihil sit confine, nisi quod sit cultum, adeoque nihil possit accrescere; *vt d.c. statuto in fin. & quæ ibi glos. citat*, non admittunt mutationem cum tertij præiuditio, & propterea tam *d.c. 2.* quàm indulta hæc specialia restringuntur ad loca, in quibus veteres decimas Prælati G. tum percipiebant.

Et quamuis constet Prælatum G. annò 1239. tertium manipulum habuisse cum Episcopo T. salua portione parochi; tamen id in veteribus tantùm decimis accipiendum est: cùm literæ an. 1220. nouales omnes iam ante detulissent Prælato B. & iterum literæ 1239. decimis Prælati G. certos fines proponunt fuisse positos, Prælatum super limitatione questum, arbitros limites laudo firmasse: neque verò probatum est an nouales, de quibus quæstio nunc, intra hos limites surrexerint, an extra limites, in quibus Prælato B. duæ omnium noualium tertiæ antè fuerant donatæ.

7. An parocho obijci possit petenti decimas quæ dicantur alteri competere, sua non interesse?

Et quamuis obiici posse videatur, parocho de iure tertij non esse permissum experiri; ideoque non vltra tertiam noualium petere posse, reliquas duas esse Prælati B. & ita Prælatum G. pro integris conueniri non potuisse: dicendum est tamen neque Prælatum G. de iure tertij excipere posse in hoc casu, in quo possessor simpliciter dicere non potest; *tua non interest, quoad te liberas ædes habeo*: quia parochus sine iure & actione non experitur. quoniam, vt demonstrauimus, quoad omnes decimas intentionem suam habet in iure fundatam: Prælato tamen B. exceptio competeret ex speciali concessione sibi facta; aduersùs quam, an æqua erit replicatio parochi super non receptione, super non vsu, aut contrario vsu, quo priuilegia amittuntur, aut compensatione portionis congruæ; non est Prælati G. disputare, quem etiam si parochus via facti spoliasset, restituendum non esse deciditur *in c. 2. de rest. spol. in 6.* nisi titulo canonico exhibito, quo decimas in aliena parochia vindicare possit. adeoque parocho nuper beneficij possessionem adepto retinendæ decimarum noualium, etsi non antiquarum (quod tamen non distinguit *d.c. 2.*) possessionis interdictum aduersus plusquam quadragenarios possessores, etiam parochos primitiuos se asserentes, non obesse scribit Charond. *resp. lib. 1. resp. 27.*

Cùm itaque nulla supradictarum causarum in casum nostrum incurrat; dicendum est, decimas, de quibus quæstio, pastori loci esse adiudicandas, aduersùs omnes, qui ibi decimas percipiunt. constat enim ex dictis testium proprij nominis esse nouales decimas; terrasque, ex quibus surgunt, ante inundationem à nulla hominum memoria fuisse cultas; inidoneasque culturæ fuisse; inundatis superficiem à mari alluente impinguatam, fruges nunc demùm ferre posse: Prælatum G. primitiuum parochum non esse: ecclesiam conferri solitam, non vicarium in ea deputari: actori pridem collatam cum plenaria administratione: antecessores illius in antiquis monumentis vocari *erfachtighe prochie-papen*: id est, parochos proprietarios: titulum etiam primæ acquisitionis Prælatus G. non exhibet, sed transactiones tantùm, & lauda; quæ omnia strictè sunt excipienda: magis quàm liberalis concessio. Ius etiam vniuersum decimandi nemo ibi præscripsit. nam plures sunt cum parocho qui decimas colligunt, & si quis in hoc aut illo angulo eas in solidum possideat, nemo titulo præscriptionis, sed singuli diuerso, & omnes communi quadam, vt allegatur, commutatione quotarum pro certis agris, aut districtibus: quæ extra terminos suorum titulorum porrigi non possunt. consuetudo etiam immemorialis, solidas decimas in hoc angulo percipiendi, non est probata; vt daretur sufficere; & non requiri totius parochiæ: quia ea consuetudo vicem tantùm tituli idonei posset supplere, cùm nullus apparet: At hic tituli apparent, præsertim illa compermutatio; quæ idonea non est ad extensionem: præsertim post indulta inita, & in tertij præiudicium. Porrò Prælati B. productus titulus de veteribus quidem decimis non loquitur. vnde illi earum quota nulla est, quæ ex Ordinis indulto attrahat nouales: sed de noualibus loquitur titulus in certo districtu, quoad duos manipulos concessis in parochiis illimitatis indistinctè; in limitatis autem vbi antè non essent perceptæ: atqui in actis nihil docetur quid olim extra parochiæ limites fuerit, quid intra limites, vbi nihil perceptum. verùm siue intrà, siue extrà fines sit, cum satis sit probatum nomine decimæ nihil vnquam esse hîc perceptum; duo manipuli ei competerent: nisi non vsu, aut contrario vsu euanuisse priuilegium constet: cuius inquisitio nunc suspenditur. De aliis, pro quibus indultum noualium non allegatur, aut concessio vetus indefinita, vel laico iure decimas possident, nihil operæ pretium est dicere: cùm non tantùm laici, veteres possidentes, nouales non acquirant: sed neque ecclesiastici, qui à laicis acquisiuerunt. *d.c. statuto in fin.*

8. Clausula concessionis quæ veteres iustè possidetis, an comprehendat à laicis acquisitas.

Quare & indulta dum aiunt, *pro portione quæ veteres iustè possidetis*, censent aliqui excludere illas veteres, quæ non ritè à laicis acquisitæ sunt per ecclesiasticos alios quàm parochos: nam non omni modo licet acquirere, sed ex præscripto canonum. *c. vlt. 16. q. 1. c. ad Apostol. X. de his quæ fiunt à prælat. c. prohibemus. X. de dec. c. nullus. X. de iur. patron. c. cum & plantare. X. de priuil.* vbi assensus episcopi exigitur: sed neque sufficit in iis, quæ non in feudum sunt datæ. *d.c. ad apost. in fin.* aliàs omninò sunt parochialibus ecclesiis restituendæ, non in laicos, aut clericos transferendæ. *d.c. prohibemus.* tametsi nec hoc in antiquiùs à laicis possessis alio quàm feudi nomine hodie seruetur: nisi frequentioris vsus gratia feudi mentionem factam dicamus; quæ ex mente legislatoris compleсta-

plectatur quamcumque legitimam possessionem: vt puta immemorialem. Vnde in multis confirmationibus apostolicis decimarum à laicis in ecclesiasticos translatarum huiusmodi verba legimus; *quas, vt alios suos reditus, possidebant*: feudi titulo, aut alio non expresso. vnde rectiùs dicemus hanc esse rationabilem causam, quam admittit *d.c.2.in fin.* pro extensione veterum à laicis acquisitarum ad nouales. scilicet non ex sola antiquitate acquisitionis; sed indulto simul obtento de noualibus, pro rata veterum iustè possessarum, acquirendis.

9. Pro parochis in noualibus in dubio respondendū. (& quatenus concordiis antecessorum deferendum?) Et sanè in dubio facile pro parochis est respondendum quoad nouales, non obstante possessione aliorum nondum præscripta, aut antecessorum etiam concordiis. *Charond.resp.* *l.*1. *r.*27.28.29. *l.*7. *r.*6. præsertim si congrua portio eis deest.*d.r.*27.vel in certis rebus constituta non sit, sed per modum pensionis, seu mercedis stipendiariæ erogetur. nam Concil. Trid.*s.*7.*c.*7. in ipsis fructibus certis eam constituere permittit.

10. Præsertim non congruè dotato. quæ si per hoc rationabilem taxam excederet, potest pensionis fieri eatenus imposterum imminutio, quod eò magis hic recipi potest, quod ex munimentis constet parocho in veteribus suam portionem, & in noualibus tertiam fuisse adscriptam, quæ libris septem annuis exinde redempta in aliis munimentis narretur, quæ adhuc quotannis soluuntur; neque appareat huiusmodi alienationem solemniter factam in re liquida: cum aliàs ne quidem in dubia sine authoritate superiorum transigere parochis liceat: *c.statuimus c.veniens.* *X. de transact.* saltem vt successores obligent:

11. Quatenus ei transigere liceat? *Charond. d.l.*7. *resp.*6. præsertim quoad nouales: *d.l.*1.*resp.*27. maximè cùm ex huiusmodi redemptione pretio frugum aucto, pecuniæ imminuto, non in dimidio tantùm, sed decuplo præsentis pretii læsio successerit: quæ cùm perpetuo grauet; semper recipere potest remedium: potissimum bono publico attento, quod ad animarum salutem melius curandam, exigit

12. Et transactiones quatenus interpretandæ? pastoratus bene esse dotatos: . etiam in rebus certis.*d.c.*7.*s.*7.quo digniores semper ecclesiarum sponsi inuitentur: quodque decimæ hîc controuersæ tempore redemptionis non fuerint; neque ex productis munimentis constet etiam futuras nouales fuisse in redemptione comprehensas: sed magis præsumendum sit, de illis actum, secundùm tunc præsentem illarum statum; & contractus communibus verbis concepti ita sint accipiendi, vt in generali concessione non censeantur comprehensa, quæ quis in specie non esset concessurus. *c. in generali, & quæ ibi traduntur de reg.iur. in* 6. adeoque non solent pacta generalia extendi ad casus admodùm insolitos, & etiam à viro prudenti non præcogitatos, etiamsi pactum generale intercessisset de casibus pręstandis. *Menoch. de arbit.cas.*80. qualis est, quod tantus terrarum tractus naturâ sterilis, per has bellorum tempestates immisso per ruptos aggeres mari inundatus, & impinguatus, omniumque frugum ferax sit factus excluso iterum mari. vt omittamus non constare an perpetua fuerit illa redemptio, an temporalis. vt sæpe huiusmodi contractus olim fiebant etiam ad non aginta nouem annos, sine proprietatis abdicatione, sed ea lege, vt lapso termino res in pristinum statum reuerteretur.

CONSVLTATIO VIII.

Cisterciensium immunitas à decimis, vt & hospitalariorum.

Cistercienses immunes sunt à decimis prædiorum suorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colunt: vt & templarij, & hospitalarij. ceteri vero noualium tantùm, quæ sic colunt, hortorum, & nutrimentorum animalium. *c.*10.11.12. *X.de decim.* sed tamen id restrictum deinde, vt de terris de quibus ante aliis decimæ soluebantur, omninò soluantur: *c. nuper penult. ibid.* vetitumque terras comparare post Concilium Lateranense, vnde aliis ecclesiis decimæ soluebantur; nisi fortè pro monasteriis nouiter fundandis. quæ tamen huiusmodi possessiones aliis tradere debent excolendas, vt decimæ soluantur: quin etsi ipsi colant, non sunt immunes. *d.c.penult.* multò minus si colant terras conductas. *c.dilecti.X.eod.* 1. Quoad terras quas propriis manibus aut sumptibus colunt. 2. Si alij autẽ decimas non percipiebāt, 3. vnde terras cultas vetātur emere nisi pro nouis domibus.

. Sed Bonifacius VIII. concessit Cisterciensibus, vt de terris suis cultis & incultis, & quas etiam aliis concedunt excolendas, de quibus tamen aliquis decimas seu primitias non percepit, nec ipsi, nec cultores decimas soluant. 4. Dein concessum vt nec soluant de terris quas aliis dant excolendas;

Martinus V. generaliter indulsit, vt à decimis essent immunes, tam de possessionibus habitis ante & post Concilium Lateranense, quàm de cætero habendis, etiam de noualibus, siue post Concilium huiusmodi acquisitis, & acquirendis, quæ propriis sumptibus excolunt, seu excolent, quam aliàs quandocumque vel qualitercumque excolentur; & etiam de illis possessionibus, de quibus aliquis hactenus percepit, nec non de hortis, virgultis, & piscationibus suis, & de suorum animalium nutrimentis. *Chopin. de sacra polit. lib.*3. *n.*8. vbi in fine tamen pronuntiatum refert à Curia Parisiensi, excipiendos esse fundos, quos nec propriis manibus, nec sumptibus colunt. Priuilegium Martini V. *refertur ad longum in libro priuil.Ordinis Cisterciensis*, & confirmatum est à Sixto IV. Sed vereor in viridi non esse passim obseruantia, quatenus excedit priuilegia Corpori iuris inserta (quamuis Wames. *de decim. cons.*450. illa ex facto propugnet) præsertim quando erunt nouiter emptæ possessiones, ex quibus aliis decimæ soluebantur, aut non ipsi propriis manibus, aut sumptibus colant, aut saltem partiarios fortè habuerint colonos, qui de portione sua decimas soluant, portione religiosorum immuni relictâ. Qui 5. Tandem de nullis, 6. Sed non videtur ita generatim receptum.

casus

casus sic benignè interpretatur priuilegium Martini V. vbi dicit qualitercumque colantur. & inter munimenta Monasterij S. Bernardi ad Scaldim extat priuilegium Alexandri IV. vt si animalia dederint in societatem, de fœtibus decimas non soluant, quoad eam partem quæ eos contingit.

7. Seruanda possessio seu vsus.

Vnde in Priuilegiis diuersimodè restrictis non facile est hodie interuertenda possessio, siue religiosi sint in possessione immunitatis; siue alij in possessione decimas percipiendi. Ea enim possessio argumento est, casum seu fundum, de quo agitur, subiectum esse priuilegio, vel non esse, vel priuilegium receptum ibi esse, vel non esse: fortè ex ratione *c. suggestum. X de decimis* seu aliàs; donec aliud possessione potentius appareat documentum. possessio autem accipiendi decimas, ex cultura coloni non generat possessionem accipiendi ex cultura regularium, quia illa priuilegiata non est, vt hæc.

8. Terræ & decimæ antiquæ præsumuntur.

Decimæ etsi post Concilium Lateranense natæ sunt, & tamen memoriam excedunt, nisi idoneis documentis non tales esse probentur, antiquæ esse, atque ante Concilium cultæ credentur. eadem ratione quâ decimæ à laicis ab hominum memoria possessæ, jam ante idem Concilium Lateranense eodem in statu fuisse præsumuntur. *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 86. Monet. tract. de decimis c. 5. nu. 74. 103. & seqq.* res quippe eo in statu fuisse olim præsumitur, in quo hodie inuenitur: neque enim mutatio præsumitur, nisi in iis in quibus tempus eam adfert, vt in ætate, attritione vestiú, & similibus. *l. sancimus C. de testam. l. 3. l. 22. D. de probat.*

9. Nouales ex contraria obseruantia, fama, &c.

sed tamen hæc præsumptio generalis speciali cedit, si qua indicia eluceant in contrarium. Verbi gratiâ, quòd pro noualibus ex fama habeantur; quòd possessio aliqua aliquando per aliquos actus aliter habita. In dubio autem manendum est in priuilegiis, quæ sunt clara: vel redigendæ sunt partes ad compositionem;

10. In dubio consultum componere.

quam etiam in terris antiquitùs cultis suadet Innoc. III. *d. c. nuper*, adeoque permittit tam ipsis, quàm ecclesiis, quæ ante ex illis decimas percipiebant: quamuis huiusmodi compositio ad immobilium alienationem

11. Nec ad id opus decreto cùm fiat iussis permissu.

spectare meritò videatur, & *in c. 2. X. de donat. arg. à contrario sensu* Superioris authoritas videatur requiri. & addit politicam causam Innoc. vt in aliis diligentiùs priuilegia obseruentur, & promptius à Prælatis eis iustitiæ complementum exhibeatur. quin & mandat *d. c. suggestum*, vt fiat compositio. quo fit vt & quod præcipitur, permitti censeatur, & epikeiam & æquitatem inspici, & insequi oporteat.

12. Benignius cũ parochis incompetenter dotatis agẽdũ cùm priuilegiũ incipit esse nociuum.

Quòd si porrò præter commune dubium accedat specialis tenuitas parochi, eo magis res ad compositionem vrgenda est, quia nimis eo loci incipit priuilegium esse nociuum; & sic arbitrio boni viri restringendum *d. c. suggestum*, & quidem sic, vt congrua portio parocho maneat, & congrua liberaliter.

13. Noualium portio pro veterũ rata decrescit Cistercienſi, aliàs parocho medietas.

Quare & portio noualium ex priuilegio plerisque Ordinibus concesso accrescens pro rata veterum decimarum, non comprehendit eas, quæ ab aliis tempore impetrationis priuilegij possidebantur, & ad loca tantùm spectat vbi ipsi antiquas possidebant, *c. 2. de decimis in 6.* & ad medietatem restringitur in futuris, si integras veteres possideant ibid. Tale autem datum esse Cisterciensibus constat *ex §. 2. in fin. ibid.* vbi eos excipit à medietate noualium parocho relinquenda, saluâ tamen ei canonicâ portione. & refertur in libro priuilegiorum Ordinis Cisterciensis generale priuilegium Innocentij III. pro eodem Ordine. & habet d. monasterium S. Bernardi speciale ab Eugenio IV. habent simile diuersorum Pontificum multæ ecclesiæ collegiatæ sæculares: vt nostra Antuerpiensis.

14. An nunc nociua sint priuilegia ex c. suggestum non generatim sed specialiter ex loci circumstantiis est videndum.

Porrò ex *d. c. suggestum & glos. ibid. aut Maldero de iust. tract. de decim. d. 5.* non est generaliter admittendum, vt quoniam multiplicata sunt monasteria Cisterciensia, & auctæ admodùm possessiones, dicantur priuilegia Ordini isti concessa, iam esse nociua, atque reuocata; sed est illud in vnoquoque casu referendum ad arbitrium iudicis; qui circumspiciat loci, & temporis circumstantias, onera parochi, amplitudinem possessionum regularium, tenuitatem prouentuum parochialium. quemadmodum idem *c. suggestum* mandat componi super decimis, non autem priuilegium ex toto abrogat.

15. Et liberalius quàm congrua portio ex decimis alienis assignatur.

Et vt minimum taxam amplam hisce casibus, quæ pro competentia parochorum communiter statuta est, non tantùm relinqui, sed etiam liberaliorem oportet, quia maior ratio est, ne per priuilegium prouentus parochi proprius minuatur, quàm vt ex prouentu decimatorum proprio ad parochi competentiam pars auferatur. *arg. d. c. 2. §. statuimus. vers. quia non est verisimile.*

In Capitulo quidem generali Abbates Cistercienses decreuerant ne imposterum ab eis terræ acquirerentur, de quibus alij decimas percepissent; nisi fortè pro monasteriis de nouo fundandis, quas tunc aliis traderent excolendas; quod ab Innoc. erat confirmatum; sperante quòd faciliùs de cætero Ordinis priuilegia seruarentur: sed quoniam in contrarium multiplicatæ sunt molestiæ, diuersi Pon-

16. Antiqua priuilegia cur olim restituta?

tifices antiqua priuilegia restituerunt, Innoc. IV. Alexander IV. Honorius III. Bonifacius VIII. Martinus V. Honorius IV.

Et Bonifacius quidem VIII. indulsit, vt de terris suis cultis vel incultis, quas aliis cederent imposterum excolendas, de quibus tamen aliquis decimas vel primitias non percepit, nullus ab eis, seu cultoribus terrarum, decimas aut primitias exigat.

Quoniam verò eadem priuilegia diuersis verbis & terminis vtuntur, & quidem Martinus V. & Sixtus IV. valde generalibus vt Cistercienses immunes sint, non tantum de laboribus suis, & noualibus, sed tam de terris acquisitis post, quàm ante Concilium; noualibus, hortis, pascuis, nemoribus, etiam quomodocumque & qualitercumque excolantur, nullibì

nullibi tamen videamus eorum colonos immunitate decimarum gaudere; nec est verisimile terras olim acquisitas; & laboribus suis cultas, non tamen à decimis immunes, superueniente priuilegio Martini V. parochos passos deinceps immunitatem eis dari, & prouentus suos, recipi solitos diminui; satius est
17. quando de antiquis terris agitur, aut similibus casibus, negocium amicabiliter componi. quod probat & mandat Innoc. III. vt mox diximus; adeoque quamuis ad immobilium alienationem vtrimque transactio spectare videatur, non est scrupulus ingerendus; cùm procedat in vim facultatis à iure factæ, securius tamen est probari transactionem ab episcopo, quamuis & Maldero *vbi supra* necessarium videatur. præsertim si nimis generaliter transactio concipiatur, quando sanè non licet, *e. statuimus c. veniens de tran'act. VVamess h. t. cons.* 447.*n.*13. adeoque aliter facti parochi successorem non obligit. *Charond. resp. l.* 7.*r.*6. Sed Clemens V. *in c. t. de dec. in Clem.* grauibus pœnis regulares subijcit decimas defraudantes, & qui *de terris*, inquit, *quas tradunt alijs excolendas decimam solui non permiserint seu prohibuerint*, excipit. *nisi legitima aliqua ex causa ad se spectantes*: eoque gloss. *in v. excolendas* rectè ait inspiciendum priuilegium; & si terras eximat; etiam colonos fore immunes, quamuis *in c. nuper. X. de decim.* antiquæ possessiones à Cistercienfibus acquisitæ iubebantur elocari, vt decimæ soluantur. quasi priuilegia vetera in personas ipsorum concepta, vt immunes essent, si ipsimet terras suas colerent, seu suis manibus aut sumptibus. quicquid sit, videri potest priuilegia in corpus iuris non relata, vt quę vltimo citauimus, recepta minus esse à vulgo, etiam quandoque vltra intentionem d. clementinæ inhærente.

Ob controuertias satius componi.

De Regularibus.

CONSVLTATIO I.

An conditio, si mundum reliquerit, per ingressum in Societatem aut beginagium, purificetur?

TEstator nepoti & nepti, si quis eorum mundum relinqueret substituit alium nepotem; nepos Societatem Iesu est ingressus; neptis autem beginagium: quæritur an hoc ipso mundum reliquerit, & substituto locum fecerit?

Dubia sane locutio est quid *mundus* significet, & quid *illum relinquere*. Augustinus *in Psal.* 54. *contra diabolum & angelos eius habemus*, inquit, *occultam luctam; ad quam nos armat Apostolus dicens; non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem; id est, non aduersùs homines quos videtis, sed aduersùs principes, & potestates, & rectores mundi, tenebrarum harum: ne forte cum dixisset mundi, intelligeres demones esse rectores cæli & terra: mundi dixit, amatorum mundi; mundi dixit, impiorum & iniquorum; mundi dixit, de quo in euangelio dicitur, & mundus eum non cognouit.* hoc sensu omnes christiani dicuntur mundum relinquere, seu ei renunciare per baptismum: sic qui in seculo pietatem colunt, etiam mundum relinquunt.

1. Mundum relinquunt pij christiani.

Sed testator hic vir catholicus non tantum, sed & ipse in seculo pius aliud procul dubio intendit: sed an ingressum irreuocabilem professionemque ordinis ab ecclesiâ approbati, an tantùm institutum, & viuendi modum habitu saltem à vulgari more discretum, vt est etiam deuotariarum, non tantùm beginarum, controuertitur. 2.

Testator quid specialius intendit.

Et sanè deuotarias, canonissas, beginas, quodammodo seculum relinquere, & ecclesiasticas quodammodo censeri ex iis patet, quæ diximus *in tur. pont. non. anal. de regular. num.* 1. *& seqq.* 3.

An beginæ videantur ecclesiasticæ?

Nouitios etiam dici seculo relicto ad vitam regularem migrare; & nouitiatum relinquentes ad seculum regredi: similemque modum loquendi vsitatum etiam esse in canonibus, patet *ex c.* 19.20.21.23. *X. de regular. & c.* 1. *eod. in* 6. eodemque modo loquitur auth. *de nupt. c.* 2. *fine §. distrahuntur*, præsertim in verbis; *eo quod & iste quantum ad matrimonium videatur mori, aliud pro alio vita eligens iter.* 4.

Nouitij seculum dicuntur relinquere.

In contrarium tamen valdè facit, quòd beginæ, & multò magis deuotariæ dumtaxat, statum peculiarem non habent: *Clem.* 1. *de relig. dom.* nec religiosæ sunt: *Clem attendentes de regul.* non in sortem domini vocatæ, clericæue; sed laicæ sint; ita vt earum percussor non incidat in canonem *si quis suadente diabolo*: subsint magistratui seculari, & parocho populi, nisi vbi peculiaris est assignatus, non alicuius religionis prælato. Iesuitæ autem, & si facto voto simplici religiosi quidem fiunt, nô tamen irreuocabiliter; sed dimitti possunt ex instituto & Constitutionibus Pij V. & Gregorij XIII. *de quibus Azor. inst. moral. l.* 13. *c.* 7. tametsi velint aliqui non nisi ex dimittendorum culpa. 5.

Beginæ statum peculiarem non habent:

Et nouitij quidem, specie tenus, & proposito eorum considerato, quasi religiosi habentur, & priuilegiis eorum gaudent, sicut sponsa aliquando pro vxore habetur, & cingendus pro cincto: sed in verborum rigore & veritate rei nondum religiosi sunt, nondum absolutè mundum reliquerunt. Ideòque quod dicitur in Auth. *ingressi C de episc. & cler. quod ipso ingressu se & sua Deo dedicant*, de ingressu per professionem, non per nouitiatum accipiendum est. *vt ibi glossa & DD.* & similia à Iustiniano dicta, ita esse accipienda Gudelin. docet. *Iur. nouis. l.* 6. *c.* 9. & canones disertè tradunt habitum non facere monachum, sed professionem ipsam: *c.* 13.16.22. *X. de regular. c.* 1. *eod. in* 6. expressam quidem, vel tacitam: quæ tamen arguitur ex delatione hab itus cum professis 6.

Nouitij non simpliciter mundum relinquunt sed professi.

fessis indistincti per annum *d.c.22.* distincti quàm primum; *c.23.ibid.* saltem per triduum: *c.3.eod.in 6.* adeoque dicit Iustinianus, veste religiosâ non statim quempiam vestiendum: *Auth. de monachis.c.2. siue §. hinc autem*, sed tonsurâ & veste eorum, qui laici vocantur, vti debere: *non enim*, inquit, *facilis est vita hominum mutatio, sed cum anima fit labore: & c.3.* dum triennio toto ita permanserint monasticam promereri vestem, atque tonsuram: & tunc vocat migrantes *ad communem omnium (dicimus autem cælestem,* inquit,) *dominum*. hæc ad cælestem dominum migratio derelictionem mundi, à quo videntur migrare, eodem significatu, verborumque vsu inferre videtur. Sic scribit Alexander III. hospitalarios veros vtique religiosos seculum reliquisse. *c.13.X. de iur.patr.*

7. In Societate per votum quamuis simplex verus fit religiosus, & mundum relinquit.

Igitur quoniam verba mentem significant: *l.Labeo §.idem. D. de supell.leg.* verba accipienda sunt cum effectu, *Tuscus V. Verba. concl.90.* & in dubio, quando coniectura voluntatis non aliud iubet (nam vbi ea apparet, verbis præualet: *l.in conditon.D.de Condit.*) is sermonis intellectus accipiendus est, quo iuris dispositio minùs alteratur. *Tusc.ibid. concl.97.* videtur statuendum quoad eum, qui ingressus est Societatem, si nouitius adhuc est (nam de his vt de aliarum religionum nouitiis est statuendum *L.Molina de iust.& iur.d.139.*) non dicendum reliquisse mundum, adeoque locum nondum fecisse substitutioni: sin autem primum votum fecerit; conditionem substitutionis euenisse, nec referre quod ea possit non durare, & post illud votum è Societate ille dimitti; quia sufficit semel impletam esse conditionem. *l.si quis.C.de instit.& substit.* vbi traditur, si quis filiam instituerit hæredem sub conditione, *si nupta fuerit*, quamuis à marito diuerterit, conditionem esse completam, aliâ veterum subtilitate resectâ. Conditionem autem hanc etiam iure improbatam non esse docet Menoch. *pres.l.4.p.83.n.3.22.& seqq.*

8. Et sine apostasia exire non potest.

Decidendi porrò ratio *in d.l.siquis* facit, vt non tantùm is, qui professus est in Societate, & sine apostasia spònte exire non potest (vt decisum est dictis Pij V. & Greg. XIII. Constitutionibus) sed à superioribus tantùm dimitti, locum faciat substituto: sed etiam begina ad seculum licitè regrediens; & contrahens matrimonium, conditionis implementum non irritaret, non magis quàm diuortium ibi ab vxore factum; siquidem quoad hanc semel exstinisse censeretur.

9. Secus in begina.

Sed, quoad beginam, dicendum videtur, cùm beginarum nullus sit ordo, nulla regula à Sede Apostolica probata, nullus status peculiaris, sed vt cæteræ de populo communi magistratui sæculari & ecclesiastico subsint, non esse mortuas mundo, non dereliquisse mundum, non migrasse ad cælestem dominum: adeoque non exstare conditionem per earum viuendi modum susceptum, nec fieri locum ei, qui in casum derelictionis mundi, substitutus est.

10. Nec habitus sufficit eò quod religio non sit approbata, vel status illarum:

Nec obstat assumptio habitus beginarum; quia ille, etsi in religione approbata, non facit monachum; sed sola professio; vt præcitatis canonibus probatum est: beginarum autem institutum non est approbatum: *d. Clem.1. de relig.dom.d.Clem. attendentes de stat. regular.* vt autem quis religiosus dicatur, professio in religione approbata à Sede Apostolica requiritur. *c.vlt.X. de relig.c.1.&.de relig. dom.c.vnic.de relig.in 6. Lessius de iust.& iur.l.2.c.41.d.4.nu.12 & 13. & d.7.* alioquin pietas & religio generali nomine 1. pro virtute accipitur, quâ Deus colitur: 2. pro formula cultus diuini, qualis hodie Christianorum, & olim Iudæorum: 3. pro formula religionis specialis alicuius à Sede Apostolica approbatæ: *Lessius ibid.d.1.n.2.* Tertiam beginæ non habent; prima & secunda nihil habet peculiaris status, quo spectasse testator videtur.

11. Potius instat nouitiorum sunt.

Nec refert, quòd vlteriùs beginæ à communi populo multis pietatis exercitiis, aliisque notis distinguantur: quia istiæ non faciunt peculiarem denominationem; nec pietas ita mundo est contraria, vt, si quis in sæculo piè & religiosè viuat, dicatur mundo mortuus, aut mundum mox dereliquisse: & vulgari populi sensu nostratibus dicuntur, quasi incipientes ipsæ, *beghinnen*, tanquam deliberantes; & aliquam religionis viam inchoantes, quâ deinde ad religionem aliquam regulæ approbatæ transeant, non verò quasi in illa subsistentes religiosè peculariter dici possint: vt sic comparandæ sint nouitiis religionis alicuius approbatæ.

12. Qui mundum nondum reliquerunt:

Nouitios autem iam ostendimus non dici absolutè reliquisse mundum, aut mundo mortuos esse. quod hodie eò magis recipiendum est, quod statuat Concil. Trid. *s.25.de regul. c.15.* quod sola professio post annum ætatis 16. & probationis expletum, admittenda sit; antè facta nulla sit, *nullos producat effectus*: & *c.16.ibid.* quod nulla bonorum renunciatio inducatur, nisi secutâ professione, aliaque omnis, nisi ad formam ibidem expressam facta, nullius sit effectus; vbi & ratio valde suffragatur, quæ exprimitur *in versic. ne hac occasione*, vt, etsi in terminis casus ibi noster non tractetur, mens tamen Concilij satis videatur apparere, vt nouitiatus, non secutâ professione, religiosum quem non faciat censeri; vel mundum reliquisse, nondum secutâ professione, institutioneue excidisse; aut substituto, in casum derelicti mundi, locum fecisse.

13. Præsertim post Tridentinum.

14. Et attentis aliis in hoc casu circumstantiis, verbisque vnde mens loquentis propius intelligi videtur.

Eoque magis hæc sententia videtur recipienda in casu nostro, quòd testator hic peculiariter non videatur respexisse causam conseruandæ familiæ, agnationis, aut cognationis; sed omnes casus, quos in plures distinxit, restrinxerit ad ætatem 25. annorum, post quam, siue in sæculo maneant, siue ad religionem transeant, fideicommissariam substitutionem remittit; disponendi, testandique facultatem facit; solum in casum intestati eandem reseruat: eâ tantùm, vt videtur, intentione, vt iam nepotes plenâ ætate, pleno iudicio de

rebus suis maturè statuere possint: cùm infirmior ætas aliorum decipulis, illecebrisque subiecta sit; & indiscretæ aliquando deuotioni, quàm cum sale prudentioris ætatis temperandam putauerit: quia *Honor Regis iudicium diligit. ps.* 90.

CONSVLTATIO II.

De religiosa paupertate.

1. Nulli religioso est quicquam proprium. Religiosæ paupertatis effectus explicatur *c. non dicatis 12. q. 1. c. monachi de stat. monach. c. cum ad monasterium eod. c. 2. s. 25. de reg. Concil. Trid.* vt *nemini sit quidpiam proprium, sed omnia communia: nemo sibi videatur quidquam habere, sed superior singulis distribuat, prout cuique opus fuerit: & cum facultatibus non tantùm, sed & voluntatibus propriis renuntiauerint, certum est nihil eos habere, possidere, dare, vel accipere sine superioris licentia debere. d. c. non dicatis*; superiorem autem nihil eis superfluum dare, nihil necessarium denegare posse: *d. c.* 2. communiter quidem, & æqualiter, quatenus æqualis sit ratio, & necessitas. quemadmodum d. c. non

2. Cuique à superiore distribuendum quatenus opus habet. dicatis; Thomas à IESV in *c. 1. comment.* ex Augustino hæc verba interserit, *& distribuatur vnicuique vestrum, à præposito vestro victus, & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed potius vnicuique, prout cuique opus fuerit, sic enim legitis in actibus Apostolorum, quia erant illis omnia communia, & distribuebatur vnicuique, prout cuique opus erat:* & conuenit cum regula Augustini *c.* 4. & Basilij regula *q.* 93. & Benedicti regula *c.* 33. & Alberti Carmelitarum *c.* 4. & desumptum est

3. Fideliter & prudenter. ex actis Apostolorum *c.* 5. in ea tamen discernenda opus est discretione, vt discriminetur quæ maior, quæ minor necessitas sit; præsertim cum prouideri non potest omnibus: quando oportet maximè, vt sit fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. sicut *in act. Apost. c.* 6. cum de inæqualitate distributionis factum esset murmur, quod despicerentur viduæ Græcorum, proponuntur septem pleni spiritu sancto, & sapientiâ, super opus mensæ.

Prudentia ergo singulorum momenta ponderat; fidelitas, vt recto iudicio res monasterij agatur, & ad illius vtilitatem dirigatur: quæ comprehendit, vt quemadmodum bonus

4. Domi & foris. paterf. non tantùm domi expensam facit; sed etiam, cùm familiæ prodesse potest, foris collocat; Xenia mittit aut munuscula: quemadmodum in euangelio seruus ille laudatur, quod sibi fecisset amicos, quamuis de mammona iniquitatis, vt à villicatione deiectus reciperetur in amicorum tabernacula: ita etiam superior possit amicos conciliare monasterio vel Ordini muneribus non immoderatis; sed secundùm prudentiam viri boni, & fidelitatem boni serui; vt non amicitiæ quærantur per munera propter amicos, sed propter monasterium, aut Ordinem.

Superiorum, religiosorumque foris dispensandi, atque extra familiam suam, seu munera largiendi facultatem valdè restrinxit Clemens VIII. *constitutione anni* 1594. *incip. religiosè*, ne dona dentur. nisi iusta de causa, & nisi ea in generali Capitulo, aut aliâ generali Congregatione, re maturè discussâ, vnanimi consensu omnium, superiorumque permissu, probata fuerit. Vbi multa adeo rigida adiiciuntur, vt paucis in prouinciis sit publicata, nullibi ferè recepta; etiam in Ordinibus strictissimis: *vt fatetur Diana citatis diuersorum locorum authoribus resolut. 1. tract. 6. p. quem ad hanc constitutionem explicandam specialiter scripsit. quod & fecit Tamburin. de iure abbatiss. disp. 9.* 5. Facultatem aliis quippiam dandi valde restrinxit Clemens VIII. 6. Sed constitutio non est recepta.

Et ipse quidem textus conceptus videtur maximè quoad eos religiosos & superiores, qui administrationes tantùm habent, & officia; non verò, qui præfecturas habent, quæ sint beneficia; nam illi omnes generalia Capitula habent, hi non æquè. Sed addit constitutio *vel Congregationem*, & verba diriguntur, etiam in quodlibet institutum regulare. 7. Loquitur in iis, qui subduntur Capitulis generalibus.

Id tamen ex eo conficitur, quod ij superiores, qui non subduntur alicui Congregationi, aut Capitulo generali, manent eatenùs in terminis iuris communis, vt prudenter coram Deo ea possint statuere, saluis monasterij aut Ordinis de adhibendo Conuentus consilio, aut assensu præscriptis, quæ ipsi Capitulo generali statuenda essent, vt eis per illa verba constitutionis nullum vinculum iniiciatur: quia non entis nullæ sunt qualitates. 8. Qui ea non habent, possunt superiores, quæ alibi Capitula.

In ordine Dominicanorum, quibus locis ea constitutio est recepta, censurâ Capituli generalis declaratum est, *vt refert Diana d. tract. 6. resol. 3.* has quatuor causas esse iustas pro largitione munerum: 1. est gratitudo: 2. conciliatio beneuolentiæ, aut conseruatio in ordine tamen ad religionem, vel conuentum, vel bonum saltem finem sui ipsius: 3. pietas in parentes, vel consanguineos vsque ad quartum gradum inclusiuè: 4. redemptio vexationis. 9. Causæ iustæ in Capitulo Dominicano declaratæ.

Animaduertendum verò est imprimis agere Clementem de donis, & muneribus: dona autem & munera sunt, quæ gratuitò omninò dantur. *l. 1. in princ. D. de donat.* munus donationis species est: *l. inter. D. de verbor. signif.* ideoque & antidorum, & quæuis remuneratoria liberalitas, quamuis accepti beneficij æstimationem nonnihil excedat, dummodo non immoderatè, per constitutionem non excluditur. *Diana resol.* 11. 15. 16. eaque quantitas prudentis arbitrio relicta est, quoad superiores: horum autem arbitrio, quoad inferiores. *idem resol.* 4. 10. Agit Clementina de donis.

Sed & ipse textus constitutionis disertè declarat non agi de illis, quæ in pauperum necessitates *seruato*, inquit, *charitatis ordine* erogantur, & laudabilem hospitalitatem: præsertim, inquit, *erga pauperes, & peregrinos*: quam negat imminuendam. Et Concil. Trid. *s.* 25. *c.* 8. 11. Nullatenus excludit eleemosynas aut hospitalitatem, imò expresse rè iniungit.

admo-

admonet quoscumque ecclesiastica beneficia secularia aut regularia obtinentes, vt hospitalitatis officium à SS. Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum prouentus licebit, promptè benignèque exercere assuescant. Quod ad eleëmosynas porrò attinet, Thomas à IESV *com.p.3.c.2.d.6. ita*, ait, *superiores monasteriorum, tam ex superfluis monasterij, quàm de necessariis, hoc est non superfluis, sed*

12. Ad eas tenentur ecclesiastici.

competentibus ad statum conuentus posse ac debere facere eleëmosynas, cum D. Thoma in 4. dist.15. quæst.2. ar.5. quæst. vltima communis sententia docet: & latius prosequitur Medina *in tract. de eleëmosynis c. de quibus bonis eleëmosyna sit facienda.§. Abbates, consentit Sanchez in sum. p. 2.l.7.c.19.n.90. post Molin. de iust.t.1.d.276. in princ. & versic. illud verò.* Quapropter & Concil. Trid. *s.25.c.1.* Episcopis, aliisque beneficia ecclesiastica tam secularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus sui conditione, interdicit quidem ne ex reditibus ecclesiæ consanguineos familiaresùe suos augere studeant:

13. Etiam consanguineis pauperibus.

cùm Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis, vt pauperibus, distribuant.

Vt pauperibus, inquit, *distribuant*: hoc est

14. Vt talibus.

affectu charitatis, quæ proximo debetur præcepto diuino, non humano affectu, & carnis erga propinquos, quem hîc exui, quam maximè potest, monet Concilium: is est ditare atque augere amicos, quod quidem licet de suo etiam clericis; sed non de Christi patrimonio. Rectè censura Dominicana, quam diximus, admittit pietatem in parentes & consanguineos; & Clemens *seruato*, inquit, *charitatis ordine*; vt cæteris paribus rectè dici-

15. Ordine charitatis seruato.

tur in distributione eleëmosynarum, præferendos parentes & consanguineos aliis pauperibus: & receptum est, vt ad subleuandam parentum nimiam inopiam religionem filius non ingredi, & ingressus egredi debeat. quod non est receptum in aliis pauperibus: nisi fortè ob summam præsentem, non duraturam necessitatem, propter sororis paupertatem, periculum incontinentiæ passuræ, differri aliquamdiu rectè ingressum docet Azor. *institut. moral. p.1.l.12.c.1.q.8.* idemque tradit *p.2.l.12.c.13.* quis in aliis sit ordo charitatis: atque *n.8. qui*

16. Qui maximè coniunctos præponit.

nobis, inquit, *sunt aliqua ratione coniuncti, potius sunt eleëmosyna iuuandi, quàm externi*; & qui sunt nobis minus coniuncti. *S. Thom. 2.2.q. 26. ar.7.* adeoque, qui gradu proximi prius, quàm remotiores.

Quæ autem quantitas eleëmosynarum esse debeat, ad arbitrium boni viri & prudentis referendum est, *quantum*, inquit Trid. *d.c.8. per eorum prouentus licebit.* Quidam censuerunt ob partitionem veterum canonum quartam bonorum partem pauperibus tribuentium, beneficiarios ad eandem in eleëmosynas dandam esse obligatos: quidam post bonorum ecclesiasticorum partitionem cessare huiusmodi distributionem: sed rectius ad modum *d.c.8. quantum per prouentus licet.* tametsi Azor. *p.2. l.12.c.11.* etiam multos canones citet post bonorum partitionem editos, qui ad quartam vergant: & stylum Curiæ Romanæ, quo literæ scribuntur, quibus Abbatiæ aliæuè præfecturæ in commendam dantur: quibus etiam hodie inseritur ea clausula, vt commendatarij erogent in vsus pauperum quartam fructuum portionem concludit tamen *1.d.* capitis quæstionem, vt teneantur tantum beneficiarij in eleëmosynas elargiri, quantum abundat ex commodo ipsorum victu. Quod exactius Molina *de iustit. tom.1. tract.2. d.144.* vt inspiciatur an verisimiliter permixtæ adhuc sint fabricæ, pauperum, & beneficiarij facultates; an verò separatæ: vt pleræque fundationes post partitionem bonorum ecclesiæ factam: vt quamuis ex iustitia non teneantur, quia alioquin alienum vsurparent; tamen quod opulentæ fundationes institutæ videantur, non cum onere conferendi inde portiones aliquas, vel fabricæ, aut pauperibus: attamen cum spe, quod Prælati essent patres, recteque reditus expenderent: *quod nullam*, inquit, *obligationem de iu-* 17.

stitia, sed solum ex charitate inducit. Et conse- Congruè ipsi sustentare possunt.

quenter *d.145.* posse vnumquemque beneficiarium sumere de reditibus beneficij competentem sustentationem pro ratione status cuiusque, seu, vt Tridentinum loquitur *d.cit.* tam in regularibus, quàm secularibus, *pro statu sui conditione.* eamque Molina pluribus explicat *ibidem* etiam per exempla: additque *n.*

10. congruam sustentationem etiam complecti 18.

non solum remuneratorias donationes, sed etiam merè liberales, dummodo moderatas; denique *nu.13.* consuetudinem beneficiariorum piæ timoratæque conscientiæ in vnoquoque loco meritò habendam esse pro regula, ad quam similes beneficiarij admetiri possint familiam, & sumptus ad suam competentem sustentationem, quando nulla interuenit circumstantia, quæ aliud exigat. In quo onera & honestæ etiam donationes moderatæ.

Huiusmodi est, si occurrant graues admo- 19.

dum proximorum necessitates, vel fabrica ecclesiæ aliud postulet, quoniam absurdum est pauperes fame perire, item ecclesias ruinosas, incultas, & solo ferè æquatas esse, & beneficiarios de patrimonio Christi lautè viuere, amplasque & splendidas habere familias, nihilque de ampla sustentatione sibi detrahere. *Ita Molina.* Dum fabrica & pauperes non nimium egent.

Sed quid si neque solo æquata est ecclesia, 20.

sed neque ex integro restituta, atque ornata, pauperum verò magna est inopia, & intensa annonæ caritas, & consanguineus cum dura necessitate conflictetur admodum? hîc opus est sanè fideli seruo & prudente, qui & hæc faciat, quæ ad fabricam sunt necessaria, & quæ ad greges pauperum, & consanguineum egenum non omittat; & porrò diuidat, *prout cuique opus erit*, atque in statera appendat proportionem necessitatis extremi gradus in fabrica, cum mediâ pauperum, & infima consanguineorum, aut vicibus omnium versis. Ita neque vni omnia, neque vni nihil tribuat, vt sit necessitatum consideratio, & facultatum; qua- Prudenter singulorum necessitate expend.

tenus illæ exigant, & quatenus per has liceat. *Vnde damnat*, inquit Malderus *in med. tat. thealog. duci 22. p. 378. euangelium eos, qui dicunt patri aut matri corban (quod est danum) quodcunque ex me tibi profuerit, & vltra non bene faciunt parentibus: Marci 7. damnat easdem ecclesia. Vide decretum Gratiani dist. 30. vnde discimus non esse christianam traditionem templa esse ornanda ex ea, quod egentibus subtrahitur, sanè liberum sacerdotibus erat in lege egenis corban afferentibus minuere quantitatem pretij afferendi considerata egestate afferentium: teste Iosephus lib. 4. Antiq. c. 3. imitatur hoc ecclesia, non recipiens dona cum detrimenta egentium filiorum, aut arctè coniunctorum.*

21\. Quæ eadem ratio ineunda est, dum de peregrinis quæritur, & consanguineis exteris, atque pauperibus, vbi situm est beneficium; vt potius his fieri debeant, quàm illis; & Thom. à IESV *d. c. 6. citat. D. Basilij interrag. 100. in reg. respausum, cum daminus*, inquit, *Basilius, affirmans dixerit apud Matthaum nõ esse banum sumere panem filiorum, & mittere canibus; & tamen illud etiam approbauerit, nam & catuli edunt de micis, qua cadunt de mensa dominorum suorum; cui dispensandi munus est assignatum, is illud diligenti habitâ animaduersione exequi debet.* & propterea Molina *vbi sup. num. 21. ex Nauarro:* quamuis conuenientius, non tamen necessarium esse docet, vt fiant in loco beneficij eleëmosynæ. *Iuxta Ioannis XXII. extrauag. execrabilis de prabend. in verb. hospitalitas in ipsis beneficiis debita, vt*, inquit, *fiant in populi vtilitatem potius, qui redditus contribuit, quàm alterius*; tamen rarò vsu id seruatur, vt Prælati, aliique beneficiarij, vt pro rata in locis, vbi decimas percipiunt, distribuant eleëmosynas, sed eas domi ferè tantùm largiuntur: aut vbi fortè proficiscentes flagitantur: etsi tamen Molina *in fin. n. 21.* id ipsum vt fiat in quibusdam bonorum locis etiam commendet. Sed neque consuetudo etiam piorum Prælatorum, aut beneficiariorum est, vt exteros pauperes, aut consanguineos, minus egenos excludant, etsi alibi degentes. Vnde D. Paulus *ad Philip. 4. quæ misistis*, inquit, *odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo*, & missa erat eleëmosyna non erogata vbi collecta: & I. *ad Corinth. c. vlt.* ordinat collectas perferendas Hierosolymam, commendatque: itemque *ep. 2. c. 8. & 9. quasi benedictionem, non quasi auaritiam*, inquit: monetque ne nimium solicitè ex hoc inopiam metuant, neque dent ex tristitia aut necessitate, *hilarem enim datorem diligit Deus, potens omnem gratiam abundare facere in vobis, qui multiplicat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & incrementa fructuum iustitiæ vestræ.*

Peregrinis & consanguineis exteris non exclusis.

22\. Sed & plurimas exceptiones à Clementina regula proponit Diana *d. tract. 6.* vbi illius rigor foret receptus: & nominatim *resol. 19.* vt qui parcius viuendo, congruæ statui suo sustentationi aliquid subtrahit, illud consanguineis dando non contraueniat Clementinę. *Ex qua*, inquit, *opinione datur occasio religiosis, vt libentius frugalitati & moderato sumptui assuescant, cum sciunt ea, quæ de sibi necessariis detrahunt, posse licitè parentibus & aliis bene de se meritis donare, & in aliis licitis operibus expendere.* Et quidem D. Thom. *q. 185. a. 7. ad 5. si de eo*, inquit, *quod vsui Episcopi aut alicuius clerici est deputatum, velit aliquid sibi subtrahere, & consanguineis vel aliis dare, non peccat: dummodo illud faciat moderatè, id est, vt non indigeant, non autem vt ditiores inde fiant.* Et rectè inquit Azor. *instit. moral. p. 2. l. 12. c. 11. q. 2. quia clericis beneficiariis est interdictum, ne ex bonis ecclesiæ ditent consanguineos.* Et quamuis Azor. *Faustus & Sanchez citati à Diana*, id post d. Clementinam negent religiosis esse licitum; tamen Sanchez per priores canones esse permissum admittit, pluribus citatis authoribus, & Diana plures citat, qui etiam post Clementinam licere affirment: additque Sanchez *d. c. 19. nu. 100.* illam Clementinam in Hispania non esse receptam: sed *statur*, inquit, *n. 42. iuri communi.* Quinimo Molina *d. disp. 145. num. 1.* restrictionem D. Thomæ accepit de tota portione beneficiario deputata, non de portionis parte, *quâ indiget*, inquit, *ad suam competentem sustentationem, & quam totam cessantibus grauibus proximorum necessitatibus licitè poterat secum expendere: si quid enim subtrahat, licitè potest conferre consanguineis diuitibus.*

Quid parcimonia sibi quis subtrahit, potest donare de fructibus beneficij.

23\. Diuitibus, inquit: nam pauperibus, qui pro sui status ratione non habent competentem sustentationem, posse conferre ex reditibus beneficij citra huiusmodi parcimoniam docet idem Molina *ibid. d. 146.* quâ explicat quousque beneficiarij de suis bonis conferre possint consanguineis. *Est probanda*, inquit D. Ambrosius *relatus dist. 86. c. 16. illa liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas: melius est enim vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est sumptum ab aliis deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati. Pauperes autem sunt*, inquit Caietanus *2. 2. q. 43. ar. 8. non tantùm qui egent cibo, potu, aut veste, quæ sunt necessaria naturæ; sed qui egent apparatuum ad conuenientiam sui status*; ac proinde Prælatos ecclesiæ eleëmosinaliter posse distribuere illis, sicut aliis pauperibus. Quod & sentit Nauarrus *in Apolog. q. 1. mon. 77. n. 4.*

Etiam diuitibus consanguineis: pauperibus etiam ex eo quo ad suam sustentationem non est opus.

Optimè in hanc rem Concilium œcumenicum Lateranense *sub Leone X.* vbi cardinalium vitam & mores instruit, *cum minimè deceat*, inquit, *affines & consanguineos, præsertim benemeritos ope indigentes negligere, sed illis prouidere iustum & laudabile sit* (nota) *non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel ecclesiasticis redditibus ita eos impleri conuenire arbitramur, vt cæteri damnum ex huiusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur, statuimus itaque vt ecclesiarum bona temerè non effundant* (nota) *sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quarum causa magni & optimi reditus per sanctos patres statuti, & ordinati fuerunt.*

24\. Sed & Thomas à IESV *d. p. 3. c. 2. d. 1 de religioso*, inquit, *beneficiario rectè docuit Nauar. in d. c.*

Aliasque

honestos ac pios vsus, etiam religiosi beneficiarij.

d.c.non dicatis num.10.& in tract. de redit. ecclesia monito 25. perinde posse de fructibus beneficij disponere ad honestam sustentationem sui, & ad pias causas siue honestos vsus ac seculari de fructibus suis: & addit hanc sententiam fuisse Cardin. à toto orbe christiano vsu receptam, & apertè insinuari in Clem.2.§. sed & talis de vita & honest. cler. in qua assignatur differentia inter regularem simplicem & beneficiarium, quod hic absque facultate superioris possit immediatè fructus beneficij in opera pia impendere, ille verò non.

Præterea quod omnis titulus canonicus beneficij præbet facultatem disponendi reditus in honestam sui sustentationem, & in opera pia, qui enim est administrator beneficij, est etiam administrator fructuum, ex quibus infert Nauarrus, quod æqua sit regulari & seculari facultas iustè disponendi de fructibus beneficij, quare sicut secularis non potest in alios vsus præter honestos disponere, potest tamen ad congruam sui sustentationem & pia opera impendere, ita & religiosus, vnde sicut secularis beneficiarius potest donationes honestas, & suo statui conuenientes facere, ita & religiosus.

Et quamquam Azor. *institut. moral. p.2.l.3.c.26.* velit beneficiarios religiosos dominiũ fructuũ perceptorum non acquirere vt seculares, eaq; sententia sit probabilior; tamen in huiusmodi ancipiti controuersia, cuius neutra pars damnari absolutè potest, facilè admittendum videtur, vt religiosi beneficiarij donationes facere permittantur, quales in vsu sunt hominibus timoratis suæ conditionis ac status: vt post Molin. idem Thom. *d.d.1.* & maximè Prælatus: *idem d.4.* inter viuos quidem; nullatenus autem testamento, sicut seculares aliquatenus, quod explicat Molina *vbi supra d.* 147. quatenus possint. *Et nos breuiter tetigimus in iur. pont. nou. anal. tit. de testam.*

25. *Non tamen per vltimam voluntatem.*

Sed neque causâ mortis religiosi possunt donare, quoniam bonorum proprietatem non habent, in vim cuius domini de rebus suis disponunt, quid fieri velint: quibus natura deberi dicitur vt vltimæ voluntatis liber sit stylus; neque administrationem: quippe quæ ipsâ morte cum illis exspirat. Vt ideo omnis illorum voluntas vltima sit ipso iure nulla. *Molin. de iustit. t.1. tract.2.d.147.148.*

26. *An ægri?*

Cæterum quamuis moriens etiam donare possit inter viuos: *l.Seia.§.cùm pater. D. de donat. caus. mort.* tamen Prælatus aut beneficiarius religiosus ægrotus periculosè cogitatione & causâ mortis videbitur donare quasi in fraudem, in tempus quo inidoneus est faciendæ donationi; vtpote dominij per votum expers; administratione per mortem defunctus. Quemadmodum dicitur in fraudem renuntiare beneficio tenui, quod cedat exspectatiuam habenti, vt eo prouiso promoueatur ad beneficium pingue, cuius possessor tempore renuntiationis mortaliter infirmatur. *c.2.de renuntiat. in 6.* hinc etiam nata est regula Cancellariæ *de infirmis*, vt resignatio nulla sit, si intra 20. dies moriantur. Et quamquam ea regula beneficiis tantùm sit scripta; ratio tamen in aliis momentum facit, etsi non ad certos, vt ibi dies, sed tempus, & mortis periculum iudici arbitrarium.

Quibus omnibus circumspectè attentis, consequens est ratas habendas donationes inter viuos factas à N. religioso pastore beneficiario: quem constat ex beneficij fructibus non amplius habuisse, quàm congruam portionem pastoratui suo secundùm taxam synodi assignatam: adeoque parcimonia sua suæ sustentationi subtraxisse id quod amicis dedit, etiam de se meritis, nec immoderatè. Quin & aliquibus pro sua conditione egenis, per causam magis eleëmosynæ quam muneris: quamuis non in sua parochia habitantibus; dum & pauperes illic frustratus non est; & ad fabricam contulit cum aliis decimatoribus prout à superioribus decretum est: nec donatarius ad restitutionem tenetur ex Clementina, quæ simplices donatarios obligat, sed hic recepta non est: supposito etiam quod locum haberet in parcimonia subtractis; donationem verò in ægritudine factam omnium bonorum præsentium & futurorum habendam pro irrita, quamuis monasterio suo factam, cùm essent bona profecta ex pastoratu seculari, cuius ecclesiæ ab intestato ea bona deberentur; vel ex consuetudine Episcopo iure administrationis vacantium ecclesiarum: præsertim cùm permanserit in omnium possessione vsque ad extremũ halitum, & sic non absolutè videatur donasse: quod requirit *d.§. cum pater.* & traditionem factam valde ponderat Molina *d. disp.148. n. 5. & in fin.* quæ esse nequit in donatione huiusmodi præsentium & futurorum. Et Couuar. *in c. cum in officiis de testam. n.5.* etiam in piis causis præsumptionem nostram admittit, quamquam tamen moderatam eleëmosynam admittat in ægritudine; *c. adhæc. de testam.* non in vim testamenti, dum ita sit facta, vt, quamuis conualescat beneficiarius, quod datum est penes donatarium maneat. *vt bene Molina. n.7. in fin. & consonat ratio legis 1. De de donat. mort. caus.* quod c. adhæc etsi loquatur de secularibus, qui ferè per consuetudinem pro suæ conscientiæ dictamine permittuntur testari; tamen rectè applicatur beneficiariis religiosis: quorum causa cum veteri iure secularium quoad hoc rectè comparatur: & dicit c. adhæc moderatè, quod partis ad totum aliquem respectum dicit, & non inuenitur in donatione omnium præsentium & futurorum, quæ re ipsâ incidit in vltimam voluntatem, dum omnia absorbet: & hanc in capacibus illius effectu aufert, & propterea in nemine talem esse validam multi voluerunt. *citati à Fachin. cont. lib. 6. c.87. & seqq.*

CONSULTATIO III.

De erectione nouorum monasteriorum, dote, ac numero.

1. Numerus regularium tam in veteribus, quã nouis subditis & exemptis per ordinarios statuendus.

IN veteribus monasteriis tam virorum, quàm mulierum numerus per Ordinarium est definiendus, ne imposterum excedatur, qui vel ex reditibus, vel eleëmosynis consuetis commodè possit sustentari: nec erigendi sunt noui deinceps conuentus, nisi licentiâ eiusdem ordinariâ obtentâ. *Concil. Trid. de reg. c. 3. quâ de re diximus in tur. pont. non. anal. de regnl. n. 34.* & sanè post Bonifacium VIII. *in c. periculoso. §. sauè de stat. reg. in 6. & Trid. d. c. 3.* sanctionibus suis Tridentini decretum stabiliuerunt Pius V. 4. *Kalend. Iunij* 1566. *const. incip. circa*, Gregor. XIII. *const. Deo sacris* 1573. quæ etiam explicat debere Ordinarios eundem numerum etiam statuere in exemptis; cùm alioquin textus *d. c. 3.* tam generalibus verbis, *omnibus monasteriis*, quàm exceptione Capucinorum, satis in contrarium regulam firmat. Rursus Clemens VIII. 25. *Iulij* 1599. *in decret. reg. incip. nullus omnino. §. 14.* iterum Paulus V. 4. *Decemb.* 1605 *decret. incip. sanctissimis* eadem statuit: insuper Greg. XV. 17. *Augusti* 1621. reuocauit licentias à Paulo V. concessas, vetans nouos conuentus erigi, nisi ex reditibus aut eleëmosynis commodè sustentari possint religiosi duodecim. Denique Vrbanus VIII. *Breui suo* 28. *Augusti.* 1624. iterum reuocauit licentias contra decretum Greg. XV. concessas, & Congregatio Interpp. 23. *Iunij* 1625. rursus repetit, & secus ædificata collegia Ordinarij loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ iurisdictioni subiecta esse declarat. Quippe conuentus non ritè erectos priuilegia, exemptionesque Pontificum non mereri, quorum sanctiones neglexerint: præsertim si non consueuerint onera missarum accipere. Quod iterum S. Congregatio ann. 1626. statuit. *Quæ omnia refert Barbosa & citati in Collect. ad Trid. ad d. c. 3. nu. 18. & seqq. vbi n. 31. & seqq.* refert etiam bullam Clementis VIII. *incip. quoniam* 23. *Iulij* 1603. quæ & formam præscribit, secundùm quam Ordinarij licentiam erigendi dare debeant, comprehendere etiam monasteria monialium: quam etiam Vicarius generalis absque speciali mandato dare non possit: & facultatem Discalceatis concessam à *Paulo V.* 1605. monachis Congregationis B. Mariæ Fulien. 1608. Congregationi cleric. reg. S. Pauli de coll. 1610. ad formam Clementis VIII. reuocatas esse, Greg. XV. & Concil. Trid. vt Ordinarij licentiâ omninò sit opus, & formâ Clementis, & Greg. XV. *ex const.* Vrbani VIII. 28. *Augusti* 1624. idemque Barbosa *& citati* religiones explicat *nn. 2. & seqq. ad d. c. 3.* quibus ex constitutionibus suis sit prohibitum, aut ex priuilegio Apostolico non concessum deinceps immobilia possidere.

2. Nec erigi noua debẽt, nisi ali possint duodecim, alioquin Ordinariis subduntur.

3. Facultatibus contra concessis reuocatis.

Porrò hæ constitutiones non vetant supra quantitatem prouentuum aut eleëmosynarum filias recipi, quæ dotem simul conferant, ex qua deinceps ipsæ possint commodè sustentari. *Barbos. n. 27. Nauar. Suarez, Reginal. Sanchez ab eo citati*, Weymsius *ad Const. 24. à Tridentino innouatas const. 15. n. 41. & seqq.* vbi citat declarationem Cardinalium, quæ huiusmodi super-numerarias duplicem eleëmosynam iubeat conferre, siue duplicatam summam taxæ numeralibus monialibus definitæ, eiusmodique super-numerarias in locum numeratarum (secus quam in supernumerariis canonicis voluit c. relatum *de præb. & dignit.*) non succedere; sed neque esse impedimento, quo minus intra numerum morientibus aliæ subrogentur. Cuiusmodi tamen loca ante realem vacationem nullatenùs addici permissum sit, sicut *de concessione ecclesiæ, vel præbendæ non vacantis*, decretum est: *tot. eo tit.* sed neque vacantia addici posse nisi puellis iam idoneis.

4. Non tamen prohibentur super-numerariæ quæ dotem adferunt.

5. Duplam taxæ numeratarum.

6. Quæ nec has impediant nec succedant.

Quin & ex patrimonialibus dotari debere illas, quæ ingredi velint monasterium, receptum est. quæ dos ad taxam legitimæ accedere possit, si tantâ sit opus: sin minus; quantam consuetudo reliquarum eius monasterij, loci, temporisque determinat. Nam eam pro huiusmodi circumstantiis variari responderunt Interpretes. *apud VVeymsium n. 45*, qui etiam *n. seq.* respondet constitutionibus Innocentij *in c. quoniam de Simonia*, & Vrbani IV. *in c. 1. eod. tit. in extrauag. com.* ne quid exigatur ab ingredientibus religionem, sed dumtaxat acceptari possit cum gratiarum actione quod sponte, liberaliter, & absque vlla pactione offertur: nam ea prohibitio intelligenda est secundùm suum titulum, vt ne quid accipiatur pro ingressu quasi pretium, aut ex prauâ consuetudine tantùm, qualem in secularibus etiam abolet Concilium Trid. *s. 24. c. 14.* non porrò dum causa necessitatis proponitur, & quæ ali non potest à monasterio, gratis admittitur, si alimenta secum ferat, pro vitæ suæ sustentatione, non pretio admissionis. Ad quam rationem posset admitti super numerarius canonicus in collegio numerato, ita vt succo suo viueret, præbendam non reciperet, nisi quam ipse adferret. quo sensu accipiendum est c. tua. nos. *X. de Simon.* vetans pactionem, quâ quis fiat canonicus, & ipse præbendam fundet. scilicet cum ipse spiritualis titulus ideo datur, vt in vicem præbenda tanquam illius pretium fundetur, non verò si citra pacta do vt des, aut similia hæc fiant. *in verb. si verò purè, sine pacto, aut conditione.* Vide de monialium dotibus Tamburin. *& citatos de iure abbatiss. d. 5. q. 2. 3. 4. 6. 7.*

7. Quanta ex patrimonio etiã danda?

8. Spontaneæ non pactitia, sed ex taxa superioris, vbi super-nu-merariæ adsumuntur.

CONSVLTATIO IV.

Confessio vt proprio sacerdoti facienda, ita & confessario monialium.

ANte. Mendicantium priuilegia Concilium œcumenicum sub Innocentio III. statuerat confessionem faciendam esse proprio sacerdoti, seu parocho. *c. omnis X. de pœn. & remiss. si quis autem*, inquit, *alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet; & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ipse illum non possit soluere vel ligare.*

1. Etiam à monialibus.

parochorum instar facti sunt confessores monialium, *qui vt patres spirituales eis dantur, quorum non solùm gubernaculu tueri; sed etiam doctrinis ædificari possint. c. in decima 18. q. 2.* quæ doctrinæ etiam regulares instructiones complectuntur. ideoque ibidem decernitur, vt monasteria virginum à monachis gubernentur; qui tamen à familiaritate illarum abstineant; nec aliis liceat virginibus extra eam, quæ præest, etiam in iis, quæ ad institutionem earum pertinent, loqui. *d. c. in decima. Qui religiosis fœminis præponendus est, ab episcopo loci comprobetur*, inquit, *c. qui. 18. q. 2.* Igitur moniales proprio confessori, aut de eius licentia alieno sacerdoti tantùm possunt confiteri.

2. Non tamen nisi iusta ex causa neganda facultas alieno confitendi,

Sed vt iustam causam in subditis exigit Concilium, ob quam licentiam petant alieno confitendi: ita iusta admodum & grauis debet esse causa, vt ea negetur. Debet enim proprius sacerdos vti potestate in ædificationem, non in destructionem; omnibus omnia fieri, omnium infirmitates tolerare, vt omnes faciat saluos; cum infirmis infirmus fieri, vt infirmos lucri faciat, vt ex iis, qui ei dati sunt non perdat quemquam; mundus sit à sanguine omnium: & præsertim monialium confessor considerare commissas sibi esse fœminas, hoc est, sexum fragiliorem, pudori, verecundiæ, metui, minutisque sæpè causis faciliùs succumbentem. Vnde citat Stephanus d'Aluin *tract. de potest. episc. c. 24. n. 7.* S. Thomam *ex 4. sentent. dis. 17. q. 3. ar. 3. quæstiuncul 4.* his verbis loquentem: *peccaret sacerdos, si non esset facilis ad præbendam licentiam confitendi alteri: quia multi sunt adeò infirmi, quòd potius sine confessione morerentur, quàm tali vel tali sacerdoti vellent confiteri. vnde illi, qui sunt nimiùm soliciti, vt subditorum conscientias norint per confessionem, multis iniciunt damnationis laqueum, & consequenter sibi ipsis.*

3. Cum & confessionalis notitia non spectet ad exteriora.

Quare rectè Clemens VIII. superioribus regularibus præcepit *Motu proprio 23. Maij* 1594. ne subditos constringant ad sibi confitendum: quin nec confessiones audiant, nisi spontè sibi confiteri volentium: sed neque vtantur postmodum in regimine exteriori eâ scientiâ, quam ex confessione perceperunt. Vt ad hanc non pertineat, quod pastor iubeatur nosse vultum pecoris sui; sed ad notitiam non sacramentalem; vt ex eâ regere pastor possit extra functionem sacramentalem.

4. Magisque ea facultas confitendi alieno concedenda, si moniales, quamuis iniustè, abhorreant à suo.

iisdemque de causis statuendum est, non rectè facere superiores, qui monialibus deputant confessarios, à quibus, etiam sine illorum demerito, moniales abhorreant; nisi simul facultatem faciant alieno confitendi: innuant saltem petituris non egrè concedendam: aut si animaduertant, ob reuerentiam non conqueri, vel licentiam poscere; eam sponte huiusmodi omninò sæpius offerant.

5. Quin & extraordinarius offerendus & sæpius, & sponte, eoque iis magis, quæ debent sæpius confiteri.

Hoc enim vocabulo vsum est Concil. Trid. *s. 25. de regul. c. 10. præter Ordinarium*, inquit, *confessorem alius extraordinarius bis aut ter in anno offeratur*: vt præstolari querelas non oporteat; sed superioribus incumbat ex officio remedium ante vulnus adferre. Vnde etiam, si extraordinarium bis aut ter in anno Conciliũ iubeat offerri, & *principio d. capitis*, moniales admoneri tantùm velit, vt singulis saltem mensibus confiteantur: si numeri ad numerum facienda est proportio, quid statuemus in illis, quæ singulis septimanis confessionem facere iubentur? vtique sicut se habent tria ad duodecim, sic se habent tredecim ad quinquaginta duo: tot igitur cum annus habeat septimanas; an huiusmodi hebdomadariis monialibus non decies ter posse offerri confessarius videbitur? nisi alia ratio non ita vagandi in animæ aucupio & custodia, aliud suadeat. Constat igitur non licentiam tantùm petentibus dandam esse monialibus alieno sacerdoti confitendi aliquando; sed etiam hodie imperari superioribus, vt extra ordinem sæpius aliquem monialibus sponte mittant: qui omnium ei confiteri volentium confessiones audire debeat. Et quamquam ea Concilij verba *ab Episcopo & aliis superioribus* ita accipienda sunt, vt ad singulorum respectiuè subditos spectent; adeoque ordinariè Episcopus exemptis prouidere non possit; *vt ex Armendar. Barbos. in collect. DD. ad d. s. 10. & nos diximus in iur. pont. nou. anal. de reg. n. 32.*

6. Etiam ab Episcopo aliquando exemptis.

id tamen quibusdam casibus aliter ab Interpretibus est declaratum: *Barbos. vbi sup.* vt possit, si quæ nullâ ratione induci queunt, vt regularibus sui ordinis confiteantur: vt & Stephanus d'Aluin *vbi sup n. 8.* responsum refert.

7. Quarum confessarij semper ab Episcopo approbandi.

& licet olim Episcopi approbatio in confessoribus monialium deputandis necessaria non esset; quia *c. 15. s. 23. Concil. Trid.* loquitur tantùm de excipiendis confessionibus secularium, etiam sacerdotum; quamuis præponendus monialibus ab episcopo fuerit comprobandus quoad non exemptas; *d. c. qui. 18. q. 2.* Tamen nunc Gregorius XV. constit. *incip. inscrutabili.* etiam exemptarum monialium confessores iubet approbari. adeo vt & Vrbanus VIII. declararit generalem approbationem non sufficere, sed requiri specialem ad audiendas moniales: pro hoc monasterio datam, porrigi non posse ad aliud; nec pro vna vice concessam, extendi ad plures. *vt extensè refert Barbosa in collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 10. num. 8. & seq.* eamque approbationem nunc adeo exigunt, vt nec

Generali quidem Ordinis, sine Episcopi deputatione, licere velint audire moniales sui Ordinis. *Barbos. n.19*, quæ approbationis necessitas hodie facit, vt sicut in secularibus, ita & regularibus rarò admodum vsui esse possit c.placuit 9.q.2. *c.placuit vt dein. de pæn.d.6.* vt propter proprij sacerdotis ignorantiam liceat eligere alienum. siquidem, etsi ad hoc exigenda non sit ignorantia tanta, vt ob illam confessio sit inualida, tamen nec tam delicatè scientia excutienda est, vt par sit omnium scrupulis: sed ea ignorantia sufficit, quæ ineptum reddat sacerdotem, vt de conscientiis sibi commissis possit conuenienter iudicare. Ad ignorantiam Interpretes referunt malitiam, impotentiam, solicitationem ad impudica, iniustam absolutionis denegationem, similiaque.

8. Ideoque haud facilè adhuc ob proprij ignorantiam confitendum alieno.

9. An Mendicantibus possint moniales confitere sine licentia superiorum? & an his prohibentibus?

Porrò olim homines, cùm ex præcordiis magis pœniterent, nec publicam confessionem, nec publicam pœnitentiam subterfugiebant: postea vno proprio sacerdote facilè contenti fuerunt: tandem superuenêre, qui ad conscientiæ libertatem magis inciperent proclamare, ac priuilegiarij confessores ex Ordinibus Mendicantium, qui omnium eis confiteri volentium confessiones exciperent. *Clem. dudum de sepult. c.inter cunctas de priuil. in extrauag. commun.* sed excipit d.c. inter *religiosos, qui secundùm Ordinum suorùm statuta suis Prælatis confiteri debent, vel ab eis, ne aliis confiteantur, prohibentur*: quæritur ergo, an moniales sibi possint priuilegiarios huiusmodi confessores eligere? & quidem Bonifac. VIII. eâ constitutione, quæ refertur d. Clem. *dudum*, vt facultatem fecit priuilegiariis clero & populo prædicandi; ita & indistinctè, adeoque vniuersaliter, liberè, liciteque audiendi confessiones sibi confiteri volentium, & ad hoc in suis locis conuenientem numerum pro cleri populique consuetudine deputandi. Restrinxit id Benedictus XI. exclusis religiosis, quorum statuta aut Prælati id prohiberent: Clemens Benedictinam constitutionem omninò cassauit: Bonifacianam restituit; *d. Clem. dudum in princ.* volunt ergo eandem simul restrictionem esse cassatam: aiunt alij non omnes religiosos esse exclusos, sed eos demum quorum statuta aut Prælati id prohiberent; at non omnium statuta Prælatosúe prohibere. Sed L. Miranda *in manual. tom. 2. q. 33. ar. 1.* plura refert Pontificum diplomata, per quæ diuersorum Ordinum religiosis est vetitum, aliis confiteri, quàm suis Prælatis, aut ab eis deputatis. additque per priuilegium *communicationis* idē ad alios esse prorogatum: sed, quidquid sit de communicatione huiusmodi, sunt, qui priuilegium commúnicationis nullum habent, nec Ordinis statuta prohibitiua, vt Benedictini; quare illi eâ restrictione non continerentur: an qui habent priuilegium communicationis, vi illius hæc priuilegia acceptarint, quin & acceptare potuerint non collatis subditorum suffragiis, quibus, ferè vt singulis, confitendi priuilegiariis libertas per Bonifacium & Clementem est concessa; adeoque quod omnes tangit, debere videretur ab omnibus approbari: *DD. in c. quod omnes de reg. iur. in 6. Ceualles de cog. per viam viol. p.2. q.11. n.53.94.* non est huius nunc temporis inquirere. Igitur quibus non obstant statuta aut Prælati; poterunt priuilegiarios eligere confessores: quibus obstant; non poterunt. obstare non censentur, quæ directiuis tantùm verbis loquuntur, non præceptiuis, vt debeant suis; vel prohibitiuis, ne possint alienis confiteri: vt sunt verba restrictionis Benedictinæ. quam vt demus à Clemente esse cassatam, quamquam glossa cassatam neget constitutionem in omnibus, adeoquè non in iis, quæ disertè non contrariantur; tamen videndum est, an, si Prælati aut Ordinis statuta obsistant, electioni tamen monialibus competenti generalitate verborum derogatum satis videatur? & sanè nec Episcoporum, nec parochorum contradictio sufficit laicorum respectu. Quare inferri videtur nec religiosorum intuitu sufficere statutorum, aut Prælatorum obstaculum. Sed in laicis iure id expressum est non obstare; in religiosis contrà Mendicantibus facultas data non est, quibus statuta aut superiores aduersarentur, vt disparitas sit ex causa defectus delegationis in huiusmodi religiosis; non ex eo, quod ait Panorm. *ex c. si religiosis de elect. in 6.* religiosos nec *velle*, nec *nolle* habere, vt laicos; cum id non vltra regulam recipiendum sit: deinde non aufert id, quod iure aut priuilegio sit permittente: nam ita; quamuis Concilium Trid. *d.c.10.* extraordinarium velit monialium omnium confessiones audire; S. Congreg. tamen respondit *esse in arbitrio* (nota) *cuiuscumque monialis, si extraordinario voluerit* (nota) *confiteri.* Est huiusmodi voluntas non significatiua authoritatis, sed desiderij.

Affertur etiam bulla Clementis VIII. *relata à Coriolano p.1. sect.1. ar.17. de cas. reser.* vbi postquam declarauit Clemens religiosos, in vim bullæ cruciatæ eligere sibi non posse confessarium, addidit, *intentionis suæ esse, quod fratres aut moniales*, inquit, *quantum ad sacramentum pœnitentiæ seu confessionis administrationem dispositioni suorum Prælatorum subiecti sint*: quòd si ne in vim quidem Cruciatæ electionem confessoris habere possint, quomodo poterunt in vim iuris communis, seu Clem. *dudum*? supposuit ergo Clemens religiosis vel per d. extrauag. *inter* electionem non competere, vel per priuilegia *de quibus Miranda vbi supra* ademptam esse, & si fortè non omnibus; tamen quia plerisque, quasi generalitate verborum vsus. Ii ergo qui non habent statuta, aut Prælatos qui aduersentur, nec priuilegia communicata, non in vim Cruciatæ tantùm, sed iuris communis habent confessoris electionem. Multò ergo magis beginæ, vt id per transennam dicatur, quæ in fauorabilibus laicorum iure ac priuilegio hîc vtentur, habent eiusmodi electionem, etiam Ordinariis contradicentibus: quia nec sunt religiosæ

propriè,

propriè. vt in odiosis correctoriis sunt considerandæ.

Alludere autem videtur Clemens ad d. extrauag. *inter verba; audiant eis peccata sua confiteri volentes, non religiosos, qui secundum statuta suorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent, aut ab eis ne confiteantur alii prohibentur.* ab eis; vtique Prælatis, quibus confiteri debent: viris ergo; non Abbatissis, aut fœminini sexus superioribus. cui consonat ratio; nam ea materia sacramenti iis superioribus reseruanda est, qui illius sunt capaces, non fœminis. Alioquin, si Ordinis statuta tantùm sunt directiua; ex causa etiam Abbatissæ, & fœminæ superiores, vt in aliis, poterunt dispensare: non tamen alieno sacerdoti iurisdictionem clauium, quam non habent, tribuere: si dictæ Clem. *dudum* d. extrauag. *inter* ad illarum moniales non extenduntur.

Sed, quotiescumque de rebus huiusmodi disputatur, ij ad quos pertinet, *attendant*, inquit d. extrauag. *quanta ex iis, quæ statuta sunt, salus animarum proueniat*: vt nec concessio, nec prohibitio, illarumúe vsus, saluti animarum aduersetur. Quapropter, quo casu etiam non deficeret iurisdictio priuilegiatorū, videre debent moniales, si fortè iusta sit superiorum prohibitio, ne illam spernentes obicem ponant gratiæ sacramentali; & priuilegium pro salute animarum inuentum detorqueant aliquando in illarum perniciem, euerso fine iustæ prohibitionis. Sed & animaduertendum est, quo casu posset Abbatissa aliàs dispensare, vtique non posse vetante dispensari Episcopo, seu alio superiore: nam in concursu contrariarum ordinationum præualet Episcopi, superiorisúe authoritas. *diximus sup. de maior. & obed. consul.* 1.

Porrò electio, de qua nunc hic, vel etiam *in c. si Episcopus de pœnit. in* 6. qua Episcopi seu alij prælati sibi confessarios sumere possunt, valde differt ab ea, qua per suffragia tanquam prælati assumuntur alicubi à monialibus confessores: illa enim quasi priuatum singulorum priuilegium continet; hæc autem quasi iuris publici est: adeoque nec huic illi præiudicium adferre possunt, sed ordinariorum parochorum, confessorumque præsentatio, institutio, deputatio, ac munera manent intacta, cumulatiuè tantùm, seu in subsidium potius, priuilegiarij confessarij vocati sunt.

Quod autem Episcopis & exemptis Prælatis tribuitur *c. vlt. X. de pœnit.* electio confessarij, cur monialium præfectis negetur? cum sub vocabulo masculino comprehendi soleat fœmininum: *l.* 1. *D. de verb. signif. vbi glossa multa accumulat, & ibid.* Alciat. *in verb. complectitur* non excipit nisi aliter authorem sensisse appareat, vel ex coniecturis, vel cùm separatim de vtroque sexu actum est, vel quia dispositio non bene fœminis conueniat. sed animaduertendum est *l. d. c. vlt.* loqui tantùm de exemptis, quorum adeoque longè absunt superiores, qui illos possint soluere vel ligare; ideoque subsit periculum animarum; quod non adeò præsens est in non exemptis, qui viciniorem habent superiorem, qui possit prouidere.

2. Etiam in exemptis fœminis prælatis non eadem ratio est, quæ in viris: quia hæ semper debent habere sacerdotem, qui illis sacra faciat: vt illis non tantùm immineat periculum ex dilatione, quantum Prælatis viris: vt superior possit fœminis prouidere de confessario domi illarum, & debeat, ne teneantur egredi; quod in viris non ex æquo locum habet: & deputando soluendi facultatem delegare non possunt fœminæ quam non habent, vt Episcopi, & viri Prælati, *Vide plenius consult. seq. n.* 8.

CONSVLTATIO. V.

De electione Confessorum monialium.

Constitutio Gregorij XV. *data nonis Februarij* 1622. *mip. inscrutabili*, nihil singulariter de ætate, qualitate, vel modo constituendi confessores monialium decreuit, quam vt, siue regulares, siue sæculares fuerint, quomodocumque exempti, tam ordinarij quàm extraordinarij ad confessiones monialium etiam regularibus subiectarum audiendas nullatenus deputari valeant, nisi prius ab Episcopo diœcesano idonei iudicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant. 1. *Confessores monialium approbandi ab Ordinariis.*

Præmittit autem mentionem Concilij Trid. prouidè cauentis nullum presbyterum etiam regularem posse confessiones secularium etiam sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, *est illud decretum in Trid. s.* 23. *c.* 15. *& in Clem. dudum §. deinde. de sepul.*

Igitur ætas communi iure in confessario non alia requiritur, quàm quæ in sacerdote: sed quoniam confessarij monialium curam monialium exercent, quæ ars est artium, omninò idonei sunt assumendi ætate, moribus, doctrinâ, prudentiâ, & aliis rebus ad eam opportunis: vt loquitur Trid. in curatis beneficiis *s.* 24. *c.* 18. vbi & in parochialibus concursum præscribit, & *s.* 7. *c.* 3. personas dignas, & habiles requirit, & per se ipsas curam exercituras. 2. *Ætate presbyterali.*

Porrò cùm in Ordine Præmonstratensi Præpositi monialium sint non tantùm vt parochi aut confessarij, sed quasi proprij illarum Prælati; non præter iuris rationem videretur, si per viam electionis canonicæ ab illis assumerentur, & à superioribus confirmarentur, & illæ in iis qualitates exigerentur, quæ in Prælatis requiruntur. At Leo X. in Concilio Lateranensi optasse videtur vt in Episcopis, ita in monasteriorum Prælatis ætas excesserit trigesimum annum, dum ordinat, si de mino- 3. *Quid, vbi instar Prælatorum sunt?* 4. *Et quomodo assumendi?*

minoribus 30. an. prouisum fuerit, non dispensetur vt episcopi ante 27. regulares 22. prælinr. tametsi tamen is modus loquendi necessariam derogationem prioris iuris non inferat, quo ætas 25. annorum aliis intra episcopatum dignitatibus sufficit. *c. in cunctis* §. *inferiora. X. de elect.* *Trid. f.* 25. *c.* 12. quoad verò modum assumendi Conc. Trid. *f.* 25 *de regul. c.* 6. mandat per vota secreta eligi: & censet Canisius *de elect. c. ea propter*, adeoque modum canonicæ electionis, etiam in Prælatis regularibus seruandum *per d. c.* 6. Sed verò in hisce opus est antiquam consuetudinem sequi, vbi institutum dilertè id non præscribit.

5. Vbi tanquã Vicarij Prælatorũ, &c? Alij porrò qui non sunt quasi proprij monialium Prælati, sed tantùm Vicarij Prælatorum, & confessarij monialium, solent non eligi, sed ab aliis Prælatis deputari. vt in Ordine Minorum tradit Ludouicus Miranda *in manual. Prælat. tom.* 2. *q.* 21. Vicarios monialium in capitulo prouinciali, seu alio intermedio, vel extra illud à Prouinciali institui; veros illos Prælatos non esse, habere tamen authoritatem Prælatorũ super moniales in foro conscientiæ, quoad casus & censuras. Alibi aliorum Ordinum statuta, commissionum tenores, & facultates inspicere oportet, in subiectis Ordinario veterem etiam consuetudinem, aut priuilegium obseruare. alioquin cùm ad illum spectet cura animarum, eius est curatum beneficium aut officium conferre tam in regularibus, quàm secularibus. In regula S. Augustini mentio est presbyteri, apud moniales in grauioribus authoritatem habentis, vtique ab episcopo constituti. cum vtique antiquitus monachi & moniales nec ab episcopo nec à parocho populi essent exempti, nisi haberent parochum seu presbyterum specialem, vtique iterum ab episcopo attributum. nam sicut ad episcopum spectant omnes basilicæ; *c. omnes basilica. c. nullus* 16. *q.* 7. sic & monaste-

6. Non exemptis, prouidet Episcopus de iure. ria: *c. monasteria* 18. *q.* 2. *c. monasterium* 16. *q.* 7. vbi ex episcopi assensu fundator monasterij presbytero commendat monasterium pro sacro illius officio, seu præsentat instituendum ab Episcopo. vnde fieri potest vt vel fundato-

7. Nisi per fundationem aut alias secus obtineat. res monialibus hoc ius esse voluerint, vt nominent aliquem approbandum ab Episcopo; vel, vt non rarò est factum, si ipsæmet primæ se fundauerint, & dotem contulerint, idem iuris retinuerint, vel, si ex priuilegio aut consuetudine acquisiuerint; omni casu secundùm antiquos mores constitutio confessoris fieri debeat: ita tamen, vt semper Episcopo maneat examen, & approbatio in omnibus, & curæ animarum commissio in sibi subditis. *c. qui religiosis.* 18. *q.* 2.

8. Prælati exempti sibi eligunt confessarium, an & Prælatæ? Verùm Prælati tamen exempti eligendi pro se confessarij, & deputandi pro suis subditis à iure facultatem habent: *c. fin. X. de pœnit. & remiss.* fœminæ eo nomine negantur intelligi. *latè Syluester V. confessor.* 1. *q.* 8. manebunt ergo in communibus iuris terminis. *Syluest. ibid.* vt adeo id eis non competat, vt nec consuetudine possit introduci, vt præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeant, qui eas possit soluere, vel ligare. *c. fi. Episcopus de pœnit. & remiss. in* 6. vnde & Concil. Trid. *f.* 25. *c.* 10. *de regul.* præter ordinarium confessorem, *alius*, inquit, *extraordinarius* (non ab Abbatissis, sed) *ab Episcopo, & aliis superioribus bis aut ter in anno offeratur.* Et S. Congregatio *Concil. Trid. Interp.* 19. *Octobris an.* 1621. respondit Episcopo Tornacensi Abbatissam Episcopo inuito eligere non posse confessarium pro se, & monialibus: extraordinariis etiam ab Episcopo datis teneri omnes confiteri, vel saltem sese præsentare: & lite super his aliisque pendente, non excludi ideo posse à visitatione, & correctione. Quare multis in locis inter valdè specialia priuilegia obtineri à Sede Apostolica per Abbatissas solet iam olim, vt electionem habeant confessariorum: quod multò magis nunc debet obtinere, cùm per Concil. Trid. *f.* 23. *c.* 15. nullus nisi ab Episcopo approbatus confessiones excipere possit: quod, vt diximus in monialium confessoribus, disertè exigit d. constit. Gregor. XV. *inscrutabili*, neque tamen approbatio, etiam sine restrictione loci, aut personæ, iurisdictionem vllam tribuit. Itaque si ab Episcopo illam non accipit, aut ab habente potestatem, non potest soluere vel ligare. Et sanè in monialibus facultas eligendi ægriùs conceditur, cùm etiam bullam Cruciatæ electionis permissiuam non æquè in illis obtinere, sed superiorum dispositioni non detrahat Garcías *de benef. p.* 2. *c.* 5, *n.* 65. *& seqq.* *dixi supra consult. proxima n.* 9.

9. An suis? Quinimò quatenus religiosi tenentur confiteri propriis Prælatis; aut aliis ab eo delegatis; nec ad eos extendi facultatem concessam Mendicantibus diximus proximè *consultatione* 4.

Enimuerò Auth. *de sanctiss. episc. col.* 9. *c.* 37. *seu.* §. *in omnibus vers. fœminis* statuitur, vt Episcopus monialibus ordinet confessarium, quem ipsæ elegerint. sed videtur agere de duplicibus monasterijs solutis, nec in re sacra ciuilis lex vlterius obtinet, quàm probetur à canonibus.

CONSVLTATIO VI.

De annuo monialium computu Episcopo dando.

AN Abbatissa Ordinario subiecta rationem administrationis illi dare teneatur? quæritur. neque est dubium quin ad plures à iure probatos effectus exigere possit Episcopus denudationem facultatum monasterij, administrationisque earundem: v.g. ad constituendum monialium numerum; *iuxta Trid. f.* 25. *c.* 3. *de regularib.* cui consonat bulla Pij V. *incip. Circa*, & Gregor. XIII. *incip. Deo sacris*, vbi declaratur id ad Episcopos pertinere;

1. An Abbatissa Episcopo rationes dare teneatur.

2. Denudare facultates monasterij ad multas causas debet:

nere; & omninò ab eis obseruandum ne plures recipiantur, quàm commodè possint sustentari. quemadmodùm generatim Episcopo defert c. cognouimus 18. q. 2. seruorum & ancillarum Dei sibi subiectarum vitam regulari moderamine disponere; quod sine temporalibus, eorumque cognitione, fieri rectè non potest.

3. Ad numerũ præscribendum.

4. Vt de administratione dirigenda statuat:

5. De eadem bene facta cognoscat.

Iterum ad Episcopum spectat in monasteriis, tam in spiritualibus, quàm temporalibus corrigere, quæ viderit corrigenda; *c. ea quæ de stat. monach.* atqui in temporalibus, quæ corrigenda sint, videre non potest, nisi inspecto bonorum statu, & administratione: hoc ergo sine præscripto medium est permissum; & concessâ illâ iurisdictione, ea permissa sunt omnia sine quibus illa exerceri non potest.

6. Et dilapidatione, ne qua fit:

Denique *d. c. ea* facultas fit Episcopo amouendi Abbatem, si dilapidator fuerit; & prouidendi administratorem idoneum: vt autem id noscatur inspiciendæ sunt rationes: quod consequens necessariò ponitur ex illo antecedenti. *Conueniunt cum dictis L. Miranda tract. de stat. monial. q. 8. ar. 8. Paulinus Berthi in prax. crim. reg. tit. 4 de visitat. Victorin. de mod. proces. in caus. reg. c. 9. Anton. Rest. in direct. visitat. c. 89. p. 136. &c. P. Saledius Arimin. tract. de visitat. p. 4. c. 2. & 5. Marchant in Baculo pastorali d 6. q. 7.*

7. An sibi annuè reddendas possit Episcopus iubere illis, qui dignitates instar beneficiorum habent non tantùm per modum administrationum?

An autem Ordinarius præscribere possit, vt sibi reddantur annuæ rationes, aut suus deputatus interueniat reddendis? difficilis est quæstio, & cum in Concilio *prouincial. Mechlin. an. 1574.* statutum esset, vt Abbates & Abbatissæ computum coram Episcopis quotannis redderent; id malignis istis temporibus adeo ægrè fuit exceptum, vt litem cõmunem Episcopis mouerint, quæ hactenus decisa non est. pro quibus sanè facit quod Abbates & Abbatissæ liberam habeant administrationem, quæ ex arbitrio Episcopi eapropter non sit restringenda. Citatur Sanchez in decalogum *l. 7. c. 19. n. 44. & quos ille numerat, & Stephanus d'Aluin in tract. de potest. episc. Abbat. c. 2. n. 7. c. 3. n. 1.* sed porrò summa ratio videri potest, quod huiusmodi dignitates dum in titulum habentur, & vt beneficia fructuum quasi dominos faciunt possessores, sub oneribus sustentandi monasterium, &c. vnde in declarationibus Cardinalium, quæ circumferuntur *ad c. 9. s. 22. Concil. Trid.* vbi administratores piarum causarum Episcopo quotannis rationem reddere iubentur, *in verb. administratores*, legitur hæc declaratio; *sub hoc decreto non comprehenduntur Abbates, Præpositi, & Abbatissæ vitam regularem ducentes, & idcirco administratores monasteriorum de illis rationem Ordinario reddere non tenentur.* & Barbosa *in Collect. ad idem caput num. 18. & 19. ex Armendar.* refert ita à S. Congregatione fuisse decisum, negant verò, vt numerus monialium constituatur, temporalium administratio cognoscatur, aut dilapidatio Abbatis; opus esse annuo computu Episcopis reddendo: aiunt cognosci ea posse ex inuentario, seu registris bonorum: & an frugi sit Abbas, an quid vetitum alienet, non opus singulatim omnia noscere; quid in monachos, quid in ædificia, quid in pauperes, ac aliàs insumatur; dummodo nullus reprobus vsus appareat, non æs alienum inutiliter contractum, nulla dilapidatio, quo nomine vtitur d. c. *ea quæ* & Vlpian. *in l. verum s. penult. D. de minor.* pro prodigalitate, quæ nullum expensarum facit finem: de qua ille; *dilapidat argentum suum tam prodigè, quàm si leues essent arista.*

Nec verò obstat Abbatissas Episcopis plenariè in temporalibus esse subiectas: *Mirandà vbi supra, Berthi vbi supra, c. 22. & c. 30.* adeoque ad eius iurisdictionem videatur pertinere exactio computuum; quam si non comprehendat non videatur plenaria: quia commodam interpretationem verbum illud accipere debet, vt non, quidquid lubet, possint; sed quidquid canones, & Ordinum instituta Episcopis in moniales tribuerunt, id plenariè possint.

Ad quem sensum etiam est accipiendum iuramentum Abbatissarum, quo subiectionem & obedientiam Episcopo spondent: & quod dicitur *in cap. ad monast. §. prior. X. de stat. monach.* vt monachi in omnibus Abbati obediant.

Porrò quod Berthi *vbi supra. tit. 4.* ait S. Congregationem reg. visitatoribus Apostolicis monialium ciuitatis Neapolitanæ & Salaritanæ instructionem dedisse 2. *Iunij* 1589. vt præciperent quotannis rationes reddi prouentuum & subuentionum, adeoque multò magis bonorum stabilium; dicimus inspiciendum fore an præfectæ istarum monialium omnes officium tantùm gesserint, an habuerint dignitates titulatas; de quibus supra citauimus aliam declarationem Card. Concil. Trid. *Interp.* an fuerint triennales iuxta constitutiones Apostolicas in Italia receptas; an verò perpetuæ, dignitatem tamquam beneficium, possidentes; quod immeritò nequir auferri, & liberam tribuit administrationem. quamuis etiam huiusmodi instructiones ius non faciant, nec ad omnia loca possint extendi.

Quam ob causam Concilium Prouinc. Mechlinien. 1607. & edictum Principum super illius executione editum, vbi finalibus articulis de annuis piarum causarum rationibus plura disponit, etiam accipiendum est in iis, qui administrationes tantùm, & officia habent; non verò in iis, qui beneficia & dignitates possident, vt illud liberæ eorum administrationi non refragetur.

Enimuerò libertatem administrationi secundùm Ordinum instituta, & locorum consuetudinem intelligi oportet. vt in procuratore vniuersorum bonorum, cum libera administrandi potestate dato *in l. 38. 63. & ibi glos. & DD. D. de procurat.* non ideo quia liberam habet, alienare quiduis, aut prodigere quidquam potest.

Ideoque in multis Ordinibus regula, constitutiones, aut mores habent, vt Abbates & Abbatissæ quotannis coram conuentu computum

putum faciant : nec id tamen libertatem administrandi minuere creditur; sed tantùm facere ad probandam fidelem administrationem, & prudentem : quod si ergo Ordinarius rationes sic redditas inspicere, aut reddendis per se, aliumúe interesse voluerit pro exactiori illarum directione, non mox videtur dicendum, liberam administrandi, id est, recipiendi, erogandique potestatem minui, sed probationem fieri fidelis administrationis sibi iuratæ.

Enimuerò iussit Gregorius. XV. *const. inscrutabili* Episcopo quotannis à monialibus rationem reddi soli, si sint subditæ : cum superiore, si sint exemptæ ; sed ea nondum hîc omninò est recepta : & Abbas S. Vedasti contra Episcopum Attrebatensem Concilij Mechliniensis iudicio obtinuit, ne illam ibi viâ regiâ possit exequi.

CONSVLTATIO VII.

An autem aduersùs rationum exactionem præscribi possit?

1. Superioritas & obedientia præscribi nō potest.

QVæstio est non inelegans, & quidem Innocentius III. *in c. cum non liceat, X. de præs.* negat licere à capite membra recedere: mandat præstari obedientiam, & reuerentiam debitam, præscriptione temporis non obstante : nec simpliciter; sed à præscribentibus, vt ab aliis clericis eiusdem diœcesis. vnde negari solet præscribi aduersùs obedientiam superiorum : *Lessius de iust. lib. 2. c. 6. d. 12. & 15.* sed addit *ibidem* Lessius, obedientiam præscribi non posse à subdito, manente subdito; sed benè præscribi posse libertatem. Sed videtur alludere Innoc. ad Concil. Paris. *in c. nulla dist. 93. nullâ*, inquit, *ratione clerici aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina, & prouidentiâ gubernantur : tales enim acephalos, id est sine capite, prisca ecclesia consuetudo nominauit* : facit c. omnis. *X. de maior.* sed ego existimo Lessij distinctionem omnimodam solutionem non adferre : quia non ex iure; sed contradictoriorum tantùm ratione procedit; & in omni præscriptione obtineret : quippe nulla procedit re permanente vt antè erat: sed existimo Decretalem Innocentij ex veteris iuris & disciplinæ ecclesiasticæ consideratione procedere, quando exemptiones nondum inualuerant : aduersùs quarum originem admodùm inuehebatur D. Bernardus *de consideratione lib. 3. c. 8. 9. 10.* vbi sicut Innocentius dicit non licere à capite membra recedere, sic Bernardus *d. c. 10. monstrum*, inquit, *facis, si manui submouens digitum facis pendere de capite, superiorem manu, brachio collateralem.* Sed postquam vsus exemptionum magis est receptus, vt multis priuilegiis dari cœperat, etiam præscriptiones inualescere cœperunt. Quare Bonifacius VIII. *in c. cum persona de priuil.*

2. Exemptio-

in 6. acquiri exemptionem tradit priuilegio, & præscriptione 40. annorùm, & vtroque coniunctò. nes hodie præscribuntur.

Nihilominùs exemptione obiectâ, diuersimodè eam admitti secundùm suam originem tradit Bonifacius : si ex priuilegio prætenditur ; vt illo exhibito libertas obtineat : si ex priuilegio & præscriptione, & illud quidem non sufficiat, sed tamen tribuat causam præscribendi ; possessor non violentus, non clandestinus, non precarius; non turbetur : si verò priuilegium non exhibetur, vel solâ præscriptione se quis tuetur; probatione illius pendente, cum de iure communi Ordinariorum intentio sit fundata, suâ iurisdictione vti possint. *d. c. cum persona.* 3. Quamquā illa obiecta secundùm causas diuersimodè reguletur.

Itaque dum Ordinarius negat Abbatissam præscripsisse aduersús exactionem computuum, quatenus iuxta superiora in illa sit fundatus, lite super ea re pendente, iurisdictione suâ vti posset.

Ea in quæstione & hoc versabitur, an ex solo temporis lapsu, quòd exactæ non sint rationes, exigendi ius perierit ; legesque ea super re latæ desierint: an verò sit ineunda præscriptionis ratio, ex eo tempore, quo exactæ rationes, & negatæ fuerint ; eæque in libertate Abbatissæ exinde perstiterint : & an ius ac leges non vsu, an contrario demum vsu abrogentur : eo etiam animaduerso, vt manente iure visitandi, intrinseca remaneat ratio cognoscendi de legitima administratione temporalium; eoque omni quod ad eam rationem sit necessarium.

CONSVLTATIO VIII.

Statutorum abrogatio non est ex abrupto nec inconsultò, etsi in visitatione facienda.

NOn est dubium, quin eius sit legem interpretari, derogare, & abrogare, cuius est ferre. *sed in rebus nouis constituendis*, inquit Vlpianus *in l. 2. D. de constitut. euidens esse vtilitas debet, vt recedatur ab eo iure quod diu æquum visum est.* vt ne quidem mutatio legis facienda sit, quamuis aliud aliquid melius occurrat. *vt docet post D. Thomam Malderus in primam 2. q. 97. ar. 2. & in rebus politicis nos diximus in Iud. l. 3. c. 2. n. 25.* Itaque statuta prædecessorum suorum non debent facilè Episcopi immutare ; etiamsi speciè tenus aliquod mutationis commodum appareat : sed demum re maturè admodùm expensâ. adeoque multò minimè in visitatione, quæ celerrimè expedienda est, quidpiam per prouisionem inducere, quod vetera instituta conuellat, aut mores iure non improbatos, immutet : & maximè si ad statum ecclesiæ alterandum facere videatur : nisi necessitas, & secura omninò opportunitas exegerit. *vt iterum diximus in Iud. lib. 4. c. 32. n. 3.*

& in

& in rebus monasticis valde opportuna est sententia Philosophi, *l. 2. polit. c. 6. non enim*, inquit, *tantum proderit, qui corrigere perget, quantum nocebit assuefactio superioribus non parendi.* quæ ratio sanè maximè in regularibus obtinet; quorum omnis disciplina ex voto obedientiæ pendet: quâ solutâ cætera concident. ideoque Augustus non properatas leges ferre solebat, sed populo ex cera propositas: vt, si quis mutandum aliquid aut addendum putaret; liberè profiteretur.

CONSVLTATIO IX.

An Canonicæ regulares Sanctimoniales censeantur, & ad clausuram teneantur?

CLausuram monialibus imponens Bonifacius VIII. *in c. periculoso de stat. reg. in 6.* vniuersas compellat & singulas. quæritur, an canonicæ regulares comprehendantur? non est dubium, quin proprietate sermonis sub monachorum nomine non veniant canonici regulares, vnde & illud obtinuit, vt non quæ-
1. In iis quæ ad disciplinã pertinent, solent comprehendi seu vbi eadem est ratio. cumque monachis prohibita, sint etiam canonicis regularibus vetita: *c. quod Dei timorem. de stat. monach.* si tamen eadem prohibitionis ratio in vtrisque militet; idem est iudicium. *c. ex parte. X. de postuland.* adeoque communiter hodie constitutiones ecclesiasticæ, quæ ad mores & disciplinam religiosam feruntur, vtrosque comprehendunt: sicut monachorum & monialium nomen latè acceptum, vtrisque accommodatur: nisi fortè pœnales sint, & exorbitantes. *Ludouicus Miraud. in manual. prælat. tom. 1. q. 10. ar. 5. & 6.* quomodo Weymsius *ad const. XXIV. in Concilio Tridentino innouatas, constit. 14. n. 14.* tradit, quæ de monachis in Lateranensi, & Tridentino Concilio statuta
2. Adeoque in his, quæ clausuram spectant. sunt, à canonicis regularibus esse seruanda. Vnde subsequitur, quæ Concilium Tridentinum *s. 25. de reg. c. 5.* & Bonifac. VIII. *in d. c. periculoso de stat. reg. in 6.* de clausura Sanctimonialium decreuit, etiam spectare ad canonicas regulares; eò quòd ratio, quam proponit *d. c. periculoso*, & Tridentinum innouat, in vtrisque militet. & Bonifacius generalibus verbis *moniales*, inquit, *cuiuscumque religionis sint vel Ordinis*, quæ verba generalem intentionem eius satis explicant. & Miranda *tractat. de clausura monialium q. 1. ar. 3. latius* docet illis decretis comprehendi religiosas fœminas cuiuscumque Ordinis, aut conditionis: & clariùs
3. Quod Pius V. euadit ex constitutione Pij V. *incip. Circa*, vbi ad clausuram obligat mulieres cuiuscumque Ordinis, religionis, vel militiarum, quæcumque tria vota substantialia religionis emiserint. Et conuenit constitutio Gregor. XIII.
4. Gregorius XIII. *incip. Deo sacris.* & gregor. XV. *incip. inscrutabili*, & rursus Concil. Trid. *vbi supra c. 22.* omnia de regular. decreta, adeoque de clausura *d. c. 5.* obseruari præcipit in *omnibus cœnobiis*, 5. Et concil. Trid. satis exprimunt.
monasteriis, collegiis, ac domibus quorumcumque monachorum ac regularium, nec non quarumcumque Sanctimonialium virginum ac viduarum, etiamsi illæ sub gubernio militiarum, etiam Ierosolimitanæ viuant, & quocumq; nomine appellentur, sub quacumque regula vel constitutionibus, & sub custodia vel gubernatione vel quauis subiectione aut annexione vel dependentiâ, cuiuscumque Ordinis Mendicantium vel non Mendicantium, vel aliorum regularium vel monachorum, aut canonicorum quorumcumque: non obstantibus eorum omnium singulorum priuilegiis, &c.

Non potest exquisitioribus, aut generalioribus verbis res illa dici: comprehendentur ergo decreto clausuræ etiam canonicæ regulares: adeoque illæ virgines, quæ sub regula S. Augustini, & Instituto S. Victoris religionem professæ sunt. Dicitur ille Ordo in diplomatibus Pontificiis *Ordo canonicus*, & religiosæ in eodem instituto *canonicæ* vocantur: Quare pridem S. Congregatio Concil. Trid. Interp. declarauit ad clausuram teneri omnes Sanctimoniales, quæ tria vota substantialia religionis emiserunt.

Vt omittamus in casu nostro Alexandrum IV. *in literis suis an.* 1258. cœnobij nostri Ordinem vocare canonicum: & tamen instituti S. Victoris sectatores, viros vocare *fratres*; fœminas, *moniales*: ex more ecclesiæ præsertim vetere: cum huiusmodi tituli monitorij magis adhuc essent vitæ religiosè ducendæ; nondum assumpti in argumenta eminentiæ.

CONSVLTATIO X.

An Clausura sit vbique recipienda, & quid in Belgio?

ADdit Bonifacius *omnes moniales in quibuslibet mundi partibus existentes*: eaque 1. Ex verbis Bonifacii VIII. vbique gentiũ.
verborum vniuersalitas non tantùm zonam torridam, sed & septentrionem, ac maris glacialis oras complectitur. Quidam tamen eminentes Theologi, ac Iurisconsulti, vbi finis, ratioque legis non reperitur, ibi negant legem 2. An itidem ex ratione?
illam esse animatam. Bonifacius ergo constitutionis suæ causam, periculum castitatis, populi scandalum, religionis opprobrium allegat; vbi ergo ex cœli beneficio, genio gentis, more populi nulla ex his causis reperitur, negant inuitis strictam clausuram instar perpetui carceris, acerbitate pœnarum, quas Bonifacius, & Tridentinum proponunt, cogi posse.

Sanè in Francia Bonifacij constitutionem vsu receptã nõ fuisse docuit Ioannes Andreæ. 3. Quid ex vsu Franciæ & Belgij? ac Synodis? ac Placitis Principum?
vt refert Azor. institut. moral. lib. 13. c. 8. & Clemens V. Bonifacij successor, qui non pauca eius acta rescidit, *in Clem. attendentes de stat. regular.* vbi

vbi in monasteriis monialium emendanda per visitatores proponit, clausuræ non meminit; sed dicit tantùm; *non choreas, non festa sæcularium prosequantur, nec diu noctuq́; per plateas incedant.* etsi nunc constitutiones quæ clausuram commendent, multorum praxis receperit in Francia etiam. ita & in veteribus Ordinationibus Conciliorum Coloniensium, quæ proximè Bonifacium secuta sunt, *Sifridi anno* 13.. *VValrami ann.*1333. *Gulielmi ann.* 1354. *Frederici* 1370. clausuræ strictæ nullum est decretum, sed dumtaxat ne moniales extra claustra exeant, per ciuitates & oppida discurrendo, nisi ex causa rationabili & vrgente, & cum Prælatæ licentia. & sic Synodus Cameracensis *an.*1550. *tit.*4. de clausura stricta statuens, bis addit, hæc de monialibus verba; *quæ clausuram professæ sunt*; & bis ferè consonant, quæ leguntur in antiquis Synodis Belgicis vsque ad an.1550. & Adolphus Archiepiscopus edidit *formam visitandi*: & sub titulo *de formula inquirendi in monasteriis monialium*, id tantùm inquirendum præscribit, vtrum moniales extra septa contra regulam sui Ordinis se interdum præripiant. vt sanè in his Belgicæ locis, rigor clausuræ Bonifacianæ non omninò fuerit receptus: neque ab omnibus creditum dici periculosum illud mare esse, quod continuò multa nauium millia sine naufragio nauigant; non dici populi scandalum, vbi nullius conscientia feritur; sed laudatæ matronæ, intaminatæque virgines plateas, forum, templum passim more gentis non frequentant tantùm sine offensa; sed si qua hîc Italica fœminarum clausura teneretur, proxima videretur censuræ atque infamiæ: non religionis opprobrium committitur; vbi in ea libertate nulla sui obliuiscitur, nihil verecundiæ, aut votiuæ castitati aduersum, censuraue dignum geritur. Agunt autem, vt dixi, de inuitis, non cogendis: probantque earum pietatem, quæ sine censurarum scutica, solo pietatis zelo, perfectionisque maioris etiam illos laqueos vitare cupiunt, qui vel rari admodum sunt, vel non mortiferi. Quomodo & in Belgio videmus innumera sacrarum virginum monasteria arctiorem clausuram seruantia: etsi è contra sint alia, quæ laxiorem quidem clausuram tantùm habeant; ita vt septis nunquam, vel rarissimè grauissimis ex causis egrediantur: in aliis etiam egressus innoxius, cum verecundia & modestia toleretur. vt refert Cardinalis Bentiuolius in Relatione Nuntiaturæ Belgicæ Paulo V. facta: *p.*2.*§.quanta alii regolari.* vt omittamus tot millia beginarum à quinque iam sæculis in Belgio castè, religiosèque sine clausura viuentium, voto simplici castitatis astrictarum; tantosque exercitus deuotariarum sub simili voto, priuatis vbique in ædibus degentium, sine Bonifacianæ periculo, scandalo, opprobrio.

Ita ratiocinantur, qui Belgicæ libertati, mori, genioque gentis fauent. ex quo sanè, quodque ipse Bonifacius Prælatos de monialibus includendis *quamprimum*, inquit, *commodè prouidere poterunt, procurent*, quodque Concilium Tridentinum Bonifacianam secundùm omnes articulos innouat, adeoque & illud *commodè*, id est, etiam sine offensione maioris boni, charitatis, ac pacis (nam alioquin non *commodè*) profectum credi potest, quod Synodus prouincialis Mechliniensis *ann.*1570. *c.*4. *& seqq.* inchoat quidem clausuram, sed non secundùm rigorem Bonifacianæ, Concilij Tridentini, Pianarum, aut Gregorianarum constitutionum; & *c.fin.* cùm multas refragaturas non dubitaret, subiecit; ne qua, vbi id accideret, vestiretur, aut ad professionem admitteretur. Quem modum ex bulla Pij V. elicitum probauimus *in Iur.pont.nou.anal. de regul. n.*41. *& deinde Stephanus VVaynsius ad constitutiones in Concilio Tridentino innouatas Const.*15. *num.*15. quamquam Synodus Mechliniensis 1607. *tit.* 3. egressum monialium vetet, nisi ex tribus causis in Piana expressis; quam & dicit inuiolabiliter obseruandam, tametsi nec hactenus illius omnis rigor obtinuerit.

Enimuerò quamuis Pianæ & Gregorianæ constitutiones ampliores derogatorias continere videantur; eæ tamen dicuntur in Synodo non publicatæ hîc, aut non receptæ, & licet in Synodo Mechliniensi *anno* 1607. *de reg.c.*3. dicatur obseruanda Piana, quæ egressum non permittit, nisi tribus ex causis, adeoque ea satis censeatur publicata (nam publicatio ecclesiastica fit in Synodis) & eidem Synodo accessit Placitum regium ad decretorum faciliorem executionem, *vt dicitur generaliter in proœmio*; tamen *eodem proœmio* dicitur, quod articuli Synodi Principi fuerint exhibiti, iisq́; etiam proponendis præses Parlamenti interfuerit: atqui Synodus in iis articulis habebat, vt Episcoporum conscientiæ committeretur obseruantia clausuræ, qui eam vrgerent, prout promptitudo, vel peruicacia monialium permitteret: id ergo Princeps probauerat: verùm Romani substituerũt *c.*3.*tit.de regul. ne Sanctimoniales egrederentur, nisi tribus ex causis in Piana expressis, eademq́; inuiolabiliter obseruaretur.* quemadmodùm etiam Synodus statuerat diuersos terminos in elocandis decimis, pratis, terris, domibus, vt refert, & probat Placitum *ar.*20. (quos Synodus Antuerpiensis *ann.*1609. *tit.*2 *c.*25. repetit & iam ante Synod. prouinc. Camerac. *anno* 1586. & edictum ad illam *ar.*23.) eidemque decreto Romani substituerunt *d. Synod. Mechl. tit.*22. *c.*2. *bona ecclesiæ locata non locaat vltra tempus à iure permissum*: si ergo Pianæ & Gregorianæ nõ sint hîc receptæ, nec assentiant Principes, neque Tridentinum hîc receptum deroget ipsis fundationibus; atque fundatio monialibus egressum permittat; clausura vtiq; inuitis imponenda ibi nõ est; aut nouitiis præcipienda in tempus futurum. Ne quidem in vim Synodi prouincialis Mechliniensis *anni* 1570. *c.*4. quia hæc profitetur se illud prosequi, quod à Tridentino statutum est: & *c. fin.* vbi apud rebelles vetat nouitias recipi, bis in *eodem capite* mentionem facit Tridentini: quas ergo Tridentinum non complectitur;

dicitur; vtique Synodus hæc etiam non attingit.

Porrò cùm non constet hîc ipsam egrediendi facultatem ab ipsa primæua esse fundatione: non oberit, quod ex chartis tantùm priuilegiariis concinnatum est Institutum, vt sonat illius inscriptio, quod in actis est exhibitum: cum indultis istiusmodi, & priuilegiis derogarit Tridentinum *d. c. 5.* & regulis, & institutis contrariis: *d. c. 22. de reg.* neque Alexandri IV. literæ recitent primæuam fundationem hîc contrariam.

CONSVLTATIO XI.

An adiici possit præcepto clausuræ pœna nullitatis professionis, priuationis præfectæ, electionis nouitiæ sic professæ?

1. A solo Pontifice nullitatis pœna in his statui potest.

POena nullitatis receptionis, professionis, à Synodo Mechliniensi (multò minus votum, aut promissum) proposita non est; & verò ad solum Pontificem spectat impedimenta matrimonium dirimentia statuere: *Sanchez de matr. lib. 7. d. 1. & seqq.* adeoque (vt valet argumentum à matrimonio carnali ad spirituale: *Euerard. à mat. car. ad spiritual. ita*) de substantia votorum disponere: *c. 1. de relig. dom. in 6. Nauar. de reg. cons. 26. nu. 7. 8.* priuationem autem imponere non potest Ordinarius, nisi vbi à iure statuta est. *Rebuff. de benef. l. 3. de mod. amit. benef. n. 62. glos. in c. fin. de iur. pat.* eiectio etiam regularium iure vetita est; *c. fin. de reg.* non admissâ nullitate professionis, nam aliàs non præstaret impedimentum, quæ de iure non sortitur effectum, Sed Sanchez *oper. moral. l. 5. c. 4. n. 7 t.* per indirectum dicit statui posse huiusmodi impedimentum, auferendo potestatem in Abbatissa, soluitque contraria; sed Nauar. negat id fieri posse in carnali *consil. 1. de matr. contr. cont. interd. eccl.* & Sanchez *de mat. l. 7. d. 2.* aitque Nauar. nec vnquam fecisse Pontificem, & constat *ex tot. tit. de matrim. cont. interd. eccles.* interdicta non inducere matrimoniorum nullitatem, adeoque nec professionum. aliàs, vbi Abbas vel Episcopus est omninò proprius prælatus, induci potest nullitas: non ob interdictum; sed defectum consensus eius, cuius est adoptare, seu congregationi adscribere: at ex instituto S. Victoris, circa quod est nostra quæstio, id ad Abbatissam spectat, & Conuentum. vt & in Regula S. Benedicti ad Abbatem non ad Episcopum. & ex regulâ id ad solum Abbatem spectat, quamuis ex consilio seniorum, vt in re ardua: vt Choppin. *Monast. l. 1. t. 2. nu. 5.* ait natam suam in vota monastica iurasse penes antistitam, sacra peragente sacerdote. idque in ordine S. Victoris secundùm canones. vt differtè habet c. consuluit. *X. Qui cler. vel vouent. vide in responsis de regul. r. 15.* quare in *c. 1. X. de conuers. coniug.* inscio Episcopo coniugati professi, si continet vxor, valet professio. & *in c. ad apost. X. de reg.* dicitur monachus fieri per monachi professionē, & Abbatis receptionem: additurque regula, multa fieri prohiberi, quę tamē facta tenent. vt etiamsi ex c. 14. Concil. Niceni sine licentia Episcopi fieri monachus non debeat; factus tamen, fit verè talis.

Neque verò constitutio Pij V. *incip. circa* ad hanc rem facit: sed de solis tertiariis loquitur, quæ non fecerunt tria vota religionis; vt ea emittant, & exinde seruent clausuram: aut, si nolint profiteri dimittantur, neque aliæ recipiantur: inhabilitando attentantes, & irritando in contrarium attentata. Sed neque ea constitutio votum aut promissum clausuræ exigit, sed tantùm vt, quę in congregatione permanere volunt, tria vota emittant; & post recipiant clausuram: vt omnes aliæ, in vim legis, non voti. Neque contra facit *vers. cæteris*, vt conuincit ipsa connexio distinctionum à §. *mulieres quoque quæ tertiariæ*, quas finit d. vers. cæteris: *in verb. cæteris autem omnibus sit absque emissione professionis* (nota) *& clausura viuentibus &c.* Et horum exindè dumtaxat irritat professiones, & receptiones.

CONSVLTATIO XII.

Discedendi licentiam tribuere posse Abbatissam ex Priuilegio, an spectet ad clausuram an transitum ad alium Ordinem?

O Bijcitur clausuræ præcepto argumentum casus nostri speciale, quod Alexander IV. *an.* 1258. inter cætera huius loci priuilegia, *vt nulli sororum prohibemus*, inquit in literis suis, *vt nulli sororum vestrarum post factam in monasterio vestro professionem fas sit sine Abbatissæ suo licentia de eodē loco, nisi arctioris religionis obtentu, discedere; discedentem verò absque communium literarum vestrarū cautione nullus audeat retinere.* ergo, inquiunt, ex Abbatissæ licentia licitum est loco exire: literæ autem Alexandri confirmatæ sunt ab Vrbano VIII. quamuis cū clausula *dummodo priuilegia sint in vsu, non reuocata, nec Tridentinis decretis contraria*: aiunt in vsu fuisse vsq; in hanc litem; negant esse reuocata, aut Tridentinis decretis sanè intellectis cōtraria. verùm Trid. *d. c. 5.* derogat omnibus indultis, & priuilegiis: & sanus Concilij intellectus cōprehendit omnia monasteria cuiuscumque religionis, vt diximus, innouatque Bonifacianam: quæ clausuram introduci mandat etiam in monasteriis *vbi, inquit, sub finem, non est*: vt diximus, & *c. 22. de reg. Trid.* omnibus priuilegiis derogat, etiam in fundatione obtentis, constitutionibus, regulis, & institutis, præterquam arctioribus. 1. Discessus licentia in huiusmodi priuilegiis spectat ad ordinis transitum.

At verò neque huc spectat sententia verborum Alexandri IV. quippe qui Bonifacium, qui 2. Non ad egressum

& regressum aliis ex causis. qui strictam hanc clausuram primus vniuersaliter præcepit diu præcessit : sed spectat Alexandri mens, non ad egressum, & regressum quotidianum monialium; sed ad stabilitatem, vt vocant, vel transitum ad alium ordinem: adeoque addit tanquam eodem genere exceptionem; *nisi arctioris religionis obtentu* : vt eo casu sine Abbatissæ licentia liceat discedere, non autem alio, scilicet ad Ordinem laxiorem, vel etiam æquè strictum. nam multa de huiusmodi transitu in iure tradita sunt : quæ latè exequitur Mirand. *in manual. Prælat. tom. 1. q. 31. multis articulis*, & quærit nominatim *ar. 9.* vtrum ex Ordine canonicorum regularium ad Ordinem monachorum licitè possit fieri transitus? quod vtique disertè vetitum est *in c. nullus, c. mandamus, c. statuimus. 19. q. 3.* quo respexisse Alexandrum constat vel ex solis verbis *d. c. statuimus*, quæ penè eadem sunt cum supra citatis verbis Alexandri. quod eò procliuius etiam est, vt ita accipiamus; quod Ordo canonicus regularis sub instituto S. Victoris, & nuncupatiui etiam huius cœnobij, in professionis formula proponat, vt virgines promittant *stabilitatem corporis sui in eo loco*. quin imo refertur *in c. licet. X. de regular.* multis etiam monachis canonicis & hospitalariis esse concessum, vt ne quidem arctioris etiam religionis obtentu superioribus inuitis aliò transire possint. tametsi id ita accipiendum decidat, vt inuiti esse non possint circa eos, qui non fictè, sed verè, ad frugem melioris vitæ voluerint transmigrare.

Aliud argumentum speciale est, quod an. 1625. S. Congregatio Cardinalium super regular. super harum monialium libello rescripserit Episcopo, vt de iis, quæ narrantur, certiorem illam faceret; *interim verò*, inquiunt, *si interdictum contra moniales ex eo dumtaxat, quod clausuræ legibus se subiicere recusarunt, appositum; statim amoueat.* vnde duo deducunt: primum; quod idem Episcopus propter appositionem manus, quasi papalis, isti negotio se amplius non possit immiscere. *DD. in c. ad nostram. X. de appellat.* alterum; quod coactio inuitarum per censuras ad clausuram, vbi consueta non est, videatur non probata.

Verùm ad primum quod attinet, imputandum est monialibus quod annis nunc plusquã derem negotium istud apud S. Congregationem non fuerint prosecutæ; cum causis omnibus, vt summum biennalem vitam esse voluerit Concilium Trident. *s. 24. c. 20.* neque Congregatio, quamuis requisita, per dictum libellum vlterius Episcopo quidquam prohibere voluerit : vt eam instantiam pridem euanuisse dicendum sit, vt Ordinario non possit esse impedimento.

Quoad alterum, significauerant moniales per d. libellum quod ipsæ adinstar aliarum monialium, illarum partiũ Ordinis canonicarum regularium S. Augustini instituti S. Victoris, se gesserint ab an. 1258. & nunc Episcopus statum illius monasterij innouare, & in eo arctam clausuram, hactenus non receptam, & minus probatam, introducere velit, interdicto eis per multos menses imposito, nõ sine maximo catholicorum ob invsitatum procedendi modum scandalo, & vicinorum hæreticorum risu, & priuilegiorum monasterij præiudicio: sanè hæc omnia simul narrata sufficere videbantur, vt interdictum prouisionaliter tolleretur: cui satis fuisse videri potest, vel tanti temporis peruicacia, quo moniales sustinuerunt illud interdictum : quia censuræ ecclesiasticæ inuentæ sunt ad animæ medicinam, quod si ergo venenum esse ceperit, optima medicina erit, nullâ vti; propter duritiam cordis. Igitur iussum est amoueri interdictum: cùm alioquin & Concilium Tridentinum & Bonifaciana vsum censurarum in hoc negotio tribuant. & hoc est quod diximus suprà *commodè* procurandam esse clausuram; vt ex circumstantiis personarum, & locorum salutem, ad quam reperta est, non perturbet : neruus, & disciplina ecclesiæ sit in ædificationem, non in destructionem.

Animaduertendum est etiam, quod moniales istæ significent se viuere ad instar aliarum monialium illarum partium, illius instituti indefinitè, adeoque vniuersaliter; quasi nullæ clausuram receperint, quasi lex vsu recepta non sit : cum tamen à Synodo Cameracensi anno 1567. cùm nondum omnes noui episcopatus Belgij re ipsâ essent erectionis effectum consecuti, decretum fuerit *tit. de regul. c. 4.* vt, quæ de clausura Sanctimonialiũ à Concilio Trid. *d. c. 5.* essent constituta, diligenter obseruarentur : & mox idem decreuerit Synodus Prouincialis Mechliniensis *an. 1570. de regul. c. 3. & 11. & anni 1607. eod. tit. c. 3.* secutæque sint aliæ diœcesanæ diuersorum temporum: etiam Leodiensis an. 1618. *eod. tit. c. 5.* & quàm plurima omnium Ordinum monasteria eadem salubria decreta hîc receperint.

Porrò in Synodo Cameracensi *an. 1586. tit. 20. de reg. c. 11.* clausuræ restauratio iniungitur : & *c. 17.* sororum hospitalium, & infirmis seruientium monialium citra clausuram institutum admittitur : cap. autem 16. aliarum liberas regulas tantùm allegantium, eoque nomine clausuram recusantium, controuersiam ad Sedem Apostolicam dicitur referendam esse. quid exinde actum responsumúe sit, mihi non constat; vsu tamen in illa prouincia obtentum videmus, vt pleraque saltem monasteria clausuram habeant.

CONSVLTATIO XIII.

An ad Clausuram cogi possint moniales, apud quas ea nunquam fuit?

Clausuram Sanctimonialium præcipiens Concilium Tridentinum, & renouans Bonifacij constitutionem *c. periculoso de stat. reg.* mandat Episcopis, vt in omnibus mona- 1. Possunt cogi omnino omnes ex Bonifaciana & Tridentino.

monasteriis restitui violatam, inuiolatam conseruari procurent: deinde procedens ad moniales, *nemini*, inquit, *Sanctimonialium liceat post professionem exire*: & ad exteros, *ingredi intra septa monasterij nemini liceat*. quæ duæ negatiuæ omnes vniuersaliter cõprehendunt. quod autem argutantur quidam, quod etsi Tridentinum videatur vniuersaliter renouare Bonifacianam; tamen verbis pòst subsequentibus restringi ad rem, & causas subsequenter specificatas: *c. causam. quæ. & ibi glos. in verb. praced. X. de rescript. Euerard. in loc. à generad.* adeoque restringi ad loca, vbi semel incepta fuit clausura: quia alioquin non posset dici violata: cùm priuatio supponat habitum *l. decem. 116. D. de verb. oblig. Euerard. à priuat. ad habit.* & non entis nullæ sunt qualitates: ad moniales non pertinet; sed ad Episcopos: si quærere vellent excusationem aduersùs interminationem maledictionis æternæ, aliasque pœnas, quas minatur Tridentinum Episcopis negligentibus, aut hærentibus ob peruicaciam refractariarum, vbi nunquam clausura fuit: quarum remora magis exspectanda erat: quia ista periodus moniales non compellat, sed illa tantùm, *nemini autem Sanctimonialium*: qualia sunt in Trident. alia loca, quæ ipsos Episcopos tantùm commonefaciunt, qui quantisper iniuncta sibi non exequuntur decreta, quæ ad subditos non diriguntur, eosdem interim non coarctant: alia porrò decreta, quæ ipsos subditos compellant, eosdem omninò obligant, etiam tacentibus Episcopis: vt iste §. *nemini.* Sanctimoniales etiam illic, vbi Episcopi iniunctum munus non exequerentur.

Et nihilominus, vt daremus ad moniales spectare illam, quam volunt restrictionem, vbi violata &c. quo sensu Bonifacianã intellexisse videtur Synodus Cameracensis *an.* 1550. *tit.* 4. vbi de monialibus statuens addit bis *quæ clausuram professæ sunt vt rigidè seruent*: rursus explicationem illa suam acciperet per subsequentia generalia, *nemini Sanctimonialium liceat exire, ingredi septa monasterij nemini liceat*, & iterum per c. 22. *hac omnia & singula in omnibus, &c. Trid. ibid.* & vt Nauar. ait *in comment. 4. d. reg. num.* 45. §. 8. mens potius legis inspicienda est quàm verba: mens illa satis est in aperto, si & Tridentinum, & Bonifaciana, & Pianæ, & Gregorianæ, quæ se dicunt inhærere Tridentino, considerentur magis, quàm vt verba quis amplexus rationem negligat. quæ enim causa admitteret, aut suaderet, vt, quæ antea Bonifacianam contempsissent, à lege nunc exciperentur, fraus sua, & peruicacia illis esset proficua ad priuilegium & exemptionem? cur renouaretur à Tridentino Bonifaciana? cur periculum, aliæque causæ Bonifacianæ negligerentur in peruicacibus, in obsequentibus attenderentur?

Quin etiam vsus verborum non repugnat: an non dicitur violasse ieiunium, qui numquam seruauit? violasse præceptum, cui numquam obediuit?

Neque obstat, quod in anno probationis clausuram non experiantur, quia præmonitæ satis apprehendere eam austeritatem potuerunt: quin & in non monitis respondet Weymsius; *non potuerunt non cogitare se esse monachas, & sic debere solitariè viuere, extra communionem & conuersationem hominum sæcularium.* sed neque Bonifacius, neque Trid. exspectari iusserunt, donec nouitiæ succederent, quæ prius experirentur clausuram, quàm seruare tenerentur. Neque eà ad status mutationem pertinet, dum votiua non exigitur, quam negamus fieri ab Episcopo circa inuitas posse, aut circa essentialia, sed accidentalia tantùm: vt arctiorem clausuram æstimat Zerola *in prax. p. 2. V. reform. regul.* neque verò nihil professis proponi potest, quod in nouitiatu non sint experti. Sed neque Episcopi ex suo arbitrio & lubitu ea facere dicendi sunt, sed authoritate legis; seu Pontificis, aut Concilij eam ferentis. in quibus non est æstimandum, quod Episcopi quicquam statuant, quia magis sunt executores legis latæ, quàm quod quidpiam suo iure constituere videantur: volentibus porro non malè proponi istiusmodi seruandæ clausuræ non votum sed promissum, ad faciliorem executionem obtinendam, multis omninò visum est. ideò quod tollit ea ratio & dubia, & murmura: hæc; cùm queri quis non potest de eo quod sponte promisit: illa; cum disertè propositum fuit, quod ex præcepto ecclesiæ aliàs exigi potest. quemadmodum ex obligatione regulæ, quam quis professus est, tenetur ad illius rigorem, etiamsi probarit tantùm relaxatam. quamquam fortè in foro interiori, si animus tantùm fuit vouere obseruantiam secundùm inueteratam consuetudinem, in accidentalibus vlterius, non obligetur ex voto. *Ludouic. Mirand in manual. Prælat. tom. 1. q. 25. ar. 5.*

2. Non obstat argumentũ quòd in nouitiatu clausura non sit probata.

Adeoque ex Tridentino teneri ad clausuram etiam moniales, vbi etiam ea nunquam fuit, censuerunt Azor. *Inst. moral. l. 13. c. 8. q. 2. c. 19. q. 11. Sanchez & quos citat satis multos, oper. moral. l. 6. c. 2. n. 42. & eod. lib. c. 15. nu. 12. vbi dicit ita absque dubio tenendum. R. D. Henric. vanden Zype Abbas S. And. iuxta Brugas frater meus tract. de clausur. monial. Fland. ar. 15. Sylueus in 2. 2. q. 104. ar. 5. & quos citat, contrariusq; respondet VVeyms. in Censt. 24. à. Trid. innouat. const. 15.*

Et sic S. Cong. *Reg.* 19. *April.* 1624. scripsit Episcopo G. vt in monasterio M. R. saluberrimæ clausuræ leges iuxta sacrorum canonum, ac constitutionum apostolicarum præscriptum totis viribus, omnibusque iuris & facti remediis necessariis, & oportunis introducere (nota) & penitus stabilire conetur.

CONSVLTATIO XIV.

An vouenda vel promittenda sit clausura?

1\. Recipienda non vouenda; vt aliæ leges.

RECIPIENDA est, vt alia ecclesiæ decreta, non vouenda, aut promittenda. eâ ratione & formâ loquendi, vtitur Conc. Trid. *s.25.de reformat. c.2.* vbi mandat; vt omnes in Conciliis prouincialibus proximis omnia, quæ ab eodem Concilio definita & statuta sunt, palam recipiant; qua eadem formula loquendi vsus est Pius IV. in formula professionis fidei, nec vllibi seruandorum Concilij decretorum votum aut promissum exigit. adeoque cum *d.c.2.s.25.* complexum etiam sit decretum *c.5.s.25.de reg.* quod clausuram sancit, recipienda vtique illa erit, non vouenda, aut promittenda. cum nec Bonifacij VIII. constitutio illud, nec vllus canon requirat. quemadmodum etiam Concilium primum Mechliniense anni 1570. *tit.de reg.c.vlt.* vbi aduersùs refractarias moniales suggerit, vt nulla imposterum ibi vestiatur, vel ad professionem admittatur; nullatenus tamen exigit votum vllum à nouitiis, aut promissum; neque itidem Constitutio Pij V. *incip.circa*, quâ parte de tertiariis agit, quæ votum solemne religionis non emiserunt: *Ordinarij locorum*, inquit, *hortentur, & persuadere studeant, vt illud* (votum solemne religionis) *emittant, & profiteantur, ac post emissionem & professionem clausuræ se subiiciant.* Ita Piana votum religionis exigit, non clausuræ; sed subiectionem tantùm clausuræ: quod idem est ac si dicas, receptionem. sic satis est generatim leges & præcepta superiorum recipi; moris aut styli non est vt voueantur, aut promittantur seruari. sed neque ecclesia in Pontificali promouendis ad subdiaconatum, postquam monuit seruandam ab iis deinceps castitatem, votum proponit, aut promissum; sed tantùm hæc verba; *si in sancto proposito perseuerare placet, in nomine Domini huc accedite.* vsurpatur id solummodo in religiosis, vt voueant castitatem, paupertatem, & obedientiam secundùm regulam cuiusque religionis. quod recipitur in religionibus à Sede Apostolica approbatis. sed quia vetitum est sine illius approbatione nouas religiones instituere, *c.religionum.de relig.dom.in 6.* etiam consequenter vetitum est noua vota proponere. quippe quæ variant religiones. quinimo *d.c.* religionum *in princ.& passim c.fin. X.eod.c. vnic. eod. in extrauag. Ioan.22.* satis significat solum ritum aliquem viuendi variare religionem: ideoque nouus induci etiam ab Episcopis vetatur. *d.c.vnic.§.quidam. & §.fin.* quantò magis vota, aut promissa? vt & ritibus, & particularibus mediis, & exercitiis ordines variari docet Lessius *de iust.& iur.lib.2.c.41.d.2.n.18. & Thomas à Iesu de variis regulis Carmelitarum p.2.d.7.§.secundum genus.* vnde & rectè Namerus *de reg. cons.26. n.7. & 8. & per tot.* negat quidquam substantiale circa vota mutari posse citra Papæ authoritatem: & Ludouicus Miranda *in tract. de clausura monial. q.1. ar.3. sub fin. sed aduerto*, inquit, *quod non per hoc, quod moniales per Concilium, & prædictorum summorum Pontificum constitutiones iubentur seruare clausuram, astringuntur illam profiteri, aut compelli possunt, siue debent ipsam vouere; nam ad id non tenentur; sed solummodo ad eandem seruandam astringuntur, & hoc ex ecclesiæ præcepto, eo modo, quo omnes in vniuersum fideles ad seruandum quadragesimale ieiunium, quod seruare quidem tenentur, non tamen illud voueant, nec ad illud vouendum astringuntur:* & in margine *non præcipiuntur*, inquit, *moniales clausuram promittere, sed seruare.* Cùm ergo ex præcepto legis sufficienter inducatur obligatio, non opus est subditorum voto aut promisso, sed tantùm legis receptione: adeoque sufficit vt nouitiæ declarent se clausuram recipere ex nunc prout ex tunc, cùm Episcopo visum erit seruandam iniungere. ea enim declaratio legis receptæ, sufficienter agnoscit obligationem obedientiæ, quę legi debetur. neque porrò supra legem aut regulam debent moniales grauari, ne quidem promisso huiusmodi, quod etiam nouum religionis ritum induceret contra *d.c.* religionum: &, cùm serium promissum in re graui obliget sub mortali, non sunt multiplicandi peccatorum laquei. vt id vetat c. clericos. *X. de cohabit. cler. & mulier.* quamquam etiam huiusmodi verba; *declaro me recipere*, iure obligationem inducunt, vt Papinianus significat pactum contineri his verbis; *profiteor te non teneri l.tale pactum 40. D. de pact.* nam declarare & profiteri idem est, vt Martianus *in l.vlt.D. de publican.* seruum improfessum, quod est non declaratum, in commissum cadere dicit: *& in §.quoties ibid* quamuis & verbum *recipio* quandoque significat promittere. *l.1.D. nautæ caupon.stab. l.195. D. verb.sig. l.rem. C. de lad.* vt sane his attentis non alia forma pronunciari debeat de clausura.

CONSVLTATIO XV.

A primæuo instituto nullatenus est recedendum.

QVàm rectè cautum est ne quisque pro sua deuotione varias induceret religionum formas sine Sedis Apostolicæ authoritate; *c.religionum.de relig.dom.in 6.* tam salubriter est decretum, vt primæuũ institutum quàm minimè alteretur. *c. recolentes. X. de stat.regul.* ad quem sensum accipit Viuianus *in Rationali ad d.c.recolentes*, id quod Concilium Tridentinum studiosè decernit *in c.1.de regul.* vt *omnes*, inquit, *regulares ad regulæ, quam professi sunt præscriptum, vitam instituant, & si quæ sunt alicuius*

alicuius regula, & ordinis peculiaria vota, & præcepta, ad eorum respectiuè essentiam, nec non ad communem vitam, victum, & vestitum conseruanda pertinentia, fideliter obseruent. & quoniam optima reformatio semper est illa, quæ regularium mores reuocat ad primæuum institutum, tam serio Tridentinum superiores compellat, vt *omnis cura ab eis & diligentia adhibeatur, vt à regula, peculiaribusq́, illius votis, & præceptis non recedatur.*

Vnde inferendum est non rectè superiores in visitationibus suis aut aliàs, dum à melancolicis, aut indiscretè zelosis suggestionibus interpellantur, quidpiam decernere, quo à primæuis regulæ, institutiuè sui decretis recedatur.

1. Ne quidem si dicatur obsoletum. Nec eis suffragari, si assertum fuerit pridem exoleuisse aliquas regulæ, institutiuè ordinationes: quia id ipsum reflectitur in negligentiam superiorum; à quibus in visitationibus, capitulis, ac aliàs omnis cura atque diligentia adhibenda fuerat; ne vnquam ab illis recederetur.

Et porrò rursus muniti sunt decreto eiusdem Concilij Trid. *de reg. c.22.* quo omnia in eodem Concilio de regularibus statuta, adeoq́ue *d. c.1. ne à vetere disciplina recedatur*; 2. Aut præscriptum. seruari iussa sunt; non *obstantibus quibuscumq́, consuetudinibus, vel præscriptionibus, etiam immemorabilibus, c.22. ibid.*

3. Minimè per superiores contra illud statuendum. Multò autem minimè illi Prælati, qui à præfectis v.g. monialium iuramenta recipiunt, quod ipsæ viuent conuentumq́ue regent iuxta alicuius congregationis institutum; nec quod illud, vel quale sit, quæ particularia vota, vel præcepta contineant, inquirunt: quo iure, quâue authoritate ab eis recessum sit, vel negligentiâ, an priuilegio; & non tantùm consuetudinem, præscriptionemùe non interrumpunt; sed in non vsu aut potius abusu decreta sua stabilire volunt; qui ipsi ex iussu Concilij omnem curam & diligentiam adhibere debent, vt absint abusus & non vsus; vt quàm minimè à primæuo instituto recedatur per mores subditorum, multò maximè per ipsorum decreta superiorum.

Et vt daretur iuramenta excusare ipsos iurantes, vt seruentur secundùm consuetudinem; id tamen recipiendum non est in exigente iuramentum, à quo cura omnis adhibenda erat, ne à præscripto primæuo recederetur.

4. Sed inquirendũ quatenus ab illo sit recessum. Dixi inquirendum an ex priuilegio quidpiam sit mutatum: siquidem, si aduersetur veteri disciplinæ huiusmodi priuilegium per Tridentinum omninò censetur sublatum; *d. c.22.* si autem mitigationem tantum iam olim factam contines, quæ veterem disciplinam nõ soluunt, aut collabi faciunt, ŏn obtinet decretum d. c.1. eoque nec derogatio priuilegiorum d. c.22. *vide in resp. de priuil. R.7.* nec si fuerint secundaria tantùm aut superiorum, aut Ordinis decreta; quæ Concilio Tridentino non repugnent; ideoq́ne concessis super his priuilegia per illud non sunt abrogata; non possunt Prælati aduersùs illa statuere. *c. sané X de exces. prælat. Clem. frequens. eod. c. in singulis de stat. reg. versic. saluo. c.1. §. fin de censib. in 6.*

His suppositis, si ex primæuo instituto in recipiendis nouitiis certa forma sit præscripta, vt vel conuentus totus, vel maior pars debeat consentire, vel consuli saltem; vel Abbatissa sola adoptionem, & receptionem habeat; nihil alterare potest superior, saluo tamen Episcopis examine super libertate Virginum, an coactæ, an seductæ sint, an sciant quid agant, nec ante habitum suscipiant, nec postea professionem emittant, nisi sic exploratæ. *c.17. de reg. Trid.* & olim non nisi de licentia Episcopi monachos ad nouitiatum aut professionem recipi solitos traditur *ex c.14. Concilij Niceni.* quin nec in vestitione aut professione exigere potest superior votum aliquod, quod in regula aut instituto non sit propositum: nam vota variant religiones, atqui religio noua sine Sedis Apostolicæ authoritate induci nequit: *d. c. religionum*, ergo nec votum; per quod venitur ad illam. 5. Ideoque in recipiendis primæua forma retinenda. 6. Nec vota noua addi possunt.

Non tamen prohibetur superior præmonere nouitiam seruandorum suorum decretorum; & si declaret se refractariam, prohibere præfectæ, ne ad professionem admittat in subdito monasterio nisi obedientiam Episcopi decretis debitam addixerit: *iuxta c.4.5.9 aliaque. X. de maior. & obed.* 7. Sed præmonitio seruandorum statutorum, & prohibitio receptionis peruicacis.

Neque refragantur diplomata Pontificum frequenter olim dari solita monasteriis cum hac clausula; *Liceat quoque vobis personas liberas, & absolutas, de sæculo fugientes, ad conuersionem recipere, & eas absq, contradictione aliqua retinere*: non enim huc spectant illa, sed ad constitutionem Greg. X. *editam in Concilio Lugdunensi d. c. religionum*, vbi quidam Ordines quamuis à Sede Apostolica confirmati post Concilium Lateranense *sub Innoc. III. c. 13.* vetantur nouitios recipere, alij etiam simpliciter reuocantur.

Contenti etiam esse debent Prælati austeritate ordinis principio præscripta. quare grauie, aut longi temporis, pluriumq́ue locorum silentium non facile inuitis imponi potest. quia, cùm homo sit animal sociale, & inter societatis primos affectus colloquium; grauat non parum prohibitio vsus societatis humanæ, atque colloquij. quæ inter potissimas causas est, vt Ordo Carthusianorum, quasi perpetuum silentium præscribens, habeatur strictissimus; & ad quem omnes transire possint. *Mirand. in manual. Prælat. tom.1. q.3.* 8. Austeritas primæua in inuitis non augenda. 9. Vt est augmentum silentij:

Grauare etiam videtur decretum, quo omne soliloquium cum quocumque sexu, & cuiuscumque conditionis personis, patre, matre, fratre, sorore, interdicatur, dum institutum primæuum non simpliciter à secretis colloquiis, sed secretis suspectis abstinendum sonat. Inter suspecta tamen referri potest, si qui dispares sexus in horto ambulent, vnde ex publico conspici possint, si soli sint; quamuis frater & soror: quia etsi vicina consanguinitas nihil permittat sæui criminis suspicari; tamen 10. Inhibitio soliloquij nõ suscati, vbi olim illud permissum.

quia populus tranſiens non habet notas eas qualitates; in ſuſpicionem labitur, ſcandalumque patitur; ex ſpecie mali, etſi malum ipſum non ſubſit. Id tamen verum eſt, non tantùm regulares, ſed & ſeculares canonicas vetitas fuiſſe cum aliis ſolas agere. vt patet ex Regula canonicarum edita in Conc. Aquiſgranenſi ab Aub. Miræo typis vulgata 1638. *in Cod. reg.*

11. Officiorum deputatio ad vota monialium delata, quam inſtitutum tunc præfectæ tribuit.

Ad ea, quæ diximus, pertinet, vt quæcumque officia monaſtica regula, aut inſtitutum primæuum attribuit ſuperioris diſpoſitioni, ea ad ſuffragia Conuentus non deferantur. id enim ad liberam adminiſtrationem pertinet, vt temporalia & ſpiritualia per ſe, & à ſe deputatos regat. & quamquam Conc. Trid. *de reg. c. 2. verſic. adminiſtratio* velit bonorum monaſticorum ad ſolos officiales eorundem pertinere adminiſtrationem; addit tamen; *ad nutum ſuperiorum amouibiles*: adeóque multò magis admouibiles. præterquam quod Cardinales interpretes reſponderint Concilium loqui tantùm in adminiſtratoribus temporalium; reliquos autem relinqui diſpoſitioni iuris communis 1. *vt poſt Armendar. refert. Barboſ. in Collect. ad Conc. Trid. d. c. 2. n. 18. &* 24. tamen intentio Concilij eo loco non eſt reſtringere authoritatem ſuperiorum, ſed eam relinquere diſpoſitioni cuiuſque inſtituti; & id agere tantùm *d. c. 2.* ne ipſi regulares ſinguli res quaſi ſuas adminiſtrent, ſed ipſi Officiales monaſterij. ideoque nec poteſt Superior præfectã priuare libertate adminiſtrationis commiſſæ, prohibendo ne ipſa inpoſterũ temporalia recipiat; ſed bene ne nimiũ ſe illi det, ne ſpirituali regimini nõ ſufficiat; ſed conſulere vt in ſpiritualibus, ita & magis in temporalibus adiuuas adſumat. vt Conſilium Iethro habet, quod Moyſi dedit; quia, vt in Epiſcopo dicit Conciliũ Rauennatenſe, *etſi valdè idoneus ſit, decet tamẽ vt ſua onera partiatur. c. fin. X. de off. Archipreſ.*

12. Aut adminiſtratio huic ablata illis commiſſa.

CONSVLTATIO XVI.

De filiaf. inuito patre monaſterium ingreſſa.

PAter filiam ſe inuito in monaſterium ingreſſam abſtrahere non poteſt. *l. Deo nobis. 5. hoc etiam C. de epiſ. c. vlt. 19. q. 3.* ſi maior annis 12. fuerit. *c. puella. 20. q. 2. c. oportet. c. in qualibet ibid.* neq; enim patria poteſtas ingreſſum impedire poteſt, ſi patri tantùm ſit pro ratione volũtas. Cæterùm ſi pater iuſtâ causâ moueatur, nõ ceſſat poteſtatis patriæ energia. quare filiã furtim monaſteriũ ingreſſam petere poteſt exhiberi. *l. 1. in prin. D. de lib. exhib.* itemque ex monaſterio educi. *l. 3. d. t. D. de liber. exhibend. item ducend.* & in vtroque interdicto non alia cauſa exigitur, quàm quod exhibendus, educẽduſue ſit in poteſtate. *d. l. 1. & 3. in hoc,* inquit, *interdicto prætor nõ admittit cauſam, cur apud eum ſit is, qui exhiberi debet, ſed omnimodo reſtituendũ putauit, ſi in poteſtate eſt.* ſed ea ratio in ingreſſis monaſterium non ſufficit, propter facultatem, quam iura faciunt inuito patre ingrediendi. quemadmodum nec illud interdictum competit, ſi pater bene concordans matrimonium velit iure patriæ poteſtatis turbare. *d. l. 1. §. pari.* quod argumentum à matrimonio carnali ad ſpirituale duci poteſt: ita vt pater ingreſſam liberè ſolo iure patriæ poteſtatis non poſſit educere: *d. c. vlt.* patrique eſt perſuadendum, *ne acerbè*, inquit lex, *patriam poteſtatem exerceat.* & vero ſi filia ſua ſponte ingreſſa eſt, inutile eſt interdictum, cum liberam facultatem abeundi, vel remanendi habet. *l. vlt. D. eod. niſi,* inquit lex, *ſi inter duos qui ſe patres dicerent controuerſia eſſet, & alter ab altero exhiberi eam deſideraret.* Itaque pater filiam exhiberi rectè petit à monaſterij Superiore, patris etiam locum occupante: quæ tamen officio defungitur, ſi declaret ſe ei abeundi, manendi, ducendique poteſtaaem facere, bonâ fide. *ob d. l. vlt.*

1. Exhibenda patri petenti!

2. Non ſolo iure patriæ poteſtatis:

3. Quo acerbè vti non debet:

4. Et ſufficit exeundi facultatem fieri.

Sed quoniam aliquando, qui non ritè ingrediuntur, ſed furtim, inſciiſque parentibus, rectè præſumuntur ſolicitati, ſeducti, circumuenti; meritò exhibendi ſunt. *l. 3. §. ſi quis volentem. D. de lib. hom. exhib.* quod interdictum omnem eum liberum exhiberi iubet, qui dolo malo retinetur. *l. 1. in princ. eod. & ſi volentem,* inquit, *d. l. 3. quidem retineat, non tamen ſine calliditate circumuentum. vel ſeductum, vel ſolicitatum, neque bonâ vel probabili ratione hoc facit, rectè dicetur dolo malo retinere.* & ſanè huc ſpectant importunæ preces, ſolicitationes, callidæ perſuaſiones, quibus tenera ætas, & immatura deuotio, facilè ſuccumbit, & quas DD. multi ad raptum retulerunt. *Sanchez. de mat. lib. 7. d. 12. num. 10.*

5. Et dolo non retineri.

Ideoque Concilium Tridentinum libertati monialium proſpicere volens *ſ. 25. de regular. c. 17.* decreuit, ne qua ante habitum ſuſcipiat, nec poſtea profeſſionem emittat, quàm per Epiſcopum, aut ab eo ſurrogatum examinata ſit, an coacta, an ſeducta ſit, an ſciat quid agat? atque hæc eadem explorare poſſe patrem meritò diximus *in Ind. lib. 3. c. 2. n. 5. & ſeqq.* & ex D. Chryſoſtomo, cùm pater ſpiritualia non impedit. omnia illi tribuenda eſſe, quę comprehenduntur pręcepto decalogi; *Honora patrem, & matrem.* cui & adſtipulatur D. Gregorius Homil. 37. in Euangel. *eos,* inquit, *qui nobis carnis cognatione coniuncti ſunt, diligamus; & quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus.* agit autem de Lucæ Euangelio *c. 14.* vbi ait Chriſtus, *ſi quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Ergo ſi quis venit ad Chriſtum & patrem aduerſarium in via Dei non patitur, debet diligere, & honorare: & ſicut eccleſia ſemper deteſtata eſt matrimonia à filiisf. ſine conſenſu parentum contracta, quamuis ea irrita non ſint, *Trid. ſ. 24. de mat. c. 1.* ſic etiam ſuo quidem modo dicendum eſt de matrimoniis ſpiritualibus, ſeu monaſteriorum ingreſſibus, vt eos deteſtetur, qui

6. Sed exhibetur vt pater examinare ea poſſit, an ſponte, an ſeducta ſit ingreſſa.

7. Quod cùm parentes tãtùm cupiũt, non vocationi reſiſtere non rectè iis inſcijs filij monaſterium ingrediuntur.

fiunt

fiunt inſciis, & non rogatis parentibus, qui pij ſint, & in via Dei filiis aduerſari non volunt, ſed explorare tantùm an coacti, an ſeducti ſint, an ſciant quid agant, an conditiones habeant requiſitas, iuxta monaſterij, & Ordinis regulam, & auſteritates.

Vt in raptis ad matrimonium carnale, ita in ſeductis ad ſpirituale datur ſequeſtratio.

8. Iterum quemadmodum Concil. Trid. *ſ.24. de mat. c.6.* inter raptorem & raptam non vult conſiſtere matrimonium, quam diu ipſa in poteſtate raptoris manſerit; ſed eam à raptore ſeparari, & in loco libero & tuto conſtitui: ita dicendum eſt allegante patre raptum, circumuentionem, ſolicitationem, ſeductionem, educi filiam debere ex monaſterio, extra poteſtatem monialium; ſeparari, loco libero, & tuto conſtitui, exhiberi, ſeu in publicum produci, extra ſecretum, vt loquitur *d. l.3. §. exhibere. D. de lib. hom. lib. exhib.* extra clauſtrum produci, vim non fieri, quo minus patri filiam ducere liceat. *l. 3. D. de lib. exhib.*

Etiam quoad habitum exhibenda eſt.

9. Imò ſi furtim ingreſſa filia, religionis habitu mox eſt induta, non iniuſtè petit parens eam exhiberi, atque reſtitui in eodem habitu, quo ſe ſubduxit. *l. Iulianus. 9. §. quantum in V.* exhibere, *eſt in eadem cauſa præſtare: reſtituit, qui ſimul & cauſam actori reddit: l. 35. D. de verb. ſignif.* & iterum *l. 75. eod. reſtituere is videtur, qui id reſtituit, quod habiturus eſſet actor, ſi controuerſia ei facta non fuiſſet.* filia patrem ſpoliauit quoad perſonam ſuam non tantùm, ſed etiam quoad habitum conditionis indicem: iuſtum itaque eſt omnia redintegrari, quoad omnia patrem ſpoliatum reſtitui: *tot. tit. de reſt. ſpol.* nam & verbo reſtitutionis etiam vtitur *l. 1. D. de exhib. lib. eoq́;* omnis vtilitas actoris continetur: *l. 81. D. de verb. ſignif.* qua eadem ex cauſa *in l. t. vbi cauſa ſtat.* reſcriptum eſt, eam, quæ cùm ſeruiret, fugit, libertatem ſibi vendicans; eo loco litigare compellendam eſſe, vnde quaſi fugitiua receſſit. vbi poſſeſſori omnia reſtituuntur etiam forum, & Iudex, apud quem citra fugam cauſa ſtatus agi debuiſſet, qua ex lege aliqui contendunt tales quaſi fugitiuas nouitias coram priori iudice ſeculari quoad ſui exhibitionem, & eductionem poſſe conueniri. Sed non ſunt pares termini, quia filijf. aut ſerui non poſſunt cauſam ſuam in ſæculo mutare, vt filijf. poſſunt ſtatum mutare ſibi per ingreſſum monaſterij.

Et quamquam referatur declaratio quędam Cardinalium Concilij Tridentini interpretũ, quod examen veſtiendæ aut profeſſuræ monialis, non debeat fieri extra clauſtrum, aut cancellos; dummodo conſtet examinandã eſſe ſolam; tamen dubitare licet an ea declaratio ſit authentica, ac genuina: & porrò vt id opus non ſit, dum nemo queritur, ſed ex officio tantùm *per d. c. 17.* iniuncto ſit examen; tamen

Et extra clauſtrum.

10. cùm pater allegat raptum, ſeductionemq́ue, iuſtius æquius videtur, vt filia extra poteſtatem monialium conſtituatur, & ad alium liberum locum & tutum educatur, *arg. d. c. 6. Vid. Choppin. Mon. l. 2. t. 2. nu. 4.* quoniam illo caſu præſumptio eſt pro libertate, quodq́ue dolus & malitia abſit: hic autem allegante patre raptum, dolum, ſeductionem, præter ius patriæ poteſtatis exhibendi, ducendiq́ue; ſurgit præſumptio contra ingreſſam patre inſcio, neque rogato, quod alterius dolo ſit ſeducta, vt in raptis dicit Iuſtin. *l. vlt. C. de rapt. virg. ſub fin. hoc ipſum*, inquit, *velle mulierem ab inſidiis nequiſſimi hominis, qui rapinam meditatur, inducitur, niſi etenim eam ſolicitauerit, niſi odioſis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus ſeſe prodere*: ergo ſuo modo niſi circumuenta, patre non rogato, quem in via Dei aduerſarium non patitur, non foret ingreſſa. cùm eum diligere, honorare, omnia tribuere debuiſſet; adeoq́ue rogare, & conari eius aſſenſum impetrare: & cum ſpiritu diſcretionis Deo ſui ſacrificium facere, ſine offenſa patris, quem Deus honorari præcepit: & ex cuius inſtituto in omni ſacrificio olim ſal adhibebatur, teſſera diſcretionis, quâ duas tabulas coniunctas retinere poſſet, vt & Deum diligeret, & ſimul proximum; ſub quo nomine in prima linea conſiſtunt parentes.

Vnde etiam examinata ex officio, inſtante patre ſeparari nihiluminus poteſt, & alio loco conſtitui. quia etſi ordinariè ſufficiat illud examen ex officio factum; tamen quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio: adeoq́ue allegato raptu, dolo, circumuentione, maior cautela eſt adhibenda.

Neque ſufficit ad eam excludendam, obiicere; quod alicui Ordini aut monaſterio id non ſit in more poſitum; quoniam in inquirenda ingreſſuræ libertate nulla Iudicis diligentia poteſt eſſe nimia; nihil omittendum eſt, quod libertatem ſecuram facere poteſt; iudicantem cuncta rimari oportet. *c. iudicantem. 30. q.5.* Ideoq́ue rectè Concilium prouinciale Mechlinienſe 2. à Sede Apoſtolica comprobatum, *tit. de regular. c.7.* libertati virginum proſpicere volens, ſuſtulit omnia ſtatuta, & conſuetudines, quæ dictæ *libertati*, inquit, *aliquo modo officere poſſunt.* 11.

Nec obſtant Ordinum mores aut ſtatuta.

Inſuper ad hæc decernenda non opus eſt ſcriptis litibus; ſufficit verbalis diſceptatio: ne quidem iudicialis ſummaria exigitur; qualis in Clem. *ſæpè de verb. ſignif.* ſed velox expeditio, quam commendat *Nouella 79.* in cauſis monachorum. & vt monaſticæ regularum difficultates ſine ordine iuris determinantur. qua de re egimus *in iur. pont. non. anal. de accuſ. n.9.* quinimò ſine lite vlla pater educit filiam. *d. l. 3. de lib. exhib.* quæ eſſe non poteſt inter patrem & filium *l. 4. D. de iudic.* niſi, vt ex caſtrenſi peculio *ibid.* ita de hac cauſa ſpirituali, quæ non pertinet ad patris poteſtatem omni ex parte; adeoq́ue hæc omnia non tam ad formulas actionum, quàm nobile officium iudicis pertinent. 12.

Expeditè ac planè hæc peragenda.

Sed neque excludi poteſt per appellationem huiuſmodi exhibitio, eductio, ſeu ſeparatio, & in loco tuto conſtitutio, ob rationes legum ſupra citatarum, & quoniam in materia raptus etiam appellationi locus non eſt. *d. l. vn. §. quibus, & ſi appellare voluerint, nullam damus licentiam*: deinde 13.

Et appellatione non obſtante.

quia

quia in his, quæ non patiuntur moram, appellationes respuuntur: *l. si res dilationem. D. de appell. recip.* vt in momentanea possessione: *l. vnic. C si à momentanea*, adeoque sequestratione: *Clem. vn. de sequest. poss. & fruct. & ibi DD.* Denique quoniam nullum est in ea re grauamen, multò minus per diffinitiuam irreparabile: quo casu appellationes recipi vetat Concilium Trident. ordinationesque contrarias nullius facit momenti: *s. 24. c. 20.* & si in contrarium quid fiat, friuolum reputari, & ad exhi-

14\. bitionem, separationem, & loco libero constitutionem executiuè procedi potest: tam per censuras, quàm brachij secularis implorationem, seruato *c. 3. s. 25. Concil. Trid. & c. 4. t. 25. de ser. & iuris. Concilij prouincialis Mechliniensis 2. & statutis Curiarum ecclesiasticarum eiusdem prouinciæ tit. 2. de officiali ar. 8.* & Concordatis inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem initis *anno 1541. §. de caus. testam, vers. a. in V. & poterit* (Iudex ecclesiasticus) *sententiam suam per censuras exequi, vel per iudices seculares requisitionem.*

Et executio fieri per censuras & brachij secularis implorationem.

CONSVLTATIO XVII.

An in nobilium canonicarum collegiis tenues ac frequentes præbendas obtinentibus locum habeat Vnio beneficiorum simplicium?

Potissima quæ in hoc negotio considerari
1\. potest difficultas est, quod huiusmodi collegia laica omninò videantur, ideoque incapacia beneficiorum vt laici. *c. in ecclesia. X. de instit. c. ex literis. X. de transact.* Sed eùm pluribus superioris inferiorisque Germaniæ locis talia collegia sint fundata, & collegæ etiam vtriusque sexus præbendas possideant ab origine sua pluribus nunc sæculis, ab isto tot sæculorum vsu è contrario inferendum est istiusmodi collegium potius esse ecclesiasticum.

An hæc collegia sint laica, ideoque incapacia?

2\. Sed & Abbatissa, quæ collegij caput est, dignitatem, suoque modo beneficium obtinet, iurisdictionem ecclesiasticam exercet, clericos & canonicas suspendit, ac corrigit: *c. dilecta. X. de maior. & obed.* solemni modo, ex iuris dispositione, sicut aliæ veri nominis Abbatissæ, eligi debet: *c. indemnitatibus. § penult. de elect. in 6.* omnes notas ecclesiasticæ in suo sexu dignitatis habet, membra autem & caput diuerso iure censeri non possunt. *c. requisisti. X. de testam.*

Imo Abbatissa vt spiritualia exercet.

3\. Neque refert, quod canonicæ nuptias iniri possint: quoniam ex eo non sequitur laicas esse; sed id tantùm, quod potius seculares sint, quàm regulares, id est, voto status religiosi, atque ita perpetuæ continentiæ obstrictæ.

Nuptias canonicæ contrahere possunt.

4\. Siquidem rectè dicit Bonifacius VIII. *in d.*

Vt canonici.

§. penult. istiusmodi canonicas iuxta quarundam prouinciarum consuetudinem, nec propriis renunciare, nec professionem facere regularem; sed viuere, vt in secularibus ecclesiis canonicos seculares.

Atqui canonici seculares nec voto se obligant, nec ad continentiam perpetuam tenentur (nisi quod nunc Concilium Tridentinum cathedrales sacris initiari iusserit *s. 24. c. 12.*) adeoque dimissis præbendis ad nuptias conuolare possunt. 5.

Seu clerici seculares.

Nec iterum refert, quod canonicæ clericali charactere non insigniantur; quoniam tonsura Ordo est, vel ad ordinem tendit; fœminæ autem propter sexum Ordinum non sunt capaces, neque initiantur; tametsi suo modo & clericæ, & diaconissæ, & presbyteræ vocitentur, nec minus quàm viri in sortem vocentur, & partem Domini (quam clerus sonat, *c. cleros distinct. 21.*) ob eamque rationem moniales, quibus nec character clericalis datur, à nomine ecclesiasticæ esse negantur. 6.

In sortem Domini vocati.

Sors ergo Domini, & destinatio vitæ ex publico instituto suscepta, statum personasque ecclesiasticas facit, & à laicis discriminat.

Duo siquidem *sunt genera Christianorum*, inquit Hieronymus, *c. duo 12. q. 1. est autem vnum genus, quod mancipatum est diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi ab omni strepitu temporalium cessare conuenit, vt sunt clerici, & Deo deuoti videlicet conuersi. κλῆρος enim græcè latinè sors.* & infra, *aliud verò genus est Christianorum, vt sunt laici. λαὸς enim græcè, est populus latinè.* Sic & Iustinianus *Nouella, Quomodo oporteat Episcopos in princ. const. 6.* distantiam inter sacerdotium & imperium ponit, *quod illud quidem diuinis ministrans, hoc autem humanis sit præsidens.* vt ecclesiasticorum destinatio sit vacare rebus diuinis; laicorum autem rebus secularibus immorari. Sic Isidorus *in d. c. cleros. generaliter*, inquit, *clerici nuncupantur omnes, qui in ecclesia Christi deseruiunt.* & Spigelius *in lexico V. clericus ex Alciato lib. 5. pararg.* aliam clerici ex græca deriuatione significationem facit, quod quilibet in decuria sua distribueretur, vt sibi mandato munere fungeretur, vel quod ad hæredium, patrimoniumque diuinum sint adsciti, quod olim forte diceretur hæreditas. vnde & cùm clerici tondentur, pronunciandum illis proponitur illud Dauidicum; *psal. 15. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.* & Concil. Trid. *s. 23. c. 6.* tam in clericis coniugatis, quàm aliis requirit, vt alicui ecclesiæ adscribantur, atque ministrent. 7.

Decurijs suis adscripti.

Iam verò canonicæ seculares adscriptæ suis ecclesiis secularibus, in iis viuunt vt canonici seculares, horas canonicas decantant, orationi, & cultui diuino vacant, in sortem & partem domini sunt vocatæ, vt canonici; neque priuatâ tantùm deuotione, sed ex publico instituto: quod consuetudinem quarundam Prouinciarum vocat Bonifac. VIII. *in d. §. penult.* sed ex re ipsa verius institutum est ecclesiæ, non quidem vniuersalis, sed 8. 9.

Seu ecclesijs.

Sic & cano-

Con-

nicæ ex instituto ecclesiæ nationalis.

Concilij Nationalis sub Ludouico Pio Aquisgrani celebrati : quod tam canonicarum secularium, quàm canonicorum institutum probauit; ordinationesque præscripsit. & impresse nunc exstant *in tom. 2. Conciliorum antiquorum Galliæ sub Ludouico Pio Imp. ad annum Christi 816.* & nos *in Iur. pont. nou. anal. tit. de regul. num. 4. & seqq.* scita nonnulla ex eo prælibauimus ; ex illis, aliisque docuimus canonicas seculares quoad subiectionem fori episcopalis, subsidia portionum canonicarum, reparandarumque ecclesiarum censeri ecclesiasticas ; visitationumque intuitu : atque vt eas admittant ex Clem. attendentes *de stat. monach. vbi* si exemptæ sint, delegata; sin minus, tamquam subiectæ, ordinariâ authoritate ab

10. Eoque vt Ecclesiasticæ.

Episcopis visitentur. sed & re ipsâ atque vsu notorium est respectu nominationum beneficialium collegia hæc pro ecclesiasticis haberi; cùm in illis hæ obtineant, quæ tamen in laicis patronis nullatenus locum habent.

Quo in genere Charond. *lib. 7. resp. 195.* longâ dissertatione contendit Vniuersitatem Parisiensem esse corpus laicum: atque inde deducit hunc effectum, quod propterea patronatibus illius, tanquam laicis, Pontifex derogare non possit; sed collationes seu præsentationes illius intactæ semper censeantur : cùm ergo

11. Vt intuitu Nominationum Louaniensium censentur.

hic contrarium effectum habeamus, vt per bullas Pontificias nominationum Louaniensium derogatum sit iuribus patronalibus horum collegiorum, & in illis receptæ sint nominationes Louanienses, per quas restringuntur, & impediuntur collationes seu præsentationes patronales ; sequitur hæc collegia esse ecclesiastica, non laica.

12. Ex aliis.

Id quod corroborant, & hæ insuper notæ, quòd imprimis origo eorum sit ecclesiastica, siquidem deuotionis causâ structa sunt, & in veteribus scriptis etiam quædam monasteria puellarum vocantur. monasterij nomen non est populare, aut laicum; nec quæ Deo à Pontificibus dedicantur laica manent. Nomē porrò monasterij, etsi principali significatione indicaret locum regularem, tamen vsus etiam ad secularia collegia transtulit, tā fœminini sexus, vt *Munster-Bilsen*, quàm & cathedrales virorum ; vt *Monasteriense, & Vltraiectinum*, atque alibi : eo fortè quod populus, penes quem est vsus vocabulorum, vulgò non animaduerteret differentiam inter regulares & canonicas domos, quas viderent symbolizare in diuinis officiis peragendis, & multâ vitæ ducendæ parte, in communi refectorio, dormitorio, &c. quæ etiamnum exstant in multis collegiis secularibus, cum ambitu, aliisque plurimis ædificiis quasi religiosis. ad quem modum accipiendum est, quod *ex Concilio Triburiensi* dicitur *in c. quicumque. 12. q. 5.* vt qui ex gradu ecclesiastico sine testamento, & cognatione decesserit, hæreditas eius ad ecclesiam, vbi deseruiuit, deuoluatur; similiter de sanctimonialibus : cum sanctimoniales proprij nominis hæreditatem non habeant, nec testamentum scribere possint.

Sed &, vtcumque res olim fuerint, præsens horum collegiorum status est, vt sint ecclesiæ collegiatæ seculares, & tales agnoscuntur ab Ordinariis locorum, cæterisque passim omnibus, capitula habeant, & ecclesias, quæ non sunt nomina laïca. 13. Nominantur collegia ecclesiastica.

Visitantur insuper Collegia authoritate ecclesiasticâ, vitæ instituta ab eadem accipiunt, & Ordinationes adhuc cùm opus est, in processionibus non tantùm inter ecclesiasticos procedunt, sacerdotes, sacellanos producunt, & canonicos de suo collegio; sed & supra reliquū clerum supereminent, dignissimum locum sustinente ipsâ Abbatissâ, pedo, Prælatorum ecclesiasticorum insigni, antè lato. 14. Visitantur ab Episcopis.

Quinimò in Synodis diœcesanis interueniunt per suos deputatos, vt patet in impressis illarum plurium decretis. 15. Synodis per suos syndicos interueniunt.

Denique, vt vno verbo absoluamus, viuunt canonicæ, sicut ait Bonifacius VIII. *in suis ecclesiis secularibus, sicut ipsi canonici viri, secundùm consuetudinem quarundam prouinciarum:* vt inquit ille, seu vt verius supra diximus, secundùm institutum à Concilio Nationali Aquisgranensi eis præscriptum, quæ certè omnia nullatenus sunt plebæa, popularia, aut laica, sed ecclesiastica, vt status ipse virorum canonicorum. 16. Habent vt canonici seculares.

Id quod ex iuris ratione firmari potest per ea, quæ tradit Cucchus *in institut. maior. lib. 3. tit. 8. de personis ecclesiasticis nulli Ordini adscriptis. L. Molina tom. 3. de tribut. tract. 2. d. 671. & in terminis Syluester in summa V. ecclesia 1. §. 6.* vbi post Archidiaconū expressè dicit mulieres canonicas seculares nuncupatas esse ecclesiasticas, gaudentes priuilegio personæ, & fori.

Et, quamuis *ibidem ex Archidiacono* asserat statum earum non esse approbatum, quod ipsi Pontifices in supra allegatis constitutionibus dicunt; sed magis reprobatum, id tamen non dicunt ipsi Pontifices : nec verè reprobatus est, vt rectius docet Azor. *inst. moral. lib. 13. c. 9.* §. 5. Bonifacius quidem VIII. & Clemens V. protestantur se per ea, quæ de illarum visitatione, electione, &c. ordinarunt, statum illarum nolle approbare vt religionem; non tamen improbant eam viuendi normam, & institutum, vt ait Azor. qua in re est animaduertendum Honorium III. *in d. c. dilecta* non adiicere eandem clausulam, sed simpliciter iubere Abbatissæ canonicos, & clericos obedire, & revereri eius suspensionem, salubria monita, & mandata obseruare. 17. Quamuis illarum status non sit approbatus. 18. Vt religio. 19. Sed neque improbatus.

Eundem tamen Honorium III. immediatè successisse Innocent. III. qui paulò antè damnauerat omnes religiones, quæ non essent de regula aliqua approbata. *c. fin. X. de relig. dom.* qui propterea promptior, & procliuior esse debuisset ob recentem illius constitutionem in Concilio generali latam ad canonicarum damnationem, si ea mens illius, aut Concilij fuisset.

Nec ad rem facit c. perniciosam 18. q. 2. quoniā ipse textus solutionē Azorij probat, quod mulieres, de quibus ibi agitur, sanctimoniales 20. Soluitur c. pernic. 18. q. 2.

les esse volebant, nec tamen viuebant secundùm regulam Basilij, Benedicti, aut Augustini,& hospites minus religiosos inhonesto,& detestando flagitio suscipiebant, quæ hic non quadrant.

Prout nec quadrat quod d.c. perniciosam *in fine* prohibet, ne sanctimoniales simul cum canonicis, vel monachis in ecclesia in vno choro conueniant ad psallendum, quoniam nec canonicæ in vno choro psallunt cum viris canonicis, sed loco distinctæ sunt, quamuis non ferratis cancellis vt moniales, pro honesta patriæ libertate, quam non omnium aliarum nationum genij æquè admitterent.

21. *Cur institutum hoc alibi minus receptum?*

Ob eamque fortè causam noluerunt Pontifices institutum hoc generali ecclesiæ decreto approbare; ne in aliis, calidis fortè regionibus, hîc innoxia libertas huius instituti, ibi vergeret in religionis & castitatis detrimentum; & *ad inhonesta & detestanda flagitia*: vt loquitur d.c. *perniciosam*: Non omnis fert omnia tellus. quædam hîc salubria remedia, sub alio climate sunt venena. Alioquin & Sedes Apostolica reuelatam, vt volunt, à Saluatore regulam S. Brigittæ, Principis Suedicæ, terræ frigidæ, quæ vtriusque sexus regulares coniungit, quamuis ædificiis religiosis & choro distinctos, approbauit.

22. *Ab exteris minus agnitum.*

Nec sanè sine iniuria dici possent collegia tam irreprehensibiliter viuentia videri reprobata. In quo tamen minus peccarit Archidiaconus aut Syluester, exteri homines, qui vitam canonicarum laudabilem, de longe auditam, non tam facilè potuerunt apprehendere, quàm nostræ nationis homines oculis videre. nec illi fortè Concilij Aquisgranensis, non œcumenici, notitiam habuerunt.

23. *Priuilegiis, beneficiorū vnionibus donatum.*

Ad extremum, id lubet hîc tantùm addere, hæc collegia in Belgio, & vicina Germania non tantùm esse fundata, seu dotata à principibus personis, sed & à Pontificibus summis, Archiepiscopis, atque Episcopis locorum summis priuilegiis aucta, atque iam olim vnionibus beneficiorum, tam curatorum, quàm simplicium.

Canonissarum ergo collegia secularia sunt, non regularia: canonissæ absolutè seculares, non regulares: quod iam satis est dictum: sed seculares canonicæ, non laicæ: ecclesia illarum non laica est, sed collegiata secularis, sicut virorum: in ea viuunt sicut canonici: vt dicit Bonif. VIII. non vt regulares: non tamen magis laicæ, quàm viri canonici.

24. *Ecclesiasticū seculare, non regulare, vel laicum.*

Nec rectè tamen dicitur, ad odium illis conflandum, quod canonissæ dimissis præbendis ad nuptias conuolare soleant: quod idem est, ac si dicas consueuerint: quasi omnium is mos sit: *vt in l palam. D. de rit. nupt.* palàm quæstum facere dicitur non tantùm, quæ in lupanari se prostituit; verum etiam, si qua, vt assolet, pudori suo non parcit: si qua verò cum vno & altero se commiscuit, non videtur palàm quæstum facere; nec solere id dicitur, quod vnus facit, aut alter; sed quod passim omnes. atqui ex his collegiis non omnes ad nuptias conuolant: quod aliquæ nubunt; non tanti est, vt solere, aut consueuisse generatim dici possint: vt collegij ea consuetudo dicatur esse omninò, aut mores.

25. *Canonicis permissum nubere non obest.*

Liberum porrò esse earum institutum voto continentiæ regulari non astrictum: sed quod, quandocumque illis placuerit, possint nubere; non facit eas laicas; non magis, quàm canonicos viros, qui eandem libertatem, & facultatem de iure habent; exceptis nunc cathedralibus canonicis: tametsi nec quoad hoc Concilij Tridentini decretum sit vbique receptum; vt constat in ecclesia Leodiensi, aliisque pluribus Germanicis. 26. *Vt viris canonicis, non cathedralibus.*

Atqui c. sicut vnire. *X. de excess. Prælat.* indistinctè permittit ecclesias, & beneficia suæ diœcesis vnire non tantùm iis, quibus nuptiæ sint interdictæ: vt & c. pro translatione. *X. de off. leg. & c. nisi specialis eod. tit.* & disertè præbendæ vnionem fieri exprimitur *in c. extirpandæ. § qui vero. X. de præbend.* & Episcopum id posse in *c. expositusti eod. c. nullus de iur. patron. Clem. si vna de reb. eccles. non alienand.* idemque vsus, & generalis consuetudo, quam ponderat d.c. *nisi.* probari possit mille diplomatibus vnionum Capitulis factarum, quorum collegis permissa est saeculras vxorem ducendi: quam tamen, vt diximus, Concilium Tridentinum restrinxit in Capitulis cathedralibus: sed in iis dumtaxat; & disertè permisit nouissimè Concil. Trid. *f. 24. c. 15.* in locis insignibus, vbi præbendæ sunt tenues, simplicium beneficiorum fieri vniones: quales etiam olim, vt diximus, innumeræ factæ Collegiis canonicarum fœminarum. 27. *Vniones beneficiorum ecclesijs indistinctè permissum.*

Quinimò, ne hæreamus in nomine, nemo est, qui negare possit religiosum saltem locum dici posse has ecclesias collegiatas seculares; quo sensu religiosæ dicuntur omnes piæ domus, hospitalia, xenodochia, nosocomia, &c. quamuis ad puros laicos peregrinos, pauperes, senes excipiendos instituta; sed & his ecclesiarum, beneficiorumque vnio fieri possit: vt expressum est in Clem. *fin. de reb. eccles. non alien.* si vna, inquit, ecclesia alteri ecclesiæ, seu dignitati, vel præbendæ per Episcopum vniatur, aut religioso loco donetur, &c. *nequaquam id poterit impugnari.* præsertim, cùm vnio facta est accessoriè; quæ operetur extinctionem, & suppressionem nominis, & tituli beneficij vniti; ita vt amplius beneficium dici non possit, sed iudicetur vt prædium eius, cui fit vnio. *ita Garcias de benef. p. 12. de vnion. c. 10. n. 2. vbi multis probat.* 28. *Et locis religiosis, vt saltem sunt huiusmodi collegia.*

Verum quidem est, extra iuris volumina constitutionem esse Concilij Constantiensis, vt, *si non ex rationabilibus causis, & veris, vniones fuerint factæ, reuocentur iustitiâ mediante:* id quod & in Concilio *Tridentino f. 7. c. 6.* decretum est, quodque nisi *ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis, coram loci Ordinario, vocatis: quorum interest, verificandis factas fuisse constiterit, per obreptionem obtentæ præsumantur,* ac 29. *Vnio rationabilem causam exigit.*

ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omninò careant. & conuenit regula 25. *Cancellaria*, *vt in vnionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest.* sed nihil horum aufert Ordinariis potestatem iure competentem, quò minus vniones facere possint, si causa sit legitima, vel rationabilis, seu, vt loquitur d. c. exposuisti, *si euidens necessitas, aut vtilitas exigat* (quo casu etiam tenetur Ordinarius vnionem facere, aut superior supplere potest: *c. nullus. X. de iur. patron.*) & dummodo forma seruetur, vt vocatis quorum interest causa cognoscatur, & verificetur.

29. At verò in nostra quæstione causa legitima & rationabilis accedit, vtilitas ecclesiæ, tenuitas præbendarum, & ex vnione supplementum necessarium distributionum: quam causam probat ipsum Conc. Trid. *s. 24. d. c. 15.*

Qualem?

30. Enimuerò Concilium Constantiense vniones sine rationabilibus causis, & veris factas *reuocabimus*, inquit, *iustitiâ mediante*: id est, partibus in iudicio petitorio auditis, vt tantisper sustineatur vetus possessio, donec titulus fuerit reuocatus, causâ illius vtique petitoriâ cognitâ. sic Cancellaria Brabantiæ vnionem monasterij Bogardorum Louaniensium in petitorio cognoscendam remisit ad Iudices ecclesiasticos. rectius quàm Galli, tanquam ex abusu, si quem commententur, factas ipsi in seculari iudicio rescindunt, &, perinde ac si factæ non essent, de causa pronuntiant. *Rebuff. de vnion. reuoc. n. 30. in prax. benef.* sed dum Galli abusum crepant, ipsimet sacris constitutionibus quàm maximè abutuntur: Constantiensisque Concilij decreto apertè aduersantur: vbi qui loquuntur, *reuocabimus iustitiâ mediante*, non sunt laici.

Causa cognita demù irritanda.

31. ab ecclesia

Praxis autem Belgica reuerentior est, vt conformiter Concilio ipsi Iudices ecclesiastici vniones iniustè factas reuocent iustitiâ mediante, & partibus in petitorio auditis: & *in d. c. sicut. vnire.* Episcopus vnionem malè factam soluit: & Trid. *s. 7. c. 6.* & eius est tollere cuius est statuere. *l. quod iussit. D. de iudic.* Rebuff. *vbi sup. n. 15. & seq.* ita de iure fieri tradit. sed neque abusus apparere potest, vbi & causa liquet, & forma seruata est.

Et sanè Bonif. VIII. in extrauag. *vnam de maior.* distinguens spiritualem & secularem potestatem, *generaliter*, inquit, *si deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spirituali: si deuiat spiritualis minor; à suo superiore: si suprema; à solo Deo, non ab homine poterit iudicari: testante Apostolo, spiritualis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur.* Ita Bonif. sed Genius Gallicus hæc ferre non potuit, sed aures Clementis V. fatigauit, donec obtinuit Extrauag. *meruit de priuil.* Sed Principes & patria nostra semper fuit religiosior, quam vt secundùm praxim Gallicam iudicia sua sacrorum canonum contemptu deformarent, & ipsi acta ecclesiæ rescinderent.

32. Et quidem iustitiâ mediante fieri vult reuocationem Concilium Constantiense; id est, auditâ parte: vt nec noceat, si quod diploma impetretur, aliter etiam à Pontifice, aut S. Cong. Concil. Trid. Interpp. *tunc demum relationibus*, inquit, *l. 2. C. de relat. plena veritas est, cùm vel allegationibus repelluntur, vel probantur assensu, ideoq. parti exemplum datur, & refutatoria preces offeruntur, & acta necessariò sociantur. l. 1. & 3. C. eod.*

audita parte

Per hæc eadem quæ dicta sunt soluitur, quod solius Papæ sit beneficium dare laico, beneficium secularizare, laicos ad id habilitare, alterare statum beneficij, & cætera id genus: cùm vel locum saltem religiosum esse sufficerit, vt xenodochium, nosocomium, &c. vt *in Clem. fin. de relig. dom.* quomodo etiam per Concilium Tridentinum *s. 23. c. 18.* iubentur beneficia simplicia vniri Seminario puerorum Grammaticorum, qui locus religiosus dumtaxat est.

Præsertim cum vnio fit accessoriè, quo casu beneficium vnitum amittit statum, & per incorporationem ad instar prædij redigitur. *Garcias de benef. d. p. 12. c. 10. n. 12. & seqq.* quando vnio facta sit loco regulari, nec requirit eiusdem generis homines. *c. vnic. de cappel. monach. in 6. & simil.* quamuis in collationibus secularia beneficia secularibus, regularia regularibus danda sint. *Concil. Trid. s. 14. c. 10. s. 25. c. 21. de regular. c. cum de beneficio. de prabend. in 6.* 33.

Vnio accessoriè facta minus impugnari potest.

Rursùm quod obiici potest in materia odiosa, vt est vnionum, fœmininum non comprehendi sub masculino; atque ita quod hîc est statutum à *Conc. Trid. s. 24. c. 15.* de canonicis viris, non obtinere in canonissis: respondendum est primò, quòd vnio non simpliciter vigore Concilij Tridentini, sed etiam iuris communis fieri possit: quippe quòd authoritatem tribuit Ordinario faciendi vniones præbendis, cùm necessitas aut vtilitas id exigit, vt ex pluribus iuris locis supra est demonstratum. 2. Concil. Trid. *d. c. 15.* decretum sine distinctione sexus loquitur, vt liceat Episcopis in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis insignibus, vbi frequentes & tenues sunt præbendæ, beneficia simplicia vnire: in explicatione quidem tenuitatis vtitur vocabulo masculino, vt sustinendo decenti canonicorum gradui non sufficiant; sed id vniuersale decretum ad sexum non restringit, & frequentioris sermonis gratiâ accidit. nec verò odiosa vnio est, cùm eam necessitas vel vtilitas exigit; sed ea solum, quæ olim solebat fieri in gratiam personarum: vt propterea hic non debeat considerari sexus, & persona, sed causa. vnde Rebuff. *in prax. benef. tit. de vnion. n. 9.* temporales vniones in gratiam seu ad vitam personæ factas non recipi ait in Francia. & Conc. Constantiense statuit reuocandas vniones gratiosas, seu sine rationabilibus, & veris causis factas. *licet*, inquit, *Apostolica Sedis authoritas interuenerit.* sed submissiori loquendi modo Concilium Trid. *s. 7. c. 6.* decernit, vt subreptitiæ præsumantur, & viribus careant; nisi aliter à Sede Apostolica declaratum 34. 35.

Quod in viris Canonicis quoad vnionem statutum est in fœminis obtineat?

Vniones gratiosæ & personales sublatæ.

ratum fuerit. vt ei gratiosas adhuc vniones facere permittat ex plenitudine potestatis, si ita mentem suam esse declaret. Itaque cùm ecclesiæ collegiatæ canonicarum nobilium hîc omnes sint insignes, & in quibusdam frequentia, & tennitas præbendarum, locus esse Concilij decreto potest, sine sexus aut personarum acceptione: tametsi neque sint collegia simpliciter fœminina, sed & viri canonici annumerentur, & magis dignum trahat ad se minus dignum.

36. Non obstat quod beneficium vnitũ sit de patronatu huius collegij.

Nec obstabit vllatenus, quod beneficium fuerit de patronatu eiusdem collegij; adeoque quod illius consensus in rem suam datus non sufficiat, sicut in Episcopo & Capitulo dicitur *in d. Clem. fin. de reb. eccles. non alien.* quod eorum consensus non sufficiat, vt suæ mensæ vniatur: quoniam longè hæc distant: quoniam episcopus cum sibi vel Capitulo vnit rem suam, tantùm ipse agit: & procliuius est vt in propriis cæcutiamus: at in nostro casu interuenit Ordinarius, consensus autem collegij iudicio superioris accedit, & validè, quamuis in rem suam. sic rectè etiam consul apud se ipsum adoptatur, in rem suam consentiens *l. si consul. D. de adopt.* multaque similia voluntariæ iurisdictionis sic rectè peraguntur. *qua notat ibi glos. ad V. filiusf.*

Et verò sicut non requiritur ipsius rectoris beneficij consensus, ita nec, si vacat, defensor super eo dandus est, vt disertè decidit *d. Clem. fin.* multò minus insolito hîc modo vocandus est aduocatus regius in causa, vbi nulli patronatui aut iuri regio præiudicari potest, sed collegio beneficium accedere, & conditio illius fieri melior.

37. Nec quod beneficia libera vniri non debeant beneficijs patronatui subiectis.

Nihil etiam nos moratur, quod beneficia libera non possint vniri beneficiis iuris patronatus: *ex c. 9. s. 25. Conc. Trid. glos. in c. nobis c. dilectus de iur patronat.* Ideoque multò minus illa, in quibus Ordinarius & Pontifex ius habent collationis, ad ea, in quibus nihil habent iuris: quia plus iuris habet Prælatus in collatione, quàm patronus in præsentatione. *c. dilect. de off. leg.* sed nec argumentum *d. c. 9.* nec hæc ratio ei suffragatur: non *d. c. 9.* quia lex prohibitoria non potest extendi ad non expressa: sed quod non inuenitur lege prohibitum, manet permissum: quod non mutatur stare non prohibetur. sed & prohibitio *d. c. 9.* non fundatur in excessu aut quantitate iuris patroni, vel collatoris; sed ne *beneficia ecclesiastica in seruitutem redigantur*, inquit, *d. c. 9.* & ne beneficia libera eiusdem naturæ cum iis, quibus vniuntur, efficiantur, *atq; sub iure patronatus constituantur*, vt iterum inquit d. c. 9. itaque hæc ratio nostræ quæstioni non quadrat. & verò cùm libera beneficia patronatus vniri non debeant *d. c. 9.* nec possint patronata liberis sine consensu patroni, *c. suggestu. X. de iur. patron.* fieret, stante d. argumentatione, vt penè nulla vnquam vniri possent: nam semper vnionem prohiberet maius ius, quod habet Ordinarius aut Pontifex in collatione liberi, quàm patronus in præsentatione ad subiectum patronatui: quæ absurditas conuellit eam argumentationem: cùm velint iura fieri vniones, cùm necessitas aut vtilitas exposcit. *d. c. exposuisti.*

Restat enodandum, quod argui potest, an Episcopus solus vnionem facere possit, cùm sit alienatio, an opus sit consensu Capituli? vt *in d. clem. fin. de reb. eccles. non alien. & d. c. 15. s. 24. Conc. Trid. vtrobiq. in V. consentiente capitulo?* & iuris quidem ordinarij est, vt in vnionibus consensus accedat Capituli; sed, vt in cæteris iuris scripti decretis, excipitur; si consuetudo aliter obtineat. atqui his in regionibus passim episcopalia negotia, & singulatim vniones, per episcopos expediuntur non interueniente Capitulo; sed Concilio vicariatus. vsus is autem notorius est tam quotidianâ praxi, quàm infinitis hodiernarum, & veterum vnionum literis, vbique exstantibus. & ab hoc non videtur aliena intentio erectionis nouorum Archiepiscopatuũ & episcopatuum in Belgio; cum in omnibus reseruatæ sunt nouem præbendæ, quarum possessores teneantur in negotiis episcopalibus consilium, & operam præstare coniunctim & diuisim, quandocumque fuerint requisiti: & Concilium quidem Tridentinum ad eum morem in aliis sæpius non totius Capituli, sed aliquorum de capitulo tantùm, episcopis consilium adiungit: vt in publicandis indulgentiis: *s. 21. c. 9.* in iudicandis personis capitularibus: *s. 25. c. 6.* in constituendis rebus, & legibus seminarij: *s. 23. c. 18.* &c. vt mirum nullatenus videri debeat, si ex vsu & moribus nostris, Episcopi selectarum à se aliquarum personarum operâ in rebus Episcopalibus vtantur potius, quàm totius Capituli: vbi vel numerus aliquando minus rectè iudicat, dum numerantur, non ponderantur suffragia; vel segnius expediunt commissa negotia plures. Quibus ex causis, quamuis Sede vacante Capitulum per se totum administrare possit; *Abbas in c. irrefragabili. de off. Ordinar.* tamen Concilium Trid. *s. 24. c. 16.* mandat constitui œconomum, & officialem seu vicarium, qui administrent.

38. An vnio ab Episcopo solo possit fieri?

CONSVLTATIO XVIII.

Annus probationis an debeat esse continuus?

DIsputat Panorm. *in c. ad Apostolicam. X. de regular.* clarius resoluit Siluest. *in sum. V. Religio. 5. n. 4.* vt debeat: suadent verba, & ratio. Hæc quidem; quia is annus inductus est, vt nouitius religionis experiatur austeritates, & religio eius mores: neutrum æquè contingit in interrupta probatione, atque in continua. verba; quia *c. 1. de reg. in 6.* requirit totum annum. non totus est, qui interruptus est: non annus est, sed plura tempora. 1. Continuus sit oportet.

quod

quod eò magis apparet,, quò magis diſiunguntur. tempus continuum, hebdomada, menſis, annus, luſtrū, ſæculum, communi more loquēdi intelligitur: de momento in momentum currit. *l. 3. §. minorē. D. de minor. l. interdum. §. quoties. & ibi Barth. D. de Publican. gloſ. in Rubr. 1. de diuerſ. & temp. præſcrip. Ioann. Andr. in c. 1. de reg. in 6.* ſed olim quidem defectus continuitatis non inducebat nullitatem profeſſionis: quippe nec integritatis anni. id enim ex profeſſo decidit *d. c. ad Apoſtolicam.* ſed hodie Concilium Tridentinum. *ſ. 25. de reg. c. 15.* decreuit, vt qui minore tempore, quàm per annum, poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad profeſſionem non admittatur, & profeſſio anteà facta, ſit nulla. diſertè annus integer exigitur ſub pœna nunc nullitatis: correcto *d. c. ad Apoſtolicam.* ſed an continuus is ſit oporteat, non æquè exprimitur, non minùs tempus dumtaxat, quàm annum requirit, non minor videtur quantitas temporis, quamuis interrupta. ſed non minus requirit, quàm annum, annus vt ſit continuum, vnumque tempus vt ſit oportet, non plura, vt ſupra diximus, & ibidem initium computationis à ſuſcepto habitu etiam præſcribitur, quali maximè caſu de momento in momentum tempus currere cenſetur. *Sanchez. de matrim. lib. 2. diſp. 24. n. 16. & ſeqq.* quod iuuant verba textus Concilij, vt non minori tempore ſteterit: qui interrupit, non per annum ſtetit. adde ad ſenſum communem loquendi rectè videri per *integrum* à Concilio continuum exigi; quin & ad ſenſum iuris; deciſi ſcilicet *in d. c. ad Apoſtolicam. d. c. 1. de reg. in 6.* vbi *vt diximus* continuus requiritur, etſi non ſub pœna nullitatis; quod Trident. correxit: vt ius corrigens, & ius correctum eodem ſenſu loqui intelligatur. *vt optimè poſt Concil. L. Miranda in Manual. Prælat. regul. q. 22. ar. 4. & Nauar. conſ. 16. quod Miranda eſt. 34. de regular.* dicit in ſacro pœnitentiariæ prætorio ita iudicari. atque pluribus aliis conciliis, itidem exigit temporis continuitatem. quin & circumfertur declaratio Concilij interp. quæ cenſuit 17. *Non.* 1597. annum probationis debere eſſe continuum, non interpolatum.

2. Quis interruptus?

Cæterùm hæc intelliguntur quando Nouitius annum interrumpit motu ſuo: ſi verò ex obedientia, atque de aſſenſu ſuperioris intra annum probationis extra monaſterium aliquo tempore fuerit, non cenſetur interrumpere. Intra monaſterium eſſe cenſetur, ſi pro tempore alibi de iuſſu ac voluntate ſuperioris fuerit. nec vllo iure prohibetur, ne vllo tempore nouitius de licentia ſuperioris extra monaſterium eſſe poſſit. nullitas autem ſine expreſſo iure inducenda non eſt, quam Patrum ſanctionibus eſt ſtatuta. optimè rurſus Miranda *vbi ſupra ar. 5. Nauar. de Regul. conſ. 22. quod Miranda eſt 42. & aliis conſil.* additque Nauar. cenſuiſſe S. Congreg. interp. valere profeſſionem Nouitij, qui partem anni extra monaſterium egerat, de ſuperiorum iuſſu.

CONSVLTATIO XIX.

De fundatione citra vitam communem regularium.

FVndatum eſt monaſterium M. ab Adyla filia Regis Francorum, & Comitiſſa Flandriæ, cum triginta præbendis pro totidem religioſis virginibus, & duodecim canonicis viris. adiectis deinde aliis bonis à ſucceſſoribus Comitibus, ſic quod ſingulis certæ portiones darentur, & ſingulæ poſt annum 25. adminiſtrarent præbendam ſuam, & peculium, quod à parentibus in ſubſidium eſſet conceſſum, aſſumpto habitu S. Benedicti. nam de ordine & regula non ſatis quicquam dicitur. tametſi ſola habitus aut veli aſſumptio religioſam reddebat; *c. ſuper. c. conſult. c. ex parte. X. de regular.*

1. Olim permiſſa.

Porrò anno 1060. fundatio hæc facta eſt. literæ referuntur in Codice diplomatum Miræano. quando nondum præceptum erat, vt religioſam vitam ſuſcipientes tenerentur ſe mancipare alicui ex ordinibus à Sede Apoſtolica approbatis, ſed iuxta inſtitutum primi fundatoris, aut præſcriptum Ordinarij multi viuebant. præſertim qui ex nobili vita ad monaſticam tranſibant: vt Adyla prima fuit Præfecta huius congregationis, cuius norma ab Epiſcopis Morinenſibus ordinariis, & Archiepiſcopis Remenſibus ſæpius fuit confirmata, & pecuniariæ penſiones auctæ, & ipſa Romam profecta habitum ab ipſo S. Pontifice accepit, cui veriſimile eſt inſtitutum communicaſſe, & probationem accepiſſe.

2. Remiſſior quàm Regula D. Benedicti aut communes iuris canones.

Fundationis huius norma remiſſior eſt, quàm regula S. Benedicti, canones aut Concil. Trid. præſcribant. *c. non dicatis. c. 9. 12. q. 1. c. monachi c. ad monaſterium de ſtat. monach. Conc. Trid. ſ. 25. c. 2.* Non tamen quam admittant. *c. inſinuante X. qui clerici vel vouentes. c. de viduis 27. q. 1.* vbi permittitur moniali, quæ ſe & ſua obtulit, remanere in domo quidem ſua, & adminiſtrare omnem ſubſtantiam. ita quod id non pugnet cum voti ſubſtantia. (aliàs enim neque Abbates neque Priores neque Procuratores eandem habere poſſent) dummodo ita ſe habeant, vt ex nutu ſuperiorum, ſiue immediatorum, ſiue ſummi ſaltem Pontificis pendere adminiſtrationem ſuam ſciant. valde tamen ea vita recedit à perfectione religioſa: adeoque recipi deinceps eſt prohibita. *in d. c. cum ad monaſterium, §. tales,* & Concil. Trid. *ſ. 25. de reg. c. 1.* iubet, vbi collapſa eſt vetus regularis diſciplina, inſtauretur; & religioſi, vt, quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, vt obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, ac ſi quæ alia ſint alicuius regulæ, & ordinis peculiaria vota, & præcepta ad eorum reſpectiuè eſſentiam, nec non communem vitam, victum, & veſtitum conſeruanda

3. Exinde in poſterum prohibita.

pertinentia fideliter obseruent. vbi proximè post essentialia religionis, communis vita

4. Periculosa. iniungitur. periculosus enim sanè est status in communi non viuentium. *Thomas à Iesu in comment. d.c. non dicatis. p. 4. c. 3.* non tamen prohibitus, si iam olim à primæua fundatione sic fuerit institutus: *d. c. insinuante. d. c. de viduis.* rectè idem *Thomas ibid. primum*, inquit, *existimo (idq; indubitatum esse debet apud omnes) illos ordines (vel monasteria, vt paulo ante*

5. Vbi tamen fundatio contraria, tolerata. *loquitur) qui in sua primæua constitutione communem vitam suis professoribus non imposuerunt, non teneri ad obseruantiam eius. Id expressè constat, quia cùm hæc vita communis obseruatio non sit de essentia paupertatis, ac præterea in hoc ordine profitentes, ad eius obseruantiam ab initio non fuerint adstricti, non est à quo ad huius communis vitæ obseruantiam obligari possint.*

6. Etiam à Tridentino, sed non consuetudines aut vel a privilegia etiã in fundatione obtenta. Fundatio igitur primæua à Concilio non reiicitur aut mutatur; sed consuetudines & præscriptiones immemoriales, & priuilegia etiam in fundatione obtenta. *c. 22. s. 25. de reg. Trid.* vnde (extra causam primæuæ institutionis) optimè idem Thomas ait *post. Trid.* eiusmodi viuendi modum defendi non posse, nisi causâ euitandi scandali. quod est

7. Tametsi nonnunquã tolerentur maioris mali vitandi causâ. à malo, & potius tolerantia; quam permissio. quamquam tolerare aliquando superiores cogantur, vitandi maioris mali causâ, vt medici tenentur leuioris morbi curam omittere, dum maior morbus id exigeret.

Sed in iis quorum primum institutum à vita communi alienum est, non obtinet dispositio *c. 1. & 2. Concil. Trid. de reg.* quia illic disciplina vetus, vel primæua institutio non reperitur in aliquo collapsa, vel laxata;

8. Sed fundatio contraria mutari non potest apud inuitos. sed eadem est, quam fundatrix instituit. quæ capropter immutari non debet: *nec est*, inquit idem Thomas, *à quo ad communis vitæ obseruantiam obligari possint* tales religiosi, quia non debet durior imponi conditio religioso, quàm ea quam præscripsit fundator, atque ille vouit, & in qua per annum probatus est. *glos. in c. 1. in ver. putes de stat. reg. in 6. in c. relatum ne clerici vel vouentes. Oldrad. cons. 96. incip. nunquid Ferrettus cons. 176.* propter libertatem votorum. *c. super eo & ibi DD. & in c. ad nostram 10. de appel.* quare nec reformatio induci potest, quando relaxatio facta est iure permittente. *Hiero. Gabriel. Cons. 166. incip. Darthusiensis ecclesia.*

Cæterùm quæcumque extra fundationem sunt consuetudines, & vsus immemorabiles à Conc. Trid. tolluntur. *d. c. 22.* cuius tamen

9. Reformatio aliquando suspendenda scandali vitandi causâ vbi fundatio etiã non est. executio si maius malum, aut scandalum inferret, retardari potest. & Ordinarij tantisper supersedere, *Thomas à Iesu d. c. 3. post Nauarrum, & alios.* vbi tamen plures conditiones requirit, vt hæc tolerantia locum habeat, & tolerati, quoad eius fieri possit, securi sint. Enimuero si quæ monasteria chartas funda-

10. Hæc probatur chartis, famâ, consuetudine, tionis non habeant, sed immemorabilem vsum, cum fama fundationis; locum tituli supplebit vsus, & pro fundationis probatione erit, cum fama, aliisque præsumptionibus.

Ad extremum si quæ monasteria taliter olim habita post Concilium Trid. vsum suum continuauerint, per annos iam amplius 40. pacificè, visitantibus, seu scientibus, & non contradicentibus superioribus; censebuntur iam præscripsisse contra Concilium, quod præteritis non futuris præscriptionibus derogauit. *d. c. 22.* & propterea mitibus consiliis & inductionibus in huiusmodi cœtibus vti conuenit, quibus ad vitæ communis, & reformatæ rationem traducantur. atque imprimis adhiberi eos concionatores & confessarios, qui beneficio suauis suadæ de animæ periculo, & perfectionis merito benignè differtantes, eò animos transferant, quò rigido iure flecti non possint. quin etiam assensu Sedis Apost. & Principum patronorum obtento nouitios non admittere, nisi qui parati sint communem vitam, reformationemque suscipere. 11. Præscribitur decreto Concilij Trid. per 40. annos.

CONSULTATIO XX.

Controuertitur de mutando habitu Regulari Ordinis Bogardorum.

QVæstio hæc inter religiosos non est de tribus capellis, sed de aris & focis. demonstrant id Constitutiones Ioan. XXII. *in ext. 1. de verb. signif. Clem. V. & Nicol. IV. quæ ibi citantur, Clem. 1. c. exiit in 6. eod.* cùm enim regulares tria vota religionis substantialia omnes habent, solo fine ad quem quisque ordo institutus est & dirigitur, & habitu distinguuntur. *Less. de iust. l. 2. c. 41. d. 2. n. 17.* quorum ille plerumque magis clam, hic palam est. vnde non tantùm antiqui canones, *c. vidua 20. q. 1.* mandant, vt religiosi diu noctuque veste vtantur secundùm regulæ statuta, etiam quoad formam & colorem exactè obseruent, *c. præcipimus 21. q. 4.* sed etiam recentiores constitutiones *c. vt periculosa. ne clerici vel monachi in 6.* vbi habitum dimittentes excommunicantur: Concil. Trid. *s. 14. c. 6. s. 25. de reg. c. 19.* vbi vetat audiri eum, qui dimisso habitu contendit se non esse ritè professum: & vt apostatam puniri iubet, atque in ordinem redigi; nullamque licentiam dari occultè habitum ferendi. quibus successerunt rigidæ constitutiones Sixti V. *data 5. id. Ian. 1588.* & alia quæ incipit *Pastoral.* quibus præter clericos & religiosos etiam professores militiarum sacrarum ad habitum obligat. *de quo Rodrig. Tom. 2. q. reg. q. 77. ar. 2.* atque hæc adeo quidem obtinent, vt etiam habitum suæ religionis dimittens & alterius induens incidat in censuram. *d. c. vt peric. d. Rodrig. ibid. ar. 6.* quemadmodum etiam ob ordinum distinctionem, quam diximus omninò vetitum est, ne generatim vnus alterius vestibus vtatur. *idem Rod. ar. 4.* ac tantæ considerationis demum & effectus est 1. Habitus regularis & finis cuiusque Ordines distinguit, & summa habetur illius ratio.

est habitus, vt ex illius professis proprij delatione sequatur tacita professio, adeò stricta, vt ne quidem sacramento eius præsumptio excludatur. *c. vidua 4. X. de reg.* Quibus ex causis nihil est mirum, si tanta constantia aliquando Societas Iesu obstiterit Sixti V. intentioni imponendi ei aliqua habitus insignia, quæ à S. Ignatio fundatore non erant profecta. Itaque Fratres Bogardi optimâ ratione atque iure subnixi sunt, dum refugiunt habitus mutationem, eumq; retinere contendunt, quem ab origine sua, aut saltem ab annis amplius centum detulerint, cùm sub Ordinem tertium S. Francisci se conuentualiter redegerunt, aut ab eo exigua coloris distantia absit; quippe qui paulatim à subnigro in nigrum desierit: sub quo nigro omnes excepto vix hic vno aut altero professi sunt, & saltem nunquam eum detulerint, quem eis Generalis imponere contendit, griseum scilicet: quamuis tempore prædictæ subiectionis in vsu esset.

2.

Rigor supra regulam inuitis regularibus imponi nequit.

Etenim superiores quamuis cum definitoribus, & secundùm formam in agendis arduis per statuta ordinis præscriptam procedentes, non possunt quippiam vltra regulam præscribere, neque aliud eâ austeriùs indicere. *c. gesta. dist. 74. Iustum est*, inquit, *vt nemo crescere compellatur inuitus: c. non est. 15. q. 1. c. præsens. 20. q. 3. in verbis si eo tempore tam dura obseruantia intellexisset regulam, nunquam eundem filium coëgisset portare cucullam:* & infra, *quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit facile contemnit: nullum ergo bonum nisi voluntarium. c. integritas 22. q. 1. glos. in d. c. gesta.* vt enim Christus religiosam & virginalem vitam liberæ voluntatis, non necessitatis fecit (qui potest capere capiat) *d. c. integritas*, quamque libertatem astruit Trid. *s. 25. de reg. c. 16. 17. 18.* ita censendum est de singulis eius voti atque instituti partibus, vt omninò quidquid non fuit in voluntate explicita, vel implicita vouentis, iniungi ei non possit. *bene* D. Bernard. *lib. 1. de precept. & dispen. nihil Prælatus probibeat borum, quæ promisi, nec plus exigat, quàm promisi: vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.* superioritas enim huiusmodi ad regularem obseruantiam est limitata, & nisi quod iubetur directè vel indirectè saltem eò spectet, non tenetur subditus obedire, cùm obligatio religiosi tota sit ex voto suo, & authoritas Prælati ex regula. Rodrig. *tom. 3. q. 19. ar. 3. tom. 1. q. 44. art. 1. tom. 3. q. 19. ar. 7. & vbique DD. quos allegat.* vbi *ar. 7.* resoluit non teneri religiosum à superiore iussum ire ad Indos, nisi speciali professione teneatur, vt Patres Societatis. Sic ad indictam de nouo austeritatem, ne quidem ex superiorum, & maioris partis consensu religiosus aliquis tenetur; sed singularis eius consensus requiritur. quia austeritas concernit singulos de religione, vt singulos. *Siluest. in sum. V. religio 6. §. 6. post. D. Thomam & alios* ex regula quod omnes *de reg. iur. in 6.* Ideo enim annus probationis inductus est in subsidium fragilitatis humanæ, vt nouitius asperitates monasterij, & istud mores illius valeat experiri. *c. ad Apostolicam. X. de reg.* vt vix recipiatur in S. Pontifice, vt, quid ad votorum substantialium aut regulæ obseruantiam non necessarium, statuere possit.

3.

Nec ergo habitus non promissus.

Cùm ergo sub hoc habitu Bogardi omnes professi sunt, quo nunc vtuntur, & griseus numquam ab eis receptus, siue alia quædam vitæ instituta, quæ ex Regula tertia S. Francisci adsciscì potuissent; quinimò cùm anno 1571. virtute cuiusdam Bullæ Pij V. magna instantia actum esset, vt Bogardi, tanquam profitentes eandem tertiam regulam subiicerentur fratribus de obseruantia; obtineri tamen id non potuerit, multis licet processibus formatis; multò minus nunc aliquid est innouandum. Erat enim tunc constitutio Pontificis generalis de omnibus sub tertia regula militantibus fratribus de obseruantia subiiciendis; nunc Generalis tantùm Bogardorum in Belgio sine consilio aut consensu Definitorum, maiorisúe partis Ordinis (qui nec vnquam in inducenda nouitate sufficit, *vt supra ex Siluest. demonstratum est*, & an sufficiat in antiqua disciplina olim suscepta, atque interim intermissa reducenda plus satis controuersum est) nouitatem nunquam receptam ad regulæ obseruantiam (in qua nostri Bogardi Italis non cedunt) non necessariam inducere intendit. Secundò eadem nunc militat ratio quæ olim cùm eadem controuersia moueretur mutationem retardauit. imo maior, vt tempora in deterius deinceps sunt prolapsa, & quinquaginta atque amplius insuper annorum adiectione intentio Bogardorum firmata post contradictorium iudicium. Et certè valde attendendum est, quod loco versemur tam vicino hostibus, & prompto ad scandala; quodque generatim Belgica ingenia magis liberæ voluntati, quàm coactioni sint nata; prompta quidem ad promissa seruanda, neutiquam ad non promissa cum rigore vrgenda, memoriâque repetendum sit illud Hieronymi ep. 62. citò indignatur libertas, si opprimitur: nemo plus impetrat à libero, quàm qui seruire non cogit. Ideoque si quid rigidius statuatur (esto, possit) metuendum sit præter graue murmur, & motum populi, ne illi qui iam eum Ordinem professi sunt, à pristina pietate auertantur (ne quid deterius opinemur) & alij ad eum bene affecti retrocedant; nihil igitur innouari consultum est, aut potest.

4.

Nec obstat Breue in contrarium impetratum.

Duo tamen obiiciuntur; impetratio Breuis vnionis, & constitutio Nicolai IV. Ad primum quod attinet; mandatum contraria omnium vt supponitur mandantiũ voluntate finitum fuit. *l. si verò. 12. § penult. cum simil. D. mandat.* At dici posset; videtur rem non fuisse integram: erat tamen *l. si mandassem. 15. D. eod.* quippe ante impetrationem vnionis, & expeditionem Breuis. omnis enim gratia informis est per regulas Cancellariæ ante litera-

rum

rum expeditionem : denique rei non integræ, dummodo non plenè perfectæ, & ab aduersario acceptatæ; non alia consideratio est, quàm ne quis damno afficiatur : *d. l. 15. in fin.* denique hoc mandatum (esto peractum fuerit) in solorum mandantium gratiam datum fuit, qui fauori suo renuntiare possunt. *l. penult. C. de pactis.*

5. Secundum punctum plus habet difficultatis. cùm enim tertiam olim regulam receperint, institutis illius alligari, & cum Nicolaus IV. habitum griseum eis deferendùm mandauerit, eum abiicere non posse videntur: sed receptio non fuit absoluta, sed secundum quid. Substantialia regulæ susceperunt, statuta & instituta sua ei non contraria sarta tecta seruarunt, neque hoc vetuerunt Constitutiones Apostolicæ, acceptationem alicuius ex approbatis regulis præcipientes. Ad Constitutionem porrò Nicolai IV. specialiter quod attinet; primo ea confirmata à Nicolao V. anno 1453. 18. Kal. Maij; adeo vt ducenti nunc penè sint anni, ex quo ea constitutio, vel confirmatio vel recepta non est, vel vsu contrario abrogata. Quod si ergo patientia in aliis arguit titulum contra patientem : *l. 3. §. dare. D. de vsufructu. glos. in c. cum ecclesia. X. de caus. possess. & propriet. verbo breuitatem temporis. ad hoc potest dici excom. n. 11. & 12. vers. venio ad quæst. C. de pact. Bald. cons. 396. n. 2. in 5. part.* & arguit licentiam, & consensum, *glos. in c. 1. de probib. frud. alien. per Frederic. verbo permissione, & l. qui agros. C. de omni agro deserto. lib. 11. l. 1. §. penult. D. de his qui notantur infamiâ* : quid dicemus de superiore, qui scit, & patitur, potest, & debet obuiare delicto, si quod sit, quod nisi fecerit, committere censetur? *l. quid ergo. §. 1. vers. certè & ibi Barth. §. si quis. D. de his qui not. infam.* nihil certè minus, quàm de aliis. atque omninò superioris longam patientiam, vim priuilegij habere. *iuxta Bald. in l. 2. n. 4. vers. ista regula est vera. C. quæ sit longa consuetudo.* Quæ omnia multo maximè in consuetudine immemoriali, & plurium sæculorum locum habere debent, cuius tanta est prærogatiua, vt quamuis lex aut constitutio omnem consuetudinem abroget, eam tamen nòn comprehendat, *Garsias & ab eo allegati tract. de benef. parte 3. c. 2. n. 190.* itaque cùm tanto annorum spatio Prælati omnes, Nuntij Apostolici, & per eos S. Pontif. sciuerint, viderint, & passi sint hanc consuetudinem, quomodo non censebimus licentiam, consensum, titulũ, priuilegiumque dedisse?

NequeConstitutio Nicolai IV.

6. Non recepta.

7. Vel pridem præscripta.

8. Vel ideo magis, quod reg. S. Francisci non præcisè formam, aut colorem, sed vilem vestem præscribat. vnde olim orta grauis contentio, & per Ioannem XXII. in *ext. quorund. de verb. sig.* ea verba regulæ Sancti Francisci, *fratres vestimentis vilibus induantur*, declarando ordinatum, quod forma habitus & vestimentorum, quoad colorem panni, & vilitatem arbitrio Prælatorum relinqueretur. Cùm igitur iudicio Generalis totiusque Ordinis Bogardorum color, forma, & vilitas panni per tanta tempora approbata sit, nihil est vlterius obiiciendum, sed potius censendum (abrogatâ vel non receptâ d. Nicolai IV. constitutione) reditum esse ad puram regulam S. Francisci. vt facilè res omnis redit ad naturam; reprehendendosque omninò esse, *vt docet Rodrig. vbi supra q. 77. art. 1. in fin.* qui sinistrè sentiunt, aut loquuntur de habitu sic approbato.

Quam nec reg. primeua S. Francisci iubet; quæ vilem habitum tantùm exigit.

Qua in re valde insuper expendendum est, quod habitus griseus à Nicolao IV. præscriptus, non fuit datus Bogardis vt religiosis; quales post Bullam Nicolai V. factis votis substantialibus religionis esse ceperint; sed vt secularibus : neque is à Nicolao V. disertè eis præcipiebatur: ideoque non malè existimare prædecessores potuerunt olim, eam iam cessare eatenus, & puram regulam S. Francisci sequi se potuisse; quæ accepit modo relatam interpretationem, & declarationem Ioannis XXII. per quam color & vilitas habitus ad superioris arbitrium remissa fuit. quæ ratio hac in controuersia facit, vt non sint temerè mutanda, quæ certam semper habuerunt interpretationem. 9.

Bogardis griseus olim vt laicis datus regularibus factis non assumptus.

Quamobrem, hæc concludendo, existimo nullo iure Generalem circa habitum aliquid immutare posse, ad idemque obediendum Bogardos inuitos non teneri; quamuis ritè & iuxta Ordinis præscripta quoad cogendi modum procederet: nunc verò cùm citra consilium, & consensum Definitorum, & formam in eo Ordine præscriptam procedat, omninò impunè non pareri. *l. fin. D. de iurisdict. omn. Iud.*

De Conuersione coniugatorum.

CONSULTATIO I.

Soluto per monasterij ingressum matrimonio non consummato quid statuendum sit de bonis?

SPonsalia gratis inita, gratis per leges dissoluuntur, *l. 1. C. l. 10. D. de sponsal.* si arræ interuenerint, iis omissis, aut duplicatis: *l. Deo. C. de Episc.* si osculum; dimidiâ parte donationis sponsæ relictâ, non tamen sponso; si ille superstes fuerit: *l. si à sponso. 16. C. de donat. ante nuptias* : alioquin tota per mortem infirmatur donatio. *d. l. 16. §. osculo.* quemadmodum soluto matrimonio ex quocumq; impedimento cùm matrimonium non existit, neque dos, neque donatio propter nuptias esse intelligitur : *c. etsi necesse. X. de donat. inter vir. & vxor.* omniaque inuicem sunt restituenda. *d. c. etsi. d. §. osculo. c. 2. in fin. de conuug. seruor.*

Enimuerò

1. Sponsalia & nuptiæ per ingressum monasterij soluuntur.

Enimuerò si pars altera elegerit conuersionem monasticam, non tantùm sponsalia dissoluuntur, sed & nuptiæ: *l. Deo nobis. C. de epis. & cler. Auth. de nupt. c. 2. seu §. distrahuntur. Auth. vt liceat matri & auia, c. 12. seu §. prædictis.*

2. Restituit sponsus accepta non amittit, aut duplicat arras.

Sed sponsus aut sponsa non amittit, aut duplicat arras; sed restituit dumtaxat quidquid accepit, & coniuges id tantùm obtinent lucri, quod legitimè vel ex pacto haberent, soluto per mortem matrimonio. *d. l. Deo nobis. §. vnde. d. §. distrahuntur.*

At verò per canones non licet indistinctè coniugibus monasterium ingredi; sed tum demum, si matrimonium non est consummatum; quia tunc non sunt vna caro effecti.
3. Sed per canones non est licitus ingressus post consummationem.
c. verum. c. ex publico. X. de conuers. coniugat. c. desponsatam 27. q. 2. alioquin post copulam obtinet illud Christi apud Mattheum *c. 19.* vt *quod Deus coniunxit, homo non separet: d. c. 2. in fin. d. c. ex publico in fin.* imo adeò iubetur ad vxorem reuerti, qui eâ inuitâ monasterium est ingressus; *c. 5. X. eod.* vt eâ mortuâ nec ad monasterium redire teneatur. *c. 3. X. eod.*

Altero ad monasterium transeunte præscribit *d. c. ex publico.* indefinitè, vt vterque re-
4. Restituit ingressus accepta.
stituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse. Sed an ea indefinita locutio hic æquipolleat vniuersali, an admittat distinctionem *d. §. vnde. d. §. distrahuntur.* vt lucrum faciat in
5. An omnia?
sæculo manens, per conuersionem alterius, quod habuisset per mortem superstes; præsertim cùm *d. §. distrahuntur* huiusmodi causam æquiparet; & conuersus, *quantum*, inquit, *ad matrimonium, videtur mori, aliud pro alio vita eligens vtet*, dubitari potest: lex vna per aliam capit interpretationem, & non dedignantur sacri canones imitari leges.

Sed tamen cùm in hac materia spirituali canones debeant præualere, & indefinitam legis permissionem distinctione correxerint, vt non liceat coniugibus conuerti, & soluere matrimonium copulâ consummatum, sed tantùm consensu contractum; & indefinitè
6. Omninò.
adiunxerint, conuersis & remanentibus omnia vtrimque esse restituenda: satis procliue est dicere indistinctè illud obtinere: præsertim cùm & alius canon Concilij Wormatiensis *in c. 1. X. de donat. inter vir. & vxor.* generatim disponat, vt cùm mulieres pro aliqua licita causa fuerint separatæ, totam dotem recipiant: atqui lucrum de quo diximus ex dote decidendum foret, adeoque tota reddi non posset.

In qua re etiam ratio admodùm fauorabilis
7. Ratione libertatis ne quis à monasterio retardetur.
se offert, ne per occasionem huiusmodi lucri minuatur libertas ad monasterium transeundi; & in matrimonio coniuges inuiti detineantur, quam valde considerat *d. c. etsi, & c. gemma. X. de sponsal.*

Denique eandem Concilium Tridentinum
8. Vt è contrario, & in
in casu conuerso admodum vrget: *s. 25. de regular. c. 16. præcipit*, inquit, *sub anathematis pœna, vt abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erant: ne hac occasione discedere nequeant, quòd totam vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat; nec facilè si discesserint, id recuperare possint.* & argumentum à matrimonio spirituali ad carnale, vt validum in hoc proposito admittit Zerola *in prax. verb. moniales §. 3. & Euerard. in loc. legal à matrimonio carnali ad spirituale, & alterò à spirituali ad carnale.*
regressu ad mundum.

Sed quoniam in casu proposito P. & B. non tantùm sponsi, sed & nupti fuerunt; matrimoniumque inter illos sententiâ Iudicis validum, ratumque declaratum fuit; & tamen ex inspectione septem obstetricum non consummatum; dataque B. licentia monasterium ingrediendi; illaque in eo professa; cùm ex 9.
An thori coniugalis ascensus aliquid hic mutet.
actis constet coram notario & testibus P. & B. coniugalem thorum ingressos, & in mutuis complexibus esse conspectos; non sine ratione quæsitum videtur, an thalami ascensus, & ad copulam nixus insuper aliquid videatur attulisse iuris; quod per professionem non sit sublatum?

Et sanè quidquid attinet ad lucrum ex lege, aut pacto ex re alterutrius faciendum, non discedendum à iure videtur, de quo iam dissertauimus, ex ratione *c. final. X. de sponsal.* quoniam *non fuit*, inquit, *verum matrimonium ex forma contractus: nec præsumptum, cùm conatus non habuisset effectum*: vnde hic similiter 10.
Nequaquã sine consummatione.
dicendum videtur, cùm matrimonium ratum ex forma contractus non sufficiat ad lucrum faciendum; nec conatus copulæ effectum habuerit; non sufficiet ad huiusmodi lucrum sine effectu conanti attribuendum.

Præsertim cùm hic agatur de præiudicio vxoris professæ, & sponsum dumtaxat non 11.
Nec quicquam ex osculo lucratur sponsus.
sponsam velit *d. l. 16. C. de donat. ante nupt.* per osculum amittere dimidiam donationis antenuptialis: quod autem in sponsa quoad osculum, id in nupta quoad nixum huiusmodi recipiendum videtur: *l. oratio. D. de sponsal.*

Id quidem verum est iure controuerti, an 12.
Nec traductio in domum hic sufficit.
traductione in domum & ascensu thori coniugalis, an ex matrimonio demum re ipsâ consummato lucra nuptialia debeantur: *de qua re VVesenbec. in paratit. D. de sponsal. n. 7. de ritu nuptiar. n. 2.* & multorum locorum verecundius sonantia statuta ex solo ingressu thori 13.
Sed probata aut præsumpta consummatio.
coniugalis ea attribuunt, scilicet ex præsumpta consummatione; sed an locum etiam obtineant, cùm veritas indagari debuit, & in contrarium deprehensa est, quæri posset: sed vbi Statuta ciuitatis disertè consummationem exigunt, eo scrupulo carent: sed neque alibi veritatem deprehensam præsumptioni cedere existimem.

Id solum superest, cùm matrimonium ratum etiam sit verum; quod consensus non 14.
An communio bonorũ locum hic non habeat?
concubitus facit; societas etiam contracta sit ea, quæ solo consensu ineatur; an effectus etiam omnes societatis coniugalis per conuersionem alterius coniugis tollantur? & non dubitem ea etiam esse restituenda, quæ illata

15. Habet quoad lucrum obueniens restitutis cuique iis, quæ attulit. sunt, quæque ita per Statutum communicantur, vt soluto per mortem coniugio non prærogarentur, sed æquis partibus diuiderentur. quia *d. c.* 1. *X. de donat. inter vir. & vxor.* totam dotem restitui iubet, & *c.* 2. *ibidem.* res communiter in coniugio acquisitas diuidi.

16. Etiam quoad fructus deductis oneribus matrimonij: Sed quid dicendum de fructibus dotis, qui constante matrimonio obuenerunt? plana æquitas videretur, vt eos maritus retineat, pro oneribus matrimonij, *l. dotis fructus. D. de iur. dot. glos. in d. c.* 1. hue saltem, vt tanquam fructus societatis coniugalis referantur in rationes societatis coniugalis; subductoque calculo æquis partibus diuidantur. Hoc siquidem lucrum constante matrimonio obueniens, cùm maritus est dominus dotis, vel rei in societatem coniugalem collatæ, alterius generis esse videtur, quàm fructus ex re per vxorem percepti, cùm nondum dotalis esset, aut coniugibus communis.

17. Saluâ arbitrij æquitate, si maritus onera non sustinuit lite pendente. &c. Nihilominus si consumpti non sunt, nec forte à marito percepti, sed lite pendente vxor res suas sibi habuit, suo succo vixit, vt maritus indemnis sit, & lucrum videatur captare ad æquum arbitrium circumspecti Iudicis negotium posset referri: præsertim à tempore litis contestatæ super validitate & consummatione matrimonij, & facultate transeundi ad religionem; dum maritus victor euasit in quæstione validitatis; vxor in quæstione consummationis, & facultatis transeundi ad monasterium.

De religiosis domibus.

CONSULTATIO I.

Antiqua monasteria euerti non debent sub prætextu solo, quòd non deprehendantur esse regulæ à Sede Apostolica approbatæ.

Religionum diuersitatem nimiam, ne confusionem induceret, vetuit generale Concilium (Lateranense sub Innocentio III. *anni sui Pontificatus* 18. *ab incarnatione autem Christi* 1215. *vt scribit Ioannes Andreæ in c.* 1. *de relig. dom. in* 6. *Siluest. in sum. V. excom.* 9. §. 20.) ne scilicet quis de cætero nouam religionem inueniat, sed quicumque ad religionem conuerti voluerit, vnam de approbatis assumat: similiter, qui voluerit religiosam domum de nouo fundare, regulam & institutum accipiat de approbatis: *ita Innoc. c. vlt. X. de relig. dom. Greg. X. in d. c.* 1. *eod. in* 6. qui & addit (ob effrænatam præsertim mendicantium multitudinem importunâ extorsione, vel temeritate nihilominus productam) *cunctas affatim religiones, & Ordines mendicantes post dictum Concilium adinuentos, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subiicimus, & quatenus processerant reuocamus.*

Vbi duo sunt notanda: primum; Innocentium & Concilium generale loqui de Ordinibus tum futuris, non qui iam tunc extabant; *ne quis de cætero*, inquit, *inueniat*; & Greg. *post dictum Concilium adinuentos*, & §. *cæterum. d. c.* 1. vt solent leges futura prospicere, non ad præterita retrogredi. 1. Quid considerandum in antiquis?

Secundum; visum aliquibus fuisse à Concilio generali sub Innocentio requiri approbationem, sed non Sedis Apostolicæ, sed à Gregor. X. qui sedit Romæ an. 1271. & Concilium Lugdunense 2. celebrauit, quoad cunctas affatim religiones, & ordines mendicantes, etiam confirmationem Sedis Apostolicæ requiri.

Nam rectè Lessius *de iust. lib.* 2. *c.* 41. *d.* 1. *n.* 12. *aduerte*, inquit, *non esse per se necessarium, vt hæc approbatio fiat immediatè à summo Pontifice*: religiones enim SS. Antonij, Basilij, Augustini, Benedicti, non videntur initio fuisse sic approbatæ; sed ab Episcopis, quibus tunc suberant, ipso vsu admissæ sunt, non repugnante summo Pontifice, deinde sensim à Conciliis, & summo Pontifice laudatæ & confirmatæ. priuilegiis videlicet magis & gratiis spiritualibus, quàm literis in confirmationem Ordinum conceptis.

Quamuis enim Panor. aliique *in d. c. vlt. & alij alibi* approbationem competere negent Episcopis, & exigant à Sede Apostolica; id tamen aliqui volunt acceptum ferendum d. Concilio Lugdun. & Greg. X. addita Extrauag. Ioannis XXII. *Sancta de relig. dom.* non Innoc. III. aut Concilio Lateranensi, quasi illud indiscretam priuatorum deuotionem cohibuerit, non Episcoporum tunc consuetam potestatem: & priuatis quidem id tunc inhibendum fuisse, ob iustam, quam allegat Concilium, rationem: nam olim religionis causâ coire non erat prohibitum. *l.* 1. *D. de colleg. illic.* ideoque ne quis de cætero nouam religionem inueniat intelligendum esse, ne quis priuatus: quod id per antithesin colligatur, dum addit, sed quicumque ad religionem conuerti voluerit, vnam de probatis assumat; quod non ita conueniat Episcopo, vt priuato.

Et propterea Greg. X. dicere aliter *adinueniat, vel assumat*; & rursum subiicere prohibitioni, nisi Sedis Apostolicæ confirmationem meruerint; ac per hoc demum exclusam Ordinariorum etiam potestatem: ideoque quod Extrauag. Ioan. XXII. Episcopis dicit non licuisse ritum viuendi aliquibus concedere contra formam Concilij generalis, de Lugdun. sub Greg. X. accipiunt.

Ita quod & argumentum Panormitan. cesset, quod Episcopis non competat facultas dispensandi super prohibitione Concilij, quod in eos ea non dirigatur, aut comprehendat Lateranense; sed priuatos tantùm, ad abrogationem *d. l.* 1. *D. de colleg. illic. & simil.* sed Lugdunense tantùm.

Itaque Ordines ab Episcopis ante Gregor. X. approbatos,

X. approbatos, quamuis non à Sede Apostolica aliter confirmatos, & domos erectas, non aliâ interueniente Sedis Apostolicæ authoritate, legitimas esse. dummodo non priuatorum arbitrio, sed Episcoporum iudicio stabilitæ fuerint.

Vnde cùm Conuentus Leprosarij G. authoritate Ordinarij stabilitus fuerit à Waltero quondam Episcopo T. an. 1236. feria sexta post festum S. Martini, ab eoque regulam suam, (seu potius statuta quædam ad functiones præsertim hospitalis, & curam Leprosorum pertinentia) tot annis ante Greg. X. receperit, omninò statuendum esse non ei nocere, quod non habeat literas in forma confirmationis à Sede Apostolica, pro erectione sua aut regulæ, quæ sit de approbatis ab Ordinariis.

Eò magis, quòd moniales istæ à diuersis Pontificibus diuersas gratias & priuilegia obtinuerunt, & sic laudatæ, & confirmatæ sunt indirectè, vt de regula S. Benedicti, aliisque iam dictum est.

Sed huiusmodi interpretatio offendit communem doctrinam, quæ huiusmodi prohibitionem ad Concilium Lateranense refert; & d. c. vlt. loquitur de Ordinibus approbatis, nec esse videtur Episcopi Ordinem generaliter approbare, & Gregor. X. verborum sensus ita videtur habere, præsertim dum annullat Ordines mendicantes post Concilium adinuentos, qui Sedis Apostolicæ non meruerint confirmationem: & quamuis queritur de Ordinum multiplicatione generatim, ac præsertim mendicantium, cùm tamen ad annullationem adinuentorum venit, tantùm complectitur mendicantes.

2. Quoad verò hanc domum procliue est credere, sub fertili Ordine S. Augustini esse erectam, cum additamentis seu statutis Walteri, tum quia constat postquam Belgæ, Galli, aliique cum Godefrido Bullonio & subsecutis Principibus in terram Sanctam expeditiones susceperunt, pluresque ex illis mutili vel impetrata missione redierunt; lepram hue simul retulisse, & sparsisse, quæ nec ante ita hic ardebat, & postmodum omissis istis expeditionibus admodum deferbuit: adeoque circa ea tempora plures religiosas domos, & xenodochia extructa fuisse, passim in Belgio, atque alibi, vbi leprosi curarentur; ministrantibus vtriusque sexus personis: quæ deinde vel simul, vel plerumque sub altero tantùm sexu religiosam vitam susceperunt; aut alterum posterioribus temporibus sexum dimiserunt; pleræque sub regula S. Augustini, & habitu albo superiori. Ita Antuerpiæ ter Sieeken, Louanij ter Banck, Bruxellis, Mechliniæ, &c. ita vt tam argumento à communiter accidentibus, quàm ab habitu inferendum sit, quod cum istis aliis, vt habitus ferè communis est, ita communis sit Ordo S. Augustini. qui & in plerisque xenodochiis hic receptus est, & admodum conuenit; vtpotè qui non graues horas præscribit, vel quæ tempus distrahant, ægrorum curationi, peculiarique instituto sint impedimento. Ita nuper vidi literas Iacobi Croy Episcopi Cameracensis an. 1507. hospitale de Calfort visitantis, vbi narrat eas Dominas vocatas, & ita se habuisse vt nescirent sub regula S. Augustini se esse professas. In xenodochio Antuerpiensi Visitatores anni 1429. 19. Octob. ne imposterum dubitari contingeret, declararunt illud esse Ordinis S. Augustini. sed & antea Henricus Episcopus Cameracensis per literas, quas sigillatas adhuc vidi datas an. 1258. dicit in populo controuersiam natam cuius Ordinis essent xenodochia; & declarat omnia sub suo Episcopatu, & quę ab eo statuta, aut suis prędecessoribus receperát; esse Ordinis S. Augustini.

Facilè antiquum monasterium præsumitur esse de certa regula approbata ex circumstantiis & indiciis.

Nam etsi habitus non facit monachum, probat tamen; vel facit vt præsumatur quis esse talis, qualis est ipse habitus. *l. item apud Labeonem. §. si quis virgines. D. de iniur. & ibi Bart.* ita monachus, clericus, virgo, ancilla, meretrix, matrona, &c. in iure nostro, & ab authoribus passim ab habitu præsumuntur, & probantur. *Mascard. de probat. & quos numerosè allegat V. habitus conc.* 848.

3. Et si vlla in re habitus vim aliquam habet, in distinctione sanè religionum habet maximam. *Extrauag. 1. de verb. sig. Clem. 1. & c. exiit in 6. eod.* cùm enim omnes religiosi tria vota substantialia habeant, solo fine & habitu distinguuntur: *Less. de iust. lib. 2. c. 41. d. 2. n.* 17. cui etiam id à sacris canonibus tributum est, vt si quis habitum professorum, vbi distinctus est, per certum tempus detulerit, præsumptione iuris, & de iure pro professo habeatur. vti latius de habitu, quanti in regularibus sit momenti dieimus *De Regular.* Consult. 20.

Præsertim habitus.

4. Quod si porrò nec lubeat dicere Walterum S. Augustini Ordinem, vel alium de approbatis, præter additamenta, vel statuta prædicta isti domui dedisse, consectarium erit & planius, vt dicamus Walterum pro more ecclesiæ Gallicanæ, facultatis Ordinariorum retinentissimæ, sub qua tunc sedes eius & oppidum G. erant, æstimasse Constitutionem Concilij sub Innoc. III. Romæ factam tunc vsu hîc non fuisse receptam, sic vt immediata Sedis Apost. approbatio requireretur.

Rursus consideratio antiquorum monasteriorum.

Quod non magis mirum esset tunc post tantillum temporis intermedium non fuisse in eo rigore receptum in Gallia, sub qua, vt dictum est, erat T. diœcesis, quam nunc non recipi Concilium Trident. aut vltimum Lateranense sub Leone X. aliaque, Extrauagantes omnes, totumque Bullarium, vt & Gallici scriptores passim aiunt nunquam in Gallia fuisse receptũ Sextum Decretalium à Bonifacio VIII. editũ.

Tum quia passim circa & post illa tempora, infinita in Belgio monasteria, præsertim monialium, non aliter sunt erecta. quorum religiosas omnes excucullare valde videretur sacrilegum. & verò ipsum Concilium Lugdunense apertè significat etiam postmodum multitudinem Ordinum & religionum sine Sedis Apostolicæ authoritate inuentam.

Eoque

Eoque non obstante stetit hactenus conuentus religiosus leprosarij G. adeoque vel ritè institutus ante Gregorium X. vel saltem vi constitutionis illius non reuocatus, fluxu nunc quatuor sæculorum satis munitus est, vt & inhibitioni, & pœnis, & nullitati, si qua foret, præscriptum satis esse intelligendum sit, si vires vllas præscriptio vnquam habet.

Adeò vt cùm hactenus pro vero Conuentu religioso sit habitus, professionem solemnem emittens, sub forma, quam antiqui canones, & rei naturâ requirunt, non possit de statu regulari earum personarum iam dubitari. Cùm & Concilium Lateranense, Lugdunense, aliorumque prohibitio sit iuris positiui, cui etiam publicè, & passim recepto tanto tempore ter decies præscriptum foret.

Alioquin enim & singuli successiuè Episcopi hactenus incurrissent censuras *d. extrauag. sancta*, qui ritum viuendi harum monialium dederunt, visitando, ordinando, statuendo firmarunt, talibus ibi comminatas: quod tam absurdum est, quàm ab eorum, aliorumq́, rectè sentientium opinione alienum.

Cùm etiam videamus tempore Innocentij III. iam pridem præscriptum fuisse alteri Concilio Romano habito sub Innocentio II. abroganti consuetudinem monialium quæ non militarent sub regula Basilij, Benedicti, vel Augustini. *c. perniciosum.* 18. *q.* 2.

Et verò non nesciemnt Episcopi nostrates & beginas passim & alicubi hospitalarias sorores sub habitu religioso esse, quæ nulla vota, aut tantùm temporaria emittant, obligantia quantisper ibi degunt, quæ & abire & dimitti possunt: quales & hic haberi potuissent, nisi votum harum solemne reputassent. & sanè non sunt facilè mutanda, quæ certam semper interpretationem habuerunt.

5. Vt vt antiqua se habeant, nihil dissoluendũ. Quidquid sit, cùm hæ religiosæ emittant tria vota substantialia religionis, in manu superioris, ex authoritate Ordinarij, in ecclesia, publicè & solemniter, sumpto sanctissimo Sacramento in testimonium & adiutorium; sciri non potest, quâ conscientiâ dicantur aliqui asserere licitum illis esse inire matrimo-

6. vota regularia semper obligarunt. nium, exuere habitum votiuum, paupertatem, & obedientiam. *Ruina*, inquit Sapiens *prouerb.* 20. *homini deuorare sanctos & post vota retractare.* parum sane videntur apprehendere, quàm sacra sit obligatio voti. *c. licet. X. de voto.* quomodo & habitum dimittentes excommunicentur: *c. vt periculosa. ne cler. vel in* 6. *Trid. s.*14. *c.*6. *s.*25. *c.*19. *c. vidua* 20. *q.* 1. *c. percipimus.* 21. *q.* 4. quid de obligatione, & voto virginum senserint Patres, Canones, Concilia, & nominatim Carthaginense IV. quod mulieres, quæ se domino deuouerint, & veste laicali abiectâ sub testimonio Episcopi, & ecclesiæ in religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias seculares transierint, eiusmodi primam fidem irritam facientes, tanquam Dei adulteras excommunicat. Et consonant 27. *q.* 1. *c. nec aliqua. c. viduas. c. si quis sacro. c. sciendum. & dist.* 27. *c. virgines.*

Quin & Bonifac. VIII. *in c.* 1. *de vot. in* 6. 7. Etiam simplicia.
de non solemnibus etiam, sed simplicibus votis ait, *quod quantò manifestius sunt emissa, tantò propter plurium scandalum, & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur.*

Neque enim, quia non omnia matrimo- 8. Quanquã hæc matrimonium nõ soluant.
nium irritant, ideo respectu vouentis aliquid obligationis minuunt. Celestin. III. *c. rursus qui clerici vel vou.* sed tantùm respectu potestatis ecclesiæ circa dispensationes, matrimonium, &c.

Sed neque Bonifacij sensus est, vt quæ- 9. Non opus in antiquis Sedis Apostolicæ approbatione.
cumque religiones non habent literas confirmatorias à Sede Apostolica, non irritent matrimonium: quis enim id sentiat de Benedictina, Basiliana, Augustiniana, Antoniana, de quibus supra, aliisque? quæ *vt supra* authoritate tantùm ordinaria, non improbante, sed vsu, tolerantiâ, priuilegiis, gratiis, probante Pontifice, præsertim antè Greg. X. Constit. steterunt hactenus, conformes d. Concil. Carthag. IV. aliisque canonibus, & decretis in habitu religioso sub testimonio Episcopi, & ecclesiæ Deo deuotæ.

Semper enim in Ecclesia fuit etiam antè Constitut. Innoc. III. Greg. X. Bonif. VIII. lex irritans matrimonium, post solemnia, aut ritè facta vota monastica. *Malder. de iust. tract.* 10. *c.* 5. *dub.* 3. *versic. dico quarto.*

Sed neque hic opus est hac disputatione, non inito hactenus per aliquam matrimonio, nec ineundum à talibus probabit, quicumque cum Patribus & Conciliis sentiet. sed & ipse Bonif. VIII. *d. c. vn.* comparat tantum inter se matrimonium & votum, quoad vinculi & indissolubilitatis in concursu prærogatiuam: alioquin inter se collata, & respectu vouentis nihil differunt. *d. c. rursus.* Tantùm abest, vt religiosis de quibus agimus, permitti possit matrimonium, vel singulis vel omnibus.

Sed retinendæ sunt in antiquo tot seculorũ 10. Nihil mutandum.
instituto, nisi perfectiorem Ordinem ritè suscipere spontè voluerint.

Cogi enim non possunt, ad aliam perfectio- 11. Circa inuitos.
nem, quàm illam quam vouerint. *c. gesta. d.* 74. *iustum est*, inquit, *vt nemo crescere compellatur inuitus*, *c. non est* 15. *q.* 1. *c. præsens* 20. *q.* 3. *c. integritas.* 22. *q.* 1. vt enim Christus religiosam & virginalem vitam, liberæ voluntatis, nõ necessitatis fecit, (qui potest capere, capiat; de virginibus præceptum Domini non habeo) *d. c. integritas*, quam etiam libertatem astruit Trid. *s.* 25. *de reg. c.* 16. 17. 18. ita censendum est de singulis eius voti & instituti partibus: vt etiam omninò quidquid non fuit in voluntate explicita vel implicita vouentis iniungi ei non possit. benè D. Bernard. *l.* 1. *de precept. & dispens. nihil Prælatus prohibeat eorum quæ promisi: nec plus exigat, quàm promisi: vota mea nec augeat, sine mea voluntate; nec minuat sine certa necessitate.* Digna Religioso, & sancto sententia: si rogaretur de casu quem tractamus, quid subsumeret? quid concluderet?

Anathemati subijcit S. Synodus Trid. *s.* 25. *c.* 18. *de reg.* etiam quâlibet dignitate fungentes,

tes, si quomodocumque coëgerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumq; mulierem inuitam, præterquam in casibus in iure expressis (inter quos hic non est) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscumque religionis, vel ad emittendam professionem: quique concilium, auxilium, vel fauorē dederint, quique scientes eam non spontè ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensũ, vel authoritatem interposuerint. adde quod idem Concilium libertati virginũ prospiciens *c. 17.* inquiri iubeat diligenter an coacta, an seducta sit voluntas earum, pia ac libera fuerit.

Præterquam quod qui de ordine aut domo non approbata religiosas has esse contendunt, & pertinere ad eas decretum Greg. X. *d. c. 1. de relig. dom. in 6.* consequenter de illis cum Gregorio censere deberent, qui *in fine eiusdem capituli* ita statuit; *ad hac personis Ordinum (ad quos constitutio præsens extenditur) transeundi ad reliquos Ordines approbatos, licentiam* (non coactionem) *concedimus generalem; ita* (nota) *quod nullus ordo ad alium, vel conuentus ad conuentum se ac loca sua totaliter transferat, Sedis eiusdem permissione, super hoc specialiter non obtentâ.* quamquam alioquin ij, ad quos decretum illud non pertinet, collegialiter strictiorem Ordinē possint assumere. *c. cùm dilectus. X. de his, qui vi vel metu.* quòd, qui his permittunt, vel approbatas censeant, aut *in d. c. 1.* impingant, oportet.

Permittunt, inquam: nam nisi spontè hæ moniales, & nullâ potestate coactæ alium Ordinem assumant, relinquendæ sanè, & manu tenendæ sunt in antiquo instituto, sine innouatione: vt iuxta Ecclesiasten *c. 5. quodcumque vouerint, reddant: & Psal. 75. voueant & reddant Terribili, & ei, qui aufert spiritum Principum.* nisi quod Pius V. 15. Kalend. Dec. 1568. Congregationes in communi viuentes sub distincto à laicis habitu regulam eligere pluralitate vocum voluit, aut habitu exui.

Præter hæc omnia considerandum est seriò, quod Greg. X. annullat tantùm religiones non approbatas Mendicantium; alias perpetuæ prohibitioni tamen subiiciendo: hæc autem domus non est mendicans; sed fundata opulentis reditibus. qui causa sunt tam operosæ nunc controuersiæ: & tamen per d. c. 1. hanc domum, vtpotè non mendicantem, præseruant.

Quibus conformiter Ordinarius, consulto Regis Concilio declarauit vnam huius domus sororem esse veri nominis religiosam, consequenter incapacem hæreditatis, quam sibi vt agnatæ proximæ petierat; postquam pars maior conuentus Ordinem S. B. receperat, ipsa ad ritum priscum, & nunc quasi sibi viueret.

12. Sed vt quidam de his personis, ita & de illarum bonis non conuenienter sentiunt, applicantes, quæ de aliis hospitalibus sunt statuta, *in Clem. quia contingit, de relig. dom. innouata in Concilio Trident.* nam vbi Clemens disertè ait, *præmissa ad hospitalia militarium Ordinum aut* *religiosorum etiam aliorum minimè extendi volumus.*

Neque circa bona.

Sed tamen quid illis incumbat ita subiicit; *quorum tamen hospitalium rectoribus in sancta obedientia virtute mandamus, vt in illis secundùm suorum Ordinum instituta & antiquas obseruantias prouidere pauperibus, & hospitalitatem debitam exercere procurent.*

Et quia Concilium Trid. *s. 25. c. 8.* decretum se refert ad eandem constitutionem Concilij Viennensis, & relatum inest suo referenti cum omnibus suis qualitatibus; *l. asse toto & ibi Bart. & DD. de hared. inst.* atque etiam attento *cap. 15. s. 7.* quod dictæ Constitutionis formam omnem seruari mandat, eandemque innouandam duxit, & innouat, cum derogationibus in ea contentis; etiam id procul dubio sequitur, ab eodem Concilij decreto excepta esse loca quorumuis Ordinum, quæ, & sicut ea Concilium Viennense excepit, vt in iis solum seruandum sit, aut iniungi possit, quod mox recitauimus.

Etiam id ergo in Conuentualibus hospitalibus, quod ibi de casu quo non reperiantur id genus pauperes, quibus relictum est, vt ex arbitrio Ordinarij cum duobus de Capitulo applicetur proximiori vsui, vti expedire visum fuerit; cur enim ibi diuagari disquirendo, & seligendo pium vsum iubeantur, cùm in regularibus hospitalibus, pius vsus, pia causa domi & in promptu sit? cùm etiam hospitalitatum aliorumque piorum institutorum meritum, dignitatem, & pietatem excedat regularis Conuentus, fundatio, retentio, promotio? vnde & omne votum solui potest susceptione religionis. *c. scriptura. X. de voto. vbi Gregor. XIII.* emendatus codex pro ratione hæc supplet verba; *scriptura sacra testimonio declaratur, quòd spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ vtilius aliquid meditetur.* cum ergò defecit materia, in quam ferebatur præcisa voluntas testatoris; scilicet leprosi in hospitali, vbi & religiosæ sunt, non alia foris pietatis materia quærenda est pro testatoris voluntatis executione; cum domi ea sit, quæ & laudabilis magis, & meritoria ab ecclesia habeatur, scilicet retentio, & augmentum Conuentus regularis. 13.

Hospitalia conuentualia deficientibus certis personis in alium vsum non mutanda.

Et in casu quidem nostro ea materia est, quæ ab antecessoribus instituta, successoribus hactenus, & superioribus, & Nuntiis, qui in partibus fuerunt, vsu & permissione probata, à Pontificibus priuilegiis donata. quod non est in iis, de quibus Conc. Vienn. *in d. Clem.* disponit, quos curatores tantùm alienorum bonorum vocat, & declarat. At hæ nostræ pondus & æstum diei cùm & olim tulerint, & rediturum fortè quandoque exspectare debeant; non est quod alibi pia causa quæratur, in quam nec cadit ea ratio; sed bene per tot secula meritis laborum præmia relinquantur.

Cur enim ad dubium Ordinarij, & canonicorum arbitrium recurratur, vt alteri pio vsui applicetur, cùm supersunt ij, qui ius habent accrescendi non tantùm, sed & quibus relicta eo

ea bona sunt, adiecto tantùm onere hospitalitatis?

Neque enim si cuius prædium seruitutem debet, partem aliquam dominij amittere eum oportet, si is cui debetur, aut non vtitur, aut non superest.

Neque quantisper aliquis eorum superest, qui re vel verbis coniuncti sunt, locus alteri fieri potest, sed totum superstiti accrescit.

Vt non tantùm ex æquitate, sed & iuris rigore, id quod d. Clem. statuit, & mox diximus, seruandum sit, quoad religiosos Ordines hospitalitatem annexam habentes.

14 Et sufficit ad iustas querelas auerruncandas attributa superioribus authoritas ad ea onera cogendi, & ad institutum religiosè peragendum & regularem disciplinam retinendam, restituendamúe, & aliàs iuxta d. Concilium Viennen. & Trid. prouidendum; ne querelæ verti debeant in eos, si qui munere sibi delegato, & potestate in id commissâ, non id fieri curauerint, quod Concilia mandauerunt. prout tamen hactenus d. Conuentus & innocenter vixit, & leprosum nullum reiecit, sed debitum pietatis officium exhibuit.

Sed disciplina & hospitalitas & pauperũ eorum cura retinenda.

Sed demus id esse etiam in his obseruandũ, quod d. Concilium in aliis statuit; non tamen liberum arbitrium Episcopo & duobus illis de Capitulo concessum est; sed restrictum, scilicet, vt prout eis expedire magis visum fuerit, fructus conuertantur in alium pium vsum, non quemlibet, sed *qui*, inquit, *eorum institutioni proximior sit*, id est, si leprosarium est, nec sint leprosi, recipiantur infecti eo morbo, qui ad lepram proximè accedit, aut similes miserabiles personæ, in quibus opera misericordiæ illius, quæ leprosis exhibentur, locum habent, quasi gradu proximi ad succedendum in eam hæreditatem, quæ pauperibus relicta est. Concilio quasi ex voluntate defunctorũ, velut similitudine calamitatis secundo eos loco substitutos vocante, quando primo loco instituti leprosi deficiunt.

Præsertim attentâ S. Congreg. interpretatione, quæ inter Declarationes impressas passim circumfertur his verbis, ad d. c. 8. *in hospitalibus, in quibus non habentur laborantes proprio morbo iuxta institutum hospitalis, ordinentur accipiendi proximiori morbo laborantes: non tamen eiiciendi sunt, si qui pauperes diuerso morbo laborantes, aut alij miserabiles recipiantur. cùm vera Concilij mens fuerit prouidere, ne qui possident hospitalia; omnes fructus in vsus suos conuertant, sub prætextu, quòd non inueniantur infirmi secundùm propriam institutionem.*

Quid autem cum huiusmodi curatione leprosorum commune habent seminaria, scolæue, quamuis pauperum? vbi requirit Concilium vsum isti instituto proximum? cùm nec Seminario quidem vniri possit monasterium in vim c. 18. *§.* 23. *Concilij Trid.* vt probamus infra, *tit. de excess. Prælat.*

Quod in hoc casu maior ratio suadet, quæ pro religione facit, scilicet quò minus subtrahatur materia exercitio virtutum, quas hæ religiosæ vouerunt, ne materiâ substractâ metaphysica reddantur vota. Diceret iterum S. Bernardus; *Prælatus vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.*

Quadrat optimè quod Ioannes XXII. *in Extrauag. commun. de relig. dom. extra ratio.* vel de beginis (iis quæ non sunt sub damnatione Clementis V. in Extrauag. Ioan. XXII. *d. c. sancta eod. tit.*) statuit, *locorumq́*, inquit, *Ordinariis nihilominus iniungentes, vt eas sub prætextu huiusmodi* (scilicet d. Extrauag. sancta) *nullatenus molestari permittant: & si quid forsan ex hoc in bonis aut iuribus à quibuscumque contra eas attentatum est hactenus, vel attentari contigerit in futurum, per illos prædictos Ordinarios authoritate nostrâ in statum reduci debitum volumus; innocato, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.*

Rectè Eugenius Papa *in c.* 3. *X. de relig. dom. de xenodochiis*, inquit, *& aliis similibus locis per solicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesi existunt, ad easdem* (adde ex Tridentino, aut si eæ deficiunt ad similitudine proximiores) *vtilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.*

Quibus constituta sunt, inquit Eugenius: *quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium*, inquit Conc. Vienn. & iterum, *ad ipsarum miserabilium personarum receptionem, & sustentationem debitam*: & ante *ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata.* Itaque fundatio, & donationes singulæ, omnesque singulorum bonorum tituli hîc excutiendi forent, an concessi ipsis pauperibus singulariter, an religiosis, an vtriusque coniunctim; an à religiosis in dotem allata, an successione obuenerint, an ab iis empta bona sint. Et si quidem iure agitur, nõ est vlterior rigor, quem ius admittat, quàm vt suum cuique secundum eos titulos tribuatur, saluo iure coniunctorum, de quo supra.

Sed siquidem propius sanctiones canonicæ debitam sibi reuerentiam reperiant, non extingui, non bona auferri, non aliud aut ex Tridentino, aut Viennensi Concilio, vt dictum est, bis religiosis irrogari potest; quàm quod iam ante ex Viennensi citauimus; vt religione saluâ, onus hospitalitatis expleatur, domus & institutum nihil innouetur, & quatenus desint leprosi (vt & hoc detur) similitudine calamitatis proximiores recipiantur. Et lubet hæc finire repetitis verbis eiusdem Clementinæ; *Præmissa ad hospitalia militarium Ordinum aut religiosorum, etiam aliorum extendi minimè volumus, quorum tamen hospitalium rectoribus in sancta obedientia virtute mandamus, vt in illis secundùm suorum Ordinum instituta, & antiquas obseruantias* (etiam atque etiam nota) *prouidere pauperibus, & hospitalitatem debitam in illis tenere procurent, ad quod per Superiores eorum arctâ districtione cogantur.*

CON-

CONSVLTATIO II.

Innouata quæ & aucta circa regimen hospitalium ?

COmmendatissima fuit veteribus patribus hospitalitas : eademque vt à sacris canonibus, ita etiam Concilio Tridentino inculcata, & sacra patrimonia in eam rem relicta, & ne in vsus alios vertantur grauibus decretis munita: & nominatim famosa constitutio Clementina *quia contingit de relig. dom.* bis expressè à Tridentino innouata, bis ipsa res præcepta. disertè renouata Clementina *in c.15. s.7. c.8. s.25.* res ipsa iniuncta *c.8 9. s.22.* adeo vt quadrupliciter à Tridentino huiusmodi administratores constringantur: 1. vt extra alios vsus bona non expendant, quàm in quos sunt relicta : 2. alioquin teneantur ad restitutionem, quæ remitti nequeat : 3. quòd malè administrantes perpetuò priuentur : 4. quód vltra triennium præfici nequeant. quare & *c.9. ibid.* statuitur, vt omnes euitentur occasiones, ob quas diuersio fieri possit, ne hospitalia deinceps in beneficium, vel commendam secularibus clericis concedantur : ne, occasione acceptâ, quòd beneficij fructus in vsus suos vertere possint; impingerent in illud D. Pauli ad Hebræos *c.13. hospitalitatem nolite obliuisci.*

1. Quæ per sacerdotem administrentur secularia ?

vnde per transennam animaduerti potest hospitalia, quamuis ecclesiastica, non esse beneficia : cùm Clementina vetet clericis dari in beneficium; iubeat administratores prouidos & idoneos poni. Excipit tamen Clementina, *nisi in illorum fundationibus secus fuerit constitutum*; v.g. hospitale fundatum ad vsum sacerdotis, cui sacellum, campanile, altare etiam sit structum, qui ibi diuina faciat, atque insuper pauperum curam gerat : quo etiam casu Constitutiones Gallicæ sacerdoti stipendium taxari iubent, cætera impendi in pauperes: quod etiam in conuentibus regularium, quibus incumbit hospitalis cura, Adã Steueneau *ad compilat. Ordin. tit.29. ar.4.5.* quod apud nos non obtinet, sed vbique fundationum termini attenduntur. & *c.8. s.25. Trid. de quibus consult.1.*

2. Regularia manent in suo instituto.

De clericis secularibus dixi; nam regularium, etiam militarium Ordinum, hospitalia huc non pertinent; eosque Clementina excipit, *& ibid. glos. in verb. militarium.* pro exemplis nominat Ordinem S. Ioannis Hierosolomitani: qui nunc sunt equites Melitenses, pridem Rhodij; & S. Mariæ Teutonicorum. Officia porrò ecclesiastica, vel pauperum ministeria per rectores, & parochos in illis fieri consueta Clementina noluit mutari. Et quidem Trid. *d. c.15. s.7.* curandum Ordinariis

3. Ordinarij authoritas in hospitalia.

iniungit, vt hospitalia, etiam ab exemptis gubernari solita, fideliter & diligenter administrentur. & *d. c.8. s.22.* necessariam concedit authoritatem, & ius visitandi, etiamsi cura hospitalium ad laicos pertineat, & ipsa loca exempta sint, & *omnia, quæ ad Dei cultum, animarum salutem, & pauperum sustentationem pertinent, cognoscendi & exequendi* : quod alioquin ius visitandi continet. in eumque sensum declararunt Interpretes Concilij Episcopos visitare posse omnia hospitalia, & loca pia suarum diœcesium, quocumque nomine nuncupentur; eademque corrigere, & emendare in casibus à iure permissis : etiamsi fuerint priuata laicorum. ita tamen (quod iidem Interpretes etiam declararunt) vt Episcopi cumulatiuè cũ

4. Cum aliis olim solitis.

aliis quibuscumq; inferioribus piarum dispositionũ executoribus constituti sint, non exclusiuè. excipit tamen Trid. *d. c.8.* ea, quæ sub Regum immediatâ protectione sunt; eorũ licentiâ non habitâ : censuerunt tamen iidem Interpretes non obstare generalem, seu mediatã protectionem Regum, vel Principum secularium; dummodo aliàs ecclesiastica sint hospitalia, vel pro ecclesiasticis habeantur : & si opponatur exceptio de speciali, & immediata protectione Regis, ad Episcopum pertinere cognitionem illius, ac decisionem, vtique, vt quiuis Iudex cognoscit an sua sit iurisdictio. *l. si quis. D. de iudic.*

5. Quæ sub regia immediatâ protectione vt visitentur?

6. Qualitas ea si controuertatur, quis cognoscat?

Cæterùm, an hospitalia sint ecclesiastica vel laica, cognosci potest ex eo, an accedente Episcopi authoritate sint erecta; an in iis altare aliquod sit, aut sacellum; nam ea sine authoritate Episcopi erigi nequeunt. sed verò, in quantum loca pia sunt, Episcopis etiam ad reddendas rationes subiiciuntur *d. c. 9. s.22.* & annuas quidem *d. c.9. d. Clem. sub fin.* sublatis etiam priuilegiis, & consuetudinibus contrariis : quibus ad hunc articulum Clementina non tam expressè videtur Adamo Steueneau derogare, etsi rectius eò etiam referatur clausula Clementinæ *statutis aut consuetudinibus non obstantibus in præmissis*, sed tamen disertè hæc priuilegiis non derogat, sed statutis tantùm & consuetudinibus : etsi extendi etiam eò intentio Clementinæ videatur.

7. Hospitalia, an laica, an ecclesiastica qui cognoscatur?

8. An priuilegiis derogetur, & cõsuetudinibus: vt Episcopo dentur rationes?

Atq; hæc ita Episcopis demandantur, vt tamẽ alios, vt dixi, non excludant, sed cum illis adhibeantur; nec aliter factæ liberationes administratoribus suffragentur. *d. c.9. in fin.* cum aliis ergo adhibentur Ordinarij, non eos excludunt. quare rursus Interpretes responderunt votum Ordinarij requiri omninò, illudque cum aliis computari; sed non nisi pro voto vnius; sic quòd maior pars votorum vel absoluat, vel condemnet. & sic edictum Principum *ad Synodum prouincialẽ Mechliniensem anni* 1607. *ar.25. in fin.* difficultates suborientes dicit resoluendas communi iudicio, illudque sumptu piorum locorum defendendum. *ar.26.*

9. In contétione vt numeretur votum Ordinarij?

Sed excipit rursus Tridentinum; si secus fortè in institutione & ordinatione esset expressè cautum. nõ quod aliquis facere possit, ne leges in sua ordinatione locũ habeant : *l. nemo: D. de legat. 1.* adeoque ne Episcopi curam piarũ dispositionum habeant; sed dum ita cautum fuerit ex Ordinariorũ assensu. *Siluester in verb. hospitale in 3. q. Diana de immunit. res.83.* quasi Episcopi acquirendo iuri renuntiare initio

10. Quomodo fundatio excludere possit Ordinarium?

possint, etsi non iam quæsito; ideoque iidem Interpretes rescripserunt stante prohibitione in fundatione hospitalis, quòd Ordinarius se non possit intromittere in illius visitationem; visitare illud vtique non posse: id quod allegans tamen liquidò probare debet: cùm Ordinarius in iure & Concilio fundatam habeat intentionem.

11. Quomodo fundator adhuc viuens?

Sed & iterum fundator hospitalis aut pij loci, qui Episcopi authoritatem non adhibuit in fundatione, non tenetur admittere in directione, aut etiam exigendis rationibus, quàm diu ipse superstes est. quod & responderunt iidem Interpretes, & Thomas Nannius. *cons.*

12. Quomodo collegium?

61. incip duo sunt. extendit ad mercatorum collegium: quippe quòd nunquam moritur: sed vt admitteremus in primis Collegij fundatoribus; non videtur cum ratione iuris conuenire, vt perpetuò obtineat. alioquin omnia loca pia Communitatum, vrbium, & quarumcumque vniuersitatum, quæ semper viuunt, à dispositione Concilij exemeris. itaque in propriis omninò terminis antiquorum canonum ea accipienda sunt; vt primi fundatores eximantur, non successores; nisi illi ita cauerint. tametsi sentiam *cum Bellinsene tract. de charitat. subsid q. 38. n. 3. & seqq.* Seminarij, aliisque ecclesiasticis subsidiis non obligari. Enimuerò

13. Indistinctè hic Ordinarij admittuntur.

edictum *ad Concil. Mechliniense ar. 23. & seqq.* indistinctè Episcopos adhiberi vult cum aliis interesse solitis. & vt vitarentur consuetudinum immemorialium, aliæque difficultates, accommodauerunt Principes Episcopis suam authoritatem, vt interueniant tanquam Principum Commissarij. quæ ratio facit, vt minus hîc excludi Episcopi possint, etiam obtentu fundationum contrariarum: quia non audebunt facilè Iudices seculares respondere, huiusmodi dispositionibus excludi etiam ipsum Principem; ergo nec ab eo missum: quando tunc Episcopi non aliam, quàm Principum authoritatem præ se ferunt.

14. An & soli exequantur decreta?

Sed & idem edictum determinat aliam difficultatem circa executionem, cui competat. nam cùm Trident. *d. c. 8. s. 22.* velit, vt Episcopi omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio iuxta sacrorum canonum statuta cognoscant, & exequantur; dicuntur Interpretes Concilij censuisse, ad solum Episcopum spectare executionem, siue solus, siue cum aliis rationes audierit, *vt in Iur. pont. nou. anal. de relig. dom. n. 3.* vbi, & quomodo id in Brabantia excipi possit, monuimus: tamen generalius edictum *ar. 26. & 30.* ad Iudicem secularem referri magis cupit. & in Gallia Adam. Steueneau *in Comment. ad Ordin. compil. t. 29. ar. 9.* excessisse ibi vult Interpretes. & sanè animaduertendus est modus loquendi Concilij; *iuxta*, inquit, *sacrorum canonum statuta, cognoscant, & exequantur.* quatenus ergo cognoscunt, eatenus exequuntur: secundùm statuta canonum cognoscunt; iuxta eadem exequuntur. si illa soli cognitionem; soli etiam executionem deferunt: si cum aliis per præuentionem, aut cumulatiuè; sic iterum exequuntur. sed edictum loquitur conformiter tanquam in commissariis Regis, qui ad Regem meritò executionem referunt. sed si Episcopi alio iure, quàm edicti, & commissionis cognoscant; alio iure exequi possunt. idem loquendi modus facilè purgat Concilium Tridentinũ à calumnia, quam ei affricat Molinæus *in Consult. impia aduersus Concil. Trid.* quam & rectè diluit *Steueneau vbi sup. ad ar. 1. verb. & autres.*

Porrò rectè ait Clementina, *ea, quæ ad certũ vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debent, & non alium, (saluâ quidem Sedis Apostolica authoritate) conuerti.* vt neque in melius iudicio Episcopi diuerti possint, contra fundatorum propositum. nam quisque in suo sensu abundat, & hæc oportet facere, & illa non omittere. quam ob causam diximus *in Notitia iur. Belg. tit. de Epis. cler. Orphan.* edictum Caroli V. *7. Octob.* 1531. non omnimodò sortitũ videri executionem. nec in Gallia omnibus probari potuit Ordinatio, de qua Steueneau, *vbi supra ar. 10.* nimis indistinctè ea, quæ supersunt iubens erogari, post mobilia, & tecta sarta in dotandas puellas, pueros artificio aliquo imbuendos, similesque vsus, quia, cùm in eum finem, quo relicta sunt, impendi non possunt, erogari ea iubet Tridentinum in vsum simillimum. *s. 25. c. 8.* itaque singulæ institutiones seruandæ sunt; & cùm non possunt, reflectendum est ad vsum similitudine proximum.

15. Non mutanda voluntas fundatorum in hospitalibus, &c.

16. Nisi in simillimum vsum, si ipsemet nequit haberi.

De iure patronatus.

CONSVLTATIO I.

De patronatu laico in Ecclesiam translato.

EX literis fundationis Præpositi & Capituli H. (nunc per translationem A.) factæ à Domino Ingelberto, quibus dicitur hoc pactum inter illum, & Episcopum Cameracensem esse constitutum, vt ipse Episcopus ex rebus Ingelberti duodecim canonicos stabiliat, & ex illis vnum Præpositum, & de dono præbendarum Episcopus tertiam babeat, reliquas duas canonicis dare permittat.

1. Reseruatio mensium in omni patronatu ecclesiastico obtinet.

Oritur quæstio, an Regula 8. Cancellariæ de reseruationibus mensium locum habeat aduersùs Capitulũ, quod habet ius suum à laico?

Non est dubium siue in territorio A. vt parte olim imperij, recepta forent Concordata Germanica, siue regulæ Cancellariæ; prębendã mense Maio, qui vtrouis modo Pontificius est, vacantem, reseruatã esse dispositioni Pontificiæ. Concordata enim loquuntur de omnibus omninò beneficiis, quorum ad inferiores collatores pertinet collatio, pręsentatio, electio, seu quæuis alia dispositio: Regula autem

Can-

Cancellariæ complectitur omnia beneficia ecclesiastica qualitercumq; qualificata, vbicumque existentia in mensibus reseruatis vocatura.

Adeoque certum est beneficia patronatus ecclesiastici sub hac reseruatione regulæ octauæ comprehendi *Garcias de benef. p.5.c.1.num. 552.*, vt & comprehendi generatim sub reseruationibus omnibus non factâ etiam mentione. *c. cùm dilectus. X. de iure patronat. Garcias ibid.*

Illud autem est ius patronatus ecclesiasticũ, quod licet originẽ habuit ex patrimonio laici, fuit tamen vel ab initiõ, vel postea fundatione,

2. testamento, donatione, aut quouis alio titulo in ecclesiam translatum, *Garcias n.553.554.* cuius rei textus est disertus, præsertim quoad præsentationem, seu aliam prouisionem. *in c. vnic.§ fin. de iur. patronat. in 6.*

Ecclesiastici est, quãdo ius à laica ad ecclesiã profectus, & in eo obtinet reseruatio.

Et quamuis Garcias *n.557.* referat, non recipi in Hispania, præsertim Castella, reseruationem in patronatu, etiam ecclesiasticis; tamen in Belgio infinitis exemplis in illis receptam constat. Idemque *num.558.* negat iure defendi illam consuetudinem posse, ob toties repetitam regulæ per singulos Pontifices innouationem, & illius decreta irritantia, aduersùs quæ nulla iuuet consuetudo, aut præscriptio.

3. *Etiam in Belgio.*

4. Porrò sententia pro Capitulo A. lata anno 1250. aduersùs Episcopum Cameracensem, quâ Capitulum manutentum est in possessione octo mensium, quatuor Episcopo relictis; nihil ad reseruationes Apostolicas pertinet: quia res est inter alios acta, & quæ limites ponit inter Episcopum & Capitulum dumtaxat; in conformitatem supradictæ fundationis, vt Episcopus vnam, Capitulum duas præbendas conferre possit. quod ideo fundator tunc ab Episcopo stipulatus erat, ad tollendas difficultates, quæ poterant oriri ex eò, quod Episcopus, tanquam loci Ordinarius, & cuius iuris erat altare dẽ H. contendere posset omnem collationem ad se spectare; Capitulum verò omnem ad se trahere, eo nomine quo deficiente collegã, Collegium alium iure assumit. quare literæ hanc conuentionem pactum vocant. scilicet super modo & vicibus conferendi, inter Episcopum & Capitulum: cùm ipse fundator neque suis successoribus ius patronatus reseruauerit; sed sibi tantùm aduocatiam ad vitam, neque in Capitulum transtulerit.

Transactiones & sententiæ sic sunt interpretandæ.

5. Poterat quidem fundator sibi successoribusque suis laicis ius patronatus seruare, quod tunc laicum fuisset, neque regulæ 8. subiectum: sed cùm id non fecerit, sed ecclesiæ remiserit; ecclesiæ potestas, & leges, in re nunc omnimodò ecclesiasticâ, quò minus locum habeant, nihil posuit impedimenti.

Nec voluit fundator.

CONSVLTATIO II.

De iure patronatus ob præsentationis defectum amittendo.

Patrono præstitutum est ad præsentandum tempus ecclesiastico sex mensium, 1. laico quatuor: *c. vn.§. 1. de Iur. patron. in 6.* quo per negligentiam vel contentionem lapso confert Ordinarius. *c.2.X. de supplen. neg. Prælat. c.12. c.22. c. 27. X. de Iur. patron.* eoque consumitur omne ius patroni pro illa vice, sine præiudicio tamen in futurum. *d. c.2. in fin.* 2. *d.c.27. in fin. c. licet. c. literas. c. d. lecto. X. de supp. negl. Prælat.* quod si contempto patrono voluerit Ordinarius conferre, collatio nulla est, *c.14. X. eod.* sed si is est in bonæ fidei possessione conferendi iure ordinario secundùm possessorem iudicatur; saluâ proprietatis quæstione. *c. cum olim. X. de caus. possess. & propriet.*

Non præsentans intra debita tempora pro illa vice ius amittit.

Sine præiudicio futuri.

Sed quàm diu salua est causa proprietatis? multa de acquirendo, vel amittendo per præscriptionem patronatu scribuntur, quæ per indicem videri possunt apud Tuscum V. *Ius patronatus. concl.604.* & nouissimè Concilium Tridentin. superuenit, *f.25. de reform. c.9.* sed de amittendo iure patronatus per non vsum, quo ecclesiæ vel beneficiis agnoscatur libertas, 3. non alteri acquiratur patronatus, promptius est dicere tempus ordinarium sufficere: quod in seruitutibus discontinuis decem est annorum inter præsentes, viginti inter absentes. *l. penult. & vlt. C. de seruitut.* quod ferè hodie ad vniformem triginta annorũ præscriptionem consuetudo passim vsurpata censetur reiecisse. quæ tamen apud Batauos, si Grotio credimus, ad 4. trientem centenariæ est extensa. *in Isagog. Iur. Holland. lib.2. p.7. ad fin.* sed in personis ecclesiasticis; & rebus spiritualibus canones ferè aliam ignorant, quàm quadraginta annorum. *c. de quarta. X. de præscript.* vnde patronatus ecclesiasticus per non vsum non videtur perire, nisi annis quadraginta; laicus autem communi amittendarum seruitutum regulæ esse subiectus: nec referre quod rei spirituali etiam sit annexus, ob quod nec vẽndi possit, *d.c.9. Trid. f.25. c. de iure. X. de Iur. patron.* quoniam ipsa personæ laicæ negligentia nihil habet spiritualitatis, & ipsa plenam habet rei suæ moderationem; vti, abuti, dilapidare, donare, amittere pro lubitu potest. *l. in re mandat. C. mandati.* quod non idem est in patronis ecclesiasticis, qui administratores tantùm sunt, & vix vsufructuarij; vt non æquè ius suæ ecclesiæ negligere, aut alienare possint: alienat qui patitur vsucapi: & quod in fauorem ecclesiæ, ecclesiasticarum rerum ac iurium est concessum, vt non nisi annis quadraginta amitti possint, non est in eius odium retorquendum, vt non citius ipsa suam libertatem possit consequi: & *d. c. de quarta.* disertè de clerico

saluâ præscriptione libertatis vt amittuntur seruitutes discontinuæ.

Sed in ecclesiasticis spatio 40. annorum.

loquitur, & *d.t.vn.de Iur.patron. in 6*, aliud in clerico, aliud in laico patrono præsentandi spatium præfinit.

5. Sed impedito per turbas publicas aut priuatas non currit præscriptio.

Cæterùm indubitatum est nullam excurrere præscriptionem, qui iure factóue impeditus est agere, adeoque in illa rerum publicarum sacrarumque anni 1588. quæ hic innuitur inuersione, ac deinceps an patrono, de quo quæritur, licuerit quid agere, an impeditus fuerit, quantum iuris amittere ceperit vel non; ex circumstantiis particularibus expendendum est: apud Orthodoxos harum partium Iudices facilis foret præsumptio, vi metuque publico patronum impeditum nihil iuris amisisse, quin rebus mutatis captisque postliminio reuersis iustus patronatus in pristinum statum restitueretur, accedente etiam ratione *tit. C. ne rei dominica, vel templorum vindicatio, temporis receptione submoueatur, & l.2. ibid. & l. vn. C. de infirm. his qua sub tyran aut barbar. gesta sunt. Cod. Theod.* quo spectat quod Cuiac. *in parat. C. de præscript. 30. vel 40.* docet lege succurri aduersus eos, quorum possessio ab hostibus fuit occupata. Vt nihil dicamus de bona fide, quam in classe Prædicantium esse negarent, & sine illa vllam præscriptionem procedere.

Enimuerò verisimile est an. 1588. particularem loci, de quo quæritur, pastorem non mox vitâ excessisse, sed functionibus suis abstinere iussum; quare Orthodoxus patronus iure & religione fuit impeditus, ne eo viuo alium præsentaret. *c.2. & tot. tit. X. de concessione prabenda vel ecclesia non vacant.* ab eius ergo morte demum inciperet tempus currere, quo patronatus amitti, præscribiúe possit.

Quod si Prædicantium classis, Ordinum nomine, non dato patrono quadrimestri ad præsentandum spatio, via regia ipsa pastorem aut prædicantem constituerit; & permissu publico licuisset patrono iure suo vti, exinde apud cacodoxos amittendi præscribendiúe tempus, vt creditur, computabitur; sed Orthodoxi excusabunt etiam quasi religione impeditum se existimauerit, ne in re momenti tanti cacodoxis communicaret; & qui ecclesiæ subditisque tales dare debeat, qui præesse norint, & prodesse, *d.c.2.X. de suppl. negl.* ne eum offerat, qui in animarum dispendia illos sit deducturus, illiusque proinde de peccatis participet.

Et verò notum est in multis Ordinum vnitorum locis in hanc vsque diem patronis non factam licentiam iure suo vtendi: itaque tempus omne, quod negligentiæ patroni imputari potest, ob quam iure suo posset excidere, inchoandum est ex quo publica lege, seu permissu licuit ei exercere ius sui patronatus, & in vacantem locum aliquem surrogare.

CONSULTATIO III.

Ius conferendi an laicis competere possit immemoriali consuetudine, eáque vniformi.

Multa Concilium Trident. *s.25. c.9.* decreuit circa iura patronatuum: eosque dumtaxat admisit, qui ex fundatione vel dotatione competere ostenduntur, ex authentico documento, siue multiplicatis præsentationibus, per antiquissimum temporis cursum; atque insuper in iis, in quibus vsurpatio præsumi solet, vt continuatis præsentationibus, & effectum sortitis, & authenticis documentis demonstrari debeant. Itaque saluâ huiusmodi distinctione admittit Concilium immemorialem præscriptionem, vt ex ea titulus fundationis, dotationisque præsumatur, magna enim est energia huiusmodi temporis, vt pro titulo sit, & tali quidem, sub quali res ipsa obtineri possit: vt quidquid Papæ priuilegio dati potest per eam obtineri censeatur. *Nauar. de iur. patr. cons. 8.n.3.* Quinimò sicut ecclesiis quibusdam Regibus & sublimibus Principibus indulsit, vt non tantùm præsentare; sed etiam conferre absolutè possint beneficia ecclesiastica, si qui patroni per immemoriale tempus huiusmodi iure conferendi vsi sunt; turbandi non videantur in ea possessione; sed credendi à Sede Apostolica eam olim gratiâ promeriti, eoque iure legitimè contulisse, siue tanquam instrumenta, & executores gratiæ, si incapaces eos talis iuris statuamus: sin autem capaces; iure suo ex gratia. nam capaces esse est verius, positâ Sedis Apostolicæ gratiâ, quamuis hoc ius altiori quidem gradu spirituale sit, quàm patronatus; est tamen patronatus simplex etiã spiritualis; cuius sicut capacitatem canones ecclesiastici generatim tribuunt iis, qui fundant, construunt, vel dotant ecclesiam vel beneficium; ita & speciale indultum tribuit, quo ecclesii altiorem absolutè conferendi gratiã specialiter alicui facit, & fecisse præsumitur, si quis per tempus immemoriale ita fuerit vniformiter vsus, quamquam Wamesf. *cens. can. de rer. perm. c.344.n.12. & 14.* nec huiusmodi collationes ius spirituale tribuere; sed illud ab Episcopo seu Capitulo, &c. haberi debere asserat.

Quinimo quamuis *c.12. s.14.* Trid. velit in casu fundationis aut dotationis institutionem Episcopo, & non alteri reseruari; fortè tamen nec reiicitur fundatoris voluntas, sibi hæredibusque suis absolutam beneficiorum donationem reseruans; vt antiquæ quædam chartæ habent, quarum occasione patroni aliqui omnimodam dispositionem imposterum vsurparunt. quæ tamen non eò extendi potest, vt excludat iudiciũ Episcopi & examen, an ita cõstituti beneficiarij sint idonei, *iuxta d.c.9.§. ad hac.*

1. Tridentinũ patronatus restringit.

2. Saluâ immemoriali præscriptione.

3. Et iure sublimium Principum.

4. Vt ij etiam conferre possint.

5. Et cui ecclesia facit gratiam.

6. Vt præsumatur ex immemoriali vsu.

7. Vel volũtas fundatoris, etsi hãc Trid. denter non alteri, quàm Episcopi institutione velit reseruari.

8. *ad hac.* quodque iudicium etiam in his regionibus reiici non potest; quamuis Concil. Trid. receptio innouationem in præiudicium Principis aut vasallorum vetuerit. *vt diximus in Iur. Pont. non. anal. de const. n. 6. de iur. patron. n. 3.* quia iudicium Episcopi non spectat ad diminutionem iuris patronatus; sed ad qualitatem & capacitatem præsentandi. quâ ratione *d. n. 5.* etiam diximus hodie à patronis præsentari non posse minorem 14. annis *propter c. 6 s. 23. Trid.* neque verò gratia ab ecclesia indulta in eius detrimentum potest detorqueri, aut per eam inidonei in ecclesiam introduci. nam id ius ipsum diuinum offenderet.

Qualis fundatio tamen examen Episcopi super capacitate promouendi, non excludit.

9. Enimuerò Comites Flandriæ quædam beneficia absolutè conferre constat *ex c. vlt. X. de conc. præb. quod Boëtius Epo inter heroicas quæstiones examinat.* ad eorum exemplum quidam vasalli vsurparunt, qui in titulis suis habent se dominia sua cum iis prærogatiuis possidere, quæ Comitibus Flandriæ ibidem olim competierint, à quibus causam habent, & cum gleba iuris patronatus, seu collationis cessionem.

Comites Flandriæ quædam conferunt.

10. quod vt non leui examine est admittendum; ita neque omninò reiiciendum: cùm etiam Concil. Trid. *à decreto d. s. 9.* exceperit patronatus, qui ad Imperatorem, & Reges, sublimesque ac supremos Principes pertinent. At verò meminisse oportet nos hic agere de immemoriali collationum eaque vniformi consuetudine ex gratia Apostolica saltem præsumpta; alioquin si quid non iis præsidiis fulciatur, non posse iure subsistere latè ostendimus *supra de præbend. cons. 4.* quinimò etiam vbi consuetudo est immemorialis, istiusmodi prouisio iuxta Wames. nondum erit spiritualis, & fortè nec beneficia omninò ecclesiastica.

Sed vsus vasallorũ examinandus.

CONSVLTATIO IV.

Beneficium patronatus laici non confertur, aut pensione grauatur, sine patrono.

1. QVamquam ex suprema ecclesiæ potestate Pontifex derogare iuri patronatus laici possit; *Less. de inst. l. 2. c. 34. d. 9. n. 35.* tamen non solet conferre beneficia patronatus; nec valet collatio, nisi disertè derogetur. & præsertim si ad Reges, Duces, vel Marchiones pertineat. *idem Less. n. 36. Rota decis. 331. & Reg. Canc. 41.* sed subreptum censetur Pontifici, & destituendus impetratis mendax orator. *Petrus de Vbald. in tract. de permutat. benef. q. 6. nu. 36. Fred. de Senis tractat. de perm. benef. q. 50. n. 52. DD. in Clem. 1. de rer. permut. Felin. in c. cum Bertold. n. 15. de sent. & rer. iud. Roch. de Cur. in tract. de iur. patron. v. honorific. q. 3. nu. 4. Steph. Bertrand. cons. 199. viso consult. v. 2. p. 1. & cons. 455. v. n. 3. vol. 4. Rota dec. 5. alias 307. permutatio in nouis & dec. 10. alias 528. nota n. 4. Mantic. tit. de iur. patron. Rebuff. prax. ben tit. de permut. n. 21. Papon. l. 3. Arrest. tit. de benef. de patron. ley. 4. 1.* quemquam nec in Belgio eiusmodi derogatio admitteretur. sed literis placitum executorium denegaretur. Ad rationem collationis trahitur constitutio pensionis, vt etiam effectu suo careat, si eam Pontifex reseruarit super beneficio iuris patronatus laici, illius mentione non factâ. *argumento c. cum dilectus de iur. patron. Archid. in c. 2. de præb. l. 6. in terminis Gigas de pension. q. 24. n. 4. An. Rob. rer. Iud. l. 1. c. 7.*

Porrò qui taliter constitutam pensionem soluerit an incurrat realem simoniam quæsitum est: & cum id, quod nullum est, nullum producat iuris effectum, & reseruatio huiusmodi subreptitia sit; non videbitur producere effectum canonicæ pensionis; quæ solutionem huiusmodi defendat, quò minus temporale datum pro re spirituali censeatur. 2.

Solutio talis pensionis simoniaca.

At verò ipsa pecunia quæcumque soluitur semper est temporalis, sed causa solutionis & animus attenditur; studiosa voluntas requiritur dandi quid temporale, vti pretium rei spiritualis, vt simonia fit. *c sicut Episcoporum. 1. q. 2. c. tua. nos. c. etsi quæstiones. c fin. c. veniens. c. tua. c. cum esset. & ibi glos. & DD. de simonia. Nauar in manual. de simonia. c. 23. n. 100. VVames. tom. 2. cons. 187. n. 1.* 3.

Nisi animus & causa excuset.

atqui quamuis irrita sit eiusmodi sine patroni consensu facta reseruatio, vel collatio; tamen non ipso iure ac facto; sed demum vbi patronus ita velle se declarauerit; vt communius traditum est. *Flamin. de resig. benef. l. 2. q. 2 n. 18. & seq Felin. in tract. quando litera Apostol. nocet patrono. amp. 9. c. decernimus 16. q. 7. & quæ ibi traduntur & DD. plerique, quos supra post Felin. citauimus*, cùm illius solum intersit, neque de eius iure queri alteri concessum sit. 4.

Quomodo irrita an irritanda?

Quare cùm Rex declarauerit ad postulationem A. non obstante eiusmodi subreptione in collatione, quasi ex simplici permutatione factâ, subiectâ pensionis sub Pontificio beneplacito conuentione, se eam collationem velle ratam esse; sic tamen vt præbenda ipsa non intelligatur onerata; cum per huiusmodi patroni consensum omnia conualescunt: *Flam. vbi supra n. 27. Put. dec. 5. de rer. permut. & qui citantur.* cessabit ex subreptione nullitas; rataque manebit collatio: quin & ipsa pensionis reseruatio extra præbendæ onerationem, id est, quatenus non vltrà vitam aut possessionem d. A. porrigatur. sicut quamuis locatio rerum ecclesiasticarum in longum tempus non sit permissa, tamen sustineatur sic facta quoad tempus permissum, rescisso vetito, vt communiter receptum fatetur Couuar. *tom. 2. var. res. l. 2. c. 16. n. 5.* etsi ipse dissentiat propter specialem omnis nullitatis adiectionem, *in textibus ibi citatis*; sed ratio vtilis ab inutili separandi, vt in summis, & temporibus in aliis valde suffragatur, vt in donatione 300. sol. excedente, vt excessus solum resecetur, permissæ summæ valeat: *l. sancimus. l penult. C. de donat.* quod ergo B. si compermutanti libuisset disertè remittere reseruatam pensionem, quæ vitam A 5.

In totum, an in partem?

excederet; nihil erat, quod cuiquam queri licuiſſet, ſi non placuiſſet, erat ei actio aduerſus A. ad omnia reponenda in priſtinum ſtatum: quippe qui re ipsâ non aliter nec alio modo reſignarat præbendam, quam ſaluâ d. canonicâ penſione; acceptando autem ſolutionem vnius canonis, quia in actionibus noſtris ſemper delicti excluſiua interpretatio facienda eſt, cenſendus eſt B. conſenſiſſe in penſiõnem, quaſi perſonalem A. vt ſupra inhærentem, non in ſucceſſorem præbendæ iam tranſitoriam, vt diximus. ac ſi rebus ſic hærentibus ſi A. & B. viſum eſt ex nouo Pontificio beneplacito penſionem extinguere ſeptem anticipatis ſolutionibus; non eſt quod quis vel hoc criminetur.

Accedit quod qualiſcumque ſubreptio non inducat ſimoniam; ſed amiſſionem vel retentionem gratiæ. *Nauar. de ſimon. conſ.28.nu.5. conſ.29.*

6\. Vitium purgant circumſtantiæ.

Sed & illud quod A. & B. iuramentum offerunt; intentionem ſuam procul abfuiſſe à ſimoniæ labe, quodq́ue vterque vitæ hactenus inculpatæ fuerint; nobiles, non indigi, ſacerdotes: quod in tota alioquin actione palam proceſſerint, vſi conſilio ſecretarij Nuntij Apoſtolici, & notarij in eiuſmodi praxi admodum periti, aliorumq́ue; atque licet etiam is inficiatur, qui non intelligit ſe illicitum quid admittere; *c.per tuas 37.X.de ſimon.* tamen traditum eſt authoritatem viri alicuius docti excuſare à culpa & pœna. *Nauar. d. conſ 29.n.3. l.cum pater.§.Titio de leg.2. gloſ. fin in fin. c. ad audient. de his qui vi aut met. VVameſ.conſ.561. n.5. tom.., vbi ex Petro de Palud.* docet, ſi quid ad ſimoniam pertinens à non id volente fiat, non eſſe ſimoniam. deeſt quippe ſtudioſa, ac deprauata voluntas; actuſq́ue agentium non operatur vltra eorum intentionem. Itaque nec in adeptione præbendæ vitium tituli contractum eſt (quod alioquin etiam A. citra culpam propriam ad ſpontaneam dimiſſionem obligaret in foro conſcientiæ, *c.inſinuatum.c. de hoc autem de ſimon. c.conſtitutus de tranſact.*) attentâ prædictâ declaratione Principis: nec in ſolutione penſionis; attentâ conſultorum peritorum authoritate: & quod ſi hoc caſu poſteriori quicquam accuſationi obnoxium eſſet; tamen ſententiam exigeret; non ſtatim titulum annihilaret, vel ex eo profluentem perceptionem fructuum.

7\. Nec pœna Pij V. obtinet, vbi quis ritè adeptus beneficium, aliàs ſimoniam committit.

Pœna quidem priuationis obtentorum, & inhabilitatis ad obtinenda à Pio V. *Conſt.incip. cum primum* inducta eſt, ſed loquitur de iis, qui adepti fuerint beneficium ſimoniacè. ergo A. qui non ſimoniacè, vt dictum eſt, adeptus eſt; quamuis re ipsâ in ſolutione penſionis irritæ ſimoniam commiſiſſet, ſub caſu d. conſtit. quæ ſtrictè retinenda eſt in propriis terminis, vtpotè noui iuris, & pœnalis, non cenſebitur comprehenſus. Conſtitutio porrò ipſo iure priuationem inducit, cum *d. c. inſinuatum, c. de hoc. c. conſtitutus* ſententiam videantur exigere: verb. *reuocata in irritum V. ſunt deponendi. V. amoueas.* conſtitutio autem hæc declaratoria tantùm opus habere videbitur quoad forum; etſi pœnæ incurſus ea non egeat. *Crauet.conſ.2c6.*

8\. Pœna extrau. deteſt. ſiue mortali non incurritur.

Sed & pœna excommunicationis, quam Extrauag. *deteſtabile in Com. de Simon.* comminatur, (eam incurrunt, qui etiam non circa ſuam prouiſionem ſimoniam committunt) non videbitur locum habere in eo, qui mortalem culpam non admiſit. *Nauar. in Manual.c. 27.n.9.* quæ non creditur reperiri in eo, qui non vnum dumtaxat, ſed plures eximiè peritos conſuluit, etſi errarint. *Nauar. d.conſ 29.*

9\. Nec in quibuſdam beneficiis permutatio Simoniaca, eſt quod coram Principe ſolo inita eſt.

Sed neque A. grauat quod permutatio, quæ de iure admitti debet per Epiſcopum, *c.quaſitum.X.de rer.permut.* archidiaconum, vel alium iuriſdictionem eccleſiaſticam habentem, *Zabarel in Clem.1.n.15.de rer.permut.Per.de Vbald. de permut. benef. q.4.n.25* apud Principem ſit peracta, & ab eo collatio facta: quia id moribus in multis Belgicæ patronatus Regij eccleſiis obtinet ab immemoriali tempore: non difformiter ad *c.40. X.de teſtib.c. vlt.X.de colla. eccl, non vacan.* tametsi admiſſio Capitularis etiam pro inſtitutione habenda ſit in collegiatis beneficiis: & conſequenter penſionis conſtitutio ſuper beneficio iuſto iam titulo poſſeſſo facta eſt; non autem nundinatio priuatæ conuentionis, citra legitimam authoritatem.

Nec error in ſtylo ſimoniam inducit.

Sed difficultas eſt in tenore literarum, vbi Pontifex admiſsâ reſignatione reſeruat, conſtituit, & aſſignat ſuper præbenda ſic vacante; & d. B. per alias literas per Officialem ordinarium conferri à Pontifice iuſſa; cùm reuera iam B. non amplius poſſet reſignare cùm A. per Principem prouiſus, & per capitulum admiſſus eſſet. & ſic ex eodem tenore conſtat falsâ ſeu ſimulatâ reſignatione eſſe ſubreptum Pontifici. Sed iam mox diximus ſubreptionem non inducere ſimoniam; neque defectus eſt in ſubſtantialibus; vt puta reſignatione hîc vel Romæ factâ, inæqualitate fructuum, conſideratione ne reſignans ex ea nimium patiatur diſpendium, conſenſu A. in penſionem, aſſignatione Pontificis re ipsâ factam, & ſeparato actu à literis per quas actum alij agendum demandat, ſcilicet Officiali Ordinario collationem præbendæ reſignatæ. Vnde hoc actu non perfecto alter vires non amittit: vtile ab Inutili aut imperfecto non vitiatur: ideoq́ue nihil admiſſum ſimoniacè, ſi etiam penſionem ſoluat bullis non leuatis licet, dummodo Pontifex re ipsâ aſſignationem fecerit. *Rebuff. de pacif poſſ.n.126.137.* Permutantes etiam referuntur peritorum conſilio ſtylum ſecuti, quo dicunt in Curia Rom. debere reſignari beneficium, ſi quando ſuper eo ibidem reſeruatur penſio.

Sed replicabis; gratiam irritam fore voluiſſet Pontifex, ſi totum negotium narratum fuiſſet; & ſic penſionis non ritè conſtitutæ ſolutionem accipiendam, ac ſi nihil conſtitutum foret; adeoq́ue ſolutionem ex cauſa irrita factam in ſe omninò eſſe temporalem: ſed reſpondéri rurſum poteſt, quòd actus irritè geſtus animum tamen noſtrum prodere poteſt:

itaque

itaque qui pensionem irritam, quam ratam putat, soluit, quoad se verè voluntatem Simoniacam non habet; esto res in se ipsa simoniaca sit. nullum porrò delictum sine animo deprauatu est, ac dolo: culpa etiam experitorum consultorum authoritate cessat; vt diximus, adeoque cùm primordia quæsiti tituli non maneant infecta; A. retinere beneficium, & fructus percipere iure poterit.

CONSVLTATIO V.

Aduersùs ius patronatus præscribitur.

ANnis centum patronus iure patronatus non vsus præscriptione submotus esse censeri debet; atque consequenter is qui hactenus contulit liberè deinceps cõferre potest. ea virtus est præscriptionum, & fauor libertatis, & emancipatio à iure patronatus. cui admodum fauet Concilium Tridentinum *f.25. c.9. f.14 c.12.* quod etsi plenè in hac materia in his ditionibus non sit receptum; tamen admodum fauorabile est in casu; quo ius commune habet conforme; vt in centenaria præscriptione. præsertim quando qui patronatum prætendit iuxta *d.c.9. & 12.* authentico documento, & aliis iure requisitis non ostendit illud sibi competere, & quidem ex fundatione, vel dotatione de propriis vel patrimonialibus bonis facti: qui est verus patronatus; cæteri magis per vocis abusum.

1. Collator aut patronus nõ potest sibi conferre, aut præsentare.

Quamquam verò non potest collator sibi conferre aut retinere beneficium, quod alteri conferre potest vel simplex vel aliud, prout in patrono expresse id est decisum *c. per nostras. 26 c.consuluit. 15 X. de iur. patron.* solet tamen hæc praxis probari, vt patronus, qui sibi pro subleuanda necessitate beneficium sui patronatus conferri desiderat, ius suum nominandi,

2. Sed cesso in eam rẽ iure ab Episcopo prouideri.

seu præsentandi pro ea vice in manus Ordinarij reponat, & ab illo sibi petat conferri.

De Censibus.

CONSVLTATIO I.

De Visitatione.

1. Visitare debent Episcopi & superiores.

ANimarum curatio peragi non potest, si morbi nesciantur: hi sciri non possunt, nisi vt medici ægros visitant, venas explorant, idonea morbis remedia præscribunt, ita pastores oues erraticas per deserta quærant, inuentas ad caulam reducant. Episcopis ergo, superioribus atque inferioribus prælatis, quibus ius visitandi competit, grauiter incumbit, vt diœceses suas, & districtus impigrè peragrent, fidem promoueant, errores auferant, mores emendent, vitia eradicent, virtutes stabiliant: id quod seriò admodum inculcat Concilium Trid. *f.24. c.3.* Episcopis quidem omninò omnibus quocumque gradu sint, vt propriam diœcesim quotannis obeant: superioribus etiam permittit, vt sua obita prouinciam peragrent, causâ tamen in Concilio prouinciali prius probatâ; inferiores autem, vbi hactenus visitationem exercere legitimè consueuerunt, debeant quidem assumpto notario de consensu Episcopi deinceps per se ipsos tantùm districtum suum visitare. Visitatores etiam à Capitulo deputandi, vbi Capitulum ius habet visitandi, prius ab Episcopo approbentur. (per quos tamen fungi officio non impeditur Episcopus) quinimò inferiores ipsi peractæ visitationis rationem reddere tenentur. *d.c.3.*

2. Et inferiores.

3. Nõ Vicarius nisi ei disertè committatur.

Porrò Episcopi Vicario non tribuitur authoritas visitandi, quasi illo decreto ei demandetur: sed Episcopo tantùm; vt si ipse impeditus sit, per vicarium generalem visitare possit. impedimentum ergo Episcopi, & eius delegatio requiritur; non iure Vicariatus transit visitandi potestas, vt sentiat Barbosa *& ab eo citati ad d.c.3.* Vicarium Episcopi, nisi expressè id ei committatur, visitare non posse;

4. Aut sit Sedis Vacantis.

quamuis secus sit in Vicario generali Sedis vacantis. nam vt in Capitulum transit omnis Episcopi iurisdictio; *Azor. inst. moral. p.2. l.3. c.37. q.6.* nisi ius disertè aliter decernat; ita per hoc in illum eius exercitium, quoad omnia loca quæ ipse Episcopus poterat visitare: nisi fortè exempta, quæ iure tantùm delegato, si statuamus, de quo mox videbimus, quòd in Capitulum transire non potuerit, visitare soleat. Vicarius porrò Episcopi de iure communi etiam ad visitationes est Archidiaconus.

5. Aut Archidiaconus.

de quo accipiunt quidam *c. non debere. d.80.* & id disertè habent *c.1. & 6. X. de off. Archid.* cui propterea iure proprio seu magistratus competit.

6. Sed is qui hodie.

Sed restrictius de eo loquitur Tridentinum *d.c.3.* ex quo & posse Episcopum præscribere inferioribus terminum expediendæ visitationis, comitatum, & equitatum; ne ecclesiis sint oneri, aiunt pridem decisum esse, nam

7. Procuratio vt soluenda & quomodo optio competat?

etsi Alexander III. *in c. cum Episcopus de censib.* pridem illum præscripserit, qualis excedi nul sibi posset; non tamen qualis singularibus locorum circumstantiis omninò responderet. sed enim in veteribus canonibus procuratio non in pecunia dabatur; Trident. autem optionem visitatis tribuit, an in annona, an in pecunia præstare velint. quod & in ipsis Episcopis obtinet. & pro ea optione sæpius iudicatum refert Steueneau *in Comment. ad Ordin. compil. lib. 1. t.3. ar. 1. verb. leur pretendu.* vbi citat *ex Concilio Cabilonensi, vt cum gratiarum actione, non cum quadam iudiciaria inuectione stipendia sua exigant.* & ex D. Augustino; *non exspectent mercedem, nisi vnde salutem.* & repetit Tridentinum *d.c.3. versic. monentur.*

8. Acta ab inferioribus au rursus agere

Episcopus autem visitare etsi non impeditur ab inferiorum visitatione; non potest tamen actum ab illis agere, ab illis punitos ite-

possint Episcopi?

rum punire, absolutos ad incudem reuocare: nisi notorium sit per collusionem, seu aliàs non rectè actum esse. sub notorio comprehendo id quod ex actis liquidum esse possit; ideoque inferiores Episcopo rationem reddunt, depositiones testium, atque integra acta exhibent. ex quibus si constet perperam esse rem gestam; integrum erit Episcopo emendare, sub modo visitationis: id est, non compilato processu: nam alioquin si inferiores iuridicè processerint; non nisi viâ appellationis, quod non ritè gestum est, corrigi poterit.

9. Vt visitent loca commendata?

Visitatoribus Episcopis, aliisque superioribus etiam conceditur, tanquam Sedis Apostolicæ delegatis, vt visitent quæcumque beneficia, etiam monasteria commendata, & exempta, in quibus non viget regularis obseruantia; *ex c.8.s.21. Concilij Tridentini* & alioquin superiores monere vt corrigenda corrigant, alioquin ipsi suppleant: secundùm tamen regularia instituta; non obstantibus quibuscumque in contrarium. *c.20.de regul. Concilij Trid.*

10. A visitatione & correctione non datur appellatio suspensiua.

Quæ porrò in visitatione ordinata sunt ad morum correctionem, per appellationem aut querelam non impediuntur, aut suspenduntur. vt respondit S. Congreg. *apud Zerol. in prax.p.2.verb. V.sit.q.5.* & pridem decretum est *in c. ad nostram de appellat.* & in Trident. *s.13.c.1. & s.24.c.10.* tametsi appellanti actorum copia dari debeat, etiam gratis; atque intra 30. dies. *Trident.s.13.c.3.* etsi hic Concilij locus disertè loquatur in criminalibus causis; propriæ autem visitationum sunt correctoriæ. *c.1. de censib. in 6.* quæ etsi etiam de criminibus instituuntur; non tamen nisi de notoriis; iisque etiam emendandis extrà ordinem, non pœnâ ordinariâ puniendis. *d. c. 1. diximus in Iur. pont. non. anal. de accusat. n.9.* merces tamen Notarij acta scribentis soluenda est omninò; & appellans acta suo sumptu transfert ad superiorem, erogatorum partem recuperat ab aduersario, si iis vtatur; & consuetudo consonet. *Trident. s.24. c.20. post medium.*

11. Sed deuolutiua, cum actorum copia gratis quoad Episcopum in criminalibus, non quoad notarium.

12. Vbi Episcopi tanquam delegati procedunt, appellatio ad Metropolitanum etiam potest introduci.

Si autem appelletur ab iis, quæ Episcopus decreuit, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus; non ideo necessariò ad eandem Sedem tanquam delegantem appellatio ducenda est: sed proponi potest apud Metropolitanum. vt sæpius responderunt Interpretes. quod non tantùm in hac materia accipiendum videtur iis in casibus, quibus Episcopis competit iurisdictio suo iure; & authoritas delegati ad illam corroborandam adiecta est; sed etiam dum constat non nisi delegatam iurisdictionem cõpetere. nam d.c.10. *nec in his*, inquit, *exemptio quoquo modo impediat*, & *s.14.c.4. quibuscumque exemptionibus minimè suffragantibus*: casum ergo notoriæ etiam exemptionis complectitur. quod dicit *d. c.4. in verb. quoscumque seculares clericos qualitercumque exemptos, qui aliàs sua iurisdictioni subessent*: & tamen Interpretes appellationem ad Metropolitanum admittunt. quod eò magis dicendum est, quod ex pluribus Concilij Tridentini locis constet mentem illius satis fuisse exemptionum effectus præscindere, quantum populi salubris directio exigit, vt Episcopi *aptum*, inquit Concil. *s.24. c.10. quem regunt populum possint in officia, atque obedientia continere.* & referunt quidam diu in Concilio Tridentino fuisse actum, vt omninò omnis exemptio tolleretur; sed visum reuerentius, vt ea Episcoporum delegatio fieret, quâ effectus idem obtingeret. vnde fit, vt conueniens dicatur, ne appellationes in visitationum causis in Romanam Curiam introduci debeant; sed adiri possint Metropolitani: quo effectus habetur perinde ac si cessaret exemptio, quò celerius causæ expediantur, vt mores boni firmentur, praui eliminentur.

13. An & eâ Sede vacante tractet Capitulum?

Qua eadem de causa expedire etiam illa poterit Capitulum Sede vacante, quæ Episcopis iure Ordinario quamuis speciali tribuuntur, & accessoria tantùm est delegatio, vt de facultate tributa per Conc. Trid. *c.6. s.24. diximus in Iur. pont. non. anal. de pœnit. & remiss. n.8.* tametsi etiam de iis, quæ non personæ, sed dignitati delegata sunt, non malè dubitatur etiam apud authores, quos citat Sanchez *de matrim. lib.8. d.2. n.10.* quoniam perpetuò commissa dignitati transeunt in naturam ordinariæ iurisdictionis, non electa personæ industria, sed potius exinde iure magistratus competunt: *Sanchez lib.2. d.40. n.13.* Ideoque facultas tributa *d. c.10. s.24. s.6. c.4. s.14. c.4.* Episcopis notoriè exemptos visitandi, & corrigendi; Sede vacante Capitulo competere non abs ratione dicemus; succedereque Capitulum in omnem omninò iurisdictionem, quæ personæ specialiter non fuerit delegata; sed dignitati perpetuò commissa. ideoque, quod ait Barbosa *ad d.c.3. n.8.* non posse Capitulum monialium cœnobia exempta visitare, quæ poterat Episcopus vt delegatus; accipiendum esse de delegatis eius personæ, non dignitati. & sic Trident. *s.25. de reg.* & nominatim *c.5. & fin. ibidem*, Episcopis etiam Sedis Apostolicæ authoritate curandâ committuntur ad Capitulum spectare Sede vacante.

14. Visitationes & Capitula Regularium.

Ad imitationem Episcopalium visitationum successerunt visitationes regularium præsertim exemptorum: sicut & Capitula illorum generalia, in quibus visitatores deputantur, imitata sunt Synodos Episcoporum, in quibus Cistercienses inter primos exempti ab Innocentio III. dicuntur *ex longa consuetudine plenius informati. c. in singulis. X. de stat. monach.* hos secuti sunt Ordines mendicantes. & commendat Innocent. III. præcipitque vt in singulis regnis seu prouinciis fiant huiusmodi Capitola singulis trienniis, ad quæ superiores

15. Quid in iis agendum?

cuiusque Ordinis conueniant, & ad morem Cisterciensium ea celebrent: in iisque ordinentur, qui omnia monasteria tam fœminarũ, quàm virorum eiusdem prouinciæ visitent, corrigant, atque reforment. quam Constitutionem innouat Trid. *de reg. c.8.* mandatque

16. Congregationes monasteriorum

in Congregationes redigi singulorum regnorum seu prouinciarum monasteria, quæ Capitulis generalibus aut Episcopis non subsunt,

nec

qui Capitulis generalibus non subsunt. nec suos habent ordinarios regulares visitatores: in eamque rem Metropolitani ea conuocent: cui, si obsequentes non fuerint; Episcopis locorum, tanquam Sedis Apostol. delegatis, subdantur. Differt ergo Tridentinum ab Innocentij Constitutione; quòd illa etiam complectatur ea monasteria, quæ ordinario subsunt: *d.c.in singulis. versic. ita quod si & §. porrò*: conueniant in eo, quòd in Capitulis visitatores deputentur, qui teneantur eius Congregationis monasteria frequenter visitare, & eorum reformationi incumbere. *d. c.8. §. ipsis autem. d. c. in singulis. §. ordinentur.* non vetat tamen, etsi non mandet, monasteriis Ordinario subditis, quin redigere se possint in Congregationes. quod permisit *d.c.in singulis.* neque enim disertè illud abrogat, vt neque ex toto innouat, sed illius dumtaxat formam obseruari præcipit ab iis, quos in Congregationes redigi iubet. quod cap 8. Weymsius *ad constit.24.à Concil. Trid.innouat. const.14.* rectè enarrat, & Innocentianam constitutionem explicat. sed nos reuertamur ad visitationes.

17. Visitationes. Quas in omnibus regularibus Tridentinum requirit, *d.c.8.c.10. c.22. de reg.* vbi, quæ à Tridentino decreta sunt; omnibus Episcopis, & Ordinum superioribus, vt executioni mandentur, grauiter præcipit. vnde tam generales, quàm prouinciales idoneis temporibus visitationes peragunt. quæ pluribus Concilij Tridentini locis & commendantur, & ne quibus remoris earum finis retardetur, vbique prouidetur.

18. Sine sumptu superfluo. Quò etiam spectat, ne ipsi visitantes vllis mora aut sumptu graues sint; ne sua quærant, sed quæ Iesu Christi; ne ipsi, comites, aut ministri munera etiam sponte oblata accipiant, sub grauissimis pœnis; victu frugali, comitatu, & equitatu moderato peregrè contenti sint. nam in ciuitate sua procurari non debent. sed neque illic, vbi priuilegium, vt in

19. Frugali sub procuratione. curatis Ordini Melitensi vnitis; vel consuetudo habet, vt gratis visitentur. & vbi eadem habet, vt laici visitantem procurent, retineri in ea possint volentes, non cogi innuit. *Barbosa & citati ad d.c.3.* nullatenus in vna visita-

20. Non bina vno in die. tione binę procurationes haberi possint, quamuis plures visitentur; nisi fortè vnus prandium,

21. Nec vltra cibaria. alter cœnam præstet. sed neque hic victus, præter cibaria, quidquam continet: non medicinas, aliaúe necessaria. *VVeyms. ad d. c.3. n. 24.25.* vt & pastus; non mercedes equorum

22. Et pastus equorum. sint soluendæ, *Barbos. & citati n.32.* non tamen excluditur solutio cathedratici, Synodatici, vel charitatiui subsidij, sensuumúe aliàs

23. Saluo cathedratico, etsi aliàs oportunius exigendo. debitorum. *Barbos.nu.42.* quamquam rectius hæc extra visitationem recipiantur; tum quò minus simul grauent; tum quò magis vitetur species mali, dum causæ solutionum in aperto non sunt, nec omnes, qui has vident, illas satis distinguunt.

CONSVLTATIO II.

Census à quo soluendus?

Vnio ecclesiarum de S. B. & B. facta Coll. M. L. disertè Episcopali ecclesiæ Cameracensi in recognitionem abstractionis fructuum dictarum ecclesiarum reseruat denarium aureum salutum.

Sed ex verbis eiusdem vnionis seu consensus quibus is denarius soluendus dicitur ex fructibus ipsarum ecclesiarum incorporatarum vltra ea, quæ iam antè ex iis ad dictam ecclesiam spectare, & pertinere solebant, & aliis iterum verbis, quibus dicitur; & quòd iisdem vicariis prouideatur, quòd poterunt absque sui detrimento competenter satisfacere de aureo denario supra d. &c. quòd ipsi vicarij ad solutionem d. denarij teneantur, & sint astricti; ex his inquam, aliisque eiusdem substantiæ verbis mota est quæstio cùm per annos plures denarius ille salutus non esset solutus, & Episcopus Antuerpiensis, qui in ea parte in Episcopi Cameracensis locum successit, seu eius Sigillifer reliqua exigeret, quisnam solutionem iustè compellaretur, prædictum Collegium, an Vicarij? cùm hi querebantur paucis annis fructus se recepisse, ac iniquum fore successorem reliquis obligari. Collegium autem in vicarios solere hoc onus reclinare, neque se ante hac soluisse.

Statuendum verò est vtrosque esse obligatos, Collegium, & Vicarios: Collegium; quia instrumentum sonat, censum saluti ex fructibus reseruari: id quod & ea ratio exigit, vt quibus per vnionem istorum fructuum beneficium conceditur, ab iis beneficij recognitio præstetur. & qui sentiunt commodum, sentiant onus. Vicarios etiam ius commune *c.2.§.2.de decim.in 6.c. de monachis. X. de præb.* obligat; verba instrumenti obligant, vt eos quasi repræsentantes suarum ecclesiarum per vnionem Rectores. Episcopus habeat obligatos. quem etiam prouida ratio mouit, vt intra diœcesim subiectos habeat debitores; neque cum Collegio extra diœcesim de iuribus legis diœcesanæ ire disputatum cogatur. Sed tamen nec ea clausula eximit originarios debitores; id est, rectores, seu qui nunc per vnionem In rectorum iura successerunt, & fructus percipiunt rectorum, tametsi eis Vicarios correos disertè adiiciant. 1. Vtrique obligantur.

Quæ vt planiora sint, memoriâ repetendum est, quod prisci ecclesiæ canones decreuerunt, omnes ecclesias cum dotibus suis in Episcopi potestate consistere; eaque ad ordinationem ipsius pertinere. *c. decret. 10.q.1.* adeò vt contrarium quispiam fundator aut patronus statuere non possit; *c. si quidam ibid.* aut à diœcesana lege segregare. *c. si ex laicis. c. nullus. c. de his ibid.* eamque ob causam, tam Ordinarij 2. Episcopis omnes ecclesiæ subiectæ.

Ordinarij curam eis impendere, & quotannis visitare, *c. decreuimus cum seqq. ibid.* quam ipsæ ecclesiæ subiectionem agnoscere, cathedratica, aliaque episcopalia iura soluere tenentur: *c. placuit 10. q. 3. & seq. c. cum olim. X. de cens.* ideo clerici Episcopis tributa præstant; quia hæc est probatio subiectionis. *c. 2. X. de cens.* ita tamen,

3. Cathedraticum, aliaque iura præstant.

vt census nouos imponere, *c. 3. c. prohibemus ibidem.* aut præter cathedraticum, & iura consueta (quæ referentur *in c. conquerente. X. de offic. ordinar.*) alias exactiones Episcopi imponere non possint: *c. eccles. X. de cens. d. c. conquerente.* nisi rationabilis causa id postulauerit. *c. cum Apostolus. §. prohibemus. X. de cens.* Rationabilis causa est, quando Episcopus ecclesiam alicui Collegio vnit, aut in vnionem consentit: vtpotè cùm imposterum libera eius dispositio tollatur, contra terminos vnionis statuere nihil possit, quod beneficium aliquâ annuâ pensitatione recognosci æquissimum est, atque consuetum. vt in d. vnione iusta causa refertur, *ne ecclesia Cameracensis per eum fauorem dispendia pateretur*; cùm ergo omnes ecclesiæ cuique Episcopo sint subiectæ; & in subiectionis argumentum eiusmodi iura præstari, ac reseruari soleant; & de iure à loci presbytero, id

4. Seu rectores illarum.

est, parocho; *c. inter 10. q. 3. c. nec. num. 10. q. 3.* adeoque iis, qui iura parochorum per vnionem in se transferunt; resoluendum, vt diximus, omninò est à prædicto collegio eandem re-

5. Fructus possidentes.

cognitionem soluendam esse; adeoque ipsos ecclesiarum incorporatarum fructus eidem recognitioni obnoxios rectè conueniri, & arrestari. sicut Imperatores Antoninus & Verus rescripserunt in vectigalibus ipsa prædia non personas conueniri. *l. 7. D. de publican.* scilicet, quia ipsa prædia obligata sunt, & personæ, non nisi ratione eorum. vnde & sequitur illatio *in*

6. Et successores etiam pro reliquis.

d. l. 7. quæ huic negotio quadrat, *possessores etiam præteriti temporis vectigal soluere debere.* vnde & fluxit *tit. C. l. 4. sine censu vel reliquis fundum comparari non posse.* & traditum est in huiusmodi oneribus in optione esse Episcopi, quem conuenire velit possessorem etiam, vel antecessorem, qui suis annis fructus collegit. *Azor. inst. moral. p. 2. l. 9. c. 14. q. 6. §. quæres an successor. Duaren. de sacris ecclesiæ minist. l. 6. c. 4. in fin. per c. 1. X. de solut. & quæ ibi not.*

Sed & iterũ quia Vicarij etiam fructus percipiunt ex prædictis ecclesiis ad onera episcopalia fructibus incumbentia compelluntur. *d. c. 2. §. 2. de decim. in 6. d. c. de monach. X. de præb.* sicut quilibet pignorum possessores ad debiti solutionem tenentur. ita quod disertè Vicarij prædicti per idem instrumentum ad d. saluti solutionem obligentur. sicut aliis verbis fructus indistinctè omnes prædictarum ecclesiarum obligantur; & per eos etiam tam Vi-

7. Adeoque & Vicarios.

carij, quàm Collegium, qui simul eos percipiunt: sicut argumentatur *d. l. 7. D. de public. ipsa prædia conueniri, & ideo possessores soluere debere.*

Quibus attentis rectè dict. Sigillifer omnes decimas prædictarum ecclesiarum tam d. Collegio, quàm Vicariis competentes arrestari curauit; vt Collegium & Vicarij inter se collisi simul solutionem expedirent, neque alterius contra alterum exceptionem oppugnare teneretur.

8. Actione personali & reali.

Verumenimuerò controuertitur, quâ actione Collegium conueniatur? à persona sanè exigi possunt iura Episcopalia: *d. c. nec numer. in verb. ab eius loci presbytero noueris exigendum,* actione vtique personali; sed & reali ab ipsis ecclesiis: *c. inter cætera. in verb. per singulas suæ diœcesis basilicas annuâ illatione sibi expetat inferri*; vt in electione sit exigentis. sic vt in personas solutioni refractarias, & rebelles per sententiam excommunicationis possit procedere. *c. cum nuper. X. de cens.* Realis autem hæc actio,

9. Per censuras.

an rei vendicatio sit, quasi pro fructuum parte; an confessoria, quasi pro seruitute ex rebus debita; vt in decimis Doctores quærunt, *Azor. inst. moral. p. 1. l. 7. c. 23. q. 9.* nihil interest hic disquirere; cùm hodie de actionum nomine quærendum minimè sit. satis est fructus conueniri; vt ex iis obtineatur solutio debita iurium Episcopalium, quæ censuum, & pensionum *d. c. inter cætera in verb. ab hac solutionis pensione & tot. tit. de censib.* nomine etiam

10. Authoritate magis, & officio quam propriè dictâ actione.

nuncupantur. quamquam authoritate potius & potestate eiusmodi iura, quàm aliquâ actione exigantur. sicut ipsa tributa, & vectigalia officio Iudicum, Præsidumque. vnde & Episcopi ea ipsi exigunt, & rebelles constringunt, *d. c. cum nuper. X. de cens.* cùm aliàs in actionibus nemo sio ius dicere soleat.

Neque quidquam facit, quod Collegium alleget non à se, sed à Vicariis hactenus solui solitum; quia esto de eo contendere cum

11. Nec præscriptione tolluntur recognitiualia iura.

Vicariis posset; non tamen cum Episcopo: cui cùm à Vicariis solutum fuit contra Collegium agere non licuit; ideoque nec præscriptio locum habet, cùm aliquis soluit, nam quâcumque vitâ impedito agere non currit præscriptio; & postquam Vicarij soluere per has turbas desierunt, non tantum temporis effluxit, quantum in ecclesiasticis requiritur. prætorquam quod nulla præscriptio obtinere dicitur aduersus ea, quæ signa sunt subiectionis; adeoque cathedratica, & similia iura Episcopalia. *vt post Abbatem in c. pastoralis de donat.* docet Piasc. *in prax. Episc. part. 2. c. 2. num. 9.* in nudo possessorio fortè aliquid valeat hæc ratio; sed nihil in petitoria indagine. ideoque rectè vtrique coniunctim conuenti sunt; sed si seiunctim; securius contra Vicarios ageretur, quos disertè magis literæ vnionis obligant, quàm contra Collegium, quod iuris ratiocinatio dumtaxat.

CON-

De consecrat.eccl. vel altar.

CONSVLTATIO I.

Sacer locus prophanatus ad priores dominos, & pristinum statum redit.

CVm impetratur vt reliquiæ transferantur, locus desinit esse religiosus. *l. ante. D.de relig.* tum maximè, si cadauer in fundum alienum illatum est, si decreto Pontificum, aut iussu Principis efferatur. *iuxta l. ossa. eod.* puro vtique rursum fundo dominus vtitur.

1. Sacra bello capta fisco cedunt. Quod si sacra loca vi belli ceperimus, esse desinunt sacra, & fisco cedunt. *l. Diuus. D.de Iur.fisc.glos. in l.cum.D.de relig.* vt & è contrario cùm sunt ab hostibus capta, omnia desinunt religiosa vel sacra esse. *l. cum loca. D. eod.* 2. Etiam ab hostibus. & quòd si ab ea calamitate fuerint liberata, quasi quodam postliminio reuersa, pristino statui restituuntur. *d.l.cum.* 3. Liberata postliminio vtuntur priores domini.

Quæ ratio argumento in contrarium sumpto facit, vt si sacer locus execratione prophanetur, pristino domino, pristino statui restituatur.

4. Cœmiteriũ execratum redit ad Collegium, dominum. Itaque locus à Capitulo A. concessus ad sepulturam, & cœmiterium, si ab eo vsu discedit, execretur, prophanetur; redit ad Capitulum, pristinum dominum, & pristino statui restituitur.

Ita Eugenius IV. cum Cap. Ant. permisit execrationem certæ partis cœmiterij, cuius fundus olim à Capitulo in eam causam datus, per illius diploma restitutus est, & pleno ibi dominio inædificatum est, &c.

Sic olim eundem fundum Dux Brabantiæ dederat ad constructionem claustri, & vsum canonicorum; postea cùm ex mutatione & incremento vrbis visum id mutare, & ædificia alia imponere; nouâ diu pòst donatione rursum per Capitulum impetrari debuit, & Dux medietatem ad se retraxit.

Quin & Bataui patrononorum laicorum hæredibus bona restituunt, olim relicta in fundationes missarum, &c. quas eorum secta non admittit.

Mutatâ re vsusfructus extinguitur, inquit Vlp. *in l. quid.*10. *D. vsufruct. quem amittit.* vt si stagni vsusfructus legetur, & exaruerit, ita vt ager sit factus; si balnei vsusfructus legetur, & habitatio fiat, vel taberna, vel dieta. *l.si balnei ibid.* nam mutato ministerio, ex quo dependet fructus, intelligitur res mutata. *Bald. ibid.* & abit ab vsufructuario, ad quem pertinet tantum vti saluâ rei substantiâ. Itaque quod cœmiterij causâ, & sepulturæ concessum est, si in habitationem vertatur, redit ad concedentem. 5. Re mutatâ in aliam formam cessat vsusfructus.

Quòd si concedens etiam permiserit in cœmiterio ad ædilium vtilitatem esse tabernas, eæque concidant, destruanturque; non possunt ædiles domos ædificare. neque enim per tabernas dietasúe proprietas demonstratur; aut eam sibi quis per illud ius potest adscribere. *l.qui tabernas.D.de contr.empt.l. Senatus.§.Marcell.D.de leg.*1. 6. Nec per concessionẽ tabernæ proprietas destruitur.

De ædificandis Ecclesiis.

CONSULTATIO I.

De erectione nouarum parochiarum.

DE genere prohibitorum est parochiarum antiquum statum aut fines immutare, earumque pristinam dispositionem conuellere. *c.licet. c. quicumque. c. inter* 16.*q.*3. vt nec præscriptio admittatur in contrarium. *ibid.& c.super. X. de paroch.* adeoque illicitum est Ordinariis nouas parochias erigere pro arbitratu suo; sed dumtaxat ex causis iure expressis, prædictos canones modificantibus; vt ex nimia distantia, aut itinerum difficultate. & *ita*, inquit glos. *in c. ad audientiam. X. de eccles. ædif. difficultas aliquid permittit, quod aliàs prohibetur*, allegatque ibidem plura similia. 1. Nouæ parochiæ erigi nequeunt pro lubitu, sed causis duabus tantùm.

Itaque videndum est quibus ex causis priores illi canones sint modificati. & duas tantùm recitat *d.c. ad audientiam*; nimiam distantiam & itineris difficultatem: *vt subditi non valeant congruo*, inquit, *tempore ecclesiasticis interesse officiis.* ideoque Concilium Tridentinum. *s.*21.*c.*4. *de reform.* ob numerum populi non permisit erectionem nouæ parochiæ; sed adiunctionem tantùm concessit aliorum sacerdotum; assumendorum à rectore, ab eodemque amouibilium, non coadiutorum aut Vicariorum perpetuorum: *Barbos. & citati in Collect.ad d.c.*4.*n.*3.4. qui numero populi in ecclesiasticis sacramentis ministrandis, & cultui diuino peragendo sufficiant: & per antithesim *in iis verò* (ecclesiis) inquit, *in quibus ob locorum distantiam sine difficultate parochiani sine magno incommodo ad percipienda sacramenta, & diuina officia audienda accedere non possunt, nouas parochias constituere possint* (Episcopi) 2. Sed sacerdotes pro numero populi assumendi.

Non ergo pro arbitrio, nec quacumque ex causa; sed dumtaxat nimiæ distantiæ, & difficilis ad ecclesiam accessus, sine magno incommodo, possunt Ordinarij nouas parochias erigere.

Vnde si sub eadem parochia oratorium sit, vel capella, vbi etiam distantibus per alium sacerdotem prouideri potest, non est erigenda noua parochia. *Riccius in prax.decis.*554.*in fine post Menoch. cons.*477. *& Costam quos sequitur Barbos. in Collect. Trid. ad d.c.*4. ibidem Riccius *post plures quos citat* plura requisita ad erectionem parochialis enarrat, & nominatim consensum maioris partis parochianorum. sed & Rebuffus *in prax.benef.l.*1. *de erect. in curat.* requi- 3. Si oratoriũ aut capella est intra parochiã, constitui ibi potest sacerdos.

requirit vnam ex causis, quas diximus, & plura. insuper consensum rectoris: quod etsi Tridentinum abrogauit; non tamen nisi in casu de quo loquitur: scilicet nimiæ distantiæ, & magni incommodi difficilis itineris, ex arbitrio Episcopi. *Barbos. ibid. num.* 8. ideoque non oblato huiusmodi casu, non suffragatur Concilium Trid.

4. Etiamsi pars intra, pars extra vrbem sit.

Quin & Barbosa *in Collect. Trid. ad d. c.* 4. *f.* 21. refert à S. Congreg. Interp. Conc. Trid. 12. *Augusti.* 1628. decisum, non licuisse Episcopo Laudensi dismembrare à parochia extra muros ciuitatis sita partem parochianorum habitantium in ciuitate; sub prætextu quòd ad illos non detur aditus de nocte; sed esse construendam capellam per Abbatem parochum intra ciuitatem: quamuis Lapus *alleg.* 67. in casu contrario vbi ecclesia sita est in vrbe, & parochiani in suburbio, erectionem admittat. quin & ob disparitatem rusticorum, ne cum ciuibus in eandem ecclesiam conuenire debeant, & præ verecundia habitus, morumue minus conueniant. *& eam sequi videatur VVeymſ. ad* 24. *Conſt. Concil. Trid. conſt.* 19. *num.* 13.

5. Quamuis magna sit latitudo, cū est huiusmodi capella.

Sed & idem Barbos. *ad d. c.* 4. *n.* 11. etiam supposità distantiâ 12. milliarium scilicet Italicorum, si in loco distante est capella, non permittit erigi nouam parochiam, idque ab iisdem Interpretibus Concilij decisum ait, *ex Aldano* 17. *Auguſt.* 1616. *prohibente*, inquit c. plures 16. *q.* 1. etiamsi ad hoc cohonestandum adessent rationes *d. c. ad audientiam. plures*, inquit, *baptiſmales eccleſiæ in vna terminatione eſſe non poſſunt; ſed vna tantummodo cum ſuis capellis. d. c. plures.* quippe in necessitate extra fontem baptismus conferri potest; & decimæ baptismalibus ecclesiis debentur. *c. de decimis* 16. *q.* 1. sed hoc reiicerem ad arbitrium Iudicis, nam non omnia in capellis fiunt, ad quæ parochiani tenentur ex iure communi & Tridentino.

6. Nec veteri parochiæ minuendæ decimæ.

Quamobrem vt ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec vllâ possessione priuentur, vt nouis oratoriis tribuantur, etiam constitutum est. *c. eccleſ. ibid.* quinimò si quis ecclesiam in fundo suo ex assensu Episcopi ædificat, *omninò*, inquit c. *quicumque* 16. *q.* 1. *eidem prouidendum eſt Epiſcopo, vt aliæ eccleſiæ antiquiores propter nouas ſuam iuſtitiam, aut decimam non perdant; ſed ſemper ad antiquiores eccleſias perſoluatur.*

7. Nec possessori præiudicandum.

Quare erectio nouæ parochiæ, quæ fit ex necessitate, facienda est inprimis sine præiudicio possessoris: *Barboſa ibid. n.* 12. *poſt Piaſc.* & etiam veteris ecclesiæ. *c. quicumque. d. c. eccleſ. c.* 1. 2. 3. 4. *X. de noui oper. nuntiat.*

Vnde etiam in casu *d. c. ad audientiam* non ipso iure in nouam ecclesiam transeunt decimæ, intra nouum illius ambitum consistentes; sed ex arbitrio Episcopi; siue de decimis, siue de aliis prouentibus fit applicatio. ita decisum refert ibid. Barbosa *n.* 17. *poſt Aldan.* 11. *Martij* 1617.

Assignatur, inquam, arbitrio Episcopi: id est, vt Iudicis, seu boni viri: in quo versatur, ne vetus egeat, sed nihilominus decenter & congruè sibi sufficiat. & propterea c. ad audientiam, iuxta cuius formam procedi mandat Concilium Trid. loquitur in casu, quo vetus ecclesia ita reditibus abundat, quòd præter prouentus intra ambitum nouæ consistentes, minister veteris *conuenienter*, inquit, *valeat ſuſtentationem habere.* aliàs, inquit glos. *in verb. conuenienter* non permitteretur. 8. Nisi abūdet.

Quinimò debet, inquit Rebuffus, *vbi ſupra* curatus compensari de eo, quod sibi detrahitur. *per d. c. ad audientiam. c. de monach. de præbend. & c.* 1. *illo tit. in* 6. idque *in d. c. ad audientiam* significatur his verbis; *prouidens tamen vt competens in ea honor pro facultate loci matrici ſeruetur.* vbi glos. *in verb. honor* censum annuum intelligit. 9. Saluo honore pro facultatibus.

Plura sunt quæ Rebuffus, aliique DD. passim in eiusmodi nouis parochiis erigendis requisita notant; ad quæ etiam controuersiæ huiusmodi erectionum allidi debent, & excuti.

Et præcaueri præiudicia patronorum, parochorum veterum, & aliorum in eadem ecclesia sacerdotum, & ministrorum; ne cuipiam ex suo iure aliquid detrahatur: & patroni fortè postmodum aliquando frustra duplici portione congruà pro duplici loco assignanda grauentur, aut aliàs vtilia aut honorifica illorum iura reddantur inutilia.

Quibus præmissis si examinetur libellus Ordinario oblatus apparet non reperiri causam, cur separari debeat à parochiali ecclesia SS. Vicus de S. quippe nec distantia reperitur, nec difficultas itineris, quò minus tempestiuè incolæ ecclesiasticis officiis possint interesse. & capella de S. manente in statu, in quo est, posset sacellano illius dari potestas, vt in casu necessitatis subsidiariam parocho SS. operam præstaret ad incolarum de S. commoditatem.

Quod autem in informationibus asseri videtur, sine sacramentis aliquos aliquando esse defunctos; exemplum de quo testes loquuntur, non ob distantiam accidit, sed morositatem parochi, qui mox officium requisitus non præstitit.

Quod si occupatus non omnibus posset sufficere, non esset ideo erigenda noua parochia; sed adiungendi alij sacerdotes, qui officium supplerent. sed id non est verisimile, cùm aliàs melioribus temporibus duplo màior esset incolarum numerus, tamen parochus ab Episcopo assumptus fuerit, vt fungeretur munere Decani christianitatis, vnde sequitur abundè suis posse sufficere.

Quod autem allegatur de infantibus sine baptismo mortuis, non etiam accidit propter distantiam, sed debilitatem paruulorum; quæ aliquando talis est, vt nec domo efferri possint, nec pro causa nouæ parochiæ erigendæ sufficit.

Quod insuper petitur erigendæ parochiæ vniri minuta decima, contrariatur canonibus, quos supra citauimus: cùm nec parocho, nec 10. Ne minutæ quidem de-

decimæ auferendæ non abundanti. nec fabricæ veteris eccleſiæ aliquid ſit ſuperabundans. quinimò ea decimâ ſublatâ prioris eccleſiæ parocho non ſufficerent reliqui prouentus ad congruam ſuſtentationem: vti etiam aliis eiuſdem eccleſiæ miniſtris ita iura ſua minuerentur, & oblationes fabricæ, vt imposterum ſibi non ſufficerent. non eſt autem diſcooperiendum vnum altare, vt cooperiatur aliud.

11. Nec ſupplés partem defectus ius patronatus poteſt acquirere. Offert dominus ſupplicans ſupplementum competentiæ; & ex eo petit ſibi addici ius patronatus nouæ eccleſiæ; id quod etiam contrariatur Concil. Trid. *ſ.14. c.12. & 25 c.9.* vetanti ne ius patronatus alicui addicatur, niſi qui in ſolidum fundauerit, aut dotauerit de ſuo. & propterea *in d.c. ad audientiam*, etiam vbi dominus loci de ſuo ſupplebat, nec tamen obtinuit ius patronatus: ſed tantùm vt Rector veteris eccleſiæ ſacerdotem præſentet cum canonico fundatoris aſſenſu: & ſi is tergiuerſetur, ipſe Epiſcopus ſacerdotem ibi inſtituit.

12. Saltem in ſolidum ſed magis rector veteris eccleſiæ. Et verò Rector matricis eccleſiæ, cùm de eius bonis doratur noua parochia, in fundo ſuæ parochiæ meritò acquirit ius præſentandi: ſaltem quod exigit Garcias *de benef. p. 5. c. 9. n. 57. & poſt eum Barboſ. vbi ſupra n. 14.* ſi ex prouentibus contribuerit: ſed ſiquidem ipſe ſit ſub patronatu, non videtur acquirere ſimpliciter; ſed cum *canonico*, inquit d. c. *ad audientiam. fundatoris aſſenſu*: fundatoris vtique matricis eccleſiæ; non eius qui ad nouam aliquid confert: quia illum vocat *d.c. ad audientiam*, tantum villæ dominum. & pro veteri patrono facit, quòd intra ambitum eccleſiæ ſuæ parochialis noua ædificetur, iura autem eius per totum ambitum extendantur.

13. Et non dotantibus in ſolidum aduerſatur Tridentinũ. Porrò Tridentinum *d. c. 9.* adeò aduerſatur laicorum patronatuum abuſibus, vt ſi inueniantur non ob maximè euidentem eccleſiæ neceſſitatem conſtituti, in totum reuocari mandet. Vti ſi non in totum ex patronorum bonis ſint conſtituti. &, ne iniuriam cuipiam videatur inferre, *reſtituto*, inquit, *patronis eo, quod ab eis idcirco datum eſt, in priſtinum libertatis ſtatum reducantur.* & licet hîc Tridentinum ſit receptum ſine mutatione iurium patronatuum Principis & Vaſallorum; id tamen ad præterita non futura ſpectat: vt conſtitui noui ſaltem non poſſint aduersùs prohibitionem Concilij.

At, inquies, villæ dominus ibi iugera aliquot contulit: & Alex. recipi non iuſſit: ſed neque iuſſit ei reſeruari ius patronatus: ſed rectori matricis.

14. Nec veteri patrono præiudicandum. Quinimò demus hunc caſum *ob d. c. ad audient.* excipi *à d. c. 9.* vt poſſit accipi à nouo patrono ſupplementum; tamen rectoris etiam ratio habenda eſt, & veteris patroni: huius; quoad hoc quod diximus de canonico aſſenſu: illius; quoad præſentationem: vt, ſi dimidium conferat dotis, alternis ſaltem vicibus habeat illam; aut ſaltem pro parte qua confert. quia ſecundùm naturam eſt, vt quâ parte quis ſentit incommodum, ſentiat emolumentum, & honorem. Ad pleniorem intellectum vide *in Reſponſis noſtris. h.s.r.1.*

CONSVLTATIO II.

De reſtaurandis eccleſijs.

MElitenſium equitum originem, progreſſum, res geſtas, Statuta, Ordinationes, priuilegia, exemptiones, immunitates magnis voluminibus proſecuti ſunt I. Boudoin & Naberat: breuiter tetigit Choppin. *monaſt. lib. 2. tit. 1. n. 24. de ſac. polit. lib. 2. tit. 8. n. 22. 23. l. 3. t. 2. n. 9. 10. & alibi.* 1. Melitenſium origo.

Immunitas ſanè data eſt ab omnibus oneribus, collectis, talliis, tam à Pontificibus ſummis; quàm Imperatoribus, Regibus, & Principibus; noſtris imprimis; Philippo ſcilicet duce Burgundiæ 23. *Maij* 1420. Philippo Auſtriaco 10. *Decemb.* 1497. Carol. V. 25. *Auguſti.* 1536. 20. *Maij* 1540. 2. Immunitas.

Nominatim vectigalium & portoriorum, pontium, & portuum oneribus; omnibuſque aliis tam Pontifices, quàm Principes eos eximunt, & quibuſuis indictionibus, etiam decimis Papalibus Bonifacius VIII. *in c. 1. in princ. in Extrauag. commun. de dec.* ſed clarius Martinus V. à decima per ſe impoſita immunes declarat, 13. *Decemb.* 1428. & confirmat Eugenius IV. 23. *Martij* 1431. de nouo concedit 5. *Feb.* 1432. & Concilium Baſilienſe 7. *Iunij* 1434. omniaque anteceſſorum priuilegia confirmant Sixtus IV. 25. *Iunij* 1472. Innoc. VIII. 1. *April.* 1485. Leo X. 10. *Auguſt.* 1517. Pius V. 15. *Maij* 1566. Concilium etiam Trid. *ſ. 23. c. 18.* à contributione Seminarij eximit: & in Gallia Henricus II. & Car. IX. probante parlamento diſertè declarauit à quacumque cleri tributione nummaria Melitenſes equites eſſe exemptos. *Chop. d. n. 24. monaſt. l. 2. t. 1. l. 3. t. 2. n. 10.* 3. Vectigaliũ.

Immunitas etiam decimarum prædialium eis præ cæteris religioſis eſt conceſſi. nam quamuis iis generatim obligentur omnes, qui ſe non oſtendunt exemptos, *c. à nobis. X de decim.* etiam monachi, *c. alia cauſa c. generaliter 16. q. 1. c. duo 12. q. 1.* & poſtmodum tamen videantur religioſis generatim in communi viuentibus decimæ remiſſæ, *c. queſt. c. decimas 16. q. 1. c. quia, tua 12. q. 1. c. 2. de dec.* & deinde conceſſum ſit Ciſtercienſibus, Hoſpitalariis, & Templariis ne de laboribus propriarum manuum decimas ſoluerent; aliis vix aliud, quàm ne de noualibus, quæ colerent propriis manibus, ſeu ſumptibus, hortis & animalium nutrimentis: *c. commiſſum. c. ex parte. X. de decim.* quod diu obtinuit. *gloſ. in d. c. ex parte V. laborum ſuorum.* niſi aliud ſit pactum: *c. ex multiplici ibid.* enormis læſio ſit parochiæ: *c. quid per nouale. X. de verb. ſignif.* & iuris pridem in re competentis: *c. dilecto ibid.* vel tacita per ſolutionem renuntiatio priuilegij: *c. accidentibus,* 4. Decimarũ.

bus, c. si de terra. de priuileg. vel ipsi monachi populum regant: *c. moderamine. 16. q. 1.* ita vt etiam priuilegiarij de possessionibus acquisitis, vel acquirendis post Concilium generale decimas soluerint. *c. nuper. X. eod.* eoque in statu eos ius commune relinquit: nisi quod *c. statuto de dec. in 6.* declaret non vltra mediam partem noualium decimas priuilegio concessas intelligi, alterâ medietate relictâ parochiali ecclesiæ, vbi alij reliquas possident, aliaque id genus dubia: & *Clement. religiosi eod. tit.* puniat suppositis personis, seu aliàs fraudantes decimas. Extra ius commune Martinus V. aliique secuti Pontifices etiam priuilegia extenderunt ad fundos, quos traderent aliis excolendos, aut post Concilium acquisiuissent: *vt recitat Choppin. de sac. polit. lib. 3. tit. 2. num. 8.* quamquam in Cisterciensibus Curiam referat iudicasse, immunes non fore, si non suis manibus, vel sumptibus colerent.

Tamen pleniorem recitat *n. 9.* Melitensium exemptionem, vt si non illi tantùm, sed & eorum coloni colerent, immunes essent; dummodo non in perpetuum feudum aut emphyteusim terræ concessæ sint. quod & admisisse Curiam refert Choppinus *de pol. sac. l. 3. c. 2. n. 9.* coarctasse tamen tempus infra decennium, quasi tanti temporis coloni perpetui censeantur.

5. *Munerum spiritualiũ, & patrimonialium.* Ex quibus constat quanta gratia & fauore vndique isti milites sint excepti, quoad vacationem munerum spiritualium, vt decimarum; & patrimonialium secularium. quæ prosequitur Choppin. *d. l. 3. n. 10.* vbi & Richardi Regis Angliæ literas recitat, quòd sint liberi & quieti de exercitu, equitatu, & de theloneo, & peagio, & pontagio, & passagio, & vinagio, foagio, & domibus, venditionibus, & de omnibus querelis, placitis, auxiliis, & de taillagiis, & de omnibus operationibus ciuitatum, castellorum, villarum, & vt pacem habeant in omnibus. quæ ferè & aliorum Principum priuilegiis comprehensa sunt.

6. *An etiam portionis congruæ, & reparandarũ ecclesiarum?* Verùm in controuersiam venit; an adeò sint exempti, vt etiam decimas possidentes ad onera non teneantur portionis congruæ, vel reparationis ecclesiæ; an verò hæc ita decimis inhæreant, vt ad quemcumque transeunt possessorem? *iuxta c. vnic. 10. q. 3.* vt viarum, aggerumque reparationes, quæ fundis vicinis incumbunt, ad quoscumque dominos abeant: *l. ad instructiones. 7. C. de sacrosanct. eccles.*

Sanè in *l. placet. C. eod.* remotis sordidis muneribus extraordinariis, & sub indictis, &

7. *Immunitas à realibus oneribus ad vsum fisci, extra ordinem, non quæ rei naturâ insunt.* translationum metu, nihil præter canonicam illationem (seu ordinarium tributum) & quam aduentitia necessitas poposcerit, imponi potest. *l. iubemus l. nullam. C. de sacrosanct. eccles. Auth. item nulla C. de epis. & cler.* de quo argumento Choppin. *lib. 3. t. 2.* & spectat eò ratio tituli Codicis *sine censu & reliquis fundum comparari non posse*; sed & hæc ipsa, quatenus ad ærarium Principis extra ordinem exiguntur, tam Pontificiis, quàm Principalibus priuilegiis, de quibus diximus, sublata videntur.

Igitur quærendum est an onus portionis congruæ & reparationis ecclesiæ decimis sit absolutè innexum? & quoad illud quidem etiam teneri saltem in subsidium contendit Choppinus *de sac. polit. l. 3. c. 4.* etiam feudales laicorum decimas, tametsi anno 1577. in Blesensi Congregatione Ordinum regni, vbi clerus feudales decimas ad onus congruæ portionis vocandas contendit, equestris ordo intercessit, res autem mansit indecisa. sed apud nos *edictum Regium ad Synodum Cameracensem ar. 11. & edictum Principum de reparand. eccles.* disertè decimas laicorum feudales ab vtroque onere eximit, si non probentur, post Concilium Lateranense ab ecclesia profectæ. 8. *Portio congrua natura decimis inest etiam laicis in subsidium; sed id hic habet difficultatem.* 9. *In Belgio habentur laicæ immunes, quæ ante Conc. Lat. fuerũt, ab oneribus ecclesiasticis.*

Quoad autem Melitenses equites, *Choppin. ibid. n. 20.* multò firmius se tueri videntur, eò quòd sicut ipsorum prædia à decimis sunt immunia, ita multò magis censendum est de ipsa decima, vt parte: *l. qua de tota. D. de rei vindicat.* tamen nec eos aduersùs congrua parochi alimenta recipiendos concludit. eamque sententiam præsupponit Papon. *l. 1. t. 10. ar. 4. & 5.*

Et quamquam Choppinus oppugnet doctrinam Cardinalis *in Clem. 2. de iur. patronat.* qui propter ea verba Constitutionis *personam ecclesiasticam* negat à laica licitè peti; tamen Rex noster & Principes *in citatis supra edictis* Cardinalis sententiam amplexi, feudales laicorum decimas ab vtroque onere eximunt; & è contrario grauant quascumque ecclesiasticas, seu à manibus mortuis possessas. cuius rei rationem Nauar. *de redit. eccles. monit. 5. & 57.* habet hanc; quòd laicæ decimæ sine vllo onere possideantur. *quia*, inquit, *non sunt amplius ecclesiastica bona, sed profana & libera, sicut alia bona, quæ suis laboribus & sumptibus alibi acquisiuerunt.* in eandemque sententiam iuit Soto *de iust. & iur. lib. 9. q. 4. ar. 1. & 4.* quòd liberè & sine onere huiusmodi decimæ possideantur, concessæ in compensationem laborum: quales ideò concessiones Nauarrus vocat, debitorum solutiones: quin & idem Soto *lib. 10. q. 4. ar. 3.* dicit & eas decimas quæ post Concilium Lateranense consentiente Pontifice laicis sunt concessæ, liberè & sine onere possideri: agens de decimis, quæ suppressis à Clemente V. Templariis circa annum 1312. datæ sunt illustribus quibusdam Gallis. 10. *Et videtur ius cõmuni conforme.*

Porrò Melitenses non tantùm ecclesiasticos, & manus mortuas esse, sed etiam veri nominis religiosos, certum est: Nauar. *de reg. cons. 12. n. 1.* vtpotè qui profiteantur solemniter tria vota substantialia religionis: adeoque decimas penes illos existentes tanquam primææ naturæ restitutas, vt ratiocinantur edicta, vtrique oneri subiectas esse, etiam consectarium est. Ad quem modum ad congruam portionem quæcumque pia loca obligat Concilium Trid. *c. 7. s. 7. c. 13. s. 24.* sicut omnes priuilegiatos *c. statuto. §. vbi. de decim. in 6.* quin etiam hospitalarios nominatim ad quartam parochialem ex oblatis sepulchralibus obligat *c. in nostra. X. de sepult.* ad 11. *Sed Melitẽses nõ sunt laici.* 12. *Et sic ad onera ecclesiastica obligati.*

eccle-

eccleſiarum teparationem omnes, qui fructus aliquos ex eccleſiis prouenientes percipiunt idem Trid. *ſ.21. c.7.* quaſi quæ iam olim ante Concilium Lateranenſe penes laicos exiſtunt, non amplius ab eccleſia cenſeantur prouenire, in ordine ad hæc onera.

Vnde concludendum foret eo iure, atque edictis generatim decernentibus decimas Melitenſibus competentes congruæ portioni, & eccleſiæ reparandæ hîc eſſe ſubiectas.

13. Nec ipſi in propriis eccleſiis diffitentur.

& Naberat. *in inſtruct. Ord. tit. de pen. non reparant. fol.* 50. reparationes refert, à Viſitatoribus indicendas, quæ parochiales eccleſias ſpectant, vt fontium baptiſmalium, &c.

14. An decimæ naturâ ſuâ teneantur ad reparationẽ eccleſiarum?

Verùm, ad ius commune altius quæſtionem reuocando, in ea eſt ſententia Pecquius *de reparand. eccleſ. c.14.* vt decimæ ſint inſtitutæ non tantùm pro eccleſiæ miniſtris; ſed etiam fabrica eccleſiæ ſarta, tecta habenda. Vnde in generali bonorum eccleſiaſticorum diſtributione fabrica etiam habuit ſuam quartam: *c. mos eſt. c. cognouimus. c. vobis, c. conceſſo. c. quatuor autem* 12. *q.* 2. vnde qui hodie eam poſſident dicendi ſunt cum eo onere poſſidere: *d. c. vnio. vbi gloſ. & DD. Pecq. d. c.* 14. vbi & leges Longobardorum in eam rem citat; & æquum eſt eum, qui lucrum amplectitur, onus annexum non contemnere; & ſecundùm naturam eſt, vt qui commodum ſentit, ſentiat

15. Qui poſſident quartã fabricæ olim addictam cũ illius onere poſſident.

etiam incommodum; ac res tranſeat cum ſuo onere, ad quemcumque poſſeſſorem: *l. ſi me & titium. D. ſi cert. pet.* & in terminis noſtris *d. c. vnio. & c. priſcis* 10. *q.* 3.

Nihilominus ad quem modum ea bonorum eccleſiaſticorum partitio in toto deſiit, poſtquam ſinguli beneficiarij res ſuas ſibi habere ceperunt; & populus his illiſûe ſingula-

16. Sed ea partitio abrogata iam ante ortos Melitenſes.

tim dare legare; nec pauperes Epiſcopi hodie quartam ſuam à clero, fabricis, pauperibuſûe reuocant; nec clerus egentior ab opulentis Epiſcopis; nec pauperes ab Epiſcopo, clero, & fabricis; ita ad exactam rationem non vtique fabrica quartam ſuam à clero, Epiſcopis, aut pauperibus. Deſiit autem ea communio & partitio iam à pluribus ſeculis, etiam ante originem Templariorum, & Melitenſium: adeoque his data legata, præſertim à laicis, non habuerunt adiunctum partitionis onus.

17. Nec præciſè decimæ ſed omnia bona particbãtur.

Et verò nuſquam iure cautum eſt, eccleſiaſticas decimas præciſè ad refectionem eccleſiarum teneri; præſertim magis quàm reliquas eccleſiæ facultates, ex quibus fuit generatim ſumpta olim quarta fabricæ; & de quibus loquitur *d. c. priſcis d. c. vnio*, quo more & modo Concilium etiam Trid. ad reparationem obligat fructus, & prouentus quoſcumque ex eccleſiis prouenientes, aut ad eas ſpectantes: & *c. de his. X. de eccleſ. ædif.* de bonis quæ ſunt eccleſiæ contribui iubet, quatenus miniſtris ſuperſunt, vt eorum exemplo cæteri inuitentur. tametſi decimæ congruam parocho portionem tribuendam habent ſibi inhærentem. *d. c. ſtatuto. §. vbi de decim. in* 6. ſic & *c. ex parte vlt. X. de his quæ fiunt à maior. part. cap.* Eccleſiam Rotomag. iubet reſtaurari non ex quantitate decimarum, ſed ex pluralitate ſuffragiorum Capituli eam redituum in genere partem, quam reſoluerint, contribui.

Ratio etiam quadripartitæ diuiſionis olim ſumpta eſt ex eccleſiaſtica diſciplina, quia dum omnes viuebant in communi, ſingulorum neceſſitatibus prouidebant Epiſcopi, & œconomi: in eam rem intentionem ſuam Chriſtifideles bona ſua eccleſiæ offerentes dirigebant; poſt diuiſionem autem à fidelibus data, oblata, legata, extra præſcriptos ab iis fines non ſunt porrigenda. *Clem. quia contingit de relig. dom.* adeoque ex prædiis clero datis nulla quarta debetur hodie fabricæ, pauperibus, Epiſcopo: decimæ etiam quæ ad eccleſiam redierunt, iam poſtquam ſinguli res ſuas ſibi haberent, datæ, legatæ in rem certam, rigore quidem dati, legati ſingulis ſine communione manerent, niſi, vt ratiocinantur edicta, per reuerſionem ad eccleſiam naturam primæuam recuperarent.

18. Nunc vt quiſque legauit, ita ius eſt.

Sed id omni parte non eſt verum; non enim redeunt in dominium commune, vel in partitionem, nec accreſcendi effectum pariunt, vt aliæ *c. ſtatuto. §. fin. de dec. in* 6. ſed eò tantùm id ſpectat, vt inter eccleſiaſticas facultates & ſpirituales rurſus ſint cenſendæ, vt loquitur Papon. *l.* 1. *t.* 10. *ar.* 4. & iam amplius dicendæ non ſint tales decimæ liberè & ſine onere poſſideri; quomodo poſſidentur, quæ penes laicos remanent: in quantum autem teneantur, canonum decretis relinquitur. ſcilicet *d. c. de his* vt de omnibus bonis, quod ſupereſt miniſtris eccleſiæ, ad populi exemplum tribuatur.

19. Sed neque decimæ à laicis ad eccleſiã reuerſæ ad quadripartitæ diuiſionis naturam redeunt; ſed vt eccleſiaſticæ deinceps cenſeantur. non ſine onere, vt laicæ.

Hinc conficitur decimas præciſè non eſſe præ aliis bonis eccleſiæ obligatas, iiſue inhærere onus reparandæ eccleſiæ, præſertim non vt ſeruitutem aliquam; ſed ex officio Iudicis, prout æquum, & bonum atque ad exemplum ei videbitur: & quod ſecus diuerſimodè obſeruatur, à moribus vtentium, & conſuetudinibus locorum eſſe introductum. nam ſi ad veteris etiam teſtamenti vſum prouocemus, populus vnà pariterque cum clero contribuebat: Leuitæ quidem annuè deponebant decimam decimæ; de populo alij tertiam partem ſicli. 2. *Eſdra. c.* 10. quam ſuperflui depoſitionem etiam deſiderat Gelaſius; *c. vobis.* 12. *q.* 2. & communem bonorum contributionem, cleri exemplum, populi limitationem deſiderat. *c. de his.*

20. Decimas nõ habere onus reparandæ eccleſiæ inhærens vt ſeruitutem, ſed vt officio Iudicis, vt æquum & bonũ fuerit contribuant.

21. Vt & alia bona contribuant ad excitationẽ populi.

Conficitur vlterius multò minus onerandas præ cæteris bonis eas decimas, quæ, poſtquam deſiit communis bonorum diſtributio, & ſingulis ſua ceſſerunt, datæ legatæ ſunt alicui loco ad certi pij operis cauſam; præſertim cum iſti non ſupereſt. *d. c. de his.*

22. De iis quæ ſuperſunt, præſertim decimæ in certũ vſum datæ.

Minimè autem quod à fidelibus datum legatum eſt Hoſpitalariis, Templariis, Melitenſibus pro ſubſidio terræ ſanctæ: in quam cauſam relicta non tantùm non ſuperfluunt hodie; ſed nuſquam ſufficiunt: & eum in iure fauorem aliàs habent, vt nec quarta Epiſcopalis,

23. Maximè Melitenſiũ in ſubſidium terræ ſanctæ olim datæ.

nec

nec parochialis inde detrahatur. *c. in nostra de sepult.* vt officio Iudicis, ex bono & æquo ex his ad aliena opera diuertendis non videatur esse locus.

24. Ob quam causam meritò hodie immunes habeantur, vt olim ideo ipsæ ad laicos abierunt.

Sed potius, ad quem modum apud maiores nostros Martelli, aliorumque Principum temporibus decimæ pro tanta parte concessæ sunt in præmia militum aduersùs Saracenos aliosque gentiles pugnantium; ita hodie saltem possint immunes esse quoad eam decimarum partem, quæ exigitur ad reparationes ecclesiarum similiaque onera, quæ non tam veniunt iure aliquo actionis, quàm officio Iudicis.

Quamuis autem post mortem Martelli Carolomannus anno 742. coram Prælatis Galliæ inter cæteros articulos *decimas*, inquit, *occupatas à prophanis restituimus*; non tamen id effectum obtinuit. Vnde 400. pòst eoque amplius annis Concilium Lateranense de recuperatione desperans, vetuit ne aliæ decimæ, quæ adhuc penes ecclesiam essent, deinceps laicis concederentur. *c. prohibemus de dec.*

25. Nec cum effectu hactenus restitutæ.

26. A Principe concedi posset ea immunitas sicut à cõsuetudine similia in reparandis ecclesiis variantur.

Et cùm dubium non sit tantùm posse Principem, cui quod placet legis habet vigorem, quantum consuetudinem; consuetudo autem passim diuersimodè de reparationibus ecclesiarum decernat; eaque nihilominus suo quæque loco est seruanda: *Pecq. & quos citat d. tract. c. 9.* vt etiam legibus Longobard. *l. 3. tit. de Episc.* cautum fuit, *vt ecclesias baptismales, seu oracula, qui eas longo tempore restaurauerint mox iterum restaurent: vt de restauratione ecclesiæ, vel pontis facienda, aut strata restauranda generaliter faciant homines, sicut antiqua fuit consuetudo*; sequitur posse Principem derogare consuetudinibus huiusmodi. vt sanè fecerunt Principes nostri ad postulata cleri Mechliniensis, *prouin. Synod.* 1607. *t.* 25. vt aduersùs leges dare priuilegia, si qua causa ei suadeat: iusta autem olim si fuerit causa dandi totas decimas, deductis parochorum alimentis, militibus aduersùs Saracenos pugnantibus; dubitandum non est, quin tam iusta nunc foret in gratiam Melitensium, ex voto perpetuo bello aduersùs infideles addictorum, derogare consuetudinibus; dare priuilegia aduersùs ius commune, aut edictum; vel potius illud interpretando in hoc afflictissimo præsertim statu rei Christianæ, & Turcæ isti insulæ propugnaculo eiusdem reip. Christianæ imminentis, non esse locum edictis generalibus; sed pro hac vice ea aduersùs Melitenses obtinere nõ debere quoad ecclesias Ordini non proprias; sed vbi decimas tantùm possident: vti S. Cong. Concil. Interpp. sub *his fructibus reparanda ecclesia ibi affectu, non comprehendi* qui parocho pro victu sunt necessarij aliàs declarauit.

27. Et fortè à Sacra. Cõg. Interpp. vt ea pro parochis declarauit in necessariis ad victum:

In eamque rem posset Pontifici Ordo, aut illius Romæ procurator supplicare; & quod ibi obtineretur, credi potest Principum beneuolentiâ hic admittendum fore: vel S. Cong. Card. Concil. Trid. Interpp. proponi negocium, quasi petitâ interpretatione *d. c. 7. s. 21. Trid.* num sub eius generali dispositione comprehendantur decimæ Ordinis Melitensis, præsertim pro subsidio terræ sanctę specia-tim concessæ à laicis; & postulari gratioso medio fauorabilis interpretatio, facta SS. relatione. Neque posset id quod impetraretur tanquam declaratio iuris, nec quod tanquam gratia, reiici, quasi in præiudicium tertij obtentum, quia, vt diximus, ecclesiæ non tam iure actionis, quam ex Iudicis officio competit restauratio aduersùs decimas, ecclesiasticósve prouentus. 28.

28. Obtenta concessio à Pontifice nõ potest iure hic oppugnari.

Sic Henricus IV. in Gallia exemit sacros milites, & ecclesiasticos à restaurandis ecclesijs hæreticorum furore prostratis, sed non à sartis tectis seruandis, quæ superessent. Et hic in Concilio Priuato ab Archiducibus 23. Martij 1619. declaratum est Melitenses non obligari ad congruam parochorum portionem ob priuilegia Papalia, quæ bona illorum eximunt, quasi illorum nomine veniant etiam decimę. *l. 69. D. De verb. signif.* quod intelligendum non est de ecclesijs incorporatis; quin proprios vicarios alant. *Trid. s. 7. c. 7.*

Interea, dum id quod diximus, obtentum non est, aduersùs particularem ab ædilibus ecclesiæ T. motam controuersiam obiici potest præscriptio: *Crauetta cons.* 116. *n.* 8. quòd cùm non reperiantur vnquam hæ decimæ talliatæ, censeatur libertas præscripta: *idem cons.* 111. *n.* 3. ex patientia & omissa exactione cùm euenit reparandi casus: *Balbus de præscrip. p. 5. t. 1.* vnde non exactus creditur exemptus, etsi aliàs teneretur: *Crauetta d. cons.* 111. *n.* 7. adeoque sufficit allegare cursum temporis negatâ exactione: *Corn. cons.* 263. *l.* 4. quinimo neque exacta præscriptio requiritur, sed sufficit consuetudo: *Pec. d. c.* 9. quæ nonnunquam vel vno solemni actu inducitur: *c. cum de beneficio in verbo vno de præb. in 6.* atque hic à memoria hominum præsertim turbidis his temporibus sæpius reparata est ecclesia T. nullatenus interpellatis Melitensibus, & singulatim circa annum 1564. quando interpellatum fuit Capitulum T. & contribuit; & quando impostèrum, præsertim circa magnas impensas, seu noua opera contribuere deberet, solemniter conuenit, non cum ædilibus tantùm, sed & magistratu, quibus ex causis non consuetudo tantùm, sed & præscriptio causæ Melitensium valde suffragatur, & possessorio iudicio omninò videbitur suffectura. 29.

29. Causa hæc specialis præscriptione, & consuetudine decidi potest.

Neque in contrarium facere videtur edictum *de reparand. ecclesi.* quod generatim decimas Ecclesiasticas in contributionem vocat; quia ar. 1. decernit, *que l'on se reiglera & con-dura selon le pied ancienement obserué, & les concordats particuliers, ou aucuns se treuuent, & à faulte de ce, &c.* vbi non concordata tantùm particularia, sed & modus antiquitus citra controuersiam obseruatus retineri iubetur; & demum in defectum concordatorum, & antiqui vsus, succedit edictum. 30.

30. Cui non aduersatur edictum eo fine controuersia est.

De

De celebrat. missarum.

CONSULTATIO I.

De reductione anniuersariorum, &c.

1\. Voluntates vltimæ non facilè mutandæ.

COmmutationes vltimarum voluntatum non nisi ex iusta & necessaria causa fieri possunt; *Concil. Trid. s. 22. c. 6.* ex Sedis Apostolicæ authoritate, *Clem. quia contingit. de relig. dom.* cuius literas Ordinarij, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, summariè & extraiudicialiter examinant, an veritate nitantur, vel tacità veritate non sit subreptum, priusquam executioni mandentur. *d. c. 6.*

2\. Excipiuntur duo casus ex nimio numero missarũ, aut nimia prouentuum tenuitate. quando Ordinarij possunt prouidere.

duo tamen casus Ordinario disertè permittuntur, *s. 25. c. 4.* si nimius sit missarum anniuersariorumque numerus, quàm vt sacerdotes haberi possint; aut ex temporum diuinorumque officiorum recta ratione satisfieri illis queat; vel tenuis relictus sit prouentus, qui non respondeat taxæ loci; ita vt nemo onus velit ita subire. non ergo pro arbitrio Ordinariis missarum anniuersariorumque reductio permissa est; sed pro iustis & necessariis causis, neque omnibus, sed binis duntaxat, quas *d. c. 6.* exprimit. In beneficiorum fundationumque qualitatibus requisitis aliquid minuere etiam vetat Trident. *s. 25. c. 5.* & *d. c. 6. s. 22.* Ordinariis nullam mutandi facultatem tribuit: sed neque aufert, si aliquibus ex causis iure anteriori dicamus competere. vt citati *apud Barbosam in Collect. DD. ad d. c. 6. s. 22.* septem astruunt. nam Sedis Apostolicæ extensior est numerus causarum, & potestas.

3\. In quocumque genere fundationũ inter viuos, seu per mortem.

Loquitur porrò Concil. *d. c. 4. s. 25.* de variis defunctorum relictis, generali relictorum vocabulo: siue per testamentum, siue donationem causâ mortis, siue donationem inter viuos, aut alium quemcumque modum relicta sint, & vt maturiori consilio fiat commutatio, adiungit vt fiat in Synodo diœcesana;

4\. In Synodis, aut cum Capitulis.

vel quoad regulares in Capitulis eorum generalibus: adeò vt rectè resolutum dicatur, cùm Synodi non habentur Episcopum debere requirere consilium sui Capituli; quamuis sequi non teneatur. *Barbos. de offic. Episc. p. 2. alleg. 29. n. 6. & 12.*

5\. In fundationibus præteritis, & futuris.

Facultas etiam data est generaliter sine restrictione temporum: & propterea illa verba *contingit sæpè* quæ sunt præsentis temporis, commiscentur cum verbis præteriti, *variis relictis*, &c. vt dispositio hæc iuris & præterita & futura comprehendat, vt in omnibus iuris ratio sit eadem, vbi æqualis causarum æquitas, aut necessitas: quamuis aliqui secus senserint, & à iure Concilij ea, quæ post Concilium euenerunt, excluserint. quin & illa, quæ in limine fundationum imposita fuerint. quorum opinionem nec ratio Concilij, nec verba textus iuuant, tametsi S. Congregatio ex authoritate Vrbani VIII. anno 1625. decreuerit, ne Episcopi onera post Concilium vel in limine fundationum imposita moderentur, sed ad sedem Apostolicam recurratur; & ne qui deinceps seculares sine Episcopi, regulares sine Generalis aut Prouincialis assensu huiusmodi onera perpetua acceptent: nec pecuniam attingant; sed in æde sacra reponatur: siue in prima fundatione, siue in redemptione fortè redituum, donec rectè impendatur in comparationes bonorum aut redituum: nec verò superiores illi assensum præbeant, nisi constiterit in illis ecclesiis, atque ex huiusmodi dote congruè ea onera deinceps ferri posse.

6\. Etsi noua constitutio Vrbani VIII. in futuris aliter disponat.

7\. Nondum vbique recepta.

Vtitur verò S. Congregatio vocabulo *prohibet atque interdicit*; non verò declarat, vnde etiam dicere licet noui iuris esse hoc decretum, non Conciliaris: & vt in Italia facilis est ad S. Sedem accessus, adeoque decreti non incommoda obseruatio; ita in dissitis regionibus odiosa est Concilij restrictio; nec hactenus hic recepta: nisi fortè apud regulares, ad quos à suis superioribus Româ mitti talia solent: vt non dirigunt superiores seculares ad Episcopos regionum dissitarum, nolo tamen diffiteri vtiliter statui posse in prouinciis, quæ de depositione apud ædem sacram, & Episcoporum præuiâ cognitione, antequam nouæ fundationes, aut pecuniæ acceptentur, decretum habet: sed antequàm ea à superioribus curentur edici, atque promulgari; acta hactenus secundùm canonum & Concilij formam non rectè hic impugnentur: nec quæ in Conciliis prouincialibus & diœcesanis Belgicis circa hæc decreta hactenus, aut ab Episcopis executioni mandata, aut etiam pro locorum & temporum ratione, rerumque indies increscente caritate, sæpius sunt mutata.

CONSVLTATIO II.

An regulares duas missas celebrare teneantur occurente festo cum feria in quadragesima, aut aliàs priuilegiata?

1\. Huiusmodi diebus pluralitas missarum à iure iniuncta est.

MIssarum celebrationem de festo, de feria, defunctorum anniuersariis secundùm exigentiam temporum omninò iniungit Honorius III. *in c. cum creatura de celebrat. miss.* ibique in pluribus, si tempus exigat, celebrandis torporem vetat obrepere. Gauantus *in Comment. ad rub. missal. t. 1. p. 3. tit. 10. n. 11.*

2\. In cathed. & collegiatis.

tanquam de re grauissima, inquit, *statuit S. Rituum Congregatio missam de feria priuilegiata in cathedralibus & collegiatis nullatenus omittendam esse.* quod vtique præcipit Rubrica *missal. de commend. n. 2.* vnde quæsitum est, an id ad regulares etiam pertineat? & Gauant. *tit.*

11.n.12.& Emanuel Rodrig.tom. 1. quæſt. reg.q. 43.ar.12. & Diana de celebrat. miſſ. reſolut.76. cenſuerunt regularium eccleſias in quadrageſima, ac vigiliis ſeu feriis priuilegiatis ad duas miſſas non teneri, quia inquit Rodrig. & cum eo Diana, non habentur vt collegiales, in odioſis ſaltem; quod non placet Gauanto; ſed ea ratio; quod eccleſiæ regularium propriè vocentur conuentuales.

3. *Regulares ſunt collegiatæ.* Enimuerò rectè Gauantus non eſt auſus dicere eccleſias regulares non eſſe, aut vocari collegiatas: vt Rodrig. Diana, & ab eo citatus Villalobos; nam reuera collegiatæ ſunt: cùm eis competant inſignia, ac notæ omnes, quæ aſſignantur collegiatis; & ſocietatem plurium hominum collegiumque habeant. & ſicut cathedralis eccleſia dicitur, quòd ibi Epiſcopus cathedram habeat: *c. poſtquam diſt.50.* ſic collegiata, quòd ibi ſit collegium ſimul viuentium: *c. qui manumit. 12.q.2.* vbi gloſ. *corpus*, inquit, *dicitur ſocietas hominum non habitantium ſimul; collegium verò ſimul habitantium.* quod hodie quidem minus ſecularibus, quàm regularibus conuenit. quamquam & illi olim communiter vixerint.

4. *Collegiatæ diuiduntur in ſeculares & regulares.* Et verò in iure ſæpius collegiatarum eccleſiarum diuiſio fit in ſeculares, & regulares: vt nominatim in Clement. *vt ij de ætat. & qualitat. ordinand.* cuius diſpoſitio ſub iis verbis innouatur in Concil. Trident. *ſ.24.c.4. quicumque in cathedrali,* inquit, *vel collegiata ſeculari, vel regulari diuinis mancipatus officiis, &c.* ecce diſtinctionem collegiatarum in ſeculares, & regulares; eamque quoad mancipatos diuinis officiis. quorum itidem reſpectu Honorius ait, creaturam non habere quod pro meritis reſpondeat creatori, eaque ex cauſa ſecundùm temporum congruentiam ordinat pluralitatem miſſarum. *d. c. cum creatura.* eandemque ſuam decretalem inſcribit vniuerſis eccleſiæ Prælatis; adeoque etiam regularibus. vt & c. ea noſcitur, *de his quæ fiunt à Prælat.* agens de monachis eccleſias eorum vocat collegiatas, ſicut & ipſe Roderic. *t.3.q.6.ar.7.* ideo moniales obligat ad miſſam conuentualem, quòd *monaſteria*, inquit, *religioſorum, & religioſarum ſunt collegia.*

5. *Regulares ſæpius dicuntur conuentuales.* Fatendum id quidem eſt regulares eccleſias frequentius dici conuentuales; atque vſum hodiernum loquendi collegiatas ſumere plerumque pro ſecularibus; non regularibus; aut cathedralibus; tametſi & hæ vtræque ſint collegiatæ. Id ergo vnicè in quæſtionem rectè vocatur, an in huiuſmodi rubricis aut declarationibus collegiatarum vocabulum accipiendum ſit in eum ſenſum, quem & latinitas ei dedit, & canonum Conciliorumque ſacrorum vſus recepit, id eſt, generalem; an ſpecialem,

6. *Quomodo vox ergo collegiatæ hic accipienda.* ſeu primam ac magis obuiam collegiatarum ſpeciem, id eſt, ſecularium?

7. *Generaliter niſi ratio cogat ad ſpeciem alteram.* At verò cùm quid generalibus verbis ponitur, generaliter id accipiendum eſt, niſi iuris ratio nos cogat, vt de vna tantùm ſpecie id accipere poſſimus, excluſâ alterâ. vnde natum tritum illud axioma pluribus legibus & canonibus firmatum; *vbi ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debere.*

Porrò Gauantus *p.3. t.11. n.7.* diuerſas rationes tradit, cur huiuſmodi diebus duæ miſſæ ſint cantandæ in eccleſiis collegiatis: quæ, ſi examinentur in ſua origine, non minus, ne dicam, amplius, in regularibus obtinebunt, quàm in ſecularibus. vt ſanè captari non debeat ambiguitas verbi *collegiatarum* ad eos eximendos à præſcripto diuinorum officiorum ritè ordinato; qui maximè volunt, vt creaturæ, pro meritis reſpondere creatori, peractione diuinorum officiorum, adeoq; pluralitate miſſarum ſecundùm temporum exigentiam: vt ad hanc pluralitatem ex illa cauſa argumentatur Honorius. 8. *Quæ hic ratio?*

9. *Vox dubia ſumenda ſecundùm legis finem, cauſam, voluntatem.* Sed & cùm de legis interpretatione agitur, procul dubio in illam peccat, qui verba amplexus negligit voluntatem: dubia ergo vox *collegiatarum* ex legis voluntate, fine, & anima interpretationem capere debet: atqui hæc manifeſta eſt ex decretali Honorij, vt quæque creatura pro meritis reſpondeat creatori; ne torpor negligentiæ obrepat; pluralitas miſſarum ſecundùm temporum congruentiam celebretur: horum curam Honorius iniungit vniuerſis eccleſiæ Prælatis; ſcribit vniuerſis, ergo etiam regularibus: ratio, finis, animaque huius legis comprehendit vniuerſos: ex

10. *Quæ hic?* hoc ergo fonte cùm defluxerint rubricæ miſſalis Romani à Pio V. ſecutiſque Pontificibus ordinatæ, declarationeſque S. Congregationis Rituum, omninò interpretandæ ſunt ſecundùm ſuum fontem, finem, voluntatemque primæ legis.

11. *Vt iure cõmuni debeãt duę celebrari etiam à regularibus.* Quinimo cùm hæc ipſa quæſtio, abſtracta à rubricis miſſalis, declarationibuſque S. Congregationis, an apud regulares iis, quos diximus diebus, duæ miſſæ ſint celebrandæ, iure communi ſit definita *in d. c. cum creatura*, ac veteri Ordinum ferè omnium conſuetudine optima legum Interprete, neque eædem rubricæ aut declarationes expreſsè contrarium ſtatuant, ſed ſaluâ verborum proprietate, ſecundùm illud accipi poſſint; vtique manendum eſt in prioribus terminis. cùm ſæpius in iure ſtatutum ſit à priori lege non eſſe recedendum, niſi quatenus expreſſis verbis ſit ei derogatum. *Vbi plures ſunt qui celebrant.*

12. *Lege noua nihil clarè mutante manendum in antiqua.*

13. *Rubricæ miſſalis Pij V. aut Cõg. Rit. declarationes nõ cogunt ad mutandum.* Et ſanè Romanæ Rubricæ, aut ſupra citata Cardinalium declaratio, non tam ibi occupantur circa diuerſitatem perſonarum diuinis officiis mancipatarum, quàm circa ipſa officia congruenter ordinanda; ſcilicet vt in eccleſiis ſiue regularibus, ſiue ſecularibus, vbi vnici aut pauci ſunt ſacerdotes celebretur miſſa de feſto aut feria, cuius officium præualet; vbi autem ſunt plures; vnus de feria priuilegiata, alter de feſto celebret. ſic etiam ipſæ rubricæ miſſalis Rom. *tit. de commemorat. n.2.* de collegiatis eccleſiis ſenſum ſuum manifeſtant: *vbi*, inquiunt, *plures ſacerdotes quotidie celebrant.* & *tit.4. n.3. de miſ. vot.* miſſam principalem conuentualem vocat; nec tamen is ſonus, qui magis monaſticus eſt, quàm ſecularis, facit, vt non con-

conueniat secularibus ecclesiis; dum res expenduntur, non voces ad rigidam crysim vocantur, adeoque generaliter & indistinctè recipienda est Declaratio apud Gauantum *in Indice decret. n. 33. ante suos commentarios* in hæc verba; *non potest omitti altera missa ex duabus cantandis de festo, & de feria*; scilicet in quibuscumque & qualibuscumque ecclesiis, vbi numerus sacerdotum eam officij diuini ordinationem commodè possibilem facit. quod malè Roderiens aut alij odium, aut ordinationem odiosam vocant: rectius dixisset fauorem esse, & fauorabilem dispositionem: vtique vt summa ratio est, quæ pro religione facit, ac cultu diuino ritè ordinando: vt hæc causa esse non possit strictè, & pro digniori tantùm specie accipiendi vocem *collegiatarum*.

Dices à Pio V. mutatum Breuiarium, præscriptamque formam, quæ omninò sit deinceps seruanda; adeoque satis derogatum prioris iuris communis decretis, quatenus textus Breuiarij illa non resumit, ac sequitur: at respondendum est, eadem decreta resumi, & secundùm illorum intentionem rubricas esse accipiendas; adeoque in eum

14. sensum interpretandam vocem *collegiatarum*, qui conueniat supradicto decreto Honorij, & verò mutatio Breuiarij, reliquique officij per Pium V. facta non alia est, quàm vt ad veterem formam, ritus, & ecclesiæ Romanæ præscripta reducta sint *cùm intelligeremus*, inquit Pius, *in bulla Breuiario præscripta eos* (qui ad reuidenda diuina officia erant commissi) *ab antiquis Breuiariis nobilium vrbis ecclesiarum, ac nostra Vaticana bibliotheca non discessisse; grauesque præterea aliquot eo in genere scriptores secutos esse; ac denique remotis iis, quæ aliena & incerta essent, de propria summa veteris diuini officij nihil omisisse; opus probauimus, &c.* at verò vetus Romanum Breuiarium, reliquumque officium ad ritum priscum, sacrorumque canonum præscriptum omninò fuit formatum; non ergo ab illis in nouo discessum. Quare hoc ipsum, quod proposuimus, argumentum pro nobis facit: vt sicubi hodiernæ rubricæ dubiæ esse videantur, omninò interpretandæ sint ex sensu veteris Romani Breuiarij atque officij, vsuque olim consueto, ac sacrorum canonum tenore. Quapropter in Missali Benedictino reformato, nunc Romæ impresso, in festorum feriarumque priuilegiatarum concursu duæ missæ celebrandæ præscribuntur. quod exemplum idcircò reliquorum regularium causam meritò traxerit.

Nec mutatio breuiarij, reliquique officij, imo contra facit.

De reliquiis, & Vener. Sanct.

CONSULTATIO I.

De miraculis & cultu Sanctorum sine lite statuendum.

VT sancti æternâ pace fruuntur, ita nullas sub eorum nomine causas ad strepitum forensem vocari posse statuendum est, sed ab omnibus sub ea pietate coli, quam ecclesia pacificè determinat.

Ideoque Sacrosanctum Concil. Trid. *sess. 25. de inuoc. & venér.* omne iudicium super eorum cultu, veneratione, inuocatione, miraculis & mirandis defert Episcopis locorum, 1.
qui adhibitis in consilium Theologis (non forensibus peritis) & aliis piis viris, ea faciant, quæ veritati, & pietati consentanea iudicauerint.

Per Episcopos adsciscitis theologis.

Quòd si autem omninò aliqua de iis rebus grauior quæstio incidat, Episcopus, antequam controuersiam dirimat, Metropolitani, & comprouincialium Episcoporum in 2.
Concilio prouinciali sententiam exspectet.

Si grauior quæstio per Metropolitanum in Concilio prouinciali.

Hæc est ratio ecclesiæ in huiusmodi controuersiis procedendi, non per formam forensis strepitus, per priuatos delegatos Iudices de huiusmodi rebus ecclesiæ publicis cognoscendi, aut statuendi.

Et iure meritò. ne sicut priuati de meo & tuo litigant, & in multas contentiones, & simultates distrahantur; ita vnitas ecclesiæ, & charitas, quæ non admittit æmulationem, & per priuatas lites, delegationes, dum tot sententiæ sunt, quot capita, in diuersas opiniones circa huiusmodi difficultates distrahatur.

Et quidem tam restrictè adhuc Concil. Trid. Episcopis iudicium circa has difficultates defert, vt in grauioribus Metropolitani, & comprouincialium Episcoporum sententiam exspectare teneantur; & ne quidem 3.
seorsim (quia singuli facilius affectibus, aut aliis vincuntur quàm vniuersi) sed in Concilio Prouinciali (vbi sanctitas Congregationis vnumquemque arctius officij monet & mouet) sed nec hoc omnimodò, sed *ita tamen*, 4.
inquit Concil. *vt nihil inconsulto sanctissimo Romano Pontifice nouum, aut in ecclesia hactenus inusitatum decernatur.*

Non seorsim.

Sed nec in prouinciali hactenus quid inecclesia inusitatum sed id forte ad Pontificem referendum.

Porrò nouum, & in ecclesia inusitatum est, vt ad inuocationem vnius sancti, exhibitâ imagine alterius sancti, quem æger nec nouit, nec inuocat, sed credit imaginem repræsentare priorem, quem inuocat, si sanetur, vt definiatur sanatus mediante imagine, in qua, vt 5.
dictum est, errauit, & miraculi gloria attribuatur non in sancto inuocato, sed ei vel in totum, vel in partem, quem æger nec nouit, nec inuocauit, nec repræsentari per imaginem sciuit.

Vt miraculi gloriam tribuere sancto nô inuocato.

Adeoque ad talem definitionem faciendam nec Epiſcopus nec Concilium Prouinciale adeundum eſt, ſed ipſa Sedes Apoſtolica. tantùm abeſt, vt priuatus aliquis Iudex delegatus, ea de re cognoſcere, aut quiſpiam definire valeat. quio nec Nuntij quippiam ſimile commiſſum habere ſolent in facultatibus ab eadem Sede eis cooceſſis.

Quod porrò fecit Epiſcopus A. de quo queri videntur N. N. fecit plano, & in ecclesia vſitato modo, adhibitis in concilium Theologis, & aliis piis viris iuxta præſcriptum Concilij Trid. declarando miraculum accidiſſe in ſua diœceſi circa ſanationem A. Beginæ L. ſuæ diœceſis, ad inuocationem B. iuxta iuratum ipſius A. teſtimonium: an autem ab illius gloria C. excluſa ſit, vt conqueruntur; an participare de ea poſſit C. ob imaginem ſuam ægræ exhibitam, quam tum illa, tum ſocia, quæ exhibuit, crediderunt eſſe B. nec ægra, nec exhibens C. vllatenus noſſent, nec laudes illius, nec miranda vnquam inaudiiſſent, vt vtraque declarauit; ipſe Epiſcopus A. nec decidit, nec attigit; nec vt talis pro participatione quidpiam definire poſſet; vtpotè noua & inuſitata; ſed recurrendum eſſet ad Sedem Apoſtolicam. ſed vt Doctor hanc controuerſiam paucis explicat Ioann. Malderus *in Meditationibus theologicis. die XIX.* docetque non fieri per imagines niſi concurrente prototypo; & huius cultu interueniente. Vnde *ſequitur,* inquit, *non eſſe præſumendum, facere Deum miracula ſanitatis per imagines, quando neque applicantis, neque eius, cui applicantur, fides aut deuotio exercita circa prototypum concurrit. niſi aliàs miraculoſa fuerit imago; aut infirmitas ſit ex vexatione dæmonis.*

CONSVLTATIO II.

De Canonizatione & Beatificatione.

1. Coli vt ſanctus nemo poteſt ſine authoritate eccleſiæ Romanæ.

PRohibuit Alexander III. *in c.1. h.t.* aliquem vt ſanctum coli, additâ causâ; *cum etſi,* inquit, *per eum miracula fierent, non liceret eum pro ſancto ſine authoritate eccleſiæ Romanæ venerari.* Iuſtiſſima ſanè cauſa: ne ex populi errore, Satanæ ſe transforment in Angelos lucis; reprobi pro ſanctis, vitia etiam ſub ſpecie virtutum colantur: vt *in d.c.1.* homo in ebrietate occiſus. hæretici etiam atque ſciſmatici Orthodoxorum lauream occupent, aliiſque de cauſis. *Rocca de canoniz. ſanct. c.6.*

2. Quod iam olim vſitatum.

Eccleſiæ ergo iudicium rectè requiritur. quod etiam factitatum eſt iam olim in primitiua eccleſia. nam de S. Fabiano recitat eccleſia, quòd *ſeptem ſubdiaconos creauit, qui res geſtas Martyrum à ſeptem notariis ſcriptas colligerent.* ex quibus verbis conſtat iam antè etiam huius rei curam fuiſſe, ab his notariis propagati ſunt, qui hodie dicuntur protonotarij Sedis Apoſtolicæ. quæ & in literis ſuis eos non niſi notarios nominat. atque antiquam eſſe adeò tradit Rocc. c.5. Contelorius *de canonizat. c.3.* hanc obſeruationem, vt ex veteri teſtamento deducatur: *Eccleſ. c.44. laudemus viros glorioſos,* &c. & olim quidem etiam Epiſcopi de cauſis Martyrum colendorum cognouerunt. & Papæ adeò pridem canonizationes vſurparunt, vt quæ ſint prima exempla canonizationum dici nequeat.

3. Tam canonizatione quàm beatificatione.

Sed requirit Alexander *d.c.1.* authoritatem eccleſiæ Romanæ; nec tantùm quaſi pro vniuerſali canonizatione; ſed etiam quoad particularem in loco cultum. dum illis, ad quos ſcribit, inquit; *illum ergo non præſumatis de cætero colere.* quod ferè pertinet ad hodierni moris beatificationem: quâ certæ religionis, regionis, aut loci perſonis, aut ſub certis formulis cultus alicuius permittitur; & non aliis, aut aliter: canonizatio autem cultum in eccleſia vniuerſalem permittit: *Luc. Caſtellin. de dilat. canonizat. in præludio latè.* & Martyris quidem vt Martyris, confeſſoris vt confeſſoris, virginis vt virginis. *&c. c.1. hoc tit. in 6.*

4. Vnde ea orta?

Et Contelorius quidem *ad finem d.c.3.* canonizationem quoad formam ioductam eſſe ait ex d.c.1. *&* 2. *h. t.* ſed non rectè. quippe Alexander *in d.c.1.* ſpecialiter tantùm præſcribit diſpoſitiuè de homine occiſo ibi non colendo; nec conſtitutionem aliàs generalem edit: ſed anteriorem quaſi præexiſtentem in cauſam vocat, *cùm non liceret,* inquit, &c. antiquior ergo forma eſt; conſtitutio tamen intercidiſſe videtur: quâ ante Alexandrum huiuſmodi authoritas eccleſiæ reſeruata ſit Romanæ.

5. Solus Pontifex canonizat, & beatos declarat.

Eccleſiæ porrò Romanæ authoritas cenſetur ea, quæ eſt Pontificis: vt *in c.2. h.t.* dicitur *inuentas de nouo reliquias nemo publicè venerari præſumat, niſi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.* Concilium quidem œcumenicum, præſertim annuente Pontifice, videtur huius facultatis capax: *Rocc. de canonizat. c.4.* ſed non Collegium Cardinalium; ne quidem Sede vacante: nec legatus quiſpiam; Concilium prouinciale, nationale, diœceſanum, aut Epiſcopi; minus Prælati quaſi epiſcopalem tantùm iuriſdictionem habentes; aut alij quamuis remotiſſimi ab Vrbe: *Contelor. latè ibid. c.4.5.6.7. Luc. Caſtellin. de dilat. canoniz. in animad. gener. adductam.* ſed ſolus ſummus Pontifex: *ibid. c.8.* quem in re tanta deceat tamen adhibere conſilium Cardinalium: & ſi neceſſitate nullâ aut lege teneatur. *vt ibidem c.9.* vbi cauſas latè deducit, in quibus ſecundùm canones ſolet Pontifex requirere Concilium Cardinalium, omiſit tamen d.c.1. *h.t. in* 6. quod *in fine* in noſtris terminis loquitur. Quod negotij pondus ſuadet, quod proximum eſt fidei, vt ne quis ab eccleſia proponatur colendus vt ſanctus, qui talis non ſit.

6. Sine errore.

in fide autem negotiiſque ei vicinis Chriſtus rogauit Patrem, vt non deficiat fides Petri. ideoque receptum eſt vt credatur ob pietatem publicam Pontificem errare non poſſe in canonizatione ſanctorum. *c.10. Contelor.* & ſi aliàs

in re-

in rebus facti possit errare ecclesia. *c. à. nobis l.2. X. de excomm.* & de gloriæ certitudine eorum, quos Romani Pontifices catalogo sanctorum asscripserint specialem librum dedit Lucas Castellinus *Recc. de canonizat. c.* 39. 40. 41. 42.

7. Forma hodierna. Formam Alexander non præscribit aliam, quàm interuentum authoritatis ecclesiæ Romanæ: quæ vel literis, vel etiam vinæ vocis oraculo consueuerat interponi: sed eam extensè describit Ioannes Andreæ in *d. c. 1. b. t. Recc. de canoniz. at. c.* 34. per actiones 12. denique *c.* 36. 37. 38. vbi *ad fin. tract.* subiungit ceremonias in canonizatione seruari solitas. breuiter *bis temporibus*, inquit Contelorius *d. c. 9. ad fin. per bullas vel breue huiusmodi facultatem* (aliquem cultum publicum exhibendi, Pontifices) *impertiri consueuerunt, examinatâ prius causâ in sacro Rota tribunali, & postea in S. Rituum Congregatione, & de Illustrissimorum eiusdem Congregationis Cardinalium consilio, in causa verò in ordine ad Canonizationem, seruatur vlterius id quod in lib. 1. sacrarum ceremoniarum sect. 6. disponitur. & ita se habet praxis.*

8. Præscripta nupera. Et porrò Vrbanus VIII. multa ad formam faciendæ canonizationis adiecit. vetuit enim 2. *Octobris* 1625. ne cuiuscumque cum sanctitatis aut martyrij fama quiacumque defuncti imagines, aut quidquid venerationem, aut cultum præseferat in ecclesiis, oratoriis, locis publicis, seu priuatis ante Apostolicam beatificationem, seu canonizationem ponantur; posita amoueantur; ad sepulchra, tabellæ, imagines ex cera, aut argento seu alia quacumque materia, iam pictæ, quàm fictæ atque exsculptæ appendantur; seu affigantur; lampades siue alia quæcumque lumina aecendantur, sine recognitione ab Ordinario omninò ad modum, quo ibi præscribitur, facienda, Sedique Apostolicæ referenda, & probanda. Declarauit tamen postea intentionis suæ non fuisse prohibere oblationem, & receptionem tabellarum, & votorum, ita vt approbantibus Ordinariis secreto aliquo seorsum loco custodiri, ibidemque iam amota collocari, & asseruari possint. vt si quando Dominus talium virorum merita beatificationis, seu canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent huiusmodi sanctitatis qualescumque probationes Apostolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ. *vt ea decreta refert Contelorius c. 22. & Barbosa in Collect. DD. ad Concilium Tridentinum s. 25. decrete de inuocatione sanctorum.* & nuper audire noluit idem Vrbanus VIII. de commissione aliqua decernenda, nisi votis priùs amotis. Insuper idem Vrbanus 15. *Ianuarij* 1628. vetuit de canonizatione aut beatificatione alicuius deinceps agi, nisi post 50. annos ab obitu illius. nisi in certis congregationibus ad effectum delegandi ad probationes recipiendas, ne illæ obitu testium perirent: & probationes in Vrbem remissas examinandi an aliquâ nullitate laborent; illasque actu repetito sanandi: quæ deinde ad finem anni 50. seponendæ sint. quod decretum, & mox citanda, refert Contelorius ad calcem sui tractatus. & *De dilatione canonizationis in longa tempora* specialem tractatum scripsit Lucas Castellinus. Iterum 28. *Semptembris* 1624. decreuerat processus confectos, & in Vrbem remissos decennali silentio donandos: nec vlterius quicqnam interim mouendum. à quibus tamen excepit 22. *Augusti* 1626. eorum causas, qui iam à 50. annis essent defuncti. Vetuit etiam S. Congregatio 12. *Martij* 1631. ne Nuntij Apostolici suâ authoritate facerent, fieriúe permitterent quidpiam circa inquisitionem super alicuius sanctitate: nisi per speciales literas remissoriales, compulsoriales, aut similes id eis esset demandatum. Atque itidem eodem die omnibus omninò prohibuit, vt non per se aut alios vllas capiant informationes super sanctitate, aut miraculis alicuius defuncti, vel extraiudiciales testificationes reqnirant: sed si cui superiori ecclesiæ aut officiario quæpiam reuelentur, is possit eas recipere sub sigillo secreti ab ipsis, in quorum gratiam contigerint. teneatur tamen qnàm primùm eadem deferre, vel obsignata transmittere Episcopo loci, declarando quòd etiam sic receptæ, non faciant vllum probationis gradum.

Ad formam vlterius pertinet quod sicut *in c. qualiter & quando* 24. *X. de accusat.* requiritur, vt antequam ad inquisitionem super crimine aliquo procedatur, præcedat infamia: iuxta illud Genesis; *descendam, & videbo vtrum clamorem, qui ad me venit, opere compleuerint*; ita etiam antequam processus canonizationis instituatur, requiritur vt antecedat fama sanctitatis: & tum ex Apostolica delegatione instituitur primùm inquisitio super fama sanctitatis in genere, eiusque rei acta in Vrbem mittuntur: iisque examinatis aliis literis mandatur fieri inquisitio in specie super miraculis, aliisque singularibus indiciis sanctitatis: tam quibus in vita anteacta præluxerint, quàm quibus post mortem claruerint. vt illis rigidè examinatis ecclesia demum statuat, quod rei veritas, & Dei gloria, & sanctorum requirat: & solet ferè procedere pedetentim ad beatificationem beati, cultum certo loco aut ordini astrictum, ac demum crescentibus semper miraculis ad vltimum ecclesiæ iudicium, canonizationem & cultum publicum. *Luc. Castellin. de dilat. canoniz. in Animad. general. p. 1.* 9. Præuia sanctitatis fama.

Ecclesiæ enim iudicio est opus. *etiamsi*, inquit Alexander, *per aliquem miracula fierent.* possunt enim vel fraudes esse, vel falsa testimonia, & homines pios *variis*, inquit Innocentius III. *in d. c. 2 X. b. t. figmentis, aut falsis documentis decipi: sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consueuit.* cuius rei Concilium Tridentinum necessarium remedium censuit *s. 21. c. 9. de reformat.* omnium quæstuariorum abolitionem. 10. Et super illa inquisitione.

Igitur instruendum Ecclesiæ iudicium: de miraculis, vitæ sanctitate, ac virtutibus inquiri oportet. & summa quidem diligentia: vt in re summi momenti. *late Luc. Castellin. vbi sup.* 11. Super vita et miraculis.

sup. secund. punct. etsi enim apud Deum non sit distinctio Iudæi & Græci; sed de quacumque natione aut ordine Christianus canonizari possit; *Conterol. vbi sup. c.* 11. tamen oportet vt vitæ merita suffragentur; eaque miraculis clarescant. vt meritò Alexander *d. c.* 1. *h. t.* hominem in ebrietate occisum vetuerit coli: cùm pro tali vix permittat ecclesia orari. pia ergo obdormitio, & præuia vitæ sanctitas requiritur, & quæ mortem sequantur miracula. *c. venerabili. X. de test. Rocc. de canoniz. c.* 7. 8. 33. *Castellin. de dilat. canoniz. ad fin. de mirac. post mort.*

12. Virtutibus. Vitæ sanctitas supponit baptismum; solus enim baptisatus est capax canonizationis, atque is omnis quacumque ex natione. *Contelor. vbi sup. c.* 11. qui tamen in Christianis facilè probatur, aut præsumitur. nisi enim quis renatus fuerit, & mandata seruauerit, non potest ad vitam ingredi: nec promissum illud exspectare, *non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* sanctitas porrò elucet maximè in virtutibus theologicis, & cardinalibus, vt inde & cæteræ propagantur. de quibus rectè Contelor. *c.* 13. 14. 15. atque appositè admodum ferè omnes theoricè & practicè explicat, & applicat Rotæ Relatio *super Canonizatione S. Thomæ de Villanoua, quam cum d. suo tractatu de Canonizatione edidit Contelorius.* quamuis tamen virtutes omnes actu fuisse in singulis necessarium non sit. Vt anachoretis corona datur etsi solitariè egerint, virtutumque omnium in actum producendarum eis occasio non fuerit. *c. sancta quoque rusticitas.* 2. *q.* 7. & de virginibus cantatur ab ecclesia *Iesus corona virginum*; & claustris licet septæ, & bonis orbatæ, quibus liberalem charitatem exerceant, sanctitatis lauream tamen & brauium comprehendunt. *c. vidua, 20. q.* 1. *& in c. sanctimonialis. & habetur in c. Ioannes de regular.* Imò sanctè D. Ambros. *l.* 1. *de Virgin. non ideò*, inquit, *laudabilis virginitas, quia & in martyribus reperitur; sed quod ipsa Martyres faciat.* sanctitatis quoque probationes, argumenta, atque indicia bellè exequitur idem Contelor. *d. c.* 18.

13. Sed maximè miraculis. Sed Alexander *in d. c.* 1. tanquam summam assignat sanctitatis probationem, miraculorum patrationem: *etiamsi*, inquit, *per eum miracula fierent.* quippe euidentissima illa signa sunt: dummodo veritas adsit; ars, & fraus absit. cuius rei iudicium meritò infallibili decisioni summæ Sedis reseruatur ab Alexandro. ad effectum vtique permittendi cultus publici: qui nec adhiberi nunc potest, etiamsi euidentissimè de miraculorum veritate constaret. & quidem vsus est Alexander etiam numero plurali, *etiamsi*, inquit, *miracula fierent*: vt significaret pluralitatem certiorem fidem facere: vt & praxis habet, vt plura miracula ante canonizationem exspectentur. *Contelor. c.* 20. *n.* 9.

14. Iisque diligenter discussis. Adeoque in miraculis scrutinio opus est diligentissimo. *d. c. venerabili in fin.* ob vafritiem dæmonis, & multimodas naturę vires in herbis, lapidibus, aliisq; rebus naturalibus existentes. ad miraculum enim requiritur vt quod factum est, siue quo modo factum est, naturæ vires excedat. *c. cum Martha.* §. *quæsiuisti. de celeb. miss. c. cum ex iniuncto. de hæret. c. reuera. de consecrat. dist.* 2. vt causam habeat occultam, effectum manifestum: factum sit à Deo ad merita, aut preces alicuius sancti: & in sanationibus ferè requiritur, vt fiant in instanti. *c. ad eius vero* 5. *dist. c. multiplex. de pœnit. dist.* 1. nisi fortè sanatio talis sit mali, cui natura non possit mederi, etiam per morosa remedia. vt in cæco Marci *c.* 8. qui homines prius vidit vt arbores, ac deinde iustâ claritate. ad illudque malum cognoscendum solent interrogari medici; an malum, aut curationis modus, artem & naturam superarit? tametsi nec illa cautio vndique sufficiat semper. nam & dæmones secretas naturæ vires norunt, & iis adhibitis miracula imitantur. qualia ex D. Augustino enarrat *Rocca de canoniz. c.* 11. aut præstigiis sensus humanos decipiunt. de quibus cognoscendis idem *c.* 15. & veris miraculis à falsis discriminandis. *c.* 9. 10. 21. 28. præsertim in apparitionibus. *c.* 15. 16 17. 18. Vera miracula etiam gradibus distincta sunt. *c.* 23. 24. supra, contra, aut præter naturam *c.* 20. *& Castellin. de dilat. canoniz. punct.* 2. 3. Porrò nec remanens aliquamdiu debilitas, cicatrix, durities, nec dolor quidem in ipsa curatione, ministerium, aut adiutorium naturæ, vt lotio Naaman in Iordane, lutum & sputum Christi in cæco, nec reincidentia, vt in S. Petronilla, miraculo obstat: dummodo constet morbum & causam semel fuisse sublatam: nec tarditas impetrationis, vt in Chananæa. *quæ iterum latius Contelor. c.* 17. qui consequenter *c.* 18. *vt & Luc. Castellin. de dilat. canoniz. in secund. punct. & 3. & q.* 2. *animad. gen. & seqq. & p.* 3. *animad. gen.* prosequitur miraculorum probationem; quot, qualibusue testibus, historiis, chronicis, publicâ voce aut famâ, tabellis votiuis, aliisque documentis ea conficiatur: quæ sufficiat in re tam ardua: atque fidei vicina. In qua quamuis Papa errare non possit, habeatque promissam spiritus sancti assistentiam, qui docturus & suggesturus sit omnia; tamen mediis humanis in re, quæ facti sit, vti necessum habet, sufficiat, inquam, & indubitatam faciat fidem; saltem coniunctim, atque in genere ad probationem sanctitatis. in cuius cumulum etiam recipitur dictum vnius testis, etiam ipsius sancti. *Luc. Castellin. de dilat. canoniz. t.* 2. *animad. gen. de qualit. exam.* præsertim si quid iussu superiorum scripserit aut de se dixerit. admittit enim hic Sedes Apostolica coniunctionem probationum non plenarum: vt famæ & similium. quamuis non soleat sine specifica probatione miraculorum plenè factâ aliter canonizare. vt neque sine miraculis. *d. c. venerabili lib. sac. cæremon. sect.* 6. iisque etiam post mortem factis. nam non omnes, qui in vita fecerint, vel in nomine Christi dæmonia eiecerint, sancti erunt, vel salui. nam & Saul prophetauit, & Caiphas, cùm esset Pontifex. vt nec receptum sit Martyres canonizari nisi pa-

tratis

tratis post mortem miraculis. *Roce. de Canoniz. c. 35. Castellan. vbi supra ad fin.* Nam & qui tradit corpus suum, vt ardeat, charitatem autem non habet, tantùm est vt æs sonans, aut cymbalum tinniens: vt dicitur martyrium, commune bonis & malis. *c. vidi 1. q. 1.* sed eos causa distinguit, qui pro fide Christi id subit, atque ex Dei dilectione; confitebitur eum Christus coram patre suo. & quamuis prioris vitæ næui aliqui fuerint; liberat tamen verum martyrium à culpa, & pœna. *c. cathecuminorum. 35. de consec. dist. 4.* si tamen in morte prodigiosum aliquid acciderit, vicem miraculi illud supplere poterit, vt in morte 26. martyrum in Iaponia accidisse dicitur. *In Relatione facta Vrbano VIII.* vt *in literis Vrbani V. mox citandis* vetitus fuit cultus eius; qui pro Iustitia martyrio confectus dicebatur, sine præuia Romanæ ecclesiæ authoritate.

15. *Ex delegatione Apostolica.* Atque hæ probationes in ordine ad canonizationem aut beatificationem fieri solent ex delegatione Apostolica. *d. c. venerabilis.* declarauit tamen sepius etiam Rota posse etiam capi informationes authoritate ordinariâ. *Contelor. c. 4. n. 20.* quamuis non soleat Sedes Apostolica ex processibus solâ authoritate ordinariâ factis ad canonizationem, aut beatificationem procedere. *ibid. n. 22.*

16. *Quid circa ea possit ex Trid. Ordinary?* Authoritatem de nouis miraculis cognoscendi, informationesque capiendi ordinariis disertè tribuit Concilium Tridentinum. *decret. de inuoc. venerat. reliq. sanct.* vt declarauit etiam S. Congreg. *7. August. 1596. apud eundem n. 23.* idemque decretum intelligendum esse tam de miraculis sanctorum canonizatorum, quàm etiam de miraculis personæ non canonizatæ, decisum esse se instante dicit Barbosa, & authenticam penes se decisionem seruari. *in Collect. DD. ad Concilium Trident. ad d. decretum n. 8.* idemque de reliquiis, vt possint Episcopi cognoscere; an sint veræ alicuius sancti canonizati, recipiendæ, & exponendæ: iique soli; quamuis adhibitis in Concilium Theologis. *n. 11. 12. 13. 14.* non tamen vlterius, quàm vt loquitur Concilium, vt admittantur noua miracula, vel nouæ reliquiæ recipiantur, & colendæ exponantur; sed hæ non nisi sancti canonizati: *n. 10.* sed quoad miracula, ad effectum ne *vt diximus* probationes temporis lapsu depereant; sed & ad effectum prædicandi accipi possunt verba Concilij, *admittenda esse noua miracula, noua reliquia recipienda* recognoscente & approbante Episcopo, non autem ad effectum de quo Alexand. *in d. c. 3.*

17. *Publici cultus permissio ad Rom. Pontif. spectat.* Vt liceat scilicet aliquem pro sancto venerari, tanquam is iam certo foret inter cælites beatus, dum à Papa nondum est in eorum numerum relatus; eoque cultu qui sanctis eximiè defertur, palam scilicet, & publicè venerando: vt loquitur Innocentius III. *in d. c. 2. h. t.*

18. *Quis publicus?* Publicus cultus intelligitur ex iis, quæ ex decreto Vrbani VIII. supra retulimus, & literis Vrbani V. quas refert Contelor. *d. c. 22. num. 17. 18.* aduersùs abusus tunc quorundam Mendicantium, qui quosdam *non sanctos; cùm sit eis*, inquit, *sub tali vocabulo à iure prohibitum, sed beatos publicè in plateis & eorum ecclesiis, in prædicationibus, & aliàs astruere moliuntur, & singulis annis in anniuersariis seu diebus obituum eorumdem in diuinis officiis solemniter efferunt, prout de sanctis ab Ecclesia Romana approbatis in eorundem etiam solemnibus festiuitatibus per ipsam ecclesiam obseruatur, ac populos fideles inducunt, vt in ipsis anniuersariis, seu diebus ab operibus manualibus abstineant, &, quod quæstus suspicione non caret, vt ad Ecclesias, in quibus eorundem humata sunt corpora, cateruatim pergant, & solemnes oblationes faciant, verbis persuasiuis inducunt, altaria in Ecclesiis præsumpserunt erigere, ac si forent vt sancti per Sedem Apostolicam approbati, personisque sepulturam illorum visitantibus quædam signa plumbea tradunt, sicut euntibus ad sepulchra sanctorum in certis tradi partibus consueuit, altaria quoque sub illorum vocabulis in suis Ecclesiis præsumpserunt erigere, ac si forent sancti per Sedem Apostolicam approbati.* primum ergo cultus gradum obtinet ad sanctorum honorem templa, & altaria erigi, *c. placuit. c. fabrica, de consecrat. dist. 1.* festos dies indici; missam & officium diuinum celebrari, in litanias, martyrologium referri; ac deinde reliquias preciosis thecis includi, palam ostendi; solemniter efferri, cereos, lampades accendi, sepulchrum augustius quàm pro statu alioquin poni, ornari, imagines appendi, affigi; numismata, aliaue signa visitantibus dari, effigiem cum radiis aut splendore pingi, fingi, sculpi, vestium, capillorum, ossium particulas dari, ægris, energumenis applicari, ad corpus, aut sepulchrum coronas; aut rosaria affricari, ieiunium seruari, pulsari campanas, ab operibus seruilibus abstineri, votiuas tabellas affigi, sed sepulchra aut olim loca ab illis habitata peregrinari, & si qua sunt huiusmodi venerationem præ se ferentia palam coram aliis fieri, seu publicè vt loquitur *d. c. 2. h. t. & Clemen. cedit. de Iudæis & Saracenis* quoad inuocantes Mahometem, aut ad eius sepulchrum peregrinantes: qualia nemo ante canonizationem Romanam alicui defuncto palam exhibere potest, præterquam si per priuilegium ei permittatur; strictè vtique, & in rigidis terminis seruandum. *c. porrò de priuil. in 6.* vt quando tantùm deuenitur ad beatificationem, cùm certæ regioni, religioni, ordini, aut loco alicuius beati cultus permittitur, eiusmodi indultum extra loca, aut personas, quibus concessum, extendi non potest, sed in illis manet prohibitio iuris communis.

Declarauit tamen Vrbanus VIII. *d. decreto 2. Octob. 1625.* per huiusmodi constitutiones 19. *Quid tribuendum immemorabili consuetudini in hac re.*
se præiudicatum nolle iis, qui aut per communem ecclesiæ consensum, vt sunt prisci illi sancti, qui pridem antè Alexandrum III. publicè sunt culti, vel *per immemorabilem*, inquit, *temporis cursum, aut per Patrum, virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia, ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarij co-*

rij coluntur. prout & S. Congreg. 20. *Nou.* 1628. declarauit tamen immemorialem consuetudinem colendi sanctum non canonizatum, aut beatificatum non suffragari vt missa, aut officium de eo dici possit, nisi & hoc ipsum ab omni æuo consueuerit. *quod decretum recitat Contelor. ad finem sui tractatus de Canonizatione.* eodemque decreto vetat imposterum scripta ac libros euulgari super vitis, gestis, miraculis, reuelationibus, seu quibuscumque beneficiis tamquam aliquorum non canonizatorum intercessionibus à Deo acceptis, sine recognitione Ordinarij; adhibitis in consilium theologis, qui *ne deinde*, inquit, *fraus, aut error, aut aliquid nouum, aut inordinatum in re tam graui committatur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmittat, eiusq́; responsum exspectet.* quæ clausula restringere quidem videtur Concilij Tridentini verba illa, *nulla admittenda esse noua miracula, nisi probante Ordinario*: vt ab hoc admitti ea non possint, vt libris editis per orbem vniuersum vulgentur; non extendi tamen, tanquam correctoria, ad prædicationes hîc non expressas; quarum neque par causa est; loco strictior quippe; & vox audita perit.

20. Praxis Canonizationis, & beatificationis.

Praxis porrò canonizationis atque beatificationis, quam supra gentiles apotheoses augusta, atque solemnis est; tam diligentiorem curam, solicitudinem, atque circumspectionem ad cognoscendam veritatem, quæ toti orbi christiano in lucem præferenda sit, præambulam habet. eam Ioann. Andreæ *in d. c. 1. X. hoc tit.* & exactissimè tradit Contelorus *c. 23. & seqq.* tam quoad ea quæ in Vrbe fiunt, ante commissionem inquirendi de sanctitate in genere; quam illa in prouinciis expedita post secundùm commissionem inquirendi in specie super virtutibus, & miraculis: instruitque delegatos super suo officio, Iudices, Notarios, Nuntios, Procuratores, testes; refertque per extensum commissiones, articulos, interrogatoria, rotulum, & relationes; vt manuducere possit eos, quibus hoc negotium incubuerit; quò cautius agant, vbi maius periculum vertitur. *iuxta c. vbi periculum de elect. in 6.* non tantùm ob rei grauitatem; sed & quòd, dum in Vrbe acta examinantur, prima quæstio est an testes ritè examinati, cætera rectè gesta sint. si qua enim appareat nullitas, præsertim quæ vix sanari possit, aliis committitur, vt actum ex integro rectius agant. *d. c. venerabili.* vbi testibus per turbam auditis, iterum aliis committitur vt singulatim audiant. & in Vrbe quidem curiales in huiusmodi rebus plurimi, & versatissimi sunt; vt operæ pretium non sit de iis, quæ in Vrbe fiunt hîc dicere quidpiam: nec nostrum; ne sus Mineruam. In gratiam tamen prouincialium, lubet ex interrogatoriis *ex c. 25. desumptum* proponere vnum articulum: qui est de testibus super miraculis in specie examinandis, & breuiloquum summarium *ex c. 23.* eorum, quæ agenda sunt receptâ delegatione in prouinciis.

Articulus ita habet; *Quoad miracula, de quibus testes in specie deponent, interrogetur quilibet super singulo, super quo fuerit inductus, quam causam, & rationem reddat; per quam concludat illud fuisse miraculum: & an illa sanatio, & curatio, de qua deponit, potuerit vel possit tribui remediis, medicamentis, & operibus humanis; vel potius illius vires excesserit, & supra naturæ facultatem emanauerit, & an fuerit in instanti, vel ex interuallo, & an inuocatio ipsius N. & intercessio illius apud Deum fuerit prius, & in ipso actu implorata, & orationes, & preces præcesserint, & quomodo id sciat, locum, tempus, & contestes, circumstantias, & causas exprimendo, per quas concludatur talem sanationem, & curationem tribuendam diuinæ gratiæ, meritis, & intercessionibus N. emanatam.*

Summarium est illud; *Præsentato Rotulo Iudicibus subdelegatis, eoq́; quâ decet reuerentiâ recepto, & coram Notario, & testibus, si placet, aperto, postquam subdelegationem acceptauerunt, procurator seu promotor causæ petit deputari notarium, qui acta causæ scribat, & nuntium seu mandatarium, qui citationes seu monitoria exequatur, & vterque iurare debet de fideliter exercendo officium sibi demandatum; & tutius est vt iuramentum, & deputationem notarij, qui de suo iuramento rogari non potest, recipiat alter notarius, ipse verò notarius deputatus recipiat iuramentum Nuntij, & alia acta in huiusmodi causa per se ipsum scribat. Deinde instat deputari locum loci, & horam audientiæ pro testibus recipiendis, & repetitis omnibus actis, vsque nunc factis, iuribus & articulis productis, & in Rotulo remissoria contentis, inducit testes, & petit ad dicta iura acta, & articulos probandos admitti, & quemlibet illorum moneri, ad* subiiciendum se examini, & *citari ad iurandum de veritate dicenda, & iis peractis, receptoq́; iuramento, cum Iudicis decreto deuenitur ad examen, & primo testes super omnibus interrogatoriis, deinde super articulis singulatim recipiuntur.*

Perfecto examine Iudices ad procuratoris instantiam decernunt transumptari, seu fieri copiam processus in forma authentica, & probante, & illam collationari, seu auscultari cum suo originali, vnà cum alio notario ad hoc specialiter deputato, qui se in fine subscribit. Quod si aliqua iura seu scriptura sint compulsanda, seu extrahenda, compulsata postquam fuerint collationata cum suis originalibus ritè & rectè recognitis inseruntur in processu. Postmodum interposito per Iudices decreto, quòd omnia fuerint legitimè facta, procurator instat processum claudi & sigillari, & tradi alicui portitori, vt deferat & consignet S. Rituum Congregationi, vel Rotæ Auditoribus, vnà cum literis responsiuis, super quibus omnibus Iudex interponit decretum, & portitor electus iurat de fideliter deferendo & consignando processum, prout habuit in mandatis. Tandem se subscribunt notarij, seu notarius, & Iudices subdelegati, & apponunt proprium sigillum, quibus in fine supponitur legalitas facta per Episcopum, siue Communitatem, siue Iudi-

ces,

ces, & processus clauditur, & sigillatur, & traditur portitori iam electæ, vnà cum literis missiuis, & responsiuis.

Tit. Ne clerici vel monachi negociis secular. se immisceant.

CONSVLTATIO I.

De clerico milite, beneficij identitate, aut pluralitate.

1. Clericus armatæ militiæ se addicens clericalem deserit titulum, fructusque beneficij amittit.

QVamuis armatę militię priuilegia ad militiam cælestem transferantur, eodemq; fere vtriusque milites iure censeantur: *vt liquet in top. Euerard. in loc. à milite armata militia ad cælestem*, ipsæ tamen militiæ ex diametro inter se dissident: vt si quis in huius partes transeat, illam deserat. ideoque clericis in sortem, & militiam Domini electis armata militia sit interdicta, non tantùm ex generali titulo *X. ne clerici secularibus negotiis se immisceant*; sed etiam ex speciali antithesi professionis, quam Gratianus 23. *q.* 8. *parte priori tota* exagitat. *c. nimirum ibid. in verb. contra professionem sui Ordinis secularem militiam exercere. c. cum A. c. non pila quatunt ferrea, non arma Christi milites. ibid.* sed lachrymas, planctus, & orationes. adeò quidem vt, quicumque clericus in bello mortuus fuerit, pro eo ecclesia non oret. *c. quicumq. c. clerici ibid.* sed & amittunt honoris sui gradum: *d. c. clerici cum seq.* quod ex Concilio Meldensi sumptum est: vbi clerici ad armatam militiam transeuntes ecclesiasticæ sanctitatis prophanatores dicuntur, & proprij gradus amissione mulctantur: quia non possunt simul Deo & seculo militare. sic apud Baron ad an. 1196. cùm Episcopus Belouacensis ab Anglis in prælio aduersùs Francos captus Celestinum tertium rogaret vt pro eo intercederet, Rex ad Papam loricam Episcopi misit: *vide*, inquiens, *an tunica filij tui est an non? cui Papa, non filius meus est, aut ecclesia. ad Regis igitur voluntatem dimittatur, quia potius Martis quàm Christi miles iudicatur.* sic sub Carolo M. in Concilio Wormatiensi decretum ne sacerdotes in bellum mitterentur, neque ad tractanda arma, sed ad benedictionem dandam, & reconciliationem periclitantibus: quibus conformiter loquitur textus feudalis *lib. 2. tit. 21. de vasal. milit. qui arma bellica deposuit, desijt*, inquit, *esse miles seculi, qui factus est miles Christi*: & consequenter (quando, atque vbi in feudis nondum receptum erat, vt militiæ officium expleretur per substitutum) *nec beneficium*, inquit, *pertinet ad eum, qui non debet gerere officium: & eod. lib. tit. 26 §. qui clericus*, inquit, *efficitur, aut votum religionis assumit, hoc ipso feudum amittit.* & consonat titulus 30. §. *ex hoc.* vbi feudum per clericatum amittitur, neque redditur ad seculum regresso. & rursum *tit.* 36. & quoniam contrariorum eadem est disciplina, non minus dicendum est clericum transeuntem ad militiam armatam eo ipso beneficium ecclesiasticum amittere. quod suadent quæ ex Gratiano mox citauimus, & c. beneficium *de regularibus in 6.* vt solâ status regularis professione etiam ecclesiasticum beneficium amittatur. *vide Azor. inst. mor. p. 2. l. 7. c. 15. q. 1. DD. in c. fin. X. de cler. coniug. c. perpendimus. de sent. exc.* Aduersari tamen merito videbitur *c. in audientia. X. de sent. excom. clerici si tertiò commoniti*, inquit, *militaria noluerint arma deponere, de priuilegio clericorum subsidium aliquod habere non debent.* inde videri potest requiri trina monitio præuia. Sed agit tantum de clerico arma militaria induto, non qui nomen militiæ dediti, & Sacramentum militare præstitit. agit illud de honestate habitus clericalis, & pœna illum mutantis: hic quærimus de emittente disertè professionem militarem. *Vide Maltham, & citates de iurisd. p. 2. c. 26. num. 13.* quamquam hic etsi sententiâ opus foret, quoad fructus durante armatâ militiâ collectos, omninò dicendum sit facilè huiusmodi militi clericatus desertori actionem dandam non esse, vel à Iudice audiendum. non enim simul & armatæ & clericalis militiæ stipendia quis potest mereri, stante simul professionum, officiorum, & exercitiorum contrarietate.

Vt omittamus vim reo factam, decimas per vim oblatas, prata, terrasque inuasas, ideoque sicut in secularibus etiam dominus, rem suam vi occupans, amittit; *l. si quis in tantam. C. vnde vi*, ita & in spiritualibus decretum esse, vt beneficium, etsi ritè collatum per vim occupans, illud perdat. *c. eum qui 23. de preb. in 6.* 2. Vt illud vi occupant.

Quin, vt benignius actorem tractemus, tamen audiendus non est, nisi reo spoliato antè omnia restituto. *tot. tit. X. de rest. spol.* quæ exceptio etiam post annum competit, vt quæ agenti temporalia, excipienti sint perpetua. sed neque illius tituli beneficium, vt interdictorum, annuum est; neque c. redintegranda, 3. *q.* 1. sed ad annos 30. durare creditur. 3. Et spoliatus etiam post annum restituitur.

Sed omissis personalibus vitiis, ad rem transeamus. quæstio huius causæ fundamentalis est; pluralitas an identitas hîc sit capellaniæ, quis eam probare teneatur, & an sit probata?

Et rectè traditum est nec præsumi identitatem nec pluralitatem: sed eum, qui in alterutra intentionem suam fundat, eam teneri probare. *Mascard. de probat. verb. identitas rerum concl.* 874. *Tuschus verb. identitas concl. 2. n. 4. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præs. 19. n. 1. 25. & seq. qui plures authores eam in rem citant, idem Tusch. verb. pluralitas. concl.* 368. *num.* 17. manet ergo regula *ex lege 2. D. de probat.* vt ei incumbat probatio, qui dicit, non qui negat. eaque talis requiritur, vt contrariis indiciis, præsumptionibusque non eneruetur, vel res ma- 4. Identitas aut pluralitas beneficij an præsumatur, an probanda sit, & à quo?

neat aliquatenus in incerto. siquidem rei incertitudo semper impedit condemnationem. *l. idem Pomponius* 5. §. *fin. D. de rei vindicat.* & quamuis iterum iuris Interpretes per indicia & coniecturas, famam, vulgi opinionem, & in antiquis per semiplenas probationes, admittant censeri probatam identitatem, vel pluralitatem, quando vsus fauet; non tamen, quando contraria est possessio, aliter ea interuerti potest, quàm plenâ probatione: *Mascard. concl.* 393. *n.* 12. præsertim si longissimi temporis priuilegio sit munita. *c. ex literis. §. quod si ambarum. X. de probat.* quia etiamsi res eius non sit qui possidet, si modo actor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possessio. propter quam causam, cùm obscura sint vtriusque iura, contra petitorem indicari solet. §. *retinenda. instit. de interdict.* id est commodum possessionis. porrò pro possessore est habendus, cuius antiquior est possessio, vt hic est rei; præsertim cùm possessio via facti, vt supra, est interuersa, & pro spolij restitutione etiam agitur, vt hic. Accedit alter fauor reorum, qui eis, cùm iura partium sunt obscura, potius defertur, quàm actoribus. *c. cum sunt. de reg. iur. in* 6. quod etiam in finium quæstione sequitur Lucius III. *in d. c. ex literis*, *cum promptiora sint*, inquit, *iura ad absoluendum, quàm ad condemnandum.* in exceptione autem proposita de pluralitate capellaniarum supplicans factus est reus, rescribens excipiendo super pluralitate, & reconueniendo factus est actor: itaque plenè deberet pluralitatem probare, antequam posset fieri in reconuentione condemnatio, ex causa collationis tanquam vnius ex pluribus capellaniis actori factæ. quamuis etiam ea posita superesset quæstio, an plures huiusmodi capellaniæ vnitæ non sint, aut præsumantur eo ipso, quòd per longissimum tempus ab vno possessore omnes fuerint obtentæ.

Quoniam vbi per annos 40. beneficia, tanquam vna vel vnita, ab vno possessa fuerunt, habenda sunt pro vnis, aut vnitis. ideoque S. Cong. *apud Zerol. verb. vnio. §.* 6. respondit in hæc verba; *dua parochia, qua per consuetudinem, qua per* 40. *annos viguerit tanquam vnita, cum semper sine dispensatione collata fuerint, earum sic possessor non est molestandus.* & Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 80. vnionem, quando ecclesiæ sunt pauperes, & tempus diuturnum, præsumi asserit. Zerolæ decisionem etiam refert *Garcias de benef. p.* 12. *c.* 2. §. 3. *num.* 243. & quamquam cum Menoch. diuturnitatem temporis velit immemorialem, alij tamen quos citat, authores rectius 40. annorum statuunt. ea enim est ordinaria in ecclesiasticis, ac iusta præscriptio. nam quod ipse *num.* 233. *ex c.* 1. *de præscript. in* 6. ideo velit immemorialem, quia vnio sit contra iuris dispositionem, sanè non rectè: quia vt vnio & omnis alienatio ex lubitu tantùm est prohibita; sic ex necessitate, & iusta causa non tantùm permissa, sed etiam præcepta est aliquando: adeoque per cursum 40. annorum iusto casu ritè facta præsumetur, ideoque idem Garcias *n.* 238. 239. *ac alibi re sæpius passim.* vnionem tunc præsumi admittit per 40. annos, cùm facta est æquè principaliter, neutro beneficio extincto, seu accessoriè vnito: vt hic dicendum foret; si vna non sit capellania, vnitas esse vtrasque æquè principaliter, omninò neutram præcellere.

At verò eò minus hic dubitandum est; quòd non constet plures olim fuisse capellanias, sed dubitatur an plures tantùm fuerint fundationes, seu augmentationes, & sic de statu beneficij, & origine quæstio est: quo in genere decisum est; beneficium esse habendum pro tali, qualiter vltimo per 40. annos habitum fuit, & ab vno vel pluribus pacificè gubernatum. *c. cum de beneficio. de preb. in* 6.

De immunitate ecclesiastica personarum & rerum.

CONSVLTATIO I.

Triplex est immunitas ecclesiastica; prima templorum, 2. personarum, 3. rerum. de ea, quæ ad templa pertinet, vltimò edita est constitutio Greg. XIIII. ad quam scripsit insignem Commentarium Gambacurta, & post illum Antoninus Diana *p.* 1. *tract. de immunitate ecclesiarum* plerasque, quæ circa illam moueri possunt, quæstiones resoluit. De personarum immunitate idem Diana dedit tractatum secundum *p.* 1. qui simul & de rerum immunitate multa tradit: sed & idem præstitit *p.* 3. *tract.* 1. *& Martha tract. de iurisdictione per plura volumina.* atque hæc personarum, rerumque tractatio hoc in genere ferè permixta est. De templorum immunitate alibi diximus: de personis nunc & rebus, quod ad onera pertinet, paucis videndum est. Exemptionem personarum vel iuris diuini esse, vel proximè inde defluere alibi diximus, *& probant latius authores quos citat Diana d. tract.* 2. *p.* 1. *resol.* 1. illa facit vt à potestate seculari indici etiam eis non possint aliqua onera personalia. natura enim ratioque exigit, vt nemo quid statuat, nisi in subditum. & hæcquidem exemptio à potestate seculari non magnam patitur controuersiam quoad potestates inferiores: *ex Auth. Frederici, item nulla communitas. C. de sacrosanct. eccles.* sed de potestate supremorum Principum, ac Regum, si iuris diuini non sit exemptio clericorum, non parum superest difficultatis. quippe, si exemptio procedat etiam ex priuilegio Principum, ea quæ intrinseca sunt maiestati, negant politici abdicari à Principe posse. *vide Tuschum verb. Imperator iura imperij alienare non potest n.* 30. *& seqq.* & sanè quâcumque generali concessione supremitas ipsa remissa non censetur. *qua de re diximus in Indice lib.* 4. vnde & factum, vt à legibus ciuilibus præsertim authenticis, tam multa

1. Propter exemptionem personarum ecclesiasticarum non possunt laici eis onera imponere inferiores citra dubium, sed quid de supremis Principibus?

multa ſint decreta circa perſonas, & res clericorum. quin etiam vſus multorum Regum ac ſupremorum Principum obtiouerit, vt in tributis, vectigalibus, atque indictionibus clerum, eiuſq́ue bona nonnunquam attingant. vt v.g. dum onera rebus aut perſonis propter res, generatim indicunt, & generali locutione clerum comprehendunt, imo exprimunt neminem fore exemptum, non clericum, non nobilem, non lateralem Principis aulicum. quod vt vt ſit, ſeu accipi poſſit; circa bona tamen, vt à poteſtate Priocipis ſupremi non facilè ſint omnimodo exempta, pronius recipitur: ob cauſam c. ſi tributum. 11.q.1.c. *conuenior*.23. *q*.8. & quamquam c. non minus.*c. aduerſus.X.de immunit.c.clericis eod.in* 6.conſuli ſummum Pontificem in oneribus imponendis decernant; idq́ue fieri oportere aliquando Cancellario Franciæ reſponderit Curia Pariſienſis, *vt eſt apud Papon. ar. l.*5.*tit.*11.*ar.*11. non tamen id ita ſemper vſurpatur. & Faber *Cod.ſui lib.*9.*tit.*29. *defin.*26. repentinis neceſſitatibus imputat, vt ſæpè id fieri non poſſit. *nec rurſus*, inquit, *Princeps ferè vllus eſt, qui non in ſuo territorio eam ſibi poteſtatem & authoritatem longâ ſiue conſuetudine, ſiue præſcriptione acquiſierit, vt de his omnibus* (de cauſis agit & ſubſidiis, quibus clerus, eiuſúe bona teneantur, quarum iudicium licentiamq́ue imponendi, canones Pontifici reſeruant) *cognitio ſit ipſius Principis*. eaq́ue ferè inter cæteras cauſa eſt, cur Bullam Cœnæ non publicari aut recipi tam multis locis videamus: dum illa §.18. perſonis eccleſiaſticis, & earum, atque eccleſiarum bonis aut fructibus abſque Pontificis expreſſa licentia directè vel indirectè onera vlla imponi vetat à quoquam, etiamſi imperiali aut regali præſulgeat dignitate. ſed & lex placet *C.de ſacroſanct. eccleſ.* vetat, ne eccleſiæ prædia *ſordidorum munerum ſace vexentur, nil extraordinarium ab hinc ſuperindictumúe flagitetur, nulla tranſlationum ſolicitudo ſignetur, nihil præter canonicam illationem, & quàm aduentitia neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit eius functionibus, aſcribatur*, vbi præter veterem canonem, atque ordinarium tributum excipit, quod ex repentina necèſſitate imponi poteſt, tributum: authoritate vtique Principum. vt etiam lex *neminem ibidem* angarias, & parangarias, & plauſtra præſtare vult etiam eccleſiæ poſſeſſiones, cùm profectioni imperatoriæ fuerint neceſſariæ. quas tamen angarias ſeu parangarias iterum clericis remittit, & extraordinariorum munerum neceſſitatem *lex* 2.*& l.*32.*§. priuilegiis*, & nouarum collationum *l.*1.*C.de epiſ. & cler.* & perſonalium munerum quorumcumque ordinum clericos expertes eſſe præcipit lex *presbyteros ibid.*

Itaq́ue onera perſonalia, vt etiam ſunt angariæ, & parangariæ, quæ etiam ſolent, præter præſtationem operæ, coniunctam habere aliquam impenſam, *vt in d.l.neminem: Spigel. in*

2. *lexico in V. angaria.* hodie quidem in clericis

Realia onera rebus

ceſſant: realia olim rebus impoſita quaſi per modum hypothecæ, cum rebus in eccleſias tranſierunt; ex ratione tituli *C.ſine cenſu, aut reliquis fundum comparari non poſſe*: tametſi

impoſita vt ad eccleſiam tranſeant?

Diana *p.*3.*tract.*1.*reſ.*17. à communi, & ſe ipſo diſſenſerit. quin etiam onera realia, quæ ex rei natura videntur naſci, iuſtè tranſeunt in quemcumque poſſeſſorem, qualicumque priuilegio munitum: v.g. viarum reparatio, quæ fundis vicinis incumbit, & aggerum, litorumq́ue aduersùs impetum fluminum, aut maris inundationem, omnibus fundis ineſſe videtur, qui aquis opprimi poſſunt, aut oppreſſi volunt liberari. quippe ſecundùm naturam eſt commoda cuiuſque rei eum ſequi, quē ſequuntur incommoda. *l.*2.*D.de reg.iur. c.qui ſentit onus, ſentire debet & commodum, & econtra eod. in* 6.adeò vt Imperatores nec ſuas poſ- 3.

Eccleſia ſuſtinet onera, quæ rebus naturâ inſunt.

ſeſſiones, nec eccleſiaſticas ab huiuſmodi oneribus immunes eſſe voluerint. *l. ad inſtructiones. C. de ſacroſanct. eccleſ. edictum Caroli V. de reparandis aggeribus datum* 23.*Maij*.1531.*quod habetur vol.*1.*edict.l.*2.*r.*2. tametſi enim Diana *& authores, quos citat d.p.*1. *tract.*2. *& tractatu de parlamentis reſol.*22. *t.*2. *r.*25. contendant huiuſmodi legem eſſe correctàm per d. Auth. *item nulla communitas. d.c.non minus. d.c.aduersùs d.articulum* 18.*d.bulla Cœnæ*, tamen id ſanè à vero abeſt. omnia enim illa iuris loca agunt de oneribus per poteſtates imponendis: at hæc innata rebus, atque intrinſeca ſunt: quamquam executricem magiſtratus manum requirant: qui non tam noua onera imponere, quàm innata, &, quæ neceſſitas parturiit, exequi videtur. & conſequenter vt à pedagiis & guidagiis 4.

Quid de pedagiis?

clericos eximit c. quamquam *de cenſib. in* 6. non eſt illud intelligendum de ea pecunia, quę à perſonis, iumentis, nauigiis, vehiculis exigitur in cauſam neceſſariam reparandarum viarum ac pontium, dum nec in alios vſus impenditur. à qua non oportet excuſari clericum, nobilem, Principem, cuius in commodum ea impenſa cedit: ſed cùm huiuſmodi onera iure quodam dominico, & in vſum domini exiguntur, tunc nouæ pedagiorum exactiones prohibentur *in c. innouamus. X. de cenſib.* ſine Regum & Principum aſſenſu. ſic Pontifex *in c. ſuper. X. de verbor. ſignif.* interpretatur pedagia & guidagia interdicta, *quæ*, inquit, *non apparent Imperatorum vel Regum vel Lateranenſis Concilij largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine, cuius non exſtet memoria, introducta.* largitione inquit Pontifex: liberalitatem ergo ſignificat, & beneficium gratuitum; non verò quod exigitur propter ſolam impenſam viis & pontibus neceſſariam; quæ fundis inhæret, & vtentibus agnaſcitur: ita vt huiuſmodi impenſæ complectantur omnes etiam priuilegiarios: alia porrò pedagia & guidagia; quamuis iure permiſſa, non complectantur clericos. *per d.c.quamquam.*

Quod autem attinet ad exemplum Dianæ 5.

De ripis fluminum reſtaurandis.

*quod d.reſol.*22.*citat ex Martha de iuriſ.p.*4.*cent.*1.*caſ.*1. *in fin.* quod ad reparationem aggerum Arni fluminis clerus Piſanus à Clemente VIII. tantùm fuerit in ſubſidium condemnatus, non ſufficientibus facultatibus laico-

 rum,

rum, est dicendum non exemplis, sed legibus esse iudicandum: nam præterquam quòd Martha refert huiusmodi discussionem laicorum non esse seruatam, fieri potest vt id non acciderit propter laicorum impotentiam, quam dicit notoriam; sed quòd impensæ fundis non fuerint necessariæ, sed voluntariæ ac pro parte voluptuariæ, ad ornatiorem fluminis ductum, aut vrbis decorum: qualis impensa fundis flumini adiacentibus non est intrinseca: voluptuariæ autem, seu quæ ad oppidi splendorem faciant, ad ecclesiasticas facultates non ita æquum est porrigi, vt ad opes ciuium: quorum impar causa est, quosque primariò ciuitatis decora respiciunt, clericos vix secundariò. in voluntariis autem oneribus indicendis omnes priùs conuenire oportet, & consentire, eo modo saltem, quo corpora politica consentire censentur, alioquin non vocati non consentientes clerici obligari non possunt. *Gruel. decis.* 11. *n.* 26. 27. 28 29. 30. *decis.* 69. *n.* 10. 11. 12. Quare clericos constat à personalibus oneribus liberos esse, quamuis non à patrimonialibus illis quæ rebus insunt, aut imposita perpetuò fuerunt antequam in ecclesiam transirent: sed & ab illis quæ inferiores potestates volunt imponere, *per d. Auth. item nul la* & titulum C. *noua vectigalia imponi non posse*, sed neque Reges aut supremi Principes pro lubitu, sed necessitate, *d. l. placet.* imponendi facultatem seruant, tametsi nec hanc æquè canones. & per leges quidem à patrimonialibus oneribus neque primipilaris, neque veteranus, aut miles, aliusue qui priuilegio aliquo subnixus, nec Pontifex excusatur. *l.* 18. *§. ab huiusmodi. D. de muner.*

Quapropter frequentissima est controuersia cuiusmodi sint onera, quæ passim irrogantur; personalia, realia, an mixta: vt subtiliter & latè disputatum est inter clerum, nobilitatem, ac parlamentum Comitatus Prouinciæ, aduersùs Statum popularem, *apud Paponem d. t.* 11 *ar.* 39. vbi notæ personalium, realium, mixtorúmque onerum in omnem partem discutiuntur, quoad taxam focorum, iuxta quam in Prouincia onera imponuntur ab anno 1471.

6. *Precariis Brabanticis.* quo census, adæratio, & peræquatio facta est. quemadmodum & apud Brabantos anno 1451. focorum iugerumque numeratione factâ, cuique Prælato, oppido, ac pago sua taxa ex Ordinum assensu scripta est. quæ, quoniam apud nos etiamnum viget, discussionem hic aliquam paulò ampliorem permittit.

Imprimis Prælati roganti Principi annuerunt certam summam cum cæteris patriæ Ordinibus, illamque inter se partiti sunt, postulatâ exactionis futuræ formâ, eaque à Principe concessâ, seu præscriptâ. sibi more ergo gentis non est via, & potestate regiâ facta indictio, sed consentientibus Ordinibus Precaria imposita, atque in singulos distributa, quam porrò ipsi suis quique locis inter suos partirentur. quapropter formam illam extra

7. *Illis clerus per pagos,* suorum sphæram excedere non possunt: ita vt alios, aut aliter quosquam grauare neque-ant, quare decisum est per Concilium Brabantiæ inter Capitulum & municipium *de Gheele* 2. *Decemb.* 1606. priuatis municipij oneribus, seu collectis Capitulum, eiusue bona neque quoad proprietatem, neque quoad culturam Capituli propriam, subiici potuisse. *aut vrbes grauari nequit, extra formam à Statibus, à Principe impetratam.*

8. *Quæ illarum forma.* Habet porrò illa Precaria quoad exactionem adiunctam authoritatem Principis, vt spectet ad sarcinam repentinam aduentitiæ necessitatis, ab immunitate ecclesiastica exceptam *in d. l. placet.* omnesque quos patrimonialia onera contingere possunt, exceptis ecclesiarum bonis ritè à Principibus amortizatis, aut per 70. annos cum immunitate possessis. quæ exceptio in reliquis firmat regulam. quare istiusmodi Precariæ indictio expressè *ar.* 7. onerat bona ecclesiasticorum patrimonialia, & sibi non ecclesiis acquisita, vt contribuant ad ratam aliorum incolarum, vbi degunt in Brabantia. 2. eidem Precariæ subiiciuntur bona ecclesiasticis personis intra, aut extra Brabantiam residentibus, intuitu ecclesiæ competentia, siue pro nouis fundationibus, siue aliàs empta, aut acquisita, soluendæ vbi bona sunt sita. Ad quem modum *ar.* 11. reditus hypothecati contribuunt in loco situs hypothecæ, *ar.* 12. omnes exteri ratione bonorum, quæ habent in Brabantia itidem in loco situs: incolæ autem Brabantiæ *ar.* 6. ex omnibus bonis in Brabantia sitis in loco domicilij sui. quibus ratione patrimonij *ar.* 7. vt dictum est, assimilantur clerici; vt soluant in loco domicilij, vt onerum huiusmodi exactio valde difformiter fuerit permixta, cùm in his videantur personalia, in illis realia; sed vsus pœnè per Brabantiam vbique nunc obtinuit, vt foris pro modo iugerum tanquam realia exigantur: vrbes, & municipia vrbium priuilegio nixa, diuersimodè quotam suam corrogent: plerumque ex assisiis, & vectigalibus in cibum, ac potum impositis.

9. *Patrimonium clericorum grauatur, ita iure;* Igitur quod attinet ad patrimonium clericorum, ad contributionem vocatur; neque hic immunitatem habet: tametsi ex conditione personæ mutari aliàs soleat conditio bonorum, *l. per curatorem* 90. *§.* 1. *D. de acquir. hæred. l. vlt. C. de inoff. testam.* & bulla cœnæ *ar.* 18. collectis grauari vetet personas Ecclesiasticas, atque earum (personarum, adeoque eis propria) & ecclesiarum bona. & Diana *tract.* 2. *de immunit. resolut.* 39. *cum citatis ibidem* iure negat grauari posse patrimonialia. & *resol.* 42. nec alia quibuscumque titulis acquisita. quamuis ibidem fateatur in regno Neapolitano consuetudinem esse contrariam, quã tamen sine priuilegio Pontificio non admittit, nisi quoad bona quæ cum onere gabellæ ante impositæ, perpetuæ, & inuariabilis ad ecclesiam transierunt. sed neq; apud nos Bulla cœnæ huiusmodi Precariæ instructionem, aut consuetudinem perfregit, quæ ad collectas vocat propria clericorum bona.

10. *Bona ecclesiæ recens titulo quæsita,* Grauioris considerationis est, quòd neque bona ecclesiæ data, legata, empta, seu quouis

titulo quæſita à Precaria eximantur, niſi à Principe fuerint amortizata, aut per annos 70. cum immunitate poſſeſſa. ſed vetus eſt huiuſmodi quæſtio. damnata ſtatuta *in d. Auth. itē nullas*. à Frederico Imperatore generaliter, quæ quoquo modo libertatem eccleſiaſticam læderent: & ſpecialiter ab Alexandro IV. Martino V. Pontificibus, & Carolo IV. Imperatore ea, quibus vetantur in eccleſiam bona immobilia transferri, *diximus in Iur. Pont. nou. anal. de for compet. n.* 18. *de immunit. eccleſ. num.* 4. de qua re videri etiam poteſt Diana *ab eoq; citati tract.* 2. *reſol.* 57. 63. 103. *p.* 3. *tract.* 1. *r.* 14. inde tamen pleraque proceſſerunt, *vt ibidem diximus*, quod antiquitus ſolis nobilibus immobilia ſeruarentur, vt militaria & feudalia ſeruitia reipublicæ melius præſtarent: & eccleſiaſtici dum per ſe militare non poſſent, & pecuniam ſoluere ſubterfugerent, politici corporis nerui inciderentur. quare veteres quaſdam facultates eccleſiis conceſſis vidi, eâ lege vt bona in eccleſiam transferenda taxabilia manerent, qualiter antea fuiſſent; quâ acquirendi facultate non facta à Principibus, æſtimarunt illi, & cogi poſſe eccleſiam vt bona è manu mittat, vel, ſi benignius agatur, vt realia onera non ſecus ac ſeculares ferat, ideoque ſecundùm leges ciuiles ad indicta communiter rebus onera, etiam eccleſiarum poſſeſſiones obligari: præſertim ſi communis neceſſitas & vtilitas cleri verſetur, vt populi. *vt apud Papon. d. t.* 1. *ar.* 15. 16. 17. 18. 19. totaque diſſertatione illa ampla *qua præmittitur ar.* 39.

11. Amortizata ſunt exempta.

Quinimo procurator Fiſcalis apud Papon. *vbi ſupra ar.* 39. non ad exemptionem proficere amortizationem contendit; ſed tantùm ad retentionem; tametſi Curia deciderit bona ritè amortizata exempta ab oneribus eſſe habenda. quapropter & hic effectum illum tribuit Inſtructio; vt amortizata libera ſint, aut cum immunitate poſſeſſa per annos 70. idque non tantùm quoad proprietatem; ſed & vſumfructum, quando clerici huiuſmodi bona ſuis expenſis colunt. vt iudicauit Curia Gratianop.

12. Etiã quoad culturam, ſi clerici eam ipſi faciant.

Papon. arreſt. lib. 5. *t.* 11. *ar.* 21. & Brabantiæ ſæpius inter *Municipium de Helmant & Abbatiſſam de Bynderen* 27. *Nou.* 1614. *Abbatem Auerbadienſem & Poſtulanum contra municipium de Balem* 9. *Iulij* 1636. *Paſtorem van Eſch contra communitatem ibidem* 24. *Nou.* 1636. *Capitulum & municipium de Gheele* 2. *Dec.* 1636. ſed & Senatus Pariſ. apud Ann. Robert. *Rerum iudicat. l.* 2. *c.* 2. colonos exemit quoad antiqua non tantum, ſed & noua prædia in lite Carthuſianis mota.

13. Cauſa onerũ nunc ferè hic religionis, & regionis defenſio, vt clerum tangat, & ab eo feratur.

Onera quæ hodie apud nos frequentantur maximè indicuntur ob neceſſitatẽ belli, quod aduersùs hæreticos Deo Regique rebelles, per dodrantem ſeculi nunc geritur. ea cauſa clero populoque communis eſt. ei ſuſtinendæ communicant vtrique humeros. ex Ordinum aſſenſu in id quod rebus in cibum ac potum neceſſariis imponitur, clerus contribuit vt populus. vt traditur ab iis, quos citat Chriſtin. *vol.* 1. *d.* 229. *num.* 16. quamquam Diana nec ex cauſa belli *d. tract.* 2. *reſ.* 78. nec ex modo *reſ.* 82. eam collectam quâ vel tacitè & indirectè grauetur clerus admittat: & ſi iuſtè grauari laicos ſtatuat; *tr.* 3. *r.* 3 *p.* 1. & faueat lex *fin. & tot. tit. de quib. mun. nem. lic. C. lib.* 10. & quod rebus immobilibus authoritate Principis indicitur, æquè clerus perſoluit. vt quod intra paucos annos ſæpius à focis & caminis fuit exactum, nemine quantumuis priuilegiato, excepto: vtique ex Ordinum aſſenſu, qui rempublicam quidem repræſentant; etſi non omnem clerum: ſed ſingulares hic conueniant quidam Prælati regulares dumtaxat ante nouorum hic Epiſcopatuum erectiones. quare & idem Diana *d. t.* 2. *r.* 40. in communi neceſſitate, quæ ſingulos tangit, vt peſtis, communem collectam conſentiente clero admittit: in eaque nec opus ait authoritate Romana, quia canones, qui eam exigunt, loquantur de cauſa publica, non ſingulorum etiam priuata.

Cæterùm veteres illæ Precariæ, quæ hodie regiæ appellantur, inſtitutæ ad annuos reditus luendos, quorum ſors aliquando Regi in publicam neceſſitatem data eſt, reales eſſe creduntur, per focos & iugera olim diſtributæ: vt & illæ quæ ad illarum formam ab Ordinibus corroguntur. adeoque ab illis, niſi in recentibus aliter ſit expreſſum, excepta ſunt bona amortizata non tantùm, ſed & ipſi coloni talium bonorum. vt 9. *Iulij* 1636. eſt pro Abbate Auerbodienſi & Poſtulanenſi contra municipium de Balem iudicatum. vbi & onera Statuum Brabantiæ realia vocantur, ſeu quæ pro realibus habeantur. Prælatis quidem ſuam ſemper quotam ex ſuo aſſenſu ſeparatim ab vrbibus ac pagis ſoluentibus. 14.

Precariæ veteres pro realibus habentur, ita vt bona amortizata & coloni ſint ab iis immunes.

Quam cùm & pagi quilibet conficere debeant, permittuntur res pro oneribus realibus taxare: extra illa non poſſint illorum bona grauare, qui ibidem domicilium non habent: vt *idem Cancellum Brabantia declarauit pra Anna Caninckx contra collectores de magno Sundert* 16. *Iunij* 1574. *& Senatus Burgundiæ apud Griuel. deciſ.* 11.

Quæ ſententiæ latæ ſunt ob hoſpitia & expenſas militum, cùm hi collectores ob illas ſuper fundis, & redditibus hypothecatis illarum reſtaurationem partiti eſſent. quod magis ideò notabile eſt, quod munus hoſpitis, ſeu militis in domo recipiendi, non perſonæ, ſed patrimonij onus ſit. *l.* 3. §. *munus. D. de muneri*b. vtique quoad hoſpitium, non expenſas oneraue extraordinaria. *Griuel vbi ſup. n.* 12. 15.

Munus recipiendi militem reale quoad hoſpitium domus, expenſæ à locorũ incolis non bonorum proprietariis luendæ.

Ideoque cum clerici à muneribus perſonalibus liberi ſint, *d. l. presbyteros. C. de ſacraſanct. eccleſ. c. generaliter* 16. *q.* 1. ac prauis collationibus, *l.* 1. *C. de ſacraſanct. eccleſ.* vacationeque huiuſmodi munerum gaudeant; ſubiungit, quod neque hoſpitem, id eſt militem, *vt vbi gloſ. & DD. & ex legibus infra citandis plus ſatis liquet*, ſuſciperent. 16.

Ideoque nõ à clericis vel vt proprietariis vel vt incolis.

Cæterum patrimonialia onera quædam poſſeſſoribus indicuntur ſiue municipes ſint, & incolæ, ſiue non ſint; quædam non niſi ſint incolæ, ſeu municipes. *l. reſcripta.* §. *nam quadam*,

dam, quædam talia ſunt, vt neque ætas excuſet, neque alia prærogatiua. §. *munera ibidem*, ſic munus militis recipiendi omnes contingit: *l.vlt.* §.*vlt.* & *penult. l.ſunt munera. D. de vacat.* paucis ibi exceptis, & *in d.l.*1. clericis, & *in l.* 9. & 10. *C.de met.l.*12. quibuſdam ſublimibus perſonis, *adeo*, inquit, *d.l.*10. *vt nemo vel ex ſacro reſcripto vel ex diuina annotatione, ſeu pragmatica ſanctione contra hanc legem vti poßit excuſationis auxilio.*

17. Numerus domorum & militum per vices æquandus.

Vnde, ſi domorum in ciuitate numerus militum numerum excedat, *per vices*, inquit, *l.*3.§. *cura. D. de munerib. ab omnibus quos id munus contingit ſuſcipi oporteat.* & quidem, ſi miles illuſtris ſit, pars dimidia domus; alioquin tertia tantùm eſt præbenda, *l.*2. *C. de metat. lib.*12. vt prædiorum ſanè vrbanorum, domorum, ſeu habitationum, non agrorum munus hoc ſit; neque hos ob illorum cauſam onerare oporteat.

18. Quoad hoſpitalitatem:

Enimuero *ſolam*, inquit *l.*5.*C.de metat.hoſpitalitatem ſub hac obſeruatione concedimus, vt nihil ab hoſpite, quod vel hominum vel animalium paſtui neceſſarium creditur, poſtuletur*; & infrà, *in tantum*, inquit, *inhiberi ſceleratum morem iubemus, vt ipſis quoque præbentibus impunitum eſſe non patiamur, ſi quid ſponte contra præceptum noſtrum probati fuerint obtuliſſe.* vnde & ſubiectus eſt titulus *de ſalgamo hoſpitibus non præbendo*: quo omne genus exactionis militibus interdicitur, vt nec culcitræ, lignum, oleum, *l.* 1. *ibid.* nec cænaticorum nomine recipi quicquam poſſit: *l.*3.*C. de erogat. milit. annon. lib.*12. nam annonariæ ſpecies, *l.*4. fœnum *l.*8. cæteraque omnia neceſſaria præbenda eis ſunt ex publico. *tot. tit. ibid.* & *Auth.*130. *de trauſ. milit.* qualia etiam multa conſtitutionibus Principum noſtrorum decreta ſunt. *quæ enarrauimus in Notitia Iur. Belg. tit. de re militari.*

19. Non quoad expenſas, & cōcuſſiones.

At verò nec publica illa annonæ militaris cura, nec militum diſciplina ita hodie ſeruatur, quin non tantùm libra carnis in diem, & ſeſqui libra panis, atque vnum poculum cereuiſiæ, quod ſingulis *ex edicto* 22. *Febr.* 1582. 25. *Ian.* 1593. in tranſitu tribui decretum eſt, non ſufficiat; ſed enormes fiant concuſſiones: earumque redimendarum cauſa magnæ pecuniarum ſummæ erogentur: quæ poſtea vel per ſymbola perſonarum, vel per collectas rebus, atque agris impoſitas diſtribuantur: & ſi focis non agris imponantur, æquum videri poſſit, quoad ipſum munus hoſpitij, vt tertiam partem penſionis domus conſiderat *lex* 9. *C. de metat. lib.*12. dum per omnes ſic præſtaretur, quod per vices præſtari vult ab omnibus quos contingit, *d.* §. *cura*: quoad verò impenſam carnis, panis, & cereuiſiæ, edicta non dominos hoſpitiorum onerant, ſed incolas, ſeu ruſticos. *nominatim edictum* 25. *Ian.* 1623. 27. *Maij* 1596. quoad vlterius excuſſa, & extorta vis maior eſt, câſus & fortuna; quam ferre debet is, in quem incubuerit, ea à nullo præſtatur. *l.contractus.* §. *animal. D. de reg. iur. l.* 1. §. *quod ſi ſatis, D. de magiſtrat. conueniend. l.ea quidem* 1. *C. commodati. l. quæ fortuitis. C. de pignorat. act. l. damnum. C. locati. Del Rio latè ad d. l. contractus.* §. *animalium.* & *ſpecialiter in verb. tumultum.* quâ conſideratione hæc ſolent reſpectu exterorum vocari perſonalia, vt rebus eorum imponi nequeant, ſed [illegible] incolis: quorum corpus politicum tanquam perſona vna hîc conſideretur. quo modo loquendi plerumque vſum eſt Concilium Brabantiæ in ſententiis ſupra citatis, dum de expenſis militum ſtatuit. ſolent ad vitanda maiora incommoda in pagis huiuſmodi concuſſionum onera partiri, ex eoque oriri inter incolas & exteros, dominos & colonos, domorum & agrorum poſſeſſores controuerſiæ quam plures.

20. Clericia vel que exemptis.

Quod attinet ad clericos, cauſa illorum expedita eſt *per d.l.*1. *C. de epiſ.* & *cler.* quomodo & Pius V. *conſtitut. quam refert P. Matthæus in ſeptimo decretal. lib.*3. *tit.* 16. *c.*1. & 2. decreuit, vt pia loca ab hoſpitiis militum libera eſſent: & *in c. præterea de Iure patronat.* præcipitur, ne quis exigat ab eccleſiis iuris patronatus *fodrum*, *albergaria*, *regium*. fodrum interpretatur Boëtius Epo *heroic. quæſtion. de regal. n.*24. & 25. pabula equorum; Albergaria, hoſpitium: vtrumque ex Germanica voce *foeder* & *herberghen.* regium autem gloſſa *in verb. regium*, *quod Regi*, inquit, *debetur*, *ſiue tributum Regi debitum.* 11. *q.* 1. *c. ſi tributum* & 23. *q.*8. *c. conuenior.* fortè propius de aliis militaribus expenſis, v.g. angariis & parangariis quaſi regio iure aut more exactis, rectè quis hic intellexerit, ob duo vocabula militaria, quibus coniungitur.

21. Niſi in vltima neceſſitate.

Quare rectè traditur à Fabro *Codicis ſui lib.* 9. *tit.*29. *defin.*26. *Choppin. de ſacra polit. eccleſ. l.*3. *t.*2. *n.*3. pia loca ab hoſpitiis militum libera eſſe debere. vbi & refert idem conſtitutionibus Gallicis eſſe cautum, & ſenatuſconſultis eſſe firmatum: *dempto*, inquit, *eo caſu, ſi obſidione cincta mœnia proponerentur, vel ſummum aliud patriæ periculum impenderet.*

22. In clericorũ domiciliis.

Nec hæc difficultatem iure patiuntur in ipſis clericorum domiciliis: de quibus generatim Conſtantinus ſcripſit *in d.l.*1. quòd hoſpites milites non ſuſciperent: & de familia illorum etiam alibi habita rectè accipitur; dum eadem lex 1. etiam illorum mancipia eximit,

23. Ex domibus eorũ ſumptu inhabitatis,

& *l.*2. *C. eod.* ita immunitatem concedit, *vt omnibus*, inquit, *clericis huiuſmodi prærogatiua ſuccurrat, vt & coniugia clericorum, ac liberi, eorum quoque miniſteria* (nota) *immunes ſemper ab huiuſmodi oneribus perſeuerent.* & conſonat c. eccleſiarum *ſeruos.* 12. *q.*2. & *c. generaliter.* §. *nouarum* 16. *q.*1. quamuis ſublimes etiam perſonæ non omnes domos ſuas, ſed vnam vix, aut alteram immunem habeant. *l.*10. *C. de metat. l.*12.

24. An & à colonis ? vt hi ſint immunes ?

An verò coloni, inquilini, conductores, qui non nomine, expenſa, & periculo clericorum habitant, colunt ue, ſed ſuo; eandẽ prærogatiuam poſſint obtendere; non parum controuertitur: & cùm his in locis pridem ceſſauerint perſonarum ſeruitutes, coloni ferè ve-

neiunt

nerunt in miniſteriorum, ſeu mancipiorum locum; & æquiparantur ſerui fiſcales, & coloni, & fiſci priuilegiis gaudent: *leg.5.6.7.vlt. C.vbi cauſ. fiſcal. l. viros C.de conn.t.conſiſt. l.12. l.in ſacris la 3. C.de prox. ſac. ſcrin.l.12.* & validum eſt argumentum à fiſco ad eccleſiam. *Euerard.in loc.legal.à fiſc.ad eccleſ.*

Sed & Pius V. in mendicantibus diſertè ſtatuit, *vt apud P.Matthæum d.c.2.* vt ab hoſpitiis militum aliiſque omninò oneribus libera eſſent monaſteria illorum, ac prædia, eorumque coloni: cæteros priori iuri reliquit. Barboſa autem *in Collect.DD.ad Conc.Trid.ſ.25.r.20.n.3.* in milite non recipiendo *n.10.* in gabellis non ſoluendis etiam de parte coloni deciſum à S. Congreg. refert pro immunitate colonorum. & ſanè de partiariis, vt domus, agri, aut fructuum pars, quæ clericis manet, libertate eorum gaudeat, ratio liquida eſſe videtur: cùm res eccleſiæ, earumque fructus grauari vetentur per canones, quos ſupra citauimus, *& nominatim articulum* 18. *Bulla cœna*, & ita ſentit *poſt Panormitanum aliosq́; recentiores* Diana *p.3.t.1.reſol.*19. quæ ratio eadem facit, vt fructus pendentes, rei quamuis elocatæ, quod fundi pars eſſe cenſeantur *l. fruct. pendent. D. de rei vendicat.* grauari non poſſint, vt ibidem pro Melitenſibus iudicatum refert Diana.

Sed cùm à fundo ſeparati, & in horrea ſunt auecti, pars, quæ clericis ceſſit, immunis vt ſit ea ratio facit: at quæ colono; cùm iam in eius dominium deducta mercede tranſierit; ita ipſa grauari poteſt, ſicut & ille in loco domicilij per capitationem, pro modo facultatum, quas vndecumque habet. *per ea qua habet Papon.ar.l.5.t.1.ar.2.Faber in Cod.ſuo lib.9.t.à 9.d.2.9.10.11.14.*

25. Dum grauantur ad ratam rerũ culturam? Cæterùm quatenus habitat, quatenus colit, pro quantitate iugerum, quæ exercet, vt collectari poſſit, non eandem cauſam habet: quippe ſapit hoc aliquam realitatem, & onus rei, ſeu ſi mauis perſonæ, ſed ſaltem ad menſuram, conſiderationemq́ue rei impoſitum, vnde & grauamen propius redundat in eccleſiam, quam ſi quiſque, non vt colonus, ſed vt incola, pro modo facultatum, collectetur. prædia enim minoris elocantur; & videtur vſus, aut fructus rei, quæ pars dominij eſt, *l.4. D. de vſufruct.* per latus coloni figi, atque grauari. cùm tamen bona eccleſiaſtica omni ſui parte debeant eſſe libera: *c.quamquam de cenſib.in 6.c.4 & 7. X. de immunit.* directè vel indirectè grauari non poſſint: *c.vlt.ibid. c.vnic. de cler. coniugat. in 6. d.ar.18. Bulla cœna*, & quandocumque per conſequentiam onus afficit eccleſiam, colonus eximendus ſit, etiam ex illorum ſententia qui aliàs illum grauant. (vt fideiuſſori datur exceptio, quæ principali, *l.1. §. exceptio. D. quar. rer. except. non dat*) ſaltem dum arbitrio boni viri nimium illud videri poteſt. *Menoch. de arbit. l.2. caſ.562. num.47. & 55.* qua de cauſa Concilium Brabantiæ iudicauit colonos decimarum, perinde ac decimas, à precariis eſſe exemptos: *pro monaſterio S. Bernardi contra incolas de VVeſtmal, Soerſele 22. Auguſt.* 1598. & bonorum amortizatorum. *pro Abbate Auerbodienſe & Poſtulenſe contra Balenſes 9.Iulij 1636. vt infra.*

Denique ſemper, quando onus perſonale eſt, incolas tantùm afficit, & in loco domicilij tantùm ſoluitur. *l. vnic. C. de mulier. & in quo loco lib.10. Taſcus & quos citat V. collecta concl. 447.450. & V. onera perſon. concl.125. & inſtructio precariarum Brabantia 1451. ar.6.* idque pro modo facultatum: cuius ratio conditionem perſonæ ſequitur, non poſſeſſionum, quæ patrimonij cauſam redolent: *d.l.6. §.munera.D. de munerib.* earumq́ue culturæ, quæ ex obiecto & ſubiecto realitatem ſapit. quod euidenter patet, quando exteri colunt extra locum domicilij, & fructus auehunt in horreum domicilij, & taxari prætenduntur in loco culturæ, vbi fructus pendent, aut in motu ſunt ad auectionem; fieri enim poteſt vt conductor homo ſit pauper, & ad ratam conducti prædij decuplum ſoluat eius, quod diues alius de ſuo ſucco viuens incola. ſed & qui agros tantùm habent non domos, ad hoſpitia militaria non tenentur, adeoque nec agrorum coloni, qui eodem in loco domicilium habent, ſi ad menſuram iugerum ratio ſit ineunda.

Ideoque pro huiuſmodi militum non realibus hoſpitiis, ſed perſonalibus expenſis, & concuſſionibus, dum caſum, qui quemque, in quem incidit, tantùm teneret, volunt in commune conferre, perſonas tantùm incolarum afficere poſſunt; idq́ue ex æqualitate facultatum vndique expenſa, non ad ratam iugerum fortè quæ colunt, quæ & inæqualitatem ſæpè manifeſtam continet, & poſſeſſionum dominos nimium reſpicit: inter quos, dum iuris eſt inæqualitas, iniqua videtur, quæ ſic concipitur, oneris æqualitas.

Sed tamen, quia in Brabantia rarò ſolet taxa aliqua imponi ſecundùm integras facultates; æquum tamen erit in perſonalibus oneribus, quæ non tangunt proprietarios alibi agentes, vt proprietarij tamen ibidem domicilium fouentes ad ratam contribuant: vt, ſi & ipſimet fundum ſuum colant, æquum eſt contribuere aſſem, vbi ſoluunt coloni eccleſiaſtici, vel proprietarij alibi agentes ſemiſſem. eoque nomine Abbates Auerbodienſis & Poſtulenſis pro ſuis colonis impetrarunt ſuſpenſionẽ vnius ſemiſſis eius aſſis, quem Balenſes incolæ in ſingula iugera pro expenſis militum, & perſonalibus oneribus ſoluerent, ad quæ pro rata ferenda coloni illorum erant condemnati per ſententiam. *de qua plenius infra.*

Eaque collectandi ratio, vbi iam olim ſupra memoriam vſitata eſt, mutari non debet; vt quod perſonalibus ſymbolis colligi ſoleat, nunc ad menſuras rerum redigatur, quoniam ea, quæ memoriam ſuperant, vim priuilegij, legitimi tituli, atque contractus, ſeu conſtituti habent. *l. hoc iure. §. ſi aquam verſic. ductus. D. de aqu. quotid. & æſtiu. l.1. §. fin. D.* 26. Collectandi ratio iam olim vſitata vt non facile poſſit mutari.

de aqua & aqua plu. atqui in hac collectarum materia Concilium Brabantiæ iudicauit seruandos esse contractus, *inter Capitulum & municipium de Gheele 2. Decembr.* 1606. vt sanè contractus vt expressi, ita & taciti, ex immemoriali consuetudine præsumpti, ipsaque consuetudo, mutari, alterariúe non debeat, etiam in collectis. *l. si publicanus.* §. *in omnibus. l. locatio.* §. *earum rerum. D. de vectigal. & publican.* vnde & præscribi non modum tantùm sed & vectigalia iure traditum est. *c. super quibusdam.* § *præterea. X. de verbor. signif.* adeoque in collectis iudicandis reginam esse consuetudinem iudicio Curiæ feudalis & Concilij Brabantiæ assertam refert Christin. *d. dec.* 229. *n.* 13. *d.* 269. *n.* 13.

27. An ea sint præscriptibilis?

Cui rei nihil obstat, quod *ex Egidio Thomato adfertur tract. de munerib. patrimonialibus.* §. *exactio ecclesiasticis personis n.* 26. 27. 28. 29. 30. 31. *& passim*: quòd respectu munerum & præstationum patrimonialium non detur præscriptio: præsertim quòd quotidie nascantur, dum indicuntur, & non entis non potuerit esse præscriptio: cùm præscriptionum lex generalis sit, neque disertè collectæ excipiantur. vnde oportet, vt in illis regula obtineat. & ratio, quæ allegatur, inefficax est. alioquin omnes annuæ præstationes essent imprænscriptibiles, cùm singulis annis nascantur. & in terminis præscribi indictiones, & super-indictiones, non tantùm præstandas ciuitatibus, & communitatibus, sed etiam Principi; saltem quæ non spectant ad recognitionem supremæ potestatis, rectè tradit Couar. *& quos allegat p. 2. in relect. c. possessor malæ fid.* §. 2. *n.* 9.

Et in terminis collectarum d. Instructio ann. 1451. *ar.* 8. vsum, consuetudinem, præscriptionemúe admittit, eam saltem, quæ sit 70. annorum, vt ecclesiæ bona per tot annos, quasi tempus immemoriale, cum immunitate possessa, sint exempta à precariis, vt amortizata: & Lætus introitus Brabantiæ *ar.* 57. addicit prælatis obseruantiam consuetudinum, atque vsuum suorum.

28. Necessitas ab ecclesia cognoscenda.

Quòd denique adfertur clericos ipsos teneri; ac multò magis eorum colonos, quando vrgens est necessitas, aut vtilitas, talis quæ non minus clericos, quàm ciues respiciat: ne populus, vidua, & pupillus nimium grauetur: *Thomat. de munerib. pat.* §. *exactio munerum 2. n.* 53. 56. 57. 59. 60. §. *non obstat. n.* 1. 6. 7. notandum quòd huiusmodi vocabula magnum examen requirant, inspectionem, & circumspectionem: *vt apud Fabrum C. lib.* 9. *de muner. patrimonial. tit.* 29. *def.* 26. & non ad ius, sed libertatem cleri, arbitriumque saltem vt boni viri id pertinet: *c. aduersus. X. de immunit. eccles. Gutier pract. q. l.* 2. *q.* 3. *num.* 6. *& seqq.* &, propter imprudentiam quorundam in ea necessitate, & necessaria cleri subuentione iudicanda, decretum est, vt recursus fiat ad summum Pontificem: *ibid.* §. *propter.* cuius interest communibus vtilitatibus prouidere. id cum non satis obseruaretur, Bonifac. VIII. *in c. clericis eod. in* 6. laicis exigere, *vt d. c. aduersus.* clericis etiam soluere prohibuit: quod ibi adiectum non erat, sub pœna excommunicationis. quamquam id temperatum sit, *per extrauag. Bened XI. Quod olim, & Clem. vnic. eod.* de obligatione huiusmodi in subsidium, cùm laici non sufficiunt, cleri est diligenter cognoscere, an, & quando id sit. *Diana tract.* 2. *res.* 133.

29. Quomodo in futurû à collectis immunitas præscribatur?

Et quidem non entia per se non præscribuntur, sed præscriptio inficit matricem ne nasci possint: ætas nimia sterilitatem parit, præscriptio in sua causa tollit effectus, potestatemque indicendi. atque ita quod vsurpauit vetustas, & præscriptio firmauit, mutari alterariúe non debet, *d.* §. *in omnibus,* §. *earum.* neque per hoc tamen ita coloni eximuntur, vt à communibus oneribus personalibus personæ illorum sint immunes, sed ne contribuant vt coloni; id est, ad ratam mensurarum quas colunt, quæ forma taxandi realitatem sapit: præsertim dum exigitur à cultore non incola:

30. Coloni pro ratione facultatum quas habent, non culturæ ecclesiasticæ taxandi.

cùm quilibet in oneribus personalibus non in loco culturæ, & contractus, sed domicilij collectari debeat. *vt diximus.* denique causam iustam subesse non sufficit, nisi & adsit authoritas indicendi collectam; quæ, quatenus hic foret requisita in clero, supra est dictum, & generaliter aliàs clerum communiter cum populo grauantes incidere in censuras docet Diana *d. tract.* 2. *r.* 45. adeoque vel per latus

31. Ne per indirectum ecclesia luat.

solum coloni lædi non potest: vt fieri videtur, quando non pro facultatibus personæ, sed ad modum rerum cultarum collectantur coloni ecclesiastici.

32. Controuersa de colonis quæstio quid de his fere pronunciatum in Brabantia?

Nihilominus quoniam, quæ de immunitate colonorum ecclesiasticorum est controuersia, numerosos & graues vtrimque habet authores, vt Menoch. *de arbit. lib.* 2. *cas.* 562. pro affirmatiua refert DD. quindecim, pro negatiua plures, & post illum rursus Diana *p.* 3. *de immunit. tract.* 1. *res.* 19. affirmatiuam tenet, & alios iterum citat; non est mirum, si in diuersis conciliis contrariæ *vt apud Christin. vol.* 1. *d.* 229. *n.* 17. 230. *n.* 7. quin etiam in ipso Concilio Brabantiæ aliquæ sententiæ latæ sint, quæ nonnihil videantur pugnare. quæ tamen vt iuxta se positæ distinctius clarescant, visum est eas, quæ mihi ad manum fuerunt, hic referre. omissa imprimis illa, quæ inter Annam Ioannis Conincx contra collectores magni Sundert lata est 16. *Iul.* 1574. de bonis illius, Antuerpiæ habitantis, in Sundert sitis, expensis militum, aliisque personalibus oneribus non grauandis, imprimis inter monasterium S. Bernardi & pagos de Westmal & Soursele 22. *Aug.* 1598. *& inter D. Balthasarem Nardi personam, & incolas de Vechel* dictum est, non decimas tantùm, sed & conductores à precariis regiis, similibusque oneribus esse immunes: inter Abbates Auerbodiensem, ac Postulanum contra municipium de Balen 9. *Iulij* 1636. quoad realia onera, quæ ex consensu Statuum Brabantiæ imponuntur, & quæ pro realibus habentur, habebunturúe, eorum colonos fore liberos: quoad verò personalia,

tam

tam quoad expenſas militum, quàm alias, eoſdem ad ratam aliorum incolarum ex cauſa culturæ, & negotiationis contributuros: inter municipium Helmondanum, & Abbatiſſam Binderenſem 29. *Nouemb.* 1614. hanc grauari non poſſe extraordinariis oneribus, tam contributionum Principibus faciendarum, curruum caſtrenſium, paſtuum, fortificationum, militum & ſimilium, quàm Batauis, ex cauſa aut ad ratam culturæ ſuæ, propriiúe vſus: Inter paſtorem contra communitatem de Eſch. 24. *Nouemb.* 1636. decimas illius paſtoratus, bona, & iumenta immunia eſſe debere ab omnibus precariis regiis, & pagi oneribus, quàm diu rura ſua per famulos ſuos colit: caſum elocationis aliter non exprimens ſed iuri relinquens; in oneribus verò contributionum hoſtilium, ad ratam aliorum contributurum: inter Capitulum & municipium de Gheele 2. *Decemb.* 1606. 1. clerum fore immunem à metatis, hoſpitiis, & oneribus militum, quantum ad municipium attinet; ſi autem ipſi milites, abſque metatione ſe ingeſſerint, à Curia ſummariè ſtatuetur, quod æquum videbitur: 2. quòd clerus quoad decimas, & bona amortizata, & conductores exempti erunt ab omnibus municipij oneribus: 3. quoad impoſitiones Statuum Brabantiæ, & taxas illarum loco emiſſas, contribuent pro rata culturæ: vtique quoad ea, quæ elui & potui, iugis boum, & equorum, &c. tanquam perſonalia onera imponuntur: 4. quoad patrimonialia, acquiſita, ſeu quæ clerus ab aliis conducit; in precariis ordinariis, extraordinariis, & municipij muneribus ſoluent vt alij: 5. quod executio non fiet ſuper perſonis clericorum, nec domiciliis eorum, nec mobilibus, ſed ſuper redituum debitoribus, defructuatoribus, & conductoribus bonorum illorum ſecularium, non amortizatorum: aut in ſubſidium ſuper eadem bona ſecularia, aut hypothecas: ſcilicet quoad fructus; nam quoad fundos ipſos, qui debitorum ſunt, aut eccleſiæ, pro alieno clericorum debito ſubhaſtari nó poſſunt. Cæterùm de tributis, vectigalibus, indictionibus, muneribus, immunitatibus varij ſcripſerunt; ad mores noſtros ſæpè etiam propius Chriſtinæus *deciſionum vol.* 5. *dec.* 18. *vſque* 58. *vol.* 6. *d.* 8. & nos aliquid diximus *in Indice l.* 4. *c.* 30.

CONSVLTATIO II.

An à Clero Domini melius cathallum iure exigant in Flandria?

COmites Flandriæ olim ſuccedebant in medietatem omnium mobilium iis, qui non liberæ erant conditionis, etiam clericis. remiſit hoc onus clero Robertus Friſius, *vt Audegorſtius in Annal Flandriæ cap.* 56. *Marchantius lib.* 1. *Fland. de claſſ. ſtat. eccleſ. in fin. & nos in Iur. Pont. nou. Anal. de teſtam.* & Margareta & Guido filius Comites Flandriæ, omnibus omninò ſeruis, & ancillis: reſeruatis dumtaxat aliquot denariis in vita, & in morte meliori cathallo.

1\. *In antiquis credendum hiſtoricis.* Quæritur an clerico moriente cathallum captum reſtituendum ſit? Sanè in antiquis credendum eſt hiſtoricis, & ab hiſtoria etiam iuris deciſio ſumenda. Exempla ſunt *in l. in quaſt.* 8. *D. ad leg. Iul. Maieſt. l. Cicero* 39. *de pœnis. l. poſtlimin.* §. Q. *de capt. & poſtl. reuerſ. l.* 1. *D. de cadauer. puniror.*

Credendum ergo Robertum Friſium hoc ius clericis remiſiſſe, præſertim Vrbano II. Pontiſ. vehementer eum increpante, & vt id faceret iubente.

Credendum etiam Hiſtoricis, qui dicunt Balduinum I. in diſtrictus, & ſubalternos dominatus (*banieren*) ſeu baronatus diuiſiſſe Flandriam, & ſingularibus dynaſtis attribuiſſe; adeoq́ue quod generatim Robertus fortè fecerit, accipiendum, ſecundùm literas Margaretæ & Guidonis, quoad manentes ſub Comitis propria, vt ipſi loquuntur, iuſtitia, & non aliena.

2\. *Et in his conſuetudini immemoriali deferendum.* Ideoq́ue vſum & conſuetudinem immemorialem attendendam, ex ea hiſtoriam iuuari, & ius deſumi, an loci diuiſi incolæ eam libertatem ſint conſecuti, aut domini aliud præſcripſerint. vt rectè Conc. Mechl. 26. *Octob.* 1509. inter Epiſcopum Cameracenſem, & Balliuum baronatus de Rhodes iudicauit: partes prius admittendo ad probandum, cùm altera aſſereret, altera negaret à clericis defunctis cathallum optimum ſolere capi; ac tandem pronuntiauit, non deberi à clericis mortuis in tota terra de Rhodes. quamquam Leoninus generalius accepit in quodam conſilio, ne poſita quidem immemoriali poſſeſſione quaſi ea improbanda ſit, cùm eccleſiaſticus ordo à poteſtate ſecularium ſit immunis. *c. quicumque. c. omnes. c. volumus.* 2. *quaſt.* 1. *c. ſi diligenti de for. competent.* & irreligioſum ſit obligatos exiſtere ſeruituti, qui ſacri Ordinis ſuſcipiunt dignitatem. *c. de familiis de ſer. non ordin.* adeoq́ue quòd ordinari non poſſit, qui non abſolutè libertatem conſequitur. 3. *Seruus ordinari non poteſt.* *c. eo lubentius de ſer. non ordinand. & c. quicumque. diſt.* 54.

4\. *Sciente domino ordinatus fit liber.* Cæterùm non videtur Concilium in ea Leonini ſententia fuiſſe: alioquin non oportebat partes admittere ad probandum eam poſſeſſionem, quæ probata non iuuaret. Ideoq́ue ſeruus quidem ordinari domino inuito vetatur, ſciente eo ordinatus, & non contradicente, liber ſit, & ingenuus. *Nouel.* 123. *c. ſi ſeruus.* 5. *Aſſcriptitius illo inuito ordinatur.* aſſcriptitius autem inuito domino ordinari permittitur: ſic tamen vt & Ordini honor ſeruetur, & ius patrono. ita ſcilicet debita domino agricultura præſtetur; 6. *Sed ſeruitia præſtat per ſubſtitutum.* non tamen per ipſum aſſcriptitium iam ordinatum, ſed per ſubrogandum *Auth. aſſcriptitios. C. de Epiſcopis & cler.*

7\. *Quæ ſine decore Ordinis præſtari...* Itaq́ue quidq́ue ſine dedecore Ordinis veteribus dominis præſtari poteſt, non interuertitur per ordinationem: præſertim quod in re-

8. *potest teneretur vt antè.*

in rebus ipsis præstandum est, non imminutâ personæ dignitate. sic Nicolaus Burgundus *in tract. consuetud. Flandriæ tract. vlt.* negat seruitutem melioris cathalli corporis esse, sed bonorum.

9. *Ita & melius cathallum.*

quod non incommodat dignitati clericali: & pro seruitute habendum non esse constat ex literis Margaretæ & Guidonis, quæ in libris edictorum habentur *vol. t. l. 3. rubric.* 30. *omnes*, inquiunt, *seruos & ancillas totius terræ nostræ Flandriæ manentes sub propria nostra iustitia, & non aliena emancipamus; & tradimus libertati; & pro medietate omnium cathallorum suorum, seruitiis & angariis quæ exigebantur, soluere tenebuntur, vir tres denarios; mulier vnum quolibet anno, & in morte cuiuslibet ipsorum melius cathallum habere debemus.*

10. *Quod non dedecorat personam, sed est bonorum seruitus.*

Ecce personæ manumittuntur, & traduntur libertati: loco autem semissis hæreditarij melius cathallum; loco seruitiorum personalium denarij soluuntur: nihil amplius charta sonat seruitutis remanentis; sed debitum pecuniarium, & rei melioris hæreditariæ. Ordo autem pecuniaria & realia debita non extinguit, sed compatitur; dummodo ne egeat ordinatus. vt nihil per eiusmodi iura officiatur ecclesiæ libertati, & immunitati, dummodo antiquitus sint recepta, atque in iis nati, qui postmodum ordinati.

11. *Alioquin vbi non est immemorialis consuetudo, ius nō permittit à clerico exigi.*

nam vt huiusmodi exactiones, vbi insolitæ sunt, instituantur, aut ad clericos sine tali obligatione natos extendantur, nimis multæ sunt ecclesiasticæ, & imperiales Constitutiones, quæ obsistant. *l. 2. & Auth nulla communitas. C. de Episcopis & cler. l. placet & Auth. cassa. C. de sacrosanct. eccles. c. non minus. c. aduers. de immunit. eccles. c. 1. c. cler. eod. in 6. Clem. vnic. eod.* & in terminis ferè nostris à laicis decerpi aliquid ex bonis clericorum prohibet *c. 2. X. De success. ab intest.*

12. *Ea admodū varia.*

Fatendum tamen est valde hoc ius esse anomalum & variegatum: alicubi ex solo domicilio constituitur, & migratione tollitur; alicubi nec domicilio constituitur, sed origine agnascitur: alicubi sola in numerum ciuium ascriptione tollitur, quod origine, vel domicilio alibi contractum est: vt neque à climate, fundo, seu iurisdictione certo dependeat. In his statuendum, quòd, si clericus, cui ea obligatio agnata non est, domicilium figat, vbi locus solus nexum parit, vt clericum comprehendere non possit: vtpotè à iurisdictione seculari penitus exemptum, quæ in eum influere non potest. atque vbi migratio, & iurisdictionis mutatio agnatum nexum soluit, clericum etiam per ordinationem

13. *Clericum nihil potest afficere, quod non est origine contractum.*

exsolui, qui transeat in aliam ecclesiæ scilicet iurisdictionem. neque vllâ iniuriâ domini; si & migratio sine eius iniuria fieri censeatur. vt iure quidem quisque sibi potest domicilium constituere vbi lubet. *l. 3. 4. 6. 31. §. fin. l. 17. §. patris. D. ad municip.* nisi ei interdictum sit. *l. 31. D. eod.*

CONSVLTATIO III.

Quando ex indiciis, seu præparatoriis informationibus Iudex inauditum reum declarauit non gaudere iure asyli, vel appellari, vel coram eodem Iudice causa de nouo ritè cognosci potest.

EX Constitutione Greg. XIV. confugiens ad ecclesiam, & ab Episcopo declaratus commisisse crimen, quòd immunitate eum priuet, appellatione postpositâ seculari Iudici traditur. Pronunciauit Iudex non audito reo, nec habitis coram se actis, sed ex solis informationibus præparatoriis à Iudice seculari captis: quæsitum est an locus sit appellationi, seu potius querelæ, & officio iudicis? dicendum est, esse. Ratio est, quia eadem constitutio Gregorij disertè requirit cognitionem causæ: quæ implicat rei auditionem, & dum appellationem reiicit, præsupponit præuiam sententiam; sententia acta, atque instantiam inter partes concertatam: sine his sententia nasci non potest, vt partus non potest sine ventre. neque vlla est cognitio aut iudicium tam summarium, in quo inauditus aliquis condemnari possit, multò minus in causa viam sternente ad iudicium capitale, & sine qua illud irrogari non possit. *Clem. sæpè de verb. sig. in vers. non sic tamen Iudex litem abbreuiet, quin probationes necessariæ, & legitimæ defensiones admittantur. Consignari, nec tradi possint* inquit Greg. XIV. *nisi cognito prius per Episcopum, seu ab eo deputatum, an ipsi verè crimina expressa commiserint.* cognitionem requirit, sine qua omnis cessat ratio, per quam constet, quod rei crimina in constitutione expressa commiserint. Adeò vt si v.g. homicidium tam esset notorium, quàm Antuerpiæ ad ædem Diuæ Virginis molem turritam stare; cognosci tamen debeat de qualitate deliberati, casualis, defensiui, proditorij, assasinij: quæ qualitates circumstantias omnes, causas, modum, tempora discuti, reum audiri, defensiones, & causas ab eo contrarias deduci, & probari exigunt. Cùm ergo nec reus hic auditus, nec habita acta fuerint; & sententia non habitis actis lata sit nulla: & ab ea, quæ nulla est, nec appellandum dicatur: *l. 2. C. quando prouocare non est necesse*: inferendum est non esse nos in terminis Bullæ Gregor. XIV. appellationem non admittentis. vtpotè quæ præsupponit legitimam causæ cognitionem reo audito habitam, & sententiam post cognitionem legitimè latam; à qua tunc appellari vetat. Huius vim & priuilegium nullatenus meretur qualiscumque declaratio super informationibus tantum præparatoriis data.

Marginalia: 1. *Requiritur causæ cognitio.* 2. *Sine qua nō datur sententia.* 3. *Præsertim in re capitali.* 4. *In causa summaria probationes & defensiones admittendæ.* 5. *Cognitionē talem exigit Const. Greg. XIV.* 6. *Non habitis actis nō opus est appellatione.*

7. Ex præparatoriis cantum contra asylum latū decretum nō habet priuilegium sententiæ.

ta, l.5. & vlt. & tot. tit. C. comminationes, epistolas, programmata, subscriptiones authoritatem rei iudicata non habere. Quibus accedit ratio, quod Greg. XIV. vt iustitiæ cautum sit, promptè permittit fugientem extrahi, & incarcerari, vt post eam securitatem, non, vt canis è Nilo, Iudex reum lectis semel indiciis, seu præparatoriis informationibus (sine quibus nec capi quis potest) seculari potestati consignet; sed re summariè quamuis, attamen ad præscriptum *d. Clem.* cognita, & perpensa diiudicet. Alioquin solis sufficientibus informationibus, quæ & capturam præcedere debent, non opus esset ambagibus incarcerationis, & sequestrationis, donec cognitio habeatur à Greg. requisita: sed via regia sine sequestratione ex informationibus extrahi, & consignari reus posset. cuius consequentis absurditas vel inde magis patet, quod informationes præparatoriæ, vel apud ipsum Iudicem secularem, qui eas accepit, non alias vires aut effectum habeant, quàm vt ex eis reus decerni apprehendendus, & articuli accusatorij formari, non autem mortalis sententia proferri possit; sed interrogari reus, confiteri, vel conuinci, receptis etiam defensionibus eius & probationibus debeat. Quod si fortè non informationes tantùm habitæ, sed lis contestata, & causa omninò instructa fuerit, vt ex confessione vel testimoniis ritè receptis constiterit de crimine non tantùm, sed eâ etiam qualitate, quæ asyli iure reum priuet, & is sub hoc statu causæ effracto fortè carcere, ad asylum fugerit, si quis dixerit aliena quamuis acta Iudicem ecclesiasticum, si nihil vltra rimandum sibi existimauerit, sequi, & cognitionem plenam ex illis capere, quòd reus verè crimen exceptum commiserit, & demum de mandato Episcopi reum curiæ seculari consignare posse, non eo casu adeò reluctabor: in præsenti autem, dum sine processu nulliter pronuntiatum est, appellatione opus quidem non fuit: *d. l. 2. & 4. C. quando prouocare non est necesse*, nec veri nominis appellatio, vt dictum est, adeoque exclusiua recursus ad superiorem interuenit; sed omninò superior prouidet; & ex integro causam cognoscit. *l. cum ee 6 d tit.*

8. Ideoque appellatio non excluditur per illud, vt per sententiam site latam.

Quod vt fiat, iustè hic petet reus vt ex integro allegare defensiones, & probationes possit. nisi malit coram eodem Iudice, qui pronuntiauit, nullitatem deducere, & causam ab eo in debitum statum reponi. *l. si accusatoribus. C. de accusat. glos. ibid. in verb. eundem. Felin. in c. per tuas num. 8. de sent. excom. Imola in l. Iudex nu. 21. D. de re iud. Zabarel. in Clem. 1. n. 9. de re iud.*

9. Vel noua coram eodē Iudice causę cognitio.

LIBRI QVARTI
TITVLVS I.
De Sponsalibus & Matrimonio.

CONSULTATIO I.
De sponsalium vinculo & solutione.

1. Sponsalia obligant ad matrimoniū, & ad id sponsus cogi potest etiam consuris.

PONSALIA de futuro contrahentes obligant sub pœna peccati mortalis ad procedendum à futuris ad ea, quæ sunt de præsenti. *Conar. in epit. de spons. c. 4. Sanchez. de matr. l. 1. d. 27. & 29.* quod vsu ecclesiæ probari videtur, dum per excommunicationem etiam cogit nolentes. *c. ex literis. c. requisiuit. X. de spons. dixi in Iur. Pont. nou. anal. de spons. n. 2. optimè Cucchus inst. maior. de sponsal. n. 15. 20. 21.* traditum enim est communiter excommunicationi locum non esse, nisi vbi delictum est mortale. *Nauar. in manual. c. 27. n. 9.* medicina quippe grauior esse non debet morbo; nec medicus vrere, secare, nisi vbi aliter æger curari non potest, non ergo pro leui ac veniali peccato quispiam à corpore ecclesiæ resecari. vt ex his constet ius ciuile correctum esse, quod sponsalibus renunciari permisit. *l. 1. & ibi Cynus. C. de spons. Papon. lib. 15. tit. 1. ar. 3.* vt neque per canones recipi dicendum sit, quod leges permittunt, vt si formosulus iuuenis edentulam desponderit in integrum restituatur. *Maur. in tract. de restit. in integ. c. 245.* nusquam enim canon legitur ex imparitate ætatis sponsalia soluens, nec praxis ecclesiæ est. *horrendum & incultum est vir? semel placuit: numquid vir frequenter est eligendus? c. her. 32. q. 5. qua in re quod non licet fœminis, æquè non licet viris. c. apud. ibid. & in term. c. si vxorem ibid. glos. in c. quod semel. de reg. iur. in 6.* in impuberibus non aliis ætas resilire permittit *c. de illis 9. X. de desp. impub.* ob immaturum iudicium non ætatis disparitatem, quin imo sine distinctione sexus puberes exspectare iubentur impuberum ætatem. *c. accessit. d. c. de illis eod.*

2. Nec ætatis imparitas soluit.

Quod si tamen notabilis deformitas superueni-

uenerit, aut tempore contractus ignota contrahentibus fuerit, licebit à ſponſalibus reſilire. quippe quæ intelliguntur obligare *rebus ſic ſtantibus*, & excluſo dolo, ſeu eo quod ad dolum rei inexiſtentem referri poteſt. vnde redhibitoriæ actionis æquitas edictum ædilitium meruit. *tot. tit. de ædil. edict.* eaque omnis ratio, quæ (ex iuramento contrahentium) mouiſſet eos, ne contraherent. quomodo ea, quæ in animo conſiſtunt, probantur. *Couar. 2. var. c.10. n.2.* non tamen delicatè id accipiendum eſt, ſed moraliter. ſecundùm communem agendi rationem, aliàs in foro externo iuranti non credetur. *Gutier. de mat. c.23.*

3. *nu.9.* adeoque requiritur notabilis communi iudicio deformitas. qualis eſt fornicatio ſubſequens, aut ignorata præcedens in fœmina, aut grauis ſimilis defectus. *Sanch. de mat. l.1. diſp.57.* ſub clara tamen probatione. *Sanch. l. 10. d.12. n.47.* ſeu vt loquitur Vlp. *in l.1. D. de adult.* in ipſis rebus venereis deprehenſione. *c. pen. X. de adult.* Quamquam in ſponſalibus

Notabilis tamen deformitas ignorata, aut ſuperueniens ſolutioni cauſam præſtat.

4. ſoluendis quàm in matrimoniis leuior probatio ſufficere videatur. non quia impedimenti ſemiplena probatio ſufficiat ad ſiſtendum ſponſaliorum progreſſum: *c.12. X. de ſponſ.* cùm id accidat ob publicum fauorem & animæ periculum, & quando nihil ſimile concurrit, ſed iura priuatorum tantùm controuertuntur, probationes ordinariæ requiruntur, & leges communes obtinent: ſed quia

Sub clara tamen probatione.

5. ſine plena probatione poteſt tamen orta eſſe infamia, quæ etiam apud bonos grauet, quæ ſecum proinde trahit grauem mutationem, aut deformitatem, ſubiectam diſſolutioni, vt diximus, quando recipi poteſt illud Cæſaris, qui vxorem volebat non tantùm crimine carere; ſed & omni ſpecie mali: & Hieronymi *in c. dixit dominus 32. q.1.* vt ob fornicationem vel illius ſuſpicionem liceat vxorem dimittere. ſed tamen & *gloſ. ibid. in verb. ſuſpicio,* violentam exigit. ergo prudenter hæc tractanda ſunt, vt ne rumores & detractiones malitioſè progreſſum impedire volentium pro fama & infamia recipiantur.

Niſi in contrahendis de infamia animæ periculo agatur.

6. Sed & illud prudenter arbitrabitur Iudex quo loco, aut quomodo quidquam actum ſit, etiam quod Sanchez, & ab eo allegati *lib.1. diſp.55. n.5.* tradunt ſponſalia ſolui ob turpes tactus; quia eſt notabilis mutatio, & impudicæ vitæ ſignum, ſufficiens ad legati amiſſionem, & patri filiam in his inuentam occidenti ad impunitatem. *l.23. D. ad leg. Iuliam de adult.* & ſponſi iuſtum fremitum, fortaſſis & gladium ſumendum, *c. nec aliqua, 27. q.1.* vaſallum feudo priuandum, ſi ſic vxorem domini attentarit, *feud. lib.1. t.c.2.* ibique Cuiac. *ſi manus*, inquit, *tulerit ad papillas, ſi ſub veſtimenta.* & idem *lib.3. tit.1.* conferri ait cum his (cauſis eripiendi feudi) cauſas diuortij, & reuocandæ donationis: adeoque ſi donatum, legatum, feudum ob huiuſmodi turpitudinem reuocari poteſt an poterunt ſponſalia ſolui.

Turpis tactus punibilis.

7. Vtique tactus huiuſmodi non ſufficere ad

Non tamen

diuortium, quoad thorum in ipſa Hiſpania ſcripſit Sanchez *lib.10. d.4. n.12. & ſeq.* mores porrò Belgici in oſculis neque quod ius, neq; quod mores Italici, Hiſpanici, aliarumque gentium tribuunt, concedunt, *vt dixi in Inſt. Pontif. non. anal.* tit. *de cohabit. clericorum & mul. n.2.* Tactus autem mores quidem noſtri non probant; ſed non pro tam infamibus hic habent: non ob peccatum in ſe, quod magis, quàm illæ nationes oderunt: ſed quia non hic arguunt ſequelam adulterij, aut in illud conſenſum, ſi deſit opportunitas; vt alibi. vnde nec hic obtinet præſumptio Ouidij: *Oſcula qui ſumpſit, quod & illa & cætera ſumpſit.* & luſus, & fuſtigationes quæ ab aliquibus in Belgio vſurpantur in feſto Innocentium ſine criminis ſequela, alibi gentium ſummæ reprehenſionis eſſent. notum eſt confeſſariis Belgicis admiſſos ſæpius turpes tactus etiam ab iis, qui non tantùm non in crimen ceciderunt vlterius; ſed præ morte illud auerſabantur.

ſufficit diuortio aut ſoluendis ſponſalibus.

Quin etiam ſi quid huiuſmodi tactuum fuerit ab aliqua admiſſum, & ſponſus illorum conſcius ad copulam progreſſus eſt, cùm ea purget conditiones expreſſas, multò magis tacitas & ſubintellectas tantùm, atque remittat; *c. de illis. c. per tuas. X. de cond.* multò maximè per eam de moribus ceſſabit quæſtio. extra fornicationem tamen, quæ nimirum fœminam infamat, niſi habita ſit copula per ſponſum illius conſcium, quæ ideoque maculam minuit, vt in coniugibus adulterium. *l.11. C. ad l. Iul. de adult. l.40. §. idem quæritur. D. eod. Sanch. lib.10. d.14.* vt Cucchus *inſt. maior. de ſponſ. n.33.* etiam *c. ii. qui fidem de ſponſ.* locum eſſe dicat, vt ſponſalia tranſeant per copulam iure antiquo in matrimonium, etſi interuenerit fornicatio. Qui ergo cùm ſponſa copulam exercet morum inquirendorum conditionem remiſiſſe videbitur. *d. c. de illis. d. c. per tuas.* quorum diſpoſitio non eſt per Concil. Trid. *c.1. ſ.24. de reform. mat.* abrogata, (niſi quod deinceps ſponſalia non tranſeant per copulam in matrimonium) quia defloratæ intereſt purificari conditionem, & ſponſum abſolutè teneri ad ducendum, vt hactenus adhuc diſpoſitio ſeruetur, quæ diſertè, vt oporteret, non eſt mutata. quamuis Sanchez *l.1. diſ.26.* ceſpitet. *vt dixi in Inſt. Pont. non. anal. de ſponſal. num.4.* 9.

8. *Morũ cognitorum quæſtio per copulam ceſſat.*

Etiam poſt Trid.

Sed & imparitas ætatis, opum, familiarum, aliarumue qualitatum exceſſus in altero notitiam habente eòque magis diſertè & maturè præmonito (vt quilibet ſcire conditionem illius præſumitur, quocum contrahit) donari videtur. *Sanc. l.1. d.14. nu.2.* donatio autem neceſſitatem habet traditionis: *inſtitut. de donat. §. alia.* ſic vt puella nobilis quæ ignobili ſciens prudens promittit, ab eccleſia implere promiſſa cogitur. *Sanch. ibid.* ita multo maximè ſi inſuper acceſſit copula, excluſa cenſenda eſt omnis quæſtio imparitatis. 10.

Imparitas nota donationem implicat.

Quæ eadem ratio facit, vt poſt copulam non ſit de conſenſu aut diſſenſu patris & matris 11.

Poſt copul.

Iam de parentum conſenſu præpoſterè diſputatur.

tris diſputandum. ſed oportet vt ſponſus relinquat patrem & matrem, adhæreatque ſponſæ ſuæ, quæ per corporis ſui traditionem, dando vt ſponſus daret, faciendo vt faceret, præcluſit omnem locum pœnitentiæ. *Leſſ. de Iuſt. l.2. c.10. d.3.* deteſtatur quidem eccleſia filiorum matrimonia, quæ inconſultis diſſentientibuſque parentibus illi affectant, rebus integris: libertatem tamen permittit, rata ea habet: *d. c.1. ſeſ.24. Trid.* ſed poſt promiſſum,

12\. Sed fides promiſſa ſeruanda eſt.

poſt copulam, fidem fallere non docet, vitiatæ non permittit illudi. *c.1. & 2. X. de adult.* imò ſponſi & ſponſę copulam transfert in matrimonium. qui effectus etſi à Trid. ſit ſublatus; non tamen cæteri; nec obligatio ad ſolemnizandum in facie eccleſiæ. ſic parentes quidem imparia filiorum coniugia ſeu aliàs inconſulta iure impediunt, rebus integris: at verò filios iam obligatos promiſſis, & copulæ maleficio vt eximant non permittit. *c. veniens*

13\. Et qui frangere cogunt peccant in parentes.

13. in fin. de ſponſ. quin imò creduntur peccare mortaliter parentes, qui impediunt filios ſub mortali obligatos. *Gutier. de mat. c.77. num.8. Sanchez l.4. d.22 n.7.* & ſic iuſto filiæ matrimonio patrem reſiſtentem excommunicat d. c. veniens *in fin.*

14\. Nec ſponſum iam excuſat metus exhæredationis, &c.

Quapropter poſt huiuſmodi promiſſa & magis poſt copulam non eſt etiam admittenda metus exhæredationis allegatio. quam hic ex edicto Regio an.1623. parentes facere poſſunt, quæ alioquin magnæ eſt conſiderationis: ſed quam ſuperet promiſſi fides, & momentum infamiæ, quam ex copula ſubit ſponſa, obtenta promiſſo matrimonij, ſeu ſponſalibus. Quod promiſſum quamuis non ſæpe clarè probetur, præſumitur tamen faci-

15\. Et fides promiſſi in honeſtis facilius præſumitur.

lius nonnumquam ex circumſtantiis. *VVameſ. conſ.527. de ſponſal. ſub fin.* nam cum ius præſumat defloratam à deflorante eſſe deceptam; deſcenſus facilior eſt ad hanc vel illam ſpeciem deceptionis, promiſſæ fidei, donorum, munerum, opum, &c. pro qualitate deceptæ. itaque virgo aut vidua hactenus publico teſtimonio honeſtè viuens à non admodum impari fide promiſſâ decepta credetur; ab admodum autem diſpari donis, diui-

16\. Aliiſque circumſtantiis.

tiis. &c. præſertim ſi Iudex vtrumque coram adeſſe iubeat, ille moroſus, taciturnus, varius, compoſitus in omnem negationem videatur: illa autem ſæpius repetitis einſdem rei ſermonibus (vt ſolent) nunc in choleram, nunc in lachrymas, nunc in iuramenta frequens conformiter ſemper eadem dixerit. quod tum maximè credetur ſi poſt publicè celebrata fuerint ſponſalia. nam eadem obligatio contracta clandeſtinè credetur, & ex conſcientiæ motu ad hæc ſponſum proceſſiſſe: quamuis & ab his nunc reſilire cupiat. nam actus aliquis præſumitur factus ob cauſam præcedentis obligationis. *l. quadam. D. de rei vend.* ſic actus copulæ ob cauſam præcedentium ſponſalium. *d. c. ex qui fidem.* Sed & edicti Caroli V. quod tanquam relatum ineſt huic an.1623. referenti, pœna locum non habet vbi parentum diſſenſum ſupplet Iudex: quod vtique fit reo ad ſponſam ducendam condemnato. nam qui iubet, permittit. & edicta hæc quantum fieri poteſt reſtringenda ſunt ne libertatem matrimonij & obligationem iuxta canones impediant. nec iudicia eccleſiaſtica aliter hactenus hîc recipiunt. præſertim cum ex præcognitis, vt iura ea omnes ſciunt, aut ſcire præſumuntur; diſſolutionem fundare quis non poſſit, ſed ſuæ culpæ imputare.

Verùm enimuerò ſponſorum ad matrimonium progreſſum magnum ſcandalum, capitale odium, diſcordiarum grauium, homicidiorumque metus non vanus, ſed in virum conſtantem cadens, retardare poſſunt. ſed vt dixi grauia hæc non leuia, aut vana eſſe debent. *Sanchez d. diſp.14. n.4.* nam experientia indies docet minas, terroreſque magno boatu incuſſos leui malaciâ poſtmodum conſidere; præſertim in Belgis, quibus eius, quod aliis na- 17. In Belgis non facile ſoluenda ſponſalia ob periculum diſcordiarũ amicorum.

tionibus manet alta mente repoſtum, amicus vnus hauſtus amneſtiam gignit. Ita vt & grauis mali, & grauis metus eſſe debeat. vt Sylueſter *verb. ſponſ. q.4. Panor. in d. c. requiſiuit* apparens vxoricidium aut ſimile in exemplum adferant. atque de eo quidem conſtare iuridicè debeat: *iuxta Ledeſma de mat. q.43. art.1. diſp.3.* aut ſaltem *iuxta Sanchez l.1. d.26. n 6. ſub fin.* ex circumſtantiis prudenti iudicis ar- 18. De grauis mali graui metu conſtare debet, arbitrio prudentis.

bitrio ſtatui poſſit. cuius rei rationem Sanchez & alij adſerunt, quod contra charitatem iuſtitia non operetur id, quod ſine peccato fieri nequeat. vt ſi ex tali matrimonio orirentur homicidia, odia, rancores. ſed iterum ad prudentiam iudicis pertinet diſpicere, an non eadem aut grauiora incommoda orirentur, ſi ſponſa deflorata non ducatur vxor. quippe cuius conſanguinei infamiam fortè cædibus vindicabunt (quam rationem PP. adeò ſolent magni facere, vt ſit cauſa frequentiſſima in diſpenſationibus matrimonialibus ſuper conſanguinitate per ſacros canones cognatos coniungi impediente.) Igitur in ancipiti periculo minus malum eligendum eſt, & ferè illud cui iuſtitia aſtipulatur, quando neutra via iniri poteſt ſine læſione charitatis. At verò nec mihi ſatis vnquam probatum fuit, vt his in caſibus ob mali alicuius metum ſponſus abſoluatur. neque enim hic modus in iure tollendæ obligationis recenſetur. & *c.2. X. de ſponſal.* tolerantiæ talis non permiſſus meminit. nec aliud allegata ab Interpp. ratio euincit, & mi- 19. Aliàs non eſt admittendum vt peccet fidem frangendo clarè, cũ de alio peccato ſanctũ eſt metus.

nus malum tolerari hic, vt in lupanaribus iudicat Couar. *vbi ſup. num.7.* ſed ex publico & nobili iudicis officio promanat: adeoque ſicut quando ob rem aliquam controuerſam cùm periculum eſt, ne ad arma veniant litigantes indicitur ſequeſtratio, neque ea tamen iuri partium derogat; ita in grauibus his ſponſorum conſanguineorumque imminentibus diſcordiis nihil partium iuri derogandum videtur; ſed poteſt, debetque iudex matrimonium interdicere, executionemque promiſſorum ſuſpendere, & diſpicere an tempeſtas fortè ſedari poterit. Quæ omnia cum ita ſint, ad abſolu- 20. Suſpendi aliquando

tionem F. rei ſuffragari non poteſt imparitas

progressus, non absolui sponsus potest.

ætatis M. sponsæ, familiæ opum, metus exhedationis, ac discordiarum, allegatio sine sufficienti probatione tactuum non pudicorum; dum ex actis causæ constat singula hæc elidi per rationes iam deductas dum singulis applicantur. non suffragari, inquam, ad absolutionem seu rescissionem sponsalium; sed potius cogendum eum esse ad solemnizandum ritè matrimonium.

CONSVLTATIO II.

De dispensatione super denuntiationibus.

1\. Dispensare super bannis Ordinarius potest ex causa.

PRouidè admodum Concilium Lateranēse *c. cum inhibitio. X. de clandest. despons.* clandestina prohibet matrimonia: & ne quis sacerdos iis intersit: iubet vt præmittantur in ecclesia coniungendorum publicè proclamationes. quod decretum ita in omnibus prouinciis fuit exauditum, vt ex causa rationabili Ordinariis locorum super proclamationibus liceret dispensare. de qua consuetudine testatur Sanchez *de mat. lib. 3. disp. 7. n. 2.* adeoque is vsus inualuerat, vt Episcopis etiam inferiores denunciationes remitterent. vt refert Choppin. *de sacra polit. l. 2. t. 7. n. 6.* Episcopi & Decani Niuernensis desuper concordata à Curia Parisiensi an. 1400. & 1408. probata, & arrestis 1585. 1587. confirmata, & possessionem peruetustam ab eadem Curia an. 1396. laudatam. Nunc Concilium Trid. *s. 24. c. 1. de ref. mat.* Ordinario disertè attribuit hanc facultatem.

2\. Denunciationū omissio non viciat matrimonium.

Et verò Concilij Lateranensis constitutio ex omissione denunciationum nullitatem non infligit, sed pœnas alias tum sacerdoti, tum contrahentibus; & his quidem, vt soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur; non quidem simpliciter; sed demum si in gradu prohibito, seu alio cum impedimento per canones dirimenti, etiam ignoranter, iniri præsumpta fuerint. *d. c. cum. §. penult.*

3\. Nec clandestina irrita sunt, quamdiu, & quæ ecclesia non fecit irrita.

Quod & ipsum manifestè constat ex textu Concilij Tridentini, quod *s. 24. de reformat. c. 1.* clandestina matrimonia declarat rata, & vera esse matrimonia quam diu ecclesia illa irrita non fecerit; & anathemate damnat eos, qui ea vera & rata esse negant: & eos qui talia contraxerunt, & alia palam contrahunt in perpetuo adulterio viuere, eidemque malo ab ecclesia, quæ de occultis non iudicat, succurri non posse, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, vt paulò infra nullitatem introducit matrimoniorum sine parocho & testibus initorum. quo remedio nec opus erat, nec verò efficacius erat, si ex Concilio Lateranensi iam olim præscriptæ proclamationes omissæ matrimonia vitiarent. Vnde sequitur nec olim fuisse, nec hodie esse denunciationes de substantia matrimonij; sed accidentarias tantùm solemnitates, quarum omissio nullitatem nō inducat. *latè Sanchez de mat. l. 3. d. 5. Riccius in prax. matrim. decis. 257.* vbi inter alios citat Vgolinū, qui Concilij Tridentini interpretes ita declarasse refert, quibus accedit Gutier. *de matr. c. 56. Sahagun. hoc tit. n. 46. aliiq; passim.* ipsiusque Concilij textus rursus id infert dū *in §. qui aliter.* nō ex omissis proclamationibus, receptoúe vniuscuiusue prouinciæ ritu, sed ex sola parochi testiumque absentia nullitatem inducit.

4\. Conscientiæ Ordinarij dispensatio relinquitur, qui nulli causam reddit.

Ipsas verò dispensationes super ipsis denunciationibus pridē post Conc. Lateranense cōsuetudine passim, & nimium fortè, vsurpatas prudentiæ & iudicio Ordinarij relinquit. qui modus loquendi cum eo coincidit, qui prudētiæ & conscientiæ alicuius committit; nam iudicium, & conscientia idem sunt; & ait gloss. *in c. statutum. §. assessorem de rescript. in 6. in verb. relinquatur. cum hoc conscientia relinquatur ipsius iudicis, ergo solus Deus hic, & nullus alius est Iudex vel cognitor, nec ex eo potest quis inferre quæstionem Iudici.*

5\. Malitiosi & hostilis impedimenti prima causa.

Cùm autem & huiusmodi dispensationes causam requirant; gratiâ exempli, Concilium subdit; *quod si aliquando probabilis fuerit suspicio malitiosè matrimonium impediri posse, si tot præcesserint denunciationes; vt ea remitti possint.* id quod multò magis debet obtinere, si hostiliter impetendum, aut impediendum timeatur.

6\. Quid censendum de edicto Blesensi art. 40.

Quod verò attinet, quod obiici potest, edictum Blesense articulo 40. quasi ex eo iustæ nuptiæ contrahi non possint, nisi trinâ publicâ monitione præcedente; sanè vt validæ non censeantur quoad accidentales formas, & ciuiles clandestinitatis vmbras, ad effectus ciuiles, de quibus Regum sit dispicere; recipi tamen non potest vt inualidæ sint quoad essentiam matrimonij. fidei enim iam non amplius controuersæ est post Concil. Tridentinum clandestina matrimonia rata esse, & vera; quam diu, non seculares Principes, *sed ecclesia*, inquit Concil. Tridentinum, *ea irrita non fecit.* quud & anathemate, vt diximus, eos damnat, qui ea vera, ac rata esse negant.

7\. Aut ad ciuilia tantùm pertinet;

8\. Aut declarationi Cōcilij aduersatur.

Quod si quis præfractè vrgeat edicti verba; *ne pourront vaillablement contracter* ad matrimonij essentiam sacramentalem pertinere; dici is sibi patietur, si hoc ei dandum sit, edictum istud ab ecclesia quasi per ignorantiam facti dissimulari; saluo tamen ecclesiæ cum requireretur examine in materia hac sacramenti & fidei. multa autem sæpè tolerantur in patientia, quæ in iudicium deinde deducta irrita declarantur. sicut & Concilium Florent. ante duo secula tolerauit ad schismatis euitationem, ne Græci esse purgatorios ignes credere teneantur, quos credit Latina ecclesia. *Coninck de sacram. disp. 11. d. 3.* porrò post mortem Henrici III. latoris istius legis, Ligæ regimine durante, Parisiis, ac alibi publicatum est d. c. 1. *de reformat. Conc. Trid.*

Sed

9. *Et extra Galliã nullateaus obligat.*

Sed nec hac diſputatione de conſtitutione Gallica nobis eſt opus, qui tractamus de matrimonio extra Galliam contracto. quo in caſu Concilium Triburienſe definiuit *c. 1. X. de ſponſal.* Francum qui vxorem in Saxonia duxerat ſecundùm leges Saxonum, cùm Saxones & Francigenæ non iiſdem vterentur, aliamq́; ſuperduxerat; vt ille tranſgreſſor euangelicæ legis ſubiiceretur pœnitentiæ, & à ſecunda coniuge ſepararetur, & ad priorem redire cogeretur.

10. *Ordinarius ſolemniſationem matrimonij committit, vt parochus.*

Neque ad clandeſtinitatem facit, quòd matrimonium ex diſpenſatione ſuper omiſſione bannorum contractum ſit coram monacho, qui nec ex officio ſuo, aut ſuperioris regularis facultatem habet; cùm id ei ab Ordinario ſit commiſſum iuxta d. c. 1. *de refor. mat. Conc. Trid. §. qui aliter in verb. de ipſius parochi aut Ordinarij licentia.*

11. *Clandeſtina matrimonia eccleſiæ notificata recipiuntur tanquã à principio inita.*

Præſertim cùm veteres canones ad vitium clandeſtinitatis purgandum non aliud requirant, quàm vt matrimonia clandeſtinè quamuis contracta eccleſiæ notificentur: vt, ſi perſonæ contrahentium hæc voluerint publicare, ab eccleſia recipienda ſint, & comprobanda; tanquam à principio in eccleſiæ conſpectu contracta. *ita c. 2. X. de clandeſtin. deſp.*

12. *Coram Ordinario aut parocho hodie, & teſtibus.*

Atque ipſi deinde coniuges coram ipſo Ordinario M. ſub cuius diœceſi iam tum degebant, & pridem moram maiorem traxerant, quàm ad intentionem d. Conc. Trid. c. 1. neceſſarium ſit, *iuxta c. fin. X. de parocb. c. nullus de temp. ord. in 6. c. is qui. de ſepult. in 6. c. quæſt. 16. q. 1. c. ad apoſtolica. X. de dec. l. hæres abſens. §. at ſi quis. D. de Iudic. Sanchez de mat. lib. 3. diſp. 23. n. 10. & ſeqq.* idem matrimonium coram ſolemni plurimorum, nobiliſſimorumq́ue diuerſis ex nationibus teſtium corona renouauerint.

CONSULTATIO III.

Conſenſu per verba aut ſigna à parocho & teſtibus non plenè intellecto, nondum perfectum eſt matrimonium.

PRæſentia parochi & teſtium in celebratione matrimonij talis requiritur, vt intelligant quod agitur. *l. coram 209. D. de verb. ſignif. coram Titio*, inquit, *aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat.* iuuant verba & ratio Conc. Trid. *ſ. 24. c. 1.* verba; *eorum mutuo conſenſu intellecto*, & ſubiungit, *qui aliter quàm præſente, &c.* vt intelligat mutuum conſenſum: ratio; intendit Concilium viam obſtruere clandeſtinis matrimoniis & adulteriis perpetuis, in quæ labebantur clam coniuncti, publicè dein cum aliis contrahentes: dum eccleſia iudicare non poteſt de occultis: igitur præſentes parochi & teſtes ita eſſe debent, vt fidem eccleſiæ facere poſſint de contractu matrimonij: non poſſunt; ſi non intellexerunt contrahentes. *ita Sanchez de matr. l. 3. c. 39. Gutier. de mat. c. 65. & quos allegant. Riccius deciſ. 243.* vbi quamuis idem Riccius obſcurè decidat; Sanchez & Gutierres obſcuram fateantur quandam Cardinalium declarationẽ; ex ratione tamen ſuperius data, clarè & conſtanter aſſerunt, quòd per quamcumque etiã affectationem, parochus non intelligat, quod agitur, non valere matrimonium: dummodo verè non intelligat contrahentium voluntatem; neque per verba, neque per ſigna. nam & hæc ſufficiunt, dummodo clara ſint, & indubitata. *Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 31. n. 5.* Ideoque nõ ſubſiſtit matrimonium attentatum inter A. & B. coram proprio parocho per fraudem ad hortum vocato, qui profugit ſtatim, atque audiuit pronuntiantem A. *ego do*; & iuratus coram Iudice aſſeruit ſe vlterius nihil audiuiſſe: ex B. verò nec ſigna, nec verba intellexiſſe: quamuis teſtes aſſerant, vtrumque plenè pronunciaſſe, ego tibi do fidem meam chriſtianam; & parochum, ſi voluiſſet intelligere potuiſſe: nam ſiue noluit, ſiue perturbatus inopinato attentato, ſiue per clamores, qui probantur, non potuerit, parum intereſt; dummodo reuera non intellexerit. nam ſcire eum oportet: non velle *d. l. coram.* præſertim cum A. & B. iure improbato, & punibili more egerint, nec audientiam merebantur.

Sed an non præſumetur intellexiſſe, quod omnes alij adſtantes intellexerunt? valdè hac in re verſatur officium Iudicis, quem ex ſententia animi ſui æſtimare oportet quid credat. *l. 3. §. ideoq́. D. de teſtib.* 1. *An præſumatur paſtor non intellexiſſe, quod cæteri intellexerunt?*

Nihilominus quia paſtor eſt omni exceptione maior, dictum illius veriſimile faciunt circumſtantiæ, clamores, cholera, fuga. & teſtimonium parochi proprij circa actum celebrationis matrimonij tanquam ad officium ſuum pertinentem ſummam habet probationem. *Farinac. crim. dec. 322. n. 2. 324. n. 2. 337. n. 1. 3. 292. n. 2.* prætterquam quod quæ in animo & intellectu conſiſtunt, ferè iuramento probantur, etiam partis; multò magis eius cuius non intereſt, neutralis, ex officio publici teſtis, *Sanchez de mat. lib. 1. diſp. 62. in fin. poſt Couuar. Maſcard. & ab iis citatos.*

Cur igitur fugit ſi non intellexit voluntatem A. & B? procul dubio apprehendit malum aliquod propoſitum illos fouere; ſed non id ſufficit: requiruntur verba, vel clara ſigna actus re ipſa exerciti, contractique matrimonij; non ſufficit propoſitum exercendi vel cõtrahendi; non conatus ad matrimonium, ſed requiritur, actus contractuſq́ue de præſenti re ipſa coram parocho exercitus, non ſufficiunt indicia voluntatis contrahendi.

Prætterquam quòd verba ſuperius recitata applicari poſſint ad præſens, & ad futurum: *c. is qui fidem. X. de ſponſ.* atque ideò ex adiunctis & circumſtantiis determinentur; *Farinac. deciſ. crim. 266. n. 3.* adeoq́; cùm tam ipſa B. poſtridie eiuſmodi attentati coram Iudice, & iterum aliàs præſente parte declarauerit mentem

suam fuisse dumtaxat sponsalia de futuro contrahere; idemque asserat ancilla B. ibi ab ea prædictum ante horti ingressum, quódque non progrederetur ad matrimonium de præsenti, nisi habito parentum consensu; credendum est etiam ex intentione B. deficere matrimonium? quamuis moralis parochi præsentia non defuisset. atque ita superfore solam quæstionem de vi sponsalium.

CONSVLTATIO IV.

Consensu coram parocho & testibus re ipsa indicato iam perfectum est matrimonium.

Coram pastore Iacobus & Margareta, dispensati super bannis, præstiterunt iuramentum consuetum, quòd nullum sciant impedimentum; matrimonij contrahendi caussâ venerunt ad templum; & iam ad altare constituti coram parocho & testibus, porrexerunt inuicem dexteras, stola super-imposita est, sponsus formam matrimonialem protulit; sed antequam sponsa incepisset vel verbum, superuenit Berta, quæ furibunda exserto cultro sponsum & sponsam inuasit; turbauit; totumque cœtum dispulit. Res hæc non amplius est integra; sed consensus coniugalis coram parocho & testibus satis expressus: matrimonium itaque iam perfectum est. Concilium enim Trid. *s.24. c.1. de reform. matr.* quoad ea quæ consensum inducunt, nihil innouauit, sed eius declarationem tantùm coram parocho & testibus fieri exegit. Vnde ait; *parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat; ego vos in matrimonium coniungo, &c.* mutuum consensum intelligi tantùm requirit Concilium; quo indicato, iam contractum est matrimonium: ipsæ partes ministræ huius sacramenti iam illud perfecerunt, & procedit pastor ad ceremonialia ministeria. Verbis ad subsistentiam opus non est. *Sanchez. de mat. l.2. d.31.* Serius ergo queritur Berta sponsum sibi deuinctum esse; restat tantùm ei succedaneum remedium eius quod interest ita esse deceptam, & desertam.

CONSVLTATIO V.

Species facti ita habet.

Adrianus Dordraci, & Margareta Roterodami domicilium habentes, nullibi factis proclamationibus, Amsterodami coram tribus sacerdotibus, quorum vnus Dordraci, alter Roterodami ex superiorum commissione parochi sunt, seu parochorum munere funguntur, tertius in primi loco vicariam operam parochialem præstat, porrectis inuicem dextris in mensa conuiuiali, atque his verbis respectiuè, *accipio te in maritum, accipio te in vxorem*, serio prolatis, de facto contraxerunt matrimonium, præsente insuper notario, alijsque testibus; indignantibus quidem dictis sacerdotibus, rem tamen, quæ gerebatur, probè intelligentibus:

Quæritur

An dictum matrimonium iure subsistat? præsertim cum præiudicio tertij, videlicet Paulæ, quæ à dicto Adriano deflorata erat, & prætendit factas sibi ante fuisse ab illo promissiones de illam in vxorem ducendo, vi quarum ad copulam inducta fuerit.

Res hæc docet, quàm iustè motum fuerit Concilium Lateranense *relatum in c. cum inhibitio. X. de clandest. desp.* & Concilium Trident. *s.24. de mat. c.1.* vt matrimoniis contrahendis præmitterentur proclamationes in ecclesiis; vt detegerentur, si qua forent, impedimenta: iterumque idem Concilium Tridentinum matrimonium cum benedictione sacerdotis, præuiâ confessione & communione, alijsque seruatis laudabilibus consuetudinibus, quibus hac in re quæque prouincia vtitur, matrimonium initi voluerit; vtpotè quæ res sancta sit, adeoque sanctè tractanda. 1. Omissio proclamationũ aliarumque solemnitatum non vitiat matrimoniũ præter solam parochi testiumque absentiam.

Nihilominus idem Concil. Trid. *d.c.1.§. qui aliter* non aliam omninò inducit nullitatem, quàm si fuerit defectus proprij parochi, testiumque, vel alterius sacerdotis à parocho vel Ordinario licentiam habentis; quin etiam aliter contrahentes grauiter arbitrio Ordinarij puniri præcipit.

Itaque quando hæc forma Concilij seruatur, quamuis non ritè, non rectè agant contrahentes; validè tamen, & ratè contrahunt.

Siquidem non aliud olim ad matrimonij substantiam requirebatur, quàm contrahentium impedimento canonico carentium consensus, *l. nuptias. D. de reg. iur. c. matrimonium 23. q.2. matrimonium*, inquit, *non facit coitus, sed voluntas. c. sufficiat. c. omnis. c. cum initur. c. coniuges. ibid.* ideoque in quantum per Concilium Tridentinum id mutatum non est, mansit sine alteratione. quod enim non mutatur cur stare prohibeatur? inquit *l. sancimus. C. de testam.*

Quare, secundùm ea quæ proponuntur in facti specie, cùm adhibiti hîc fuerint contrahentium parochi, seu qui parochorum munere ex superiorum permissu funguntur, testesque plures cum notario, quorum defectum solum pœnâ nullitatis Concilium perstringit; dicendum est, quamuis prædictus Adrianus & Margareta grauiter peccauerint, vt supra refertur contrahendo, matrimonium tamen ratum atque validum contraxisse; etiam non obstante impedimento, quod idem Adrianus prædictæ Paulæ promissis matrimonialibus esset obstrictus. quippe impedimentum huiusmodi impediens tantùm est matrimonium, non

non dirimens: vnde & poſt ſponſalia de futuro, alia per verba de præſenti præualent. *c.t. X. de ſponſ. duor. c. veniens. c. is qui fidem. X. de ſponſal.* nec verò ſponſalia poſt Concilium Tridentinum per ſecutam copulam in matrimonium tranſeunt. *Barboſ. in collect. DD. ad Concil. Trid. & citati ad d.c.t.n.152.*

Itaque, vt ſingulas ſeparatim circumſtantias examinemus, reuertamur ad proclamationes, vnde cepimus. & earum omiſſionem matrimonium non vitiare ex eo conſtat, quòd, vt diximus, vt ad matrimonij ſubſtantiam validitatemque iure vetere non requirebatur niſi ſolus contrahentium conſenſus, & dum Concilium Lateranenſe in *d. c. inhibitio* fieri deinde iuſſit proclamationes, non adiunxit ex omiſſione nullitatem, ſed alias pœnas tum contrahentibus, tum ſacerdoti ſic aſſiſtenti inflixit.

Quod & ipſum manifeſtè conſtat ex textu Concilij Tridentini: quoniam etſi Concil. Lateranenſe pridem decreuerat præmittendas matrimoniis denuntiationes, & clandeſtinos contractus vetuerat; dicit tamen Tridentinum *d.c.1.* nullum hactenus remedium ſuffeciſſe: ſuffeciſſet autem, ſi ex proclamationum omiſſione, aut clandeſtinitate matrimoniorum nullitas fuiſſet inducta. *vt latius in hanc rem textum d.c.1. excuſſimus conſult. 2. h tit.* & hanc ſententiam recipit ingens claſſis Doctorum *quos citat Barboſ. in Collect. ad Concil. Trid. ad d.c.1.n.21.n.66.*

2. Validè corā proprio contrahitur extra parochiam.

Succedit diſcutienda altera circumſtantia quòd Amſterodami contraxerint, qui alibi domicilium habebant: ſed quoniam exhibitio præſentiæ, quam parochus facit, eſt voluntariæ iuriſdictionis, præſtari poteſt à parocho etiam extra parochiam; ſibi tamen ſubditis. vt cenſuit S. Congreg. *Interp. concil. 16. Feb. 1595. vt in eandem ſententiam ierunt Gutier. de mat. c.62.n.5. & quos allegat, & citati à Barboſ. in Collect. DD. ad d.c.1.n.86.*

3. Proprio viri aut mulieris.

Deinde conſideranda eſt circumſtantia, quòd tres interfuerint ſacerdotes, & tam parochus viri, eiuſque Vicarius, quàm mulieris: cùm à quouis eorum ſolemnizari matrimonium poſſit, atque alterutrius præſentia ſufficiat: vt iterum interpretata eſt S. Congreg. *& aſſentiuntur Gutier. de mat. c.62. poſt alios quos citat Zerol. in prax. p.2. verb. §.1. Sahagun. h. t. & quos plurimos allegat Barboſ. in Collect. DD. ad Concilium Trident. ad d.c.1.n.13. & 14. & conforme eſt Concil. prouinc. Mechl. 1. tit. de mat. c.5. Mechl. 2. à Sede Apoſtolica confirmato eod. tit. c.3.*

4. Etiam in menſa:

Quod attinet ad circumſtantiam præſentiæ parochi ad menſam, non ad locum ſacrum, aut eum ceremoniis ritibuſque eccleſiæ adhibiti: iterum deciſum à S. Congreg. *6. Iunij. 1582.* eſt ſufficere taliter illum adhiberi, vt moraliter præſens ſit, id eſt, intelligat quod agitur *l. coram. D. de verb. ſignif. Barboſ. & citati ad d.c.1.n.79.* quamuis ob aliam cauſam acerſitus, vel inuitus adſit. *d.l. coram. Gonz. al. ad reg. 8. Cancel. gloſ. 48. n.35. Gutier. de mat. c.69. n... Riccius deciſ. 243. & quos citat ſatis multos; idem Barboſ. ad d.c.1.n.81.82.83.84.* idemque & obtinere in teſtibus, vt ad aliam cauſam vocati, & inuiti ſufficiant, tradunt citati *ibid. n.141.142.*

5. Corā inuito:

Adeò quidem vt quamuis indignati fuerint iidem parochi, quod omiſſis eccleſiæ ritibus, matrimonium in menſa contraheretur; ea res ad nullitatem ſit inefficax: cùm verè interuenerit præſentia parochi teſtiumque: ex quorum ſolorum defectu, nec vllo alio, Concilium induxit nullitatem. vt diſſenſus parochi nihil hic operetur.

6. Contradicente, aut interdicente.

Eoque minus id mirum videri debet, cùm etiam interdictum Epiſcopi, vel Pontificis matrimonium illo contempto contractum nō irritet. *c.1. & tot. tit. X. de matr. contr. interdict. eccleſ. contract.* vtique cum partibus, quin & parocho titulum beneficij habenti, ſit inhibitio: quòd ſi autem titulum non habeat beneficij, ſed tantùm authoritatem ſubdelegatam; obſtare videretur inhibitio. quia beneficiariis parochis manente titulo auferri pro lubitu non poteſt iuriſdictio; ſed illum comitatur vt Solem ſplendor; auferri autem titulus non poteſt, niſi ex cauſis in iure expreſſis: vt neque ſuſpenſio ab executione officij aut beneficij, quin & coram ritè ſuſpenſo parocho contractum valet matrimonium: *citati à Barboſ. vbi ſup. n.92.* delegatis autem auferri poteſt pro delegantis arbitrio. quia iudicium ſoluitur vetante iudicare eo, qui iuſſit. *l. iudicium. D. de iud.* Itaque ſacerdotibus, qui ex beneficio parochi non ſunt, ſed tantùm ab Ordinario vel parocho habent licentiam, vt loquitur Tridentinum, aſſiſtendi matrimoniis, inhibente eodem Ordinario, vel parocho ceſſat licentia: adeoque validitas matrimonij ſublata licentia coram tali contracti. *citati à Barboſ. ad d.c.1.n.130.*

7. A ſuperiore etiam verito parocho qui titulum habet, non licentiam tantùm;

8. Non impenſa etiam benedictione aut aliorum verborum à parocho prolatione;

Reſtat quod conſiderari poteſt, quòd impenſa non tantùm non fuerit hic contrahentibus benedictio; ſed ne quidem parochus, conſenſu contrahentium intellecto partes eas egerit, quas ei præſcribit Concilium Tridentinum: *dicat,* inquit, *ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vel aliis vtatur verbis iuxta receptum vniuſcuiuſque Prouinciæ ritum.* Quoniam rurſus redimus ad priorem ſolutionem, quod Concilium ſoli defectui præſentiæ parochi & teſtium nullitatem affixerit, nulli autem alteri omiſſioni aut contemtui: & anteriori iure clandeſtina matrimonia rata erant: & ſic coniuncti, ſi aliam ducebant, adulterio polluebantur: *vt declarat Trid. d. c.1. in princ.* & ſi ita contrahentes poſtmodum ſua matrimonia publicabant, ab eccleſia recipiebantur tanquam à principio in eccleſiæ conſpectu contracta. *c.2. X. de clandeſt. diſpenſ.* & his conformiter, etſi parochus verba nulla pronuntiet, nihil officere validitati matrimonij tradunt citati *numero copioſo à Barboſ. in Collect. DD. ad d.c.1.n.45.* idemque de benedictionis omiſſione traditur *à citatis num. 177.*

Et in his quidem locis cùm sæpius similes casus occurrissent, sic quidem contrahentes canonicè puniti, coniugia tamen eorum pro validis agnita fuerunt.

9. *Nec obstat tertij præiudicium, sed ei sua manet actio.*

Præiudicium quod patitur Paula, nihil ex hac resolutione potest euertere; cùm in iure, vt diximus, liquidum sit, cùm data est vni fides de futuro, alteri de præsenti, matrimonium de præsenti præualere. *d.c.1. X. de sponsa. duor.* non cessat tamen eius actio super deflorationis reparatione, damnis, atque interesse. *ex c.1.X.de adult.& stup.* quin imo nec de illa in vxorem ducenda actio, si quidem promissa probare poterit, omninò videtur exstincta; sed sopita potius: cùm huiusmodi factum iure improbatum, modus non sit tollendæ obligationis. sed, quia lege christianâ est inhibita poligamia, exactio sistitur: adeoque si

10. *Etiam ad ducendum si sponsam mori contingat.*

solueretur per mortem dictæ Margaretæ huiusmodi matrimonium, sublato legis impedimento, reuiuisceret obligatio ducendi in vxorem d. Paulam, si vt diximus, promissiones matrimoniales probare potuerit, aut in defectum probationis delatum à parte, aut à Iudice ex officio *iuxta c.vlt.§. fin.§.de iureiur.* fuerit iuramentum super iisdem promissionibus.

CONSVLTATIO VI.

Habitans in loco publicati Concilij Trid. contrahens in loco non publicati citra illius formam, an validè contrahat?

Titius & Caia hæretici fixum domicilium habentes in loco, vbi Concilium Tridentinum est publicatum, singulatim quoad decretum *c.1. s.24. de reformat.* diuertunt per modum hospitij, seu transitus ad locum, vbi non est publicatum, ibidemque contrahunt matrimonium, non seruatâ formâ eiusdem decreti *in §. qui aliter* præscripta, eoque sic contracto domum redeunt, & domicilium continuant.

Quæritur

An matrimonium huiusmodi validum sit, an irritum?

In qua quæstione dissentire videntur Sanchez *de matrim. lib.3.disp.18.n.17.18.& 19. Basilius Pontius de mat. lib.4.c.7.nu.3. Petrus de Ledesma de matr. q.45. Enriques l.11. de matrim. c.3.n.8. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c.219. nu.2. in fin. Siluius 3. part. quæst. 45. ar.5. q.4. Malder. in meditat. theol. diei.27. de matrim.* quorum alij validum, alij inualidum docent esse huiusmodi matrimonium.

1. *Rationes affirmantiũ:*

Irritum affirmantium potissimum est argumentum, quòd lex subditum afficiat quocumque se transferat. *l.2.C.de commer. vbi Bartholus & Salicet. l.2. C.de vectigal. & 1.l.fin. D.de decret. ab ord. faciend. c.fin. de constit. vbi DD. Pecquius de iur. sist. c.8. in princ.* vt interdicti & excommunicati ad alienum etiam territorium suum nexum trahunt. *c.quisquis 4.q.5. vbi glos. c.si quis presbyter 7.q.1.*

Accedit quòd Synodus reddat contrahentes contra formam præscriptam ad sic contrahendum inhabiles omninò: quod verbum est vniuersale; *Gonzales ad Reg.8. Cancel. glos.6. n.20.* comprehendens indistinctè omnes casus; *glos. in l. cum exceptione. §. quatenus. D. quod met. caus.* perinde ac si diceretur omni modo, omni parte: *Clement. 1. vbi glos. verb. omninò de vita & honest. clericor.* Ideo quòd inhabilitas à decreto inducta ad sic contrahendum liget alibi existentem: vt etiam de statuto tradit personam inhabilitante Paris. *lib.1.cons.99.n.54. & Nicol. Burgund. tract.1.n.8. de consuet. Flandriæ.* inhabilitatem personæ ad actus personales directam etiam statuto inductam vbique tradit obtinere; tanquam qualitatem ossibus inhærentem: quod vtique eò magis in ea qualitate obtinere debet, quæ à iure communi infigitur: *per rationes & anthores quas sibi obiicit Sanchez d.c.18.n.7.* præsertim canonico: cuius territorium est orbis quàquà versum patet, & qui parochianus est loci, vbi Concilium est publicatum; per breue diuerticulum ad locum, vbi non est publicatum, non desinat esse parochianus, & teneri d.c.1. quod semper in eum robur habet post triginta dies à publicatione: cùm nihil interueniat, quod eum faciat non esse parochianũ; ab eoue decreto eximat. cui accedit quod hæc sententia iuuet intentionem Concilij; vt quæ narrat inconuenientia magis euitentur; & animabus consultum sit: quæ altera minus cauet, & prioribus incommodis rem subiicit: adeoque nec sufficienter occurrit clandestinis matrimoniis, quibus extirpandis Concilium laborauit, animaduertens priores prohibitiones non satis prodesse.

2. *Contrà negantium.*

Qui validum huiusmodi matrimonium esse sustinent, eò maximè mouentur argumento, quòd extra domicilium existentes illius lege soluti sunt: *Sanchez. n.27. vbi supra.* & præsertim quod ad solemnitatem actus, aut contractus inspiciantur iura eius loci, vbi contrahitur: *Sanchez. n.15.* vt in terminis matrimonij deciditur *in c.1.X. de sponsal.*

3. *Decretum Concilij s.24. de mat. c.1. est locale non directum in personã seu in rem.*

Enimuerò decretum Concilij valde specialem publicationem requirit *in. §. fin.* & talem, qualis nulla exigitur in toto corpore iuris; scilicet quæ fiat in vnaquaque parochia, vt vbi sic publicatum erit, post triginta dies robur habere incipiat; vbi publicatum non erit, non habeat. adeoque innuitur totum eius robur ex loco quolibet, & publicatione locali dignosci; atque in rem seu locum dirigi, non in personam loqui generaliter, non de hic vel sic habitantibus, hospitantibus, proficiscentibus; generalitatem modificare & restringere ad loca publicationis: itaque quod generaliter dicitur de legibus præsertim iuris communis, in loco domicilij obtinentibus, aliquem existen-

exiſtentem ligare, reſtringendum eſſe per cauſam publicationis, quam ſic requirit §. finalis, vt robur non habeat niſi in loco publicationis, vnde qui contrahunt in loco non publicati decreti, ſentire ibi non poſſunt robur decreti. neque enim Concilium domicilium & ſcientiam dicit ſufficere *in d. §. ne vero*, deſiderat quidem publicationem ob ſcientiam, ſed non in eo ſiſtit; ſed pergit *verſ. decernit inſuper*: neque Concilium dicit quorum in parochia publicatum erit Concilium vbique obligabuntur; ſed *decretum in vnaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat*; in rem loquitur, & de vi legis agit localiter; adeóque omnis inhabilitas ad ſic contrahendum eo decreto irrogata non eſt ſimplex, ſed localis; & quæ ſurgit ex vi legis, quæ vbi loci ceſſat, ceſſabit inhabilitas; tanquam effectus ceſſantis cauſæ, cuius robur eo loci nullum ſit.

4. Ideoque ex vi decreti in loco publicati vel non publicati vbi contrahitur, pendet ſubſiſtentia matrimonij, & nullitas.

Quod magis apprehenditur ſi ponamus Titium habitare in loco publicati decreti, Caiam in loco non publicati, atque Caiam ducere in loco non publicati Concilij; non ſeruatâ illius formâ, quæ vtique non ligat Caiam; Titius ſi ſit inhabilis ad ſic contrahendum, illa habilis; matrimonium illud validum vt ſit requirit ratio habilis, & locus; vt non ſit, exigit inhabilitas alterius, ſi eum quòcumque comitetur.

Hæc quæſtio S. Congreg. Card. Conc. Trid. Interp. à me propoſita, an. 1628. reſoluta eſt, vt matrimonium ſit irritum; ſic vt initio narratum eſt; quaſi ob fraudem extra locum domicilij: vnde non videtur adhuc declaratum ſi citra fraudem contigiſſet, quid ſentiendum ſit. Quamquam Barboſa *in Collect. DD ad Conc. Trid. ad d. c. 1. n. 206.* ſimpliciter pro nullitate declarationem recipiat.

CONSULTATIO VII.

Milites an vt vagi à quolibet parocho validè iungi poſſint?

1. Non ſunt errones de quibus Cõcil. agit.

CONcil. Trid. *ſ. 24. c. 7. de reform. matr.* agit de iis, qui vagantur, & incertas habent ſedes, & improbi ſunt ingenij: vetat hoc genus hominum facilè ad matrimonium recipi; mandat ſeuerè coërceri: non autem videtur agere de omnibus, qui habitationem aut domicilium non habent, *iuxta l. eius. § fin. D. ad municip.* quamuis non ſit negandum omnes vt vagos, ita & domicilio carentes validè vbique contrahere: *Sanchez. de matr. lib. 4. 25. Gutier. de matrim. c. 65.* cùm ea deſcriptio & eos habendi modus, & pœna iis non omnibus quadret. deinde notandum, quòd omnia Concilij verba ſunt prohibitiua & negatiua, non permiſſiua libertatis alicuius, quoad vagos; aut conceſſiua iuriſdictionis, quoad parochos: prout licentia Ordinarij, quam Concilium exigit, ad iuriſdictionem etiam non pertinet, ſed examen & impedimenti cognitionem; ideóque ea non habita validè aſſiſtit parochus, etſi mulctandus: *Sanchez. vbi ſupra.* vnde ſi qua in ciuitate peculiaris ac proprius conſtituatur vagorum huiuſmodi parochus, coram aliis ibi contractum matrimonium erit irritum, tamquam non coram proprio contractum, cùm is ibi exiſtet. nam quod generaliter vagorum matrimonium coram quolibet parocho validum ſit, non fit, vt Sanchez & Gutierres videntur ſentire, in vim *d. c. 7.* quod, vt diximus, nullam iuriſdictionem tribuit; ſed ideo quod *c. 1. ead. ſeſ.* decretum de contrahendo coram proprio parocho obligare non poteſt eum, qui non habet proprium; ſeu quia, qui nullum habet, omnes habet: cùm cauſa nulla ſit cur vnus ſit magis, quàm alter; ideóque poteſt coram omnibus contrahere, ſeruando reliquam Concilij diſpoſitionem; vt coram aliquo parocho contrahat, & teſtibus, vt Cardinales Conc. Interpp. declararunt de matrimoniis Hollandorum contractis iis locis, vbi parochus haberi non potuit, nec Epiſcopus, aut qui eius vice prouideret, validis habendis; ſi ſeruatum de cætero Conc. Trid. decretum fuerit, in quo ſeruari potuit; teſtes adhibiti, vt in reſolutionibus Nuntio Belgij miſſis; atque ita quod de improbi ingenij vagis inſinuat Concilium, vt parochus poſt ea, quæ præſcribit, præſtita aſſiſtere poſſit, cenſendum de reliquis, qui domicilio carent; etſi de iſto vagorum genere non ſint; valeatque matrimonium in vim iuris veteris; ſeruato nouo in quo poteſt.

2. c. 7. ſ. 24. de mat. Trid. nullam permiſſionem aut iuriſdictionem tribuit, quæ aliàs nõ haberur, ſed omnimodo eſt negatiuum.

Ex his ſequitur milites non eſſe eos vagos, quos *d. c. 7.* deſcribit. quin nec vagi ſunt; ſed domicilium habitationemque retinent, vt ſtudioſi, mercatores, &c. quòd ſi porrò aliqui ſunt, vt viles procul dubio aliqui ſunt, qui nullum domicilium, larem, habitationemque retinent, iuxta *d. §. fin.* ſed quò militia vocat, omnia ſua ſecum portant, fortunas, lares, penates; hos quòcumque deferuntur hoſpites, nullos habere, ac omnes habere penè proprios parochos; vt Schytas, poteſt videri: quomodo dicit *l. 23. D. ad municip.* militem videri domicilium habere, vbi meret; ſi nihil in patria poſſideat: multi ſanè in patria nihil poſſident, igitur ij vbi merent domicilium videbuntur habere; & ſic eum ibi parochum ſortiri vbi in præſidiis locantur, ſeu aliàs præſidio carentes morantur: non tamen quàcumque tranſeunt: *l. heres ab. ſens. §. proinde. D. de Iud.* Belgicis autem militibus quomodo per Delegationem Apoſtolicam & concordata prouiſum ſit, dicimus *h. t. conſ. 14.*

3. Miles domi nihil reliquum habẽs domicilium habet, adeoque coniungi poteſt, vbi meret.

CONSVLTATIO VIII.

Consensus impeditur appositâ conditione, si sponsus nobilis non sit, contractum non fore, si is ignobilis deprehendatur.

ERror circa personam, aut conditionem seruilem, dirimit matrimonium, quin & circa qualitatem, si ita apprehendatur, vt variet personam. *optimè Sanchez. de mat. lib. 7. d.* 18. error ergo circa virginitatem, nobilitatem, originem gentilitiam, nihil officit quantisper manet in terminis imaginatiuæ tantùm, tacitèque obrepsit contrahentibus: verùm si errans paciscatur, si erratum fuerit, contractum irritum fore; errore detecto locus erit conditioni. Conditio enim honesta est, pro eodemque valet actualis dissensus circa qualitatem partis erroneam. v. g. contrahens matrimonium putans alterum esse nobilem, declarat se contrahere tanquam cum nobili, & si res secus se haberet, nullatenus omninò se contracturum. *Sanchez. vbi supra n. 21. Gutier. de matr. c. 89. n. 6.*

Itaque matrimonium, de quo quæritur, dicendum est irritum esse, propter dissensum actualem pluries ab A. declaratum, ad tempus vsque & horam matrimonij; vt testibus probatum est: virtualemque in ipso contractu, ac post eum, vsque ad notitiam qualitatis B. vti A. iurata iubente Iudice asseruit: præsertim attentâ causâ, quam addit, non leui; quod si ignobili nuberet, præclusum sibi fore aditum ad Principem, à qua nunc habetur familiariter, & à qua pensione ampla honorata est, & promissis maioribus, non nisi nobili applicabilibus: ac deinde quod cum primis nuptiis medici filio ignobili nupsisset, deserta fuerit ab omnibus consanguineis: cùm secundas nuptias cum nobili contraxisset, rursum multos numerarit amicos: apud quos & in rebus afflictis solatia inuenit.

1. *Præsertim cum & dolus contractui causam dedit, & falsi fabrica.*

Nullitatem auget, quod non tantùm per dolum dantem causam contractui (quem multi sufficere ad nullitatem matrimonij existimant, *citat Sanchez. vbi supra n. 17.* quamquam communiter secus fit. *c. cum in apostol. X. de spons. Sanch. ibid. n. 18.*) & simulationem nobilitatis B. in amicitiam A. se insinuauit, atque huc vsque perduxit; sed etiam quod cùm B. postulatio reiecta esset, nisi probaret se nobilem, atque is in se illud suscepisset, falsa testimonia, & sigilla fabricauit, quibus nobilitatem suam firmauit, instrumentorumque fidem

2. *Falsorumq; instrumentorum fidem sponsa secuta est.*

se secutam iurauit A. atque ita contraxisse: atqui si ex falsis instrumentis, aut testimoniis lata est sententia, si falsitas, & Iudices instrumentorum testimoniorumue fidem secuti probentur, nulla est sententia. *tot. tit. C. si ex falsis instrumentis. l. diuus. D. de re iudic.* ad eundemque modum dicendum omninò videtur A. per dolum dantem causam contractui non tantum, sed & falsa instrumenta, sigilla, testimonia inductam ad contrahendum nulliter contraxisse.

CONSULTATIO IX.

De primi & secundi matrimonij probatione, & prolium legitimitate.

PErplexa quæstio est, annis nunc penè sexaginta agitata, ex facto quod ante Conc. Trid. publicationem, quæ hîc facta est anno 1564. accidit, vt scilicet A. ex M. proles plures excitaret, ac deinde L. in facie Ecclesiæ vxorem duceret, aliasque proles procrearet, aliquot deinde annis hanc relinqueret, primæ adhæreret, reliquumque cum ea vitæ exigeret; exinde vtriusque M. & L. proles legitimas sese, & hæredes esse contenderent.

Extra controuersiam est natas ex matrimonio cum secunda inito legitimas esse: eò quòd publicè & solemniter contractum sit, cum bona fide secundæ. *c. peruenit. c. ex tenore. X. qui filij sint legit.* 1. *Proles è secundo publico legitima per bonam fidem.*

De natis ex prima controuersum est; quia de illius cum A. matrimonio disputatur, quod hi asserunt interuenisse; ex secunda nati, negant. 2. *Et ex primo si probetur.*

Equidem clarum est matrimonij probationem difficilem esse, si non publicè accidit; præsumptiones tamen admitti; ex annuli subarratione; tractatu, cohabitatione, famâ, confessione, traductione, muneribus, osculis, amplexibus, copulâ. *de quibus latè Mascard. de prob. vol. 2. conc. 1022. vsque ad 1036. Menoch. l. 3. præsumpt. 1. Paleot. de Nothis l. 1. c. 19.* quo loco etsi quoad ipsos parentes difficilior sit præsumptio matrimonij, *communiter tamen omnes,* inquit, *aliter de filiis, aliter de nuptiis statuendum putant:* & concludit cum Accursio, quoad coniuges fornicationem; quoad filios reuoluto mantello verum & iustum matrimonium existimandum, ipsosque legitimos habendos. quibus & fauet Farinac. *decis. crim. dec. 322. n. 1. 244. 277. n. 1.* quod quomodo etiam in dubio statuendum sit, prosequitur *c. 20.* & *Mascard. concl. 1026.* quomodo & Innocent. III. probatione legitimorum natalium sacris initiandum illum onerat dumtaxat, quem contrarius rumor grauat. *c. accedens de purg. canon.* & idem Innoc. III. *in d. c. ex tenore.* decidendo casum *in fauorem,* inquit, *prolis potius declinamus.* vnde in casu c, & ex ea causa priores & secundæ proles erant legitimæ. Quamquam clandestinum matrimonium non habet eundem fauorem, nec ex eo proles, quamuis bona fides alterius coniugis, vel vtriusque subsit. *c. fin. §. si quis vero. X. de clandest. desponsal.* 3. *Plenius quoad coniuges, benignius quoad proles.*

San-

Sanchez. de matrim.l.3. diſp.42.43.44.45. ſed in caſu impedimenti præexiſtentis hæc accipio, in quo loquitur *d.§.ſi quis.* adeoque extra caſum impedimenti tunc exiſtentis non eſt à priori iure, aut fauore matrimonij, & prolium recedendum.

4. Quoad reſpectu parentum confeſſio admodū valet.

Sed inter omnes matrimonij probationes nulla efficacior ipsâ confeſſione coniugum. *c. tranſmiſſa, X. qui fil. ſint legit. c. per tuas de prob. gloſ. in c. ſuper eo. v. confeſſionem. X. de eo qui cognouit conſang. Maſcard. de prob. v. 2. concl.* 1029. ſicut & aliàs confeſſus in iure pro iudicato eſt. *l. vnic. C. de confeſſ.* vnde clandeſtinum ab iis publicatum recipitur ab eccleſia, tanquam ſi à principio in eccleſiæ conſpectu contractum foret. *c. 2. X. de clandeſt. deſponſ.* vtpotè quod reuerà à principio ſubſtitit, etſi pòſt demum manifeſtetur.

Et in terminis controuerſorum natalium, & ſucceſſionis viri & mulieris verbo ſtandum deciditur. *d. c. tranſmiſſa niſi contrarium certis,* inquit, *indutiis & teſtibus conſtiterit,* rectè ſanè cùm & pater, ſi naturalem filium vel ſolum nominauerit *ſuum*, neceſſarium hæredem efficiat. *Auth. ſi quis. C. de natural. liber.* cùm bonorum ſuorum dominus & arbiter ſit. vnde etſi patet moriens ſuper quantitate patrimonij iuret, inter hæredes diuiſuros iuramentum ſeruandum eſſe decretum eſt. *in Auth. de iureiurando à moriente præſtito.*

Sed & pro ipſo matrimonio tamen recipitur confeſſio, non contra: *textus in d. c. ſuper eo. Maſcard. d. c.* 1029. *n.* 7. propter vinculum ſacramenti, quod per colluſionem coniugum fortaſſe ſolueretur.

Neque ſolus tamen fauor liberorum *d. c. tranſmiſſa*, neque ſolum alterius præiudicium hæc diuerſimodè ſic operatur: *c. ſuper eo. de conſang. & affin.* vbi ſponſæ de futuro quæ ſponſum petit, ſponſus abiudicatur ex ſola ſponſi confeſſione de impedimento, ſi fama tamen loci & hoc habet: quæ non eſt plena probatio, *ſed,* inquit Pontifex, *cùm eſſet ſponſa tantummodo de futuro,* in fauorem animæ, ne periclitetur ſponſa., ſi reuerà ſubſit impedimentum.

Quemadmodum & in *d. c. per tuas. X. de probat.* mulier conſtanter aſſeruit aliquem ex concubina ſuſceptum; poſtmodum eius iuramento in contrarium præſtito non ſtatur: quamuis præſumptus conſobrinus concubini neptem deflorarit; ita vt hæc, non obſtante floris virginei iacturâ, in maritum illum poſtulare non poſſit.

In quo capite illud etiam eſt obiter animaduertendum, priori confeſſioni ſtandum eſſe, ſi ſeriò facta ſit, aduerſus ſecundam etiam iuratam; cùm alioquin non teſtis dicto primo iniurato, ſed ſecundo iurato credi ſoleat. *Myns. obſ. 6. obſ. 14. l. 2. obſ. 86.* quod tamen an ſatis conueniat cum generali ratione, quam allegat Pontifex in *d. c. per tuas.* non eſt huius loci.

5. Sed ſecundū

Enimuerò *d. c. 2. X. de clandeſt. deſponſ.* adijcit ita recipi clandeſtinum matrimonium ab eccleſia, niſi rationabilis cauſa præpediat: quamlis eſt matrimonium ſecundum in facie eccleſiæ contractum. *Panorm. ibid. & Vivianus in Rationali Iur. can. Tuſcus V. matrimonium conc.* 152. *n.* 12. præiudiciumque prolium ex eo natarum. nam quamuis ipſæ legitimæ ſint propter bonam fidem matris, *d. c. ex tenore.* nihilominus tamen in bonis patris, quæ ſolæ habuiſſent, iam habituræ ſint cohæredes; & tales quidem, qui iure primogenituræ gaudeant.; adeoque feuda & maioratus auferant; quippe *d. c. 2. de clandeſt. deſponſ.* dicit clandeſtina matrimonia, cùm publicantur, ita ab eccleſia comprobari, tanquam ſi à principio in eccleſiæ conſpectu contracta forent, & ita retrotrahi: & quia ſic nati habent ius primogenituræ, & cùm publicatum iam eſt, quod fuit clandeſtinum, ſi non ſubfuit impedimentum, filij retrorſum cenſentur legitimi. *d. c. 2. Sanchez. d. diſp. 42. n. 8.* matrimoniū admodum cū eneruatur.

Itaque non aliter cùm ſecundum matrimonium, & ex eo prolium præiudicium intercedit, prioris clandeſtini publicatio ab eccleſia recipitur, quam vt loquitur *d. c. ſuper eo. X. de eo qui cognouit conſ.* niſi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant. 6. Niſi rationabiles & fide dignæ probationes accedant.

Rationabiles, & quantâ fide dignæ ſint præſumptiones ex cohabitatione, nominatione, tractatu, copulâ, aliiſque pertinent ad Iudicis arbitrium, prudentiam, & diſcretionem: quæ & in concurſu contrariarum probationum, præſumptionumque librat validiores: *Menoch. de arb. caſ.* 526. & iuxta eas animi motum inclinat: & quia quot homines, tot ſententiæ; facilè per præſumptiones itur in contrarias opiniones; vt in hac cauſa toties accidit: eoque facilius quòd, vt diximus, clandeſtinum exſtante impedimento matrimonium conſuetos aliorum fauores à iure nō habeat; neque pro eo, exſtante ſecundo publico, præſumatur: adeoque illud clarè demonſtrari debeat, ac plenè probari. *Maſcard. vbi ſupra conc.* 1016. *n.* 10. regulari tamen plenitudine. *Tuſc. V. matr. conc.* 152. *n.* 17. *& ſeq.* 39. *& ſeq.*

Quod cùm accidit, plenèque clandeſtinum probatum eſt, non concidit ob ſecundum, quamuis hoc plenius, & ſuperabundè probetur. quippe diuerſa facta ſunt, quæ ſe inuicem non tollunt: ideoque nec eorum probationes pugnant, adeo vt matrimonium clandeſtinum duobus teſtibus omni exceptione maioribus probatum non eneruetur, quamuis alterum poſtea probetur contractum in conſpectu exercitus, ſeu mille teſtium. (idem eſto iudicium de quocumque alio probationum genere duobus integris teſtibus æquiualenti) quia vtrumque factum conſiſtit, nec vnum aliud tollit. *atq; ita optimè cenſet Cucchus inſt. maior. l. 5. tit. 11. n. 80. & ſeq. & quos allegat, Sanch. de matr. l. 3. diſp. 45. in fine.* 7. Quæ vbi ſunt, primū à ſecundi probationibus non eneruatur.

Sed & caſum habemus in terminis expreſſum *in c. per tuas. X. qui fil. ſint legit.* vbi vterque coniux ad alia vota tranſiuerat, quin imò maritus ad ſecunda & tertia; & tamen per legitimos 8. Præſertim reſpectu prolium.

timos testes primum probatum, & pro eo pronuntiatum est ab Innoc. III. *inductis*, inquit, *probationibus innitentes.* vbi idem Pontifex narrat priorem haberi visam fuisse concubinam, maritum porrò cùm ageret in extremis, eum quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituentem, legitimum filium appellasse: quæ nominatio, hæredis institutio, & mortis instantia magni est momenti: vt propterea credi possit ibidem Innocentius non dixisse legitimis testimoniis innitentes, sed generaliter inductis probationibus, vt supra meminimus loqui *c. super eo. X. de eo qui cognouit consang.* de rationabilibus & fide dignis probationibus.

Adeoque quando arbitrio Iudicis plenè probatum censebitur clandestinum matrimonium prius, quocumque genere probationis; non eneruabitur à secundo, quamuis multò plenius probato. sicut in pari probatione adhæretur primo: *c. si inter. X. de sponsal. tit: X. de spons. duorum. Tusc. V. matr. conc. 145.* etiam præsumptiuo. *c. is qui fidem. de spons. Tusc. ibid.*

Porrò vbi plenè prius non est probatum, non poterit discedi à secundo plenè probato. *tot. tit. X. de spons. duor. c. sicut. X. de testib. c. tenor. X. de re ind. Mascard. de probat. v. 2. con. 1026. n. 9. Tusc. vbi supra n. 7.* neque lotus est iuramento. *d. c. per tuas. X. de prob.* cùm & generatim matrimonij causa ardua plenas, & claras probationes exigat: *c. 1. de cons. & affin.* lie tamen quod testes idonei recipiantur in eo iungendo, soluendoque; etsi non omni exceptione maiores: *c. videtur nobis. X. qui matr. accus. pos.* quod rectè examinat Mascard: *ibid. conc. 1022.*

9. Præsumptiones & indicia plenã probationem faciunt, qualia in casu præsenti.

Plena autem probatio etiam conficitur ex indiciis & præsumptionibus à iure admissis, ad quam & imperfectæ probationes coniunguntur: *Mascard. vbi supra conc. 1032. n. 20.* v. g. A. iuuenis M. venustam puellam deperiit, procatus est, annulo subarrauit, domum traduxit annuentibus M. parentibus, probis & honestis, cognouit, torque aureo donauit, gestamine tantùm nobilium, non vilium, veste splendidâ matrimoniali, mensa, communi vitæ societate, in domesticos imperio, vxorio nomine, parentes, & consanguineos palam visitantes affinium appellatione, prolem natam legitimam vocauit, Abbatem H. patrinus vt esset rogauit, & is assensit, fama vxorem, & prolem legitimam vulgauit, L. ex consilio plurium Theologorum deseruit, & cum M. reliquos vitæ dies exegit, tanquam cum vxore, in profanis & sacris, vtpote publicè sic ecclesiæ sacramenta vtroque sumente, ea moritura iurata se desponsam, & fide matrimoniali vtrimque de præsenti præuia cognitam, A. adstante & fauente asserit, ei palam in ciuitate insigni iusta persoluit, insignibus prælatis, pullatis filiis, pullatus ipse, publicas preces per omnia dominia sua pro ea, sub vxoris nomine, fieri voluit, totumque annum luxit: ad L. à qua diuerterat, redire obtulit, si matrimonium aliàs nulliter initum, vt Theologi dixerant, iuxta ritum ecclesiæ repetere vellet: idque ea renuente in diuortio mansit vsque ad mortem: solemniter testatus legitimam M. vxorem, & ex ea liberos legitimos fuisse; eosque testamento hæredes scripsit: quando nemo salutis suæ immemor esse, minus nouo se delicto irretire velle præsumitur, sed vltimum iudicium, celites, atque inferos cogitare. secus, quam Titus Barrulus *apud Valer. Max. lib. 7. c. vlt.* qui Lentulo Spintheri decedens suos annulos perinde atque vnico hæredi tradiderat, quem nulla ex parte hæredem relinquebat. quantum, exclamat Valerius, illo momento temporis conscientia (si modo vires, quas habere creditur, possidet) à teterrimo homine supplicium exegit! inter ipsam enim fallacis & ingratæ culpæ cogitationem spiritum posuit, quasi tortore aliquo mentem eius intus cruciante, quod animaduertebat è vita ad mortem transitum suum & superis diis inuisum esse, & inferis detestabilem futurum. Atque hæc cum M. mortua esset, nec fictioni præmium restaret, & pleraque supradicta antequam de secundis nuptiis cogitaretur, cũ acciderint; in procliui est, vt statuatur pro primo A. & M. matrimonio, vt plenè probatum censeatur.

10. Maxime intuitu prolium.

Sed multo procliuius vt id credatur ad effectum, vt proles legitimæ censeantur; ad quẽ probationes non æquè validæ necessariæ sunt, sed vel præsumptiuas sufficere voluit Gemin. *cons. 27. incip. super dub. n. 9. & seq. Martha de iurisd. p. 2. d. 8. n. 21. post Baldum, Decium, Puteum, imo communem opinionem glos. & DD. in c. lator. X. qui fil. sunt legit. Gemin. d. cons. 27. n. 9. & 10. adde quæ initio diximus.*

11. Quas & legitimat bona fides.

Cui opitulatur maximè quod etsi verum non fuisset inter A. & M. matrimonium ob fictionem A. quam fortè ex inæqualitate nobilitatis, & diuitiarum aliqui deducunt, (quam tamen cum forma eximia pariari Mascard. Tuscus, alij tradunt) seu quemcumque errorem facti, aut intricati iuris; tamen ob bonam fidem eiusdem M. accedentibus circumstantiis, dictis etiam coram ecclesia gestis, ex ea sint natæ proles pro legitimis simpliciter, & absolutè sint habendæ. *c. cum inter c. prælatum. c. ex tenore. X. qui fil. sunt legit. c. cum inhibitio. X. de clandest. despons. Gemin. cons. 27. Couuar. de matr. p. 2. c. 8. §. 1. Sanch. de mat. l. 8. d. 3. 4. n. 4. 6. Ruin. cons. 108. l. 3. Trentacin. Resol. l. 3. tit. de mat. r. 4. num. 17.* vt in famoso arresto Martini Guerra, *de quo Maynard. notab. q. l. 4. c. 6. Papon. arr. l. 22. tit. de adult. ar. 20. Coras. in comment. ad d. arrest. obs. 11. & 96.* bona enim fides tantumdem præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est. *l. bona. 179. D. de reg. iur.*

CON-

CONSVLTATIO X.

Comparatio teſtium facienda, & quibus potiſsimùm deferendum.

CVm pro cauſa matrimonij & filiorum legitimitate c. ex *tenor. X. qui fil. legit.* in dubio cenſendum credatur, & teſtibus duobus affirmantibus ſtandum potius, quàm mille negantibus; *gl. in l. diem §. ſi plures. D. de Arb.* denique quamquam ad matrimonium probandum teſtes idonei atque legitimi requiri videantur, *c. atteſtationi. X. de deſp. impub. c. conſult. X. de ſponſ.* tamen cùm à ſuperſtite ad ſucceſſionis, & liberorum legitimationis effectum agitur, leuior probatio ſufficiat: *Farinac. deciſ. crim. 67. & 322.* teſteſque omnes boni præſumantur, niſi contrarium probetur, valdè bono loco eſſet cauſa C. de cuius matrimonio planè & ſimpliciter teſtimonium dicunt, tanquam qui oculis & auribus præſentes fuerint teſtes quatuor, atque de relatu plures; niſi in contrarium prodiiſſent plures, digniores, ex veriſimilitudine rerum vt probantur geſtarum negotij naturæ conuenientiora adferentes. his enim tribus momentis teſtes eorumque dicta librandа eſſe proponit *lex. 21. §. ſi teſtes. D. de teſt. Minſing. cent. 4. obſ. 38.* vt confirmet Iudex motum animi ſui ex argumentis, non tantùm teſtimoniis, iiſque quæ rei aptiora, & verò proximiora eſſe comperErit *d. §. ſi teſtes.* hoc liquidem potiſſimum eſt momentum: alterum dignitas teſtium, *vt honeſtioribus potius fides adhibeatur l. 8. C. de teſt.* iiſque quorum religio in Deum probata eſt: *Crauet. conſil. 169. Cephal. conſ. 775.* nobilibus: *Nov. 90. c. 10. Tiraq. de nobil. c. 20. n. 33.* dignitas enim, fides, mores, grauitas, & conditio cuiuſque diligenter examinanda eſt, vtrum quis decurio an plebeius ſit; an honeſtæ an culpatæ vitæ; locuples vel egens; inimicus ei aduersùs quem, amicus pro quo teſtimonium dicit; *l. 2. & 3. D. de teſt.* tum denique numerus momentum facit, ſed reliquis debilius. *d. §. ſi teſtes.*

Cùm igitur aduersùs C. Pro E. producti ſint teſtes, eccleſiaſticâ præfecturâ & ſacerdotio præditi, centuriones, & nobiles, numero etiam plures, qui rerum argumenta ſub tempus quo contractum foret, ante, ac pòſt geſtarum, tanta probauerint, vt morali iudicio poſſibile vix ſit ea ſtare poſſe cum veritate contracti matrimonij, & cùm hi quos diximus quatuor pro matrimonio teſtati, gregarij tantùm milites ſint, qui quamuis generali iuris præſumptione & iudicis militaris atteſtatione, pro bonis habeantur; tamen ſpecialior præſumptio aduersùs illos eſt, à conditione militari, ob quam verſus cenſorius nullam fidem tribuit pietatemque viris, qui caſtra ſequuntur; quodque ex actis conſtet à ſuis eos ſignis pluries ad alia tranſiiſſe. quod vt hodie non ſit tantum crimen, ob iniquam ſolutionem, quantum ſub Romana diſciplina fuerit; tamen non eſt extra reatum, etiam ſecundùm edicta Principum noſtrorum. quamquam angùſtia nerui bellici ſæpius conniuentiam generet. egentes hi ergo, nec omni exceptione maiores, opportuni fuerunt lachrymis, precibus, pretio C. de qua procliue eſt ſuſpicari (quod quartum momentum facit apud *Minſing. poſt Hoſtien. d. obſer. 38.*) quod expugnarit pauperes hoſce, & viles animas, quæ annulis, torquibus, nummis tentauit probitatem teſtium digniorum. accedendum iis eſt ergo quibus in contrarium authoritas, dignitas, nobilitas, numerus, & clarior lux veritatis aſſiſtit. Hæc enim bilancem inclinant. *d. l. 2. & 3.* vt quamuis illi corrupti non doceantur, hi tamen ad deciſionem præponderent.

Quæ teſtimoniis obiiciuntur in hac cauſa matrimoniali locum non habent, quæ aſtricta non eſt ordini iudiciario. *Clemen. ſæpe de verb. ſignif. Clemen. diſpen. de Iud.* in quo nimium indies in foro hallucinantur practici: atque ita fidem faciunt teſtimonia lite non conteſtata, recepta, quod diſertè d. Clem. permittit. Præſertim cùm hæc etiam quæ moram non patiuntur fieri poſſint apud iudicem incompetentem. *l. fin. C. de teſtib.* Atque ita à Iudice militari auditi teſtes, qui in expeditionem ire debuerunt, apud iudicem Eccleſiaſticum fidem faciunt. Qui tamen ad examen repetere eos poterit, ſi ex conflictu, ex bello redierint, ac inueniri poſſint, ſi ex eorum dicto cauſa pendebit, aut iudex animi ſui motum ſit confirmaturus. *Cauſa matrimonialis ab ordine iudiciario exempta.*

CONSVLTATIO XI.

Quis raptus matrimonio ſit impedimento?

1. VAlde leges ciuiles, ſacri canones, & Concil. Tridentinum raptum abominantur. leges implacabiliter; vt ne quidem vnquam raptorum cum raptis permittat matrimonium. *l. vnic. C. de rapt. virg.* mitius canones tamen recipiunt, vt cùm diſſenſio tranſit in conſenſum, & quod ante diſplicuit, incipit placere; legitimè rapta contrahat. *c. fin. X. de rapt.* etiam poſt Concil. Tridentinum *d. c. 6. de reformat. matr.* cùm loco nunc tuto, extra rapientis poteſtatem, eſt conſtituta. *Raptæ conſenſus ad validū matrimonium ſufficit.*

2. Nam quod ad alias attinet, quas formant, raptus ſpecies; earum nullæ ab eccleſia inter matrimonij impedimenta receptæ ſunt. vt ne quidem ſi rapta conſentiens inſciis inuitiſque parentibus abducatur, matrimonium inualidetur. ideo quod illius ſubſtantia in ſolo conſiſtat conſenſu contrahentium, habilium perſonarum. *c. tùm lecum. de ſponſal. c. accidens in fin. X. de rapt.* ſine quo nec in eccleſia, nec in re publica ſit poteſtas aliquos coniungendi: *Illius ſolius defectus matrimonium irritat.*

Sanch.

Sanch. de matr. lib. 2. c. 27. sed meminerimus oportet Concilium Trid. nunc omnes, qui illius formâ non seruatâ contrahere attentant, ad sic contrahendum inhabiles reddere: ideoque idem Concilium Trid. in rapta non aliud requirit, quàm vt extra potestatem raptoris loco tuto sit constituta, & raptorem in virum habere consenserit. *d. c. 6. de reformat. matr. Sanch. de matr. lib. 7. d. 13. n. 13.* vt omittamus iure etiam ad verum raptum requiri, vt adsit violentia; aliaque plura de quibus latè Sanchez.

Adeoque hæc obtinent, vt nec patria, tutoria, curatoria, mamburnica, vel dominica, vel regia potestas substantiæ matrimonij impedimentum præstare possit.

3. Non quorū est in potestate patria, aliaúe. Iure quidem ciuili statutum fuit, ne nuptiæ consisterent, nisi consentiant omnes, id est, qui coëunt, quorumque in potestate sunt. *l. 2. D. de ritu nupt.* in tantum vt iussus parentis olim præcedere deberet; *Inst. de nupt. in princ.* etsi exinde receptum sit, vt ratihabitio, seu scientis non contradictio, sufficeret. *l. si vt proponis. C. de nupt.* Verum tamen Paulus I. C. *lib. 2. sent. tit. 19.* eorum ait, qui in potestate patris sunt, sine voluntate eius matrimonia non contrahi; sed tamen contracta non solui.

Et hoc est, quod Concilium Trid. *d. c. 1.* declarat, quòd sancta Dei ecclesia ex iustissimis causis matrimonia filiorum familias sine consensu parentum contracta semper detestata est, atque prohibuit: nihilominus anathemate damnat eos, qui falsò affirmant ea irrita esse; & parentes ea rata vel irrita facere posse. id quod multò magis dicendum est de tutoria, curatoria, mamburnica potestate.

Vt iam, quod diximus supra, nihil dubitandum sit post anathematicam declarationem Concilij Trid. quin fidei orthodoxæ sit, clandestina matrimonia, quamdiu, & quæ ecclesia irrita non fecit, vt & filiorumf. sine parentum consensu contracta, rata esse; nec parentes ea irrita facere posse; nec alia irrita fecit ecclesia, quàm quæ sine parocho, vel alio sacerdote à parocho aut Ordinario delegato, & testibus fuerint contracta.

4. Vt serui etiā inuito domino validè contrahant. De dominica autem potestate Adrianus Pontifex *in c. 1. de coniug. seruor. iuxta verbum,* inquit, *Apostoli sicut in Christo Iesu neque liber, neque seruus est à sacramentis ecclesiæ remouendus, ita nec inter seruos matrimonia debent vllatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis & inuitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc dissoluenda.*

5. Subditi inuitis Principibus. De regia autem seu Principali potestate ita tonat Conc. Trid. *s. 24. de reform. c. 9. cum maximè nefarium sit matrimonij libertatem violari, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura exspectantur; præcipit S. Synodus omnibus cuiuscumque gradus, dignitatis aut conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè vel indirectè subditos suos vel quoscumque alios cogant, quò minus liberè matrimonia contrahant.* vt in Concilio Parisiensi 1. *c. 6. c. nullus. 36. q. 2.* non secus ac raptor damnatur, qui sibi puellam regis beneficio æstimat postulandam. vt illud sanè Concilium nullius matrimonia à Principum arbitrio voluerit dependere.

Nunc ergo, vt ad casum præsentem veniamus, maritus sub nulla erat potestate impeditiua matrimonij; non patriâ; patre pridem orbatus: non tutoria, curatoria, mamburnica; non tantùm per emancipationem, quæ iuxta totius Europæ consuetudinem primas nuptias consequitur; sed & per ætatem pridem solutus.

Eadem ex causa de matre nihil attinet dicere; quamuis matri & auiæ tutela permittatur: *Auth. matri. C. quando mulier tut. off.* & maximè per mores, honoraria. Verùm cum per naturam ei reuerentia à prolibus debeatur; eadem reuerenter requisita in has nuptias earumque renouationem consensit, & coram factam ratam habuit. 6. Filii inuitâ matre.

Desiderium porrò matris admodum spectatur cùm fortè de nuptiis puellæ quæritur; nec inter tutorem & matrem & propinquos de eligendo futuro marito conuenit. *l. 1. C. de nupt.* cuiusmodi in re exemplum est apud Liuium *lib. 4. dec. 1.* cùm tutor plebeio iuueni, mater nobiliori filiam elocare vellet; & magistratus secundùm parentis arbitrium dederunt ius nuptiarum: hocque decretum tutati sunt Romani; cum plebs & tutores Ardeæ grauem eius rescindendi causa mouissent seditionem; & vi puellam abducere vellent, adiuuantibus Volscis, Ciuilio Duce. 7. Sed hac cū tutore dissētiente cui deferendum.

Quid ergo si matris votum, concurreret cum aliquo tutore qui minorum gentium sponsam eligeret; & illa ex ea familia quæ non tantùm longo ordine summorum Principum stemmata & affinitates recenseat, non videbitur iusta dubitandi ratio, quin secundùm matrem censendum foret?

Superest dominica in seruos, Principalis in subditos potestas: de illa nihil aliud dicendum quàm seruorum matrimonia dominorum dissensu irritari non posse. *d. c. 1. X. de coniug. seruor.* aduersus rationem videbitur esse, vt eminentissimi subditi, Regum alteri, peiori statuantur loco, quàm serui. 8. Principes vt mamburni, sed irriti.

Quoad regiam autem Principalemque potestatem (quæ suaui, etsi barbaro, vocabulo multis in rebus, etiam mamburnica vocatur, vt docet Charond. *respons. lib. 9. resp. 4. lib. 1. r. 72.* & illic refert sacrosanctum illud Bosonis regis Burgundiæ *conseruabo Iustitiam, & rectum mamburnium*) ea, vt omnes subditos complectitur; ita multò magis regij sanguinis sobolem: sed vt in illis ad matrimoniorum nullitatem non pertinet, ita nec in hac eo extenditur. *d. c. 9. s. 24. de reform. mat. Concil. Trid. d. c. nullus 36. q. 2.*

Non est quidem ignotum augustam sobolem non solere pro arbitrio nubere; per nuptias multum ex re publica peti, firmamentum familiæ dici ad maiora nitenti, decus ac robur, maiora patefacere; petitas à Seiano Liuiæ nuptias meritò Tiberio fuisse suspectas; vt & 9. Principum consanguinei valide contrahant sine illorum assensu.

Asinium

Aſinium quod duxiſſet Vipſaniam Agrippæ filiam, ſuam ante vxorem; Athenienſes damnaſſe Iphicratem, Herodem Salomē, Dioniſium Tyrannum Siracuſanum relegaſſe Philiſtum, ſimilibus ex cauſis: eamq́ue ob rem ſolere politicos inter iura Maieſtatis referre ne quis regij ſanguinis ſine aſſenſu, elocationeúe regia nubat: idq́ue Carolus *le Bret in tractatu de la ſouueraineté l.1.c.8.* etiam in Francia obtinere contendit, & potentiorum tum demum legitima eſſe matrimonia, ſi ſint è re publica; pluribus argumentis, ſed politicis; & quæ nihil pertineant ad ſacramentum matrimonij; illiuſq́ue inducendam nullitatem: cùm *matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori*, inquit D. Gregor. *c. Euphemium. 2. q. 3.* nec irrita eſſe poſſint, quamdiu, inquit Concilium Tridentinum *d. c. 1. eccleſia illa irrita non fecit.* cuius nullum in Francia profertur priuilegium, aut decretum aduersùs anathema, *d. c. 9.* Ex aduerſo, vt ſæpius etiam cum Flandris, & maximè Guidone Comite fuit diſputatum, quaſi non liceret vetere Francorum lege extra regnum ſine Regis aſſenſu nubere, & Guido filiam Philippam Anglo deſpondiſſet; in reatum & carcerem actus eſt, contendens matrimonia vbique gentium eſſe libera. & licet tum Bonifac. VIII. tum Ducis Sabaudiæ interuentu à Paribus Franciæ liber eſt declaratus; coëgit tamen Rex vt filiam Pariſios mitteret: at rurſus poſtea Bonifacius iuſſit, vt puellam patri & oppida reſtitueret. *vt Meierus in annal. Flandriæ ad annum* 1296. *quem ad illum ſequitur Bzouius, & priora narrat Sueyro in annal. Flandria anno* 1296. Vt ſummum quod quiſpiam ex illo politicorum argumento conficere poſſit, id foret; quod de matrimoniis filiorumfamilias ſine conſenſu parentum initis d. c. 1. tradit, *& latè ſupra diximus*, quod etſi eccleſia illa deteſtata ſit; tamen rata ſint; nec parentes ea irrita facere poſſint: inconſulta quamuis, & maculoſa. Sed & ſæpè etiam infelices exitus ea ſunt ſortita, quæ iuxta politicas illas regulas dumtaxat erant contracti. vt Ludouici VII. & XII. Henrici Magni cum Magareta Valeſia, aliaq́ue; & contentio illa Philippi Pulchri Regis, & Guidonis Flandriæ Comitis totam Galliam, Angliam, Belgicamq́ue quaſſauit, Germaniam, alioſq́ue.

Sunt & alia exempla, & nobile illud imprimis Iudithæ, filiæ Caroli Calui, viduæ Arnulphi Regis Angliæ; quæ in Franciam rediens à Balduino Ferreo in vxorem inuito patre accepta eſt. & à Rege quidem ille hoſtiliter habitus; & à Franciæ Prælatis excommunicatus eſt; quaſi ob raptum. ſed quod ipſa conſenſerat, ſeu principio, ſeu matrimonio conuento, interueniente Nicolao I. matrimonium renuit; pax regia, & ditio Flandrica in dotem aucta eſt. Ludouicus Balbus eiuſdem Calui filius inuito itidem patre Anſigardam duxit; & quamuis pater repudium filio perſuadere non potuerit; ſucceſſorem tamen in regnum habuit; & hic liberos ſuos Ludouicum & Carolomannū: qui omnes regno Franciæ imperarunt; nec matrimonium irritum, nec liberi illegitimi habiti ſunt. ſed & Caroli Audacis filiam hæredem Belgicæ, Burgundicarumq́ue ditionum Ludouicus XI. filio ſuo Delphino ambiebat; illa inuito Rege nupſit Maximiliano Auſtriæ Archiduci: nec per ſomnium quidem illud matrimonium quis nullitatis inſimulauit. vnde nunc tota ſtirps Auſtriacorum tantis natalibus. Ludouicus etiam Malanus Flandriæ Comes filiam vnicam deſtinabat Edmondo filio Regis Angliæ, inuito Rege Franciæ: qui apud Pontificem egit, ne diſpenſatio ſuper conſanguinitate ſponſis tribueretur; non ſuo marte impedimenta matrimonij poſſe ſe ſtruere exiſtimauit. & nupero ſeculo cùm quidam ex auguſta domo filiam omninò nobilitate imparem deperiret; matrimonium irritatum non eſt; ſed iuſſus tantum abſtinere à principalibus titulis; Marchionis nomine eſſe contentus.

10. Eccleſiæ eſt non Principum ſtatuere impedimenta matrimonij.

Fateamur id quidem oportet, vt ſicut parentes inconſulta filiorum matrimonia ſuauiter, etiam exhæredationis metu, prohibere poſſunt; (*de quo Sanchez de mat. l. 4. d. 24.* eoq́ue declarat d. c. 1. *Concil. Trid. de reformat. mat.* quod ea, quæ filiif. contrahunt inuitis parentibus eccleſia ſemper eſt deteſtata) ita & poſſe Principes, ne ſubditi contrahant cum publicis hoſtibus; aut alias ſuſpectas affinitates ambiant: vt & domini feudorum, ne vaſalli cum priuatis illorum inimicis fœdera nuptiarum ineant. tamen id ad politicos tantùm effectus, & reſpectus pertinet, non ad matrimonij ſubſtantiam. quemadmodum & omnia quæ le Bret *de la ſouueraineté l. 1. c. 8.* ſententias ex Tacito, aliiſq́ue gentilibus citat, & poſteriorum temporum; quoad ſeculares reſpectus; non matrimoniorum vinculum, & ſacramenti irritationem. quamquam etiam Honorius conſtitutionem quandam veterem Neapolitanam ſuſtulit; quâ interdicebatur vaſallis, ne ſine Regis authoritate nuptias inirent. cùm ea debeant plenâ libertate gaudere; quæ non eſt in iis, qui dependent ab alieno arbitrio. *c. ſuper eo. X. de cond. appoſ. l. turpia. D. de legat. l. cum talo. §. ſi arbitratu. D. de condit. & demonſtrat.*

Siquidem matrimonia hodie reguntur iure poli, non iure fori: nec irrita fiunt, quæcumque eccleſia irrita non facit. nec Principum chriſtianorum eſt ſtatuere impedimenta matrimonia chriſtianorum dirimentia. quod probant authores longo ordine citati à Sanch. *de matr. lib. 7. diſp. 3. n. 1.* & licet ipſe *n. 2.* Principibus aſſerere velit eam poſſe competere non omninò diſſentiente Baſilio Pontio *de matr. l. 6. c. 1. & 2.* tamen *n. 3.* fatetur Sanchez, Principibus chriſtianis inter chriſtianos non eſſe conceſſam; ſed ab eccleſia interciſam, eccleſiæq́ue reſeruatam: *per textum d. n. 1. & hic ſupra plures citatos.* quod, vt detur non aliquo diſerto generalique textu exprimi; præſupponit tamen ex traditione eccleſiæ, vſuq́ue perpetuo Concilium Trid. *d. c. 1.* decidens clandeſtina matrimonia non eſſe irri-

ta, quamdiu ecclesia illa irrita non fecit, non Principes.

11. Vnde quamuis *in l. vnic. C. de rapt. virg.* improbatum esset matrimonium raptæ cum raptore; tamen *d. c. fin. X. de rapt.* id est permissum: multique alij per leges ciuiles nuptias contrahere vetiti, per canones sunt permissi, *v.g. l.16.33.47. D. de rit. nupt. C. de interdicto matrimonio inter pupillam* & tutorem seu curatorem liberosque eorum, C. si quàcumque præditus potestate, vel ad eum pertinentes ad suppositarum iurisdictioni suæ aspirare tentauerint nuptias. Et per *l.67. D. de iure dot. l. 7. de agnosc. liber.* contractum inter liberum, & ancillam matrimonium pro nullo habetur: cui & conformis citatur vetus lex Salica *relata in libro legum Salicarum tit. 14. §. 11.* ne inter liberas seruilesque personas matrimonia ineantur. quæ tamen ecclesia abrogauit omnia; & in contrarium etiam seruorum coniugia rata esse declarauit, *d. c. 2. de coniug. seruor.*

Vnde multæ nuptiæ iure ciuili irritæ canonico valent.

12. Iure meritoque ex eo argumento, quo vtitur Vrbanus III. & Innoc. III. *in c. penult. & vlt. X. de secund. nupt.* quòd in quæstionibus matrimonialibus seculares leges non dedignentur sacros canones imitari, iisque cedere: vt propter authoritatem D. Pauli soluta à lege viri in domino nubit, cui voluerit: concessa ergo ab Apostolo rectè vtitur potestate, quisquis matrimonium contrahit, quod nulla Apostolica decreta interdicunt: si per illius licentiam, & authoritatem, etiam infamia legalis nubentis intra annum luctus aboletur, *d. c. penult. & vlt.*

Ex D. Pauli authoritate quàdiu non sunt Apostolica interdicta.

Sic & *in c. quod super his. X. de consanguinit.* non obstante consuetudine canon seruatur, vetans coniunctiones ibi narratas, & refert Synodus Romana sub Zacharia *c. 15.* quomodo Germaniæ Archiepiscopi, & Reges prouinciæ petierint Apostolica præcepta, qualiter eis liceat coniugia copulare. & Cabilonensis sub Carolo *c. 28. de affinitate*, inquit, *propinquitatum, & in quibus gradibus matrimonia coniungenda sint, ad canones recurramus*: idemque de reliquis impedimentorum generibus est iudicium.

13. Quæ in cõiunctionibus spectantur.

14. Et verò vt daretur, dicis gratiâ, posse Principem statuere impedimentum dirimens inter christianos; tamen vt ditio eius suos habet terminos; ita potestas eius, imperium, & edicta eodem circino circumscribuntur. vt extra sphæram suam non porrigantur, ne quidem aduersus alioquin subditos: quod & in hac ipsa re fatetur Sanchez *d. l. 7. disp. 3. num. 10.* quoniam extra territorium ius dicenti non paretur impunè, *l. fin. D. de iurisdict.* quod assumit Bonifacius VIII. *in c. 2. de const. in 6.* atque inde decidit non ligari subditos constitutione pœnali sui Episcopi, dum extra illius diœcesim fuerint. quomodo & D. Paulus *1. ad Corinth. c. 5.* etsi alio in genere, quid mihi, inquit, de iis qui foris sunt iudicare? & hanc sententiam docet generatim idem Sanchez, *& numerosi Doctores quos citat lib. 3. disp. 18. num. 18.*

Neque ciuiles leges porriguntur extra ditionem.

Vnde resultat, vt quamuis in Francia Constitutio esset aliqua, quæ ad ipsam substantiam matrimonij porrigeretur; non accidentarias tantùm formas, eiusdemque solemnitates, quæque huic matrimonio impedimentum dirimens posset inijcere; vt non esse iam supra satis demonstratum est; tamen cùm idem matrimonium extra fines regni sit contractum, & rursus extra eosdem renouatum; extendi ad illud aut vllatenus id afficere nequaquam posset.

CONSULTATIO XII.

De filiisf. sine parentum, & minoribus, sine tutorum consensu contrahentibus iuxta edicta Belgica.

Imperator Car. V. in ditionibus Belgicis *anno* 1540. & Rex *anno* 1623. edicta proposuit contra filios 25. annis minores, sine patris, & matris; & minores sine consensu consanguineorum vtriusque lateris, & curatorum, cuiuscumque sint conditionis aut qualitatis matrimonium contrahentes: eosque incapaces reddidit omnium lucrorum, quæ alteri ab altero quomodocumque obuenire possent: permisitque eosdem exhæredari; neque impugnari permisit parentum iudicium, prætextu legitimæ alimentationis, aut etiam deuolutionis statutariæ: scilicet quæ multis locis hic obtinet, vt soluto matrimonio proprietas immobilium etiam à superstite profectorum in filios decidat: sed hanc auferri talibus permittit, sine præiudicio aliorum. non tamen comprehendit edictum maiorennes: neque quorum matres ad secundas nuptias transeunt, quando filij exspectare consensum non debebunt; dummodo debitè illum tum requisiuerint. 1.

Edicta puniunt tales omnis lucri nuptialis amissione, exhæredandi licentia concessa parentibus, quæ nec alimentorum, nec legitimæ deuolutionis statutariæ prætextu euacuetur.

In pœnam edicti Imperatorij non incidunt, qui interueniente magistratu contrahunt, quamuis parentes aut tutores dissentiant. ita enim habet edictum anni 1540. ad quod aliud anni 1623. est relatiuum, *l. asse toto. D. de hæred. inst.* atque non minus tribuendum Episcopo, si eius authoritas interuenit in re hac sacra: quia & ipse magistratus est. 2.

In pœnam non incidit qui permissu magistratus nubunt.

3. Etiam ecclesiastici.

Edicta agunt de solicitatoribus & seductoribus, nimirum puellarum, primum expressè, secundum per relationem: si quis ergo palam procatus fuerit annuentibus seu non prohibentibus tutoribus, & puella ei nubere voluerit, & sponte obuenerit; non incurritur pœna, etsi postea dissentiant tutores. nam edicta hæc odiosa secundùm corticem verborum sunt restringenda. *c. odia de reg. Iur. in 6.* 4

Sed qui publicè procati permittuntur, postea d. 'sufu in pœnam agi non possunt.

Edicta dolum & circumuentionem intendunt prohibere: quæ vbi non probantur interuenisse, locum non habent. *Hier. Grat. cons. 42. visis elegant. n. 11. vol. 1.* nam non obtinet pœna, 5.

Dolus & circumuẽtio exigitur.

pœna, vbi delictum non eſt, *l.Grauis. D.ad l. Iul. de Adul.* non eſt delictum, vbi deeſt dolus. quem etiam fatua cauſa excludit. *l.3. D.de lib. cauſ.*

6. Spontanea volũtas illa excludit. Spontanea etiam filiæ voluntas edicta excludit. vt Grat. *d. conſ.42.n.8.* de ſtatuto ſimili Bonon. nam cùm is caſus edictis non ſit expreſſus, relictus eſt iuri communi, vt ſit extra pœnam: *l.commodiſſimè.D.de lib. & poſth.l. ſi extrau.D.de cond.ob cauſ.*

7. Par etiam dignitas. Iterum ceſſant edicta, ſi digno nupſit, & magis ſi digniori: *Paul.Pariſ.conſ.9. incipiente eſto quod de iure n.22.& ſeqq. vol.3.* mens enim atque intentio eiuſmodi edictorum magis, quàm verba ſpectanda ſunt. ne ſcilicet per circumuentionem puella nubat impari, indigno, turpi, infami: *Alexand.conſ.97.incip.principalis dubitatio n.5.vol.1.* quia ceſſante ratione, hoc eſt imparitate, ſeu ignominia, ceſſare debet ſtatuti diſpoſitio: *l. adigere.§. quamuis. de iure patron.c.cum ceſſante. X.de appellat.* eandemque dicit communem opinionem, & caſu quo matrimonium citra delictum, dolum, & fraudes contrahentes in edictum incidiſſent, ex clementia Principis, & benigna cauſarum edicti interpretatione gratiam merentur.

8. Si tutor dignũ procum reiecit. Quod eò procliuius eſt, ſi tutores viri potentem proco digno antè collocare noluerint, qui negotium minoris, vt ſuum gerere debebant. *l.tutor ſecundùm dignitatem.§.1.l.à tut. in princ.D de adminiſt.tut.* qui ſi debitores pupillæ erant, eidemque ſi ſine liberis moreretur

9. Nec viripotenti dignũ quæſiuit. ſubſtituti, & dignum minore matrimonium auerſati, in dolo eſſe præſumuntur, imò probantur. *Barth. in l. tutor qui repertor. per illum text. verſ.ſi quis. D.de adminiſt. tutor.* vt venia digna ſit minor, ſi ſibi conſuluit.

10. Edicta matrimonium non impediunt: Porrò edicta nullum ſtatuunt matrimonio impedimentum. neque enim id poſſunt Principes. ſubſiſtit ergo ſecundùm formam Conc. Trid. contractum: ſed poſito quòd contrahentes in edicta inciderint, quæritur an euenerit conditio, qua parens eos ſuæ poteſtatis

11. Nec iura matrimonij, fecerit, cùm ad ætatem 25. annorum vel ſtatum approbatum peruenirent? atque iterum

12. Nec ſocietatem coniugalem; an per huiuſmodi matrimonium contracta ſit ſocietas coniugalis, quæ tota Brabantia obtinet? maritus factus ſit adminiſtrator omnium bonorum vxoris? tutor illius & mamburnus? &c.

Ad pœnam quoad attinet Paul. *lib.2. ſentent. tit.20.* docet filiif. matrimonium ſine conſenſu patris initum ratum quidem eſſe; ſed non iuſtum, non legitimum. Ideoque (quod ad ſecundum attinet) ſequitur legitimos iuris ciuilis ſeu ſtatutarij effectus non producere.

Sed id pridem per canones, & praxim ceſſauit; & cùm eam pœnam edictum non proponat; rectè Concilium Brabantiæ pridem iudicauit maritum talem legitimum mamburnum, & adminiſtratorem eſſe.

13. Sed huiuſmodi ſocietatis lucra meraj Cæterùm edicta omnem vtilitatem, quæ vni ab altero eiuſmodi contrahentibus obuenire poſſet, auferunt; ideoque ſi per leges ſocietatis coniugalis ea accederet, ablata cenſeretur. v.g. puella habet in pecunia parata centum millia florenorum, ſi communio coniugalis faceret ea communia, adeo vt ſoluto 14. Non induſtrialia.

matrimonio medietas competeret marito, eiuſue hæredibus; huiuſmodi lucra quæ à minoribus obuenerint edictum anni 1623. tollit; ſed vt ſocietatem impediat eorum quæ contrahentes ex induſtria ſua habituri ſint, edictis non cauetur. ideoque ſoluto ſine liberis matrimonio bona ab vxore illata redintegranda ſunt; & reſidua demum, vt acquiſita, diuidenda: ſed diminuta non videntur à marito reſtituenda; cùm in vim adminiſtrationis legitimæ conſumpta ſint, & in ſocietate ſors domino pereat; cùm ex acquiſitis reſtaurari non poteſt: & ideo lucrum nullum maritus faciat, in quod feruntur edicta. *Vide nihilominus diſſ.15.lib.2.Deckeri.*

CONSVLTATIO XIII.

De matrimonio caſtrenſi.

PArochus originis deſinit proprius eſſe in materia matrimonij, cùm quis domiciliũ mutauit. *Sanch.de mat.l.2. d.23. n.6.* parochus domicilij incipit proprius fieri. *c.fin. X. de parochi.c.is qui. de ſepult.in 6.* tametſi quoad munera & honores quis patriam mutare non poteſt. *l.aſſumptio.D.ad municip.l.origine.C.de municip.l.10.* tamen domicilium aduentitium ſemper mutare poteſt etiam quoad munera. *l.domicil.in fin.D.ad municip.* facto & re ipsâ illud transferendo non nuda conteſtatione. *d. l.domicil.l.non vtiq.v.conſtit. D.eod. l.ciues. C.de incol.lib.10.* 1. Mutato domicilio parochus originis deſiſit, domicilij incipit proprius eſſe.

Obſcura tamen ex facto eſt ratio acquirendi domicilij, per illudque proprij parochi; ideoque titulo de *incolis.C.lib.10.* additur, *& vbi quis domicilium habere videatur, & de his qui ſtudiorum cauſa in aliena ciuitate degunt.* 2. Domicilium ſtabilitatẽ, & ſedem exigit.
incolæ certè domicilium habent. *l. domicil. D. ad municip. incola is eſt; qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, & quem Græci paræcum appellant. l. pupillus 239. §. incola de verb. ſignif.* ad paræciam incola ſpectat propriè vbi habitat; paræciæque rector proprius illi eſt parochus.

Domicilium habere videntur, qui non propriè quidem illud in alium locum contulerunt; ſed ita tamen in aliquo loco verſantur, & commorantur, vt inſtar domicilij ſit, quantiſper ibi degunt; animum autem perpetuò manendi non habent. 3. Quidam nõ perpetuam habent, tamen proximè accedũt.

Sub hoc ferè genus cadunt ſtudiorum, officij non perpetui, mercaturæ, aliorumque negotiorum cauſa extra proprium domicilium per diuturnam moram degentes; & quicumque alicubi morantur, non ita tamen quaſi perpetuam ibi ſedem habituri; ſed neque vt hoſpites, atque viatores tranſuecti aut prætergnauigantes.

In huiuſmodi moratorum genere Vlpian. in l. 4. Tabernam,

pergulam habentes:

in *l. hæres absens. §. at si quis. D. de iud. si quo loco constituit*, inquit, *non dico iure domicilij, sed tabernulam, pergulam, horreum, armarium, officinam conduxit, ibiq; distraxit, egit; defendere se in eo loci debebit.*

5\. Qui iudici loci subdātur:

Vbi Vlp. in huiusmodi moratorem Iudici loci iurisdictionem tribuit; non autem Iudici loci, quem tantùm præternauigat, aut transuehitur: & rationem distinctionis ab æquitate adfert, *durissimum est*, inquit, *quotquot locis quis nauigans vel iter faciens delatus est, tot locis se defendi.* ergo in huiusmodi moræ effectu discernendo ab æquitate rationem sumere oportet, vt durum sit quocumque loco quis est quoad alibi acta subiici; sed æquum sit, si ibi consistat morosè; quamuis non iure domicilij.

6\. Cum mora, etsi nō iure domicilij:

Vnde Pontifex *in c. fin. de paroch.* mandat, ne veteres eorum, qui migrarunt belli causa, Ordinarij in iam alibi habitantes iurisdictionem vsurpent; nec amplius temporalia exigant ab iis, quibus spiritualia iam non ministrant; sed diœcesano præsentis habitationis cætera, præter decimas fortè prædiales, relinquant. vbi & iurisdictionis præsentis, & ministerij æquitas consideratur.

7\. Parochi veteres in translatos non habent iurisdictionem.

8\. Sed vbi per anni circulū missas audiunt, ecclesiastica sacramenta percipiunt, &c.

Vti & ex eadem *in c. quæsi. 16. q. 1.* decimæ personales solui iubentur vbi infantes baptizantur, & parentes per totum anni circulum missas audiunt: & *in c. ad Apostol. X. de dec.* vbi ecclesiastica percipiuntur sacramenta: *in c. placuit, 13. q. 2.* sepulturæ fieri in ecclesia cui mortui subiacuerunt: & *in c. in nostra. c. cum super.* quarta canonica solui ecclesiæ, vnde corpora auferuntur.

Et *in c. cum nullus de temp. ord. in 6.* cùm *nullus clericum aliena parochia debeat præter licentiam sui superioris ordinare; superior in hoc casu intelligitur in cuius diœcesi ordinandus originem, beneficium, aut domicilium obtinet.* Ad quem textum Sanch. *de mat. l. 3. disp. 23. n. 12.* ponderat ea verba, *in hoc casu*; quasi cùm in casu accipiendorum Ordinum originis, vel beneficij, vel domicilij superioritas requiratur; in aliis commoratio domicilio imperfectior sufficiat. quod multis casuum exemplis, & authoritatibus *eod. n.* prosequitur.

Sed mihi præter illa admodum videtur hanc sententiam firmare *d. c. fin. X. de paroch.* si integrè legatur cum supplemento, quod in Corpore sub Gregorij XIII. recognitione edito, sic legitur; *& in ea* (ciuitate Aconensi) *residentiam fecerunt aliquantam, & adhuc resident in eadem.* considerat enim ibi Pontifex præsentem residentiam, & prius factam, quamuis exigui temporis, quam *aliquantam* vocat. residere, est continuò versari, assiduè eo loci esse, firmas sedes habere. *X. de cler. non resid. tot. tit.*

9\. Et resederūt aliquantum, & adhuc resident. Seu manserunt:

Huiusmodi residentiam, quam etiam mansionem *d. c. fin.* vocat, si animi contestatio declaret, vel perpetuam intendi, si nihil auocet, vel sanè diuturnam; æquissimum videtur, si sufficiat vt Iudex in taliter commorantem de alibi actis ius dicere possit; vt & in spiritualibus per eam iurisdictio loci Ordinario, seu parocho tribuatur: consequenterque confessionis, & matrimonij celebrandi authoritas detur; ac durum taliter commorantes tractare vt peregrinos; & si nō iure domicilij pleno subiiciantur quoad munera. quò respicit maximè *tit. D. ad municip. & C. de incol.* præsertim cum *d. c. nullus.* eum pro non alieno habeat, quem quis potest iudicare.

10\. Vt iudicari possint etiā de alibi actis.

11\. Confessionis & matrimonij sacramenta possunt percipere.

Sed difficultas est, quomodo censendum sit de huiusmodi mora, quanta esse debeat, vt parochiæ ius acquisitum videatur, & sic commorans iurisdictioni eius loci parochi subiectus ad effectum percipiendi sacramenta? & arbitrariam quidem illam esse credendum est. *Menoch. de arbit. cas. 86.* arbitrari tamen æquū, vt sufficiat habitatio totius, vel maioris partis anni. *Sanchez de mat. l. 3. d. 23. n. 12. 13. & citati ab eo & Gut. de matr. c. 63.* neque ea dumtaxat peracta, sed & aliquatenus cepta eo animo, vt per totum annum, aut maiorem partem duratura sit. *idem Sanch. n. 14.* sicut in vero domicilio sufficit illud animo perpetuo manendi re & facto ceptum esse. Quare *sicut miles ibi domicilium habere videtur, vbi meret, si nihil in patria possideat; l. 23. in fin. D. ad municip.* sic & mansionem sufficientem ad sacramentorum perceptionem dicimus, si cepit alicubi esse ea mora, quæ nata est durare per annum, aut maiorem anni partem, vt in præsidiis.

12\. Quæ mora, residentia, mansio arbitraria est;

13\. Totius vel maioris partis anni;

14\. Acta, vel agēdi animo saltem cepta.

15\. Sic miles sicubi agere cepit ea mora, quæ sic durare nata est:

Atque hæc quidem ita censenda sunt, vbi non aliter aliunde constat. cæterùm vbi quis expressè contestatus est se velle imposterum aliquo loco sedem figere, & domicilium, seu huiusmodi mansionem, vel eo animo commorari, vt nolit domicilium aut huiusmodi mansionem acquirere; standum est huiusmodi declarationi citra dubium. *Menoch. d. cas. 86.* dummodo tamen contestatio non sit nuda; sed adsit res & factum, habitatio ipsa scilicet: & firmius est standum, si & fortunarum translatio accedat. *d. l. domicilium: Sanchez d. 23. n. 2.* neque fraus atque simulatio arguatur.

16\. Contestatio tamen contraria dubiū tollit.

17\. Quæ tamen sola transferendo domicilio nō sufficit, sed facto opus est.

Enimuerò tametsi in casu, de quo agimus, mulier coram parocho contestata sit ante matrimonium se ibidem velle deinceps commorari; & pastori sacramentaliter confessa sit: tamen eadem contestatio simulata deprehenditur ex eo, quod biduo post matrimonium vix commorata, eoque ne quidem consummato discesserit ad vetus domicilium. actus enim secutus priorem intentionem arguit contrariam. quomodo tradit ex *Tacito lib. 15.* Alciatus *in l. municipes 228. D. de verb. signif.* (cùm per adoptionem acquiratur domicilium adoptantis, *l. sed si. D. ad munic.*) Conf. P. Mario, & L. Asinio *factum senatusconsultum, ne simulata adoptio in vlla parte publici muneris iuuaret; censerétque simulatam, cùm beneficia fortiti statim omittunt manu, quos adoptauêre.* Sic *in §. pauonum Inst. de rer. diuis.* cùm animalia fera consuetudinem auolandi, eundi, reuertendique habentia, *animum reuertendi habere desinere dicuntur tunc videri, cùm reuertendi consuetudinem deseruerint.* ex actu huiusmodi non reuertendi de animo præsumitur: & sic ex contrariorum dis-

18\. Contestationis simulatio actu mox contrario probatur.

19\. Vt & adoptio.

20\. Animus reuertendi desinere in feris probatur, cùm consuetudinem deserunt.

diſciplina, ſi abeuntia de facto redierint, animum redeundi habuiſſe videntur. & generatim ex actu ſubſequenti colligitur animus præcedens. *Menoch. l. 3. præſ. 30. num. 54.* ita & Fulgentius *ſermon. de Epiphan.* Herodis verba ad Magos dicta; *ite, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum*; ita redarguit: *ſanguis Innocentium, quem crudeliter effudiſti, atteſtatur,*

21. Sic domicilij transferendi in mox redeunte.

quid de hoc puero voluiſti. fraus præſumitur ex actuum contrariorum vicinitate. *Menoch. de præſ. lib. 3. p. 124. l. 6 præſ. 12. n. 36.* quod vel eò magis in domicilio obtinet, vt cùm illud non dependeat à ſolo animo, & nuda conteſtatione; ſed etiam rem & factum requirat. *d. l. domicilium.*

Vnde ſi domicilium per ſimulatam adoptionem acquiſitum inefficax eſt ſecutâ mox emancipatione; & pro ſimulata illa habetur, ſi animus reuertendi ex actu reuerſionis ſecuto adfuiſſe cenſetur, præſumptione iuris: cùm

22. Maximè ſi & aliæ circumſtantiæ accedant.

huiuſmodi mulier ne per iuramentum quidẽ animum contrarium probauerit; præſumptio manet, eam reuertendi animum, non alibi commorandi habuiſſe: præſertim vbi numquam antè fuit, nullos propinquos, nullas poſſeſſiones habuit, nullam fortunarum partem tranſtulit. nam *cum quæritur*, inquit, *lex vlt. ſub fin. D. ad municip. an municeps quis ſit, ex ipſis etiam rebus probationes ſumi oportet.* quod idem *l. hæres. §. proinde. D. de Iud.* conſiderat in manſione non iure domicilij habita. Et quamuis probaretur iam ante ſarcinas conuaſaſſe; id quaſi in vtrumque paratæ aliquod foret indicium; tamen id ex actu huiuſmodi contrario vel tollitur, vel ſaltem non eſt ita efficax, vt ex eo ſolo in contrarium ſtatuatur.

Ad eum potius ſolum finem eius conteſtatio interpretanda eſſet ſacta, vt tantiſper ibi maneret donec opportunè, importunè militem induxiſſet ad coniugium. quod produnt verba in actis *donec ſui iuris eſſet* in reſcriptione Decani Chriſtianitatis: at verò talis mora nihil ad domicilium facit; *l. 2. C. de incol.* & non eſt nata diu durare, quia ſuccedente coniugio acquirebat domicilium mariti, cuius hic manſio non ſufficiebat ad domicilium, vt mox dicetur: aut non ſuccedente, eoque abeunte illa omninò reuerſura fuiſſe præſumitur: & ſic nec in eum caſum talis mulieris manſio ſufficiebat ad parochum reddendum ei proprium; tanquam ad certum tantum negocium non diu ibi durare natum inſtituta.

Nunc verò quod de milite diximus, vbi meret domicilium acquirere, ſi nihil in patria poſſideat; itidemque manſionem diuturnam in eo ſufficere ad ius parochiæ; in caſu noſtro admodum deſtruitur; non tantùm ab exiguitate temporis acti in manſione, non nata diu durare, in ditione ſcilicet aliena (in qua ius ſit innoxij tranſitus, non tamen præſidij locandi:) non regia; (in qua præſidia locata diutius durare nata ſunt) ſicut ruſticana manſio recreationis cauſa, non diu durare nata, non ſufficit ad tribuendam parochialem iuriſdictionem, matrimoniique celebrandi authoritatem: *c. is qui. de ſepult. in 6.* ſed ea requiritur quæ ferè par ſit incolatui. *d. l. hæres. §. 2. D. de Iud.*

Sed etiam quod miles, de quo agitur, non fuerit verſatus aſſiduè, neque continuò manſerit in eo loco, vbi hoſpitium militare ei erat deſignatum; ſed magis alio loci, apud ſuum Chiliarcham egerit, ob operam quam præſtabat rebus illius aut militum vtilem: ſed & hæc manſio profectionibus multis interpolata probatur, neque de ſui natura cauſam continuam habet, ita vt neque deſignatum militare hoſpitium, quamuis illud inſtar præſidij in aliena ditione haberi poſſet, ob defectum realis eo in loco manſionis: neque manſio extra locum quaſi præſidio ei deſignatum; ob defectum deſignationis, & aſſiduæ conuerſationis, ac deſtinationis operari poſſint effectum parochialis ſubiectionis: in vim cuius coram huius vel illius loci parocho poſſet celebrari matrimonium. Vt omnes DD. animum degendi in loco ſaltem per diuturniorem moram requirunt, & actu exercitam manſionem. *Sanchez & ab eo citatis d. diſp. 23. Menoch. vol. 4. conſ. 398. & conſilia aliorum ibidem addita, præſertim PP. Minorum.* Quibus ex cauſis etiam an. 1624. conuenit inter Delegatum exercitus Regij in Belgio, & Ordinarios Prou. Mechlin. vt parochi locorum milites coniungere non poſſint, niſi ibi degant per modum præſidij, non tranſitus, vt ad hunc quam illud propius accedit mora militis in aliena ditione.

23. In milite circumſtantiæ manſionis durare natæ vel nõ ad proprietatem parochi faciunt;

24. Subiectionemque;

25. Matrimoniique valorem;

Ex his conficitur quod nullum ſit matrimonium, de quo agitur, celebratum coram parocho, qui neque reſpectu militis, ſeu Capitanei, neque reſpectu mulieris proprius erat, citra licentiam proprij alterutrius parochi, aut Ordinarij. Cum propius tamen iudici perſpecte eſſe poſſunt perſonarum qualitates, an nihil Capitaneus in patria poſſideat, ad intentionem *d. §. miles*, an poſſeſſiones & fortunæ illius, aut mulieris tales ſint domi, vt difficilius iuxta *l. ciues. C. de incol. l. 10. aut d. l. vlt. §. vlt. D. ad municip. d. l. hæres. §. proinde*, negotium faciant; aliæue circumſtantiæ adſint, quæ in iis quæ ad arbitrium iudicis referuntur, non exiguam ſæpe cauſarum metamorphoſim faciunt; in omnem partem animum ſuum debet verſare, vt deprehendat & animum eorũ, qui contraxerunt; & facta, quibus domicilium acquiri, aut ſubiectio ſaltem parochialis poſſit, aut nequeat.

26. Ex attendẽda militum qualitas, qui ſi nihil in patria poſſident, facilè acquirunt domicilium vbi merent, & manſionẽ matrimonio idoneam.

CONSVLTATIO XIV.

De Matrimoniis militum in Belgio.

Matrimonium vt contrahi debet coram proprio cuiuſque parocho ex Concil. Trid. *de reform. mat. c. 1.* ita miles coram proprio etiam parocho contrahere hîc intelligi-

tur, dum contrahit coram cohortis ſuæ Sacellano, à Vicario generali exercitus Belgici ex delegatione Apoſtolica deputato. Delegato exercitus ex Breui Apoſtolico iuriſdictionem Epiſcopalem aſſerit Carolus à Manſuelt *in Exercitatione ciuili ad illud Breue, & Parochia militari.* quâ poſitâ ceſſant omnia illa quæ quidam obiiciunt, *vt retulimus ſuprà de Off. Ord. conſ.* 2. poſitionis etiam neceſſitatem tollunt hîc Concordata Delegati cum Ordinariis. *quæ retulimus in Iur. Pont. nou. an. de off. Ord. & verbotenus recitantur in d. Exercitatione.* ab hoc Delegato ſacerdotes caſtrenſes, pauciores olim, hodie ferè omnes facultatem accipiunt, etiam expreſſam aſſiſtendi ſolemniſationi matrimonij inter ſuos. Sed quæritur quando ad hunc effectum quis miles cenſeatur? & quidem ex *eo tempore quis iure militari incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, ante non. proinde qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti tyrones ſint, & publicis expenſis iter faciunt; nondum milites ſunt, debent enim in numeros referri. l. ex eo 42. D. de teſtam. milit.* niſi fortè in hoſtico quis ſit deprehenſus: *l. reſcripta 44. D. eod. l. vnic. D. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. milit.* vel confeſtim cingi iuſſus: *l. filiusf. 43. D. de teſtam. milit.* quod tamen in equite interpretatur Conanus, *de teſtam. milit. lib. Comment. 9. c. 5. n. 8.* & qui iuſſus cingi, & cinctus ex iuſſu confeſtim erat: vel denique qui ex vno numero tranſlatus in alium, quamuis & hinc exemptus, & illò nondum peruenit; tamen poterit iure militari teſtari. *d. l. 1. de bonor. poſſeſſ. ex teſt. milit.* eſt *enim miles,* inquit Vlpian. *quamuis in numeris non ſit.* Cuius cum eadem ſit *d. l. 42. & d. l. 1.* nulla poteſt eſſe antinomia. Igitur non incipit quis miles eſſe, niſi in numeros relatus: ſed neque ſemel relatus deſinit miles eſſe, quamuis tranſlatus: quia nondum ſcilicet ſacramento eſt ſolutus. quo ſoluebantur, qui miſſionem accipiebant, non qui transferebantur. vnde Conanus, ex Cicerone, miſſos, ſacramentoque ſolutos, exemplo filij Catonis, milites eſſe, vel iure in hoſtem pugnare negat. ſed neque Vlpianus tyrones milites eſſe admittit, quamuis publicis expenſis exhibeantur; ſed ad militiam accedere, in tyrocinio militiæ ſcribi, in ſcholis loco poſteriori poni dicuntur. *in l. 1. 2. 3. C. de tyron. lib. 12.* Sed rurſus tamen idem Vlpianus *in d. l. 1.* nauarchos, triarchos, remiges, & nautas inter milites recipit, & iure militari teſtantes. ſed & iterum Zeno *in l. neminem. C. de re mil. l. 12.* in numeros recipi neminem permittit, ſine Imperatoris probatoriis; non ex Ducum lubitu, aut magiſteriæ poteſtatis.

1. Quâdo quis miles eſſe incipiat?

Sed hæc ex diſciplina vetere militari, quando legebantur tyrones; *d. l. 42.* & exercebantur: *l. 1. in fin. D. de milit. teſt.* ſatis exercitati militiæ aſſcribebantur; *d. l. 1. & 2. C. de tyron.* Inde in numeros referebantur, & multitudinem millium; vt milites iam dicerentur; & dux Chyliarcha quaſi millibus imperans. *d. l. 1. D. de teſtam. milit.* vnde non mox ac lecti erant, & nomina dederant, iure communi ſoluebantur, & militaribus priuilegiis donabantur, v. g. militariter teſtandi, ſine præſcriptis iure ſolemnitatibus: *d. l. 42.* ne vltra quam facere poſſint, executionem patiantur: *l. miles. l. item miles. D. de re iudicat.* nec incarcerari poſſint, nec bonis cedere teneantur: *d. l. miles. & ibi DD.* nec bona abſentium creditoribus addici, res in commiſſum rapi ob non ſolutum vectigal, tutelæ, teſtimonio, tormentis ſubiici, vt peculium caſtrenſe liberè poſſideant, de eo teſtentur, etiam ex militari delicto damnati, bona militis ſucceſſorem non habentis deferantur legioni: iuris ignorantia ei non noceat, qui inconſultò adiit hæreditatem, non teneatur vltra vires; mortuus in bello, ſemper viuere intelligatur, proſit ad ius trium liberorum, præmia ei debita dentur filiis: quæ omnia proſequitur Ayala, *de iur. milit. lib. 3. c. 7.* quæ cùm tanta ſint, non eſt mirum cuilibet illotis manibus accedenti non mox omnia communicari, eorumque reſpectu non mox militem dici, non mox communi iure ſolui, militari viuere, agere, teſtari.

2. Et veteri diſciplina?

3. Quando militaribus priuilegiis vti?

4. Ceterùm quoad iuriſdictionem, num mox ac lecti ſunt tyrones, nominaque dederunt, Ducibus ſubiiciantur, iuriſdictioni, correctioque eorum ſubſint, non negat Vlpianus: quin & Modeſtin. *in l. 3. § ſi plures. D. de re mil. tyronibus,* inquit, *parcendum eſt, qui ſi iterato hoc admiſerint pœna ſufficienti adficiuntur,* Menander. *in l. 4. in fin. D. de re mil. ignoranti adhuc diſciplinam,* inquit, *tyroni ignoſcit*; & agit de delicto militari. & Paulus: *tyroni in hoc crimine facilius parcetur: l. 14. D. de re milit.* emanſione ſcilicet, armorum alienatione, deſertione; cuius notio ad militarem iudicem vtique ſpectat, qui militem, non priuatum, ac paganum iudicat. *l. 1. 2. 3. C. de off. militar. iudic. l. magiſteria. C. de iuriſ. omn. iud.* adeo quidem vt & à Præſide prouinciæ captus, ad magiſtrum militum remitti debeat, *l. 1. C. de exhib. reor.* niſi fortè ſpecialibus ex cauſis ſecus decretum ſit: *l. vnic. C. in quib. cauſ. militantes fori præſcriptione vti non poſſint.* vt eſt in conuentis ſuper publicis debitis, aut functionibus: *d. l. vnic.* aut ſi delinquens ſit deſertor: *l. deſertorem. D. de re milit. l. 1. C. vbi ſenatores,* negotiator: *l. vlt. C. de iuriſdict. omn. Iud.* falſus teſtis, coram pagano Iudice: *l. nullum. C. de teſtib.* in ius vocatis ante militiam: *l. ſi quis poſtea. D. de iud. l. pen. D. de iur. omn. iud.* ſed & in armata militia ſecus reſcripſit Traian. *l. qui cum vno. §. item. D. de re milit.* pactus ſe fori præſcriptione non vſurum. *l. ſi quis. C. de pact.*

Sed mox ac nomina dederunt, militari iuriſdictioni ſubſunt.

5. Et ad magiſtrũ militũ remitti, exceptis caſibus.

6. Sed rurſus etiam illi quibus nondum fori præſcriptio conceſſa eſt, militari tamen iuriſdictioni poſſunt eſſe ſubiecti, ſtatim ac ſe dederint in militiam: ſicut quicumque alicui profeſſioni & Collegio ſe ſociauerunt, illi ſubiiciuntur, nec tamen à priore iuriſdictione eximuntur. *d. l. vlt. C. de iuriſ. omn. Iud.* quia *periniquum eſt eum quem profeſſionis, cui quis ſe ſociauit, iuriſdictionem & præceptionem declinare. d. l. vlt.* Igitur tyrones, qui nomina dederint, aliique lecti tametſi nondum milites ſint, iuriſdictioni

Qui ſe in collegium dedit illius iuriſdictioni ſubiicitur.

tamen

tamen militari erunt fubiecti, cui fe iam fociarunt.

7. *Sicut & nouitius.*

ficut & Nouitius nondum profeffus, tamèn fuperiori regulari eft fubiectus, in cuius focietatem fe dedit: *DD. in c. ftatuimus. X. de reg. c. beneficium. eod. in 6.* quinimò ficut monachi,

8. *Qui & priuilegiis ordinis gaudet.*

c. monachi. X. de fentent. exc. fic & nouitij gaudent priuilegio canonis *fi quis fuadente.* vt expresfè decidit *c. religiofo. § fin. de fent. exc. in 6.* atqui nihil magis eft notorium, quàm omni genere iurifdictionis nouitios fubiici fuis Prælatis.

9. *Calones aliique castra fequentes castrenfi iurifdictioni fubiiciuntur.*

Quemadmodum & calones, lixæ, coniuges, liberi, ferui, militum tabernarij, aliique caftra fequentes Iudici caftrenfi fubduntur, concubinæ, aliaque impedimenta Ducis, iudiciífque caftrenfis imperio notoriè fubfunt. quippe cui iurifdictio data eft, ea quoque conceffa effe videntur, fine quibus iurifdictio explicari non poteft. *l. 2. D. de iurif.* non poteft Dux exercitus officium ritè explere, nifi & his impedimentis poffit imperare.

Et quemadmodum, qui iurifdictioni præeft, quoniam fibi ius dicere non debet, ideo neque vxori vel liberis fuis, neque libertis, vel cæteris quos fecum habet; *l. qui. D. de iurifdict.* Ita & qui patrif. ius dicere poteft, poteft & omni familiæ, filio, famulo, feruo, colono, nam eius forum fequuntur. *l. viros. C. de comit. confift. l. 12. l. in facris. 12. C. de prox. fac. com. l. 12. l. fi quis. l. fin. C. vbi cauf. fifc. l. 2. C. de epif. & cler. c. ecclefiarum 12. q. 2. l. de iur. D. ad municip. l. ea. D. eod.* vnde & à iure mulieribus etiam quædam militum priuilegia communicantur, *l. 1. & 2. C. de vxor. milit.* & aliis qui caftra fequuntur *l. vlt. D. de milit. teft.*

Ex his conficitur eos qui caftra fequuntur, tametfi veri nominis milites non fint, tamen ad militarem iurifdictionem pertinere, eiuf-que correctioni fubeffe.

10. *Etiam ecclefiafticæ caftrenfi.*

Confequenter dum quæritur, an quis iurifdictioni ecclefiafticæ caftrenfi fubfit, dicendum effe eos, qui caftra fequuntur, tametfi milites non fint, multò minus veri nominis milites, poffe ifti iurifdictioni fubeffe; à capellano cohortis eorum confeffionem excipi (vt Breue clarè ait *in Verb. confefsiones, quarumcunque dicti exercitus, illi vfque vtriufque fexus perfonarum audiendi*) matrimoniumque celebraris fi hæc funt paria, vt facit paria in materia proprij facerdotis Sanchez. *de mat. lib. 3. d. 23. n. 10.*

11. *Delegato hic Apoftolico.*

Eò quòd hîc pro toto exercitu Regio delegatus fit Vicarius Apoftolicus, à quo capellani huiufmodi fubdelegantur: exercitum autem dicimus, non vnam cohortem, neque vnam alam, fed numeros multos militum. *l. 2. D. de his qui not. infam.* totumque corpus aggregatum cum omnibus fuis accefforiis, impedimentifque: vt Delegatus Vicarius Apoftolicus in omnes & fingulos iurifdictionem habeat, per fe fuofque facramenta adminiftrare poffit, accefforiumque fequatur fuum principale.

12. *Verba Breu.*

Eoque magis quòd ratio, quæ Sedem Apoftolicam mouit ad huiufmodi Breue delegationis, fcilicet quod non facilè ad locorum Ordinarios, aut Sedem Apoftolicam recurfus haberi poffit, eadem quæ in militibus etiam in fequacibus & accefforiis militet; æquè à domo & diœcefi fua abfentibus; non in illis promptius, quàm in his Ordinarij fui prouidere poffint: ac vbi eft eadem ratio, debeat & effe eadem iuris difpofitio: fcilicet vt ij, qui etiam militari iure teftari non poffint, tamen in hoftico deprehenfi, vbi ciues Romani teftes feptem haberi non poffint, iure militari teftantur. *d. l. vnic. D. de bon. poff. ex teft. mil.*

uis & ratio conuenit; omnibus castrenfibus;

13. *Et Concordata Delegati, & Ordinariorum.*

Et his conformiter ipfum delegationis Breue, & Concordata inita inter Ordinarios, & Delegatum Vicarium Apoftolicum exercitus, non præcisè militum nomine vtuntur; fed caftra fequentium; & hæc in multis concedunt præuentioni locum, cùm veri nominis miles ad iudicem militarem effet remittendus. *l. 1. C. de exhib. re.* & Breue Apoftolicum nullam exemptionem exprimit ab ordinaria iurifdictione, vbi Ordinarij eam fuis impendere poffunt.

Vnde indies videmus milites recens lectos, nondum recenfitos, aut libris regiis infcriptos, à capellanis caftrenfibus facramenta recipere, à iurifdictione caftrenfi, tam temporali, quàm fpirituali curari, iudicari, corrigi.

Et verò quemadmodum Iudici ordinario fubiicitur, quidquid in eius territorio reperitur, fi quis ibi contrahat vel delinquat, vel quafi; ita & dicendum de caftrenfi Iudice ordinario, vt quidquid caftra fequitur, ei fubiiciatur.

14. *Qui domicilium transfert, ftatim fubiicitur nouo Iudici, & parocho.*

Rurfus quemadmodum qui domicilium relinquit, & aliò tranfit, fimul atque priorem locum animo dereliquerit, & ad fecundum tranfierit, conteftatus ibi fe lares figere velle, adeoque facultates pro parte faltem tranfuexerit ibidem manfurus, nifi quid noui auocet; *l. ciues. C. de incol. lib. 10.* Iudicem fecundi loci habet quafi domiciliarem; & in fpiritualibus parochum, vt proprium: *vt Sanch. latè lib. 3. d. 23. n. 9. & feqq. & nos fuprà Conful. 13.*

15. *Sic & miles mox ac nomen militiæ dederit.*

ita & omninò eft ftatuendum, vt qui animo domicilium relinquit centurioni milites confcribenti dat nomen, militiæ fe accingit, militaria munera, vigilias, excubias obit, is confequatur caftrenfis imperij fpiritualis, & fecularis forum, fubiectionemque; tametfi nondum fuprema militiæ priuilegia, quæ acquiruntur abfolutis demum omnibus folemnibus, & nominatim demum poftquam quis fit in numeros relatus, librifque regiis infcriptus.

16. *Quoad ftipendia autem nō antè miles cenfetur, quàm libris hîc regiis fit infcriptus.*

Et verò quamuis Rationales regij militares pro milite quem non habeant, quamdiu libro regio feu catalogo non eft infcriptus; quafi id fit in numeros referri; tamen id maximè fpectat ad vitandas pecuniarias fraudes: nec enim hodie diftinctio eft inter tyrones & milites, quam proponit *d. l. 42. D. de teft. mil.*

17. *Seu in numeros relatus.*

non probantur, exercentur, deliguntur, cinguntur ex difciplina militari veteri, non hodie obtinent quæ *D. & C. l. 12. de re milit.* & pluribus *tit. C. l. 12. fequentibus* traduntur. & nomi-

us, quoad iuris priuilegia.

nominatim tit. 41. de commeatu seu dimissione ad tempus, vel *V Vesenbec. in œcon. l. 12. D.* in perpetuum. qui *l. 1. 2. 3. C. l. 12. D. de re milit.* dari à tribunis etiam cohortium potest; dummodo non tempore expeditionis detur; solus Imperator, aut dux exercitus missionem concedit: *l. 1. D. de his qui not. infam. Val. Max. lib. 2. c. 7.* nisi fortè sit causaria vel ignominiæ causa, quæ ei competit, qui iurisdictionem habet in militem, & castigare potest: *l. 3. §. 1. D. de re mil. l. miles agrum. §. is autem. D. eod. Ayala l. 3. c. 6. de iur. mil.* & de negociatione, de peculio, annona, veste, metatis, salgamo, tyronibus, veteranis, filiis eorum qui in bello obierunt, &c. adeoque voluerunt multi nec priuilegia veterum concedenda militibus nostris: quod tamen secus alij admittunt. *& Ayala. d. l. 3. c. 7. in fin.*

18. *Sed militiæ iura hodie non omnia eadem, quæ olim.*

19. *Simulatè nomen militiæ dans nō fit militaris, nec matrimoniū validè contrahit corā castrēsi sacerdote.*

19. Quoniam verò plus valet quod agitur reuerà, quàm quod simulatè concipitur; si quis non animo militandi per collusionem nomen dederit, vt (contra interdictum fortè Ordinarij) à castrensi Sacellano coniungatur matrimonio, & mox quasi à militia mittatur; dicendum erit reuerà quòd simulata militia verum effectum veri, & proprij parochi ei nō potuerit producere; adeoque nec sacellanus castrensis matrimonio ritè & ratè præësse, nec ille validè coniungi.

Et quidem fraudem huiusmodi commissam in materia matrimonij non prodesse, rectè tradit Sanchez *de mat. lib. 1. d. 42. num. 5.* vt si v.g. sponsus religionem ingrediatur, soluitur matrimonium, & sponsalia: non soluitur autem si ingrediatur per fraudem, mox egressurus. vnde idem dicendum, si quis per fraudem nomen det militiæ, vt parochum castrensem nanciscatur, contracto matrimonio militiam dimissurus; vt non sit validum matrimonium coram castrensi contractum. debuit enim ita se dare militiæ, vt in ea sit mansurus, nisi quid auocet, *d. l. ciues. 6. C. de incol. lib. 10.* animus enim ibi manendi requiritur: *l. 2. 4. 6. eod.*

Et quamquam idem Sanchez *lib. 3. disp. 18. n. 29.* tradat incolam loci vbi publicatum est Concil. Tridentinum ire posse ad locum, vbi non est publicatum, & ibi contrahere coram non proprio parocho, & mox redire ad domicilium; quod is nòn tam fraudem committere, quàm iure suo vti dicendus sit; tamen cùm is casus ex facto obuenisset S. Cong. Concil. Trid. Interp. à me consulta respondit ob admissam fraudem inualidum esse matrimonium. *de qua re supra h. t. consult. 6.* sed nihilominus admissa opinione Sanchez non est eadem in milite nostro ratio: quoniam sicut verum domicilium, seu vera habitatio requiritur ad faciendum parochum habitanti proprium, *Sanchez. lib. 3. d. 23. n. 3.* eaque non acquiritur

20. ficta mox redituri migratione: *c. is qui. X. de sepult.* ita etiam militia mox eam deserturo, non proficit. quoniam fraus sua & dolus nemini debet patrocinari. *c. ex tenore. X. de rescript.* neque hic miles dici potest iure suo vti, quoniam ius huiusmodi migrationi non adstipulatur; sed illi demum quâ ita quis transit, vt ibidem sit mansurus, nisi quid auocet. *d. c. is qui. l. 20. D. ad municip. l. 17. §. sola, eod.*

Nec fraus sua ei potest patrocinari.

Quoniam verò quis potest duobus in locis domicilium habere, si ex æquo vtrobique agat; *l. Labeo. D. ad municip.* vt & agnoscit *c. 2. X. de sepult.* duplicem quem habere parochiam, inter quam sepulchralia oblata debeant diuidi; & Sanchez *d. l. 3. d. 24.* in materia matrimonij admittit; neque mathematicam requirit habitationis æqualitatem; sed moralem sufficere contendit; hinc consequitur non ideo quem militiæ nomen dantem castrensi non cepisse subiici iurisdictioni, quoniam nec prius domicilium omninò reliquit: quia secundum primo potuit adiicere; sicut ciuis alibi incola fieri, ac vtriusque loci functionibus obligari: *l. 29. D. ad municip.* & filiusf. paterno aliud domicilium adiicere. *l. 4. D. ad municip. & ibi glos. l. ciues. C. de incol. lib. 10.* adde & militiam non requirere mutationem domicilij, sicut nec clericatum; imo *l. 23. §. miles. D. ad municip.* militi domicilium demum assignat vbi meret, si nihil in patria possideat. satis ergo sine fraude promptum esse militem ad sequenda ducis vestigia, quando iam 21.

Potest quis duobus in locis domicilii habere, sic & verus quis retinere & acquirere militarem mansionem matrimonio idoneam.

——sera nuntius hora
Tertia mittet buccina signum.

De desponsatione impuberum.

CONSVLTATIO I.

Qui ætate proximi ad pubertatem censeantur, & matrimonio idonei?

VT puberes, ita pubertati proximi idonei sunt matrimonio. proximitas ea nō longam distantiam admittit. *c. continebatur. X. de desp. impub.* in filia sic videtur explicare, *si fuerit*, inquit, *ætati proxima, vt XI. aut circa XII. annum.* & tamen *c. tua fin. eod.* filiam circiter XII. annos habentem, & eos annos eo ipso pro ætate nubili non habet, nisi malitia suppleat ætatem. *c. attestationes eod.* nec filij matrimonium etiam cum nisu copulæ 14. *anno*, 1.
inquit, *ætatis suæ vel circa finem XIV. anni.* circa finem anni, inquit. quem quia vt minimum diuidere oportet in principium, medium, & finem; fit vt debeat, qui proximus sit, saltem superasse medium annum 14. non sunt ergo audiendi qui medium ætatis, quæ inter infantiam & pubertatem currit superasse satis putant: sed opus est superasse medium an. 14. quantum autem hoc medium superasse debeant, & quid circa finem tunc esse sit æstimandum, iudicis arbitrio relinqui rectius est. Qualem illud arbitrium regulam sequi debeat in- 2.
nuit *c. de illis. 9. eod. si ita*, inquit, *fuerint ætati proximi, quòd potuerint copulâ carnali coniungi.* Hoc statuit porrò Iudex ex habitu corporis,

Ad finem an. 14. in mare, 12. in fœmina.

Vt possint copulâ carnali coniungi, &c.

illiusque

3\. *Quod statuitur ex habitu corporis.*

illisque indiciis, quibus probentur generare iam posse. *c. puberes. eod.* Aspectum quidem corporis Iustinianus rectè sustulit. & ecclesia vetat ante annos pubertatis per leges definitos coniungi. *c. vbi. 2. eod.* sed & iam coniun-

4\. *Præsertim in iam iunctis.*

ctos vetat minoris ætatis intuitu separari, si fuerint ita ætati proximi, quod potuerint copulâ carnali coniungi. *d. c. 9.* itaque in iam coniunctis aspectus corporis faciendus est. *c. ex litteris. c. fraternitatis. c. fin. X. de frig. & malef.* vt constet validum sit, an separabile matrimonium. *Sanchez de mat. l. 7. d. 104. n. 32.*

5\. *Qui separari nô possût, nisi cognito an malitia suppleuerit ætatem.*

Ex his sequitur iuuenem qui 13. ætatis annos & 4. menses habet, non esse pubertati proximum; non ritè procedere ad matrimonium de præsenti. Tamen quia iam coniunctus est, quærendum est an malitia suppleuerit ætatem, & generare iam possit; corpus inspiciendum, cæteraque per peritos artis medicos, & chirurgos inquirenda, quibus constet an generationi iam aptus sit, potentia ac prudentia præcox adsit: neutra enim sola sufficit, quamuis illa sine hac vix soleat adesse.

Quod si filia asserit se cognitam, adeoque inferat iuuenem esse aptum coniugio, & is ne-

6\. *Et iuueni creditur copulam neganti, nisi fœmina aspectu corporis aliud probet.*

gat copulam, huic iurato credendum est: *c. continebatur. c. duo eod.* nisi filia aspectu corporis demonstrare aliud voluerit: *d. c. duo.* vbi admittitur legitima probatio aduersùs huiusmodi assertionem. Itaque si reperiatur per obstetrices peritas filia virgo; stabitur huic probationi: si reperiatur cognita; non oportet requirere, *vt Sanchez. aliiq. n. 33.* vt probetur tradita virgo. nam ea qualitas inest naturâ, adeoque adesse præsumitur, nisi ab alio doceatur deflorata: atque ita dum cognita reperitur quam cum sponso impubere concubuisse constat; credetur malitiam suppleuisse ætatem; iuuenem potentem esse; ac matrimonium validum; nisi hanc naturalem præsumptionem accidentales aliæ fortiores eliserint.

An ex officio separari debeant, non petente altero, donec probent se potentes? coniungi quidem non debent *c. 2. X. de despons. impub.* coniuncti non videntur, cum dubitatur, separandi. *c. 8. 10. eod.*

De cognatione spirituali.

CONSULTATIO I.

Impedimenta per Concilium Trid. remissa, an sublata sint vbi illud non est publicatum?

NOn est dubium iure veteri *c. sciscitatur. c. si quis. 30. q. 4. c. Martinus. X. de cog. spirit. c. 1. eod. in 6.* cognationem spiritualem per maritum transfundi in vxorem, & contra. sed neque dubitandum sublatam esse huiusmodi transfusionem per Concil. Trid. *s. 24. de mat. c. 2.* præsertim post motum Pij V. *incip. cùm illius vicem anno* 1566. ita disertè declarantem. Dubitari tantùm potest, an vbi Concil. Trid. publicatum non est, ius vetus an nouum Trid. hac in re obtineat? matrimoniumque irritum hodie sit, contractum inter personas secundùm vetus ius cognatione spirituali per priorem coniugem in eas transfusa sic affectas, an verò nunc nec ibi afficiantur, & ratum sit.

Publicationem nouarum constitutionum in prouinciis iure ciuili requiri certum est: sed in Pontificiis de stylo, consuetudineque contrarium Romæ censeri *post Caiet.* ait Nauar. *de constit. cons. 1. q. 4. consentit Azor. inst. mor. l. 5. c. 3. q. 3.* Malder. *tract. de leg. q. 90. d. 3. §. dico*

1\. *Tridentinũ quando in prouinciis cepetit obligare.*

4\. etiam ita de iure sentit. & huc fortè respexit Bulla declaratoria Pij IV. *incip. sicut* 1364. 19. *Kal. Aug.* quamuis Trid. Conc. Romæ confirmatum & seruari ceptum esset sub finem Ian. non incepisse tamen obligare alibi, quàm à Kal. Maij tunc præteriti, quoad reformationem & ius positiuum, sed ab eo tempore omnes obligare cepisse, neque vllius ignorantiæ excusationem admittendam. vbi non publicationem in prouincia, sed tempus refert in constitutionibus nouis ad obligandum iure communi requiri, ideo vt æquam post bimestre obligationem Conc. generatim astruit, fortè ex simili consideratione idem Trid. *s. 24. c. 1. de mat.* tam insolitam in parochia quaque publicationem exigit, & post mensem obligationem demum nasci disertè voluit.

Cæterùm quibus in prouinciis Concil. Trid. non est publicatum, neque consensione aliquâ publicâ receptum, ferè communius effectu ipso non obligare creditur. *Paul. Layman theol. mor. l. 1. tract. 4. c. 3. num. 4.* adeoque dum Concil. Trid. *s. 24. c. 6. de mat.* statuit contra *c. fin. X. de rapt.* vt consistere matrimonium non possit inter raptam & raptorem, quàmdiu est in potestate raptoris, non censebitur inductum nouum hoc impedimentum dirimens, vbi non est Concil. publicatum, aut sic receptum; sic non affici personam, aut matrimonium irritum, si consensus raptæ superueniat, & si adhuc existentis sub potestate raptoris. & sic de similibus Concilij decretis, ius nouum positiuum inducentibus.

2\. *In legis derogatoria prioris legis publicatio in Curia facta sufficit.*

Verùm enimuerò in lege derogatoria alterius legis quid prohibentis, aut irritantis promulgationem non ita solemnem, seu in singulis prouinciis requiri; sed regulariter sufficere factam in Curia, seu Concilio, sentit Malder. *d. tractat. de leg. q. 90. d. 2. post Vasquium ibid. disp. 156. c. 4.* & infert Malderus vbi Concil. Trid. non est publicatum, v. g. in Scotia, ta-

3\. *Ideo matrimonia in gradibus remissis contracta valent, vbi publicatio facta nô est.*

men valida esse matrimonia contracta in 3. aut 4. gradu affinitatis ex copula illicita, vigore legis *in c. 4. s. 24. de mat. Concil. Trid.* derogatoria veteris iuris impedimentum dirimens eo gradu etiam ex copula illicita statuentis. quia huiusmodi lex derogatoria extremam illam solemnitatem non exigat. liberatio multis modis

dis facilius contingit quàm obligatio. fauorabilis sanè est libertas omnis, quæ à natura est. dum legislator quid iubet fieri, vt populus facere obligetur, meritò plura requiruntur, quàm dum legislator tantùm tollit impedimentum, quod ipse actioni posuerat, permittit, quod vetuerat. eius hic tantùm voluntas notificata sufficit; sed dum subditorum actio exigitur, plura requiruntur, vt agere obligentur. sed & res facilè dicitur reuerti ad primæuam naturam, & quod lubet agendi libertatem. contra quam prius illud ius matrimonij impedimenta induxit, quæ Trid. sustulit.

4. *Idemque dicendum in hoc casu cognationis spiritualis.*

Vnde sequitur idem dicendum in hac cognatione spirituali à marito in vxorem transfusa, à Trid. sublata, vt ea non obstante contractum in Scotia matrimonium valeat.

Neque ab eo deterret inconueniens, quòd casus de Anglia (vbi supponitur non esse publicatum Trid.) propositus obiicit, quia ibi mos sit non vnum & vnam, sed duos viros & vnam fœminam puerum suscipere, duas fœminas, vnum virum, puellam; & tradere Suarez eo casu nullos contrahere obligationem: quod tunc semper ibi contingeret: quia melius sensit Nauar. & Za omnes contrahere, *quos secuti sumus in Iur. Pont. nou. anal. tit. de cog. spir.*

5. *Plures simul suscipientes etiam nunc cognatioue spir. contrahunt.*

quia Conc. Trid. loquitur casu, quo designantur patrini: casus ergo quo non designantur, tamquam omissus, est ex priore iure decidendus: quod, tametsi etiam vetuit plures suscipere, de facto tamen plures suscipientes cognationem contrahere declarauit c. 3. de cog. spir. in 6.

6. *Licet remissione hac fauorabili vti, etiā vbi non omnia Concilij decreta seruantur.*

Neque his videtur obstare, quod Bulla promulgationis Concilij Trident. indifferenter obseruanda proponit onerosa & fauorabilia decreta; vt non liceat horum commodum sentire, quin illorum onus accepteturi *c. qui sent. tit. de reg. in 6.* quia tametsi desideret Concilium omnium receptionem & obseruantiam; tamen vbi non omnium obtinere potest, gaudet fieri saltem possibilium. vtile ab inutili non vitiatur. raræ sunt extra Italiam prouinciæ, vbi Concil. Trid. quoad omnia decreta sit receptum. minimè in Francia. sed neque quoad omnia in Hispania, aut Belgio. nemo tamen rectè negauerit, quoad aliqua recipi potuisse, & obseruari. quomodo refertur & Pium V. declarasse Tridentinum quoad fauorabilia à catholicis Angliæ obseruari posse.

Iterum neque mouet, actus non operari vltra intentionem agentium; at Pontificis Tridentinum promulgantis intentionem fuisse, vt Concilium locum haberet vbi catholici sunt Episcopi, qui regimen spirituale exerceant; nam eorum opera receptionem fieri mandat. *s. 25. c. 2.* qui etiam discernant difficultates, quæ se possunt offerre, easque ad Pontificem referant, *qui parati sumus*, inquit Bulla, *omnium prouinciarum necessitatibus ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, prouidere*: at illæ etiam contingere possint circa obseruantiam fauorabilium decretorum; neque priuato arbitrio catholicorum discernendum deferri debet, quæ recipi, quæ reiici debeant. dum solet vulgus incertum esse, & studia in contraria scindi. vnde, præsertim inter hæreticos Angliæ, etiam scandalum oriri posset: quia respondendum est primò ex iis legibus priorum prohibentium & irritantium derogatoriis nullam actionem deferri vulgo, omnem consistere in voluntate legislatoris, prohibitionem, obicem, impedimentum tollente; qua reditur ad agendi quidlibet libertatem. quam sibi obtingere quomodocumque nemo queri potest.

7. *Nec scandalū dici potest, si quis iure suo vtatur.*

Respondetur secundò, tametsi Concilium & Pontifex desideret receptionem & obseruantiam Concilij fieri per Episcopos; non tamen eas gentes, quæ sub hæreticis aut infidelibus gemunt, excludi à solatio, & beneficio eiusdem Concilij, quin iis ad maiorem Dei gloriam in moribus & directione, quantum per locorum & temporum iniuriam licet, vti possint.

8. *Nec Pōtifex iis suā gratiā negat, quibus temporū iniquitas non omniū obseruantiā dedit.*

Denique quamuis discretio decretorum non tribuatur iudicio vulgi, certum tamen est in legibus recipiendis vel non recipiendis illius obseruantiam, aut non vsum magni momenti esse: cùm de legum obligatione, vi, vel efficaciâ tractatur. agimus autem de vulgo quod eas leges ad se spectare autumat, vt sunt in Anglia catholici: non verò de vulgo hæreticorum, quod ecclesiasticam potestatem contemnit, cuius consuetudo ea in re nihil attenditur. quid autem hac in re consuetum sit inter catholicos Angliæ ex iuris Tridentini scientia, vel ignorantia, facti est: neque hic quæritur: quia in hac quæstione nihil refert quid egerint priuati, dum certum erit in hac quæstione solam legislatoris voluntatem in Concilio declaratam facere ad decisionem huius controuersiæ.

9. *Obseruantia populi legē Pontif. recipientis, vel non, consideratur ex vsu populi catholici, non vulgo hæreticorum.*

Ad extremum obiicitur legis derogatoriæ prioris prohibentis vel irritantis promulgationem necessariam esse, tamquam regulæ publicæ humanarum actionum: quæ si cum solemnitate nō sit proposita, aberrare populum, scandala, & confusiones nasci oporteat: cui rei etiam respondetur solam voluntatem legislatoris in mente retentam ideo nihil operari; sed requiri declarationem publicè factam, & pro ea regulariter sufficere eam, quæ fit in Curia vel Concilio, quale est œcumenicum Tridentinum: cuius fama totum orbem percelluit. in cuius decreta omnes inquisierunt Orthodoxi perinde atque hæretici. scire omnes tenentur, & iure præsumuntur. *tot. tit. de iur. fact. & ignor.* neque infertur rectè, debet fieri legis publicatio; ergo, à genere non distributo descendendo ad speciem singularem, prouincialis promulgatio, siue ea quæ fit per singulas prouincias. quia sufficit quomodocumque sufficienter notificata reuocantis legislatoris voluntas: vbi præter eam nihil cuiquam mandatur agendum, vel omittendum, quo obligatio ad faciendum quidquam, vel non vt lubet faciendum inducitur, seu libertas

10. *Cùm noua nulla obligatio imponitur ad quippiā agēdū, sed ipse legislator tantū mente suā declarat, impedimentum à se latum tollit, sufficit talis publicatio qua de eius voluntate constet, maior requiritur, cùm quid iubet alicui agendum, aut vetat.*

bertas & facultas aufertur: vt hæc est derogatoria Concilij Tridentini, de qua disputamus, vt ad eam non spectet, quod aliqui tradunt promulgationem requiri etiam in lege derogatoria, quando illa habet obligationem admixtam ad actum repugnantem priori legi: siue sit precisè ad non vtendum priore lege; siue ad illam non seruandam: quia hic nulla obligatio imponitur per nouam legem Concilij Tridentini; sed abrogato priore iure sola libertas restituitur coniugi quocum intercedebat cognatio spiritualis: vbi nulla coniugis obligatio ad agendum vel non agendum inducitur, sed sola naturalis libertas, &, quæ antè fuit, facultas quod lubet agendi coniugi restituitur.

11. Consultissimus in dubio est recursus ad Sedem Apostolicã.

Quoniam verò fateri oportet, quæstionem initio propositam esse perplexam, & vtrimque graues rationes confligere; suaderem iis, ad quos spectat; priusquam ad alia vota respicerent, iuxta Bullam Pij IV. confirmatoriam Concil. Trid. *datam 7. Kal. Feb. 1563. vel à natali seu circumcisione, vt nos computamus, 1564.* ascendere ad locum quem elegit Dominus ad Sedem videlicet Apostolicam, seu S. Congreg. Conc. Trid. Interpp. & ex illius senatusconsulto actiones suas dirigere.

Quibus ex causis non possum accedere facilè ad eorum opinionem, qui negant Episcopos, vbi Concilium Trid. nondum est receptum, vti posse facultate eis per Concilium tributa. *ʃ.24 c.6. quos Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trident. d. c.6. n.3. citat.* cùm etiam decretum illud non in gratiam priuatorum, sed pro salute populi sit inductum: quam remorari non debet sicubi hæresis, peruicacia, aut aliæ quorundam causæ publicationem Concilij impediant. cùm etiam in priuatis alter alterius odio non debeat prægrauari: vel conditio eius deterior fieri: neque ecclesia pia mater morbis filiorum idonea quædam remedia afferri velle censenda est ideo, quia non omnia recipiunt. crudelis medicus crederetur, qui nollet aliter curare.

De consanguinitate & affinitate.

CONSVLTATIO I.

De expreßione graduum in dispensatione.

DIspensatio obtenta, vt Titius ducat Caiam, affinem in secundo gradu, executioni mandari non potest propter subreptionem, qua dictum est distare illos in secundo gradu æquali, cùm distent inæquali, scilicet primo & secundo: habuit enim Titius priorem vxorem Caiæ materteram. quæ miratorum falsitas tanta est, vt si veritas fuisset ex-

1. In dispensationibus impetrandis vitiator

plicita; omninò difficilius impetrata fuisset dispensatio, aut etiam negata. declarauit enim Pius V. *in motu proprio edito 26. Augusti 1566.* non esse suæ intentionis, quando alteruter est in primo, vnquam dispensare.

gradus exprimendus, aut declaratoriæ literæ, quæ tamen non dandæ sunt, dum alteruter est in primo.

Quin etiam quamuis simpliciter tantùm dictum fuisset affines esse in secundo gradu, sine additamento, *æquali*, nihilominus subesset subreptio. licèt enim in gradu inæquali denominatio fiat à remotiori, eiusque naturam sequatur; adeoque si remotior est in quinto, cesset prohibitio coniunctionis: *c. fin. X. de consanguinit.* tamen in ordine ad dispensationem obtinendam considerari etiam debet gradus propinquior, in quo vel nullatenus, vel rarius, & cautius solet dispensari; præsertim si quod scandali periculum appareat. *c. quod dilectio X. de consanguinit.* adeoque citantur extrauag. Clementis VI. & Motus Pij IV. requirentes expressionem gradus propinquioris in obtinenda dispensatione. & licet iterum Pius V. *in d. Motu proprio* iis abrogatis, declaret literas esse sustinendas, quæ remotiorem tantum exprimunt: tamen omninò excipit eum casum, quo alteruter primum gradum attingeret: quod in eo suæ intentionis sit numquam dispensare. quod etiam supponere videtur Concilium Tridentinum *ʃ.24. de matr. c.5.* dum omissâ mentione primi, *in secundo*, inquit, *gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

Secundo addit Pius V. huiusmodi verba; *obtentis tamen postea literis declaratoriis super propinquiori gradu.* vt re ipsâ literæ primæ sint inefficaces; nisi obtineantur secundæ declaratoriæ. quæ cùm hic desint, executioni mandari non possunt primæ. & quamuis Sanchez *de matrim. lib. 8. c.24. n.23. & seqq.* non malè asserat verba Pij V. *obtentis tamen literis*, non inferre conditionem; vt ferè solent casûs ablatiui: & sic si quâ ratione processum esset ad dispensationem, ipsam fore validam; tamen *n.32.* omninò excipit, quando alteruter attingit primum gradum, eò quòd Pius disertè illum exceperit. Pij verba sunt; *dummodo primum quoquo modo non attingat; cùm in eo Sanctitas sua numquam dispensare intendat.* quare etsi cui data sit facultas dispensandi in certo gradu, intelligatur quidem facultas concessa secundùm denominationem iuris; non tamen dum primus attingitur, ob defectum intentionis in Motu expressum. *Sanchez. n.34.*

2. Ita vt nec in foro cõscientiæ prosint quoad primum, quod secus est in aliis, seposito scandalo.

Et licet huiusmodi intentio aliquando mitetur, præsertim in successoribus, qui neque *d. c.5. Trid. ʃ.24. de matr.* rigidè executi sunt; tamen in dubio mutatio huiusmodi non præsumitur; manendùmque est in expressa decisione, quatenus itidem expressè ab illa discessum non sit per literas secundas declaratorias, seu perinde valere, aut similes.

Adeo quidem, vt & idem Sanch. *n.33.* ne quidem in foro conscientiæ valere tradat dispensationem in primo, quando disertè non fuit expressus, sed tantùm remotior; quamuis in aliis gradibus neget declaratoriis esse opus,

semoto

semoto scandalo. nam hoc considerat d. c. quod dilectio, & eò spectat ordinaria clausula literarum Delegatum compellans; *si tibi expediens videbitur, neque scandalum ex dispensatione sit oriturum.* ideoque d. c. quòd dilectio non reiicit regulam, quòd denominatio fiat à gradu remotiori; sed defert consuetudini, ne scandalum oriatur, & dissensio, si qua nouitas inducatur aduersus priuilegij, & indulgentiæ interpretationem pridem obtentam, & contra *l.37.D.de legib.* optima enim legum, priuilegiorumque interpres est consuetudo.

3. Scandalum vt semper in dispensationibus considerandũ,& clausulæ eò spectantes.

Vbi etiam animaduerti potest Pontificem de contrahendis matrimoniis respondere, etsi de contractis *in princ.d.c.quod dilectio* etiam fieret propositio, neque aliter de iis decidere. & quidem negat ea permittenda, vnde scandalum oriretur; si tamen de facto dispensatum, & contractum sit, scandalum nullitatem non causaret: nisi fortè literæ, vt solent, illam clausulam habuerint. *si scandalum ex dispensatione non sit oriturum*, nam ea conditionalem Delegati facultatem faceret: vt & hoc verificari debeat ante executionem. intelligendum est autem de scandalo, quod tempore executionis sit apparens: non, si cordatis testibus, & commissario secus videatur, ponderatis circumstantiis. quamuis enim fortè scandalum postea superueniat, ex euentu non oportet improbare consilia, aut consultò gesta. præsertim cùm certa etiam, aut apparentia essent scandala, nisi dispensaretur: vt cùm mulieres sunt defloratæ, aut de copula diffamatæ: tunc certa scandala præualent incertis, aut quæ habent vehementem præsumptionem illis, quæ minorem.

4. An eæ sint conditionales?

De Matrimonio contra interdictum ecclesiæ contracto.

CONSVLTATIO I.

Quando interdictum irritet matrimonium.

Valde videntur pugnare *c.tua.X.de sponsal. duor. & c. penul. de despons.impub.* aduersùs *c.2.de mat.contracto aduers. interdict. eccles.* quatenus hoc dicit non esse conueniens, vt ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur, quod contra interdictum ecclesiæ sit contractum; alia autem *c.c.* huiusmodi attentatum irritum esse decernunt, & viribus omninò carere, vel irritari posse tam præsumptuosè contractum matrimonium. & eiusdem quidē Pontificis est, Alexandri scilicet III. tam *d.c. tua.* quàm *d.c.2.* & in vtroque aduersùs præsumptionem eorum, quibus est interdictum, insurgit: sed in hoc ita; vt saluo coniugio pœnitentia eis imponatur: in illo autem etiā vt tam præsumptuosè contractum matrimonium irritetur. At verò valde solemnem formam interdicendi proponit *d.c. tua.* vt lite quamuis, vel appellatione pendente quicquam leges vetent innouari, aut etiam si Iudex vetuerit non videatur nullitati sufficere huiusmodi interdictum: sed demum, si & in ecclesia publicè interdicatur, ne ante causæ decisionem aliud contrahant. & sanè non exigua ratio est differentiæ, quando quidem lites priuatas & interdicta priuatim lata cuilibet ignorare licitum est, publicè in ecclesia lata non item: vnde aduersùs illa præualebit coniugis alterius bona fides, & ignorantia: hæc autem publicam scientiam veram, aut præsumptam aduersariam habet. Et quamquam *in d.c.penult.* eis pœnitentia imponatur, non tamen id refertur ad omnes contrahentes, sed R. & M. quibus specialiter erat interdictum. sed & loquitur *d. c. 2. in sponsalibus de futuro*: *c. autem tua*, in sponsalibus de præsenti; *d autem c.penult.* in interdicto Papali. vnde quidam inter Episcopalia & Papalia distinguunt, & Episcopalibus ideo minorem vim tribuunt, quia Episcopi impedimenta dirimentia statuere non possunt. *Sanch.de mat.l.7.d.1.n.9.* quamquam nec soleat Papa priuatim extra legem publicam aliquem inhabilitare. *Nauar. b. t. cons. 1.& 2.* vbi tamen vnum exemplum contra refertur. sed illa non est ratio *c. tua.* vbi nullitas proponitur in interdicto episcopali; sed in ecclesia publicè facto. variè se torquent Doctores, *vt videre est apud Sanchez. de mat. lib.7. d.2.* qui 6. conclusionibus rem explicat. vt sponsalia de futuro aduersùs prohibitionē nōn valeant, matrimonium valeat, si desit decretum irritans, & speciale quidem, aduersùs matrimonium, & cum causa perpetua; non autem temporali. & ad hoc videntur valde facere Alexandri verba *d.c.2. ob id solum*, id est, ad prohibitionem solam, citra causam perpetuam.

De Diuortiis.

CONSVLTATIO I.

De sæuitia, eiusque probatione.

Causa sæuitiæ recipitur ad soluendum thorum: *c.1.X.de diuort. c.literas. c. ex transmissa.X.de rest.spol.* & metus sed grauis, & in virum constantem cadens; *Sanchez. de mat. lib. 10. disp. 18. n. 10.* & illius qui minas soleat exequi: *num.13.* & verò illius aduersùs quem diuortium petitur. nam minans aut sæuiens, & sæuiturum se metuens, non potest diuortium ipse postulare, ne culpa propria ei prosit. *Sanchez. ibid. n.9.* sed tenetur se cohibere, & malum animum ratione temperare. sed quoniam multi homines ita sunt animales, vt impetus affectuum ipsorum magis temporis mora, quàm ratio retardet; aliquid ei indulgeri potest

1. Sæuicia grauis diuortij causa, sed nō ipsi sæuienti, nisi pauxille fortè moræ.

potest temporis, quo tempestas illa deferueat. *Sanchez. ibid.*

Porrò lex *consensu. C. de repudiis.* vxori repudium permittit, si maritum se verberibus afficientem probauerit: sed Auth. *vt liceat matri & auiae c.14.§.si quis* id reuocat, nec vxori separationem matrimonij permittit flagellis aut fustibus caesae; sed tantum dat vxori, quantum tertia pars facit, antenuptialis largitatis; vt quamuis aliquid verberum hic intercessisset, idque à reo primitus ingestum, & sine causa; non id sufficeret ad diuortium; ne dicam

2. Flagella hic marito non licent, & ferè diuortio sufficiunt.

flagella & fustes, quos Belgicae mulieres non ferunt: & si fuerint verbera grauia, quorum metus cadit in virum constantem, non leuia, sufficerent diuortio *Sanchez. de mat. l.10.c.18. n.14.* neque tamen, si insolito more acria semel acciderint, sine iusto metu futurorum sufficiunt; neque minae eius, qui non solet exequi. *idem ibid.*

Quod si fuerit grauis simul contumacia vxoris, maliúe mores, & mariti supra correctionem permissam saeuitia, vel vxoris adulterium, & mariti lenocinium, neuter dote aut duario priuatur; sed paria delicta inuicem compensantur. *l.viro. D.sol.matr.* vt multa vulgi matrimonia mutuis vitiis inquietantur: alioquin vbi alterutrius dumtaxat culpa fuerit, ob quam thorus separatur, ille dumtaxat luit. de causis repudiorum, poenisq; latè Cuiac. *ad Authent.22.* Conan. *in comment. l.8.c.12.*

3. In pari delicto non fit separatio.

In causis autem repudij, saeuitiâ, adulterioque probando, serui & ancillae ad testimoniū recipiuntur, cùm alia documenta defecerint; quo veritas aut facilius eruatur, aut liquidius detegatur: *d.l.consensu.§.sin aliter, C.de repud.* quin etiam super plagis ab alterutro illatis: quoniam non facilè quae domi geruntur per alienos possint confiteri. *d. l. consensu.§.super plagis. l.vlt. C. ad leg. Corn. de sicar.*

4. Verbera, adulteria, pro diuortio per domesticos probantur.

Igitur probatis satis causis diuortij, & vtrimque delictis, & maximè diuortium postulantis; rectè iudicatum est neque poenis, neque diuortio locum esse; datae tamen aliquae induciae, quibus se ipsum sedet, & ad officium redeat.

CONSVLTATIO II.

Consignatio peti non potest ex contractu diuortij sine ecclesiae authoritate facti.

1. ACtioni intentatae ex contractu diuortij opponi potest notoria illius nullitas ob defectum authoritatis ecclesiae. *ex famoso c. porro. X. de diuort.* quod etiam illius cognitionem ad Iudicem ecclesiasticum remittit, vtpote qui sit articulus spiritualis. vt & Concordata Brabantiae quaestionem diuortij priuatiuè faciunt cognitionis ecclesiasticae.

Quod si opponatur hanc quaestionem & nullitatem altiorem indaginem requirere; ideoque contendatur ad consignationem summae in contractu comprehensae; dicendum erit non cadere consignationem, quando contractus manifestè sunt nulli, idque ex ipso instrumento apparet; ita vt altiorem indaginem allegata nullitas non requirat. *art.13. in Statut. Antuerp. tit. van Nantizatie.* & sic loquitur *l. vlt. C. de edict. D. Adria. tollend. in verb. quod in prima figura sine omni vituperatione appareat.*

At qui contractus & instrumentum, quod super diuortio propria coniugum authoritate sine iudicio ecclesiae conscribitur, in prima figura cum summa vituperatione apparet *d. c. porro.* ideoque nulla ex eo peti potest consignatio.

Quod ipsum actrix manifestè confitetur, cùm ipsa citata in Curia ecclesiastica, agnoscens nullitatem huius contractus, priuatā authoritate facti, ibidem petit illius à Iudice ecclesiastico approbationem, & confirmationem.

2. Sed alimenta per ius debita.

Quod si non in vim huius contractus, sed iuris communis petantur alimenta, nam id d. Concordata. §. de alimentis satis faciunt mixti fori, etsi Sanch. *de mat. lib.10. disp.8. n.17.* censeat lite super diuortio coram ecclesiastico cepta, seculari inhiberi posse, ne interim super alimentis cognoscat, & quia non hae inter se partes sed vtraque cum fisco ibi litigat super diuortio; poterit citatus allegare alimenta deberi ex aequitate secundùm qualitatem petentis, & eius à quo petuntur; atqui per contractum antenuptialem in casum praemorientis citati, actrici tantùm addicti sunt ducenti flor. annui praeter bona ipsius actricis, quae vtraque dictus citatus consentit vt actrix habeat; & rectè sustinuit non amplius deberi pendente lite super rationibus diuortij, quàm deberetur in casum simplicem praemorientis citati; quo mariti liberales in superstites vxores esse solent, magis saltem, quam in diuertentes ab inuitis; & praesertim cùm eas adhuc ambiunt, & procantur, antenuptiales contractus conficiuntur, cùm societas coniugalis concorditer peracta praemium poscat; discorditer autem habita, si non poenam, nihil saltem quod in summo iure exigi possit, attribuit; pendente lite: ne eiusmodi illecebris malignae saepè vxores ad diuertendum inuitentur. cùm non minus ante diuortij sententiam, quàm stante cohabitatione, maneat penes maritum bonorum omnium consuetudinaria administratio.

Qui filij sint legitimi.

CONSULTATIO I.

De semestri partu quæstio legalis simul & physica, an vitalis habendus sit, & legitimus?

INter leges XII. tab. declaratoriam hanc fuisse; in decem mensibus hominem gigni; asserit Balduinus *tract. in leges XII. tab. ad leg. 17.* inde profecta est solemnis posthumi instituendi formula, *si quis post mortem meam in decem mensibus proximis natus erit, heres esto. l. Gallus. D. de lib. & posthum. haeredib. instituit.* & Vlpianus *in l. intestato. §. post decem. D. de suis & legitim. post decem,* inquit, *menses mortis natus non admittitur ad legitimam hæreditatem.* inde & manat Lex Titius *in prin D. de fidei commiss. libert. l. quidam cum. C. de posthum. hæred. instituen.*

Inde factum, quod Marcus Varro scripsit *referente Agellio lib. 3. c. 16.* quòd quamuis mense octauo, & vndecimo secundùm Aristotelem partus nasci possit; tamen *antiqui Romani*, inquit, *non receperunt huiusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense aut decimo: neque præter hos alio portionem mulieris secundùm naturam fieri existimarunt.*

Hæc causa legis: non autem illa, quod legislatores tantùm solent respicere, quæ communiter accidunt. *iuxta l. 3. 4. 5. 6. D. de legib.* sed quod antiqui credebant partus huiusmodi naturales non esse, portionem mulieris non esse, secundùm naturam non esse. alioquin enim vndecimestres, vt olim, ita adhuc hodie rari, recipiendi non essent inter legitimos: præsertim, cùm & per prætextum legis de vndecimestribus late multi spurij dici possent subumbrari. sed ad naturæ possibilitatem, aut impossibilitatem posteriores leges respexerunt. *vt infra latius.*

Antiqui inquam Romani: scilicet qui adhuc concisis illis & breuibus legibus XII. tab. vtebantur. quæ etiam dum decimum magis mensem, quàm nonum nominant, Græciam redolent, vnde eas Decemuiri adtulerunt, vbi tardius gignitur partus, quàm in Septentrione; vbi communius mense nono perficitur. & idem Varro, *nomina,* inquit, *parcis tribus fecerunt antiqui, à pariendo, & à nono atque decimo mense; nam immutata litera vna, à partu nominantur: item nona & decima à partus tempestiui tempore.*

Sed &, inquit idem, *mense nonnunquam octauo editus est partus.* vndecimo item mense aliquando nasci potest homo: auctor Aristoteles; sed æstimabant antiqui monstrosas esse raritates: aduersùs monstrosos partus pridè crudeles, ex lege Romuli: quam idem Balduinus inter illius legea *n. 18.* ita refert, *monstrosos partus sine fraude cadunto.* de quibus idem latius. minus alij, pro liberis agnosci, aut iure liberorum censeri debebant. *l. non sunt liberi. D. de stat. hom. l. ostentum 38. l. quæret 135. D. de verb. signif.* tametsi quod fataliter accidisset, parentibus damno non esset. *d. l. quæret. in fin.*

In qua lege præter portentosum, monstrosum, visu, vel vagitu nouum, non humanæ figuræ, sed magis alterius animalis, etiam debilem refert Vlpian.

Vt mirum non sit quod *referente Iustin. l. 3. C. de posthum. hæred.* quod certatum est apud veteres de posthumo in hunc quidem orbem deuoluto, voce autem non emissâ ab hac luce subtracto: nam ita debilem vel pro abortu, vel pro monstro habendum censebant, quorum neuter loco liberorum esset, testamentum præteritus rumperet, aut sub ratione posthumi institutus succederet. *l. vxoris cum seq. C. de posthum.* Iustinianus autem Sabinianorum sententiam secutus propius ad humanitatē respexit, emollitis paulatim temporibus, & austerioribus iudicijs; decidítque si viuus perfectè natus est partus, totus ab vtero materno decisus, licet illico, postquam in terram cecidit, vel in manibus obstetricis, decessit; hoc tantummodo, inquit, *requirendo, si viuus ad orbem totus processit, ad nullum declinans monstrum, vel prodigium. d. l. 3.*

Igitur leges XII. tab. atque antiqui Romani præter natos mense nono aut decimo pro monstrosis raritatibus omnes reputabant, *neque præter hos*, inquit Varro, *alio portionem mulieris secundùm naturam fieri existimabant.*

Animaduersum verò est aliquid deesse, inquit, *l. 2. D. de orig. iur. primis legibus, ijsq; latis capit (vt naturaliter euenire solet) vt interpretatio desideraret Prudentum authoritate necessariùm esse disputationem fori.*

Igitur in disputationem fori venit partus perfectus, mense septimo natus, lege XII. tab. & antiquorum Romanorum opinione, vt ex Varrone diximus, monstrosa raritas erat, nec pro partu legitimo habebatur.

Prudentem authoritas benigniorem XII. tabulis interpretationem dedit, & aduersùs communem, quam diximus, ex Varrone opinionem, authoritate doctissimi viri Hypocratis asserentis septimo mense nasci perfectum partum opposita, iustum asse illum censuit.

Iam, inquit Paulus *l. 12. D. de stat. hom. receptum est septimo mense nasci perfectum partum* (scilicet aduersùs XII. tabulas, & veterum opinione) *propter authoritatem doctissimi viri Hypocratis,* reiectâ aliorum contrariâ sententiâ, *de quibus Censorinus de die natali c. 7.*

Et infert idem Paulus ex possibilitate, legis præsumptionem. *& ideo*, inquit, *credendum eum, qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est, iustum filium esse. Receptum autem,* ait, non lege in aduersum lata, *sed propter authoritatem Hypocratis.*

Ad hunc modum Vlpianus *in l. 3. D. de suis & legitim. §. post decem. de eo autem,* inquit, *qui*

182.

182. *die natus est* (hic mensem septimum tantùm inchoauit) *Hypocrates scripsit*, *& diuus Pius* (super speciali casu vtique consultus) *Pontificibus rescripsit, iusta tempora videri natum.* hæc ad natiuitatem Physicam.

Prosequitur illatiuè Vlpian. quoad natiuitatem legalem, *nec videri*, inquit, *in seruitute conceptum, cùm mater ipsius ante 182. diem esset manumissa.*

In fauorem libertatis infert, ex iuris præsumptione Vlpianus, censendum in libertatis tempore conceptum, cuius mater 182. ante partum diebus fuisset libera.

Quo eodem argumenti genere infert Paulus iustum esse, qui septimo post nuptias mense natus est. *d. l. septimo 12. D. de stat. hom.*

Eodemque rursus modo Iustinianus quoad debilem, vix natum, & extinctum processit *in decisione d. l. 3. C. de posthum.* vt mox diximus.

Sed clarissimè in muliere quæ peperit vndecimo mense. *Authent. de restitut. & ea qua parit vndec. mens. vndecima*, inquit, *mense perfecto peperit, vt non esset possibile dicere, quia de defuncta fuisset partus, neque enim in tantum tempus conceptionis extensum est*, & iterum circa terminum anni, *vt indubitatum sit sobolem non ex priore consistere matrimonio.* iterum, *filij mirabili matris partu iniuriati, & virum quem sic velociter dehonestauit.* illa verba sunt Iustiniani in d. Authent.

Qui decisionem suam in illis sumit ab impossibili. itaque si possibile est, si tempus naturæ eò vsque extendi potest, contraria decisio sequitur. ideoque partus mense vndecimo nondum perfecto natus, pro iusto recipitur, quia naturæ possibilitas in id vsque tempus extensum est, sequitur id à contrario. quod argumentum dicitur in iure validissimum. & sic argumentatæ sunt in hac eadem materia superiores leges: sic possibile est sic nasci, ergo est iustus: non est possibile sic nasci, ergo non est iustus. vtroque modo affirmante & negante, ex possibili vel impossibili leges procedunt, & Agellius *lib. 3. c. 16.* ait, Hadrianum decreuisse nasci posse hominem vndecimo mense. vtique non perfecto.

Quod enim Plinius *lib. 7. c. 5.* refert Papyrium Prętorem dedisse bonorum possessionem partui tredecim mensibus post mortem nato, num ille Prætor citra suspicionem turpem id fecerit, vt vult Balduinus *d. tract. in XII. tab. l. 17.* vel melius erronea lectio apud Plinium irrepsit, vt pro more suo animaduertit Cuiac. *abs. l... abs...*

Naturæ possibilitatem alio in casu rectè considerauit Papin. *in l. miles. §. defunctè. D. de adult. defunctè*, inquit, *marito adulterij rea mulier postulatur, non vtiq. crimen adulterij, quod mulieri obijcitur infantis præiudicat* (quare?) *cùm possit & illa adultera esse, & impubes defunctum patrem habuisse.*

Ea ergo possibilitas, & fauor matrimonij facit, vt natus in matrimonio legitimus mariti filius censeatur: tametsi mater adulterij rea sit. eamque præsumptionem Interpretes quidam iuris esse, & de iure scripserunt, alij iuris quidem dumtaxat, vt admittat probationem in contrarium: cùm id traditur *c. causam quæ. 1. X. qui filij sunt legit.* non omnem quidem, sed eam, quæ iuxta *l. filium. D. qui sunt sui vel alien. iur.* alleget partum concipi non potuisse à marito, ob illius absentiam aut impotentiam. id est, ex defectu causæ docere effectum produci non potuisse, ac sic ab absente, aut impotente marito prolem. vt possibilitas tollatur, & sic legis præsumptio, quæ veritatem præsumit, adeoque non nisi rem possibilem; secus quam legis fictio.

Itaque vt ad partum semestrem progrediamur, ex his, quæ latè iam diximus, sequitur si certò constare possit naturæ vires eò extendi, vt partus edi ac viuere possit semestris, dicendum esse iustum fore atq; legitimum. sic enim omnia argumenta superius citatarum legum procedunt. & si à lege recessum est in termino ad extremum naturalis potentiæ vsque ad vndecimum scilicet mensem prorogato, quid ni recipiatur in termino natiuitatis anticipato, si potentia naturalis eò extenditur? cùm contrariorum eadem sit disciplina.

Et verò decisum est à Iustiniano *in d. l. 3. C. de posthum. si viuus, si totus, non tamen monstrū, neque prodigium prodiit, rumpere testamentum.* vtique quia suus, & legitimus nascebatur. non enim rumpit illegitimus.

Qua ratione insigniter tradit Chopinus *de priuil. rust. lib. 3. c. 7. n. 5.* etiam quinquemestrem partum legitimum esse à supremis Conciliis iudicatum; actiuè & passiuè successionis capacem; ideoque matris hæreditatem adeptum; patrem (in bonis, quæ per mores patri debentur) hæredem habuisse. *faciunt & hæc Gotofred. in not. ad Nouel. 39. de restit. & ad d. l. quod certatum. Rota Romana in vna Axinana aliment. 1620. ref. Riccius ad Mascard. super n. 1. conc. 1146. Bald. cons. 113. n. 5. vol. 5. Charond. l. 7. resp. 78. l. 7. R. 96.*

Sed dices recipiendos eos partus quidem quod eatenus perfecti sunt, vt humanam formam referant, perfectè viui, vt spirent, perfectè nati, vt toti vtero sint egressi; tamen perfectos non esse, quod satis in vtero maturuerint, vt in aërem missi, in ætatem perfectam adolescere possint; ideoque argumentum nullum præbeant supposititij seminis. at verò si quis semestris partus vitæ durantis, & ætatis prouectæ reperiatur, credendum fore alieno semine potius natum, quàm naturæ vim inferendam.

Sed dixi, si certò euicerimus dari secundùm naturam semestrem partum vitæ durantis, dandum etiam esse vt iustus habeatur. ita enim argumentatur d. l. septimo, aliæque, ex quibus consecutiuè nunc argumentati sumus contra leges XII. tab. & antiquorum Romanorum opinionem. *Iam receptum est*, inquit, *septimo mense nasci perfectum partum*, & vt diximus à Physica natiuitate, infert legalem; & *ideo*, inquit, *credendum est eum, qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est, iustum filium esse.*

Quapropter ad eum modum arguendo, *iam receptum est sexto mense nasci posse perfectum partum, ideo credendum est ex iustis nuptiis sexto mense natum iustum esse partum.*

Sed inquies nulla lex disertè, nullus canon disertè quinque aut semestres partus legitimos decreuit, vt septimestres; adeoque non est à lege veteri recedendum; sed inspiciendum quo iure maiores in huiusmodi casibus vsi fuetint: *l.37. D. de legib.* verùm respondeo antiquorum illam crudam acerbitatem, Iurisprudentum & Imperatorum benigniori interpretatione, & molliori censurâ redactam esse ad veritatis considerationem; ideoque, quia verè deprehensum est septimo & vndecimo mense nasci partum posse, decretum est ex iustis nuptiis natum septimo & vndecimo mense iustum esse habendum.

Septimo, inquam, & vndecimo: vterque enim casus, vt supra deduximus, disertè per leges decisus est. de nono nunquam dubitatum est, tametsi leges XII. tab. de decem mensibus mentionem tantùm facerent: vtpotè quas diximus ex Græcia allatas: vbi Aristoteles scripsit Hist. *Animal. l.7.c.4.* fœminam parere vt plurimum decimo mense, ad quam rationem, si initio septimi recipitur partus, vbi natura plerumque tantùm decimo parit; quidni vbi, vt in Occidente, maximèque in Septentrione, plerumque nono, non recipiatur partus semestris; à proportione? vbi hic partus non initio tantùm sexti mensis; sed duodecimo die sexti editus est? Non dubitatum inquam de nono, quia in Occidente, vbi Roma, & maximè in Septentrione, vt plurimum nono fœminæ pariunt.

De octomestri disertè nulla lex est, & veteres octomestrem etiam reiiciebant, vt ex Varrone initio docuimus. non tamen admittet aliquis legitimum hodie illum non æstimari. neque porrò quia de septimestri decidit lex, ideo sub ea includi tanquam citeriori termino octomestris potest, quoniam non vtriusque ratio eadem est.

Sed in causa decisionis differunt; vtpotè quia ab acerbitate veterum discessum est, propter authoritatem Hyppocratis, asserentis septimo mense partum perfectum, & vitalem nasci: atqui idem Hyppocrates aliique medici negauerunt octomestrem vitalem nasci: quod si ergo octomestres vitales experientia præbeat (vt plures ego ex fide parentum ita asserentium vidi) quis illum vnquam censuerit non iustum?

Quid si ergo experientia & iudicium excellentium medicorum manifestiorem veritatem fecerit, & semestrem vitalem & prouectum exhibuerit? certè omni ratione, videbitur recipiendum esse, vt partus hic verus, veri patris, iustusque filius habeatur: dimisso errore, quo antiqui Romani, & leges XII. tab. nitebantur.

Præsertim cùm per sacros canones omnis ille legitimus filius habeatur, qui natus fit ex legitimo matrimonio *c.2.5.7.8.9.10.12.14.& tot. tit. X. qui fil. sunt legit.*

Et quoniam hodie quæstio legitimorum natalium ad ecclesiã pertinet: *c. tuam X. de ord. cog. c. causam qua 2. c. lator. X. qui fil. sunt legit. Trid. can.12. de mat. s.24.* adeoque illius in ea canones sequendi, impedimenta, & prohibitiones obseruandæ sunt, vtpotè res spirituales: *d. c. tuam.* sequitur per d. generalem iuris regulam, vt omnes in legitimo matrimonio nati, legitimi habeantur; hodie debiles *de quibus d. l. quaret*, imò monstrosi, portentosi, prodigiosi partus omnes, qui apud antiquos loco liberorum non erant, eo nunc loco non tantùm, sed & legitimorum sint habendi: dummodo sint tamen homines: adeoque alimentorum, successionumque actiuè & passiuè esse capaces. nec id hodie quisquam de his negat.

Et verò reiicere nemo debet ob antiquitatis venerationem recentiorem in rebus naturalibus compertam magis doctrinam. infinita enim sunt in rebus creatis, vbi recentior inuestigatio errores deprehenderit antiquæ disciplinæ. quid? quod orbem terræ præter Europam, Asiam, Africam veteres ignorauerint? quot in nouo orbe regiones, & maria post tot sæcula detecta sunt? quot ad Austrum, nouam Zemblam, atque alibi iacent adhuc incognita? quot hodie in cœlis sydera, nescio quibus tubis perspecta, à veteribus ignorata? indies experientia naturæ arcana, & res nouas recludit. longum nimis foret particulatius de iis differere.

Id tantùm nunc dicendum est, si conuictum erit, per hodiernam experientiam, fuisse errorem de semestri partu, quod non abortiuus neque monstrosus nasci possit, erit consequens esse legitimum, atque iustitiam legum atque canonum recipiendam, non veterum errorem, eique innixam acerbitatem: admittemusque argumentum Pauli *in d. l. septimo*, vt quoniam iam receptum erit nasci perfectos partus septimestres, iam iusti essent septimo post nuptias mense nati; nunc quoque cùm receptum erit sexto mense nasci perfectos, etiam iusti sint semestres.

Receptum autem, vt diximus, erat non lege aliquâ in aduersum latâ, sed propter authoritatem Hyppocratis: receptum ergo & nunc esse possit propter authoritatem excellentium medicorum, qui manifesto indicio veritatem deprehenderint, vt semestres partus nasci perfecti possint.

Porrò (omissis fœminis quæ in lite, de qua agitur, quinquemestres seu semestres partus vitales sibi aliisque contigisse testatæ sunt) consulti expertissimi Belgicæ medici responderunt, vitales eos esse posse, atque vitæ durantis: citatis insignibus authoribus scilicet Plinio *lib.7.c.5.* vbi dicit vix vnquam semestres esse vitales, quibus verbis indicat posse tamen aliquando. Auicenna Philosophus *lib. 9. de animalibus. c. vlt.* fatetur posse semestres esse vitales, & se talem vidisse. Eos sequuntur Nicolaus Florentinus *sermone 6. tract.3.c.9.* Cardanus I. *contradict. tract.3. contradict.8.* Petrus Paramatus, *Dacis de Medina Cydonia medicus*

dicus lib. de hominis procreatione cap. 8. Ferdinandus Mena lib. de septimestri partu c. 4. Valesius lib. de sacra Philosophia, c. 18. Sancta Cruz de de Hypocratica Philosophia text. 71. omnes tres Regis Hispaniarum famosissimi & celeberrimi medici. Iacobus quoque Segana lib. 3. comment. ad Galen. de facultatibus naturalibus c. 3. Augenius in epistola ad Cardinalem Bozutum & lib. de partu hominis c. 14. dicit se rogatum, an puer natus 168. à conceptione die possit esse vitalis, respondisse quod sic. Dalenchampius in annotationibus ad locum Plinij supra citatum. Rationi suffragatur experientia. Montinus lib. 4. c. 41. testatur se vidisse Henrici II. Galliarum Regis pincernam, qui quinto mense erat in lucem editus.

Neque verò nescio septimestrem partum hodie legitimum esse, non propter authoritatem Hypocratis, sed propter authoritatem legis, quamuis per illam motæ: sed in eo vis argumenti est; recessum fuisse à lege propter veritatem ab Hypocrate deprehensam, in aduersam ei sententiam; adeoque & hodie demonstratâ veritate, quòd naturæ potentia ad perfectum partum septimum mensem non exigat, veritati semper locum superfore; sicut omnes supra deductæ leges in hac materia hanc solam, & naturæ possibilitatem spectarunt.

Qua in re admodum est considerandum, quòd leges XII. tabularũ (præterquam quòd, quæ circumferuntur, fidei dubiæ sint) hodie authoritatem non habent, vt nec cætera antiqui iuris volumina, nisi quantum ex iis in Pandectas, & Codicem est relatum. Et verò l. septimo mense. D. de stat. hom. & quæ aliæ id genus in hodiernum ius sunt relatæ, affirmatiuè conceptæ sunt, non negatiuè sic; septimo mense perfectus partus nasci potest. non autem negatiuè sic; ante septimum mensem perfectus partus nasci non potest: atqui ex affirmatiuis præmissis inferri conclusio negatiua non potest: non ergo quia probatus est per legem partus septimestris, improbatus est anterior.

Neque procedit hic argumentum à contrario sensu, quia excluderet omnes non septimo mense natos aduersùs disertas leges.

Neque argumentum explicari potest locum habere vbi sententia Hypocratis locum habet, quæ illâ lege probatur; quia & hæc solum recipienda est in casu, qui illâ lege probatur; scilicet affirmatiuè partus septimestris: nam nec sensu negatiuo illa probata est, quo scilicet Hypocrates octomestres & vndecimestres negauit esse naturales, & tamen hos diserta lex recepit, illos nulla improbauit, & vsus quotidianus admisit.

Itaque hæc reducere oportet ad originem legum XII. tabularum, & ab iis recessum, quem in initio proposuimus.

Verum enimuerò quoniam Paulus in d. l. 7. iam receptum esse ait, vt septimo mense perfectus partus nascatur: Expendendum an iam satis receptum dici possit, sexto etiam mense nasci perfectè posse partum? dum nondum totus medicorum exercitus, maiórue eius pars à signis Hypocratis Aristotelisue defecit: receptum autem id censeatur, quod à plerisque prudentum approbatum est. quomodo receptum ius pro approbato in l. in minor. C. in quib. caus. in integ. non est necess. quomodo receptum moribus, vel in mores dicitur, quod obseruatione communi & consuetudine confirmatum est: atqui in casu, de quo agitur, tum à partibus, tum à Iudice consulti medici in contrarias sententias iuerint, alij pro partu semestri, alij contra respònderint, adeo vt recentior partui fauens opinio nondum maturuerit, præsertim dum ei non fauent tribunalia: Mynsing. cent. 6. obs. 40. vt & speciatim in casu partus ante septimum mensem nati, vt per naturam non recipiatur, iudicatum refert Euerard. in top. loc. à natura n. 30. videtur sanè, donec ea passim aut saltem à plerisque prudentum approbetur, in iudicando non esse recedendum à communi hactenus medicorum & Iuris-consult. sententia. & ita iudicaui consultis grauissimis Iuris-consultis & Medicis. Tantum abest, vt cùm Iustinianus in d. Auth. de rest. & ea quæ parit vndec. mens. declarauit impossibilem partum post mensem vndecimum exactum prouenire, recipi pro vera possit sententia, quæ hoc anno 1637. euulgata est, quasi à Parlamento Gratiana-politano, etiam subscribentibus medicis, prodita, quâ iustus sit iudicatus partus post quadriennalem mariti absentiam natus: quasi ex semine illius tam diu ante operationem in matrice fortè morbida retento; nam vt conceptio fiat sine semine virili, solâ imaginatione, omninò naturâ impossibile est; quidquid illi medici imaginati fuerint. alioquin de Christo à Virgine frustra esset rogatus Angelus: quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? & is frustra respondisset: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altißimi obumbrabit tibi.

CONSVLTATIO II.

De septimestri partu.

Septimestrem partum iustum præsumit, & decidit lex in l. septimo. D. de stat. hom. l. 3. §. post decem. D. de suis & leg. sola difficultas est, an ea præsumptio ex aliis infirmari possit ab Intimato productis?

Iuris communem præsumptionem Appellans firmare nititur per peculiares suæ causæ, quòd Intimato fatente vxor in matrimonio semper casta, numquam antea diffamata fuerit, nec etiamnũ alius author partus cum quo antè consuesset nominetur. neque seu ante seu post partum in thori dissidio fuerint, quodque Intimatus partum hunc suũ agnouerit, in baptismo se obtulerit, vt patrem, & produxerit vt patrinum suum patrem, & G. cognatam nobilem fœminam vt matrinam, ipsius patris &

patrini nomen indidit. ita docet registrum baptismale, cui iam tunc Appellans inscriptus est, tamquam legitimus filius Intimati, & vxoris eo etiam immaturitatem excusante propter laboriosum illius grauidæ ex Italia reditum, & ex equo lapsum, & per hoc Appellans contendit se etiam fuisse in possessione agnitæ filiationis & legitimitatis: sicut docet Bald. *in l. neq. nat. C. de prob. Vinius decis. 232. n.8.* per baptismum probari filiationem. Et verò per mores nostros in filiis spuriis numquam tales patrini solent adhiberi, nec mariti paternum eis officium præstare.

Neque refert, quod Intimatus contendat honoris causa hæc facta; adeoque post dies paucos partum ablegatum, nutrici datum, non ab ipso, sed auia materna alitum: quia dum quis semel publicè quem vt filium recognouit, eum postea etiam cum iuramento abneganti non credatur. *c. per tuas. 10. X. de probat.* cum nimis *indignum*, inquit; *sit vt quod sua quisq; voce dilucidè protestatus est, proprio valeat testimonio infirmare.* quantò magis id indignũ fuerit, si quis in ecclesia Dei, in actis illius sit protestatus? sed omninò tractatus tempore natiuitatis, & baptismi habitus, præualet iis, quæ postmodum secus fiunt. *Charond. l. 11. resp. 17.* quia *est primus*, inquit, *tractatus, qui pleniorem facit probationem. vt tradit Prapos. in c. transmiss. qui fil. sunt legit. Rmn. consil. 67. & 92. vol. 1. consl. 145. & 158. vol. 5. Abb. Felin. & alij in c. per tuas. de prob.*

Quæ eò magis nunc obtinent etiam mortuâ vxore, quæ numquam, dum vixit, quid contrarium actis baptismalibus dixit. cùm *in congruum videatur*, inquit, *c. causam qua. 7. X. qui fil. sint legit. vt matrimonium genitricis impetatur, quod eâ viuente non fuit impetitum.* impetitur porrò hic matrimonium & castitas vxoris, dum iam dicitur ex eo Appellantem nonconcepisse.

Non ferendum Vlpianus ait eum, qui cum vxore sua assiduè moratus, nolit filium agnoscere, quasi non suum. *l. filium. D. de his qui sunt sui vel alien. iur.*

Neque ergo hæc conuellit, quòd Appellans extra domum nutriti, ac deinde nutricio datus est; non enim id ablegationem simpliciter, aut abnegationem infert: cuius magna vis aduersùs naturam esset, quæ seruatâ discretione admodum consideranda est. *c. afferte. X. de præsumpt.* sed adiaphorum est, aut saltem leuis suspicionis: cùm iusta fuerit causa, vt cessarent per id sermones de huiusmodi septimestribus partubus; quos innoxiæ etiam & castæ illibentes à maritis externisque audiunt: adeoque per hæc non euertitur iuris præsumptio, & concordia coniugalis huiusmodi aliquali incommodo prolis præualet. *propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, &c.*

Ex eodem fonte procedit, quod in obscuro filium delitescere, mortuum dici, tamquam partum non vitalem voluerit, in confirmatione aliud, quàm in baptismo nomen inditum sit, quo ignarus Appellans vsus est, donec ex studiis redux à nutricio veros, vt ait, parentes rescíuit. in obscuris autem, multò magis adiaphoris, benignior interpretatio sumenda est pro matrimonio, delicti exclusione, legitimitate: præsertim cùm nec moritura mater, quæ saluti suæ immemor non fuisse præsumitur, nihil partui contrarium declarauerit.

Adeò vt huiusmodi obscura tractatio nihil officiat proli. cùm etiam neque expressa matris declaratio veritati officeret. quia magis statur veritati ac matrimonio probato, quàm famæ & secutæ parentum tractationi. *c. per tuas. 10. X. qui fil. sint.* Apud Charond. *l. 11. resp. 17.* proles septimo post nuptias mense nata à côiugibus pro sua agnita, ac postmodum ab eo, qui matris fuerat ante nuptias concubinus, pro sua affirmante matre, adstipulante marito, per concubinum literis regiis legitimata, & hæres instituta; non fuit tamen admissa ad hæreditatem: & sic etiam in prolis vtilitatem non receditur à priori confessione, in natiuitate & baptismo facta.

Sanè in casu Charondæ magnam aduersùs prolem fuisse præsumptionem constat ex eo, quod mater fuerit concubina, quæ etiam ex concubino concepisse iure alliàs præsumitur, & standum sit in huiusmodi obscuris assertioni vtriusque simul parentis, nisi contrarium probetur. *c. ex transmissa. X. qui fil. sint legit.* sic enim & Scæuola dicit veritati locum superfore; scilicet si doceatur mater repudiata, sobolem spuriam professa non verum dixisse. *l. Imp. 29. §. 1. D. de probat.*

Iterum refert Gamma *decis. 325.* & alium casum præsumptionibus perplexum, scilicet ptolem vndecimo mense, quæ & apud veteres monstrosa raritas habebatur, natam, marito lætaliter ægrotante, & à quo vxor diu absuerat vsque ad quatriduum ante mortem; nihilominus iudicio supremæ Curiæ Lusitanæ legitimam, & mariti hæredem fuisse declaratam. in quo casu præter solitum tempus protensum, & mariti morbum, victi etiam sunt agnati à fauore matrimonij, & prolis.

Et tamen *d. l. filium. D. de his qui sunt sui vel alien.* duas has tantùm causas admittit, mariti absentiam à domo aut thoro, & ægritudinem, vt generare non potuerit, probandas ad exclusionem præsumptionis iuris, quòd natus in domo mariti matrimonio constante mariti filius præsumatur: igitur aliàs sine lege attexere non licebit: dum Vlpianus & Scæuola non aliter maritum, qui filium sic natum nolit agnoscere, ferendum dicunt.

Hic saltem verbis Couarruuiæ *1. p. 2. de mat. d. 3. n. 10.* pacandi sumus, vt admittatur illa probatio in contrarium, ex qua, vel quia maritus absens, vel aliquo morbo, aut frigiditate impeditus fuerit, minimè potuerit verisimili coniecturâ conceptionis tempore ad vxorem accedere, & eam cognoscere: quod Parisius post alios fatetur: præter has autem probationes, & si possint locum obtinere coniecturę & præsumptiones aduersùs pręsumptionem

nem iuris, non temerè, sed magna cum ratione arbitrij sint admittendæ. ita ille.

Porrò in hac lite neutra causa locum obtinet, dum immaturitas septimestris partus omnem ferè parit difficultatem, sed per d. l. septimo plus satis dissolutam. Vt omittamus, quod nutrix ait partum cùm ad se post 14. dies delatus tenerum admodum, & nondum perfectis vnguiculis fuisse. cui in facto suo testanti, cui nihil feritur metiturque, multum deferret Ant. Faber *def.* 35. *C. de test.* præsertim in re nunc antiqua, sed aduersùs iuris claram resolutionem id non satis est, cùm nec inopinatus post sterilitatem partus, *Alciat. Reg.* 3. *præs.* 37. etiam suspecto loco, vt penes adulterum, si tamen & marito accessus fuerit, *Gail. lib.* 2. *obs.* 97. *n.* 9. eoque conscio natus *id n.* 5. *per l.* 9. *C. de nupt.* non sufficiunt dictæ præsumptioni iuris superandæ.

Restat illud igitur, quod intimato pro Achille est, quod auia apoplectica, decrepita, difficilis ac morosi humoris, extra iudicium, iniurata, scedulam signauerit obseraueritque, quam post mortem intimato genero tradi dicitur voluisse per R. P. sed ponderis illa non est tanti, vt bilancem in Appellantem iam inclinatam in Intimatum reflectat. nimis ponderosa est præsumptio iuris pro matrimonio, & prole; præsertim dum illa scedula non obscuris indiciis, atque ex stylo apparet emendicata ab Intimato: speciatim duntaxat filiam ante matrimonium fuisse vitiatam, quod ne quidem maritus allegauit in prima copula, seu aliàs vnquam se deprehendisse; neque, vt diximus, authorem nominauit, aut infamiam causatus est. sed neque illa rationem scientiæ huius delicti vllam adfert, multò minus conceptionis ex anonymo, ne quidem quod filia sua sibi id vnquam fuisset fassa. In iis autem quæ non cadunt sub visum, similesue sensus, testi rationem scientiæ etiam sponte non danti, nulla fides iure tribuitur. & vero se dicit eo fine hanc declarationem facere, ne quis hæreditatem alienam occupet, scilicet Intimatis & tamen non est ei curę ne hæreditariam quotam Intimato in bonis maternis competentem alius occupet, dum hanc obscurare contendit.

Sed neque (quamuis id à filia sibi dictum assereret) vnicæ, iniuratæque credi deberet, cùm nec matri etiam adulteræ crederetur, dicenti filium esse adulteri. *l.* 29. §. 1. *D. de probat. Gail. lib.* 2. *obs.* 97. *n.* 8. *Viuius l.* 2. *commun. opin.* 107. Si afferenti adulteræ non creditur aduersùs partum; de non afferente, neque vnquam infamata credetur? ideo quia potuit fornicari ante matrimonium? & verò quæ non potuit adulterari? neque tamen creditur adulterata, nisi probetur, & probatione liquida existente non ex adultero, sed marito partum editum lex præsumit.

Quare & id omninò minus recipiendum foret, etsi assereret mater aduersante *d. c. per tuas. X. de probat. d. c. per tuas. X. qui fil. sint legit. aliisq. quæ supra allegauimus*, cùm tempore natiuitatis, atque baptismi, contraria vtrorumque coniugum fuerit professio: quæ per contrarias postmodum declarationes non eliditur, multò minus per leuiculas præsumptiones: v. g. quod partus quilibet præsumatur perfectæ gestationis. *Menoch. cons.* 284. *n.* 8. quæ res aduersùs septimestres & vndecimestres nihil officit; quippe in concursu præsumptionum præualet vehementior: atqui hæc, illa est; quæ est præsumptio iuris, quæ hic onerat aduersarium plena in contrarium probatione *d. l. filium. verb. si constet. D. de his qua sunt sui.* quamquam iam antè ostendimus per *d. l. filium.* solam mariti absentiam, aut morbum pro contraria probatione admitti, aut saltem eius generis vehementes, quæ possint euellere præsumptionem iuris.

Ex quibus omnibus apparet pro causa fauorabili matrimonij, seu illius effectu, id est, filiatione, legitimitateque Appellantis esse iudicandum. neque ea, quæ illata sunt sufficere ad prosternendam præsumptionem, & decisionem legis, quæ septimestrem partum pro iusto habet.

CONSVLTATIO III.

De Legitimato.

Petrus ex soluto & soluta ex copula post sponsalia de futuro habita natus in vrbe, vbi priuilegium est, ne quis nisi legitimus; in prouincia, vbi priuilegium, ne quis nisi ex legitimo matrimonio natus ad honores promoueatur; Rescripto Principis legitimatus est, assentientibus Prouinciæ Ordinibus, ex suffragio etiam dictæ vrbis, vt officia obire possit, exceptis magnis prouinciæ officiis: a decurionibus eiusdem vrbis ad officium Scabini nominatur; aliis natales Petri, & priuilegia vrbis obstare contendentibus, quibus derogatum negant expressâ mentione non factâ. 1. Legitimatus vt officia obire possit de assensu Ordinum, capax fit, & si priuilegij vrbis mentione non factâ, prouinciæ priuilegio fortiori derogato.

Videntur Petro portæ patere dignitatum, & suffragium omnium complecti suffragium singulorum, generareque effectum in singulis, ita vt in singulis prouinciæ locis legitimatus officia non excepta possit adire: argumento à genere ad speciem: *l. item legata.* §. *item inter. D. de legat.* 3. qui dicit omnia, nihil excludit, qui excipit, in non exceptis firmat regulam. *l. nam quod liquidè.* §. *fin. D. de pæn. legat.* si cui, inquit, *penus legata sit prater vinum, omnis penus legata videtur excepto vino*, & iterum, *quod si vrbana penus sit legata, omnem qua vbique est legatam videri Labeo ait, etiamsi in villa sit vrbico vsui destinata.* Legitimatus ergo ad officia præter magna prouinciæ, omnia alia obire poterit, magnis prouinciæ exceptis; legitimatusque videtur ad omnia vbique quæ in prouincia sunt, adeoque in ea vrbe præter magna, inter quæ non refertur officium Scabini in ea vrbe. 2. Genus omnes species cōplectitur. 3. Exceptio in cæteris firmat regulā.

Et verò aduertendum est assensum Ordinum prouinciæ & vrbis in factum conceptum esse, *vt obire possit Petrus officia magnis exceptis* : quod fieri non potest, nisi ex derogatione priuilegij :

4. Res ipsa permissa derogat cōtrariis cognitis,

quando autem id conceditur, quod stare non potest, nisi alterum remoueatur, remotum id esse censetur, quamuis nullâ illius mentione factâ. *l. vbi pugnantia. D. de reg. Iur.* & sic *in c. dudum de præbend. in 6.* Bonif. VIII. nulla priuilegij seu concessionis antea factæ in secundis literis mentione factâ per actus subsecuti repugnantiam illam concessionem priorem *expressisse*, inquit, *videmur*.

5. Maius est de thoro legitimo quē esse, quàm legitimum dumtaxat, plures enim aliter fiunt legitimi.

Quod hic eò magis obtinere debet, quod priuilegium prouinciæ fortius sit, quàm vrbis, cùm hoc legitimos tantùm requirat, illud ex legitimo matrimonio natos : legitimi autem simpliciter plurimis modis dicantur; legitimi fiunt per Rescriptum Principis: *l. qui in prouincia. §. 1. D. de rit. nupt. confirmamus*, inquit, *statum liberorum in eo matrimonio* (iure irrito) *perinde ac si legitimè concepti fuissent* : deinde per oblationem Curiæ factam. *l. 3. l. 9. C. de natural. liber.* Denique si pater naturales testamento tantùm *suos* nominet : *Auth. si quis ibid.* qui omnes iure ciuili fiebant legitimi, non legitimo tamen matrimonio nati. adeóque absurdum videtur, quod soluto vinculo fortiori priuilegij prouincialis, non cessaret debilius vrbici, per eam gratiam, quæ soluit fortius.

6. Cùm de voluntate constat, derogatum facilè creditur.

Præsertim cùm semper derogatum censeatur, quando de mente concedentis constare potest : *Tuscus V. derogatio. concl. 216. n. 13.* voluntas autem clarius constare non potest, quàm si alioquin concedens nihil ageret re ipsa; verbis tantùm luderet : quod est histrionum, non eorum, qui remp. tractant.

Ideoque idem Bonif. *in d. c. dudum. considerantes quoque*, inquit, *quod nos, exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus*, vnde cùm exposito debiliori vrbis priuilegio derogato fortiori prouinciæ idem Petro fuisset concessum, debet intelligi vrbis priuilegio simul fuisse re ipsa derogatum.

7. Per actus posteriores.

Ad quem modum rursus idem Bonif. VIII. *in c. 1. de constit. in 6.* dicit Pontificem condendo constitutionem posteriorem reuocare priorem, quamuis de ipsa mentionem non faciat, non tamen derogare locorum consuetudinibus : & vlteriorem assignat rationem, quia hæ facti sunt, & probabiliter ignoratæ ; iura autem omnia in scrinio pectoris censetur habere.

Cùm ergo ius suum, & priuilegia quilibet populus censetur non minus in scrinio pectoris habere, quàm legislator communes leges; per concessiones suas censebitur, quamuis mentione non factâ, iuri & priuilegio suo derogare, ne nihil agat.

8. Et quando nulli præiudicatur, & ad ius cōmune reditur.

Denique facilè censetur derogatum omnibus contrariis quando nulli præiudicatur; quando quod contrarium est iuris est correctorium; quando per id, quod agitur ad iuris communis naturam reditur : *Tuscus d. concl. 216.* vt per has concessiones ad ius commune reditur, quo naturalibus licet publicis muneribus, & honoribus fungi. *l. 3. §. 2. D. de decurion.* aduersus quod hic impetratum fuit primò particulare ciuitatis, deinde generale patriæ priuilegium.

Neque verò extra boni & æqui considerationem est, quod Petrus non ex damnato coitu natus sit, non ex scorto, nec vulgo quæsitus; sed ex solutis, ex copula post sponsalia habita ; ex qua olim matrimonium sequebatur : *c. is qui fidem. X. de spons.* adeoque proles per matrimonium legitimæ nascebantur ; & consequenter tempore concessionis priuilegij vrbis & prouinciæ ab officiis per priuilegium non arcebantur.

9. Considerabile etiam post Conc. Trid. quod quis ex solutis, & ex copula post sponsalia sit natus.

Et quamquam nunc per Concil. Trid. *s. 24. de reform. mat. c. 1.* huiusmodi sponsalia non transeunt in matrimonium per copulam; quia clam exercetur ; tamen non desinit ad defectus ciuiles, considerabilis esse promissio matrimonialis ; cùm decretum Concilij causam peccati adulteriique perpetui post clandestina quorumdam matrimonia consideret, cui remedium non aliud potuit adhiberi, cùm de occultis non iudicet ecclesia : tamen idem Concil. Trid. vim sponsalium non abrogauit vlterius, quam ne per copulam occultam transeant in matrimonium : vt sæpius declararunt Cardinales Concilij Interpretes : & sic rigor priuilegiorum huiusmodi secularium non videtur admodum aduersus eos, qui tempore concessionis non potuissent excludi, intendendus, in vim decreti ecclesiastici, alia ex causa, vitandi scilicet peccati, inducti. tametsi alioquin in rigore legitimi hodie esse non possint ex copula solutorum post sponsalia nati: quia per Concilium Trident. excisa est radix vnde legitimitas subnasci poterat : matrimonium scilicet : quod non nascitur nunc ex copula solutorum post sponsalia habita. nemo tamen non sentit de facto plus omnino infamiæ illis adhæsisse prolibus quæ sine affectu coniugali essent excitatæ, sed voluptuariâ tantùm fornicatione : cùm olim solus consensus de præsenti, vel de futuro cum secuta copula, (quæ tacitum de præsenti consensum inferre censebatur) efficeret : & per se parentes constituere matrimonium possent, idque nollent ; at hodie non eiusdem facilitatis est matrimonium, sed est coram parocho & testibus celebrandum : multa etiam malitiosè occurrunt impedimenta, etiam matrimonij sæpè petit appetitus cùm iuuenis factus est copulæ compos; nasciturque proles inter motas ; quæ sanè nec apud probos atque cordatos non tantum de facto infamiæ, quâ portæ dignitatum obserentur, secum trahat, quantum natiuitas citra affectum coniugalem accidens.

De secundis nuptiis.

CONSULTATIO I.

De non contrahendis ante certum nuntium de morte prioris coniugis secundis nuptiis.

1. Secundæ nuptiæ prohibendæ donec certò moraliter constet de morte prioris coniugis.

RECtè reiecit parochus militem contrahere volentem cum vxore alterius militis, antequam constet hunc esse defunctum. ob *c. in præsentia. X. de spons.* vbi Episcopo scribitur talibus authoritate ecclesiæ non permittendum contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. huiusmodi decretum Episcopi, inhibitionemque rectè defendit Wames. *cons. 536. tit. de spons. & matr.* & eò magis parochi hic tenentur obseruare, quod in synodo prouinciali Mechliniensi *tit. de sponsal. c. 4.* decretum sit, vt denuntiato aliquo impedimento parochi non procedant vlterius, donec Superiorem consuluerint; atque is responderit quid eis sit agendum. quod *c. 3. de clandestin. desponsat.* hisce verbis etiam insinuat; *cùm autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.* certum ergo nuntium requirit *c. in præsentia.* antequam Superior matrimonium permittere possit: manifesta documenta *d. c. 3.* seu vt *nullus amodò*, inquit c. *dominus. X. de secund. nupt. ad secundas nuptias migrare præsumat; donec ei constet, quod ab hac vita migrauerit coniux.* vbi nupturienti de morte coniugis constare æquè iubetur; quàm Superiori, non ante certum nuntium permittere. *d. c. in præsentia.* & interdici mandatur *d. c. 3.* donec allata sint manifesta documenta. vbi obiter ex æqualitate decreti tum de coniuge, tum de Episcopo loquentis, probabilius est, non magis posse coniugem secundas nuptias inire, quàm Episcopum permittere ex præsumptiua non sufficienti probatione mortis: vt Panorm. aduersus Butrium, cui adhæret Wamesius, docuit. alioquin viam aperimus matrimonium ineundi contra interdictum ecclesiæ, cui tamen pœna indicitur. *c. 1. de matr. contra interdict. eccles.* cum d. autem *c. 3.* statim interdici velit cùm apparuerit probabilis coniectura; eo ergo stante non potest contrahi, nec interdictum remitti, donec quid fieri debeat, manifestis constiterit documentis. *d. c. 3.* & iam Tridentinum matrimonium coram parocho mandet celebrari; qui etiam dicat; *ego vos in matrimonium coniungo*, &c. *Trid. de reformat. mat. s. 24. c. 1.* Id quidem verum est, si secus aliqui fuerint coniuncti, non esse separandos; dubitantes debitum reddere, non exigere: sed si postea de coniugis vita constiterit, ad priorem reuerti debere. *d. c. dominus.* vbi eadem, maiorque certitudo requiritur, vt soluatur secundum matrimonium, quàm vt ineatur: nam dubitantem discedere non permittit.

2. Tam cõiugi, quàm parocho secus agere illicitum.

3. Quâ certitudine opus sit?

Quæ certitudo exigi dicetur? *certum*, inquit, *d. c. in præsentia. nuntium receperit: donec constiterit*, inquit c. *dominus*: generatim manifesta documenta exigit *d. c. 3.* non ergo restringitur ad certum genus probationis. ideoque c. quoniam. *X. vt lite non contestatâ, tam diu*, inquit, *alteruter coniugum exspectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur.* vbi non tantùm agitur de ipsis partibus, sed datur instructio Iudici procedenti etiam ad definitiuam: & ait glos. *in verb. præsumatur, per famam*, inquit, *quia senex erat, vel etiam quia in acie fuit, nec rediit*; præsumitur quod his casibus sit mortuus, & *satis certum est*, inquit, *per solas huiusmodi violentas præsumptiones, postquam aliquanto tempore duxerit exspectandum.*

Et in milite quidem *Auth. hodie. C. de repud.* maritum in expeditione manentem exspectari iubet; sed si mortuus dicatur, vxori iubet per se, vel alium, eum, sub quo militabat, adire; & interrogare si verè mortuus est, & apud gesta deponere cum iure-iurando si mortuus sit: quo subsecuto post annum nubere. sed quod ad annnum pertinet, luctus ille videtur, & per canones sublatus est. *c. vlt. X. de sec. nupt.* si de morte iuratum sit. sed iterum *d. Auth. hodie* agit de milite versante in expeditione; *vt d. c. dominus* scribitur christianis in captiuitate Saracenorum positis; *c. in præsentia* de captiuis, vel peregrinis vltra septennium exspectatis, quorum certificari non possit vita, vel mors: & *c. cum per bellicam 34 q. 1.* de bellicis cladibus, quibus matrimonia plura turbata, & cum secundis contracta erant; & satis secunda consortia excusat, vt culpabilia non iudicentur, cùm persona assumpta est mariti, qui iam nõ esse existimabatur, vt eo tamen apparente priora redintegrentur coniugia: alioquin eę mulieres impię sunt habendæ, quibus præterita ad opprobrium malę voluntatis trahi non potuissent.

4. Si coniux in acie, vbi multi occisi sunt, pugnauit, nec pòst apparuit, sufficit præsumptio mortis post moram.

Speciali casu nostro cùm in acie pugnatum est, multis occũbentibus, præsumitur G. mortuus, qui in ea fuit, nec pòst apparuit. *ita glos. in d. c. quoniam. Tuscus post Alexand. & alios v. mors. concl. 400. n. 7. & 29. Mascard. de probat. conclus. 1074. vbi concl. præced. & seq.* sufficit præsumptiuè mortẽ probari, nec exacta de visu omninò probatio est necessaria: & plures circumstantiæ præsumptionem augent: etiam in incertis diuturnior absentia, probitas, & mores viri, apparenter scripturi si viueret. & ideo Viuianus in Rationali *in d. c. in præsentia* morã, & violentas suspiciones, & pręsumptiones an sint sufficientes, ad arbitrium iudicis remittit, *in d. c. in præsentia, post Abbatem ibid.* vocem mortis, & famã *Menoch. in remed. adipisc. possess. rem. 4. num. 671.* quare moraliter tum superiori, tũ coniugi, sufficeret ea certitudo, quæ quietã reddere possit conscientiam timoratã: etiã dictũ vnius testis de visu: *Mascard. vbi supra*; sed iurati. *d. Auth. hodie.*

5. Et arbitrio iudicis.

LI-

LIBRI QVINTI
TITVLVS I.
De Accusationibus.

CONSULTATIO I.
De delictis communibus & regularium.

1. *Delicta sunt communia, quædam militaria, vt regularium.*

ELICTA vt quædam sunt communia, quædam militaria; sic in regularibus excessus quidam tamquam simpliciter mali, considerantur, quidam quasi mali ex causa status religiosi. Ex priore genere nihil hac in causa est demonstratum: secundi generis multimoda capita obiiciuntur. sed cùm regularis reus tantùm agi possit secundùm leges militiæ, cui est adscriptus; & si quid præter leges communes in monachos statutum sit,

2. *Quo nomine veniunt canonici regulares etiã non monachorum.*

non prorogetur ad canonicos regulares: *c. quod Dei. X. de stat. Monach.* quoniam *etsi*, inquit, *à monachorum consortio non sunt seiuncti, regulæ tamen inseruiunt laxiori.* Nisi fortè deducatur ex fontibus votorum substantialium, in quibus omnes religiosi conueniunt, aut eandem

3. *Nec decretis de his disponentibus nisi ad substantiam votorũ spectent, aut in vtrisque eandem habeant rationem.*

omninò participant legis rationem: vt in *cap. ex parte. X. ne cler. vel monach.* declaratum est, decreto ne monachi physicæ, aut legum studiis addicantur, etiam canonicos regulares esse comprehensos.

Obiecti excessus secundùm regulam Sancti Augustini constitutionesque ordinis & Capituli Windesemensis, sub quibus militat reus de qua agitur, expendendi sunt.

4. *Excessus regulares.*

Per ea vetatur collocutio cum exteris intempestiuis horis 3. *part. c. 7. §. 3.* intra horas regulares aut Capitulum culparum, neque post primum pulsum collationis aut refectionis.

5. *Intempestiua collocutio cum exteris.*

Procurator tamen cum aduenis loquitur. *c. 7. 3. part. stat. c. 13.*

6. *Scriptio, receptio litterarum.*

Scriptio vel receptio litterarum quæ non spectat ad fomentum impudicitiæ, de quo Augustinus agit, dum illas vetat; ex mente legislatoris prohibitam non esse; sed neque moniali ad parem sexum, Triuetius quidem & hantmeter *supra regul. S. August.* censent: sed consuetudo, & plerisque locis ordinatio secus habet. & ferè generatim in aliis ordinibus pro vetita habetur. Familiaritas cum impari sexu, si quem suspectum fecerit, & monitus non destiterit; ad grauem culpam pertinet. 3. *part. stat. c. 6.* superiores tamen nimia suspicio non debet reddere præcipites: nec omni spiritui credulos, nec faciles ad damnandum ex suspicione. 1 *part. c. 9.*

7. *Contumacia aduersùs superiorem.*

Aduersùs obedientiam contumacia grauis est culpa. præsertim in re graui, atque deliberata, & quasi coniurata rebellio. 3. *part. c. 6. stat.* ter vapulat reus, ter ad terram comedit, officium & vocem capitularem amittit. Cæterùm in rebus non admodum grauibus flaccida ad obediendum promptitudo, graui culpæ non mox adscribitur: præsertim cùm res, quæ præcipitur, primâ specie supra regulam esse apparet; & docti hæsitant. nam in iis, quæ notoriè supra regulam sunt, reuerenter potest regularis non obedire. *Nihil*, inquit D. Bernard. *lib. de disp. præcipiat mihi Prælatus eorum, quæ non voui, nihil præcipiat eorum, quæ non promisi, non augeat aut minuat votum meum.* sicut enim quis ad regulam arctiorem compelli non potest; *Salas de leg. tractat. 14. q. 8. sec. 12.* ita nec exigi potest quidquam à regulari, quod liquidò superet votiuam regulam. reuerenter tamen debet se subditus excusare, & in dubio obedire. quia præsumptio est pro superiore, eiusque decretis. absit vt subditus impudenter, aut maledicè resistat. Maledicentia sanè animo inhonorandi, & contemptus superiorum in depressionem officij graue peccatum est, & grauiter punitur. *c. 1. & 2. X. de maledic.* circumstantia tamen muliebris impotentiæ valde deminuit. *Tolet. lib. 5. c. 19.* quod & ad eos viros pertinet, qui in sexu virili animum gerunt muliebrem. & si contemptus est materialis, tanquam hominis tantùm defectus patientis, magis est venialis. *Suarez. de leg. lib. 3. c. 28. n. 24.*

Paupertas Canonicorum Regularium non tam est stricta, quàm aliorum Ordinum. vouent enim illi tantùm carentiam proprij. cuius substantia peculium à nutu superioris dependens admittit: *Ioannes And. in c. non est oblig.*

8. *Proprietas.*

de reg. iur. in 6. & pensionem loco communis victus. *idem in c. cum ad monast. de stat. monach. Nauar. comment. de reg. c. non dicatis.*

Ad procuratorem pertinet prouentuum curatio & inquisitio. 2. *part. c. 3.* conductio &

9. *Procurator.*

elocatio quamuis hoc vltimum non sit in vsu, negligens, prodigus, contumax, destituitur. sed demum, si sæpius correctus fuerit. *ibidem.*

Si

10. Lautior tractatio. Si quis de rebus monaſterij ſibi commiſſis lautius amicum tractauerit, non ſtatim præuaricatur votum. *Layman. Theolog. mor. lib. 7. moral. tractat. 5. c. 7.* rerum non conſumptibilium vſurpatio, vel commodatio non eſt mox mortalis. *Sanchez lib. 7. moral. c. 19. n. 57. c. 20. n. 6.* præſertim ex circumſtantijs.
11. Donatio. licita in depoſitum receptio. *Sanchez moral. lib. 7. c. 19. n. 50.* donatio eorum, quæ ſuperior permittit, quibus vnus non ſolet egere, aut abſumere. *ibid. c. 19. n. 70.*
12. Vſus eorum, quæ rogatus ſuperior non concederet, vel contra. quin & ſi rogatus ſuperior concederet, non offenditur eo non rogato paupertas; ſed magis obedientia venialiter. *Nauar. comment. 2. de regul. n. 20.*

13. Abſentia à menſa. Præterea ſi quis à ſtatis prandij & cœnæ temporibus abſuerit, pœna tantùm datur, vt in Capitulo veniam petat. *3. part. ſtat. cap. 6.*
14. Choro. eadem pœna corrigitur, qui ab officiis chori emanſerit. *3. part. c. 5.* excuſatur tamen procurator: *c. 3. 2. part.* & infirmus; cui creditur ex regula S. Auguſtini. *famulo Dei dicenti quod ſibi doleat ſine dubitatione credatur.* Comeſtio extra tempus ſimili ferè pœnâ eluitur. Silentij fractio ad confeſſionem culpæ in Capitulo purgatur. *3. part. c. 7.*

15. Pœnæ. Enimuero ex his ſummatim dictis pleraque obiecta extra grauem culpam ponuntur; atque regularibus ſaltem pœnis expiantur. Cæterum (quod & quæritur) huiuſmodi non ſunt, vt aliquem *iuxta c. 2. Concil. Trident. ſ. 25. de Reg. ad biennium* in capacem reddant electionis actiuæ, vel paſſiuæ, aut vt iudex ea priuare poſſit accuſatum. quanquam enim Concilium Tridentin. *ſ. 25. c. 7. de regular.* in præfectam eam eligi mandat, quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit; non tamen cenſendum eſt electionem factam de alia perſona ſecundùm priores canones capace eſſe irritam, quia affirmatiua diſpoſitio eſt decreti inſtruens eum, qui electioni præeſt, vt in viam eligentes dirigat: niſi fortè quoad ætatem, vbi negatiuè non minorem vult quadraginta annis, niſi in caſu ibidem excepto. & quidem prima parte laudabilem vitam exigit, in alterâ rectâ vitâ contenta eſt. niſi iterum eadem moraliter ibidem intelligamus. vt D. Paulus ad Titum. c. 1. exigit Epiſcopum qui ſit ſine crimine; non vero ſine qualicumque peccato, cum ſepties in die cadat iuſtus.

Sed tamen nullitatem electionis Concilium non adiungit ob exceſſus, & culpas regulares. ſicut operosè nullitatem exprimit, & inhabilitatem *in c. ibid. præcedenti. & ſ. 24 c. 18.* ob concurſum in parochialibus non ſeruatum, & *ſ. 25. c. 5.* ob omiſſas qualitates requiſitas.

Meritò ergo Iudex in correctione rei abſtinuit à pœnis grauioribus; cùm probata nulla ſint delicta communia: quod culpas verò regulares, pœnitentias rectè aliquas iniunxit; earumque executionem ſuperiori regulari commiſit. *vt in c. in ſingulis. & ſeq. X. de ſtatu monach.*

CONSVLTATIO II.

De cuſtodia & exhibitione reorum.

IN lite pendente inter N. & N. conſiderare opórtebit quod habet Vlpian. *in l. 1. D. de cuſtod. & exhibit. reor. de cuſtodia*, inquit, *reorum proconſul æſtimare ſolet, vtrum in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, vel fideiuſſoribus committenda, vel etiam ſibi.* Hoc *autem vel pro criminis, quod obiicitur qualitate, vel propter honorem, aut propter ampliſsimas facultates, vel pro innocentia perſona, vel pro dignitate eius, qui accuſatur facere ſolet.* 1. Quis carceri non mancipandus.

Quæ ergo ſingula æſtimanda iuriſ-conſultus cenſet, vt fide iuſſoribus vel ſibi quis committatur, ſi vniuerſa concurrant, quis bonus abnuat, eum ſaltem fide-iuſſoribus, ſi non ſibi, eſſe relinquendum? præſertim ſi expendimus poſtquam ſcripſit Vlpian. *lib. 2. de off. proconſ. quod refertur in d. l. 1.* quodque modò examinauimus, libro iam ſeptimo (*vt refertur in d. l. 3.*) generatim atque indiſtinctè ſcribere; *ex epiſtol. D. Pij*, non eſſe in vincula coniiciendum eum, qui fideiuſſores dare paratus eſt: niſi ſi tam graue ſcelus admiſiſſe eum conſtet, vt neque fide-iuſſoribus, neque militibus committi debeat: verùm hanc ipſam carceris pœnam ante ſupplicium ſuſtinere. Scelus, inquit; *ſicut & l. 3. eod.* inter ſcelera autem non refertur fornicatio, etiam in clerico, etiam ſacerdote; neque inter exceſſus enormes. *de quibus in c. ſi clericos de ſent. excommun. de quo mox.* 2. Nõ cauentes fide-iuſſoribus datis. 3. Non rei exceſſuum leuiorum.

Agitur autem *in d. l. 1.* In caſu accuſationis, quæ fiebat ad vindictam cum inſcriptione, in qua multa rigidius conſtituta ſunt, quã in caſu inquiſitionis tantùm ex officio Iudicis, præſertim eccleſiaſtici, & ex benignitate canonum.

Ex conſideratione dignitatis *conformiter ad d. l. 1.* omiſſis iis, quæ circa illius *l. 1. & 3.* intellectum, ampliationem, & limitationem paſſim ſcribuntur *per Boſſ. de carcerato fideiuſſoribus committendo, Menoch. de arbit. caſ. 303. Farinac. de carceribus & carceratis, & ab eu allegatos alioſq.* per Bonif. VIII. reſcribitur *in c. ſi clericos de ſent. excom. in 7.* his verbis; *clericos ſi de parendo iuri tibi fide iuſſoriam dederint cautionem, detinere non debes: niſi exceſſus enormitas, vel alia cauſa rationabilis eos ſuaſerit detinendos.* quod ſi vniuerſim de clericis id ſtatuat Pontifex: (ob dignitatem ordinis *Ioan. Andrea ibidem, aliiq. paſſim*) multò maximè id obtinebit in iis, qui ſunt in ſacris in officiis eccleſiaſticis, & dignitatibus, adeoque cùm tam delinquat iudex, qui non relaxat relaxandum, quàm qui incarcerat non carcerandum; *Farinac. vbi ſupra n. 147. poſt Marſil. Angel Bonaſc. quos citat, Ant. Gomeſ. 3. tom. var. reſ. c. 9. n. 8. Lopez. ad pract. crim. Diaz. c. 124.* graue peri- 4. Neque clerici, niſi in enormibus.

periculum imminet Prælatis, tam in detentione indebita, quàm captura; si qua temeritas aut iniuriæ deprehendatur: quia excommunicatione plectuntur *d.c.si.clericos*, & incarcerantes, aut procurantes vt cogant resignare, Prælati triennio fructibus, inferiores ipso iure beneficiis suis sunt priuati. *Clement. multorum. de pœnis*, quibus ideo benè Ioan. Andreæ in *d.c.* ita dicit, *caueant sibi Prælati, qui nimis ad talia prompti sunt, & se & alios illaqueant.* vbi incarcerationem non admittit, nisi in condemnatis, vt in *c. vt fama X. de sent. excom.* notoriis, seu de quibus probatio plana est, *per ea, quæ* post Archid. *ibidem latè prosequitur.* quibus adde *d. l. 3. in verb. nisi tam graue scelus admisisse eum constet.* Quibus consentaneum est decretum Concilij Trident. *sess. 25. c. 6.* his verbis: *In criminibus ex incontinentia prouenientibus* (non omni, sed) *de qua in decreto de concubinariis* (non fornicatione simplici. *Rota 6. Iun. 1622.*) *& in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus* (nota & quod sequitur innotum) *vbi de fuga timetur* consonat d. c. vt famæ. *d. c. si.*

5. Et fugæ suspicione.

clericos) *ne iudicium eludatur, & ideo opus sit* (nota) *personali detentione, possit Episcopus ad summariam informationem, & necessariam* (nota) *detentionem procedere.*

Decretum hoc, vt ad rem nostram redeamus, manifestè explicat *d. c. si clerici.* periculum fugæ enixè & pluribus verbis, & excessuum enormitatem requirens. quam cùm alij arbitrariam esse dicant, alij vt Ioan. Andreæ

6. Quæ atrocia?

exemplificent in falsariis literarum papalium, infamatis de cæde sui Episcopi, hæreticis, & similibus Concilium clarè atrocia delicta vocat, quæ depositionem, aut degradationem requirant.

7. Rationabilis causa.

Exceptionem aliam addit Bonifacius VIII. vel *alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.* Atqui non video quomodo non magis rationabile fuisset consideratis circumstantiis causæ, personæ, loci, & temporis, acceptâ fideiussione idoneâ, causam citra carcerem instruere, quam per illius decretum, scandalum in Ecclesia, & apud vicinos fidei hostes præbere. Præsertim non apparente accusatore, qui se inscribat; denuntiatore, qui fraternè monuerit; vel clamorosa infamia, quæ requirit cap. *qualiter & quando el 2. X. de accus.* innouatum à Concilio *Trid. s. 24. c. 5.* (cuius longus & totus textus præsenti negotio quadrat.) Si etenim sufficiens infamia præcessit, quis credat Consules, senatores, aliosque viros graues Ecclesiasticos, & seculares, tam præclarum testimonium N. dedisse? ea si defuerit, positâ etiam veritate delicti; expendendum est hoc casu, & loco, ex integro *d. cap. qualiter* & illud D.Bernard. *l. 2. de consid. c. 12. non eris innocens, si aut punias eum, cui fortè parcendum esset; aut parcas ei, qui fuerat puniendus.* si parcitum fuisset, aut occulta pœnitentia dilutum crimen (quo casu verum deprehensum foret) cessasset scandalum; ex quo maius quàm ex reatu est malum. quia, vt inquit Lessius *de Iust lib. 2. c. 29. d. 15. num. 140. ecclesiasticorum infamia plus scandalisat seculares, præsertim hæreticos, quàm castigatio ædificet.* Quare etsi Concilium Trid. *s. 24. c. 8.* cum publicam demum pœnitentiam iniungi decernat, quando publicè & in multorum conspectu crimen commissum fuerit, vnde alios scandalo offensos, commotosque fuisse non sit dubitandum; in secretam tunc tamen commutari permittit, quando ita magis iudicatur expedire.

Qui igitur crimen domesticum, atque occultum committit, eam culpam contrahit, quam natura criminis inuoluit; sed qui ex occulto publicum facit, per castigationem, seu aliàs, secus quàm canones permittant, *d. c. qualiter. c. inquisitionis. X. de Accus. Less. vbi supra num. 123. Nauar. eod. cons. 3. q. 5.* reus est emergentis scandali: quod momentum criminis longè superat, & aggrauantis circumstantiæ, quâ

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

c. cum quidam. X. de iure-iur.

Quare videtur rectè appellatum à decreto carceris, qui morti æquiparatur. *iuxta Bald. in c. 1. §. denique tit. quæ fuit prim. caus. benef. amittend. in vsibus feudor.* & denegatâ decreti relaxatione, oblata cautione idonea. & à quo decreto appellari posse, vt irreparabili, *post Concilium Trid.* Clemens VIII. Sanct. Pragmat. an. 1600. declarauit apud *Quarant. in sum. V. Archiepis. Auth.* Eaque appellatio semper potest interponi sine lapsu fatalium; quia semper atque perpetuò grauat: rectèque reposci possessio beneficij cuius resignationem terrore, carceris metu, aliorumque malorum, atque oppressione Iudex à quo extorsisse dicitur. quæ ideo nullius momenti est. *d. Clem. multorum de pœnis. c. super hoc. c. 2. c. abb. c. ad aures quæ vi vel metu. Rebuff. l. 3. p. benef. de resig. metu.* & facile in his circumstantiis credetur, probarique censebitur. *c. super hoc. X. de renuntiat.* vti spontaneam resignationem non præsumi docet Rebuff. *prax. ben. l. 3. de vi in resign. adh.* Imo potest vi resignare coactus tanquam spoliatus intentare remedium *can. redintegranda. 3. q. 1. nec iudices*, inquit Rebuff. *audient detinentem beneficium, donec restituta fuerit possessio spoliato, & c. in prax. benef. de resig. metu. n. 5. & 6.* ne quidem super voluntaria resignatione, si præcessit spolium, seu captura. *d. c. 2. X. de rest. spol.*

8. A decreto, & incarceratione appellari potest.

9. Quam diu durat?

10. Et resignatio per carcerem obtenta irritari.

11. Et talis facile præsumitur.

12. Et spoliatus redintegratur.

CONSVLTATIO III.

De correctione, & illius executione, non obstante appellatione.

1. In diuinis Officiis

CLericus præfecto cerimoniarum in peragendis officiis diuinis obedire iussus, & ob

agendis promptè obedire oportet.

& ob contumaciam atque insolentia verba, à Capitulo culpam agnoscere, & ibidem deprecari iussus diffugio appellationis se tueri non potest.

2. Pro culpa correctionẽ suscipere.

Imprimis siquidem proponitur teneri ex iuramento quod in institutione Capitulo præstitit his verbis; *Decani & Capituli iurisdictioni subesse volo, & debeo, correctionem eorum suscepturus humiliter & devotè.* quibus verbis vtitur Alexander III. *in c. reprehensib. X. de appellation. vt quæ pro salute fuerint iniuncta in Capituli disciplina ad correctionem humiliter suscipiantur, & deuotè.*

3. Etiam non regulares.

Loquitur quidem Alexander in religiosis: sed & alios tamen includit per verbum *præcipuè*, sicut comparatiuus & superlatiuus includit positiuum.

4. Sed illis strictius.

Rigorosius quidem de illis D. Benedictus *c.46. Reg. D. Hieronym. Reg. monach. c.4. Cassian.l.4. inst.c.16.* omnesque regularum conditores, aliique alibi passim tractant de culpis sponte aut per zelatores propositis humiliter agnoscendis, & venia postulanda, etiam in rebus leuissimis.

5. 1. Correctionis pars culpam agnoscere.

Sed etiam in clericis secularibus prima pars disciplinæ ecclesiasticæ est, vt culpam agnoscant, veniam præcentur, emendationem spondeant. eique consonat Regula Canonicorum in Concilio Aquisgranensi *ann. Christi* 1317. probata. & ne quid foris quæramus prædicta iuramenti verba *recipere correctionem humiliter & deuotè*, non capiunt aliam interpretationem.

Quare Capitulum benignè pro contumacia & verborum impudentia non aliam pœnitentiam iniunxit, quàm veniæ postulationem, spe emendationis. vt Tacitus de Agricola refert non semper eum ad pœnas progressum, sæpe solâ pœnitentiâ contentum fuisse. & D. Augustin. ait primum gradum peccatoris ad conuersionem esse, culpam agnoscere.

6. Nec id infamat.

Tantum abest quod huiusmodi pœnitentia infamet; sed imo humilis & deuota culpæ agnitio, honorem ei potius conciliet.

7. Clericus maledicus grauiter puniendus.

Inde Concilium Carthaginense, *clericus*, inquit, *maledicus* (maximè in sacerdotibus) *cogatur ad postulandam veniam: si noluerit; degradetur; nec vnquam ad officium absque satisfactione reuocetur. c.clericus. d.46. & peccati venia non datur nisi correcto.c. 5.de reg.Iur.in 6.*

Quod si clericus contumaciam, & responsa sua cum eo canone conferat, videbit quantum correctio illius à pœna istius canonis absit.

8. Etiam fustigatio non infamat.

Nec verò (ne eo colore appellationem suam inficiat) vnquam sequitur infamia, nisi leges expressè irrogent. quin porrò quæ per viam correctionis fiunt, etiam fustigationes, non infamant. sic decisum est eos, qui ab ædilibus cæsi sunt, non infamari. *l.eos qui. D. de decur.*

9. Correctio per priuationem distributionũ, &c.

Igitur ritè Capitulum post plures monitiones processit ad executionem sui decreti correctorij per prouentuum ecclesiasticorum, distributionum aliquarum in dies, septimanas, menses sequestrationem, similesue contumacium pœnas.

Eò magis quod in celebrandis officiis diuinis, illorum cerimoniis obseruandis, nulla mora admitti potest; sed promptè omnia peragenda sunt: ideoque nullam admittit tergiuersationem appellationum. *si res*, inquit lex vlt. *D. de appellat. dilationem non recipiat, non permittitur appellare.* ideoque rectè Sigis. *Scaccia de appel. q. 17. lim.* 38. generatim communem doctrinam tradit posse iudicem non obstante quacumque appellatione procedere ad executionem sententiæ, quando periculum est in mora: quod omninò præsens est, si quis impunè cerimoniis præfecto obsistere possit. 10. Officium diuinum vt præfecti, monent peragendũ, nec moram fert appellationum, &c.

Et quia idem clericus proponitur appellationi suæ prætexere argumentum militis, quod eius stipendia in causam iudicati capi non possint, atque aliàs libenter argumentatur à militia armata ad clericalem; etiam meminisse eum oportebat in militia armata non appellari: quia in prælio iterum peccandi locus non superest; *vt Lomachus:* nec licet dicere *non putaram, vt Africanus aiebat.* ideoque qui *rem*, inquit, *l. 3. §. in bello. D. de re milit. à Duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauit, capite punitur, etiamsi res bene gesserit: & irreuerens*, inquit, *l. 3. §. irreuerens, miles non tantùm à tribuno, vel centurione, sed etiam à principali coërcendus est.* nam *eum qui centurioni castigare se volenti restiterit, veteres notauerunt: si vitem tenuit, militiam mutat: si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit; capite punitur.* magna & prompta pœna pro inobedientia militari; mitis admodum hæc, de qua quæstio, capitularis. 11. Vt nec in iussis militaribus.

Iterum *l.6. ibidem omne delictum est*, inquit, *militis, quod aliter, quam disciplina communis exigit, committitur; veluti segnitiæ crimen, vel contumaciæ, vel desidiæ.*

Rursus *pœnæ*, inquit *l.3. § pœnæ eod. militum huiusmodi sunt castigatio, pecuniaria mulcta, munerum indictio, militiæ mutatio, ignominiosa dimissio.* 12. Quo um pœnæ.

Ex quibus si comparatio vtriusque militis placet, videbit quàm miti decreto sit correctus: quodque militi armato pecuniaria mulcta indici; stipendiis, militiâ, gradu deiici; & ignominiosè dimitti possit. 13. Militisque ecclesiastici.

Miles ergo clericalis pecuniariâ mulctâ, detractione stipendiorum ecclesiasticorum, præsertim nondum solutorum priuatione, dimissione puniri potest.

Hinc toties in iure & Concilio Trid. mentio de distributionibus, & fructibus sequestrandis, per aliquot dies, menses, annos auferendis.

Et in his correctionibus militis clericalis nulla appellatio disciplinæ ecclesiasticæ executionem remoratur. 14. Sine appellatione.

Sic Alexander III. *in c. ad nostram. X. de appell.* ait remedium appellationis non ideo esse inuentum, vt alicui à religionis & Ordinis obseruantia debeat in sua nequitia patrocinium exhibere; statuitque non ideo minus iuxta tenorem mandati, quod in Regula continetur, & institutionem Ordinis corrigi, & castigari. 15. In religionis & ordinis obseruantia,

Et Innocentius III. *in c. irrefragabili de off. ord.*

ord. generatim ſtatuit, vt eccleſiarum Prælati
16. Correctione, ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maximè clericorum, ac reformandos mores, prudenter & diligenter intendant. & vt correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decreuit, vt executionem ipſorum nulla Conſtitutio, vel appellatio valeat impedire.

17. Diſciplinâ, Idem Alexander III. *in c. reprehenſibilis. X. de appell.* vult obſeruari, vt in correctorijs pro aliquo exceſſu correcti, contra Regulam Prælati ſui & Capituli diſciplinam appellare non præſumant. cuius verba, etſi de religioſis loquantur, diſpoſitio tamen etiam in ſecularibus clericis obtinet; propter verbum *præcipuè*, vt dictum eſt.

18. Regularium & ſecular. cler. Et *c. licet de off. ord.* loquitur in ſecularibus clericis, & regularibus. *& c. irrefrag. eod.* in corrigendis, inquit, d. c. licet. exceſſibus iuxta canonicas ſanctiones appellationis diffugium eſt interclusum. tametſi non eſt diffitendum ſtrictius regularibus appellationes inhiberi; *c. cum ſpeciali 61. X. de appell. in fin. verſ. cæterùm, de qua re dixi in Iur. Pont. nou. anal. tit. de reg. n.48. & quos citaui.*

Denique Conc. Trid. *ſ.6.c.3.ſ.7. c.8.ſ.13. c.1.ſ.14.c.4.ſ.22.c.1.ſ.24.c.10.* appellationem
19. Executione nō ſuſpendi. vetat recipi in cauſis correctionis; aut executionem, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendi; nec *in his*, inquit, *d. c. 10. vbi de viſitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut vlla inhibitio, appellatio, ſeu querela etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita executionem eorum, quæ mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat, aut ſuſpendat.*

Mandata, decreta, aut iudicata, inquit; vt conſtet non tantùm quæ quaſi exequendo & ordinando in re præſenti, ſed etiam quæ ſummario iudicio mox expediri potuerint, & iudicari priuilegiariam executionem habere.

20. In notorijs exceſſibus. Iuxta tamen diſtinctionem *d. c. cum ſpeciali. §. porro.* vt in notorijs exceſſibus nullatenus appellationi deferatur: exceſſu autem dubio exiſtente; ſi probabilis ſit cauſa appellationis, eamque reus proſequatur, & legitimam probet; tum demum Iudicem appellationis ſuæ iuriſdictionis officium exercere: alioquin Iudicem à quo; non obſtante appellatione. quod ipſum etiam tamen *per c.20.ſ.24. Trid.* reſtringere nunc oportet ad appellationes à definitiua, ſeu illius vim habente interiectas.

21. Quod omnes Prælatos. Enimuerò non hæc Concilij loca tantùm loquuntur in Epiſcopis; ſed etiam alijs Prælatis, & ſuperioribus, tametſi mentio Epiſcoporum magis obuia ſit.

22. Adeòque Decanum etiam Capitulum iuriſdictionem habens, Et verò Capitulum A. ab immemoriali tempore ordinariam habuit iuriſdictionem, & ſuperioritatem, & correctionem; & cognitio cauſarum tam ciuilium, quàm criminalium ad illud pertinuit; ſententias & decreta per ſubtractionem prouentuum, executioni demandare ſolitum fuit, prout refert & confirmat, grauioreſque executionum modos permittit Iulius Papa II. per literas bullatas 15. Kalendas Ianuarij 1508.

Et Leo X. eandem iuriſdictionem Capituli agnoſcit, pluribus verbis confirmat, & auget: adeò vt Officialem & Promotores eis conſtituere permittat; aliaque quæ non communis tantùm, & œconomicæ authoritatis ſunt; ſed plenæ etiam iuriſdictionis. per literas ſimiliter bullatas 11. Kalendas Iulij 1521.

Cui Bullæ acceſſit Placitum Cæſareum ad eiuſmodi iuriſdictionem etiam cum exemptione & ſecluſione tunc Ordinarij Epiſcopi C. ante nouarum Sedium in Belgio erectionem exercendam.

Iuriſdictionem quidem ſecundùm antiquos terminos iuris ciuilis Cuiacius, & quidam alij iuris ciuilis Interpretes tribuere volunt ſolis magiſtratibus, & poteſtatibus; *de quibus D. & C. lib. 1.* ſed canones, qui planè & ſimpliciter loquuntur, & vt accepit Prætor *in l. 1. au Prætor. D. de re iudicat.* pro poteſtate cognoſcendi & iuriſdicendi, iuſtitiæque adminiſtrandæ, paſſim totoque iure canonico iuriſdictionem attribuunt Iudicibus eccleſiaſticis. *& in c.2. de off. leg. in 6.* dicit Clemens IV. Legatos Apoſtolicos eſſe inſtar Proconſulum, cæterorumque Præſidum, quibus certæ ſunt decretæ prouinciæ. 23. Plano & ſimplici modo loquendi, quæ eccleſiaſticis competit,

Conſequenter ad certam proportionem tribuitur iuriſdictio per canones Papæ, Epiſcopis, Legatis, Delegatis, Ordinariis, Vicariis, Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Archipresbyteris, cæteriſque cuiuſcumque nominis Prælatis, & Capitulis, de conſuetudine competentem omninò ſeruari vult Innocentius III. *in d. c. irrefragabili.* 24. Ad proportionem.

Eandem ergo iuriſdictionem Capitulo A. competentem Iulius & Leo Pontifices confirmarunt, & ſeruandam voluerunt *per d. literas.*

Præterquam quod iuris notorij ſit licitis collegiis authoritatem competere in ſuos: *collegijs*, inquit *l. ſodales. D. de colleg. illic. poteſtatem facit lex pactionem, quam velint ſibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpant, & quidquid hi diſponent ad inuicem firmum ſit, niſi hoc publica leges prohibuerint.* 25. Collegijs etiam licitis.

Accedit textus *clarus in l. vlt. C. de iuriſ. omn. iud.* vbi iudices & iuriſdictionem eorum, ad quos cura collegiorum huiuſmodi pertinet agnoſcit, & declinari ab ijs, qui ſub collegio ſunt, temerarium eſſe tradit.

Sed imò ſententias eiuſmodi Prælatorum etiam excommunicationis, & interdicti ſeruari mandat c. cùm ab *eccleſiarum. de off. ord.*

Ex his conſectarium eſt aduerſus mandatum, decretum, aut iudicatum in correctione morum impedimentum, aut ſuſpenſionem contra Concilij & iuris decreta dari non poſſe. Tantùm abeſt, vt clericus Capituli iuriſdictionem poſſit declinare, & longiſſimè abſit, vt ad ſecularia tribunalia poſſit recurrere. 26. Vt nō liceat declinare, minus ad ſeculares recurrere.

Sed eiuſmodi pridem attentatis occurrit Honorius III. *in c. graue. X. de exceſſ. Prælator.* vt ſubditus debitam ac iuratam reuerentiam negans, & contra eum ſuper rebus ſpiri-

tualibus

27. tualibus in seculari foro querelas deponens, ab ecclesia abscindatur. videat supplicans an sit casus suus.

Sub pœna abscissionis.

Hinc tam religiose Principes nostri atque exteri vetuerunt constitutionibus suis ob politiam ecclesiasticam morumque correctoria decreta obtentu cassationis, appellationis tamquam ab abusu, aut supplicationis Curiam se-
28. cularem adiri. Ita Franciscus I. anno 1539. Carol. IX. 1571. binis constitutionibus, secundùm quas diuersis arrestis iudicatum esse refert Choppin. *de sacra politia l.2. tit.4. n.28.* & legibus Allobrogum idem decretum est. prout & Philip. II. decreuit, in Ordinationibus Conc. Mechliniensis *tit. de request. art. fin.* Albertus & Isabella in Ordinationibus Conc. Brabantiæ *articulo* 589. generatim noluerunt in Ordinationibus politicis & correctorijs per appellationem adferri suspensionem, aut clausulas inhibitiuas decerni.

In correctione morum per constitutiones etiam seculares vetitus recursus.

Quin & iure & praxi Hispanicâ idem tradunt Salgado *de regia protectione vi oppressorum Appellantium à causis & iudicibus ecclesiasticis p.2. cap. 15. num. 50. & seq.* & Ceuallos *de cognitione per viam violentiæ cap.74. num.24.* vt scilicet in correctoriis morum recursus non detur ad tribunalia secularia.

29. Id quod præ omnibus locum habere debet in ijs actibus, qui spectant ad celebrationem diuinorum officiorum. Regimen enim ecclesiæ superioribus ecclesiasticis commissum esse docetur: *actorum* 20. Ad *sacerdotes*, inquit *Ioannes Papa in c. si Imperator. d.46. Deus voluit quæ ecclesia disponenda sunt pertinere, non ad seculi potestates, quas, si fideles sunt, ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subiectas, non sibi vendicent alienum ius & ministerium, quod alteri deputatum est, non à legibus publicis, non à potestatibus seculi, sed à Pontificibus & sacerdotibus: Omnipotens Deus Christianæ religionis clericos & sacerdotes voluit ordinari & discuti, subdere debent executiones ecclesiæ Præsulibus, non præferre.*

Præsertim quoad diuina ritè peragenda.

30. Neque verò per erectionem ecclesiæ in cathedralem A. vt arguere vult clericus, extincta est iam dicta Capituli iurisdictio in suos: exemptio quidem, & huiusmodi priuilegia sublata esse aliàs declarauit quidem S. Cong. Interp. vt canonici, alijque suppositi nouum Pastorem, Prælatum, Episcopum, eiusque Episcopalem authoritatem in ecclesia sua agnoscere teneantur.

Per erectionem ecclesiæ in cathedralem non tollitur iurisdictio Capituli in suos.

Cæterùm quoad Capituli iurisdictionem iam antè in inferiores competentem secus dicendum est. *per c. ad apostolatus, de concess. prab. in extrauag. Ioannis 22.* quod in mutationibus, diuisionibus, & erectionibus cathedralium non sit intentionis Pontificiæ derogare iuribus, & iurisdictionibus respectu inferio-
31. rum, *nisi quatenus*, inquit, *in literis continetur expressè, sed vt iurisdictiones obtineant, & exerceant sicut antè.*

Nisi quatenus in literis continetur.

Atqui in literis erectionis nulla Capituli in inferiores iurisdictio reperitur sublata. manet ergo. non quidem cum seclusione Episcopi (nam & ei tributam, vtique cumulatiuè, iurisdictionem iam diximus) sed per præuentionem. quia quod non mutatur, cur stare prohibeatur? *l. sancimus. C. de testam.* 32.

Sed manet cumulatiuè.

Sicut erectio Concilij Brabantiæ per priores Principes facta, ac renouata per Mariam Burgundicam 6. Iun. 1476. & Maximilianum 14. Ianuar. 1477. non derogauit magistratibus subalternis respectu suorum inferiorum: tametsi ad Cancellariam vt nouum superiorem interponi ceperunt nouæ appellationes: & reformationes. & in erectione præfecti annonæ insigniter decidit *l.1. C. de off. præf. vrbis*, cumulatiuè eam factam esse, & non priuatiuè ad exclusionem præfecti vrbis, *vt inferior*, inquit, *gradus meritum superioris agnoscat, atque ita superior gradus se exerat, vt sciat quid inferiori debeatur.*

33. Vnde quod in prædicta Bulla erectionis disertè non est expressum, neque per necessariam consequentiam, vt casus *c. 16. de maiorit.* infertur in particulari, neque in generali per noua decreta Concilij Trid. Capitulis est ablatum (vt non est iurisdictio competens in suos) ea propter eisdem manet illibatum.

Nisi per erectionis necessariam consequentiam, vt quod alioquin actui contrariaretur.

CONSVLTATIO IV.

De custodia & exhibitione reorum.

PEr edictum regium 5. *Iulij* 1570. *super exercitio criminalis iustitiæ*, inter cætera decretum est, vt statim atque de innocentia captiui constare possit dimittatur & absoluatur: redarguens errorem quorumdam, qui falsam laudem ponunt in sæuitia carcerum: cùm vera iudicum laus consistat in expedita causæ cognitione, & iusta absolutione, vel condemnatione: & si per informationes non liqueat de crimine non enormi, sed suspicio tantùm subsit & dubium, vt relaxetur sub cautione fideiussoria, aut iuratoria, pro sua qualitate & delicto: assignato etiam loco, si videbitur, intra cuius fines concludatur, in vicem carceris. 1. 2.

Captiuorum causæ mox expediendæ.

Si dubiæ, rei vt relaxandi.

Receptumque est aliàs pro iure, quando crimen non est graue, seu ex quo irrogari posset pœna corporis afflictiua; aut tortura, vt relaxatio fiat: præsertim datâ cautione per idoneos fideiussores, de redintegrando carcere, ad arbitrium iudicis. *Bald. & Immol. in l. si quis. D. de test. Clar. lib.5. sentent. §. finali. q.47. numer. 5. DD. communiter in l. 1. D. de custod. reor.*

Et verò vt hæc ante sententiam, & in prima instantia ferè obtinent; ita Pius V. in Bulla 180. cauit, vt si carceratus fuerit condemnatus, siquidem ex propria confessione, nullatenus executionem impediat quæcumque appellatio, fideiussio, aut cautio: sin autem ex probationibus; audiatur quidem appellans, facto actuali deposito, si diues est: sin pauper; (quod iudicis arbitrio committitur) 3.

Confessus condemnatus Appelans executionem non impedit, conuictus mulctam de-

ponit, aut in formâ depositi cauet.

præstitâ cautione in forma depositi, de soluenda pœna, in quam est condemnatus.

Et quamquam sint qui relaxationem negant quando pœnæ infamantes irrogantur; *Boss. tit. de carcerato fideius. commit. n. 6. & 7.* tamen idem etiam in deportationis, & proscriptionis pœna cautionem admittit *n. 9.*

4. Id seruandũ in crimine adulterij iuris tantùm canonici.

Nunc porrò crimen, de quo agitur, est adulterium iuris canonici, coningati cum soluta: quod ferè hodie pecuniariter punitur. *Gudelin. de Iur. nouiss. lib. 5. c. 18. n. 18.* & quamquam iudex reum condemnauerit ex probationibus, etiam ad pœnas infamantes; tamen probationes primâ fronte non videntur liquidæ, & plenæ. Præsertim ad effectum pœnarum infamantium; adeoque introductâ appellatione, iudex causâ summariè cognitâ, ac visis actis primæ instantiæ iuxta pragmaticam sanctionem Clementis VIII. *datam 16. Octobris 1600. art. 11.* relaxare eum potest, sub forma & distinctione Bullæ Pij V. præsertim post carcerem aliquot mensium: qui grauior est toleratu, quàm pœna altera infamans: nisi honor irreparabilis fieret. Et hanc resolutionem magis iuuat, quòd carcer generatim quidem omnibus dicatur mala mansio: sed huic reo septuagenario peior à senili ætate; quæ per se morbus est, & propensione (iudicio medici) ad apoplexiam. cuius euentus iudici ecclesiastico ab irregularitate periculosus est; si reus postmodum absoluendus appareat: sin autem condemnandus; cautio restituet rem; personam sistet; carcerem redintegrabit.

5. Etiam cùm pœnæ infamantes sunt impositæ.

6. Præsertim in carceratis.

CONSVLTATIO V.

Nullum crimen accùsandum ex notitia per confeßionem sacrament. habita, etiam de confitentis consensu.

1. DEtectum crimen occasione confessionis sacramentalis non debet in forum contentiosum deduci. confessio enim & naturâ suâ satis molesta, & hæreticorum sibilis iactata, magis odiosa redditur, non tantùm respectu hæreticorum, & in fide nutantium (qui magis per hanc praxim auertuntur) & debilium conscientiarum; sed etiam respectu confitentis, & correi, quem vel nominare confessionis simplicitas atque innocentia vetat. *Nauar. in Man. cap. 7. num. 1. & 2. Malder. tract. de sigil. c. 16. 17.* & confitens cùm ex occulto peccatore, deinde fieri publicum se sentit, quod tempore confessionis in animi illo motu non apprehenderit, valde dolere solet. Quamuis enim talia post peractam confessionem, & petito obtentoque consensu confitentis rogari, sciri, & eliminari dicantur; non tamen apprehendunt talem diuulgationem, & secuturam infamiam, in quam vt non præcogitatam non fertur consensus. ideoque mulierculæ nomen suum non prodi stipulatæ dicuntur; & petitum, vt non nominatis testibus testimonia reciperentur in acta. Ac cùm per sigillum confessionis nihil dicere liceat, quod non pœnitens liberè, & sponte, & ex iusta causa permiserit. *Nauar. in c. Sacerdos de pœnit. dist. 6. num. 151. & in Man. cap. 8. num. 2. & 15. post D. Thomam aliosq; copiosè allegatos.* & si vllibi requisitio, & preces violentiæ comparari possunt, atque inuoluntarium facere; & cogere qui rogat potentior; nusquam certè magis locum id obtinet, quàm in confitente, animo consternato, & ad omnia proponenda deuoto, præsertim muliercula, eaque infirmo cerebro rogata à suo confessario, quem vt vice-Deum tunc reueretur. Quem nescio quis excuset, dum quod confitentem spontè atque ex iusta causa facere necesse est, ille inducit eo fine, vt per telam, quam exinde orditur, vindictam referat à correo, à quo se fortè, suosque offensos putet. proinde *Malder. tract. de sigillo: cap. 4.* ne pœnitenti quidem permissum, ait, praxim consentiendi in reuelationem confessionis, nisi ex causa legitima, vtili, & honorifica confitenti; imo satis necessaria; absit alteri perniciosa. Præclarè profectò Clemens VIII. 26. *Maij 1593.* (*refertur à Quarant. in sum. V. cas. reser.*) sancteque statuit, vt tam superiores, quàm Confessarij, qui postea ad superiorum gradum fuerint promoti, caueant diligentissimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur. (omitto priuatos, quibus reorum nulla cura incumbit) & iterum, quò magis ansa huiusmodi praxeos auferatur, ita sancit: *Non liceat superioribus regularium confeßiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reseruatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte, ac proprio motu id ab ijs petierint.* Quod si eâ scientiâ ad bonum finem & regimen domesticum vti vetet Pontifex; quâ conscientia transit ad tribunalia? vbi non hæc animorum secreta exigit *Innocentius & Concilium œcumenicum in c. qualiter & quando. X. de accus.* sed alios clamores. *Non oportet*, inquit Malderus *d. tractat. cap. 4. sub fin. miscere forum pœnitentiale cum contentioso, & imprudens esset licentia pœnitentis, qui hoc concederet, neque satis ordinata, vt eâ vti sit licitum confessori.*

2. Præsertim si confessarius quippiam videatur requirere.

3. Ac in mulierculis.

4. Sed nec consensus confitenti permissus nisi legitima de causa.

5. Scientiâ cõfessionali superioribus in regimine vti non licet.

6. Ideoque nec confessiones audire, nisi sponte volẽtium, & reseruatorum.

7. Minus licet ad forum sic cognita transferre.

De

De Magistris.

CONSVLTATIO I.

Onera parochialia ab omnibus parochiæ incolis ferenda, etsi sub alia iurisdictione ciuili sitis, adeoque scholæ, & stipendij præceptoris, &c.

IVris ratio non patitur in controuersiam vocari an vnusquisque sentire debeat onus parochiale, in qua parochia commodum sentit, & ecclesiastica percipit sacramenta. neque enim ferendus est, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit. *l. 1. §. pro secundo. C. de cad. tol. l. 1. §. sed cum. C. de furt. c. qui sentit, de reg. iur. in 6. l. secundum. D. eod.* sic maritus, cui dos numerata est, onera fert matrimonij. sic agnatus proximus, cui leges successionem deferunt, ad tutelam vocatus. ob eandem causam *Deuteronom. 25.* præcipitur os bovi trituranti non obligari. & Doctor gentium ad *Corinth. 1. c. 9 si nos vobis*, inquit, *spiritualia seminauimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* & infra, *nescitis quoniam qui in crario operantur, quæ de sacrario sunt edant, & qui altari deseruiunt cum altari participant?* & *epist. 2. c. 8. & 9.* collectam commendat, vnumquemq; cómonet, secundùm id quod habet, ad æqualitatē & benedictionem. & iam inde ab initiis ecclesię ab omnibus pro illius ministris, & pauperibus collectæ fiebant. *c. omnis christianus. dist. 1. de consec. ex collectis*, inquit, *sanctorum Patrum liquidò apparet quod omnes christiani offerre aliquid Deo, ex vsu sanctorum Patrum, debent.* deinceps collectæ fiebant in singulis parochiis, vbi parochiani omnes dominicis & festis adesse debebant, sub pœna separationis à communione. *per Concilium Constan. 6. general. can. 80.* & si quis in aliena parochia apparebat, abiiciebatur. *per Concil. Nannet. c. 2. X. de paroch.* tum vt quisq; pastor cognosceret vultum pecoris sui, tum ne quis falcem mitteret in alienā messem, alienos fructus meteret, alienam collectam. Sic enim Clemens III. Episcopo Aconensi iubet, vt districtione, quâ conuenit, compellat, ne Prælati ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant. *c. fin. X. de paroch.* ita parochi & alij clerici viuūt ex decimis in eam causam institutis, & ab omni populo soluendis: & vbi ex prouentibus ecclesiasticis prouideri non potest, suppletur ex parochianorum collectis. *Trident. s. 21. c. 4. s. 25. c. 12. Concil. prouinc. Mechlin. anno 1607. tit. 17. c. 3. & edictum desuper art. 15. 16.* ita custodes ferè passim pro singulis aratris, aut ad aliam ratam panes accipiunt, aut frumenti certam mensuram. & sic Regulamentum Principum pro reparandis ecclesijs datum in defectum prouentuum ecclesiasticorum ad reparandam ecclesiam declarat obligari parochianos, qui ibidem spiritualia percipiunt alimenta. eadem ex causa à suprema Curia Brabantiæ concessum indultum collectandi omnes parochianos de P. etiam extra fines iurisdictionis sæcularis de P. habitantes. Sic Concordata plurium municipiorum & pagorum exhibita, vbi alij parochiarum, alij iurisdictionum sunt fines, vt pro ciuilibus oneribus intra fines iurisdictionis; pro ecclesiasticis intra fines parochiarum omnes collectentur.

1. Qui sentit commodum sentit incommodum.

2. Collectæ in singulis parochijs pro suis, & à suis.

3. Ita parochi parochiæ decimas, custodes per parochianos collectas ab aratris, &c. habent.

Atque hæc vsque adeo sunt claræ veritatis, vt ipsi Impetrantes apertè fateantur, se vti parochianos de M. contribuere teneri in omnia onera parochialia, quæ tamen purè, vt volunt, & simpliciter sunt ecclesiastica. qualia omninò censenda sunt fabricæ, quatenus vt qualiscumque ad parochianos pertinet reparatio, organorum, & organistæ stipendium, quorum in ecclesia nullus vsus est nisi ad rem diuinam, purus & simplex vsus est ecclesiasticus, ad prophana abusus sacrilegus foret.

Solum plausibiliter dubitari potest, quid statuendum sit de scholis, & stipendio ludimagistri? ad ius parochiale & ecclesiasticum, an ad politicum & ciuile pertineat? 4.

4. Scholæ & stipendium ludimagistri, an rem politicam an ecclesiasticam spectent?

Scholas & disciplinas inter res sacras à veteribus habitas fuisse id argumento est, quod bibliothecis in Deorum templis locum passim darent. vt & Asinius Pollio Romæ in phano Herculis. &, qui artium doctores fuerunt, penè sacerdotes essent; vt in Ægypto quidem: quo Homerus, Solon, Thales, Plato discendi causa concesserunt. & apud Gallos Druides fuerunt, & sacrorum & disciplinarum antistites. Vnde & D. Paulus *ad Ephes. 4.* de Christo agit, *ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij.* ad cuius doctrinæ conformitatem iam inde à primitiua ecclesia institutæ ecclesiasticæ scholæ, ad clericorum aliorumque eruditionem. Sic in Alexandrina ecclesia consuetum fuisse scribit Eusebius *lib. 5. hist. c. 10.* sic Eugen. II. in Synodo mandat, vt in vniuersis Episcopijs, plebibus, & aliis locis in quibus necessitas occurrerit, omninò cura & diligentia adhibeatur, vt magistri & Doctores constituantur, qui studia literarum, liberaliumq; artium dogmata doceant. *c. de quibusdam. d. 37.* non sacram tantum Theologiam, sed studia etiam literarum. quæ quamuis non sint scientiæ pietatis; tamen Grammaticorum etiam doctrina potest proficere ad vitam: dum fuerit in meliores vsus assumpta. *c. si quis. c. relatum utrobique in fin. d. 37.* quo fine ecclesia has artes docere voluit, eoque reprehendit D. Hieronymus Episcopos, atque presbyteros, qui suos secularibus literis erudiebant, & faciebant comœdias legere, & mimorum turpia scripta cantare, &, quod fideles obtulerint, in kalendatiam strenam, saturnalitiam sportulam, & mineruale munus Grammatici conuertebant. *c. legant. ibid.* seposito enim abusu nō prohibendas seculares literas docet Beda. *alioquin*, inquit, *nec Moyses & Daniel sapientia, vel literis Ægyptiorū paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebāt: nec ipse magister gentium aliquot versus Poëtarū suis vel scriptis indidisset, vel dictis. c.*

5. Sacerdotibus olim commissa.

6. Initio etiam rei Christianæ.

7. Non cura tantùm literarum sacrarum, sed etiam liberalium.

8. *dictis.c.turbat.ibid.*& tẽpore Clodouæi I. Francorum Regis Christiani disciplinæ omnes & scholæ Episcopis & clericis fuerunt commissæ. Item à Ludouico Pio *l.2. ordinat. art.5.* ad clerum, *scholas sane*, inquit, *ad filios instruendos sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis, & vobis iniunximus, in congruis locis ad multorum vtilitatem, & profectum à vobis ordinari non negligatur.* vbique ergo ab Episcopis & Capitulis studia curabantur. Vnde in plerisque collegiis dignitas seu officium scholarcharum natum est, studiaque adeò propria reddita clero, vt literati, *clerici* vocarentur; & qui ex togatis ad Senatum Regium vocabantur, *consiliarij clerici* nuncuparentur. Vnde paulatim dilapsis ad Aulam clericis, ad monasteria literæ transierunt; præsertim vetusti Ordinis S. Benedicti; vt historiæ passim referunt. sed vergente semper io peius tempestate, & hic minus coli mussæ, & ingratæ hospites esse ceperunt. vt tandẽ opus fuerit animaduersione Concilij Lateranensis, seuerè mandantis per vnamquamque Cathedralem ecclesiam magistro, qui clericos eiusdem & Scholares pauperes gratis doceret, competens aliquod beneficium præberi: causamque constitutionis edicit, quoniam tenetur ecclesia Dei prouidere, ne legendi, vel proficiendi opportunitas subtrahatur. *c.1. X. de magist.* quod extendit Innocent. III. *in c.quia ibidem.* ad omnia collegia quorum sufficere poterunt facultates: vt ibidem à Prælato cum Capitulo constituatur magister; qui clericos in Grammatica facultate, & alios instruat: & ex fructibus præbendæ stipendium capiat. quod si autem pluribus Metropolitana non sufficiat, Theologus in Metropoli, in alia ecclesia Grãmaticus alatur, quibus consonat *c.vlt.ibid.* omnesque ibidem decretales vel de ecclesijs loquuntur, vel ad Episcopos diriguntur: quasi ea res ad eos pertineat: toto autem titulo inhibetur, ne pro docendi licentia pretium exigatur; quasi doctrina spiritualis sit. de qua etiam illud accipiendum sit *gratis accepistis, gratis date.* alioquin canonicis pœnis subduntur, quasi Simonis discipuli, *c.1.2.3. ibid.* indubio argumẽto, quod tota scholarum & disciplinarum ratio ecclesiastica sit. Sic & Concilium *Maticon. c.3. X. de vit. & hon. cler.* in omni parochiali ecclesia scholam haberi, & pueros erudiri voluit.

A Principibus etiam Christianis.

9. Inde Scholastici dignitas ecclesiastica.

10. Clerici dicti olim omnes literati.

11. Concil. Later. in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis Scholas esse voluit, & prouentibus ecclesiasticis foueri ludimagistros.

12. Vnde & Carol. V. in formula reformationis Statibus ecclesiasticis in Comitiis Augustanis proposita, probataque 14. *Iunij* 1548. quæ non nisi de rebus ecclesiasticis est, reformationem scholarum isti Statui commẽdat, *debent*, inquit, *singula Collegia secundùm Decreta Conc. Lateran. vt parua fuerint vel magna, ita scholas paruas vel magnas, & pædagogos incorrupta vita, à quibus tam christianæ pietatis prima principia, quàm literarum rudimenta incontaminata adhuc, & quorũlibet studiorum capax iuuentus hauriat, &c. sed vbi collegia non sunt, debent in singulis ciuitatibus esse scholæ, quarum magistri boni, honesti, & docti sint.* nec dissimiliter refert Chopin. *de sacra polit. l.1. t.5. nu.12. nostra*, inquit, *memoria sacratus Ordo Gallicus obtinuit à Principe, vt sanciretur edicto, literaria pubis institutio, mercesq; instituteris, & censu ecclesiastico, non tantùm in profana vulgi schola pagatim ac oppidatim, sed in singulis quoq; monasterijs, articulo 20. Aureliana, 25. & 26. Blesensis constitutionum regiarum.* quę in maioribus Franciæ Comitijs latæ sunt an.1560. & 1579. quibus optimè omnibus succenturiatur Conc. Trid. *s.23.c.18.* Seminariorum erectionem, ex prouentibus ecclesiasticis dotationem, alumnorum electionem, institutionem, grammatices, aliarumque bonarum artium, disciplinæ curam omnem, tam sedulam Episcopo & clero iniungit, fructus beneficiorum pro stipendijs decimari, quin & vacantia simplicia vniri mãdat. atque exinde Concilium primum Prouinciale Mechl. *de scholis tit. de sem. tit. de scholis. & tit. de dominical. scholis. & vlterius anno 1607. tit.* 10. de scholis tam quotidianis, quàm dominicalibus seriò agit, erectionem, restitutionem tam enixè commendat Episcopis, & subsidiariis eorum ecclesiasticis personis, scholarchis, Archipresbyteris, Decanis Christianitatis, pastoribus, institutionem, visitationem annuam, stipendium, examen, admissionem, professionẽ fidei, libros prælegendos, & si quid aliud similis curæ est. neque exstare creditur vllum Belgii Concilium prouinciale, aut diœcesanum, quod non similem curam tamquam propriam, & non alienam assumpserit. Antuerpiense sanè, sub quo partes degunt, primum *anno* 1576. & secundum ann. 1610. oon omisit. Principes *in edicto ad Synod. Mechl. art. 19.* iubent magistratibus, vt in scholis dominicalibus erigendis, & stipendijs, subsidio sint iuuandis Episcopis.

Et formula reform. Carol. V. in Germania.

13. Conc. Trid. Seminaria.

14. Omnesque hic Synodi de scholis statuunt.

Atque hæc quidem altius repetita, & latius deducta sunt, quo planius liqueat scholarum, disciplinarumque rationem natura sui, atque vsu perpetuo ecclesiæ, ecclesiasticam esse; de ea ritè ac more maiorum ecclesiasticos statuisse: quod frustraneum fuisset, si non ad eos pertinuisset: nam statuta sumunt vires à potestate statuentium, & secundùm illam mensurantur. *c. à nobis. X. de sentent. excom. l. fin. D. de iurisd. omn. iud.*

15. Verum enimuero quoniam & leges de studiis mentionem faciunt. *l.vn. C. d. stud. lib. vrb. Rom. C. t.1. tit. de professor. C. l.10.* videri potest hæc res mixtæ considerationis esse. quemadmodum *Auth. habita. C. ne fil. pro pat.* scholaribus Iudicem assignat Episcopum, vel loci Magistratum, & scholæ Rectorem. *Vide Charond. lib.6. resp.195.* Verumtamen vt id concedamus in scholis communibus, non potest vllatenus in iis locum habere, quas Conc. Lateran. ac similia mandant ab ecclesia erigi, & censu ecclesiastico prouideri, neque pleoè in parochialibus, quę ipso nomine suo se produnt, vt parochiæ sint, ac ecclesiasticæ natura, atque effectu, vt parochia; præsertim si nomeo ipsum, vsum, obseruantiam, consuetudinemque habet conformem. Quibus & ratio suffragatur; vt sicut in templo suo parochiali ad sacra debet populus conuenire. *c.2. X. de paroch.* vt pastor quilibet noscat vultum pecoris sui, ita & pueri in scholis suis facilius veniunt in notitiam sui parochi,

Sed & leges ciuiles.

16. Sed Parochiales scholæ censu ecclesiastico dotatæ omninò ad curam episcopalem, & parochialem pertinent.

rochi, qui & intendere debet vt illic non rudimenta tantum literarum; ſed & fidei doceantur, atque cathecißmum, *Concil. Trid. ſ. 24. c. 4. §. moneatq́; §. ijdem.*

Primùm igitur conſtat ſcholam, de qua quęſtio in cœmiterio ædificatam eſſe, adeoq́ue ſoli iſtius naturam adeptam illi cedere, illius partem cenſeri. *Quæ religioſis*, inquit, *l. 43. D. de rei vendic. adhærent, religioſa ſunt.* 2. Ex ſacris fabricæ, menſæ S. Spiritus, & xenodochij prouentibus fuiſſe ſtructam; & ann. 1613. venditis bonis quibuſdam eccleſiaſticis reſtitutam.

17. Ideoq́ue quod deeſt ſupplendum à parochianis, etſi ſub alia ciuili iuriſdictione habitantibus, vt cætera eccleſiaſtica cum alijs onera ferunt.

3. Hue vſque ab an. 1475. (quando cum monaſterio L. tranſactum, quid monaſterio ex cauſa decimarum, quid parochiæ incumberet onerum ſacrorum) ſartam, tectam, ſeruatam, & ex ſacris prouentibus, & ex eiſdem ſtipēdium ludimagiſtro ſolutum, quantillo olim opus fuit. procul dubio quia non alius animus aut ſenſus maioribus per annos amplius 150. fuerit, quàm quod ſcholæ onus eſſet eccleſiaſticum: nam alioquin ſacrilegum fuiſſet in profanam diuertere ſacros hos prouentus. quod tam infame eſt dicere; quàm temerarium mutare ea, quæ certam ſemper per ſeſquiſeculum interpretationem habuerunt.

Cùm & conſtet Impetrantes ſimiliter ad ornamenta, organa, campanas, organiſtę ſtipendia aliaq́ue ſimilia onera iam olim contribuiſſe, & quotannis etiam nunc contribuere ad lampadem ſacram, canapem ad funes companiles neceſſariam, ad ſtationatiorum Prædicantium ſubſidia, parochi iura, cuſtodis frumentarias annonas, procurationem, ſeu iura Decani Chriſtianitatis viſitantis parochiam de M. pro capella vici Impetrantium, denique omnia onera ſubeunt Impetrantes realia, & perſonalia, quæ reliqui diſtrictus iſtius parochiæ aſſumuntur in rectores fabricæ, xenodochii, ac menſæ S. Spiritus, vt reliqui parochiani, ſine vllo præmio aut ſtipendio: vice verſa Impetrantes in eccleſia M. eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta viui, & mortui ſuo ibi iure ſepeliuntur, fruuntur omnibus diuinis officiis, quæ à parocho, capellanis, cuſtode, ludimagiſtris & ſcholaribus fiunt, ſubſidia eorum pauperes, vt cæteri, habent ex xenodochio, & menſa S. Spiritus, in confraternitates eccleſiaſticas adleguntur, denique per omnia genera iudiciorum parochialium, realia & perſonalia, actiua, & paſſiua, vſque ad liba exequialia puerorum ſcholarium, & didaſcalorum didactra & minerualia ſimpla, cum cæteri dupla ſoluant, Impetrantes cum reliquis parochiæ incolis pari paſſu ambulant, ſolo iure, & nomine parochianorum.

Vnde vt pro Impetrantibus viuis & mortuis communiter & ſingulatim à ludimagiſtris & ſcholaribus etiam in capella vici de H. omnia diuina in cantu ac aliàs fiunt, quæ præ cæteris parochianis M. ſine alio ſtipendio. conductionis ſiquidem lege ludimagiſtri ad illa obligantur. Ideoq́ue æquum eſt, vt qui hæc officia præſtant, ab iis alantur, quibus ea proficiunt.

Quamobrem more atque ſenſu maiorum anno 1613. Epiſcopus Antuerpienſis, & Archidiaconus, atque ipſæ tum partes, nunc litigantes, totam hanc rem habuerunt inter res eccleſiaſticas, conuenerunt q́ue, vt præter organa, turrim, aliaq́ue onera eccleſiaſtica, etiam ſchola ita haberetur, donec generali Principum aut Synodorum declaratione ſecus de ſchola decerneretur.

18. Seruandaq́; tranſactio coram Epiſcopo & Archidiacono deſuper inita.

Quæ tranſactio eò minus pati poteſt aliquam reſciſſionem aut reſtitutionem, quod coram Epiſcopo, adeoq́ue iudice in hac cauſa, atque inter has partes, facta ſit. qualia acta omnem firmitatem obtinent. *l. ſiue apud acta 27. C. de tranſact. l. pacta 12. C. de pact.* quia pro re iudicata ſunt, ideoq́ue nec reſtitutionem admittunt. *l. 2. C. quando prouoc. non eſt neceſ.* præſertim in tranſactionibus, vbi ſolus dubius euentus reſtitutionem excludit; *l. de fideicommiſſo. C. de tranſact. l. ſi ea lege. C. de vſur.* etſi quadruplo pluris ſit res. *l. Lucius. §. vlt. D. ad Trebell.* tantò hic magis, quod hic ſecundùm ius tranſactum ſit, quod idem imponit quod tranſactio; & quod pluribus inde ſecutis ſolutionibus, geminatiſq́ue adeo approbationibus firmata ſit; aduersùs quas non datur reſtitutio. *Tuſc. V. Geminatia actus concl.* 28. ſed & reſtitutio à Republica ſeu Communitate intra quadriennium à tempore læſionis, quod pridem hic effluxerat ante huius actionis inſtitutionem, petenda eſt. *l. reſpub. C. quibus ex cauſ. maior. l. fin. C. de temp. in integ. reſt.* neque edictum *an. 1611. ar. 29.* vt Impetrantes allegant longius tempus decennij ſcilicet conceſſit; ſed longiora tantùm tempora ad decennium reſtrinxit.

19. Quæ tempore coram iudice inita reſcindi nequit;

20. Et ob dubium euentus:

21. Et iuris conformitatem:

22. Et geminatas per ſolutionem probationes,

23. Et lapſum quadriennij:

24. Quod edictū 1611. non extendit.

Neque refert quod Impetrantes etiam alio in pago collectentur: id enim ad onera patrimonialia, aut ciuilia munera pertinet: aut ſi per iniuriam fit, aliâ iuſtâ obligatione non liberat. imo potior iuris ratio permitteret, vt taliter habitus bis ſolueret, quàm iuſtum debitum effugeret, tamquam ex duobus minus malum: præſertim in huiuſmodi extraordinarijs oneribus, vbi & caſus admiſſi ſunt, quibus aliquis bis, ſeu duobus locis collectam ſoluat. *l. 1. C. de municip. l. 10. l. 5. C. de incol. cum*, inquit, *d. l. 1. ta Biblium origine, incolam apud Berytios eſſe proponas; merita apud vtraſq́; ciuitates muneribus fungi compelleris. Incola eſt*, inquit *l. pupillus. D. de verb. ſignif. quem Græci paracum vocant:* iure ergo parochiali ad onera parochialia ſubditus cogi etiam per cenſuras poteſt: *c. fin. X. de paroch.*

25. Nec refert quod quis alibi etiam in ciuilibus, aut per iniuriam collectetur:

Præſertim accedentibus cauſis de quibus ſupra, vt in ſacro loco ſcholæ ex ſacris reditibus ſunt ſtructæ, ſartæ, tectæ, intertentæ; ſcholæ magiſtro ſoluta ſtipendia, pro eccleſiaſtico ædificio, munereq́ue ſemper habita, & ad diuina miniſteria officiaq́ue inſtituta, directa cum magiſtro & ſcholaribus ſubeunda, vt meritò conſideretur quod maximè fit: *l. 3. & ſeq. D. de leg.* magis dignum trahat ad ſe minus dignum: *l. quæ religioſis. D. de rei vend.* & quod præualet omninò attendatur: *l. 10. D. de ſtatu hom. c. ſi teſtes. §. Hermaphroditus 4. q. 3.* neque diſcedatur à ſenſu maiorum, qui ſcholas, iuxta Concilia ſuperius allegata, oppidatim & pagatim iuxta templa ſtruxerunt, ludimagiſtro in vicem præ-

26. Magis dignū trahit ad ſe minus dignū, ideoq́ue in re mixtæ conſiderationis præualet eccleſiaſtica, & vetus obſeruantia.

bendæ, vbi ea non est, ex reditibus fabricæ stipendium assignarunt, ut ubi hi desunt, per parochialia symbola prouideatur.

CONSULTATIO II.

De Lectore theologo.

1. Præbenda per Ordinarium re ipsâ designari, seu applicari pro lectore debet.

TAmetsi ex verbis Conc. Trid. *s.5. c. 1.* præbenda primò post publicationem vacatura, cui aliud onus incompatibile iniunctũ non sit, ad vsum lectoris Theologi in cathedrali ipso facto perpetuo constituta, & deputata intelligatur; tamen actualem Episcopi deputationem requiri, ex declaratione summi Pontificis, vel Cardinalium Concilij Interpretum ferè receptum videtur. *sentit ita post Garciam de benef. p.5. c.4.n.154.& seq. Barbosa in Collect. ad Trid.d.s.5.c.1.n.22.& de off.ep.s.p. 3. alleg.56. & ideo,* inquit, *si in prouisione præbenda non fuit facta actualis deputatio, non potest prouisus compelli obire munus lectura ex eod. Garciâ proximè citato,& in Declarationibus variarum impreßionum ad d.c.5.* hæc habetur: *S.Dominus noster sentiens hoc decretum Concilij esse conditionatum,& requiri prius declarationem,& actualem deputationem Episcopi, vt scilicet ea præbenda sit theologalis; respondit valere collationem præbendæ, quæ primò post Concilium vacauit, factam personæ minus idoneæ ad sacram scripturam per se ipsum interpretandam, si nondum illa præbenda actu fuerit deputata in theologalem.*

2. Alias ante facta collatio valet.

idemque sentiendũ est de alijs præbendis antè collatis quàm actu aliqua fuerit deputata, vt prima demum post deputationem onere illo afficiatur. neque enim Episcopus, qui semel distulit, perpetuò excusatur ab implemento decreti; sed semper exinde potest,& quamprimum debet illud exequi. quemadmodum qui exspectatiuam habet ad primam vacaturam, si non sit in culpa, etiam secundam obtinet. *c. si clericus. 11. de præb. in 6.* quemadmodum in erectione nouorum episcopituum Belgij per turbarum ciuilium impedimenta, non vbique nouem primæ vacaturæ graduatis fuerunt affectæ, vt diplomata iubebant; sed quæ sublatis impedimentis exinde vacauerunt. neque vltimò prouisi prioribus super eo onere controuersiam mouerunt, & minus possunt ij, qui vel graduatam, vel theologicam præbendam, vt talem, acceptarunt, onerique se voluntariè subiecerunt.

3. Statuit Ordinarius, quoties legere, & quid debeat, quando vacare possit, & similia:

Quoties vero per hebdomadam lector legere, vel quanto tempore debeat; vel quas per annum vacationes habere possit; non est in Concil. Trid. expressum: relictum ergo censendum est arbitrio boni viri; hoc est Iudicis, Episcopi, vel Superioris. Assiduè doceant, inquit c. de quibusdam. 37. *dist. vbi* glos. id accipit de temporibus competentibus. hac in re tamen idem Garcias ita habet; *censuit sacra Congregatio quod de tempore,& hora,& materia scripturæ, Theologia, quæ in sacra scriptura continetur, super qua legendum sit, relinquitur arbitrio Ordinarij.* & quod potest ipse lector vacare à lectione tribus mensibus, Iulij, Augusti,& Septembris. *sequitur Barbos.d.alleg.56.n.7. & in Collect.n.3.* quodque hi menses tamen in calidis Italiæ regionibus fortè intelligendi sunt, atque alibi magis statuendi ex arbitrio Episcopi: cui decretum illud committit eam rationem inire, quæ ecclesiæ suæ, & diœcesi sit accommoda. quemadmodum idem Trid. *s.23. c.18.* vbi de Grammatica, sacra Scriptura, libris ecclesiasticis, &c. in Seminarijs docendis ita subiungit; *quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna, & necessaria Episcopi singuli cum consilio duorum canonicorum seniorum,& grauiorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus sanctus suggesserit, constituent: eaq; vt semper obseruentur, sæpius visitando, operam dabunt.*

4. De consilio deputatorũ pro Seminarij directione.

ita quidem etiam trium mensium spatium accipio, vt, sicubi strictior fuerit docendi ratio, solui non debeat. sicut idem Tridentinum *s.24. c.12. §. præterea.* ita canonicis trimestrem absentiam permittit, vt longiorem deneget; breuioris statutum probet. ad eundemque modum statutum, quod dicit lectorem in docendo negligentiorem moneri debere, &, si contingat eum abstinere per trimestre, mulctari parte fructuum, siquidem d. decretum c.1. Ordinariis facultatẽ facit lectorem ad scripturæ expositionem per substractionem fructuum cogendi: vtique pœna, & substractione commensuratá culpæ, seu in docendo negligentiæ: ac tali omnimodò ratione, *ut pia,* inquit *d.c.1. hæc vtilis atque fructuosa prouisio quouis quæsito colore negligatur.*

CONSVLTATIO III.

De Seminarijs.

1. Præcepta à Tridentino Concil.

PErquam seriò Seminariorũ erectionem, gubernationem, ac dotationem commendauit atque præcepit Conc. Trid. *s.23. c.18.* erectionem quamprimum fieri voluit; & negligentiam Ordinariorum per Superiores, aut Synodos prouinciales suppleri: gubernationem iisdem Ordinariis commisit: qui præter

2. Instituenda & regenda ex consilio duorum de Capitulo.

suggesta à Concilio alia, quæ ad disciplinam & bonum regimen viderentur conferre, præscriberent; & obseruari per annuam visitationem, atque aliàs curarent: de consilio quidem duorum de Capitulo, seniorum,& grauiorum: dotationem autem, per portionem aliquam

3. Dotáda per detractionẽ ex beneficijs & vnionem simplicium.

ex omnibus, & quibuscumque prouentibus ecclesiasticis detrahendam, beneficiorum simplicium vnionem, atque aliàs: sed rursum de consilio duorum aliorum de Capitulo,& duorum de clero; coram quibus etiam annuæ reddentur rationes. Sex ergo sunt quorum cõsilio Ordinarius vti hic iubetur. primo illi duo

4. De consilio aliorum quatuor, qualium & qualiter eligendorum.

seniores,& grauiores, à solo Episcopo eliguntur; quos consulat in regimine; ex quatuor vltimis duo itidem ab eo, vnus à Capitulo, vnus à clero: quos non oportet iam seniores esse, & grauiores; sed in re œconomica benè constituenda,

tuenda, benè seruanda versatos: quippe ad cuius causam assumuntur. sed ferè horum quatuor hic non est vsus, vbi ea quam diximus detractio per iniuriam temporum ex prouen-
5. *Consilio, nō consensu.* tibus ecclesiasticis vsquequaque fieri non potuit: translata & horũ functione in duos priores. qui omnes tamen vocem dumtaxat deliberatiuam non decisiuam habent: vt requirere quidem eorum consilium Episcopus, non sequi teneatur; sub pœna nullitatis, si eo neglecto vnio vel detractio facta fuerit. electio autem Capituli est cathedralis, & cleri ciuitatis;
6. *Ex Capitulo & clero ciuitatis, alibi aliter.* non diœcesis: nisi fortè, si alio in loco etiam erigatur Seminarium (quod laudat d.c.18. *sub fin.*) canonici aut clerici illius loci vocentur. electi autem perpetui sunt: nisi legitima suboriatur causa amotionis. *Barbos. & citati ad d. c. 18. in Collect.* & dum hisce negotijs vacant ex officio sibi attributo, distributionibus ecclesiæ non priuantur. *moneta ibid. citatus.* quod excutiendum est secundùm illa, quæ diximus *in Iur. pont. non aual. de cler. non resid. n. 40. & seqq.*

7. *Pueri assumendi qua ætate?* Pueros ad Seminarium vocat Concilium. vtique qui in puerili sunt ætate. *l. pueri. D. de verb. signif.* quæ ab infantia finita incipit, vsque ad pubertatem extensa; plenam vtique in masculis octodecim annorum, *vt in l. Mela. D. de aliment. legat.* non tantùm; sed sicut quousque testator voluit *in d. l. Mela*, ita hic quousque Concilium intenderit: quod eum voluit pueros assumptos sacram etiam scripturam doceri, vtique ad iuuenilem etiam & maiorem ætatem extendit.

8. *Docenda grammatica, Poësis aliæque bonæ artes, maximè Theologia.* Et quidem Concilium in eo puerorum collegio, & Grammaticam aliarumque bonarum artium scientiam doceri voluit; adeoq; & Poësim & Rhetoricam, nec minus Philosophiam; quæ inter bonas artes refertur, & clauis est, atque introductio ad altiores scientias, atque Theologiam imprimis: quam cum præcipuè intendat Concilium, vtique & Philosophiam præcipit, tanquam necessarium medium, sine quo transitus non datur ad sacratiora illius adita. quamquã ferè hic passim pueri ad lectiones, quæ alijs in scholis habentur, exeant; & alicubi pro altioribus scientijs in Vniuersitate studiorum Seminarium sit prouinciale, pro opportunitate cuiusque loci. quam Concil. *d.c.18. in fin.* moremque regionis pro iudicio Episcoporum admittit seruari. iubetq; doceri *in §. deinde, versic. docebunt, qua Episcopo videbuntur expedire.* quare eum bellum & mortalitas ann. 1604. raritatem fecisset sacerdotum, visum fuit in Seminario Antuerpiensi non nisi Theologos alere, quos non oportunitas dumtaxat, sed necessitas exigebat promptius emitti in messem Domini. quod etiamnum seruatur, cùm exundat studentium humanioribus litteris numerus; qui non erat tempore Concilij Tridentini, aut Lateranensis. *de quibus in Decretalibus, & Sexto, tit. de magist.*

9. *Detractio quomodo, & ex quibus facienda?* Detractio ergo fit de quibuscumque prouentibus ecclesiasticis, mensæ primum episcopalis, & Capituli: integris quidem, deductis oneribus, ac pensionibus: quæ tamen, qua parte ecclesiasticæ sunt, ad proportionem taxantur; titularis tamen totam taxam soluit, & ratam à pensione deducit: nisi specialiter ab hoc onere pensio sit exempta, totumque onus titulari relictum. *Barbos. n. 5. & seq. in Collect. ad d. c. 18.* ita vt nullus sit exemptus, nec Cardinales quidem, quin beneficiorum eorum prouentus ad contributionem vocentur. si quis tamen Abbas v.g. in suo districtu iam antè erexerit Seminarium proprium, non tenetur contribuere pro diœcesano. Et de fructibus quidem dixit Concilium, quia distributiones quotidianæ exemptæ sunt ab hoc onere; vt & incerta accidentia, eleëmosynæ, & legata, pro celebratione missarum. vt & sunt hospitalia, quæ non dantur in titulum, aut administrationem, nec ecclesiastica censentur. si enim sunt talia, quamuis per laicos administrentur, vt & fabricæ, & decimæ à laicis possessæ, ex quibus soleant onera ecclesiastica pendi, subiacent contributioni. vt omnia satis enarrat textus Concilij, qui Mendicantes tantùm excipit, & equites S. Ioannis Ierosolomitani: sed etiam hi sunt exempti plenius, quàm illi; vt ne quidem beneficiorum ratione ipsis aut Vicarijs vnitorum teneantur ex Bulla Gregor. XIII. *incip. quo magis* 1580. *& decisum 4. Decembris* 1630. illi autem obligentur ratione beneficiorum vnitorum, multò magis aliorum Ordinum monasteria, quæ beneficia habent annexa: quæ ipsa tamen de alijs suis etiam prouentibus contribuunt, quamuis etiam ad Seminarium sui Ordinis conferant; sed tum de eo, quod superest, secundùm taxam diœcesanam, eo Ordinis onere deducto. quin nec moniales excipit textus, quin de suo contribuant, neque clericos Cameræ Apostolicæ: quamuis resolutiones contrariæ ostentur, ex posterioribus fortè priuilegijs. & textus quidem Concilij ita in rem conceptus est, vt detractio fiat ex fructibus & prouentibus; vt videatur respicere situm bonorum, vt illius loci Seminario teneantur contribuere, quamuis titulus alibi sit erectus. tametsi secus decisum aliquando referatur. *quibus omnino de rebus videri possunt Barbos. & citati in Collect. ad d. c. 18.*

Vnio autem beneficiorum simplicium, quod est alterum medium dotandi Seminarij, 10. *Vnio quorũ & qualiter?*
fieri permittitur admodum liberaliter. *beneficia*, inquit Concilium, *cuiuscumque qualitatis & dignitatis fuerint, etiam ante vacationem, sine cultus diuini, & illa obtinentium præiudicio, huic collegio applicabunt, & incorporabunt. quod locum habet, etiamsi beneficia sint reseruata, vel affecta; nec per resignationem ipsorum beneficiorum vniones, & applicationes suspendi, vel vllo modo impediri possunt, sed omnino quacumque vacatione, etiamsi in Curia effectum suum sortiantur, & quacumque constitutione non obstante.* Consultò mandat fieri Concilium hanc vnionem, seu de consilio electorum quatuor. non ergo opus est omnia primò vacatura vniri, sed despiciendum est, quæ magis vniri expediat. nec permittit Concilium confusè vniri omnia; sed *aliquot*, inquit, *simplicia*, tamen; alioquin cuiuscumque

iuscumque qualitatis, & dignitatis; adeoque & regularia, quæ simplicia sunt. nam vt detractio ex fructibus priori textus parte locum habet in regularibus; ita etiam vnio, si simplicia fuerint. nam ea verba *cuiuscumque qualitatis*, ad regularia etiam spectare dicendum est. ideoque Conc. *s.* 24. *c.* 15. dum permittit vniri simplicia beneficia, *non tamen*, inquit, *regularia:* at hic, *cuiuscumque qualitatis*, inquit. & *eadem s. c.* 13. tenuibus cathedris non permittit vniri monasteria illa, in quibus viget regularis obseruantia. quippe quæ non possunt esse non curata, quæ ibidem etiam vetat vniri. sed & canonicatus collegiatarum propriè simplicia non dicuntur; quamuis alicubi residentia sit relaxata; adeoque nec hic comprehenduntur. præsertim cùm paulò antè textus præbendas distinxerit à cæteris beneficijs, vbi agit de detractione: eodem ergo sensu verborum accipienda est pars textus, quæ agit de vnione. Ea porrò, quæ ad ius patronatus laici pertinent in generali dispositione non censentur comprehensa, vt disertè excipiuntur. *in d. c.* 15. *s.* 24. ecclesiastici autem patronatus non possunt non videri comprehensa sub verbis, *cuiuscumque qualitatis*. Quæ etiam comprehendunt litigiosa: dummodo, vt requirit Concilium, vt vnio fiat sine præiudicio obtinentium, sic fiat sine præiudicio litigantium. & quamuis litigiosa non impediantur vniri nomine reseruationis; tamen nec litigium habet annexum vniendi impedimentum; & Concilium, vt reseruatione, vel affectione vnionem, ita nullo aliomodo impediri statuit, non ergo litigio.

Reseruata porrò etiam ante vacationem sine obtinentium præiudicio vniri posse disertè statuit Concilium. vbi verbum illud *etiam* significat multò magis data iam vacatione vnionem permitti. quod etiam locum habeat, etiamsi beneficio sint reseruata vel affecta. & rursum omninò *quacumque vacatione etiamsi in Curia effectum suum sortiantur, & quacumq; constitutione non obstante.* dommodò processum non sit ad vacantis reseruati collationem, antequam Ordinarius vnioni manum admouerit, vt diximus plenius alibi. vt suspectæ sint decisiones contrariæ, quæ per citatos à Barbos. *in Collect. ad d. c.* 18. *n.* 24. *& seqq.* allegantur, quorum authoritate facilè quis abductus fuerit. sed verisimile est natas huiusmodi resolutiones ex alijs circumstantijs v. g. aliquorum priuilegijs posterioribus, aut quod Ordinarius beneficia suo mense vacantia non vniens voluerit vnire vacantia mense reseruato, quam fraudem vnioni obstare, *post Garciam ibid. n.* 42. scripsit Barbosa. vbi & de cæteris ferè quæ mox tractauimus.

De Hæreticis.

CONSVLTATIO I.

De hæresis probatione, purgatione.

ANtequam resolutioni causæ propositæ nos accingamus præmittendum est in negotijs fidei, hæresis, hæreticorumque inquisitione multa singularia esse recepta. proceditur simpliciter, & de plano, sine aduocatorum strepitu ac iudiciorum figura: *c. statuta* 28. *de haret. in* 6. accusatorum & testium nomina non publicantur, si quod reuera periculum eis creandum timetur, sed eo cessante publicatio fit. *ibidem.* §. *cessante.* multâ sinceritate in hoc negotio opus est; *ibidem &* §. *cæterum*, multâ cautelâ; *c. vt offic.* §. *verum. eod. in* 6. adeoque inuentum Inquisitorum officium, vt communibus operis illorum, & Episcoporum fides iuuetur; quas vt communicare inuicem debent, *d. c. statuta*, ita Inquisitorum commissio iurisdictioni Ordinariorum non derogat. *c. per hoc. eod. in* 6. vt solent nouæ commissiones cum veteribus cumulatiuè non exclusiuè concurrere.

1. In negotio fidei proceditur de plano.

2. Accusatores, & testes non publicantur, si sit eis periculum.

Sed propius ad rem nostram præmittendum est, quod in controuersia hæresis testes alioquin inhabiles admittantur, *c. in fidei. de haret. in* 6. *c. accusatus ibid. in fidei*, inquit, *fauorem excommunicati, participes, & socij criminis ad testimonia admittuntur.* sed præsertim in defectum aliarum probationum: & probant hic igitur non idonei alibi testes: sed ita, si ex verisimilibus coniecturis, numero testium, & qualitate personarum, aliisque circumstantijs sic testificantes falsa dicere non præsumantur. *ita d. c. in fidei.*

3. Testes inhabiles admittuntur, & qui?

4. Excommunicati, socij.

Igitur excommunicatus, *d. c. in fidei. c. præsidentes. eod. in* 6. hæreticus (dignus quippe litigatore testis, *l. quoniam. C. de haret.*) & quod mirum, atq; in hac causa valde agitatum, etiam periurus; *d.* §. *licet.* sub ratione tamen *in d.* §. explicita; scilicet cùm liquet non animi leuitate, odij fomite, corruptione pecuniæ, sed zelo fidei deponere. Ergo vt vacillans & varians, *vt in d.* §. *licet.* criminis socius, *d. c. in fidei*, iterum & Iudæus contra christianum, *c. contra christ. eod. in* 6. non tantùm vniuersim à fide apostatantem, sed & in articulo vnico desciscentem: rursus consanguinei admittuntur, & coguntur: *gloss. in c. liter. verb. de fratre. X. de præsum. Mascard. de probat. verb. haret. conc.* 857. *n.* 16. frater contra fratrem, filius contra patrem, vxor, aliique domestici, *secundùm eundem n.* 18, 19. *& seq.* non tamen inimicus, præsertim capitalis, & causa præuia, non affectata: *idem Mascard. num.* 40. *& seq. vsque ad fin.* nisi recenter sit reconciliatus, *c. accus.* 3. *q.* 5. & verò *c. per tuas.* 32. *X, de simon.* (quod crimen

5. Hæretici.

6. Periuri.

7. Varij.

8. Iudæi.

9. Apostatæ.

10. Consanguinei.

11. Non inimici.

son-

conformibus cum hæreſi regulis conſiſtit) valde moraliter in hiſce Iudicē inſtruit, quo nec innocentiæ puritas confuſa ſuccumbat, nec ſimoniæ aut hæreſis prauitas effugiat impunita.

12. Conſpiratores aduerſus reum. illaſque dumtaxat exceptiones probandas admittit, quibus teſtes non zelo iuſtitiæ, ſed malignitatis fomite proceſſiſſe conſtaret; vt conſpirationes, & inimicitias capitales; cæteras autem vt furti, adulterij, propter immanitatem hæreſis, ſimoniæque repellet; quoniam etſi probatæ fidem teſtium debilitarent in aliquo, non tamen euacuarent in toto alijs adminiculis ſuffragantibus.

13. Cùm agitur ciuiliter ad correctionē. *tales igitur*, inquit, *duximus admittendos, non ſecundùm rigorem iuris, ſed ſecundùm temperantiam æquitatis, cùm ageretur non criminaliter vt deponeretur ab ordine: ſed ciuiliter, vt ab adminiſtratione amoueretur.*

14. Non criminaliter. Tūc enim validis probationibus opus eſt. Ita dum criminaliter ad pœnam ordinariam agitur, validiſſimæ probationes eſſe debent. **Simanc. de cath. inſt. c. 51. n. 11.** cùm ex inquiſitione ad ſecuritatem fidei, abiurationis hæreſis, non item. ita accipiendus Clarus *l. 5. §. hæreſis. n. 20.* ſic accipienda *l. omnes. in verb. leui argumento.* **C. de hæret.** *Simanc. de Cath. inſt. c. 51. n. 5. 12.* lex illa 2. non de leui probatione criminis, ſed imbecillitate argumentorum loquitur, quibus quis ad hæreſim ſeducitur. Sed & teſtes ſingulares, vbi non de vna ſpecie hæreſeos probanda agitur, ſed in finem eundem conuenientes recipiuntur. *Maſcard. ibid. concl.* 856. etſi validè diſſentit Simanc. *de Cath. inſt. c. 64. n. 61.* ſed & numerus idoneorum teſtium duali contentus eſt. *d. c. vt officium. §. verum eod. in 6.* niſi Iudicis arbitrium ex cauſæ circumſtantiis maiorem exigat. *idem Maſc. concl.* 855.

15. Hæreſis probatur ſcripturâ, teſtibus, confeſſione, euidentiâ, præſumptione, indicijs. Nunc porrò præter teſtes hæreſeos probatio fit per ſcripturam, *idem concl.* 858. rei confeſſionem; 859. facti euidentiam; 860. præſumptiones & indicia; 861. librorum hæreticorum detentionem; 862. &c. ſed hæc indicia præſertim externa non proficiunt ad pœnam ordinariam, ſed remedia extraordinaria; *Siman. de Cath. inſt. c. 50. n. 21.* & minus ſuſpiciones. *ibid. n. ſeq.*

Id porrò vlterius pro hac cauſa examinandum eſt, an per indicia in hac cauſa ſit hæreſis deprehenſa. non enim propoſitiones hæreticæ, aut error damnatus hic pertinaciter aſſertus eſſe proponitur; in quo hominis interna ſententia noſceretur directius: ſed ex factis ſignisque

16. In verbis & factis. dumtaxat externis argumenta proponuntur ad ſectam inferendam. nam vt verbò ita factò de hæreſi quem conuinci docet *d. c. accuſatus. §. ille quoq;* ſi v. g. hæreticos is receptet, viſitet, aſſociet, dona, munera det, fauorem impendat, aliaque de quibus *Pegn. ad Eymeric. Direct. p. 3. de ſignis exterior. comment. 24. gloſ. in c. veniens. X. de teſt. Boſſ. tit. de hæreſ. n. 55. & nos latius diximus in Hiatu Caſſan. l. 3. c. 3.* nam & in ſimilibus factis declaratur animus. facta, quæ hic arguuntur, ſunt comeſtiones carnium & ouorum illis diebus; quibus eccleſia prohibet, ac diuerſis vicibus factæ.

17. Comeſtio carnium diebus illicitis. Sanè Farin. *tract. de hæreſi. q. 178. n. 80. poſt Pariſium, Eymericum, Pegnam,* ea facta, ait, ſuſpectos de hæreſi reddere facientes. Zerola *prax. epiſ. p. 1. v. caſus verſ.* carnes dicit ſignum eſſe externum hæreſeos, quod ſuſpicionem malæ credentiæ parit: *citat inſuper Sanchinum, Campegium, Felinum, Simancam, & Pegnam p. 3. Directorij tit. de ſig. & ind. exterioribus comment.* facit quem ſuſpectum.

18. Ieiunia non ſeruare. 24. carnes edere cùm non licet, non ieiunare cùm poſſis, & debeas, eccleſiæ leges prætergredi in ijs, in quibus hæretici diſſident ab eccleſia, & quæ ideo ad eorum doctrinam referuntur, in illiusque conſequentiam fieri cenſentur, ſicut omne malè factum prauè præſumitur actum, *c. 1. X. de præſ.* ſic ergo huiuſmodi facta in illis redolent ſuam doctrinam. nam in catholicis laudabilis vitæ carnes comedentibus facilius creditu foret infirmitatis cauſa id

19. Non in non benè valentibus. factum, quo caſu veſci carnibus liceret. *c. 2. X. de obſer. ieiun.* quia ſemper in his præſumptio accipienda eſt excluſiua delicti. *Menoch. de præſumpt. l. 5. pr. 2. n. 31. l. 4. p. 161. n. 26. & alibi paſſim & probat l. merito. D. pro ſocio.* quamquam *d. c. 2.* medici teſtimonium & Ordinarij iudicium deſideret, & qui hoc negligit temerè,

20. Facta hæreticorum, ritus gentilium, aut Iudæorum, doctrinam redolent, ſeu fidem illorum. præſumptionem aliquam prouocat, & verò quæ facta à moribus eccleſiæ diſſident, quò grauius diſſident, vehementiores ſuſpiciones pariunt. *c. contra chriſtian. de hæret. in 6.* vbi ritus Saracenorum & Iudæorum aſſumpti fidem indicant: *c. accuſatus. §. ille quoque ibid.* vbi arctioris cum hæreticis amicitiæ ſigna eodem referuntur. *c. excommunicamus. §. adijcimus. X. de hæret.*

21. Facta aggrauant ex loci circūſtantia. Et pro ratione regionis grauius indicium oritur; prout magis factum ab inſtituto eccleſiæ recedit, aut externis legibus punitur. in Burgundia ouum vnum comediſſe capitale dicitur; in Belgio edicta olim rigida, obſeruantia nunc mollior.

22. Non plenè probant, vbi reus aliam fidem ſe amplecti proteſtatur. Igitur probationes præſumptiuæ ſunt huiuſmodi facta; vix tamen tales vt ex ijs damnatio criminis irrogari poſſit, ſi reus crimen diffiteatur, ſi non eſt conſentiens mali teſtibus fama, ſed ea inuicem diſſona; ſi hinc ſiniſtri, hinc rectè opinantes rumores, & teſtes; ſi proteſtetur reus non aliam ſe fidem profiteri, ſi faciat alia quæ catholicis conueniant, non hæreticis illius ſectæ, ſi parochus de confeſſione, annua communione, & ſimilibus catholicis officijs teſtetur; ſanè ſuſpectus quidem talis eſt; non conuictus.

23. Ad indicendam purgationem faciunt. Ergo huic indicenda purgatio eſt, *c. excommunicamus. §. qui autem. c. ad abolendam. §. qui verò de hæret. qui autem,* inquiunt illa loca, *inuenti fuerint, ſolâ ſuſpicione notabiles, niſi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemq; perſonæ propriam innocentiam monſtrarint, feriantur, &c. illo quoque,* inquit textus *ibidem, & in capitulo ſuper eo de hæret. in 6. qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe proprij antiſtitis examinatione purgauerint,* &c. ecce purgatur ſuſpectus per examen Epiſcopi, vel abiurationem erroris: iterum grauiter ſuſpectus abiurans; poſtea committens dicitur relapſus; leuiter ſuſpectus abiurans, atque iterum committens grauius quidem punitur: ſed non vt relapſus *d. cc.*

Quin & manifeſtè deprehenſus hæreticus, hæ-

24. (Manifestus hæreticus pœnam euadit, si abiurare & satisfacere velit.) hæreseos pœnam euadit, si continuò ad fidei vnitatem recurrit, & errorem ad arbitrium Episcopi abiurare, & satisfactionem congruam exhibere consenserit. *c. ad abolendam. X. eod. c. super eo in 6.* nam hæreticus vt quis sit, pertinax sit oportet. *c. dixit. c. qui in ecclesia 24. q. 3.* in qua re differunt à relapsis etiam ex suspicione graui tantùm abiurantes; quia hi sine audientia relinquuntur iudicio seculari. *c. super eo in*

25. (Nõ relapsis.) *6.* tametsi sacramenta eis non negentur, *ibid.* ad clementiam ergo vel rigorem secularem legum magistratuumque hi pertinent; illi per examinationem, purgationem, & satisfactionem

26. (Suspectus abiurat ex arbitrio Iudicis.) Episcopo factam eximuntur. Et suspectus quidem, non manifestus tamen, priuatam vel publicam abiurationem facit, ex arbitrio Iudicis ecclesiastici. *Menoch. de arbit. cas 372. n. 14.* purgationem maiorem etiam, & minorem ex eodem arbitrio. *idem cas. 374. n. 8. & seq.*

27. (Purgatio indici potest ex fama.) Purgatio autem etiam quotiescumque ex fama scandalum manet indici potest. *c. tua X. de cohabitat. cler.* fama, inquam; non leui rumore. quam benè vocat lex *3. D. de testib.* consentientem famam; non dissonam, sed vniformem.

28. (Non leui rumore.) de qua optimè Innoc. III. *in d. c. tua*, vt faciat crimen publicum: quod non conuenit dissonis rumoribus: nam vt crimen ex euidentia publicum, quod notorium sic esse vult, *d. c. tua.* sine testibus punitur; ita ex fama publicum, non quidem testimonijs famæ, sed testibus ritè auditis, & consonis, *d. c. tua.* expenditur an purgatione, an aliter diluendum sit. Et de tali notorio accipio Const. Car. V. 7. *Octob.* 1531. 21. *Sep.* 1540. *ar.* 3. eùm à magistratibus arceri vult notoriè de criminibus diffamatos; & suspectos de hæresi, de suspicione graui, & promotos deiici. & fauet *l. 12. C. de haret.* ne militare possint hæretici.

Sed & taliter, vt mox diximus, suspectus etsi declarari non potest hæreticus, & puniri vt talis; quia probationes non sunt omni excep-

29. (Suspecti ad pœnas pecuniarias condemnari aliquando possunt.) tione maiores; tamen sæpè sufficere possunt ad pœnas extraordinarias, vt dictum est, pecuniarias, & similes. *Menoch. ibi. n. 8.* præsertim si quid dixit aut fecit, quod nititur ijs rationibus qui excusatur quidem, tamen non omnia culpa eluitur. *Menoch. ibid. n. 14.* & disertè habetur *in c. inter. X. de purg. canon.* vbi suspectus & purgatus, ac in beneficium restitutus, *in pœnam*

30. (Cùm actus fuerunt culpabiles.) *tamen*, inquit, *familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, cum volumus ab officio manere suspensum, donec scandalum sopiatur.* cui pœnæ & causæ comparare liceat, quod de edicto Carol. V. mox dixi de suspectis de hæresi non promouendis, & priuandis.

31. (Vt carnibus ouisque comestis.) In pœnam ergo comestarum carnium, & ouorum damnari potest, qui non de hæresi; sed de hac satisfactionem dare potest: & in pœnam quidem extraordinariam ex iis probationibus, quæ non sufficiunt ad crimen principale.

32. (Multò magis in expensas litis.) Multò magis damnari potest comestarum carnium reus in expensas litis causa inquisitionis factas, quia isti culpabilem causam dedit. quod conforme est Statutis Cur. *eccles. prouinc. Mechlin. tit. de mod. procedend. ar. 60.* non eadem causa est, si citra omnem inquisiti culpam diffamatio & suspicio causam liti dederit; tunc enim expensæ compensandæ sunt. quia vt reus innocens est, ita Officiarius iustè ac ritè inquisiuit, & temeritatem litigantium expensæ respiciunt. *inst. de pœn. tem. litig. § hac autem.* eas ergo fortunæ quisque suæ asscribere debet.

Igitur in hac causa de hæresi nihil probatum est per famam, quia dissona est. multi de diffamatione testes, non pauci de bona opinione; atque hi digniores, melioríque ratione nixi, vt confessarij, pastor, vicomagistri, centurio, &c. iuramentum aliàs præstitum pro fide orthodoxa.

Igitur testes qui de indicijs comestionis carnium & ouorum singulariter de factis diuersis tempore testati sunt; quæritur an coniungi in vnam probationem possint? & qui non sunt quidem omni exceptione maiores, sed neque in singulos graue quippiam obiicitur. Sanè Simanca *vbi supra* rigidè docet in materia quamuis hæresis singulares testes, de diuersis rebus testantes non coniungi, & ita Inquisitores iam pridem seruare *n. 69.* dum singuli reuera de rebus singulis testantur: *c. nihilominus 3. q. 9.* nisi res sint connexæ, ad eundemque finem spe- 33. (Ad eum effectum probationes imperfectæ coniunguntur, non æquè ad criminalem;)
ctantes. quando plus quàm semiplenam probationem facient: *n. 64.* ac tandem *n. 79. latius Mascard. vbi supra concl. 856. Farin. tract. de hæres. q. 188. § 9.* de eadem specie hæresis plures testantes, etsi loco & tempore singulares, cùm ea hæresim substantia eandem non purificent, quamuis coram pluribus verbo aut facto indicatam, vt furtiuam rem à fure pluribus diuerso tempore & loco singulis ostensam. & Simanca *n. 81.* si ad eundem finem singuli tendant, etiam fidem adhibendam docet. *Mascard. & Farin. vbi supra.*

1. Itaque resoluendum videtur non posse citatos ex hoc argumento carnium comestarum conuinci de hæresi, dum contrarium iuramentum offerunt fidei, ex qua & contraria intentio sequeretur, nisi factum negaretur.

2. Suspicione tamen notabiles per huiusmodi testimonia factos.

3. Adeoque ad abiurationem, & purgationem teneri, pro arbitrio Iudicis: seu suauius, vt hic loquimur, ad professionem fidei iuxta formam Pij IV.

4. Ad expensas fiscales resarciendas.

Nam ad hos effectus omninò videtur coniungi testimonia, & fidem facere, & actus culpabiles credi, ad expensas resarciendas sufficientes, vt supra diximus.

De infantibus expositis.

CONSVLTATIO I.

A quibus alendi sint?

EXpostitij infantes recolligendi sunt, vbi 1. (Recolligendi, vbi inueniuntur.)
inueniuntur, & alendi, *cap. 21. d. 86.* *pasce,*

niuntur, & alendi,

pasce, inquit, *fame morientem, quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti. l. 1. 2. 3. C. de infant. exposit.* & ex prouentibus pauperum alendos Carol. V. hic sanxit

2. Ex prouentibus pauperum, vel

edicto anni 1531. 7. Octob. art. 20. l. 3. Rub. 1. lib. edictorum vol. 1. idemque præsupponit Ant. Thesau. dum quærit à quibus sit alendus expositus *decis. 118.* & *ex glos. qualem in c. si expositum. d. 87. v. expositus.* idonus in xenodochium reiicit. & admodum fauet *l. vnic. §. sed scimus.*

3. In xenodochio.

C. de latin. liber. tollen. seruum ægritudine periclitantem erat facultas in xenodochium mittere: & plerisque locis xenodochia in huiusmodi causas instituta sunt pro aduenis, atque peregrinis. sed edictum illud aliquantum hæc aliter miscet.

Idemque edictum, *atque alia 22. Dec. 1515. 28. Nouemb. 1527. 15. Iun. 1556. ar. 11. l. 1. Rub. 1. libri edict. vol. 1.* pauperes ad loca suæ natiui-

4. In locis suæ natiuitatis, originis ue, si agnoscantur.

tatis aut domicilij reiiciunt. neque immeritò, quippe origo atque natiuitas ciuem quem facit; honorum, munerum, commodorum atque incommodorum apud suos capacem. *l. 1. & tot. tit. D. & C. ad munici.* sed originaria & domiciliaris, non fortuita natiuitas. *l. filios. C. De municip. & originar. l. 10. l. filios. C. de Decur. l. 10. Christin. vol. 5. decis. 33.*

5. Seu baptismi:

Iterum ad exemplum natiuitatis baptismo tribuitur, vt quo quis loco baptisatus est ciuilia iura videatur consequi. *Gonsal. ad Reg.*

6. Quo acquiritur ius ciuium.

8. Cancel. Glos. 9. §. 1. n. 105. post Lucam de Penna, in l. ciues. n. 3. C. de incol. lib. 10. sic Rebuff. *in tract. de pacif. poss. n. 117. in fin.* Iudæum vel paganum in Francia baptisatum facit regnicolam; & Gonzales refert Statutum Calaguritanum, & ferè hic mores idem obtinent, & Concilium Basil. s. 19. generatim de neophytis baptisatis decreuit, vt quo loco baptisantur, ibi legis libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quæ ratione dumtaxat natiuitatis, & originis alij consequuntur. sed an fortuitus baptismus sine domicilio in filiis fidelium idē faciat, an fortuitam natiuitatem spiritualem ad domiciliarem aut originariam remittat, non est clarè decisum. & rationabile videtur, vt argumentum à simili non supergrediatur simile vnde ductum est. quamquam Concilium vtatur argumento à maiori, vt quod tribuit natiuitas, aut origo carnalis, magis tribuere debeat spiritualis: & licet in neophytis loquatur; ratio tamen, quam in argumentum sumit, generalis est; & natiuitatem non tantùm, sed & originem comparat, & complectitur; vt quod ea tribuit in libertatibus & immunitatibus, tribuat baptismus.

Nunc se ita casus habet: natus est infans ex peregrina in transitu in puerperium lapsa; & baptisatus in pago L. confirmata nonnihil valetudine puerpera deuehi voluit in oppidum H. ibique infantem exposuit; & disparuit. collectus est infans ab iis, qui ibi eleëmosynas administrant: inquisitione factâ deprehenditur is esse natus & baptisatus in d. pago L. nec vlterius ex indiciis, quæ falsa dederat, puerpera inueniri amplius potuit.

Controuertitur nunc, quibus eleëmosinis ali infans debeat; an pagi, vbi natus & baptisatus est, an oppidi, vbi expositus? & vtrumque locum teneri, si alter ignoraretur, ex iis, quæ dicimus, certum est: sed in vtriusque concursu, & conflictu, quis magis obligetur, quis magis onerandus sit, dubium. nam & expositum per expositionem libertatem consequi, latinam olim *d. l. vnic. §. sed. scimus. C. de latin. libert.* Romanam hodie, *l. sancimus. C.* 7.

de infant. expos. c. vnic. X. de infant. expos. adeoque loci in quo expositus est, iura ciuitatis, municipij coloniæ, &c. consequi non est dubitandum: adeò vt pro legitimo sit, ad honores, & ordines sacros habilis. *Menoch. post Paleot. cons. 396. in fin.* & quod supra allegauimus edictum Car. V, ius alimentorum tribuit. Expositi acquirunt ius ciuium vbi exponuntur.

Ergo in conflictu videndum cuius potior causa sit: nec iterum dubitatur expositum remitti posse ad locum originariæ natiuitatis, qui oneri alendorum suorum pauperum obnoxius est. 8. sed non æquè stricto vinculo fortuita natiuitas obligat. *d. l. filios. C. de muner. lib. 10.* adeoque videtur abscessu peregrinæ puerperæ & pueri, locus liberatus esse; & expositione infantis alter grauatus videtur; & sors sua quemque manere; casus alteri à nemine præstandus; & quisque in sua possessione retinendus; hic oneris, ille libertatis: potior enim est conditio possidentis in re non clara. Natiua origo validior quàm fortuita natiuitas, aut baptismus quoad ciuilia.

Neque verò rem claram faciunt, quæ de baptismo diximus, vt etiam originis priuilegia tribuantur: esto enim id recipiatur respectu baptisati, vt illis vti possit; non stringit respectu tertij, qui ob id sibi onus incumbens, in alterum reclinare velit: imo in hoc concursu quod in gratiam baptismi receptum est, in odium retorqueretur; scilicet cùm rectores ecclesiarum baptismalium & pagorum expendent per illud se onerandos; baptismum different, & infantes ad alia loca cum periculo salutis reiicient.

Sed tamen quia mores & consuetudo optima legum interpres, non parum tribuit fortuitæ quamuis natiuitati, & baptismo; atque ipsa expositio etiam locum suum obligat; neque diserto iure quæ vna præ altera obligatio strictius obliget, deciditur: considerari hic casus poterit, vt duorum reorum, qui vnam rem debent; v.g. alimenta huic infanti; sed inter quos ex æquitate diuiditur præstatio; vt adeoque communi sumptu alendum infantem curent. quod in iis obligationibus maximè epikeia suadet, quæ non ex contractu aut facto priuati oriuntur; sed ex publica ratione & lege. 9. Ita tamen vt in cōcursu, & dubio ex epikeia contribuere vterque locus sit inducendus.

Cæterùm vbi parochiarum, & pagorum termini non sunt iidem; distinguendum est circa media, quibus pauperes alantur: quoniā quantum attinet ad media mensarum S. spiritus, eorum participes esse debent, qui nati sunt sub districtu parochiæ; quamuis idem districtus subiaceat alteri iurisdictioni seculari, 10. Ex prouentibus ecclesiasticis in parochia, ius

deficientibus ex publico ciuitatis aut loci.

quàm parochiæ; quoniam mensæ S. spiritus, legata, & eleëmosinæ pauperum spectant ad iura parochialia: quantum verò attinet ad media Communitatis, quibus pauperes ali debent deficientibus mediis mensæ S. spiritus; quoniam ea spectant ad iura Magistratuū, dominorum, & territotiorum, communitatúmque secularium; ali quiq́ue debent eo loco, vnde sunt oriundi, vbi parentes collectis, & oneribus publicis subiacuerunt, vt qui senserunt onera, sentiant commoda.

11. An loci dominus, susceptor baptizati, eleëmosinæ templi, &c.

Nisi quod in expostitiis Charond. *resp. lib.* 9. R.16. dispntationem formet inter dominum loci, curatores pauperum parochialium, & susceptores baptisati infantis expositi; qui omnes onus illius alendi declinent: ille quidem, quòd infans liber homo, neque ex subditis natus non spectet ad rationem adespotorum, quæ ad dominum cum commodis & incommodis pertineant: curatores; quod expositus non sit ex numero pauperum parochialium: & susceptores; quod cognatio spiritualis secularia onera non inferat: refertque Charondas decretum per prouisionem infantem alendum diligentia domini; ex eleëmosinis in templo colligendis; in quas dominus contribueret.

De Homicidio.

CONSULTATIO I.

In quo Papa nunc, aut Ordinarius dispenset?

CLericus in academia da nocte sclopeto breuiori instructus obambulauit cum aliis, qui dum petulanter ædium fores & fenestras pulsabant, hospitatus forte ad plateam miles monet, vt abstineant; minatur se aliàs illos abacturum; illisq; arroganter respondentibus egreditur is, & sclopetū exonerare conatur; at illud ignem non concipit; clericus veritus, ne rota iterum versa & sclopeto incenso ipse aut alius traiiceretur, militem præuenit, & suo sclopeto occidit: Iudex academicus extra ordinem grauiter clericum per sententiam punit: quæritur an beneficium retinere, aliud acquirere, & ad ordines promoueri possit per Ordinarij dispensationem?

I. Distinguendum inter voluntarios & casuales homicidas: publicos & occultos: ex delicto, & culpa.

Duo sunt Conc. Trid. capita, *prius f.14. de reform. c.7. aliud f.24. c.6.* quæ de homicidarum dispensatione tractant; voluntarios à casualibus distinguunt, & occultos à publicis, & voluntarius quidem, quamuis occultus, iubetur omni ordine ac beneficio carere; casualis dispensari: in idq́ue delegari Ordinarium, seu ex causa Metropolitanum, aut viciniorem Episcopum, probatis precibus, & non aliter. *d. c.7. f.14.* quamuis omnino necessaria sui tutela ab irregularitate excuset. *clem. vnic. de homicid.* At verò d. c.6. *f.24.* permittit Episcopis dispensare super omni irregularitate ex delicto occulto nata, homicidio tamen voluntario excepto. Igitur hic inquirendum est in qualitates huius homicidij. & voluntarium quidem non esse ad sensum *d. c.* 7. vbi & industria, & insidiæ, & sua homicidæ voluntas inculcatur, satis apparet: adeoq́ue ab illo abesse pœnam illius in verbis; *nullo tempore ad sacros ordines promoueri possit, nec illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat, sed omni ordine ac beneficio, & officio ecclesiastico perpetuo careat*; in d. *c.6.* verò non adiiciuntur homicidio voluntario ex delicto aliæ qualitates, quàm vt sit occultum: enimuero existimo illam generalitatem temperari per d. c. 7. vt si voluntati accesserit deliberatum pridem propositum, industria, & insidiæ; non facile Ordinarius in vim d. c.6. dispensare possit, quamuis occultum foret: at hic, vt diximus, illæ qualitates insidiosi, & industrij propositi, absunt.

Sed an voluntarium sit homicidium saltem vt excludatur à facultate *d. c.6. f.24.* meritò quæratur; cùm voluntas fuerit occidendi, præoccupando d. militem, *vt in c. significauit. §. si verò. X. de homicid.* & quidem d. c.7. *f.14.* homicidio prius descripto ita aliud opponit; *si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, vt quis se à morte defenderet fuisse commissum narretur: quam ob causam etiam ad sacrorum ordinum & altaris ministerium & beneficia quæcumque ac dignitates iure quodammodo dispensatio debeatur*: quale aliquid non dicit d. §. si *vero in fin.* sed omninò contrarium *c. studeat verbo qualicumque percussione. d.50.* probatis narratis, nec aliter dispensari possit. 2. An hoc homicidium voluntarium ad sensum Concilij?

sanè restrictius decretum illud *d. c.7.* spectat dispensationes Romæ impetratas, quæ dentur etiamsi publica fuerint homicidia, sed ex mero casu, vel voluntate tali, quæ coacta fuit ad cædem, ob necessariam sui ipsius defensionem: ita vt accedat tamen aliqua culpa, quæ dolus aut delictum non sit. vt si v.g. opera dabatur rei illicitæ, quæ tamen criminis nomen non sortiatur; aut excessus tutelæ fuerit leuissimus. nam grauis ad delictum pertinet; adeoq́ue ad *d. c.6.* si est occultus, prior ad *d. c.7.* quamuis publicus. nam si nulla sit culpa, sed merus casus, citra operam rei illicitæ; non incurritur irregularitas *d. clem. vnic.* nisi fortè ex homicidio quomodocumque volito, quamuis in necessariam sui defensionem. quomodo illam incurrit etiam, qui ex obligatione iustitiæ, vt miles, vel iudex homicidium facit; ad illudue directè, & proximè concurrit, vt testis & scriba. videtur autem *d. c.7.* culpam omninò aliquam supponere, vel saltem in posteriori casu loqui tutelæ, quo cùm incurratur irregularitas, nam ea non incursa non opus est dispensatione contra quam supponit *d. c.7.* dum illam deberi dicit: at verò merus hic casus non est; sed voluntas; etsi coacta ad suam sociorúmue tutelam; dum

aliter

aliter fugere non potuit: nam si potuisset fugere clericus, debuisset: adest sociorum petulantium armata defensio, cum cæde militis, vltra moderamen inculpatæ tutelæ; dum clericus rei illicitæ operam dedit; tales saltem sic comitando, & non prohibendo, pœnisque obnoxius *c. sicut. §. si quoque. X. de homicid.* At verò facultas *d. c. 6. §. 24.* porrigitur ad omnes irregularitates ex delicto occulto prouenientes, excepto homicidio voluntario, vt diximus. quare etsi casus hic non sit quo *iuxta d. c. 7.* dispensatio quodammodo debeatur, adsint iam narratæ circumstantiæ, fortè citra necessariam sui ipsius, quo loquitur *d. c. 7. §. 14.* defensionem; tamen quia *d. c. 6.* dicit omnes irregularitates ex delicto occulto, dummodo non ex homicidio voluntario, non videbitur hanc, seu alias excludere, quàm ibi exceptas; scilicet si citra delictum sint, (quo casu loquitur pars posterior *d. c. 7.* vt quodammodo dispensatio debeatur) neque sit voluntarium, neque publicum. voluntarium autem hic non est ex deliberatione diutina, aut propolito; sed ex hypothesi necessariæ tutelæ: quam sui ipsius *d. c. 7.* adiungit, (vbi & Garcias tutelam patris admittit: *de benef. p. 7. c. 11. n. 53.*) atque *d. c. 7. §. 14.* quadantenus æquiparat casui, & ita sociorum defensio sic orta homicidium facit quodammodo comparandum casuali, vt tollat simplicem voluntatem ex proposito deliberato natam; adeoque receptum est d. c. 6. locum habere, quando homicidium non est intentum, & volitum in se, sed ex casu necessariæ tutelæ, vel simili. *citati in Collect. Barbosa ad d. c. 6. n. 34. 37.*

An occultum? Occultum verò hic non est homicidium: vt super eo ab Ordinario dispensatio dari possit: sed pluribus testibus notum: quod aliqui pro occulto non admittunt: *citati à Barb. n. 28.* quin etiam ad iudicem delatum, quo aiunt alij, qualitatem occulti etiam cessare; & ad forum contentiosum crimen deduci: vt loquitur d. c. 6. seu iudicium: nam forus & iudicium eadem sunt: *c. forus de verb. signif.* saltem per citationem, quę omnium actionum initium est: *§. omnium instit. de action.* & quà incipiat esse in foro; saltem per contestationem, qua iam sit contentio: *citati à Barbosa n. 48.* quin denique ordine iudiciario probatum, quo fiat publicum: vt loquitur *d. c. 7. §. 14. verb. ordine iudiciario probatum, nec alia* (nota connexionem similium) *ratione publicum*; sed etiam sententia lata, citra appellationem, quo iam pro veritate habeatur, manifestum: quod minuit iam magis Episcopi facultatem: *citati n. 46.* etsi perperam aliqui *n. 47.* dissentiant; quasi finito iudicio cesset deductio ad forum: sed non fit infecta quæ semel facta fuit; nec ratio cessat cur ob deductionem non detur dispensandi facultas, quæ tamen cessat cùm sententia absolutoria secuta est; quamuis etiam malis artibus obtenta. *citati nu. 44. 45.* adeoque rursus occultum sit crimen, cùm probari iam non possit; ideoque locus aperitur Ordinarij dispensationi.

Itaque homicidium, de quo quærimus, voluntarium non est, quin eatenus dispensare possit Ordinarius in vim *d. c. 6. §. 24.* sed neque merè casuale, vt dispensatione non egeat, aut spectet ad *d. c. 7. §. 14.* sed delictum habet adiunctum ex circumstantiis supra narratis; & ob quod in graues pœnas dictus clericus rectè sit condemnatus, adeoque eatenus spectet ad facultatem *d. c. 6.* in delictis concessam: sed in quantum non est occultum; ab Ordinario non potest dispensari: sed vt ad ordines quamuis minores promoueri clericus, vel aliud beneficium adipisci possit, opus habet dispensatione Romanâ: in partibus *iuxta d. c. 7.* examinanda, probanda, & non aliter executioni mandanda. 3. Dispensabile in quantum ex delicto, non voluntarium, non autem per ordinarium in quantum non occultū.

Quoad verò beneficium prius obtentum, addit *d. c. 7. omni ordine ac beneficio & officio ecclesiastico perpetuo careat*: videturque velle eo ipso priuationem incurri beneficij quidem, atque ordinum, quorum character est indelebilis, suspensionem. & de suspensione quidem ordinum non est dubitandum, quin ipso facto incurratur; tanquam effectus indiuiduus ipsius irregularitatis incursæ. *c. contineat. c. ad audientiam. X. de homicid.* sed de priuatione beneficij non videtur mox idem statuendum; sed ea requirere sententiam ferendam. quamuis enim illud verbum *careat* executionem secum ferre videatur; tamen, quoniam etiam aliter accipi potest, non videtur esse discedendum, per ambiguam vocis huius acceptionem, à priori claro iure: quod homicidæ non irrogat priuationem beneficij ipso iure; sed per sententiam vult inferri. *c. presbyterum. X. de homicid.* imo ex causis permittit retinere. *d. c. studeat. d. 50.* 4. Quæ Concilij pœnæ ipso iure, quæ per sententiam infligantur.

De pugnantibus in duello.

CONSULTATIO I.

An in eo mortui, confessi tamen, ecclesiasticâ gaudeant sepulturâ, & duello superstites asylo?

NVllarum excommunicationum vsus hic est prohibitus per edicta Principum, nisi contra officiarios regios in materia iurisdictionis: sed temporum iniquitas eum hic valde retardauit; non pro iure aliquo, sed pro discretione Superiorum. Et verò nihil dubij omninò habet declaratio excommunicationis, quæ ab ipso iure irrogatur: vt excommunicatio quam Concilium Tridentinū *sess. 25. c. 19.* ipso iure infligit pugnantibus in duello: recepto hic pridem Concilio sine illius rei exceptione. vt opus non sit in controuersiam trahere an Clementis VIII. de duellis aliorumùe Pontificum constitutiones Placito regio egeant, aut sine eo publicatæ de

facto censeantur. sed & verò eædem constitutiones maiori parte sunt declaratoriæ : quatenus autem Concilij dispositionem extendunt publicatione egent ; non quatenus declarant vr in excommunicatione, quam ipsum Concilium infligit, vt diximus, ipso iure. Cæterum qui in ipso conflictû decedunt ecclesiasticâ priuantur sepulturâ, *Conc. Trid. vbi supra* : procul dubio si nulla pœnitentia crimen eluerint : cæterum si pœnitentiæ signa dederint, quin si absoluti sint ; dubitari potest ex axiomate, *cui communicamus viuo, communicamus defuncto* ; sed videtur repugnare *c. 1. X. de torneam.* vbi nec talibus in torneamentis occisis datur ecclesiastica sepultura ; qui tamen lusus tantum causa nec animo occidendi congrediuntur : vnde à maiori ratione de mortuis in duello idem dicendum videtur: sed pœnæ non videntur extendi extra casus expressos etiam à maioritate rationis: & Concilium Trid. id disertè non dicit ; sed, si in ipso conflictu decesserint. quod accipi posse videtur vt *in l. haeredes. 21. §. vlt. D. de test. & l. cum antiquitus. C. eod.* dum ad alienum actum deuentum non sit : at qui à duello ad confessionem digreditur, in ipso conflictu non videtur perire ; sed ad alia iam digressus. tamen si moraliter modus ipse loquendi accipiatur ; is videbitur, in ipso conflictu obiisse, qui domum alioue non peruenit, sicut fur manifestus censetur, atque in ipso delicto deprehensus, cum rem furtiuam non detulit, quo intendebat. In conflictu, in prælio, historici intelligunt decessisse, qui in loco occisi sunt. quamquam neque præcitatum axioma, vt monet glos. *d. c. 1. de torn.* eo casu obtinet, neque impediat iudices seculares in mortuis magis, quàm in viuis ; vbi eos de consuetudine etiam in furca suspendunt; quos ecclesia in fine permittit communicare. & iubet Conc. Prouin. Mech. *an. 1607. t. 7. ar. 6.* & exequi officiariis mandat edictum *ibid. ar. 10.* sed iam ad cæmiterium fortè delatos mortuos non poterunt ad ignominiam extrahere, nisi quos viuos potuissent ad pœnam. 19. Martij 1629. Archiepiscopus Mech. mortuum in notabili quatuor Comitum duello, quia absolutus erat à parocho ad moribundum accurrente, ex præclarorum iurisconsult. sententiâ ecclesiasticâ sepulturâ non priuandum censuit. fauent quæ habet Diana *p. 2. t. 2. misc. r. 54. p. 3. t. 1. r. 1.*

An verò qui duello supersunt ; & ad ecclesiam confugiunt illius immunitate gaudere debeant, an extrahi possint ? duas simul inuoluit ea quæstio controuersias ; prima est à ratione duelli seu homicidij, nam Tridentinum mandat vt homicidas puniri : secunda à ratione excommunicationis. ad primam quod attinet ; neque Concilium Trident. neque Clementis VIII. aliorumúe Pontificum Constitutiones *de duellis*, neque Gregorij Constitutio *de confugientibus ad ecclesias*, monomachos lubent, aut permittunt extrahi ab ecclesia : pænæ autem expresse induci debent per leges. & Greg. XIV. quidem Const. proditorios tantùm homicidas extrahi permittit, atque insidiosos : priores autem canones ad permittant extrahi homicidas citra insidias præmeditatos ; iure quidem controuersum ast ; sed secularium iudicum praxi passim ferè recepta extrahi solent. quamquam nonnullibi ij tantùm quos Galli vocant *de guet à pens* : inter homicidas autem præmeditatos siue ex proposito citra dubium computandi sunt duellistæ, qui ex condicto congrediuntur ; neque ex subita rixa statim pugnant.

Quod attinet ad alteram controuersiam, an ratione excommunicationis careat quis iure asyli, etiam controuersum est : & quidem Farinacius *in praxi criminali l. 1. tit. 4. q. 28. de carc. ampliat. 15. n. 39.* secundùm communem, *vt ex Boërio asserit*, censet extrahi non posse: *licet contrarium*, inquit, *dixit Felinus ; & forsan in puncto iuris hac ampliatio non transeat sine difficultate : tamen propter honorem Dei in practica nullo pacto recedendum esse ab ea dixit Clarus.* Ego quidem precisiorem rationem hanc statuo ; quod generaliter canones confugientibus ad ecclesiam tribuant asylum, neque vlibi disertè excipiant excommunicatum. quatenus autem ecclesiæ clerici, aut monachi cum huiusmodi excommunicatis versari ; sacra iis præsentibus facere possint, aut vetentur ; non pertinet ad immunitatis, aut extractionis quæstionem.

De adulterio & stupro.

CONSVLTATIO I.

Qui aliquam ducere vxorem promisit, an teneatur ?

Tenetur omninò, etiam ex simplici promisso. inter quod & iuramentum Deus non facit differentiam, seria modò ea pactio sit. & quamuis sponsalia strictè sint reciprocæ promissiones ; tamen seria vnius promissio non est extra obligationem, ad exemplum infinitorum pactorum, quibus etsi synallagma non insit ; canones tamen vim tribuunt. *c. 1. X. de pact.* Qui itaque virgini promisit, vxorem eam ducere tenetur, quamuis illa verbis non repromiserit. *c. inter. 22. q. 4.* multò magis tamen si & illa corpus tradiderit ; non datur pœnitentiæ locus ; sed cogitur vir ad implendum quod promisit : ex contractu, facio vt facias. *Sanchez. de matrim. lib. 1. d. 10. n. 3. 4.* 1.

§. Quid, si non constet de promissione ?

Docet nos caput *1. X. de adult.* virginem corruptam præsumi seductam. *Nauar. in man. c. 16. n. 16. Sanch. de matrim. l. 8. d. 36. nu. 12. Gutier. can. q. lib. 1. c. 37. numer. 11. quod omnes,* inquit, 2.

inquit, *de hac re agentes fatentur*. Genus tenemus:

3. §. Sed quam ſpeciem ſeductionis præſumemus?

Si teſtis vnus integer cum aliquo indicio, aut duo etſi non omni exceptione maiores, de promiſſionibus teſtentur; (quamuis Sanchez *de matrim. l. 8. d. vlt. in fin.* ſecus ſentiat, & valde ſaueat *c. atteſtationes de deſp. impub. in verb. ſi mulier per idoneos teſtes probare nequiuerit*) facilè tamen crediderim deſcendendum eſſe ad eam ſeductionis ſpeciem, quæ per promiſſiones matrimoniales fit. Etenim corporis traditio, in non aſſuetis luxuriari, ſed honeſtè viuentibus, & æqualibus, fortiſſimum argumentum eſt credendarum promiſſionum: arguitúque ab effectu ad cauſam, & à conſequenti ad antecedens. dixi duo; etſi non vndequaque idonei. quia vix plerumque alij contrahendis matrimoniis, & ſponſalibus quàm affines, & conſanguinei adhibentur. quibus aliàs inidoneis, niſi in hac materia credamus, conuellimus infinita bene conſtituta matrimonia.

Quid ergo?

4. Credo hoc caſu deferendum eſſe actricè (honeſtæ antea virgini, aut viduæ inculpatè viuenti, in vtramque enim æqualiter ſtuprum committi dicitur. *§. item lex Iulia inſt. de pub. iud.*) iuramentum ſuppletorium. *Papon. Arr. l. 9. t. 6. ar. 9. Deciſion. Holland. 57. Iaſon in l. admonendi. num. 281. verſic. vnde dicit. D. de iure-iur.* qui omnes in cauſa matrimoniali & ardua ex diſcreto arbitrio Iudicis ſuppletorium iuramentum admittunt, quando plus quàm ſemiplenè probatum eſt. ſi filia aliàs honeſta copiam ſui fecerit, ſi arrhæ probentur, ſi alia indicia ſint; nihil vetat hæc in plenam probationem coire. nam quamuis *d. c. atteſtationes.* idoneos teſtes requirit, non excludit tamen probationes æquiualentes; v. g. per inſtrumenta, per confeſſionem in iure factam, &c. non ergo etiam cum probatione pluſquam ſemi-plena iuramentum. præſertim cum illud expreſſo iure nullibi deciſum ſit, in arduis cauſis non deferri iuramentum; vt aſtruunt citati ſcriptores: neque probationes imperfectas non coniungi. vt vt ſit, quando genus probationis ita ſufficienter conſtat, vt ex eo damnatio ſequi poſſit, ad vtramque alternatiuè illius ſpeciem pro rei electione; vt ex copula ſeductionem ius præſumit, ex eáque præſumptione damnationem reo irrogat vt ducat aut dotet; facilius determinationem certæ ſpeciei, id eſt, per promiſſiones matrimoniales factam ſeductionem, probatum eſſe cenſendum eſt: ideoque poſſe iuramentum deferri. difficilius ſanè quando de promiſſionibus ſine copula agitur: vt maximè videntur loqui authores in hac quæſtione.

5. §. Quid, ſi nihil probatum ſit?

Exiſtimo ob iuris præſumptionem purgare ſe debere reum, ſcilicet vt iuratus declaret ſe per promiſſiones matrimoniales actricem non ſeduxiſſe. *d. c. Atteſtationes de deſp. impub. cap. vlt. X. de iure-iur.*

§. Quid, ſi non, *te ducam*; ſed, *non aliam ducam*; addixerit? 6.

Verba hæc negatiuè concepta affirmatiuam non continent; nec habent vim ſponſalium: illum tamen effectum habent, vt promittens liber non ſit omninò: ſed tantiſper vt aliam non ducat. *Sanchez lib. 1. d. 19. n. 1.*

Cæterum quia verba accipienda ſunt, iuxta regionis conſuetum dicendi modum, vnde intentio noſcitur; facilius aliquando hîc ea verba accipienda ſunt, vt affirmatiuam contineant. mos quorundam ita hic loquendi inoleuit: quia explicatio formulæ promiſſionum matrimonialium, & monita in Paſtorali patrio præſcripta, multis negatiuis ſermonibus vinculum coniugale ita ſponſis proponunt. quæ aut publicè audita priuatam imitationem habent; aut ex priuata conſuetudine ad publicum vſum tranſlata ſunt. dico facilius aliquando, videlicet ſi alia concurrant, quæ hanc verborum interpretationem voluntatiſque ſpondentium coniecturam faciant.

Quando promiſſio matrimonialis eiuſúe probatio ceſſat; ſuccedit deflorationis reparatio.

§. Quid, ſi deflorans neget florem à ſe lectum; & puellam ante aſſerat deuirginatam? 7.

Statur iuramento mulieris, pro qua eſt præſumptio qualitatis, quæ à natura ineſt. *Zabarel. d. c. 1. de adult. Iul. Clar. Senten. §. ſtuprum. n. 4. poſt Abbat. & DD. in d. c. 1.* aut ſaltem conſiderabuntur coniecturæ, ſtabiturque communi proborum reputationi. *c. per tuas. X. de probat. Zabarel. ibid.* mutatio enim naturæ non præſumitur, niſi vehemens ratio ita ſuadeat.

§. Quid ergo, ſi duo vel tres teſtes dicant ſe cum actrice commercium habuiſſe? 8.

Aduerſari ſibi inuicem videntur *c. 3. X. de teſtib. c. 1. X. de confeſſ. c. ſignificaſti. X. de adult. c. quam ſit graue. X. de exc. prælat. c. veniens. X. de teſtib.*

Non paucis videtur in obſcuris & obſcænis rebuſque quæ ſecretò fiunt, quales quales teſtes eſſe admittendos: *d. c. 3. X. de teſtib. Menoch. de arbit. quæſt. 73. num. 32.* ſociosque criminis dum ciuiliter agitur, non eſſe repellendos: *l. ſicut C. de quæſt. l. 1. §. cum quis latro. D. eod. l. D. Adrianus. D. de cuſtod. reorum. gloſ. in c. veniens. X. de teſtib.* præſertim ſi iuratus, neque ſponte ſe offerens, ſed ad teſtimonium coactus, quis deponat.

E contrario *in c. 1. X. de confeſſ.* confeſſio ſocij criminis, & aſſertio de ſocio non nocet: crimine maieſtatis excepto. quia qui prodegit pudorem ſuum, alieno non parcit.

Et *in c. ſignificaſti. X. de adult.* ſacerdos, non damnatur, etſi mulier dicat eum ſecum peccaſſe: & in eccleſia: quæ tamen ob dictum mulieris reconcillatur.

Et *in c. quam ſit graue. X. de exceſſ. prælat.* Diaconus gloriatus ſe cum vxore alicuius rem

habuiſſe, ab officio & beneficio ſuſpenditur: ſeu quia verum ſit crimen, ſeu quia de eo vt vero glorietur: quoad verò vxorem non creditur; ſed maritus eam recipere, & maritaliter tractare compellitur. Ecce cauſam ciuilem. *& in c. veniens.* 10. *X. de teſt.* ille qui eodem erat infectus crimine, contra alium teſtificari non poteſt. Et quamuis ibidem alius non reprobatus, adeoq́ue integer teſtis adfuerit, agatúrque de crimine occulto, ſcilicet Symoniæ; non fuerunt tamen coniunctæ imperfectæ probationes, habitaúe ſocij criminis ratio: ſed concluditur vnius teſtimonium (altero ſcilicet numerum non faciente) ad condemnationem non ſufficere. Ecce ſocio criminis, ad teſtimonium etſi vocato, non creditur. *facit l. fin. C. de accuſ. Abbas. in c. quam ſit graue. nu. 2. not. vlt. X. de exceſſ. Prælat. Sanchez. de mat. l. 10. d. 12. n. 48.*

Conciliari hæc ea ratione debent, vt firmam fidem ſocius complex aduerſus ſocium non faciat: minorem etiam cum ſponte ſua ſocium defert; non publicâ teſtimonij cauſâ coactus: minimam verò in iudicio criminali, & eo quodcumque arduum reputatur: quod probationes luce meridianâ clariores requirit: fatendum tamen ſit correum ad dicendum teſtimonium receptum, ſuſpicionem, indicium, quin & opinionem aliquam facere. *d. c. 3. X. de teſt. Alex. conſ. 13. nu. 24. vol. 7. Gram. dec. 107. Farin. q. 64. nu. 223. Menoch. caſ. 99. num. 8. & ſeq.* ideoq́ue ſacerdoti non quidem damnatio, *in d. c. ſignificaſti.* ſed purgatio irrogatur. Porrò *c. 3.* non hoc ex propoſito agit, vt quanta fides tribuenda ſit mulieri complici decidat; ſed hoc tantum vt declaret mulieres, alioſq́ue in cauſa inquiſitionis clericorum admitti. cùm aliàs non parum diſſonare videtur *c. mulierem 33. q. 5. c. forus. X. de verb. ſig. quod latè examinat Farin. de teſt. q. 59. & que alibi.* ſicut & *c. 11. X. de teſt. cog.* ſocij coniurationum coguntur ad dicendum teſtimonium. quanta autem fides eis detur, non additur. arbitrabitur ergo Iudex ex omnibus circumſtantiis quantum fidei tribuendum erit, infra eam, quæ eſt integri teſtis: momentumq́ue adiiciet ſi plures criminis ſocij idem conformiter teſtentur: numerus enim teſtium etiam confert. *gloſ. ad l. 3. verſ. numerus. D. de teſt. Farin. ad d. q. 59.* exiſtimo etiam *d. c. 3.* in correctione clerici; non vindicta criminis, & pœnæ ordinariæ irrogatione ſumi debere. vnus eſt caſus, cùm dictum teſtis vnius vel fama plenè probat: ſcilicet cùm agitur de vitando peccato, & impediendo matrimonio; eius etiam, qui dicitur peccaſſe cum conſanguinea futuræ vxoris. *c. ſuper eo. el. 2. X. de teſtib. c. præterea, el. 2. X. de ſponſal. Sanchez. de matrim. l. 1. d. 71.* dummodo teſtis deponat, iuret, de certa ſcientia teſtetur, non vilis ſit, ſed arbitrio Iudicis fide dignus: quamuis non citatus, ſed per partem oblatus, etiam criminis particeps: non tamen cùm agitur de alterius præiudicio, & deeſt cauſa peccati vitandi, alioquin etiam fornicatio non niſi duplici teſte probatur. *latè Sanchez. d. c. 71.* vbi etiam fama in ordine ad vitandum peccatum, & impediendum matrimonium plenè probat. *c. ſuper eo. de conſanguinitate.* fama, inquam, non rumor; maioris partis viciniæ; non tertiæ, vel minoris: & dummodo clariores in contrarium non ſint probationes. *Sanch. vbi ſupra. n. 13. & ſeqq.*

§. Sed quid, ſi duo v.g. ſocij criminis teſtentur ſe cum actrice peccaſſe, & deprehendiſſe peccantem dicat reus conuentus? 9.

Crediderim ſuper hoc in cauſa diuortij ac ciuili ſponſalium poſſe ei deferri iuramentum ſuppletorium; dummodo ſit honeſtus. *Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 2. caſ. 190. n. 12. & ſeq. n. 19.* ſi veriſimilius veritatem eſt dicturus, inquit Menoch. *caſ. 191. in fin.* numquam enim defertur, niſi perſonæ honeſtæ. Menoch. *caſ. 464. n. 9.* mediante quo iuramento abſoluendus eſt à reparatione deflorationis: iuramentum autem ſuppletorium numquam obtinet in cauſa criminali.

§. An ergo præſumetur rei congreſſus prior, an poſterior? 10.

Quamuis Nauar. *conſ. 3. n. 6. de clandeſt. deſponſ.* aſſerat non tolli deflorantis obligationem, etſi deflorata poſtea, alteri ſe commiſceat: tamen quæ tam multis ſe expoſuit, & liberaliter, toties; credetur ferè eadem facilitate à primo deflorante, quiſquis ille fuerit, nec prece, nec precio ſeducta. quo caſu ſcienti & volenti, non eſſe facta iniuria, nec quicquam reparandum putabitur. *Nauar. in Ench. ad 6. præcept. c. 16.* adeoq́ue non intererit, quis exiſtimabitur defloraſſe; cùm non ſeduxiſſe cenſebitur. ſed hæc præſumptio non ita eſt à iure inducta, vt prior; ideoq́ue totas circumſtantias ad arbitrium ſuum prudens Iudex reuocabit.

§. Quid ergo dicemus de partu, à quo alendus, aut agnoſcendus erit? 11.

Aduerſari videntur *c. per tuas. de probat. c. Michaël de fil. presbyt. l. filium. D. de his qua ſui vel alien. l. ſed ſi miles. §. defuncto. D. de adult. l. vulgo. D. de ſtat. hom.*

Patrem quem eſſe dici non tantùm, ſed & probari debet. *l. 3. 4. C. de alend. lib.* ex vxore tamen natus mariti præſumitur. *d. l. filium.* etiam adultera. *d. l. miles. §. defuncto. ibi, non vtique crimen adulterij, quod mulieri obiicitur, infanti præiudicat: cum poſſit & illa adultera eſſe, & impubes defunctum patrem habuiſſe.* ad vxoris exemplum concubinæ domi retentæ à pot & olle, vt dicit Papon. *lib. 22. arr. tit. 9. a. 13.* filius concubinum patrem habere creditur, ſi illa cum iurata nominet. *Boër. deciſ. 299. d. c. per tuas. d. c. Michaël & ibi gloſ. Theſau. d. 3.* vel ſi foris alatur, vnius tamen frequentiam tantùm admittat; non verò ſi omnibus patuerit: vulgo enim quæſitus partus patrem non habet: ideoq́ue ſpurij apatores dicuntur; cùm pater oſtendi non poſſit: & mulieres conceptionem non ſentiant. *l. 1. §. ſi mulier. D. de lib. agnoſ. Paleot. de Nothis. c. 26. Gail. obſ. l. 2. ob. 97.*

n. 12.

n.12.A.Faber in Cod. ſuo.l.9.t.7.d.6. quamuis *Thoſau.deciſ.3.* ſatis indiſtinctè mulieri credat, vt & pleræque hîc conſuetudines.

Publicam autem matrem fuiſſe non ſufficit; ſed oportet intra tempus partui idoneum fuiſſe, id eſt, intra vndecim ſaltem ante partum menſes. ad eum enim ſe natura terminum extendit. *vide ſup. Conſul.1. qui fil. ſint legit.* quem aliquæ hic conſuetudines prorogant ad annum: etiam Mechlinienſes à Carolo V. decretæ: quæ pleræque mulieri in partus doloribus, ſeu aliâs iuratæ, credendum ſtatuunt, quoad nominationem patris: dummodo is vel fateatur, vel conuincatur intra tempus partui idoneum cum ea commercium carnale habuiſſe: nominatumque cogunt alicubi ad integros, alicubi ad medios ſumptus alendæ prolis: cum iure ſcripto ſpurij à ſola matre alendi ſint. *Paleotus vbi ſupra.*

Sed in hoc facti dubio, non immeritò recipienda in eccleſiaſtico iudicio videtur conſuetudo fori ſecularis, vt is pro patre habendus ſit quem iurata mater deſignauerit. dummodo fateatur vel probetur (id enim neceſſe eſt *d.l.3.& 4.Cod. de alend.lib.*) intra id tempus conuerſatus. cùm ius partibus dicendum ſit, quod eis competit, non quod Iudici: cauſa enim alendorum liberorum ab origine inter laicos ad ſecularem, ex pietate autem tantùm, aut incidenter, ad Iudicem eccleſiaſticum ſpectet. ſicut etiam in *Concordatis Brabant.§. non poterit*, quæſtio filiationis, ſeu meri facti cuius quis filius ſit, cognitionis ſit ſecularis, adeoque filiationis quæſtio, ſi hîc coram eccleſiaſtico vertatur, inter ſeculares, ex iure ſeculari decidenda videtur.

An autem indiſtinctè illud ſtatutum accipiendum ſit, an pro iis, quæ ſint concubinæ domeſticæ, aut inſtar illarum, dubitari poteſt; cùm paſſim vulgantibus pudorem non credatur de iure. *Boër. dec.299.* Papon vbi ſupra, Gail. *obſ.l.2.obſ.97.n.12. Alber. de Roſ.in l. ſed ſi miles. D. de adult.col.1.verſ. item vidi.*

Et cùm hîc ſtatuta pleraque ad tollendas iuris controuerſias inuenta ſint; atque hoc, de quo agitur, indiſtinctè loquatur, hactenus intellectum, & practicatum ſit indiſtinctè; non videtur mutandum, quod certam ſemper habuit interpretationem.

Pendente tamen lite, de iure etiam ſcripto, qui conuenitur pro alimentis, quamuis publicam matrem dicat, prouiſionaliter tamen prolem alere cogitur. *Boër.deciſ.299.in fin.gloſ. d.l.4.C.de alend.lib.*

12. §. Quid, ſi vulgo quæſiti mater eſt pauper, ita vt prolem alere non poſſit?

Si mater idonea facultatibus fuerit tenetur prolem vulgo conceptam alere: at verò ſi ita pauper ſit, vt prolem alere non poſſit; exiſtimant quidam teneri omnes: eorum exemplo quorum in turba & rixa homo occiſus ſit, quamuis vnius ictu occubuiſſe inueniatur. *gloſ. & Bart.in l.fin.ad leg.Cor. de ſicar.* niſi homicidam ex numero ſuo deſignent. *l. fin. & gloſ. ead. Exod.23. VVeſenb. & multi apud eum citati in Parat. d.t.* eodem modo ad exonerandam remp. menſaſque pauperum publicas (non matrem diuitem) à ſumptu prolis taliter generatæ, omnes, qui ad generandum operam dederunt, ad auertendum damnum reip. teneri, donec ſuppûtatione inter eos initâ, certum deſignent, cuius culpa hoc onus in remp. illatum ſit. vbi tamen conſuetudo credendum matri ſtatuit, quamuis pudorem vulgauerit; ei, vt mox diximus, ſtandum eſt: tamquam non irrationabili; & quæ partium ius ſit in materia hac iuris ſecularis. & habent quod ſibi imputent, qui eo loci in huiuſmodi periculum ſe proiecerunt. diſcantque cautius commercari.

CONSVLTATIO II.

De defloratore, raptore, damno, &c.

QVi deflorat ſeductam tenetur ducere, & dotare. *c.1.X.de adult.* quod vſus vertit in alternatiuam ducere, vel dotare, tametſi in rapta *Trid. ſ.24. de reformat. mat. c.6.* coniunctiuam retineat; ducere & dotare raptorem iubeat. & quamuis textus *d.c.1.* agat de virgine, tamen Nauar. *in Enchirid.c.16.n. 16. & 19.* recipit in corrupta etiam: dummodo fuerit virgo reputata; non iam propter fractionem ſignaculi, ſed ereptionem famæ. 1.

Deflorator tenetur virginem ducere, vel dotare, raptor & ducere, & dotare.

Quæ ratio facit, vt quemadmodum ſtuprum committitur tam in viduam honeſtè viuentem, quàm virginem; ac in vtriſque obtineant pœnæ ſtupri: *§. item lex Iulia. inſtit. de pub. iud.* quamuis pœnæ in ſtupratores viduarum latæ non ſint in vſu: *Clarus in §. ſtuprum.n.4.* neq; virginum voluntariarum: v *diximus in Not. Iur. Belg. ad leg. Iul. de adult.* ſed tantùm ciuilis damni perſecutio: ita etiam ſtuprator viduæ honeſtè viuentis propter ereptam famam ducere vel dotare tenetur. quamuis nō ita violenter præſumetur ſeducta, ſicut virgo; propter rerum matrimonialium in illa experientiam; faciliuſque accedentibus aliis indiciis ſtatuetur iniuriam factam non eſſe conſentienti, adeoque nihil reparandum; ex regula iuris: *ſcienti & volenti non fit iniuria.* quæ etiam in virgine obtinet, dum ſcientia & conſenſus probantur. *Nauar. d. num.16.facit l. item Mela. D. ad leg. Aquil.l. vlt. D.commodati.* & magna erit præſumptio conſenſus, & ſibi habebit imputandum, ſi in taberna, locoue ſuſpecto inuenta, ibidemque cognita fuerit. *d.l.item Mela.§.& ſane. §.ſi in loco periculoſo. D. ad.l.Aquil.* 2.

Quid de antè corrupta?

Quid, ſi nec virgo fuerit, nec famæ integræ, nec proſtituta? vt neque ſignaculi, neque famæ reparatio poſtulari poſſit; ſed partu concepto inter enitendum aliter læſa ſit, ſiue imperitia obſtetricis, ſiue matricis imbecillitate, oriſue anguſtiâ, vt eiici partus 3.

Quid, ſi corruptæ aliud ex partu dãnum acciderit, an reparare, qui cũ

ea coiit, teneatur? matre illæsa non potuerit; an tenebitur ab commercium quod habuit partus pater? *iniuriam*, inquit *l. 5. damnum accipiemus culpâ datum, etiam ab eo, qui nocere noluit. D. ad leg. Aquil.* quare & lusus noxius in culpa est. *l. 10.* & colluctatio; nisi sit publici exercitij. *l. 7. §. si quis. D. ibid.* seu quæ sit irreprehensibilis: *c. lator. X. de homicid.* & licet ad genus actionis intersit, vt Aquilia vel in factum detur; tamen vt quis teneatur, satis est in culpa quem esse, & causam dedisse. *d. §. si quis. & tot. tit. D. ad leg. Aquil.*

Cùm itaque, qui extra matrimonium cum aliqua commercium habet, rei illicitæ operam det, quin & causam, sine qua non, præbeat; vnde secuta est læsio enitentis; statuendum erit de damno teneri. sic *l. 11. in fin. princ. D. ad leg. Aquil.* tam eum teneri dicit qui tenuit, quàm qui occidit: sic in obstetrice *l. 9. ad leg. Aquil.* tam si medicamentum supposuit, quàm si mulieri sumendum porrexit tantùm, teneri dicitur.

Sed obiicies cicatricum, deformitatis, corruptionisque nulla sit estimatio; quia liberum corpus nullam recipit æstimationem: *l. fin. D. de his qui deiecerunt. l. ex hac 3. D. si quadrup. pauper.* serui autem consideratio eadem est, quæ iumenti: *l. 38. D. de ædil. edict.* adeoque quod minoris vendetur deformis ancilla, oculis viciata, cicatricibus turpis, quàm pulchro integroque corpore, horum æstimatio est, quæ & minui per cicatricem, per vulnera, ac aliàs potest: *l. vlt. D. si quadrup. Panorm. in c. 1. X. de iniur.* quare etsi, cùm quis virginem emere se putat, cùm sit mulier, emptio valeat; *l. 11. D. de contrah. empt.* tamen datur ex empto actio ad resoluendam emptionem, vt pretio restituto mulier reddatur. *l. 11. §. si quis. D. de act. empt.* & mulier arcta vt mater fieri non possit, sana non est, & edicto locus est, & omni casu, quo aliquid ex ministerio præstando subtrahitur. *l. 12. & tot. tit. eod. D. de ædil. edict.* & sanè iusta ratio ex his est, vt non videatur ob solum signaculum in libera fractum esse dandam pecuniam, &, quod si absit damnum, quod inde natum fuerit sequi, non esse dandam actionem. *Nauar. d. num. 19.* quin & ideo dotis nomine datur, & damni reparandi causa, ad quem modum *d. l. 3.* impensas & operas amittendas, seu quanto minus ex operis sit habendum, *vt d. l. 7. D. ad leg. Aquil.* addicit: sed opportunius, vt loquitur *§. 1. institut. de obligat. quæ ex quasi delict.* quantum æquum Iudici videtur. In qua æquitate inquirenda Iudex inquit, *computare debet mercedes medicis præstitas, cæteraque impendia, quæ in curatione facta sunt, præterea operas quibus caruit, aut cariturus est, ob id quod inutilis est factus.* & sic mulieri, quæ per corporis læsionem impendia fecit, operis caruit, aut caritura est, difficilius operatur, patri aut sibi opus habet maiori dote, vt elocetur; damnum hoc est sarciendum.

Obiicies; submouetur petitor si prouidere, aut euitare periculum potuerit: *l. 28. D. ad leg. Aquil.* sic *in d. l. item Mela.* si in loco periculoso sellam habenti tonsori se quis commiserit, ipsum de se queri debere: si quis in longum nimis iter equum commodauit, qui eum laborem sustinere non potuit, ipsum in culpa esse *ait l. fin. D. commodati.* itaque de se queri debet mulier, quæ se in periculum dedit, quod prouidere, quod euitare poterat, abstinendo à carnali commercio, ex quo talia nata sunt sequi. & sanè hoc argumentum plausibile est in muliere voluntaria, vt initio diximus; sed in foro exteriori præsumitur promissis, blanditiisque inducta, atque decepta, *vt Nauar. d. n. 16.* vbi & communem dicit, & tamquam tali reparandum damnum etiam antè corruptæ, dum corruptio non probatur. sed est notandum, quod ait d. l. item Mela, in quocumque culpa fuit, eum teneri: in casu autem tonsoris periculoso loco tondentis à tertio scilicet pilam percutiente maximè commissam culpam; tonsoris, & tonsi parem culpam fuisse; & ideo facilius ei, qui sic læsus est, de se querendum esse; alioquin læsus in colluctatione agit aduersus colluctantem; etsi colluctatio ex vtriusque assensu facta sit: tonsor autem ille non læserat, sed qui cultellum eius pila percussit, causa autem *sine qua non* in vtroque par erat.

CONSVLTATIO III.

De Monitionibus.

SVspecta ac scandalosa conuersatio inhibenda est ad malum scandalumúe impediendum. qui monitioni, siue inhibitioni non obtemperauerunt, in pœnam arbitrio Iudicis moderatè taxandam, condemnari debent. *l. 1. D. si quis ius dicenti non obtemperauerit, c. 2. X. de cohabit. cler. & mul.* vbi clericus monitioni non obtemperans excommunicari potest; mulier canonicè puniri: Concil. Trid. *s. 24. c. 8. de reform. matr.* vbi concubinarij etiam ex solo Iudicis officio, ter admoniti, si concubinas non eiecerint, seque ab earum consuetudine non se iunxerint; excommunicatione feriuntur: mulieres etiam nullo requirente extra opidum & diœcesim eiiciuntur. & *s. 25. c. 14.* clerici admoniti primâ vice parte tertiâ fructuum priuantur; secunda & tertia aliis pœnis ibi præscriptis afficiuntur. Et verò Concil. Basil. *s. 20.* clericum monitum non obtemperantem decernit pro publico concubinario deinceps habendum, & puniendum. & Leo X. *in Concil. Later.* idem statuit. & Auth. *vt liceat matri & auiæ. c. fin.* decernit, vt si vir quem suspectum habeat, ter testato ei denuntiet, ne cum vxore versetur; si continuet, potest à marito occidi, si Iudici tradatur; is non iam de adulterio quærit, sed denun-

1. Inhibitio suspectæ conuersationis seruanda est.

denuntiatione ; & probata contrauentione punit, vt adulterum.

2. Quamuis delictum doceri non possit.

Neque obstat, quasi non iusta causa inhibitio facta sit, si ipsum crimen doceri non possit : pro causa enim inhibitioni sola sufficit suspicio, ac scandalum. *d. c.14. in verb. mulieres de quibus possit haberi suspicio. c.1.2. ac. tot. tit. X. de cohabit. cler. d. Auth. c. fin.* nec à veritate obiecti criminis dependet, sed conceditur habitâ informatione extraiudiciali criminis, aut suspicionis, & scandali; censorio atque ædilitio quodam iure, cùm etiam per similem informationem procedatur ad personarum districtiones. *Mynf. obs. 69. cent. 5.* aliaque decreta prouisionalia, quæ sine noxia publica moras non patiuntur.

3. Et illius cōtemptus facit ad præsumptionem criminis etiam in laicis.

Ex his etiam deducitur, quamuis Leo X. in clericis tantùm statuat, vt moniti non obtemperantes pro conuictis & publicis concubinariis habeantur ; & Auth. *vt liceat matri. c. fin.* in casu speciali loquatur, scilicet mariti denuntiantis, ne quis cum vxore versetur, vt habeatur pro conuicto, & vt adulter puniatur ; tamen etiam in laico, qui prohibenti Iudici, ne cum aliqua conuersetur, non obtemperat ; magnam sumi ex ratione d. canonis & anima d. legis præsumptionem quoad ipsum delictum ; vt quamuis probationes non sint alioquin sufficientes, magnum possint sumere ab ista præsumptione adminiculum, ad condemnationem in materia correctionis, & pœnæ criminis extraordinariæ.

Ad Iudicem autem ordinarium spectat huiusmodi crimina & scandala punire, & impedire. *c. 1. X. de off. ord. d. c.8. §. 24. Trid. va mundo à scandalis*, inquit Christus *Matth. c. 18. & va homini per quem scandalum venit : & si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, & proiice abs te.* hoc Christi præceptum vt christiani obseruent, curare ecclesia debet in omni crimine. *c. nouit. X. de iud.* inde illud D. Pauli 2. *ad Timoth. c.4. argue, obsecra, increpa, insta, opportunè, importunè.*

CONSULTATIO IV.

De defloratarum probationibus. quoad promissa, vim, raptum, stuprum, etiam imperfectis, coniungendis.

IOanna petit condemnari Gummarum, vt eam vxorem ducat, quia ita promiserit, & deflorauerit : copulam Gummarus fatetur, promissiones negat ; Ioanna testes producit

1. Promissionū matrimonialium probationes.

plures : quorum sunt potissimi tres : vnus asserit, quod eum rogarit, vt futurum matrimonium patri proponeret, eiusque assensum exposceret ; alter à Gummaro Ioannæ propositum an vellet eo vesperi sponsalia celebrari, & post alios sermones resoluisse desuper adhuc patri loqui, quæ vtraque fieri non solent, nisi inter eos, qui iam de fide mutua conuenerint : tertius ; quod cùm Gummarus diceret eum ; qui in procinctu est, & in amplexibus vt impetret copulam, solere ita promittere ; *mi corculum, non te deseram, ducam te in vxorem*, & similia ; non tamen se habere ea pro promissionibus matrimonialibus ; & quod cùm testis diceret ; *at tu plura debuisti promittere ; non plura*, inquit ; adeoque dum plura negat, illa fatetur. *l. cum Prætor. D. de iudiciis. c. nonne. X. de præsumpt.*

Quæ omnia coniuncta cum aliis testimoniis non leuem probationem faciunt, quam tamen valde insuper auget præsumptio ex copula, quam fatetur Gummarus. cùm enim filia antehac honestè viuens (vt de hac testatus est parochus) præsumatur decepta, si copulam admiserit, *l. vnic. sub. fin. C. de raptu virg.* sicut Gutierres *can. q. l.1. c.37. num. 11.* neminem asserit dissentire ; scilicet donis, promissis, seu quocumque alio genere ; facilis descensus est à genere deceptionis ad eam speciem, quæ fit per promissiones matrimoniales; præsertim inter pares. 2. Imperfectæ coniunguntur.

Adeò vt hæc præsumptio cum testimoniis super promissione productis si non plenam facit probationem, talem tamen faciat, vt Ioannæ deferendum fuerit iuramentum super iisdem : præsertim quod Gummarus coram Iudice valde titubauerit, dum se expurgaret super negatione ; & sermones faceret, quasi promissa ad impetrandam copulam non obligent : considerato etiam quod in simili materia cum alia filia litem habuerit, tamquam istis technis assuetus. 3. Præsertim ad deferendum iuramentū suppletorium.

Eoque facilior est ratio deferendi talis iuramenti, & damnandi promissorem post copulam ad ducendum. ; quod *c. 1. X. de adult.* & literæ sacræ, vnde illud desumitur, obligent coniunctim stupratorem ad dotandum, & ducendum. quamuis enim consuetudo alternatiuam induxerit, *Iul. Clar. §. stuprum. n. 3.* tamen facilè res redit ad suam naturam, & ius primæuum : facilius ergo stuprator simpliciter ad ducendum obligatus credi potest, & condemnari. quamuis vbi res præter verba integra est, difficilior habenda sit probatio, & condemnatio. vbi enim copula interuenit, iuuat fauor matrimonij, & inefficax est fauor libertatis, & iuris textus, quibus Sanchez nititur, dum non admittit iuramentum suppletorium ad probationem promissionum. 4. Maximè in stupratis, quod obligatio iuris sit ducendi, & dotandi.

Et specialiter *c. attestationes. X. de desponsat. impub.* idoneos testes requirit, quia eorum etiam sponsalia irritantur solo dissensu, cùm puberes fiunt : atque ipsa mulier ibidem adhuc virginem se esse affirmabat. adeoque rebus integris idoneos testes requirit ille textus.

Tametsi dici posset frequentioris vsus causa testes nominatos, non tamen exclusam idoneam aliam probationem. quid enim, si instrumento probet, si ipsa scriptura partis ? & sanè non aliter absolui textus patitur iuuenem, 5. Et idoneæ probationes censentur.

nem, quàm si deficiente muliere in probatione ipse iurauerit non se consensisse circa aut post puberiatem. Si ergo defecerit in iuramento, condemnabitur. Qui defectus tamen præsumptiua tantùm est probatio, aduersus tergiuersantes. ergo similiter testibus quam iis non per se idoneis, vel vno idoneo, & indiciis ac præsumptionibus iunctis

6. Fauore etiã matrimonij. plena fides, plena probatio fieri potest promissionum matrimonialium. præsertim post copulam. cùm fauor libertatis ob concurrentem fauorem matrimonij inefficax est, sicut priuilegiatus generatim dici solet contra priuilegiatum non vti priuilegio. quin & in concursu valentior fauor præualet. vnde dici solet in dubio pronuntiandum esse pro matrimonio: vtique inter alioquin liberos & sic aduersùs libertatem. Et verò libertas, cuius fauor in iure prædicatur, seruituti propriè dictæ opponitur, non verò huiusmodi anomalæ seruituti matrimoniali, carna-

7. Quæ vera seruitus non est. li, aut spirituali: quia de illa; *melius est nubere, quàm vri*: de hac dictum; *seruire Deo, regnare est.* illa ergo suauis, hæc regia est.

8. Vis plenius probanda. Quod autem præter promissiones etiam vis illata allegetur; difficilioris est probationis, dum de raptu non constat; quod si indiciis ille probaretur, quamuis non sufficientibus ad criminalem pœnam; talibus tamen, quibus intentio alioquin ciuilis satis fulta videretur; non etiam dubito, quin ad pleniorem probationem iuramentum deferri possit. v.g. in casu qui proponitur *causa 36.* vbi iuuenis virginem muneribus ad conuiuium illexit; eoque finito eam com-

9. Cùm tamen ciuiliter agitur virgini super violenta stupratione ad effectum ciuilem potest deferri iuramentum suppletoriũ. pressit. & *q.1. in fin.* deciditur ideo, quod sit vsus rei domino prohibente violenter admissus, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit. quare stuprum violentum non dari sine raptu rectè asserit, quamuis non sub hac ratione Sanchez *de mat. l.7. d. 14.n.5.*

Eoque posito, quamuis *d.l.vnic. C.de rap. virgin.* raptoris & raptæ matrimonium non permittat, sed illius bona huic applicet; tamen canones posteriores *c.vlt. X. de raptor.* illud permittunt: sed rursus Concil. Trident. *s.24. de reformat. matr. c.6.* raptoris & raptæ matrimonium non permittit, quantisper hæc in illius est potestate: sed quod si ab *eo separata*, inquit, *& in loco tuto, & libero constituta illum in virum habere consenserit; eam raptor in vxorem habeat.* hæc pœna est raptoris; prima ciuilis: nam *habeat* accipiendum puto non tantùm permissiuè, sed & imperatiuè; vt teneatur scilicet raptam ducere, si modò illa consentiat: eoque renouari puto

10. Et sic hodie vt stuprans ducere teneatur. *c. 1. X. de adult. & stup.* vt quamuis mores in aliis alternatiuam ducendi vel dotandi induxerint; tamen ex hoc decreto raptor raptam præcisè ducere teneatur. Et quoniam tamen sine consensu sacramentum matrimonij consistere non potest; si nulla ratione aut censuris raptor induci potest, vt ducat, tum descendendum esse ad dispositionem *c.2. X. de adult.* vt si renuerit plenè conuictus *corporaliter*, inquit, *castigatus, excommunicatusq́,* in monasterium detrudatur. vbi Innoc.III. se dicit tamen legis duritiem mollire. quod & iubet Alex.III. *in c.4. X. de raptor.*

Altera pœna ciuilis à Conc. Trid. ita proponitur, *teneatur præterea raptor mulierem raptam siue eam vxorem duxerit* (consentientem & liberam, vt supra) *siue non duxerit* (vtique dissentientem) *arbitrio Iudicis dotare.*

Itaque ad effectum harum ciuilium pœnarum (quæ potius vel succedaneæ eius quod interest sunt, vel ob præsumptionem promissionum matrimonialium (*nisi enim*, inquit, *d. lex vnic. eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus sese prodere*) pro iure potius, quàm pro pœna accipiendæ ferè sunt) si indicia vehementia adfuerint, descendendum est ad suppleto- 11.

rium iuramentum raptæ, aut violenter oppressæ; eoque præstito condemnandus comprimens, vt compressam vxorem habeat, atque dotet. quod tamen Concilij Trident. decretum etiam obtinere puto tametsi verè non interuenerint promissiones matrimoniales in pœnam violentiæ; vt in *d. c.1. X. de adult.* in pœnam seductionis. *Violentus stuprator hodie ducere & dotare tenetur.*

De Vsuris.

CONSVLTATIO I.

De vsuris ex mora & fructuum perceptione ab emptore debitis.

VEnditori vsuras ex pacto aut mora deberi dumtaxat declarat lex *initio. C. de pact. inter. empt. & vendit.* & loquitur de iudiciali mora eadem lex; *in verb. ceperis experiri*; sed ex lege *Iulianus D. de act. empt.* illa etiam mora, quæ traditione incurritur, ad vsuras proficit: *in §. ex vendito. in verb. vsura pretij post diem traditionis; nam cùm re emptor fruatur, æquissimum est eum vsuras pretij pendere.* facit etiam *l. vsur. C. de vsur.* atque hæc quidem est ratio de qua in *l. curabit. C. de act. empt. vsuras perceptorum fructuum*, inquit, *ratio, licet nulla mora intercesserit, generauit*: loquitur porrò eadem lex de eo, qui nactus possessionem, fructus percepit, quasi non tradente venditore, vacuam fortè adeptus sit. quod & altera lex in precaria admittit: *possessionem autem accipere debemus*, inquit, *etsi precaria sit possessio; hoc enim solum spectare debemus, an habeat facultatem fructus percipiendi*: alioquin vniuersim *in bonæ fidei contractibus ex mora vsura debentur. l.32. D. de vsur.* ea facti est, & difficilis definitionis dicitur: *ead. l. in princ.* atque à Iudice examinanda: *ibid.* ratio autem fructuum hinc perceptorum, inde vsurarum petitionem æquam facit; 1. *Æquitas ex huiusmodi causis vsuras producit.*

vsura,

vſura ſiquidem *vicem fructuum obtinent. l.34. D. de vſur.*

2. Conſuetas in eo loco.

At qualium? *quæ*, inquit, *l.37. D.eod. in regione frequentantur: vt eſt in bona fides iudiciis conſtitutum*, ſeu *ex more regionis*, inquit, *l.1.eod. vbi contractum eſt:* addidque exceptionem vnicam; *ita tamen vt legem non offendat*: ſcilicet

3. Que legi non aduerſentur.

ne tantæ ſint, vt in fœnus improbum incidant legibus vetitum. *l.improbum. C. ex quib. cauſ.infam.* quamuis toleratarum etiam duram & grauiſſimam molem vocet Iuſtinianus: *in l.eos. C. de vſur.* vbi eas deinceps moderatur. adeoque ad conſuetas vſuras referre oportet, quæ dicuntur paſſim de ſoluendis vſuris pretij, aut aliàs, in bonæ fidei contractibus ex mora, aut in ſtricti iuris ex conteſtatione præſtandis, vt ſeruandus ſit vel mos regionis, vel pactum; dummodo non lege improbatum: vt nunc foret quidquid excederet moderamen d. l.eos. *gloſ.d.l.improbum.* nullibi enim taxata eſt

4. Non neceſſario commenſuratas fructibus.

vſurarum quantitas ad ratam fructuum, ſed generatim æquitas perceptorum fructuum vſuras prouocat, quamuis non ad æqualitatem fortuitam, ſed maior hæc minorúe eſſe poſſit: v. g. emptor fuerit in mora per menſes duos, venditor quaſi pignus interim retinere potuit rem, quam vendidit; *d.l.Iulianus. §.offerri.* totam ergo meſſem perceperit interim: longè illa excedet duorum menſium vſuras: & tamen pretio cum legitimis duorum menſium vſuris ſoluto omnes fructus, qui obuenerunt à tempore venditionis *§. cum autem inſtitut. de empt. l.3. §.1. D.de act.empt. l.fructus 13. l.penult. C.eod.* recipiet: vice verſa vendita ſit res parum, aut non frugifera, & tradita; ex mora, vel ſaltem conteſtatione debebit emptor ſoluere vſuras legitimas, ſeu conſuetas; quamuis fructibus impares; propter præſumptum intereſſe venditoris: vt optimè Weſenbecius *in paratit. D.de vſur.num.9.* infliguntur enim *non propter lucrum petentium, ſed moram non ſoluentium. l.17. §. ſi pupillo. D. de vſur.* quemadmo-

Aut ei, quod intereſt in punitoriis ex re vera, ſed præſumptione.

dum & Couuar. *l.3. c.4. var. reſ.* idem de eo quod intereſt docet, vt nec vſuris commenſuretur; ſed præſumptionem pro probatione recipi rectè tradit Griuel. *deciſ.92.* ſi accipiatur quoad vſuras punitorias. iniquum enim videtur venditorem re ſua carere, & fructibus, & pretio; & grauari probatione quanti ſua interfuerit: in bonæ fidei præſertim contractibus; qui fauorabiles ſunt, odioſæ autem illæ vſuræ, quæ ex mutuo petuntur: quibus nec in foro ciuili fauor præſumpti intereſſe tribui debet.

5. Debet tamẽ accipiens ſuã conſcientiã conſulere.

per d.Clem.vnic.de vſur. monet tamen rectè Weſenbecius eos, in quibus ea legis præſumptio non habet comitem veritatem; conſcientiam ſuam debere compellare, & cum illa ſtatuere an aliquid, quantumúe capere poſſint.

6. Nec huiuſmodi proportionem ſpectarunt authores l. curabit.

Vt minus rectè quidem *DD. etiam ipſe Couuar. var. reſol. l.3. c.4.* æquitatem legis curabit *C. de. act. empt.* chriſtianam facere laborarint; id eſt, ita illam legem accipere, vt ad fructuum quantitatem, atque menſuram vſuræ tantùm peti poſſint: quaſi verò ea cura fuerit Diocletiano & Maximiano authoribus illius legis, chriſtiano nomini & veritati infenſiſſimis: qui etiam ætate anteceſſerunt Vlpianum authorem *d. l.* Iulianus *& l.37. D.de vſur.* qui ea propter alioquin *in d. §. ex vendito* ſententiam illorum Imperatorum explicare debuiſſet, vt fructus & vſuræ commenſurarentur, non verò ad regionis morem ſtatuerentur; vt in *d.l.37.* cui etiam adſtipulatur Papinianus *in d.l.1. etiam dd. Imperatoribus poſterior.*; vt neque Iuſtinianus *in d. l.eos*, inter multiplices & operoſas diſtinctiones vſurarum quicquam de huiuſmodi proportione propoſuit. Quare rectè Leſſius *de iuſt. l.2.c.21.d.13. præeunte Nauarra*, reiicit opinionem Couuaruuiæ, & rectè docet tam fructus omnino à tempore venditionis ſpectare ad emptorem, quàm vſuras ad proportionem fructuum non exigi. *certum eſt*, inquit, *leges* (curabit, & Iulianus) *loqui de vſuris pretij abſolutè ſiue fructus ſint magni, ſiue parui; ea autem vſuræ erant iure Cæſareo 6. in 100. vt patet, l.eos, C.de vſur. quod autem Couuar. ex Carolo Molinæo docet leges illas loqui de vſuris compenſatoriis fructuum, non videtur verum, &c.*

Et verò *in d.l.curabit* ad caſum Decimæ minoris reſcribunt Imperatores ſoluendas vſuras quas & perceptorum fructuum ratio, *& minoris ætatis fauor*, licet nulla mora interceſſerit, generauit: connectunt Imp. cauſam fructuum, & fauorem ætatis; vt illa communis ſit; hæc ſingularis minori: ſic ratio reſpectum, cauſam, ius, legiſúe mentem ſignificat; *at apud Spigel. in lexico, v. ratio*, non verò proportionem, nulla hîc lege inductam; imò aduerſus leges, quas citauimus: ob eamque connexionem duarum cauſarum dicere oportet omninò legitimas, *in d.l.curabit* vſuras eſſe intelligendas; non proportionem fructuum: quia vtræque cauſę vni caſui implicantur, & ſic eandem quantitatem debent inferre: atqui minoribus vſuræ debentur legitimæ non ad ratam dumtaxat fructuum: *l. titia 87. §. vſuris.* 7.

Sed legum taxam aut regionis morem.

D.de leg.2. l. cum vero. §. apparet. D. de fideic. lib. de illis ergo Imperatores reſcribunt Decimæ minori: nam ideo minorum priuilegium eſt, vt ex ſolo tempore inducatur mora: *l.in minorum. l.in quib.cauſ.in integ.reſt.* quæ lex eſt eorundem Imperatorum, Diocletiani & Maximiani, atque ea propter omninò concilianda cum d.l. curabit: vbi *licet nulla*, inquit, *mora interceſſerit*; in d. autem *l.in minorum* ex ſolo tempore moram fieri: vt ſcilicet *in d. l. curabit*, tam ex perceptione fructuum, quàm fauore minoris ætatis mora facta intelligatur, quamuis nulla alia interceſſerit: quaſi magis priuilegium moræ, quàm mora ſit: *d. §. vſura.* vt iure vtrumque pro mora recipiatur; & iuris effectus inde ſequatur; id eſt, vſuræ infligantur propter moram non ſoluentium; *d.§.ſi pupillo*; conſuetæ more regionis. *d.l.1.d.l.37.*

Ad eundemque modum accipiendum eſt, quod legibus præſcriptum eſt, vt pecunia pu- 8.

Etiam in pecunia pupillari.

pillaris à tutoribus mox in emptionem prædiorum collocetur, aut, ſi minùs occaſio vtilis ſe offerat, iuxta vſurarum modum fœ-

nori

nori detur. *l. tuteres* 24. *C. de adminiſt. tut. l. quetiss in princ. D. eod.* quod examinat Couuar. *eod. lib. c.* 2. diducendum id non eſt aliò, quàm ad præſcriptum legitimarum vſurarum; non verò vt earum legum iuſtitia ad momenta ſacrorum canonum extendatur. nam veteres Imperatores vſuras ſanè admiſerunt, non tantùm ex mora punitorias; ſed etiam ex ſtipulatu lucratorias, quin & ipſe Iuſtinianus *d. l. eos* ob præſumptum intereſſe, & politiam. quamuis ipſe alibi quatuor Con-

9. Canones præſumpto intereſſe non ſunt contenti.

ciliis œcumenicis, adeoque Nicæno eum honorem exhiberi voluerit, quem quatuor euangeliis; & à Nicæno tamen damnetur vſura. *c. quoniam* 14. *q.* 4. quæ cauſa 14. *tota q.* 3. 4. 5. nec non tituli. *X. in* 6. *& Clem.* occupantur in vſuris damnandis: adeo quidem vt d. Clem. *vnic. de vſur.* excommunicationem iudici minetur qui vſuras adiudicat, qui ſtatuta condit de vſuris ſoluendis, aut ſolutis non repetendis. illis vtique quæ ex ſolo mutuationis officio exiguntur; non quæ alio titulo licitæ ſunt. *de quibus latè idem Couuar. eod. l. c.* 1. *& ſeqq.* & quidem ſummatim id traditur, vt lucratoriæ per canones ſint prohibitæ; compenſatoriæ licitæ; punitoriæ in foro externo toleratæ; tam ob præſumptum intereſſe, vt diximus, quàm moram non ſoluentium, quemadmodum per leges licet in commercando alterum decipere, & ſolum damnatur læſio vltra dimidium iuſti pretij. *l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* aliis ad conſcientiam commercan-

10. Niſi in punitoriis ex mora in foro externo tantùm non in iudicio animæ.

tium reiectis. ne forum litibus repleatur. quæ politica tolerantia tamen in foro interiori vt venditorem emptoremúe non excuſat quoad læſionem in pretio; ita neque quoad morſum vſurarum. & propterea Leſſius *vbi ſupra* cenſet vſuras huiuſmodi etiam per canones eſſe abolitas. ſed id quidem accipio, quoad animæ iudicium; ſed quoad forum iudiciale, habet praxis omnium tribunalium vt ex mora vel conteſtatione infligantur vſuræ conſuetæ: nec ad illas reſpicere creditur d. Clem. *vnic. de vſur.* fauore quietis publicæ, & præſumpti communiter intereſſe. quemadmodum idem Leſſius *ibid. numer.* 102. etiam in ſoro externo tantùm recipit diſtinctionem intereſſe intrinſici vel extrinſici: in animæ autem iudicio vtrumque ait deberi ab emptore moroſo. itaque vt hanc iniquitatem canones in foro externo non corrigunt; ita praxis vſuras punitorias in eodem infligi permittit. quod ſi enim admitti poſſit, vt ſub quibuſdam conditionibus admittit Leſſius *d. l.* 2. *c.* 20. *d.* 15. *& Malder. de iuſt. tract.* 5. *c.* 3. *d.* 18. pœna conuentionalis, ad vitandam probationem eius quod intereſt apponi ſolita, §. *non ſolum. inſtit. de verb. oblig.* quamuis etiam non interſit; cur non admittetur ea legis, & Iudicis eſſe poteſtas, quæ ſit priuatim paciſcentium, vt moroſum debitorem pœna vſurarum caſtigare poſſit? quare rectè Malder. *tract.* 5. *c.* 2. *d.* 15. illis legibus cenſet conſcientiam non eſſe tutam, & generalem præſumptionem non ſaluare conſcientiam venditoris, quando reuera ipſe aut nullum, aut non tam magnum intereſſe prætendere poteſt. rectè quoad animam, quæ veritate dirigenda eſt, non præſumptione. quæ etſi probationis vicem habeat; tamen nec illa, nec etiam Iudicis ſententia animæ prodeſt. ſed neuter agit de poteſtate legis, aut Iudicis moram punientis, idque quoad forum externum, quando vſuræ propter moram non ſoluentium infliguntur. *d. §. ſi pupille.*

Moræ hîc accuſat vtraque pars litigantium alteram. & quidem dicitur exceptione allegata moram factam non videri *l.* 21. *D. de vſur.* & nuncupatim emptorem, ſi imminet euictio, ad totiùs vel reſidui pretij ſolutionem non compelli: minus ad vſuras *l.* 24. *C. de euict.* & rurſum id ceſſare ſi ſatis ei offeratur: *eadem lege.*

Et in exceptione, inquit Paulus *l.* 22. *D. de vſur. ſi modò id ipſum non fraudandi cauſa ſimuletur,* & *l.* 24. *eum, qui iudicium accepit, non videri feciſſe moram, vtique ſi iuſtè ad iudicium prouocauit.* erit ergo maximè verum, vt & moræ quæſtio magis facti, quàm iuris ſit; & ad examen iudicis reuocetur: *d. l.* 32. qui diſpiciat an fraudulenta ſimulatio, an iuſta exceptio ſit.

Sed vtique qui prior de aduerſario queritur, prior implere contractum debet:

——— *ſi vis me flere, dolendum eſt*
Primùm ipſi tibi; inquit Horatius: & petitor pretij exceptione rei non traditæ repellitur. *l.* 25. *D. de act. empt. latè VVeſenbec. in paratit. D. de act. empt. n.* 6. *d. l. Iulian.* §. *offerri. l. ex his. C. de euict. l. cum proponas. C. de pact. l. quære.* §. *inter. C. locat. Leon. conſ.* 2. *num.* 4. *c.* 4. *num.* 14. *Dec. conſ.* 119. *n.* 1. *Craneti. conſ.* 151. *Mobedan. deciſ.* 1. *de pact. aliàs deciſ.* 218. *Pingleis in Deciſ.* 50. *Iuſt. dec.* 15. *q.* 12. *num.* 5. & quamuis, vt reorum eſt fugere, reus differendi etiam cauſa exceptiones propoſuiſſe videatur; eùm tamen reuera illæ iuſtæ ſint, ſi nec Actor prior facto ipſo ſatisfecerit; non ex animo rei, ſed ex cauſa ſtatuendum videtur: neque enim fraudandi animo exceptio ſimulata tunc eſt; de qua agit Paulus *in d. l.* 22. ſed iuſta fuit, *vt in l.* 24.

Nec reo proderit, ſi aliquamdiu fuerit lis interrupta; vt vſuræ litis interruptæ non debeantur, niſi à reſumptione inſtantiæ: Papon. *lib.* 15. *tit.* 4 *de deſtb. a.* 2. *allegat Molin. & Lucium l.* 8. *tit.* 1. *ar. nu. & in addit. gloſ. in l. litigator. C. de fruct. & lit. exp.* quia iam hic vſuræ non debentur ex conteſtatione, cuius vis perire poſſit perempta inſtantia; ſed ex mora: ex qua ſola ſine lite in bonæ fidei iudiciis debentur, vt ſine illa, nec intentata quidem, exigantur: vt interruptio non obſit. 11. Interruptio litis an vſuras ſiſtat.

Quid ſi litigantes ſint cohæredes, & res vendita ſit, hæreditaria? ſiquidem cùm res diuidi commodè non poſſunt, vt ædes, ſolet licitatione admiſſa alteri res, alteri pretium adiudicari. *l. item labeo.* §. 1. *D. famil. ercis.* & vſus recepit vt ad licitandum etiam extranei admit- 12. Quid, ſi emptor idem & cohæres ſit venditoris, pretium in portionem

ſuam imputari & expenſas viciſſim in hæreditatem factas exigat?

admittantur, ſeu res publicè venum exponatur; &, ſiquidem extraneus emerit, mox actione ex empto pretium ſoluit: ſi cohæres; iudicio familiæ erciſcundæ aut ſoluit, aut in quotam ſuam imputat. In hoc enim iudicium tam res veniunt, quàm præſtationes: *l. 22. §. penult. D. eod.* commodi, incommodi, atque expenſarum. *l. 18. cum ſeqq. eod.* eorumque ſumptuum, quos cohæres fecit pro re hæreditaria, aut in negotia communia expendit: *l. 25. §. ſi vſus l. 39. in princ. D. eod.* quamuis plures ſint hæredes, & duo tantùm litigent. *l. 2. §. 4. eod.* & quoniam iudicium hoc bonæ fidei eſt; *l. 9. C. eod. §. actionum inſtitut. de act.* etiam ex mora vſuræ præſtantur, *d. l. mora. §. 1. D. de vſur.* & cautiones de euictione, aliiſque iuribus, ex bono & æquo interponuntur. *d. l. 25. §. fin. l. 47. D. famil. erciſ.* ideoque hæres emptor rectè petit pretium in quotam ſuam imputari: & , ſi quid venditor aliunde ex hæreditate præceperit, peræquari; & ne quid maneat indiuiſum. *l. 25. §. pen. D. fam. erciſc.* Vide etiam quæ diximus *ſupra de emptione conſ. 1.*

De Maledicis.

CONSULTATIO I.

1. Clericus maledicus corrigibilis non deponitur hodie.

QVamuis ſeuerus aliquis canon, cùm Eccleſiæ diſciplina nondum eſſet luxata editus, clericum maledicum deponi iubeat, *c. clericus maled. diſt. 46.* tamen nemo hactenus audiuit eum vſu vigere, & tribunalium obſeruantiâ. Præſertim cùm ne quidem Clemens III: *in c. 1. X. de maled.* clericum, qui Pontifici Romano, vt tali, maledixerat in officij depreſſionem, beneficij priuatione mulctari iuſſerit, ſed tantùm ita excipi, vt exemplo eius alij terreantur. Quin & exaudiendus eſſet textus in clerico, qui nullatenus corrigi ſe patitur. *ita Caniſ. in ſum. iur. Can. lib. 3. tit. 22. vbi allegat. gloſ. & Panorm.* incorrigibilitas autem non captatoriè accipienda eſt, ſi quis in exceſſum aliquem relapſus fuerit; ſed vt docet *c. 6. ſeſſ. 21. Concil. Trid.* in iis qui turpiter viuunt, vt ſi præmoniti fuerint, ſi caſtigati fuerint, ſi coërciti fuerint, ſi nihilominus perſeuerent: tunc iuxta canones contra eos procedi poſſet, pari modo de concubinarijs agit Conc. Trid. *ſ. 25. c. 14.* primò monitionem, deinde tertiæ partis fructuum, tertiò integrorum fructuum amiſſionem, & ab adminiſtratione ſuſpenſionem iniungit: denique ſi ſuſpenſi perſeuerent, tamquam incorrigibiles beneficijs priuantur: in hac verò lite, neque de monitione præuia; neque de alia correctione conſtati vt appellans incorrigibilis dici non poſſit.

2. Quis incorrigibilis.

Et in hac cauſa quædam iuſtus dolor excuſſit, qui excuſat à dolo. Neque talia ſunt, de qualibus agit *d. c. 1.* quin & prolata recenſentur in ordine ad querelam, & appellationes; non ſecus quàm appellantes dicere ſolent, *perperam, iniquè, nulliter, contra ius & iuſtitiam* pronuntiatum eſſe. Qualia non maledicta; ſed vocabula artis eſſe intelliguntur; ob quæ nulla pœna, præſertim priuationis, aut depoſitionis imponi poteſt. temeraria tamen male dicendi, detrahendique petulantia, quin extra ordinem ex bono & æquo iudicis arbitrio corrigi, compeſcique poſſit, non eſt dubitandum.

De Iniuriis.

CONSULTATIO I.

De informante Principem de falſo crimine.

EVm qui *nocentem infamauit, non eſſe bonum & æquum ob eam rem condemnari* ait *l. eum. D. de iniur.* quod peccata nocentium nota eſſe & oporteat, & expediat. & iterum, *quod reip. venerandæ cauſa ſecundùm bonos mores fit, etiamſi ad contumeliam alicuius pertinet*; quia tamen non ea mente magiſtratus facit, ut iniuriam faciat, ſed ad vindictam maieſtatis publicè reſpiciat, actione iniuriarum non tenetur. *l. quod reip. D. ibid.* Vnde communiter in eam ſententiam Doctores iuerunt, vt iniuriarum non teneatur, quem veritas conuicij excuſat, dummodo reip. interſit vitium iſtud ſciri. Vnde Honded. *conſ. 112.* eum excuſat, qui memoriale dedit Duci Vrbini, vt in eo nominatus inquireretur, & puniretur. quippe prauus animus requiritur ad iniuriam, qui non præſumitur: *Decius conſ. 34. num. 5.* vti neque delictum: *l. merito. D. pro ſocio,* adeo quidem, vt qui ſe læſum iniuriâ putat, delinquendi iniuriandique animum probare teneatur: *l. illud. §. ſane verb. cum enim iniuria ex affectu facientis conſiſtat: l. iniuriarum verſ. ſiquis quod decreto & §. idem Labeo verb. idem ergo erit probandum: D. de iniur. l. ſi quis graui. §. 1. D. ad Syllan.* vnde & traditum eſt paſſim in dubijs interpretationem faciendam, vt euitetur delictum; in actu licito iniuriandi animum abfuiſſe præſumi; quamuis coniecturam potius ſumendam, quàm quæ delictum implicet; etiam cauſæ fatuæ, vt dolus abeſſe præſumatur: multo magis ſi ex antecedentibus aut conſequentibus alia dicendi cauſa deprehendatur; maximè autem ſi diſerta proteſtatio de non iniuriando adiecta ſit; verba enim inuenta ſunt vt dicentis animum declarent. *latè Aliciat. l. 1. in princ. tract. de verb. ſignif.*

1. Animus ſi deeſt iniuria non committitur.

Quæ ſi ita ſint, videri non poteſt peccatum eſſe à ſacerdote aulico, qui Principem informauit quaſi F. non ſit iuſta vxor E. qui aliam I. ſuperſtitem habeat: neque culpam contraxiſſe, quod requiſitus à iudice, binas ſententias ea ſuper re latas exhibuerit, proteſtatus zelo Iuſtitiæ ſe id facere, eodem quo Iudex requirit, alioquin ſibi nec ſeri nec meti: deinde vt ſciat Princeps an iſti F. inter heroinas aulicas locum vt vxori E. dare, an denegare

 iubebit;

lubebit. quia vxoris gradum tribui pellici indecorum foret; adeoque venerandæ reip. causæ secundùm bonos mores ne inducatur macula isthæc, quamuis ad maculatæ contumeliam id pertineat.

2. *Sed secundùm bonos mores.* Sed enim verò hæc ita obtinent, si secundùm leges fiant: *l. vnic. §. sanè. C. de famos. libell.* si secundùm bonos mores fiant, vt ait *d. l. qui reip.* si non excedantur limites modestæ informationis, atque inculpatæ subministrationis instrumentorum, aut notitiæ à Iudice requisitæ: si certa vt certa, dubia vt dubia, præsumpta cum aduersis coniecturis simul propolita fuerint: alioquin ex boni viri officio factum non erit. peccata publicè nota esse expedit; sed liquida vt liquida; obscura vt obscura. si enim aliter res dicatur, quàm se habet; non taliter dicentem fides veri à calumnia excusat. vt loquitur *l. 5. si non conuitij. C. de iniur.*

3. *Non conuitiandi causa, atque vbi reip. non prodest.* Iterum lex requirit, vt non conuitij causa dicatur, *d. l. si non conuitij.* alioquin homicidium sciri expedit, obiectum tamen illud non aliter excusat ea lex, quam si anni lapsu iniuria præscripta sit. *qua de re latè Couuar. var. resol. l. 1. c. 11. n. 6.* Denique infamationem nocentium lex tolerat, quia peccata nota esse expedit: si ergo iam antè nota erant, si ad Iudicem delata, cognitio desuper habita, ac sententia lata sit; iam cessit legis ratio, adeoque tolerantia. *vt sentit glos. ad leges Partitar. 7. tit. 9. l. 1.* neque enim malignitati ita indulgendum est, vt ansa detur turbandæ quietis publicæ, quam leges tam caram habent; si gratis nullo fructu permittantur homines inuicem conuitiari, iurgari, à verbis ad verbera ac cædes transire, & præsertim de stupris, & adulterijs iacta conuitia, odio potius quàm fauore digna sunt, quando extranei, quorum non interest, conuitiantur. quapropter leges Romanæ patrem ac maritum ex suspicione, ac sine pœna accusare permittunt; denuntiare etiam suspecto ne cum vxore conuersetur, atque aliàs ijs, qui suam suorumque iniuriam persequantur facilem accusationem faciunt: extraneis autem eam non permittunt, ne quidem cum inscriptione, *l. quamuis. C. ad leg. Iul. de adult.* & quamuis

4. *Præsertim in adulterio, stupro, &c.* aliqui hanc legem ita interpretentur, vt extranei ad accusationem non admittantur, nisi in defectum propinquorum; sed tunc quidem quia adulterij crimen publicum est, & publici criminis accusatio popularis, seu cuilibet de populo permissa: quo argumento etsi plausibiliter credi posset id olim concessum fuisse: nunc tamen statuendum est, per eam legem non licere. quippe quæ hoc ipsum argumentum assumit, eoque non obstante statuit extraneos ab adulterij accusatione excludendos; & benè: quia sæpè accusationes falsæ, accusatores improbi, fama, & rumores maligni, probationes dubiæ turbant benè constituta matrimonia, magno coniugum, prolium, consanguineorum, reip. incommodo.

5. *Et non notorio.* In delictis sanè priuatis pars læsa, & cuius interest dumtaxat regulariter admittitur. Neapoli qui suam vel suorum iniuriam prosequitur, in Gallia per Ordinationes regias, nec hi nisi pro interesse ciuili: in Italia multis locis nec Iudex ex officio procedit ex stupris & adulterijs, nisi ad querelam parentum; nisi fortè delictum sit notorium, ac permanens, ac ita ferè in Concordatis Brabantiæ. *§. de crimine concubinatus, & §. adult.* & quamquam Concil. Trid. *de reformat. mat. s. 24. c. 8.* grauiter admodum insurgat in concubinarios solutos, & magis in vxoratos; loquitur tamen de iis, qui permanent in eo crimine, & sub finem paucis defungitur: *alijs*, inquit, *pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in suo robore permanentibus.* quæ verba non tollunt Statuta, & Ordinationes de liquidis & notorijs tantùm publicè accusandis. & si cui legitimè, & secundùm iura accusare permissum non erit, qua lege dicemus concessum conuitiari, pellicem nominare, *impudicissimè, perfidissimè, flagitiosissimè ad consortium conuolare?*

6. *Neque vocabulo iniurioso.* Nam quamuis pellex sit, quæ aliam coniugem pellit, maritum pellicit, eum eo corpus miscet; *l. 144. D. de verb. signif.* & qui vxorem habet, secundam ducens, adulterium committit: *l. eum qui duas. C. de adult.* & oportet expectare eum, donec primum matrimonium declaretur inualidum: *c. 1. 2. 3 X. de sponsa duor.* tamen vocabula hæc narrationem valde exasperant, contra bonos mores adiiciuntur; adeò vt qui à Iudice requisitus rem edicere, ijs verbis dicit; contra bonos mores peccet, pro excessu puniri possit: vt ex nomine pellicis iniuriæ pœnas admittit Gram. *conf. 57. n. 7.*

Neque obiici oportet eum non debere pudere nominis, quem facti non pudet; quia facta multas sæpè habent excusationes; nomen tale damnationem vitij continet; facta ad cognitionem deducuntur, nomen sententiam, & executionem præ se fert. Filius aduersùs patrem de dolo agere non permittitur, sed in factum experiri; vt iuri neglecta non sint vocabula, quæ opinionem minuant.

7. *Pellicis super-inductæ, &c.* Ac verò nec extra iniuriam est pellicem vocare, & super-inductam quæ viro nupsit, qui cum alia nuptias habuisse dicitur, ideo dumtaxat, quia prius matrimonium à Iudice non est declaratum irritum: quia valde distant binas vxores habere, vel vnicam non seruato iuris ordine ductam: quia illud diuino præcepto *non mœchaberis* aduersatur; hoc antem positiuum ius, & politicas regulas tantùm offendit. ideoq; hunc excessum illius nomine notare, iniuria est; præsertim priusquam decisum erit ecquodnam matrimonium prius, an posterius iustum fuerit: multò ergo magis postquam Iudex pro secundo matrimonio resoluerit, vel absolutè in petitorio; vel saltem, dum nondum vlterius liquet, in possessorio; declarando manere eos posse in possessione coniugij: quam proinde non iure turbat, quisquis exinde ijs nominibus, aut dicterijs eos notauerit, præsertim dum ad normam *l. diffamari. C. de ingen. man.* edicto in ius vocarunt omnes, qui aduersus matrimonium istud quippiam haberent allegandum; qui cùm contumaciter non compa- 8. *Præsertim re iam antè delatâ, cognitâ, decisa.*

parue-

paruerunt, sed quasi pro illis ex officio intercessit Promotor, isque succubuit; in eo non comparentium causa damnata est; eorumque respectu sententia in rem abiit iudicatam. & procul dubio aduersus eius decisionem conuiniantes, quantisper decreta possessio ex petitorij decisione inuersa non est, graul se iniuriarum obligatione obstringunt.

9. Contra iudicatum irreparabile, faciem perfectè ex facto.

Hæc cùm ita sint, atque ex actis liqueat plus satis L. reum in his dictis & dicterijs, quà dicendo, quà scribendo, quà agendo grauiter excessisse; procul dubio Iudex E. & F. actores grauauit indicendo quasdam probationes super matrimonio; cuius possessorium iam ex re iudicata constat. importunæ enim hæ sunt in causa iniuriarum inter has partes agitata, cùm respectu rei iam res sit iudicata. Et quamquam, si causa matrimonialis ageretur, laudabilis esset in his Iudicis diligentia, etiam superflua; quia coniugum respectu sententia matrimonialis ob sacramenti indissolubilitatem, & ad peccati euitationem numquam transit in rem iudicatam; tamen in hac causa respectu rei, ea iniungendo, quæ pro E. ætate, fortunis, & legibus loci, vbi peragenda, sunt moraliter impossibilia, sine grauissimis periculis; procul dubio irreparabiliter grauauit. nam in ijs, quæ capitis & fortunarum periculo subiecta sunt, non nisi ex summa necessitate fuerant imponenda. non reparabit quæ malè cesserint, illud dicere *non putabam*. adde immensos sumptus fore in dissitis & periculosis locis, quos iudicialis taxa numquam exæquat. denique demonstrat sententia quo vergat Iudex, quasi veritate prioris matrimonij planius detecta, reus excusaretur ab iniurijs (ante subuersionem decretæ possessionis, & rei iudicatæ illius respectu) illatis: nam si hoc intendit Iudex, maius grauamen est causam in has moras remittere, quàm iam sic definire. si non intendit, tum quæ indixit, non sunt releuantia; & sic etiam grauauit; adeo saltem quod perfectè id reparari non poterit, ob dictos immensos sumptus, omissis periculis.

10. Quo casu cessat Trid. vetans appellari ab interlocutoria.

Et quamquam Concil. Trid. *s.24.c.20.* appellationes reiicit à grauamine reparabili per diffinitiuam; intelligendum tamen id videtur, vt cùm statutum id sit ad imitationem iuris ciuilis, ex eodem interpretationem accipiat, vt reparabile non censeatur, sicut nec iure ciuili, quod perfectè reparari non potest. *Gail. lib.1. obs.129.* aut si quidem nec id placet, tamen Trid. d. loco recursum ad superiorem admittit, quando Iudex prioris instantiæ infra biennium causam non absoluit; vnde superflua hæc & non releuans diligentia post triennalem litis ductum iustam causam recursui ad superiorem præbet.

Cæterùm quoniam acta litis vtrimque admodum ingressi sunt causam matrimonialem; paucis excutiamus quid de ea statuendum sit, in se considerata perplexa admodum est propter contrarias confessiones; quarum simulatio non tam neruosè probatur, quàm plausibiliter allegatur; itaque ea puncta ad illius elucidationem benè conferent, cùm matrimonialis causa ex professo tractabitur; sed in hac causa iniuriarum, si admittenda essent, ipsi reo imponenda erant: ex præscripto *l.5. C. de iniur. si non conuitij*, inquit, *consilio te aliquid iniuriosum dixisse probare potes; fides veri à calumnia te defendet*: itaque ea lex duplici probatione reum onerat; 1. vt non conuitij consilio id se dixisse probet, quamuis apud Principem, *l.15.§1. siquis D. de iniur.* quod iniuriosum sit: 2. vt fidem veri faciat, siue obiectum crimen probet, quid enim ineptius, quàm condicere, & dicere proba te non esse talem? nam

11. Iniurians veritatem criminis, & animum ab iniuria alienum probare debet.

qui dicit, non qui negat probare tenetur. si accusasse sufficiat, quis innocens erit? itaque hæc puncta ipsi reo imponenda erant, quo fidem veri faceret, quo à calumnia se defenderet. ergo id & aliud grauamen est; eoque maius, quod actor tam afflictâ fortuna sit, vt neque neruum litigiosi belli huius habeat, nec amicos, qui sub fide ei mutuentur. adeoque ex hypothesi obligatur ad impossibile.

Et verò E. & F. furtiui non fuerit amores; sed ab ecclesia probatum matrimonium; solemnizatum à D. R. N. sacerdote, parochi & Ordinarij vicem ex commissione Apostolica obeunte: cuius præsentia, cognitio, & decretum purgauit, quidquid obiicitur. Dum & martyrio illud authorauit, & sanguine sigillauit: quod alioquin moriturus improbare debuisset. At, inquis, scriptis mandari hæc oportuisse, alioquin pro Iudicis processu non præsumi: *c. quoniam contra. X. de prob.* rectè, vbi ecclesia politiam & iurisdictionem externam liberam habet; at vbi eius interdictio capite sancita est, non id erit dicendum; sed generatim manendum in earum legum, quas glos. *ad d. c. quoniam.* citat, resolutione; vt pro Iudice, & ab eo gestis præsumatur.

Præterquam quod & illud non caret consideratione, quod E. per interpositam nequitiæ personam, per hostes suos effractis scrinijs spoliatus sit omnibus munimentis, & chartis suis: quod vt probatum est; iurato illi credendum erit, etiam chartas d. R. N. rerum à se gestarum testatrices, & literas Apostolicas approbatorias subreptas esse. probato enim spolio, iuranti creditur quoad res spolio ablatas: *c. vlt. X. de his quæ vi metusq. cauf. in verb. postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsum constiterit iuramentum.*

CONSVLTATIO II.

An iniuriarum nomine teneatur sacerdos à defuncto asserens se iussum, quicquam famosum reuelans.

1. Non tenetur.

Controuersiam propositam discutit Lapus *allegat. 47. et eum secutus citat. Boër. decis.299. num.8.* alijque docent sacerdotem

nulla pœna teneri, qui à defuncto iussus aliqua
reuelauit.
Idemque Lapus *alleg.* 94. (vbi casus noster
est in terminis etiam iussi ex confessione sa-
cramentali sacerdotis mulieris adulterium vi-
ro reuelantis & Episcopi punire volentis) &
pro sacerdote resoluit; sic vt mandatum ha-
buisse credatur. Eum sequitur Menoch. *lib.* 6.
præs. 95. *num.* 12. 13. *vbi & citat. Felin. Ripam,*
2. *Quin assertioni mandati eius creditur.* *Marsil. Cottam, Mascard.* nisi quod hunc re-
prehendat, quod sola sacerdotis assertione non
sit contentus; sed iuramentum exigat: *& idem*
Menoch. l. 1. *præs. q.* 58. *num.* 15. hoc autem ait, an
3. *Præsertim ex coniecturis coniunctis.* habuerit in mandatis satis probatur, ex conie-
cturis & præsumptionibus, ductis à bonitate
vitæ, sacerdotis, & his similibus. *ita egregiè*
scripsit Lapus d. alleg. 94. *num.* 3. 4.
Atque hæc obtinent non tantùm quia testis
4. *Vt qui mandato Superioris quid facit.* deponens ex testimonio non obligatur, præ-
sertim non vltroneus, sed coactus; quia man-
datum Superioris excusat: quomodo miles
cùm obediens potestati, sub qua legitimè con-
stitutus est, hominem occidit, nulla ciuitatis
suæ lege reus est homicidij; imò nisi fecerit,
reus est imperij deserti, atque contempti: *c.*
miles cum 3. *seq.* 23. *q.* 5. & qui Episcopo iu-
bente clericum capit: *c. si clericos de sent. ex-*
comm. in 6. qui iubente Prætore album cor-
rumpit: *l.* 6. *§. dili. D. de iur. omn. iud.* nullam in
pœnam incidit: & generaliter qui iussu Iudi-
cis aliquid facit, non videtur dolo malo face-
re: *l. non videntur; §. qui iussu. D. & c. quod quis*
in 6. *de Reg. iur.* & vtrobique ratio additur;
cùm habeat parere necesse. vnde & è contrario
non potest dolo carere qui imperio magistratus non
paruit. l. non potest. D. eod.
Itaque consequenter testis cuius munus pu-
5. *Iussus, coactus.* blicum est, & necessarium, ex testimonio non
tenetur; maximè quod iussus & coactus dixit.
vt in actis satis est probatum in negocio con-
trouerso accidisse, & reum deposuisse ex iussu
sui Episcopi. qui in diœcesi sua Iudex est: *c.* 1.
X. de offic. ord. c. cum Episcopus eod. in 6. cùm iu-
ris necessitas eum excuset. *VVames. cons.* 464.
num. 3. *iur. can.*
Et ideo rectè Barth. *in l. iniuriarum.* §. 1.
D. de iniur. docet non cadere in actionem in-
iuriarum, quod iussu Iudicis factum est; nam
is iussus ab omni pœna excusat. *Zas. in l. si quis.*
cum l. seq. D. de iurisd. omn. iud. num. 32.
Sed & ideo quod actor hic reum conuenit,
& ex reuelatione per eum facta tres conclusio-
nes sumpsit, prout in lite, quasi iniuriam ei
reus irrogasset, & quidem atrocissimam ex
causa & personis.
Nam ad probandum medium ex quo actor
concludit, duo necessaria forent.
6. 1. Dolus malus: ita vbique edictum Præ-
Nisi probetur dolus, & iniuriandi animus. toris. *D. de iniur.* (qui & in omni delicto re-
quiritur) & animus conuitiandi, seu infaman-
di: *l.* 3. *D. de iniur. in verb. iniuria ex affectu fa-*
cientis consistit, & quæ ibi traduntur, & alibi
passim.
7. 2. Vt falsum dixerit: *l. cum qui nocentem.*
Nec sufficis *D. l. si non conuitij. C. de iniur.* neutrum autem

hic actor probauit, aut probare obtulit, sed nec rem narratam falsam dici, & esse.
specificè in facto posuit. Ad actorem autem id
spectat. nam qui dolo dicit factum aliquid, li-
cet in exceptione, docere dolum admissum
debet: *l. quoties. §. qui. D. de prob.* & quidem
indicijs perspicuis, & probationibus manife-
stis. *l. dolum. C. de dol. & ibi glos. Masc. concl.* 902.
num. 4. 8. 11. 12. 13.
Quod enim attinet ad falsitatem; inducit
quidem actor rationes, & munimenta, qui-
bus persuadere contendit vxorem suam non
esse ex illegitimo congressu natam; sed nec ra-
tiones, nec attestationes profert, quibus con-
tendit defunctam non mandasse, aliud enim
est dicere rem veram non esse, aliud à defuncta
dictam non esse.
Vt igitur actor reum conuincat de falso, de-
functamque ei non dixisse, quod dictum sibi
reuelauit; oportet vt probet actor, non coram
alijs, non soli locutam, nec quidem sub extre-
ma fuisse reum solum apud illam; sicut nega-
tiua loco & tempore circumscripta probari de-
bet, quando in ea actionem suam quis fundat:
sed neque hæc sic ponit actor.
Quasi vero sufficiat Actori dicere hæc à reo
dicta esse, & quidem falsò, nisi reus veritatem
probauerit; & quidem in causa criminali, vbi
& criminaliter ad priuationem pastoratus, at-
que alijs concluditur.
Actoris enim est probare falsitatem, quando 8.
in ea actionem fundat: *d. l. qui dolo. l.* 2. *D. de* Nec veritatis alia probatio reuelanti incumbit, vt nec testi cuilibet.
probat. Farin. de testib. l. 3. *tit.* 7. *q.* 77. *n.* 103. *vbi*
plurimos allegat. & quidem maximè in crimi-
nalibus. quid enim absurdius dici posset, si
quilibet testis ob testimonium in ius rapi pos-
set, & contra eum iniuriarum agi, si non alijs
testibus dictum suum probasset?
Dolus etiam malus, & animus conuitiandi 9.
ab actore probandus est: *d. l. quoties. § qui dolo.* Et dolus ab allegante probandus est: nisi ex re gesta liqueat.
neque enim præsumitur animus iniuriandi:
Roland. à Valle cons. 11. *num.* 45. vt semper præ-
sumptio accipienda est delicti exclusiua: *Al-*
ciat. de præs. reg. 3. *p.* 1. *n.* 1. ideoque quod in
bonum & malum capi posset, semper in melio-
rem partem interpretandum est: *Alciat. ibid. la-*
tè. si tamen non ex ipsius rei gestæ forma li-
queat. quo quidem casu loquitur lex *si non*
conuitij, & quæ ibi à glossa allegantur. C. de in-
iur. nam constat ibi ex re gesta iniuriam in
rixa, vel percussione dictam *l.* 1. *C. ad leg. Corn.*
de sicar. aut cùm committitur aliquid, quod
simpliciter est prohibitum. *vt docit. gloss. in d. l.*
dolum. C. de dol. & constat ex c. 1. *X. de præs.* quia
omne malè factum, prauè præsumitur actum.
Atqui actor in hac causa ne quidem in fa- 10.
cto posuit reum in vulgus hæc sparsisse; sermo- Vt in cœtu, & circulis reuelando.
nes in circulis habuisse, seu apud alios quàm
oporteat; quod valde considerat Menoch. *d.*
præs. 95. *in fin.* per obscuras tantùm nubes
deducere vult indicasse vitrico actoris, & so-
roribus (nullibi de alijs mentio) præter Deca-
num, coram quo facta est reuelatio, & à quo
missa ad Episcopum; & clausa quidem (vt
ponit reus, & si punctum in eo versaretur, su-
per eo admittendus esset ad probandum) vt
solent

ſolent commiſſi ad aliquos teſtes audiendos, & *iuxta ſtatuta Cur. eccleſ. Prouinc. Mechlin.* tenentur mittere teſtimonia ad committentem, & clauſa quidem.

11. Quando iniuriandi animus præſumatur.

Ad iniuriam ſanè contumeliæ cauſa requiritur. *l. 1. D. de iniur.* & ad conuitium cœtus, & clamor, quaſi conuocium: *l. item 15. D. eod. §. ex his.* ſed & officij cauſa contumeliæ præſumptionem excludit: *d. l. 15. §. neque.* ſic & profeſſio Aſtrologum excuſat, qui aliquem furem dixerit; quamuis falsò: *d. l. 15. §. Aſtrologus.*

12. Excuſat cauſæ officij, profeſſionis.

quanto magis ſacerdos, parochus, per multos annos innocenter viuens parochianæ ſuæ extrema mandata, etſi dura, dum falſa non probantur, executus, extra noxam cenſendus eſt? is *qui iure publico vtitur*, inquit Vlpian. *in l. 13. D. eod. non videtur iniuria facienda cauſâ hoc agere*: iuris enim executio non habet iniuriam: & quæ iure magiſtratus fiunt ad iniuriarum actionem non pertinent. inde & natum vt pro

13. Et pro Iudice, & qui officio ſuo fungitur, præſumitur.

Iudice, pro eius ſententia, pro geſtis ab eo præſumatur, donec iniquitas probetur. ſuo ſanè modo parochus ſacerdos iudex eſt, pro eoque adeo, eiuſque geſtis, ac dictis præſumendum eſt: præſertim circa ſecreta conſcientiarum, ad quarum exonerationem moribundi ſolent arcana ſua ei fidere, deponere, mandare, quæ ipſi pandere noluerunt, cùm nondum mortalem verecundiam exuerunt. muneris ratio iniquam præſumptionem auertit à Iudice, qui in

14. Tametsi res ſit durior.

carcerem duci iuſſerit: *d. l. 13. verſ. ſi quis.* qui ſeruum honorem, & ornamenta Iudicis attentantem, loris ruperit: *l. 15. §. adiicitur.* qui lectos in via conſciderit: *l. lectos de per. & com. rei vend.* qui aduersùs imperio reſiſtentem violentius quid fecerit: *l. 29. §. fin. D. ad leg. Aquil.* qui menſuras fregerit: *l. item quæritur. § ſi menſuras. D. locati.* aliaque ſunt exempla in iure noſtro ſexcenta, vbi ratio muneris iniquam præſumptionem, quam alioquin res geſta ingereret, excludit. officium teſtis publicum, vt diximus, & ipſum tutatur, quæ & parochum ſacerdotem commiſſa à morientibus reuelantem extra

15. Adeoque & pro parocho.

cogitationem iniuriæ conſtituunt, ex ſimilitudine rationis; ſaltem donec accuſator improbitatis eum conuicerit. *arg. l. 3. D. quod metus.*

Nunc igitur poſito etiam quod vitrico inſuper, & filiabus actoris ſororibus intereſſe habentibus, reus reuelaſſet commiſſa, non deprehenderetur dolus: aut animus conuitiandi; vti

16. Quamuis etiam intereſſe habentibus reuelaſſet.

nec teſtis ſpontaneus ideo in dolo eſſe, & maligno animo, vel iniuriarum teneri cenſetur. id tantùm ſpontanea ſui oblatio facit, vt minoris fiat teſtimonium; ſicut & teſtimonium ſingulare vnius, quod etſi nihili fieret, non tamen continuò falſum eſſet; ſed pro teſte præſumitur ſemper, & allegatnti contrarium incumbit probatio. *Farinac. vbi ſupra & ab eo citati.*

17. Quamuis reuelationem reuelatam non probet. ſed ea aliunde conſtare debeat.

Neque contra hæc facere poteſt *conſ. 62.* Egberti Leonini. etenim diſputat Leoninus tantùm, an parocho tribuenda ſit fides plena, quoad dictum à ſe; quod aſſeruit Lapus *allegat. 94. Bero. q. 12.* alijque; & ibi in iudicando magiſtratus Antuerpienſis ſecutus fuerat; negat ipſe; ſcilicet vt ex eius relatu alius condemnari queat; ſed non dicit ne quidem parocho quoad ſe credi, vt extra cauſam, actionemque iniuriæ conſtituatur, quod diximus ſupra, niſi actor & falſum eſſe contra probauerit mandatum, & animum doloſum, quod hîc quæritur. Sic enim ipſemet Leoninus ait in hypotheſi ſua non agi ad excuſationem ſolius ſacerdotis, in qua loquantur alij ſcriptores; ſed de mandato & commiſſione famoſæ reſtitutionis, faciendæ in maxima quantitate, & in præiudicium alterius, quàm ipſius ſacerdotis; *ita*, inquit, *vt ipſa facti qualitas, & terminorum diuerſitas prædictam deciſionem remoueat.* præterquam quod qualitas parochi ex actis ibi deprehenſa, ſibi contrarij in binis iuratis teſtimonijs, cum pluribus alijs vitijs latè à Leonino deſcriptis, à *§. nam licet ab ijs.* reſponſum Leonini à præſenti controuerſia longè ſeponat. vbi & *in §. quibus accedit*, refert Leoninus in actis iſtis probatam fuiſſe falſitatem mandati defunctæ per modum, quem ſupra nos exegimus.

Itaque cùm nihil omnium, quæ in lite latè differuntur, theſim noſtram (quod ſcilicet ſacerdos iuſſus à defuncto quippiam reuelare, non teneatur iniuriarum) mutet, neque aliæ circumſtantiæ allegatæ ſint, quæ dolum, conuiciandi animum, vel falſitatem arguant: imò multa pro reo allata, veriſimilem faciunt eius reuelationem; nam præexiſtens fama etiam iuuat, quæ alias liberat à doli ſuſpicione: *l. miles. §. mulier. D. de adult.* ſacerdos ſit, paſtor ſit, numquam actoris inimicus fuerit, bonæ & innocentis vitæ per annos plurimos, non niſi iuſſus dixerit, non niſi vitrico & filiabus dixiſſe arguatur; (non lubricæ linguæ petulantia, in cœtu, ſed) & quibus ipſis etiam durum fuerit vxorium, & maternum dedecus audire, & per illius allegandam infamiam debere ius ſuum proſequi; nihil in reo arguitur, quod à reſolutione prædictæ theſeos abducat, & quin ideo pro eius abſolutione pronuntietur.

CONSVLTATIO III.

In iniurijs verbalibus palinodia, an & quando ſufficiat? aut illa excuſentur ob iracundiam, &c.

GReta dixit matrem Nicolai multos iam annos in ignibus poſt mortem purgari, ob commiſſum in vita furtum, ideoque eius domum per lemures inquietam reddi. Nicolaus dum Gretæ maritum monet, vt vxorem compeſcat, improuiſa ea mox aſtitit: cui ille; apage hinc ſaga; hinc iurgia: vocat Greta Nicolaum in ius: hic ſubitum motum calorem iracundiæ, iuſtum dolorem accuſat, negat adfuiſſe animi iudicium, vel iniuriandi animum, ratum eſſe nolle, quod dictum eſt:

coque modo palinodiam offerre: illa solemnem reuocationem, & probri æstimationem exigit; negat ille plus deberi: inter contestandum etiam eò res deuenit, sub protestatione de non iniuriando, vt Nicolaus alleget veritatem obiecti criminis, cuius notitia reipub. expediat, ab iniuria excusare: *iuxta l. si non conuitij. C. de iniur.* quamquam Couuar. *lib. 1. variar. c. 11. n. 6.* neget omninò culpâ vacare, si iniuriandi animus adsit, tametsi Fachin. *& ab eo citati controuers. lib. 9. cap.* 10. in diuersas sententias ierint. Sed hic articulus in hac causa cessat, quod veritas huius criminis probata non sit; sed tantùm quædam; quæ vulgarem credulitatem excusant: restat tantùm quærendum an iniuria excusationem habeat ob circumstantias; & si non habeat, an sufficiat oblata declaratio? fauet *l. illud. D. de iniur. l. diuus. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. qui cum maior. §. si libert. D. de bonis libert.* *ignoscendum est*, inquit, *ei, si vlcisci se voluit prouocatus*, *Gail. obs. lib. 2. obs.* 100. & inconsultus calor calumniæ vitio caret. *c. si quem. §. notandum in fin. 2. q. 3. l. 1. §. arietes. D. si quadrupes paup. fecis. dic. Mainer. ad l. quicquid de reg. iur. Caualcan. lib. 1. de delictis. decis.* 16. sed obstat, quod prouocatio ad iram, & conuitium non sit eiusdem generis iniuria, cum ea qua Greta saga appellata est; ideoque non tollatur actio, sed vtrimque exsurgat diuersa: *Mynsing. cent. 5. obs.* 17. sed id non valde obstat; quia naturaliter, quod Greta dixit, sciri non potest: ergo vel iniuriosum valde mendacium dicit, vel sancta, aut saga est, adeoque reducuntur hæc ad idem genus.

Perseuerantiam in ijs, quæ dicta sunt, requirit glos. *in d. l. si non conuitij, & expreßius in l. quicquid calore* 48. *D. de reg. iur. Gail. vbi supra n. 2. Ferrar. ad d. l. quicquid.* Annæus Rober. *rer. iur. lib. 4. c.* 12. palinodia siue oblata declaratione, qua reus conuitium dictum esse nolit, iniuriam extingui, atque ita iudicatum ait. arresta etiam duo refert Papon, *de iniur. verbal. arr.* 15. 16. fauet *l. 1. C. de crimine stellionatus in verb. securitati tua consulere poteris, si oblato omnibus debito.* offertur hic palinodia; & generatim euitat condemnationem, qui debitum ante sententiam offert. contra Imbert. *inst. forens. lib. 1. c. 3. in gloss. verb. restitutio, litera*, D. sed expensas litis atque probri æstimationem offerri debere, atque ita iudicatum asserit, quasi non integrum debitum offeratur per solam reuocationem: Mainer. *ad d. l. quicquid.* non absolui, sed leuius puniri reuocantem: Clar. *§. fin. §. iniuria. n. 16. Aufrer. decis.* 409. *Magon. in decis. Lucen. decis.* 100. *n.* 36. 37. *Baiard. ad Clarum §. iniuria. n.* 60. verùm Faber *in d. l. si non conuitij*, in ijs quæ sine detrimento partis reuocari possunt, reuocatione crimen elui, vt in repudio misso, secus in alijs; & benè; quare si omne damnum palinodia sola reuocari possit; cessat probri æstimatio: si non potest; non cessat. si quem mox ab illata iniuria pœnitet, & ita reuocationem offert, cessat actio: si contumax perstiiit, & expensas fecit actor, antequam reus ad reuocationem offerendam descenderit; debebuntur expensæ, & offerri illæ etiam debebunt, vt absoluatur reus: *Auth. contra C. de non num. pecun.* in integrum enim omnia restitui debent, vt in nullo damno per iniuriam dato hæreat iniuriam passus. nec aliter intelligi potest, vel dictum non esse, qui non omnia quæ potest aufert simul irrogata. Quare hæc quæstio in iniurijs realibus locum non habet, quia dolor pulsati verbis non aufertur, sed æstimatione.

De excess. Prælat.

CONSVLTATIO I.

Dignitati tenui curam animarum habenti, an poßit vniri præbenda collegiata?

QVoniam Concil. *Trident. s. 21. c. 5.* permittit beneficijs curam animarum habentibus per aliorum beneficiorum simplicium vnionem de competentiori dote prouideri, supposito quòd dignitas, de qua agitur, habeat curam animarum annexam, consequenter si per præbendam tenuem vnitam competentia arbitrio Ordinarij nondum sit facta congrua, videtur posse vniri altera, disiuncta tamen prius tenuiori. cuius seiunctionis æquè iusta ratio est, vt, dato ei altero possessore, ecclesia suorum ministrorum numero minus fraudetur: supposito iterum quod altera præbenda nulla cura, aut alia qualitate sit affecta, quæ eam eximat à numero simplicium beneficiorum. Et quamquam hæc ab Ordinario fieri possint authoritate *c. sicut vnire. X. de excess. Prælat.* ex causa *d. c. 5. s. 21. Trid.* probata; nihilominus securius foret ab ipsa Sede Apostolica impetrare: ne quis forsan aduersarius iure deuoluto, seu aliàs Romæ impetret. quoniam hodie Trid. *s. 25. c. 13.* tenui Episcopatui non permittit prouideri per vnionem dignitatum, canonicatuum, & præbendarum; vnde non videtur magis id recipiendum in alia dignitate: & *s. 24. c. 15.* permittitur Episcopis prouidere tenuibus præbendis, per simplicium beneficiorum vnionem: vbi pro numero distinguitur inter præbendas & beneficia simplicia. Ita tamen idem *c. 15.* permittit suppressionem aliquarum præbendarum, vt alijs prouideatur; sic vt dignitati ecclesiæ dotatio valeat respondere; & sustinendo decenti gradui pro locorum & personarum qualitate sufficere. & *d. c. 5. s. 21.* curatorum & non curatorum vnionem permittit pro subleuanda paupertate curati: & *s. 25. c. 13.* in omnibus parochialibus indistinctè vniones beneficiorum permittit ex eadem causa; dummodo non regularium: quæ exceptio in reliquis firmare regulam videtur: & *d. c. sicut vnire* facultatem vnionum multò generaliorem facit: vt *d. c. 13.*

s. 25.

s. 25. in Episcopis loquens extra suum casum videri possit non extendendum contra alios claros textus; nihilominus quia causa prohibitionis non videtur diuersa in vtroque casu vnionis pro subleuanda paupertate episcopatus & alterius dignitatis, rem totam numerique imminutionem securiorem faciet accessio authoritatis Apostol.

CONSVLTATIO II.

Vnio monastici hospitalis Seminario facta irrita est.

IN pago de P. olim fuit hospitale aduenis, & peregrenis constructum: quod simul cœnobium erat monialium, vt in vicinis passim ciuitatibus. Exusto deinde quodam altero monasterio Ordinis exempti S. Augustini regularium, moniales huius translatæ sunt ad illud prius, & deinceps gubernatæ à Confessoribus eiusdem Ordinis canonicorum regularium; superuenientibus turbis totum hospitale seu cœnobium, excepto templo, solo æquatum est; moniales omnes fugatæ? Ordinarius loci multis pòst annis residuis monialibus curauit prouideri, & fortè de earum consensu, quod nescitur, non vocatis alijs quorum interest, superioribus videlicet Can. reg. S. August. vel Domino loci, aut populo (qui magnum patiuntur præiudicium, cùm nunc in eorum humeros incumbat onus aduenarum, & peregrinorum pauperum) seminario suo incorporauit. vnde extincto conuentu cultus diuinus horarum canonicarum, atque alius omnis regularis ibi sublatus est, & hospitalitas imminuta.

Quæritur

An huiusmodi incorporatio subsistere, & effectum sortiri deinceps debeat?

Episcopum regularia etiam loca vnire posse, decisum habemus à Cælest. III. *in c. sicut. X. de exces. pral.* Clemen. V. *in Clem.* 1. §. *adhac de statu monach.* Et valde fauet causæ Ordinarij Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 18. permittens beneficia simplicia, cuiuscumque qualitatis vel dignitatis fuerint, per Ordinarios Seminario incorporari. nihilominus statuendum est prædictam vnionem non subsistere pluribus ex causis.

1. Vniones irritæ factæ non vocatis vocandis.

Primùm defectu formæ; vtpotè factam non vocatis vocandis. vnde dicit Rebuffus *in prax. benef. de vnion. gloss.* 9. vnio facta non vocatis vocandis, & sine causæ cognitione est ipso iure nulla. vt in Reg. *Cancel. de vnion.* quia actus omissa forma conceptus non valet. *cap. cum dilecta de rescriptis. l. cum hi.* §. *si prætor. D. de transact.* vnde etiam Concilium Tridentinum de eiusmodi vnionibus *sess.* 7. *c.* 6. ita statuit; *quæ deinceps ad cuiusuis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis coram loci Ordinario, vocatis quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit; per surreptionem obtentæ præsumantur: ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omninò careant.*

2. Exemptorũ ob Ordinarijs, nisi de omnium consensu.

Secundo defectu potestatis in vniente, quippe cum qualiscumque fuerit olim status cœnobij, tamen post translationem alterius monasterij exempti, quod retenta regula, habitu, Confessore, & superioribus suis eo concessit, statum immutauit, & exemptum reddidit: exempta autem Episcopus vnire non potest: vtpotè extra iurisdictionem suam posita: nisi forte de omnium consensu, qui in eis ius habent. *Zabarel. in d.* §. *adhac n.* 2. vnde (quamuis nimis generaliter) Azorius *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 28. *q.* 18. respondet hodie ad Episcopum non spectare monasteria vnire.

3. Et monasteriorum per Reg. 12. Canc. & Trident.

Insuper Reg. *Cancel.* 12. reuocatoria vnionum omnibus vnionibus aduersatur, quæ non fiunt authoritate Concilij Tridentini; adeoque & monasteriorum; & Reg. 12. *Cancell.* vniones incorporationes aut suppressiones Ordinarijs nullibi concedit; & in grauibus etiam causis prohibet. *s.* 24. *c.* 13. §. *interim & seq.* neque monasteria comprehenduntur sub beneficijs simplicibus, quæ Concilium permittit vniri Seminaria, vt mox dicetur.

4. Et hospitalium.

Quod si consideremus antiquum istius loci statum, occurrit Clementina *quia contingit. de relig. domib.* quæ soli Papæ reseruat hospitalium immutationem.

Quæ eo magis in hoc casu obtinet, quod Dominus loci & populus non consenserint in vnionem, ex qua in illos tantùm præiudicium emersit, vt supra dictum. numquam autem ea ius sustinet, ex quibus alijs præiudicium paratur. *Instit. de his qui sui. in verb. nec cuiquam hominum ius suum detrahi, & quæ ibi, & passim scribuntur.*

Denique defectus causæ huic incorporationi aduersatur. quamuis enim ea in re summum fauorem obtineant Seminaria; non tamen eum, vt beneficia alia, quàm simplicia, incorporentur. qualis non est prioratus, habens conuentum regularium, & proprium parochum, seu patrem confessorem, & hospitale; quod vel solum extra regulas beneficiorum simplicium casum ponit.

Præter quæ omnia etiam Concilium Trid. in ijs beneficijs, quæ vniri permittit, præscribit; vt sine cultus diuini præiudicio applicatio ea fiat. & ita generaliter omnis vnio, annexiõ, & incorporatio fieri intelligitur, nec aliter potest; quàm vt cultus diuinus per eam non imminuatur; sed solitus ministrantium numerus retineatur, & consueta onera supportentur. quæ clausula & conuentum hîc, & totam hospitalitatem præseruat, vt in contrarium nec Ordinarius possit, nec Papa soleat disponere.

Præsertim considerato Concilio Trident. *s.* 7. *c. vltim. & s.* 25. *c.* 8. vbi in hospitalibus ad peregrinorum, senum, infirmorum, pauperumúe vsum præcipuè institutis præcipit omninò, vt impositum illis onus, officiumque administretur. ac demum ita addit: *Quod si hospitalia ad certum peregrinorum aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta,*

uta, nec in loco vbi sunt dicta hospitalia similes persona aut perpauca reperiantur; mandat adhuc vt fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco & tempore vtilior, conuertantur. Nihil autem cum hospitali, aut regulari obseruantia commune habet institutum Seminarij; minus rectè ergo in eius vsum hæc conuersa.

Quod igitur ad obiecta spectat, procedunt ea iure antiquo, & cùm exemptiones nondum inualuissent. aut etiam hodie in non exemptis inter se non cum alijs secularibus, aut non regularibus coniungendis: Concilium autem Trident. in beneficijs dumtaxat simplicibus.

Itaque resoluendum est, incorporationem & applicationem, de qua quæritur, non subsistere; & effectu suo carere debere. Cui conclusioni adstipulatur decisio *Cardin. Concil. Trid. Interp. quam refert Zerola in prax. p.2. v. translatio. his verb. translatio monasterij monialium, cui imminet scandalum, est facienda ad aliud monasterium eiusdem ordinis; nec redditus monasterij translati sunt applicandi Seminario; sed vniendi monasterio, in quod translatum fuit; licet aliunde non possit prouideri d. Seminario. sac. Congr. decl. 106. in meis.* hactenus ille.

CONSVLTATIO III.

Monasterio incorporato onera ex regula incumbentia in alterum non transeunt, sed fundata, & rebus imposita cum instituto huius compatibilia.

PRo dotatione Collegij Societatis IESV I. vnitum à Sede Apostol. & incorporatum est cœnobium monialium M. ab Iconoclastis dirutum. ea tamen conditione vt monialibus superstitibus alimenta præberentur. post annos viginti Dominus loci, & Communitas contendunt officia sacrorum, anniuersariorum, & similia ibi fieri debere. & clausulam vnionis allegant, vt *prioratus huiusmodi debitis non fraudetur obsequijs, sed eorum congruè supportentur onera consueta.* Rector Collegij credit nequaquam alligari se oneribus vllis, nisi quæ speciatim rebus aliquibus probentur imposita.

1\. Omninò resoluendum videtur non teneri vllatenus ad vlla omninò officia, quæ regula monialibus præscribebat. sunt enim illa personalia, & cum personis extinguuntur: *§. omnium. & ibi DD. instit. de action.* & cum regula supprimuntur. at verò si quæ bona eidem monasterio antiquitus relicta sunt cum eo onere, vt sacra aliqua seu anniuersaria quotidie, vel quotannis fierent, res illæ cum suis oneribus transiuerunt. *d. §. omnium. l. si conuenerit. §. si fundus. D. de pignor. act. l. via. §. si fundus. D. de seruitut. rust. præd.*

Enimuerò satis fieri istis oneribus intelligitur, si *congruè supportentur.* quæ dictio omnes huiusmodi controuersias ad iudicium boni viri reuocat & imprimis ad congruentiam Instituti, cui facta est incorporatio: id est, si sacra per moniales cantanda fuerunt, per Patres Societatis legantur. id enim congruit eorum instituto, qui cantu chorali non vtuntur; & tantisper illi cantus choralis repugnat. in vnionibus autem ea regula admissa est, vt per eas de- 2. rogatum ijs censeatur, quæ repugnantiam continent cum instituto eius, cui fit vnio. *Rebuf. in prax. benef. lib. 1. reg. de vnion. num. 13. gloss. 11. Caccialup. tract. de vn. art. 8. q. 16. per leg. vbi repugnantia. D. de reg. iur.*

Maximè autem hæc obtinent, quòd vnio de qua hic quæritur, ex eo genere sit, quam incorporationem vocant; quæ extinctionem vniti infert, & accessionem iurium, bonorum & prouentuum ei cui fit vnio. extinguitur enim ipsum monasterium, & superstites tantùm moniales ali iubentur; & reditus ipsi pro dote Collegio applicantur.

Cæterùm quod pro deuotione vel Statutis sui ordinis moniales quædam officia diuina 3. præter horas canonicas peregerint, nullam gignit actionem Domino loci, aut Communitati: quibus nullum aliàs ius, aut obligatio competit, *l. si certis annis. C. de pactis.* sed probare illi deberent obligationem, vnde nascatur actio, sine qua experiri non possunt; & onus rebus olim impositum. *glos. in l. sicuti. §. si quæratur in verbo possessoris. D. si seruitus vend. Bart. in l. adibus. C. de seruitut. l. actor. C. de probat.* seruitutes quippe & onera non præsumuntur; sed quæ à natura competit libertas. *l. altius. C. de seruit. l. cum eo. l. Imperatores. D. de seruit. vrb. præd.*

Quæ non præsumuntur, sed doceri debent.

Quinimo valde scrupulosè adscriptum deberet esse onus, vt translato monasterio nihilo- 4. minus in loco, vnde translatum est, expleri deberet. quippe translationes fiunt cum omnibus emolumentis, & oneribus prioribus ecclesijs impositis: vt loquitur Conc. Trid. *s. 21. c. 7.* & eò migrant quò personæ: & explentur vbi illæ imposterum degunt: nisi ecclesiæ sint parochiales, quæ vniantur, in quibus Vicarium statui oportet. *c. exstirpanda §. 1. c. exposuisti. X. de præb. & dignit.* quia vna non migrat plebs, quæ intra suam sphæram, vti glebæ affixa, versari debet, ibidemque curari.

Ex rigidè si in antiquo loco exigantur.

Quæ cùm ita sint, censendum est non vlterius, quàm quando moniales intra vrbes vel oppida frequentia reducuntur, *iuxta c. 5. s. 25. de regular. Concil. Trid.* vel destructæ ecclesiæ, quæ reparari non possunt, transferuntur: *iuxta d. c. 7. s. 21.* ex clausula huius incorporationis Collegium prædictum obligari quoad onera realia; personalibus exstinctis, & in Societatis propria transmutatis.

CONSVLTATIO IV.

Ob paupertatem parochiales possunt vniri per Ordinarium.

QVin Episcopus habeat potestatem ecclesias curatas alijs vniendi, nihil est dubitandum in casu paupertatis, & cæteris à iure permissis: *ob decisionem Concil. Trid. s. 25. c. 5. de reformat. & Concily Prouinc. Mechl. 1609. à Sede Apostol. approbati tit. 17. c. 3.* quin & paupertas hîc in facto proposita huiusmodi sit, vt huic dispositioni sufficiat: sed & insuper spectare ad eam, de qua ibidem Concilium agit subsequenter, *c. 7. parochiales*, inquit, *ecclesias etiamsi iuris patronatus sint, collapsas refici & instaurari* (Episcopi) *procurent.* & infra; *quod si*, inquit, *nimia egestate omnes laborent, ad matrices seu ad viciniores transferantur, cum facultate tam dictas parochiales, quàm alias ecclesias dirutas in profanos vsus non sordidos, erecta tamen ibi cruce, conuertendi.*

1\. Et ob nimiam transferri.

Cùm ergo ecclesia S. B. iuxta B. euersa funditus sit, fine spe aut verisimilitudine vllius restaurationis; sequitur, omnia quæ ad eam pertinuerunt transferenda esse ad matricem, aut viciniorem. huc vtique (quamuis fortè esset in ciuitate B. matrix) ob populi necessitatem, qui nocturno tempore clausis vrbis portis administrationem sacramentorum durantibus bellis accipere non potest, nisi ab aliquo presbyterorure degente: vicinior autem est ecclesia S. A. ad hanc ergo omnia quæ fuerunt ecclesiæ S. B. transferenda sunt.

2\. Et parochia ad certam parochiam vicinam.

Et sanè mirum est parochiali ecclesiâ B. destructâ parochianos non fuisse dimissos ad certam aliquam aliam ecclesiam vbi obseruari & nosci vultus pecorum à suo pastore possint, & commodè administrari; si tam studiosè Concil. Trident. *s. 24. c. 13. de reform. in ijs quoq; ciuitatibus ac locis, ubi parochiales ecclesia certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum quem regant, sed promiscuè petentibus sacramenta administrant, mandat Episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, vt distincto populo in certas propriasq; parochias vnicuique suum perpetuum, peculiaremq; parochum assignent: qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licitè sacramenta suscipiant, aut alio vtiliori modo, prout loci qualitas exegerit, prouideant: idemq; in ijs ciuitatibus ac locis, vbi nulla sunt parochiales, quamprimum fieri curent. non obstantibus quibuscumque priuilegijs, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.*

Itaque cùm hîc nulla iam sit parochialis ecclesia S. B. non potest sine scrupulo diutius permitti vagari populus; sed transferendus est ad viciniorem, vbi cognosci valeat, & ab illius parocho solo sacramenta legitimè suscipere.

3\. Quamuis hæc sit iuris patronatus.

Eaque ratio tanti est, vt in considerationem vocari non debeat qualis fuerit ecclesia destructa, qualis ecclesia vicinior, ad quam sit translatio; libera, an patrono obnoxia. quasi ob *c. 9. s. 25. de reform. Concil. Trid.* liberæ patronatis iungi non possint. §. *insuper*. vbi accessiones per viam vnionis factæ de beneficijs liberis ad patronata irritantur. quia ea ratio inferior cedit superiori, quam proponit *d. c. 13.* scilicet procuratio animarum, & tutior earum salus. siquidem salus populi suprema lex est. sed & *d. c. 7. s. 21.* loquitur in ecclesijs etiam ijs, quæ sunt iuris patronatus, atque in illis obtinet illius dispositio translationem iniungens. quamquam & *d. c. 9. s. 25.* maximè obtinet in patronatu laico. vt patet in illa exceptione, quæ proponitur verbis, *exceptis alijs, qua ad Imperatorem & Reges, seu regna possidentes aliosq; sublimes, ac supremos Principes iura imperij in dominijs suis habentes, pertinent*, &c. tametsi *in versicul. patroni autem*, ad ecclesiasticos patronatus porrigitur, cùm agit de administrandis fructibus, in quo solét peccare ecclesiastici. & verò principalis intentio *d. c. 9.* est restringere iura patronatuum intra casus fundationis, ac dotationis, legitimis monumentis, vel multiplicatis vltra memoriam hominum, & effectum sortitis præsentationibus probanda: quæ tamen nec praxis recepit in patronatibus ecclesiasticis, tametsi ad eos non pertineat reseruatio facta per literas Regentis Margaretæ Concilij Trid. in Belgio admissiuas, sed ad patronatus tantùm Regis & vasallorum, vtique vt talium, laicos. Quin etiam translatio facienda, vt diximus, magis ad extinctionem pertinet dirutâ ecclesiâ parochiali, eiusque fundo in vsus profanos verso, quàm ad vnionem; quæ esset duarum simul parochialium manentium: ideoque extincta diruta ecclesia S. B. plana via eius quondam populus transferendus seu asscribendus est viciniori ecclesiæ S. A. cum suis decimis & prouentibus ecclesiasticis. quâ extinctione consideratâ, non peccaretur contra *d. c. 9. s. 25.*

4\. Maximè ecclesiastici.

5\. Præsertim si translata extinguatur.

6\. Vel super alterius collationibus concordia ineatur.

Vel, si quis aliquem scrupulus mouet, iniri potest & ea via, vt tertia vel alterna vice Episcopus, alia patronus collationem habeat, vt tam patronatum libero, quàm contrà beneficium coniunctum censeatur, nec in seruitutem datum, quando Episcopus iura in vtroque non minus potenter, quàm olim etsi alio modo, exercebit. vt & generatim beneficia patronatus ecclesiastici, quàm laici plenius ecclesiæ parent. vt patet *in Reg. 8. Cancell.* vbi illa, non hæc menses sortiuntur, alijsque multis modis. sed & hoc considerandum quod quantum vnum beneficium patrono subiicitur, tantum alterum liberatur. qua via vnionem admitti posse decisum ex Sellio refert Barbosa *in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 9. n. 86.* sed & maximè intentio Concilij ibi est ne meliorentur augeanturque conditiones patronorum; quod hîc non fit. denique *d. c. 9. sub fin.* disertè nouos patronatus admittit, ex beneficiorum euidenti vtilitate aut necessitate. quæ vtraque in hoc casu concurrit.

Sed neque ecclesia S. A. propriè patronata est, sed magis Abbas S. A. primitiuus est illius

lius pastor per vnionem altaris, & decimarum olim mensæ suæ conuentusue factam. vt non obstet *d.c.9.* quod tamquam noui iuris in proprijs terminis, & stricto patronatu est coarctandum.

Quibus omnibus attentis videtur non tantùm posse, sed & debere transferri populum cum omnibus vt supra prouentibus à loco quodam S.B. ad parochialem ecclesiæ S.A. viciniorem ab Ordinario loci.

7. *Etiam Sede vacante.* Quod si cui nunc Sede vacante id scrupulosum videtur, *ob titulum Sede vacante vt nihil innouetur*, vt non tantùm collationes, sed & vniones quæ perpetuæ sunt alienationes faciendæ non videntur; tamen meminerit decretum esse ea, quæ necessariò facienda sunt, Sede vacante fieri posse: vt etsi collatio prohibita sit; non tamen institutio præsentati *Cucchus inst. maior. l.1. t.9. n.36.* quia ea est necessaria. sicut est & hæc translatio, vt supra diximus, & loquitur Conc. *d.c.7.* præceptiuè, quod omninò obligat. non autem in arbitrio tantùm ponit Ordinarij. saltem non est dubitandum, quin Vicariatus Sede vacante id facere possit. Azor. *inst. mor. p.2. l.6. c.28. & permulti quos citat Barbosa in Collect. DD. ad Conc. Trid. s.7. c.7. n.16. & ad c.5. s.21. n.2.* vt per prouisionem saltem ordinet, valde suadere videtur *c.3. t.17. Conc. Prouinc. Mechl. 1607.*

CONSVLTATIO V.

Beneficio curato nominationi Regiæ subiecto liberum simplex, vt pro dote necessaria, potest vniri, cùm alia ratio non suppetit?

PRohibet Conc. Trid. *s.25. c.9. §. insuper accessiones*, beneficia libera vniri beneficijs, etiam dignitatibus, iuri patronatus subiectis, & ad cuiuscumque instantiam factas accessiones irritat.

Enimuero loquitur *d. §. insuper* in patronatu propriè dicto, ita enim sunt accipienda semper verba nouæ legis vetus ius corrigentis: adeoque non obtinere dicendum est in Indulto, quod habet Rex Hispaniæ, Belgij Princeps, quoad nominationem omnium primarum dignitatum, adeoque si dignitas, de qua quæritur, confertur à Principe in vim huiusmodi Indulti, non fundationis, aut dotationis, vt si fortè ante huiusmodi Indultum, quale Carol. V. primus obtinuit, non contulerit; dicendum est Concilium Trident. huiusmodi vnioni non obstare.

Quod si quis obiecerit Concilium Trid. *d. c.9. §. reliqui*, etiam loqui de priuilegijs concessis, & quocumque iure nominandi, præsentandi, eligendi; respondendum erit videri eam periodum pridem ante dictum §. *insuper* esse finitam, pluraque alia alterius generis interiecta, adeoque sensum & interpretationem *d. §. insuper* non afficere, sed eum §. ex regulis iuris communis, prout sonat, esse accipiendum. quod si cui id displicuerit, vlterius responderi potest *d. §. reliqui* excipere supremos Principes ius patronatus habentes: quare cùm dignitas, de qua quæritur, intelligatur conferri à Rege, vt Comite Flandriæ, quamuis id foret ex priuilegio, & Indulto; tamquam supremus Princeps excipietur à dispositione Concilij, poteritque dignitati ad eius prouisionem ex Indulto spectanti fieri accessio beneficij liberi. Denique Trident. accipiendum est de priuilegio aut iure nominandi reali seu perpetuo; at Indultum hoc fuit personale cum personis extinctum, & sæpè longa mora interuenit antequam personæ successoris concedatur.

Porrò tametsi prohibitio Concilij videretur militare, tamen dum concurreret ratio *c.5. s.21.* vt curato beneficio aut dignitati prouideri oporteret, si quidem communes regulas sequeremur, dicendum foret *d. c.5.* generalem permissionem restringendam esse per specialem prohibitionem *d. c.9.* sed in concursu causarum expendendum est quę debeat præualere. Itaque cùm de curato competenter dotando hinc quæritur, inde de beneficio libero non coniungendo patronatui subiecto; ponderandum est an libertas illa beneficij, an animarum cura, quæ sine congrua dote sustineri, & illa aliunde haberi non potest, præcellere debeat: & sine dubio locus est legi, *salus populi suprema lex esto:* quod eò spectat, præualet minoribus causis. *vt sup. Cons. 4. in simili diximus.* vnde multis in locis pastoratibus iuris patronatus præsertim ecclesiastici, non competenter dotatis beneficia libera, dum alia non suppetunt, ad dotem congruam sunt vnita.

CONSVLTATIO VI.

Vnio vt præbendis tenuibus loci insignis fieri possit, & qui dicantur insignes?

NOn est dubium quin diuersis ex causis locus, ciuitas, vel ecclesia dicatur insignis. quas tractant D.D. *in c. statutum. de rescript. in 6 atque alibi passim.* causæ sanè, ob quas ecclesia, oppidum, & territorium T. dicatur insigne, plures omninò sunt. generatim Nauarrus *cons. 1. de verb. signif.* dici ait quidpiam insigne, quod præ alijs sui ordinis habet aliquid præcipuum. iuxta illud Virgilij 4. Æneidos: 1. *Locus aut ecclesia quæ insignis?*

——*Ostroq; insignis, & auro.*

Porrò quæ alijs sui ordinis plurima habet præcipua ecclesia, oppidum, & territorium T. quæ mutuis radijs idcirco magis inclarescunt, vt ecclesia ab oppido, & territorio; & hæc ab illâ dici possint insignia. Enimuerò Menochius *de arbit. cas.158.* ad Iudicis arbitrium remittit, quis locus, aut ecclesia pro insigni sit habenda, *post glos. & alios quos citat*, Nauarrus autem *post Ioan. monach.* insignem locum 2. *Quæ aliquid præcipuum habet.* 3. *Ex arbitrio Iudicis?*

4. Æstimatio populi: locum eum esse etiam censendum ait n. 4. qui vulgò pro tali reputatur.

5. Magis Principis: Id vt verum sit, multo maximè obtineat oportet, si & à Principibus pro tali habeatur: à quibus fluit omnis honor, nobilitas, atque existimatio: iuxta illud Ester. c. 6. *sic honorabitur, quemcumq; voluerit Rex honorare.*

6. Præcipua qualia? Atqui oppidum hoc T. iure priuilegijsque vrbis donatum est; amplâ iurisdictione, territorioque, municipia plura pagosque complectente; 7. Loci: syluaticâ etiam & falconariâ iurisdictione, ac annuis nundinis. in delicijs à Principibus habitum fuit, castro & habitatione nobilitatum, in dotem ac filialem portionem non semel datum liberis Ducum; quin & ab ipso Cæsare Carolo V. sorori viduæ Regis Hungarorum: quæ iuxta regios titulos solita fuerit scribere se Dominam de T. quæ nota est summæ dignitatis. ob quam tam seriò Ordines Brabantiæ inter primos articulos à Duce suo stipulantur, quod iuxta alios titulos geret titulum Ducis Lotharingiæ, & Brabantiæ: quod summè Regium est. quasi indiuidui videantur Princeps & sua prouincia: cuius hæc ideo radijs illustretur; dum illi dignatur nomenque decusque quasi communicare. vt dicere nemo possit summoperè honorabilem nõ esse, quem sic Rex aut Regina *voluerit honorare.*

A Principibus fluxit existimatio habita apud Ordines, ad quorum comitia soleat olim vocari inter ciuitates, quarum cum primarijs fœdera iniit, tabulas publicas prouinciæ cum alijs signauit, quod T. Prætor post metropolitanos reliquorum Brabantiæ est tertius: denique à frequentia municipum; ob quam Nauarrus *d. cons.* 1. Fonsecam insignem facit, quod ibi numerarentur plus minus octingenti; at porrò T. præter Beginagij & xenodochij, regularium de C. secularium que canonicorum Collegia municipum habet circiter millia quatuor: Porrò principalis qualitas, inquit Barbosa *in Collect. ad Conc. Trid. s.* 5. *c.* 1. *n.* 18. quæ locum insignem reddit, est numerus habitatorum. *Bonifac. de Vitalin. in Clem. grauis n.* 56. *de sent. excom. Nauar. cons.* 1. *de verb. signif.*

8. Ecclesiæ: Nunc ad propria insignia ecclesiæ veniamus; videamusque quid præcipuum habeat præ alijs sui ordinis; vtique collegiatis: primò quod fundata atque aucta sit à Ducissis Brabantiæ, quod certo modo exempta dicatur à iurisdictione Ordinariorum in sua erectione, eaque exemptio à Sede Apost. confirmata: quod alijs vicinis insignibus ecclesijs collegiatis fœdere iuncta, eoque à Sede Apost. itidem confirmato; quæ & firmarit illius libertates, immunitates, priuilegia, concessiones; quod frequentiam cleri habeat; quod ea existimatione sit, non tantùm apud Brabantos atque Belgas, sed etiam exteros: vt Guiccardinum hominem Italum: qui *in descriptione Belgij in Antuerpia* ita ait; *primarium locum & dignitatem inter municipia Brabantina: Collegium ibidem canonicorum D. Petri locuples valde, & celebre.* sed, quod de opibus ait, per temporum iniuriam est valde imminutum.

Sed porrò rectè Menoch. *vbi sup. in fin. insignitatem*, ait, *iuxta decisionem Rota Romana ex* Concilio *Tridentino spectandam esse ex subiecta materia*: ideoque omissis ijs, quæ tractantur à *citatis apud Barbos. vbi supra, & ad s.* 24. *c.* 12. *n.* 64. *& c.* 15. *n.* 2. videamus ad effectum *d. c.* 15. 9. Insignia sumenda ex subiecta materia.
s. 24. an non sit habenda pro insigni ecclesia 10. Ad effectum c. 15. s. 25. Trident.
T. & dicendum est omninò esse. Agit Tridentinum *ibi*, vt prouideatur decenti canonicorum gradui, pro loci, & personarum qualitate; liceatque beneficia simplicia vnire, quæ sustinendo illi sufficiant. semper enim est solicita ecclesia, ne qui ordinentur, qui mendicare, aut sordere debeant. qui ergo sunt collegiatæ ecclesiæ T. canonici, inter aulicum splendorem, qui aliquando eò redire potest, sedatis turbis bellicis, minimè debent sordere; canonici à Ducibus fundati in ecclesia & aula patronali, cùm ibi conspici opus est, non debent apparere pannosi; vili, aut syluestri habitu deformes; sed ducali fundationi respondentes: vt & ecclesia insignis, & canonici præ alijs, talibus notis non illustratis, emineant.

Accedit onus hospitalitatis, quod ex annuis nundinis, & hebdomadarijs, & commeatu ad alias mercimonijs nobiles vrbes, multorumque confluxu quotidie incumbit, aliudque tam pace ab Aulicis, quàm bello à militaribus hospitibus semper imminet. quæ de causa nundinarum à Pontificibus Romanis Indultum obtinuisse Capitulum Antuerpiense, vt plura possit beneficia obtinere, illudque etiamnum suas vires habere diximus, *in Iur. Pont. nou. anal. tit. de cler. non resid. num.* 4.

Itaque ad effectum *d. c.* 15. *s.* 24. *Concilij Trid.* censeo omninò ecclesiam collegiatam T. habendam esse pro insigni, vt canonicis insufficienter præbendatis, aliqua beneficia simplicia vniri possint.

Dixi simplicia vniri: non præbendas supprimi: quia isti secundo remedio loco non facit Concilium, nisi cùm tot superessent præbendæ, quæ diuino cultui celebrando non tantùm, sed & dignitati ecclesiæ commodè valeant respondere; quod hic non esset. quia etsi duodecim sint præbendæ, tamen pro dignitate insignis loci non posse minui videntur: quod ad arbitrium Ordinarij spectat: vt & ne per vnionem nimis multæ subtrahantur officio diuino psallentium personæ; ac denique iudicium tenuitatis præbendæ. etsi plures regulas tradat Moneta *de commutat. vlt. volunt. c.* 12. *n.* 255. *& seqq.* 11. Vt vniantur simplicia, non supprimantur præbendæ, vbi frequentes satis non remanerent.

Dixi canonicis præbendatis: quia fieri vnionem præbendis, non autem posse mensæ capitulari, Gonzales *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 37. *n.* 25. decisum ait, & citati *à Barbos. in Collect. ad Concil. Trid. s.* 24. *c.* 15. *vt & nos tetigimus in Iur. pont. nou. anal. de excess. Prælat. n.* 4. vt vocabulum *ijs vnire* referatur ad præbendas. quamuis & distributionibus fieri possit, si sint tenues; ad mentem Concil. Trid. *s.* 21. *c.* 5. *s.* 22. *c.* 3. *V. supra de reg. c.* 17. sed quod aiunt illi singulorum præbendis singula beneficia vnienda, non vnum aut plura omnibus indistinctè, non omninò euincitur; nam etsi hæc verba *pro loci* 12. Vnio fiat præbendis. 13. Non omnibus & singulis.

&

& personarum qualitate vniones ad vitam, & personales admittere videantur: tamen quia illæ odiosæ sunt, & à Concilio improbatæ *s. 7. c. 4. s. 24 c. 17.* & Concilij contextus alium sensum videatur demonstrare. siquidem beneficia simplicia præbendis vniri permittit prima parte, secunda autem præbendas supprimi, earumque fructus non præbendis, *sed reliquarum*, inquit, *præbendarum quotidianis distributionibus applicari.* quam suppressionem, sicut Moneta *vbi sup. n.* 289. non ad tempus, sed in perpetuum fieri vult; ita & de vnione statuendum est, vt perpetua sit, non ad vitam personarum: quarum etsi mentionem faciat Concilium, non tamen aliter id accipiendum; quàm vt considerentur personæ, quales plerumque eo loci promoueri soleant: & verò vt singulis præbendis singula beneficia vniantur graue habet incommodum: quia, si omnibus; numero suo minuet alibi cultum diuinum præter necessitatem: si aliquibus dumtaxat; alius esuriet, alius autem ebrius erit: cùm secundùm naturam sit vt omnes, qui sentiunt onus atque incommodum pariformiter sentiant commodum: & in omnibus militet ratio Concilij, quæ præualet tricis verborum. præbendis ergo simul iunctis non singulis facienda erit vnio, non pro numero præbendarum, sed pro necessitate: *aliquot*, inquit Concilium, *beneficia vnire*: id est, quot sufficiant, non abundent, sustinendo decenti canonicorum gradui. Et verò re ipsa hæc coincidunt cum vnione ecclesiæ seu mensæ capitulari facienda: quam hac eadem ex causa probat *c. exposuisti. X. de præb.* & verba Concilij talia non sunt, vt inducant istius iuris abrogationem. & propterea vbi vna est mensa capitularis tenuis locus esse potest d.c. exposuisti: vbi præbendæ singulæ habent corpora separata quædam pinguia, quædam tenuia, locus sit *d. c.* 15.

14. De consensu Capituli cui fit vnio, & cathedralis.

Exigit porrò Concilium consensum Capituli; vtique illius, cui fit vnio, siue cathedralis, siue collegiatæ: sed dum huic fit vnio, etiam illius de iure consensus aut consilium interponendum est, *c. sicut vnire. X. de exces. Prælat. tot. tit. de his quæ fiunt à Prælat. sine consens. Cap.* quamquam vsus ferè habeat, vt de his deliberent Episcopi non cum totis Capitulis, sed cum ijs, quos selegerint; Vicarijs, Officialibus, Archidiaconis, & alijs, qui eis operam debent. sed interest, quod consensus Capituli ecclesiæ, cui fit vnio, tacitus sufficiat, vel etiam vnionem sequatur: consensus autem aut consilium cathedralis præcedere debeat, cùm hic ad formam actus; ille ad rationem eius, quod interest, tantùm spectet.

15. Et patronorum laicorũ in suppressione non ecclesiasticorum.

Quin & in suppressione præbendarum consensum patronorum exigit Concilium: *si de iure*, inquit, *patronatus laicorum sint*: si ergo de eo iure non sint, non exigitur huiusmodi consensus: *argumento à contrario sensu.* vt non rectè videantur sentire, qui in casu *d.c.* 15. etiam consensum patronorum ecclesiasticorum requirunt. nam etsi in suppressionibus ferè id peti soleat; Concilium tamen in necessitate tenuium præbendarum supplenda rectè non exegit. nec par est eis cum laicis ratio, qui de suo patrimonio fundarunt, aut dotarunt præbendas, vt horum dissensus impediat, irritetque suppressionem, non illorum. *Barbos. & citati ab eo ad d.c. 15. n. 9. & seqq. n. 23. 24.*

16. Vnio fit simplicium.

Et quamquam de vnione simplicium agat Concilium, vt dignitates & curata excludat; quorum, quin & præbendarum vnionem, monasteriorumue, in quibus viget regularis obseruantia, ne quidem admittit ad pauperem cathedram dotandam: *s. 24. c. 13.* tamen si cura animarum incumbat toti Capitulo, poterit Episcopus de consensu Capituli illã vnire perpetuò vel dignitati, vel huic, aut illi canonicatui: vt decisũ ait Garcias *de benef. p. 9. c. 2. n. 190.*

17. Cura tamen Capitulo incumbens vni potest astringi.

18. Vnionem nulla reseruatio tollit, aut impedit, siue ante, siue post vacationem fiat vnio, dummodo ante collationem pontificiam, cum certa scientia.

Vniones autem huiusmodi nullã reseruatione aut prouisione tolli possunt, vel impediri, nec vllã prouisione etiam vigore resignationis factã, quamquam aliàs fiant sine præiudicio obtinentis; &, si visum erit Sedi Apostolicæ non obstante huiusmodi vnione resignationem ex certa scientia admittere, & alteri secundùm plenitudinem potestatis prouidere; potest derogare Concilio: quamquam aliàs difficulter prouisio subreptionis vitio carebit; & difficultate executio in his locis: vbi regiã authoritate Concilium receptum, & seruari iussum est, constanter, & sine huiusmodi immutationibus.

Quare & vniones de beneficijs reseruatis tam ante, quàm post vacationem factæ validæ sunt: etsi Garcias dissentiat, & textus decisum asserat: *p. 12. c. 2. n. 102.* quippe textus Concilij loquitur indistinctè, & non obstare hic vult quamcumque reseruationem, aut affectionem: *neq; prædictæ vniones*, inquit, *aut suppressiones tolli, aut impediri possint*: vbi *tolli* iam factas; *impediri* faciendas denotat.

Fatendum est tamen non antè impediri cursum prouisionum Romanarum, quàm Episcopi ad vniones & suppressiones huiusmodi se accinxerint: vt si illæ præuenerint omnem horum actionem, & iam alicui ius sit quæsitum collatione vacantis beneficij, & expeditione bullarum factã auferri illud non possit. Dixi vacantis; nam mandatis de prouidendo, nominationibus Vniuersitatum, similibusque reseruationibus, & affectionibus omnibus satis dicendum est derogatum esse, dummodo etiam acceptatio se prouisio post vacationem facta similiter non præuenerit omnem Episcoporum actionem.

Vide quæ diximus supra de regul. Conf. 17. quoad vnionem simplicis beneficij pro nobilis canonicorũ collegij augendis distributionibus.

CONSVLTATIO VII.

De suppressione monasterij, seu status mutatione.

1. Superior audiri debet.

NVllam habet difficultatem, quin Superior ordinis, cuius monasterium supprimi, &

& alteri incorporari petitur, ex clausula rescripti *vocatis vacandis*, non audiri tantùm debeat, dum se offert, sed & vocandus fuerit.

2. Citandi generatim omnes interesse habentes, & audiendi.

Generatim enim interesse habentes sunt vocandi, & si se offerant audiendi, præsertim in materia alienationis. *c. si quis præsbyterorum. X. de reb. eccles. non alien. vers. sed etiam licet quibuscumq; ecclesiasticis personis vocem contradictionis afferre, vt cum fructibus possint alienata reposcere, & ecclesiastica authoritate fulciri. c. veniens 38. in verb. interloquendo pronunciamus quod sua interesset, vt se posset opponere. c. super controuersia de sententia & re iudicata. c. super eo in fin. X. de assic. de leg. c. nicena. dist. 31. c. adhæc. §. fin. de offic. Archidiac. c. filijs. 16. q. 7. c. quod omnes de reg. iur. in 6. glos. in d. c. si quis in verb. personis. d. c. super eo in verb. sed partibus. Panorm. in d. c. si quis num. 8.*

3. Vt in actione populari.

Versatur enim in eiusmodi negotijs ius publicum, adeoque popularis est actio, cuilibet competens ad vindicandam vtilitatem publicam, *c. ius publicum. dist. 1.* quæ ad omnes spectat, singulorumque interest. qua ratione *per d. c. si quis præsbyterorum. & ibi DD.* docet Rebuffus *in reg. de vnion. in verb. vocatis.* etiam plebem audiri, si rationabilem causam afferat.

4. Multo magis superior in alienatione monasterij.

Quanto ergo magis audiendus, vocandusque est Superior, dum de alienatione bonorum tractatur, quorum cura & prohibitio ad eum spectat? *tot. tit. de reb. eccles. non alien.* multo magis alienatio totius monasterij? *Authen. multo magis. C. de sacrosanct. eccles.* suppressio autem & incorporatio est alienatio. *c. 1. de reb. eccles. non alienan. in 6.*

5. An in vnione & suppressione per subreptionem rescriptum fiat inutile?

Controuersum autem est an per aliquam subreptionem vel obreptionem rescriptum vitietur, fiatque inutile. Et quidem Egidius *decis. 618. practicabil. Rota de vnion. in 6.* omnes omninò causas verificandas esse docet: atque alij in rescriptis gratiæ: *citat Sanchez de mat. l. 8. c. 21. n. 43. & Bald. in c. ad audientiam.* si committatur vitium in vno, totum rescriptum obruere; vt qui peccauerit in vno factus sit omnium reus; & in rescriptis gratiæ; qui cadit à syllaba cadat à causa: malum enim oritur ex quolibet defectu, bonum non nisi ex integra causa; & quia fines mandati diligenter sunt obseruandi. *l. diligenter in princip. D. mandati.* & disertè in rescriptis beneficialibus traditur *in c. cum non de sacerdotali in fin. de rescript. in 6.* vtpotè stricti iuris, & plerumque odiosis, vt nisi omnia & singula præmissa ita esse repererit, ad executionem commissarius procedere non debeat.

Operosè satis quæstio hæc excutitur, an omnium causarum veritas, an finalis tantùm requiratur? eamque præcitati authores longè lateque diducunt, & meo quidem iudicio nemo Thoma Sanchez explicatius, aut solidius, quare nihil attinet de ea multum hic dicere.

6. Si non spectet ad causam finalem non vitiat.

Tradit ille falsæ causę expressionem, vel veræ taciturnitatem, dummodo finalis non sit, rescriptum non vitiare, siue iustitiæ, siue gratiæ: *tota illa disputatione 21. vbi etiam n. 32. 43. 44.* docet hanc clausulam *si ita esse repereris* de substantialibus & finalibus causis intelligi, & commissarium ab executione non retardari taciturnitate veri, aut falsi expressione quod ad rei substantiam non pertinet, sed ad impulsionem tantùm aliquam: atque iterum *n. 25. post Ruminal, & alios* studendum, an obiecta nullitas nullatenus possit dubia reddi, quia re existente dubia iudicandum sit in actus fauorem, vt magis valeat, quàm pereat; credendumque causam falso narratam in dubio finalem non esse, sed impulsiuam. *n. 20. 34.* causam denique falsam inter plures veras narratam finalem non præsumi; sed itidem impulsiuam dumtaxat. *d. n. 43. 44.*

Adhæc conformiter Seraph. *decis. 615. n. 4.* an satis, inquit, iustificata commissio, quæ habet clausulam constito de præmissis, & domini, inquit, censebant sufficere; cum d. clausula sit referenda ad ea, quæ præbent causam Papæ concedendi; & hæc sola sufficit ad obtinendum, licet alia narrata non sint vera. quia *idem decis. 1235. n. 2.* non solet attendi, inquit, *subreptio, dummodo contractus cedat in vtilitatem ecclesiæ & nihil aliud curat Papa*, vt idem inquit, *decis. 480. num. 2. & sola vtilitas attenditur.* ad quam *se Papa restringit*, idem *decis. 1125. n. 7. & sola subreptio attenditur, quæ circa causam finalem versatur*, *idem decis.* 508. Et in materia vnionis duorum monasteriorum ex varijs subreptionibus impugnatæ *idem decis. 1432. n. 5. his verbis; quantum ad subreptiones deductas, Domini censuerunt in hac materia esse attendendum, causam præcipuam concessionis fuisse ex eo, quod propter bella continua dicta monasteria, & earum subditi expositi erant depradationibus, spolijs, & incendijs; ex quibus oriebatur temporalium bonorum exterminatio, & cultus diuini diminutio:* & infra; *cum itaque contra hanc narratiuam nihil deducatur, quod eam redarguere possit, satis esse, si hæc vna sit vera; ex ea namque sustineri vnionem, licet aliæ causæ non verificentur.*

7. Seu quæ præbeat causam concedendi.

8. Quæ sit præcipua.

Non malè tamen obiicitur, ex præfatione finalem causam intelligi, *Seraphin. decis. 1337. num. 7. per l. fin. vbi Baldus in 2. notab. de hæredib. instit. Crauetta cons. 192. num. 21. vers. tertio arguunt Laufranc. in c. quoniam n. 2. X. de prob. vbi dicit statutum non habere locum, in quo statuti proœmium non obtinet:* atqui Pontifex id præfatur se ad ea per quæ occurrentibus monasteriorum, & aliorum locorum regularium ruinis & desolationibus, alia in locis commodioribus, & tutioribus ad sacræ religionis diuinique cultus præseruationem restaurari, & reparari valeant, libenter intendere. ergo translationem ad tutiora loca finem rescripti esse videri.

Sed esto sit ille finis, sit causa finalis, non impulsiua tantùm, at verò non per se nuda & sola illa proponitur; sed insuper *clausula in locis commodioribus*; at qui commoditates monasticæ deerant in loco B. cùm autem causæ plures proponuntur, sufficit vnam, vt dixi, esse veram; dummodo talem cui innitatur rescriptum; & qua posita Pontifex ni-

9. Ex pluribus vna, cui rescriptum innitatur.

hilominus rescriptum concessisset; quamuis alte-
10. tera causa narrata non fuisset. *Sanchez d. n. 42.*
43. 44. Itaque quamuis hic narratum non fuisset deesse locum tutum, nihilominus Pontifex respecisset ad cōmoditates impetrantibus necessarias, & quæ ad sacræ religionis, diuinique cultus, præseruationem oriebantur ex aliis narratis translatione illâ, & suppressione factâ.

Et sic translatio ad locum magis opportunū.

Etenim tuti loci facta non est mentio in vnione iam antè facta, & tamen iudicium Ordinarij, Nuntij, Receptoris regij, Senatus L. Concilij, ac regiæ Maiestatis fuit, vt vnio. tamen ad vtilitatem ecclesiæ fieret: quidni ergo dicemus eandem mentem futuram fuisse Pontifici, si generatim id arbitrio prudentis, attentis circumstantiis, relictum tradatur; vt decernat, an qualitas causæ eius generis sit, vt eâ cognitâ Princeps nihilomius gratiam concederet, atque in dubio talis esse censenda sit? *Sanchez vbi supra num. 19. & 20. citans plures.*

Quod eo facilius credimus, quod antiqui canones *c. postquam. c. & temporis 16. q. 1. Concil. Trid. s. 21. c. 7.* dum destructis ab hostili impietate ecclesiis per vnionem & translationem prouident; non faciunt mentionem an destructi locum alium tutum habeant; sed solatio deuastationis translationem in opportuniorem locum concedunt: dum spes nulla sit, eodem loco eas reparandi. *& facit egregiè decis. Seraph. 1432.*

Quod igitur spectat ad controuersiam de tuto loco, statuendum videtur, & clausulam esse veram, & si vera non esset, non continere causam omninò finalem, sed quadantenus impulsiuam, vel saltem finalem causam,
11. non adæquatam, & per se solam, sed magis alteram commoditatum causam, propius esse finalem, & qua magis nititur rescriptum; ac denique in ea præfatione Pontificis vlteriorem finem exprimi in verbis alia (monasteria) *ad sacra religionis, diuiniq; cultus præseruationem restaurari, & reparari valeant,* quod vtique hac via accidit restaurata & reparata domo B. (quæ omninò aliàs intra breue tem-
12. pus cum templo concidisset, vt testatur Senatus L. in literis ad Concilium Regis datis, in hac instantia exhibitis) ad sacri religionis diuinique cultus præseruationem, quem sibi vltimum finem Pontifex in rescripto disertè proponit, & cætera quasi media.

Et commodum:

Ad religionis & cultus diuini præseruationē.

Quo casu fauorabiles sunt vniones: dum eis consonat Concilium Tridentinum *s. 21.*
13. *c. 7. s. 24. c. 13.* & antiquorum canonum decreta: *c. & temporis. c. postquam 16. q. 5. c. vnio. in fin. 10. q. 3. Clem. ne in agro. §. adhuc. de stat. regul.* quomodo laudat ecclesia S. Siluestrum Papam primum confessorem, quòd perpetuò laborarit, vt pauperioribus clericis ditiores coniungeret. sic regula 12. Cancellariæ reuocatoria vnionum, eas intactas excipit, quæ fiunt iuxta Concilium Tridentinum; & ex tam rationabilibus causis factæ admittuntur à Concilio Constant. adeo infenso vnionibus, quæ ex gratia mera, aut leuibus causis tum frequentabantur. Eapropter adiiciendo calculum iis, quæ ab Ordinario, Legato, & Rege sancita sunt, non videtur difficultatem ex hac clausula propositam talem esse, quæ auertere debeat ab executione rescripti anteacta prosequentis.

Quo casu fauorabiles sunt vniones.

In altera difficultate, quæ ad valorem expressum 24. ducatorum pertinet, primo sta- 14.
tuendum est valorem in rescripto expressum referri ad tempus vnionis, vt ipsi domini Impetrantes contendunt, adeoque eum quoad tempus rescripti non esse expressum, cùm tamen, quibus in casibus fieri debet, etiam quoad tempus rescripti fieri debet, & ita Gomes. Gutier. aliique, dum de valore probando quærunt, statuunt tempus rescripti, & annos quinque antè & pòst: vt duplex hic sit quæstiu: de omisso valore, qui fuerit tempore rescripti, si accipiatur vt volunt Impetrantes; & de falso expresso, si vt vult Opponens.

Valor expressus iuxta tempus rescripti, cum est verus, nō curialis exprimendus.

Et quidem expressum verum esse contenditur maximè eo argumento, quod constet de summa B. paupertate: & cùm fructuum ratio 15.
iniri non possit, nisi oneribus deductis, vt apud omnes in confesso est, inde elici eos reditus B. non habuisse, qui pondere onerum in eam paupertatem depressi fuerint.

In valore statuendo deducenda onera.

Sed tamen inter onera non refertur ea su- 16.
stentatio, quæ beneficiariis necessaria est, sed tantùm onera realia, & quæcumque personalis operæ debita sunt, reditus minuunt. quæ ergo anniuersariis, mortuariis, missis, & similibus relicta sunt in fructus non referuntur, nec eos augent. vnde & Nauarrus *de verb. signif. consil. 4.* negat inter fructus parochi censeri, quæ proueniunt ex relictis reditibus pro aliqua capellania, cui ipse debeat inseruire. quare quæ ratione missarum celebrandarum domui B. relicta sunt; vt onera realia deducenda essent à reditibus illius domus.

Realia non personalia alimenta.

Sed quoniam hæc onera non probantur, vt procliue sit credere reditus hos 25. ducatos excessisse; videndum est an expressus falsus valor nocere hic debeat.

In hoc puncto tanquam in hypothesi disputatio de veri taciturnitate, aut falsi expressione, etiam residet; & tamquam species ex alia vt genere nascens ab authoribus sub iisdem sedibus disquiritur.

Hanc quæstionem breuiter expediunt, qui in gratiosis (quanquam non omnimodo censenda sint gratiosa ea rescripta, quæ clausulam *voratis vorandis* continent, nam ea iustitiæ naturam redolent, *Vital. de Camban. in clausula si ita tibi constiterit post Ioann. Andrea.*) omnia omnino narrata verificanda esse asserunt, quales 17.
citat Sanchez *d. n. 43. & Garf. de benef. p. 6. c. 2. numer. 189.* vnde *idem p. 1. c. 5. numer. 508.* in quæstione nostra mox tradit *& Anchoran.* qui valorem sub pœna nullitatis, vbi de mente Concedentis præsumitur, vitiare negat; asserit tamen falsi valoris expressionem vitiare. quod etiam ad motu proprio factam Menoch. *numer. 83.* aliique extendunt.

In rescriptis gratiæ an omnis obreptio vitiat?

Et

18. An cum id omittitur quod iura exprimi volunt.

Et verò vt Gutier. *n.76.& ſeqq.* fatetur vtramque opinionem probabilem; ita candidè fateri oportet hanc quæſtionem ſine ſcrupulo non eſſe. præſertim dum Sanchez *d.loce.n.13.* ſemper nullam reddi gratiam docet, cùm id omittitur, quod iura exprimi volunt; multoque magis dum falſus valor exprimitur, quem

19. Vt valorem in vnionibus, & ſuppreſſionibus.

verum exigunt; & regulæ Cancel. 21. adeo expreſsè in vnionibus verum annuum valorem exprimi iubeant, adiectis pœnalibus his verbis; *alioquin vnia non valeat, eadem decernens de ſuppreſſionibus, &c.* quia etſi Pontifex idem conceſſiſſet expreſſo verò valore; nihilominus, quia omiſsâ formâ corruit actus (pro qua iura præſcribunt exprimi verum valorem, *Rebuff. in prax. benef. de vnion. in verb. ſecundùm communem, & in verb. tam beneficij*) ob neglectum præſcriptæ expreſſionis concidit actus.

20. An ſufficiat exprimi valorem 24. duc.

Conſequenter idem Rebuff. *ibid. in verb. teneantur.* tradit, ne quidem in Francia ſufficere (vbi aliàs in impetratione beneficiorum id ſatis eſt) in vnionibus beneficiorum exprimi 24. ducat. quia conſuetudinarius valor 24. ducat. ad annatas pertineat, ſed in vnionibus aliud ſpectatur.

Quamuis Ant. Faber *in Cod. ſuo de epiſc. & cler. defin. 10.* generatim ita loquitur: *regula de beneficij valore exprimenda non attenditur in quæſtione, quæ laicum iudicem habet de poſſeſſione beneficij, quod burſalis potius ſit, quàm iuris: ita Senatus: niſi euidenter appareat de dolo Impetrantis.*

21. Dubia ad rationem legum excutienda.

Sed enim cùm dubia omnia conſtitutionum reſcriptorumque non ad verborum cortices, ſed magis ad æquitatis rationem allidenda ſint, vt ab eo ſilice excuſſa lux, & ab ea cote exacuta veritas perplexitatem diſcindat; certè non video rationem quæ conuellere poſſit obiectu taciti valoris, aut falſo expreſſi, enixam Concedentis mentem; quando liquidò conſtat, valore præciſo cognito, conceſſurum nihilominus fuiſſe.

Quo caſu dicendum non eſt iura omninò hanc expreſſionem exigere; adeoque ex omiſſo tamquam forma actum corruere.

22. Iure expreſſio valoris non requiritur.

Statuendum etenim eſt (*vt latius apud citatos authores deducitur*) iure communi non exigi valoris expreſſionem, adeoque regulã Cancellariæ, quæ eam exigit, tamquam à iure exorbitantem omninò interpretatione, quantum fieri poteſt, eſſe reſtringendam; atque ita accipiendam eâ diſtinctione, quæ aliàs ex Con-

23. Sed per reg. Canc.

cedentis voluntate ſumitur, ſi explicitum vel non ſubticitum quod arguitur, fuiſſet. Et certè ſi de ſubticito id ſtatuamus ſecundùm *Anchoran. Rip. Couuar.* ratio leuis eſt vt de falſo expreſſo (quæ aſſiduò inter ſe comparat Sanchez *d. diſp. 21.*) ſecus cenſeamus, illa; quod expreſſa ſæpè noceant, quæ non expreſſa non nocerent. Brocardica enim hæc ratio generalis eſt, vt omninò diſtinctionem ſumat ex iuribus ſatis expreſſis, dictantibus falsò expreſſa non nocere, quando nihilominus Concedens veritate cognitâ idem concederet.

Et verò regula Cancellariæ, per quam nouum illud ius inducendum eſſet, nihil ſimile inducit, nihil diſtinguit inter ſubticentes, & falsò valorem exprimentes; *tenentur*, inquit, *exprimere verum valorem.*

Sed, inquis, falſum valorem exprimens grauiùs puniendus eſt, quàm verum ſubticens, quaſi magis peccans: ſed Sanchez *d. diſp.* ſatis docet vtrumque pari gradu ſtare, dummodo dolus abſit; qui facilius quidem præſumitur in falſum exprimente: ſed is tamen in Impetrantibus non arguitur, quorum ſtatus, nota & religioſa pietas præſumptionem pro illis facit, vt extra dolum eſſe cenſeantur.

24. Sed curialis in ordine ad annatas.

Quæ omnia eo magis hic locum habent, quod de ſtylo (qui & d. regulam reſtringit *Gemeſ. d. q. 3. in fin.*) magis curatur liber taxæ, quàm valor; quia vt ibidem dicit, *verſ. tamen iſta eſt*, inquit, *firma propoſitio apud curiales practicas, quod expreſſio valorum ſemper reſpectum habet ad annatam*, quia & regula de valore adhæret taxis annatarum, *ſic*, inquit Gutier. *vbi ſupra n. 80. videmus quod in beneficiis, in quibus non ſoluitur annata, non exprimitur valor*; & inuenta eſt regula à Ioanne XXII. qui libros taxæ vel inuenit, vel auxit, vel inſigniter ſtabiliuit. *adde Rebuff. in prax. benef. in forma ſignatura ad verbum cuius fructus, &c.*

Et vt verum liberè fateamur, non minus Reg. 21. *de vnion.* ſolam quindenniorum rationem præ oculis habet, ſi expendimus, quod vbi de quindenniis tam operosè agunt Pontifices, etiam Pius V. verè pius (*quorum conſtitutiones citantur apud P. Matthæum ſapt. decret. lib. 2. tit. 3. de annat. c. 5. 6. 7.*) iura Cameræ, & Cardinalium, & Officialium præſeruare, & indemnitati eorum conſulere ſe dicunt: quin & ob quindenniorum neglectum etiam vniones, ex iuſtis licet cauſis factas, irritant; vt vnita ab aliis impetrentur; & priores ſic annatæ rurſus ſoluantur: qui ſolidus finis eſt conſtitutionis; aliorum omnium altum apud illos PP. ſilentium.

25. Ideoque in Mendicantium negociis non obtinet, qui neq; in collationibus annatas ſoluunt, aut in vnionibus quindennia.

Cùm itaque domus hæc ex Ordine Mendicantium fuerit, qui annatas nunquam ſoluunt, nec reſeruantur Sedi Apoſtolicæ eorum officia: profectò reg. 21. non cadit in hanc materiam, fineque ſuo deſtituta ceſſat. *per ea quæ latè Euerard. in loc. à virtute ſiue.*

Religioſius quidem aliqui vtrique regulæ de exprimendo valore cauſas alias comminiſcuntur; ne ſcilicet Pontifex valoris ignarus immeritò non tribuenda tribuat, & iuſtus ſit beneficiorum diſpenſator, pro cuiuſque indigentia, non ambitione; ſed, liberè iterum dico, comminiſcuntur cauſas, quarum nec in dictis regulis, nec citatis conſtitutionibus vlla mentio: & ſi eæ veræ eſſent, valde reprehendendus eſſet illarum neglectus in omnibus ſecularibus beneficiis inferioribus per totam Hiſpaniam, Galliam, & Belgicam, pinguium ſæpè & meritis impetrantium longè imparium, in quibus valor, quamuis ad mille ducatos ſæpè aſcendens, reſcribitur tantùm ad ducatos viginti quatuor: nec illũ vſum Ponti-

fices interrumpunt: vt non respectu annatarũ; ita ne quidem intuitu aliarum rationum, quas religiosè aliqui authores, vt diximus, sibi exhibent. vt necessario omninò dicendum sit, ad satisfaciendum consuetudinario stylo, per parenthesin enunciatiuè, non dispositiuè esse valoris mentionẽ insertã rescripto à formulariis curialibus; non secus, quàm in impetratione beneficiorum inferiorum omnium Belgicorũ, Gallicorum, Hispanorũ sciente, tacente, adeoq; volente Pontifice, præsertim dũ in hoc rescripto dispositiuè dictum, & à testibus sufficienter probatum est, quod B. ad eam paupertatem deuenissent, vt competens fratrum numerus sustentari non posset. quod (si æquũ respicimus)

26. satis est valorem exprimere. *c. dudum. de preb. in 6.* dum cognoscitur nihil auaritiæ, ambitioni, aut aliis causis superesse; dum constat reditus B. sibi suisque oneribus non sufficere, non minus ad æquitatis respectum, quàm si nominatim summa fructuum fuisset expressa. *§. nominatim. inst. de exher. lib.*

Satis censendus expressus valor per circumstantias.

Nunc verò mentem Pontificis fuisse vt explicito etiam veriori valore rescriptum executioni nihilominus mandaretur, vel inde constat, quod tam studiosè adiiciat in rescripto hanc clausulam; *ita vt vltra ipsum Abbatem numerus saltem duodecim monachorum manu-teneri debeat:* quæ clausula fatuum reddit rescriptũ, si censeamus Pontificem expressos valores pro veris habuisse, & non pro consuetudinariis: quis ita enim stupeat, vt nesciat 24. ducatis & centum florenis auri de camera ali non posse competenter Abbatẽ ordinis S. Benedicti, insignis monasterij, & duodecim monachos? (cùm ad illum valorẽ domus B. ad hunc Abbatia V. in rescripto dumtaxat æstimetur) si meminerimus sacram Congregationem Cardinalium Cõcilij Trid. Interpretum aliàs declarasse generaliter beneficium quod non reddit 24. duc. vel vni non dici sufficiens: & duo quæ simul centum viginti quinque ducatos, nõ conficiunt, non prohiberi à Concilio Trid. simul retineri. Quî igitur hæc eadem summa Abbati & duodecim monachis, & cõuenienti famulitio, aliisque oneribus sufficiet? præsertim cùm ex Bulla Pij V. *incip. Romani 3. Kalend. Septemb. 1567. relata apud. P. Matth. de spoliis. lib. 3. tit. 3. c. 2.* constet Romanum Pontificem decla-

27. rasse iura spoliorum locum non habere, cùm clericus in vita non habuit ex beneficiis supra triginta ducatos auri de Camera, quasi manifestum sit pro victu tantùm requiri, nihilque ex beneficiis talibus superesse posse, vnde spolia detrahantur, sed aliunde obuenisse præsumẽdum sit. quin & idem Pius disponens de canonica portione parochorum, eam non infra quinquaginta aureos æstimari iubeat.

Quibus inducatur, actus qui stare nõ possit cum vero alioquin valore.

Vidit, sciuitque hæc Pontifex; non stupuit; Rescriptum tamen dedit; sensit ergo pro stylo, non veritate valorem exprimi; voluit tamen executioni mandari: quidni ergo de hoc valore 24. ducat. dicemus, quod de altero iuxta taxam expresso, vt sufficiat, Gomes. de exprimendo valore q. 10. tradit, *& mox diximus*, & Opponens nullibi arguit vel oppugnat: cùm alioquin non minus hoc, quàm illud vitium obesset, vt rem ipsam quam enixè voluit Pontifex, scrupulis verborum non euertamus, & verba amplexi contra rescripti nitamur voluntatem.

Ad hæc valde expendendum est quod om- 28.
nes, vt fatetur Menochius, alijque Interpretes, statuant regulas de valore exprimendo tamquam à iure alienas strictissimè esse interpretandas: inde etenim sequitur, dum loquitur de beneficiis ecclesiasticis vniendis, ad controuersiam, & litem hanc quam minimè

Regulæ de valore strictè accipiendæ.

29. spectare, non enim hic agitur de beneficio aliquo, sed de domo B. Mendicantium: porrò officia Prioratus, Guardianatus, &c. nullatenus ad beneficia aut regulas Cancellariæ spectant. *Gonz. ad reg. 8. Cancel. glos. 8. num. 50. 51.*

Ideo in beneficiis stricti nominis nõ domibus Mendicantium.

Nihil ergo iuris præscribit eadem regula in domibus Mendicantum vnde beneficia, annatæ, & quindennia exulant.

Sed huic rationi ex verbis modernæ reg. 30.
21. opponi potest, quod idem mandetur obseruari in quibusuis suppressionibus, & perpetuis concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus, etiam de quibuscumque fructibus & bonis ecclesiasticis, ac etiam in confirmationibus vnionum, singularumque dispositionum huiusmodi; quia regula eadem loquitur de beneficiorum suppressionibus, & dispositionibus, de fructibus, & de bonis: hic verò Pontifex nihil de fructibus, aut bonis disponit, mandat tantùm ordinem S. Francisci, illius statum, essentiam, & dependentiam in ea religiosa domo, & septis regularibus supprimi, & extingui, nouum in ea monasterium erigi, & Impetrantes eò transferri: de vnione, de bonis, de fructibus nulla mentio; sed ea relicta sunt in prioribus terminis, vt supra diximus, regula autem ad bona spectat, & fructus; de quorum taxa, annata, & quindenniis in ea agitur.

Vniendis, & supprimendis.

Enimuerò si tota forma rescripti accuratè
expendatur manifestè deprehendetur, nihil in 31.
rescripto agi, quod ad regulam vnionum pertineat, sed magis quod ad solam domus B. status mutationem, adeoque quæstionem de valore ex regula vnionum auocatam ad hunc casum non spectare.

Ad regulam vnionum nõ spectat domus mutatio status.

Cùm enim Pontifici expositum esset, residuos in ea domo B. habitum & ordinem D. Benedicti, vtpotè strictiorem conuentuali resolutione assumpsisse, & professionem emitti 32.
consuetam expressè emisisse, ac sic domus illius statum mutasset; sequebatur suppressio ordinis S. Francisci, status, essentiæ, & dependentiæ illius, quã ritè fieri hoc rescripto mandatur; quaque facta nihil ad opponentem amplius attinet, an soli illi, qui statum iam mutauerunt, maneant; an ad eos transeant alij eiusdem iam ordinis; an hi tutum & commodum alium locum habeant, aliæque causæ veræ sint, & iustæ, ex quibus transeant.

Seu assumptio strictioris ordinis.

Mutare autem statum vt potuerint, facit

fauor

fauor ille iuris, qui tribuitur ijs, qui ſtrictiorem regulam volunt amplecti; quod permiſſum ſingulis, quidni liceat vniuerſis? dummodo non ſint ex ijs Collegijs, quibus id prohibitum eſt, *in c. religionum. §. fin. de relig. dom. in 6.*

33. *Quæ licita eſt Collegijs.*

Qua ex cauſa *in c. cum dilectus de his quæ vi vel metu.* canonici ſeculares ordinem Ciſtercienſem aſſumere permiſſi ſunt pro toto Collegio; & emiſſum votum & iuramentum coacti etiam obſeruare, quamuis dolo, vi, & metu inductos ſe allegarent.

34. *Etiam ſine Ordinarij interuentu.*

Quamuis etiam non reperiatur *in d. c.* interueniſſe Ordinarij conſenſus in mutatione ſtatus eccleſiæ; ne quis obiiciat hic non interueniſſe conſenſum Miniſtri Generalis domus illius Superioris, ſi exemptam ſupponamus. Tametſi conſtet ex declaratione iurata eorundem Fratrum conſultum Superiorem conſenſiſſe, & ex diuturnitate temporis, & circumſpecta prouidentia iſtius Vicarij præſumenda foret, aut ex aduerſo fuiſſe in plena poſſeſſione Ordinarios de B. vt non exemptis, tunc ſtatuendi. quod iuuat diploma Nuntij, qui Ordinarium vocat B. Superiorem, cuius cùm authoritas, & Miniſtri conſenſus interuenerit, nihil reſtat obiiciendum.

35. *Quod alioquin ad Epiſcopum ſpectat.*

Statuit quidem *c. ſi Epiſcopus. 12. q. 2.* Epiſcopum erigere ſecularem eccleſiam in regularem, & *c. ad audientiam. X. de ædif. eccl.* Pontifex noluit mutandi ſtatum facultatem dare ſine Epiſcopo diœceſano: ſed hoc inuitis clericis volebat quis fieri:

36. *In communi tamen reſolutione aliud permiſſum.*

in altero etſi Epiſcopo ea facultas datur, non negatur competere facultas ipſis clericis, vt communi reſolutione ſtrictiorem regulam aſſumant, vt *in d. c. cum dilectus* factum, & ſeruari iuſſum.

Quod non ob ſolum iuramentum ſuſtinetur: nam ſi alioquin non haberent clerici ſine Epiſcopo eam facultatem, priuatum ipſorum iuramentum non mutaret ius publicum, adeoque ſtatum eccleſiæ, quamdiu requiſita Epiſcopi authoritas non interueniſſet.

37. *Nec attenditur fundatio, ſcilicet non prohibitiua.*

Neque dicat aliquis non poſſe priuatos fundatorum inſtituta mutare: quia illud argumentum non obſtitit caſui *d. c. cum dilectus*, dum de bono in melius fit mutatio, de virtute in virtutem progreſſus; &, ſi attendendum eſſet, etiam Epiſcopi authoritas non ſufficeret. *Clem. quia contingit. de relig. dom. & ibi DD.*

38. *Nec omiſſa mentio ſuperſtitum vitiat reſcriptum.*

Ex quo *c. cum dilectus* etiam per tranſennam notari poteſt non reddi ſubreptitium reſcriptum, quamuis non narrentur ſuperſtites, cùm ibi id non narratum gratiam non vitiet, ſed ſuppleat Pontifex, ita vt reſiduis ibi vel alibi prouideatur, at hic ſuperſtitibus tempore vnionis Ordinarij alibi prouiſum erat, tempore autē reſcripti Apoſtolici omnes deceſſerant.

39. *Sed ijs prouidetur.*

Aſſumptio ergo regulæ Benedictinæ à B. facta legitima eſt, cui tum Generalis aſſenſit expreſsè, & per tot annos ipſe, ſucceſſoreſque tacitè, vt conſecutiua ordinis S. Franciſci in ea domo ſuppreſſio, & deinceps (quæ tum ad opponentem non pertinet) tranſlatio iuſtè impediri non poſſit.

40. *Nec exprimenda diſertè, quæ ex narratis neceſſariò colliguntur.*

Cui nihil officit, vt vno verbo id dicatur, quod non fuit mentio facta in reſcripto Generalis, quodque curæ eius ſubſint B. ſine eo alienari nihil poſſit, quodque exempti ſint; nam ſatis id innotuit, cùm ſcitum fuit eos ordinis eſſe S. Franciſci, & ob id iubet Pontifex ibi cum ordine, ſtatu, eſſentiâ, etiam dependentiam extingui.

Præterea conſiderandum eſt reſcripto non eſſe adiectam clauſulam *quatenus iuris, aut quatenus de iure*; ſed tantùm, *ſi ita eſſe repereris*: quam gratioſam eſſe, & innectere indulgentiam, vel diſpenſationem ad hoc, vt ſola expoſita ſufficiant, licet aliàs plura requirerentur, ſentit Panormit. *conſ. 41. num. 3. p. 1. & Anth. Capyc. deciſ. 16. num. 4.*

41. *Clauſula ſi ita repereris, vt detur eſſe conditionalis ad præcipuam tantum, & finalem cauſam ſpectat,*

Scrupulus autem motus ex ea clauſula, *ſi ita eſſe repereris.* facilè excutitur, vt conditionem inferat, eaque deficiente corruat diſpoſitio.

Nam vt verum ſit, quod dicitur ex Innocentio *in c. dudum de præſumpt. Alexan. conſ. 218. n. 1. lib. 2.* non tamen ſequitur non verificatis omnibus narratis, tamquam deficiente conditione, gratiam reddi nullam; quamuis obreptio talis ſit, quæ per ſimplicitatem & ignorantiam acciderit, & quæ narrata ſunt, non fuerunt neceſſaria, *vt expreſſè Felin. in c. ad aures. verſ. de expreſſ. concl. 2. de reſcript. dicens ſe Florentiæ ita obtinuiſſe in cauſa ardua, & nuncupatim concluſ. 3.* impetranti incumbere, verificare ſpecialiter beneficium non plus valere, quàm narrauerit; & plus nocere imperfectam locutionem, quàm ſilentium. *quod idem tenet Alexand. d. conſ. 218. n. 1. lib. 2.*

Hoc enim argumentum generale eſt, & ſi conſtet, tollit omnes diſtinctiones, quas iura & authores proponunt.

etenim *in c. ex parte el. 1. de reſcriptis*, ait Pontifex, *in literis intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur, ſi preces veritate nitantur.* vocat ecce conditionem Pontifex, & ſemper intelligi aſſerit, & lex ciuilis expreſſam requirit.

Et clauſula ea quidem *ſi preces veritate nitantur* iſti æquipollet, *ſi ita repereris, ſi tibi conſtiterit*, & ſimilibus. quod ratio dictat, & poſt Oſtienſem docet Vital. *Camb. in clauſ. ſi preces.*

Et tamen non ex qualibet narratione falſa ſemper, quaſi deficiente conditione illa, *ſi preces veritate nitantur*, reſcripta redduntur irrita; non ergo itidem ſemper vitiabit clauſula, *ſi ita repereris, ſi tibi conſtiterit, &c.*

Sequitur ergo conditionem hanc de ſubſtantialibus intelligi dumtaxat, *ſi ea ſcilicet ita eſſe reperta fuerint, ſi de ijs conſtiterit, ſi quoad ea preces veritate nitantur, ita ſupra ex Sanchez. dixi*, & eatenus etiam formam tantùm eſſe accipiendam, quæ ad ſubſtantialia pertinet, & in cauſa matrimoniali *Sanchez. nu. 43. 44.* vbi ea conditione, formâ, & formulâ precum non obſtante cauſam, cui innititur reſcriptum, verificari ſufficere tradit. Formam autem deficientem circa accidentalia non obeſſe ſtatuendum eſt, vt accidens abeſſe poteſt ſine incommodo ſubiecti *tradit idem Seraph. deciſ. 615. n. 4. tradunt alij paſſim.*

42. Silentium & expreſſio falſi eiuſdem efficaciæ quoad dolum aut ſimplicitatem.

Porrò ſilentium & imperfectam locutionem, ſiue falſi expreſſionem, & veri taciturnitatem aſſiduò inter ſe comparat, & eiuſdem energiæ eſſe contendit Sanchez *d.diſp.*21.*n.*10. 31.*& ſeq.n.*73.74. vbi hæc verba: *quia textus (in c. ſuper literis de reſ.) quoad hoc (cauſam finalem & impulſiuam) æquiparat proſus malitiam & fraudem in tacenda veritate vel exprimenda falſitate.* & in materia valoris exprimendi dixi ſupra.

43. Non omnia à iure expri mi iuſſa ſemper vitiare reſcripta, ſi taceantur.

Ad argumentum ſimiliter, quod adducitur ex Sanchez & alijs, quod quando iura diſertè aliquid exprimi mandãt, diſquirendum non ſit de mente Concedentis, quia quantumuis illud exigui ſit momenti, exprimi à legiſlatore iuſſum, pro forma tamen eſt; qua deficiente corruit actus: reſponderi poſſet non certi iuris eſſe hanc theſim: contra eam facere *c. gratia de reſcript.* in 6. eam negare Nauar. *lib.*3. *conſ.t.n.*5.*de feud.* vbi tradit duo requiri: 1. Vt expreſſio à iure caueatur: 2. Vt id quod taceatur ſit tale, vt Concedentem retraheret: adeóque defendi poſſe omnes canones, & leges pro ea theſi citatas, magis ex ratione, quàm verborum aucupijs procedere. vt cùm declarat Pontifex Impetrantem beneficium teneri prius obtentum exprimere; addit rationem cauſatam ex mente & intentione Concedentis, *quia non ſolet de facili ſcribere de prouiſo, vt prouideatur*, item eùm ſcribit vt prouideatur alicui de beneficio certi valoris, non potuiſſe prouideri de alio valore; quia id ſit extra mandatum: quod tamen non ſcrupuloſa verborum ſtipulatione conſtat, ſed intentione mandantis & ſolo conſenſu lato in certum taxatiuè, & diſpoſitiuè eodem orationis complexu valorem, non dumtaxat eum, qui circumuolante & accid ntaria narratione expreſſus fuerit; quia tum de iſtis vt non neceſſarijs & minimis non eſt curandum, vt in materia beneficij feudalis docet Nauar. *d.conſ.* 1.*n.*6. & talia ſpectant ad formas accidentarias quę adeſſe & abeſſe poſſunt ſine corruptione ſubiecti, & ſic de reliquis. Quod ſi ergo caſus proponitur, in quo ius aliquid exprimi mandat, & expreſſum non fuerit; vitiabit omiſſio conceſſionem. quia Concedens cenſebitur conceſſurus non fuiſſe, aut dubitabitur an conceſſurus fuiſſet expreſſo eo, quod ius (quod Concedens ſcire, & ei ſe conformare intelligitur) exprimi voluit: ſi autem maniſeſtè, liquidò, & citra dubitationem conſtet Concedentem ita concedere voluiſſe, vt quamuis quod omiſſum eſt expreſſum fuiſſet, aut quod falsò expreſſum verè expreſſum fuiſſet, nihilominus conceſſurus fuiſſet; nullus ſanè præciſè canon aut lex id docet, aut ratio euincit; quia vt dixi omnia, quæ contra citantur, fundantur in defectu voluntatis mandantis, & exceſſu mandati, aut ſimili ratione; non verbis: quia ſic non tam laqueus impetranti, quàm volenti & concedenti Principi ponetur.

44. Sed ſi concedentem retraheret.

45. Sed valor iure non eſt

Nihilominus data hac maiori, neganda eſt ſubſumptio; ſcilicet in caſu taliter volentis & vnientis, aut ſupprimentis Pontificis, ſub ea pœna iura mandare talem expreſſionem: ſed generalitatem verborum pati reſtrictionem ex alijs iuribus voluntati Concedentis deferentibus, & iuxta eam diſtinguentibus, qua ratione ijdem authores, qui hanc theſim maiorem ponunt, nihilominus de valore exprimendo diſputant: inter quos Couuar. alijque in ea hypotheſi negant eiuſmodi errorem in valore vitiare reſcriptum.

exprimi iuſſus, in officijs Mendicantium.

Inſuper ſub nomine etiam beneficiorum contenditur comprehendi monaſteria. Et rectè, ſed non omnia: verùm illa tantùm, quæ perpetua ſunt, quod de eſſentia eſt beneficiorum, quæ in titulum beneficialem conferuntur; non autem illa continentur, quæ officium dumtaxat ſunt; præſertim Mendicantium: quę nihil ad regulas Cancel. ſingulatim quæ de annatis, & quindennijs tractant, pertinent. 46.

46. Quæ ſub beneficijs non veniunt in Reg. Canc. quæ annatas recipiunt.

Sub Concilij quidem Trid. *ſ.*24.*c.*13.*§.in terim* diſpoſitione fateor ea contineri, ſed diſertè Trid. monaſteriorum facit mentionem, & generatim quidem, atque in ea diſpoſitione quæ monaſterijs fauet, vt ſcilicet non vniantur ad ſuppeditandam Epiſcoporum, vel parochorum competentiam, ne alijs, inquam, abeant ancillatum: non eſt autem conſectarium, vt ſi quid in materia fauorabili ſub aliqua denominatione comprehendi poteſt, præſertim expreſſum, id etiam comprehenſum dicatur ſub eadem in materia odioſa, & à iuris communis regulis exorbitante, vt eſt regula *de vnion.* in qua vocabula omnia ſunt reſtringenda ad propriam ſignificationem, in alijs fauores ampliandi. 47.

47. Sed in fauorabilibus ne vniantur pro aliorum cõgruentia.

Quod denique obijcitur, diuerſam eſſerationem & minus præiudicium, in Impetrante ſubreptitiè collationem, quàm vnionem; ideóque magis in hac, quàm illa oportere exprimi verum valorem; dico non eſſe in caſu noſtro: vtraque enim regula ſoluta eſt dumtaxat, altera de annatis, altera de quindennijs: neutro autem caſu Mendicantes quippiam ſoluunt: atque eadem vtriuſque regulæ ſunt verba diſpoſitiua, vt verus annuus valor ſecundùm communem æſtimationem exprimatur: & pœnalia, vt alioquin vnio non valeat, & gratiæ omnes ſint nullæ: vnde, vt dictum eſt, Doctores indiſtinctè de vtraque regula tractant.

Præiudicium autem ſi in eo poſitum velis, quod non plenè deliberare potuerit Pontifex, conferrêne vel vnire velit, minuſque præiudicium ſit in collatione temporali incoſulto facta, quàm vnione perpetua; reſpondeo id ceſſare ex eo, quod ponitur, quod nihilominus valore cognito Pontifex conceſſurus fuiſſet; & in caſu præſenti nouerit non verum, ſed curialis taxæ dumtaxat valorem, expreſſum fuiſſe, & nihilominus conceſſerit: qua ſcientia poſita ſimul & voluntate diſpellitur, ut dictum eſt, quidquid eſt impedimenti.

Quod ſi autem ex rationis diuerſitate regula mitigationem aut interpretationem capere poteſt, vt admittit obiectio, rationes certæ neceſſitatis & vtilitatis eccleſiæ tam hic ſunt validæ, euidentes, & in actis demonſtratæ,

monstratæ, vt stipulæ verborum eas superare
non debeant, aut vtiles earum narrationes per
inutiles subreptiones vitiari.

Quibus omnibus attentis, quodque id,
quod de valore verò obiectum est, satis sit vl-
terius refutatum, siquidem primò non versa-
48. mur in casu vnionum, sed in transitu ad stri-
ctiorem ordinem, mutationeque status re-
gularium. 2. Non in suppressione beneficij,
bonorum, &c. de quibus agit regula 21, Canc.
sed officio, domo, & septis Mendicantium. 3.
Quia cessante fine cessat lex, & à Mendican-
tibus non soluuntur annatæ, aut quindennia.
ergo in eorum causis eæ regulæ cessant, quæ
ad finem annatarum, & quindenniorum dum-
taxat institutæ sunt. 4. Cùm constat Conce-
dentem nihilominus concessurum fuisse, verus
valor non expressus non debet nocere. vnde
nec allegata reg. tam 21. quàm 54. Couuar.
de vtraque indistinctè ait, *error in hoc* (valore)
exprimendo minimè est considerandus. eodem
modo procedit Ant. Faber C. *sui. tit. de epis. & cler. def.* 10. *& Gomes. & tractatui de valore ex-
primendo* generalem inscriptionem præfigens,
& asserens quod expressio valorum semper re-
spectum habet ad annatam: eodemque modo
Gutier, aliique. 5. Per circumscriptionem sa-
tis hîc expressum esse valorem, quod non mi-
nus est, quàm si summæ certæ, & proprio nu-
mismatum nomine expressio fieret. 6. Ex-
pressionem esse factam sub summa taxæ curia-
lis. 7. Ita expresso valore sciuisse Pontificem
ali non posse Abbatem, & duodecim mona-
chos, quod expressè tamen & studiosè man-
dat. Cùm ergo falsitatem valoris sciuerit Pon-
tifex (falsitatem, inquam, si verum valorem
respicias, non autem si taxam, aut consuetu-
dinem curialem, quam sciuit, & secutus est
Pontifex) & rescriptum nihilominus dederit,
executionique id mandari iusserit; non versa-
mur tantùm in casu quo Doctores disputant,
an valeat rescriptum quando Concedens, quod
expressum est falsum esse nesciuerit, & si sci-
uisset, nihilominus crederetur concessurus, sed
in eo quo sciuit, & nihilominus voluit. quo
casu dicit *post Felin. & citatos ab eo* Nauar. *cons.
1. num. 2. de feudis* quod taciturnitas eius quod
Princeps nouit, non inducit subreptionem;
sed includit dispensationem, quatenus opus,
49. ad valorem actus. quod idem tenet Anchar.
cons. 293. *n.* 2. *Silnest. V. dispens. nu.* 21. & disertè
expressum est *in l.* 57. *D. de re iud.* tametsi sen-
tentia à minore lata sit nulla, si Princeps mi-
norem magistratui imposuit, valere. *Princeps
enim*, inquit, *qui magistratum dedit, omnia gere-
re decreuit.* Sic Pontifex qui translationem pro
Abbate & duodecim monachis fieri voluit,
omnia necessaria decreuit.

50. Cuius rei euidens ratio est, quia contradi-
ctionem implicat, velle aliquid effectum sor-
tiri, & obstaculum ponere, aut positum nolle
ablatum, quod incompatibile sit cum eo quod
velis. contradictorium enim vnum positum
tollit alterum. vnde taliter Concedens dis-
pellere censetur omne impedimentum. *l. vbi
pugnantia. D. de reg. iur.* Rebuff. *in prax. ad reg.
de vn. glos.* 11. *num.* 13. *Caccialup. eod. ar.* 8. *q.* 16.
quemadmodum *in c. dudum de preb. in* 6. Bo-
nifacius VIII. nulla priuilegij seu concessio-
nis antea factæ in secundis literis mentione fa-
cta, per actus secuti repugnantiam illam *expres-
sisse*, inquit, *videmur.*

Quam resolutionem nihil retardare etiam
potest argumentum de potestate Vicarij pro-
positum: nihil enim id ad rescriptum, de quo
quæritur, spectat: quod non tangit eam quæ- 51.
stionem an aliàs validè vel inualidè fuerit fa-
cta vnio, sed tantùm an de Ordinarij licentia
V. transiuerint in domum S. Pauli, quod re-
scriptum narrat, & probant literæ tunc Vi-
carij.

Sub Ordinarij autem nomine comprehen-
di Vicarium atque Officialem adeo verum est, 52.
vt iura dicant ab eo non appellari ad Epis-
copum, quia idem sit vtriusque tribunal, &
ne ab eodem ad se ipsum appelletur. *c. Romana
de appell. in* 6. *c.* 2. *de consuetud. in* 6. *cuius senten-
tia authores tanto numero allegat Sanchez de
matr. lib.* 3. *disp.* 29. *n.* 3. *vt exercitum Xerxis dixe-
ris.*

Vicarium quidem vniones facere non pos-
se Rebuffi & *aliorum quos citat Barbosa in Col-
lect.* DD. *ad Conc. Trid. s.* 21. *c.* 5. communem o-
pinionem esse credo, tametsi ego contrariam
desendi posse existimem, *ex l.* 2. *C. de officio eius
qui vicem alterius iudicis obtinet.*

Ex qua lege duo deducuntur 1. quod alie-
nationes rerum minorum & similium perso- 53.
narum (vt sunt monachi & regulares) eman-
cipationes, & adrogationes à vicario fieri pos-
sint (quibus vniones & translationes ad alium
Ordinem, & familiam religiosam similes di-
xeris) 2. quod Vicarius possit omnia quæ ad
iurisdictionem eius, cuius vices gerit, spectant,
præstare: nisi quæ ius vel constituens disertè
reseruauerit, vt loquitur de suo legato Ponti- 54.
fex *in c. quod translatione de off. leg. in verb. ad ea
sine speciali mandato nostro non debuisti manus ex-
tendere, quæ in signum priuilegij singularis sunt
tantùm summo Pontifici reseruata.* qualiter de
Episcopo, Capitulo, & eius Vicario Sede va-
cante etiam dicendum est.

Id quod dubium non videtur habere in 55.
Vicariis Sede vacante, quia toto illi Capituli
officio fungi creduntur, hoc autem toto Epis-
copi extra causam Ordinis, præsertim cum iam
ex Concilio Trid. *s.* 24. *c.* 16. teneantur inuita
etiam Capitula ob incommoda administra-
tionis per multos habitæ vicarium deputare,
vt non tenentur Episcopi. Vnde Quaranta in
summa Bullarij verb. Capitulum Sede vacante §.
4. *dubitatur*, ait, *an factâ electione vicarij videa-
tur translata omnis potestas à Capitulo in Vica-
rium? Resp. quod post Vicarij electionem Capitu-
lum non abdicat à se iurisdictionem, sed illius exer-
citium. & Garc. de benef. p.* 12. *c.* 2. *nu.* 67. *p.* 5. *c.* 7.
n. 4. 38. 51. vnire posse Cap. Sede vacante, &
illius Vicarium: *p.* 5. *c.* 7. *n.* 28. *& Gutier. Can.
q. lib.* 1. *c.* 11. *nu.* 10. satis clarè docet Vicarium
Sede vacante posse decernere, quæ possent ipsi

Recapitulatio rationũ, quibus statuitur valorem nõ rectè expressum hic non obesse, &c.

Præsertim dum Concedens videt vitium, & nihilominus actum vult, ideoque dispensat: ne contradictoria admittat.

Quorũ alterum volitum, alterũ tollat.

De Ordinarij licentia fieri dicitur, quod de Vicarij.

Qui in iure dicitur Ordinarius.

Coram quo emancipationes, adoptiones, sic & vniones & hæ mutationes fieri possunt.

Et quidquid expressè non est reseruatum, vt hæ.

Præsertim Sede vacante, quando in Vicarium transit, exercitiũ omnis iurisdictionis.

Episcopi, & quæ ad claues pertinent, modo non reseruauerit sibi Capitulum, sed vt communiter solet cum omnimoda potestate eum constituerit. quod hîc tum ob argumentum communiter accidentium, tum temporis lapsum, tum denique ob probitatem, & doctrinam huius vicarij factum fuisse præsumendum est: quem nec ignorantia insignem Doctorem, nec malitia meritissimum deinde Episcopum limites suos excessisse credendum est.

56. *Et quod deesse potest, sanat clausula rescripti Apostol. supplentes, &c.*

Et, vt excessisset, suppetias fert Nuntij Apostolici concessio, qui ratione legationis suæ vtriusque domus Ordinarius fuit, & vnionem, translationemúe hanc confirmauit, decreuit, & fecit ipse, cum ea clausula *supplendo omnes iuris & facti defectus*. de qua sic loquitur Vitalis de Camban. *in tract. claus. in claus. supplentes omnem defectum, &c. si defectus precedit ex solemnitate iuris positiui, talis defectus vigore d. clausula benè tollitur, per ea qua ibi allegat, & clarum est ex c. illa 39. de elect. & facit c. 5. de transact. vers. cum siquid forte, &c.* ita vt sola Nuntij concessio clausulam de Ordinarij licentiæ interuentu verificet.

57. *Et quamuis de iure nec Episcopus, nec Vicarius posset.*

Quod verò dicitur nec Episcopum sine Capitulo vniones facere posse, quamquam dubitari posset an id hodie de Concilio Trid. procedat, prout negat Nauar. *de offic. deleg. cons.* 10. limitatur tamen vbi contraria est consuetudo; *Caccialup. de vnion. ar. 6. n. 10.* vt generatim in hisce ditionibus Episcopi eiusmodi negotia cum Capitulis non tractant, sed aliquando cum Concilio sui Vicariatus, quod aliud est à Capitulo, vtpotè cum hoc constet ex assumptis ab Episcopo, non à Capitulo deputatis.

58. *Fecerit tamen, manet veritas narrationis de ordinarij licentia factum esse; etsi licentia legitima nō fuerit, quia narratio factū sonat, non legitimitatem.*

Sed esto non possit Episcopus sine Capitulo vnire, minus Vicarius; fecerit tamen: verum erit de eius licentia transiuisse, &c. quia ea narratiua factum, non ius, sonat. non magis quàm si homo cæsus narretur, nec dicatur iure vel iniuria: factum ergo verificasse sufficit. *Bellam. decis.* 116. *Rot. nouiss. diuers. p. 2. d. 9. n.* 10. idem de appellatione, licet non valida. *Seraph. d.* 954.

Dubijs itaque obiectisque aduersus rescriptum remotis, superest vt Delegatus illud exequendo, enixam Pontificis voluntatem, verborum strepitu nihil minutam, curet obseruari.

CONSVLTATIO VIII.

De vnionum reuocatione.

1. *An vnio satius soluatur Abbatiæ cū episcopatu cum aliter finis vnionis haberi potest.*

MVltis pijs causis Conc. Trid. prouideri voluit per beneficiorum simplicium vniones, ecclesijs etiam cathedralibus tenuibus. *s. 24. c.* 13. monasteria tamen, in quibus viget regularis disciplina, atque ecclesias parochiales vniri vetuit. sed religionis orthodoxæ conseruandæ, nouarumque hic ob eam causam erectarum sedium episcopalium dotandarum necessitas, cum rebus hic turbatis per bonorum ab alijs beneficijs separandorum difficultas, & mora alteri remedio locum non faceret, huius decreti via facta inuia fuit, & monasterij mensis episcopalibus aliqua in dotem data. Postea quæsitum fuit, an, si finis is obtineri posset, & pars bonorum monasterij mensis episcopalibus applicari, satius non dissolueretur vnio, & tam episcopatibus, quàm monasterijs, suus cuique prælatus daretur.

2. *Omnino:*

Et sanè, saluo fine, ob quem vnio facta fuit, dissolutionem illius suadent rationes, ob quas mota fuit ecclesia ad facienda ea decreta, de quibus mox latius infra dicam: atque imprimis *d. c.* 13. *s.* 24. vniri vetantis monasteria, in quibus viget regularis disciplina: vtique ne vigor ille, & rigor remittatur, quod facilius fit, quando vnaquæque domus non habet suum patremfamilias, in regula & disciplina seruanda assiduò laborantem; coram cuncta quæ geruntur inspicientem; quæ correctione egent, extemplò emendantem; quam quando in commendam data est absenti ferè semper, aut plerumque, aut vnita.

3. *Vt singula beneficia suos habeant ministros.*

Rursus suffragatur ratio sacrorum canonum, qui voluerunt, vt vnaquæque ecclesia suum sponsum, suum rectorem haberet. *tota causa.* 21. *q.* 1. *singula*, inquit, *ecclesiastica iuris officia singulis quibusque personis singulatim committi iubemus. c. singula dist.* 89. vix enim est vt vnus homo plures personas benè sustineat. *l. si plures. & ibi Iason. D. de pact.*

4. *Præsertim curata:*

Quam eandem ob causam tam multi sacri canones sint editi aduersus beneficiorum, præsertim curatorum pluralitatem, & in Concilio Tridentino etiam innouari, & seruari iussi. *s.* 7. *c.* 2. 3. 4. 5. 6. refertque *d. c.* 2. eam quam diximus causam, cum *valde felix sit*, inquit, *ille censendus, cui unam ecclesiam benè ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit.*

Non ignoro huiusmodi decreta in beneficijs ritè vnitis non obtinere; sed agimus hic de rationibus ob quas lata sunt, quærimusque an eæ suadeant solui vnionem, quando nihilominus finis potest obtineri, ob quem vnio facta est.

Ratio autem legis, anima illius dicitur: ita vt ea cessante lex maneat velut emortuum cadauer: vigente autem ratione lex sit etiam extendenda vltra vim verborum.

5. *Cessante causa cessat vnio.*

Vnde fit vt etiam in materia vnionum recepta sit ea iuris regula, quæ dicit, cessante causa cessare effectum. *c. cessante de reg. iur. in 6. Alber. Gentil. disp. de vnion. Britan. & quos allegat. Rebuff. lib. 5. de benef. & de vnion. reuoc. & facit c. cum M. de constit.* vbi ex rerum mutatione etiam à Sede Apostolica vnita mensæ Capitulari mutantur.

Fit etiam inde, vt Concil. Trid. ob rationem *d. c.* 2. insertam, vltra beneficia, quæ in titulum singula obtinentur etiam *c.* 4. *&* 6. progressum sit ad vnita.

Et quidem *d. c.* 4. vnionem ad vitam commendamúe plurium perpetuam simpliciter

damnat:

dampat: d. vero c.6. vniones perpetuas; nisi constiterit ex rationabilibus causis coram Ordinario verificandis factas.

Itaque semper potest suam considerationem habere ratio, & finis istorum prohibitiuorum canonum, quando disceptatur an rem, licet benè constitutam, expediat in melius mutari.

6. Vt in singulis ministri resideant:

Ad eandem rem facit consideratio, nec exiguum momentum adfert ratio eorum decretorum, quæ assiduam residentiam exigunt eorum, qui dignitates imprimis, & curata beneficia possident. *tot. caus. 7. q. 5. c. vlt. & tot. tit. de cler. non resid. nouel.* 6. 88. 525.

7. Congruentius sunt diuino in curatis:

Et quidem ea pluribus locis etiam à Concilio Tridentino sunt inculcata. *s.6. c.1. s.21. c.3. s.22. c.3. s.23. c.1. s.24. c.12.* atque *d. c.5. s.23.* satis videtur innuere eiusmodi residentiam esse ex præcepto diuino in dignitatibus huiusmodi, & curatis beneficiis: ideoque quamuis ex pontificiæ potestatis plenitudine vniri etiam regularia secularibus possint, etiam aduersus *d. c.* 53. *s.24.* Conc. Trid. decretum; tamen maiorem prębet causam ea residentia, quę ex diuino præcepto debetur, disquirendi an mutatio in melius negligi debeat, dissolutioúe dignitatum vnitarum probari, quando nihilominus effectus obtineri possunt, & fines, ob quos vnio dignitatum curatarum est facta.

Neque porrò ad rem facit, quod vnio infert dispensationem, seu relaxationem residentiæ in beneficio vnito; quoniam id verum est stante vnione; altior autem est ea quæstio, quam tractamus; an vnionem solui conueniat, quæ sequelam trahit dispensationis.

8. Nec æquiualent Vicarij:

Minus etiam mouet, quod per Priorem officium Prælati fieri possit, quia in omnium curatorum vnionibus Vicarij surrogatio facienda exprimitur, nec id tamen iis prohibitionibus, quas diximus, suffecit. & sanè longa sunt inter Prælatos & Vicarios interualla, ob quæ disciplina per hos non æquè, atque per illos seruari, ac stringi possit: non res spirituales, non temporales æqualiter promoueri.

9. Ne seculares cum regularibus misceantur.

Est insuper alia consideratio, ob quam Concilium Trid. regularium vetet vnionem cum secularibus dignitatibus, aut beneficiis curatis; quod iam olim non iniusta ex causa ecclesiæ canones decreuerint, incongruum esse vt regulares secularibus supponantur. *c.2. de capell. monach. c. quam sit* 18. *q.2.* vel homines disparis professionis simul socientur, *clem. 5. de elect.* quæ constitutio eo maioris est anthoritatis quod sit lata in œcumenico Concilio Viennensi. vnde Isidorus *in c. noua* 16. *q.1.* applicat commixtioni professionis, & religionum illud quod in literis sacris dictum est nō arandum esse in boue & asino, neque vestem de lana & lino contextam induendam; referturque *in c. cum causam quæ. X. de elect.*

10. Ne negligentius administretur.

Et sanè nescio quî natura fiat, vt aues concolores vnà libentius volitent, & difformitas professionis animorum concentum turbet: adeò vt regulares secularibus vniti non rem iam amplius suam facere videantur, sed vel ipsi prouentus aliquando effundere, vel susque deque ferre, an parcè iam & frugaliter bona administrentur, hospitalitasque exerceatur, an & aliquid in thesaurum condatur, an ærario exhausto æs etiam alienum contrahatur, cùm vident ad hæredes Episcoporum transire, quæ olim morientibus Prælatis monasterij thesauro inferebantur.

Et sanè hic casus noster disertè propositus est *in c.1. X. ne sed. vac.* vbi Pontifex vacante Sede, ne quidem ad Regis Hungariæ, Magnatum, Capituli, aut Conuentus instantiam vnionem monasterij Episcopatui factam voluit dissoluere; quod non esset qui episcopale ius defenderet: ecclesia autem de Præsule prouisa, facultatem liberam fecit id prosequendi: præmittitque ibi Pontifex, cùm assereretur, quod per vnionem solueretur religio, fraudarentur eleëmosinæ, & hospitalitas tolleretur, se ad releuandum ecclesiæ statum intendisse diligenter; ibidemque dissolutio vnionis vocatur ruinæ ecclesiæ releuatio: eamque causam pro dissoluenda vnione probat Rebuff. *vbi sup. nu. 3. & n.6. & 9.* si vtilitas ecclesiæ suadeat, solui posse vnionem, ex quibus causis potuit introduci. *consentit Azor. inst. moral. p.2. l.6. c.28. q.21. c.29. q.5.6.* 11.

11. Solutio vnionis releuatio monasterij:

12. Facta solutio hîc in aliquibus nouis cathedris Episcopalibus.

Cùm igitur ad dotandas nouas ecclesias cathedrales in Belgio fuerint factæ huiusmodi monasteriorum vniones, atque is finis consentientibus religiosis haberi posset per bona à monasteriis separanda, & episcopalibus mensis applicanda; rectè Regi Catholico, & S. Pontifici solui huiusmodi vniones satius visum fuit quoad monasterium Vaucellense ab ecclesia Cameracensi, quoad Tongerlonense ab ecclesia Syluæducensi, quoad Dousanum à Brugensi; relictâ eis dote sufficienti, prout in singulis conuenta fuit.

13. Sed quæ his dos est constituenda?

Nam alioquin ad constituendam quantitatem dotis episcopalis certa tradi regula non potest; sed pro Sedis dignitate, diœcesis amplitudine, loci necessitate, & temporum ratione res ad arbitrium boni viri remittenda est. atque ita ferè Concilium Tridentinum tenuium cathedralium ecclesiarum vnionem, vel ex alijs prouentibus ecclesiasticis subuentionem Concilio prouinciali committit; ad S. Sedem rei totius statum relaturo. *s.24. c.13.* eodem tamen loco *§. adhæc* vetat Episcopatus pensionibus grauari, qui ducatorum mille, & parochiales qui ducatorum centum valorem annuum non excedunt. vbi Barbosa, *in Collect. ad d. c. n.14. & 16.* ait ducatos accipi secundùm morem cuiusque regionis, quin & dispensari aliquando super hoc decreto. *n.12. & 15.* porro Pius V. quâdam constitutione declarauit cum ex decimis aliisque prouentibus ecclesiasticis parochis assignanda est congrua portio, excedi à iudice non posse summam aureorum centum, nec infra quinquaginta taxari: sed temporum iniquitas, rerum omnium venalium caritas, in amplis pastoratibus etiam excedi hanc summam cogit. videtur autem Concilium Tridentinum tacitè innuere quandam proportionem inter ecclesias cathedrales, & paro-

parochiales; vt dos parochialium satis prouisarum decupletur in cathedralibus; dum in his mille, in illis centum ducatos minui vetat.

Enimuero in Belgicis episcopatibus Bulla vniuersalis, quæ de illis erigendis edita est, decreuit singulis assignandam esse per separationes bonorum ecclesiasticorum dotem trium millium ducatorum, auri de camera: interim dum ea assignatio effectum sortiretur, addixit Rex ex dominicis reditibus se soluturum mille quingentos aureos: hæc ergo summa necessitati; illa dignitati sufficere hîc visa est: & etiamnum videri ferè etiam possit, si aureorũ, qui tunc hîc erant singuli floreni duo Brabantiæ, nunc supra quatuor, mutationem recipiamus.

Porrò multis in locis cum dismembratio à pluribus beneficiis, quæ in Bulla generali erectionis nouorum Episcopatuum pro optimo dotandi medio decreta fuerat, & à Rege Pontifici proposita, multas haberet difficultates; occurrentibus Abbatiarum hinc inde vacationibus, Episcopalibus mensis in rei melioris defectum, & ad citius exonerandum Regis ærarium, sunt vnitę; & cum potest alicubi iam obtineri prior & melior dotandi ratio, videtur cessare causa cur locus non fiat supra citatis canonibus.

Videtur insuper nonnullis quod surrogatum sapere debet naturam eius cui surrogatur: *l. eum qui §. qui iniuriarum. D. si quis cautio. §. fuerat. inst. de act. DD. passim*, adeoque non amplius ab vnitis Abbatiis recipiendum, siue in vtendo, siue dismembrando, quam summa fuit, ob quam inueniendam facta est vnio.

Videri tamen etiam potest cum in vnionum bullis diceretur, vt Episcopi fructus in suos & monasteriorum vsus possent conuertere, nec adderetur quantum in suos, quantum in monasteriorum vsus; posse dimidiatim diuidere: vt fieri solet cùm partes per testatorem non sunt distinctæ: *§. si plures inst. de hared. instit.* sed id demum seruatur cùm testator non se aliter explicat: *d. §. si plures. l. quoties. §. haredes. D. de hered. instit. & qua notat glos. ibidem in v. aequaliter.*

14\. Saluis priscis oneribus, & cultu diuino non minuto, eiusque ministris.

Alios ergo terminos figunt Bullæ vnionũ: *volumus*, inquiunt, *quod propter vnionem, annexionem, & incorporationem huiusmodi diuinus cultus, ac solitus monachorum, & ministrorum numerus in dicto monasterio nullatenus minuatur, sed eius & conuentus prædictorum congruè supportentur onera consueta.* & clausula onerum antè incumbentiũ in omnibus vnionibus addi consueuit; & sic loquitur Trid. *s.* 23. *c.* 18. *sine cultus diuini præiudicio*; limitata hæc causa limitatum producit effectum: ergo propter vnionem hæc onera cultus diuini, religiosorumque consuetus antea numerus, hospitalitas, pauperum sustentatio minui nequit: iis deductis in vsus suos tantùm vertere possunt Episcopi, quanto egent. si non est manendum intra taxam primò dictæ bullæ vniuersalis. *de quo in Respons. nostris h. t. r.* 2. vertere, inquam: nam de non verso, atq; consumpto nihil vlterius Bullæ addunt; an testamento disponere, an ab intestato ad hæredes deuoluere possint. vnde plerique certam quotam aut summam pacisci maluerunt; vt, si parcius vsi forent, de eo, quod superesset ex illa, disponere sine apparenti controuersia possent.

Vide de quæstione reuocandæ monasticæ vnionis plenius *in Respons. nostris h. t. r.* 3.

CONSVLTATIO IX.

De reuocanda Vnione illius causa cessante.

Vniones reuideri voluit Tridentinum. *s.* 7. *c.* 6. & subreptitias viribus carere, nisi nimio iam tempore firmatæ sint: beneficia etiam curata vnita quotannis visitari, & vt cura in iis laudabiliter exerceatur per Ordinarium semper prouideri. *d. s.* 7. *c.* 7.

1\. Vbi cultus diuinus ob quem facta est vnio cõtumaciter negligitur, quomodo prouidendũ etiam per solutionem vnionis?

Quid, si is repererit causam, ob quam vnio facta est, cessare ac negligi, v. g. Collegio canonicali vtriusque sexus facta est vnio curati beneficij, vt in collegiata ecclesia augeatur cultus diuinus, numerosus chorus virginum psallat, inde virorum locis distinctus collectam cantet, missam faciat, alioque officio fungatur; idque nunc negligatur; neutris horas canonicas psallentibus; sanè si contumaciter negligitur cultus diuinus, sequestrari fructus possunt, & perseuerante contumacia priuatio beneficij infligi. *Trid. s.* 24. *c.* 12. *§. præterea.* vndè priuantur, qui per plures annos absunt à beneficiis. *c.* 2. 6. 8. 10. 11. 16. 17. *X. de cler. non resid.* at verò non corporalis tantùm residentia exigitur, & propter se, sed moralis, *vt diximus in Iur. pont. nou. anal. de cler. non resid.* & propter officium. nam propter illud residentia requiritur, & datur beneficium. *c. fin. de rescript. in 6.* Sin autem reperiri virgines non possint qualitatibus requisitis præditæ; vel in his est dispensandum, vel fructus vertendi sunt in proximum vsum, iudicio Ordinarij. *vt in simili statuit Conc. Trid. s.* 28. *c.* 8.

Aut fortè cessante causa vnionis, si nec redintegranda speretur, rectius cessare dicemus debere effectum, reducendaque vnitorum beneficiorum bona ad primæuam suam originẽ; atque ideo decimas ad veteres parochos, à quibus sublatæ fuerant ad cultum diuinum alibi augendum, vt eo ibi cessante redintegretur in priori loco. *qua de re Rebuff. in prax. benef. l.* 1. *de vnion. reuoc. vbi citat Clemen. ne in agro. § adhac de stat. monach. c. cum M. de const. c. quia de relig. dom. c. fin. de paroch. c.* 1. *de verbor. signif. in 6.*

Causa sublata vnionem etiam à Papa factã multo magis à se, aut suis antecessoribus, reuocat Episcopus: &, si diuersarum diœcesium sint vnita beneficia, vterque, *Rebuff. vbi sup. n.* 15. *& seq.* ideoque quamuis collegiata sit ex-

empta, in quam illius Ordinarius non habeat iurisdictionem, si tamen beneficium, quod ei vnitum est, non fuit exemptum, Episcopus sub quo illud est situm, poterit dissoluere tanquam sibi subditum. *Rebuf. vbi sup. n.* 18.

De noui operis nunciatione.

CONSVLTATIO I.

In loco sacro non permittitur ædificatio sub cautione de demoliendo.

QVamquam nouo opere nunciato, si de demoliendo satisdetur, in ædificando pergere licet; *tot. tit. de nou. oper. nunc.* tamen si nuncians nouũ opus, præsertim in ecclesiasticis, velit intra trium mensiũ spatium, proprietatem, & præiudicium probare, cessatur ab opere, non admissâ cautione. *c. 3. vlt. X. de nou. oper. nunc.* Quin imò si malè ædificatur, in ecclesiasticis non ecclesia, sed ædificator talis expensis demolitionis luit. *c. 2. in v. expensis tuis. X. eod.* ob culpam suam.

Enimuerò si quis velit in loco sacro ædificare, vel religioso, nõ sufficit cautio de demoliendo. quia interdictũ *ne quid in loco sacro vel religioso fiat. D. tot. tit.* est purum, neque conditionem demolitionis admittit: sed præcedere debet decretum Pontificum, aut iussus Principis *l. ossa. D. de relig.* vtique causa plenè cognita obtentus.

Ratio est, tum quia sine huiusmodi decreto, ac iussu ipsum factũ, ipsa ædificatio intrinsecè malum implicat. quia sepulchrorum lapidem mouere, terram euertere, cespites euellere, proximũ sacrilegio maiores nostri semper habuerunt. *l. 5. C. de sep. viol.* idq; tam scrupulosè, & tanto priuilegio sepulturarum, vt quamuis in fundum alienum foret illatum cadauer, domino eiicere non esset permissum, sine Pontificum decreto, aut iussu Principis. *d. l. ossa.* cum aliàs quod in alieno fit intercidere liceat *l. quẽadmodum. D. ad leg. Aquil.* tum denique quia irreparabilis est contrectatio indigna sepulcrorũ; instar suspendij, cuius postea de causa cognoscatur.

Eapropter, qui non ritè in sacro ædificat, grauiter damnatur, & ædificium fiscus vendicat. *l. 2. 4. 5. C. de sep. viol.* neq; iudex ordinarius decretum Pontificũ, & iussum Principis supplere potest, qui ipsemet punitur 20. libris auri si negligens fuerit in eiusmodi ædificatoribus castigandis. *l. si quis. ibidem.* Tantum abest, vt causa non plenè cognita per prouisionem sub cautione de demoliendo, seu alia id permittere debeat, aut possit.

Et cùm in huiusmodi nouis operibus scandala soleant enasci, & contentiones; valde præclara est admonitio Innoc. III. ad Archiepiscopũ Cantuariensẽ *in c. 1. X. de nou. oper. nunc.* vt ab iis abstineatur omninò, quæ talia generant.

De Priuilegiis.

CONSVLTATIO I.

Verbum protectio exemptionem non infert.

PErspecta Lucij III. Pontificis Max. Bulla qua Præpositum S. Mariæ B. eiusque Collegas & bona sub B. Petri & suam protectionẽ suscipit: ad quæstionem quæ ex ea mouetur, an per ea verba idem Præpositus, Collegiũ & bona ab ordinaria iurisdictione censeantur eximi? omninò respondendum est negatiuè. quia exemptiones odiosæ sunt, tamquam iuri communi aduersariæ, hierarchiæ ecclesiasticæ inimicæ, & quæ ius alteri auferant: scilicet authoritatem suã Ordinariis locorũ. quod Princeps aut Pontifex nunquã facere censetur, nisi disertis admodum verbis expresserit. adeoque diligenter inspicienda sunt priuilegia, & tenor eorum attendendus. *c. recepimus. X. de priui.* & si quidem expressè exemptionem libertatemúe concesserint, seu iuris B. Petri specialiter fecerint, exemptio admittitur; non aliàs. ne quidẽ si ad indicium perceptæ protectionis census soluitur. *d. c. recep.* nam receptio sub protectionem non spectat ad exemptionem. vnde hæc ex illius verbis non infertur. ideoque Innoc. III. clarè *in c. ex parte 18. X. de priuileg.* id ipsum decidit, & quæstionem suprapositam his verbis; *ex parte tua fuit quæsitum vtrum clerici & laici, qui literas protectionis ostendunt, in quibus persona sua expresso nomine cũ omnibus rebus suis sub Apostolica protectione conspistere declarantur, à iurisdictione Episcopi diœcesani sint exempti? nos autem tibi respondemus, quod per literas huiusmodi ab Episcoporum suorum potestate minimè subtrahantur. vt in d. c. recepimus.* Alexander III. similiter decidit per concessam protectionem nihil iuri diœcesani Episcopi esse substractum. quod ipsum indies etiam videmus in literis Principum saluæ-guardiæ & saluiconductus ac protectionis regiæ, per eas enim Principes intendunt personas & res, quas in protectionẽ, guardiam, custodiamque sumunt; contra violentiã dumtaxat tutari: earumque literarum quotidiana praxis ita recepta est, vt nemo sub illius prætextu à iurisdictione ordinariorum Magistratuum, aut Conciliorum subtrahere se vnquam tentarit. 1.

Quin imò in literis Lucij disertè Ordinarij authoritas præseruatur, cum Præpositus per Collegium eligendus secundùm Canones ab Episcopo confirmandus dicatur, ab eoque curam spiritualem & temporalem accipiat, & vtramque prælationem, & pro vtraque ei reuerentiam canonicam. debeat & subiectionem. exemptus autem Prælatus, & Sedi Apostol. immediatè subiectus à Sede Apostolica eam prælationem accipiat. vnde & ipsum Collegiũ

non

non poteſt eſſe exemptum, tum quod non poteſt diuerſo iure caput & corpus cenſeri, tum quod prælationem vtramque electus non poteſt accipere ab Epiſcopo, ſi ipſe eandem non habuerit. quippe nemo poteſt plus iuris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur. *c.79. de Reg. iur. in 6.*

2. Neque. V. libertas.
Atque iterum quamuis idem Lucius decernat, vt altare D. Mariæ ab omni exactione ſit liberum, libertates, & immunitates antea obſeruatas permanere debere, res etiam eccleſię ipſorum vſibus conſeruari; addit tamen clauſulam; *ſaluâ Sedis Apoſt. authoritate, & diœceſani Epiſcopi canonicâ iuſtitiâ.* Ad eum modum cùm itidem concedit liberam ſepulturam, addit clauſulam; *ſaluâ iuſtitiâ illarũ eccleſiarũ à quibus mortuorum corpora aſſumuntur.* id eſt, ſaluis iuribus parochialibus & cathedralibus; vt explicat
3. Quæ non aufert iura cathedræ Ordinarij.
Clem. III. *in c. certificari. X. de ſepult.* Itaque huiuſmodi verba cõtra exactiones iniurioſas inferuntur; nõ autem contra iura cathedræ epiſcopalis, ad authoritatem vel vtilitatem per canones debita torquẽtur. quò ſpectant ea Ale-
4. Sed nouas exactiones.
xandri verba in eius literis, *ne cui liceat iſti eccleſiæ nouas, & violentas exactiones imponere.* aut ſaltem ad ea quæ legis dicuntur dioceſanę, non Iuriſdictionis. *Vide in Reſponſ. noſtris de priuil. r. 1.*

Accedit quòd eadem eccleſia à Malderico Epiſcopo Tornac. facultatem acceperit canonicè de præbendis diſponendi, malefactores excommunicandi, & abſoluendi: quæ etſi à Romanis Pontificibus fuerit confirmata; non tamen confirmatio excedit limites eius, quod confirmatur, neque ad alios fines poteſt extendi.

Præſertim cùm Paſcalis Papa in literis confirmationis Prælatum iſtius eccleſiæ à canonicis electum ab Epiſcopo canonicè conſtitui velit: quod vt oſtendimus, contradicit exemptioni. prout & literæ Alexandri dũ priuilegium concedunt, vt ſine manifeſta & rationabili cauſa nemo eccleſiam iſtam interdicto poſſit ſubiicere; vtique permittunt, ſi manifeſta & rationabilis cauſa ſubſit. adeoque rurſus priuilegium eiuſmodi violentiis tantùm obſiſtit, iuri non derogat; authoritatiue Ordinariis à iure conceſſæ.

Deuique non ſunt mutanda, quæ certam ſemper interpretationem habuerunt. adeoque cùm ab immemoriali tempore Collegiũ iſtud
5. Et non vſu tollitur. Ac præſcriptione.
nulla exemptione aduerſus Ordinarium ſit vſum, ſtatuendum eſt non admittendam eam interpretationem, quæ exemptionem aliquam introducere velit. *l. ſi de interp. D. de legib.* præſertim cùm, etiamſi verè exemptio fuiſſet conceſſa, per non vſum, ſeu contrarium vſum annorum 40. multo magis immemorialem priuilegium amiſiſſet. *c. accidentibus 15. X. de decim.* vbi Pontifex rationem aſſignat, quod ex non vſu vel contrario vſu annorum 40. priuilegio renuntiaſſe præſumantur, quibus ea indulta ſunt. quod etſi aliqui nonnullis diſtinctionibus temperent; nemo tamen negat effectum centenariæ conſuetudinis, aut præſcriptionis, & in quibus expreſſo priuilegio doceri non poteſt, quid de exemptione ſit ſtatuendum, defertur conſuetudini omninò & præſcriptioni. *c. cum dilectus. X. de relig. domib. c. cum perſona. de priuileg. in 6.* vbi & peculiariter id traditur, cũ priuilegium non eſt liquidum, quid tribuendũ ſit poſſeſſioni; quid epiſcopali iuriſdictioni, cuius intentio in iure communi eſt fundata.

CONSVLTATIO II.

Priuilegium Iulij II. pro clero ſecundario eccleſiæ Leod. derogans c. volentes ceſſat in Belgio, vbi Tridentinum eſt publicatum.

IVlius ſecundus confirmando & extendendo allegatam conſuetudinem, exemit clerũ ſecundarium ciuitatis & diœceſis Leodienſis ab omni iuriſdictione ordinaria, etiam quoad curam animarum, ac viſitationem: cum derogatione c. *volentes de priuil. in 6.* vt nec conueniri poſſit ratione contractus aut delicti extra eccleſiam exemptam commiſſi.

Ex aduerſo Conc. Trid. *ſ.7. c.14.* innouauit *d. c. volentes*, ſeruarique deinceps mandauit, addita ad finem *d. c. 14.* derogatione hac; *priuilegiis, exemptionibus, conſeruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nequaquam valituris.*

Adeò vt per hanc clauſulam derogatoriam
Concilij ceſſet dictum priuilegium Iulij quoad 1.
clauſulã in eo derogatoriam *d. c. volentes.* ita vt exempti conueniri hodie poſſint *per d. c. volentes* per Concilium innouatũ cum derogatione priuilegiorum contrariorũ ſuper delictis alibi commiſſis, contractibus alibi initis, rebus alibi ſitis, & beneficiis non exemptis. vide quæ diximus h. tit. conſ. 4.

Quemadmodum in cauſa viſitationis omnibus exemptionibus per idem Conciliũ derogatur. *ſ. 14. c. 4 ſ. 6. c. 4. ſ. 25. c. 6.* & quoad curam animarum. *ſ. 5. c. 2. ſ. 24. c. 18. ſ. 7. c. 5. 7. ſ. 6. c. 2. ſ. 23. c. 1. &c.*

Et quamuis Leodij non obſtante omni diligentia Epiſcopi Vercellenſis tunc Nuntij Apoſtolici obtineri non potuerit, vt Concilium Tridentinum reciperetur quoad derogationẽ
libertatis, & exẽptionis cleri; vt teſtatur Eraſ- 2.
mus Chokier *tract. de exempt. part. 2. q. 45. n. 71.* tamen *p. 1. q. 50. n. 7.* idem teſtatur, ſacrã Congregationem declaraſſe Decreta Concilij eos ligare; & licet rurſus qualibuſcumque modis obtinuerint apud Sedem Apoſtolicam, ne eadem exemptio amplius vellicaretur, tamen recepto in regiis hiſce ditionibus Concilio Tridentino, exceptis ſolũ decretis de iuriſdictione laica, & patronatu regio, ſeu vaſallorum, &c. agentibus, idem priuilegiũ Iulij ſecundi redactũ eſt ad terminos Concilij Tridentini dictiq; *c. volentes*, quod non tantùm intelligendũ eſt de

de clericis ecclesiarum hic sitarum, sed etiam Leodiensibus, aliisque si hic contrahant aut delinquant.

3. An autem immemoriali consuetudini, si munimentis probetur, non priuilegio?

Vnum est quod obiici posse videtur, quod Bulla Iulij referat immemorialem consuetudinem, cui expresse *d.c.14.* aut specialiter non derogat: sed scrupulose Bulla loquitur de consuetudine, & cum metu, ne vbique aut semper probari possit, adeoque ipsa eandem exemptionem concedit, extendit, & derogat d.c, volentes.

Vnde sequitur vt per Concilium Trid. sit abrogatum diserte quidquid per viam priuilegij accessit; adeoque rem eo esse redactam, vt consuetudo huiusmodi ante priuilegium Iulij extitisse, vbicumque negatur, probanda sit; subleuamen enim probationis per priuilegium Iulij accessit.

Quod sine vlla controuersia obtinet in iis ecclesiis, quæ post priuilegium fundatæ, vel in Collegiatas erectæ sunt, vel paulo ante; vt immemorialis consuetudo in eis non fuerit, nec suffragari possit; sed priuilegium dumtaxat restrictum nunc per d. Conc. Trid. *ad normam d. c. volentes.* datum autem illud fuit à Iulio II. & refertur extense per eundem Chokier.

4. Exemptio omnis cessat quacumque ex causa nata.

At verò neque huc descendendum est, vt consuetudini concedamus nō derogatum *per. d.c.14.* quoniam non tantùm vtitur verbo priuilegiorum, sed etiam exemptionum in clausula derogatoria: ita vt exemptiones sublatæ sint ex priuilegio ortæ, siue ex consuetudine, siue vndecumque aliàs. negatiuum enim verbum *nequaquam* omnia tollit, & consequenter omnem exemtionum speciem, siue priuilegiariam, siue consuetudinariam, aut præscriptam.

CONSVLTATIO III.

De exemptorum foris agentium apprehensione & remissione.

DE requisitione facta per Ordinarium, vt apprehenderentur, & sibi mitterentur quidam regulares Ordinis S. Saluatoris, multa concurrunt attente consideranda, tam quoad capturam, quam quoad remissionem. quoad hanc; quod ob diuersitatem territoriorum, dominiorumque supremorum notorium sit, remissiones hodie vix frequentari. difficultas est tamen an nec etiam in regularibus? qui professionem suam controuersam facit, ad monasterium suum remittitur. *Trid. de. reg. c. 19.* apostata à religione carceri mancipatur. *c. pen. X. de apost.* & ad claustra sua retrahitur. *c. fin. X. de regular.* & edictū Imperatorium 17. Febr. 1535. apostatas apprehendi, & ad monasteria sua reduci mandat, aut à iudicibus delegatis sequestrari, donec causa cognita fuerit. Pius autem IV. omnes erronū & apostatarum causas ad se reuocauit. *cuius constitutionis substantiam recitat Petr. Matt. decret. lib. 7. tit. 17. c. 2.* tamen vt nec hæc constitutio hic seruatur, ita ante paucos annos regulares ex Francia fugitiuos à Rege repetitos, quasi maiestatis reos, vidimus Patriæ priuilegijs se tutatos, nec ex Brabantia dimissos; prouocantibus etiā Brabantiæ Ordinibus ad ea priuilegia; &, ne dimitterentur, intercedentibus. Nam & clero ciuium localia priuilegia communicantur, & in fauorabilibus ciuium, & incolarum iure censentur.

1. Remissiones an in regularibus reis obtineant?

2. Quid in iis qui extra territorium requirentis?

Porrò quod attinet capturā; non leuiter sane in hoc negocio versandum est requisito: non tantùm quod apprehensio clerici temere facta annexam trahat excommunicationem iudicis, quamuis competentis: *c. si clericos de sent. excom. in 6.* sed etiam, si deest in apprehendendū iurisdictio, certum sit eum priuati loco esse: *l. fin. D. de iurisdict. omn. iudic.* adeoque, sepositâ aliâ excusatione, incidere in laqueum canonis *si quis suadente diabolo.* 17. q. 4.

3. Prætendunt exemptionē.

Priuilegia Ordinis S.S. palam exstant typis etiam publicis impressa, quibus Ordini conceditur expressis multisque verbis, ab Ordinaria iurisdictione exemptio. sed quoniam additur, per eam tamen non derogari Capitulo Regulæ quo disponitur, quod diœcesanus fratrū & sororum sit pater, & in causis illos tangentibus iudex, monasteriorū visitator, & denique speculator *si regula,* inquit, *in omnibus punctis obseruetur: vt & Princeps patriæ eorum responsalis; & Papa, tutor charitatiuus:* (quæ verba impropriū, seu non iuridicum, sed metaphoricum sensum habent) declarationes deinde illius capituli diuersæ, & modificationes, seu restrictiones subiunguntur: ac denique, quod ad rem nostrā facit, *caterùm,* inquit Pontifex, *prohibemus ne qui diœcesani, aut alij antistites, qui ex forma regulæ S. Saluatoris, aut præsentium constitutionum huiusmodi monasteria visitarent, possint & valeant, vigore officij huiusmodi visitationis, vel quacumque alia causa correctiones aliquas facere de personis vtriusque sexus, quas visitarent, aut eis pœnitentias aut pœnas aliquas iniungere, nisi solū & dumtaxat in monasteriis & locis huiusmodi, quæ visitauerunt, & eas correctiones, pœnitentias, vel pœnas exequendas committere teneantur, & debeant Abbatissis, confessoribus, aut vtrisque conuentibus, si commodè per Abbatissas & confessores fieri nequiuent. & per nullos alios possint tales correctiones, & pœnitentiæ, siue pœna executioni mandari. Qui diœcesani nullam habeant, aut exercere possint iurisdictionē, aut potestatem in monasteriis, & locis, atq; personis, ordinis præfati, nisi circa correctiones, & emendationes excessuum, & transgressiones regulares, quæ per huiusmodi personas fierent.*

Asseritur hic Ordinario nullam competere iurisdictionem, nisi in hic exceptis; & in exceptis ipsis, nullam exequendi facultatem; nisi per ipsos regulares; vnde ergo educetur apprehendendi potestas? nisi forte ex aliquo canone, etiam in exemptos, certo casu, authoritatem tribuente? sed is non proponitur.

Nam etsi in Concilio Tridentino quædam particularia regulariū priuilegia per viam delegationis Apostolicæ Ordinariis factæ, viribus vacuentur; *s. 5. c. 2. s. 14. c. 11. s. 21. c. 8. s. 22. de obser. in celeb. missa. s. 23. c. 10. 12. 13. 15. s. 25. c. 2.*

3.5.6.7.10.11.12.13.14.15.16.19.23. tamen nullibi Concilium generatim abrogauit regularium exemptionem: nisi quatenus ipsis decretis Concilij Trid. aduersetur, præsertim quoad regulares editis. *ſ.25.c.fin.de regul.* & ita Concilij Interpretes declarasse aiunt pro Generali Minimorum. an.1573. & aliàs tempore Gregorij XIII. & ita habet omnium Mendicantium, ac tot aliorum Ordinum exemptorũ praxis vniuersalis. neque opus alioquin erat tot specialibus derogationibus, cum vna falce omnis exẽptio potuisset exscindi; si ea mens fuisset Concilij: & non potius per huiusmodi exceptiones particulares firmare regulam in non exceptis. Quin imò Concil. Trid. *de reg.c.9.ſ.25.* è contrario disertè monasteria monialium, *quæ à regularibus reguntur, sub eorum*, inquit, *cura & custodia relinquantur.*

4. Quid si possessio cõtraria allegetur, & præscriptio?

Ab Agente quidem Requirentis allegata fuit contraria exemptioni possessio, seu præscriptio: sed allegatio sine probatione ad decernendum quidpiam, iudicandumque non sufficit. & in hac materia præscriptionis fieri probatio deberet, cũ omnibus illius qualitatibus, tituli, bonæ fidei, pacificæ possessionis per annos 40. *c. accedentibus. c. si de terra. X. de priuileg. c. cum persona. eod. in 6. quod si in probatione*, inquit d. c. accedent. *defecerint, ab ipsorum impetitione Templarios absoluatis.*

5. Examinanda est, quoad omnia requisita. vt hic.

In huiusmodi ergo inquisitionem venit titulus Ordinarij, aduersùs exemptionem præscribentis. quem ex iure communi elicere non potest, dum eo Ordinarius iubetur priuilegiũ inspicere, & seruare. *d. c. porrò. X. de priuil.* & ideo totum ei inspiciendum edi debet, quamuis illud tantùm capitulum describendum. *d. c. cum persona. de priuilegiis in 6.* & Ordinarius debet diœcesim suam quotannis visitare, oues suas noscere, & vultum pecoris sui, adeoque qualitatem subditi, vel exempti.

Deinde vocatur in quæstionem bona fides, quæ excludit conscientiam iuris alieni. *c. si virgo 34. q. 1. c. 5. 17. in fin. c. 19. in fin. X. de præscript.* at hic priuilegiorum tenor, inspiciendi facultas, seruandi obligatio, non satis cum illa constat. adde & hic Ordinarium ex d. capitulo 26. Reg. S. S. visitatorem, esse & patrem: visitatori incumbit visitatis iniungere, res ecclesiæ ne alienent, malè alienatas recuperent; iura & priuilegia conseruent: monere ergo debet ne patiantur aduersùs iura sua præscribi. quia qui præscribi patitur, alienat: *l. alienationis verbo. D. de verb. sig.* si omittat; officio non fungitur; dolus aut culpa ei nõ patrocinatur ad pręscriptionem. *c. ex tenore. X. de præscript.* quomodo ergo visitator aduersus visitatos præscribet, & pater aduersus filios?

Denique non interrupta possessio exigitur; adeoque in præscriptione aduersus exemptionem scientia, & patientia eius, aduersus quem præscribitur. *Chokier de iurisdic. ordinar. in exempt. p. 3. q. 12. n. 2. vbi citat plures. Philippus Niger de exempt. canon. q. 2. principali. n. 6.* quoniã in istiusmodi incorporalibus non datur possessio sine huiusmodi scientia, & patientia: & propterea actus possessorij aduersus exemptos facti, tales esse debent, vt ex iis euidenter inferatur quod facti sint ex ordinaria potestate; nõ verò tales, qui possint esse ambigui. vt cùm Episcopi locum exemptum visunt, vt amici, & patres; aut visitant in iis tamquam Delegati Apostolici, in quibus exẽpti Ordinario subiiciuntur, tamquam Delegato. & propterea sola visitatio non infert possessionem aduersus exemptionem. quia illa actus ambigui interpretatio facienda est, ne cuipiam per iniuriam pręiudicetur. adeoque si quid decretum sit ab Episcopo visitante, intelligendum est factum ab eo id esse, tanquam Delegato, nisi expresserit se vt Ordinarium id facere. *l. merito. D. pro Socio. Vid. Aimon. cons. 322. n. 3. vers. rursus.* aliàs non probatur possessio. *c. in præsentia. X. de prob.* & cùm exempti id scientes patiuntur, tum demum incipit quædam quasi possessio; à qua currere incipiat præscriptio, si cætera ad illam requisita simul adsint. pati autem & scire probandum est. *Innoc. in c. auditis in princ. de præscript. Barbos. de iure abbatum dec. 59.*

Quin & videbitur obsistere Concil. Trid. *d. c. 9. ſ. 25. de reg.* quod iubet exempta sanctimonialium monasteria, quæ à regularibus reguntur, vt hic, sub eorũ cura relinqui. & Bulla Pij IV. confirmatoria Concilij Trid. decreta illius mandat obseruari, nec quemquam interpretari; cum decreto irritante: in quod videri possunt incidere actus, si qui gesti sunt contra d. c. 9. & propterea tanquam infecti non proficere ad præscriptionem. etiã ob vim decreti irritantis, quod communiter volunt inficere titulum & possessionem. *Chokier vbi supra n. 11. & 12.* quod & multis priuilegiis insertum est. & Concil. Trid. *c. 22. de regul.* aduersus ante decreta de regularibus præscriptiones omnes & consuetudines etiam immemoriales tollit.

Sed etsi aliqui iurisdictionis actus gesti in vim d. c. 26. Regulæ habere videantur imaginem possessionis; non tamen ideo iurisdictionẽ possidet Ordinarius, qui sic gesserit. nam possidere, & in possessione esse, longè distare dicit l. si quis *D. de acq. poss.* & ita eum, qui precario quid habet, in possessione esse, non possidere. & verò non potest quis sibi possessionis causam mutare. *l. 3. §. illud. D. eod. l. 28. C. locat.* ideoque nec Ordinarius, qui in vim d. c. 26. in extraordinaria aliqua possessione esse videtur, mutare sibi causam; & iurisdictionem velle possidere iure pleno ordinario. sic qui titulo locationis in possessione est; finito termino quæstionem dominij nõ potest inferre: sed debet ante possessionem restituere. alioquin iure suo cadere, tamquam inuasorem, subinfertur. *l. 33. C locat. l. si quis in tantam. C. vnde vi.* Quin imò non tantum actus dubij exemptorum censendi sunt ad exemptionem amittendam non suffragari diœcesano; sed etiam iuramentum obedientiæ ei ab exempto præstitum declaratur irritum. *in c. cum dilectus. X. de religios. domib. simile est in c. dilecti. X. de maioris. & obed. & c. 3. ibid.* & vnius contradictio ius omne præseruat. *c. fin. ibid.*

Atque hæc quoad regulares, aduersus quos

etsi

etſi eſſet præſcriptum, non tamen foret aduerſus Papam: eoque nomine Ordinarius reiici etiam poteſt. *latè Chokier vbi ſupr. n. 6. Nigri vbi ſupra n. 6. Eſpenoius in illius ſupplemento q. 5. principali, n. 7. 8. 9.* & vterque illius ſententiæ rationes, & eorum quæ obiici poſſint, ſolutiones latè deducit: quodque ſic exempti excipere poſſint de iure Papæ; eoque Ordinarium excludere. ſicut in rebus eccleſiæ malè alienatis ipſi etiam alienantes agere pro recuperatione permittuntur. eamque intentionem eſſe eccleſiæ Romanæ ſatis conſtat ex iis canonibus, qui à dictis authoribus citantur.

Omnem inſuper præſcriptionis ſpeciem diſpellit ius patronatus, & fundationis regiæ. cùm enim illud induerit naturam iuris regalis, & aduerſus regalia non præſcribatur; nulli hic actus ſufficere poterunt aduerſus fundationem ſupremi Principis patriæ. *Salgado de protectione regia p. 3. c. 10. nn. 145. 226. 281. n. 12. & multis ſeq.*

Præterquam quod in patrono etiam requiri ſcientiam, & patientiam paſſim ſcribitur: quę & in Principe præſumitur non eſſe. *c. 1. de conſtitut. in 6.* & propterea Concilium Trid. *ſ. 25. c. 9.* ab illius capitis decreto excipit patronatus ſpectantes ad Reges, & ſupremos Principes, iura imperij in dominiis ſuis habentes: *& ſ. 22. c. 8.* vetat Epiſcopos viſitare huiuſmodi monaſteria ſine Principum conſenſu.

Porrò ſpecialis huius domus fundatio regia eo magis ſtabilire hic debet ordinis exemptionem, quippe eſt facta ab Iſabella filia Regis Portugalliæ, Duciſſa Burgundiæ, Principe patriæ; ex fauore quem ei tribuit idem Concil. Trid. *ſ. 22. c. 8. Marcha de iuriſd. p. 2. c. 8. n. 8. Choppin. monaſt. tit. 3. n. 5. Charond. reſponſ. l. 4. reſp. 1.*

Hæc, inquam, in diſquiſitionem veniunt, & liquere debent iudici requiſito, antequam decernere poſſit quippiam aduerſus tenorem liquidum priuilegiorum. *c. porro. X. de priuileg.* etiamſi tumultuariè, & in confuſo de aliquibus actibus poſſeſſoriis conſtaret; *Diana p. 3. t. 2. r. 134.* & in theſi contraria, præſcriptione ſcilicet exemptionis, exactè ſtatuit Bonifacius VIII. *in c. cum perſona. de priuileg. in 6.* contrariorum autem eadē eſt diſciplina. *Euerard. in loco legal. à contrariis.* quod hic imprimis obtinere debet propter contrariam iuris præſumptionem *in d. l. merito.* quod in dubio actus cenſeatur fieri modo quo licet; non quo prohibitus eſt: adeoque hic in vim d. c. regulæ, extraordinariam facultatem tribuentis; non plenæ iuriſdictionis ordinariæ. quę iuris præſumptio quamdiu planis probationibus proſtrata nō eſt, ſtare debet, effectuſque ſuos ſortiri. quamdiu enim ſic non mutatur, cur ſtare prohibeatur? *l. ſancimus. C. de teſtam.* quod ſi Requirens actuum à ſe, anteceſſoribuſque geſtorum propius gnarus, periculique ſibi ſecurus videatur; perſonale id eſt: Requiſito autem opus eſt actis ipſis, quibus ei cōſtet, an ſua ſit iuriſdictio *c. vt famæ. X. de ſent. excom. l. pen. C. de Iuriſd. omn. Iud.* aduerſus planū priuilegiorum tenorem. Vt omittam ante an. circiter triginta à S. Congreg. declaratum fuiſſe, quoad ſubiectionem exemptionemq; præualere erectionem fundationemq; clarè apparentem vſut contrario, quam ius immemoriali; pro Epiſcopo Antuerpienſi contra Prouincialem Minorum, quoad monaſterium de Sion tertij ordinis Liræ.

Enimuerò ſed nec hi regulares nunc ſunt huius domus: quippe nec in ea profeſſi, & pridem ex ea dimiſſi, & reuerſi ad domum, in qua prius profeſſi erant: ita vt huc inde venientes externi iam proclamentur, cenſeanturque; quāuis exiſtentes prius in hac domo anteà ſubiecti fuiſſent. Quemadmodū *ex cap. volentes de priuil. in 6.* exempti, ratione prioratus non exempti, conueniri poſſunt coram Ordinario, non ſimpliciter; *ſed quam diu morantur in illo*; ait textus *d. c. in fin.* qui etiam in *§. numquid* in exemptos delinquentes, vel contrahentes in diœceſi, nō tribuit poteſtatem, niſi in loco delicti, aut cōtractus inueniantur. conſonat *l. heres abſ. D. de iud. c. Romana. § contrahentes de for. comp. in 6.* adeò vt ne quidem ab Ordinario domicilij remitti ad locū delicti, aut cōntractus poſſint; aut eis, *vt ibi reſpondeant, iniungi. d. c. volentes.* ergo & Ordinarius loci delicti, cum delinquens ibi non eſt, non poteſt in eum ſtatuere, aut decernere eum ſibi remittendum: à paritate rationis: quæ in caſu domicilij negat eam iuriſdictionem competere. quamquam & diſpoſitio *d. c. volentes* vt exempti ratione delicti aut contractus Ordinario ſubiiciantur, in exemptis regularibus *per poſteriores bullas derogatorias* vix obtineat: ſaluâ diſpoſitione dumtaxat Concilij Tridentini, quoad regularē extra monaſterium degentem. *ſ. 6. c. 3.* nam *ſ. 14. c. 4. & 5.* diſertè exprimitur clerus tantùm ſecularis, non regularis. Et quoad degentes in clauſtris, & extra illa notoriè delinquentes, Epiſcopus ſuperiorem regularem requirere debet; eoq; negligente, tum demum Epiſcopus puniendi poteſtatem nanciſcitur. *c. 14. ſ. 25. de regular.* ſaluâ itidem diſpoſitione Concilij in alijs particularibus caſibus. *vt ſuprà.* 6. Quid ſi deſiſtant commorari in diœceſi requirentis?

Concludimus itaque, non videri permiſſam hic apprehenſionem aut remiſſionem, donec propius cognitū fuerit, an in apprehendendos requiſiti hic iudicis poſſit eſſe iuriſdictio; aut certius ſit Requirenti eam in illos competere. nam id ſi liqueret; requiſito ſufficeret *d. c. vt fama. in Verb. prælat. quorum illi ſunt iuriſdictioni ſubiecti. d. l. pen.* cenſeretur enim per ipſam requiſitionem ei communicare ſuā iuriſdictionem, & requiſitus illi commodare operam, & territorium. vt fit dum iudex clerici, non quilibet, ſed competens, requirit laicum, vt clericum apprehendat. *d. c. vt fama. in Verb. cum hoc non ipſi, ſed illi quorum authoritate id faciunt, facere videantur.* requiſito enim conſtare debet, magiſtratum eum eſſe, illiuſque reſpectu quem iudicat, ſeu remitti requirit. *l. eum qui. D. de iuriſd. omn. iud.* nec affirmanti ſine documentis creditur. *c. cum in iure. X. de offic. iud. deleg.* 7. Summa eſt conſtare Requiſito debere quod ſua ſit iuriſdictio, vel Requirentis.

Neq; porro obſtat quod *in c. 28. §. quia vero X. de off. deleg.* iudex requiſitus etiam ſententiā, quam

quam scit iniquam, iudicis requirentis debeat exequi : quia 1. agit de iudice delegato mandante Ordinario; qui illi, vt maiori ea in causa, subest; eique eapropter resistere non potest. *c. si quando, eod* 2. dicit d. §. in fin. prius illum debere niti, vt inducat, si fieri potest. itidemque *d. c.* si quando, si nolit, referri ad Papam, seu appellari. *ibid. in verb. donec nobis.* 3. *in d. §. quia* requisitus erat merus executor ; nec cognitio ei, sed executio solum demandata erat, *in verb. quod non cognitio, sed executio* : at hic requisitus non subest, sed par requirenti est ; vt in eum imperium ille non habeat. ideoque vti iniuriarum non minùs tenetur mandatarius, quàm mandans ; & vterque clerici percussor excommunicatur : *c. 6. de sen. excom.* ita requisitus nō excusaretur ob requisitionem, nisi ei constet de potestate requirentis. 4 *d §. quia vero* non obtinet, cum non iniqua tantùm, sed nulla dicitur sententia, *glos. latè ibid. in verb. etsi sciat. vbi plura citat.* singulatim *c. super eo. X de crim. falsi.* vbi ob nullitatem ex defectu iurisdictionis (per falsitatem ibi quidē literarum; sed etsi idem defectus aliunde nascatur, eadem videbitur ratio, & infirmitas sententiæ, decreti, mandati, seu requisitionis) *quod sententiam*, inquit *d. c.* super *authoritate literarum falsarum latam noluisti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus.*

CONSULTATIO IV.

De exemptorum visitatione, in illáque decretorum executione non obstante appellatione.

CAusæ visitationis, correctionis, & emendationis impensè admodum pluribus locis fauet Concilium Trid. eamque quoties opus fuerit, etiam auctoritate Apostolica fieri concedit, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, iuramentis, concordiis, quæ tantum obligent suos authores, in contrarium admissis. *s. 6. c. 4.* quinimo præcipit annuas fieri visitationes, etiam exemptorum, & prouideri vt cura animarum, debitisque obsequiis ecclesiæ minimè defraudentur. appellationibus, priuilegiis, consuetudinibus, etiam ab immemoriali tempore præscriptis, iudicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus exclusis. *Trid. s. 7. c. 8. s. 13. c. 1. s. 21. c. 4. curentque*, inquit Episcopi, *vt cura animarum, aliaque debita obsequia exerceantur, appellationibus, priuilegiis, consuetudinibus, etiā immemorabili tempore præscriptis, non obstantibus.* & iterum *s. 24. c. 10. nec in his*, inquit, *vbi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut vlla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat aut suspendat.*

1\. Exempti in visitatione, morum correctione, fundationū implemento, appellatione nō iuuantur.

Sed & priori iure, *nominatim Clement. quia*

2\. Quin decre-

contingit de religios. domib. piis fundationibus etiam erat prospectum, vt locorum Ordinarij eas impleri curarent, *etiamsi*, inquit, *pia loca exemptionis priuilegio munita consistant per se ipsos, vel alios impleant* (nota) *omnia & singula, & rectores non exemptos propria, exemptos verò & alios priuilegiatos Apostolica ad id authoritate compellant.*

ta per se vel alios Episcopi exequantur.

3\. Exempti quoad alias fundationes nulla exemptione vtuntur.

Iterum exempti administrantes beneficia & fundationes non exemptas, nulla in his exemptione fruuntur. *c. ex ore. de priuil. c. volentes in fin. eod. in. 6.*

Quod *c. volentes* etiam exemptos, exemptione priuat ratione delicti commissi, aut contractus initi, aut rei litæ in loco non exempto.

4\. Nec in delictis, cōtractibus alibi commissis, aut initis.

Et quamuis alicubi olim extiterint priuilegia exemptionum cum derogatione eiusdem *c. volentes*, nihilominus tamen ea derogatio hodie sublata est per Conc. Trid. *s. 7. c. 14.* quod innouat totum tenorem *d. c. volentes*, *vide b. t. consult. 2.* addítque in ciuilibus causis miserabilium personarum exemptos omninò Ordinariis subiici; miserabilium autem priuilegium causas pias fundationum etiam complectitur.

5\. Et c. volentes derogatio hodie cessat per Trid.

Quin & considerandum est multos casus speciatim in iure dari, quibus specialiter declaretur exemptio cessare, qui verbis generalibus *d. c. volentes* non comprehenduntur ; adeoque non data speciali illorum derogatione authoritatem retinent ; etiam illa derogatione obstante. *enumerauimus in Iur. Pont. nou. anal. tit. de priuil. n. 8. & seq.*

6\. Aliisque expressis multis casibus.

Vnde iterum Conc. *Trid. s. 22. c. 8.* Episcopis etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatis piarū dispositionum executionem demandat, non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemoriali, priuilegio, aut statuto.

7\. Præsertim in piis fundationibus.

Derogationem autem *d. c. volentes* antiquis priuilegiis insertam per innouationem eiusdē *c. volentes* à Concil. Trid. illud eiusue tenorem innouante sublatam esse eo certius dicendum est, quod Pius IV. *in Bulla incip. in Principis, data 13. Kalend. Mart. 1565.* omnia priuilegia, exemptiones, mare magnum, & omnes alias gratias, in his omnibus & singulis, in quibus illa statutis & decretis Concilij Trid. contrariantur ipso iure reuocatæ, cassatæ & annullatæ, ac ad ipsius Concilij terminos, atque limites *reducta sint*, inquit, *& esse censeantur, nec quicquam aduersus ipsa decreta & statuta quo minus apud omnes obseruentur in aliquo suffragari posse, sed ea perinde haberi ac reputari debere ac si nunquam emanassent, authoritate apostolica declaramus, statuimus, & ordinamus.*

8\. Derogatio c. volentes cessat etiam per Bullam Pij IV.

Ex quibus sequitur ritè & rectè Ordinariū visitasse ecclesiam B. & Capitulum, atque ordinationes dedisse, quas iudicauit necessarias pro piarum fundationum executione, debitis obsequiis beneficiorum ecclesiasticorum non defraudandis, & oneribus incumbentibus ritè explendis, & per Officialem suum visitationis huiusmodi decreta executioni mandari iussisse. *d. clement. quia in v. alios.*

Neque in contrarium refert quod exempti visitentur authoritate delegata; Delegatus autē non

9\. Et Ordinarius in his

delegatus per se vel alium potest exequi.

non possit subdelegare: quoniam Delegatus Apostolicus subdelegare potest. *c. super quæstionum. de off. deleg.* deinde potestas concessa non personæ, sed dignitati, in perpetuum futuris, adeoque incognitis, & sic non electa personæ industria, fit quadantenus ordinaria, & delegabilis. *Sanchez de matrim. lib. 2. dis. 40. n. 13. 14. 15. 16. 17.*

Insuper quamuis visitatio & ordinatio delegari non posset; potest tamen delegari executio ordinatorum, & decretorum in visitatione. sic quamuis per leges potestas gladij, ac merum imperium delegari non possit, potest tamen executio. neque enim magistratus per se punit damnatos; sed per ministros & lictores.

Vt omittatur quod Episcopi & Officialis sit idem auditorium, & huius ordinaria non delegata potestas.

Denique d. Clementina *quia contingit*, disertè facit Episcopis facultatem, vt exemptos compellant ad pias fundationes implendas *per se ipsos*, inquit, *vel alios.*

CONSULTATIO V.

Regulares non posse excludi ex locis per hæreticos occupatis vbi olim conuentus habuerunt, & quæ officia possint præstare?

1. Nemo sine causa domicilio prohibetur.

NOn potest vlli dubium esse quin iure suo quispiam priuari, domicilio prohiberi, in exilium eijci sine culpa nequear. consectarium est igitur eos regulares, qui in aliquo loco fœderatarũ prouinciarum conuentus ritè constitutos olim habuerunt, eorum locorum accessu prohiberi non posse; quò minùs veteris domicilij iure ibidē vti pergant. cùm etiā iuris communis sit, vt domicilium sibi quisq; vbi lubet, constituere possit. *l. 3. 4. 6. 11. §. fin. l. 17. §. patru. D. ad municip.* dummodo ei interdictum non sit. *l. 31. eod.* interdici autem ei non potest, qui culpa vacat. vt nulla quidem pœna, nisi in culpæ alicuius reis locum habet.

2. Regulares à locis veteribus nõ arcēdi. quin habitent vt tales, & officia iure permissa eis obeant. quæ illa:

Igitur huiusmodi regulares nulla prohibitione excludendi sunt, quò minùs in locis suorum conuentuum habitare possint. eo admisso, consequens vlterius est, vt habitare possint vt tales: id est, officium exercere, ad quod Ordo institutus, & à Sede Apostolica approbatus sit. vt Prædicatores & Minores prædicare, pœnitentiam, & Eucharistiam ministrare possint. *c. inter cunctas de priuil. in extrauag. commun. clem. dudum de sepult.* vt aliorum sacramentorum, vt baptismi, matrimonij, & extremæ vnctionis administratio parochis est reseruata. *d. clem. dudum. de sepult.* adeoque, si huiusmodi curis pastoralibus abstineant, nulla iuris ratione cætera illis prohiberi possunt, quò minùs iis muneribus in illis prouinciis fungantur, sicut in prouinciis Regi parentibus.

Difficultas tamen se offert ex Concilio 3.
Trid. *s. 23. c. 15.* quod nullius priuilegij prætextu nullus, etiā regularis, secularium confessiones possit audire; nullus item secularis, siue regularis in ecclesiis etiam suorum ordinũ contradicente Episcopo prædicare; *idē Conc. Trid. s. 24. c. 4. §. nullus.* itaque si Vicarius Apost. eos ad confessiones approbare nolit, & prædicare prohibeat, functionem suā obire non posse videantur. Sanè difficultas ea nō exiguis scrupulis est obnoxia: sed quæ tamen nō impediat habitationem, sacrorum celebrationem (dummodo sacerdotes vagi & ignoti non sint, sed suorum Ordinariorum literis commendentur *Trident. s. 22. in decret. de obseruat. celebrat. missæ; s. 23. c. 16. §. fin.*) & S. Eucharistiæ administrationem. Igitur de confessione & prædicatione paulò amplius est videndum. vtraque permissa fuit Prædicatoribus & Minoritis, etiam inuitis diœcesanis. *d. clem. dudum. d. extrauag. inter cunctas.* sed, quod fortè aliqui non ritè eā libertate vsi, possent incommoda generare, eatenus per Concilium Tridentinum, id est mitigatum.

Quid si Episcopus prædicare, & confessiones audire omnibus prohibeat?

Porrò cùm ius correctorium non obtineat, nisi quatenus verba sunt expressa; cætera autē priori iuri sint relicta: animaduertendum est primò, regulares inuitis rectoribus in parochialibus ecclesiis nō posse prædicare; sed liberè in suis ecclesiis, quin & plateis publicis: a- 4.
deoque magis in ædibus priuatorum consentientium. *d. extrauag. inter cunctas. in verb. fratres in locis ipsorum quæ in præsentiarum habent, & imposterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis liberè absque diœcesanorum, & aliorum Prælatorum petita licentia valeant clero & populo prædicare. eadem dicuntur in d. clem. dudum. §. nos autem.* quod magis obtineat si regulares domos emant, in quibus habitent, in oppidis veterum conuentuū; & quasi in ecclesiis suorū ordinum officiis fungantur. saltem illæ domus durante exterminio loca ipsorum vocari possunt, in quibus eis liceat officia sua præstare per *d. clem. dudum. d. extrauag. inter.*

Secundò animaduertendum est, quamuis
Trident. *s. 5. c. 2.* licentiam Episcopi exigat, vt 5.
regulares concionentur in ecclesiis non suorū ordinum; nihil tamen disponat de prædicationibus quæ fiunt in plateis communibus, minus in ædibus priuatis.

Denique & 3. animaduertendum est, quod
d. extrauag. *inter cunctas. §. vt autem*, inquit, *diœ-* 6.
cesanis honor debitus reseruetur, vt à superioribus electi fratres admittantur ab Episcopis: vt eorū beneplacito officium possint exercere: quod si, inquit, *denegent, vel intra triduum non concedant; ex tunc iidem fratres nihilominus authoritate eadem huiusmodi officium exequantur. quibus ferè conformia habet d. Clem. dudum.* animaduertendum inquam, quod huiusmodi dispositio per Concilium Tridentinum non sit reuocata.

Ideoque liceat regularibus prædicare in ecclesiis suorum Ordinum, benedictione Episcopi petitā, quamuis non obtentā. quod refert Barbosa *in Collect. ad Concil. Trid. s. 24. c. 4. n. 25.*

 adeo-

adeoq́ue, idem dicendum sit de prædicatio-
nibus, quæ fiunt in plateis communibus, &
multò magis in ædibus priuatis.

Porrò Concilium Tridentinum, cùm ve-
ruit confessiones, & prædicationes non fieri,
nisi de assensu Episcopi; non instruxit E-
piscopos argumento aliquo elationis, vt
fierent dominantes in clero; sed vt eccle-
siæ consuleretur, & saluti animarum. quæ
ratio, & anima legis, sicubi cessat, non
7. pro lubiru Episcopis agere,&,vt sit pro ratio-
ne voluntas, permissum est;neque vt authori-
tate illa vtantur in destructionem; sed ædifi-
cationem. vti ordinarium est, vt quæ arbitrio
alicuius commissa sunt, ad boni viri iudicium
reiecta censeantur. *l. 22. D. de reg. iur. Menoch. de
arbit. q. 8. 9. & seqq.* vnde & illud communiter
tradi solet, vt si, cuius cõsensus necessarius est,
sit irrationabiliter dissentiens; pro consentien-
te habeatur. itaque non pro lubitu Episcopi
confessiones & prædicationes regularibus in-
terdicere possunt, sed pro ratione & causa, quæ
Concilium mouerunt.

Et quidem quoad confessiones *d. c. 15. s. 23.*
considerat Concilium idoneitatem personæ;
8. ideoq́ue examen exigit, & approbationem E-
piscopi in iis, qui non sunt parochi: si ergo re-
gulares huiusmodi à suis superioribus nomi-
nentur, & deputentur ad confessiones audien-
das, & reuerà sint idonei; non possunt Episco-
pi pro lubitu eos non approbare; vel ab exa-
mine, si eis necessarium videtur, reiicere. quod
conuincunt præter d. rationem, etiam verba
Concilij. *approbationem quæ gratis detur*, &c.
quæ vtique idoneis approbationem dari iu-
bent, sed & gratis quidem: vt illa duo coniun-
ctim iubeat; & dari; & gratis.

Nunc, quod attinet ad prædicationes, *nullus
9. contradicente Episcopo*, inquit, *d. c. 4. prædicare
præsumat.* vbi contradictio quidem etiam non
ex lubitu accipienda est; sed ad sensum *d. c. 2. s.
5. §. si vero (quod absit) prædicator errores aut
scandala disseminauerit in populo, etiamsi in mona-
sterio sui vel alterius ordinis, prædicet, Episcopus ei
prædicationem interdicat.* causa huiusmodi si nõ
adsit; iustum non erit pro lubitu Episcopum
contradicere; sed ex causa d. c. 2. aut simili. quo
minor inter *d. c. 2. s. 5. & d. c. 4. s. 24.* videatur
apparere contradictio: dum d. c. 2. alioquin
permittit sine licentia concionari regulares in
ecclesiis suorum Ordinum: quamuis etiam nõ
data licentia, & expressa contradictio non æ-
quiparetur: saltem legitimam causam adesse
oportebit ex arbitrio boni viri. ideoq́ue addit
Tridentinum *d. c. 2. s. 5. §. curent autem Episcopi,
ne quis Prædicator vel ex falsis informationibus,
vel aliàs calumniosè vexetur, iustamúe de eis con-
querendi occasionem habeat.* an non ergo iustam
de Episcopo conquerendi occasionem habere
videbitur sacerdos probus & doctus, qui in
loco sui conuentus iure & priuilegio sui or-
dinis vti prohibetur? qui nec scandala, nec er-
rores seminat, nec causam à iure probatam cur
functione ei interdicatur, præbet; & tamen ne
prædicet Episcopus contradicit?

Quod verò Concilium Tridentinum vetat, 10.
ne quis cõtradicente Episcopo prædicare præ-
sumat, suppleuit Gregor. XV. *const. incip. inscru-
tabili Non. Feb.* 1622. ex mente Concilij Tri-
dentini: *habeat*, inquit, *Episcopus tamquam dictæ
Sedis delegatus authoritatem coërcendi, ac puniendi
quoscumque exemptos tam seculares, quàm regu-
lares, qui in alienis ecclesiis, quæ suorum ordinum
non sunt, absque Episcopi licentia, & in ecclesiis
suis, aut suorum ordinum non petitâ illius benedi-
ctione, aut ipso contradicente prædicare præsumpse-
rint. Præsumere vsurpatur*, inquit Spigelius *in
lexico, pro audere vel tentare aliquid contra ius, vt
ferè Pontifices Romani vtuntur: Oldend. teste.* non
præsumit ergo, qui iure aut priuilegio suo vti-
tur. nam qui iure suo vtitur, nemini dicitur fa-
cere iniuriam. sed iniuriâ prohibetur is prædi-
care, qui illius est ordinis, vt ex instituto &
priuilegio Apostolico id possit; nisi errores
prædicarit, scandala seminarit, aut similẽ cau-
sam ipse dederit, iustamq́ue de Episcopo con-
querendi occasionem habet.

Quare si non obstante huiusmodi Episcopi
contradictione, talis regularis prædicaret; vi-
deri fortè posset non præsumpsisse; sed iure fe-
cisse. vt multis in casibus DD. passim eximunt
à pœna constitutionum lata in eos, qui contrà
agere præsumpserint, eum, qui iustâ causâ
nixus quid egerit.

Sed quoniam Cardinales Concilij Interpre-
tes declararunt posse Episcopum contradice-
re, etiam non reddita causa; & prohibitum te-
neri obedire; securius est superiores adire. vt
nuper, non exstantibus specialibus personarũ
causis, sed immeritâ quacumque displicentiâ
erga totos Ordines, quidam Episcopus omni-
bus generatim Mendicantibus prædicare in
sua diœcesi prohibuit: quod factum omnium
iudicio damnatum fuit; & mox à superioribus
correctum. & refert Barbosa *in Collect. DD. ad
d. c. 15. n. 52.* declarasse S. Congregat. non posse
Episcopos ita procedere.

Ex alla quam citauimus, Bulla Greg. XV. 11.
constat mentem Cõcilij esse, vt regularis nun-
quam præsumat contradicente Episcopo præ-
dicare: non tantùm ea hora, qua ipse conciona-
tur, aut simili ex causa, vt restringere vult Bar-
bosa *in Collect. ad d. c. 2. s. 5. n. 14.* ne contrariari
videatur dum *d. c. 2.* in propriis ecclesijs solũ
exigit petitionem benedictionis: quia *d. c. 4. s.
24.* dicit canones *d. s. 25.* se aptius præsentiũ tẽ-
porum vsui accommodare: adeoq́ue ampliat
eos, atque extendit, vt si non tantùm benedi-
ctionem non dederit Episcopus, sed positiuè
contradixerit, regularis ne prædicaret; præsu-
mere id non debeat. idq́ue disertè comprehen-
sum est Breui Vrbani VIII. quod recitat ipse
Barbosa *ad d. c. 4. n. 24.* etsi vitio typographi
omissa sit dictio negatiua *non*, *ante verb. liceat.*
vt legatur; non modò benedictionem nõ con-
cesserit; verum etiam prohibuerit, quo minus
prædicent; tunc in sui ordinis ecclesiis non
liceat prædicare.

Sed obiici potest, quod in fœderatis prouin- 12.
ciis regulares isti conuentus amplius non ha- Quid in di-
beant,

tionibus fœderatis, & destructis côuentibus? beant; sed ab hæreticis ea loca occupentur; ideoque priuilegia conuentibus concessa, iis destructis eos non iuuent: sed est respondendum, ea quæ per vim & rebellionem contingunt, iis non prodesse, qui de iure disputant. non minus quàm Rex, qui animo ius & possessionem rebellium prouinciarum retinuit, iure maiestatis in rebelles agere non prohibetur, nec aliquid de vllo illius iure imminutum est, quatenus vis compesci aut pelli possit. itaque quatenus per vim hæreticorum licet regularibus in illis locis agere; iure ab Episcopis impediri non possunt, quin in locis suorum conuentuum habitare, & priuilegiis, saltem quatenus per Conc. Trid. sunt modificata, vti possint; & iuxta institutum suum ibidem domicilium habere, suam proximorumque salutem operari.

Et verò in resolutione dubiorum, quæ à Vicario Apostolico Hollandiæ S. Congregationi de propaganda fide proposita sunt, *Kal. Maij 1623.* §. 15. respondit illa in hæc verba; *si superiores regularium vel PP. Societatis velint aliquando mittere suos solummodo ad conciones faciendas, confessiones audiendas, catechisandum, & similia munia obeunda, præcipuè si à catholicis vocentur, vel petantur, qui propriis expensis alere velint; videtur hoc miseris illis catholicis consolationi dandum, cum scitu tamen Vicarij: eoq; magis, si à talibus peterentur, qui rure in castellis vel oppidis morantur.* id quod indistinctè permissum, multo magis obtinere debet in locis vbi illi conuentus suos iam olim habuerunt.

Destructio ergo conuentuum, quę de facto processit, iuris impedimentum non præstat. quin & priuilegia Prædicatorum ac Minoritarum *in d. extrauag. inter cunctas. d. clem. dud.* non locis, sed ordini, & personis sunt concessa; quà uis cum mentione loci, vt vbicumque conuentus habent, possint suum officium exercere.

13. Rursus obiici potest nullibi Minoritas ipsa loca ædificiaúe vlla veterum conuentuũ obtinere; ideoque de iis inhabitandis frustrà disputari: neque quamcumque vrbis partem vbi à fidelibus fortè recipiuntur in illorum ædificiorum vices transire; verùm iterum respondendum est, primæuam regularium admissionem in aliqua oppida non esse affixam huic vel illi glebæ, ligno, aut tigno; sed Ordini datam: vt in oppidis huiusmodi aut locis sedes figere possint. in quibus si quid violentum patiantur, cum illis agendum est, sicut cum iis, qui in ruina, incendio, naufragio res suas nolunt habere pro derelictis; vt dissiliente per tempestatem naui, vnis etiam tabulis adhærere, ad litus tendere, ac in arena consistere possint. &, quantum ex rebus suis saltem possint, colligere: quos ne qui impediant, aut suis frustrentur, grauibus pœnis est sancitum. *l. 1. & tot. tit. D. de incend. ruin. naufrag. quod ius habet fiscus,* inquit Constantin. *l. 1. C. de naufrag. l. 11. in aliena calamitate, vt in re tam luctuosa compendium sectetur?* vt hic Vicarius alios impediat, suam ipse dilatet authoritatem?

Denique obiicitur Concordatum exinde factum, & ab Vrbano VIII. confirmatum, quo §. 15. *ex resolutione Cardinalium* est restrictus his verbis; *concordatum est missiones hoc §. memoratas, ad loca vbi aliquis sacerdos residet, non fieri; nisi de scitu & assensu eius sacerdotis, vel Vicarij.* 14.

Quid de episc. & regular, concordato quoad missiones?

Enimuero ex textu ipso concordati liquidò constat illud initum tantùm esse inter Vicarium & clerum ex vna, & PP. Societatis Iesu ex altera, tametsi narretur in Bulla cum Societate, & alij missionarij supplicasse pro confirmatione. Porrò non potest alterius per alterũ iniquior fieri conditio: cum ergo negant Minores concordatum illud vnquam se acceptasse, aut ratificasse, aut pro illius confirmatione supplicasse; non potest indefinita locutio ad illos extendi, nec literæ Pontificis vlteriorem faciunt probationem, quàm quoad ea quæ Pontifex se fecisse, aut coram se gesta, narrat *c. literis. vnic. de probat. in Clem.*

Et quamuis ad Minoritas Concordatum extenderetur, accipiendum esset in propriis terminis, & verbis quibus loquitur; scilicet in *missionibus & missionariis.* siquidem tam in prima parte bullæ refertur difficultas orta inter d. Vicarium & clerum, presbyteros Societat. & alios regulares, *in illis*, inquit, *partibus missionarios*: quàm ad finem Bullæ, vbi supplicatur pro confirmatione, eodem verbo *missionariorum* vtitur, quàm denique in d. restrictione §. 15. nomine vtitur *missionum.* agitur ergo tantum de missionariis: & missiones restringuntur dumtaxat; quemadmodum etiam de missionibus ipsis mittentibus & missionariis controuersia inter partes fuerat: vt & R. Rouenius tractatum *de Missionibus* typis dedit, quo amplitudinem messis, operariorum paucitatẽ, necessitatem missionum probauit; inquisiuitque ad quos illas instituere, ad quos suscipere pertineret? nomine autem missionum & missionariorum ij solent intelligi, qui functione indeterminatâ missionem, & prædicationem Apostolicam imitantur: alioquin sicut nõ fuit controuersia inter partes quin ad Episcopum spectaret conferre pastoratus, constituere pastores: ita neque quin ad regulares spectaret constituere in suis conuentibus Priores, Guardianos, & alios in locis suorũ conuentuum, si recuperarentur; & interim, qui eorum vices supplerent, & iura conseruarent, atque recuperarent; sed ad quos missiones propriè pertinerent. 15.

Magna siquidem est differentia, vt sub summo Pontifice Episcopi vel Vicarij Apostolici sit arbitrium missionum, neque regulares vbicumque lubet sese ingerant; an verò sedibus olim eis ritè concessis exturbentur. vt patet ex iis, quæ initio diximus, neminem domicilio eiiciendum, aut iure sibi competente sine causa priuandum; in missionibus autem propriè dictis liberius Episcopi arbitrium est, si priuilegiariorũ opera non vbiq; locorũ, vbi illi antiquas sedes nõ habent, vti velit. his enim potest dicere *non facio tibi iniuriam; tolle quod tuum est:* vbi autẽ antiquas sedes habẽt, nec vult permittere vt ibi tollant quod suũ est; videtur facere iniuriam. 16.

Quæ ratio differentiæ facit, vt appareat cur Concordata quæ respectu presbyterorum Societ. Iesu æqua sunt visa; iniqua censenda sint, si extendantur contra verborum proprietatem ad regularium loca, vbi illi olim conuentus habuerunt, quales sedes antiquas in fœderatis prouinciis non habuit Societas.

Facit eadem ratio, vt bulla Vrbani VIII. non possit extendi ad eos regulares, qui reuerà in eadem Concordata non consenserunt; vt
19. nec mens Pontificis sit, non consentientes obligare; iure suo immeritos priuare; similem legem eò vbi dissimilis est ratio, prorogare. nec eò extenditur clausula triualis *supplentes omnes defectus iuris & facti*, *quamuis substantiales*, &c. non ea enim inuenta est ad subuertendas iustitiæ regulas, vt cuipiam suum immerito atque inaudito auferatur; sed vt actus sustineatur, qui enixâ contrahentium voluntate constant, etsi ob aliquas circumstantias per iuris apices possent oppugnari.

Ex quibus concludimus non posse Minores excludi ex locis, vbi olim conuentus suos & sedes habuerunt; quò minùs ibidem habitare, sacra facere, & Eucharistiam administrare possint; probis, doctis, & à superioribus deputatis vt confessiones ibi excipere, verbum Dei proponere possint; ab Episcopo contradici, facultas, aut benedictio negari non debeat, nisi legitima, vt diximus, & specialis aduersus has, vel illas personas causa in contrarium fuerit; dummodo pastoralibus exercitijs, si non eis committantur, abstineant.

De Pœnitentia & Remissione.

CONSVLTATIO I.

De reuelante confessionem clarè vel obscurè.

1. Qui ad ordinariâ pœnam reuelatæ confessionis non tenetur, quia in rigore nō reuelauit; si impudenter circa confessionem est versatus pœnâ extraordinariâ puniri potest.

REuelatę confessionis non tenetur R. quia non reuelauit peccatum, quia iam antè erat notum: neque peccatorem, quia nemo fuit ex nominatis: neque confessionem; quia ex nominatis nemo ei confessus erat: adeoque ad pœnam ordinariam perpetuæ peregrinationis, *ex c. sacerdos. de pœn. d 6.* vel perpetuæ inclusionis, *ex c. omnis. X. de pœnit.* obligari non potest. tamen quamuis ex eo maleficio obligatus non videtur, peccasse tamen aliquid intelligitur, vt quantam religioni iudicantis videbitur pœnam sustineat. §. 1. *instit. de obligat. quæ quasi ex delicto.*

Peccauit in eo, quod furem sibi esse confessum dixerit furtum, de quo querela est: cùm ipse R. sit confessarius in communitate non magna, & cuius non maior pars illi confiteri solet: vnde ea pars confitentium in suspicionem vocatur, cum grauamine confessionis, & sigilli offensa: vnde potest arbitrariè puniri. *Malderus tract. d sigillo, c. 12, §. 7. 9. 13.*

Secundò magis peccauit quando denominante S. tres sibi suspectos respondit, *non licere reuelare confessionem, sed fieri posse vt rectè coniecerit.* illi enim tres illis verbis sub specie scientiæ confessionalis procul dubio graui suspicione denigrantur. Et quamuis eomes non sit criminis veritas, aut eorum confessio, vt dictum est; tamen dum ita nudè respondetur, nec R. tres illos clarius excusat, res incidit in grauem calumniam, & putatiuam confessionis, si non singularem reuelationem, suspicionem tamen ad paucos restrictam.

Quam *iuxta d. §. 1.* non leuiori nomine Iudex notare potuit, quàm *imprudentia*: ad modum Iudicis, non secundùm leges sine maleficio iudicantis. & porrò factum non benignius designare, quàm his verbis, *materiam confessionis imprudenter tractasse*: non adhuc ipsam confessionem formalem arguendo, quia nominati non erant ei confessi; sed materiam, in quam procul dubio peccat d. responsio R. ad interrogationem S. super tribus factam.

Cùm porrò *d. c. omnis* in sacerdote confessario requirat, vt sit discretus & cautus; rectè ob huiusmodi indiscretam & incautam responsionem suspenditur ad tempus arbitrarium ab audiendis confessionibus. *l. 11. §. quoties. vers. reprobari. & ibi glos. D. de muner. & honor.* 2.

Etiam temporariæ suspensionis.

Quæ suspensio, vt in censuris, non requirit delictum; sed iustam causam solùm; vt si deprehendatur confessarius non satis circumspectè versari, non satis peritè, ex studiorum obliuione, ætate ingrauescente, diffamatione, criminis suspicione, ob quam fructum non sit facturus audiendis confessionibus. *glos. vbi sup.*

Et quia Concil. Trid. *s. 14. c. 6. 7.* declarat confessarium Iudicis instar esse, atque absolutionem instar actus iudicialis; sequitur cessare authoritatem per suspensionē Superioris, sicut iudicandi, vetante iudicare eo, qui iussit. *l. iudicium. D. de iud.* qui potest iubere, potest vetare; qui committere, potest dimittere. præsertim dum beneficij, curæue parochialis iure tituloue non competit huiusmodi facultas, sed ex commissione. 3.

Præsertim in eo qui non est parochus, sed delegatus.

Nam qui ordinariam iurisdictionem habent vt parochi, qui vi legis & magistratus ipsis delati iudicant; non ex mandato alicuius delegātis; sicut, nisi ex causis iure decisis, priuari officio non possunt, ita & difficilius suspendi ab iis facultatibus, quę ad officiū sunt necessariæ.

CONSVLTATIO II.

De obligatione annuæ confessionis & communionis ac secreto confessionis.

AD annuam confessionem & communionem obligauit omnes Christi-fideles, qui ad annos discretionis peruenerint, Innocentius III. in Concilio Lateranensi *c. omnis vtriusque. X. h. t.* hanc in Paschate; illam indeterminato tempore. quod vsus tamen & Con- 1.

cilium Trid *s.14.can.8.s.13.can.9.* optauit fieri in quadragesima: vt & ratio; quia cùm probare se debeat homo, antequam de pane cœlesti edat, aut de calice bibat; rectissimè paulò ante communionem præmittitur confessio: ita tamen vt communio ex consilio confessarij rationabili ex causa differri possit. *d.c.omnis.versic.nisi.*

Omnium autem peccatorum, vtique mortalium, quorum post diligens examen occurrit memoria, fidelis debet esse confessio, & quam solus faciat peccator; id est secretò, non publicè; & proprio sacerdoti; aut de eius licentia alieno: *cùm aliter*, inquit, *ille ipsum soluere non possit, vel ligare.*

2. *Proprius sacerdos quis?* Proprius hic sacerdos est presbyter parochialis; quantum vsus loquendi canonum solet significare: quantum autem ratio canonis facit; eius locum obtinet quisquis confitentem potest soluere, vel ligare: nam sicut sententia à non suo Iudice lata est irrita: ita & confessio facta non habenti iurisdictionem in confitentem. adeoque iurisdictionem habens ex ratione potestatis ligandi vel soluendi proprius erit sacerdos; aut saltem eius vice habendus.

Quare Episcopus, qui parochus est totius diœcesis, *c.licet de feriis.* Vicarius illius Generalis, & pœnitentiarius diœcesanus proprij sacerdotis loco sunt: quare & licentiam dare potest Episcopus alteri confitendi. Et videtur
3. Weymlio *ad constitut.24. à Trid.innouatas const.23.* satis dedisse, quando generaliter probatum admisit ad audiendas confessiones: sed non omnibus idem visum est. & hæc sanè quæstio est voluntatis. nam cùm Concilium Trid. *s.23. c.15.* decreuerit, *nullum etiam regularem posse confessiones secularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat;* huiusmodi post examen admissio magis spectare videtur ad satisfactionem huius decreti, quàm concessionem iurisdictionis: non magis, quàm ante illud indeterminata potestas absoluendi in ordinatione presbytero concessa, iurisdictionem non tribuebat; & sine proprij sacerdotis licentia alienus sacerdos confitentes non poterit soluere vel ligare. *d.c.omnis in fin.* si autem admissio ab Episcopo facta sit illa mente, vt admissus omnes Episcopo subditos absoluere possit, vel ligare; dubitandum non est, etiam licentia proprij parochi non obtenta, confiteri quem posse taliter admisso, & satisfacere canoni d.c. omnis. quare *ob.d.c.15.s.23.* parochi licentia hodie data non approbato ab Episcopo non sufficit, quin confessio irrita sit atque iteranda. vt responderunt Interpretes, *apud Pias.in prax.p.2.c.1.n.9.*

4. Pariformiter, quia Pontifex Romanus est parochus vniuersalis ecclesiæ, satisfacit canoni, qui illi confitetur, & ab illo commissis; vt sunt Mendicantes; & quibus eorum priuilegia communicantur; qui omnium Christi fidelium ad se accedentium confessiones excipere, & absoluere possunt. *clement.dudum de sepult.c. inter cunctas de priuil.in extrauag.commun.* exceptis religiosis, qui suis Prælatis, vel ab illis commissis confiteri debent. *d.c.inter.§.clem.* per statuta ordinis, seu aliàs prohibiti aliis confiteri. *qua de re diximus de regul.consult.4.*

Quoad communionem tamen paschalem Clemens VIII. 22. *Decemb.1592. in Breui ad Nuntium Belgij dato* declarauit, atque decreuit eam in parochia esse faciendam. *quod citamus in Iur.pont.nou.anal.de paroch.n.2.* vbi latè agimus de obligatione frequentandi ecclesiam parochialem, & in ea audiendum verbum Dei, & missam, vbi cômodè fieri potest: quam obligationem exinde latius excussit liber inscriptus *Parochianus obediens.* quin imo S. Congregatio iuxta Eugenij IV. literas declarauit, in die Paschatis non posse administrari à religiosis Eucharistiam. *vt refert Barbos. in Collect.ad Trid.s.13. de sac. Eucharist.c.8.* tametsi existiment alij posse illis administrari, qui credentur parochię satisfecisse, vel satisfacturi. & ante annos non ita multos vel in Paschate non administrabant religiosi, vel publicabant inter singula sacra non satisfieri præcepto ecclesiæ per huiusmodi communionem, nunc huiusmodi præconio omisso indistinctè administrant: qua ex causa multi parochiæ non satisfaciunt. 5. *Cômunio paschalis in ecclesia parochiali facienda.*

Non confitentium quotannis & communicantiû in Paschate pœna est, vt viui ab ecclesia arceantur, & mortui à christiana sepultura. cui vt sit locus, negligentiam ipsam certam esse oportet. nam quisque præsumitur bonus, & officio christiano satisfacere, nisi contrarium probetur; saltem graui præsumptione: quæ vix est, vt militet aduersus defunctum, qui monitus non fuerit viuus, cûm soleamus communicare defunctis, quibus communicauimus viuis. & hanc pœnam extendi posse ab Episcopis ad pecuniariam, vel plenam excommunicationem: neque tamen expedire illius culpæ absolutionem Episcopum sibi reseruare Interpretes respondisse refert Weyms. *vbi sup.n.18. & seqq.* 6. *Pœna negligentiæ sed certæ.*

Porrò sacerdos vices Dei agens, & medicû se præbere debet, & iudicem. de illo, inquit d. c. omnis *vt more periti medici superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati; diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati: ex quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad saluandum ægrotum:* ad iudicê porrò sicut spectat imprimis vt cognoscat an sua sit iurisdictio; sic ad confessariû an peccata sibi reuelata subsint suæ potestati; an Papæ, Episcopo, vel Prælato sint reseruata: deinde si res est difficilis, vt solet iudex assessores peritosque consulere; ita d. c. omnis *si prudentiori*, inquit, *consilio indiguerit, illud absque vlla expressione personæ cautè requirat.* 7. *Sacerdos hic medicû agit, & iudicem.*

Nam id in genere grauissimè incumbit seruandum, vt *caueat omnino*, inquit, *d.c.omnis, ne verbo aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.* nâ, quæ nouit vt vice-Deus, detegere 8. *Sigillum secreti vt obliget, & in quibus?*

detegere nullatenus potest, vt homo. est enim obligatio prorsus diuina sigilli confessionis, quæ nunquam cessat, à qua nullum crimen exceptum est, quantumcumque graue, nec quantumcumque paruum. vt vix de consensu pœnitentis liceat reuelare confessionem, nisi & causa adsit vtilis, & honorifica confitenti; imò satis necessaria, consensus sanè præsumptus nunquam sufficiat; sed requiratur omninò expressus: atque etiam si consentire casu aliquo deberet pœnitens, nô tamen habetur pro consentiente, nisi expressè consentiat, quamuis ob dissensum eo in casu nec sit absoluendus; licet etiam confessus sit impœnitens, ac sine spe absolutionis facta confessio, non tamen ficta: quamuis itidem iurisdictionem non habuerit, aut voluntatem absoluendi; quamuis extrà cōfessionem eadem sciuerit, si confessionalem scientiam aliquatenus misceat. *quæ omnia distinctè probat Malderus tract. de sigillo confessionis. c. 1. vsque ad 11.*

9. Neque verò directa tantùm reuelatio, sed quæuis etiam indirecta est prohibita, huius sunt modi omninò multi: ex quibus sedecim notauit Malder. c. 12. generatim cautè est tractandum de materia confessionis, sacerdos ante omnia *caueat*, inquit, *c. sacerdos de pœn. dist. 7. ne de his, qui ei confitentur, peccata alicui recitet.* vt tantùm doctiorem consulere possit, exprimendo peccatum, & silendo personam: *c. officij de pœnit. & remiss.* non surgat ex confessionali, pœnitente ibi iusso manere, donec doctiorem adiuerit, qui possit id animaduertere, & conspicere pœnitentem: non dicat pœnitentem quemquam se audiuisse, sed non absoluisse; non inter audiendum suspiret; nō puniat, si superior est publicè aut priuatim; ante & post confessionem eundem se pœnitenti exhibeat; pœnitentiam non imponat, quæ quoquo modo possit illum prodere; non etiam publicam: nam ad hoc forum non spectat *c. 8. s. 24. Concil. Trid.* publicam pœnitentiam pro publicis delictis exigens, sed ad forum externum. nec denique, quocumque loquendi modo, gestu, aut signo pœnitentis peccata aperire licet, non tantùm in particulari, sed etiam in genere; præsertim si vel communitas ei confitentium exigua sit, vel qui eo loco aut tempore confessi sint pauci, quo recitatur peccatū confessum, vel aliæ circumstantiæ narrantur, quæ audientem deducere possint in notitiam, aut suspicionem confitentis.

10. Sed neque licitum est vti scientiâ ex confessione acceptâ cum grauamine pœnitentis, quod disertè Clemens VIII. prohibuit 26. *Maij* 1594. superioribus regularium. quo minus id faciant, aut facere subditi eos suspicentur, itidem inhibens, ne ipsi confessiones audiant subditorum, nisi sponte petentium, aut casuum reseruatorum. vt nec ideò ad officia quem non eligere vel deponere sit licitum, aut aliter in regimine erga pœnitentem se habere, quàm aliàs si confessus non esset: denique nihil agendum quod cedere possit in odium cōfessionis. Quin & illa celanda sunt, quæ de aliorum peccatis in confessione aperiuntur, etiam complicis, cuius itidem peccatum est celandum; quamuis ipse pœnitens consentiret in reuelationem complicis: siquidem ipsius etiā consensus requireretur: multo minus is ex cōfessione complicis est accusandus, puniendus, aut corripiendus: ne conflctur odium sacramento. quin imo & celanda ea sunt, quæ in confessione sunt dicta, & alios etiam concernunt, & si peccata non sunt, sed secreta dumtaxat. à qualibus in confessione inquirendis, præsertim ad lucri finem aut speciem, omninò confessario est abstinendum: vt nec, si iniungat pœnitentias pecuniarias, vllatenus sibi fuisse applicet, imo nec conuenit vrgeri quem pluries repetere aliàs confessa, minus confessarium extra confessionem loqui confitenti de auditis in confessione, nam ad hæc non secùs, quàm in confessione audita sigillum se extendit: vt declarauit Concilium Mechlin. *an.* 1607. *tit.* 5. *de pœn. c.* 6. vbi & *c.* 7. declarat irrationabilem & indiscretam promissionem non alteri confitendi irritam, etiam quamuis iuratam. quin & qui ita dispositus est, vt alteri nullo casu vellet confiteri, in effectu est peccati mortalis. si tamen in confessione posteriori saluti cōfitentis prosit agi de auditis in priori, pro meliori illius directione; id, cùm non grauare, sed expedire possit pœnitenti, satis etiam ex consensu eius censetur permissum.

Insuper & sigillo confessionis tenetur interpres, atque internuntius, superior etiam à quo petitur vt licentiam à reseruato deleget, item cui sacrilegus sacerdos reuelauit, quique casu vel insidiosè pœnitentem vel in publica confessione audiuit, mutum per signa intellexit, vel pœnitentis peccata descripta pro futura confessione reperit, vel laicus, cui ex defectu sacerdotis in naufragio, aut simili casu facta est confessio, vt vetus erat vsus: quin & Iudex, qui nouit delationem originem habere ex confessione sacramentali, tenetur desistere à processu iudiciali. quin & ipse pœnitens tenetur obligatione secreti, quo confessario grauamen, aut sacramento odium adferretur. si confessarij tamen vel pœnitentis ad turpia solicitatio non est comprehensa sigillo, sed vterque est denunciandus superiori. in fauorem sacramenti *ex constitu. Greg. XV. quæ incip. vniuersi.* secundus tamen confessarius, cui prioris solicitatio detegitur, rectius se non impendit denunciationi; sed fœminam ad superiorem mittit. quæ omnia Malderus *eo tractatu singulatim exequitur.* 11.

Confectaria sigilli confessionalis.

Qui præter sacerdotem eo obligentur.

CONSVLTATIO III.

De solicitatione in confessione.

Qvamuis sanctitas huius sacramenti vnumquemque ab illius abusu reuocare deberet; quia tamen aliqui illud profanare non sunt veriti; sanctè à Clemente VIII. Paulo V. & Grego- 1.

Solicitatæ à confessario feminæ dei

nuntiare cũ tenentur. Gregorio XV. constitutum est, vt si qui confessarij fœminas pœnitentes in confessione ad turpia solicitauerint; eos solicitatæ denuntiare teneantur seuerè corrigendos, in vim quarum constitutionũ Inquisitores alicubi edicta proponunt, vt huiusmodi denuntiationes omninò fiant, & populus suæ obligationis moneatur. quin & addunt nonnunquam alia crimina similiter denuntianda. & quamuis ea crimina, quæ probari non possunt, ordinariè nec sint denuncianda; tamen hæresis crimen, & ea, quæ ad officium Inquisitorum pertinent, quia vt cancer serpunt; & periculum trahunt in futurum; denuncianda sunt. Neque verò hodie per consuetudinem seruatur l. diuus. *l. ab accusat. D. ad Turpilianum*, vt denuntiator probare teneatur: vt neque par in his ratio est; cùm illæ leges loquantur de voluntario denunciatores; sed qui ab edicto iubentur, necessitatem habent parendi: vtique absolutè in causis fidei, iisque quæ eò reducuntur; in aliis autem huiusmodi edicta secundùm ius sunt accipienda, vt extra illius terminos non extendantur.

2. Non æquè alia crimina si probari nõ possunt.

3. Præmissa tamen correctione fraterna.

Adeoque non nisi post correctionem fraternam, quam intendit præceptum euangelicum. quod quidam in crimine hæresis etiam recipiunt; & in sacerdote, qui in confessione solicitauit; si spes est emendationis: quin etsi dubium: multo magis, si certò constat esse emendatum. quo loco & is est habendus, qui solicitationem alterius confessus abiurauit, quod alij, vt æquius quidem admittunt; sed in rigore edictorum, & cõstitutionum etiam punitionem intendentium, verius esse contrariũ contendunt: præsertim propter pericula, quæ diximus, in futurum: & quia infirmum est iudicium fœmininum in re tam graui, cùm in materia fidei denunciandum etiam à filio patrem, ab vxore maritum, à fratre fratrem contendant: tametsi extra causam religionis pater, ac filius, maritus, & vxor, fratresque nec iure, nec vsu ad id eogantur; vti nec is cui graue immineat periculum si denuntiet. quin & sunt qui, *contra c. aliquando de pœnit. dist. 1.* in materia fidei prodere ac denunciare quem se ipsum teneri contendant: vtique si aliter damno religionis prouideri non potest: multo magis complices; quamuis per indirectum reducatur ea denunciatio ad manifestationem sui ipsius, quæ iure ordinario *d. c. aliquando* iniungi non potest.

4. Nisi in hæresi, & dicta solicitatione.

5. An quis se patrem, vxorem, filium, fratrem denunciare teneatur? an complicem?

6. Si denunciantis fama in periculũ vocetur?

Ideoque nec fœmina cogi potest à confessario solicitata, si quas cum eo turpes actus exercuit, ad illum denunciandum. quippe famæ periculum passura, si ille confessarius in ius vocatus crimen fateatur cum illa commissum, qua in re tamen iudicium prudentis alterius confessarij rectius illa rogauerit, an sine periculo suæ infamationis, satis fieri tamen possit aliqua via sanctarum constitutionum intentioni. quæ etsi sæpè in præsumptione fundentur, vt Bulla Gregorij XV. de qua agimus, in verbis; *nos in animum inducere nequeuntes*, vt & constitutio Sixti V. de astrologia iudiciaria; tamen, etsi in casu speciali præsumptio cesset, obligant ad denunciandum, nisi certò cessent pericula, & finis constitutionum.

7. An sacerdos fœminam solicitantẽ?

Porrò tam Clemens VIII. quàm Paulus V. disertè agunt de sacerdote solicitante: in verbis; *allicere vel prouocare*; Gregorius autem XV. addit hæc verba; *aut cum eis illicitos aut inhonestos sermones, siue tractatus habuerint*: vnde dubium quidam fecerunt de sacerdote à fœmina solicitato an sit denunciandus? & verbis quidem eum comprehendi satis apertum est, legis voluntate non existimem: quæ considerauit nequitiam ministri sacramenti in eo ministrando, non illius lapsum ex nequitia eius cui ministraretur: præsertim in ordine ad pœnas, iisdem constitutionibus propositas, quæ vix vnquam extra suos casus extenduntur. *c. statutum de elect. l. cum quidam. D. de lib. & posth.* adeo vt Clementis & Pauli constitutiones de solicitantibus fœminas porrigi negent ad solicitantes pueros: tametsi constitutio Gregorij nunc in verbis; *qui personas quascumq. illa sint*, complecti videatur, quemadmodum & illæ constitutiones non videbantur extendendæ ad eos, qui non in confessione, sed sub vmbra tantùm confessionis, solicitassent; sed hæc omnes eos complectitur, *qui*, inquit, *prætextu confessionis fœminam solicitauerunt*: rursus illæ spectant ad turpitudinem confessarij, & confitentis; hæc ad inhonesta siue inter se, siue cum aliis perpetranda: iterum illæ ad eos pertinent; qui *in actu*, inquiunt, *audiendi confessiones, & dum eorum audiunt confessiones* solicitauerunt; hæc ad illos, qui *in actu*, inquit, *sacramentalis confessionis, siue antè vel pòst immediatè*, tametsi rectius natura rei pariter vt actum ea complectitur, quæ paulò antè vel pòst actum contingunt. *glos. in l. Pomponius. §. raro. D. de off. proconsul.* vt pacta incontinenti adiecta rei inesse dicuntur. *l. 7. §. quin imo. D. de pact. & plura adducit Tiraquel. de retract. conuentional. p. 2. §. 1. glos. 4. & 5. n. 23.* ad quam rationem Concilium prouinciale Mechliniense eò declarat extendi sigillum. Porrò in his, quæ per Gregorij constitutionem ampliata sunt, si quis deliquerit ante illius editionem, non est denunciandus; quia ad præterita non trahitur. *c. cognoscentes. c. vlt. X. de constitut.*

8. An puer solicitatus sacerdotem?

9. An solicitata non in confessione sed illius prætextu?

10. An antè, vel pòst, non in confessione.

11. An in ampliatis per Greg. XV. constitutionem ante publicationem.

Dicit autem constitutio *ante vel post immediatè*: quod quæ post moram fiunt, eò non pertineant: dummodo sine vmbra, mentione, aut prætextu confessionis fiant, addo vmbram confessionis; vt est in eo qui in sede confessionali solicitat. *extra occasionem*, inquit Bulla, *confessionis*; v.g. si qua aliorum negotiorum tantùm causa eò inter alias confitentes accesserit.

12. An solicitata sub vmbra confessionis?

Quæ causa complectitur etiam eos, qui, cùm facultatem audiendi confessiones non habeant, se in sede confessionali exponunt, quasi habeant, atque ita solicitant. quin & laicos, aut clericos non sacerdotes, se sacerdotes fingentes, audiendo confessiones solicitantes: saltem ad effectum vt arbitrio Iudicis coërceantur. dum constitutionum pœnæ non nisi in sacerdotibus quadrant, & illæ extra suum casum non videantur extendendæ.

13. Laicum aut sacerdotem non approbatum?

Vnde

14. An solicitantem ad alia peccata quàm carnis. Vnde & qui ad alia peccata, quàm venerea, solicitauerit, constitutionibus illis non tenetur. siquidem verba Gregorij *sermones inhonestas & illicitos* ita sunt accipienda, vt sermones inhonesti sint, simul & illiciti: nam sæpè pœnitentes confiteri debent res & sermones inhonestos, confessor interrogare super circumstantiis aggrauantibus, qui sermones ex materia sunt inhonesti, & tamen liciti, atque à pœna liberi non tantùm, sed & ad functionem ritè obeundam necessarij; non autem ita accipienda sunt, quasi vtraque ad diuersa crimina pertineant, nam omnium istarum constitutionum scopus consistit in peccato carnis in confessoribus vindicando.

15. An mandantem? Quin & extensio an fieri possit ad mandantem confessario solicitare fœminam non est malè dubitatum; quod verba illum non complectantur: quamuis qui per alium facit per se ipsum facere videatur: *c. qui per de reg. iur. in 6.* & facere dicitur qui iubet facere, *l. manumissiones. D. de iust. & iur. l. amicu. D. de adult.* & pœna excommunicationis extêditur ad mandantem percuti clericum: *c. mulieres de sentent. excommun.* quam incurrit percutiens ex *c. si quis suadente diabolo*: quod fictè tantum faciat qui mandat, & casus verus non comprehendat casum fictum in tam pœnalibus, qua in re tamen si mandans etiam sacerdos fuerit, vt mandatarium puniendum existimarem, quò ad finem constitutionum sanctius accedi possit, periculaque in futurum caueri.

Neque iterum extensio à sacerdote ad fœminam solicitantem est facienda, vt sacerdos illam denunciare teneatur, vt diximus, sed neque tertius ex vi constitutionum: an autem tam hi, quàm alij, quos supra excepimus, ex obligatione naturali ad auertenda pericula ecclesiæ, ex circumstantiis iudicandum

16. Quid, vbi hæ constitutiones non sunt publicatæ. est. & quidem prudentes confessarij etiam in his locis, vbi nec Clementis, nec Pauli, nec Gregorij constitutiones sunt publicatæ, obligant solicitatas vt antè tamen denuncient: quasi non tantùm lege humana, sed etiam diuina sæpius obligentur. quare & eorundem arbitrio committendum est, an pœnitentes ante absolutionem mittere denunciatum debeant; quod edicta Inquisitorum alicubi præscribunt; an absoluere promittentes quamprimum denunciare.

Quemadmodum etiam arbitrio Iudicis relinquendum est, an duæ fœminæ ad testimonium sufficiant, an plures exigantur; cum imperfectas probationes, & separatas coniungi velit Gregorij constitutio. & sanè ad damnandum criminalibus pœnis per Bullas propositis exacta videtur requiri probatio; consideratis denunciantium & denunciatorum qualitatibus; cæterùm ad effectum suspensionis ab audiendis imposterum confessionibus; ac demum prohibendi non prouisionaliter tantùm, sed & definitiuè, remissior probationis rigor admitti potest. dummodo fieri id possit sine sequela infamiæ; quæ morti solet comparari. nam & in iis, quæ pro nutu superiorum possunt irrogari, id cessare, si procedatur ex causa infamante, diximus *in Iur. Pant. nou. anal. de regular.* ita tamen vt Iudex prudenter ponderet an hinc infamiæ, inde salutis periculum maiora momenta faciat. 17. An probatio per duas fœminas plenè fiat.

Facienda est autem denunciatio Inquisitoribus, vbi illi sunt; & quibus ferè Clementis & Pauli Bullæ eam cognitionem deferebant; sed ex Gregorij constitutione denunciatio etiam Episcopo fieri potest; & meritò: cùm Ordinarij iurisdictio sit vniuersalis, cui derogatum nô censetur, sed cumulatiuè accessisse, si quod de nouo officium sit erectum. *l. t. C. de off. præfect. vrb.* & *in c. per hoc 17. de haret. in 6.* declaratum est per institutionem Inquisitoris Episcopi officium non esse imminutum; nisi fortè disertè illud Bullis expressum sit. Igitur vbi Inquisitores non sunt; Ordinariis locorum omnimodo facienda est denunciatio. Quibus de rebus omnibus videri potest Diana *in resolut. p. 1. tract. 4. Acuna de confessor. solicit. & authores ab eis numerosè citati.* 18. Denunciatio fieri potest Inquisitoribus & Episcopis.

FINIS.

INDEX

INDEX

RERVM,

Quæ in hoc Opere consultationum tractantur.

A.

B.

C.

 Con-

D.

ad

E.

F.

G.

H.

M.

Monachis

Q.

R.

T.

V.

FINIS.